

-49

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΚΟΡΑΗ

ΒΟΥΛΗ ΜΕΝ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗ

~~172.59~~
2

ΤΗΣ ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑΙ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΟΡΑΗ

870

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΔΑΜΑΛΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Τῷ Ἀναγνωστῆρι "Μεταμεν"
Ὡς εἶναι ἕως τοῦ ὑπερβολικοῦ τοῦ Μα-
νῆ καὶ Χαλῆ ————— Γέννησις Ἐπὶ δὲ
δὴ τοῦ ἔργου τοῦ ἔργου! Ἀνδρῶν Ἐπὶ δὲ
Ὡς Πέτρος (ἠδὲ ἄλλοι) εἰς 14 Ἰανν
αἰ τοῦ 1870. —

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1885

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἄμα γενομένης γνωστῆς τῆς ἀποφάσεως τῆς ἐν Μασσαλίᾳ κεντρικῆς ἐπιτροπῆς Κοραῆ, ὅπως ἐκδῶσι καὶ τὰ ἀνέκδοτα τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου ἀνδρός συγγράμματα, κοινῇ ἐξεδηλώθη ἐπιθυμία ὅπως γένηται ἀρχὴ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ὧν τινὰς μόνον, καὶ ταύτας οὐχὶ πλήρεις πάσας, οὐδ' ἰδίᾳ καὶ κατὰ σειρὰν ἐκάστην ἐξέδωκεν ὁ μακαρίτης φίλος αὐτοῦ Ἴ. Ῥώτας ἐν δυσὶ τόμοις φέρουσι τὸν τίτλον « Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν Α. Κοραῆ ἐκδιδόντος Ἴ. Ῥώτα ἐν Ἀθήναις 1839 καὶ Ἀπάνθισμα δεύτερον 1841 »· αἱ δὲ πλείους τῶν περισωθειῶν πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην Σμύρνης Δημήτριον Λότον ἐπιστολῶν ἐξεδόθησαν ἐκ τῶν ἀρχετύπων χειρογράφων τὸ 1838 ἐν Σμύρνῃ (τὸ ἐν Παρισίοις ἐτέθη διὰ τὸν φόβον τῶν κρατούντων) καὶ ἀνετυπώθησαν ἀπαράλλακτοι ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου τοῦ ἀοιδίου Πρωτοψάλτου μοιράρχου Δ. Σπορίδου τὸ 1871 ἐν Πάτραις. Καὶ ἐκ τούτων δὲ τῶν ἐκδόσεων κατεδείχθη ἡ μεγάλη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ ἀξία καὶ χάρις, ἥτις κυρίως ἔγκειται εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Κοραῆς ὅπως διὰ τῶν συγγραμμάτων, οὕτω καὶ διὰ τῶν ἐπιστολῶν ἐζήτηει νὰ

διδάσκη τέρπων καὶ συνάμα ὠφελῶν τὸν πρὸς ὃν ἔγραφε· τοῦτο δὲ κατώρθου συνδυάζων τὰς ποικίλας καὶ παντοίας ἐμβριθεῖς γνώσεις καὶ ιδέας αὐτοῦ καὶ τὰς λόγου ἀξίας εἰδήσεις πρὸς γλαφυρὸν καὶ ἀπέριττον ὅλως ὕφος τοῦ λόγου καὶ ἐν δέοντι χρώμενος τῷ ἅλατι τῶν γνησίως χιακῶν χαριεντισμῶν αὐτοῦ. Τὸ ἀπέριττον δὲ τοῦτο καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ λόγου ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, δι' ἣν ὁ ἀοίδιμος δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ ἔκδοσιν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ τύπου (παράβαλε τὴν πρὸς 'Ι. Ῥώταν ἐπιστολὴν τῆς 9 'Ιουλίου 1818 ἐν ἣ ἐπὶ λέξεως λέγει « με κάμνεις νὰ τρέμω, ὅταν μὲ λέγῃς περὶ ἐκδόσεως ἐπιστολῶν μου· ὅταν γράφει τις πρὸς φίλους, φυσικὰ γράφει μὲ ἄνεσιν μεγάλην τοῦ λογισμοῦ, ὥστε καὶ τὴν ἀκριβῆ τῶν ἐννοιῶν ἀλληλουχίαν καὶ σύνδεσιν νὰ ἀμελῇ καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν πολὺ νὰ μὴ προσέχῃ. Πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον μάλιστα ἔγραφα, ὡς καὶ νὰ ἐλάλουν διὰ ζώσης φωνῆς πρὸς παρόντα. Τοιαῦται συνθέσεις ὅσον εἶναι συγχωρημέναι πρὸς φίλους, τόσον καταφρονοῦνται δημοσιευόμεναι ἀπὸ τὸ κοινόν, ἐπειδὴ δείχνουν οἷησιν καὶ καταφρόνησιν τοῦ κοινοῦ. Μὴ διὰ τὸν Θεόν! ἀντὶ τιμῆς αἰσχύνῃ)· ταῦτα, λέγομεν, μάλιστα κατακηλοῦσι τὴν ψυχὴν τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὅστις οὐδόλως ἀποκάμει οὐδὲ κορέννυται διεξερχόμενος τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστολῶν τούτων. Διὰ τούτους τοίνυν τοὺς λόγους κοινῆς ἐκδηλωθείσης ἐπιθυμίας τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιστολῶν καὶ προδήλου οὔσης τῆς εἰς τὸ γένος προσγιγνομένης ὠφελείας διὰ

τῆς διαδόσεως τῶν ἐν αὐταῖς πολλῶν καὶ ποικίλων ἰδεῶν καὶ γνωμῶν τοῦ σοφοῦ Ἀνδρὸς περὶ παντοίων γεγονότων καὶ ζητημάτων, ἠθικῶν, πολιτικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἄλλων ἐνδιαφερόντων θεμάτων καὶ αὐτῶν τῶν προσωπικῶν περιστάσεων καὶ συμβεβηκότων τοῦ διδακτικωτάτου αὐτοῦ βίου, οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται ἢ νὰ ἐξηγήσωμεν ἐνταῦθα τὰς πηγὰς ἐφ' ὧν ἡ παρούσα ἔκδοσις στηρίζεται καὶ τὴν μέθοδον ἣ ἐχρησάμεθα ἐν τῇ κατατάξει τῶν ἐπιστολῶν.

Καὶ ἡ μὲν κυριωτάτη τῶν πηγῶν ἐστὶν ἡ τοῦ Ἰ. Ῥώτα συλλογή, ἡ παρὰ τῇ ἐγγόνῳ αὐτοῦ Κ^α Σκιαδαρέση σωζομένη. Ὁ στενὸς οὗτος φίλος τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ λαμβάνων καὶ διαπέμπων πολλὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς, ἐτήρει τὰ πρωτότυπα τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ ἀντίγραφα τῶν πρὸς ἄλλους, ἀπέκτησε δὲ καὶ πολλὰ πρωτότυπα ἐπιστολῶν πρὸς ἄλλους καὶ κατήρτισεν οὕτως ἰδίαν συλλογὴν, ἀντιγραφείσαν τῇ φροντίδι τοῦ ἀειμνήστου Α. Ζ. Μάμουκα, ᾧ τινι εἶχεν ἀνατεθῆ πρὸ ἐμοῦ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἡ ἔκδοσις αὕτη καὶ παραβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου μετὰ τῆς ἐγνωσμένης εὐσυνειδήτου αὐτοῦ ἀκριθείας καὶ προσοχῆς. Ὁ ἀοιδίμος Μάμουκας ἐσημείωσε καὶ τὰς ἀναφερομένας χρονολογίας ἐπιστολῶν ἐν ἀρχῇ ἐκάστης αὐτῶν, περιέδωσε δὲ διὰ ταινίας τὰς πρὸς τὸν Ἀ. Βασιλείου ἐν δυοὶ τμήμασι, καὶ τὰς πρὸς τὸν Ἰ. Ῥώταν πάσας ὁμοῦ· ἤρξατο δὲ συμπληρῶν ἐκ τῶν χειρογράφων τινὰς τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ ἀπανθίσματι τοῦ Ῥώτα (1841) ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ πρὸς τὸν

Πρωτοψάλτην Σμύρνης. Συνήθροισε δὲ πλὴν τῆς διτόμου ἐκδόσεως τοῦ Ῥώτα, καὶ τῆς ἐν Σμύρνη καὶ Πάτραις τῶν πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, ἃς προεμνημονεύσαμεν, καὶ τὰς κατὰ καιρὸν ἐν τῇ *Κλειοῦ* καὶ τῇ *Ἡμέρα* δημοσιευθείσας, ὡς καὶ τινὰς ἄλλας πρωτοτύπους ἢ ἀντιγεγραμμένας ἀκριβῶς ἐπιστολάς· ἀντέγραψε δὲ καὶ τὰς πρὸς τὸν Ἀοιδίμον Ἀ. Κοντόσταυλον, στενὸν ὡσαύτως φίλον τοῦ Κοραῆ ἐπιστολάς, δοθείσας αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐντιμοτάτων υἱῶν αὐτοῦ· αἱ ἐπιστολαὶ δ' αὗται περὶ τὰς πενήκοντα ἀριθμούμεναι καὶ μόλις περισωθεῖσαι, διακοσίων ἄλλων ἀπολεσθεισῶν δυστυχῶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, πρῶτον ἤδη δημοσιεύονται ἐν συνόλῳ, καθ' ὅσον μικρὸν μόνον αὐτῶν μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Πανδώρα*.

Ταύτης δὲ τῆς ὕλης ἀπάσης περιελθούσης εἰς ἐμὲ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀοιδίμου Μάμουκα καὶ τὴν εἰς ἐμὲ ἀνάθεσιν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐκδόσεως ταύτης, ἔγνω νὰ παρακαλέσω καὶ διὰ τῶν ἐφημερίδων πάντας τοὺς ἔχοντας ἐπιστολάς τοῦ Κοραῆ, ὅπως πέμψωσί μοι ταύτας πρὸς δημοσίευσιν. Ταύτην δὲ τὴν παράκλησιν μόνος ὁ ἐντιμότετος κ. Α. Γ. Κουντουριώτης πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Τουρκίᾳ εὐμενῶς εἰσακούσας εὐηρεστήθη νὰ μοὶ ἀποστείλῃ τὰ αὐτόγραφα τριῶν πρὸς τὸν μέγαν τῆς Ἑλλάδος πολίτην, τὸν ἀείμνηστον αὐτοῦ πατέρα ἐπιστολῶν, αἵτινες συμπεριληφθήσονται ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει.

Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ πηγαί, ἅς ἐν τῇ ἐπιχειρήσει τοῦ ἔργου εὗρον. Ἡ δὲ μέθοδος ἦν ἐν τῇ κατατάξει ἠκολούθησα στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῆς ὕλης κατὰ τὰ πρόσωπα, μεθ' ὧν ἦλθεν εἰς ἀλληλογραφίαν, κανονιζομένης τῆς σειρᾶς αὐτῶν κατὰ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς μεθ' ἐκάστου αὐτῶν ἀλληλογραφίας· οὕτως ὁ πρῶτος πρὸς ὃν περιεσώθη μακρὰ ἀλληλογραφία ἐστὶν ὁ Πρωτοψάλτης Σμύρνης Δ. Λῶτος, εἶτα ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλείου, ὁ Ἰ. Ῥώτας καὶ ὁ Ἀ. Κοντόσταυλος· ἢ μετὰ τοῦ πρώτου ἀλληλογραφία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1782 καὶ διήκει μέχρι τοῦ 1808· ἢ μετὰ τοῦ Α. Βασιλείου ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1817· ἢ μετὰ τοῦ Ῥώτα ἀπὸ τοῦ 1808-1832 καὶ τέλος ἢ μετὰ τοῦ Ἀ. Κοντοσταύλου ἀπὸ τοῦ 1818-1832. Τὰς τέσσαρας λοιπὸν ταύτας ἀλληλογραφίας, ἀποτελούσας τὸ πλεῖστον τῆς ὅλης ὕλης, ἀπεφάσισα νὰ ἐκδώσω κατὰ σειρὰν, κατατάσσων χρονολογικῶς ἐκάστην αὐτῶν καὶ τιθεὶς τὰς ἀχρονολογήτους ἐν τῷ τέλει ἐκάστης· οὕτω δὲ νὰ πράξω καὶ διὰ τὰς λοιπὰς· Διότι πέποιθα ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀναγνώστης καὶ κρεῖττον ἐννοεῖ καὶ μᾶλλον τέρπεται, μὴ μεταπίπτων ἀποτόμως εἰς ἄλλα ἀντικείμενα καὶ τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι, ὃν ἡ μόρφωσις καὶ σχέσις ἐκάστου τῶν φίλων ἐνέπνεε τῷ γράφοντι, ἀλλὰ παρακολουθῶν μέχρι τέλους σειρὰν ἐπιστολῶν ὁμοίων κατὰ τὴν ἔκφρασιν καὶ συμπληρουσῶν καὶ ἐπεξηγουσῶν ἀλλήλας. Οὕτω συνηρμολογημένοι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Κοραῆ καθίστανται, ὡς ὁ ἴδιος ἐχαρακτή-

ρισε ταύτας, ὀμιλῖαι μεθ' ἐκάστου τῶν φίλων αὐτοῦ, πλήρεις ἐνταύτῳ χάριτος καὶ ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ γνωρίσῃ ὅσον ἔνεστι βαθύτερον καὶ ἀκριδέστερον τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ κατ' ἀμφοτέρα μεγίστου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Περὶ δὲ τοῦ περιεχομένου τοῦτο μόνον ἔχω νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα ὅτι ἐν πολλαῖς τῶν ἐπιστολῶν εὔρηται ἔκφρασις ἐπιθυμίας νὰ καταστραφῶσιν· διότι ἐν τέλει εὔρηται « εἰς τὸ πῦρ » ἢ « καῦσον τὴν παροῦσαν »· τοῦτο ὁμῶς προέρχεται, ὡς τὸ περιεχόμενον δεικνύει, (παράβαλε ἰδίως τὴν πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου ἐπιστολὴν τῆς 17 Ἰανουαρίου 1812) ἐκ τοῦ φόβου μὴ παραπέσῃ ἢ ἐπιστολῇ, καὶ γένωνται γνωσταὶ αἱ περὶ προσώπων, ἅτινα δὲν ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ ἐχθρούς, κρίσεις αὐτοῦ. Σήμερον ὁμῶς δετε καὶ ὁ Κοραῆς καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερόμενα πρόσωπα δὲν ὑπάρχουσιν πλέον ἐν τοῖς ζῶσι οὐδὲν κωλύει νὰ δημοσιευθῶσι καὶ αὗται.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς παρούσης τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Κοραῆ ἐκδόσεως· περὶ δὲ τῆς ἀληθείας τοῦ ἐν ἀρχῇ χαρακτηρισμοῦ αὐτῶν, ἕκαστος δύναται νὰ κρίνῃ ἀναγινώσκων αὐτὸς ταύτας, ὅσον αἱ πηγαὶ ἐπέτρεπον πλήρεις καὶ κανονικῶς κατατεταγμέναι, οἶαι ἐν τῇ παρούσῃ ἐκδόσει πρόκεινται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ὀκτωβρίου 1884

N. M. ΔΑΜΑΛΛΑΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ

Α'.

ΠΡΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ ΛΩΤΟΝ
ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΝ ΣΜΥΡΝΗΣ.

1.

Λιβόρον τῆ θ' Σεπτεμβρίου κατὰ τὸ παλ. (1) 1782

Ποθεινότητέ μοι κύριε Δημήτριε, ἀσπάζομαι σε !

Τὸ τελευταῖόν μου πρὸς τὴν ὑμετέραν Λογιότητα γράμμα ἐγράφη εἰς τὰς 23 Αὐγούστου. Μὲ τὴν παρελθούσαν πόσταν δὲν ἔγραψα πάρεξ πρὸς τοὺς γονεῖς μου καὶ τοὺς συγγενεῖς.

Νῦν δὲ τυχόντος πλοίου διὰ τὰ αὐτόθι, σοῦ ἐνθυμίζω πάλιν ὅσα τότε τῆς ἔγραψα ἤγουν νὰ ἐπιμεληθῆς τὴν πώλησιν ἐκείνων τῶν ὀλίγων πραγμάτων, διὰ νὰ μὲ στείλῃς χωρὶς ἀναβολὴν τὰ ἐξ αὐτῶν συναχθησόμενα ἀργύρια (ὁμοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐκ τῆς πωλήσεως ἐκείνων τῶν ρούχων ὅπου τὸν ἀφήκα) διὰ χειρὸς τοῦ αὐτόθι κυρίου Παύλου Ῥοδοκανάκη.

Σήμερον τελειώσας τὸν τριακονθήμερον καθαρισμόν μου, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ λοιμοκομεῖον, καὶ εὕρισκομαι εἰς τὸν οἶκον

(1) Κατὰ τὸ παλαιὸν (ἤτοι Ἰουλιανόν) ἡμερολόγιον.

τοῦ ἐνταῦθα κυρίου Γεωργίου Κωστάκη, ἐνὸς ἐντίμου πραγματευτοῦ Ῥωμαίου (εἶναι σύντροφος τοῦ αὐτόθι κυρίου Παύλου Ῥοδοκηνάκη), μὴ θελήσαντος ἀπὸ καλοσύνης του νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ κάμω τὸ κατάλυμα εἰς κἀνὲν πανδοχείον, κατὰ τὸ σύνθητες.

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶμαι ἐλεύθερος καὶ ἀπὸ τὴν φυλακὴν τοῦ λοιμοκοκείου, καὶ ἀπὸ τὰ παράξενα καὶ παράσημα παραλαλήματα τοῦ καπετάνου Σβετσεζου, θέλεις νὰ σοῦ μωρολογήσω ὀλίγον; Ναι, θέλω. Ἐπειδὴ λοιπὸν θέλεις, ἄκουε.

Τὴν μεγάλην νίκην, τὴν ὁποίαν ἔλαβαν οἱ Ἄγγλοι κατὰ τῶν Γάλλων εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὴν 12 Ἀπριλίου, εἰς ἐκείνην τὴν φοβερὰν καὶ ἀείμνηστον ναυμαχίαν, θέλει βέβαια τὴν ἠκούσατε μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀφοῦ ἀπεδήμησα αὐτόθεν· διότι ἡμεῖς τὴν ἠκούσαμεν ἀπὸ καρᾶβιον βενετικὸν ἔξω ἀπὸ τὰ Κύθηρα, καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν δεκατρεῖς χιλιάδες Γάλλων ἐφθάρησαν, οἱ μὲν σκοτωθέντες, οἱ δὲ πληγέντες, οἱ δὲ αἰχμαλωτισθέντες ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, καὶ τσαῦτα καρᾶβια τῆς πρώτης κλάσεως· καὶ ὅτι ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις εὐρίσκετο αὐτὸς ὁ Ἀρχιστράτηγος, καὶ πολλότατοι τῶν μεγίστων ὀφικιάλων. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἤκουσες, καὶ δὲν εἶναι χρεῖα νὰ τὰ πλατύνω. Ἦκουσας δὲ ὅτι καὶ ὁ συλληφθεὶς Ἀρχιστράτηγος ἀπελύθη πάλιν, καὶ ὑπῆγεν εἰς τοὺς Παρισίους, ὅπου εὗρηκεν ὁ ταλαίπωρος ἓνα τῶν υἱῶν του (ὀφικιᾶλον αὐλικὸν) φονευμένον· οἱ μὲν λέγουσιν ὑφ' ἑαυτοῦ, διότι δὲν ὑπέφερε τὸ πατρικῶν ὄνειδος· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐσκοτώθη εἰς μονομαχίαν ὑπ' ἄλλου, ὑπερασπιζόμενος καὶ ἐκδικῶν τὴν χλευαζομένην ἀτυχίαν τοῦ πατρός του. Πιστεύεις ὁμως, ὅτι μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς θριάμβους, οἱ Ἄγγλοι ἔστειλαν πρεσβείαν εἰς

τοὺς Παρισίους, ζητοῦντες τὴν εἰρήνην ; Δὲν τὸ πιστεύεις διότι εἶσαι φίλαγγλος. Ἐγὼ δὲ, ὅστις εἶμαι φίλος ὅλου τοῦ κόσμου, τὸ πιστεύω. Αὐτοί, αὐθέντα μου, ἔλαβαν πλέον τὴν ἀπόφασιν, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποτάξωσιν ἄλλην μίαν φορὰν τὴν Ἀμερικὴν καὶ σπουδάζουσιν ὅσον εἶναι δυνατὸν τάχιστα νὰ σκεπάσωσιν αὐτὴν τὴν φοβερὰν πληγὴν, διὰ νὰ μὴ διαδοθῆ ἡ γάγγραινα τῆς ἀποστασίας καὶ εἰς τὰς λοιπὰς πλησιοχώρους ἐπαρχίας. Καὶ κάμνουσι φρονιμώτατα νὰ παραβλέψωσι καὶ τὴν παροῦσαν ὑπεροχὴν τῆς Γαλλίας, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν. Μερικοὶ φίλαγγλοι, ὡς ἡ λογιότης σου, λέγουσιν, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶναι τόσον ὀλέθριος εἰς τοὺς Ἕγγλους καὶ διὰ νὰ τὸ ἀποδείξωσι, κάμνουν τὸν παρόντα στοχασμὸν. Ἡ Ἀγγλία (λέγουν) εἰς διάστημα χρόνων 94, ἀπὸ τὸ 1688 μέχρι τοῦ παρόντος ἔτους 1782, εἶχε πόλεμον χρόνους 47, ὅπου θέλει νὰ εἰπῆ τὸ ἥμισυ διάστημα ὅλου τοῦ καιροῦ τῶν 94 ἐτῶν, οὕτως :

ἀπὸ τὸ 1688	μέχρι τῶν 1696	πόλεμος	ἔτη 10
» »	1696	» »	1702 εἰρήνη
» »	1702	» »	1713 πόλεμος » 11
» »	1713	» »	1739 εἰρήνη
» »	1739	» »	1748 πόλεμος » 10
» »	1748	» »	1755 εἰρήνη
» »	1755	» »	1762 πόλεμος » 8
» »	1762	» »	1775 εἰρήνη
» »	1775	» »	1782 πόλεμος » 8
			ἔτη πολέμου 47

Καὶ τί ἔπαθεν εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς πολέμους ; Ἀλλὰ δὲν στοχάζονται, ὅτι ἡ Ἀγγλία τότε δὲν εἶχε τόσα βαρύτατα καὶ ἀπίστευτα χρέη, ὅσα ἔχει τώρα, μήτε, ὅτι

τότε μὲν ἦτον ἐνωμένη μετὰ τῶν τέκνων τῆς τῶν Ἀμερικανῶν, νῦν δὲ διαμεμερισμένη, καὶ ἐπομένως πολλὰ ἐξησθημένη. Ἄς ἀφήσωμεν τοὺς Ἄγγλους νὰ κάμωσι τὸ συμφερότερον ἀφ' ὅσα τοὺς διδάξει ἡ φρόνησις.

Ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ θαυμαστός Αὐτοκράτωρ, ὡς ἄλλος Ἡρακλῆς, διορθώνει τὴν βασιλείαν του, καθαρίζων αὐτὴν ἀφ' ὅλας τὰς καταχρήσεις, ὅσας εἰσήξε κατὰ καιροὺς ἡ ἄγνοια καὶ ἡ βαρβαρότης. Δὲν ἔχω τὸν τρόπον νὰ σε γράφω εἰς πλάτος τὰ καλὰ παραδείγματα, τὰ ὅποια δίδει καθεκᾶστην εἰς τοὺς γείτονάς του.

Ἡ Πολωνία, εἰς τὴν Δίαιταν, ἣτις ἔχει νὰ συναθροισθῆ μετ' ὀλίγον εἰς τὴν Βαρσοβίαν, ἔχει νὰ προβάλῃ καὶ νὰ θεωρήσῃ διορθώσεις πολλῶν πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν. Καὶ διὰ μὴ συμβῆ κάμμία ἀπὸ τὰς συνήθεις εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ὀχλαγωγίας καὶ ταραχάς, ἡ Αὐτοκρατορίσσα τῆς Ῥωσσίας, καὶ ὁ Καῖσαρ διώρισαν στρατεύματα διὰ νὰ κινήσωσι πρὸς τὰ σύνορα εἰς προφυλακὴν τῶν ἐνδεχομένων.

Εἰπέ μοι (νὰ ζήσης!) ἡ θεράπαινα ἡμῶν ἡ Αἰκατερίνα ποῦ εὐρίσκεται;..... Καὶ ποίαν οἰκειότητα ἔχει ἡ θεράπαινα μὲ αὐτὰ ποῦ διηγείσαι; θέλεις ἴσως εἰπῆ.—Τὸ αἷτιον, Ἀδελφὲ, εἶναι ὅτι τὴν ἐστοχάσθην πάντοτε ὡς ἕνα κονφεδεράτον τῆς Πολωνίας· διότι ἀνέτρεπε κάτω εἰς τὴν αὐλήν, ὅσα ἡμεῖς ἀπεφασίζαμεν ἐπάνω εἰς τὴν μικρὰν δίαιταν τῆς φαμιλίας ἡμῶν. Ἐπειτα ἐγὼ ἀπεφάσισα εἰς τὸ ἐξῆς ὅταν σοὶ γράφω, νὰ ἀκολουθῶ τὴν μνήμην μου, χωρὶς κάμμιαν τάξιν, ἢ εἰρμόν, ἢ συνάφειαν, ἢ ἀρμονίαν· ὅθεν, μὴ θαυμάσης, ἐὰν κατὰ τύχην εὐρίσκῃς τὸ ἀπεντεῦθεν εἰς τὰς ἐπιστολάς μου ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν. Ἄν (παραδείγματος χάριν) ὕστερα ἀπὸ τὴν περιγραφὴν μιᾶς

περιφήμου ναυμαχίας, αναγινώσκεις τὸ κατευόδιον ἐνὸς τζιρνικίου ἀπὸ Χίου εἰς Σμύρνην, ἢ ὕστερον ἀπὸ τὴν μεγάλην ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Αὐτοκράτωρ τοῦ μεγάλου Δουκὸς, μίαν φιλικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Μαγγόσιγλου τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σου. Καὶ αὐτὸ τὸ συγκεχυμένον εἶδος τοῦ γράφειν ἔχει τὰ προτερήματά του. Ἄν λάβῃς τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν κατὰ τύχην εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σου (τὸ ὅποιον δὲν εἶναι παράδοξον), δέξαι καὶ τὰς ταπεινάς μου εὐχετικὰς προσήσεις ὡς παρόντος, εἰς χρόνους πολλοὺς, ἀδελφέ μου, νὰ χαίρεσαι τὸ ἀκριβὸν σου ὄνομα. Γράψε με νὰ ζήσης πόσας ὀκάδας γλυκίων καὶ καπνοῦ ἰδαπάνησας; πόσας μπότσας ρακίου καὶ ῥοσολίου, πόσον καφέν; πόσοι φίλοι ἦλθαν εἰς ἐπίσκεψιν σου, καὶ εἶτι ἄλλο ἀξιόλογον ἠκολούθησεν.

Τὸν σιὸρ Παναγιώτην Δανιὴλ, καὶ τὸν μισὲρ Κωνσταντῖνον Σκουῦρσον καὶ μισὲρ Μανόλην Πιτζιπιὸν καὶ μισὲρ Ἄντωνιον Σκουῦρσον ἀκριβῶς ἀπὸ μέρους μου προσαγόρευσον.

Ἦλθεν ὁ ποιμὴν ἡμῶν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως; Ἡ πολιτεία εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται; Ὁ κλύδων τοῦ ὀσπητίου σου ἐκόπασεν, ἢ ἀκόμη ταλαιπωρεῖσαι καὶ βασανίζεσαι; Ἄν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὑπομονὴν, καὶ φυλακὴν εἰς τὸ στόμα ὅσον δύνασαι, ἕως οὐ νὰ παρέλθωσιν αἱ πονηραὶ ἡμέραι. Μὴν ἀμφιβέλλης ὅτι θέλουν παρέλθωσιν καὶ ὅτι δὲν εἶναι κανένα πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ἐπιταχύνει τὴν παρέλευσιν τῶν κακῶν τοσοῦτον, ὅσον ἡ ὑπομονή. Ἄς ἔχω συγχώρησιν ὅτι συμβουλεύω τὴν λογίτητά σου, τοῦ ὁποίου τῆς συμβουλῆς χρεῖαν ἔχω ἐγώ. Μόλον τοῦτο, ἀδελφέ, στοχάζομαι, ὅτι ἡ συμβουλή ὁμοιάζει τὴν ἰατρικὴν. Καὶ δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐξεύρη πολ-

λάκις μίαν θεραπείαν ἢ κεράτσα Ἀγγελίνα, τὴν ὁποίαν ἀγνοεῖ ὁ δόκτωρ Βεστάρχης.

Τὸ βιβλίον τὸ πολυπαθέστατον, τελειώνει τοῦτον τὸν μῆνα καθὼς μοι γράφουσιν ἀπὸ Βιέννης· ὥστε θέλει τὸ ἔχετε αὐτοῦ (συμπεραίνω) σχεδὸν τὰ Χριστούγεννα. Τὸ συνιστῶ εἰς τὴν εὐνοϊάν σου καὶ τὴν εὐνοϊαν ὄλων μου τῶν φίλων, νὰ τὸ περιθάψετε ὡς τέκνον ἰδικόν σας, αὐτόν μου τὸν μικρὸν κόπον,

Ἐίχετε ἐφέτος σῦκα πολλὰ; Ταῦτα εἰδῶ εἶναι ἀχρεϊέστατα. Ἐξέυρεις ὅτι τὰ ἀγαπῶ μὲ ὑπερβολὴν· ὅθεν, συγχώρησόν μοι, ἂν τοῦτο ἦναι ἀκατάλληλον μὲ τὰ προεξηρημένα καὶ ἀνάρμοστον.

Χαιρέτισόν μοι πρὸ πάντων, ὄχι ἀκριβῶς, ἀλλὰ ἀκριβέστατα, τὸν εὐγενέστατον καὶ παμφίλιτατον μισὲρ Νικόλαον Βαχατόρη καὶ τὴν φιλτάτην αὐτοῦ σύζυγον.

Ἐρρώσο εὐδαιμονῶν !

Ὁλος αὐτῆς
Ο. Ο.

2.

Τὴν 8 Ἰανουαρίου 1853. = 1853

Ἐῤχομαί της τὸ νέον ἔτος εὐδαιμονέστατον !

Μετὰ τὴν πρὸς τὴν Λογιότητά της ἐπιστολὴν μου τῶν 4 Νοεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἔλαβον τὴν ἰδικὴν της γεγραμμένην 21 Σεπτεμβρίου. Ἐμαθον μὲ μεγάλην μου ἐκπληξιν τὰ ὅσα τῆς συνέβησαν μετὰ τὴν αὐτόθεν ἀποδημίαν μου· μὲ ὄλον τοῦτο ἐπαρηγορήθην στοχαζό-

μενος, ὅτι αὐταὶ αἱ παράξενοι περιπέτειαι θέλει δώσωσι τέλος, ἢ καὶ θέλει ἐλαττώσωσι πολὺ τὰς συμφορὰς σου. Ἡ καθημερινὴ πείρα δεικνύει ὅτι ἡ αὐξησις τῶν κακῶν γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ πέρας αὐτῶν. Ἀνδρίζου λοιπὸν καὶ κραταιοῦ μέχρι τέλους, μὲ τὴν ἐλπίδα, τὸ μέγα φάρμακον τῶν ἀνθρώπων.

Μεγάλην εὐχαρίστησιν ἔλαβον ἀπὸ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ζήλόν της καὶ τῆς εἶμαι ὑπόχρεως ἤθελον ὁμως νὰ ἦναι μετριώτερος, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ἡ χρεία μου πολλή, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν θέλω νὰ ἐνοχλῆ κανένα περὶ ἐμοῦ, μήτε νὰ μεσιτεῦῃ πρὸς φίλους δι' ἐτέρων φίλων πλὴν ἀνίσως ἀναγκασθῶ νὰ τὴν προτρέψω ἐγὼ εἰς τοῦτο· τοῦτο δὲ λέγω ὄχι διὰ νὰ ψυχράνω τὴν διάπυρόν της, φιλίαν πρὸς ἐμὲ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ γενώμεθα ὄχληροὶ εἰς τοὺς φίλους.

Ὁ λογιώτατος ὁμως δὲν ἐφέρθη ὡς φίλος. Χωρὶς νὰ συλλογίσθῃ ὅτι εἰς ἀλλοδαπῇ γῶραν δὲν ἔχω τρόπον (ὡς ἀγνοούμενος) νὰ δανεισθῶ ἂν ἔλθω εἰς χρείαν, κατέχει τὸ ἰδικόν μου τοσοῦτον καιρὸν, καὶ μᾶς περιπαίζει μὲ τὰς κενὰς ἐλπίδας. Πίστευσόν μοι ὅτι, ὅταν ἦλθεν ἡ ἀκόλουθος πόστα καὶ δὲν ἔλαβα τὰ ἐλπιζόμενα, καθὼς μὲ ὑπεσχέθης, ἀπατηθεὶς ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ λογιώτάτου, ἠγανάκτησα μεγάλως, μάλιστα διότι ἐπρόσμενον αὐτὰ τὰ ὀλίγα ἀργύρια διὰ νὰ ἀγοράσω μερικὰ ἀναγκασιότατα βιβλία, χωρὶς τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάγω ἐμπρός. Ὅθεν δύναμαι νὰ εἰπῶ, ὅτι ὁ λογιώτατος ἐμπόδισε τρόπον τινὰ καὶ τὴν προκοπὴν μου. Διὰ νὰ συντέμνω τοὺς μακροὺς καὶ ἀνωφελεῖς λόγους, τῆς λέγω, ὅτι τὸ νὰ μὴ τῆς τὰ ἔδωκεν ἕως τώρα, μοὶ φαίνεται παντάπασιν ἀπίστευτον· ἐὰν ὁμως ἀπὸ κακῆν μου τύχην ἔχασε καὶ ὁ λογιώτατος τὴν διάκρισιν, παρακαλῶ νὰ τὸν εἰπῆς

ὅτι μοι προξενεῖ μεγίστην βλάβην μὲ αὐτὴν του τὴν ὑπερ-
ρημερίαν, καὶ νὰ κάμης παντοίους τρόπους νὰ τελειώσης
αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ μὲ στείλῃς αὐτὰ τε καὶ εἴτι
ἄλλα ἀργύρια ἔχεις εἰς χεῖράς σου χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ,
ἀφοῦ δηλονότι κρατήσης πρῶτον εἴτι ἰδαπάνησας δι' ἐμὲ
μέχρι τοῦ νῦν. Ἀπὸ τὸν λογιώτατον εἶναι δίκαιον νὰ
λάβῃς καὶ τὸν τόκον, κατὰ τὸ χειρόγραφόν του· μὲ ὅλον
τοῦτο διὰ νὰ τοῦ δείξω, ὅτι μὲ ὅλην τὴν τυραννίαν ὁποῦ
μᾶς ἔκαμεν, ἐγὼ πάλιν φυλάττω τὴν παλαιὰν φιλίαν, ὁ
μὲν τόκος ἄς λείψῃ, ἀντὶ δὲ τοῦ τόκου, ἄς σοὶ δώσῃ
ἀπροφασίστως τὸν «Ὁρειβάσιον», βιβλίον ἰατρικόν, τὸ
ὁποῖον ἠγόρασε παρ' ἐμοῦ καὶ τὸ ὁποῖον μοὶ χρειάζεται
τώρα. Θέλει μοι τὸ στείλῃς καὶ αὐτὸ μὲ πρῶτον πλοῖον
διὰ χεῖρὸς τῶν ἐν Μασσαλίᾳ κυρίων Δημητρίου Νιώτη καὶ
Συντροφία ἐντετυλιγμένον εἰς χαρτίον χονδρὸν διὰ τὸ ἀνε-
πηρέαστον. Ἀνίσως τὸ ἔχει πωλημένον, τὸν παρακαλῶ
νὰ τὸ μεταγοράσῃ χωρὶς καμμίαν πρόφασιν καὶ νὰ σοὶ τὸ
δώσῃ, ἂν θέλῃ νὰ μειλίξῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀγανά-
κτησιν, τὴν ὁποίαν μοὶ ἐπροξένησεν· ἂν ὁμως ἡ λογιότης
του (ἀγκαλὰ τὸ νομίζω ἀδύνατον) δὲν θέλει νὰ συγκατα-
νεύσῃ εἰς αὐτὴν τὴν μετρίαν καὶ δικαίαν αἴτησίν μου, ἄς
σὲ δείξῃ καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς ὃν τὸ ἐπώλησε καὶ ἀγό-
ρασον αὐτὸ ἡ λογιότης σου· ἡ τιμὴ του εἶναι γρόσιον ἕν,
ἢ τὸ περισσότερον ἐξήκοντα παράδες.

Τὴν εὐχαριστῶ μεγάλως δι' ὅλας τὰς εἰδήσεις, ὅσας
μοὶ δίδει περὶ νεκρῶν καὶ ζώντων. Ἡ ἐπιστολή σου,
ἀδελφέ μου, περιέχει γάμους, θανάτους, πράξεις ζώντων,
μνημόσυνα τεθνεώτων, εἰς τρόπον ὥστε δικαίως δύναται
τις νὰ τὴν ὀνομάσῃ χρονογράφον τοῦ παρόντος καὶ τοῦ
μέλλοντος αἰῶνος. Παρακαλῶ σε νὰ μὴ λείπῃς πάντοτε

νά μοι δίδης εἰδήσεις ὄλων τῶν συμβαινόντων αὐτοῦ.

Πάλιν τὴν παρακαλῶ νά κινήσῃ πάντα λίθον νά ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ λογιωτάτου τὰ γνωστὰ ἀργύρια, καὶ νά μοι τὰ στείλῃ μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου χωρὶς ἄλλο διὰ νά μὴν ἔλθω εἰς χρεῖαν· τὸ ἔαρ πλησιάζει, τὰ μαθήματα ἡμέρα τῇ ἡμέρα αὐξάνουσι, τὰ πολλὰ μαθήματα χρειάζονται καὶ ὄργανα, ἤγουν βιβλία· εἰπέ του νά εὕρῃ κανένα φίλον εἰς τὸν ὅποσον νά δώσῃ ἐνεχυρον αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἄλλα διὰ νά λάβῃ τὰ χρειάζόμενα ἀργύρια· εἰς ὀλίγα λόγια, ἃς κόμη εἶτι δύναται νά μὲ ἐλευθερώσῃ, διότι δὲν μοι εἶναι δυνατόν νά μακροθυμῶ περισσότερο.

Ὁλος ἰδικός της

Ο. Θ.

(ἦτοι Ὀν Οἶδας)

Ε. Γ. μὴ εἰπῆς εἰς τινὰ ὅτι ἔλαβες ἐπιστολὴν μὲ τοῦτον τὸν ταχυδρόμον παρ' ἐμοῦ· Ἐρώτησον (νά ζήσης!) ἀφ' ἑαυτοῦ σου τὸν μισὲρ Νικόλαον, ἂν ἐτυπώθῃ τὸ μικρὸν βιβλιάριον, τὸ ὅποσον ἔστειλα διὰ χειρός του εἰς Βενετίαν, καὶ δός μοι τὴν περὶ τούτου εἰδήσιν.

3.

Ἐκ Μονπελλιὸν τῇ 16' Φεβρουαρίου 1783.

Καὶ πάλιν ἀσπάζομαι σου τὴν Λογιότητα!

Καλὸν ἦτον νά μὴν ἤρχετο τὸ πρᾶγμα ἕως αὐτοῦ ὅπου ἦλθεν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἠξέυρω διὰ ποῖαν αἰτίαν καταπατήσας τοὺς νόμους τῆς φιλίας καὶ

τῆς ἀνθρωπότητος, ἐτόλμησεν ὄχι μόνον νὰ μὲ στερήσῃ τοσοῦτον καιρὸν ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον μὲ ὑπεσχέθη νὰ πληρῶσῃ πρὶν τῆς ἀποδημίας μου, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσῃ χωρὶς τὴν θέλησίν μου, ἢ λογιότης σου δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ μοὶ γράφῃς περὶ τούτου, καὶ νὰ προσμένῃς ἄλλας ἐπιστολάς μου. Ἡ ὁμολογία, τὴν ὁποίαν κρατεῖς, τὸν ὑποχρεοῖ νὰ τὰ πληρῶσῃ εἰς τὸν ἐπιφέροντα ταύτην· ἐγὼ πλέον εἰς αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν δὲν εἶχον, οὔτε ἔχω τί νὰ πράξω· ἔπρεπεν ἡ λογιότης σου νὰ παρακαλέσῃς τὸν ἐκκλησιαστικὸν δικαστὴν νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ πληρῶσῃ τὸ χρέος τοῦ ἐκὼν ἄκων· ἢ θέλεις μὲ τὸ νὰ γράψω πρὸς αὐτὸν νὰ τοῦ δώσω αἰτίαν νὰ μοῦ στείλῃ τὴν διεξοδικὴν του ἀπολογίαν εἰς καμμίαν μακροπλατοχονδροειδεστάτην ἐπιστολὴν, διὰ νὰ μὲ ζημιώσῃ καὶ αὐτοῦ δύο ἢ τρία γρόσια ἀγωγίου. Αὐτὴ ἡ πληγὴ, ἀδελφέ μου, χρειάζεται τομὴν ἢ καῦσιν, διὰ νὰ μὴν ἀπωλέσω τελευταῖον καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα ἀργύρια, μὲ τῶν ὁποίων τὴν ἐλπίδα ἔμεινα μέχρι τῆς σήμερον ἐστερημένος ἀπὸ τὰ πλέον ἀναγκαῖα ὄργανα τῆς σπουδῆς μου. Αὐτὸ τὸ καλὸν μοὶ ἐπροξένησεν αὐτὸς ὁ πολλὰ φιληθεὶς (ἴσως καὶ ὀλίγον τι διδαχθεὶς) ὑπ' ἐμοῦ ἄνθρωπος· ἀλλ' ἦτον, ὡς φαίνεται, ἀληθέστατον τὸ «κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρυσὸν τὸ πῦρ». Τί προσμένεις πλέον ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπον, ὅστις ἔφθασεν εἰς τοσαύτην ἀδιακρισίαν; ἀπὸ τὴν ἀδιακρισίαν μέχρι τῆς ἀναισχυντίας τὸ διάστημα δὲν εἶναι πολὺ καὶ ἡ ἀναισχυντία εὐκολώτατα δύναται νὰ γεννήσῃ τὴν τελευταίαν ἄρνησιν.

Διὰ νὰ συντέμω μίαν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν μόλις εὐρηκα τὸν καιρὸν νὰ γράψω, τῆς λέγω, ὅτι ἐλπίζω αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν τετελειωμένην, καὶ τὰ ἀργύρια ἀπεσταλμένα, πρὶν νὰ λάβῃς τὴν παροῦσάν μου· ἂν ὁμως αὐτὸς

ἐπιμένη ἔτι εἰς αὐτὴν τὴν διάθεσιν, παρακαλῶ σε νὰ προσκυνήσης καὶ νὰ παρακαλέσης ἐκ μέρους μου τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρωτοσύγγελον νὰ τὸν ἀναγκάσῃ, ὡς ἐπίτροπος Ἀρχιερατικὸς ἐν δυνάμει τοῦ χειρογράφου τὸ ὅποιον κρατεῖς, νὰ σοὶ πληρώσῃ ἐξάπαντος αὐτὰ τὰ ἀργύρια, διὰ νὰ μοὶ τὰ στείλῃς ἀπροφασίστως μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου.

Δὲν δύναμαι μῆτε ἔχω τὸν καιρὸν νὰ τῆς περιγράψω (καθὼς μῆτε ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰ λοιπὰ τῆς ἐπιστολῆς σου) πόσῃ ἀμηχανίαν, πόσῃ ἀγανάκτησιν μοὶ ἐπροξένησεν αὐτῶν τῶν ἀργυρίων ἡ ἔλλειψις ; Εὐχομαί σοι καλὴν νύκτα, λογιώτατε ! φυλάξου μὴ μοὶ ἀποκριθῆς χωρὶς ἀργυρίου. Τοὺς γονεῖς καὶ συγγενεῖς μου ἤδιστα προσαγόρευσον ἀπὸ μέρους μου, ὡσαύτως καὶ τοὺς φίλους, καὶ μάλιστα τοὺς εὐγενεστάτους μισὲρ Δημήτριον καὶ Νικόλαον Βαχατόρην. Πολλὰ μ' ἐλύπησεν ὁ θάνατος τοῦ περιφήμου μεριδογράφου τῆς Σμύρνης ἡ δυστυχησμένη πατρίς μου στερεῖται ἀλλεπαλλήλως ὅλους τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους της (τῆ 12 φεβρουαρίου 1873, περὶ τὴν ἐνδεκάτην τῆς νυκτός).

Τὰ ἄνω εἰρημένα ἀργύρια ἀνίσως τὰ ἐξεκόλλησας ἀπὸ τὰς χεῖρας του, θέλει μοῦ τὰ στείλῃς ὄχι διὰ χεῖρὸς τοῦ κυρίου Παύλου Ῥοδοκανάκη, καθὼς σοῦ παρήγγειλα (νομίζων ὅτι εἶχε νὰ τὰ δώσῃ εὐθύς) ἀλλὰ διὰ χεῖρὸς τοῦ σινοῦρ Φέρκεν, ὅστις θέλει τὰ στείλῃ εἰς Μασσαλίαν τοῦ κυρίου Δημητρίου Νιώτη, διὰ νὰ μοῦ τὰ φθάσῃ.

4.

Ἐκ Μονπελλιῶν 11 Ἰουλίου 1783.

Τῆν λογιότητά σου ἀδελφικῶς ἀσπάζομαι !

Τρὶς ἔγραψα τῇ λογιότητι σου τὸν παρελθόντα μῆνα, ἤγουν εἰς τὰς 9, 15, καὶ 23, καὶ κύριος οἶδε ποσάκις θέλει τῆς γράψω τὸν ἐνεστῶτα. Αὐτῆς τῆς πολυλογίας αἴτιος ἄλλος δὲν εἶναι πάρεξ ἡ ἀδιακρισία τοῦ κακοῦ ὀφειλέτου, ἡ εὐπιστία τῆς λογιότητος σου, καὶ ἡ ἰδική μου ἀνάγκη. Στενοχωρούμενος ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, φοβούμενος τὸ εὐπιστον καὶ εὐσυγκατάβατον τῆς λογιότητός σου, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρω τὴν ἀδιακρισίαν τοῦ Γεωργίου, δὲν θέλει παύσω νὰ σὲ ἐνοχλῶ μὲ τὰ ἀλλεπάλληλά μου γράμματα, μέχρις οὗ νὰ λάβω τὰ ἀργύριά μου. Νὰ σὲ ἀπατήσῃ, ἀδελφέ, τοιοῦτοτρόπως ὁ Γεώργιος! ποῦ εἶναι ἐκεῖνος ὅστις ἐμέλλε νὰ ἔλθῃ εἰς Μασσαλίαν; ποῦ τὰ ἀργύρια; ποῦ; ποῦ; ἀλλὰ τί νὰ σὲ παροργίζω ματαίως; τοῦτο μόνον σὲ παρακαλῶ νὰ τὸ κάμῃς διὰ τὴν ἀγάπην μου, νὰ μὴν ἀπατηθῆς καὶ δεύτερον, ἀλλὰ νὰ μεταχειρισθῆς παντοίους τρόπους νὰ ἀποσπάσῃς ἀπὸ τὰς χεῖρας του ἐκόντος ἢ ἄκοντος τὰ χρεωστούμενα, καὶ νὰ μοὶ στείλῃς ἀνυπερθέτως καὶ ἀπροφασίστως μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου.

Δύο σου διεξοδικώτατα γράμματα ἔλαβον μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ κυρίου Γάλλου· ὦ τῆς μωρολογίας! ἂν εἶχον καὶ ἐγὼ τὴν αὐτὴν εὐθυμίαν τὴν ὁποίαν τῆς ἐπροξένει ὁ προσδοκώμενος θερισμὸς τῶν Θεοφανείων, ἤθελες τῆς γράψω το-

σαῦτα καί περισσότερα. Ἐπιταυτοῦ ἐχώρισα τὸ χαρτίον πρὶν νὰ ἀρχίσω, διὰ νὰ μὴν ἔλθω εἰς πειρασμὸν τοῦ νὰ σοὶ γράψω πολλά· διὰ νὰ μὴ σὲ ἀφήσω ὁμως παντάπασι παραπονεμένον, ἰδοὺ ἡ σημείωσις ἡ ἀληθὴς τοῦ χρέους τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸ μπιλάντζο τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ Σύγκλητος τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον ἐν ἔτει 1775 Ἰουνίου 24 ἐχρεώσται λίρας στερλίνας 136,930,072· τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους 1783 προσετέθη εἰς αὐτὸ τὸ χρέος ἀπὸ ἐξοδα τοῦ πολέμου καὶ ἄλλα 115,654,914, τὰ ὁποῖα συμποσούμενα γίνονται ὅλα ὁμοῦ λίραις στερλίναις 252,584,986· διακόσια πενήκοντα δύο μιλιοῦνια πεντακόσια ὀγδοήκοντα τέσσαρες χιλιάδες καὶ ἑνεακόσιοι ὀγδοήκοντα ἕξ, τὰς ὁποίας λογαριάζω πρὸς δύο βενέτικα φλωρία ἑκάστην, θέλει ἰδῆς ὅτι χρεωστῆ ἡ Ἀγγλία τανῦν πεντακόσια πέντε μιλιοῦνια ἑκατὸν ἐξήκοντα ἑννέα χιλιάδας καὶ ἑνεακόσια ἐβδομήκοντα δύο φλωρία βενέτικα, διὰ τὸ ὁποῖον χρέος πληρώνει τόκον καθ' ἕκαστον ἔτος ὑπὲρ τὰ δεκακτὼ μιλιοῦνια βενέτικων φλωρίων· βαβαί! ἔπειτα παραπονεῖσαι καμμίαν φορὰν ὅτι χρεωστῆς μερικὰς μπαγατέλας τῆδε κάκεισε, καὶ προσμένεις τὰ φῶτα ὡς λέων ὠρούμενος διὰ νὰ τὰς πληρώσης· πιστευσόν μοι, ἀδελφέ! ὅσα κίς ἔρχεται ὁ ἀλευρᾶς νὰ σοῦ ζητῆ ἀργύρια, δεῖχνέ του τὴν παροῦσαν σημείωσιν τοῦ χρέους τῆς Ἀγγλίας, ἂν θέλῃς νὰ τὸν δυσωπῆς.

Αὐτοῦ ἦλθεν ἡ θέλει ἔλθῃ μετ' ὀλίγον ἐν βιβλιάριον ἐπιγραφόμενον «μικρὰ κατήχησις, ἧτοι γνησία καὶ σύντομος ὁμολογία τῆς μὴ ἠνωμένης θρησκείας τῶν γραικῶν», γράψον μοι τίς ὁ συγγραφεὺς, καὶ πόσου πωλεῖται· στείλε μου σὲ παρακαλῶ καὶ ἐν ἐξεμπλᾶριον ἀπ'

αυτό· νομίζω νὰ ἐστάλησαν πρὸς τὸν κύριον Παῦλον Ῥοδοκανάκην.

Τοὺς γονεῖς μου προσκυνῶ, τοὺς συγγενεῖς ὅλους ἤδη· στα προσαγορεύω, καθὼς ἔτι καὶ τοὺς προσαγορεύοντάς με φίλους· Ἐλπίζω ἕως τῶρα νὰ ἐπώλησας τὰ καταλειφθέντα εἰς χεῖρας τῆς εἶδῃ· εἰδεμὴ παρακαλῶ θερμῶς νὰ φροντίσης καὶ αὐτῶν τὴν πώλησιν, διότι τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα ἔχω χρεῖαν ἀργυρίων· παράβλεψον ὀλίγον καὶ εἰς τὴν τιμὴν, διότι καλλιώτερον νὰ βοηθηθῶ μικρόν τι ἀπ' αὐτὰ κατὰ τὸ παρὸν, παρά τὸ νὰ προσμένω τοῦ μέλλοντος τὴν ἀδηλόγητα. Ἐπλήρωσα ἓνα σωρὸν ἀργυρίου διὰ τὰ κουτία, ὅθεν εἰς τὸ ἐξῆς πρέπει νὰ φροντίζετε νὰ τὰ δίδετε, εἴτι μοῦ στέλλετε εἰς καράθια τοῦ σινιόρ Φέρκεν, διὰ νὰ ἔρχωνται ἀναυλα, εἰδεμὴ δὲν θέλω τίποτε.

5.

Ἐκ Μοντελλίου 11 Αὐγούστου 1783.

Ἐκ ψυχῆς ἀσπάζομαι σου καὶ πάλιν τὴν λογίωτα!

Τρεῖς ἐπιστολάς σου, ἂν ἀριθμῆσω τὰ κομμάτια καὶ εἰκοσὶν ἂν λογαριάσω τὴν μωρολογίαν, ἔλαβον εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν γεγραμμένας 6 καὶ 25 Μαΐου. Ποτὲ μωρολογία δὲν μὲ εὐχαρίστησε, δὲν μὲ εὐφρανε δὲν μὲ ἠλάρυνε τόσον, ὡς αὐτὴ σου ἡ μωρολογία. Χωρὶς κολακείας (τὴν ὁποίαν ἐμίσησα πάντοτε), ἡ περιγραφή, τὴν ὁποίαν κάμνεις τῆς ἐλεύσεως τοῦ πολυπαθοῦς καὶ ἀτυχεστάτου βιβλίου, τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐδημοσιεύθη, καὶ ὄλων τῶν λοιπῶν πε-

ριστάσεων (διὰ νὰ μὴ μωρολογῶ ὡς ἡ λογιότης σου), εἶ-
 ναι θαυμασία καὶ κωμικωτάτη καὶ δὲν ἤξεύρω ἂν αὐτὸς
 ὁ Ἀριστοφάνης ἠδύνατο νὰ τὴν κάμῃ κωμικωτέραν. Ἄν
 δὲν ἐφοβούμην τὴν βλάβην, ἥτις μοῦ προξενεῖται ἀπ' αὐ-
 τήν σου τὴν πολυλογίαν ἤθελε σὲ παρακαλέσω νὰ μοι γρά-
 φης μὲ ἕκαστον ταχυδρόμον μίαν ἐπιστολὴν δώδεκα σε-
 λίδων. Λέγω «ἂν δὲν ἐφοβούμην» διότι, ἀδελφέ, ἂν ἡ
 λογιότης σου δὲν συντέμνης τὴν μωρολογίαν σου, ἐγὼ κιν-
 δυνεύω νὰ ἔλθω πάλιν αὐτοῦ τυφλὸς, καθὼς ἐφυγον· ἄλλο
 δὲν πράττω, πάρεξ νὰ ἀναγινώσκω ἐπιστολάς τοῦ Πρω-
 τοψάλτου καὶ ὁποίας ἐπιστολάς; Ἄ, Μανόλη, Μανόλη,
 λακωνικώτατε Μανόλη! ἤξεύρεις ποῖον λέγω; τὸν περιβο-
 λάρην ἀδελφέ· καὶ εἶναι τρόπος νὰ λησμονήσω τὴν εὐγλωτ-
 τίαν του, τὰ ῥητά του, τὰ ἀποφθέγματά του, ἐν ἐνὶ λόγῳ
 ὅλα ἐκεῖνα τὰ προτερήματα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἐστόλισεν ἡ
 φύσις;

Οἱ ἔπαινοι, τοὺς ὁποίους κάμνεις τοῦ βιβλίου εἶναι πε-
 ρισσότερον ἀποτέλεσμα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀγάπης,
 τὴν ὁποίαν ἀπὸ καλωσύνης σου ἔχεις πρὸς ἐμέ, πάρεξ μιᾶς
 ἀδεκάστου κρίσεως· καὶ τί δὲν κάμνει ἡ φιλία; Ἄν οἱ ὁμο-
 γενεῖς ἐδέχθησαν μετὰ προθυμίας αὐτὸν τὸν μικρὸν κόπον
 τὸν ὁποῖον δι' αὐτοὺς ἀπεδέχθη, ἔδειξαν μὲ αὐτὴν τὴν
 προθυμίαν, ὅτι εἶναι ἄξιοι τοῦ νὰ κοπιᾷ τις δι' αὐτούς·
 καὶ περισσότερον χρεωστῶ ἐγὼ πρὸς αὐτοὺς δι' αὐτὴν των
 τὴν συγκατάβασιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδέχθησαν τὸ βιβλίον,
 ἀφ' ὅτι χρεωστοῦσιν αὐτοὶ πρὸς ἐμέ.

Προλαβόντως τῆς ἐγγραφῆς νὰ παραδώσῃ, ἐν ἐξεμπλά-
 ριον ἀπὸ αὐτὰ τῷ κυρίῳ Παύλῳ Ῥοδοκανάκῃ διὰ νὰ τὸ
 στείλῃ πρὸς τοὺς ἐν Λιβόρνῳ συντρόφους του ἐκ μέρους
 μου· νῦν δὲ τῆς γράφω νὰ προσθέσῃ καὶ ἕτερον ἐξεμπλά-

ριον ἀπὸ τὴν σύνοψιν τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, τῆς Κατηγή-
χως, τὴν ὁποίαν προσμένετε ἀπὸ Βενετίας. Ἐλπίζω νὰ
ἔσπειλας πρὸς τὸν Πατριάρχην τὰ τρία ἐξεμπλάρια ὁμοῦ
καὶ τὴν ἐπιστολὴν μου τὴν ὁποίαν σοῦ ἔσπειλα τὰς 25
'Απριλίου· ὁμοίως νὰ ἐνεχείρισας καὶ τῷ Ἁγίῳ Σμύρνης
ἕτερα τρία καὶ τὴν πρὸς αὐτοῦ Πανιερότητα ἐπιστολὴν
μου, τὴν ὁποίαν σοῦ ἔσπειλα 8 Μαΐου· ὡσαύτως νὰ ἐδώ-
σατε καὶ τὰ διορισθέντα διὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους,
κατὰ τὴν σημείωσιν, τὴν ὁποίαν ἄφησα αὐτοῦ τοῦ ἀδελ-
φοῦ μου. Εἰς αὐτὴν τὴν σημείωσιν ἐλησμόνησα νὰ διο-
ρίσω ἐν διὰ τὸν μισὲρ Λεωνῆν Γαλούσην καὶ ἕτερον διὰ
τὸν κύριον Κυριακὸν Μορεζίνην. Θέλει τὰ προσφέρειαι λοι-
πὸν καὶ εἰς αὐτούς, ἂν καταλάβῃς ὅτι δὲν ἠγόρασαν ἀκόμη·
εἰ δὲ ὁμοῦς ἠγόρασαν, θέλει τοὺς δώσης ἀπ' ἐκεῖνα ὁποῦ
προσμένονται ἀπὸ Βενετίας, ἀνὰ ἐν ἐκάστῳ καὶ τὰς φιλι-
κὰς μου προσαγορεύσεις. Τὸν Πρωτοτύγγελον Σιναίτην
διὰ τὸν θεὸν νὰ μὴ ξεχάσης. Γράψον μοι αὐτὰ τὰ 25
ἐξεμπλάρια ἐδόθησαν εἰς τὸν Δόμνον (τὰ ὅποια ἔχει νὰ τὰ
πληρώσῃ ὁ ἄνθρωπος) καὶ ἂν ἦσαν στοιχωμένα κατὰ τὴν
ἐπιθυμίαν του, ἤγουν στοιχῶμα λαμπρότερον παρὰ τὰλλα
διότι οὕτω μοῦ ἐπαρήγγειλε καὶ οὕτως ἔγραψα καὶ ἐγὼ
εἰς Βιένναν, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω ἂν ἔλαβον χώραν εἰς τὰς
ἀκοὰς των τὰ πενιχρά μου λόγια· ἂν δὲν τὸ ἔκαμαν, ἔχω
νὰ λυπηθῶ καὶ δι' αὐτό· τοῦτο μόνον μὲ παρηγορεῖ, ὅτι
ἔκαμε φρονιμώτατα ὁ πατήρ μου, νὰ τοῦ στείλῃ εὐθὺς
τὸ ἐν ἐξεμπλάριον καὶ ὅτι τοῦ ἐδώκατε νὰ καταλάβῃ καὶ
πόθεν ἦτο ἡ δυσκολία. Αὐτό σας τὸ κίνημα συμφωνεῖ μὲ
ὅσα εἶχε τοῦ γράψω ἐγὼ καὶ ὅσα τοῦ ἀνεκάλυψα ἔτι αὐ-
τοῦ εὕρισκόμενος· εἰς αὐτὸν μόνον ἀνεκάλυπτον τὰς πλη-
γὰς μου, διότι ἀπ' αὐτὸν μόνον εὕρισκον θεραπείαν. Δὲν

ἤξεύρω, ἂν σοῦ ἐφάνέρωσα πρὶν νὰ φύγω μίαν ἄλλην του καλωσύνην μεγαλειτέραν, ἀφ' ὅσας ἤξεύρεις· μιᾶ τῶν ἡμερῶν, βλέπων με περιλυπον διὰ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ἐδοκίμαζεν ὁ τύπος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, τί τέλος ἔλαθε (μὲ λέγει) ἡ ὑπόθεσις τοῦ βιβλίου; προσμένω (τὸν ἀπεκρίθην) ἀπόκρισιν. Ἐὰν ἡ ἀπόκρισις (λέγει) δὲν εἶναι καθὼς ἐλπίζεις, φθάνουσι πλέον αἱ τοσαῦται παρακλήσεις· ἀρκετοὶ εἶναι οἱ κόποι τῆς μεταφράσεως δὲν εἶναι δίκαιον νὰ σὲ τήκῃ καὶ ἡ μέριμνα τοῦ τύπου· ἐγὼ εἶμαι ἔτοιμος νὰ κάμω τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, καὶ δεῖξόν μοι τὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸν ὅποιον ἔχω νὰ στείλω τὰ ἀργύρια. Τί λέγεις πρωτοψάλτα μου, διὰ τοιαύτην γενναιότητα;

Ὅταν μὲ λέγῃς ὅτι ἔχεις νὰ μὲ στείλῃς ἔν ἐξεμπλᾶριον καὶ δὲν μὲ τὸ ἐστείλας, μὲ ἀναγκάζεις καὶ ἄκοντα νὰ ἀναζητῶ τὸν μαγολὴν· καλὲ ἄνθρωπε, ἐλησμόνησας τὸ «τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν», ἢ τὸ ἕκαμες διὰ νὰ δοκιμάσῃς τὴν ὑπομονὴν μου; μὲ πρῶτον λοιπὸν καράβιον, ἔν ἐξεμπλᾶριον τῆς ἐμῆς μεταφράσεως, ἔν τῆς μεταφράσεως τοῦ Ἰωαννίτου, καὶ ἔν τῆς Συνόψεως τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας καὶ τῆς Κατηγήσεως, ἡγουν τοῦ 6' βιβλίου, τὸ ὅποιον προσμένετε ἀπὸ Βενετίας, περιτυλιγμένα εἰς χαρτίον παχὺ καὶ ἐσφραγισμένα μὲ τὴν βασιλικὴν σου σφραγίδα θέλει μοῦ τὰ στείλῃς ἐξάπαντος παραγγέλων τῷ Καπιτάνῳ διὰ τοῦ σιῶρ Φέρκεν νὰ τὰ παραδώσῃ ἐσφραγισμένα τῷ Δημητρίῳ Νιώτῃ εἰς Μασσαλίαν. Δὲν ἐστοχάσθης κἄν πόσῃ περιέργειαν καὶ ταραχὴν ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν μου αὐτὴ ἡ ἑτέρα μετάφρασις, ἡ ὁποία ἐγινε διὰ τὰς ἀμαρτίας μου· καλὰ εἶναι τὰ λόγια σου καὶ παραμυθητικά, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ἂν ἦναι λόγια μιᾶς ἀδεκάστου κρίσεως; Ἴδες τί

κάνουσι αὐτὰς ἀργοπορίας; ἂν τὸ ἐτύπωνεν ἓνα χρόνον πρὸ ἐμοῦ, ἦτον ἀνάγκη νὰ ματαιωθῶσι παντάπασιν οἱ κόποι μου, ἢ ἂν εἶχε καὶ αὐτὸς τὴν ὑπομονὴν μου νὰ τὸ σαφηνίσω μὲ τοσαύτας σημειώσεις, τί ὄνειδος ἤθελε προξενηθῆ εἰς ἐμέ; Τὸ περὶ Μελχισεδὲκ συνταγματικὸν δὲν τὸ μετέφρασα, διότι (νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν) δὲν μὲ ἤρесе, καὶ φαίνεται νὰ τὸ συνέταξεν ὁ Πλάτων περισσότερον ἀναγκαζόμενος διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὴν περιέργειαν τοῦ δουκός. Αὐτὴ ἡ περὶ Μελχισεδὲκ θεωρία εἶναι σκοτεινὴ, καὶ ἀφοῦ ὁ ἴδιος Ἀπόστολος Παῦλος τὴν εὑρηκε τοιαύτην, δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσῃ νὰ τὴν σαφηνίσω κανέννας ἀπὸ ἡμᾶς. Περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμηνευτος «λέγειν», ἴδε τὴν πρὸς Ἑβραίους κφ. 5, ἐδάφ. 11. Ἄν εἶχον τὸν καιρὸν, ἤθελε τὴν μεταφράσω μὲ σημειώσεις ἰδικὰς μου, ὄχι τάχα ὅτι φαντάζομαι (μὴ μὲ νομίσης τόσο ἀγριόλογον) νὰ τὴν σαφηνίσω καλλιώτερον ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, ἀλλ' εἶχον κάποιαν πηγὰς ἐκ τῶν ὁποίων, ἤθελε δανεισθῶ, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα, ἂν ὄχι εἰς τὸ νὰ σαφηνίσω τὴν ὑπόθεσιν, κἂν εἰς τὸ νὰ θεραπεύσωσιν ὀλίγον τὴν περιέργειαν τοῦ ἀναγινώσκοντος. Ἐχων ὁμῶς σκοπὸν τὴν Εὐρώπην ἕκαστα κατεσπευσμένως ὅ,τι ἕκαστα, καὶ τοῦτο σὲ λέγω, διὰ νὰ ἀποδίδῃς τὰ ἐλαττώματα τοῦ βιβλίου, ὅσα κατὰ τύχην ἤθελεν εὑρη, ὄχι μόνον εἰς τὴν ἀμάθειάν μου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκόμην, ἦγον εἰς μίαν περίστασιν, ἢ ὁποία διέφερεν ὀλίγον ἀπ' ἐκείνην τοῦ λολομανολίου, καὶ πιστευσόν μοι ἂν ἔμενον ἀκόμη ἓνα μόνον χρόνον αὐτοῦ ἤθελε παραφρονήσω, τοσοῦτον ὁ ἔρωσ τῆς σπουδῆς μου ἐτάραξε τὸν ἐγκέφαλον· τί βιβλίον λοιπὸν προσμένεις ἀπὸ ἓνα τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἤμην ἐγὼ τότε; πιστευσόν μοι, ἀδελφὲ, φοβοῦμαι

νά μή μου γράψης καμμίαν ἡμέραν, ὅτι εὕρηκας κανένα μῦθον τοῦ Ναστραντῆ Χότζα εἰς αὐτό. Περὶ δὲ τοῦ νομιζομένου ἐλαττώματος, ἤγουν τοῦ λακωνισμοῦ τῆς ἀφιερωτικῆς, ἀπορῶ, ἀδελφέ, τίνι τρόπῳ παραβλέψαντες ἄλλα ἀληθινὰ ἐλαττώματα, τὰ ὅποια πιθανόν εἶναι νὰ εὕρισκωνται εἰς τὸ βιβλίον, ὠνόμασαν ἐλάττωμα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι τοιοῦτον. Αἱ μακραὶ καὶ πλήρεις ἐπαίνων ἐπιστολαὶ δίδουσι πάντοτε ὑποψίαν κακῆν καὶ διὰ τὸν ἐπαινοῦντα καὶ διὰ τὸν ἐπαινούμενον. Οἱ Εὐρωπαῖοι, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ μιμώμεθα εἰς τὰ τοιαῦτα, βλέποντες τὸ γελοιῶδες τῶν τοιούτων ἀφιερωτικῶν, ἤρχισαν τώρα νὰ τὰς ἐξορίζωσιν ἐκεῖ ὅπου ἐξώρισαν καὶ τὰς λοιπὰς ἀθλιότητας τῶν παρελθόντων ἀθλίων αἰώνων. Ἄν εἶχον τὸν καιρὸν ἤθελε σοῦ γράψω μίαν ἀφιερωτικὴν τοῦ περιφήμου Ῥουσσῶ, αὐτοῦ τοῦ μισοκόλακος φιλοσόφου, διὰ νὰ ἰδῆς πῶς πρέπει νὰ γίνωνται αἱ ἀφιερωτικαί· δὲν μὲ ἐμποδίζει τὸ μακρὸς τῆς, διότι εἶναι συντομωτέρα κατὰ πολλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγω εἰς ἓνα βιβλιοπώλην νὰ ζητήσω τὸ βιβλίον, εἰς τὸ ὁποῖον εὕρισκεται, νὰ τὴν ἀντιγράψω, ἔπειτα νὰ τὴν μεταφράσω τὰ ὅποια δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἄν ἤθελον, ἀδελφέ, νὰ προσκυνήσω τὸ εἰδῶλον τῆς κολακείας, ἴσως ἤθελεν ὠφελῆθῶ ἀπ' αὐτό· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ ὑποφέρω αὐτὴν τὴν εἰδωλολατρείαν· ὅσον δὲ διὰ τοὺς εὐεργέτας μου (περὶ τῶν ὁποίων μὲ διδάσκεις) αὐτὸ εἶναι ἄλλη θεωρία. Ἐγὼ δὲν λέγω, μήτε διατείνομαι, ὅτι διὰ νὰ φύγῃ τις τὴν κολακείαν, πρέπει νὰ πέσῃ εἰς τὴν ἀχαριστίαν· ἀλλὰ δὲν νομίζω πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι διὰ νὰ δείξῃ τις τὴν εὐγνωμοσύνην του, πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ τὴν ἐπάρατον κολακείαν· ἀφοῦ ἀπὸ βάρους ψυχῆς

δείξης τὴν εὐγνωμοσύνην σου εἰς τὸν εὐεργέτην σου, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἔκαμες ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃς. Λέγω δι' ἓνα εὐεργέτην σου, ὅστις ἔχει φρονήματα ἀνθρώπινα, καὶ ὄχι διὰ ἐκείνους τοὺς εὐτελεῖς εὐεργέτας, οἱ ὅποιοι κάμνοντες ἐμπορίαν τὴν εὐεργεσίαν, σὲ εὐεργετοῦσι διὰ νὰ σὲ αἰχμαλωτίσωσι. Μεταξὺ τῶν πολλῶν δωρημάτων μὲ τὰ ὅποια μὲ ἠλέησεν ἡ εὐσπλαγχνία τοῦ θεοῦ, κρίνω ἔν καὶ τοῦτο, ὅτι μοῦ ἔδωκεν εὐεργέτας γενναίους, οἱ ὅποιοι μὲ ἐβοήθησαν ἀπὸ καθαρὰν ἀγάπην, χωρὶς κανένα τέλος· αὐτὸ τὸ γνωρίζω καὶ τὸ κηρύττω χωρὶς κολακείας. Ὁ διορισμὸς τῆς τιμῆς τοῦ βιβλίου εἰς γρόσιον ἔν, μοὶ ἐφάνη παράξενος· τὸ βιβλίον ἔπρεπε νὰ ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην του, ἡγοῦν νὰ πωληθῆ ὅσον ἤθελε τὸ τιμήσῃ ἡ συνδρομὴ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγοραστῶν· εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα ὁμως, ἄλλη θεραπεία δὲν εἶναι παρὰ τὴν ὑπομονὴν περὶ τῆς προσδοκομένης οἰκονομίας, ἴσως ἡ ἐλπίς δὲν εἶναι ματαιαία· μὲ ὅλον τοῦτο, ἀδελφέ,..... ἀλλὰ τίς ἡ χρεία νὰ λαλῶ περισσότερα; ἡ περὶ εὐεργεσίας καὶ εὐγνωμοσύνης θεωρία εἶναι τόσον ἐκτεταμένη, ὥστε ὑπερβαίνει τὸ μέτρον μιᾶς ἐπιστολῆς, εἶναι τόσον ὑψηλὴ, ὥστε χρειάζεται νὰ ἦναι φιλόσοφος καὶ ὅστις τὴν ἐκθέτει, καὶ ὅστις τὴν ἀκροάζεται· δὲν λέγω ὅτι δὲν εἶσαι φιλόσοφος, ἄπαγε τῆς βλασφημίας· ἡ μουσικὴ εἶναι μέρος φιλοσοφίας· ἀλλὰ διὰ νὰ σοῦ ἐκθέσω κατὰ πλάτος τὴν ὡραίαν αὐτὴν θεωρίαν, ἔπρεπε νὰ εἴμεθα εἰς ἓνα μακρὸν περίπατον, ὡς ἐκείνον τοῦ Ταραγατζίου τὸν ὅποιον ἐκάμαμεν πάλαι· ἐνθυμᾶσαι τὴν ἡδονὴν τὴν ὅποιαν ἔλαβες τότε; τοῦτο μόνον σοῦ λέγω ἐν συντομίᾳ, ἂν οἱ κόποι μου ἀπ' ἀρχῆς δὲν παρεβλέποντο μὲ τσσαύτην ἀδιαφορίαν, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ περιφρόνησιν, ἤθελεν ἔχω μέχρι τοῦδε καὶ ἄλλα πονημά-

τια τυπωμένα, τὰ ὅποια ἔμειναν καὶ ἴσως μείνωσι διὰ παντός ἡμιτελῆ· αὐτὰ προξενεῖ ἡ ὑπεροψία τῶν δυνατῶν.

Ἵπερευχαριστῶ σοι, ἀδελφὲ, διὰ τὴν προθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἐδειξας καὶ δεικνύεις εἰς τὸ νὰ συνιστᾷς τὸ βιβλίον. Αὐτὴ σου ἡ προθυμία μὲ θαρρύνει εἰς τὸ νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ παρακαλέσῃ ἐκ μέρους μου τὸν σύντεκνόν της κύριον Ν... νὰ παρακινήσῃ τοὺς ἔχοντας τὰ βιβλία εἰς τὴν ταχίστην πώλησιν, τὸ ὅποιον γίνεται ὅταν στείλωσιν ἀνὰ ἑκατὸν ἢ καὶ περισσότερα εἰς Χίον, Κωνσταντινούπολιν καὶ Θεσσαλονίκην. Ἐν εὐδοκίᾳ ὁ θεὸς τὴν γρήγορον πώλησιν αὐτῶν, παρακαλῶ τὸν ἄρχοντα σύντεκνόν της νὰ φροντίσῃ καὶ δεύτερον τύπον τῶν αὐτῶν, ἤγουν νὰ γράψωσιν εἰς Λειψίαν νὰ τυπωθῶσιν ἕτερα χίλια ἐξεμπλάρια· διότι ἂν δὲν τὸ κάμωσιν αὐτοὶ, ἄς ἦναι βέβαιοι ὅτι θέλει τὸ κάμῃ ἄλλος, ἢ ὁ βιβλιοπώλης τῆς Λειψίας, κανένας πραγματευτῆς Ῥωμαῖος ἀπὸ τοὺς ἐπιχωριάζοντας ἐκεῖ κατὰ τὴν πανήγυριν· καὶ πόσον εἶναι ὀδυνηρὸν τὸ νὰ βλέπω νὰ ἀπολαμβάνῃ ἄλλος τοὺς κόπους μου, ὅπότεν ἔχω χρεῖαν ἐγὼ, καὶ χρεῖαν μεγάλην, πᾶς φρόνιμος τὸ καταλαμβάνει. Αὐτὸ φοβούμενος ὁ ταλαίπωρος ἔγραψα εἰς Βιένναν νὰ μὴ τὰ στείλωσιν ὅλα αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ κρατήσωσιν εἰς Λειψίαν ἑκατὸν ἐξεμπλάρια· αὐτὰ ἤθελον ἦσαν ἓνα κώλυμα τοῦ νὰ τυπωθῶσιν ἄλλα παρ' ἄλλου· τῶρα δὲ ὅπότεν ἐκεῖ δὲν εὐρίσκονται παντάπασι, ἡ προσδοκία τοῦ κέρδους δύναται νὰ φέρῃ εἰς πειρασμὸν τὸν βιβλιοπώλην ἢ καὶ ἄλλον τινὰ νὰ σφετερισθῇ τὸ ἰδικόν μου. Ἐγραψα, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθην, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μὲ ὑπεροψίαν μετεχειρίσθησαν καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς κόπους μου· γράφω περὶ τούτου καὶ τῷ ἀγίῳ Κορίνθου νὰ μεσιτεύσῃ διὰ δεύτερον τύπον, περισσότερον ὁμῶς ἐλπίζω

εἰς τὴν μεσιτείαν τοῦ συντέκνου της· τὸ αὐτὸ παρακαλῶ θερμῶς νὰ κάμῃ καὶ διὰ τὸ ἄλλο τὸ ἀπὸ Βενετίας προσδοκώμενον, ἤγουν νὰ τυπώσῃ καὶ ἕτερα χίλια. Τοῦτο τὸ δεύτερον εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλει πωληθῆ εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ, καὶ ἂν ὁ ἄρχων σύντεκνός της δυνηθῆ νὰ τὸ εἰσάξῃ εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα τῆς Σμύρνης, (διὰ τὰ ὅποια καὶ ἔγινε) καὶ μάλιστα εἰς τὰ παρὰ τοῦ κυρίου Κανᾶ συσταθέντα, τότε δὲν φθάνουσι μῆτε τρεῖς χιλιάδες· τοιουτοτρόπως, εἰπέ τον ἐκ μέρους μου, (ἀφοῦ τὸν δώσῃς τὰς ἀδελφικὰς καὶ φιλικὰς μου προσήσεις) θέλει ὠφελῆσῃ καὶ τὴν πατρίδα του, θέλει βοηθήσῃ καὶ ἐμὲ τὸν φίλον του· Ἄδελφί, ἡ πείρα μου ἔδειξεν, ὅτι καὶ ἡ σοφία πωλεῖται καὶ ἀγοράζεται καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα· εἰς τὴν Εὐρώπῃν ὅσα δαπανήσῃς τόσα μαθαίνει, καὶ ἂν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ δυστυχεῖς ἐπανέρχονται πολλάκις εἰς τὰς πατρίδας των μόνον ἀλευρωμένοι, καὶ ὄχι ζυμωμένοι τὸ αἷτιον εἶναι ἡ τουρκικὴ παροιμία· ὁ καντάρ ἀκτζέ, ὁ καντάρ μπογιά. Χρειαζονται, ἀδελφί, βιβλία, χρειάζονται κατὰ μέρος διδάσκαλοι, οἱ ὅποιοι εἶναι μισθωτοί, χρειάζεται συναναστροφή σοφῶν ἀνδρῶν, ἀναγκαιοτέρα καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ τὴν ἔχῃ τις, ἀνάγκη εἶναι νὰ τὴν καλλιεργῇ καὶ νὰ τὴν ποτίζῃ μὲ κάποια δωρημάτια, καὶ τί δὲν χρειάζεται; ὅθεν σὲ παρακαλῶ θερμῶς νὰ μεταχειρισθῇς ὅλην σου τὴν προθυμίαν καὶ νὰ κινήσῃς πάντα λίθον νὰ κατορθώσῃς τὸ νὰ τυπωθῶσι καὶ δεύτερον αὐτὰ τὰ δύο βιβλία, ἂν θέλῃς νὰ συνεργήσῃς εἰς τὸν σοφισμὸν τοῦ φίλου σου, τοῦ ὁποίου ὁ μόνος ἔρω, ἡ μόνη φροντίς, ἡ μόνη μέριμνα εἶναι ἐκείνη τῶν ἐπιστημῶν. Ἐπειτα τί ἔχεις καλλιώτερον νὰ μὲ ἀπολαύσῃς αὐτοῦ ἀμαθέστατον καὶ γαδουράτζον, καθὼς μὲ ἐξαπέστει-

λας, ἢ σοφὸν καὶ ἐπιστήμονα; ἂν ὁ ἅγιος Κορίνθου εὐ-
ρεθῆ αὐτοῦ πρέπει νὰ τοῦ λαλήσωσι περὶ τούτου, (ἤγουν
περὶ τοῦ δευτέρου τύπου) καὶ οἱ γονεῖς μου. Ἄν γενῆ ἀπό-
φασις νὰ τυπωθῶσι καὶ δεύτερον, πρέπει νὰ γενῆ τὸ γρη-
γορώτερον, διὰ νὰ μὴν ἀκούσωμεν αἰφνηδίως, ὅτι ἐτυ-
πώθη παρ' ἄλλου, καὶ νὰ ἔχω τὴν εἶδησιν τὸ γρηγορώ-
τερον διὰ ξηρᾶς.

Ἔσα εἶδη ἔμειναν ἰδικά μου εἰς χεῖρας σου κάμε τρό-
πον (νὰ ζῆς!) νὰ τὰ πωλήσης τὸ γρηγορώτερον· τὸ νὰ
προσμένης περισσότερον εἶναι ἀνωφελές· εἰπέ τοῦ ἀδελφοῦ
μου νὰ σοῦ δώσῃ καὶ μερικὰ ὑποκάμισα παλαιὰ, τὰ
ὅποια ἀφῆκα εἰς τὸ ὀσπήτιον, διὰ νὰ τὰ πωλήσης καὶ
αὐτά· μὴ λησμονήσετε (παρακαλῶ) νὰ στείλετε διὰ χει-
ρὸς τοῦ κυρίου Γραμματικόπουλου (τὸν ὅποιον ἀκριβῶς
χαιρετῶ) πρὸς τὸν ἡμέτερον Κωνσταντῖνον εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν μίαν Κατήχησιν· εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐδώκατε
καὶ τὰ τρία ἐξεμπλήματα τῷ Προηγούμενῳ Βατοπαιδιῶ,
τὰ ὅποια εἶναι χρεωστούμενα εἰς αὐτόν, διὰ τὴν βοήθειαν
τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τὰ δύο του παιδάκια· ἀπ' αὐτὰ
ἔχει νὰ κρατήσῃ ἓνα ἡ Πανοσιότης του, καὶ τὰ δύο νὰ τὰ
δῶσῃ ἢ νὰ στείλῃ πρὸς τὰ ῥηθέντα παιδιά· προσκύνησέ
τον ἐκ μέρους μου ταπεινῶς, καὶ παρακάλεσον αὐτόν νὰ
συνιστᾷ τὸ βιβλίον εἰς τὰ πνευματικά του τέκνα.

Ἐγκλεισμένας ἐνταῦθα θέλει εὔρης δύο ἐπιστολάς,
ἀπὸ τὰς ὁποίας τὴν μίαν θέλει στείλῃς πρὸς τὸν Οἰκου-
μενικὸν Πατριάρχην (ἀφοῦ τὴν σφραγίσῃς) ὁμοῦ καὶ ἕξ
ἐξεμπλήματα ἀπὸ τὰ προσδοκώμενα ἀπὸ Βενετίας βιβλία,
(τὰ ὅποια εἶναι ἀφιερωμένα, καθὼς ἠξεύρεις, εἰς αὐτόν).
τὴν ἑτέραν θέλει ἐγχειρίσῃς τῷ Ἁγίῳ Σμύρνης ὁμοῦ καὶ
τρία ἐξεμπλήματα ἀπὸ τὸ αὐτὸ βιβλίον τὸ ἀπὸ Βενετίας.

Ἦγάπου νὰ ἤθελε φανερώσῃ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς πρὸς τὴν αὐτοῦ Πανιερότητα τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ὁποίαν ἔχω τοῦ νὰ εἰσαχθῇ αὐτὸ τὸ βιβλιάριον εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα τῆς Σμύρνης, τὸ αὐτὸ εἶπέ καὶ τῷ ἁγίῳ Πρωτοσυγγέλῳ κυρίῳ Γρηγορίῳ, ἀφοῦ εὐλαβῶς τὸν προσκυνήσῃς ἐκ μέρους μου, ὅτι ἐπεθύμουν νὰ ἤθελε συνεργήσῃ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Πανοσιολογιότης του· μὴ λησμονήσῃς νὰ δώσῃς καὶ τῇ Πανοσιολογιότητι του τρία ἐξεμπλάρια ἀπὸ τὴν αὐτὴν Σύνοψιν τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως, τὴν προσδοκωμένην ἀπὸ Βενετίας.

Ἴδου καὶ ἕτεραι δύο ἐπιστολαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας τὴν μίαν θέλει δώσῃς ἢ στείλῃς (ἂν αὐτοῦ δὲν ᾔῃαι) διὰ χειρὸς τοῦ μισέρ Κωνσταντίνου Σκούρσου τῷ ἁγίῳ Κορίνθου, τὴν δὲ ἑτέραν ἐγχειρίσῃς τῷ ἁγίῳ Πρωτοσυγγέλλῳ Συναίτῃ.

Μεταχειρίζου τὸ χαρτίον τῆς πόστας, ἦγουν τὸ λεπτόν, καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης· διότι δὲν με συμφέρει τὸ νὰ γράψῃς τοσαύτην μωρολογίαν εἰς χαρτίον παχύ. Εἰς τὰς 25 τοῦ τρέχοντος τῆς ἔγγραφῃς διὰ τὴν ἀθλιεστάτην πόλιν τὴν ὁποίαν με ἔστειλας παρὰ τοῦ Γεωργίου διὰ φράγκα 180, ὅτι ὁ κύριος Βιτάλης μῆτε ἦλθε, μῆτε γνωστόν εἶναι πότε μέλλει νὰ ἔλθῃ· ὅθεν τῆς ἔλεγα καὶ τῆς λέγω νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν ἐξάπαντος ἄλλην πόλιν πρὸς ἄνθρωπον κάτοικον τῆς Μασσαλίας καὶ νὰ τὴν στείλῃ πρὸς τὸν Δ. Νιώτην, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔστειλα καὶ αὐτὴν τὴν ἀνωφελεστάτην πόλιν, καὶ ἂν ὁ Βιτάλης ἔλθῃ μέχρι τότε καὶ τὰ πληρώσῃ μένει ἡ δευτέρα ἄκυρος εἰδὲ μὴ λαμβάνει ὁ Δ. Νιώτης τὰ ἀργύρια μὲ τὴν δύναμιν τῆς δευτέρας καὶ στέλλει πρὸς αὐτοὺς αὐτοῦ τὴν

πρώτην· οὕτω νὰ κάμης (νὰ ζῆς!) ἐξάπαντος διὰ νὰ λάβῃ τέλος ἡ σεσαπημένη αὐτὴ ὑπόθεσις.

Εἰς τὰς ἐπιστολάς σου ἐνθυμοῦ πάντοτε νὰ γράφης εἰς τὸ τέλος ἐν ξ, σημείον, ὅτι τὴν στέλλεις διὰ ζηρᾶς, ἢ ἐν θ, ὁπόταν τὴν στέλλης διὰ θαλάσσης.

Ἐπιθυμοῦς τὴν παρουσίαν μου διὰ τὰς γαζέτας· εὖγε σου! ὅθεν κοντὰ εἰς τὴν λογιότητά σου δὲν ἀνεπλήρουν ἄλλην χώραν, παρ' ἐκείνην τοῦ Νοβελίστου· ἐγὼ τὴν βεβαιῶ, ὅτι δὲν εὐκαιρῶ κἄν νὰ τὰς ἀναγνώσω, καὶ ἂν καμμίαν φοράν τὰς ἀναγινώσκω, τὸ κάμνω διὰ τὴν λογιότητά σου, ὅτι φοβοῦμαι νὰ μὴ βαρυνθῆς τὸ ζηρὸν καὶ ἄγονον τῶν ἐπιστολῶν μου καὶ μὲ ἐγκαταλείψεις· καὶ ποῖον ἔχω νὰ εὖρω ἕτερον, ὅστις ἤθελεν ὑποφέρει τὸ βάρος μου, καθὼς τὸ ὑποφέρεις ἡ λογιότης σου; Ἴδου λοιπὸν ὀλίγα ἀπὸ τὰ καθ' ἡμέραν λεγόμενα.

Οἱ πολιτικοὶ θέλουσι τὸν πόλεμον ἀπαραίτητον, ἀγκαλὰ εὐρίσκονται καὶ τινες, οἱ ὅποιοι ἔχουσι μεγάλας ἐλπίδας εἰς τὴν βαθυτάτην φρόνησιν τοῦ κόμητος Βερζὲν μινίστρου τῆς Γαλλίας, ὅτι θέλει δηλαδὴ εὖρη τὸν τρόπον, αὐτὸς ὁ σπάνιος ἄνθρωπος, νὰ εἰρηνεύσῃ τὰς τρεῖς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς εἶναι ὅστις ἀπεκατέστησεν μόναρχον (εἰς τὰ 1773 ἂν δὲν λανθάνωμαι) τὸν βασιλέα τῆς Σουηκίας, ἐλευθερώσας αὐτὸν καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἀπὸ τὸν ἀνυπόφορον ζυγὸν μιᾶς τυραννικῆς καὶ διεφθαρμένης ἀριστοκρατίας. Αὐτὸς ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν δεκατρεῖς πλουσίας ἐπαρχίας, καὶ τὰς κατέστησε μίαν κεχωρισμένην δημοκρατίαν, αὐτὸς..... καὶ τί δὲν ἔκαμεν ἡ μεγαλεπίβολος φρόνησις αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; Ἀπὸ τὸ Κρονστάδ εἶναι ἔτοιμος ὁ στόλος (εἴκοσι πλοῖα) νὰ ἐξέλθῃ. Ἡ Γαλλία (διατείνονται πολλοὶ) καὶ ἡ Ἰσπανία μελε-

τῶσι νὰ τοῦ κωλύσωσι τὴν δίοδον· τὰ στρατεύματα τῆς Αὐτοκρατορίσσης εἶναι κατὰ τὸ παρὸν διηρημένα εἰς δύο σώματα, τὸ ἐν 70 χιλιάδας καὶ τὸ ἕτερον τεσσαράκοντα· ἡ Ταυρικὴ χερσόνησος εἶναι πλήρης ξανθῶν· καὶ τὸ μα-
νιφέστον τῆς Αὐτοκρατορίσσης πρὸς τὰς βορεινὰς αὐλάς,
ἔδωκε διὰ πρόφασιν αὐτῆς τῆς αἰφνιδίου καταλήψεως τὰ
μεγάλα ἔξοδα, τὰ ὅποια ἠναγκάσθη νὰ κάμη εἰς αὐτὴν
τὴν χερσόνησον, διὰ νὰ διατηρῇ τὴν γαλήνην, πάντοτε
ταραττομένην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν της, τὰ ὅποια ἔξοδα ἂν
δὲν τῆς πληρωθῶσι, δὲν ἐξέρχεται (λέγει) ἐκεῖθεν. Ὁ
Ρομαντζῶφ εἶναι πάλιν ἀρχιστράτηγος· ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ
(αὐτὸς ὁ παράδοξος ἄνθρωπος) ἔχει λέγει ζητήματα ἐπάνω
εἰς μερικὰς ἐπαρχίας συνορευούσας μὲ τοὺς τόπους του.
Ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ τοῦ ἡγεμόνος μετὰ τῆς Αὐτοκρατο-
ρίσσης ταράττει πολλὰ τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐ-
ρώπης, οἱ ὅποιοι κινουῦσι πάντα λίθον νὰ σύρωσι πρὸς αὐ-
τοὺς τὸν γέροντα τῆς Προυσίας. Οὗτος ὁ μαργιολάτσος
φυλάττει βαθεῖαν σιωπὴν, καὶ δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ
γυμνάζῃ τὰ στρατεύματά του, τὰ ὅποια εἶναι διακόσιαι
εἴκοσι τέσσαρες χιλιάδες κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπαρίθμη-
σιν. Δὲν ἠξεύρει κανένας ἂν ἔχη νὰ προστεθῇ εἰς τὸ μέ-
ρος τῆς Γαλλίας διὰ νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ὑπερβολικὴν
δύναμιν τῶν δύο ἠνωμένων Αὐτοκρατοριῶν, ἢ ἂν ἐνωθῇ
μὲ αὐτὰς, ἐλπίδι περισσοτέρου κέρδους. Θέλουσι τινὲς ὅτι
νὰ ἔδωκε τὴν ἄδειαν ἡ Αὐτοκρατόρισσα εἰς τὸν Δοῦκα
νὰ καταβῇ εἰς τὸ στράτευμα. Εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Αὐ-
τοκράτορος θέλει εὑρεθῇ καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς υἱοὺς τοῦ βα-
σιλέως τῆς Ἀγγλίας. Ὁ περίφημος Κοζακόβσκις ἤρchiσε
πάλιν νὰ ταράττῃ τὴν ἡσυχίαν τῆς Πολωνίας μὲ τὰς
κονφεδερατζιόνας του. Αἱ παρασκευαὶ τῶν δύο Αὐτοκρα-

τοριῶν εἶναι μεγάλοι καὶ φοβεραὶ καὶ κύριος οἶδε ποῖα ἀποτελέσματα θέλει γεννήσωσιν. Ὁ χάνης τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου, ὁ φίλος δηλαδή τῆς Ῥουσίας κάμνει ἀφ' ἑαυτοῦ του παραίτησιν ἐκούσιον τοῦ θρόνου· εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα αἰνίγμα τὸ ὅποσον γυμνάζει τὴν ἀγχίνουαν τῶν πολιτικῶν. Οἱ Τάρταροι ἐζήτησαν νὰ κάμωσιν ἐκλογὴν ἐτέρου Χάνη, ἀλλ' ὁ ἐκεῖ εὐρισκόμενος γενεράλης τῆς Ῥουσίας τὸ ἐμπόδισε, λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ δώσῃ πρῶτον εἰδήσιν πρὸς τὴν βασίλισσαν περὶ τούτου. "Ἰδες σπητικὸν καὶ κατάστασιν; δὲν ἤξεύρω, ἂν τῆς ἔγραψα εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι εἶχε τὸν κάμη (αὐτὸν τὸν Χάνην) ἡ βασίλισσα ἰππία τῆς Ἀγίας Ἄννης.

Πλησίον τῆς Ἰσλανδίας ἀνεφύη μία νέα νῆσος ἀπὸ τὴν θέλασσαν, κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν (λέγουσι) καθ' ὃν ἐσειέτο ἡ Σικελία καὶ Καλαβρία, καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας τὴν ἐκυρίευσεν, ὡς πλησιέστερος.

Ταύτην τὴν ὄραν μανθάνομεν ὅτι ἡ Γαλλία ἐτοιμάζει δώδεκα πλοῖα τῆς λίνεας λεγόμενα καὶ τοσαῦτα ἡ Ἀγγλία διὰ νὰ στείλωσιν εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος, ὅχι βέβαια δι' ἄλλο, παρὰ διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰ κινήματα τῶν Ῥώσων· διατείνονται πολλοὶ ὅτι νὰ ἔχωσι σύμμαχον (ἦγουν ἡ Γαλλία καὶ Ἀγγλία) τὸν Προυσίας καὶ τὸν Ἰσπανίας.

Ὡσαύτως μανθάνομεν ὅτι τὰ ρουσσικὰ στρατεύματα ἀνεχώρησαν κατεσπευσμένως ἀπὸ τὴν Ταυρικὴν Χερσονήσον διὰ τὸν φόβον τοῦ ἐκεῖ ἐπιδημήσαντος λοιμοῦ. Ἐνταῦθα ἐγκεκλεισμένας παρὰ τὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Σμύρνης θέλει εὔρης ἀκόμη τρεῖς ἐπιστολάς διὰ τοὺς τρεῖς ἀνατολικούς πατριάρχας, πρὸς τοὺς ὁποίους θέλει εὔρης τὸν τρόπον νὰ τὰς στείλῃς ἀσφαλέστατα, προσεπιστελλῶν ἐκάστω τέσσαρα ἐξεμπλάρια, ἦγουν ἓν

ἐξεμπλᾶριον τῆς Κατηγήσεως τοῦ Πλάτωνος καὶ τρία τῆς Συνόψεως τῆς προσδοκωμένης ἀπὸ Βενετίας. Ἄν δὲν εὔρης ἄλλον τρόπον νὰ τὰ στείλῃς αὐτὰ καὶ τὰς ἐπιστολάς πρὸς αὐτοὺς, δύνασαι νὰ μεταχειρισθῆς τὸ μέσον τοῦ Οἴκουμενικοῦ, γράφων πρὸς αὐτὸν ὁ πατήρ μου παρακλητικῶς ἐκ μέρους μου· ὁ πατήρ μου νὰ στείλῃ καὶ τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ ἐξεμπλᾶρια εἰς τοὺς προειρημένους Πατριάρχας· τὰς ἀφήκα ἀνοικτάς διὰ νὰ μὴ βαρύνω τὴν δαπάνην τῆς πόστας· ὅθεν ἡ λογιότης σου θέλει βάλῃς εἰς πᾶσαν μίαν τὸ κάλυμμά της κοσμίως, σφραγιζὼν αὐτὴν καὶ γράφων διὰ τινος ὀρθογράφου σπουδαίου καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἐκάστης κατὰ τὸ σύνθηες. Οὕτω μοὶ ἐφάνη εὐλογον νὰ θυσιάσω καὶ αὐτοῦ μερικὰ βιβλιάρια διὰ πολλὰ αἷτια, καὶ ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλει ἀπαρέσῃ μῆτε τὴν λογιότητά σου. Εἰς τὴν τοῦ Ἱεροσολύμων, θέλει προσθήσῃς ἰδίχ σου χειρὶ καὶ τὰ ἐξῆς λόγια, μὲ τὰ ὅποια θέλει παρακαλέσῃς τὴν μητέρα μου νὰ βάλῃ τὴν ὑπογραφὴν της.

«Κἀγὼ ἡ μήτηρ τοῦ πονήσαντος μετὰ τοῦ μισέρ Ἰωάννου καὶ τοῦ ἐτέρου υἱοῦ μου πανευλαβῶς προσκυνῶ τὴν ὑμετέραν θεοδόξαστον Μακαριότητα. Ἴδου μακαριώτατε πάτερ καὶ δέσποτα ὁ καιρὸς διὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐνοίαν τὴν ὁποίαν εἶχε καὶ ἔχει πάντοτε ἀπὸ καλοκαγαθίαν πρὸς τὴν ἡμετέραν συγγένειαν, μὲ τὸ νὰ δεχθῆ μὲ εὐμένες ὄμμα καὶ νὰ συστήσῃ ἔργω καὶ λόγῳ τοὺς κόπους τοῦ υἱοῦ μου. Τοῦτο προσμένω καὶ ἀπὸ τὴν ἐμφυτον αὐτῆς καλοκαγαθίαν καὶ ἀπὸ τὸν ζῆλον, ἀπὸ τὸν ὅποσον καίεται ἡ μακαρία της ψυχῆ ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν χριστιανῶν ὠφελείας.»

Φαίνεται μοὶ νὰ σὲ βλέπω ταύτην τὴν ὄραν ἀποδυσπετοῦντα καὶ λέγοντα, ὅτι ἐπινοῶ καὶ συλλογίζομαι μυ-

ρία πράγματα, διὰ νὰ αὐξάνω τοὺς κόπους σου· μὴ ταραττεσαι, νὰ ζῆ ἡ ψυχὴ σου! νομίζεις ὅτι ἔχω ἐγὼ ὄρεξιν ἢ καιρὸν νὰ γράφω τοιαύτας ἐπιστολάς; ἀλλὰ τί νὰ κάμω; αἱ περιστάσεις ἀναγκάζουσι πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάμωσιν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δὲν θέλουσι. Τὴν τοῦ Ἀλεξανδρείας ἴσως ἔχει τὸν τρόπον νὰ τὴν στείλῃ ἀσφαλῶς ὁ Πρωτοσύγγελος Σιναΐτης, τὴν δὲ τοῦ Ἀντιοχείας, ἂν ἦτον αὐτοῦ ὁ Ἀμίδης ἐδύνασο νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸν διάκονόν του τὸν Ἀκειψιμᾶν. Τὰς πατριαρχικὰς αὐτὰς ἐπιστολάς θέλει τυλίξῃς εἰς καλύμματα καὶ σφραγίσῃς καθ' ὃν τρόπον ἔχω τὴν τοῦ Ἁγίου Σμύρνης.

Γράψον μοι ἂν ἐδέχθῃ ὁ Ἅγιος Σμύρνης μὲ εὐμένες ὄμμα καὶ τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ βιβλία· ἀγκαλὰ εὐλογώτερον μοι φαίνεται νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ ὁ πατήρ μου πρὸς τὴν αὐτοῦ Πανιερότητα πάρεξ ἡ λογιότης σου.

Εἰς τὸ πακέτον τὰ δύο βιβλία, τὰ ὁποῖα θέλει μοῦ στείλῃς πρόσθετος καὶ μίαν Κατήχησιν τῆς ἐν Καρλοβίτζῃ συνόδου περὶ τῆς ὁποίας σοὶ προέγραψα (ἂν δὲν λανθάνωμαι) ὅτι ἦλθεν αὐτοῦ ἀπὸ Βενετίαν.

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσάξῃς αὐτὴν τὴν Σύνοψιν τῆς Ἱερᾶς ἱστορίας καὶ Κατηχήσεως ἡ λογιότης σου εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ φίλου σου τοῦ Ἀναγνώστου, εἴτουν τοῦ υἱοῦ τῆς Ζιμπουλίας; ἡ δυσκολία εἶναι μέχρις οὗ νὰ λάβῃ τὸ πρᾶγμα ἀρχὴν.

Ἴδου καὶ ἄλλας δύο ἐπιστολάς· ἡ μὲν διὰ τοὺς κυρίους Βαχατόρηδες, πρὸς οὓς γράφω περὶ τοῦ βιβλίου, ἡ δὲ διὰ τὸν ἀδελφόν μου.

Καὶ πάλιν τῆς λέγω νὰ κάμῃ τρόπον νὰ πωλήσῃ τὰ εὐρισκόμενα εἰς χεῖρας τῆς εἰδῆ· τὸ δὲ σεντουκάκιον δύναται νὰ τὸ θάλῃ εἰς τὸν λότον, διὰ κανενὸς μεσίτου, ἀπὸ

τούς εύρισκομένους εἰς τὸν φράγκικον μαχαλᾶν. Πίστευ-
σόν μοι ὅτι δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον τί νὰ σοῦ γράψω, πά-
ρεξ, ἐπειδὴ φαίνεσαι μιμητὴς τῶν καλῶν, καὶ στοχάζο-
μαι πολλάκις ὅτι μιμεῖσαι τὸν ἐμὸν τρόπον τοῦ γράφειν
(ὄχι τὴν τάξιν, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ βάλω καμ-
μίαν τάξιν εἰς ἐπιστολάς γεγραμμένας κατεσπευσμένως
καὶ ἐκ διαλειμμάτων) λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ τὴν παρα-
καλέσω νὰ διορθώσῃ μερικὰ παροράματα τῶν ἐπιστολῶν
τῆς· τοιαῦτα εἶναι, παραδείγματος χάριν τὰ ἐγιόμησα
ἀντὶ τοῦ ἐγέμισα, τὰ ἐπῆγα ἀντὶ τοῦ ὑπῆγα, τὸ ἀμὴ
ἀντὶ τοῦ ἀλλὰ ἢ ὁμως, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια ἀνα-
γινώσκων, συγχωρῶ τὸν μακαρίτην Παγκράτιον τὸν ἐφη-
μέριον τῆς Σμύρνης· εἶχεν ὁ μακαρίτης δύο προτερήματα,
νὰ λαλῆ καὶ νὰ γράφῃ εἰς τρόπον, ὥστε δὲν ἠδύνατο τι-
νάς νὰ τὸν καταλάβῃ μήτε λαλοῦντα μήτε γράφοντα.
Συγχώρησόν μοι ἂν τὸ φιλικὸν θάρρος καὶ ὁ ζῆλος τῶν
ὁποῖον ἔχω διὰ τὴν καλλονὴν τῶν ἐπιστολῶν σου μὲ πα-
ρακινουῖσιν εἰς τὸ νὰ τὴν ἐλέγγω περὶ τούτων. Περί τῆς
ὑποθέσεως τῆς πολιτίσης τοῦ Γεωργίου (περὶ ἧς σοῦ ἔγρα-
φον ἀνωτέρω) μανθάνω τώρα ὅτι ἦλθεν ὁ κύριος Βιτάλης
εἰς Μασσαλίαν· ὅθεν ἔστειλα τὴν πόλιτσαν πρὸς τὸν Δ.
Νιώτην καὶ προσμένω κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν ἀπόκρι-
σιν ὅτι ἐπληρώθη.

Πρόσεχε (νὰ ζῆς!) νὰ μὴν ἀνακατώσῃς τὰς πατριαρ-
χικὰς ἐπιστολάς· εἰς τὸ τέλος ἐκάστης, ὅταν τὰς ἀναγνώ-
σῃς μετὰ προσοχῆς, θέλει καταλάβῃς ποία πρὸς ποῖον
ἔχει νὰ σταλῆ· λέγω διὰ τὰς πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς
Ἀνατολῆς, διότι τοῦ Οἰκουμενικοῦ εἶναι γνωστὴ καὶ
πρέπει νὰ ἦναι τινὰς ἀληθῶς «βοῦς τῆς ἀκροάσεως» διὰ
νὰ συγχύσῃ τοὺς παναγιωτάτους μὲ τοὺς μακαριωτάτους.

γράφον μοι τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιο-
χείας ὡσαύτως ἐλησμονήσα καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πρωτοσυγ-
γέλου τοῦ Σιναΐτου ὀνομάζεται Γεράσιμος, ἢ λανθά-
νομαι;

* Ἄν σᾶς φανῶσιν ὀλίγα τὰ τρία ἐξεμπλήρια τοῦ Ἁγίου
Σμύρνης, κάμετε τα ἕξ. Καὶ τὰ τοῦ Πατριάρχου ἔπρεπε
νὰ ἦναι δώδεκα (μάλιστα ἐπειδὴ εἶναι ἀφιερωμένα εἰς
αὐτόν) ἀλλὰ τί νὰ κάμω; ὅταν δὲν ἔχη τις τὸν τρόπον
νὰ φαίνεται ἐλευθέριος, εἶναι καὶ αὐτὸ μία παιδεία τοῦ
Οὐρανοῦ.

Ἐπὶ τούτοις ἅπασι μὴ λησμονήσης τὰ ἰδικά σου ἤγουν
θέλει λάβης ἐν δυνάμει τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς παρὰ τοῦ
ἀδελφοῦ μου ἢ παρὰ τοῦ μισέρ Νικολάου Βαχατόρη,
μίαν Κατήχησιν μεγάλην, καὶ δύο Συνόψεις τῆς αὐτῆς
Κατηχήσεως, καὶ ἅς ἔχω συγγνώμην διὰ τὸ εὐτελές τοῦ
δωρήματος. Ἄν ὁ ἀναγνώστης τῆς Ζιμπουλίας τὴν εἰσ-
ἄξη εἰς τὸ σχολεῖόν του, δὸς καὶ αὐτόν μίαν.

* Ἄς ἀρχίσωμεν τώρα τὰς προσήσεις. Τὴν εὐγενεστά-
την μου θείαν κυρίαν Εὐδοκίαν, υἱοῦς, θυγατέρας, γαμ-
βροῦς καὶ νύμφας ἤδιστα κατασπάζομαι. Τὴν ἐξαδέλφην
μου κυρίαν Μαγδαληνὴν, τὸν λογιώτατον αὐτῆς σύζυγον
καὶ τὰ φίλτατα τῆς ἤδιστα προσαγορεύω. Εἶπέ τῃ λο-
γιωτάτῃ κυρίῳ Σταυρινάκῃ ὅτι ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν
του. Τὴν ἐξαδέλφην μου κυρίαν Σοφίαν ἤδιστα προσηγό-
ρευσα εἰς τὴν πρὸς τοὺς κυρίους Βαχατόρηδες ἐπιστολήν,
ὅθεν δὲν εἶναι χρεῖα νὰ υπάγης ἢ λογιότης σου νὰ τὴν
ζαλίξης καὶ εἶναι ἐντροπή. Τὸν ἐξοχώτατον ἱατρὸν Πα-
ναγιώτην ἂν ἦναι αὐτοῦ ἤδιστα προσαγόρευσον ἐκ μέρους
μου· τὸ αὐτὸ παρακαλῶ νὰ κάμη πρὸς τὸν μισέρ Κων-
σταντῖνον Σκουῆσον τὸν μισέρ Ἀντώνιον τὸν θεῖόν του,

καὶ τὸν μισὲρ Μανώλην Πιτσιπιόν. Ἀκριβοχαιρετῶ τὸν
σινιὸρ Παναγιώτην Δανιήλ καὶ τὸν κύριον Δ. Γραμματι-
κόπουλον. Σημείωσόν μοι (παρακαλῶ) ὄλους ἐκείνους πρὸς
οὓς ἐδόθησαν ἀπὸ τὰ βιβλία κατ' ὄνομα καὶ τὸν ἀριθμὸν
τῶν βιβλίων, τόσον τῆς Κατηχίσεως ὅσον καὶ τῆς Συ-
νόψεως.

Ἡ Γαλλία (λέγουσι μὲ βεβαιότητα) ἐμήνυσε τῇ Ῥωσ-
σίᾳ, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς τοῦ νὰ στείλῃ πλοῖα εἰς τὸ Ἀρ-
χιπέλαγος κατὰ τῶν Τούρκων δὲν τῆς ἀρέσῃ παντάπα-
σιν· τανῦν προσμένεται ἡ ἀπόκρισις πρὸς ταῦτα τῆς Ῥωσ-
σίας. Ἡ Ῥωσσία (λέγουσι) ἔχει σύμμαχον καὶ τὸν νέον
χάνην τῆς Περσίας, πρὸς ὃν ἔστειλε μεγάλα δῶρα, καθὼς
καὶ πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Γεωργίας.

Ἐρρώσω εὐδαιμονῶν. Τὰς ἐπιστολάς μου παράδιδε
τῷ πυρί.

Ὅλος τῆς
Ο. Ο.

6.

Montpellier, τῆ 23 Μαρτίου 1885.

Ἀγαπητέ μοι κύριε Δημήτριε,

Ὑστερον ἀπὸ τσαύτην μακρὰν σου σιωπὴν δὲν μὲ
ἐφάνη παντάπασι παράδοξον τὸ νὰ λάβω μίαν ἐπιστο-
λὴν εἰς 22 σελίδας, τῆς 8 Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος
ἔτους. Σὲ λέγω τὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ὅ,τι ἐφοβούμην δὲν
εἶναι μῆτε τὸ τρίτον καὶ μὲ ἐπληροφόρησας ὅτι τὰ ἐλατ-

τώματα συναυξάνουσι μὲ τὴν ἡλικίαν. Μακάριοι ὅσοι λάβωσι τὴν τύχην νὰ ἀναγινώσκωσιν ἐπιστολάς σου μετὰ δέκα ἢ δεκαπέντε ἔτη· καὶ μακαριώτεροι, πρὸς ὅσους γράψῃς ὀγδοηκοντούτης! Καὶ ποῦ εὐκαιρεῖς σὺ, ἀδελφέ μου νὰ γενῆς σπετζιάρης εἰς καιρὸν ὅταν καταγίνεσαι νὰ συγγράψῃς πονήματα; Τὸ χερίστον εἶναι ὅτι ἀναγκάζομαι καὶ μὴ βουλόμενος νὰ σὲ μιμοῦμαι. Ἐδαπάνησα δύο ὀλοκλήρους ἡμέρας εἰς τὸ νὰ τὴν ἀναγνώσω· καὶ χρεῖας ἔχω τοῦλάχιστον ἄλλων δύο ἡμερῶν διὰ τὴν ἀπόκρισιν. Ἄς κάμω λοιπὸν ἀρχὴν! καὶ πῶθεν;

Εἰς τοσοῦτον χάος πολυλογίας δὲν εὔρηκα μῆτε λέξιν κάμμίαν περὶ τῆς υἰείας σου, περὶ τῆς εἰς τὰ Βουρλὰ ἀποδημίας σου, περὶ τῶν θερμῶν ἂν ὠφελήθης ἀπ' αὐτὰ, κτλ. Ἐσυμπέρανα ὁμῶς ὅτι ὑγιαίνεις.

Ἐκαμες καλὰ νὰ ἐπιχειρισθῆς τὸ σχολεῖον τῆς μουσικῆς· καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος θέλει φροντίσει ὁ Κύριος. Ὑπόφερε τὴν ἀνάγκην σου καθὼς ἐγὼ τὴν ἰδικὴν μου· καὶ ἴσως λάμψει τέλος πάντων κάμμία ἡμέρα εὐφροσύνης. Μὴ φοβοῦ ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· φεῦγε, ὅσον δύνασαι, τὰς αἰτίας διὰ νὰ μὴ παροργίζῃς τοὺς δυνατοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου.

Εὐχαριστημένος εἶμαι διὰ τὴν πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν ἔλαβες νὰ γράψῃς καὶ τῷ Οἰκουμένικῳ, διὰ τὰς Κατηχήσεις, καὶ τῷ Κορίνθου περὶ τῆς μεγαλοφρόνησύνης τοῦ ***. Ἄμποτε νὰ εἶχε φθάσῃς πρὸς τὴν Παναγιότητά του καὶ ἡ ἐπιστολὴ καὶ τὰ ἐξεμπλάρια πρὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιδημίας τοῦ φίλου μου Ἀκαδημιακοῦ, τὸν ὅποιον συνέστησα πρὸς τὴν Αὐτοῦ Παναγιότητα! Ἄς ἔχω εἰδησιν περὶ πάντων.

Ἴδον καὶ πάλιν τὴν ὄψιμον ἀποστολὴν τῶν σταφίδων

καὶ σύκων· καὶ τὸ ἀποδίδω εἰς τὴν κακὴν μου τύχην. Θέλω πάλιν τὰ μοιράσει τὸν Αὐγουστον ἴσως μῆνα. Ὁ κόπος εἶναι ἀδελφέ μου, μέχρι τῆς Μασσαλίας, καὶ ἐκ τῆς Μασσαλίας διὰ νὰ τὰ φέρω ἐδῶ ἢ φροντίς εἶναι ἰδική μου. Ἔχω μυρίους, οἱ ὅποιοι τὸ ἔχουσιν εἰς χαρὰν νὰ μὲ κάμωσιν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν· ὅθεν, ἤξευρέ το εἰς τὸ ἐξῆς, διὰ νὰ μὴ βαρύνῃς περισσότερον τὴν δυσκολίαν. Ἡ αὐθεντία σας δὲν ἔχετε παρὰ νὰ τὰ παραδώσετε εἰς Καπιτάνον, μὲ ριτζεβοῦταν εἰς ὄνομά μου, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Φεσκέτ εἰς Μασσαλίαν, καὶ ὄχι περισσότερον. Τὸ ἀξιώτερον ἀπορίας εἶναι ὅτι εὐρηκας δυσκολίαν καὶ εἰς τὰς παραγγελίας τοῦ βαφέως· ὅποταν ἐγὼ σὲ ἔγραφα ῥητῶς ὅτι ἐκεῖνα δύνασαι νὰ τὰ παραδώσῃς μὲ ναῦλον. Ὅταν εἶναι ναῦλος, ποία δυσκολία μένει πλέον; Σὲ ἔλεγον προσέτι νὰ τὰ παραδώσῃς (ἂν δύνασαι) καὶ τῷ Φρανσουᾶ Καποράλη κτ. κτ. κτλ. Βασανίζων τὸν ἑαυτόν σου διὰ νὰ τὰ δώσῃς καὶ αὐτὰ ἀναυλα (τὸ ὅποιον καλὸν ἦτον, ἂν ἦτο δυνατόν) ἤξεύρεις τί κάμνεις; δαπανᾷς τὴν ὑπομονὴν καὶ χάριν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκάζεις ἐμὲ νὰ πληρώσω ναῦλον, ἂν ἄλλοτε τύχῃ κάμμια ὑπηρεσία ἰδική μου. Ἐγὼ αὐτὸ τὸ βᾶρος καὶ τὸ ἀνέλαβον καὶ σὲ τὸ ἐπεφόρτισα ἄκων· ἂν ἔλθωσι καὶ ἀναύλως, θέλεις τοὺς θέλεις τόσον, ὥστε νὰ μὴν ἀπαλλαγῶμεν ποτὲ τῶν φροντίδων. Εὐχαρίστησον καὶ προσκύνησον ἐκ μέρους μου τὸν Πανοσιώτατον καὶ φίλτατόν μοι Πρωτοσύγγελλον τὸν Σιναίτην.

Ὡσαύτως εὐχαρίστησον καὶ χαιρέτησον καὶ τὸν ἀδελφόν μου διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν κουτίων. Κρίμα νὰ μὴν εἶναι ἀκόμη ἐδῶ διὰ νὰ τὰ διανείμω ἐγκαίρως· ἤθελε λάβωσι μεγάλην χώραν.

Μ' ἔγραψεν ὁ Δόμινος περὶ τῆς οἰκονομίας τὴν ὁποίαν ἐκάμετε καὶ εὐχαριστῶ ἀμφοτέρων τὴν λογιότητα. Θέλει γράψω μὲ πρῶτον πρὸς τοὺς κυρίους Β. τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας περὶ τῆς νέας προσθήκης. Ἐν τοσοῦτῃ ἡ λογιότης σου δεῖξον πρὸς τὴν εὐγένειάν των τὴν εὐλικρινῆ μου εὐγνωμοσύνην, καὶ παρακάλεσον ἐπιμόνως νὰ μὲ στείλωσι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐρχομένου Ἰουνίου, καὶ ὄχι βραδύτερον (νὰ ζήσης καὶ νὰ ζήσωσι!) τὸ γνωστὸν ἐτήσιον μετὰ τῆς προσθήκης, ἥγουν γρόσια διακόσια. Ἐλπίζω νὰ μὲ γράψῃς μὲ πρῶτον, ὅτι ἐπώλησας τὸ ὠρολόγιον καὶ τὸ σιδηροῦν κιβώτιον· ἂν δὲν τὸ ἔκαμες, μὴ βραδύνης νὰ τὸ κάμῃς, καὶ δὸς εὐθὺς εἰς τὸν Δόμινον εἴτι συνάξῃς διὰ νὰ μὲ τὰ στείλῃ, ὅτι εἶμαι ἀκόμη γυμνὸς ἀπὸ βιβλία καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα.

Ἴδον καὶ τὰς ἀτόπους διαδικασίας τῶν *** τοῦ μακαρίτου καὶ ἐλυπήθην. Ἦδιστα προσαγόρευσον ἐκ μέρους μου τὸν μισὲρ Μικὲν Πιτζιπιόν. Ἄμποτε νὰ εἶχον εἰς τὴν ἐξουσίαν μου μίαν Κατήχησιν διὰ τὴν προσφέρω πρὸς τὴν εὐγένειάν του.

Εὐχαρίστησον εὐγνωμόνως ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν εὐγενῆ σύντεκνόν σου. Δὲν μὲ λανθάνει ἡ εὐνοια τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς ἐμέ· καὶ ἠξεύρεις καλὰ τί σὲ ἔλεγον πάντοτε περὶ αὐτοῦ. Ἡ συμβουλή τὴν ὁποίαν μὲ δίδει νὰ γράψω πρὸς τὸν Ἄρχοντα, καλή· ἀλλ' ἐγὼ, καὶ πρὶν νὰ ἀποδημήσω αὐτόθεν, ἠξεύρεις καλῶτατα (μὲ ὄλον ὁποῦ δὲν σὲ τὸ ἐφάνερωσα ποτὲ ῥητῶς) ἐπῆγα πρὸς τὴν εὐγένειάν του, καὶ ἔκαμα πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἀγάπην τῶν ἐπιστημῶν ὅ,τι δὲν ἤθελε κάμω (θεβαιότατα) δι' αὐτὴν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου τὴν στέρησιν. Ἡ εὐγένειά του ἀντὶ τοῦ νὰ μὲ παρηγορήσῃ, νὰ μὲ ἐνισχύσῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀγαθῆς με-

ρίδος, με απέβαλε. Καί πόσον αὐτὴ ἡ ἀποβολὴ με ἐθλιψον, ἐγὼ μόνος τὸ ἠξεύρω καὶ ὁ ἑταστὴς τῶν καρδιῶν. Καὶ πρὶν τῆς ὑμετέρας προτροπῆς, στοχαζόμενος τὴν ἀπορίαν μου, ἔγραψα πρὸς τὴν εὐγενειάν του τῆ α' Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους διὰ χειρὸς τοῦ καλοῦ Δόμινου, ὃχι ὁμῶς ζητῶν ἐπικουρίαν (καθὼς με συμβουλεύετε), ἀλλὰ παρακαλῶν νὰ ἐπιταχύνη τὴν πώλησιν τῶν Κατηγήσεων, ἐκ τῶν ὁποίων ἂν ἔμενον τριακόσαι ἢ τετρακόσαι εἰς Λειψίαν, ἣθελεν ἦσαν πωλημέναι μέχρι τοῦ νῦν. Ἀπόκρισιν παρὰ τῆς εὐγενείας του ἀκόμη δὲν ἔλαβον μῆτε ἐλπίζω νὰ λάβω. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐζήτησα κατένενα ἄτοπον μῆτε αἰσχύνης ἄξιον, μένω ἡσυχος· καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι πολύτροπος καὶ πολυποικίλος. Αὐτὴ ἐφώτισε δύο φίλους (τοὺς εὐγενεῖς λέγω, κυρίους Β.) νὰ με ὑπερασπίζωσι χωρὶς νὰ με χρεωστοῦσι τίποτε. Αὐτὴ παρεκίνησε τὸν Δόμινον, ἄνδρα ξένον καὶ τὴν Πατριδα καὶ τὴν θρησκείαν, νὰ με στοχάζεται ὡς ἴδιον ἀδελφόν του, νὰ με παρηγορῇ, νὰ με ἐνισχύη, καὶ νὰ με γράφῃ συνεχῶς ὅτι ἡ μόνη του χαρὰ εἶναι νὰ ἴδῃ με εὐδαίμονα. Αὐτὴ τέλος πάντων μ' ἐπροξένησε καὶ ἐνταῦθα φίλους, οἱ ὅποιοι ἂν ἤξευρον, φίλε μου, τὴν κατάστασίν μου (καὶ δὲν σὲ λέγω παραμύθια μῆτε ὀνειράτα) ἣθελεν ἐξάπαντος ἰδῆς πρᾶγμα παράδοξον, μίαν δαψιλῆ καὶ γενναίαν ἐπικουρίαν· ἀλλ' οἱ μακαρίται γονεῖς μου με ἀνέθρεψαν με γενναία φρονήματα καὶ τὸ «Σοφοὶ δὲ συγκρούπτουσιν οἰκείας βλάβας» εἶναι πάντοτε τετυπωμένον εἰς τὴν ψυχὴν μου.

Ἀπὸ πρώτῃ ἐπιστολῇ σου προσμένω νὰ μάθω καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιδημίαν τοῦ φίλου μου τοῦ Ἀκαδημιακοῦ, καὶ τὴν παρ' ὑμῶν δεξίωσιν. Αὐτὸς πάλιν ὁ εὐγενὴς σο-

φός, μήτε μὲ ἴδε μήτε μὲ ἤξεύρει· διὰ μόνων ἐπιστολῶν ἐφιλιώθη μετ' ἐμοῦ, δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' ἔγραψα τίνι τρόπῳ. Ἐλπίζω νὰ τὸν δεξιωθῶσι καὶ οἱ κύριοι Β. διὰ χάριν ἐμὴν· ἔχω καὶ ἕτερον τοιοῦτον ἐν Παρισίοις, εἶναι καὶ οἱ δύο ἐκ τῆς Φιλολογικῆς Ἀκαδημίας, ἄνδρες σοφώτατοι καὶ γνωστοὶ εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τοὺς φιλολογικούς τῶν πόνους καὶ τὴν ἄκραν εἶδησιν τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔγραψα πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις ἀπόκρισιν εἰς μίαν ἐπιστολὴν του, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ζητεῖ, μὲ ἄκραν μετριοφροσύνην, τὴν ἐπίκρισίν μου εἰς μερικὰς του δόξας, περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν πρέπει νὰ ἐκδίδωνται οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς. Ἡξεύρεις τί τὸν ἀπεκρίθην; Εἶπα τὸ γλυκὺ, γλυκὺ καὶ τὸ πικρὸν, πικρόν. Ἐπῆνεσα ὅσα ἔκρινα ἄξια ἐπαίνου, καὶ ἔκρινα ὅσα ἔπρεπε νὰ κρίνω, χωρὶς νὰ δυσωπηθῶ μήτε τὴν σοφίαν του, μήτε τὸ δῶρον τὸ ὁποῖον μὲ ἔκαμε (δι' ἄλλας προγενεστέρως κρίσεις) ἄξιον δέκα σχεδὸν γροσίων εἰς βίβλους ἑλληνικὰς. Τοιοῦτοι φίλοι τῆς ἀληθείας εἶναι, ἀδελφε, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι· καὶ ἂν ἦτο τρόπος νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Παρίσιον, ἤθελε μὲ κάμωσι μίαν ὑποδοχὴν ἐξαίρετον.

Ἐνδεκα ὥραι τῆς νυκτὸς ἐκτύπησαν· ὅθεν πρέπει νὰ ὑπάγω εἰς τὴν κλίνην, διὰ νὰ ἐγερθῶ αὔριον εἰς τὰς ἕξ. Ἄς μείνῃ λοιπὸν ἕως ἐδῶ ἡ ἐπιστολὴ εἰς τὴν ὁποίαν θέλω προσθέσει αὔριον, ἂν εὐκαιρήσω, τὰ λείποντα. Καὶ, καλὴν νύκτα! Ἄμποτε νὰ σὲ ἔβλεπον καθ' ὕπνον, καὶ νὰ σὲ διηγηθῶ τὰ νέα τῆς Εὐρώπης, διὰ νὰ κερδίσω τὸν κόπον τοῦ νὰ γράψω εἰς τὴν παροῦσαν!

Καλὴν ἡμέραν! Δὲν ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα. Δὲν ἤξεύρω τίς σε ἐφώτισε νὰ ἐπιθυμήσης τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σπετζιάρη· δὲν μὲ φθάνουν τὰ βάσανά μου, ἀλλὰ ἐμελλε

νά με τυραννή και αὐτός ὁ λογισμός. Ἐσυλλογιζόμενη εἰς τὴν κλίνην ποῦ νά ἀνοίξωμεν τὸ σπετζαρίον. Τέλος πάντων πρὸς τὸ ἐξημέρωμα ἔκρινα ὅτι δὲν εἶναι προσφύεστερος τόπος παρὰ τὸ Τζοράκ καπί.

Παρακαλῶ σε νά συγχαρῆς ἐκ μέρους μου τὸν εὐγενῆ σύντεκνόν σου διὰ τὸν νέον υἱόν· τὸ αὐτὸ θέλεις κάμει και πρὸς τὴν ἐξαδέλφην κυρίαν Ἐλενίτζαν και τὸν εὐγενῆ σύντεκνόν της· μὴν ἀμελήσης νά συγχαρῆς και τὴν φιλάττην μου ἐξαδέλφην κυρίαν Σοφίαν.

Ἴδον και τὸν μελετώμενον γάμον τοῦ ἀδελφοῦ μου. «Τὰ γινόμενα οὐκ ἀπογίνονται». Τὸ ἀμπέλιον εἰς προίκα, μ' ἐπαρηγόρησε πολλά· θέλει ἔχομεν κὰν σταφίδας, ἴσως δὲ και σῦκα. Προσμένω παρ' αὐτοῦ τὴν εἶδησιν τῆς τελειώσεως, διὰ νά τὸν συγχαρῶ. Μὴν ἀμελήσετε νά κινήσετε πάντα λίθον, μεταχειριζόμενος τὴν μεσιτεῖαν τῶν κυρίων Βαχατόριδων και τοῦ Δομίνου, διὰ νά τὸν γενῆ κάμμια αὐξήσις τοῦ μισθοῦ παρὰ τοῦ Φέρκεν, ἀνάλογος μὲ τοὺς κόπους του.

Προσκύνησον ἐκ μέρους μου τὸν Πανοσιολογιώτατον Πρωτοσύγγελον τοῦ ἀγίου Σμύρνης· ἠδιστα προσαγόρευσον τοὺς τιμωτάτους Παναγιώτην Δανιὴλ και Νικόλαον Μαντζουράνην μὲ τὴν ἀρχόντισσάν του· εἰπέ με ἂν ἦναι ἐτι ταμίας τῆς πολιτείας, και πῶς ἔχει.

Ἐνταῦθα ἐγκεκλεισμένηας θέλεις εὔρει μίαν ἐπιστολὴν διὰ τὸν ἅγιον Κορίνθου (τὴν ὁποίαν σφραγίσας, πέμψον πρὸς τὴν Πανιερότητά του) και ἐτέραν διὰ τοὺς κυρίους Βαχατόριδες.

Τὸ ὠρολόγιον, ἂν δὲν ἦναι πωλημένον, ὅταν λάβης τὴν παροῦσάν μου, κάμε τρόπον νά μὲ τὸ πωλήσης διὰ νά μὲ πέμψης τὴν τιμὴν μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυ-

δρόμου. *Αν αὐτὸ ἦναι ἀδύνατον νὰ γενῆ εὐθύς, χαιρέτησον ἐκ μέρους μου τὸν ἐξάδελφόν μου κύριον Διαμαντῆν, καὶ παρακάλεσον τὴν τιμιότητά του νὰ σέ δανείσῃ πεντήκοντα γρόσια, λαβὼν ἐνέχυρον πρὸς ὦραν τὸ ὠρολόγιον· καὶ πέμψον αὐτὰ χωρὶς ἀναβολήν.

*Αγνωστον ἔτι ἂν ἔχῃ νὰ συγκροτηθῆ ὁ προκειμένος πόλεμος, ἢ ὄχι. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Ὁλλανδοὶ θέλει τὸν πληρώσωσιν ἀκριβᾶ. Τὸ χειρότερον δι' αὐτοὺς εἶναι ὅτι εἰς καιρὸν ὅταν ἔχωσι μάλιστα χρεῖαν ὁμονοίας, εἶναι μεμερισμένοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ πολεμοῦνται ἀπὸ τὴν ἐμφύλιον διχόνοιαν. *Αλλὰ νέα ἄξια τῆς περιεργείας σου κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶναι. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ὠνόμασε μερικὸς σοφοὺς τῆς Ἀκαδημίας (ἐξ ὧν καὶ ὁ φίλος μου κύριος Βιλουαζὼν) διὰ νὰ ἐρευνήσωσιν ὅλα τὰ χειρόγραφα τῆς βασιλικῆς Βιβλιοθήκης, ὅποιασδήποτε διαλέκτου, τὰ μῆπω τυπωθέντα, καὶ νὰ συνάξωσιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν εἴτι ἄξιον εἰδήσεως καὶ ἔτι ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς, καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσωσι συνοπτικῶς ἐν εἰδει ἐπιτομῆς. *Επιχειρήσεις ὄντως βασιλική! *Ἡξεύρεις τί προβλέπω; μὲ ταύτην τὴν ἔρευναν εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει ἀνακαλυφθῶσι πολλὰ πράγματα, τὰ ὅποια οἱ νεώτεροι ὡς εὐρήματα ἰδικὰ των ἰδιοποιήθησαν. Αὐτὸ τὸ ἔργον δὲν εἶναι ἐνὸς ἢ δύο ἐτῶν· ἀλλ' ἀπαιτεῖ χρόνους πολλοὺς διὰ νὰ τελειωθῆ· ὅτι ἡ βασιλικὴ βιβλιοθήκη περιέχει μόνα χειρόγραφα (καθὼς λέγουσιν) ἐβδομήκοντα χιλιάδας. Ταύτην τὴν εἰδήσιν ἔκαμνες καλὰ νὰ τὴν κοινω-νήσῃς εἰς τὸν Δόμινον, διότι δὲν τὴν ἐνθυμήθην πάρεξ ἀφοῦ ἔτελειώσα τὴν ἐπιστολήν του, καὶ δὲν ἔχω πλέον καιρὸν νὰ τὴν προσθέσω. Τὸν ἐκοινώνησα ἔν ἄλλο ἰατρικὸν νέον κατὰ τῆς λιθιάσεως, καὶ παρακαλῶ σε νὰ χαι-

ρετήσης ἐκ μέρους μου τὸν ἐξοχώτατον ἰατρὸν κύριον Παναγιώτην, καὶ νὰ εἴπῃς νὰ ζητήσῃ τὴν ριτζέταν παρὰ τοῦ Δομίνου, καὶ νὰ τὴν θάλῃ εἰς πράξιν, καὶ νὰ μὲ γράψῃ τὰ ἀποτελέσματα.

Τὴν φιλιτάτην μου ἐξαδέλφην κυρίαν Μαγδαληνὴν ἀκριβῶς νὰ χαιρετήσῃς ἐκ μέρους μου καὶ τὰ φίλιτάτά της τέκνα. Γράψον μοι ἂν ἦναι κάμμια ἐλπίς μέλλοντος γάμου τῆς Ἀναστασίας.

Τὸν ἐξοχώτατον ἰατρὸν κύριον Βεστάρχην προσκύνησον, καὶ εἰπέ τον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Δόμινον (ὅστις εἶναι φίλος του) περὶ τοῦ ἱατρικοῦ.

Ἦρχισα ἄλλιν νὰ λιμώττω ἀπὸ ἐπιστολάς σου. Δὲν ἦτο καλλιώτερον νὰ μερίσῃς ἐκείνην τὴν πολύβιβλον ἐπιστολήν σου (τὴν ὁποίαν ἀκόμη δὲν δύναμαι νὰ χωνεύσω) εἰς τοσαύτας μικρὰς ἐπιστολάς, καὶ νὰ μὲ τὰς πέμπῃς ἐκ μικρῶν διαλειμάτων, νὰ μὲ τρέφῃς συνεχῶς καὶ κατὰ μικρὸν μὲ τὴν ἀμβροσίαν τῶν νοσημάτων σου, καὶ νὰ μὲ ποτιζῇς μὲ τὸ νέκταρ τῆς καλλιπειίας σου, ⁽¹⁾ παρὰ νὰ μὲ γεμίζῃς ἀπαξ μέχρι διαρρήξεως, ἔπειτα νὰ μὲ λιμοκτονῇς ὀλοκλήρους μῆνας; Ἴδου ἡ μεγάλη ἐβδομάς τῶν Λατίνων, καὶ δὲν ἐφάνησαν ἔτι μήτε ἐπιστολαὶ σου, μήτε σῦκα, μήτε σταφίδες. Ἄ! Δημήτριε, Δημήτριε! Καταγίνεσαι εἰς τὸν ἄνηθον καὶ εἰς τὸν ἠδύοσμον (διότι τί ἄλλο εἶναι τὸ νὰ ἀνοιξῇς σπετζαρίον, παρὰ νὰ πωλῇς δραχμὴν ἠδύοσμου;) καὶ ἀμελεῖς τὰ κυριώτερα τοῦ νόμου, ὅποια εἶναι τὸ νὰ ^{***}, καὶ τὸ νὰ ^{***}, καὶ τὸ νὰ ^{***}.

Τὴν τιμιωτάτην σου σύνευνον καὶ χαιρέτησον καὶ εὐχαρίστησον παρ' ἐμοῦ, διὰ τὸν κόπον τὸν ὁποῖον ἔλαβε διὰ τὴν σκέπην.

(1) Εὐγλωττίας σου.

Ἴδον καὶ τὴν ὑπόληψιν, ἣ μᾶλλον εἶπεῖν πρόληψιν τὴν ὁποίαν ἔχεις περὶ τῶν Κατηγήσεων· καὶ τὸ ἀποδίδω εἰς τὴν ἀγάπην σου τὴν πρὸς ἐμέ. Στοίχημα θάλλω ὅτι καὶ τοῦ γαδάρου τὴν φυλλάδα ἤθελε τὴν εὖρης θαυμασίαν, ἂν ἤμην ἐγὼ ὁ συγγραφεύς. Τίς ὠφέλεια ὁμῶς; μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν πωλοῦνται τοῦ γαδάρου αἱ φυλλάδες, πᾶρεξ τὸ πόνημα ἑνὸς σοφοῦ Ἀρχιερέως, μεταφρασθὲν ἂν ὄχι ἀπὸ σοφὸν, μὲ ἐπιμέλειαν ὁμῶς καὶ ζῆλον, διὰ κοινὴν ὠφέλειαν καὶ διὰ νὰ μὴν ἤμεθα μῆτε κατὰ τοῦτο ὑποδεέστεροι ἀπὸ τοὺς Δυτικούς, οἱ ὅποιοι ὡς ἀκατηγήτους (καὶ ὄχι ἀδίκως) μᾶς κατηγοροῦσιν.

Ἀδελφὲ, δὲν ἤξεύρω τί κακὸν εἶναι τοῦτο. Ἐγὼ ποτὲ μακρὰς ἐπιστολάς δὲν ἠγάπησα, καὶ ὑποπτεύομαι μῆπως μακρηγορῆς ἐξεπίτηδες διὰ νὰ μὲ ἀναγκάσῃς νὰ σὲ μιμῶμαι, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ δικαιώσῃς τὸν ἐξυτὸν σου.

Ἐρῶσο, εὐδαιμῶν!

Ὁ ταπεινὸς σου δούλος

Ο. Ο.

7.

Μοντεπλιέρ, 25 Ἰουνίου, 1784.

Ποθεινότητέ μοι Δημ., ἀσπάζομαί σου τὴν λογίότητα!

Τοὺς γονεῖς μου προσκυνῶ· τὸν ἀδελφόν μου ἀσπάζομαι!

Ὅλα σου τὰ γράμματα ἔλαβον, πλὴν ἐκείνων τὰ ὅποια κρατεῖ ὁ Γάλλος, ὅστις εἶναι ἔτι εἰς Μασσαλίαν, ἀγκυλιὰ

ἔτελείωσεν ὁ τεσσαρακονθήμερος καθαρισμὸς του. Μὴν ἔρωτᾷς, πόσῃν ἡδονῇ μοὶ ἐπροξένησαν ὅσα ἔλαβον, καὶ πόσῃν ἐπιθυμίαν διεγείρουσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θέλει λάβω· διότι ἐγὼ τὰ γράμματά σου, ἀδελφέ, τὰ στοχάζομαι ὡς συγγράμματα· καὶ ἂν εἶχον τὸν τρόπον, ἤθελα τὰ καταστήσειν κοινὰ διὰ τοῦ τύπου. Ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτήρ, τὸν ὁποῖον μεταχειρίζεσαι, ἔχει ὅλα ἐκεῖνα τὰ προτερήματα, ὅσα χρειάζονται διὰ μίαν ἐπιστολὴν τελείαν· καὶ ἂν, ὡς ἄνθρωπος, σφάλῃς κάμμειαν φορὰν, εἶναι καὶ τὰ σφάλματά σου νοστιμότατα. Τί νοστιμότερον (παραδείγματος χάριν) ἀπὸ τὸ νὰ μὲ γράψῃς εἰς τὴν τελευταίαν σου ἐπιστολὴν, ὅτι ἐγέννησεν ἡ μήτηρ μου καὶ τρίτον υἱόν; Ἐξεύρω ὅτι ἔχεις νὰ παροξυνθῆς κατ' ἐμοῦ, νομίζων ὅτι ἐγὼ ἀναπλάττω ἀπ' ἐμαυτοῦ τοιαῦτα τερατώδη καὶ ἀλλόκοτα γεννήματα διὰ νὰ σὲ πειράζω. Πίστευσόν με ὅτι οὕτω τὸ ἔγραψας ἀδελφέ! Καὶ ἰδοὺ τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς, ἀπαράλλακτον καθὼς τὸ ἔγραψας· « Ἡ μήτηρ σου σὲ ἐπεύχεται ἐγέννησε καὶ τρίτον υἱόν ὁ σύντεκνός μου μισὲρ Νικόλαος κτλ. ». Εἶπέ με, σὲ παρακαλῶ, ἂν δὲν εἶχον δίκαιον νὰ ἐκπλαγῶ διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς ἀδελφοῦ, πρὶν ἀναγνώσω τὸ ἐπόμενον ἀὸ σύντεκνός μου μισὲρ Νικόλαος».

Ἴσως νομίζεις ὅτι αὐταὶ αἱ ἀστείότητες ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παραφροσύνη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς εὐθυμίας μου, καὶ μιᾶς εὐδαίμονος καταστάσεως. Ὅχι ἀδελφέ! Ἐξ ἐναντίας «τὸ πολὺ τῆς θλίψεως γεννᾷ παραφροσύνην». Δὲν δύναμαι νὰ σὲ περιγράψω πόσῃν ἀθυμίαν, ἀγανάκτησιν, καὶ ταραχὴν τῆς καρδίας μ' ἐπροξένησεν αὐτὸς ὁ βαρβαροχονδροκαμηλοκουβακοειδέστατος Ἀκεψιμᾶς! Ὅταν συλλογισθῶ μὲ πόσῃν προθυμίαν καὶ ἐτοιμότητα ἐκοινώνουν

εἰς αὐτὸν ἐκείνας τὰς ὀλίγας εἰδήσεις, τὰς ὁποίας ἀπέκτησα διὰ τῆς μακρᾶς καὶ πολυχρονίου μελέτης, καθὼς αὐτὸς πολλάκις τὸ ὠμολόγησε παρὰ πολλοῖς, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν ὁποίαν ἐδείκνυεν (ἢ ὑπεκρίνετο νὰ δεικνύῃ) πρὸς ἐμὲ, καὶ τὴν παραβάλλω μὲ τὴν σημερινὴν του ἀμεριμνίαν καὶ ἀδιαφορίαν δι' ἐμὲ, γερμίζομαι ὅλος ἀπειλῆς καὶ θυμοῦ, καὶ γίνομαι ἄλλος ἐξ ἄλλου. Ἄν τὸν εἶχον παρόντα ὅταν ἀνεγίνωσκον τὴν τελευταίαν σου ἐπιστολήν, δὲν ἤξεύρω τῇ ἀληθείᾳ τί ἤθελε τὸν κάμω, ἢ τί ἤθελε τὸν εἰπῶ.

Ἐλαβα τὴν σημείωσιν τῶν ὅσα ἐπώλησας δι' ἐμὲ καὶ τῶν ὅσα ἐδαπάνησας εἰς τὴν ἀγοράν τῶν σταφίδων ἢ ἐπλήρωσας τοῦ Dandré, καὶ ὑπερευχαριστῶ. Ἐπιμελήθητι (παρακαλῶ σε θερμῶς) νὰ πωλήσῃς καὶ τὰ λοιπὰ διὰ νὰ μοὶ στείλῃς ὅσον εἶναι δυνατόν γρήγορα τὰ ἀργύρια· Περὶ δὲ τῶν ἀργυρίων τοῦ προειρημένου Ἀκεφιμᾶ δὲν σοῦ λέγω πλέον τίποτε· διότι, ἂν αἱ προλαθοῦσαι μου ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν λογιότητά σου καὶ ἢ πρὸς αὐτὸν τὸν κακὸν ὀφειλέτην δὲν προξενήσωσι τὴν πρὸ πολλοῦ ποθομένην πληρωμὴν τῶν χρημάτων, φανερόν εἶναι ὅτι, αὐτὸς μὲν ἔγινεν «Ὀνος πρὸς λύραν», ἢ ἀπελιθώθη παντάπασιν· ἢ δὲ λογιότης σου, ὅστις ἐπαγγέλλεσαι τὴν τέχνην τοῦ Ὀρφέως, δὲν ἔχεις τὸ προτέρημα τοῦ Ὀρφέως, νὰ πείσῃς αὐτὸν τὸν ἀναίσθητον μὲ τὴν μουσικὴν σου, καθὼς ἐκεῖνος ἐκίνει τοὺς λίθους μὲ τὴν λύραν του. Ἄν ὁ Μακρομανόλης ὁ Περιβολάρχης ἤξευρε νὰ γράφῃ, ἤθελα καθαιρέσω τὴν λογιότητά σου ἀπὸ τὸ Καπικιαχαγιαλίκιον καὶ βάλω αὐτόν. Ἐνθυμᾶσαι τὸ «καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων;» Ποτὲ δὲν θέλω τὸ λησμονήσῃς ἐν ὄσφζῶ καὶ πνέω!

Θαυμάζεις τὴν πρὸς ἐμὲ διάθεσιν τοῦ Δόμινου. Καὶ ἔχεις δίκαιον. Διότι, ὅταν στοχασθῇ τις τὴν ἰδικήν μου ἀναξιοσύνην, καὶ τὴν ἀνυπέρβλητον εὐνοϊαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἔχει πρὸς ἐμὲ, ἀπορεῖ τί νὰ εἰπῇ. "Ἦθελες ὁμως ἐκπλαγεῖν περισσότερο, ἢν ἔβλεπες τὰς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολάς του, ἢν ἀνεγίνωσκες τὰς συμβουλὰς, τὰς ἐνισχύσεις, τὰς παρακελεύσεις, τὰς ὁποίας μὲ γράφει, διὰ νὰ μὲ θάρρῳνη εἰς τὸν δρόμον, τὸν ὅποιον τρέχω· σιωπῶ τὰς εὐεργεσίας του, τὰς ὁποίας ἐδοκίμασα, καὶ δοκιμάζω ἔτος ἡδη δέκατον τέταρτον, σιωπῶ τὴν εὐγένειάν του· ὁ μικρότερος ἀφ' ὅλους τοὺς τίτλους ὅσους μὲ διδίδει εἰς τὰς ἐπιστολάς του εἶναι τὸ «ἀκριθέστατέ μου φίλε». Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ἐπίσκεψιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμες εἰς αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου τὸ νέον ἔτος. Καὶ παρακαλῶ σε, ἢν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ (ἀγκαλὰ χρεῖαν τούτων αὐτὸς δὲν ἔχει) ἰὰ τὸν δουλεύσετε εἰς μικρὸν ἢ μέγα, ἢ ἡ λογιότης σου, ἢ ὁ ἀδελφός μου, νὰ τὸ κάμετε μὲ τὴν αὐτὴν προθυμίαν, ὡς ἢν τὸ ἐκάνετε καὶ πρὸς ἐμὲ αὐτόν. Δὲν τὸν χρεωστῶ μόνον σοφισμὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν διατήρησιν αὐτῆς τῆς ζωῆς μου. Διότι, ἢν δὲν ἔγιναι σφάγιον τῆς μελαγχολίας, ἣτις μ' ἐπολιόρκει τόσους χρόνους, εἶναι αὐτὸς ὁ αἴτιος, ὅστις ἐγλύκαινε τὸ ἀψίνθιον τῆς λύπης μου μὲ τὸ μέλι τῶν σοφῶν του παραινέσεων καὶ συμβουλῶν. Ποσάκις, ἔτοιμον νὰ ὀκλάσω, ὑποκάτω εἰς τὸ βάρος τῆς ἀθυμίας μου, μὲ ἀνῶρθωσε καὶ μὲ ὑπεστήριξε; Ποσάκις, ἔτοιμον νὰ πέσω εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπογνώσεως, μὲ ἐκράτησε; Ποσάκις...; ἀλλὰ τί νὰ ἀπαριθμῶ τὰς ἀναριθμήτους πρὸς ἐμὲ καλωσύνας αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου; μάλιστα πρὸς τὴν λογιότητά σου, ὅστις ἠξεύρεις, ἀγκαλὰ ὄχι ὅλα.

"Ἔστειλέ μοι τρεῖς κουτία σταφίδος χωρὶς πυρήνων ἀπὸ

τάς εξαιρέτους, τάς οποίας και γράφει ὅτι τάς ἠγόρασεν ὁ ἀδελφός.

Προσμένω κατὰ πᾶσαν στιγμήν νά μοι γράψῃς ὅτι ἦλθε τέλος πάντων αὐτοῦ και ἡ Κατήχησις τοῦ Μόσχας ἀπό Λειψίας, ἔτι δὲ και ἡ Σύνοψις τῆς αὐτῆς ἀπό Βενετίας· περὶ τῶν ὁποίων θέλω νά μοι γράψῃς εἰλικρινῶς, ὄχι τὴν ἰδικήν σου κρίσιν τὴν δεδικασμένην ὑπὸ φιλίας, ἀλλὰ τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τοῦ κοινοῦ. Περί δὲ τοῦ ἑτέρου μεταφραστοῦ, δὲν δύναμαι νά σοῦ εἰπῶ τίποτε, ἂν δὲν ἰδῶ τὴν μετάφρασίν του, ἢ ὁποία ἐνδέχεται νά ἦναι καλλιωτέρα ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου, ὄχι ὅμως συμφωνοτέρα μὲ τὸ πρωτότυπον· διότι ἐγὼ, προσθήκην οὔτε ἀφαιρέσιν οὐδεμίαν ἔκαμα εἰς αὐτὴν, παρεκτὸς ἀνίσως ὀνομάζῃ προσθήκας τάς σημειώσεις. Μὴν ἀμελήσῃς νά μοι στείλῃς δύο ἐξεμπλάρια ἀπὸ τὴν ἰδικήν μου και ἀπὸ τὴν τοῦ Ἰωαννίτου, τὰ ὁποία ὁμοῦ και τὸν Ὁρειβάσιον θέλει περιελίσεις, και περιδέσης, και ἐπισφραγίσεις εἰς χαρτίον παχύτατον διὰ νά ἔλθωσιν ἀνεπηρέαστα εἰς χεῖράς μου. Θαυμάζεις διότι ἐπώλησα τὸν Ὁρειβάσιον εἰς καιρὸν ὅταν ἔπρεπε νά θαυμάζῃς διὰ τί δὲν ἐπώλησα και τὸν ἑαυτόν μου.

Πρὸς τοὺς κυρίους Βαχατόρηδες γράφω μὲ τὸν παρόντα ταχυδρόμον· και δὲν μοῦ ἔμεινεν ἄλλο νά κάμω διὰ τῆς λογιότητός σου, παρὰ νά συγχαρῶ τὸν μισερ Νικόλαον και τὴν ἀρχόντισσάν του διὰ τὸν νεογέννητον υἱόν. Μὲ τὴν γέννησιν τῶν θυγατέρων τοὺς ἠλευθέρωσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸ ὄνειδος τῆς στειρώσεως, νῦν δὲ μὲ τὴν γέννησιν τῶν υἱῶν τοὺς ἐλευθερόνει και ἀπὸ τὸ ὄνειδος τῆς θνητότητος, διότι «ὁ γεννήσας υἱὸν οὐκ ἀπέθανεν».

Ἀκριβῶς νά χαιρετήσῃς ἐκ μέρους μου τὴν εὐγενεστά-

την μου θείαν κυρίαν Εὐδοκίαν· τὸν λογιώτατον κύριον Σταυρινὸν τὴν ἐξαδέλφην μου κυρίαν Μαγδαληνὴν καὶ τὰ φίλτατά των· τὸν ἐξαδέλφον μου κύριον Διαμαντὴν τὴν φιλότατην αὐτοῦ σύζυγον, τοὺς τιμιωτάτους αὐτοῦ ἀδελφοὺς καὶ γαμβροὺς, καὶ μάλιστα τὸν Δημογέροντα κύριον Ψάθαν. Ὅταν στοχασθῶ ὅτι ἔχω συγγενεῖς Δημογέροντας τῆς Πολιτείας, καὶ φίλον τὸν Πρωτοψάλτην τῆς Ἐκκλησίας, δὲν μὲ χωροῦσι (καθὼς λέγει ἡ παροιμία) τὰ βόυγά μου διότι μὲ φαίνεται ὅτι ἔχω ὅλην τὴν ἐξουσίαν τῆς Σμύρνης εἰς χεῖράς μου, ἤγουν καὶ ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ. Ὡσαύτως χαιρέτησον κατ' ὄνομα καὶ ἐκείνους ὅσοι μὲ χαιρετοῦσιν εἰς τὰς ἐπιστολάς σου· καί, διὰ νὰ γενῆ ἐντελὲς μεριδοχάρτιον ὁ παράγραφος οὗτος, πρόσθετος ὅτι καὶ εὐχομαι «ὕπερ ὑγείας καὶ διατηρήσεως ἀπάντων αὐτῶν».

Προσκύνησόν μοι τὸν ἅγιον Πρωτοσύγκελλον τὸν Σιναίτην, καὶ εἶπέ τον ὅτι τὰ σῦκά του ἦτον ἐξαίρετα, καὶ ὅτι ἔλαβον χώραν ἐκεῖ ὅπου τὰ ἔδωκα· ὅθεν, διπλασίως καὶ τριπλασίως τὸν εὐχαριστῶ ὡσαύτως ἔλαβον καὶ τὰς σταφίδας, καὶ τὰ σαπῶνια, καὶ τὰς θαλασσίους κογχύλας· ὅλα ἦσαν κάλλιστα, καὶ ὅλα ἐδόθησαν ὅπου ἔπρεπε νὰ δοθῶσιν. Εὐχαριστῶ σε Λογιώτατε διὰ τὴν ἐπιμέλειάν σου. Αὐτὴν τὴν τρισθάρβαρον λέξιν τὸ «Πεσχέσιον» φυλάττου, ἀδελφέ, ἂν μὲ ἀγαπᾷς, μὴ μοῦ τὴν γράψης πλέον· ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς λέγε «δῶρον».

Ὅταν, ἀδελφέ, στοχασθῶ τοὺς κόπους ὅσους ἔλαβες καὶ λαμβάνεις κατὰ πᾶσαν στιγμὴν δι' ἐμέ, ἀνεκλάλητος εὐγνωμοσύνη περιέχει ὅλην μου τὴν ψυχὴν. Καὶ ἐπεθύμουν νὰ σὲ δώσω σημεῖα ἐναργέστατα αὐτῆς μου τῆς εὐγνωμοσύνης· νὰ σὲ εὐρω ἄρρωστον, ὅταν σὲ ἀνταμώσω,

καὶ νὰ λάβω τὴν τύχην νὰ σὲ θεραπεύσω. Αὐτὴ εἶναι εὐγνωμοσύνη ἀνήκουστος, καὶ τόσον παράδοξος, ὥστε ἴσως σὲ κάμει καὶ νὰ βλασφημήσης. Μὴ ταράττεσαι ὅμως νὰ ζῇ ἡ ψυχὴ σου! Καλλίτερον νὰ λέγη τις τὰ πράγματα καθὼς τὰ αἰσθάνεται καὶ τὰ συλλογίζεται, παρὰ νὰ τὰ ἐπισκιάζῃ μὲ τὰς διαβολοτσερεμονίας. Ἐπειτα ἀσθένειαι εἶναι διαφορῶν εἰδῶν. Φθάνει μόνον νὰ μὴ σ' εὕρω μὲ τὴν ὑγείαν σου, καὶ ἄς ἦναι καὶ μία μικρὰ καταρροή, ἢ κανένα ἀκίνδυνον ἀπόστημα εἰς τὸν νῶτον.

Δὲν μοῦ γράφεις ποῖος σὰς ἔδωκε τὰ μοσχοσάπιωνα διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω; ὅστις ὅμως καὶ ἦναι, εὐχαρίστησον αὐτὸν ἐκ μέρους μου.

Ἄκριθῶς χαιρέτησόν μοι τὸν κύριον Παναγιώτην Δα-
νιήλ, καὶ τὸν κύριον Διαμαντὴν Γραμματικόπουλον. Γρά-
φον μοι ἂν ἐτελείωσε καὶ τίνι τρόπῳ τοῦ τελευταίου τού-
του ἡ ὑπόθεσις. Ὡσαύτως εἶπέ μοι καὶ τί κάμνει ὁ ἐν
Κωνσταντινουπόλει Κωνσταντῖνός μας. Εἶπέ εἰς τὸ σπῆτι
μας νὰ τὸν γράψωσι καμμίαν φορὰν διὰ χειρὸς τοῦ Γραμ-
ματικοπούλου, διὰ νὰ μὴν τὸν ἀποξενώσωσι παντάπασιν.
Τὸ γράμμα τὸ ὁποῖον ἀφῆκα διὰ τὸν Πατριάρχην, καὶ
οἱ γεωγραφικοὶ πίνακες ἐστάλησαν; Δὲν μοῦ ἐγράψατε
τίποτε περὶ τούτου.

Μεγάλως εὐχαρισῶ δι' ὅλας τὰς εἰδήσεις ὅσας ἀπὸ κα-
λοσύνης σου μοι δίδεις περὶ τῶν αὐτοῦ συμβαινόντων.
Ἄν ἐγὼ δὲν σὲ γράφω εἰδήσεις, ἀδελφέ, μὴ με συνερίζε-
σαι· διότι μοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ καταγίνωμαι εἰς τὰ
τοιαῦτα. «Ὁ βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ». Ἄν σή-
μερον σοῦ ἐμωρολόγησα ὑπὲρ τὸ δέον, ἔχε τὴν χάριν τῆς
Κυριακῆς. Ἐπειτα μήτε νέα ἄξια ἀκοῆς εἶναι κατὰ τὸ
παρὸν, παρὰ τὰ τῆς τραγικωτάτης καταστροφῆς πολλῶν

πόλεων καὶ πολιχνίων εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Καλαβρίαν, τὴν ὁποίαν ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴν ἠκούσατε αὐτοῦ εἰς τὸν καιρόν. Ἡ αὐτὴ καταστροφὴ συνέβη εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἐν ἔτει 1693· καὶ τότε μὲν ἀπώλεισθησαν ἑκατὸν χιλιάδες ἀνθρώπων καθὼς λέγει ἡ ἱστορία, νῦν δὲ δὲν εἶναι ἀκόμη γνωστὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐνταφιασθέντων ὑποκάτω εἰς τοὺς κρημισθέντας οἴκους. Καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν ἀνορύττουσι νεκροὺς, καὶ ὁ ἀριθμὸς των ἕως τώρα, κατὰ τὰς τελευταίας ἐπιστολάς τῆς Σικελίας, ἦτον χιλιάδες εἰκοσιπέντε. Εἰς πολλὰ μέρη ἡ γῆ ἐσχίσθη εἰς χάσματα ἀχανέστατα, πολλοὶ βουνοὶ μετετοπίσθησαν, πολλοὶ ποταμοὶ ἤφανίσθησαν, ἕτεροι δὲ ἤλλαξαν τὸν δρόμον των. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἦτον αὐτὴ ἡ μερικὴ καταστροφὴ μία εἰκὼν τῆς ὀλικῆς συντελείας τοῦ κόσμου.

Αὐτὸς ὁ σεισμὸς συνέβη καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Γερμανίας καὶ Οὐγκρίας, ὅχι ὁμῶς μὲ τσαύτην σφοδρότητα. Οἱ ἄνθρωποι (λέγει) ἐν Σικελίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ δὲν ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ μήτε ὑποκάτω εἰς τὰς σκηνάς, ἀλλὰ φοβούμενοι νὰ μὴ καταποθῶσιν ὑπὸ τῆς γῆς, καὶ μὴ ὑποφέροντες τὸν σάλον αὐτῆς προσεκολλῶντο εἰς τὰ δένδρα, ὀλοφυρόμενοι καὶ γεμίζοντες τὸν ἀέρα ἀπὸ φωνᾶς γοερᾶς. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν αὐτὰ τὰ τραγικά. Εἰπέ μοι ἂν ἔπαυσεν ὁ σάλος τῆς φαμίλιας σου, τὴν ὁποίαν ἤδιστα προσαγορεύω. Γράψον μοι καταλεπτῶς εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται ἡ ὑγεία τῶν γονέων μου, καὶ ἂν εὐρηκαν ἡσυχίαν μὲ τὴν φιλοτάραχον Αἰκατερίναν. Ὁ Ἄνδρέας εὐαρεστεῖ εἰς τὸν Φέρκεν ;

Ἐπειδὴ ἐμνημόνευσα τοῦ σειμοῦ, πρέπειν εἶναι νὰ σὲ κοινωνήσω τὴν θαυμάσιον καὶ ὄντως βασιλικὴν ἀπόκρισιν τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως. Αὐτὸς ὅχι μόνον ἐδειξε

μίαν λύπην ἀνυπέβλητον διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Σικελίας καὶ Καλαβρίας, καὶ τὴν φθορὰν τοσούτων ὑπηκόων του, ὅχι μόνον ἔστειλε μὲ μεγαλωτάτην ταχύτητα πλοῖα γέμοντα ἀπὸ διατροφῆς, ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα, ἀπὸ ἰατροὺς χειρουργοὺς, κτίστας, καὶ ἄλλους ἀνθρώπους διὰ νὰ ἀνορύττωσι τὴν γῆν καὶ νὰ θεραπεύωσι τοὺς χρεῖαν ἔχοντας θεραπείας, ἀλλὰ καὶ ὅταν ὁ λαὸς τῆς Νεαπόλεως (εἰς τὴν ὁποίαν ἔτι ἠκούσθη ὁ σεισμὸς) φοβούμενος νὰ μὴ λάβῃ τὴν αὐτὴν τύχην, εἶπον ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸν βασιλέα διὰ τῶν μεγιστάνων, νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Νεάπολιν ἢ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν βασιλείαν ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ σεισμὸς, διὰ νὰ μὴν ἦναι εἰς κίνδυνον ἡ βασιλικὴ του κεφαλὴ, αὐτὸς ἀπεκρίθη ταῦτα τὰ ἀοίδιμα λόγια εἰς τοὺς μεγιστάνους του : « Πριτιμώτερον νὰ ἐνταφιασθῶ ὁμοῦ μὲ τοὺς ὑπηκόους μου ὑποκάτω εἰς τὰ εῤεῖπια τῆς πόλεως, παρὰ νὰ τοὺς ἐγκαταλίπω μίαν μόνην στιγμὴν ». Δὲν κλαίεις, ἀδελφε, εἰς τοιαύτας γενναίας ἀποκρίσεις; Ἐγὼ μῆτε ὅταν τὸ ἀνέγνωσα τὴν πρώτην φορὰν, μῆτε τώρα ὅταν σοὶ τὸ γράφω ἠδυνήθην νὰ κρατήσω τὰ δάκρυα.

Ἐρῶ σοι εὐδαιμονῶν. (Μὲ προσοχὴν λύε τὰς σφραγίδας).
Ο. Ο.

8.

Ἐκ Μονπελλιέρ 11 Ἰουλίου 1786 (1).

Φίλε μου καὶ ἀδελφε χαίροις !

Καιρὸς παντὶ πράγματι. Εἶναι λοιπὸν καὶ καιρὸς καυ-

(1) Πρὸς τὸν αὐτὸν Πρωτοφάλην Σμύρνης.

χήσεως, καθὼς εἶναι καιρὸς ταπεινοφροσύνης. Καὶ ὅστις ἐν καιρῷ τοῦ καυχᾶσθαι ταπεινοφρονεῖ, ὑποκρίνεται ταπεινοφροσύνην, δὲν εἶναι ἀληθῶς ταπεινόφρων. Ἀδελφέ μου, ἡ ἀγαλλίασις τῆς ψυχῆς μου εἶναι τοιαύτη, ὥστε τετράκις ἐπεχίρησα νὰ σὲ γράψω, καὶ τετράκις ἐμποδίσθην ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ταύτην τὴν ὥραν ἔρχομαι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν, ὥραν ἀρίστου· ἀλλ' ἡ χαρὰ ἠφάνισε τὴν ὄρεξιν, καὶ ἀφῆκα τὸ γεῦμα, διὰ νὰ σὲ περιγράψω τὴν νίκην μου. Παρέστησα λοιπὸν τὴν θέσιν μου ἐνώπιον τῶν διδασκάλων μου, καὶ μιᾶς συνδρομῆς διακοσίων πενήκοντα ἀνδρῶν, τῶν πλειόνων σοφῶν, ἰατρῶν, φιλολόγων. Τὴν προλαβοῦσαν νύκτα δὲν εἶχον καλύψει τοὺς ὀφθαλμούς· τοσαύτη ἦτον ἡ ἀμηχανία καὶ ὁ φόβος μου, καὶ μέχρι τῆς δεκάτης ὥρας (ταύτην τὴν ὥραν γίνονται αἱ κοιναὶ διαλέξεις) ἔτρεμον ὡς τὸ ὄψάριον, ἀλλ' ἐπλανώμην· οἱ διδάσκαλοί μου, ὁμοθυμαδὸν ἀπαντες, μὲ ἔκαμν (δακρῶν πάλιν) τὰ πλέον λαμπρὰ ἐγκώμια· εὔρηκαν τὴν θέσιν μου γραμμένην μὲ μέθοδον, πλήρη ἀπὸ παρατηρήσεις ὠραίας, στολισμένην μὲ πολλὴν φίλολογίαν, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἀδελφέ μου, εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ περιγράψω τὰ ὅσα εἶπαν οἱ κριταί μου. Ἀπ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἐπαίνους, ὁ φόβος μετεβλήθη εἰς θάρρος· τὸ θάρρος εἰς τόλμην, καὶ ἂν ἡ συνέλευσις παρετείνετο ἀκόμη ὀλίγον, ἴσως ἡ τόλμη ἤθελε τραπῆ εἰς ἀναισχυντίαν. Ἀπεκρίθην εἰς τὰς ἐρωτήσεις των μὲ σαφῆνειαν, ἀνεσκεύασα τὰς ἀντιρρήσεις των. Εἶχα γράψῃ ὅτι πολλὰ νομιζόμενα τῶν νεωτέρων εὐρήματα, τὰ ἤξευρεν ὁ Ἰπποκράτης πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν. Ἐδιαφέντευσα τὴν τιμὴν τῶν προγόνων μου, ἐτίμησα τὸ γένος, τοὺς φίλους καὶ τὸν Πρωτοψάλτην μου. Ὅλη ἡ συνέλευσις ἔμεινεν εὐχαριστημένη. Ἐγὼ μόνον

δὲν εἶμαι ἐντελῶς εὐτυχής. Τὸ γλυκύτερον, ἔλεγεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, (μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην) ἀφ' ὅσα μὲ συνέβησαν εἰς τὴν ζωὴν μου, ἦτο, τὸ νὰ νικήσω τοὺς Λακεδαιμονίους, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς μου. Αὐτὴν τὴν χαρὰν μὲ ἐστέρησεν ἡ πρόνοια. Πολλὰ τοὺς ἐλύπησα καὶ τοὺς δύο· καὶ ἴσως ὁ σημερινός μου θρίαμβος ἤθελεν ἐξαλείψῃ τὰ τραύματα τῆς καρδίας των· ἴσως ἤθελε τοὺς πληροφορήσῃ, ὅτι δὲν εἶχον τοσοῦτον ἄδικον νὰ τοὺς παρακούσω. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ικανά. Σὲ ἔγραψα εἰς τὴν τελευταίαν μου 25 Ἰουνίου τὰς ἀνάγκας μου, καὶ σὲ παρεκάλουν νὰ εἴπῃς τῆς κυρίας Β., ὅτι παρὰ τὸ συνειθισμένον ἐτήσιον χρειάζομαι ἀπαραιτήτως γρόσια 380. Ἡ μόνη δαπάνη τῆς θέσεως ὑπερέβη τὰ 100 γρόσια, τὰ ὅποια ἡ πρόνοια παρεκίνησεν ἕνα φίλον νὰ μὲ τὰ δανεισθῇ· ἀλλέως δὲν ἤξεύρω τί εἶχα νὰ κάμω. Ἦθελε λάβω καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἱατροῦ εὐθὺς ἂν εἶχον τὰ χρειάζομενα ἀργύρια· ὑστερούμενος, ὁμῶς νομίζω ὅτι θέλει ἀναγκασθῆναι νὰ προσμείνω ἕως τὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἐξω ἀπὸ αὐτὰ πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀκολουθήσω ἕνα ἱατρὸν, τοῦλάχιστον διὰ χρόνον ἕνα· χρειάζονται καὶ αὐτοῦ πεντήκοντα γρόσια. Βιβλία δὲν ἔχω· ἐνδυμάτων ὑστεροῦμαι· ἡ τροφή μου εἶναι ἀθλία· ἡ κατοικία μου ἀθλιεστέρη, διότι διὰ νὰ ἔχω μίαν εὐρυχωροτέραν κάμεραν, πρέπει νὰ ἐξοδεύσω εἴκοσι γρόσια παραπῖνω τὸν χρόνον· ὅλα αὐτὰ, ἀδελφέ μου, κωλύματα· καὶ κωλύματα μεγάλα τῆς σπουδῆς! Τί νὰ κάμω, τί νὰ εἴπω; οὕτως ἠθέλησεν ἡ Πρόνοια. Γενηθήτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ! Μὲ κακοφαίνεται ὁμῶς νὰ εὐρίσκωμαι εἰς τὴν πηγὴν, καὶ νὰ μὴν ἔχω ἄνθρωπον, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ νὰ μὲ λούσῃ, νὰ μὲ ποτίσῃ, νὰ μὲ χορτάσῃ ἀπὸ ἐπιστήμην. Ὅθεν ἔχω

ὁ ταλαίπωρος νὰ μείνω καθὼς ἤμην αὐτοῦ, ἀμαθῆς, ἀμαθέστατος, ὄνος καθαρός. Ἄλλὰ περισσότερο λυποῦμαι τὴν λογιότητά σου, ὅστις, νομίζων με σοφόν, μὲ ἐκθειάζεις, ἔπειτα ἔχεις νὰ ψευσθῆς καὶ νὰ κατηγορηθῆς ἀπὸ τοὺς φίλους σου, ὅταν μὲ ἰδῆς ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερον ἀφ' ὅ,τι μὲ νομίζεις. Σὲ τὸ εἶπα μυριάκις καὶ σὲ τὸ λέγω καὶ πάλιν· αἱ ἐπιστῆμαι δὲν ἀποκτῶνται μὲ τὰ μασκαρὰ λήκια.

Φιλικῶς χαιρέτησον παρ' ἐμοῦ τοὺς φίλους ὅλους ἐξαιρέτως τὸν ἐξοχώτατον ἰατρὸν κύριον Παναγιώτην. Ἐγραψα τὸν Δόμινον νὰ τὸν δώσῃ μίαν ἀπὸ τὰς θέσεις μου, καὶ παρακαλῶ τὴν Λογιότητά του νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν ζητήσῃ, διότι δὲν ἔχω πλέον ἄλλας. Ἐτύπωσα τριακοσίας καὶ δὲν ἔμεινε σχεδὸν οὐδεμία· Ἄν ἦσουν ἐδῶ σήμερον εἰς τὴν πρώτην μου δαφνηφορίαν ἤθελες ἐκπλαγῆ τὴν σπουδὴν μὲ τὴν ὁποίαν τὰς ἤρπαζον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν ἀπὸ τὸν διανεμόντα καὶ ἰατροὶ καὶ μαθηταί, ὡσάν νὰ ἦσαν αὐτὰ τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰπποκράτους. Ἀδελφέ μου, ὁ θρίαμβός μου ἐστάθη μέγας· ἀλλὰ τὸν ἀποδίδω εἰς τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι εἰς τὴν ἰδικήν μου ἐπιμέλειαν· διότι ἐγὼ ἐστάθην δυστυχῆς ὡς εἰς πάντα, οὕτω καὶ εἰς τὰ μαθήματά μου. Τὰ ἔκαμα μὲ μεγάλην στενοχωρίαν καὶ ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων. Πρόσθετες εἰς αὐτὰ καὶ τὸν παροξυσμὸν ὅστις μ' ἐτυράννησε χρόνους τρεῖς συνεχῶς, καὶ ἀπὸ τὸν ὅποιον δὲν ἤξεύρω ἐφέτος ἂν μείνω ἐλεύθερος. Μὴ λησμονήσῃς νὰ ἀσπασθῆς τὸν φιλιτατόν μου κύριον Ἰωάννην Μικέλην καὶ νὰ τὸν ἀναγνώσῃς τὴν ἐπιστολήν. Ἦθελα τὸν γράψῃ κατ' ἰδίαν, ἀλλ' εἶμαι ἀφανισμένος ἀπὸ τὸν κόπον τῆς διαλέξεως, ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν τῆς παρελθούσης νυκτός, ἀπὸ ἄλλας μυριάς

μερίμνας και βάσανα. Αυτό είναι τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὅποιον δὲν ἔγραψα ἀκόμη μήτε τὸν ἀδελφόν μου διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω κἄν και αὐτὸν και τὴν νύμφην μου διὰ τὰ σῦκα, τὰ ὅποια ἦσαν θαυμάσια. Πλήρωσον τὸ χρέος μου ἢ λογιότης σου και πρὸς αὐτοὺς και πρὸς ὄλους μου τοὺς συγγενεῖς.

Ἐρρώσω εὐδαιμονῶν.

Ὁ φιλιτατος σου

KORANES

Ἠγάπουν νὰ ἔχω μερικὰ σῦκα ἕως τὸν Σεπτέμβριον. Ἄλλὰ περισσότερον ἠγάπουν νὰ ἔχω ταχινήν ἐπικουρίαν ἀργυρίων, διὰ νὰ πληρώσω τὸ χρέος μου και νὰ τελειώσω ἐντελῶς τὰ μαθήματά μου. Ὑγίαινε και πάλιν.

Ἡ ἐπιστολὴ ἔμεινε μέχρι τῆς σήμερον, διότι ἤλπιζα νὰ πέμψω ὁμοῦ και τὰς Θέσεις πρὸς τὸν Δόμινον. Πανταχόθεν, ἀδελφέ, μ' ἔρχονται εἰδήσεις, ὅτι οἱ διδασκαλοὶ μου ὅπου εὐρεθῶσιν, εἰς ὁποίους οἴκους ὑπάγωσιν, ἐγκωμιάζουσι και ἐμὲ και τὴν Θέσιν μου. Εἶναι συνήθεια τὴν ἡμέραν τῆς διαλέξεως, μετὰ τὸ γεῦμα νὰ ὑπάγῃ ὁ μαθητῆς εἰς ἐπίσκεψιν ὄλων τῶν διδασκάλων κατ' οἶκον, διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ διὰ τὸν κόπον τῆς διαλέξεως. Αὐτὴ εἶναι μία τζερεμόνια Φραντζέζικη. Ἀφοῦ λοιπὸν σὲ ἔγραψα τὴν ἄνω ἐπιστολήν, ἔκραξα τὸν Περουκιέρην μου, διὰ νὰ διορθώσῃ τὴν ἐξωτερικὴν ἀταξίαν τῆς κεφαλῆς μου (διότι εἰς τὴν διάλεξιν πρέπει νὰ παρασταθῆς λελυμένους τοὺς πλοκάμους, και νὰ διαλέγεσαι ἀνεμαλλιάρης ὡς τὸν λολομανολιόν). Ἐνδύθη· ἔλαβα μίαν πρέζαν ταμβάκον, ἔπειτα τὴν ράβδον μου (ἐλησημόνησα τὰ παπούτζια· ἀλλ' αὐτὸ ἐννοεῖται), και ὑπῆγα εἰς τὸν οἶ-

κον ἐκάστου. Μερικούς δὲ εὗρηκα, καὶ ἀφῆκα τὸ μπι-
λιέτον μου· ὅσους δὲ εὗρηκα, εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ περι-
γράψω τὴν εὐγενῆ δεξιῶσιν, τὴν ὁποίαν μὲ ἔκαμαν, τὰ
ἐγκώμια ὅσα μ' ἔδωκαν τὰς εὐχαριστίας ὅτι ἐτίμησα καὶ
αὐτούς καὶ τὴν Ἀκαδημίαν των. Ὁ ἓνας μὲ εἶπε (καὶ
αὐτὸς ὁ γηραλαιότερος ἀπ' ὅλους), ὅτι ἔχω χρέος νὰ δώσω
εἰς τὸ κοινὸν μίαν μετάφρασιν τοῦ Ἱπποκράτους. . . Καὶ
ἔχετε τοσαύτας τὸν εἶπα. . . Ναι, λέγει· ἀλλ' ἐγὼ ἐπε-
θύμουν νὰ μεταφρασθῇ ὁ Ἱπποκράτης ἀπὸ Ἑλληνα· ὅτι
φοβοῦμαι μήπως αἱ μεταφράσεις ἡμῶν δὲν εἶναι ἀκρι-
βεῖς. Ἄλλος ἐπήνεσε τὸ ὕφος τῆς Θέσεώς μου· ἄλλος
ἀνέγνωσεν ἐπὶ παρουσίᾳ μου τὴν ἀφιέρωσιν τῆς Θέσεως
πρὸς τὸν Δόμινον, τὴν ὁποίαν εὗρηκεν εὐφρεστάτην καὶ
κατάλληλον· καὶ σημείωσαι, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀφιέρωσις εἶναι
πολλὰ γυμνοτέρα ἐπαίνων, ἀφ' ὅ,τι ἦτον ἡ πρὸς τὸν
Μόσχας τὴν ὁποίαν αὐτοῦ ἀπεδοκίμασαν· ἐν ἐνὶ λόγῳ,
μὲ εἶπαν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα, ὥστε μ' ἔκαμαν νὰ πι-
στεύσω καὶ ἄκοντα ὅτι ἡ Θέσις μου εἶναι καλή. Ἄρα
οὕτως ἔχει; Ἄρα οὕτω δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα; κρῖνε πλέον
ἡ Λογιότης σου. Ὡς τόσον, ἐγὼ εἶμαι εὐχαριστημένος
καὶ δοξάζω ἐκ βάθους ψυχῆς τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγα-
θοῦ, ὅστις μεταξὺ πολλῶν δεινῶν τὰ ὅποια συνεχώρησε
νὰ πάθω ἐπὶ ζωῆς μου, μ' ἔκαμε καὶ μεγάλας εὐεργε-
σίας, καὶ τοιοουτοτρόπως πανσόφως καὶ πανοικτιρμόνως,
μίξας τὰ καλὰ τοῖς κακοῖς, μ' ἐστήριξε μέχρι τοῦ νῦν,
κλονούμενον ὑπὸ τῆς ὀλιγοψυχίας. Πρώτη καὶ μεγίστη
εὐεργεσία Θεοῦ (καὶ τὸ γνωρίζω καλῶτατα, φίλε μου), τὸ
νὰ γεννηθῶ ἀπὸ γονεῖς ἐντίμους καὶ φίλους τῆς προκο-
πῆς, οἱ ὅποιοι μετεχειρίσθησαν ὅλα τὰ μέσα, διὰ τὴν κα-
λὴν ἀνατροφὴν μου. Δευτέρα εὐεργεσία, νὰ γνωρίσω ἕνα

φιλόανθρωπον ἄνθρωπον, τὸν Δόμινον Keun, ὅστις μ' ἐχο-
ρήγησεν ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν ἀμάθειαν
μου. Τρίτη εὐεργεσία, τὸ ταξείδιον τῆς Ὀλλανδίας, ὅπου
γνωρίσας ἀνθρώπους σοφοὺς, καὶ ἀπορρίψας τὸν ζυγὸν τῶν
ἀθλίων γραμματικῶν, ἤρχισα νὰ σπουδάζω τοὺς Ἑλλη-
νας συγγραφεῖς, μὲ μέθοδον παντάπασι διάφορον· ἡ ὁποία
μέθοδος, ὄχι μόνον μ' ἔκαμε νὰ μαντεύσω πολλὰ δυσνόητα
τῶν προγόνων μου, τὰ ὁποῖα δὲν ἤθελα νοῆσαι ποτὲ μὲ
τὴν βοήθειαν τοῦ ἰσχυροτάτου Θεοδώρου, καὶ τοῦ παχυ-
τάτου αὐτοῦ σχολιαστοῦ τοῦ Νεοφύτου, ἀλλὰ νὰ διορ-
θώσω καὶ τὴν μητρικὴν μου διάλεκτον, ἐκ μόνης τῆς ἀνα-
λογίας, τὴν ὁποίαν ἔχει πρὸς τὴν αὐτῆς μητέρα τὴν πα-
λαιάν. Τετάρτη εὐεργεσία, ἐπειδὴ ἰσχυρογνωμόνως ἀπε-
φάσισα νὰ ἔλθω καὶ δεύτερον εἰς τὴν Εὐρώπην, νὰ εὕρω
συγγενεῖς καὶ φίλους ἐτοιμοὺς εἰς τὸ νὰ μὲ βοηθήσωσι.
Πέμπτη εὐεργεσία, νὰ ἐπιτύχω φίλον ἀκάματον, ἔτοιμον
εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου, πρόθυμον νὰ τρέχη ἔνθεν κακεῖθεν
δι' ἐμέ, ἀκούραστον εἰς τὸ νὰ γράφῃ βιβλία ἀντὶ ἐπιστο-
λῶν καὶ αὐτὸς ὁ φίλος εἶναι ὁ Πρωτοψάλτης τῆς Σμύρ-
νης. Ναι, ἀδελφέ μου καὶ φίλε, ἂν καὶ καμμίαν φορὰν
σὲ ἐλέγχω, μὴ με νομίσης ἀχάριστον. Ἐξεύρω τοὺς κό-
πους ὅσους ὑπέμεινας δι' ἐμέ· εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἀφίνεις
ἐν μέρει καὶ τὰς ἰδίας σου ὑποθέσεις διὰ νὰ θεωρήσης τὰς
ἰδικὰς μου, καὶ σὲ εἶμαι ἀδίως ὑπόχρεως. Ἑκτη εὐεργε-
σία . . . Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ καταριθμήσω τὰς
εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ; Ὀλίγον σὲ φαίνεται, ἐγὼ ὁ μπου-
φος νὰ ἀπατήσω τοὺς σοφοὺς Γάλλους, νὰ τοὺς κάμω νὰ
μὲ νομίσωσι σοφόν; νὰ ἐκθειάσωσι τὴν Θέσιν μου, τὴν
ὁποίαν δὲν ἤθελα ἀγοράσει διὰ σολδίων ἐν ἂν τὴν εὕρισκα
εἰς τὸ ἐργαστήριον κανενὸς μπακάλη; Δὲν εἶναι ἀκόμη

μία ὥρα, ἀφ' οὗ ἦλθεν ἕνας ἰατρός εἰς τὴν κάμαράν μου ἀφοῦ μὲ ἐχαιρέτησεν . . . Ἄῤῥηλον, λέγει, διὰ νὰ ζητήσω τὴν βασιλισσαν τῶν Θεέσεων. Σήμερον τὸ πρῶτὴ τὴν ἀνέγνωσα μὲ μεγάλην ἡδονὴν, καὶ ἐπληροφορήθην, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἀγκαλὰ καὶ ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, εἶναι πάντοτε Γραικοὶ, καὶ δὲν ἐσβέσθη ἀκόμη εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων των. Ἐνας ἀπὸ τοὺς περιφήμους ἰατροὺς τῆς πόλεως καὶ συγγενῆς τοῦ αὐτόθι Κονσόλου σας, πρέσβυς ὀγδοηκοντούτης, μὲ εὔρηκε χθὲς εἰς τὸν δρόμον. «Φίλε, μὲ λέγει, ἀνέγνωσα τὴν Θεσίμ σου, καὶ δὲν δύναμαι νὰ σὲ εἶπω ἄλλο παρὰ εὐγε καὶ ὑπέρευγε! Καὶ τὸ ὕφος σου, καὶ ἡ τάξις, καὶ ἡ μέθοδος, ὅλα μὲ εὐχαρίστησαν». Εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ εἶπω τὸν κρότον τὸν ὅποσον ἐπροξένησεν εἰς ὅλην τὴν πόλιν ἡ ἀθλία μου Θεσίμ! Σὲ ἐζάλισα ἄς ἔχω συγχώρησιν· ἀλλ' ἠξέυρω, ὅτι ἡ χαρὰ μου εἶναι χαρὰ σου, καὶ ὅτι δὲν ἤθελες χορτασθῆ ἂν μ' ἔβλεπες Αὐτοκράτορα τῆς Κίνας.

Ἐρῶ σο. Ἄς ἔχω τὴν χάριν εἰς τὴν Λογιότητά σου, ἀνίσως ἀντὶ Λακωνικοῦ ἔγινε πολύλογος.

Ο. Ο.

Ε. Γ. Μὴ μὲ πέμπης πλέον σουτζούκια καὶ μουστόπιττας. Τὰ σῦκα μόνον θαυμάζονται ἐδῶ, ὃ εἶπέ εἰς τὸν ἀδελφόν μου. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ γράψω πρὸς τὸν ἅγιον Κορίνθου· ὅθεν, ἂν ἔχης αἰτίαν νὰ τὸν γράψης, μὴ λησμονήσης νὰ τὸν προσκυνήσης εὐλαβῶς ἐκ μέρους μου, καὶ νὰ τὸν κωνήσης τὴν δαφνηφορίαν μου.

Νέα δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω, φιλόκαινε κύρ Δημήτριε, παρεκτός ἂν ἀγαπᾷς ἀναπλάσματα τῆς διανοίας μου. Ἡ δεινὴ μέριμνα τῆς Θεσεώσ μου μὲ ἠνάγκασε νὰ ἀφεθῶ ἐκ

πολλοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γαζέτων· χθὲς ὁμῶς, περὶ δύοσιν ἡλίου, ἀφ' οὗ ἐτελείωσα μερικὰς μελέτας ἱατρικὰς, μὴν ἔχων πλέον τί νὰ κάμω. Ἴδου, εἶπον πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, καιρὸς νὰ φροντίσω καὶ διὰ τὸν Πρωτοψάλτην μου. Ὑπῆγα λοιπὸν εἰς τὸν καφενὲν, ἔπια μίαν λιμονάταν· μετὰ τὴν λιμονάταν ἐζήτησα τὴν γαζέταν· καὶ εἰς τὴν γαζέταν εὑρηκα δύο νέα ἄξια τῆς περιεργείας σου. Τὸ πρῶτον εἶναι :

Ὁ πρωτότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, διὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς του δαπάνας, ὑπέπεσεν εἰς χρέος 250 χιλιάδων Γουινέων (αἱ ὁποῖαι κάμνουσι πεντακοσίας σχεδὸν χιλιάδας βενέτικων φλωρίων). Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε· ἐπειδὴ καὶ ὁ Πρωτοψάλτης τῆς Σμύρνης εὐρίσκεται καμμίαν φορὰν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην μὲ τὸν ἀνθρακοπώλην, καὶ ἀλευροπώλην του· ἔδανείσθη καὶ ἐγὼ δώδεκα Λοδοβίκους διὰ τὴν Θεσίμ μου. Παρεκάλεισε λοιπὸν τὸν πατέρα του θερμῶς, ἢ νὰ αὐξήσῃ τὸ ἐτήσιον τῶν 50 χιλιάδων Γουινέων, ὅσα τὸν ἔδιδε διὰ σύστασιν καὶ ζωτροφίαν του, ἢ νὰ πληρώσῃ τοὺς δανειστάς του. Μῆτε αὐτὸ δὲν εἶναι παράδοξον, καὶ αὐτὸς ὁ Πρωτοψάλτης τῆς Σμύρνης, ὅταν δὲν ἔχη, ζητεῖ, ποτὲ μὲν νὰ τὸν αὐξήσωσι τὸ ἐτήσιόν του, ποτὲ δὲ νὰ περιέρχεται τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, διὰ νὰ ψάλλῃ ἀπολυτίκιον, ἢ κοντάκιον ἢ ἄλλο τι, ὃ,τι τὸν ἔλθῃ εἰς τὴν φαντασίαν, ἢ εἰς τὴν μνήμην του. Ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ του ἀφῆκε τὸν πρίγκηπα ἐξ ἑβδομάδας χωρὶς ἀπόκρισιν, καὶ μετὰ παρέλευσιν τῶν ἑβδομάδων τὸν ἀπεκρίθη, ὅτι μῆτε τὸ ἐτήσιόν του νὰ αὐξήσῃ ἔχει γνώμην, μῆτε τὰ χρέη του νὰ πληρώσῃ. Μῆτε αὐτὸ δὲν εἶναι καινοφανές. Ποσάκις ὁ ταλαίπωρος Πρωτοψάλτης καὶ φίλος μου ἔλαβε τοιαύτας

ξηρὰς ἀποκρίσεις, καὶ ποσάκις ἐγὼ ὁ ἄθλιος ἐπεθύμησα προσθήκην, χωρὶς νὰ τὴν ἐπιτύχω; Ἄλλὰ τὸ ἀκόλουθον εἶναι τὸ παράδοξον, τὸ μέγα, τὸ ἡρωϊκὸν καὶ ὄντως βασιλικὸν ἔργον.

Ὁ πρίγκηψ, βλέπων τὴν ἰσχυρογνωμίαν τοῦ πατρός του, καὶ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰ στενὰ, τί κάμνει;

Μάντευσον ἂν δύνασαι· στοίχημα βάλλω, ὅτι δὲν θέλεις τὸ εὐρεῖν ποτέ. . .

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τὸ εὕρηκας, ἄκουσον τὴν ἡρωϊκὴν πράξιν τοῦ πρίγκιπος.

Ἐπώλησε τοὺς ἵππους καὶ τὰς ἀμάξας του· ἀπέλυσε τὸ περισσότερον μέρος τῶν ὑπηρετῶν καὶ ὄφριζιαλίων του· ἀφέθη ἀπὸ τὰς νέας οἰκοδομὰς καὶ καλλονὰς, ὅσας ἔκαμνεν εἰς τὸ παλάτιόν του· ἐδιώρισεν ἀπὸ τὸ ἐτήσιόν του νὰ δίδονται κατ' ἔτος εἰς τοὺς δανειστάς του χιλιάδες τεσσαράκοντα Γουίνέων, μέχρις οὐ νὰ ἀποπληρωθῇ ὅλον του τὸ χρέος, καὶ ἐσύρθη αὐτὸς εἰς τὴν ἐξοχὴν, διὰ νὰ ζῆ μὲ τὰς ἐπιλοίπους δέκα χιλιάδας βίον ἰδιώτην, μέχρις οὐ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ χρέος του· τοιαῦται ἀρεταί, φίλε μου, δὲν εὐρίσκονται πλὴν ὅπου εἶναι ἐλευθερία. Μήτε ἡ λογιότης σου, μήτ' ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος δυνάμεθα νὰ τὰς μιμηθῶμεν· διότι καὶ τῶν δύο τὰ εἰσοδήματα εἶναι τόσον πενιχρά, ὥστε ἂν μόνον δέκα γρόσια θελήσωμεν νὰ ἀφαιρέσωμεν κατ' ἔτος, ἡ λογιότης σου ἀπὸ τὸ ἐξοδὸν τοῦ οἴκου σου, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν ζωοτροφίαν μου, εἶναι ἀνάγκη νὰ λιμοκτονήσωμεν καὶ οἱ δύο.

Ἡ Ἀγγλία ὅλη ἐξεπλάγη δι' αὐτὸ τὸ ἡρωϊκὸν τοῦ διαδόχου κατόρθωμα· καὶ τὸν ἠγάπησαν καὶ τὸν ἐσεβάζθησαν πλέον παρὰ ποτέ. Διότι μόνη ἡ Ἀγγλία ἐξεύρει νὰ τιμᾷ τὴν ἀρετὴν, μόνη ἡ Ἀγγλία ἠξεύρει νὰ ἀμείβῃ

τὴν ἀρετὴν, εἰς μόνην τὴν Ἀγγλίαν εὐρίσκονται ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὀφεικιάλους του δὲν ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀφήσωσι, λέγοντες, ὅτι, ὄχι μόνον ἀπὸ τοῦ νῦν δὲν θέλουσιν κανένα μισθὸν ἀπ' αὐτὸν, ἕως οὗ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ χρέος του· ἀλλὰ τὸν παρακαλοῦσιν νὰ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ κατάστιχον τῶν χρεῶν του πολλῶν ἐτῶν παρελθόντων μισθόν, τὸν ὅποιον ἐχρεώσται εἰς αὐτούς. Τί λέγεις, φίλε μου; ἴδες ποτέ σου τοιοῦτους ἀνθρώπους; ὄχι βέβαια· ἀνέγνωσας ὁμως σὺ ὁ φιλαναγνώστης καὶ πολυέστωρ πολλὰ τοιαῦτα γενναῖα κατορθώματα τῶν ἡμετέρων προγόνων. Ἀλλὰ πότε ἐγίνοντο ταῦτα; ὅταν ἡ Ἑλλάς ἦτον ἐλευθερά; ὅταν κατεφρόνει τὸν κραταῖον τῶν Περσῶν βασιλεία περισσότερον ἀφ' ὅ,τι καταφρονεῖς ἡ λογίτης, τίνα; . . . Τὸν πρωτοχαμάλην τοῦ βεζιρχανίου, δὲν ἐνθυμᾶσαι (ἐπειδὴ ἐγὼ ἀφ' οὗ ἐχωρίσθην ἀπὸ σοῦ ἐξεβαρβαρώθην παντάπασιν, ἐλησιμόνησα καὶ ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ κατορθώματα τῶν προγόνων), δὲν ἐνθυμᾶσαι, λέγω, τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων; ὠνομάζετο, ἂν δὲν λανθάνωμαι, Κίμων. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Κίμων, εἰς μίαν δημόσιον προπομπὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔθος ἦτον νὰ διανέμωσιν οἱ στρατηγοὶ ἀργύρια εἰς τὸ πλῆθος, βλέπων τὸν λαὸν εἰς ἀπορίαν, διατί δὲν ἔκαμνε καὶ αὐτὸς τὸ σுவαιθισμένον· «Αἰσχυνοίμην (τοὺς εἶπε) ὑμῖν μὲν διδοῦς, τουτοὺς δὲ μὴ ἀποδιδούς» δειξας τοὺς δανειστὰς του. Βλέπεις λοιπὸν, φίλε μου, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔδωκεν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους παραδείγματα ὄχι μόνον σοφίας ἐπιστημῶν, καὶ τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ ἀρετῆς. Καὶ τανῦν δὲ (ὦ τῆς ἀθλίας μεταβολῆς!) ἐγυμνώθημεν ἡμεῖς οἱ ποτὲ λαμπροὶ, καὶ ἔστολισθησαν οὗτοι οἱ ποτὲ γυμνοὶ καὶ τρισβάρβαροι.

* Ἄς ἔλθωμεν εἰς δεύτερον. Κόμης τις καὶ Τσάμπελά-

νος τοῦ Αὐτοκράτορος (τὸ ὄφρϊκιον τοῦτο ὠνομάζετο παρ' ἡμῖν, ὅταν εἴμεθα ἔτι ἄνθρωποι, «ὁ ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος») μέγας καὶ κραταῖος ἄρχων, ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, ἐγένεν ὁ ἄθλιος ἔνοχος πλαστοῦ, οὕτως ὠνομάζεται τὸ ἐγκλημα τοῦ νὰ πλάττη τις ψευδεῖς ὁμολογίας, συγγραφάς, ἀποχάς καὶ ἄλλα τοιαῦτα, μιμούμενος τὸ χειρόγραφον ἑτέρου, περὶ τοῦ ὁποίου λαλῶ εἰς τὴν Κατήχησίν μου, σελιδ. 226. Μάντευσον εἰς τίνα τιμωρίαν τὸν ὑπέβαλεν ὁ δικαιοτάτος καὶ μέγας Ἰωσήφ! . . . Τὸν καταδίκασε νὰ σκοπιζῇ τὴν πόλιν ἀλύσει δεδεμένος ἔτη δέκα· καὶ εἶδε, Πρωτοψάλτα μου, τὴν 16 τοῦ Ἰουνίου, ὅλη ἡ πόλις τῆς Βιέννης αὐτὸ τὸ καινὸν καὶ φοβερὸν θέαμα, τὸν κραταῖον ἄρχοντα, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλυσιδεμένον νὰ φιλοκαλῇ τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως.

Σὲ ὑπεσχέθην δύο μόνον νέα· ἐλπίζω ὁμως ὅτι δὲν θέλεις μὲ κατηγορήσει, ἂν προσθέσω καὶ τρίτον. Κατηγορίας ἄξιος εἶναι ὅστις δὲν πληρώνει τὰ χρέη του· ὅχι ὅστις δίδει πλειότερον ἀφ' ὅ,τι χρεωστῆ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ ἔγραψα, ὅτι ἡ αὐτοκρατόρισα τῆς Ῥωσσίας ἀπηγόρευσε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μεταχειρίζεται ὁ λαὸς τῆς εἰς τὰς πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς ἐπίθετα δουλοπρεπῆ καὶ χαμερπῆ, ὅποια εἶναι «δουλὸς ταπεινότητος», «ὑποπόδιον τῶν ποδῶν τῆς», «γονυκλιτῶς» καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα ἐγέννησεν ἡ ἀνθρωπολατρεία· καὶ δὲν θέλει νὰ ὑπογράφωνται πλὴν μὲ τὸν ἀπλοῦν τίτλον τοῦ ἐπηκόου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι λέγω, ἂν σ' ἔγραψα τὸ γενναῖον τοῦτο καὶ φιλόανθρωπον ἔργον τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης. Ὅθεν μὴ τὸ λογαριάσῃς διὰ τρίτον νέον. Ἄς εἶναι λοιπὸν τρίτον τὸ ἐξῆς.

Κατήρησεν (ὡς λέγουσιν αἱ γαζέται) αὕτη ἡ ἀνασσα ὅλα σχεδὸν τὰ μοναστήρια, μὴν ἀφήσασα πλὴν δύο ἢ

τρία. Αὐτὰ ἦσαν πλουσιώτατα καὶ προικισμένα ὄχι μόνον με γῆν πολλήν, ἀλλὰ με χιλιάδας γεωργῶν πολλὰς, οἱ ὅποιοι ἐδόθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν βασιλεύσαντας ἡγεμόνας τῆς Ῥωσσίας εἰς τοὺς καλογῆρους σκλάβοι, κυρίως σκλάβοι, τοὺς ὁποίους τανῦν ἠλευθέρωσεν ἡ ἄνασσα, αὐξήσασα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν με αὐτὸν τὸν δίκαιον τρόπον καὶ τὸ πλῆθος τοῦ στρατεύματός της. Διότι ὄντες, καθὼς σὲ εἶπον, σκλάβοι τῶν καλογῆρων, δὲν εἶχαν τὴν ἄδειαν νὰ στρατεύωνται.

Ἐχω καὶ τέταρτον νέον· ἀλλὰ τὸ χαρτίον δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ χωρήσῃ· ὅθεν τὸ ἀφίνω εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν.

Ἐρῶ σο! καὶ κοινώνησον τὰ γεγραμμένα τοῖς κυρίοις Β. καὶ τῷ κυρίῳ Ι. Μικέλη. Ἀδελφέ μου, ἡ Κορισπον-δέντζα σου εἶναι ἄχθος ἀνυπόφορον· περισσότερον κόπον δοκιμάζω νὰ σὲ γράψω μίαν ἐπιστολήν, ἀφ' ὧν ἐδοκίμασα νὰ συνθέσω τὴν Θέσιν μου. Καὶ διὰ μὲν τὴν Θέσιν μου ἔλαβον εἰς ἀμοιβὴν ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια λαμπρά· ἀπὸ δὲ τὴν λογιότητά σου, Κύριος οἶδε, πόσα ὄνειδη καὶ πόσας κατηγορίας προσμένω.

Ἄς ἔχω ταχινὴν ἀπόκρισιν κατὰ πάντα· δὲν λέγω λακωνικὴν, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον· «εἰ ἀλλάζεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ» καὶ ἡ λογιότης σου θέλεις ἀφήσειν τὴν φιλτάτην πολυλογίαν· ἔπειτα μῆτε δίκαιον ἔχω πλέον νὰ σὲ κατηγορῶ, ἀφοῦ σὲ ἐμιμήθην καὶ ἐγώ. Εὐδαιμόνει! 15 Ἰουλίου 1786.

Ἐκ Μονπελιίου τῆ 10 Αὐγούστου 1786.

Κυριακῆ ἑσπέρας γράφω· καὶ ἀγκαλιὰ ἔπρεπε νὰ ἐτοιμασθῶ διὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν μαθημάτων τῆς αὔριον ἔκρινα μὲ ὄλον τοῦτο εὐλογον νὰ σηκωθῶ αὔριον πρωίτερον, καὶ νὰ δαπανήσω τὴν παροῦσαν ἑσπέραν εἰς τὸ νὰ ἀναπαύσω τὴν περιεργίαν σου. Ἄκου λοιπόν.

Αἱ σημεριναὶ διατριβαὶ καὶ συνομιλίας καὶ σοφῶν καὶ ἰδιωτῶν ὕλην ἔχουσι τὴν νέαν εὔρεσιν τοῦ ὀνομαζομένου Μογγολφιέρου. Αὐτὸς ὁ εὐτυχὴς ἄνθρωπος ὀδηγούμενος περισσότερον ἀπὸ τὸ αὐτόματον, πᾶρεξ ἀπὸ τὴν σοφίαν του, εὔρηκεν εὔρημα ὄχι μόνον περιέργον, ἀλλ' ἴσως καὶ ὠφελείας πρόξενον μὲ τὸν καιρὸν· μίαν μεγάλην σφαῖραν κατεσκευασμένην ἀπὸ ὕφασμα μεταξωτῶν, ἢ καὶ ἀπὸ χαρτίον ἀπλοῦν γεμίζει, ἢ ἀπὸ ἓν εἶδος ἀέρος ὀνομαζομένου φλογιστοῦ, (τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν διὰ νὰ σὲ ἐξηγήσω ἔπρεπε νὰ ἔχω μιᾶς ἑβδομάδος εὐκαιρίαν καὶ εἰκοσιτέσσαρα τετράδια χαρτίου) ἢ καὶ ἑξαραιεῖ μόνον τὸν περιεχόμενον εἰς τὴν σφαῖραν ἀέρα διὰ τοῦ πυρός. Εὐθὺς ὅταν ἑξαραιωθῇ ὁ περιεχόμενος εἰς τὴν σφαῖραν ἀήρ, ἡ σφαῖρα γίνεται πλέον ἀκατάσχετος, καὶ ἀφίνουσα τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ ἵπταται πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ διατρίβει εἰς τὰ μετέωρα, μέχρις οὗ γεμισθεῖσα πάλιν ἀπὸ τὸν ἀτμοσφαιρικὸν κοινὸν ἀέρα, τὸν ὅποιον πνέομεν, καταβαίνει εἰς τὴν γῆν. Ὁ ῥηθεὶς Μογγολφιέρος παραγενόμενος εἰς Παρίσιον τὸ παρελθὸν θέρος, ἐκοινωνήσεν αὐτὴν του τὴν εὔρεσιν εἰς τὴν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν. Οἱ φυσικοὶ τοῦ Παρι-

σίου ἔκαμαν διάφορα πειράματα μὲ διαφόρους σφαίρας, αἱ ὁποῖαι ὅλαι εὐτυχῶς ἀνέβησαν εἰς τοσοῦτον ὕψος, ὥστε νὰ γενῶσιν ἀόρατοι εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τριακοσίων χιλιάδων θεατῶν. Δὲν ἠρκέσθησαν εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἐτόλμησαν καὶ νὰ ἀναβῶσιν ὁμοῦ μὲ τὴν σφαῖραν δύο περίφημοι φυσικοὶ, ὁ Κάρολος καὶ ὁ Ῥοβέρτος, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἀνέβησαν εἰς ὕψος ἐννέα χιλιάδων ποδῶν, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωσι πλέον τὰ ἐν τῇ γῆ μῆτε πόλεις, μῆτε πολίχνια, (ἡ γῆ ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς, ὡς λέγουσιν, ἕνας ὄγκος ἀληθῶς ἀόρατος καὶ ἀκατασκευάστος) ἀλλ' ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τὸ Παρίσιον ἐννέα λεύγας γαλλικᾶς, εἰς δύο σχεδὸν ὠρῶν διάστημα ταχύτης, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μῆτε αὐτὴ τῶν ὀρνίθων ἢ πτησῖς. Αὐτὴ ἡ ἀπροσδόκητος εὑρεσις κατεγράφη εἰς τοὺς κώδικας τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βασιλείας, καὶ ἐδόθη εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην.

Ὁ εὐρετὴς ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Μονάρχου μὲ δωρήματα καὶ μὲ τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας. Καὶ δὲν ἔμεινεν ἄλλο παρὰ τὸ νὰ εὐρεθῆ καὶ ὁ τρόπος τοῦ νὰ πηδαλιουχῆται ἡ σφαῖρα, καὶ νὰ κατευθύνεται ὅπου θέλει ὁ ἀναβάτης, καθὼς εἰς τὴν θάλασσαν τὰ πλοῖα· καὶ τότε θέλει πλέωσιν ἐν ἀέρι οἱ ἄνθρωποι καθὼς καὶ ἐπὶ θαλάσσης. Αὐτὴν τὴν δευτέραν εὑρεσιν πολλοὶ τὴν θέλουσιν ἀδύνατον, ἄλλοι τὴν νομίζουσι δυνατὴν ὡς καὶ τὴν πρώτην. Ὡς τὸσον ἡ Ἀκαδημία τοῦ Λουγδούνου ἐκήρυξε βραβεῖον, γρόσια τετρακόσια, δι' ἐκεῖνον ὅστις ἤθελεν εὑρεῖ τὸν τρόπον νὰ πηδαλιουχῆ αὐτὰ τὰ ἐναέρια πλοῖα. Ὁ κύριος Κάρολος ἀναφέρει, ὅτι εἰς αὐτὸ τὸ ὑπερβολικὸν ὕψος εὕρισκόμενος ἠσθάνθη τοσοῦτον ψῦχος, ὥστε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς του ὁ κάλαμος, τὸν ὁποῖον ἐκράτει διὰ νὰ σημειώσῃ

τάς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις. Αὐτὴ ἡ εὕρεσις ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς πολλὰ γελοιώδη συμβεβηκότα, διότι εἰς πολλὰ χωρία, ὅπου κατέβαινον αἱ σφαῖραι, βλέποντες οἱ κάτοικοι (ἄνθρωποι ἄγροικοι καὶ μηδεμίαν εἶδησιν ἔχοντες κατ' ἀρχὰς τοῦ τοιούτου) τοιούτους ὑπερμεγέθεις ὄγκους καταβαίνοντας κατὰ τῆς κεφαλῆς των, καὶ διευθυνομένους ὑπ' ἀνθρώπων, ἔντρομοι καὶ καταπεπληγμένοι, ἔφευγον σταυροκοπούμενοι, ὡς ὑπὸ δαιμόνων ἐλαυνόμενοι. Καὶ τοῦτο σὲ τὸ λέγω διὰ νὰ μὴν ἐκπλαγῆς, ἂν μὲ ἰδῆς καμμίαν ἡμέραν καταβαίνοντα ἐπὶ σφαίρας εἰς τὸ δῶμά σου. Πολλοὶ πρίγκιπες ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους ἠθέλησαν νὰ ἀναβῶσιν, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἀφῆκεν ὁ βασιλεὺς διὰ τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον. Αἱ ὠφέλειαι τὰς ὁποίας προσδοκῶσιν ἐξ αὐτῆς τῆς εὕρεσεως, εἰ μὲν εὕρεθῆ ὁ τρόπος τῆς πηδαλιουχίας, εἶναι τὸ νὰ κάμνωσι πολλὰς ὁδοπορίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀεροπορίας, εἰς βραχυτάτον διάστημα καιροῦ, τὸ ὅποιον συμβάλλει πολὺ εἰς τὸ νὰ συντέμῃ τὸν χρόνον τῶν ὅσα γίνονται διὰ ταχυδρόμων· ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτὸς ὁ τρόπος δὲν εὕρεθῆ, αὐτὸ θέλει χρησιμεύσει πάντοτε (καθὼς φαντάζονται εὐλόγως ἢ ἀλόγως δὲν ἠξεύρω), εἰς νυκτερινὰ σημεῖα ἀπὸ στρατοπεδίου εἰς στρατόπεδον εἰς καιρὸν πολέμου, εἰς πολιορκίας τειχῶν καὶ τὰ λοιπά· καὶ εἰς καιρὸν εἰρήνης εἰς τὰς μετεωρολογικὰς τῶν φυσικῶν παρατηρήσεις.

Ἐχω καὶ ἄλλα περισσότερα νὰ σὲ εἰπῶ, ἀλλὰ βλέπω τὸ χαρτίον ἤδη πλήρες, καὶ τὸν ὕπνον ὅστις πολιορκεῖ τοὺς ὀφθαλμούς μου· ὅθεν ἀναγκάζομαι νὰ κάμω τέλος τῶν φυσικῶν διὰ νὰ προσθέσω καὶ ὀλίγα πολιτικά. Ἡ αὐτοκρατορίσσα καταβαίνει (ὡς λέγουσι) τὸ ἐρχόμενον ἔαρ εἰς τὴν Κριμαίαν, διὰ νὰ στεφανωθῆ ἐκεῖ πανδημῶς καὶ

τὸ διάδημα τῆς βασιλείας ἐκείνης, καὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐνδόξους τῆς τίτλους, τὸν τίτλον «Βασίλισσα τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου». Ὁ αὐτοκράτωρ εὐρίσκειται κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου ὑπῆγε καὶ μέχρι Ῥώμης, καὶ ἔκαμε μίαν ἀπροσδόκητον φιλικὴν ἐπίσκεψιν πρὸς τὸν Μακαριώτατον Μόναρχον τῆς Ῥώμης. Αἱ προπαρασκευαί τῶν δύο αὐτῶν Αὐτοκρατοριῶν εἶναι φοβερῶταται καὶ προμηνύουσι μεγάλας περιπετείας πραγμάτων. Εἰς τὸ ταξείδιον τῆς Κριμαίας ἡ αὐτοκρατόρισα θέλει διέλθῃ διὰ τῆς Βιέννας διὰ νὰ συνομιλήσῃ ἀμέσως μὲ τὸν σύμμαχόν της τὸν Αὐτοκράτορα. Ἡ Ἀγγλία εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, διότι κινδυνεύει νὰ ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτῆς καὶ ἡ Ἰρλανδία, καὶ ἡ Ἀμερική. Ἡ πτώσις ἢ τοὐλάχιστον ἡ ἐλάττωσις αὐτῆς τῆς βασιλείας μὲ λυπεῖ μεγάλως· διότι αὐτὴ μόνη ἡ γωνία (ἡ Ἀγγλία) ἔμεινε μεταξὺ τῆς οἰκουμένης, ὅπου ἐσώζετο ἡ ἐλευθερία ἢ ἀλήθεια, ἡ παρρησία, ὅπου δὲν εἶχε χώραν ἡ κολακεία, ὅπου ἠδύνατο ὁ πτωχὸς νὰ ἀντωθήσῃ τὴν δυναστείαν καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν ὑπερηφάνων πλουσίων, ὅπου . . . ἀλλὰ τί νὰ κάμω; χάρτην δὲν ἔχω. Καλὴν νύκτα.

*Ἄν στοχασθῆς καὶ τὰ παρόντα, ὡς μέρος τῆς ἤδη γραφείσης ἐπιστολῆς, ἔχεις δίκαιον νὰ μὲ ὀνομάσης μωρόλογον, δὲν εἶναι ὅμως μέρος ἐκείνης, ἀλλ' ἀπόκρισις εἰς ἐτέραν σου ἐπιστολὴν τῆς κ' Νοεμβρίου, τὴν ὁποίαν ἔλαβον εἰς τὸν καιρὸν, ὅταν ἐμελλον νὰ βουλώσω τὴν πρώτην. Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φροντίδα, τὴν ὁποίαν ἔλαβες νὰ στείλῃς τὰς Κατηγήσεις πρὸς τοὺς Πατριάρχας, καὶ δι' ἐκείνην τὴν ὁποίαν θέλει λάβῃς νὰ τὰς στείλῃς καὶ πρὸς ἐμέ. *Ἄν βραδύνη ὁ Ἱεροσολύμων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν βασι-

λεύουσας, κάμε τρόπον νά τόν σταλῶσιν ἀσφαλῶς διὰ τῶν ἐπιτρόπων του τῶν κυρίων Βαχατόρηδων.

Τὸ ζήτημα τοῦ δευτέρου τύπου ἐφάνη (ὡς συμπεραίνω) καὶ τὴν λογιότητά σου ἄλογον· καὶ βεβαιότατα τοιοῦτον ἤθελεν εἶναι ἂν ἐγίνετο ἀπλῶς καὶ χωρὶς προσδιορισμοῦ· διότι ποῦ ἠκούσθη τὸ νὰ γίνεται δευτέρα ἐκδοσις, ὅποταν ἡ πρώτη εὑρίσκεται ἀπώλητος; Ἄν τὸ ἐζήτησα λοιπόν, ἀδελφε, τὸ ἔκαμα μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει διανεμηθῶσι τὰ βιβλία, καὶ ἐπομένως πωληθῶσι τάχιστα. Αὐτὰ ὁμως καθὼς οἰκονομοῦνται, ἔχει μόνον δευτέρας ἐκδόσεως χρεῖαν δὲν ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν χιλίων τῆς πρώτης εἶναι πολὺς. Αὐτὰ, καθὼς προβλέπω, θέλει μείνωσι διὰ πολλὰ ἔτη, ὅθεν εὐχομαι καὶ εἰς αὐτὰ τὸ νέον ἔτος εὐδαιμονέστατον, καὶ δὲν θέλω πλέον μῆτε νὰ σὲ ἀναφέρω, μῆτε νὰ μὲ ἀναφέρῃς περὶ αὐτῶν. Ἄρκετὴ εἶναι ἡ φροντίς ἀπὸ τὴν ὁποίαν περικυκλοῦμαι, ἄλλαι φροντίδες (μάλιστα ἀνιαραὶ) δὲν μὲ χρειάζονται. Ἄν δύνασαι ἀφ' ἑαυτοῦ σου ἢ διὰ φίλων νὰ παρακινήσῃς εἰς τὸ νὰ τὰ διαμερίσωσι καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, εἴτι δύνασαι βοήθησον.

Περὶ δὲ τῶν ἄπερ ἐζήτησας παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου συντέκνου σας, πολλὰ μ' ἐκακοφάνη, ὅχι ὅτι δὲν ἔτυχον τοῦ ποθουμένου, ἀλλ' ὅτι ἐνώχλησα τὸν ἄνθρωπον. Ἐγὼ περὶ τούτου δὲν ἀποτολμῶ πλέον νὰ τοῦ γράψω, ὅθεν σιώπησον καὶ ἡ λογιότης σου. Ἐχουσι δίκαιον οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἄρκετὴ εἶναι ἡ καλωσύνη τὴν ὁποίαν ἔδειξαν εἰς ἐμὲ, χωρὶς νὰ μὲ χρεωστῶσι τίποτε. Πίστευσόν με, ἀδελφε, μία ἀπὸ τὰς ἀθυμίας μου εἶναι τὸ νὰ συλλογιζώμαι, ὅτι ἡ ὑπαρξίς μου ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἄχθος εἰς τοὺς φίλους μου, καὶ ἂν δὲν ἦτον ὁ ἔρωσ τοῦ νὰ φωτισθῶ, ἐπρόκρινα θάνατον παρὰ τὸ νὰ τοὺς βαρύνω.

Είδον καὶ τὴν δυσκολίαν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασας εἰς τὸ νὰ λάβῃς ὅσα ἐξεμπλάρια σ' ἐχρειάζοντο διὰ νὰ βάλῃς εἰς ἔργον τὰς παραγγελίας μου· ὑπόφερέ με καὶ ἡ λογιότης σου, καθὼς μὲ ὑποφέρουσιν καὶ ἄλλοι. Ἄν ἔμειναν ἀκόμη δύο ἢ τρία ἐξεμπλάρια τῶν ὁποίων ἔχεις χρεῖαν διὰ νὰ τελειώσῃς ὅλα ὅσα σ' ἔγραψα, ἐλπίζω νὰ σὲ τὰ δώσῃ ὁ μισὲρ Κοκκὸς, καταπεισθεὶς ὑπὸ τῆς ἐγκεκλεισμένης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς· ἂν ὅμως δὲν καταπεισθῇ, τέλος πάντων ἀγόρασέ τα, καὶ μὴν ἀφήσῃς ἀτελειώτους τὰς παραγγελίας μου, νὰ ζήσῃς! τὴν τιμὴν θέλει γράψω τὸν Δόμινον νὰ σὲ τὴν δώσῃ, ἂν δὲν σὲ ἔμειναν πλέον ἀργύρια ἰδικά μου εἰς χεῖρας.

Τὰ 60 γρ., τὰ ὅποια ἔδωκας τὸν Δόμινον, δὲν ἐδυνήθη νὰ μὲ τὰ στείλῃ μὲ τὸν παρόντα ταχυδρόμον, καὶ θέλει τὰ λάβω μὲ τὸν ἐρχόμενον ἐξάπαντος.

Ἄν ἔλαβες ὅσα ἐξεμπλάρια σ' ἐχρειάζοντο διὰ τὰς παραγγελίας μου, καὶ δὲν ἔχεις πλέον χρεῖαν οὐδενὸς, μὴ δώσης μῆτε τὴν ἐγκεκλεισμένην τὸν μισὲρ Κοκκὸν ματαίως. Ἡ συνήθεια ὅταν τυπώνωνται βιβλία εἰς τὴν Εὐρώπῃν εἴτε δαπάνη τοῦ συγγραφέως, εἴτε τοῦ τυπογράφου, εἴτε φίλου τινὸς, εἶναι νὰ χωρίζεται ἡ πρώτη μερὶς διὰ τὸν συγγραφέα, ἐξεμπλάρια τοσαῦτα, ὅσων χρεῖαν ἔχει διὰ τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς του· αὐτὸς εἶναι νόμος ἀπαραίτητος, νόμος δίκαιος, καὶ εἰς αὐτὸν ἐπιστηριζόμενος καὶ ἐγὼ, ἐζήτησα ὅσα μέχρι τοῦ νῦν ἐζήτησα· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ φαίνεται παράδοξον. Αὐτὰ ὅμως τώρα ἐτελείωσαν, καὶ χρεῖαν ἄλλην οὐδεμίαν ἔχω Κατηγήσεων· εἴθε νὰ μὴν ἤθελε τὰς ἐγχειρισθῶ μῆτε ἀπ' ἀρχῆς!

Γράψον μοι (νὰ ζήσῃς!) ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς πόσας μποτιλίας (ἀπὸ τὰς κοινὰς δηλαδὴ τὰς μποτιλίας τὰς

μαύρας) ἠδύναντο νὰ χωρήσωσι τὰ δύο βαρελάκια, τὰ ὅποια ἠτοίμασας διὰ νὰ μὲ στείλῃς, καὶ τὰ ὅποια μετανοήσας σὲ εἶπα νὰ παραιτήσῃς· πόσον ἠδύνατο νὰ συμποσῶθῃ ἡ δαπάνη, ἂν ἐγίνετο εἰς τὸν οἶκον, καὶ πόσον ἂν ἠγοράζετο ἀπὸ τὸν κάπηλον; ἂν ἦτον μετρία ἡ δαπάνη, ἠγαποῦσα νὰ ἐγίνετο τὸν ἐρχόμενον Αὐγούστον· μὴν κάμῃς ὅμως τίποτε ἂν δὲν μὲ γράψῃς τὴν τιμὴν τὴν τε κατ' οἶκον καὶ τὴν παρὰ τοῦ καπήλου μὲ πρώτην εὐκαιρίαν.

10.

Ἐκ Μονπελλιού, τὴν 16 Αὐγούστου 1787

Φίλιππὲ μοι Πρωτοψάλτα!

Σὲ ἔγραψα τῇ κα' Ἰουνίου· αὐτὴν ὅμως τὴν ἐπιστολὴν κύριος οἶδε πότε θέλει τὴν λάβῃς. Διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν δαπάνην τῆς πόστας, τὴν ἔδωκα φίλον τινὰ, ὅστις εἶχε σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς Μασσαλίαν, κατ' εὐθείαν, ὡς ἐνόμιζον· αὐτὸς ὁ φίλος ὅμως παρελθὼν ἄλλας πόλεις πολλὰς, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁμοῦ μὲ τὴν ἐπιστολὴν μου, μόλις ἔφθασε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς Μασσαλίαν, ὡς ἔμαθον. ταῦτα σὲ λέγω διὰ νὰ μὴν αἰτιᾶσαι μήτε Γάλλους μήτε Μαλτεζοὺς, ἀλλὰ τὴν κατάρατον πενίαν. ἥς οὐδαμοῦ

αοῦδὲν πέφυκε ζῶον ἐξωλέστερον.»

μετὰ ταῦτα ἔλαθον δύο σου ἐπιστολάς, μίαν παχυτάτην 8 Ἰουνίου καὶ τὴν ἐτέραν ἰσχνὴν καὶ καταξηραμένην 14

Ίουνίου. Ἐλάβον καὶ ἐκεῖνας τῶν κυρίων Βαχατόρηδων, περιεχούσας τὴν πόλιτσαν τῶν ἐννεακοσίων λιτρῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀποκρίνομαι πέμπων καὶ τὸ περὶ τῆς πωλήσεως συγκαταθετικόν μου γράμμα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των.

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν μου τῆς α' Μαΐου καὶ τῆς κα' Ίουνίου ἴδες καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ τὸν σκοπὸν μου τοῦ νὰ παρατείνω ἔτι τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν μου, διὰ νὰ ἀναπληρώσω ἂν ἦναι δυνατὸν, ὅσον ἀπώλεσα ἐξ αἰτίας τῶν συνεχῶν μου νόσων καὶ δεινῶν ἀλλεπαλλήλων. Εἰς τὴν ἐπιστολήν σου μὲ λέγεις ἀποφασιστικῶς ὅτι οἱ κύριοι Βαχατόρηδες δὲν ἔχουσι πλέον σκοπὸν νὰ πέμψωσι μῆτε ὄβολον καὶ ἔχουσι δίκαιον· καὶ αὐτὸ ὅπου μέχρι τοῦ νῦν ἔαμαν, τὸ ἀναγράφω εἰς τὴν καλωσύνην των! Ὁ ἀδελφός μου βλέπω καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ καταπεισθῆ εἰς τὸ νὰ πωλήσῃ τὸν οἶκον, ἀλλὰ καὶ ἂν τὸν πωλήσῃ τώρα πλέον βλέπω, ὅτι οἱ κύριοι Β. ἔχοντες σκοπὸν νὰ κρατήσωσιν ἐξάπαντος τὰ χίλια γρόσια τὰ πρῶτα, καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα τριακόσια ἐνενήκοντα, δὲν μένουσιν εἰμὴ σχεδὸν διακόσια γρόσια, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἑκατὸν εἴκοσιν, ἀφαιρέθέντος τοῦ καμπίου, ἐπειδὴ καθὼς λέγεις, τὸ ἀνήκον εἰς ἐμὲ μερίδιον ἐτιμήθη μόνον γρόσια 1600. Ἐγκαταλείφθη λοιπὸν εἰς μόνην τὴν ξηρὰν ἐλπίδα τοῦ Σπάρταλη· διὰ τοῦτο, φίλε μου, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσῃς εἰς τοὺς πολλοτάτους σου κόπους καὶ τοῦτον, νὰ προθυμηθῆς νὰ τρέξης, νὰ παρακινήσῃς, νὰ δημηγορήσῃς, νὰ κινήσῃς πάντα λίθον, ἴσως καὶ δυνηθῆς νὰ τὰ ἀποσπάσῃς ἀπὸ τὸν κακὸν ὀφειλέτην· τὸ μέσον τοῦ ἄρχοντος Σ. μὲ ἀρέσκει κατὰ πολλὰ, καὶ ἔαν ἕως τώρα δὲν τὸ μετεχειρίσθητε, παρακαλῶ νὰ μὴ τὸ ἀμελήσητε. Ἐγκεκλεισμένην ἐνταῦθα θέλει εὐρῆς καὶ ἐπιστολήν πρὸς τὴν ἐνδοξότητά του, τὴν

ὅποιαν ἂν οἱ κύριοι Β. καὶ ἡ λογιότης σου κρίνετε χρήσιμον, θέλει τὴν πέμψετε, συνοδευμένην ὅμως μὲ ἐπιστολὴν τῶν κυρίων Β., εἰς τὴν ὅποιαν τοὺς παρακαλῶ νὰ παραστήσωσιν ἐπιπόνως καὶ μετὰ σπουδῆς τὴν ἀνάγκην μου.

Ἴσως σὲ φανῆ παράδοξον, ὅτι συνεφόρησα ὅλους μου τοὺς τίτλους εἰς τὴν ὑπογραφὴν αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, ἐγὼ, ὅστις συνεπιζῶ νὰ μὴ γράφω μῆτε τὸ ὄνομά μου. Ἀδελφὲ, «ὁ βίος ὑπόληψις» καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόληψις ἀγκαλὰ πολλάκις δὲν εἶναι πάρεξ καθαρὰ πρόληψις· κατέχει μάλιστα τοὺς πλουσίους καὶ δυνατούς· μῆτε ἡ προκοπή σου μῆτε τὰ προτερήματά σου ἰσχύουσι τόσον εἰς αὐτοὺς, ὅσον αἱ τίτλοι σου. Τὸ πρᾶγμα χωρὶς ὄνομα δυσκόλως εὐρίσκει ἀπαδοχὴν καὶ δεξιῶσιν, τὸ δὲ ὄνομα, χωρὶς τὸ πρᾶγμα πολλάκις εὐτυχεῖ· καὶ ὅστις ἔχει καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, περισσότερον κατορθοῖ μὲ τὸ ὄνομα, παρὰ μὲ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, πιστευσάν μοι! μὲ ὅλον ὁποῦ μακρὰν ἀπὸ τοιαύτας προλήψεως ἀφοῦ παρήτησας τὸ νὰ προσθέτης τὸ «ψάλτης» εἰς τὴν ὑπογραφὴν σου, δὲν ἀναγινώσκω πλέον τὰς ἐπιστολάς σου μὲ ἡδονήν· ὅταν συνείθιζες νὰ τὸ γράφης, ἐμεγαλοφρόνου, στοχαζόμενος τὸν ἑαυτὸν μου ὁ ἀνάητος μέγα τι, διότι εἶχον τὴν κορισποδέντζαν τοῦ Πρωτοψάλτου τῆς Σμύρνης. Μῆτε ἡ ἄδολός σου φιλία, μῆτε ἡ παρ' ἐμοῦ χρεωστουμένη πρὸς τὴν λογιότητά σου εὐγνωμοσύνη, διὰ ὅσα ὑπέμεινας καὶ ὑπομένεις δι' ἐμέ, δὲν εἰνουν τόσον τὴν ψυχὴν μου, ὅσον ἡ ἰδέα ὅτι ἔχω φίλον Πρωτοψάλτην. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ὑπολήψεων ἢ προλήψεων· περὶ δὲ τοῦ νέου μου τίτλου, ἤξυρε φίλε μου, ὅτι εἰς τὰς 16 Μαΐου ἡ ἐνταῦθα Βασιλικὴ Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν μὲ τὸν ἔδωκεν ἐγ-

γράφως ἐπὶ μεμβράνης· καὶ ὁ μὲν Δόμιμος θέλει σὲ εἶπῃ κατὰ πλάτος ὅσα ἐγὼ περὶ τούτου παραλείπω, διὰ τὸ σύντομον, ἡ δὲ λογιότης σου εἰπέ με, παρακαλῶ σε, τίς σὲ ἐκίνησε, νὰ εἶπῃς τὸν Δόμινον, ὅτι ἐμελλε νὰ μὲ δώσωσι τοιαύτην τιμὴν. Πνεῦμα προφητείας βέβαια δὲν ἔλαθας ἀκόμη μὲ ὄλας σου τὰς ἀρετὰς· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἠξεύρεις τί μποῦφος εἶμαι· διὰ ποίαν λοιπὸν ἀρετὴν μου μὲ ἔκρινας ἄξιον τοιαύτης τιμῆς; δι' οὐδεμίαν, φίλε μου! μόνη τοῦ Θεοῦ ἡ πρόνοια εὐδόκησεν οὕτως διὰ νὰ γλυκάνῃ τὸ ἀψίνθιον τῶν πειρασμῶν μὲ ὀλίγον μέλι εὐεργεσίας. Αὐτὴ ἡ Ἀκαδημία εἶναι διάφορος ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῆς ἰατρικῆς, μῆτε ὅσοι γίνονται ἰατροὶ, ἔχουσι καὶ τὸν τίτλον αὐτόν. Εἶναι μία ἐξαιρετος συνάθροισις σοφῶν, εἰς τὰς συνελεύσεις τῆς ὁποίας, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἄπαξ τῆς ἑβδομάδος, εἰσέρχονται μόνον ὅσοι ἀνήκουσιν εἰς αὐτήν· ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ προνόμιον τοῦ νὰ εἰσέρχωμαι εἰς τὰς ἀκαδημιακὰς συνελεύσεις, ἔχω προσέτι τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ τυπῶνω τὰ συγγράμματά μου μὲ τὸ βασιλικὸν προνόμιον τῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἀποδημήσας τῆς Γαλλίας, νὰ κορισπονδέρω δι' ἐπιστολῶν μὲ τὴν Ἀκαδημίαν, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα «Κορισπονδέντες» τὸ δηλοῖ!

Ἴδες πόσῃ πολυλογίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μωρολογίαν μὲ ἠνάγκασας νὰ σὲ γράψω· διὰ τί; διότι ἐλπίζω, ὅτι ἡ κενοδοξία τοῦ νὰ κορισπονδέρῃς μὲ Κορισπονδέντεν τῆς Ἀκαδημίας θέλει αὐξήσῃ τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐνοίαν, καὶ θέλει σὲ ἀναγκάσῃ νὰ πωλήσῃς τὸ γρηγορώτερον τὸ ὥρολόγιον, τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρω μὲ ποίαν ἐλπίδα κρατεῖς τοσοῦτον καιρὸν· τὰ ἀργύρια καθὼς καὶ τὰ τοῦ στιχηραρίου θέλει τὰ δώσῃς τὸν Δόμινον. Ἡ Αἰδεσιμότης του θέλει σὲ εἶπῃ καὶ περὶ τοῦ νέου βιβλίου, τὸ ὁποῖον ἐξέ-

δωκα πρὸ ὀλίγου, ἀφιερωμένον εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, καὶ τυπωθὲν μὲ τὸ προνόμιόν της.

Μὲ ἐλύπησε μεγάλως καὶ τὸ θανατικόν, τὸ ὅποιον σᾶς θλίβει· πρόσεχε διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ θεοῦ καὶ παράγγελε τὸν ἀδελφόν μου νὰ προσέχῃ. Εἴσθε καὶ οἱ δύο, χάριτι θεῖα, τζαλαβούτηδες, καὶ τὸ μίασμα τοῦ λοιμοῦ δὲν σᾶς ἐκπλήττει περισσότερον ἀπὸ μίαν ἀπλὴν συνάγχην· ἐνθυμοῦ προσέτι ὅτι μὲ ὑπεσχέθης νὰ μὴν ἀποθάνῃς ἕως νὰ μὲ ἰδῆς.

Μὲ ζητεῖς νοστιμάδας· δὲν ἤξεύρω τί ἐννοεῖς μὲ αὐτὸ· ἂν ζητῆς βωμολοχίας, τὰς ὁποίας οἱ Χιοὶ ὀνομάζουσιν «μετριάσματα» θαυμάζω τὴν αἴτησίν σου· καὶ πότε λοιπὸν μ' ἐγνώρισας βωμολόχον; ἀλλὰ, καὶ ἂν ἤμην ποτὲ τοιοῦτος, ἡ ἡλικία καὶ αἱ συμφοραὶ ἔπρεπε νὰ μὲ διορθώσωσι· πρόσμενε ἀκόμη ὀλίγους χρόνους, καὶ τότε θέλει ἰδῆς εἰς ἐμὲ ἄλλας νοστιμάδας καὶ ἄλλα μετριάσματα, ἧγουν τὰ κοινῶς ξεμωράματα· παραδείγματος χάριν, δὲν εἶναι ξεμώραμα εἰς τὴν λογιότητά σου, (μὲ ὄλον ὅπου ἡ ἡλικία σου εἶναι ἀκόμη μακρὰν ἀπ' αὐτὸ) τὸ νὰ ἀναγκάσῃς τὸν καλὸν Δοτόρον νὰ σὲ μεταφράσῃ τὸ πονημάτιον «περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ἱατροῦ;» τί θέλει σὲ ὠφελήσῃ αὐτὸ, νὰ ζήσῃς! ἂν ἦτον κᾶν «περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ψάλτου,» εἶχες δίκαιον.

Μυριάκις σὲ ἐρώτησα περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἡμετέρου ἀθλίου Κωνσταντίνου, τὸν ὅποιον εἶχε πέμψωμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ποτὲ δὲν ἠθέλησας νὰ μὲ φανερώσῃς τίποτε περὶ αὐτοῦ· ζῆ; ἀπέθανε; τί πράττει; τί πάσχει; ὅποια εἶναι ἡ διαγωγή του; εὐρίσκεται πάντοτε εἰς τὸν αὐτὸν ὠρολογοποιὸν, ἢ ἐπεχείρησεν ἄλλην τέχνην, καὶ μὲ ποίαν ἔκβασιν; γράφει καμμίαν φορὰν

πρὸς τὸν ἀδελφόν μου; γράφει ὁ ἀδελφός μου πρὸς αὐτόν; ἤξεύρει ὅτι εὐρίσκομαι εἰς Γαλλίαν; κτλ. πολλὰκις δὲν βαρύνεσαι νὰ μὲ γράψῃς πράγματα, ἀνωφελῆ καὶ εἰς τὴν λογιότητά σου, ἀνωφελῆ καὶ εἰς ἐμέ, καὶ ὅταν σὲ ζητήσω καμμίαν εἶδῃσιν, τότε ἰσχυρογνωμείς, σκληρύνεσαι· αἰχθῶς ἀφωρότερος» γίνεσαι.

Μὴ λησμονήσης νὰ προσαγορεύσης ἐκ μέρους μου καὶ νὰ εὐχαριστήσης τὸν κύριον Μιχαὴλ Πατρίκιον, διὰ τὸν κόπον, ὃν ἔλαβε νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Πισιδίας· παρακάλεισον καὶ πάλιν τὴν εὐγένειάν του νὰ μὴν ἀμελήσῃ τὴν ὑπόθεσιν· τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Σκαναβῆ σφράγισον μὲ κηρὸν Ἰσπανικόν.

Κοινωνήσον (νὰ ζήσης!) ἐκ μέρους μου πρὸς τοὺς κυρίου Βαχατόρηδες, τὴν τιμὴν, τῆς ὁποίας μὲ ἠξίωσεν ἢ ἐνταῦθα Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν, ὅτι ἐλησμόνησα νὰ τὸ γράψω εἰς τὴν πρὸς τὴν εὐγένειάν των ἐπιστολὴν μου. Τὰ ἀργύρια τοῦ Σπάρταλη τοὺς παρακαλῶ θερμῶς νὰ προθυμηθῶσι νὰ μοῦ ἀποσπάσωσι διὰ μέσον τοῦ κυρίου Σκ., ἂν θέλωσι τὴν τιμὴν μου, τὴν τιμὴν των καὶ τὴν τιμὴν τοῦ γένους. Ἄν εἶχον, φίλε μου, τὸν τρόπον, ἤθελε ἐπιχειρισθῶ ἔργον ἄλλο, δυσχερέστατον ναί, ἀλλ' ἐνδοξώτατον. Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; χρειάζονται βιβλία, χρειάζεται γαλήνη τοῦ πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ποτὲ δὲν ἐδοκίμασα, ἀφ' οὗ ἤλθεν ἐδῶ.

Τέσσαρα ζητήματα ἠρώτησεν ἡ Πόρτα τὸν Ῥωσικὸν πρέσβυν, πρὸ τοῦ νὰ ἀποδημήσῃ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀνάσσης του. Ἴον διατί ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ῥωσικὸς Κόνσολας εἶχε κρυφὴν καὶ ὀχλοποιητικὴν κοινολογίαν δι' ἐπιστολῶν μὲ τοὺς ἀποστάτας μπεΐδες· Ζον, διὰ τί οἱ ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυίᾳ

ρώσικοι κόνσολοι ἐκμαυλιζουσι τοὺς ὑπηκόους τῆς Πόρ-
 τας, καὶ τοὺς πέμπουσιν εἰς τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον·
 ζον, διὰ τί ἡ Αὐλὴ τῆς Ῥωσσίας ἐδέχθη τὸν φυγάδα
 ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδά-
 τον καὶ 4ον, διατί ἡ Ῥωσσία κάμνει τοσαύτας καὶ τοι-
 αύτας παρασκευὰς πολέμου; Ἡ ἀπόκρισις τοῦ πρέσβευος
 ἐστάθη, ὅτι θέλει ἀναγγεῖλῃ αὐτὰ τὰ ζητήματα τῆς Πόρ-
 τας εἰς τὴν Ἀνασσάν του, καὶ θέλει τοὺς δώσει τὴν ἀπό-
 κρισιν. Ἡ δὲ τῆς ἀνάσσης ἀπόκρισις ὅποια θέλει ἦναι,
 εἶμαι βέβαιος, ὅτι τὸ προγιώσκεις μὲ τὸ προφητικόν σου
 πνεῦμα. Εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ζήτησιν «γχιόρμετιμ
 μπιλμέμ» εἰς τὴν τρίτην, ὅτι οἱ δυνατοὶ πρέπει νὰ ὑπε-
 ρασπίζωσι τοὺς ἀδυνάτους· καὶ εἰς τὴν τετάρτην, «οὔτω
 θέλω καὶ βούλομαι».

Τὸν ἐξοχώτατον ἰατρὸν κύριον Παναγιώτην ἤδιστα
 προσαγορεύων ἀσπάζομαι. Τὸ αὐτὸ κάμνω καὶ πρὸς ἅπαν-
 τας τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, ἐξαιρέτως τὴν εὐγενεστά-
 την μου ἐξαδέλφην κυρίαν Μαγδαληνὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν
 θέλει γράψω καὶ κατὰ μέρος, ὅταν εὐκαιρήσω ὀλίγον. Ἄν
 λάβω καὶ ὀλίγην εὐκαιρίαν μὲ τὴν δαπανᾷς (ὡς ἦσαι πο-
 λυχρονος!) ὅλην ἡ λογιότης σου· τὸ τεταρτημόριον τοῦ
 ἔτους ἐξοδεύω εἰς τὸ νὰ ἀναγινώσκω τὰς ἐπιστολάς σου
 καὶ νὰ ἀποκρίνομαι· μόλις φθάνω εἰς τὸ τέλος καὶ λησμονῶ
 τὴν ἀρχὴν, καὶ τότε χρειὰ δευτέρας ἀναγνώσεως, καὶ
 πολλάκις τρίτης· καὶ τί ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου; ἀμελῶ
 πολλάκις τὰ πλέον ἀναγκαῖα καὶ ὀφειλόμενα. Τὴν εὐγε-
 νεστάτην σου σύζυγον καὶ τὰ φίλτατα σου τέκνα ἤδιστα
 προσαγορεύω. Ἀπάντησιν παρακαλῶ νὰ ἔχω ταχινήν, κα-
 θαρὰν, ἠκριθωμένην κατὰ πάντα, δὲν λέγω σύντομον,
 ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· τοὺς πανοσιωτάτους πρωτοσυγ-

κέλλους τοῦ Σιναίου, ἀμφοτέρους εὐλαβῶς προσκυνῶ.

Ἐρρώσω εὐδαιμονῶν !

Ἄσπασαι νὰ ζήσης ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Ἄναστάσιον Κορκόνδιλον· τὰς ἐπιστολάς σφράγισον πρὶν νὰ τὰς δώσης.

Ὅλος τῆς σῆς λογίτητος

Κ. Ι. καὶ Κ. τῆς ἐν Μ. Β. Α. τῶν Ε.

(Ἦτοι Κοραῆς Ἱατρός καὶ Κορρεσποιδέντες τῆς ἐν Μοντεπelliέρ Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν.)

11.

Ἐκ Μοντεπelliίου τῆ 29 Ὀκτωβρίου 1787.

Φίλιπτε Πρωτοψάλτα !

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν σου δεδομένην ἰα' Αὐγούστου, ἡ ὁποία μὲ ἐλύπησε μεγάλως διὰ τὴν λύπην καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τὴν ὁποίαν ἐπροξενήσατε εἰς τὸν ἀδελφόν μου· ὁ σκοπός σας ἦτον βέβαια πρὸς βοήθειαν ἐδικήν μου, καὶ ὄχι διὰ νὰ τὸν λυπήσητε ἢ νὰ τὸν ἀδικήσητε, προβάλλοντες καὶ πάλιν τὴν πώλησιν τοῦ οἴκου. Μὲ ὄλον τοῦτο ἀδελφέ μου, καταλαμβάνεις καλῶτατα, ὅτι ἐγὼ ζητῶν τὴν πώλησιν, δὲν ἤλπιζα ὅτι οἱ κύριοι Βαχατόρηδες ἐμελλον νὰ κρατήσωσι τὰ χίλια γρόσια, δικαίως ἀνήκοντα εἰς αὐτούς. Ὅθεν, ἐπειδὴ καὶ ἔκριναν εὐλογον νὰ τὰ κρατήσωσι, τίς ὠφέλεια πλέον εἰς ἐμὲ καὶ ἂν ὁ οἶκος πωληθῆ; οὐδεμίαν βέβαια, πάρεξ νὰ θλίψω τὸν ἀδελφόν μου ματαίως, νὰ τὸν ψυχράνω καὶ νὰ τὸν ἀπαλλοτριώσω ἀπ'

έμου. Καί δὲν εἶναι βέβαια μεγαλητέρα μωρία ἀπὸ τὸ νὰ διχονοῇ τις πρὸς τοὺς οἰκείους, ὅταν ζητῇ καὶ σπουδάζῃ τὴν εὐνοίαν τῶν μὴ προσηκόντων καὶ ἀλλοτριῶν. Εἰς τὰς 16 Αὐγούστου ἦτον ἡ τελευταῖά μου ἐπιστολή, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει ἰδῆς, ὅτι ἐγὼ ἀπελπισθεὶς πλέον ἀπὸ τὸν οἶκον, σὲ ἐπεμψα ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κύριον Σκαναβῆν, ἴσως καὶ ὁ Ἄρχων κατοικτεῖρας τὴν ἀνάγκην μου, προθυμηθῇ νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸν κακὸν ὀφειλέτην τὸν Σπάρταλην τὰ χίλια γρόσια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μὲ ἀνήκουσι πεντακόσια· εἰς αὐτὰ τὰ πεντακόσια ἂν συγκατανεύσωσιν οἱ κύριοι Βαχατόρηδες νὰ προσθέσωσι τὰ γρόσια 227:80, τὰ ὁποῖα ἔμειναν εἰς χεῖράς των, ἐλπίζω νὰ διορθωθῇ ὀλίγον ἡ ὑπόθεσις μου· ἡ λογιότης σου ἐλπίζεις ὅτι θέλει τὸ κάμη καὶ μὲ συμβουλεύεις νὰ γράψω πρὸς τὴν εὐγένειάν των περὶ τούτου· ἰδοὺ λοιπὸν διὰ νὰ μὴν ἀπειθήσω εἰς τὰς φιλικὰς σου συμβουλὰς, σὲ ἐγκλείω ἐπιστολὴν ἱκετικὴν πρὸς τὴν εὐγένειάν των, τὴν ὁποίαν θέλει συνοδεύσης μὲ τὰς διὰ ζώσης φωνῆς κομψὰς καὶ ῥητορικὰς λιτανείας σου. Εὐρηκας τὸν σκόλοπά σου καὶ ἡ λογιότης σου εἰς ἐμέ· ἀλλὰ τί ποιητέον, ἀδελφέ; ἔτι μικρὸν, καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλει ἐλευθερωθῶ καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὰ βάσανά μου καὶ ἡ λογιότης σου ἀπ' ἐμέ. Πολλάκις, ἀδελφέ μου, εἰς τὰς ἀνιαράς μου ἀγρυπνίας, καὶ αὐταὶ αἱ ἀγρυπνίαι μὲ συμβαίνουνσι πολλάκις διὰ τὰς δυστυχίας μου, καὶ μὲ διέφθειραν τὴν ὑγείαν μου, πολλάκις λέγω εἰς αὐτὰς τὰς ἀγρυπνίας, μάλιστα τὸν χειμῶνα, ὅταν αἱ νύκτες μακραὶ, ἀναλίσκω τὸν καιρὸν εἰς τὸ νὰ συλλογίζωμαι τὰ πάθη μου· ἀφ' οὗ τὰ ἀπαριθμῆσω ὅλα ἔν πρὸς ἔν, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὁποῖα ἦσαν αἱ πατρικαὶ παιδεύσεις διὰ τὰς ἐν οἴκῳ ἀταξίας μου, καὶ οἱ ῥαβδισμοὶ

τοῦ φροντιστηρίου διὰ τὰ γραμματικὰ, καὶ διαβαίνων
ἔπειτα εἰς τὰ πλέον ἀνιαρὰ, τὴν μετὰ τοῦ Εὐσταθίου συν-
τροφίαν, τὴν εἰς Ὀλλανδίαν ἀποδημίαν, τὰς περιηγή-
σεις ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, τὴν ἀπώλειαν τῶν ὑπαρ-
χόντων, τὴν δευτέραν ἐκδημίαν μου εἰς Γαλλίαν, κτ. κτ.
(ὀλίγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω τὴν λύπην, τὴν ὁποίαν ἐδο-
κίμασα εἰς τὰ Βουρλά, ὅταν κατέτρεχον τὸν ψάλτην μου)
ἀφοῦ λέγω τὰ ἀπαριθμήσω ὅλα, ἢ καὶ ὅσα ἐνθυμούμαι,
μὲ φαίνεται νὰ ἀκούω μίαν φωνὴν ἀοράτως: «Ἀχάριστε
ἂν ἡ Πρόνοια σὲ ἐπαίδευσε πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως,
σὲ ἔκαμεν ὁμῶς καὶ μεγάλας εὐεργεσίας»· καὶ τότε ἄρ-
χομαι ἐκ τοῦ ἐναντίου νὰ ἀπαριθμῶ τὰ τῆς προνοίας δω-
ρήματα, καὶ σὲ βεβαιῶνω, φίλε μου, ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν
ὑπολογισμὸν εὗρηκα πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν καλῶν ἀνώ-
τερον ἀπὸ τὰ κακὰ· οὕτω παρηγορούμενος μὲ τοιοῦτους
λογισμοὺς, ἀπεκοιμήθην μίαν νύκτα πρὸς τὸ ἐξημέρωμα
καὶ εἶδον καθ' ὕπνου θέαμα περιέργον καὶ ἄξιον νὰ πα-
ρηγορήσῃ ὄχι μόνον ἐμὲ, ἀλλὰ πάντας τοὺς κακῶς πά-
σχοντας. Ἄγγελος ἐξ Οὐρανοῦ καταβαίνων παρεστάθη
εἰς τὴν κλίνην μου, κολοσσιαῖος τὸ μέγεθος, ἐκράτει τρυ-
τάνην εἰς χεῖράς του, ὡς ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι
καμμίαν φορὰν τὰ ξύλα ἔμπροσθεν εἰς τὸ Κουμέριον.
Παραπονεῖσαι, μὲ λέγει, ὡς ἠδικημένος ἀπὸ τῆς Προ-
νοίας· ἀλλ' ἰδοὺ τῆς δικαιοσύνης ἡ τρυτάνη! βάλε εἰς τὸ
ἐν μέρος ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας ἐν τῷ βίῳ, καὶ πρόσεχε
νὰ μὴ λησμονήσῃς τίποτε· ἐγὼ τρέμων ἀπὸ τὸ ἐν μέρος
ὡς βλάσφημος, καὶ ἐπιθυμῶν ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ δικαιολο-
γηθῶ, ἤρχισα μὲ μεγάλην προθυμίαν νὰ ἐπιφορτίζω τὴν
μίαν πλάστιγγα τῆς τρυτάνης ὅσα κακὰ ἠδυνήθην νὰ
συλλογισθῶ, καὶ φοβούμενος μὴ νικηθῶ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου

συνεφόρου ἀκόμη καὶ πολλὰ ἄλλα εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου, ὅποια παραδείγματος χάριν ἦσαν, τὸ νὰ ὑπάγω καμμίαν φορὰν εἰς τὸν Κουγκλουτζᾶν περιπατῶν, τὸ νὰ κρημισθῶ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τὴν κλίμακα τοῦ ὀσπητίου τρεῖς μόνον ἢ τέσσαρας βαθμοὺς (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ) χωρὶς ἄλλην βλάβην παρὰ τὴν συντριβὴν ἐνὸς ποτηρίου, τὸ ὅποιον ἐκράτουν εἰς χεῖρας. Εἰς ὀλίγα λόγια, ἐφόρτισα τὴν πλάστιγγα ὅσον ἦτον δυνατὸν, καὶ ἀπὸ τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὰ δοκοῦντα κακὰ. Τὸ θαυμαστὸν ἦτον ὅτι ὁ ἄγγελος δὲν ἔλεγε τίποτε πρὸς αὐτὰ, ἀλλ' ἐπροσποιεῖτο νὰ μὴν καταλαμβάνῃ τὴν ἀπάτην. Ἄρου ἔτελείωσα τὴν συγκομιδὴν ὄλων μου τῶν κακῶν, χωρὶς νὰ λησμονήσω μῆτε τὰ βάσανα ὅπου ἔδοκίμασα μετὰ τῆς λογιότητός σου εἰς τὸν ἐν Ταραγατζίῳ περίπατον. ἔχεις ἄλλο τι περισσότερον μὲ λέγει ὁ ἄγγελος; ὄχι ἀπεκρίθην ἐντρομος. Σὺ μὲν, λέγει, ἐπεφόρτισας τὴν πλάστιγγα ὅσα ἤθελες, καὶ δὲν σὲ ἐκώλυσα κατ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ θέλει βάλω εἰς τὴν ἐτέραν πλάστιγγα τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν συγκατάθεσίν σου· σὲ δίδω ἄδειαν νὰ μὲ ἐναντιωθῆς εἰς ὅ,τι κρίνεις ἢ κατὰ πολλὰ βαρὺ, ἢ ἀνοίκειον εἰς τὸ νὰ συγκαταριθμηθῇ μετὰ τῶν καλῶν. Ἦρχισε λοιπὸν ἀδελφέ μου, νὰ στοιβάζῃ καὶ αὐτὸς τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ δωρήματα· καὶ ποῖα δωρήματα; ὅποια ποτὲ δὲν συλλογιζόμεθα, τόσον ἐτυφλώθημεν ὑπὸ τῆς φιλαυτίας. Ἐρρίψεν εἰς τὴν πλάστιγγα τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὑπαρξιν καὶ τὸ νὰ μὴν ἀποθάνω μέχρι τοῦ νῦν μὲ ὄλον ὅτι πολλὰ νοσήσας, ὡς δῶρημα τοῦ Θεοῦ. Εἰς αὐτὸ βλέπων με ἀποροῦντα, δὲν ἀνέγνωσ ποτὲ, μὲ λέγει τὴν γραφὴν; ναί, τὸν ἀπεκρίθην, ἐπειδὴ μετεγλώττισα μίαν Κατήχησιν, εἰς τὴν ὁποίαν συνήθροισα τὰ ὠραιότερα ῥητὰ τῆς Γραφῆς· με-

ταξὶ αὐτῶν, μὲ λέγει, θέλει εὐρηκας καὶ τὸ «Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν»· ἀλλὰ τί κακόν μου καιρὸν ἤθελα, πρωτοψάλτα, νὰ τὸν ἐνθυμίσω τὴν Κατήχησιν; ἀρπάζει ἐν ἐξεμπλάριον (δὲν ἤξεύρω ποῦ τὸ εὐρηκεν εὐθὺς) καὶ τὸ ρίπτει εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς δῶρημα τοῦ θεοῦ καὶ αὐτό· ἐζήτησα νὰ ἐναντιωθῶ, προφασιζόμενος τοὺς μόχθους τῆς μεταφράσεως, καὶ σπουδάζων νὰ δείξω ἀληθῶς πόνημα ἰδικόν μου καὶ ὄχι δῶρημα ἄλλου· καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεστόμισε μὲ τὸ «Χωρὶς αὐτοῦ δυνάμεθα ποιεῖν οὐδέν»· καὶ μὲ τὸ «Πᾶν δῶρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον»· καὶ μὲ τὸ «Τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν» καὶ μὲ ἄλλους μυρίους τόπους τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Ἐπόρησα, φίλε μου, πόσον ἦτον δυνατὸς ἐν ταῖς γραφαῖς ὁ ἄγγελος, καὶ ποῦ ἀνέγνωσε τὴν γραφὴν μὴ ὄντων (καθὼς ἤξεύρεις) ἐν Οὐρανοῖς, μήτε βιβλίων, μήτε τυπογράφων, ἀνέβασεν ἔπειτα εἰς τὴν πλάστιγγα τοὺς μακαρίτας γονεῖς μου μὲ πᾶσαν αὐτῶν τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ μὲ προξενήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς σπουδῆς· ἀνέβασε τοὺς καλοὺς μου συγγενεῖς, τοὺς εὐεργέτας μου, ὡς τοσαῦτα τοῦ θεοῦ δωρήματα· ἡ πλάστιγγξ ἤρχισε νὰ κινῆται, ἐγὼ ἔτρεμον ὅλος, ἐνθυμούμενος τὸ «οὐ δικαιοθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν»· ἀναβιάζει τέλος τὸν Δόμινον, εἰς αὐτὰ ὅλα δὲν εἶχόν τι νὰ ἐναντιωθῶ, ἔπειτα βλέπω τὴν λογιότητά σου πλησίον τοῦ ἀγγέλου, ἔτοιμον νὰ ἀναβῆ εἰς τὴν πλάστιγγα· τότε ἀληθινὰ ἤρχισα νὰ φοβοῦμαι, ὅτι ἔχω νὰ μείνω ἀναπολόγητος, μάλιστα βλέπων ὅτι διὰ τὸ ψῦχος (ἐπειδὴ ἦτον χειμῶν) ἦσαν ἐνδεδυμένοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν καταπεφορτισμένοι μὲ δύο βαρυτάτας γοῦνας, καὶ εἶχες ἐπὶ κεφαλῆς σου καλουπάκιον, ὄχι ὡς τὰ σημερινὰ τῶν Χίων, ἀλλ' ὡς

ἐκεῖνα τὰ παλαιὰ, ὡς ἐφόρει ὁ μακαρίτης Θεόδωρος ὁ Λακάνας, ὁ Χατζῆ Παντελῆς καὶ ἄλλοι πρὸ τούτων, οὐαὶ, ἔλεγον, εἰς ἐμέ! ἂν ἀναβῆ ὁ Πρωτοψάλτης μὲ τοιαύτην σκευὴν, ἢ πλάστιγξ ἔχει νὰ κλίνη ἐξάπαντος. Μὴ ἔχων τί ποιήσω, εἶπον τὸν ἄγγελον, ὅτι δὲν στέργω νὰ σὲ ἀναβιβάσῃ οὕτως ἔχοντα ἐπὶ τῆς πλάστιγγος, καὶ αὐτὸς, αὐθέντα μου, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἤρχισε νὰ σὲ ἐκδύνη ἐν πρὸς ἐν τῶν ἐνδυμάτων σου, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ μπινισίου καὶ καταντῶν εἰς τὸν χιτῶνα, εἰς τρόπον ὥστε σὲ ἀφῆκε γυμνὸν, παντάγυμνον, ὡς ἐξῆλθες ἐκ κοιλίας μητρὸς σου, καὶ ὡς ἀπελεύσῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα, τὴν γῆν. Μὲ ὄλην τὴν ἀπορίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμην, μὲ ἦτον ἀδύνατον νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα, ὄχι μόνον διὰ τὴν γυμνότητα εἰς τὴν ὁποίαν σὲ ἔβλεπον ἀλλὰ προσέτι καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν τὴν ὁποίαν εἶχες καὶ τὰς ἀρὰς τὰς ὁποίας ἐξέχεες κατ' ἐμοῦ, ἐξ αἰτίας τοῦ ψύχους· τέλος πάντων σὲ ἀνεβίβασε τζιπ τζιμπλάκην εἰς τὴν πλάστιγγα κατὰ τὴν θέλησίν μου, ἀλλὰ τί τὸ ὄφελος, μὲ ὄλον τοῦτο ἢ τρυτάνη ἔκλινε πρὸς τὸ ἔδαφος· καὶ ὁ ἄγγελος βουλόμενος νὰ μὲ κατασχύνη περισσότερον, αὐτὰ, μὲ λέγει, ὅσα συνεφόρησα εἰς τὴν πλάστιγγα, δὲν εἶναι μῆτε τὸ ἑκατοστημόριον ἐκ πάντων ὅσα σὲ εὐεργέτησεν ἢ πρόνοια, καὶ ὅμως ὑπερβαίνουσιν ὅσα κακὰ ἐδοκίμασας, ἢ φαντάζεσαι νὰ ἐδοκίμασας. Γενοῦ λοιπὸν εὐγνωμονέστερος, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ «Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἔδωκέ μοι;» καὶ τοῦτα τὰ τελευταῖα λόγια ἦσαν τοῦ ἐνυπνίου τὸ ἐπιμύθιον· ἔπειτα ἀπέπτη πάλιν εἰς τοὺς Οὐρανοὺς μὲ τοσαύτην ταχύτητα, ὥστε ἂν δὲν σὲ ἤρπαζον ἀπὸ τὸν πόδα, διὰ νὰ σὲ ἐκβάλω ἀπὸ τὴν πλάστιγγα, ἤθελε βέβαια σὲ συνανα-

βιβία μαζί του, και κύριος οίδεν, αν εκατέβαινες πλέον. Αυτό το έκαμα, όχι φθονήσας τήν εις ούρανοὺς ἀνοδόν σου, ἢ ὅποια ἤθελε βέβαια σέ ἀξιώση μέ τόν Ἐνώχ και τόν Ἡλίαν, μέ προσθήκη νέας ἐορτῆς εις τὸ μνηολόγιον ἀλλὰ ἀπορῶν, τί εἶχε νά γενῶ ἐγὼ χωρὶς τῆς λογιότητός σου. Ζῆθι λοιπὸν εὐδαιμόνως, και μένε ἀκόμη ἐπὶ τῆς γῆς και διὰ τήν φαμιλίαν σου και διὰ τὸν φίλον σου!

Ε. Γ. και ἐγὼ μέ τήν γνώμην σου εἶμαι περί τοῦ.... Ἄν αὐτὸ τὸ ὅποιον θρύλλεται περί αὐτοῦ, ἦναι ἀληθές, βεβαιότατα, φίλε μου, όχι δαιμόνιον, ἀλλὰ λεγεῶνα δαιμονίων ἔχει μέ ὄλον τοῦτο μὴν ἀπορεῖς, πλήρης εἶναι ἢ παλαιὰ και νέα ἱστορία ἀπὸ τοιαῦτα παράδοξα· και ὄλοι εἴμεθα ὑποκείμενοι εις τοιαύτας παραφροσύνας.

» Ὅρῳ γάρ ἡμᾶς οὐδέν ὄντας ἄλλο πλὴν
» Ἐἶδῶλ ὄσοι περ θῶμεν, ἢ κόψην σιάν.»

Ἐλπίζω ὅτι θέλει κινήσης πάντα λίθον διὰ τὰ ἀργύρια τοῦ Σπάρταλη, ἐπειδὴ βλέπετε ὅτι δέν ἔμεινε πλέον ἄλλη βοήθεια παρ' αὐτήν. Σέ φαίνεται παράδοξον τὸ νά μακρύνω τὸν καιρὸν ἀκόμη τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς μου· ἀλλὰ στοχάσου, φίλε μου, ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ἐνταῦθα διατριβῆς μου ἔδαπανήθη εις τοὺς πυρετούς μου· ἐγὼ ἐλπίζω πολλὰ ἀπὸ τήν μεσιτείαν τοῦ κυρίου Σκκαβῆ, αν οἱ κύριοι Βαχατόρηδες ἐπιμεληθῶσι νά τὸν γράψωσι, ἢ νά παρακαλέσωσι τὸν μισέρ Ἰωάννην Μαυρογορδάτον νά τὸν γράψῃ· εἶτι δύνασαι, βοήθησον· δι' αὐτὸ σέ ἀπέσπασα τῆς πλάστιγγος και δέν σέ ἀφῆκα νά ἀνέλθης εις ούρανοὺς, τὸ ὅποιον πρέπει νά μέ τὸ γνωρίζης χάριν.

Τήν ἐγκεκλεισμένην ἀφ' οὐ ἀναγνώσης, σφραγίσας ἐγχειρίσον τοῖς κυρίοις..... ἀφ' οὐ πρῶτον προδιαθέσης τὸν

εὐγενῆ σύντεκνον σου, ἀσπασάμενος κατ' ἰδίαν ἐκ μέρους μου.

Ζητεῖς παρ' ἐμοῦ νέα· καὶ τί νέα νὰ σὲ εἰπῶ, ὅστις τὰ ἔμαθες πρὶν ἐμοῦ; ἤξεύρεις ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκήρυξε τὸν πόλεμον πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Λανθάνεσαι ὁμως ὅταν λέγῃς, ὅτι τὸ ἔκαμε κινούμενος ἀπὸ τὸν τῆς Γαλλίας· αὐτὸ εἶναι ἔτι ἄδηλον· καὶ εἰδῶ ἐξ ἐναντίας φαντάζονται ὅτι οἱ Ἕλληλοι διήγειραν τοὺς Τούρκους, μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ἀποσπάσουν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν μνησικακοῦσιν ἀκόμη διὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον, εἰς τὸν ὁποῖον ἔμειναν τῶν Γάλλων ὑποδεέστεροι. Μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὰ ὅλα εἶναι ἔτι ἄδηλα, καὶ ὁ καιρὸς θέλει τὰ ἀνακαλύψῃ, τὰ δὲ φανερὰ εἶναι ταῦτα· ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας εἶναι σύμμαχος τῆς Ῥωσσίας καὶ ἐμήνυσε τὴν Πόρταν, ὅτι ἔχει χρέος ἀπαραίτητον νὰ δώσῃ ὀγδοήκοντα μόνον χιλιάδας στρατιωτῶν τὴν Αὐτοκρατορίσσαν· καὶ ἡ Πόρτα μὲ ὅλον τοῦτο δύναται νὰ μείνῃ φίλη μὲ τὸν Αὐτοκράτορα ἂν ἀγαπᾷ. Ἐὰν ὁμως κρίνῃ ἐχθρικὸν ἔργον αὐτὴν τὴν τῶν ὀγδοήκοντα χιλιάδων βοήθειαν, τότε λέγει, θέλει μεταχειρισθῆ καὶ ὅλας τὰς λοιπὰς του δυνάμεις κατὰ τῆς Τουρκίας· τοὺς Ἐνετοὺς τοὺς θέλουσι καὶ αὐτοὺς συμμάχους, καὶ ἂν ἦναι ἀληθές, ὅτι οἱ Ἕλληλοι διήγειραν τὸν πόλεμον, τότε εἶναι μετὰ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Αἰκατερίνης παρὰ τοὺς Ἐνετοὺς ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰσπανία, ἴσως καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως, ὡς υἱὸς τοῦ Ἰσπανίας, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραφεν αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ζητῶν (λέγουσι) τὴν συμμαχίαν του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μένουσιν οἱ Τούρκοι, οἱ Ἕλληλοι καὶ ὁ τῆς Πρωσίας, ὁ ὁποῖος εἶναι τῶρα ὀλίγον συχισμένος μὲ τὴν Γαλλίαν, ἐξ αἰτίας τῶν Ὀλλανδῶν, τοὺς

οποίους υπέταξε βίχ και παρά γνώμην τῶν Γάλλων. Φοβούνται ὅλοι ὅτι ἔχει νὰ ἀναφθῆ μία παγκόσμιος πυρκαϊά ἢ ὅποια πότε και τίνι τρόπῳ θέλει κατασβεσθῆ, κανένας δὲν ἤξεύρει. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔχει παρασκευὰς φοβεράς, μέγα μέρος τῶν στρατευμάτων του ἐκίνησε διηρημένον εἰς τρία σώματα, τὸ ἓν ἐμβαίνει μετὰ τῶν Ῥώσων εἰς Βλαχίαν και Μολδαυίαν, τὸ δεύτερον διευθύνεται πρὸς Σερβίαν και τὸ τρίτον ὑπάγει πρὸς τὴν Βοσνίαν· ταχυδρομοὶ πολλοὶ και ἀλλεπάλληλοι πέμπονται ἀπὸ Βιένναν εἰς Παρίσιον και ἀπὸ Παρισίους εἰς Βιένναν· ἂν εἰς αὐτὸ προσθέσῃς ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ μισεῖ ἰσχυρῶς τὸν Πρωσίας γίνεται πιθανὸν ὅτι οἱ Γάλλοι ταύτην τὴν φορὰν δὲν εἶναι μετὰ τῶν Τούρκων. Περί δὲ τῶν λοιπῶν βασιλέων πιθανὸν ὅτι ὁ Σουηκίας εἶναι μετὰ τῶν Γάλλων ὡς παλαιὸς σύμμαχος, και ὁ Δανίας μετὰ τῶν Ἑγγλων, διὰ τὴν νέαν ἀγχιστείαν, διότι ὁ υἱὸς του μνηστεύεται, λέγουσι, τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἑγγλίας. Ἡ λογιότης σου μὲ τίνα εἶσαι; οὐδέτερος βέβαια! και κύνεις καλά· φοβερὰ πράγματα, ἀδελφέ μου! ἀλλ' ἔχε τὰς ἐλπίδας σου εἰς τὸν Θεόν· «τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, » τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς σου· πεσεῖται » ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς και μυριάς ἐκ δεξιῶν σου » πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἐγγιεῖ».

Οἱ Ἑγγλοὶ εὗρηκαν νέον τρόπον κατασκευῆς πολεμικῶν πλοίων· ἐκτίσαν δηλονότι μερικὰ καράβια, τῶν ὁποίων ἡ τρόπις (ἦγουν ἡ κοινῶς λεγομένη Καρίνα) εἶναι ἐκ Χαλκοῦ.

Ἡξεύρεις τίνα τρόπον μετεχειρίσθη ἡ Ῥωσσία ταυῶν διὰ νὰ περάσῃ καράβια εἰς τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν; εἶναι ἀξιοσημείωτος· μὴν ἤξεύρουσα ἀκόμη τὸν σκοπὸν (ὡς

φαίνεται) τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, καὶ φοβουμένη κώλυμα ἀπὸ τὸ ἐν ἢ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, πέμπει στόλον πλοίων ἐμπορικῶν, τὰ ὅποια συνοδεύει μὲ τρία καράβια πολεμικά, διὰ τὸν φόβον (λέγει) τῶν θαρβάρων τῆς Ἀλγερίας καὶ Τριπόλεως· αὐτὸ τὸ πρόσχημα βλέπεις ὅτι εἶναι εὐλογοφανέστατον, διότι ποῖος τολμᾷ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ προφυλάξῃ τὰς πραγματείας καὶ τοὺς πραγματευτὰς τῆς ἀπὸ τοὺς ληστὰς;

Τοὺς συγγενεῖς ἅπαντας ὀνομαστὶ ἓνα πρὸς ἓνα ἠδιστα προσαγόρευσον παρ' ἐμοῦ, τὸ αὐτὸ κάμνω καὶ πρὸς τὴν φιλτάτην σου φαμίλιαν·

Ἐῤῥώσο καὶ πάλιν καὶ πολλάκις.

Οἱ ἀρχιστράτηγοι τῶν Ῥωσσικῶν στρατευμάτων εἶναι ὁ Ῥομαντζόφ καὶ Ποτεμκίν· ταύτην τὴν ὥραν ἐλάβομεν τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔγραψε πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, ὅτι συνεκρότησε συμμαχίαν μετὰ τῆς Ῥωσσίας καὶ Ἐνετίας, καὶ ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτῶν τῶν τριῶν ἡγεμονιῶν εἶναι τὸ νὰ

Λέγουσι ὅτι νὰ κατετροπώθῃ καὶ ὁ Πασσᾶς τοῦ Σκουταρίου, ὑπὸ τῶν πασσάδων Ῥωμυλίας καὶ Βοσνίας.

Ἡ Γαλλία λέγουσιν δὲν εἶναι εὐχαριστημένη εἰς τὸν τυραννικὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον ὁ βασιλεὺς τῆς Προυνσίας ἐβίασε τοὺς ἀθλίους Ὀλλανδοὺς νὰ συναινέσωσιν εἰς ὅσα δὲν ἤθελον· ὅθεν προπαρασκευαί μεγάλαι διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης· τὸ αὐτὸ κάμνει καὶ ἡ Ἀγγλία, ἣτις συνηδόκησεν εἰς τὰ παρὰ τοῦ Προυνσίας πραχθέντα.

Τῶν στρατευμάτων τοῦ Αὐτοκράτορος μόνον ὅσα βαδίζουσι πρὸς τὰ σύνορα τῆς Τουρκίας εἶναι (λέγουσιν) ὁ ἀριθμὸς χιλιάδες ἑκατὸν πενήκοντα.

Ἐκ Μονπελλιὸν 3 Νοεμβρίου 1787.

Φίλιππὲ μου Πρωτοψάλτα !

Ἀφ' οὗ ἠνιάθην, ἠγανάκτησα, καὶ ἀπέλιπσα τέλος πάντων νὰ λάβω πλέον ἐπιστολήν σου, ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου τῆς τριακοστῆς Αὐγούστου. Τὴν ἀνοιξα μετὰ χαρᾶς καὶ σπουδῆς μεγάλης, ἐλπίζων νὰ εὕρω φάρμακον τῆς ἀνίας μου, παραμυθίαν τῆς ἀγανακτήσεώς μου, καὶ χρηστοτέρας ἐλπίδας διὰ τὴν ἀπόγνωσίν μου. Καὶ τί νὰ ἰδῶ; Αὐτὴ ἦτον μία πληγὴ σφοδρότερα τῆς πρώτης, ἢ νὰ εἰπῶ προσφυσέστερον, ἓνας κεραυνός, ὁ ὁποῖος μὲ ἀφήκεν ἡμιθανῆ καὶ παντάπασιν ἐξεστηκότα διὰ πολλὰς ὥρας. Μὲ ἐδόθη εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀρίστου, καὶ ὅπου εἶχον ὄρεξιν τροφῆς μεγαλωτάτην· ἀλλ' ἡ ἀνοιξις τῆς ἐπιστολῆς σου ἔκλεισε τὸν ἰδικόν μου στόμαχον, καὶ ἠναγκάσθην νὰ μακρύνω ἀπὸ τὴν τράπεζαν, καὶ νὰ μείνω νῆστις μέχρις ἐσπέρας. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν τραγικωτάτην ἐπιστολήν σου ἀποκρίνομαι χωρὶς εἰρμὸν καὶ ἐγὼ, (καθὼς καὶ ἡ λογιότης σου) καὶ χωρὶς ἄλλην τάξιν παρ' ἐκείνην τῆς μνήμης.

Ἡ κοινὴ τῆς πατρίδος συμφορὰ μεγάλως μ' ἐθλίψε, μαιζόνως ὅμως ἡ τῶν γνωστῶν φίλων. Ὁ θάνατος τοῦ κυρίου Σταυρινοῦ Μαντζουράνη, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου Σκούρσου μὲ ἐφάνησαν πολλὰ δεινότεροι ἀφ' ὅ,τι καθ' ἑαυτὸν εἶναι ὁ θάνατος, διὰ τὰς συνδραμούσας καὶ εἰς τοὺς δύο παραδόξους περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι δέ-

χονται πολλές ἐξηγήσεις, παραφράσεις καὶ σχόλια, τὰς ὁποίας μῆτε καιρὸν ἔχω, μῆτε τολμῶ νὰ σὲ κοινωνήσω διὰ πολλὰς αἰτίας. Ὁ πρῶτος ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς πάντα τολμῶσης πενίας (ὄχι ἀπὸ πταίσμα του) νὰ τρέχῃ τὸ πέλαγος διὰ νὰ μετακομίσῃ τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου, καὶ θνήσκει· ὁ δεύτερος ἀπὸ μίαν φιλανθρωπίαν χωρὶς ὄρια, ἀνακαλύπτει καὶ ἐρευνᾷ τὰ λείψανα τῶν ἀποθανόντων, ἔργον (εἰς τὸ φαινόμενον) θεάρεστον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς θνήσκει. Οἱ πέμψαντες τὸν πρῶτον ἔπρεπε νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὴν Σμύρνην λείψανα καὶ εἰς τὰς καθημερινὰς τῆς Ἐκκλησίας δεήσεις, καὶ ὄχι νὰ αὐξάνωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν θυσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας δὲν εὐαρεστεῖται ὁ Θεός, ὅταν δὲν εἶναι κατὰ λόγον· «ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν». Ἄλλ' ὁ δεύτερος (ἴσως ἠθέλεν εἰπῆς), ἔλεον ἔπραττε, διατί ἀπέθανε; Ὅτι, ἀδελφέ μου, μῆτε ὁ ἔλεος δὲν εἶναι δεκτὸς παρὰ τῷ θεῷ, ὅταν δὲν εἶναι καὶ αὐτὸς κατὰ λόγον· ὁ κατὰ λόγον ἔλεος εἶναι τὸ νὰ κάμῃ τις τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς οἰκείους, καθὼς λέγει ὁ Παῦλος «καὶ μάλιστα τοὺς οἰκείους» ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλεήσῃς ἐμὲ τὸν μηδὲν σοι προσήκοντα, ἀφίνεις ἀνηλεῶς τὴν γυναῖκά σου εἰς χρεῖαν, καὶ ἐγκαταλιμπάνεις τὸ σπέρμα σου εἰς ὄρφανείαν; τίς σὲ ἐμποδίζει ἀπὸ τὸ νὰ εὐεργετῆς τοὺς ἀνθρώπους; εὐεργέτει τοὺς ζῶντας, καὶ τοῦτο μὲ προφυλακὴν καὶ πρόνοιαν τῆς ζωῆς σου, τῶν οἰκείων σου, ἀλλ' ἀφοῦ ἐκπνεύσωσι, τί θέλεις πλέον ἀπὸ τὰ ψυχρά των σώματα; «Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροῦς». Καὶ μὲ λέγεις ἔτι ὅτι εὐρίσκονται ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι κρίνουσι καλῶς πεπραγμένα τὰ τοιαῦτα! ἄς μὲ συγχωρήσωσιν, ὅποιοι καὶ ἂν ᾖναι, ἂν ἔχω περισσοτέραν ὑπόληψιν καὶ πίστιν εἰς τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Παύλου, παρὰ τὰς ἰδικὰς των

πεπλανημένας κρίσεις. Λέγεις ὅτι ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ ἐστάθη διὰ τὴν λογιότητά σου, ἡμέρα σκοτεινὴ, ἡμέρα θλίψεως· καὶ ἐγὼ σὲ ἀποκρίνομαι, ὅτι ἡ ἡμέρα, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον αὐτὴν τὴν θλιβεράν εἶδησιν, ἦτον δι' ἐμὲ ἡμέρα ὀλέθρου, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν ὁ πυρετός μου, ὄχι μόνον διότι ἐστάθη καὶ φίλος μου μέγας, καὶ εὐεργέτης μου πρόθυμος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐδοκίμασεν ἓνα θάνατον βίαιον, παράλογον, ἐναντίον καὶ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἄλλὰ σὲ λέγω, ὅτι αὐτοῦ χρειάζονται σχόλια περισσότερα, τὰ ὅποια δὲν ἔχω καιρὸν μῆτε τολμῶ νὰ σὲ κοινωνήσω. Καὶ αὐτὰ τὰ ὀλίγα ὅσα σὲ εἶπα, τὰ εἶπα βιαζόμενος ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ συνοχὴν τῆς καρδίας μου. Ἦθελεν ἀπορήσῃς ἂν ἤξευρες ὅσα συλλογίζομαι ταύτην τὴν ὥραν, μὲ τὸν κάλαμον εἰς τὰς χεῖρας, καὶ μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁρθότατα συλλογίζεσαι ὅταν ἀποδοκιμάζῃς τὰς τοιαύτας παραλόγους θεοσεβείας, καὶ μένε πάντοτε εἰς αὐτὰς τὰς σταθερὰς καὶ ἀμετακινήτους ἀρχὰς, ὑπηγορευμένας ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ σφραγισθείσας ἀπὸ τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν θρησκείαν, καὶ ἂν ὅλος ὁ κόσμος ἤθελε κρίνει τὸ ἐναντίον. Ἴδου ἡ ἀθλία μου ἐξαδέλφη ἐγκαταλελειμένη εἰς χηρείαν καὶ τὰ παιδιὰ της εἰς ὀρφανεῖαν! δὲν τολμᾷ ἡ χεὶρ μου νὰ κινήσῃ τὸν κάλαμον εἰς τὸ νὰ τὴν παρηγορήσω κατ' ἰδίαν· ὅθεν παρακαλῶ σε νὰ τὴν προσαγορεύσῃς καὶ νὰ τὴν παρηγορήσῃς ἐκ μέρους μου. Εἰπέ τὴν νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑπομονὴν της, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἂν ἡ ἀφροσύνη κρημνίζει οἴκους, ἡ φρόνησις τοὺς ἀνοικοδομεῖ· εἰπέ τὴν ὅτι δὲν εἶναι μόνη ἐν θλίψεσιν· ἄς στρέψῃ κύκλωθεν τοὺς ὀφθαλμούς της, τί ἄλλο θέλει ἰδῆ παρὰ δυστυχίας; ἀλλὰ τί τὴν λέγω νὰ ζητῇ

παραδείγματα αλλότρια; ἀς στοχασθῆ τὴν ἰδικήν μου κατάστασιν. Ἄν αὐτὴ εἶδε κακὰς ἡμέρας εἰς ὄλον σχεδὸν τὸ διάστημα τῆς ὑπανδρείας της, ἐδοκίμασεν ὁμως καὶ καλὰς εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀγαμίας της εἰς τὸν πατρικὸν της οἶκον. Ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ἤρχισα νὰ ποτιζῶμαι τὸν κρατῆρα τῆς δυστυχίας ἀπὸ σπαργάνων ὁμοῦ μὲ τὸ μητρικὸν γάλα διὰ τὰς γνωστὰς εἰς αὐτὴν διχονοίας τῶν μακαριτών μου γονέων· καὶ δύναμαι νὰ εἰπῶ, χωρὶς νὰ παροργίσω τὴν πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οικονομοῦσαν Πρόνοιαν, ὅτι δὲν ἔμαθον εἰς ὄλον τὸ διάστημα τῆς πολυμόχθου ζωῆς μου τί πρᾶγμα εἶναι ἡ εὐτυχία. Μὲ ἐπιθυμίαν νὰ παύσω τὰς δυστυχίας μου μακρύνομαι ἀπὸ τὸν πατρικὸν οἶκον τὴν τελευταίαν ταύτην φορὰν, ἀκόντων καὶ μὴ βουλομένων μου τῶν γονέων· καὶ μὲ ὄλον τοῦτο αἱ δυστυχίαι μου δὲν ἔπαυσαν, ἀλλὰ προσπαλαίω (βεβαιώσέ την) μὲ δύο φοβεροὺς καὶ ῥωμαλαίους ἐχθροὺς, τὴν πενίαν καὶ τοὺς κόπους τῶν μαθημάτων, καὶ ποῶς; ὄχι κανέναν Ἡρακλῆς, — ἀλλ' ἄνθρωπος (καθὼς μὲ ἤξεύρεις) λεπτῆς καὶ νοσηρᾶς κράσεως. Σὲ βεβαιώνω, ἀδελφέ, ὅτι καὶ ὁ πέρυσιν καὶ ὁ ἐφέτος πυρετός μου δὲν εἶχεν ἄλλην αἰτίαν, παρὰ τὴν ἀπορίαν μου καὶ τὴν καθημερινὴν μέριμναν τῆς αὔριον, καὶ τὸν φόβον νὰ μὴ μὲ λείψωσι τὰ ἀναγκαῖα. Ἀπὸ κακῆν μου τύχην δὲν ἔστειλαν οἱ κύριοι Β. τὸ συνειθισμένον ἐτήσιον εἰς τὸν διωρισμένον καιρὸν, καὶ εὐρέθην εἰς τὴν τελευταίαν μου νόσον μὲ πέντε μόνον γρόσια. Ἀφήνω σε νὰ συλλογισθῆς ποῖα δύναμις θεραπείας, ποῖα ἐλπίς σωτηρίας μένει εἰς ἓνα νοσοῦντα, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τοιαύτην ἀμνηχανίαν. Αὐτὰ παρακαλῶ νὰ τὴν εἰπῆς ἀπὸ μέρους μου.

Εὐχαριστῶ σε, ἀδελφέ, διὰ τὴν μεγάλην καὶ σταθερὰν

φροντίδα, τὴν ὁποίαν ἔχεις τῶν ὑποθέσεων μου, καὶ διὰ τὴν ἀοκνίαν εἰς τὸ γράφης καταλεπτῶς ὅλα ὅσα κρίνεις ἀναγκαῖα νὰ ἤξεύρω. Παρακαλῶ σε νὰ ἐπιμείνης καὶ μέχρι τέλους εἰς αὐτὴν τὴν εὐνοίαν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ μόνην σου καλωσύνην (χωρὶς καμμίαν μου ἀξιομισθίαν,) εἰδείξας εἰς ἐμὲ, ἀφοῦ μὲ ἐγνώρισας. Αὕτη, μόνη μόνη μὲ ἔμεινε παραμυθία τῶν συμφορῶν μου, ἢ σταθερὰ τῶν φίλων μου εὐνοία, καὶ ἂν αὕτη μὲ λείψῃ, δὲν ἤξεύρω ἂν δυνηθῶ νὰ μὴ πέσω εἰς ἀπόγνωσιν. Ὁ Δόμιμος δὲν λείπει εἰς ὅλας του τὰς ἐπιστολάς νὰ παραμυθῇ τὴν ὀλιγοψυχίαν μου, νὰ θαρρύνῃ τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ σπουδάζει μὲ ὅλους τοὺς τρόπους νὰ μὲ στηρίξῃ καὶ νὰ μὲ κρατήσῃ κλονούμενον καὶ κινδυνεύοντα κατὰ πᾶσαν ὥραν νὰ πέσω. Ἐκαμὲς κάλλιστα νὰ μὴ δώσῃς τὴν ἐπιστολήν μου τῷ μισέρ Αὐτὸς δὲν μὲ ἀπεκρίθη μήτε εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἀφηρησίᾳ, καὶ ἄλλων συμπατριωτῶν, ἔπρεπε βέβαια νὰ γεννήσωσιν εἰς ἐμὲ μίσος καὶ ἀποστροφὴν καὶ ἄρνησιν παντελῆ τῆς πατρίδος, (καθὼς λέγεις, ὅτι σὲ φοβοῦσι πολλοί, μὲ τὸ νὰ σὲ λέγωσιν ὅτι δὲν ἐπιστρέφω πλέον), ἀλλ' ὅμως θάρρει καὶ ἔλπιζε τὴν ἐπιστροφήν μου. Δὲν εἶναι δίκαιον διὰ τὴν ἀδιακρίσιαν τινῶν νὰ μαχισθῶ μὲ ὅλους.

Ἄν εὐρεθῶσι τὰ τοῦ Γαληνοῦ, ἄς μείνωσιν αὐτοῦ· μὴ μὲ τὰ στείλετε· οὕτως εἶπέ τῷ κυρίῳ Χρυσάνθῳ, ἡδιστα προσαγορεύσας τὴν λογιότητά του ἐκ μέρους μου.

Μὴν ἀμελήσῃς νὰ φανερώσῃς πρὸς τὸν καλὸν Κορίνθιον τὰς ψευδολογίας τοῦ ἤξεύρεις ποῖον λέγω. Προσκύνησον ταπεινῶς τὴν πανιερολογιότητά του ἐκ μέρους μου, καὶ γράψον με ποῦ διατρίβει.

Ἄγκαλὰ ἀπελπίσθην παντάπασι διὰ τὰς Κατηγήσεις

μου, παρακαλῶ σε ὁμως θερμῶς νὰ μὴ λείπης νὰ μὲ γράφης καμμίαν φοράν περὶ τῆς τύχης αὐτῶν τῶν δυστυχῶν βιβλίων, δηλονότι ἂν πωλῶνται μὲ εὐκολίαν καὶ πόσον, ἂν ἐπέμψθησαν εἰς ἄλλας πόλεις, καὶ ποίας, καὶ πόσα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Εἶδον ὅτι ἠγόρασας τὴν τοῦ Λαμπανιτζιώτη διὰ παράδες 44, καὶ ἂν ἐκείνη 44, τὸ μόνον προοίμιον τῆς ἰδικῆς μου (ὡς τὸ εἶπῶ, ἀδελφέ μου, καὶ εἶπέ με μαινόμενον) πόσον ἦτον ἄξιον νὰ πωληθῇ; αὐτὸς ὁ λόγος μὲ ἔφυγεν ἀπὸ ἀγανάκτησιν καὶ δὲν εἶναι πλέον τρόπος νὰ τὸν στρέψω ὀπίσω, ἀλλ' ἤξεύρω πρὸς τίνα λαλῶ πρὸς ἄνθρωπον ὅστις ὑπερασπίζει τὴν τιμὴν μου. Ἀδελφέ, ἐπὶ μάρτυρι Θεῶ, χωρὶς καμμίαν φιλαυτίαν, τοιαύτην ἀθλίαν μετάφρασιν δὲν μὲ ἔτυχεν ἀκόμη νὰ ἰδῶ· ἀλλὰ τίς ἢ ὠφέλεια ἂν ἐγὼ κρίνω οὕτως; τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος καὶ πρέπει νὰ νικᾷ καὶ νικᾷ. Δὲν λέγω ὅτι ἔκριναν τὴν ἰδικὴν μου ὑποδεστέραν (διότι μ' ἔγραψες τὸ ἐναντίον), ἀλλ' αὕτη ἡ βραδύτης τῆς πωλήσεως ὁ διορισμὸς τῆς τιμῆς εἰς τὸ γρόσιον, ἡ ψυχρότης εἰς τὴν ἀγοράν, μὲ δίδουσι νὰ καταλάβω, ὅτι ματαίως ἐκοπίασα, διὰ νὰ μὴν εἶπῶ ἄλλο τι περισσότερον. Μὴν ἀμελήσης ὡσαύτως νὰ μὲ γράψης πόσον πωλοῦνται αἱ ἀπὸ Βενετίας Συνόψεις, καὶ πόσα ἔδαπανήθησαν εἰς τὸν τύπον αὐτῶν. Ἡ τῆς Καρλοβίτζης εἶναι καὶ αὕτη τοῦ φίλου σου μετάφρασις. Ἐνθυμᾶσαι μίαν νύκτα, ὅταν, παρόντων τῶν μακαρίτων γονέων μου, τῆς λογιότητός σου, τοῦ Βατοπαιδινοῦ, καὶ (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλᾶ) τοῦ κυρίου Παναγιώτου Δανιὴλ, εἰς τὸν οἶκόν μας, λέγοντος τοῦ Βατοπαιδινοῦ ὅτι ἤξεύρει τὴν Βλαχικὴν διάλεκτον, τὸν ἐπρόσφερα αὐτὴν τὴν Κατήχησιν εἰς τρεῖς διαλέκτους τυπωμένην, τὴν Ἰλλυρικὴν, τὴν Βλαχικὴν καὶ Γερμανικὴν, διὰ νὰ μᾶς ἀνα-

γνώση καὶ ἐξηγήσῃ τὸ Βλαχικὸν μέρος. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν Κατήχησιν μετέφρασα εἰς τὸ πλοῖον αὐτὸ πορευόμενος εἰς Λιβόρνον, διὰ νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀηδίαν τῆς μακροποντοπορείας. Κατευοδωθείς ἔπειτα εἰς Λιβόρνον, τὴν ἔδωκα τὸν κύριον Γεώργιον Κωνστάνην καὶ τὴν ἐτύπωσεν ἰδίᾳ δαπάνῃ, εἰς Βενετιάν. Εἰς τὸ μικρὸν προσιμὸν αὐτῆς τῆς Κατηγήσεως, ἀντὶ τοῦ «οἱ προσελκύσαντες αὐτοὺς Λατῖνοι» δὲν ἠξεύρω ποῖος σοφὸς διορθωτῆς ἐτύπωσε «προσελαύνοντες» ἀντὶ «προσελκύσαντες», καὶ χάρις τῷ Θεῷ, ὅτι ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι μεγάλη τῶν δύο λέξεων· οὕτως ἠδύνατο, παραδείγματος χάριν, νὰ γράψῃ καὶ «Βλάχοι» ἀντὶ τοῦ «Λατῖνοι» καὶ ἄλλας τοιαύτας ἀθλιότητας. Ἐξέτασον καὶ δι' αὐτάς, νὰ ζήσης, τὸν κύριον Παῦλον Ῥοδοκανάκην, καὶ ἂν πλησιάζωσιν εἰς τὴν ἀποπώλησιν, καὶ πόσον ἔδαπάνησεν εἰς τὸν τύπον ὁ σύντροφός του.

Εἶδον καὶ τὸ ναυάγιον ἐκείνων, τὰς ὁποίας ἐπεμπες πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν καὶ τὸν σκοπὸν σου νὰ τὸν πέμψῃς ἀντ' αὐτῶν ἄλλας, συνοδευομένας μὲ ἐπιστολὴν σου. Κάλλιστα! καλλιώτερον ὅμως εἶχον νὰ μὲ γράψῃς ὅτι τὸ ἔκαμες, πᾶρεξ ὅτι θέλει τὸ κάμεις· τοιαῦτα πράγματα πρέπει νὰ γίνωνται ἀνυπερθέτως ὅταν ἔχῃ τις τὴν ἰδικὴν μου τύχην, τί χρειάζεται περισσότερο! Στοίχημα βάλλω ὅτι αἱ τοῦ Λαμπραδιτζίωτη ἤθελε περιπλεύσωσιν ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς ὅλην τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν, μὲ τρικυμίας φοβερωτάτας, εἰς πλοῖα σεσαπημένα, χωρὶς νὰ πάθωσι τίποτε. Ἄν ἡ τύχη ὅμως ἐπιμένη ἰσχυρογνωμόνως εἰς τὸ νὰ μᾶς πολεμῇ, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ πέσωμεν εἰς ἀθυμίαν, καὶ νὰ ρίψωμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τὰ ὄπλα· ἄς ἀντιτάξωμεν τὴν βίαν εἰς τὴν βίαν· ἔπνιξεν αὐτὴ τὰς

Κατηγήσεις, ἄς πέμψωμεν ἡμεῖς ἄλλας· ἂν καὶ αὐτὰς τὰς πνίξη, πάλιν ἄλλας, μέχρις οὗ ἢ αὐτὴ νὰ ἀποκάμη, ἢ αἱ Κατηγήσεις νὰ πνιγῶσιν ὅλοι. Ἐπειδὴ τέλος πάντων, ἢ εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης εἶναι, ἢ εἰς τὸ μαγαζεῖον κεκλεισμένοι, ἡ διαφορὰ δὲν εἶναι μεγάλη.

Ἐλπίζω νὰ ἔχετε ἕως τώρα σταλμένας τὰς παραγγελίας μου· θαυμάζω διὰ τὴν τοσαύτην δυσκολίαν τὴν ὁποίαν δοκιμάζετε εἰς τὴν ἀποστολήν· μὴν ἐντρέπεται νὰ ζητῆς τὴν βοήθειαν καὶ συμβουλὴν τοῦ Δόμινου δι' αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι αὐτὸς εἶναι πρόθυμος εἰς ὅσα μὲ ἀποβλέπουνσι. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν παραγγελιῶν, οἷον σκέπης (περὶ τῆς ὁποίας δὸς τὰς εὐχαριστίας καὶ τὰς προσρήσεις μου εἰς τὴν τιμιωτάτην σου σύζυγον) χαβιαρίου, αὐγοταράχου, καὶ σησαμίου, σὲ ἔγραψα, (ἂν δὲν λαθάνωμαι) νὰ τὰ δώσης μὲ ναῦλον, ἂν τὸ ἄναυλον ἦναι δύσκολον. Ὅθεν θαυμάζω νὰ μὲ εὐρίσκης καὶ περὶ αὐτῶν δυσκολίας ὁπόταν κανένας καπιτάνος (νομίζω) δὲν ἀποβάλλει τὰ τοιαῦτα, ὅταν ἦναι μὲ ναῦλον. Τὰς ἐπιστολάς τὰς πρὸς ἐμὲ, ἂν ὁ ἀδελφός μου ἀμελῆ νὰ τὰς δίδῃ ἀσφαλῶς, δίδετε εἰς τὸν Δόμινον, διὰ νὰ τὰς στέλλῃ εἰς Μασσαλίαν πρὸς τὸν κύριον Φεσκέτ (Fesquet) καὶ αὐτὸς μὲ τὰς στέλλει εἰδῶ ἀσφαλέστατα, διὰ χειρὸς τῆς εὐγενεστάτης ἀρχοντίσσης καὶ μητρὸς του, ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰδῶ, καὶ μὲ ἔχει ὡς υἱὸν τῆς ἰδίων· νὰ τὸ εἰπῶ πάλιν; περισσοτέραν ἀποδοχὴν εὗρηκα εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν παρὰ εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἀπὸ τὸν μωσχάτον οἶνον σὲ ἔγραψα νὰ λείψης, καὶ πάλιν τὸ ἐπαναλαμβάνω, λείψε, τὰ εἰσοδήματά μου δὲν εἶναι ἱκανὰ διὰ τοιαῦτα πράγματα.

Γράψον με καταλεπτότερον περὶ τοῦ μέλλοντος γάμου τοῦ ἀδελφοῦ μου, εἰπέ με τίς εἶναι ὁ μισθός, τὸν ὅποιον

λαμβάνει παρὰ τοῦ Φέρκεν, καὶ ἂν σᾶς φαίνεται ὀλίγος, μὴν ἀμελήσετε νὰ μεταχειρισθῆτε τὴν μεσιτείαν τοῦ Δόμινου, ὅτι ὁ Δόμιμος εἶναι, ὁ Δόμιμος εἶναι.... εἶναι.... ἄνθρωπος, δὲν ἔχω μεγαλιέτερον τίτλον νὰ τὸν δώσω.

Τὰ τελευταῖα φρούτα, τὰ ὅποια μὲ ἐπέμψατε, ἦσαν τρία κουτία σῦκα καὶ δύο κουτία σταφίδες, τὰ ὅποια ἔλαβα διὰ χειρὸς τοῦ Δημητρίου Νιώτη. Μὲ λέγεις, ὅτι μὲ ἐπεμψε καὶ ὁ μακαρίτης καὶ ἀδικοθάνατος Κωνσταντῖνος δύο κουτία σταφίδας διὰ χειρὸς τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Ζἰν μπατίστα δὲ πᾶβολο· περὶ αὐτῶν δὲν ἔχω οὐδεμίαν εἰδησιαν, παρεκτὸς ἀνίσως αὐτὰ τὰ δύο ἐμπεριέχονται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν πέντε· ὅθεν γράψον με (νὰ ζήσης!) καθάρωτερον, τὰ δύο κουτία τὰ τοῦ Κωνσταντῖνου εἶναι ἄλλα παρὰ τὰ πέντε; ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, αὐτὰ ἀπωλέσθησαν· ἐγὼ δὲν ἔλαβον εἰμὴ πέντε (καθὼς προεῖπον) διὰ τοῦ Νιώτη· ἔπρεπε ὅμως, ἀδελφέ μου, νὰ μὲ τὸ γράψετε τοῦτο εὐθὺς μὲ τὴν ἀποστολὴν, διὰ νὰ τὰ ζητήσω εἰς τὸν καιρὸν καὶ ὄχι τὴν ὥρα ὅπου ἡ ἐσάπησαν ἢ κατεβρώθησαν ἀπὸ αὐτὸν τὸν συκοφάγον Ζἰν μπατίστα δὲ πᾶβολο· γράψον με τίνα τὰ παρεδώκατε καὶ μὲ ποῖον καρτέριον, ὄχι διὰ νὰ τὰ λάβω πλέον (τὸ ὅποῖον εἶναι ἀδύνατον) ἀλλὰ διὰ νὰ ἠξεύρω καὶ ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ παμφάγον στόμα, τὸ ὅποῖον μετεχειρίσθη ἢ πάντοτε πολεμοῦσά με τύχη διὰ νὰ μὲ στερήσῃ καὶ τὰ σῦκά μου.

Ἐκ τῆς λογιότητά σου πρῶτον μανθάνω, ὅτι ἐπύρεξα, καὶ αὐτοῦ εὐρισκόμενος, μίαν φορὰν, ἠξέυρε λοιπόν, ὅτι δὲν ἔδοξίμασα ποτὲ πυρετόν, παρέξ ἀφ' οὗ ἦλθον ἐνταῦθα, καὶ τοῦτο διὰ κακίην μου τύχην.

Ἀνέγνων μὲ λύπην μου καὶ τὰ περὶ τῆς νόσου σου, διὰ τὴν ὁποίαν ζητεῖς συμβουλήν ἀπὸ ἄνθρωπον μεμακρυ-

σμένον ἀπὸ σοῦ τσαῦτα μίλια, καὶ χωρὶς περιγραφῆν μεθοδικὴν τῆς νόσου σου. Νομίζεις λοιπὸν ἰσοθέους τοὺς ἰατρούς; «Εἰπέ λόγον καὶ ἰαθήσεται». Ὅχι δὲν εἶναι τοιοῦτον πρᾶγμα· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σὲ εἰπῶ, παρέξ ὅτι οἱ συμβουλευσάντες τὰ θερμὰ μεταλλικὰ ὕδατα, καλῶς σὲ ἐσυμβούλευσαν, καὶ βάλλε εἰς ἔργον τὴν συμβουλὴν των. Φεῦγε τὸ ψῦχος καὶ μάλιστα τὸ ὑγρὸν, αὕξησον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐνδυμάτων σου, καὶ μάλιστα τὴν νύκτα, ὅταν καταβαίνης εἰς τὴν ἐκκλησίαν· κράτει τοὺς πόδας ζεστοὺς ὅσον δύνασαι, καθάριζε τὸ σῶμά σου τρίς ἢ τετράκις τοῦ ἑνιαυτοῦ, καὶ ἐλπίζω νὰ ἐλευθερωθῆς.

Μὲ λέγεις ὅτι ὁ ἀδελφός μου ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὸ ὀσπῆτιον· αὐτὸ δὲν τὸ ἐκατάλαβον· ἔδωκε τῆχα τὸ ὀσπῆτιον μὲ ἐνοίκιον; ἂν τὸ ἔκαμεν, ἔκαμε καλᾶ. Πολλὰ μ' ἐκακοφάνη ἡ ἀπώλεια τῆς ἐπιστολῆς μου τῶν 6 Ἰουνίου εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε κλείσω καὶ ἐτέραν διὰ τὸν ἀδελφόν μου. Εἰς αὐτὴν σὲ ἔγραφον πολλὰς ἀξιολόγους εἰδήσεις, τὰς ὁποίας μῆτε καιρὸν ἔχω, μῆτε ἐνθυμούμαι νὰ μεταγράψω. Τὰ παρόντα εἶναι, ἓνας πόλεμος γενικὸς ἀπειλεῖ τὴν Εὐρώπην ὅλην καὶ χαρὰ εἰς τοὺς Τούρκους, ἂν αὐτὸς συμβῆ· θέλει λάβωσιν ἄνεσιν ἀπὸ τοὺς ἐπηρεασμοὺς τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξ ἀνάγκης ἀφίροντές τον θέλει στρέψωσι τὰ ὄπλα των ἀλλαχοῦ. Αὐταὶ αἱ δύο αὐτοκρατορίαι ἔχουσι σύμμαχον τὸν Μόναρχον τῆς Δανίας, οἱ δὲ ἀντίπαλοι αὐτῶν θέλει εἶναι, ἡ Γαλλία, ἡ Προυσία, ἡ Ὁλλανδία, ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας, καὶ πρὸς τούτοις ἴσως ἡ Ἰσπανία καὶ ἡ Σουηκία. Αἴτιον τούτου τοῦ πολέμου (ἂν συγκροτηθῆ) εἶναι ἡ Ὁλλανδία, τὴν ὁποίαν ἐπηρεάζει ὁ Αὐτοκράτωρ, μὲ μεγάλην δυσἀρέτησιν τῆς Γαλλίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ πολέμου. Περί δὲ

τῆς ἀεροστατικῆς μηχανῆς, ἠξέυρε, ὅτι ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν κατασκεύασαν εἰς Παρίσιον, διήλθεν εἰς διάστημα ὠρῶν ἕξ καὶ λεπτῶν τεσσαράκοντα λεύγας γαλλικῆς πεντήκοντα, ταχύτης τὴν ὁποίαν δὲν εἶδον ἀκόμη καμμία ἀπὸ τὰς προγενεστέρας.

Εὐρίσκομαι κατὰ τὸ παρὸν καλὰ, ἂν ἦναι δυνατόν νὰ εὐρίσκεται καλὰ, ὅστις εὐρίσκεται εἰς ἀναργυρίαν. Ἦδιστα προσαγόρευσον ἐκ μέρους μου τοὺς κυρίους Β. καὶ παρακάλεσον τὴν εὐγένειάν των νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐτήσιου ἐπικουρίας, ἂν μέχρι τοῦδε δὲν τὴν ἐπεμψαν. Μὴν ἐρωτᾶς, ἀδελφέ, πόσῃ στενοχωρίαν ἰδοκίμασα καὶ δοκιμάζω. Τὸ διὰ τί μέχρι τοῦ νῦν δὲν ἔγινα σφάγιον τῶν ἀλλεπαλλήλων μου συμφορῶν, εἰς ἄλλο δὲν τὸ ἀποδίδω, παρέξ εἰς μίαν ἐξαίρετον πρόνοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ θεὸς δι' ἐμέ, δὲν ἠξέυρω διὰ ποίαν αἰτίαν.

Ἐρῶσω εὐδαιμονῶν· γ' Νοεμβρίου 1787.

Τὴν σκέπην, χαβιᾶρι, ἀγγοστάρραχον καὶ σησάμιον δύνασαι (ἂν εὐρίσκες δυσκολίαν) νὰ τὰ παραδώσῃς εἰς τὸν Φρανσουᾶ Καποράλ· αὐτὸς εἶναι ἐργαστηριάρχης γαλιᾶς, ἂν δὲν λανθάνωμαι, πλησίον τοῦ κονσόλου τῆς Φράντσας· τὸν λέγεις ὅτι εἶναι διὰ τὸν φίλον του Νικόλαον τὸν Μπογιατζῆν, ἐπονομαζόμενον Φράνκ καὶ αὐτὸς τὸν τὰ στέλλει ἀσφαλῶς· προθυμήσου καὶ ἡ λογιότης σου νὰ τὸν κάμῃς φίλον αὐτὸν τὸν Φρασουᾶ Καποράλ διὰ νὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τὰς παρ' ἐμοῦ ἀμηχανίας· τὸ καλλιώτερον ὅμως εἶναι νὰ δίδῃς τὰς ἐπιστολάς μου διὰ χεῖρὸς Δόμινου εἰς τὸ σκριτόριον τοῦ κυρίου Φεσκέτ. Εἰπέ μοι εὐθὺς τί ἐκόστισαν αἱ παραγγελίαι τοῦ Μπογιατζῆ, διὰ νὰ λάβω τὰ ἄσπρα.

Ἐκ Μοριπελλίου τῆς 15 Ἰανουαρίου 1788

Φίλιτατέ μου Κύριε Δημήτριε!

Μετὰ τὴν 29 Ὀκτωβρίου ἐπιστολὴν μου ἔγραψά σε ἀκόμη μίαν, τῆς ὁποίας δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸν καιρὸν. Ἐλαβον ἔπειτα δύο σου ἐπιστολάς δεδομένας τῆς 1α Ὀκτωβρίου καὶ τῆς 7α Νοεμβρίου. Ἀπὸ τὴν μεγάλην ἡδονὴν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασας διὰ τὸν νέον μου τίτλον, συμπεραίνω (καὶ εἶναι βέβαια πιθανόν) ὅτι μὲ ἀγαπᾷς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμῶς στοχάζομαι, μήπως αἴτιον τῆς τοιαύτης ἡδονῆς σου ἐστάθη ἡ φιλαυτία σου, καὶ ἐχάρης ὅχι ὅτι ἐτιμήθην ἐγὼ, ἀλλὰ διότι ἐπληρώθη ἡ προφητεία σου. Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἐγὼ, φίλε μου σὲ εὐχαριστῶ ἐκ βάθους ψυχῆς μου διὰ τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐνοίαν, ἀλλὰ μὲ συνθήκην ὁμῶς τοῦ νὰ μὴν προφητεύης πλέον· διότι σὲ βεβαιῶνω, ὅτι ἂν ἄλλην φορὰν ἀποτολμῆσης νὰμαντεύσης τὰ μέλλοντα, προτιμῶ νὰ μείνω, ὡς εἶμαι, οὐδενὸς ἄξιος, ἀπὸ τὸ νὰ λάβω καὶ αὐτὴν τῆς Γαλλίας τὴν βασιλείαν. Ἡ κακὴ μου τύχη καὶ σὲ ἤλθεν ἡ ἐπιστολή μου τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σου! τὸ ὅποῖον ἐγὼ, ἀφοῦ ἐχωρίστημεν ἀπ' ἀλλήλων, πάντοτε ἐπίτηδες ἔφρευγον, γράφων τὰς ἐπιστολάς μου εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἔρχωνται ἢ πολλῶ πρότερον, ἢ πολλῶ κατόπιν τῆς ἑορτῆς σου· ἠξεύρω καλῶτατα ποῖος εἶσαι φυσικὰ, καὶ ποῖος γίνεσαι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σου. Αὐτὸς ὁ ἅγιος Δημήτριος μὲ ὄλην τὴν στρατιωτικὴν ἀνδρείαν, καὶ μὲ τὸν ἵππον του τὸν γεν-

ναῖον, ποτὲ τόσον δὲν ἐφρυάχθη, ὅσον ἡ λογιότης σου φρυάττεσαι καὶ κομπάζεις τὴν ἡμέραν ἐκείνην· πόσω μᾶλλον ἔχων καὶ ἐπιστολὴν τοῦ φίλου σου πρόσφατον εἰς τὰς χεῖρας! φαίνεται με νὰ σὲ βλέπω μὲ τὸ τζιμποῦκι εἰς τὸ στόμα, περικυκλωμένον ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους τζιμποῦκοφοροῦντας ὡσαύτως, εἰς μίαν ὀμίχλην πυκνοτάτην καπνοῦ ἀναβαίνουσαν ἀπὸ τοὺς λουλάδες, καὶ καταμαυρίζουσαν τὸ στέγωμα τῆς οἰκίας, δημηγοροῦντα, ἀναγινώσκοντα, ἀγαλλιωμένον ἐπὶ τοῖς παροῦσι, προλέγοντα τὰ μέλλοντα. Αὐτὴ, ἀδελφέ μου, εἶναι μία ἀληθὴς κωμῳδία, εἰς τὴν ὁποίαν κωμῳδεῖς τὸν φίλον σου, νομίζων ὅτι τὸν ἐπαινεῖς. Κάμε το διὰ τὴν ἀγάπην ἡμῶν! φίλε μου, ἄλλην φορὰν μὴν ἀναγινώσκεις τὰς ἐπιστολάς μου τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς σου· ἄλλο δὲν ἔλλειψε παρὰ νὰ τὴν τονίσῃς καὶ νὰ τὴν ψάλλῃς ἐπ' ἐκκλησίας εἰς τὸν ὄρθρον, ἀντὶ τοῦ πολυελαίου· αὐτὸ βέβαια ἤθελεν ἦτο πολὺ κωμικώτερον.

Εἶδον καὶ τὰ ὅσα ἐδοκίμασας διὰ τὸ ὠρολόγιον, ὅσα εἶπας τὸν μεσίτην, ὅσα σὲ εἶπεν ὁ μεσίτης, τοὺς κόπους τοῦ ὠρολογᾶ διὰ νὰ τὸ καθάρῃς, τοὺς ἐδικούς σου διὰ νὰ τὸ μεταφέρῃς ἀπὸ τοῦ ὠρολογᾶ εἰς τὸν μεσίτην καὶ ἀπὸ τοῦ μεσίτου εἰς τὸν ὠρολογᾶν· βάσανα μεγᾶλα καὶ φοβερά, διὰ τὰ ὅποια ὅμως δὲν συμπάσχω, μῆτε σὲ λυποῦμαι παντάπασιν, ὅτι εἶναι ἐκούσια, καὶ δὲν δύνασαι νὰ αἰτιασθῆς μῆτε θεόν, μῆτε τύχην. Ἀφοῦ τὸ ἔλαβες εἰς χεῖρας αὐτὸ τὸ ἀτυχὲς ὠρολόγιον, τὸ ἐνόμισας θησαυρόν, σὲ ἐφάνη, δὲν ἤξεύρω πῶς, πολυτελέστερον λίθων τιμίων, καὶ ἀπεφάσισας νὰ κερδίσῃς ἀπ' αὐτὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ζωοτροφίαν μου. Θαυμάζω ὅτι δὲν εὐρέθη ἀκόμη τις νὰ σὲ δώσῃ τοῦλάχιστον χίλια γρόσια.

Συμπάσχω ὅμως καὶ συλλυποῦμαι πολλὰ διὰ τὰ ἀλη-

θινά σου βίασνα, διὰ τὴν μείωσιν τοῦ μισθοῦ σου, διὰ τὴν
φαμίλιαν σου, διὰ τὸ ἀδύνατον τοῦ νὰ ἐξισώσης τὰ κέρδη
μὲ τὰς δαπάνας σου· ὑπομονή, φίλε μου, χρειάζεται καὶ
πεποιθήσις εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ· αὐτὸς
μόνος εἶναι ὁ ἀληθὴς φίλος καὶ προστάτης τῶν ἀδικουμέ-
νων, ὅταν οὗτοι δὲν γογγύζουσι· αὐτὸς ὑψοῖ τὰ ταπεινά,
καὶ κρημνίζει τὰ ὑψηλά· «νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ
ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, καὶ τὸ
σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους». Λόγια θαυμαστά, τὰ
ὅποια ἐπροτίμησα πάντοτε ἀπὸ ὅσα εἶπεν ὁ Δαβὶδ. Ἦθελε
σὲ εἰπῶ καὶ ἄλλα πολλά, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴν ἔλθῃ πάλιν ἡ ἐπιστολή μου εἰς ἑορτὴν κανενὸς παιδιοῦ σου, ἢ τῆς
συζύγου σου, τὴν ὁποίαν ἤδιστα προσαγορεύω.

Δὲν ἠξεύρω ποῖαν αἰτίαν εἶχες νὰ ὑποπτευθῆς φθονοῦντα
τὸν Γερμανὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου, τὸ ὅποιον μετέ-
φρασα· δὲν εἶναι, ἀδελφέ μου, οὗτοι τοιοῦτοι· ὄχι ὅτι δὲν
εὐρίσκονται ἐδῶ φθονεροί, ὅλαι αἱ κακίαι, ὅσαι ἐπιπολά-
ζουσιν αὐτοῦ, εὐρίσκονται καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ εἰς
Ἀφρικὴν, καὶ πανταχοῦ ὅπου εἶναι ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐδῶ
αἱ κακίαι δὲν εἶναι τόσον βλαβεραὶ, ὅσον αὐτοῦ, διότι
εἶναι χαλινωμέναι, διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως ἀπὸ τὴν σοφίαν καὶ
φρόνησιν. Οἱ ταλαίπωροι ὁμογενεῖς μας, ἀπολέσαντες
μετὰ τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν σοφίαν, ἂν ἦναι καλοί, ἢ
ἀρετῆ των εἶναι χωρὶς φῶς, διότι εἶναι ἀκατήχητοι καὶ
αὐτῆν των τὴν πίστιν, ἂν ἐξ ἀτυχίας γεννηθῶσι κακοί,
φέρονται ἀκράτητοι εἰς ὅλα τὰ δεινά, διότι δὲν ἔχουσι
χαλινόν, μήτε τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν ἀγνοοῦσι, μήτε
τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τὸν ὅποιον ποτὲ δὲν ἐσυμβουλευθήσαν.

Ἐλυπήθην πολλά, ὅτι δὲν ἐγνώρισας αὐτοῦ τὸν φί-
λον μου τὸν Ἀκαδημικὸν τοῦ Παρισίου, ἄνδρα πλήρη

σοφίας καὶ συνέσεως. Ἡξεύρει, φίλε μου, μόνος αὐτὸς περὶ σσότερα ἑλληνικά, ἀφ' ὅσα ἡξεύρουσιν ἑκατὸν Ἑλληνες τοῦ Λεβάντε, χωρὶς νὰ ἀριθμήσω τὰς λοιπὰς διαλέκτους καὶ ἐπιστήμας, καὶ μὲ ὄλον τοῦτο ταπεινοφρονεῖ ὡς νὰ μὴν ἡξευρε τίποτε. Τὴν παρελθοῦσαν ἐβδομάδα ἔλαθον ἐπιστολὴν του, πλήρη φιλίας εἰλικρινοῦς· μὲ προσκαλεῖ, φίλε μου, νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Παρίσιον· τί λέγεις; μὲ συμβουλεύεις νὰ τὸ κάμω ἢ ὄχι; τὸ Παρίσιον εἶναι καὶ λογίζεται τὴν σήμερον αἱ Ἀθηναίαι τῆς Εὐρώπης. Ἡξεύρεις εἰς ποίαν ὑπόληψιν εἶχον οἱ πρόγονοί μας (ἄλλοίμονον εἰς ἡμᾶς! ἀποτολμῶμεν ἀκόμη νὰ τοὺς ὀνομάζωμεν προγόνους, τῶν ὁποίων δὲν ἐκληρονομήσαμεν τίποτε!) τὰς Ἀθήνας;

Εἰ μὴ θεάσαι τὰς Ἀθήνας, στέλεχος εἶ·
Εἰ δὲ θεάσαι μὲν, μὴ τεθήρῃσαι δ' ὄνος·
Εἰ δ' εὐαρεστῶν ἀποτρέχεις Κανθῆλιος.

Αὐτὸς, φίλε μου, ὁ σοφὸς φίλος μου δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἀλλ' εἰς ὀλίγον διάστημα καιροῦ, ὅσον διέτριψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔμαθε καὶ τὴν νῦν πεζὴν τῶν Ῥωμαίων διάλεκτον, καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ τὸν γράφω εἰς τὸ ἐξῆς Ῥωμαϊστί. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἀπέκτησα ταύτας τὰς ἡμέρας ἕνα φίλον λογιώτατον, εὐγενέστατον καὶ πανιερώτατον· καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἀγάθης. Ἡξεύρεις ὅτι ἡ Ἀγάθη εὐρίσκεται εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ ὅτι εἶναι πλησίον τοῦ Μονπελλιού, καθὼς εἶναι ἡ Μαγνησία μὲ τὴν Σμύρνην. Ἴσως ἀγνοεῖς ὅτι ἐδῶ οἱ ἀρχιερεῖς εἶναι ὄχι μόνον κοινῶς λόγιοι ἀλλὰ καὶ εὐγενεῖς, ἤγουν ἀπὸ τὰ πρῶτα γένη τῆς βασιλείας· αὐτὸς λοιπὸν ὁ τῆς Ἀγάθης Ἀρχιερεὺς, λογιώτατος ὡς οὐδεὶς

ἄλλος, ἐπιστήμων τῆς ἑλληνικῆς, τῆς ἑβραϊκῆς, τῆς χαλδαϊκῆς καὶ ἄλλων πολλῶν διαλέκτων, εὐγενῆς ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα γένη τῆς Γαλλίας, (διότι ὁ ἐξ ἀδελφός του εἶναι Δούξ,) μέλος τῆς ἐν Παρισίοις φιλολογικῆς Ἀκαδημίας, ἄρχων ἐπιφανῆς καὶ λαμπρότατος, εὐρέθη κατὰ τύχην εἰς ἓνα λαμπρὸν οἶκον τῆς παρούσης πόλεως, ὅπου ἐγὼ συνειθίζω νὰ ὑπάγω πολλάκις· ὁ οἰκοδεσπότης ἀπὸ καλωσύνης του καὶ εὐνοίαν εἰς ἐμέ, τὸν ἐλάλησε περὶ ἐμοῦ πολλά, προσθέτων ὅτι εὕρισκομαι εἰς κορισπονδέντζαν μὲ δύο Ἀκαδημιακοὺς τοῦ Παρισίου· ὁ Ἀγάθης δὲν χάνει καιρόν, ἀλλ' ἐρωτᾷ τὴν κατοικίαν μου, καὶ ἔρχεται εὐθὺς εἰς τὸν οἶκόν μου μὲ ὄλην του τὴν δορυφορίαν. Ἐγὼ ὅλος ἐκστατικὸς εἰς τοιαύτην ἀνέλπιστον ἐπίσκεψιν, τὸ καταρχὰς ἐνόμισα ὅτι ἠπατήθη καὶ ἐμβῆκεν εἰς τὴν κάμεράν μου, μὴ θέλων· δὲν τὸν ἐγνώριζα, δὲν εἶχε τὸν ἰδῶ ποτὲ, ἀρχαλὰ εἶχεν ἀκούσω τὴν φήμην του· τέλος πάντων διὰ νὰ μὲ ἐκβάλλῃ ἀπὸ τὴν ἀμφιβολίαν, εἶμαι, λέγει, ὁ τῆς Ἀγάθης ἐπίσκοπος, εὕρισκόμενος εἰς τὸν οἶκον ἐνὸς φίλου σου, ἤκουσα τὸ καλόν σου ὄνομα, καὶ ἦλθον διὰ νὰ σὲ γνωρίσω αὐτοψεί· καὶ αὐτὰ τὰ λόγια, ἀδελφέ μου, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ στόμα του μὲ μιαν γλυκύτητα, μὲ μιαν ἀφέλειαν, μὲ μιαν ταπεινοφροσύνην ἀνεκδιήγητον. Ἐκάθησε λοιπὸν μετ' ἐμοῦ μιαν ἡμισυ σχεδὸν ὥραν· ἐλάλησαμεν πολλά καὶ περὶ πολλῶν· τὸν ἔδωκα τὴν Θέσιν μου, καὶ ἐν ἐξεμπλάριον ἀπὸ τὸ νεωστὶ μεταφρασθὲν βιβλίον· ἔπειτα ἔπεσεν ὁ λόγος περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων· τί ἦτον τότε καλὰ νὰ κἄμω; μὲ ὄλον ὅτι εἶσαι προφήτης, τοῦτο βέβαια δὲν θέλει ποτὲ τὸ μαντεύσης· ἀνοίγω τὸ κιβώτιόν μου, ἐκβάλλω ἐν ἐξεμπλάριον τῆς Κατηχέσεως τοῦ Μόσχας, καὶ ἐν ἕτερον τῆς Συνόψεως, καὶ τὸν τὰ ἐγχειρίζω·

αὐτὸς τὰ ἐδέχθη εὐμενέστατα, καὶ μὲ μίαν φιλοφροσύνην μεμιγμένην μὲ ἀπορίαν· καὶ οὕτως ἔφυγεν εὐχαριστημένος κατὰ πολλά, παρακαλῶν με νὰ υπάγῳ συχνὰ πρὸς αὐτόν, τὸ ὅποσον καὶ ἔκαμα. Τανῦν ἀπεδήμησεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. Ἴσως σὲ φανῇ παράδοξον, ὅτι τὸν ἐπρόσφερα Κατήχησιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται καὶ τινὰ ἐναντία κατὰ τῶν Δυτικῶν· ἀλλὰ δὲν ἤθελεν ἀπορήσης, ἂν ἐγνώριζες τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης.

Πολλὰ ἐμωρολόγησα εἰς ταύτην μου τὴν ἐπιστολήν· ἀλλὰ τί νὰ κάμω; οἱ πρωτοψάλται τῆς Σμύρνης δὲν ἀγαποῦσι τὸν λακωνισμόν. Ἐνταῦθα ἐγκεκλεισμένας θέλει εὐρῆς διαφόρους ἐπιστολὰς διὰ τοὺς κυρίους Βαχατόρηδες, διὰ τὴν ἐξαδέλφην μου κυρίαν Μαγδαληνήν, διὰ τὴν ἐξαδέλφην μου κυρίαν Μαροῦκαν, διὰ τὸν ἐξάδελφόν μου Πετρίτζην, διὰ τὸν ἀδελφόν μου καὶ διὰ τὸν *** ταύτην τὴν τελευταίαν ἀναγκάζομαι νὰ τὴν γράψω, ὄχι διὰ κανένα τέλος, μάρτυς μου ὅ τὰ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμός! ἀλλὰ διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ χρέος ἐνὸς γενναίου ἀνδρός· ἂν αὐτὸς ἐψεύσθη, ἐγὼ δὲν πρέπει νὰ γενῶ ἀχάριστος· δός τὴν παρακαλῶ, ἀφοῦ τὴν σφραγίσης, ἀλλὰ μὴ λαλήσης τίποτε μήτε περὶ τῆς καταστάσεώς μου, μήτε περὶ οὐδενὸς ἄλλου· ἂν σὲ ζητήσῃ ἀργύρια διὰ τὰς τρεῖς *** (τῶν ὁποίων χρεῖαν ἔχω ἀπαραίτητον) δός τα, φίλε μου, καὶ θέλει τὰ λάβῃς ἀπὸ τὴν πώλησιν τοῦ ὠρολογίου, ἢ θέλει γράψω τὸν Δόμινον, νὰ σὲ τὰ πληρῶσῃ ἐξάπαντος. Ἄν ἀποθάνῳ, Δημήτριε, ἤξευρε ὅτι ἀποθνήσκω μὲ μεγάλην ἀνίαν, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι δὲν ἐπλήρωσα εἰς αὐτόν ἐκεῖνο τὸ ὀλίγον τὸ ὅποσον μὲ ἔπεμψεν· ἢ ἀνάγκη μὲ ἔκαμε νὰ τὸ δεχθῶ, ἀλλὰ μὴ νομίζης, ὅτι δὲν ἐκατάλαβα τὸν

σκοπόν και αὐτοῦ και τῶν, ὅσοι εἶναι, ὡς αὐτόν· τὰ τοιαῦτα δῶρα μολύνουσι, δὲν εὐχαριστοῦσι τὰς γενναίας ψυχάς, διότι προέρχονται ὄχι ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ δίδονται μὲ σκοπόν τοῦ νὰ σὲ δουλώσωσιν εἰς τὸ ἐξῆς· μὲ ὄλον τοῦτο, καθὼς σὲ εἶπα, τὸ χρέος μου εἶναι νὰ φανῶ εὐχάριστος, και τῶρα, και ἀφοῦ μὲ ἀξιώσῃ ὁ θεὸς νὰ τὰ πληρώσω. Ἄ! και πότε θέλει λάμψει δι' ἐμὲ ἡ πανευφρόσυνος ἡμέρα, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ εἰπῶ εἰς τὴν λογιστητά του· ἄρον τὸ σὸν και ὑπαγε. Πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ἀπηνῆ ἄνδρα, νὰ μὴν ἀναφέρῃς μήτε γρῦ· ὅλος ὁ κόσμος δὲν εἶναι Σκοῦρσοι.

Ἐλπίζω κατὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ λάβω χαροποιὰς εἰδήσεις διὰ τὰ παιδία τοῦ εὐγενοῦς σου συντέκνου, τὸν ὁποῖον ἄσπασαι ἀδελφικῶς ἐκ μέρους μου· χαίρετῃσον ἀπὸ μέρους μου τὸν κύριον Παναγιώτην Δανιήλ, τὸν κύριον Ἀβραάμ. Κουπιτζόγλου και τὴν τιμίαν του σύζυγον· δὲν μὲ ἔγραψας ἂν κερδαίνῃ τίποτε ὁ ἀδελφός μου κοντὰ εἰς αὐτόν, ἢ ἂν εὐρίσκεται μόνον διὰ νὰ διώκῃ τὰς μίας τοῦ μαγαζίου, και νὰ πίνῃ τὸ τσιμποῦκι του. Ἄσπασαι τὸν κύριον Νικόλαον Ματζουράνην. Σὲ ἔγραψα εἰς τὴν προλαβοῦσάν μου και πάλιν σὲ τὸ γράφω, νὰ ζητήσης συγχώρησιν παρὰ τῆς τιμιότητός του, ἂν αἱ πολλαὶ μου ἀσχολίαι δὲν μὲ ἐσυγχώρησαν νὰ πληρώσω τὸν πόθον του περὶ τοῦ μανιφέστου. Ἀδελφέ, δὲν εὐκαιρῶ παντάπασιν ὁ ταλαίπωρος, και θέλει τὸ συμπεράνης ἀπὸ τὸν ἄθλιόν μου χαρακτῆρα και ἀπὸ τὸ ὕφος τῶν ἐπιστολῶν μου· γράφω τὰς ἐπιστολάς μου τὴν νύκτα, και τὸ πρωί, ὅταν τὰς ἀναγινώσκω, ἐντρέπομαι τὴν ἀθλιότητα, μὲ ὄλον ὅτι ἡ λογίότης σου ἀπὸ ἄκραν σου καλοκαγαθίαν τὰς εὐρίσκεεις καλὰς. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ ἐπιστολῶν ὁ λόγος, μὲ συγχωρεῖς

νά σέ ἐλέγξω ὀλίγον, ὅτι δὲν ἐδιδόρθωσας ἀκόμη τὸ ὕφος σου, καθὼς ἔπρεπε· μὲ ὅλον ὅτι (σέ λέγω τὴν ἀλήθειαν) γράφεις πολλῶ καλλιώτερον ἀπὸ πολλοὺς σπουδαίους, ἢ τοιούτους νομιζομένους· ἂν εἶχες ὅμως περισσοτέραν προσοχὴν, ἂν δὲν εἶχες τοσαύτας ἀσχολίας τῆς ἑορτῆς σου, τῆς ἑορτῆς τῶν τέκνων σου, τῆς συζύγου σου, τῶν γειτόνων σου, τῶν φίλων σου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅλης τῆς πόλεως, πλὴν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑβραίων, ἤθελε γράφεις ἀσυγκρίτως ὀρθότερα· δὲν εἶναι ὁ λόγος μου μόνον περὶ τῆς ὀρθογραφίας, ἀλλὰ τὸ ἀξιολογώτερον περὶ τοῦ ὕφους. Ὅχι φίλε μου, ὅτι φαντᾶζομαι νὰ γράφω καλὰ, καθὼς νομίζεις, ἀλλ' ὅτι ἐκοπίασα περισσότερο ἀπὸ τὴν λογιότητά σου καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ διὰ τὴν σημερινὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Ἴδου λοιπὸν ἀποτολμῶ νὰ σέ σημειώσω ὀλίγα ἀπὸ τὰ πολλά, καὶ ἂν εὐχαριστῆσαι εἰς αὐτὰς τὰς φιλικὰς μου παιδαγωγίας, εἰς τὸ ἐξῆς θέλει σέ γράφω περισσότερα· αὐτὰ εἶναι ὠφελιμώτερα ἀπὸ τὸ μανιφέστον τῆς Ῥωσσίας.

Διὰ τί· ὅταν εἶναι ἐρώτησις, εἶναι ὀρθόν, ἀλλ' ὅταν ἦναι αἰτιολογικόν, πρέπει νὰ λέγῃς διότι· παραδείγματος χάριν διὰ τί δὲν μὲ ἔγραψας εὐθύς; διότι εἶχον τὴν ἀσχολίαν τῆς ἑορτῆς μου. Ἄν εἶπῃς διὰ τί εἶχον τὴν ἀσχολίαν κτλ. εἶναι βαρβαρισμός. *Εὐρῆκα* γράφεις κακῶς, γράφε εἰς τὸ ἐξῆς *εὐρηκα*. — *Τίποτε* τὸ σ εἶναι περιττόν· λέγε *τίποτε*. μὲ τὸ νὰ *ἔγινε κουμπάρος* κτλ. ὀρθότερον μὲ φαίνεται, διὰ τὸ νὰ *ἔγινε κουμπάρος*. — *Ἄνωφε.λῆρ* καὶ *δυστυχήρ*, — *ἀνωφε.λῆ* καὶ *δυστυχῆ* λέγουσιν οἱ Ἕλληνες. — *ἔλαβε ζημίας πο.ι.λάς*· δὲν ἦτον ὀρθώτερον τὸ νὰ μεταχειρίζεσαι τὸ *ἔλαβε* διὰ τὰ κέρδη, καὶ ὅταν ἦναι περὶ ζημίας ὁ λόγος, νὰ λέγῃς *ἐδοκίμασεν ἢ ὑπέφερε* τοῦ *εἶπορ*, τοῦ *ἀπεκρίθη* καὶ τὰ

τοιαῦτα. Λέγε καθὼς οἱ Κωνσταντινουπολίται, τὸν εἶπον, τὸν ἀπεκρίθη.

"*Εὐλα* καλλιώτερον εἶναι τὸ *εὐθέ*.—*Αὐταῖς ἢ ἀποκρίσαις* λέγε· *αὐταὶ αἱ ἀποκρίσεις*.

Νὰ κάμωμεν· γράφε τὰ ῥήματα μὲ *ω*, ὡσάκις προηγείται τὸ *νά*.—*Νὰ κάμωμεν, νὰ φάγωμεν, νὰ εορτάσωμεν* τὴν εορτὴν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, *νὰ ὑπάγωμεν* εἰς τὸν οἶκον τοῦ πρωτοψάλτου, διὰ *νά* τὸν χαιρετήσωμεν καὶ *νά* τὸν συγχαρῶμεν, ὅτι τὸν ἐλάττωσαν τὸν μισθόν του, διὰ τὸ *νά* ἐπλούτησε.

"*Ἄμποτε νὰ ἤμουν*·—*ἄμποτε νὰ ἤμην*, εἶναι ὀρθώτερον.

Σοὶ ἔγραφα εἶναι ἑλληνικώτερον, καὶ ἴσως διὰ τοῦτο τὸ μεταχειρίζεσαι· μὲ ὄλον τοῦτο, φίλε μου, προτιμῶ τὸ *σέ ἔγραφα*, ἀγκαλιὰ κοινότερον· τοῦτο θέλει σέ φανῆ ἴσως παράδοξον. Ἐπιθυμητὸν ἦτο βέβαια νὰ κανονίσωμεν τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον ἀπαραλλάκτως κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον, πρέπει λοιπὸν τόσον νὰ προσεγγίζωμεν εἰς αὐτήν, ὅσον συγχωρεῖ τὸ ἔθος· καὶ τὸ ἔθος δὲν συγχωρεῖ πάρεξ ὅσα δὲν μακρύνονται πολλὸν τῆς κοινῆς ἀκοῆς καὶ τῆς σαφηνείας, δῆλα δὴ πρέπει νὰ λαλῆ τις ὄχι μόνον σοφῶς ἀλλὰ καὶ σαφῶς· τοῦτο μῆτε ὁ Εὐγένιος ἠδυνήθη νὰ φυλάξῃ ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ μίσγει πολλάκις τὰ ἑλληνικώτατα μὲ τὰ βάρβαρα.

Νοσοκομεῖον· διατί μὲ περισπωμένην, νὰ ζῆ ὁ Δημήτριός μου; διὰ τί μὲ δύο σ; τὸ νοσοκομεῖον τοῦ νοσοκομείου.

Τὸν κάθε μῆναν· πολλὰ ἀγαπᾷς τὰ περιττὰ γράμματα· *μῆνα ὄχι μῆναν*· ὀρθότερον μὲ φαίνεται κατὰ *μῆνα ἢ καθ' ἕκαστον μῆνα*.

Τοὺς ἐκατάπεισε, γράφε τοὺς κατέπεισε.

Και ἀντίς διὰ τὰ λάβω καρμίας ἀμοιβὴν κτλ. "Ἐχεις δίκαιον, ψάλτα μου, ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλαβεν ἀντιτιμῆς αἰσχύνην· ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν δύνασαι νὰ λάβῃς τὸ δίκαιόν σου εἰς τοῦτον τὸν ἄδικον κόσμον, σπούδασον κἄν νὰ γράφῃς ὀρθά· καὶ ἀντὶ τὰ λάβω καρμίας κτλ. ἢ εἶτι ὀρθότερον, ἀντὶ τοῦ τὰ λάβω κτλ.

Τέτοιους γράφε τοιούτους.

Μὲ ὄλον ὁποῦ ἔκαμε, — μὲ ὄλον ὁποῦ εἶπε, — μὲ ὄλον ὁποῦ ἔφαγε, καὶ τὰ τοιαῦτα· οὕτως ἔγραφον καὶ ἐγώ, δὲν εἶναι ὁμως πολὺς καιρὸς ἀφοῦ μεταχειρίζομαι τὸ μὲ ὄλον ὅτι ἔκαμε, μὲ ὄλον ὅτι εἶπε κτλ. ἴσως ἔχω ἄδικον.

Εὐθὺς ὁποῦ ἐμβήκασιν, ἠθέλησαν κτ. ὀρθώτερον μὲ φαίνεται, εὐθὺς ὅταν ἐμβήκασι ἢ εὐθὺς ὡς ἐμβήκασι, ἢ ὡς ἐμβήκασιν, εὐθὺς ἠθέλησαν κτ. καθ' ἑαυτῶν· τὸ καθεὶς ἢ κἄν πᾶς ἑαυτῶν μὲ φαίνεται ὀρθότερον.

Πεινάς γράφε ποινάς.

Ἐλπίζω ὅτι δὲν θέλει σὲ κακοφανῆ ἢ τόλμη τὴν ὁποίαν ἔλαβον νὰ σὲ διορθώσω. Ἄμποτε νὰ εἶχον καὶ ἐγὼ κἄνενα φίλον διορθωτὴν τῶν ἰδικῶν μου μεγάλων καὶ πολυαριθμῶν σφαλμάτων! μὲ ὄλον τοῦτο μὴν ἀπελπισθῆς καὶ μὴ νομίσης ὅτι τὸ πρᾶγμα χρειάζεται πολλοὺς κόπους· σὲ βεβαιώνω χωρὶς μετριάσματα, ὅτι τὸ ὕφος σου καλλύνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, καὶ αὐτὸ βλέπων, ἠθέλησα νὰ σὲ δώσω νύξιν νὰ τὸ καλλωπίσης ἀκόμη περισσότερο. Ἄν εἶχον καιρὸν, ἤθελε σὲ γράψω μίαν γραμματικὴν ὁλόκληρον, καὶ τότε δὲν εἶχες πλέον χρεῖαν ἐμοῦ, μήτε ἤθελε παραπονῆσαι ὅτι δὲν καταλαμβάνεις τὰ συγγράμματά μου. Ἄν ἤξευρες, φίλε, πόσον ἐγὼ λυποῦμαι, καὶ πόσην ἀτυχίαν νομίζω, νὰ κοπιᾶζω διὰ τοὺς ἀλλοτρίους, εἰς καιρὸν ὅταν ἦτον δυνατὸν καὶ δίκαιον νὰ προσφέρω τὰς ἀπαρ-

χάς τῶν κόπων μου εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μου, ἂν οἱ ὁμογενεῖς εἶχον ζῆλον ἀληθῆ τοῦ καλοῦ, καὶ ἂν ἤξευρον πόθεν ἔπρεπε νὰ κάμωσι τὴν ἀρχήν· μὲ ὅλον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἀπελπίζωμεθα. Ἀλλὰχ-κερίμ! λέγω καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ τὸ μεταχειρίζεσαι καὶ ἡ λογίότης σου, λησμονήσας ὡς φαίνεται, ὅτι ἡ γλῶσσά σου ἔχει τὸ ἔχει ὁ Θεός! πολλὰ ἡδύτερον εἰς τὴν ἀκοὴν ἀπὸ τὸ τρισβάρβαρον Ἀλλὰχ κερίμ!

Πρόσμενε πράγματα μεγάλα καὶ παράδοξα· ὅπως ἂν συμβῆ τὸ πρᾶγμα, φαίνεται ἀδύνατον εἰς τὸν ὀλίγον μου νοῦν τὸ νὰ μὴ συμβῆ καμμία μεταβολή.

Ἐρρώσω, καὶ γίνου φρόνιμος ὡς ὁ ὄψις, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσὶ διὰ πολλὰς αἰτίας.

K. I. καὶ K. τῆς B. A.

Γράφε με συνεχῶς καὶ διεξοδικῶς καὶ ὀρθῶς καὶ φιλικῶς. Σφράγισον τὰς ἀσφραγίστους ἐπιστολάς πρὶν νὰ τὰς δώσης· ζητῶ καὶ πάλιν παρὰ τῶν κυρίων Βαχατόρηδων (ὡς βλέπεis) τὰ γρόσια 227:80. Ὅταν λάβῃς τὰς τρεῖς Κατγῆσεις τοῦ Μόσχας, πρόσθεε εἰς αὐτὰς καὶ τρεῖς Συνόψεις, καὶ τρεῖς μικρὰς τῆς Καρλοβίτζης· καὶ πέμψεμέ τα μὲ πρῶτον διὰ χειρὸς τοῦ Δόμινου, ἐντετυλιγμένα εἰς χονδρὸν χαρτίον.

14.

Ἐκ Μορπελλιέρ 13 Ἀπριλίον 1788.

Φίλιτατέ μου Δημήτριε!

Ἐχεις δίκαιον, ἀγαπητέ μου, νὰ μοῦ παραπονήσαι ὅτι δὲν σε γράφω συνεχῶς· ἀλλ' ἂν ἤξευρες τὸ ἥμισυ μόνον

τῶν ἀσχολιῶν μου, ἤθελε βέβαια μὲ συγχωρήσης τὴν ἀναγκαίαν μου ταύτην σιωπὴν. Καὶ δὲν εἶναι μόναι αἱ ἀσכולίαι, αἱ ὁποῖαι μὲ κωλύουσι ἀπὸ τοῦ νὰ σὲ γράψω συνεχῶς· ἔχω ἀκόμη τὴν ἀνιαρὰν μέριμναν πῶς ἔχω νὰ κάμω, ποίαν ἀπόφασιν πρέπει νὰ λάβω διὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου, ἢ ὁποῖα ἐξ ἀτυχίας συμβαίνει εἰς καιρὸν πολέμου φοβεροῦ παντάπασιν ἀνομοίου μὲ τοὺς παρελθόντας ὅλους πολέμους. Σὲ ἔγραψα πολλάκις νὰ παρακινήσης τοὺς κυρίους Βαχατώρηδες, ἔγραψα καὶ ἐγὼ κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν εὐγενεϊάν των δεόμενος νὰ μὲ πέμψωσι τὰ ἐναπολειφθέντα γρόσια 227, 80, μὲ ὑπόσχεσιν σταθερὰν καὶ ἀμετάβλητον νὰ μὴ ζητήσω πλέον οὔτε ὀβολὸν εἰς τὸ ἐξῆς παρὰ τῆς εὐγενείας των· καθὼς μήτε δίκαιον ἔχω πλέον νὰ τοὺς ἐνοχλῶ. Προσμένω λοιπὸν κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν καὶ τὴν ἀπόκρισιν τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ἀπόκρισιν τῆς λογιότητός σου. Ὅταν αὐτὰ τὰ τελευταία ἀργύρια λάβω, ἂν εὕρω κανένα ἄλλον τρόπον ζωοτροφίας τοσοῦτον μόνον, ὅσον ἀρκεῖ διὰ νὰ μείνω ἀκόμη ἔτος ἕν τουλάχιστον εἰς τὴν Εὐρώπην, ἕως οὐ νὰ ἰδῶ ποίαν ἐκβασιν ἔχει νὰ λάβῃ αὐτὸς ὁ πόλεμος, ὅστις ἀνήφθη ἐξ ἀμαρτιῶν μου, θέλει μείνω, εἰ δὲ μὴ, καταβαίνω εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ περνῶ εἰς τὸ Τεργέστιον, ἢ εἰς καμμίαν ἀπὸ τὰς Ἑνετικὰς νήσους, οἷον Κέρκυραν, Ζάκυνθον, ὅπου δύναμαι νὰ πράττω τὴν Ἰατρικὴν μέχρις οὐ νὰ κατασταθῶσι τὰ πράγματα. Ὁ πόλεμος ἐνδέχεται νὰ ἦναι μακρότατος· ἐγὼ, φίλε μου, δὲν ἔχω ἡσυχίαν μήτε νυκτὸς μήτε ἡμέρας, συλλογιζόμενος τὰ ἐνδεχόμενα· ὁ Θεὸς ὁμῶς εἶναι δυνατὸς, καὶ εὕρισκει τρόπους σωτηρίας παντοίους ἀγνώστους καὶ ἀνελπίστους εἰς ἡμᾶς. Νέα δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω, ἐπειδὴ αὐτοῦ τὰ μαθηάνετε πρὸ ἡμῶν· ἡμεῖς

ἀκόμη δὲν ἐμάθομεν ἐδῶ τὴν τύχην τοῦ πρέσβειος τοῦ Αὐτοκράτορος· τὸν ἐφυλάκωσαν; τὸν ἐθανάτωσαν; τίποτε δὲν ἤξεύρομεν διότι ἐκόπη ἡ δι' ἐπιστολῶν κοινωνία μεταξὺ Βελιγραδίου καὶ Σεμλίνου. Ὅλος ὁ κόσμος θέλει καὶ βεβαιοί, ὅτι αὐτὸν τὸν πόλεμον τὸν διήγειρεν ἡ Ἀγγλία, καὶ τοὺς ἔρριψε τοὺς ἄφρονας εἰς βυθὸν ἀμηχανίας, ἀπὸ τὸν ὅποσον ἐγὼ δὲν ἤξεύρω πῶς καὶ τίνι τρόπῳ θέλει ἐκθῶσι· ταύτην τὴν ὥραν μανθάνομεν ὅτι ἔννεακόσιοι Τοῦρκοι ἐπάτησαν τὴν Πατζκόβαν, μικρὰν πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁ στρατηγὸς τῆς πόλεως ἰδὼν μακρόθεν τὴν ἐφοδὸν τῶν Ὀθωμανῶν, ἀφῆκε τὰς πύλας τοῦ τείχους ἀνοικτάς, ἔκρυψε τοὺς στρατιώτας εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, ἔστησε τὰ κανόνια του εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας, μὲ τρόπον ὅμως ὥστε δὲν ἐφαίνοντο· εἰ τρισάθλιοι Τοῦρκοι νομίσαντες τὴν πόλιν ἐγκαταλειμμένην ἀπὸ φόβου, ἐμβῆκαν μὲ θρήαμβον ἀλαλάζοντες καὶ κράζοντες τὸ *γκιαοὺρ κατζτέ*· μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἐκλείσθησαν αἱ πύλαι, τὰ κανόνια ἐξέρασαν ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν πῦρ ἀκατάπαυστον, τί τὰ πολλά, φίλε μου, δὲν ἔμεινε οὐδένας ἀπὸ τοὺς ἔννεακοσίους. Ἡ πολιορκία τοῦ Βελιγραδίου ἦτον νὰ ἀρχήσῃ τῇ ἰδίᾳ τοῦ παρελθόντος Μαρτίου. Γράφε με καὶ ἡ λογιότης σου, παρακαλῶ, ὅσα νέα ἀκούεις αὐτοῦ, εἰς χαρτίον ὅμως τῆς πόστας, τὸ ὅποιον θέλει τὸ ζητήσης τὸν Δόμινον καὶ θέλει σὲ τὸ δῶσῃ μετὰ χαρᾶς, διότι, ἀδελφέ μου, ἔχω χρεῖαν οἰκονομίας· γράφε με συνεχῶς, καὶ μὴ συνερίζεσαι μὲ ἐμέ, διότι ἔχω φροντίδας πολλὰς· τάχυνον ὅσον δύνασαι τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀργυρίων· αὐτὰ εἶναι τὰ τελευταῖα, δὲν θέλει πλέον ζητήσω τίποτε· ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ δὲν θέλει μὲ ἐγκαταλείπη· τὸ βιβλίον

ἄρχησε νὰ πωλῆται, ἀλλὰ χρειάζεται καιρὸς πολὺς διὰ νὰ πωληθῆ, ἔπειτα ἀπὸ τὰ συναχθέντα ἀργύρια ἔχει πρῶτον νὰ πληρωθῆ ὁ τυπογράφος καὶ εἴτι μείνη εἶναι ἰδικόν μου· τῶρα ἀσχολοῦμαι εἰς ἄλλα πράγματα ἀναγκαιότερα δι' ἐμέ, ἴσως δὲ καὶ ἐνδοξότερα, ἂν ὁ Θεὸς εὐλογῆσῃ τοὺς κόπους μου. Ἐρῶσο, φίλτατέ μου Δημήτριε, τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὴν νύμφην μου ἀσπάζομαι, τοὺς συγγενεῖς ὅλους κατ' ὄνομα ἡδιστα προσαγορεύω· ἔγραψα πρὸς ὅλους τὸ νέον ἔτος καὶ ἐλπίζω νὰ ἔλαβον τὰς ἐπιστολάς· μου· ἀπόκρισιν νὰ ἔχω ταχεινὴν· διδε τὰς ἐπιστολάς σου πάντοτε τὸν Δόμινον, ὅστις μὲ τὰς πέμπει ἀσφαλῶς. Ἀλοίμονον εἰς ἐμέ, ἂν δὲν εἶχον τὸν Δόμινον καὶ τὸν Δημήτριον! ὁ Θεὸς ὁμως συγχιρνᾷ πάντοτε τὸ ἀψίνθιον μὲ τὸ μέλι, καὶ δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ πέσωμεν εἰς ἀπόγνωσιν. Γράψε με τὴν κατάστασίν σου, ἂν ἐλευθερώθῃς ἀπὸ τὰ βάσανά σου, καὶ γίνωσκε ὅτι δὲν ἔχεις εἰλικρινέστερον φίλον ἀπ' ἐμέ· ἂν δὲν ἔχω ἔλαιον νὰ ἀλείψω τὴν πληγὴν σου, ἔχω καὶ σπλάγχνα νὰ τὴν οἰκτείρω· τὴν σύνεuvόν σου ἡδιστα προσαγορεύω. Καὶ πάλιν ἔρῶσο!

Τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῆς Ρωσίας εἶναι 18 τῆς Λίνεας λεγόμενα, καὶ ἄλλα τσαῦτα σχεδὸν δευτέρας καὶ τρίτης κλάσεως· δὲν ἐκίνησαν ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κρονστάδ· εἶναι ὁμως μεγάλη ἡ ὑποψία ὅτι ἡ Ἰσπανία μελετᾷ νὰ τὰ ἐμποδίσῃ δυναστικῶς· δὲν ἤξεύρω τί ἔχει νὰ γεννηθῆ ἀπὸ τοιοῦτον ἀπροσδόκητον κίνημα. Ἠξεύρεις καλῶτατα ὅτι ἡ Ἰσπανία συνεκρότησε πρὸ χρόνων τινῶν φιλίαν μὲ τὴν πόρταν· ἤξεύρεις ὅτι ἡ πόρτα ἔπεμψε περὶ τούτου πρέσβυν εἰς Μαδρίτιον, ἤξεύρεις ἴσως ὅτι αὐτὸς ὁ πρέσβυς ἐκίνησεν ἤδη ἀπὸ τὴν Ἰσπανίαν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλὰ δὲν ἤξεύρεις (νομίζω) τὸν βαρβα-

ροχονδροειδέστατον καὶ ὑπερήφανον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ πρέσβυς ἐφέρθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας· εἶναι νόστιμον καὶ περιεργείας ἄξιον· εἶναι, φίλε μου, συνήθεια, ὅταν ἓνας πρέσβυς ἀποδημῇ ἀπὸ τὴν μητρόπολιν πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπέμφθη, νὰ ἀποχαιρετᾷ τὸν βασιλέα. Ἐζήτησε λοιπὸν ὁ βάρβαρος τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἀπὸ τὸν βασιλέα, διὰ νὰ ὑπάγῃ μετὰ δορυφορίας καὶ λαμπρᾶς παρατάξεως (καθὼς εἶναι συνήθεια) εἰς τὴν τελευταίαν ἐπίσκεψιν· τοῦ ἐδόθη ἡ ἡμέρα, τοῦ ἐδόθη ἡ ὥρα· ὁ βασιλεὺς ἐπὶ θρόνου περικυκλωμένος ἀπὸ ὅλην τὴν βασιλικὴν φαμηλίαν, ἀπὸ τοὺς μεγιστᾶνας ὅλους, προσμένει τὸν τζελεμπῆ· ὁ τζελεμπῆς δὲν φαίνεται ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν, μήτε καταδέχεται νὰ δώσῃ κἄν εἶδησιν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς αἰτίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐμποδίσθη νὰ κάμῃ τὸ χρέος του. Ἀφίνωσε νὰ λογιᾶσῃς, φίλε μου, τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἀγανάκτησιν· πνέων ἀπειλῆς καὶ θυμοῦ γράφει εὐθὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν παραπονούμενος διὰ τοιοῦτον ἀσυνεῖθιστον καὶ χωρὶς παράδειγμα περιφρονητικὸν ἔργον τοῦ πρέσβεως· ὁ καλὸς σου Μουσουλμάνος μόλις κατεδέχθη τῇ ἐπαύριον νὰ μυνήσῃ τὸν βασιλέα, ὅτι ἡ βροχὴ τῆς χθεσινῆς ἡμέρας, τὴν ὁποίαν φοβεῖται πολλὰ, τὸν ἐμπόδισεν ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν· μανθάνων ἔπειτα ὁμως ὅτι εἶχε γράψῃ κατ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, ἐταπεινώθη ὁ ἀλαζὼν πρέσβυς, προσέπεσε κράζων τὸ σῶσον ἐλέησον, καὶ μετὰ βίας ἐμείλιξε τὸν βασιλέα καὶ τὸν κατέπεισε νὰ μὴ πέμψῃ τὰς ἐπιστολάς. Τί λέγεις, φίλε μου; ἂν μετὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ὄνειδη, τὰ ὁποῖα ἔλαθον καὶ λαμβάνουσι καθ' ἐκάστην οἱ Εὐρωπαῖοι ἀπ' αὐτὸ τὸ ὑπερήφανον γένος, ζητοῦσιν ἀκόμη καὶ προθυμοῦνται νὰ

ἐμποδίσωσι τὴν πτώσιν του, ποῦ ἔμεινε πλέον ἢ σοφία
καὶ φρόνησίς των ;

15.

Ἐκ Μονπελλιου, τῆ 3 Μαΐου, 1788.

Φίλε μου χαίροις !

Μία περίστασις ἀπροσδόκητος μὲ ἀναγκάζει νὰ ὑπάγω
εἰς Παρισίους, ὅπου ἔχω νὰ διατρέψω ὀλίγους μῆνας, διὰ
νὰ ἐρευνήσω πράγματα ἀναγκαῖα εἰς τὴν βασιλικὴν βι-
βλιοθήκην, καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε σοφῶν. Καιρὸν δὲν ἔχω
νὰ σὲ γράψω περισσότερα· τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα σὲ
ἔγραψα πολλά. Τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὴν νύμφην μου
ἄσπασον ἐκ μέρους μου· τοὺς συγγενεῖς ὅλους κατ' ὄνομα
ἓνα πρὸς ἓνα ἠδίιστα προσαγόρευσον πᾶρ' ἐμοῦ· γράφε με
εἰς τὸ ἐξῆς εἰς χαρτίον λεπτὸν τῆς πόστας λεπτὰ ὀλίγα
καὶ σοφά. Ὑγίαινε, φίλε μου, καὶ ἀγάπα με πάντοτε· μὴ
ταράττεσαι διὰ τὸν μακρυσμὸν μου, ἐλπίζω ὅτι θέλει
εἶναι εἰς τιμὴν καὶ ὠφέλειαν τοῦ γένους, ἂν ὁ Θεὸς μὲ
χάριση ζωὴν καὶ σταθερωτέραν ὑγείαν.

Κοραῆς I. καὶ K. τῆς
ἐν M. B. A. τῶν ἐπιστ.

Λύριον κινῶ σὺν Θεῷ· ἐλπίζω ὅτι κατέπεισας τοὺς κυ-
ρίους Βαχατόριδες νὰ πέμψωσι τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα ἀργύρια.

Ἐκ Παρισίων, 15 Σεπτεμβρίου 1788.

Ἐλλογατέ μου Πρωτοψάλτα!

Εἰς τὰς 24 τοῦ παρελθόντος ἀπεκρίθην εἰς τὰς ἐπιστολάς του 31 Ἰανουαρίου 29 Μαρτίου καὶ 30 Μαΐου, ἀλλὰ κατεσπευσμένως, ἐπειδὴ δὲν εἶχον εὐκαιρίαν νὰ ἐκτείνω περισσότερο τὴν ἐπιστολήν μου. Καὶ ἀγκαλὰ μῆτε τώρα εὐκαιρῶ, μὲ ὄλον τοῦτο ἀναγκαζόμενος καὶ ἀπὸ τὸ χρέος τὸ πρὸς τὴν λογιότητά σου, καὶ ἀπὸ τὴν ἡδονὴν τὴν ὁποίαν δοκιμῶ, ὅσάκις γράφω πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, ἀπεφάσισα σήμερον ἡμέρᾳ Κυριακῇ νὰ σὲ εἰπῶ κἂν ὀλίγα περὶ τῆς ἐλεύσεως μου ἐνταῦθα.

Ἀπὸ τὰς 24 Μαΐου εὐρίσκομαι λοιπὸν εἰς τὴν ἐπιφανεστάτην πόλιν τῶν Παρισίων, εἰς τὴν κατοικίαν πασῶν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν εἰς τὰς νέας Ἀθήνας· παράστησον εἰς τὸν νοῦν σου μίαν πόλιν μεγαλητέραν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, περιέχουσαν ὀκτακοσίας χιλιάδας ἀνθρώπων, πλῆθος Ἀκαδημιῶν διαφόρων, πλῆθος δημοσίων βιβλιοθηκῶν, πᾶσαν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τέχνην εἰς τελειότητα, πλῆθος σοφωτάτων ἀνδρῶν διεσπαρμένων εἰς ὅλην τὴν πόλιν, εἰς τὰς πλατείας, εἰς τοὺς φόρους, εἰς τοὺς καφενέδες, ὅπου εὐρίσκεις πάσας εἰδήσεις πολιτικῆς, καὶ φιλολογικῆς ἐφημερίδας, γαζέτας, εἰς γερμανικὴν, ἀγγλικὴν, γαλλικὴν, εἰς πᾶσαν ἐν ἐνὶ λόγῳ διάλεκτον, στοχάσου λέγω τὰς περισσότερας πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως οὕτω πολυπληθεῖς, καθὼς εἶναι τὸ τρίστρατον αὐ-

τοῦ τὴν κυριακὴν τὸ πρωί, ὅταν ἀπολύωσι συνάμα αἱ δύο ἐκκλησίαι, πρόσθετες εἰς αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν, ἄλλο πλῆθος ὄχρουμένων εἰς τὰς ἀμάξας, καὶ τρέχοντας ἐνθεν κακεῖθεν μὲ τοσαύτην ὄρμην, ὥστε μόλις φθάνεις νὰ φύγῃς τὸν κίνδυνον τῆς καταπατήσεως· τοιοῦτον εἶναι, φίλε μου, τὸ Παρίσιον. Αὐτὰ φίλε μου, προξενουσί μεγάλην ἐκπληξιν εἰς καθένα, ἀλλὰ δι' ἓνα "Ἕλληνα, ὅστις ἤξεύρει ὅτι πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν οἱ πρόγονοί του εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶχε φθάσωσιν εἰς τὸν αὐτὸν (καὶ ἴσως ἀνώτερον) βαθμὸν τῆς σοφίας, μὲ τὴν ἐκπληξιν σμίγεται καὶ μελαγχολία· ὅταν ὁμως προσεπισυλλογισθῇ, ὅτι τὰ τοσαῦτα καλὰ, ὅχι μόνον ἀπέπησαν τὴν σήμερον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀντεισῆχθησαν ἀντ' αὐτῶν μύρια κακὰ, ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἐβασίλευαν οἱ σοφώτατοι νόμοι τοῦ Σόλωνος, (τοῦ ὁποίου, φίλε μου, τὸ ὄνομα ἤκουσα πολλάκις τοὺς ἐνταῦθα σοφοὺς νὰ τὸ προφέρωσι μὲ ἓνα εἶδος λατρείας,) δυναστεύει τὴν σήμερον ἡ ἀμάθεια, ἡ κακία, ἡ βία, τὸ ζορμπαλίκι, ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἀναισχυντία, ὅτι ἀντὶ τῶν Μιλτιαδῶν καὶ Θεμιστοκλέων, τοὺς ὁποίους ἀκόμη θαυμάζει ἡ Εὐρώπη, κυβερνώμεθα οἴμοι! ἀπὸ ποίους; ἢ ἀπὸ χαμάλιδες καὶ ντεβετζίδες, ἢ ἀπὸ βαρβάρους καλογερίσκους, χειροτέρους καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐξωτερικοὺς τυράννους, διότι ἐκείνους ὡς λύκους δύνασαι κἄν νὰ τοὺς φυλαχθῆς ἀλλὰ τοὺς ἐν σχήματι προβάτων τίς δύναται νὰ τοὺς φύγῃ; ὅταν λέγω, ὁ δυστυχὴς "Ἕλλην, βλέπων ταῦτα, συλλογισθῇ ἐκεῖνα, τότε, φίλε μου, ἡ μελαγχολία μεταβάλλεται εἰς ἀγανάκτησιν καὶ εἰς ἀπόγνωσιν.

Εἶχον καὶ πρὶν νὰ ἔλθω, ἀπέκτησα καὶ μετὰ τὸν ἐρχομόν μου πολλοὺς σοφοὺς φίλους, μάλιστα ἐκ τῆς φιλολο-

γικῆς Ἀκαδημίας, ἀνθρώπους ὄχι μόνον ἐπιστήμονας, ἀλλὰ καὶ χρηστοθήεις καὶ φρονίμους τῶν πραγμάτων κριτάς, οἱ ὅποιοι οἰκτείρουσι τὴν σημερινὴν τοῦ γένους κατὰστάσιν. Δὲν εἶναι ὁμως ὅλοι οἱ Εὐρωπαῖοι τοιοῦτοι· ἔχομεν καὶ πολλοὺς ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι ἀποδίδουσι τὸ σφάλμα τῆς δυστυχίας ταύτης; εἰς ἡμᾶς, καὶ ἴσως δὲν ἔχουσι τόσον ἄδικον. Ἐπρεπεῖν ὁμως νὰ ἦναι μετριώτεροι εἰς τὰς κρίσεις των, ἐνθυμούμενοι μάλιστα τὸ σοφὸν παρὰγγέλμα ἐνὸς τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, « κειμένω μὴ ἐπέμβαινε »· αὐτοὶ φίλε μου, ὄχι μόνον δὲν μᾶς δίδουσι χεῖρα βοηθείας, διὰ νὰ μᾶς ἀναστήσωσιν ἀπ' αὐτὴν τὴν φοβερὰν πτώσιν, ἀλλὰ ζητοῦσι παντοίους τρόπους διὰ νὰ ἐμποδίσωσι καὶ τὴν παρὰ τῶν ἄλλων βοήθειαν, κηρύττοντες ἀναιδῶς εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ὅτι ὁ παρὰ τῶν δύο Αὐτοκρατόρων πόλεμος εἶναι ἄδικος, καὶ ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ εἶναι ἓνα χρησιμώτατον ἔθνος, τὸ ὅποιον εἶναι ἄξιον βοηθείας καὶ πρέπει νὰ βοηθηθῇ παρὰ τῶν λοιπῶν βασιλέων. Ἐνας φιλόσοφος συγγραφεὺς (διὰ νὰ μὴν ἀναφέρω τὸν Βολταῖρον, ὅστις ὀλίγους χρόνους πρὸ τοῦ θανάτου του ἤλεγξε διὰ συγγράμματος τὴν ληθαργίαν τῶν Εὐρωπαϊῶν ἡγεμόνων, καὶ τοὺς ὠνείδισε πανδήμως, ὅτι ὑποφέρουσι τοσαῦτα ὀνειδῆ παρὰ τῶν σαρδαναπάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως), ἓνας λέγω, φιλόσοφος συγγραφεὺς, ὁ Κύριος Βολνέης, ἔγραψε πρὸ μικροῦ περὶ τοῦ νῦν πολέμου, παριστάνων ὅτι ἡ πτώσις αὐτῆς τῆς τυραννικῆς ἐπικρατείας εἶναι εὐκολωτάτη, καὶ ἦτον ὠφέλιμον δι' ὅλην τὴν Εὐρώπην, νὰ παύσῃ πλέον αὐτὴ ἡ τυραννικὴ διοίκησις· τί κλῆνει ὁ Καλὸς σου τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἄς μείνη ἐν ἄφανει· ἔγραψεν ἀντιρρήτικόν λόγον κατ' αὐτοῦ τοῦ τιμίου ἀνδρός, εἰς τὸν ὅποιον σπουδάζει

νά δικαιώσῃ τοὺς τούρκους, λέγων ὅτι αὐτοὶ δὲν ἐβαρβάρωσαν τοὺς ῥωμαίους, ἀλλὰ τοὺς εὐρηκαν βαρβάρους κτ. κτ. καὶ αὐτὸ μὲν δὲν μὲ ἐτάραξε τόσον, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐνταῦθα δὲν ἔχει τὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποίαν εἶχεν αὐτοῦ, ἀλλὰ μὲ ἐλύπησε, φίλε μου, μεγάλως ἓνα νέον σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον ἐφάνη ταύτας τὰς ἡμέρας ἐδῶ, γεγραμμένον ἀπὸ τὸν περίφημον φιλόσοφον τοῦ Βερολίνου τὸν Παύιον, ὅστις ἀγκαλιὰ δὲν φαίνεται φίλος τῶν τούρκων, κατηγορεῖ ὁμως τὸ γένος μὲ μίαν ἀνήκουστον σκληρότητα, λέγων μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα τὰ φοβερά λόγια· « ἡ λήθη τῶν πολιτικῶν νόμων, ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ » δεισιδαιμονία ἐρρίψαν εἰς τὸ γένος τῶν Γραικῶν τόσον » ἰσχυρὰς καὶ τόσον βαθείας ρίζας, τὰς ὁποίας καμμία » δύναμις ἀνθρωπίνῃ δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ τὰς ἐκριζώσῃ. » Ἴδες, ἀδελφέ μου, κατάστασιν; καὶ περὶ μὲν τῆς ἀμαθείας, κανέναν, νοῦν ἔχων ῥωμαῖος, δὲν δύναται νὰ τὸ ἀρνηθῆ, ἀλλὰ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι οὐδεμία ἀνθρωπίνῃ δύναμις δὲν δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὴν πληγὴν, αὐτὸ εἶναι μίαν ἀναίσχυντος συκοφαντίαν. Ἐνεκρώθησαν λοιπὸν τόσον οἱ ῥωμαῖοι ὅπου χρειάζεται θαῦμα θεῖον διὰ νὰ τοὺς ἀναστήσῃ; ὄχι βέβαια! παῦσον τὴν τυραννίαν τῶν τούρκων, καὶ τὴν ἀλαζονικὴν φιλαρχίαν τῶν καλογῆρων, καὶ εἰς διάστημα χρόνων ὀλίγων, χωρὶς θαύματος θεοῦ, οἱ ῥωμαῖοι θέλει σοφισθῶσιν ὡς καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ἀνθρωπος σοφός, ὅταν μὲ ἔδειξε τὸ βιβλίον αὐτό, εἰς τὸν τόπον μάλιστα τὸν κατὰ τῶν δυστυχῶν Γραικῶν, ἰδέ, λέγει, ἀστευεῦόμενος, τί γράφει ὁ Παύιος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τί δύνασαι νὰ ἀποκριθῆς εἰς αὐτά; ἀφοῦ τὰ ἀνέγνωσα, εἰπέ με, τὸν λέγω, ὁμολογεῖς ὅτι εἶμαι ἰατρός; καὶ λέγει· ὁμολογεῖς ὅτι μετέχω καὶ

ὀλίγον φιλολογίας; καὶ μάλιστα λέγει, ἐπειδὴ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν διὰλεκτον, ἤξεύρεις προσέτι καὶ ἄλλας πολλὰς διαλέκτους τῆς Εὐρώπης· καὶ μὲ ὄλον τοῦτο, τὸν ἀπεκρίθην, αὐτὰ ὅλα ἔγιναν, ἀγκαλὰ μὲ θεῖαν βοήθειαν, χωρὶς ὁμῶς θαύματος θείου· καὶ μὲ ὄλον τοῦτο, ὡς ἐμὲ εὐρίσκονται μύριοι εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἰατροί, φιλόσοφοι, γραμματικοὶ κ.τ. βλέπεις λοιπόν, φίλε μου, τὸν εἶπα, ὅτι ὁ Παῦλιος ἀγκαλὰ φιλόσοφος καὶ θαυμαστός συγγραφεύς, φλυαρεῖ περὶ τῶν ρωμαίων, καὶ συκοφαντεῖ ἀναισχύντως τὸ γένος ἐκ μόνης τῆς ἀκοῆς, χωρὶς νὰ τὸ ἰδῇ· αὐτὴ ἡ ἀπόκρισις τὸν εὐχαρίστησε κατὰ πολλὰ· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔμεινα εὐχαριστημένος, ἀγαπητέ μου Δημήτριε, ἐπειδὴ φοβοῦμαι, ὅτι τὸ γένος θέλει μείνη ἀκόμη πολλοὺς αἰῶνας εἰς αὐτὴν τὴν ἀθλιότητα, ἐπειδὴ βλέπω ὅτι ἐξουθενεῖται ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, τοὺς ποτὲ τρισβαρβάρους, οἱ ὅποιοι εἶτι σοφόν, εἶτι καλὸν ἔχουσιν, ὄλων αὐτῶν τὰ πρῶτα σπέρματα, τὰ ἔλαβον παρ' ἡμῶν, καθὼς τὰ ὁμολογοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

Ἦξεύρεις ὅτι ἡ Σουηκία ἐκήρυξεν ἀνελπίστως τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσίας· ἤξεύρεις ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μέχρι τοῦδε ἐφέρθη ἀνάνδρως κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὅτι ἀφῆκε νὰ περάσῃ ἓνα ὀλόκληρον καλοκαίριον, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ σχεδὸν τίποτε· ἤξεύρεις ὅτι ἡ Προυσία ἀπειλεῖ καὶ αὐτὴ νὰ ἐγερθῇ κατὰ τῶν δύο αὐτοκρατόρων, ἂν αὐτοὶ δὲν ἀφήσωσι τὸν καλὸν σου Τοῦρκον εἰς ἡσυχίαν· τὰ πράγματα, φίλε μου, ἠλλάχθησαν πολλὰ, καὶ δὲν εἶναι τὸ ἔτος τῶν 88 ὡς τῶν 68· τότε ἐκοιμῶντο ὅλοι ὕπνον βαθύτατον, ὁ τοῦρκος κατετρέχετο, ἡ Πολωνία διεμερίζετο, καὶ κανένας δὲν ἐλάλει τίποτε· τῶρα ὅλοι εἶναι εἰς ταραχὴν, καὶ τὸ πταῖσμα τὸ ἀποδίδουσιν εἰς τὸν

Αυτοκράτορα. Ἄν αὐτὸς ἐκτύπα κατ' ἀρχὰς τοὺς Τούρκους, τὸν Μάϊον ἢ τὸν Ἰούνιον μῆνα, καὶ μίαν μόνην νίκην νὰ ἐλάβανε κατ' αὐτῶν, ἡ Σουηκία δὲν ἤθελε τολμήσῃ νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον τῆς Ρωσίας· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ Τούρκοι ταύτην τὴν φορὰν ἐπολέμησαν ἀνδρειότερα· καὶ ἀγκαλὰ πάντοτε νικημένοι, τὸ θάρσος ὁμως τὸ ὅποσον εἰδειξαν εἰς τὰς διαφόρους συμπλοκάς, συνήργησε καὶ αὐτὸ νὰ κινήσῃ τοὺς Εὐρωπαϊοὺς εἰς βοήθειάν των. Ἡ Ἀγγλία εἶναι καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ὀθωμανῶν, ἀγκαλὰ δὲν τὸ εἰδειξεν ἀκόμη φανερά· ἡ Δανία εἶναι σύμμαχος τῆς Ρωσίας, τὴν δίδει 10 πλοῖα πολεμικὰ καὶ 12 χιλιάδας στρατιωτῶν. Ἡ ἔχει νὰ ἀναφθῇ ἕνας γενικὸς πόλεμος εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἢ ἡ εἰρήνη θέλει γίνῃ πὸν ἐρχόμενον χειμῶνα ἐξάπαντος, καὶ ἂν ἀπαλλαχθῶσι ταύτην τὴν φορὰν οἱ Τούρκοι, ἐτελείωσε, φίλε μου, τὸ πρᾶγμα διὰ πάντα· δὲν θέλει ἀφήσωσι πλέον οἱ λοιποὶ μήτε Ρωσίαν, μήτε Αὐτοκράτορα νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃ. Αἱ σημεριναὶ εἰδήσεις εἶναι ὅτι ὁ Σουηκικὸς στόλος εὐρίσκεται πολιορκημένος ἀπὸ τοὺς Ρώσους εἰς τὸν λιμένα τοῦ Σθημπόργ, ὁ στόλαρχος εἶναι αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως· ἂν πάθωσι τὴν συμφορὰν τοῦ Τσεσμέ, ἴσως μεταβληθῶσι τὰ πράγματα· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κοινῶν πολέμων.

Ἄλλ' οἱ ἰδικοὶ σου πόλεμοι, ταλαίπωρε φίλε, πότε ἔχουσι νὰ παύσωσιν; ἂν ἤμην αὐτοῦ ἤθελε φιλήσω τὸ στόμα τοῦ μισέρ Δημητρίου διὰ τὰ φρόνιμα λόγια ὅσα εἶπε πρὸς τὸν θεόπνευστον καὶ πνευματέμφορον δεσπότην· ἐγὼ ἐνόμιζον νὰ βλέπω μόνος μου τὰς ὀπτασίας, καὶ πάλιν ἡ ἰδική μου ὀπτασία τί κακὸν σὲ ἔκαμεν ἀδελφέ μου; ἀλλ' αὐτὴ ἡ ὀπτασία ἦτον ὀλέθριος διὰ σέ. Καλὲ

βέβαια ὁ Θεὸς τὸν ἀπεκάλυψε, νὰ σὲ ἐξώσῃ ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά σου οὕτως ἀδίκως καὶ παραλόγως; Ἀλοίμονον εἰς ἡμᾶς, ἂν ἤξευρε τὰς τοιαύτας ὀπτασίας ὁ Παῦλος τοῦ Βερολίνου! καὶ τί δὲν ἤθελεν ἀκόμη εἰπεῖ κατὰ τῶν ἀθλίων Ρωμαίων. Ὁ μισὲρ Δημήτριος ἐφέρθη ὡς ἄνθρωπος νουνεχῆς καὶ ἀληθῆς Ἕλληνας· ἀλλ' ἐπεθύμουν νὰ ἐφέρετο καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντοτε οὕτως· εἰπέ τον ἐκ μέρους μου, ὅτι ὅστις δύναται νὰ κωλύσῃ τὰ κακὰ καὶ δὲν τὰ κωλύει, εἶναι μᾶλλον ἔνοχος παρ' ἐκεῖνον ὅστις τὰ πράττει. Αὐτὴν τὴν τυφλὴν ὑποταγὴν γινώσκοντες οἱ Εὐρωπαῖοι, τὴν ὁποίαν ἔχομεν εἰς τοὺς καλογήρους, μᾶς ἐξουθένισαν παντάπασιν, καὶ λέγουσι κατ' ἡμῶν καὶ δίκαια καὶ ἀδίκως· τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν χρειάζεται μεγάλην φιλοσοφίαν· ἂν δυνάμενος νὰ δεσμεύσω ἓνα κακοῦργον Λέοντα, ὄχι ἄνθρωπον, δὲν τὸ κάμω, δι' αὐτὸ μόνον ὅτι εὗρεθῃ αὐτὸς νὰ φορῇ μαῦρα, καὶ ἐγὼ κόκκινα, στοχάζομαι τὸν Θεόν μου, ὄχι πλέον ὡς δικαιοτάτον, πάνσοφον καὶ πανάγαθον ὄν, ἀλλ' ὡς ἓνα Δία, ὡς ἓνα Ἑρμῆν, ὡς ἓνα Ἡφαιστον, ἐν ἐνὶ λόγῳ ὡς ἓνα θεὸν τῆς μυθολογίας, ὑποκείμενον εἰς μύρια πάθη ἄλογα, ὡς ἐμέ. Ἐξ ἐναντίας ὅσα χρήματα λάβῃ ἀδίκως, ὅσα δάκρυα κᾶμη νὰ ρεῦσωσιν ἀδίκως αὐτὸς ὁ παμπόνηρος καλόγηρος, θέλει τὰ πληρῶσωσιν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου Θεοῦ οἱ Βαχατόριδες, ὁ Κανᾶς, ὁ Κουρμούζης, καὶ ὅσοι ἄλλοι δυνάμενοι νὰ τὸν ἐμποδίσωσι, δὲν τὸ κάμνουναι.

Σὲ ἔγραψα εἰς τὴν προλαβοῦσαν μου, καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνων σὲ λέγω, ὅτι δὲν θέλω πλέον κατὰ τὸ παρὸν καμμίαν βοήθειαν αὐτόθεν· σὲ εἶμαι ὑπόχρεως διὰ τὸν ὑπὲρ ἐμοῦ ζῆλον, εὐχαριστῶ καὶ ἐκ ψυχῆς καὶ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς τὸν εὐγενέστατον μισὲρ Ἀμβρόσιον, διὲ

τὴν προθυμίαν τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς τὸ νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ τῆς λογιότητός σου εἰς βοήθειάν μου· με ὄλον τοῦτο φθάνει πλέον ἕως αὐτοῦ· διὰ τὸν καιρὸν ὅπου ἔχω νὰ διατρίψω ἐδῶ, ἐλπίζω νὰ μὴ μὲ λειψῶσι τὰ ἀναγκαῖα φίλους ἔχω πολλοὺς ἐδῶ καὶ εἰς Μομπελλιέρ, τοὺς ὁποίους δὲν ἐβάρυνα ποτὲ τὸ ἐλάχιστον, ἀλλ' ἔχουσιν, ἀπὸ καλωσύνης των, τοσαύτην ὑπόληψιν εἰς ἐμέ, ὅπου ἐλπίζω, ὅτι δὲν θέλει μὲ ἀφήσωσιν ἀβοήθητον, ἂν λάβω καμμίαν χρεῖαν· ἐγὼ καὶ αὐτὰ τὰ τελευταῖα, ὅπου ἐζήτησα παρὰ τῶν καλῶν Βαχατόριδων, ἦσαν διὰ νὰ κάμω τὰ ἐξοδα τοῦ δρόμου· ἐορτὴ ἐορτῶν καὶ πανηγυρις πανηγύρεων θέλει εἶναι δι' ἐμέ, φίλε μου, ἡ ἡμέρα ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν θέλει μὲ ἀξιῶσει ὁ Θεὸς νὰ πληρώσω τὰ χρέη μου.

Καὶ ἐπειδὴ περὶ φίλων ὁ λόγος, ἔχω πολλοὺς ἐκ τῆς φιλολογικῆς Ἀκαδημίας, οἱ ὅποιοι μὲ ἐδέχθησαν μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας, καὶ μὲ παρεκίνησαν πολλὰ νὰ δώσω εἰς τύπον πολλὰ χειρόγραφα ἀνέκδοτα τῆς ἐνταῦθα βασιλικῆς βιβλιοθήκης, ἐξ ὧν εἶναι καὶ πολλὰ ἰατρικά· ἐλπίζω νὰ κάμω τίποτε, ἂν λάβω τὸν καιρὸν· ἀλλὰ χρειάζεται κόπος μέγας, πρέπει νὰ μεταφράσω, νὰ προσθέσω ἔπειτα σημειώσεις καὶ ἄλλα τοιαῦτα· παρακκάλει τὸν Θεόν, Πρωτοψάλτα μου, (ἐπειδὴ πρωτοψάλτην θέλει σὲ ὀνομάζω, καὶ ἂν αὐτὸς ὁ πατριάρχης ἤθελε σὲ παύσῃ τοῦ ψάλλειν) νὰ εὐοδώσῃ τοὺς κόπους μου, διὰ νὰ καταισχύνωμεν κἄν τὸν φιλόσοφον Παύιον· ἐπειδὴ, φίλε μου, σὲ βεβαιώνω, εἶναι ὀκτὼ ἡμέραι, ἀφ' οὗ μὲ ἔφερε τὸ βιβλίον ὁ φίλος, καὶ ἀκόμη δὲν δύναμαι νὰ τὸ χωνεύσω.

Τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ἅπαντας ἡδιστα προσαγόμευσον παρ' ἐμοῦ, ἐξαιρέτως τὸν ἐξοχώτατον Ἰατρὸν,

Γεώργιον τὸν Κρητα, Νικόλαον Μαντζουράνην καὶ Παναγιώτην Δανιήλ.

Ἐνταῦθα ἐγκεκλεισμένας δύο ἐπιστολάς, τὴν μίαν διὰ τοὺς κυρίους Β. καὶ τὴν ἑτέραν διὰ τὸν Ἀβραάμ τὸν Κουπετζόγλου κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου ταύτην τὴν τελευταίαν σφραγίσας, ἐγχείρισον.

Τὴν νύφην μου θέλει χαιρετήσης ἀκριβῶς ἐκ μέρους μου. Γράφε με συνεχῶς, ἀλλ' εἰς χαρτίον τῆς πόστας, καὶ μὴ μὲ συνερίζεσαι ἂν ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ σὲ γράψω μῆτε συνεχῶς, μῆτε διὰ μακρῶν ἔχω, ἀδελφέ μου, μυρίας ἀσχολίας· ἀπὸ τὸ πρῶτὸ μέχρι τῆς ἐσπέρας δὲν εὐκαιρῶ πάρεξ μίαν ὥραν διὰ τὸ γεῦμα, καὶ ἄλλην μίαν ὥραν διὰ τὸν καφενέν, ὅπου ὑπάγω διὰ τὰς γαζέτας. Ἐπρεπε νὰ γράψω καὶ πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου, ἀλλὰ τί νὰ κάμω; μία ἐπιστολὴ πρὸς τὴν λογιότητά σου μὲ δαπανᾷ τὸν καιρὸν δέκα ἄλλων ἐπιστολῶν ὅσον καὶ ἂν ἀγαπῶ τὸν λακωνισμόν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκριθῶ διὰ βραχέων εἰς τὰ ἰδικά σου βιβλία; ὑγίαινε!

Ἵολος εἰς τὰς προσταγὰς σου,
ΚΟΡΑΗΣ, ΙΑΤΡΟΣ.

17.

Ἐκ Παρισίων, Σεπτεμβρίου 8, 1789.

Φίλιππὲ μου Κίριε Δημήτριε,

Τὸ δίκαιόν σου εἶναι μέγα καὶ πολὺ, καὶ κραυγάζει ἐκδίκησιν. Ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς μακρᾶς σιωπῆς μου.

ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι θέλεις μακροθυμήσειν καὶ πάλιν, καθὼς ἐστάθης πάντοτε εὐσπλαγχνος καὶ μακρόθυμος καὶ πιστὸς φίλος πρὸς ἐμέ. Ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν σου γεγραμμένην εἰς τὰς 9 Φεβρουαρίου, καὶ προσμένω καὶ μίαν ἄλλην σου διεξοδικὴν συνωδευμένην μὲ τὰς κατηγήσεις, καθὼς μὲ λέγει ὁ Δόμινος, τὴν ὁποίαν ἀκόμη δὲν ἔλαβα. Ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν τοῦ Δομίνου, 17 Ἰουνίου, βλέπω ὅτι τυραννεῖσθε πάλιν αὐτοῦ ἀπὸ τὸ θανατικόν· καὶ εἶμαι εἰς μεγάλην φροντίδα δι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, μάλιστα δὲ διὰ τὸν ἀδελφόν μου καὶ τὴν λογιότητά σου, οἱ ὅποιοι καὶ οἱ δύο, θαρράλεωτεροι καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν Ἰπποκράτην, στοχάζεσθε τὸν λοιμὸν ὡς μίαν συνάγχην. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σου ἶδα καὶ τὸν ἄλλον λοιμὸν ὅστις σᾶς τυραννεῖ, τὸν λυμεῶνα λέγω καὶ φθοροποιὸν . . . διὰ κακὰ ὅμως, τὰ προερχόμενα ἐκ μιᾶς ἀμαθοῦς καὶ ὄντως ὀνικῆς ὑπομονῆς, οὔτε σᾶς λυποῦμαι, οὔτε φροντίζω παντάπασι περὶ τούτου. Υἱοὶ τῶν Ἑλλήνων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι; ἕως πότε δὲν ἐγείρεσθε ἀπ' αὐτὸν τὸν βαθὺν ὕπνον τῆς ἀλόγου δεισιδαιμονίας; ἕως πότε ὑπομένετε νὰ καταπατῆσθε ὡς κνώδαλα ἀπὸ τοιούτους ἀνθρωπίσκους; Αὐτοῦ ἔχετε μίαν παροιμίαν, τὴν ὁποίαν σέβεσθε ὡς Εὐαγγελικὴν ῥῆσιν, λέγοντες ὅτι οἱ καλόγηροι εἶναι ἀνθρακες, τοὺς ὁποίους ἂν πιάσῃς σβεστοὺς, ἀμαυρώνεις τὰς χεῖρας, ἂν ἀναμμένους καὶ διαπύρους, καίεσαι. Ἀλλὰ δὲν στοχάζεσθε ὅτι αὐτὰ τὰ δυσχερῆ μᾶς ἔδωκεν ὁ Θεὸς νοῦν καὶ λόγον διὰ νὰ τὰ ἀποφεύγωμεν; δὲν συλλογιζέσθε ὅτι καθὼς τοὺς ἀνθρακας καὶ ζεστοὺς καὶ σβεστοὺς δυνάμεθα νὰ τοὺς πιάσωμεν μὲ τὸ πτύον ἢ μὲ τὴν πυράγγραν χωρὶς τινὸς βλάβης, οὕτω καὶ τὸν ἀτακτοῦντα καὶ παραβάτην τῶν εὐαγγελικῶν προ-

σταγῶν καλόγηρον εἶναι τρόπος νὰ τὸν σωφρονίσωμεν, ἢ καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσωμεν ἀπὸ τὰς κακίας του, μὲ αὐτὸ τὸ πτύον, τὸ ὅποσον μετεχειρίσθη αὐτὸς ὁ καλὸς πρωτοκαλόγηρος ὁ Χριστὸς διὰ νὰ καθαρῖσθαι τὴν ἄλωνα του, χωρὶς κίνδυνον καύσεως ἢ ζοφώσεως; Ἄν οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, φίλε μου Δημήτριοι, ἦσαν φωτισμένοι, δὲν λέγω ἐπιστήμας καὶ τέχνας, ἂν ἤξευραν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας των, τοιαῦτα οὔτε αὐτοὶ τὰ ὑπέφεραν, οὔτε αὐτὸς ἐτόλμα νὰ τὰ βάλῃ εἰς ἔργον. Ἄλλ' οἱ Ῥωμαῖοι φαντάζονται ὅτι ἡ θρησκεία στέκει εἰς μερικὰς ἐξωτερικὰς παρατηρήσεις τοῦ γράμματος, καὶ δὲν ἐξεύρουσιν ὅτι «τὸ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ.» Ἡ ἀληθὴς θρησκεία εἶναι ὅχι μόνον τὸ νὰ μὴν ἀδικῇ ἢ νὰ ἐπηρεάζῃ τις τὸν ἄλλον, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς ἀδικούντας, ὅταν ἡ Πρόνοια τὸν ἔδωκε τοιαύτην δύναμιν. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς συμβαίνει τὸ ἐναντίον· ἐν ὧσφ ὁ προστάτης θλίβει καὶ τυραννεῖ τοὺς ἀδυνάτους καὶ πτωχοὺς, σιωπῇ μεγάλῃ· καὶ τότε μόνον κινουῦνται οἱ δυνατοὶ, ὅταν ἐγγίση τινὰ ἀπ' αὐτούς. Ἄν εἰς τὴν πρώτην παράνομον προσθήκην τῶν πέντε μόνον παράδων καθ' ὑπόθεσιν εἰς τὴν κηδεῖαν ἢ εἰς τὸ βάπτισμα, ἄνοιγε κανένας τὸ στόμα νὰ τὸν εἶπῃ τί πράττεις, τὸ πρᾶγμα δὲν ἠῤῥαξαν εἰς τοσοῦτον. Εἰς τὴν ἀρχὴν πρέπει νὰ θεραπεύωνται τὰ νοσήματα· ὅταν αὐξήσωσι καὶ θηριωθῶσιν, ἐλπίς θεραπείας πλέον δὲν εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ἰκανὰ περὶ τούτων, ἐπειδὴ πολλακίς ἐρρήθησαν χωρὶς ἐλπίδα διορθώσεως.

Ἄς εἰπῶμεν νῦν ὀλίγα καὶ περὶ τῶν ἐνταῦθα πολυθρυλλήτων συμβάντων. Ἔως τώρα αὐτοῦ πρέπει νὰ τὰ ἠκούσετε· καὶ ἐγὼ εὐρίσκομαι πολλὰ ἀπησχολημένος διὰ νὰ περιγράψω τοιαῦτα πράγματα· μ' ὄλον τοῦτο, διὰ νὰ

μὴν ἀδημονῆς κατ' ἑμοῦ, διὰ νὰ μὴ κραυγάζῃς καὶ σχίζῃς τὰ ἱμάτιά σου ὡς ἐπιλεησμένος, καὶ παντάπασιν ἡμελημένος ὑπ' ἑμοῦ, ἀνάγκη εἶναι νὰ μωρολογήσω ὀλίγον.

Ἐξευρε λοιπὸν, πρωτοψάλτα, ὅτι διὰ τὸ νὰ ὑπέπεσεν ἡ παροῦσα βασιλεία τῆς Γαλλίας εἰς βαρύτατα χρέη, τὰ μὲν ἀπὸ τοὺς παρελθόντας πολέμους, τὰ δὲ περισσότερα, καθὼς λέγουσιν, ἀπὸ τὴν διαρπαγὴν καὶ ἀσωτίαν τῶν μεγιστάνων, καὶ τὸ πολυδάπανον μάλιστα αὐτῆς τῆς βασιλείσσης καὶ τῶν ἄλλων ἀρχοντισσῶν τῆς αὐλῆς, ὅσαι τὴν ὑπηρετοῦν, ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος πλέον νὰ ἐπιφορτίσῃ τὸν λαὸν μὲ νέους φόρους, βεβαρυμένον ἤδη κατὰ πολλὰ, ἠναγκάσθη νὰ συναθροίσῃ κοινὴν τοῦ γένους συνέλευσιν, διὰ νὰ εὕρῃ θεραπείαν εἰς αὐτὴν τὴν πληγὴν. Ἐπεμψε λοιπὸν ἐκάστη ἐπαρχία, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν ἐκάστη πόλις καὶ κώμη, αἰρετοὺς πρέσβεις εἰς Βερσαλίαν, κεκλημένους ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνακτα, χιλίους διακοσίους τὸν ἀριθμὸν· τούτέστι, τριακοσίους ἐκ τοῦ κλήρου, τριακοσίους ἐκ τῶν εὐγενῶν, καὶ ἑξακοσίους τοῦ τρίτου τάγματος. Τρίτον τάγμα ὀνομάζουσιν ἰδῶ τοὺς μὴ εὐγενεῖς λαϊκοὺς, δεῦτερον τῶν εὐγενῶν, καὶ πρῶτον τοῦ κλήρου. Αὐτοὶ, καθὼς εἶπα, συνήχθησαν εἰς Βερσαλίαν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαΐου μηνός. Καὶ ὁ ἄναξ καὶ οἱ περὶ τὸν ἄνακτα τοὺς ἐσύναξαν διὰ νὰ εὕρωσι πόρον ἀργυρίου, μὴν ὑποπτεύοντες ἄλλο τί περισσότερον· ἀλλὰ τὸ τρίτον τάγμα ἠθέλησεν ὄχι μόνον νὰ θεραπεύσῃ τὴν παροῦσαν νόσον, ἀλλὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἀκόμη καὶ τὴν ὑποστροφὴν τῆς νόσου. Αὐτὸ διὰ νὰ γένη, ἀνάγκη ἦτο νὰ βάλωσιν οἰκονομίαν εἰς τὰς δαπάνας τῆς αὐλῆς, νὰ ἀνατρέψωσι πολλὰ ἄδικα προνόμια καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν εὐγενῶν, ἀναγκάζοντές τους νὰ πληρόνωσι καὶ αὐτοὶ ἕκαστος κατ' ἀναλογίαν

τῶν ὑπαρχόντων του, ὡς τὸ τρίτον τάγμα. Ὁ κληρὸς καὶ οἱ εὐγενεῖς ἰσχυρογνώμησαν, καὶ οἱ αὐλικοὶ συνεβούλευσαν, καθὼς λέγουσι, τὸ βασιλεῖα νὰ διαλύσῃ τὴν σύνοδον· αὐτὸ ὅμως μὴ δυνάμενον νὰ γένη χωρὶς νὰ προξενήσῃ θόρυβον εἰς ὅλην τὴν βασιλείαν, καὶ μάλιστα εἰς τὸ Παρίσιον, ἔκαμαν νὰ ἔλθῃ τριάκοντα χιλιάδες στράτευμα εἰς Βερσαλίαν, διὰ νὰ εὐρίσκωνται ἔτοιμοι, ἂν ἀκολουθήσῃ καμμία ἐπανάστασις, νὰ τὴν πνίξωσιν εἰς αὐτὰ τὰ σπάργανα· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔλαβεν ἔκβασιν τὴν ἐλπιζομένην καὶ ποθουμένην.

Ἦτον, ἀδελφέ μου, δωδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνός, ἡμέρα Κυριακὴ, πρὸς τὸ ἑσπέρας· ὅλος ὁ κόσμος ἦτον εἰς περιδιάβασιν, εἰς τὸν βασιλικὸν κήπον, ὀνομαζόμενον Κεραμεικὸν, ὅστις εἶναι εἰς τὴν ἄκραν τῆς πόλεως τοῦ Παρισίου. Εἰς αὐτὸν τὸν κήπον εὐρέθην καὶ ἐγὼ μὲ ἓνα φίλον. Ἀκούομεν ἐξαίφνης κτύπους πιστολῶν καὶ τουφεκίων· ἐρωτᾷ ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐξεύρει νὰ εἴπῃ τί εἶναι. Τρέχουσιν ὅλος ὁ λαὸς, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, πρὸς τὰ τελευταῖα ὅρια τοῦ κήπου μετὰ θορύβου, καὶ τί βλέπομεν; πλῆθος στρατιωτῶν ἀπεσταλμένων ἀπὸ Βερσαλίαν, καὶ ἤρχετο κατὰ τοῦ Παρισίου, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν ὁποῖαν ὑπωπτεύοντο, ὅτι ἐμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐπαύριον, ἤγουν τὴν δευτέραν· ἐπειδὴ τὴν δευτέραν ἦτο (καθὼς τὴν ὀνομάζονται) ὁ σκοπὸς τῶν νὰ διαλύσωσι τὴν σύνοδον, καὶ, ἂν ἡ σύνοδος ἐναντιοῦτο, τοὺς μὲν νὰ θανατώσωσι, τοὺς δὲ νὰ ἐξορίσωσι, κτλ. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ ἦτον ὁ πρίγκιψ Λαμβέσκιος· αὐτὸς ἂν ἐπροσφέρετο μὲ φρόνησιν, ἴσως τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπέστρεφε κατὰ τῆς κεφαλῆς τῶν. Ἄλλ' ἢ πρόνοια, ἢ τύχη, ἢ ὅ,τι ἄλλο θέλεις νὰ εἴπῃς, ἢ κεφαλὴ

του δὲν εἶχεν οὔτε δραχμὴν ἐγκεφάλου. Εὐθὺς ὅταν ἐμβῆκεν εἰς τὸν κῆπον, τρέχει ὡς ἐνεργούμενος, ἔλκει τὴν μάχαιράν του, καὶ κατακόπτει τὸ πρόσωπον ἐνὸς ἀθώου καὶ ἀθλίου ἐξηκονταετοῦς γέροντος, ἐντίμου πολίτου, ὅστις εὐρέθη καὶ αὐτὸς περιερχόμενος ὁ ταλαίπωρος ὀμοῦ μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν κῆπον. Αὐτὸ τὸ ἀσπλαγχνον ἔργον κατὰ πρώτην προσβολὴν μᾶς ἔκαμεν ὅλους νὰ πέσωμεν εἰς φυγὴν, καὶ νὰ διασκορπισθῶμεν ἕκαστος εἰς τὸν οἶκόν του. Ἐφθασε καὶ ἡ νύξ, τὴν ὁποίαν ἐπεράσαμεν μὲ μεγάλον φόβον, ἂν καὶ αὐτὸς δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμβῆ εἰς τὴν χώραν, ἀλλ' ἔμενεν ἐξω εἰς τὰ προάστεια. Μόλις ἐξημέρωσε, φίλε μου, καὶ ὅλοι οἱ πολῖται τοῦ Παρισίου, ὑποπευόμενοι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν βλέποντες πλέον φανερώς τοὺς σκοποὺς τῆς αὐλῆς, ἐξωπλίσθησαν ἕκαστος καθὼς ἠδυνήθη μὲ σκοπὸν νὰ πολεμήσωσιν, ἀλλ' ἡ ἡμέρα ὅλη ἐπέρασεν εἰς τὸν ἐξοπλισμὸν. Ὁ δὲ πρίγκιψ Λαμβέσκιος, ἀκούων αὐτὰ, δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐμβῆ εἰς τὴν πόλιν· αὐτὴ ἡ εἰδησις μόλις ἐφθασεν εἰς Βερσαλίαν καὶ εἰς τὰς περιόικους πόλεις, καὶ ἐξωπλίσθησαν ὁμοίως ὅλος ὁ λαὸς τῆς Βερσαλίας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων. Ἡ αὐλὴ, ὁ κληρὸς, καὶ οἱ εὐγενεῖς, βλέποντες αὐτὰ, ἤρχισαν νὰ συλλογίζωνται· ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἦσαν ἀκόμη πᾶρεξ ἀρχαῖ ὠδίνων. Τὴν Τρίτην, πρωτὶ, βλέπει ὁ λαὸς τοῦ Παρισίου, ὅτι δὲν ἔχει ὄπλα ἀρκετὰ διὰ νὰ ἐξοπλίσῃ ὅλους τοὺς πολίτας. Ὑπάγουσι λοιπὸν καὶ πατοῦσι τὰ βασιλικὰ μαγαζία, καὶ τοὺς ἀρσενάδας, καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ εὐρίσκοντο ὄπλα, καὶ τὰ ἐπῆραν ὅλα, ἕως καὶ αὐτὰ τὰ κανόνια, μὲ τὰ ὁποῖα καλὰ ἐγγαστρωμένα ἐστόλισαν τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως, μὲ σκοπὸν νὰ τὰ μεταχειρισθῶσιν, ἂν ὁ Λαμβέσκιος ἐμβαινεν εἰς τὸ Παρίσιον. Καὶ ἂν αὐτὸ συνέβαινε,

φίλε μου, ἤθελεν ἐκείνην τὴν ἡμέραν βεύσειν ποταμηδὸν τὸ αἶμα· καὶ ἴσως ἤμην καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν νεκρῶν, καὶ ἡ λογιότης σου στερημένος τὴν σήμερον ἀπὸ τὴν τοσαύτην μου μωρολογίαν.

Ἄλλὰ τί συμβαίνει (ἐνθυμοῦ ὅτι εἶναι Τρίτη ἀκόμη) μετὰ τὸ γεῦμα; Ὑπάγουσιν οἱ ὀπλισμένοι πολῖται, καὶ περικυκλοῦσι τὴν *Βασιλίαν*, διὰ νὰ ζητήσωσι καὶ νὰ λάβωσιν ἀπὸ τὸν ἄρχοντα καὶ ἐπιστάτην αὐτῆς ὅσα ὄπλα εὕρισκοντο εἰς αὐτήν. Τί εἶναι ὁμως αὐτὴ ἡ Βασιλία; δύνασαι νὰ μὲ ἐρωτήσης εὐλόγως ἡ λογιότης σου, ὅστις δὲν ἶδες πᾶρεξ τὸ Βεζίρ Χάνιον καὶ τὸ κατηρειπωμένον καὶ κλονούμενον Βεζεστένιον. Ἡ Βασιλία εἶναι ἓνα τειχίον μικρὸν, ἀλλ' ὄχυρώτατον εἰς τὰ ἄκρα τῆς πόλεως τοῦ Παρισίου, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκοδομὴ πρὸ πεντακοσίων σχεδὸν χρόνων ἐγένεν εἰς διάστημα δέκα ἐτῶν καὶ μὲ δαπάνην πολλῶν μυλλιουνίων. Αὐτὴν τὴν μετεχειρίζοντο διὰ φυλακὴν, καθὼς εἰς Κωνσταντινούπολιν μεταχειρίζονται τὸ Ἐπταπύργιον· ἀλλὰ φυλακὴν σκληρὰν καὶ πολλὰκις ἄδικον καὶ τυραννικὴν, εἰς τρόπον ὥστε συνέβαινεν ὄχι ὀλίγας φορὰς, ἂν ἐκ δυστυχίας εἰς μίαν σύνοδον ἀνθρώπων ἔφρευγεν ἀπὸ τὸ στόμα σου ἐξ ἀπροσεξίας κἀνένας λόγος κατὰ τῶν μινίστρων, ἂν ἔλεγες, παραδείγματος χάριν, ὅτι ὁ δεῖνα ἐπάτησε στρεβλὰ, νὰ γένης τὴν ἐπαύριον ἀνάρπαστος, καὶ νὰ φυλακισθῆς εἰς αὐτὴν δι' ὅλην σου τὴν ζωὴν, χωρὶς νὰ ἐξεύρη οὔτε συγγενῆς οὔτε φίλος τί ἐγίνες, οὔτε νὰ ἔχης ἄδειαν νὰ γράψης ἐπιστολὴν, ἢ νὰ δώσης τὴν εἶδησιν εἰς κἀνένα, --- φυλακὴ, καθὼς βλέπεις, ὠραία διὰ πρωτοψάλτας. Οἱ ὀπλισμένοι λοιπὸν βλέποντες, ὅτι ὁ ἄρχων Δελονέ (αὐτὸ ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιστάτου) δὲν ἤθελε νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας, τὴν ἐβίασαν·

ἦσαν δύο ὥραι μετὰ τὸ γεῦμα, καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα εἰς τὰς πέντε τὴν ἐπῆραν. Τὸ πρῶτον ἔργον ἐμβαίοντες εἰς τὸ κάστρον ἦτο, νὰ ἀποκεφαλίσωσι τὸν ἄθλιον Δελονέ, καὶ ἄλλον ἕνα δεύτερον ἄρχοντα μετ' αὐτόν. Ἦσαν ἐξ ὥραι, καὶ ἐκβῆκα κατὰ τὸ συνειθισμένον μου, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν καφενὲν νὰ ἀναγνώσω τὰς Ἀγγλικὰς ἐφημερίδας· ἐπειδὴ εἰς ὅλους αὐτοὺς τοὺς θορύβους καὶ τὰς ταραχὰς μὴ νομίσῃς ὅτι ἐφύλαττα τὸν οἶκον· ἐξεναντίας, ἔκβαινα καθ' ἡμέραν διὰ νὰ γίνωμαι αὐτόπτης τοιούτων φοβερῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια ἦσαν δι' ἐμέ, ὡς καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς ὅλους, καινά. Ὑπάγων λοιπὸν εἰς τὸν καφανεὲν, ἠπάντησα τοὺς πορθητὰς τῆς Βασιλείας συνωδευμένους μὲ τριακοσίας ἢ τετρακοσίας χιλιᾶδας λαοῦ, οἱ ὅποιοι περιέφεραν εἰς ὅλας τὰς ρύμας τῆς πόλεως, ἐπάνω εἰς μακρὰ κοντάρια, (θέαμα φρικτόν!) τὰς δύο κεφαλὰς αἱματοσταγεῖς. Αὐτὴ ἡ εἶδησις ἔκαμιν εὐθύς ὄχι μόνον νὰ διασκεδασθῇ ἔνθεν κἀκεῖθεν ὅλον τὸ στράτευμα τοῦ Λαμβεσκίου, τὸ ὅποιον ἦτον ἀκόμη ἐξω τοῦ Παρισίου, ἀλλὰ, φθάνουσα τὸ αὐτὸ ἐσπέρας καὶ εἰς Βερσαλίαν, κατέπληξε τόσον τὴν αὐλὴν, τὸν κλῆρον, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, ὥστε πρῶτον μὲν δὲν ἤθελαν νὰ πιστεύσωσι τὴν πόρθησιν τῆς Βασιλείας, ὡς πρᾶγμα ἀδύνατον· ἔπειτα, βεβαιωθέντες διὰ δευτέρων καὶ τρίτων ταχυδρόμων καὶ αὐτὸ καὶ τὴν ἀποτομὴν τῶν κεφαλῶν, καὶ ὅτι οἱ Παρισίνοι ἠτοιμάζοντο νὰ ὑπάγωσι τὴν ἐπαύριον εἰς αὐτὴν τὴν Βερσαλίαν, ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τσαούτην δειλίαν, ὥστε, καθὼς λέγουσι, τὴν νύκτα ἐκείνην, ὅλη ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια ἐκοιμήθη ὄχι εἰς τὸν συνειθισμένον κοιτῶνά του ἕκαστος, ἀλλ' εἰς ἕνα κισσικίον, τὸ ὅποιον εἶναι εἰς τὸ βασιλικὸν περιβόλιον· ὄχι ὅτι ἐκεῖ ἦσαν ἀσφαλέστεροι,

ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ φόβος τοὺς ἐξέστησε, καὶ δὲν ἤξευραν πλέον τί κάμνουσι. Μόλις ἐξημέρωσε, φίλε μου, καὶ Ἰ Πατεῖς με, πατῶ σε, τὸ τῆς παροιμίας· ἔγιναν ἄφαντοι πολλοὶ μινίστροι, δούκες, κόμητες, δούκισσαι, κομήτισσαι, καὶ ἄλλαι ἀρχόντισσαι ἐκ τῆς συνοδίας τῆς βασιλίσσης, καὶ πέντε πρίγκιπες τοῦ βασιλικοῦ αἵματος, ἐξ ὧν καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως ὁ Κόμης τῆς Ἀρτεσίας, καὶ ἄφησαν μόνον σχεδὸν τὸν βασιλέα μετὰ τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ πρεσβυτέρου του ἀδελφοῦ.

Αὐτὴ ἡ φυγὴ ἐνίσχυσε κατὰ πολλὰ, καὶ ἐθάρρυνε καὶ τοὺς πολίτας καὶ τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους συνέλευσιν. Ἐξ ἐναντίας ὁ βασιλεὺς, εὐρισκόμενος εἰς μεγάλην ἀμνηχανίαν, βλέπων καὶ τὸν λαὸν τῆς Βερσαλίας ἐξωπλισμένον, φοβούμενος τὰ δεινότερα, ἴσως ἀκούσας καὶ τὴν συμβουλὴν κἀνενὸς φρονίμου ἀνθρώπου, ἐγείρεται, πρωτοψάλτα μου, μόνος μὲ μόνον τὸν ἀδελφόν του τὸν πρεσβύτερον, χωρὶς ὀπαδοῦς, χωρὶς παράταξιν, πεζὸς καὶ ὑπάγει εἰς τὴν σάλλαν, ὅπου ἦσαν συνηθροισμένοι ἡ γενικὴ συνέλευσις, κάμνει μίαν δημηγορίαν μικρὰν, ἀλλὰ φρόνιμον, λέγων, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ νὰ φέρῃ στρατεύματα εἰς Βερσαλίαν καὶ Παρίσιον δὲν ἦτο νὰ ταράξῃ τὴν ἡσυχίαν οὔτε τῆς συνελεύσεως, οὔτε τοῦ λαοῦ του, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας νὰ φυλάξῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ὀφειλομένην εὐταξίαν· ὅτι κακῶς τὸν ὑπωπτεύθη ὁ λαὸς του ὡς ἄνδρα τυραννικόν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· καὶ, τέλος πάντων, ὅτι ἦλθεν εἰς τὴν συνέλευσιν διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν συμβουλὴν τῆς συνελεύσεως, ἔτοιμος νὰ κάμῃ ὅ,τι αὐτοὶ κρίνουσιν εὐλογον. Ἡ συνέλευσις τὸν ἀπεκρίθη, ὅτι, ἐπειδὴ ζητεῖ τὴν συμβουλὴν τῆς, τὸ πρῶτον ἔργον τὸ ὅποσον ἔπρεπε νὰ κάμῃ, διὰ νὰ γαληνίσῃ τὸν λαόν, ἦτο νὰ ἀνακαλέσῃ τοὺς

ἀδίκως ἐξωσθέντας καλοὺς καὶ φίλους τοῦ κοινοῦ συμφέροντος μινίστρος.

Ὅχι τοὺς φυγάδας μινίστρος ὁμῶς· μὴ νομίσης οὕτως. Οἱ φυγάδες (τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ σὲ εἶπω ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὸ ἐλησμόνησα) ἦσαν δύο μόνον ἡμερῶν μινίστροι· πρὸ τούτων, τὸ Σάββατον, τὴν παραμονὴν δηλαδὴ τοῦ πρώτου θορύβου, εἶχεν ἐκβάλειν τρεῖς ἢ τέσσαρας μινίστρος, μόνους τιμίους ἀνθρώπους μεταξὺ τῶν πολλῶν, καὶ αὐτὸ, καθὼς λέγουσι, διὰ συμβουλῆς τῆς βασιλίσσης καὶ τοῦ νεωτέρου τοῦ ἀδελφοῦ. Ἐγραψε λοιπὸν εὐθύς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς κακῶς ἐξωσθέντας μινίστρος διὰ νὰ τοὺς ἀνακαλέσῃ· καὶ πέμπει ἐνταυτῷ πρέσβεις ἐξ αὐτῆς τῆς γενικῆς συνελεύσεως ἐκλελεγμένους εἰς τὸ Παρίσιον, μὲ λόγους εἰρήνης καὶ καλῶν ὑποσχέσεων, διὰ νὰ ἡσυχάσῃ τὸν λαόν· ὁ λαὸς εἰς τοῦτο τὸ ἀναμεταξὺ ἔκοψε καὶ ἄλλας τρεῖς τέσσαρας κεφαλὰς τῇ Τετάρτῃ καὶ τῇ Πέμπτῃ ἀνθρώπων μεγάλων καὶ πλουσιωτάτων, καὶ τὰς ἐπειριτριγύρισε καὶ αὐτὰς εἰς τὴν πόλιν· καὶ ἤθελε κόψειν ἀκόμη περισσοτέρας, ἂν δὲν ἔφευγαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὑπόπτους, μετασχηματισθέντες ἄλλοι εἰς ἀνθρακοπώλας, καὶ ἄλλοι εἰς δούλους, διὰ νὰ μὴ γνωρισθῶσι. Καὶ αὐτὰ δὲν συνέβησαν μόνον εἰς τὸ Παρίσιον· δὲν εὐρίσκεται σχεδὸν πόλις τῆς βασιλείας, ἣ ὅποια δὲν ἔπραξε τὰ αὐτὰ, καθὼς ἐλάμβαναν τὰς εἰδήσεις τῆς Βερσαλίας καὶ Παρισίου. Κατὰ τόπους καὶ χώρας ἐθανάτωσαν πολλοὺς, πολλῶν εὐγενῶν παλάτια ἐκ θεμελίων ἀνεστάτωσαν. Ὁ βασιλεὺς, ἂν καὶ ἔβλεπεν, ὅτι αὐταὶ τοῦ αἰ ὑποσχέσεις ἐπίασαν τόπον, μ' ὅλον τοῦτο, διὰ νὰ βεβαιώσῃ περισσότερον τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἰδιχὴν του καὶ τοῦ λαοῦ, ἔκρινεν εὐλογον νὰ ἔλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς τὸ Παρίσιον, καὶ νὰ

φανῆ εἰς τὸν λαόν του. Ἴδα λοιπὸν καὶ αὐτὸ τὸ περιεργον θέαμα, καὶ σὲ ἐνεθυμήθην ἐκείνην τὴν ὥραν, καὶ σὲ ἐπεθύμησεν ἡ ψυχὴ μου, νὰ σὲ ἔχω πλησίον μου. Ἐμβῆκεν εἰς τὸ Παρίσιον δύο ὥρας μετὰ τὸ γεῦμα τῆ Παρασκευῆ. Οἱ πολῖται ὀπλισμένοι ὑπῆγαν μίαν λεύγαν μακρὰν ἀπὸ τὸ Παρίσιον, καὶ τὸν ἐπρόσμεναν· ἡ βασίλισσα, λέγουσιν, ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ μαζῆ του· ἀλλ' αὐτὸς δὲν τὸ ἐσυγχώρησε, φοβούμενος τὰ ἐνδεχόμενα. Καὶ βέβαια, ἂν αὐτὴ ἤρχετο ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἦτον ἴσως εἰς μέγαν κίνδυνον ἡ ζωὴ της· τόσον ἦτον ὁ λαὸς παρωξυμένος κατ' αὐτῆς· καὶ ἂν δὲν τὴν ἔκαμαν τίποτε ἕως τῶρα, αὐτὸ ἐστάθη χάριν τοῦ βασιλέως, τὸν ὁποῖον στοχάζονται κοινῶς ὡς φυσικὰ καλὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εὐαπάτητον ἀπὸ κακοῦ συμβούλου. Ἦλθε λοιπὸν συνωδευμένος μὲ τέσσαρας μεγιστᾶνας, ἀπὸ τοὺς εὐαρεστήσαντας εἰς τὸν λαόν, ἀλλὰ χωρὶς σωματοφύλακας· ἐπειδὴ οἱ Παρισινοὶ δὲν ἐσυγχώρησαν νὰ ἐμβῆ εἰς τὸ Παρίσιον κἀνέναν σωματοφύλαξ λέγοντες, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἱκανοὶ νὰ φυλάξωσι τὸν βασιλέα των· αὐτὰ ἦσαν ἡδονικὰ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος διὰ τὸν βασιλέα, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁμως καὶ ὑποπτα· μ' ὅλον τοῦτο, ἠναγκάσθη νὰ παρασταθῆ οὕτω γυμνὸς πάσης βοηθείας εἰς τὸ Παρίσιον, καὶ νὰ ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν συνείδησιν τριακοσίων χιλιάδων λαοῦ ὀπλισμένου. Τὸν ἴδα εἰς τὸ ἀμάξιόν του, ὅταν ἔμβαιεν εἰς τὴν πόλιν χωρὶς ὄψιν, ἀδελφέ· τόσον ἦτο ὁ ἄνθρωπος τεταραγμένος, καὶ μὲ δίκαιον· διότι δὲν ἔβλεπε παρὰ ὀπλισμένους ἀνθρώπους, καὶ τὰς ὁδοὺς στολισμένας μὲ κανόνια. Ἐν ὅσῳ ἐπροχώρει διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ παλάτιον, ὀκτακόσαι χιλιάδες ἢ ἑννεακόσαι κατοίκων, οἱ μὲν εἰς τὰς ὁδοὺς, οἱ δὲ εἰς τὰ παράθυρα, ἐκραύγαζαν ὄχι τὸ

συνειθισμένον, *Ζήτω ὁ Βασιλεὺς!* ἀλλὰ, *Ζήτω τὸ ἔθνος!* αὐτὸ τὸν ἔκαμε νὰ συλλογίζεται περισσότερον· καὶ ἦτο, καθὼς σὲ εἶπα, ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ὄψιν· τοῦτο τὸ ἴδα ὀφθαλμοφανῶς. Ὅταν ἐμβῆκεν εἰς τὸ παλάτιον, λέγουσιν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ οὔτε συλλαβὴν ἀφ' ὅσα ἦτο παρασκευασμένος νὰ λαλήσῃ· ἀλλ' ἐλάλησεν ἀντ' αὐτοῦ ὁ ἑπαρχος τῆς πόλεως, ὑποσχόμενος ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως εἰς τὸν λαὸν εἰρήνην καὶ διόρθωσιν ὄλων τῶν κακῶν. Ἐπειτα ἐξῆλθε πάλιν μὲ τὴν αὐτὴν παράταξιν εἰς τὰς τέσσαρας καὶ ἡμισυ ὥρας διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βερσαλίαν· καὶ τότε εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του, ἠκούσθη τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐκραύγαζεν πλέον, *Ζήτω ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος!* Ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας τὰ πράγματα εἶναι ἡσυχέστερα, ἀλλ' ὄχι παντάπασι γαληνὰ, ἐπειδὴ ἡ συνέλευσις καταγίνεται τώρα εἰς νέαν νομοθεσίαν, ἡ ὁποία νομοθεσία ἀφαιρεῖ πολλὰ προνόμια τῶν εὐγενῶν, κ' ἐλαττοῖ τὰ πολυάριθμα εἰσοδήματα καὶ τὴν τρυφὴν τῶν πανιερωτάτων ἀρχιερέων. Ὅθεν ἀπὸ τὸ ἕν μέρος αὐτοὶ οἱ κακοευχαριστημένοι κινουσι πάντα λίθον, ἀλλὰ κρυφίως ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ οἱ φυγάδες πρίγκιπες εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔχουσι καὶ αὐτοὶ φίλους ἐδῶ, καὶ μηχανῶνται εἴτι δύνανται διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς βουλὰς τῆς συνέλευσεως. Πρόσθετες εἰς αὐτὰ ὅτι καὶ ἡ αὐτὴ, ἂν καὶ ὄλως διόλου κατὰ τὸ φαινόμενον μὲ τὸν λαόν, βλέπουσα ὁμῶς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνακτος ἐλαττουμένην καὶ γινομένην σχεδὸν ὡς ἐκείνην τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἢ καὶ τῆς Πολωνίας, δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἦναι εὐχαριστημένη· διὰ τὰ ὁποῖα ὄλα φοβοῦνται ἀκόμη μεγάλας ταραχὰς καὶ θορύβους. Ἐπειδὴ, ἂν ὁ βασιλεὺς ἀναλάβῃ τὴν πρῶτην του αὐτοδέσποτον ἐξουσίαν, αὐτὸ δὲν θέλει γενῆν

πάρεξ μὲ πολλήν ἔκχυσιν αἵματος, καὶ φθοράν πολλῶν ἀνθρώπων.

Ἐλησμώνησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι εἰς τῆς μαχαίρας τὸν φόβον προσετέθη καὶ ὁ φόβος τοῦ λιμοῦ· ἐδοκιμάσαμεν ἔλλειψιν σίτου, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ἄρτοπῶλαι ἦσαν περικυκλωμένοι ἀπὸ στρατιώτας διὰ τὰ ἐνδεχόμενα, καὶ δὲν ἔδιδαν τὸν ἄρτον πάρεξ μὲ μέτρον, καὶ ἦτον ἀνάγκη νὰ ἐγείρεται τις τὸ πρῶτὸ εἰς τὰς τέσσαρας ὥρας διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀγοράσῃ ἄρτον. Ὁ χρόνος τῶν 1789 ἐστάθη διὰ τὴν Γαλλίαν χρόνος ἄθλιος, καὶ θέλει μείνειν εἰς τὴν ἱστορίαν ἀείμνηστος· ἐπειδὴ ὅλα ὅσα σὲ εἶπα, ἂν καὶ πολλὰ καὶ διεξοδικὰ, δὲν εἶναι οὔτε τὸ πολλοστὸν μόριον ἀφ' ὅσα συνέβησαν· διὰ νὰ σὲ τὰ περιγράψω ὅλα, ἀνάγκη ἦτο νὰ σὲ πέμψω ὄχι ἐπιστολὴν, ἀλλὰ βιβλίον ἰσομέγεθες μὲ τὸ ἀνθολόγιον, ἢ μὲ τὸ τριῶδιον· τοιούτων φοβερῶν πραγμάτων, φίλε μου, ἔγινα αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης· ἶδα πολλὰ δεινὰ, πολλὰ περίεργα καὶ ἀξιοσημείωτα. Θέλεις ἄλλο ἀξιώτερον σημειώσεως, παρὰ νὰ βλέπῃς ἐπ' ἄμβωνος ἕνα ἱεροκῆρυκα ἐκ τοῦ μέρους τοῦ λαοῦ, νὰ διδάσκῃ περὶ τῆς ἐλευθερίας, λαμβάνων τὴν περικοπὴν ἐκ τῆς πρὸς Γαλάτας κεφ. 5. εἰσαφ. 13. « Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῆ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις· » νὰ βροντᾷ κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν (τῶν ἀρχιερέων δηλονότι καὶ τῶν εὐγενῶν); νὰ λέγῃ ὅτι οἱ σταυρώσαντες τὸν Ἰησοῦν ἦσαν ἀριστοκράται (καλόγηροι δηλονότι καὶ εὐγενεῖς, ὅποιοι ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς, γραμματεῖς, φαρισαῖοι, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ), καὶ τοῦτο διότι ὁ Ἰησοῦς ὑπερασπίζετο τὸ τρίτον τάγμα, καὶ ἐδίδασκε τὴν ἀδελφικὴν ἰσότητα; νὰ λέγῃ τοιαῦτα πολλὰ χωρὶς νὰ φοβῆ-

ται τινὰ μητ' αὐτὸν τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Παρισίου; ὁ ὁποῖος ἀρχιεπίσκοπος ὀλίγον ἔλειψε νὰ λιθοβοληθῆ εἰς Βερσαλίαν ἀπὸ τὸν λαόν, διὰ τὸ νὰ ἐλάλησεν εἰς τὴν συνέλευσιν κατὰ τοῦ τρίτου τάγματος· μόλις ἐξῆλθε τῆς συνόδου, καὶ ἶδε νὰ πίπτωσιν οἱ λίθοι χαλαζηδὸν εἰς τὸ ἀμάξιόν του, τοῦ ὁποῖου τὰ ὑάλινα θυρίδια ὅλα συνετρίβησαν. Αὐτὸς μετὰ βίας ἐσώθη εἰς τὸν οἶκόν του ἀβλαβής· ἕνας ὅμως ἄλλος ἀρχιερεὺς, ὅστις ἦτο μαζῆ του εἰς τὸ ἀμάξιον, ἔλαβεν εἰς τὸν ὦμον ἕνα καλὸν λιθοβολισμόν.

Κατὰ τὸ παρὸν οἱ Παρισινοὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὸ νὰ κατεδαφίσωσι τὴν Βασιλίαν· ἀπὸ τῆς ἰδ' Ἰουλίου ἤρχισαν νὰ τὴν κρημνίζωσι, καὶ μόλις ἐχάλασαν ἀκόμη τὸ ἥμισυ, μὲ ὄλον ὅτι δουλεύουσι χίλιοι ὑπουργοὶ καθ' ἡμέραν.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην ἐπιστολὴν θέλεις πέμψειν ἀσφαλῶς εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν ἡμέτερον φίλον τὸν Πρωτοσύγγελλον, ἀφοῦ τὴν σφραγίσῃς. Ἄν ἔχῃς καιρὸν, καὶ δὲν βαρύνεσαι, (ἀλλὰ βαρύνεσαι ποτέ ἢ λογιότης σου ἀπὸ μωρολογίας;) γράψε τον καὶ μερικὰς ἀπὸ τὰς εἰδήσεις τῆς Γαλλίας.

Τὴν τιμιωτάτην σου οἰκογένειαν ἀκριβῶς χαιρετῶ· ἔρρωσο εὐδαιμονῶν!

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Ταύτην τὴν ὥραν μανθάνω, ὅτι χθὲς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα παρεστάθησαν ἕνδεκα γυναῖκες τοῦ Παρισίου εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τοῦ ἔθνους, ζητοῦσαι τὴν εἰσοδον. Ἐδῶκαν εἰς αὐτὰς τὴν ἄδειαν νὰ ἐμβῶσι, χωρὶς νὰ προβλέπη τις, τί ἤθελαν αὐταὶ αἱ μαδάμκι νὰ προβάλωσιν. Ἐμβῆκαν αἱ ἀρχόντισσαι, καὶ ἐπρόσφεραν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς συνελεύσεως περικεκλεισμένα εἰς μίαν πυ-

Ξίδα ὄλα των τὰ κειμήλια, δηλονότι λίθους τιμίους, περι-
δέρραια, ψέλλια, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κουρέματα καὶ ψαλί-
δια, πρὸς βοήθειαν τοῦ ἔθνους. Ἡ κοινὴ συνελευσις τὰς
ἐδέχθη μὲ μεγάλον ἔπαινον καὶ αὐτὰς καὶ τὸ δῶρόν των,
καὶ ἐπρόσφερεν εἰς αὐτὰς καθέδρας, ὅπου ἐκάθισαν μέχρι
τέλους τῆς συνελεύσεως.

Τοιαύτη δυστυχία δὲν μὲ κατέλαβε ποτὲ νὰ γράψω
ἐπιστολὴν πεντεκαδεκασέλιδον· ἀλλ' ὅμως ὑπομονή· τὸ
πρᾶγμα ἔγινε, καὶ μὴ προσμένης πλέον ἐπιστολὴν ἕως ἕξ
μῆνας. Ἡ λογιότης σου, μὲ ὄλον τοῦτο, μὴ παύσης, σὲ
παρακαλῶ, τὰς συνειθισμένας λακωνικὰς ἐπιστολάς σου,
καὶ ὅποια διασκεδάζουσι τὴν μελαγχολίαν μου.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι ἀκούων ὁ βασιλεὺς εἰς
τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ Παρισίου εἰς Βερσαλίαν. τὸ
Ζήτω ὁ βασιλεὺς! τὸ ὅποτον δὲν εἶχεν ἀκούσειν εἰς τὸν
ἐρχομόν του, ἐπρόκυψεν ἀπὸ τὸ ἀμάξιον, καὶ λέγει μὲ
μεγάλον παράπονον καὶ εὐμένειαν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν
πρὸς τὸν λαόν, «Τέκνα μου, λέγετε *Ζήτω ὁ βασιλεὺς!*
καὶ σὰς βεβαιῶ ὡς τίμιος ἄνθρωπος, ὅτι δὲν θέλετε τὸ
μετανόησιν· » αὐτὸ δεικνύει τὴν καλοκάγαθίαν τοῦ ἀν-
θρώπου· καὶ ἀληθινὰ λέγουσιν ὅτι εἶναι πρῶτος ἀνθρω-
πος· ἐγὼ τὸν παρομοιάζω μὲ τὸν μακαρίτην τὸν Ἐφέσου
τὸν Μελέτιον· οὕτω χονδρὸς, οὕτω ἰλαρὸς, φιλόγελος καὶ
χάχας φαίνεται νὰ ἦναι. Φθάνει, φίλε μου, πλέον·
ἔρρωσο!

Ἐκ Παρισίων, τῆς τελευταίας τῶν 1789.

Φίλιππότη μου Πρωτοψάλτα !

Εἶναι σχεδὸν μῆνες δύο, ἀφοῦ σ' ἐπεμψα μίαν μακροτάτην ἐπιστολήν, περιέχουσαν καὶ ἄλλας διὰ τοὺς φίλους, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ σὲ φέρῃ ὁ φίλιππότης μου καὶ ἐξοχώτατος ἰατρός Γεώργιος ὁ Σχοινᾶς· ἀλλ' ἐπειδὴ εὑρηκε πλοῖον κατ' εὐθείαν διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, μ' ἔγραψεν, ὅτι ἐμελέτα νὰ σὲ τὴν πέμψῃ ἐκείθεν. Εἰς αὐτὴν σὲ διηγούμην κατὰ πλάτος τὰ ὅσα συνέβησαν ἐδῶ ἀπὸ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον, καινὰ καὶ παράδοξα.

Παρὰ τῆς λογιότητός σου κάμμίαν ἐπιστολήν δὲν ἔχω κατὰ τὸ παρὸν, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ ἀποκριθῶ· ἐπειδὴ αἱ ἐπιστολαὶ σου ἔχουσι τὴν καλὴν τύχην, ἢ νὰ κρατῶνται εἰς τὴν Μάλταν αἰχμάλωτοι, ἢ νὰ χάνωνται εἰς τὴν Πόσταν. Ἐδωκες τὸν Κύριον Περᾶκην μίαν ἐπιστολήν· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸν εἶπης νὰ τὴν φέρῃ ἢ τιμιότης του αὐτοπροσώπως. Αὐτὸς διὰ περισσοτέραν, ὡς φαίνεται, εὐχαρίστησιν καὶ τῆς λογιότητός σου καὶ ἰδικὴν μου μὲ τὴν ἐπεμψεν ἀπὸ Μασσαλίας· καὶ ἐχάθη εἰς τὴν πόσταν, καθὼς ἀνάγκη ἦτο νὰ χαθῇ. Τὸ Παρίσιον δὲν εἶναι, φίλε μου, ὡς ἡ Σμύρνη· ἐδῶ κάμμια ἐπιστολὴ δὲν εὐρίσκει τὸν τόπον τῆς, ἂν δὲν ἦναι εἰς τὴν ἐπιγραφὴν σημειωμένη καὶ ἡ ἀγυιὰ, καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ οἴκου, εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ δοθῇ. Ἄλλ' αὐτὰ ὅλα εἶναι ἐκ δυστυχίας ἰδικῆς μου· ἂν ἡ λογιότης σου μὲ γράφης μίαν φορὰν κατὰ

τριετίαν ἢ τετραετίαν, καὶ χάνωνται πρὸς τούτοις καὶ τὰ γράμματά σου, πρέπει νὰ σὲ στοχάζωμαι πλέον ὡς ἀποθαμμένον. "Ολης τῆς οἰκουμένης αἱ ἐπιστολαὶ ὑπάγουσιν, ἔρχονται διὰ ξηρᾶς, διὰ θαλάσσης· μόναι τοῦ ψάλτου αἱ ἐπιστολαὶ ἐμπλέκονται εἰς κήνένα μέρος.

"Αλλη δυστυχία· χθὲς τὸ ἐσπέρας ἀπαντῶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τὸν κύριον Σταμάτην Πέτρου, ὅστις μὲ λέγει ὅτι ἔρχεται ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν Σμύρνην. Πότε; σήμερον· ὅθεν στοχάζου ἂν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ γράψω. "Ολον τὸ πρῶτὸ σήμερον διέτριψα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ. Τὸ μεσημέριον ἐπανεστρεψα εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅπου εἶχα ἄλλα ἀναγκαῖα νὰ γράψω καὶ ν' ἀλλοιώσω. Εἶναι τῶρα δύο ἡμισυ ὥραι, καὶ ἀκόμη δὲν ἐγεύθην. Προσμένω νὰ τελειώσω τὴν ἐπιστολήν σου, καὶ τότε νὰ ὑπάγω τρία τεταρτημόρια τῆς ὥρας διὰ νὰ εὔρω τὸ γεῦμά μου. Ὑγίαινε λοιπὸν καὶ εὐτύχει καὶ τοῦτο τὸ νέον ἔτος, καὶ ἄλλα πολλά.

Τὸν ἀδελφόν μου καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς κατ' ὄνομα χαιρέτησον, καὶ πολυχρόνισον ἐκ μέρους μου. Ὁ κύριος Περᾶκης δὲν ἔκαμιν ἐδῶ πάρεξ ὀκτῶ ἢ δέκα ἡμέρας· ἐγὼ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τὴν συναναστροφὴν δὲν εἶχα λάθειν ποτέ· ἀλλὰ τὸν εὔρηκα χρησιμώτατον ἄνθρωπον. Μὲ εἶπεν ὅτι τὸν ἐσυμβούλευσες ἐπιπόνως νὰ μὴν ἀμελήσῃ νὰ ἴδῃ τὴν Βερσαλίαν· ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ τὸν ὑπάγω εἰς τὴν Βερσαλίαν, ἐπειδὴ ἐστοχάσθην ὅτι ποτὲ αἱ συμβουλαὶ σου δὲν εἶναι χωρὶς καμμίαν αἰτίαν εὐλογον καὶ δικαιοσάτην· ἔρρωσο καὶ πάλιν καὶ πολλάκις.

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, Ἰουλίου 1, 1790.

Φίλιτατέ μοι Πρωτοψάλτα,

Ἔλαβα, τέλος πάντων, τὴν ἐπιστολὴν σου σήμερον, α' Ἰουλίου, δεδομένην κατὰ τὴν κα' Ἰανουαρίου, ἤγουν μετὰ ἕξ σχεδὸν μῆνας ἀφοῦ τὴν ἔγραψες· καὶ τοῦτο, διότι, ὡς μὲ γράφουν ἀπὸ Μασσαλίας, τὸ πλοῖον, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἐφόρτωσες, ἐναυάγησεν εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Ἰσπανίας. Δὲν ἐξεύρω ἔπειτα τίνι τρόπῳ (βέβαια διὰ θαύματος) ἐσώθη ἀπὸ τὸν βυθισμὸν ἢ ἐπιστολὴ σου, ἂν καὶ βαρυτέρα ἀπὸ μίαν βάλαν βαμβακίου.

Μὴν ἀρκούμενος εἰς τοὺς τόσους ὄνειδισμοὺς διὰ τὴν σιωπὴν μου, μὲ ὠνόμασες καὶ Λάζαρον, ὡσάν νὰ μὴν ἤξευρες ὅτι εἰς τὴν Νεάπολιν λαζαρόνους ὀνομάζουσι τοῦ κοινοῦ λαοῦ τοὺς ἐξωλεστάτους καὶ ἀχρειαστάτους.

Ὅπως καὶ ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, μεγάλην χαρὰν ἐδοκίμασα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς σου, καὶ διὰ τὴν υἰεῖαν τῆς λογιότητός σου, καὶ διὰ τὴν υἰεῖαν τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἀνάβρωσιν τῆς νύμφης μου. Παρακαλῶ νὰ τὴν συγχαρῆς ἐκ μέρους μου διὰ τὴν υἰεῖαν της, ὡσαύτως καὶ τὸν ἀδελφόν μου. Τὴν ἐπιστολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἔγραψες περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὸν Ἀβράμιον, δὲν ἔλαβα, καὶ στοχάζομαι ὅτι ἴσως εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὰς κατηχήσεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν καὶ αὐταὶ ἀπωλεσμέναι, καὶ μόλις μετὰ πολλοὺς μῆνας εὐρέθησαν, καθὼς μὲ γράφουν οἱ ἐν Μασσαλίῃ

φίλοι μου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ τὰς προσμένω, ἂν δὲν ἀπολεσθῶσι καὶ δεύτερον.

Ὅχι ὀλιγώτερον μὲ ἐχαροποίησεν ἡ ἀνάνηψις τῶν αὐτόθι Χριστιανῶν ἀπὸ τὸν βαθύτατον ὕπνον, εἰς τὸν ὅποιον εἶχε τοὺς ῥίψειν, τί νὰ εἶπω; ἡ ἀπειρία ἢ ἡ ὀλίθριος φιλαυτία; Τί καλὸν ἶδε τὸ γένος ἀπὸ τοὺς καλογήρους; δὲν ἐστάθησαν πάντοτε φιλοτάραχοι; πάντοτε φιλόδοξοι; πάντοτε ὕπουλοι; (ἂν ἐξαιρέσης τῶν πρώτων τεσσάρων ἢ καὶ πέντε ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ Χριστοῦ ἐκείνους τοὺς ὄντως φιλοχρίστους, εἰρηνικοὺς, ταπεινόφρονας, καὶ εἰλικρινεῖς καλογήρους) δὲν εἶναι αὐτοὶ τὸ αἴτιον τῆς σημερινῆς ἀξιοδακρύτου αἰχμαλωσίας τοῦ γένους; δὲν εἶναι αὐτοὶ, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἡ βασιλεία τῶν Ῥωμαίων ἐψυχομάχει, ὄχι μόνον κατεγίνοντο εἰς « μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις » κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Παύλου, ἀλλὰ ἕκαμαν καὶ τοὺς ἡλιθίους ἡμῶν Ἀυτοκράτορας θεολόγους ἀντὶ στρατηγῶν; Μελετᾶτε νὰ τὸν ἐξώσετε, καὶ αὐτὸ εἶναι θεάρεστον ἔργον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἰκανὸν νὰ θεραπεύσῃ τὴν πληγὴν σας· ἐξώσετε τὸν Καλλινικόν, καὶ ἐλάβετε χεῖρονα τοῦ Καλλινίκου. Ἐφυγε καὶ αὐτός, καὶ ἡ σύνοδος διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῆς Σμύρνης τὸν ἕκαμε Πατριάρχην, ἤγουν, ἐπειδὴ τὸν εὕρηκε πιστὸν ἐπ' ὀλίγα, τὸν κατέστησεν ἐπὶ πολλῶν, καὶ ἔπεμψεν εἰς ὑμᾶς ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ πιστότερον, τὸν ὅποιον χαίρεσθε βλέποντες σήμερον. Ὅταν αὐτὸς ἐξωσθῆ, θέλει σᾶς ἐλθεῖν χειρότερος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν θέλετε τὸν κάμειν τοιοῦτον. Διεσπάρη ποτὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους φήμη ψευδῆς, ὅτι ἀπέθανεν ὁ ἐπίσημος ἐχθρὸς τῆς ἐλευθερίας των Φίλιππος ὁ Μακεδῶν· χαρὰ μεγάλη καὶ ἀγαλλίασις εἰς ὅλας τὰς Ἀθήνας, ὅτι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τοιοῦτον σκόλοπα. Ὁ Δημοσθένης

ἀναβαίνει ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ δημηγορεῖ· «Πότε,» λέγει, «ὦ Ἀθηναῖοι, πότε θέλετε σωφρονήσιν; γυρίζετε ἐπάνω καὶ κάτω εἰς τὴν ἀγορὰν, ζητοῦντες νὰ μάθετε νέα. Καὶ τί ἄλλο νέον καὶ παραδοξότερον εἶναι ἀπὸ τὸ νὰ πολεμῶνται οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ ἓνα βάρβαρον Μακεδόνα; Ὁ ἓνας λέγει, Ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος. Ὅχι, ἀποκρίνεται ὁ ἄλλος, δὲν ἀπέθανεν, ἀλλ' εἶναι ἄρρωστος. Ὡ Ἀθηναῖοι, Ἀθηναῖοι! ποῖαν ὠφέλειαν προσμένετε ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου; ἂν αὐτὸς ἀποθάνῃ, ἢ ἀμέλειά σας γρήγορα θέλει γεννήσιν ἄλλον Φίλιππον.» Τὰ αὐτὰ λέγω καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην, καὶ διὰ τοῦ Πρωτοψάλτου, πρὸς ὅλους τοὺς συμπατριώτας μου. Ἀθανάσιον, Βασίλειον, ἢ Χρυσόστομον, ἂν πέμψῃ πρὸς ὑμᾶς ἢ σύνοδος διὰ ἀρχιερέα, εἰς ἕξ μόνον μηνῶν διάστημα θέλετε τὸν μεταβάλλειν εἰς δαίμονα· πόσον μᾶλλον, ἂν ἔχη καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ σπέρματα τῆς κακίας. Ἐρχεται πρὸς ὑμᾶς ἓνας γυμνὸς καλόγηρος, καὶ τί εἶναι τὸ πρῶτον ἔργον του; Νὰ σᾶς πέμψῃ δῶρα, τζημπούκια, χιλᾶλια, μεστοπάσουμα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα παίγνια, μὲ τὰ ὅποια ἀπατῶσι τὰ μωρὰ παιδιὰ· ἔπειτα περιέρχεται κατ' οἴκους διὰ νὰ σᾶς ἀγιάσῃ, καὶ ὑμεῖς οἱ φιλάγιοι καὶ εὐσεβεῖς συνερίζεσθε πλέον τίς νὰ τὸν δώσῃ περισσότερα φλωρία, τίς νὰ τὸν ξενίσῃ λαμπρότερον, τίς νὰ τὸν περιποιηθῇ πλουσιώτερον· τὸν ἀναβιβάζετε εἰς τὸν οὐρανόν, τὸν θεοποιεῖτε, καὶ ἀφοῦ τοῦ ταράξετε τοιουτοτρόπως τὸν ἐγκέφαλον, παραπονεῖσθε ὅτι ἀντὶ ποιμένος ἔγινε λύκος. Θέλετε νὰ λάβετε καλὸν ἀρχιερέα; ἀκολουθήσετε τὴν ἐξῆς συμβουλὴν μου· καὶ ἢ ἐγὼ μαίνομαι παντάπασι, καὶ δὲν ἐξεύρω τί λέγω, ἢ τὸ πρᾶγμα θέλει λάβειν καλὴν ἔκδοσιν.

Ὅταν αὐτὸς ἀναχωρήσῃ, ἡ πρώτη φροντίς σας ἄς ᾖ νὰ γράψετε πρὸς τὸν Πατριάρχην, πρῶτον μὲν, μέχρι πόσου ἀρκεῖσθε νὰ ᾖναι τὸ χρέος τῆς ἐπαρχίας· τοσαύτας, λόγου χάριν, χιλιάδας γροσίων δύναται νὰ βαστάσῃ ἡ Σμύρνη, καὶ ὄχι περισσότερον· ἂν τὸ χρέος ὑπερβῇ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἡμεῖς ἀρχιερέως χρεῖαν δὲν ἔχομεν· προτιμῶμεν νὰ ὑποκείμεθα ἀμέσως εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, καὶ ἱκανοὶ εἶναι οἱ ἐφημέριοι ἡμῶν νὰ μᾶς ἀγιάζωσι, νὰ μᾶς βαπτίζωσι, νὰ μᾶς ὑπανδρεύωσι, καὶ νὰ μᾶς θάπτωσι.

Δεύτερον, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, ἀναγγεῖλετε εἰς τὸν νέον ἀρχιερέα, πρὶν νὰ κάμῃ ματαίως τὴν δαπάνην, ὅτι δὲν δέχεσθε δῶρα, ὅτι εἰς τὴν Σμύρνην εὐρίσκονται καὶ τζημπουκτζίδες, καὶ χιλαλοποιοὶ, καὶ σκυτοτόμοι. Ἄν τολμήσῃ νὰ σᾶς εἴπῃ, ὅτι αὐτὴ εἶναι παλαιὰ συνήθεια, ἀποκριθῆτε λακωνικῶς, ὅτι δὲν εὐρήκετε εἰς κἀνένα μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ὅτι ὁ Πέτρος εἰς τὴν Ῥώμην, ὁ Ἀνδρέας εἰς τὴν Ἀχαΐαν, ἢ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν ἢ χώραν ὅπου ἐδίδασκε τὸ Εὐαγγέλιον, ἔδιδαν εἰς τοὺς Χριστιανούς δῶρα.

Τρίτον, ὅταν αὐτοῦ ἔλθῃ ὁ νέος ἀρχιερεὺς, ὄχι μόνον πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσετε ἀπὸ τὸ νὰ αὐξήσῃ κἀνὲν ἀπὸ τὰ δικαιώματά του, ἀλλὰ καὶ τὰ κακῶς προηυξημένα νὰ ἐλαττώσετε. Ἄν προφασισθῇ ὅτι εἶναι ὑποκάτω εἰς χρέος βαρύτερον, τὸν λέγετε, «Πρῶτον μὲν τίς σὲ ἠνάγκασε νὰ μᾶς ἀγοράσῃς τόσον ἀκριθὰ, καθὼς ἀγοράζονται τὰ ἄλογα κτήνη»· ἔπειτα ἂν ἔχῃς χρέος, τίς ἀνάγκη νὰ τὸ πληρώσῃς εὐθύς; οἱ δανεισταὶ ἀρκοῦνται μόνον εἰς τοὺς τόκους, καὶ μακροθυμοῦσι διὰ τὸ κεφάλαιον· ἡ πανιερότης σου δὲν εἶσαι προσωρινός· ὁ σκοπός σου βέβαια, ἂν

δὲν ἦσαι φανερός κλέπτης, εἶναι νὰ περάσῃς ὅλην σου τὴν ζωὴν μεθ' ἡμῶν. Ἐχε λοιπὸν ὑπομονήν, καὶ τὸ χρέος θέλει πληρωθῆν μὲ τὸν καιρόν.»

Τέταρτον, διδότε εἰδήσιν εἰς ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς, ὅτι ὅστις ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸ μικρότατον, πρέπει νὰ τὸ ἀναγγέλλῃ εἰς τοὺς δημογέροντας· καὶ οἱ δημογέροντες εὐθὺς, χωρὶς κάμμίαν ἀναβολήν, πρέπει νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸν ἀρχιερέα, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ τὰς αἰτίας τῆς ἐπηρείας.

Πέμπτον καὶ τελευταῖον, κατὰ τὸ ἔθος τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας, νὰ μὴν ἔχῃ ἄδειαν νὰ ἀφορίζῃ ἢ νὰ ἐξωκλησιάσῃ οὐδένα χωρὶς σύνοδον τοῦ κλήρου· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ κλῆρος εἶναι οἱ ἐφημέριοί του, οἱ ὅποιοι τὸν φοβοῦνται ὡς δούλοι του, ἀνάγκη εἶναι νὰ συμπαρεδρεύωσι πάντοτε εἰς τὰς τοιαύτας κρίσεις τῆς μητροπόλεως τρεῖς ἢ τέσσαρες λαϊκοὶ οἱ φρονιμώτεροι ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς, διὰ νὰ ἐξετάζωσιν ἀφιλοπροσώπως ὁμοῦ μὲ τὸν ἀρχιερέα, ἂν ὁ ἐγκαλούμενος ἦναι ἢ ὄχι ἄξιος ἀφορισμοῦ.

Αὐτὰς, φίλε μου, καὶ ἄλλας τοιαύτας προφυλακὰς φρονίμους ὅταν νομοθετήσετε, σὰς βεβαιόνω, ὅτι θέλετε εἰς τὸ ἐξῆς ἔχειν καλοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ θέλετε ἐλευθερωθῆν ἀπὸ τὴν καθημερινὴν βάσανον, τὴν ὁποῖαν ὑποφέρετε ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους ποιμένας σχεδὸν εἰκοσιπέντε χρόνοι τὴν σήμερον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ ἀρχιερέων ὁ λόγος, καιρὸς εἶναι νὰ σὲ διηγηθῶ καὶ ὅσα ἔπραξεν ἐδῶ ἡ γενικὴ τοῦ ἔθνους συνέλευσις. Αὐτὴ, πρωτοψάλτα μου, μεταξὺ εἰς τὰς πολλὰς διορθώσεις καὶ ἀναμορφώσεις προπεπαλαιωμένων σφαλμάτων τὰς ὁποίας ἐνομοθέτησεν, ἐγύμνωσε καὶ τοὺς καλογήρους ἀπὸ τὰ ἄπειρα πλοῦτη, τὰ ὁποῖα κατὰ και-

ρόν εἶχαν συναθροίσειν ἀπὸ τὴν παράλογον καὶ δεισιδαί-
μονα εὐλάβειαν τῶν λαϊκῶν μὲ πολλοὺς δόλους καὶ σκευω-
ρίας καὶ ἐδιώρισεν εἰς κάθε ἐπίσκοπον ἓνα ἐτήσιον μισθὸν
ἀνάλογον μὲ τὴν χρεῖαν καὶ μέγεθος τῆς ἐπαρχίας ἐκά-
στου. Αὐτὰ τὰ πλούτη τοῦ κλήρου τῆς Γαλλίας, συνι-
στάμενα τὰ περισσότερα εἰς ὑποστατικὰ, εἶναι τόσον πο-
λυπληθῆ, ὥστε καταγίνονται ἕξ μῆνας σχεδὸν μέχρι τῆς
σήμερον, ἀφοῦ τὰ ἐκυρίευσεν ἡ συνέλευσις τοῦ ἔθνους, νὰ
τὰ λογαριάζωσι, καὶ ἀκόμη δὲν ἐξεύρει τινας εἰς πόσα
μιλλιούνια συμποσοῦται ὁ ἀριθμὸς των. Αὐτὸ εἶναι βέ-
βαια παράδοξον, τίνι τρόπῳ ἐγυμνώθησαν οἱ πλούσιοι καὶ
τρυφῶντες καλόγηροι ἀπὸ τσαῦτα πλούτη· παραδοξότε-
ρον ὅμως θέλει σὲ φανῆν, ὅταν σὲ εἶπω, καὶ ποῖος ἐστάθη
ὁ αἷτιος αὐτῆς τῆς γυμνώσεως. Αὐτὸς, φίλε μου, ὁ καλὸς
καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος (πρᾶγμα ἀπίστευτον) εἶναι ὁ ἐπί-
σκοπος τοῦ Αὐτοδούου, ἄνθρωπος νέος τὴν ἡλικίαν, ἐλ-
λόγιμος τὴν γνῶσιν καὶ ῥητορικώτατος, καὶ μέλος τῆς
κοινῆς συνελεύσεως. Αὐτὸς ὁ σοφὸς καλόγηρος ἐσηκώθη
μῖαν ἡμέραν ἀπροσδοκῆτως μεταξὺ τῆς συνελεύσεως, καὶ
ἔκαμε μῖαν μακρὰν καὶ κομψοτάτην δημηγορίαν, εἰς τὴν
ὁποίαν παρέστησεν, ὅτι τὰ ὑπάρχοντα τῶν καλογήρων
ἦτο δίκαιον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ ἔθνος, διὰ νὰ πλη-
ρωθῆ μὲ αὐτὰ τὸ βαρύτετον χρέος, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπέπε-
σεν ἡ Γαλλία· δίκαιον λέγει, διότι ἀπὸ τὸ ἔθνος τὰ ἐλά-
βαμεν, καὶ δὲν τὰ ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς
ἡμῶν· δίκαιον, διότι ἔχομεν περισσότερον ἀφ' ὅ,τι πρέπει
νὰ ἔχωσιν οἱ διάδοχοι καὶ μιμηταὶ τῶν ἀποστόλων· δί-
καιον, διότι τὰ μετεχειρίσθημεν μέχρι τῆς σήμερον ὄχι
χριστιανικῶς· δίκαιον, τέλος πάντων, διότι δὲν εἶναι ἄλλο
μέσον τοῦ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ἀξιομίμητον

ταπεινώσιν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν παντάπασιν ἐμακρύνθημεν, παρὰ μὲ τὸ νὰ ρίψωμεν αὐτὰ τὰ περιττὰ φορτία, τὰ ὅποια μᾶς ἔκαμαν νὰ ναυαγήσωμεν. Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰδημηγόρησεν ὁ Ἅγιος Αὐτοδοῦνου. Ἀφίνω σε πλέον νὰ στοχασθῆς πόσον αὐτὸ τὸ γενναῖον ἔργον παρῶξυνε τοὺς λοιποὺς ἀρχιερεῖς· ἤθελαν τὸν πνίξειν, ἂν ἦτον εἰς τὴν ἐξουσίαν των· μετεχειρίσθησαν τρόπους νὰ ἐμποδίσωσι τὴν συνέλευσιν ἀπὸ τὸ νὰ δώσῃ ἀκρόασιν εἰς τὸν Αὐτοδοῦνου. Βλέποντες ὅτι ἡ συνέλευσις ἦτον ἐτοιμη νὰ τοὺς γυμνώσῃ, ἐπρόσφεραν νὰ μετρήσωσιν εἰς τὸν κοινὸν θησαυρὸν ὀκτακόσια μυλλιούνια λιτρῶν, καὶ νὰ τοὺς ἀφήσωσιν ἡσύχους κτήτορας τῶν λοιπῶν. Βλέποντες ὅτι οὔτε αὐτὸ δὲν γίνεται, ἐζήτησαν κρυφίως νὰ διεγείρωσι τὸν λαὸν (καθὼς ἔκαμεν ὁ ἰδικός σας αὐτοῦ) ἀλλὰ οὔτ' αὐτὸ δὲν ἐτελεσφόρησε. Τὸ ἔθνος, καθὼς σὲ προεῖπα, κατέπιεν ὅλα τὰ ἀμπελοχώραφα καὶ τὰ παλάτια τῶν ἀγιωτάτων καὶ θεοφιλεστάτων καὶ πανιερωτάτων καὶ μακαριωτάτων ὑπερτίμων καὶ ἐξάρχων ἀρχιερέων, καὶ διώρισεν εἰς καθ' ἓνα ὃ,τι εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ ζῆ ἐντίμως, καὶ νὰ βοηθῆ πρὸς τούτοις καὶ τοὺς πτωχοὺς τῆς ἐπαρχίας του. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν ἀρχιερέων, τοὺς ὁποίους ἐνομοθέτησαν ἔτι, νὰ μένῃ ἕκαστος εἰς τὴν ἐπαρχίαν του προσκολλημένος, καὶ ὄχι νὰ κατοικῆ εἰς Παρίσιον. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν καλογήρων, ἐξεύρεις ὅτι οὗτοι ἔχουσι διάφορα τάγματα, ὑπὸ διαφόροις ὀνόμασι, περισσότερα ἀπὸ τὰ τάγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων· ἔχουσι πρὸς τούτοις καὶ μοναστήρια ἀναρίθμητα, προικισμένα καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν λαϊκῶν μὲ πλούτη ἄπειρα. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἰδιοποιήθησαν, ἄλλα μὲν τάγματα καθαιρέσαντες, ἄλλα δὲ

ένώσαντες δύο και τρία εις έν μοναστήριον, και εις όλα κοινώς διδοντες την άδειαν να υπανδρευθωσιν, αν θελωσιν. Όλα αυτα τα κτήματα άρχισαν τώρα και τα πωλοϋσιν έν προς έν, με πολϋν θρηνον και κοπετον των καλογήρων.

Περι δε των ευγενων, οι οποιοι ησαν και αυτοι γενος τυραννικον και υπεροπτικωτατον, ως το των καλογήρων, αναίρεισεν η συνέλευσις παντάπασι το ονομα της ευγενειας, νομοθετήσασα την ισονομιαν και ισοτιμιαν μεταξυ των ανθρωπων, ως αδελφων, και τέκνων ενός πατρος και μιās μητρος του Κυριου Αδαμ και της Κυριας Ευας. Κανένας πλέον δεν αποτολμα να λάβη τους συνειθισμένους τίτλους της ευγενειας, ωσαν το «έκλαμπρότατος, ευγενέστατος, επιφανέστατος,» και άλλα τοιαυτα παρεκτος των Πρωτοψαλτων, εις τους οποιους εσυγχώρησαν να ονομαζωνται ως και πρότερον ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΩΤΑΤΟΙ.

Έχω και άλλα πολλά να σε γράψω περι των λοιπων διορθώσεων, οσας εκαμαν, και κάμνουσιν ακόμη καθ' ήμεραν· αλλά δεν έχω καιρον αρκετον να καταγίνωμαι εις τοιαυτας διεξοδικας ιστορίας. Και αυτα τα όλίγα, οσα σε έγγραψα, είναι δια να ελευθερωθω από τα καθημερινά σου παράπονα· οστις, χωρις να συλλογισθής οτι καταγίνωμαι εις τον Ιπποκράτην, με αναγκάζεις να γίνωμαι συγγραφεϋς γαζέτας.

Σήμερον 15 Αυγούστου, ελαβα τέλος πάντων και τας άπωλεσμένες δευτέρας εξ κατηγήσεις (επειδη αι πρώται έχαθησαν) με επιστολήν σου γεγραμμένην 5 Ιουνιου, 1789.

Πολλήν χαράν επροξένησε και εις εμε και εις τον φίλον μου κύριον Βιλλουαζων η ευμενης υποδοχή του Κονσό-

λου. Ἀνέγνωσεν αὐτὸς ὁ ἴδιος (ἐπειδὴ ἐξεύρει καὶ τὴν κοινὴν ἡμῶν διὰλεκτον ὁ σοφὸς Βιλλουαζῶν), ὅλον ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς σου, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν εὐχαριστεῖς καὶ τὸν ἐγκωμιάζεις, καὶ ἐξηράνθη νὰ γελᾷ διὰ τὴν ῥητορικὴν εὐφράδειαν, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζεσαι διὰ νὰ δείξης τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην σου. Μὲ εἶπε δις καὶ τρίς νὰ σέ χαιρετήσω ἐκ μέρους του, καὶ νὰ σέ παρακαλέσω νὰ μᾶς γράφης πάντοτε νέα· ἔκαμες καλὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσης διεξοδικῶς, ἐπειδὴ αὐτὸ μὲ ἔδωκεν αἰτίαν νὰ τὸν δείξω τὴν ἐπιστολήν σου, ἡ ὁποία τὸν ἄρεσε πολὺ. Δύναμαι νὰ σέ εἶπω χωρὶς κολακείαν ὅτι γράφεις ἀσυγκρίτως εὐφραδέστερον ἀπὸ πολλοὺς σπουδαίους· μὲ ὅλον τοῦτο, μὴ φαντασθῆς ὅτι ἔφθασες εἰς τὸ ἄκρον, ἔχεις ἀκόμη πολλὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διόρθωσιν, τὰ ὁποῖα ἤθελα βέβαια μετὰ χαρᾶς σέ ἀναγγέλλειν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν, ἂν εἶχα ἐγὼ ὁ ἴδιος καιρὸν ἱκανὸν νὰ γράφω τὰς ἰδικὰς μου ἐπιστολάς ὡς πρέπει· ἀλλὰ αἱ ἀσχολίαι μου εἶναι τοιαῦται καὶ τοσαῦται, ὥστε οὔτε εὐκαιρῶ νὰ ἀναγνώσω τὴν ἐπιστολήν μου, ἀφοῦ τὴν γράψω. Παραδείγματός χάριν, σέ εἶπα μυριάκις, ἂν δὲν λανθάνωμαι, νὰ μὴ μεταχειρίζεσαι τὸ ὁποῦ μῆτε εἰς πράγματα μῆτε εἰς πρόσωπα, ἀλλὰ μόνον εἰς τόπον ἢ καιρὸν. Εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ, φίλε μου, τοιαῦτα παρατηρήματα, τὰ ὁποῖα φαίνονται μικρὰ καὶ παιδαριώδη εἰς τοὺς μικροὺς καὶ παιδαριώδεις νόας, ἀλλ' εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα εἰς ἐκείνους, ὅσοι θέλουσι νὰ γράφωσιν ὀρθῶς· ἂν εἶχα τὸν καιρὸν, ἤθελα συνθέσειν μίαν γραμματικὴν τῆς κοινῆς ἡμῶν διαλέκτου, διὰ νὰ σέ τὴν πέμψω ἀντίδωρον τῶν πολλῶν κόπων, ὅσους ὑπέφερες καὶ ὑποφέρεις καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν δι' ἐμέ.

Με μεγάλην λύπην ανέγνωσα εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι τυραννείσθε καὶ πάλιν αὐτοῦ ἀπὸ τὸ θανατικόν. Ὅσάκις ἀκούω αὐτὴν τὴν λυπηρὰν εἶδθαι, λυποῦμαι μὲν καὶ δι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τὸν ἀδελφόν μου καὶ διὰ τὴν λογιότητά σου, τοὺς ὁποίους ἐξεύρω καὶ τοὺς δύο ρίψοκινδύνους καὶ ἀληθεῖς παραβολάνους.

Δὲν μὲ ἔγραψες, ἂν τώρα ὅπου εὐρίσκεσαι ὑποκάτω εἰς τὴν προστασίαν τῆς Γαλλίας, ἐνεδύθης, ἢ ἔχῃς γνώμην νὰ ἐνδύθῃς πράσινα· ἤθελεν εἶσθαι πρᾶγμα περίεργον, καὶ πολλοῦ γέλωτος ἄξιον, ἂν σὲ ἐβλεπα πρασινοφοροῦντα μὲ κίτρινα ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ζερταβᾶν καλουπάκιον εἰς τὴν κεφαλὴν. Συμβουλεύσου περὶ τούτου μὲ τὸν σύντεκνόν σου καὶ φίλτατόν μου κύριον Νικόλαον Βαχατόρην, καὶ ἰδὲ τί σὲ λέγει. Ἄν ἔχῃς σκοπὸν νὰ μεταμορφωθῇς, σὲ παραγγέλλω νὰ ὑπάγῃς εἰς πρῶτον τὸν φίλον σου τὸν ἐπίσκοπον, καὶ νὰ παρασταθῇς πρασινοφόρος, πνέων ἀπειλῆς καὶ θυμοῦ, ἔμπροσθεν τῆς πανιερότητός του.

Ἄς σὲ εἶπω καὶ μερικὰ περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Προυσίας, τὰ ὁποῖα αὐτοῦ ἀγνοεῖτε· αὐτὸς ὁ ἀχρειέστατος βασιλεὺς φαντάζεται καὶ συνερίζεται νὰ ἐξισωθῇ μὲ τὸν αἰοίδιμον ἥρωα καὶ θεῖόν του τὸν πρῶτον βασιλεῖα τῆς Προυσίας· ἀλλ' ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο εἶναι ὅση μεταξὺ φωτός καὶ σκότους. Οὗτος μεταξὺ εἰς τὰ πολλὰ προτερήματά του εἶναι, λέγουσι, καὶ μέθυσος· συνέζη πρὸ πολλοῦ μὲ μίαν πόρνην, καταφρονήσας τὴν νόμιμόν του γυναῖκα. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτε, ἀλλὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ γελοιωδέστατον εἶναι τοῦτο· πρὸ ἐξ μηνῶν ἔπεμψεν ὁ μωρὸς πρὸς τὴν σύνοδον τῶν Λουθη-

ρανῶν, ἐκ τῆς θρησκείας τῶν ὁποίων εἶναι, ζητῶν ἄδειαν ἐκκλησιαστικὴν νὰ συζευχθῆ εἰς γάμου κοινωνίαν μὲ τὴν πόρνην του. Ἡ σύνοδος τὸν ἀπεκρίθη, ὅτι εἶναι κύριος νὰ κάμῃ ὁ,τι ἀγαπᾷ· ὅθεν ἔλαβεν εἰς γυναϊκά του, ζωῆς ἔτι τῆς βασιλείσης, τὴν πόρνην του τὴν κυρίαν Οὐνόφ, μὲ ἐκπληξιν ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἀγαπᾷς νὰ ἀκούσης καὶ ἄλλο περίεργον; αὐτὸς ὁ ἐρωτόμανῆς μέθυσος εἶναι καὶ δεισιδαίμων. Εὐρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν θερμὸς ζηλωτῆς καὶ θιασώτης μιᾶς νέας αἱρέσεως, ἡ ὁποία ἀνεφύη πρὸ χρόνων τινῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, ὀνομαζομένη τῶν πεφωτισμένων ἢ Σβεδεμβοργιανῶν, ἀπὸ Σβεδεμβοργίου τινός, ὅστις ἐστάθη ἀρχηγὸς αὐτῆς τῆς αἱρέσεως. Αὐτοὶ οἱ πεφωτισμένοι μεταξὺ πολλῶν γελοίων δογμάτων, τὰ ὁποῖα πιστεύουσι καὶ διδάσκουσιν, ἐπαγγέλλονται ὅτι ἔχουσι καὶ θείας ὀπτασίας, καὶ συνεχεῖς συνομιλίας μὲ τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ἔως τώρα πρέπει νὰ ἔφθασεν αὐτοῦ ὁ τιμιώτατος καὶ φίλτατός μου κύριος Περᾶκης, τὸν ὁποῖον ἀκριβῶς χαιρέτησον ἀπὸ μέρους μου. Ἦλθεν εἰς τὸ Παρίσιον εἰς τὸν καιρὸν τῶν συγχύσεων (ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀκόμη δὲν ἐλευθερώθημεν ὀλοκλήρως), καὶ δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ ἴδῃ σχεδὸν τίποτε.

Κατὰ τὸ παρὸν μετοίκησα εἰς τὸν οἶκον τοῦ κριτοῦ τοῦ φίλου μου, διὰ τὸν ὁποῖον ἦσαν καὶ τὰ τραγούδια. Αὐτὸς ὁ χρήσιμος νέος μ' ἐπρόσφερε πρὸ πολλοῦ μίαν κάμεραν εἰς τὸν οἶκόν του ἀμισθί, καὶ δὲν τὸ ἐδέχθην, διότι ἐμάκρυνα πολὺ ἀπὸ τὸν Βιλλουαζῶν· ἀλλὰ τέλος πάντων μ' ἐβίασε τόσον, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν πλέον ν' ἀποβάλω τὴν εὐγενῆ καὶ φιλικὴν πρόσκλησίν του, μάλιστα ἐπειδὴ μὲ συμφέρει πολὺ αὐτὴ ἢ μετοίκησις διὰ τὴν με-

γάλην βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ἔχει στολισμένην μὲ συγγραφεῖς ὄλων τῶν ἔθνων, καὶ γλωσσῶν, καὶ ἡ ὁποία μὲ εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον καταγίνομαι νὰ συνθέσω. Μὲ λέγεις, φίλε μου, νὰ ἔλθω αὐτοῦ· ἀλλ' ὅταν αὐτοῦ ἔλθω, πῶς εἶναι πλέον τρόπος νὰ τελειώσω αὐτὸ τὸ πολῦπονον ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπεχειρίσθην, χωρὶς βοήθειαν βιβλίων; ἴδες ποτέ σου τεχνίτην νὰ ἐργάζεται χωρὶς ὄργανα, ἢ νομίζεις, ὅτι τετρακόσια ἢ πεντακόσια τεύχη βιβλίων, τὰ ὁποῖα μόλις εὐρίσκονται (καὶ αὐτὰ μόνον ἑλληνικὰ) εἶναι ἱκανὰ νὰ μὲ δώσουν ὄσην ὕλην χρειάζομαι διὰ τὸ πόνημά μου; ἰδῶ, ἔξω ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ κριτοῦ, εἰς τοῦ ὁποίου κατοικῶ, ἔχω τὸν Βιλλουαζῶν καὶ ἄλλους δύο σοφοὺς, τῶν ὁποίων καθ' ἑνὸς ἡ βιβλιοθήκη περιέχει ὀκτῶ ἢ δέκα χιλιάδας τεύχη· καὶ ἂν δὲν εὕρω εἰς αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τὸ βιβλίον τὸ ὁποῖον χρειάζομαι, ἔχω τὴν ἄδειαν νὰ τὸ ζητῶ ἀπὸ τὴν Βασιλικὴν Βιβλιοθήκην, ἡ ὅπ' ἰα περιέχει τριακοσίας πενήκοντα χιλιάδας τεύχη. Καιρὸς εἶναι τώρα νὰ σέ εἶπω καὶ ποίου εἴδους βιβλίον συνθέτω.

Αὐτὸ, φίλε μου, εἶναι μία ἐξήγησις πολλῶν δυσνοήτων τόπων τοῦ Ἰπποκράτους, καὶ διόρθωσις πολλῶν ἄλλων ἐφθαρμένων ἀπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν ἀντιγραφεῖς· τὸ νὰ διορθῶνῃ τις τὰ κακῶς γεγραμμένα, καὶ νὰ ἐξηγῇ τὰ δυσνόητα εἰς τὰ βιβλία τῶν παλαιῶν συγγραφέων καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὀνομάζεται, κριτικὴ ἐπιστήμη. Αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην, ἂν καὶ γνωστὴν εἰς τοὺς παλαίους Ἑλληνας, (καὶ τί δὲν ἐγνώρισαν οἱ παλαιοί;) οἱ νεώτεροι, νὰ εἶπωμεν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἔφεραν εἰς μεγάλην τελειότητα. Εἰς τούτους τοὺς τελευταίους χρόνους ἐφάνησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης ἄνδρες κριτικώτα-

τοι, μάλιστα εἰς τὴν Ὀλλανδίαν καὶ Ἀγγλίαν· ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἐστάθη καὶ ὁ περίφημος Τούπιος, Ἕλληνας τὸ γένος, ὅστις ἐδιόρθωσε πολλοὺς ἐφθαρμένους τόπους τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων μὲ μεγαλωτάτην ἀγχίνουαν, ὥστε νὰ ὀνομάζεται, τρόπον τινὰ, ὁ κορυφαῖος τῶν κριτικῶν. Ἐξευρε λοιπὸν, φίλε μου, (καὶ τοῦτα ὅσα σὲ λέγω θέλω νὰ μείνωσι μυστικά, διὰ νὰ μὴ μὲ νομίση τις μεγάλαυχον, ἐπειδὴ ἐγὼ, μάρτυς μου ὁ Θεὸς, δὲν σὲ τὰ γράφω, πάρεξ ἐπειδὴ ἐπιμελῶς μὲ ἐρωτᾷς τί κάμνω· ἔπειτα οὔτε σὲ λέγω ἄλλα, πάρεξ ὅσα εἶπαν καὶ ἐκήρυξαν περὶ ἐμοῦ ἄνδρες ἀρκετοὶ νὰ κρίνωσι περὶ τῶν τοιούτων)· ἔξευρε λοιπὸν, ὅτι ὁ Βιλλουαζὼν, ὅτε τὸν εἶδειξα ὀλίγον τι μέρος ἀπὸ τὸ πόνημά μου, ἔμεινεν ἐκθαμβος· αὐτὸς μὲ ἐπαρακίνησε νὰ τὸ τελειώσω καὶ νὰ τὸ δώσω εἰς φῶς, βεβαιῶν με μεθ' ὄρκου του καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν, ὅτι ὁ θαυμαστός Τούπιος θέλει μείνειν πολὺ ὑποδεέστερος ἀπ' ἐμέ, ὅταν τὸ πόνημά μου γνωρισθῆ εἰς τὴν Εὐρώπην· δὲν ἤρκεσθη εἰς αὐτὸ, ἀλλ' ἔχων μίαν πλατυτάτην ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μὲ ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης, ἔγραψεν εἰς Γερμανίαν, Ὀλλανδίαν, Ἰταλίαν, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, περὶ τούτου, ἐκθειάζων ἐμέ, καὶ ὀνομάζων με πρῶτον κριτικὸν τῆς Εὐρώπης, τόσον ὥστε νὰ κάμῃ νὰ μὲ βάλωσι καὶ εἰς τὰς φιλολογικὰς ἐφημερίδας τῆς Λειψίας μὲ τοῦτα τὰ λόγια, « Εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὸ Παρίσιον ἓνας Γραικὸς Ἰατρός ὀνόματι Κ., ὅστις ἔκαμε τὰς ἀγχίνουστατας ἐξηγήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸν Ἰπποκράτην »· αὐτὸ μ' ἐκακοφάνη ὅτε τὸ ἴδα εἰς μίαν Γερμανικὴν ἐφημερίδα, ἐπειδὴ ὁ Βιλλουαζὼν τὸ ἔκαμε χωρὶς τὴν εἶδῃν καὶ θέλησίν μου, καὶ διότι δὲν εἶναι φρονίμου ἀνδρὸς ἔργον νὰ προλέγῃ πράγματα ἀτελείωτα· ἀπὸ τὸ

ἄλλο μέρος ὁμως, βλέπων τὸν τίτλον τοῦ Γραικοῦ, ἐστο-
 χάσθην μήπως συνέφερεν αὐτὸ, διὰ νὰ ἐμφράξῃ καὶ τὰ
 στόματα τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἀθλίου καὶ καταφρονημένου
 γένους ἡμῶν, καὶ μάλιστα τοῦ καταράτου Παυλοῦ, τὸν
 ὁποῖον ὁσάκις ἐνθυμηθῶ, σεληνιάζομαι. Ὁ αὐτὸς Βιλ-
 λουαζῶν μὲ ἠνάγκασε νὰ πέμψω καὶ εἰς Ἀγγλίαν μικρὸν
 τι δεῖγμα τοῦ πονήματός μου, καὶ ἐπέμψα μέρος εἰς τὴν
 ἀκαδημίαν τοῦ Ὁξωνίου, καὶ μέρος εἰς Λονδίνον εἰς δύο
 περιφήμους ἰατροὺς, εἰδήμονας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης·
 ἐντρέπομαι νὰ σὲ γράψω τί ἀπεκρίθησαν, ὄχι πρὸς ἐμέ
 κατ' εὐθείαν, ἀλλ' εἰς τρίτον πρόσωπον· εἰς ὀλίγα λόγια,
 αὐτὸς ὁ κόπος μου φαίνεται νὰ ἐπροξένησε μίαν ὑπερβο-
 λικὴν εὐχαρίστησιν καὶ θαυμασμὸν εἰς ὅλους, ὅσοι τὸν
 ἶδαν· καὶ ἄμποτε νὰ εὐαρεστήσῃ ὡσαύτως, καὶ ὅταν δη-
 μοσιευθῇ διὰ τοῦ τύπου.

Αὐτὰ σὲ λέγω, φίλε μου, διὰ νὰ μὴν ἐκπλήττεσαι πλέον
 τὴν βραδύτητα τῆς ἐπιστροφῆς μου. Ἄς ἦσαι βέβαιος
 ὅτι πολλάκις ἀναστενάζω, στοχαζόμενος τὸν ἑαυτὸν μου
 ὡς ἐξόριστον ἀπὸ τὴν πατρίδα μου· καὶ ποίαν πατρίδα;
 παράδεισον ρέοντα μέλι καὶ γάλα, ἂν τὴν συγκρίνης μὲ
 τοὺς ἀγρίους τούτους τόπους, εἰς τοὺς ὁποίους, τοὺς δέκα
 μῆνας τοῦ ἔτους κυριεύουσιν αἱ βροχαὶ, καὶ εἰς τοὺς δύο
 ἢ ἀνωμαλία τοῦ καιροῦ· κλαίω τὴν δυστυχίαν τοῦ γέ-
 νους, ὀδύρομαι τὴν ἀμάθειαν εἰς τὴν ὁποίαν κατηντήσα-
 μεν οἱ ἀπόγονοι τῶν θαυμαστῶν, τῶν ὄντως σοφῶν καὶ
 ἀγγχινουστάτων Ἑλλήνων. Ἄλλ' εἶπέ με τί νὰ κάμω
 κατὰ τὸ παρὸν αὐτοῦ· ἔχω τοσαύτην ὕλην συνηθροισμέ-
 νην μὲ κόπους ὑπερβολικοὺς, μὲ πολλὰς ἀγρυπνίας, μὲ
 φθορὰν αὐτῆς μου τῆς ὑγείας· ὅταν αὐτοῦ ἔλθω, ὅλοι
 αὐτοὶ οἱ κόποι ἐματαιώθησαν, ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ

ἐμβῆ εἰς τάξιν τοσαύτη ὕλη, χωρὶς βοήθειαν βιβλίων· ἐνόσω εἶμαι ἐδῶ, εἶναι ἐλπίς νὰ κάμω τίποτε καὶ πρὸς ὠφέλειαν καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ γένους. Δὲν εἶμαι μόνος ἐγὼ· ὅσοι σοφοὶ θέλουσι νὰ συνθέσωσι τίποτε, καταφεύγουσιν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης, καθὼς εἶναι τὸ Παρίσιον, τὸ Λονδίνον, κτλ. ἐπειδὴ εἰς αὐτὰς εὐρίσκονται ὄργανα καὶ βοήθειαι, αἱ ὁποῖαι εὐκολύνουσι τοὺς κόπους. Ἄν οἱ Ρωμαῖοι ἤξευραν τί εἶναι εἰς αὐτοὺς ὠφελιμον ἀλλὰ δὲν θέλω οὔτε μὲ πρέπει νὰ λαλῶ περισσότερα· ἐδῶ, ὅταν ἴδωσιν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ κατορθώσῃ τίποτε, τὸν ἐνισχύουσι, τὸν συμβουλεύουσι, τὸν βοηθοῦσιν· εὐθὺς ὅταν ἔμαθε καὶ ἴδεν αὐτὸς ὁ φιλέλληνας νέος (τὸν κριτὴν λέγω), ὅτι καταγίνομαι εἰς τὸν Ἰπποκράτην, ἔκαμε τρόπους παντοίους νὰ μὲ σύρῃ εἰς τὸν οἶκόν του διὰ νὰ ἔχω τὴν βοήθειαν τῆς βιβλιοθήκης του, μέχρις οὗ τέλος πάντων μὲ κατέπεισεν. Ὁ Βιλλουαζὼν, μὲ ὄλον ὅτι κατοικῶ τώρα μακρὰν ἀπ' αὐτὸν, ἔρχεται συνεχῶς πρὸς ἐμὲ, καὶ πέμπει συνεχέστερα τὸν δοῦλόν του, παρακαλῶν καὶ ἐξορκίζων με νὰ μὴ καταγίνομαι εἰς ἄλλην σπουδὴν, πάρεξ εἰς τὸ πόνημά μου, διὰ νὰ τὸ τελειώσω ὅσον εἶναι δυνατὸν γρηγορώτερα· καὶ σὲ βεβαιώνω ὅτι, ἂν δὲν συνέβαιεν αὐτὴ ἡ περιπέτεια τῆς Γαλλίας, ἤθελε μέχρι τούτου μὲ προξενήσειν κάμμιν βασιλικὴν βοήθειαν διὰ τοὺς κόπους μου, τοὺς ὁποίους ἐκθειάζει ὅπου εὐρεθῆ μὲ ἓνα ζῆλον καὶ μὲ μίαν φιλίαν χωρὶς παράδειγμα. Ὅσαι ἀπορίαι καὶ προβλήματα τὸν ἔρχονται ἀπὸ διαφόρους σοφοὺς τῆς Εὐρώπης, (ἐπειδὴ εἶναι συνήθεια νὰ συμβουλευῶνται δι' ἐπιστολῶν οἱ σοφοὶ ὁ εἰς παρὰ τοῦ ἄλλου), μὲ κάμνει τὴν τιμὴν, ὅταν ἦναι μάλιστα περὶ Ἑλληνικῶν συγγραφέων ὁ λόγος, νὰ ἐρωτᾷ

τὴν γνώμην μου. Ἴδου, φίλε μου, ποῖαι εἶναι αἱ ἀσχολίαι μου, καὶ εἰς ποῖαν κατάστασιν εὐρίσκομαι. Περί δὲ τῶν ἀντιγράφων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὰ ὅποια ἐδιωρίσθην νὰ παραβάλλω, αὐτὸ τὸ ἐδέχθην ἐξ ἀνάγκης, ἐπειδὴ μὲ πληρόνουσι δι' αὐτὸ τόσα φλωρία διὰ κάθε ἀντίγραφον. Αὐτὴ ἡ ἀσχολία μὲ λυπεῖ μεγάλως, ἐπειδὴ βραδύνει τὸ πόνημά μου· ἀλλὰ τί νὰ κάμω, ὅταν δὲν εὐρίσκω ἄλλον τρόπον διὰ νὰ κερδαίνω τὰ πρὸς ζῶν ἀναγκαῖα; Ὅθεν μὴ χαίρης περὶ τούτου, ὅτι ἀπ' αὐτὸ κάμμικα τιμὴ εἰς ἐμὲ δὲν προσγίνεται, καὶ ἄλλην ὠφέλειαν, καθὼς σὲ εἶπα, δὲν ἔχω παρὰ τὴν κτῆσιν τῶν ἀναγκαίων.

Ὅταν γράψης τὸν φίλον ἡμῶν τὸν Πρωτοσύγγελον Σιναίτην, παρακαλῶ νὰ τὸν προσκυνήσης ἐκ μέρους μου φιλικῶς. Νομίζω νὰ σὲ ἔγραψα νὰ φυλάξης αὐτοῦ τὰ προιόντα τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ὅταν σὲ πεμθῶσι παρὰ τῆς πανοσιότητός του, νὰ τὰ μετρήσης καὶ νὰ μὲ γράψης τὰ διάφορα εἶδη, καὶ τότε θέλω σὲ μηνύσειν πρὸς τίνα πρέπει νὰ τὰ παραδώσης.

Ὅλους μου τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους κατ' ὄνομα ἕκαστον ἄσπασαι ἐκ μέρους μου. Παρακάλεσον αὐτοὺς νὰ μὲ συγχωρήσωσιν, ἂν δὲν γράφω πρὸς αὐτοὺς, προφασίζόμενος, καθὼς εἶναι ἡ ἀλήθεια, τὰς πολλὰς μου ἀσχολίας ἀπὸ τὸ ἕν μέρος, καὶ τὰς διεξοδικὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τ' ἄλλο, τὰς ὁποίας ἔκων καὶ μὴ βουλόμενος ἀναγκάζομαι νὰ γράφω πρὸς τὴν λογιότητά σου, διὰ ν' ἀποφύγω τοὺς ἀδίκους ἐλέγχους σου. Δὲν δύναμαι, φίλε μου, νὰ χωνεύσω τὴν δεκαμηνιαίαν σιωπὴν, τὴν ὁποίαν διίσχυρίζεσαι ὅτι ἐφύλαξα· καὶ στοχάζομαι μήπως ἐλησμόνησες τὰς ἐπιστολάς μου, ὅσας ἔλαβες ἀπὸ καιρὸν εἰς και-

ρόν. Ἐχω δίκαιον νὰ ὑποπτεύωμαι μίαν τοιαύτην ἀμνημοσύνην εἰς τὴν λογιότητά σου, ἀπὸ ἕν ἄλλο λάθος τὸ ὅποιον παρετήρησα εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου. Μὲ λέγεις ὅτι εἶσαι τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἐτῶν· ἀλλ' ἐγὼ, φίλε μου, ἐνθυμοῦμαι καλῶτατα, ὅτι εἶναι σήμερον δώδεκα σχεδὸν χρόνοι ἀφοῦ μὲ εἶπες, ὅτι ἦσαν πεντεκαίτεσσαρακονταετής. Ὅθεν ἕν ἀπὸ τὰ δύο, ἢ ἐλησμόνησες, ἢ διὰ θαύματος βέβαια ἔστησες τὸν δρόμον τῶν ἐτῶν σου, καθὼς ποτὲ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἔστησε τὸν δρόμον τοῦ ἡλίου.

Παρακαλῶ σε, φίλε μου, καὶ πάλιν καὶ πολλάκις καὶ τὴν λογιότητά σου, καὶ τοὺς συγγενεῖς μου, νὰ διοικῆτε μὲ τὰς φρονίμους συμβουλὰς σας τὸν ἀδελφόν μου, μάλιστα πῶς ἔχει νὰ προσφέρεται διὰ τὴν νέαν αὐτὴν συντροφίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε. Εὐλογον μὲ φαίνεται νὰ κάμετε εἰς τρόπον νὰ βλέπωσι συχνὰ τοὺς λογαριασμοὺς των. Λογαριασμοὶ πεπαλαιωμένοι, φίλε μου, (καθὼς παρετήρησα, ὅταν ἡ κακὴ μου τύχη μὲ κατεδίκασε νὰ δαπανήσω τὸ καλῆτερον μέρος τὰς ἡλικίας μου εἰς τὴν ἐμπορίαν) πάντοτε σήπονται καὶ βρωμοῦσι, καθὼς τὰ παλαιὰ κρέατα.

Παρακαλῶ νὰ μὲ σημειώσης τὸ ὄνομα τοῦ νῦν Πατριάρχου. Δὲν ἐξεύρεις ὅτι αὐτὸς εἶναι συμμαθητὴς μου, καὶ ὅτι ἐσπουδάσαμεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον εἰς τοῦ μακαρίτου Ἱεροθεοῦ; ὅταν ἦτο Χριστιανὸς, ὠνομάζετο Νικόλαος.

Ἐχω καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ σὲ γράψω καὶ περὶ τῆς ἐνταῦθα καταστάσεως καὶ περὶ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης· ἀλλ' ἔχε, φίλε μου, καὶ ὀλίγην εὐσπλαγχνίαν καὶ διάκρισιν· εὐρίσκομαι, βλέπεις, εἰς τὴν 19ῆν σελίδα τῆς ἐπιστολῆς·

δὲν θέλω στρέψω τὴν 20ην, καὶ ἂν ἤξευρα ὅτι θέλει μὲ
μεμφθῆν ὅλος ὁ κόσμος. Ἐρῶσο!

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

20.

Ἐκ Παρισίων, 20 Δεκεμβρίου, 1790.

Φίλιππὲ μου Πρωτοψάλτα!

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν σου γεγραμμένην 23 Σεπτεμ-
βρίου. Τὸ ζήτημά σου, φίλε μου, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον
νὰ τελεσθῆ, καὶ θαυμάζω τοὺς ἄρχοντας, οἱ ὅποιοι σέ
ἔδωκαν τοιαύτην συμβουλήν, ὡσὰν νὰ μὴν ἤξευρον, πό-
σον ἀποφεύγουσι τὰς τοιαύτας παρεγγράπτους καὶ παρα-
σπόνδους προστασίας καὶ πρέσβεις καὶ κόνσολοι. Αὐτοὶ
μόλις δύνανται νὰ ὑπερασπίζουσι τοὺς νομίμους περατλί-
δες των, οἱ ὅποιοι ἀνήκουσιν εἰς αὐτοὺς ἐκ παλαιῶν καὶ
κυρίων συνθηκῶν, διὰ τὸ νὰ ἦναι γένος τὸ γένος βάρβα-
ρον, καὶ διὰ τὸ νὰ ἀκυρῆ καὶ συνθήκας καὶ σπονδὰς, ὅταν
καὶ ὅπως θέλῃ. Ἐγὼ, φίλε μου, ὅταν ἐμελέτησα νὰ ἀπο-
δημήσω ἀπὸ τὴν Ὀλλανδίαν, ἐκίνησα πάντα λίθον διὰ
νὰ ἀποκτήσω διὰ τὸν ἑμαυτόν μου τοιοῦτον προνόμιον,
καὶ μετεχειρίσθην μεσιτείας κραταιὰς διὰ τοῦτο· μὲ ὅλον
τοῦτο δὲν κατόρθωσα τίποτε. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς
πατέντας. Περὶ δὲ συστατικῆς ἐπιστολῆς, πρῶτον μὲν
ἔχει καὶ αὐτὴ τὰς αὐτὰς δυσκολίας, ἔπειτα ὁ κίνδυνός
της εἶναι μεγαλειότερος, παρὰ τὴν προσδοκωμένην ἐκ ταύ-
της ὠφέλειαν· καὶ ἰδοὺ τίνι τρόπῳ φθάνει μόνον νὰ

μάθη ὁ παλαμναῖος ἐχθρός σου. ὅτι ἔχεις τὸ θάρρος τοιαύτης προστασίας, διὰ νὰ μεταχειρισθῇ πάντα τρόπον εἰς τὸ νὰ σὲ ἀδικήσῃ. Ἄν ὁ κόνσολος εἰς τοιαύτην περιστασιν ζητήσῃ (ἀλλὰ ποῖος κόνσολος εἶναι τόσον τρελός, ὥστε νὰ τὸ κάμη;) νὰ σὲ προστατεύσῃ, δὲν τὸ ἔχει τίποτε ὁ ἀντίδικός σου νὰ σὲ διαβάλλῃ εἰς τοὺς κρατουῦντας, ὡς ἀποστάτην τῆς νομίμου ἐξουσίας, καὶ αὐτόμολον εἰς ἄλλοτρίους προστασίας· καὶ τότε γίνεται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης. Ἐλπίζω ὅτι εἶσαι πληροφορημένος, ὅτι συμπάσχω μὲ τὴν λογιότητά σου, καὶ ὅτι ἤθελε μεταχειρισθῶ καὶ θεοὺς καὶ δαίμονας διὰ νὰ σὲ βοηθήσω, ἂν ἔβλεπον καμμίαν ἐλπίδα τοιαύτης βοηθείας· μὲ ὅλον τοῦτο μὴν ἀπελπίζεσαι· ἡ κακὴ σου τύχη καὶ πρὸς τούτους ἡ ἰδική μου, ἠθέλησε νὰ λείπῃ ὁ Βιλλοιζῶν μακρὰν ἀπὸ τὸ Παρίσιον τριάκοντα λεύγας, εἰς μίαν κωμόπολιν, ὅπου ἔθαψεν ὁ ἄθλιος τὴν γυναῖκα του ἀπὸ φθίσεως, γυναῖκα ἐξαιρετον καὶ εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας της· τὴν εἶχεν ἐκεῖ πρὸ πολλῶν μηνῶν διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἀέρος (ἡ ὁποία μεταβολὴ δὲν τὴν ὠφέλησε τίποτε) καὶ αὐτὸς διέτριβεν ἐκ διαλειμμάτων ἐδῶ μέχρι τέλος πάντων πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν, τὸν ἔγραψαν ὅτι ἡ νόσος ἐβάδιζεν εἰς τὸ χεῖρον· ἀπεδήμησε κατεσπευσμένως, ἀλλὰ δὲν ἔφθασε κἄν νὰ τὴν ἰδῇ ζῶσαν, ἐπειδὴ ὑπῆγε τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ. Ὅταν αὐτὸς ἐπιστρέψῃ (καὶ Κύριος οἶδε πότε) θέλει τὸν κοινολογήσω τὰ βλάσανά σου, καὶ ἂν ἦναι κανένας τρόπος βοηθείας, δὲν θέλει ἀμελήσω νὰ σὲ βοηθήσω καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ, καθὼς λέγει ἡ παροιμία. Ἄλλὰ πάλιν, ἐπαναλαμβάνων, σὲ λέγω, φίλε μου, τοιαύτη βοήθεια δὲν μὲ ἀρέσκει, διὰ τὰ ἐξ αὐτῆς ἐνδεχόμενα κακὰ· ὁ ἐχθρός σου εἶναι δεινός, καὶ ἄλλο δὲν δύ-

ναται νά τόν δυσωπήση, πάρεξ ἡ βαθυτάτη σου σιωπή·
 πρόσεχε μάλιστα διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, εἰς αὐτάς
 τὰς ταραχὰς τῶν ἀρχόντων, νά μὴν ἀνακατωθῆς, μήτε
 πολὺ μήτε ὀλίγον· λάλει ὀλίγα, καὶ μήτε πρὸς πάντας·
 ὠτακουσται καὶ διὰβολοὶ πολλοί· πρόσεχε πρὸς τούτοις,
 νά μὴ σέ μεταχειρισθῶσιν οἱ ἄρχοντες γραμματικόν, ἂν
 κατὰ τύχην λάβωσι χρεῖαν γραμματικοῦ, εἰδήμονος καὶ
 πιστοῦ διὰ ἀναφοράς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μεμπτήρια
 γράμματα· ἐξαγοράζου τὸν καιρὸν μὲ φρόνησιν, ὅ,τι ἔχεις,
 ταλαίπωρε φίλε μου, νά κάμῃς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος μὲ
 ἐχθρὸν, ὅστις μήτε Θεὸν φοβεῖται, μήτε ἀνθρώπους αἰσχύ-
 νεται, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος μὲ προστάτας, δὲν λέγω
 ἄφρονας, (ἐπειδὴ τοὺς ἠξεύρω φρονιμωτάτους), ἀλλ' ὑπὲρ
 τὸ δέον εὐλαθεῖς. Στυχάζονται τοιοῦτους καλογερίσκους,
 ὡς αὐτὴν τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ὅστις ἤγ-
 γιζεν, ἔπρεπε νά ἀποθάνῃ. Ἄ ταλαίπωροι γραικοὶ! εἰς
 ποίαν ἀθλίαν κατάστασιν κατήντησαν; δὲν ἔχουσιν ἄδι-
 κον οἱ Εὐρωπαῖοι νά μᾶς ὀνειδιζῶσι καὶ νά μᾶς ἐξουθε-
 νοῦσι. Τί κακὸν ἦτο τοῦτο; οἱ ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου
 καὶ τοῦ Θεμιστοκλέους, τῶν ὁποίων μόνον τὸ ὄνομα ἔτρε-
 μαν οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς, ἐξηυτελίσθημεν τόσον, ὥστε νά
 κλίνωμεν τὸν αὐχένα ἄνευ ἀντιλογίας εἰς ἀνθρωπίσκους,
 τῶν ὁποίων τὸ ἐπάγγελμα, ἂν ἦτο τὸ γένος εἰς τὴν πάλαι
 του δόξαν, ἤθελεν ἦτον ἀχθοφόρων ἢ κεβρεκτζιδῶν; ἂν
 ἦσουν ἄγαμος, φίλε μου, ἤθελε σέ συμβουλεύσω νά ἀνα-
 χωρήσῃς, αὐτόθεν· αὐτὸ ἦτο τὸ κέλ्लιστον ἀφ' ὅλα· ἀλλ'
 ἐπειδὴ εὐρίσκεσαι ὑπὸ ζυγόν, φέρε τὸν ζυγὸν δι' ἀγάπην
 τῶν τέκνων σου, καὶ ὁ Θεὸς ἔχει ἐκδικῶν ὄμμα. Ἀλλὰ
 πάλιν σέ λέγω, διαγωγὴν ἔχε φρόνιμον, καθὼς εἶσαι φρό-
 νιμος· ἡ φρονιμωτέρα ἐκδίκησις, τὴν ὁποίαν δύναται τις

νά ἐκδικηθῆ τὸν ἐχθρόν του, εἶναι μία πικρὴ καταφρόνησις· φρόντιζε δι' αὐτὸν, ὡς καὶ διὰ τὸ μηδὲν, καὶ ἔχε τὸν «ἐν Καρὸς αἴση»· σὲ ἐστέρησεν ἀδίκως τὸ ὄφρϊκιον σου· αὐτὸ ἠδύνατο νὰ σὲ τὸ κάμη καὶ ὁ ἀβιάζης καὶ ὁ οὐζούναλης, καὶ ὁ παραμικρὸς ἐξωλέστατος ληστής καὶ φονεὺς· ἀλλὰ δύναται νὰ σὲ ἀφαιρέσῃ τὴν προκοπὴν σου; δύναται νὰ σὲ ἀλλάξῃ τὴν συνειδησίαν σου; δύναται νὰ σ' ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ τὸν καταφρονῆς καὶ τὸν βδελύττεσαι κατὰ διάνοιαν; ὄχι βέβαια· καὶ ἐδῶ φαίνεται ἡ εὐτέλεια τῶν κακῶν· ἀποκτείνουσι τὸ σῶμα, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν ἔχουσι τοσαύτην ἐξουσίαν, ὅσην ἔχει καὶ ἓνας κώνωψ.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τοὺς θρήνους καὶ ἄς ἔλθωμεν εἰς ἡδονικὰ ἄσματα καὶ τραγούδια. Πρὸ μικροῦ ἔκαμα φίλον ἓνα ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῆς πόλεως· αὐτὸς εἶναι νέος, ἄγαμος, φίλος τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, τὴν ὁποίαν ἤξεύρει ὀλίγον, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἐφιλιώθημεν· ἤξεύρει ὀλίγον, ὅταν σὲ λέγω, πρέπει νὰ ἐννοῆς ὅτι ἤξεύρει περισσότερον ἀπὸ πολλοὺς διδασκάλους τῆς Ἑλλάδος· ἔχει μίαν θαυμαστὴν βιβλιοθήκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται ὅλοι οἱ συγγραφεῖς τῶν Ἑλλήνων· εἶναι ἄνθρωπος εὐγενέστατος καὶ χρηστοθήτης, ταπεινόφρων ὅσον εἶναι δυνατόν· καὶ ἐπειδὴ ὁ Βιλλοαζῶν καὶ ἄλλοι τινὲς Ἀκαδημακοὶ φίλοι μου, ἀπὸ καλωσύνης των, εἶχε τὸν εἰπῶσιν, ὅτι ἤξεύρω καὶ ἐγὼ ὁ ἄθλιος τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἐζήτησε νὰ φιλιωθῆ μὲ ἐμέ. Ἀφοῦ ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου, εὐρισκόμενος εἰς λύπην καὶ ἀμυχανίαν τοῦ νὰ σὲ βοηθήσω, προσέδραμον καὶ εἰς αὐτόν, καὶ τὸν διηγήθην τὴν ἀνάγκην σου ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους· αὐτὸς μὲ ἀπεκρίθη ὅσα ἐπρόβλεπον, δηλαδὴ τὸ δυσκολώτατον

ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδύνατον τῆς ἐπιχειρήσεως· με ὄλον τοῦτο με ὑπεσχέθη νὰ ἐξετάσῃ (ἐπειδὴ εἶναι ἄπειρος τῶν τοιούτων), ἂν ἦναι κανένας τρόπος βοηθείας. Τὸ νόστιμον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἀκούσας τὸ ὄνομα τοῦ μουσικοῦ, με παρεκάλεσε νὰ σέ γράψω νὰ με πέμψῃς μερικὰ τραγούδια ῥωμαϊκὰ, σημειωμένα με τὰ σημεῖα τῆς μουσικῆς τῶν Εὐρωπαίων. "Ὁθεν, φίλε μου, παρακαλῶσε, νὰ ἐκλέξῃς τρία ἢ τέσσαρα τραγούδια πολιτικὰ, τὰ ἡδονικώτερα, καὶ τοιαῦτα ὅπου νὰ μὴν ἔχωσι λέξεις τούρκικας, ἢ κἄν ὅσον εἶναι δυνατόν ὀλίγας, ἐπειδὴ εἶναι καὶ αὐτὸ αἰσχύνῃ τῶν δυστυχῶν ῥωμαίων, νὰ ἀμαυροῦσι τὸ κάλλος τῆς γλώσσης των με λέξεις βαρβάρους, δανειζόμενοι παρ' ἄλλων, ὅταν ἔπρεπεν αὐτοὶ νὰ δανειζῶσιν εἰς ἄλλους. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ τραγούδια θέλει εὖρης κανένα μουσικὸν Εὐρωπαῖον, νὰ τὰ τραγωδήσῃ ἐμπροσθέν του, διὰ νὰ τὰ βάλῃ αὐτὸς εἰς σημεῖα μουσικῆς ἰδικῆς των, ἔπειτα νὰ σέ τὰ τραγωδήσῃ διὰ νὰ βεβαιωθῆς ἂν ἐμιμήθη καλῶς τὸν ἦχον. Τὸν μουσικὸν θέλει σέ τὸν εὖρη ὁ Δόμιнос, πρὸς τὸν ὅποιον γράφω περὶ τούτου· αὐτὸ ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ εἰς αὐτὴν τὴν κάμεραν τοῦ Δόμινου, καὶ παρακαλῶσε νὰ τὸ κάμῃς ἐξάπαντος δι' ἀγάπην μου· καὶ δύο μόνον τραγούδια, νομίζω, εἶναι ἀρκετὰ, μόνον νὰ ἦναι ὀρθῶς γραμμένα, καὶ αἱ νόται τῆς μουσικῆς, πᾶσα μία εἰς τὴν ἀνάλογον συλλαβὴν τοῦ ἄσματος σημειωμένη. Ἴδὲ τίνι τρόπῳ ἔχεις νὰ με ἐλευθερώσῃς ἀπ' αὐτὸ τὸ βάσανον, τὸ ὅποιον δὲν ἤθελε λάβω ποτὲ, ἂν δὲν εἶχεν ὑπάγω νὰ λαλήσω περὶ τῆς ὑποθέσεως σου.

Ἄφου ἐλάλησα τόσον περὶ σοῦ, δίκαιον εἶναι νὰ εἰπῶ τίποτε καὶ περὶ ἐμαυτοῦ. Ὀλίγον ἔλειψε νὰ λειποθυμήσω γελῶν, ὅταν ἀνεγίνωσκον τὰς φαντασίας, ἰδικὰς σου ἢ

παρ' ἄλλων ἀκουσθείσας, περὶ τοῦ θαυμαστοῦ μισθοῦ, τὸν ὅποιον μὲ ἔκαμεν ἡ αὐθεντεία, 1000 φράγκα καθ' ἕκαστον μῆνα. Ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι μόνος ἔβλεπον ἐνύπνια, ἀλλ' ὡς φαίνεται, ὄνειρώττεις καὶ ἡ λογιότης σου, ὄνειρώττουσι καὶ ὅσοι διέσπειραν τοιαύτην φήμην. Ἄν τοιοῦτον πράγμα ἦτον, φίλε μου, ἤθελε πρῶτον ἀρχήσω ἀπὸ τὸ νὰ πληρώσω τὰ χρέη μου, ἔπειτα νὰ σὲ γράψω νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ Παρίσιον, νὰ σοῦ ἀνοίξω τὸ πολυθρύλλητον φαρμακοπωλεῖον, τὸ ὅποιον ἐφαντάσθης ποτὲ, καὶ τὸ ὅποιον δὲν θέλει λησμονήσω μέχρι θανάτου. Καλὲ εἰπέ με, νὰ ζήσης! διὰ ποίαν αἰτίαν θέλεις νὰ μὲ διορισθῇ τοιοῦτος παχὺς μισθὸς παρὰ τῆς αὐθεντείας; θέλεις νὰ μὲ πληρώσωσιν ὡς ἰατρόν; ἀλλὰ ἔχουσι τάχα ἔνδειαν ἰατρῶν ἐδῶ; ὡς εἰδήμονα τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου; ἀλλὰ λείπουσιν ἐδῶ σοφοὶ τῶν Ἑλληνικῶν, ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἀθλίους; λάβε το, φίλε μου, ὡς ἀπόφασιν, ἐγυμνώθημεν οἱ ταλαίπωροι ἀπὸ ὅλα, καὶ θέλει μείνωμεν γυμνοὶ, ἐν ὅσῳ ἐξουσιαζόμεθα Φεῦ παρὰ τίνων; Οἱ Εὐρωπαῖοι μετέφερον τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα εἰς τὴν Εὐρώπην.

Διὰ νὰ μὴ σὲ λυπήσω ὁμῶς περισσὰ, καὶ σὲ ρίψω παντάπασιν εἰς ἀπόγνωσιν, σὲ λέγω φιλικῶ καὶ μυστικῶ τῷ τρόπῳ ὅχι ὅτι κερδαίνω ἀργύρια, αὐτὸ εἶναι ψεῦδος, ἀλλ' ὅτι πολλοὶ τῶν ἐνταῦθα Ἀκαδημακῶν τῆς φιλολογίας μὲ ἔκριναν (ἀπὸ εὐνοίαν ἴσως) δυνατὸν εἰς τὴν εἰδησιν τῆς προγονικῆς ἡμῶν θαυμαστῆς γλώσσης. Σὲ ἔγραψα καὶ ἄλλοτε, ὅτι ἕνας Ἀκαδημακὸς εἶχε μὲ στείλῃ δῶρον εἰς Μονπέλλιον τὰ συγγράμματα Ἰσοκράτους καὶ τοῦ Λυσίου, διότι εἶχε κάμω μερικὰς ἐπικρίσεις εἰς αὐτὰ κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰς ὁποίας εὗρηκεν ὀρθὰς. Αὐτὸς μὲ ἐδέχθη

τανῦν μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας· ἢ πρὸς αὐτόν μου διαγωγὴ εἶναι μία ἀληθὴς κωμωδία, αὐτὸς μὲ περιποιεῖται, καὶ ἐγὼ αἰσχύνομαι νὰ τὸν βλέπω κατ' ὄφθαλμοὺς, ἐπειδὴ αὐτὰς τὰς κατ' αὐτοῦ ἐπικρίσεις εἶχε τὰς πέμψω μυστικῶς πρὸς τὸν Βιλλοαζών, καὶ αὐτὸς τὰς ἔδειξεν εἰς αὐτόν, ἐμοῦ μῆτε θέλοντος, μῆτε ἐλπίζοντος. Ἀλλὰ στοχάσου τὸ φιλόληθες τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης· ἂν τὸ ἔκαμνα εἰς κανένα ῥωμαῖον, ἤθελε μὲ κάμη ἐχθρὸν ἐπίσημον. Εἰς ὀλίγα λόγια, αὐτοί, φίλε μου, μὲ ἔλαβον εἰς εὐνοίαν καὶ εἰς ὑπόληψιν τσαύτην, ὥστε ἂν ἦτον τρόπος, ὄχι χίλια, ἀλλὰ καὶ περισσότερα φράγκα κατὰ μῆνα ἤθελε μὲ προξενήσωσι, διὰ νὰ μὲ κρατήσωσιν ἐδῶ· οἱ σκοποὶ ὅμως οἱ ἰδικοὶ μου εἶναι παντάπασι διάφοροι· ἂν εἶχον τὴν χρειάζομένην δαπάνην, ἤθελε περάσω εἰς τὴν Ἀγγλίαν, νὰ ἰδῶ καὶ αὐτὸ τὸ θαυμαστὸν γένος προτοῦ νὰ ἀποθάνω· ἔφθασαν καὶ αὐτοὶ εἰς ἄκρον βαθμὸν σοφίας καὶ ἐπιστήμης, καὶ τὸ ἡδύτερον ἀπὸ ὅλα, ἐλευθερίας.

Ἴσως ἠκούσατε μέχρι τοῦ νῦν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἔχασε τὸν νοῦν του· ἢ σύγκλητος εἶναι εἰς ἀμνησινίαν, ὁ περίφημος Φόξ, τὸν ὅποιον ὁμοιάζω μὲ τὸν Αἰσχίνην θέλει νὰ δώσωσι τὰ σκῆπτρα εἰς τὸν διάδοχον μέχρις οὐ νὰ ἀναλάβῃ τὰς φρένας του ὁ πατήρ· καὶ τοῦτο, διότι ὢν φίλος τοῦ διαδόχου, ἐλπίζει νὰ κατασταθῇ πρῶτος μινίστρος εἰς τόπον τοῦ Πίτ. Ὁ δὲ Πίτ, τὸν ὅποιον ὁμοιάζω μὲ τὸν Ἀριστείδην, εἰς μόνον τὸ κοινὸν καλὸν τῆς πατρίδος ἀφορῶν, λέγει, ὅτι ἂν ἀπέθνησκεν ὁ βασιλεὺς, τότε ἦτον κατὰ νόμους διάδοχος ὁ υἱὸς του, ἀλλ' ἐπειδὴ νοσεῖ καὶ εἶναι ἐλπίς νὰ ἀναλάβῃ, καθὼς ἐμαρτύρησαν ἕξ ἰατροὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς συγκλήτου ἐνόρκως, ἢ σύγκλητος μόνη ἔχει τὸ δικαίωμα, νὰ ἐκλέξῃ πρὸς και-

ρὸν ἀντιβασιλέα, ὅποιον κρίνη εὐλογον, ἢ τὸν υἱόν, ἢ τὴν βασιλίσσαν, ἢ καὶ τοὺς δύο συνάμα. Ὁ δὲ κοινὸς λαὸς, οἵτινες μισοῦσι τὸν Φῶξ καὶ τοὺς συνοπαδοὺς του, τί κάμνει; τὸν ἐπιφορτίζουσι καθ' ἡμέραν εἰς τὰς δημοσίους γαζέτας, ὅσα σύρει ἡ φλοκαλία, τὸν δὲ δι᾿δοχον συμβουλεύουσιν εἰς τὰς αὐτὰς γαζέτας, χωρὶς τσεριμόνιας, ὅτι ἂν ἐκλεχθῆ ἀντιβασιλεὺς, νὰ φυλαχθῆ νὰ μὴν ἀλλάξῃ τὸν βεζίρην τοῦ πατρός του, ἂν θέλῃ νὰ ἀγαπηθῆ παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡς ὁ πατήρ του. Ἴδες, ἀδελφέ μου, ἐλευθερίαν; αὐτὴ ἡ ἀγία ἐλευθερία ἐβασίλευε καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ τότε μὴν ἔχοντες γαζέτας, τὰ ἐκένωσαν βραστά ζεστά ἐπὶ θεάτρου, ὅσα παράπονα εἶχον κατὰ τῶν κρατούντων, καὶ ἀπ' αὐτὰ εἶναι πλήρεις αἱ κωμωδίαὶ τοῦ Ἀριστοφάνους· ἔμβαινον καθ' ὑπόθεσιν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν σαμολαδάδες καὶ καρβουνάριδες, εὐθύς τοὺς ἐκφωμῶδουν ἐπὶ θεάτρου, λέγοντες καὶ ὄνομα καὶ τέχνην καὶ τὴν λοιπὴν τῶν ἀνθρώπων κακοθήειαν. Οὕτω μίαν φορὰν ἐκλεξεν ὁ ἀνόητος ὄχλος (τοὺς ὁποίους ὀνομάζετε αὐτοῦ ταμπάκιδες) διὰ προεστῶτα· ὁ καλὸς σου Ἀριστοφάνης ἐπὶ θεάτρου τὸν ἐφατρίασε, τὸν νέον δημογέροντα, λέγων, ὅτι ὁ δῆμος ἠγόρασε νέον δοῦλον βυρσοδέψην, ἀνθρωπον διαβολευμένον καὶ πονηρόν·

« Ἐπρίατο δοῦλον βυρσοδέψην Παφλαγόνα,
» πανουργότατον καὶ διαβολώτατόν τινα »

πρὸς δὲ τοὺς ἐκλέξαντας αὐτὸν ἀνόητως, λέγει τοῦτα τὰ μελισταγῆ στιχίδια·

« ὦ δῆμε, καλὴν γ' ἔχεις
» ἀρχὴν, ὅτι πάντες ἄν-
»θρωποι δεδίασίσ' ὡς-

» περ ἄνδρα τύραννον
» ἀλλ' εὐπαράγωγος εἶ,
» θωπευόμενός τε χαί-
» ρεις, κῆραπατώμενος,
» πρὸς τόν τε λέγοντ' αἰεὶ
» κέχηνας· ὁ νοῦς δέ σου
» παρῶν ἀποδημί. »

Ἄν εἴχετε καὶ εἰς τὴν Σμύρνην τὰς γαζέτας τῆς Ἀγγλίας, ἢ τὸν εὐφυέστατον Ἀριστοφάνην, μήτε ἡ λογίότης σου ἤθελε ἐξωσθῆς ἀπὸ τὸ στασειδιον, εἰς τὸ ὅποιον σὲ ἐνεθρόνισαν οἱ κόποι σου, μήτε ὁ Ἀβραμάκης ἦτο ὑπηρέτης τοῦ κοινοῦ.

Τοῦ Σκαναβῆ τὸν θάνατον εἶχε τὸν μάθομεν ἐδῶ πρὸ πολλοῦ. Ἀπὸ τὰ λοιπὰ νέα ὅσα μὲ γράφεις, τὰ τρία τεταρτημόρια εἶναι ψευδῆ· σὰς λέγουν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, εἴτι θέλουσι, καὶ ὑμεῖς πιστεύετε εἴτι ἀκούετε. Τὸ Τεμισθάριον δὲν ἐπάρθη· τὸ δὲ Ὀκτζακόφ δὲν ἠδυνήθησαν (ὄχι δὲν ἠθέλησαν) νὰ τὸ πάρωσι.

Τώρα ἐσηκώθη ἄλλος σκόλοψ κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀσυγκρίτως δεινότερος ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σουηκίας. Αὐτὸς εἶναι ὁ τῆς Προυσίας βασιλεὺς, ἔχων συμμάχους τοὺς Ἀγγλοὺς· οἱ Πολωνοὶ ἐγκατέλειψαν τὴν Ῥωσσίαν καὶ προσεκολλήθησαν μὲ αὐτόν· ὁ πόλεμος ἀκόμη ἀναφανδὸν δὲν ἐκηρύχθη, μὲ ὄλον τοῦτο, ἢ θέλει κηρυχθῆ, ἢ ἡ Ῥωσσία ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ διαλλαγῆ μὲ τοὺς Ὀθωμάνους.

Τὰς κατηγήσεις δὲν ἔλαβον ἀκόμη, καὶ φοβοῦμαι μὴ ἀπωλέσθησαν. Ἐπειδὴ περὶ κατηγήσεων ὁ λόγος, δὲν δύνασαι νὰ τὰς εἰσάξῃς εἰς τὸ κοινὸν σχολεῖον (τὰς μικρὰς δηλονότι) εἰς τὸ ὅποιον ἐπιστατεῖς; ἢ φυλλάδα εἰς

τὴν ἀρχὴν εἶναι μεθοδικωτέρα, καὶ θέλει συντέμῃ πολλὰ τοὺς κόπους σου· ἔπειτα θέλει ἔχεις καὶ μισθὸν νὰ κατηχῆς τοὺς ἀκατηχῆτους.

Τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ὀνομαστὶ πάντας προσαγόρευσον παρ' ἐμοῦ. Ἐρρώσω! εἰς τὸ Λουγδοῦνον δὲν διέτριψα παρὰ τρεῖς ἡμέρας.

Ο. Ο.

21.

Ἐκ Παρισίων, Ἰανουαρίου 31, 1791

Μεγάλην λύπην, φίλτατέ μου πρωτοψάλτα, ἔδοκίμασα ἀναγινώσκων τὴν τραγικὴν διήγησιν τῆς βρεφοκτόνου νόσου, ἡ ὁποία πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἐθλιψε καὶ τὴν λογιότητά σου μὲ τὴν στέρησιν τοῦ φιλτάτου σου τέκνου. Ἐλπίζω ἕως τώρα νὰ ἔπαυσεν αὐτὴ ἡ δεινὴ θραῦσις, καὶ μάλιστα νὰ μὴν ἐπύκρανε τοὺς συγγενεῖς μου. Προσμένω κατὰ πᾶσαν ὥραν νὰ μὲ γράψῃς περὶ τῶν παιδιῶν τοῦ ἐξαδέλφου μου κυρίου Πετρίτζη, πρὸς τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νὰ δώσῃς καὶ τοὺς φιλικοὺς ἀσπασμούς μου, καὶ τὴν εἰλικρινῆ μαρτυρίαν τῆς φροντίδος, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ ἔβαλεν ἡ εἰδησις τῆς ἀσθενείας τῶν τέκνων του.

Ἄλλην ἐπιστολὴν σου παρὰ ταύτην τὴν τελευταίαν τῶν 31 Ὀκτωβρίου δὲν ἔλαβα. Ὅθεν, ἐξευρέ το, φίλε μου, διὰ νὰ μὴ ρίπτῃς πάντοτε ὅλα τὰ ἄδικα εἰς ἐμέ· ἐγὼ ἂν καὶ σπανίως γράφω κωλυόμενος ἀπὸ τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην τῶν ἀσχολιῶν μου, ἄς ἦσαι ὁμως βέβαιος ὅτι τόσον ἀχάριστος δὲν εἶμαι, ὥστε νὰ λησμονήσω

τοὺς εὐεργέτας μου. Ἄν ἤξευρες τί δεινὸν πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ συνθέτῃ τις βιβλίον μεταξὺ τῶν Εὐρωπαίων, δὲν ἤθελες μὲ θλίψειν ποτὲ μὲ τόσους ἐλέγχους. Αὐτὴν τὴν δυσκολίαν μὲ τὴν ἔκαμεν ἀσυγκρίτως βαρυτέραν ἢ ὑπερβολικὴ φιλία καὶ ὑπόληψις τοῦ φίλου μου Βιλλουαζών. Αὐτὸς, χωρὶς νὰ προσμένῃ τὸν τόκον τοῦ πονήματός μου, ἐκήρυξεν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην τὸ ἐγγάστρωμα καὶ τὰς ὠδῖνας μου, εἰς τρόπον ὥστε, φίλε μου, ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, ἐκεῖνοι μάλιστα, ὅσοι καυχῶνται νὰ ἐξεύρωσι τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, προσμένουσι καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν νὰ ἴδωσιν ἂν δύνανται καὶ οἱ δυστυχεῖς Γραικοὶ νὰ γεννήσωσι τίποτε. Ἀφίνω σε λοιπὸν νὰ στοιχασθῆς πόσην φροντίδα, πόσην βάσανον καὶ μέριμναν καθημερινὴν μὲ προξενεῖ αὐτὸ τὸ πόνημα· πρῶτον διὰ νὰ μὴ κατασιχύνω τὸν φίλον μου, ὅστις ἐκήρυξεν ἐπὶ τῶν δωμάτων, ὅτι τοιοῦτον κριτικώτατον σύγγραμμα δὲν ἐφάνη ἀκόμη, καὶ δεύτερον, διὰ νὰ ἐμφράξω, ἂν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, τὰ μαρὰ στόματα τῶν ἀδυσωπῆτων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Τὰ περὶ πολέμων ὅσα μὲ γράφεις, τὰ μὲν εἶναι ἀληθῆ, καὶ τὰ ἐμάθομεν πρὸ πολλοῦ ἐνταῦθα· εἶναι δὲ καὶ πολλὰ, τὰ ὅποια δὲν ἐστάθησαν ποτὲ, μὲ ὅλον ὅτι αὐτοῦ τὰ πιστεύετε ὡς εὐαγγέλια. Τοιοῦτον, παραδείγματος χάριν, ἢ ἀπειλητικὴ ἀπόκρισις τῆς Αἰκατερίνης πρὸς τὸν Σαρδανάπαλον τοῦ Βερολίνου. Ἡ Αἰκατερίνη, φίλε μου, δὲν εἶναι μόνον κραταιά, ἀλλ' εἶναι καὶ φρονιμωτάτη. Καὶ τοιαύτην ἀπόκρισιν πρὸς ἓνα βασιλεῖα, ὅστις ἔχει διακοσίας πεντήκοντα χιλιάδας στρατιωτῶν ἐξησκημένων, καὶ συμμάχους τοὺς Ἄγγλους, τοιαύτην ἀπόκρισιν, λέγω, δὲν τὴν κάμνει οὔτε ὁ Μανολιός. Οἱ Ἄγγλοι ἠτοίμασαν διὰ τὸ ἐρχόμενον ἕαρ ἓνα ναυτικὸν στόλον, τόσον φοβε-

ρόν, ὅσος δὲν ἔγεινε ποτέ, οὔτε ὅταν ἐπολέμουν μὲ τὰ τρία ἔθνη ὁμοῦ τῶν Γάλλων, τῶν Ἰσπανῶν καὶ Ἀμερικανῶν. Τὸ ἀνυπέρβλητον χρέος, τὸ ὅποιον ἔχει αὐτὸ τὸ ἔθνος, καὶ ἡ νέα δαπάνη τοῦ στόλου, τέσσαρα σχεδὸν μιλλιούνια στηρλινῶν, μὲ τὴν ὁποίαν αὐξάνουσι τὰ χρέη των, φανερόναι ὅτι ἔχουσι σκοποὺς μεγάλους καὶ κακοὺς. Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι μέρος αὐτοῦ τοῦ στόλου μέλλει νὰ κινήσῃ διὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, διὰ νὰ πολεμήσῃ ἀναισχύοντως τοὺς Ῥώσους, ἢ καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἂν ἔχωσι σκοπὸν (τώρα ἀφοῦ ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τοὺς Σουηκοὺς) νὰ πέμψωσι στόλον κατὰ τῶν Τούρκων. Ἄλλοι φαντάζονται, ὅτι οἱ καλοὶ σου Ἄγγλοι μελετῶσι νὰ ἐλθωσιν εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος διὰ νὰ ἐμβῶσιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Πόντον, καὶ νὰ πολεμήσωσιν τοὺς Ῥώσους. Εἶναι καὶ οἱ ὅποιοι λέγουσιν, ὅτι αὐταὶ αἱ φοβεραὶ παρασκευαὶ τῆς Ἀγγλίας γίνονται κρυφίως κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι λόγια. στοχασμοὶ, τεκμήρια, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξεύρει τὸ βέβαιον.

Περὶ τῶν ταραχῶν τῆς Γαλλίας σὲ ἔγραψα κατὰ πλάτος ὅσα συνέβησαν ἕως τὸν παρελθόντα Αὐγούστον. Σὲ εἶπα ὅτι ἐλεηλάτησαν τοὺς καλογήρους. Ἀπὸ τούτους τοὺς ἀγίους ἄνδρας πολλοὶ βλέποντες νὰ πωλῶνται τὰ ὑποστατικά των, ἠγριώθησαν ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, ἕκασταν κατὰ πόλεις καὶ χώρας δημεγεργίας καὶ ὀχλαγωγίας πολλὰς, κηρύττοντες ἐπ' ἄμβωνος ὅτι ἡ Ἁγία, Καθολικὴ, Ἀποστολικὴ καὶ Ῥωμαϊκὴ θρησκεία εἶναι εἰς κίνδυνον νὰ ἐξαλειφθῇ παντάπασι, καὶ νὰ ψοφήσῃ ἀπὸ τὴν πείναν, μὴ δυναμένη πλέον νὰ ἀγοράζῃ χονδρὰ ὀψάρια, καὶ νὰ πληρόνῃ ὠραίας πόρναις. Ἀπὸ τὰς ὀχλαγωγίας αὐτάς ἐγεννήθησαν φόνοι, λεηλασίαι οἰκῶν, καὶ ἄλλα

πολλά άτοπα εἰς διαφόρους τόπους. Ἡ γενικὴ σύνοδος τοῦ ἔθνους ἐπαίδευσε πολλοὺς, καὶ τέλος πάντων, διὰ νὰ ἐγκλείσῃ τὸ στόμα των, ἔδωκε ψήφισμα, ὅτι ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, διάκονοι, ἐφημέριοι, ἡγούμενοι μοναστηρίων καὶ φλαράτζοι, νὰ ὑποσχεθῶσι μεθ' ὄρκου ὅτι δέχονται τὴν νέαν νομοθεσίαν· καὶ ὅστις δὲν θελήσῃ νὰ κάμῃ τὸν ὄρκον, νὰ ἐκπίπτῃ τοῦ θρόνου, τῆς ἐφημερίας, τῆς διακονίας ἢ τῆς ἡγουμενείας του. Πολλοὶ ὑπετάχθησαν προθύμως εἰς αὐτὸ τὸ πρόσταγμα, μεταξύ τῶν ὁποίων πρῶτος ἦτον ὁ Αὐτοδούνου. Πολλοὶ δὲ καὶ ἠθέτησαν τὸν ὄρκον. Αὐτὸς ὁ ὄρκος ἔγεινε τῇ θ'. τοῦ παρόντος μηνός, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, δημοσίως ἐπ' ἐκκλησίας, μετὰ τὴν λειτουργίαν. Πολλοὶ ἐφημέριοι ἐδραπέτευσαν τὸ Σάββατον διὰ νὰ μὴ δώσωσι τὸν ὄρκον· ὅθεν εἰς πολλὰς ἐκκλησίας μὴν εὐρίσκοντες τὸ πρῶτὶ μῆτε ἐφημέριον μῆτε λειτουργίαν, ἠναγκάσθησαν νὰ προσκαλέσωσιν ἄλλους ἱερεῖς διὰ νὰ ψάλωσι τὴν λειτουργίαν, ἔπειτα τὴν δευτέραν, καὶ τὰς ἐρχομένας ἡμέρας ἐκλεῖξαν ἐφημερίους, εἰς τὸν τόπον τῶν φυγάδων. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ εἶπα ὅτι ἡ γενικὴ σύνοδος ἡλάττωσε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρχιερέων, καταβιάσασα αὐτοὺς ἀπὸ ἑκατὸν εἰκοσιν εἰς ὀγδοήκοντα τρεῖς, ὅλους ἰσοτίμους μὲ τὸ ἀπλοῦν ὄνομα τοῦ ἐπισκόπου, καθὼς ἦτον εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν. Ἐθορύβησαν οἱ καλόγηροι ὅτι αὐτὸ ἦτον ἔργον τυραννικόν, καὶ ὅτι δὲν ἐδόθη ποτὲ εἰς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν νὰ αὐξάνῃ ἢ νὰ ἐλαττόνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἁγιωτάτων ποιμένων. Ἀπεκρίθησαν εἰς αὐτοὺς, ὅτι πάντοτε οἱ αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχαν τὴν ἐξουσίαν νὰ σμικρύνωσιν ἢ νὰ μεγαλύνωσι τὰ ὅρια μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, κατὰ τὴν διάταξιν τῆς πολιτικῆς διοικήσεως, καθὼς φαί-

νεται από τὸν κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς συνόδου, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ πατέρες μὲ τοῦτα τὰ λόγια, « Εἰ δὲ καὶ τις ἐκ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐκαινίσθη πόλις, ἢ αὐθις καινισθεῖη, τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις τύποις καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παροικιῶν ἢ τάξις ἀκολουθεῖτω, » ὁμολογοῦσι φανερῶς ὅτι ἐλάττωσις, αὐξησης, μετὰθεσις ὀρίων μιᾶς ἐπαρχίας ἐκκλησιαστικῆς, ἦσαν ἔργον ἀνήκον εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὄχι εἰς τοὺς καλογήρους.

Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Αὐτοδούνου, ὄχι μόνον ὤμοσεν αὐτὸς (καθὼς σὲ εἶπα) προθύμως, ἀλλ' ἔγραψε καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του μίαν ὠραιοτάτην ποιμενικὴν ἐπιστολὴν, προτρέπων ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἱερεῖς νὰ δώσωσι τὸν ἀπαιτούμενον ὄρκον χωρὶς ἀντιλογίαν, καὶ παριστάνων ἀπ' αὐτὰς τὰς θείας Γραφᾶς, ὅτι εἶναι ἔργον ἀντίθεον νὰ ἀπειθῇ ὁ ἱερεὺς εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, ὅσοι δὲν ἐγγίζουσι τὸ δόγμα. Εἰς ἓνα χωρίον ἀνέβη ὁ ἐφημέριος ἐπὶ ἄμβωνος, τὴν ἡμέραν τοῦ ὄρκου, καὶ εἶπε πολλὰ κατὰ τῆς γενικῆς συνόδου, προθυμούμενος νὰ διεγείρῃ τὸν λαόν. Οἱ καλοὶ σου χωρῖται, ἐνόσφ ὁ ἐφημέριός των ἐδίδασκεν, ἐμβῆκαν εἰς τὸ κελλίον του καὶ ἐκβαλαν ὅλα του τὰ τζάτζαλα, καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς ἓνα ἀμάξιον· ὅταν ὁ ἱεροκῆρυξ ἐτελείωσε τὴν διδασχὴν του, καὶ ἐκβῆκεν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, τὸν λέγουσιν εὐλαβῶς οἱ χωρῖται, « Πανοσιώτατε δέσποτα, ἰδοὺ ὅλα ἔτοιμα διὰ τὸ ταξειδίον σου· πρόσταξον τώρα ποῦ ἀγαπᾶς νὰ σὲ ὑπάγωσιν· » ὁ ταλαίπωρος φλαράτζος ἐκθαμβος εἰς τοιαύτην ἀπροσδόκητον ἀπόφασιν, « Τέκνα μου ἀγαπητὰ, (λέγει πρὸς αὐτοὺς μὲ μεγάλην ταπείνωσιν) λυπηθῆτέ με διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ· τόσους χρόνους ἐζῆσα μεθ' ὑμῶν, καὶ

ποῦ θέλετε τώρα νὰ ξεκυλισθῶ ὁ δυστυχῆς καὶ πανάθλιος» . . . «Ὅπου θέλεις καὶ ἀγαπᾷς (τὸν ἀπεκρίθησαν οἱ χωρικοὶ), ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐφημέριον ἀντάρτην εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του κατ' οὐδένα τρόπον δὲν θέλομεν. » Τέλος, ἠναγκάσθη ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ὁ πανοσιώτατος διδάσκαλος νὰ ἀναχωρήσῃ ἀνυπερθέτως.

Ἠκολούθησαν τοιαῦτα πολλὰ περίεργα καὶ κωμικὰ, τὰ ὅποια ἂν θελήσω νὰ σὲ γράψω, εἶναι ἀνάγκη νὰ δαπανήσω ἓνα μῆνα ὀλόκληρον, καὶ πολλὰς ἑκατοντάδας σελίδων. Αὐτὸ μόνον σὲ εἶπα, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἂν εὐρίσκωνται μερικοὶ ψωρομανόληδες, ὡς τοὺς ἰδικούς σας ἀνθρακοπώλας αὐτοῦ, οἱ ὅποιοι, ἀπατηθέντες ἀπὸ τοὺς καλογήρους, ἐτάραξαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, ὁ περισσότερος ὅμως λαὸς ἐκατάλαβε τὰς πονηρὰς βουλὰς των, καὶ ἔχασε παντελῶς τὴν ὑπόληψιν δι' αὐτούς· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος (διὰ νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) εὐρέθησαν καὶ μεταξὺ τῶν καλογήρων πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ θεοσεβεῖς καὶ φρόνιμοι, καὶ φίλοι τῆς εἰρήνης, ὡς τὸν ἡμέτερον Συναίτην· τοιοῦτοι, παραδείγματος χάριν, ἐστάθησαν ὅσοι ὄχι μόνον προθύμως ἔδωκαν τὸν ἀπαιτηθέντα ὄρκον, ἀλλὰ καὶ ἔγραψαν συγγραμμᾶτια διάφορα διὰ νὰ παρακινήσωσι τοὺς συναδελφούς των εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ ταπεινοφροσύνην, τὴν ὁποίαν διδάσκει ἡ χριστιανικὴ θρησκεία. « Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω » αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Παύλου δὲν ἀποβλέπουσι μόνους τοὺς κοσμικοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς καλογήρους· τοιοῦτος εἶναι ἀκόμη καὶ ὁ Ἄββᾶς Γρηγόριος καὶ ὁ Ἄββᾶς Γούτιος, μέλη καὶ οἱ δύο τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους συνόδου. Διὰ τὸν Αὐτοδούνου ἐπίσκοπον, δὲν εἶναι χρεῖα νὰ ἐπαναλάβω καὶ πάλιν ὅσα πολλάκις σὲ εἶπα· αὐτὸς ἐφάνη σοφώτα-

τος ὄχι μόνον τὰ ἐκκλησιαστικά, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικά· ἔδωκεν εἰς φῶς πρὸ ὀλίγων μηνῶν πολλὰ συγγραμμάτια περὶ διαφόρων πολιτικῶν ὑποθέσεων, γεγραμμένα μὲ μεγάλην εὐφράδειαν καὶ βαθυτάτην τῶν πραγμάτων ἐπιστήμην. Εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν Σύνοδον καὶ ἓνας Δόμινος σοφὸς ὡς τὸν ἡμέτερον, ὁ ὁποῖος ἐδημηγόρησε πολλάκις μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν ἀκροατῶν. Αὐτὸς πρὸ τῆς γενικῆς Συνόδου, ὅταν ἀκόμη εὐρισκόμην εἰς Μονσπέλιον, ἐσύνθεσεν ἓνα ἀγγινοῦστατον πόνημα περὶ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας τῶν Ἑλλήνων. Ὑπέρτερος ὁμῶς ἀπὸ ὅλους εἰς τὴν ῥητορικὴν τέχνην εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν Σύνοδον ἓνας κοσμικὸς, ὀνομαζόμενος Μιραβῶς. Αὐτὸς εἶναι τὴν σήμερον εἰς τούτους ὅ,τι ἐστάθη ἄλλην φορὰν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων προγόνων ὁ Δημοσθένης. Ὅσάκις αὐτὸς ἀνοίγει τὸ στόμα του, οἱ ταλαίπωροι καλόγηροι δαιμονίζονται· ἔχουσι καὶ αὐτοὶ ὑπέρμαχον κατὰ τοῦ Μιραβῶ τὸν ῥητορικώτατον Ἀββᾶν Μαῦρον· ἀλλ' ἡ ῥητορικὴ τοῦ Μαύρου πρὸς τὴν ῥητορικὴν τοῦ Μιραβῶ εἶναι ὡς τὰ ψελλίσματα ἐνὸς νηπίου παραβαλλόμενα μὲ τοὺς φρονίμους καὶ σοφοὺς λόγους ἐνὸς τελείου ἀνδρός· τόσον διαφέρει ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον· εἰς τοῦτο μόνον ὁμοιάζουσι καὶ οἱ δύο, ὅτι εἶναι (καθὼς λέγουσιν) οἱ ἀχρειέστεροι ἄνθρωποι τῆς Γαλλικῆς ἐπικρατείας· ὁ Μιραβῶς μάλιστα εἶναι φήμη ὅτι δὲν εἶναι κἄν ἐἶδος ἀρετῆς, τὸ ὅποιον δὲν ἔπραξε. Προτοῦ νὰ συναθροισθῇ ἡ γενικὴ Σύνοδος, αὐτὸς εὐρέθη εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Προυσίας, ὅπου ἔλαβε καὶ μεγάλας δεξιώσεις ἀπὸ τὸν νῦν βασιλεύοντα Σαρδανάπαλον. Ἐπιστρέψας εἰς Γαλλίαν, διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Προυσίας, ἔγραψεν ἀνώνυμον σύγγραμμα, εἰς τὸ ὅποιον ἐφανέρωσεν ὅλας τὰς αἰ-

σχροουργίας αὐτῆς τῆς αὐλῆς. Ἄπ' αὐτὸ δύνασαι νὰ καταλάβῃς ὅτι ὁ καλὸς σου Μιραβώς εἶναι διάβολος μετασηματισμένος εἰς εἶδος ἀνθρώπου. Τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα προτερήματα ὁμῶς τοῦ πνεύματός του τὸν ἔκαμαν ἀγαπητὸν καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἔθνος, ἐπειδὴ ὅλοι στοχάζονται (καὶ ἴσως δὲν ἔχουν λάθος) ὅτι χωρὶς αὐτὸν τὰ πράγματα δὲν ἤθελαν ποτὲ φθάσειν ὅπου τὴν σήμερον εὐρίσκονται. Ποτὲ δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα, χωρὶς νὰ νικήσῃ ἢ γνώμῃ του εἰς τὴν Σύνοδον. Ἡ εὐφράδειά του εἶναι ὡς ἓνας ποταμὸς ὑψημένος ἀπὸ τὰς χειμερινὰς βροχὰς, ὅστις εἰς τὸν βίαιον καὶ ταχινὸν δρόμον του ἐκρίζονει δένδρα, ἀνατρέπει ὀσπίτια, ζῶα, ξύλα, καὶ λίθους, καὶ τὰ κατασύρει ὅλα μαζῆ του χωρὶς κἀνὲν ἐμπόδιον.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν νέαν διαρρῆσιν καὶ διόρισιν τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ τὸν ὄρκον (τὸν ὅποιον ἐπρόβαλε πρῶτος ὁ Μιραβώς) ὁ βασιλεὺς διὰ τὸ εἰρηνικὸν ὁ ταλαίπωρος, διὰ νὰ σφαλίσῃ τὰ στόματα τῶν καλογήρων, ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἀγιώτατον πατέρα τῆς Ῥώμης, μὲ ἐλπίδα ὅτι, ἂν ἡ μακαριότης του συγκατανεύσῃ εἰς αὐτὸ, οἱ καλόγηροι πλέον μένουσι χωρὶς πρόφασιν. Ἐγραψε λοιπὸν τὴν μακαριότητά του, ζητῶν τὴν γνώμην του περὶ τῶν ψηφισθέντων ὑπὸ τῆς γενικῆς Συνόδου τοῦ ἔθνους, μὲ τρόπον ὁμῶς, ὥστε τὸν εἶδιδε νὰ καταλάβῃ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν τὸ τῆς κοινῆς παροιμίας, «Τὸ δὲν θέλεις ἂν γίνεταί, θέλε το κ' ὡς γίνεταί.» Εἶναι τώρα σχεδὸν δύο μῆνες, καὶ δὲν ἔχομεν ἀκόμη τὴν ἀποκρίσιν τῆς Ῥώμης, μὲ προφάσεις ποτὲ μὲν ὅτι ἡ μακαριότης του εἶναι ἀσθενής, ποτὲ δὲ ὅτι ἡ ἱερά τῶν Καρδιναλίων συνέλευσις δὲν συνηθροίσθη ἀκόμη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μασκαραλίαια. Ἄντὶ τῆς ἀποκρίσεως ὁ ἀγιώτατος

ποιμὴν τῆς Ῥώμης ἀνοιξεν ὅλας τὰς ἐκκλησίας, ἐπρόσταξεν Ἰωβηλαῖον καὶ νηστεῖαν καὶ προσευχὰς εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς, διὰ νὰ ἐξιλεώσωσι (λέγει) τὸν Θεόν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον· ἴδες παππικὰς πανουργίας; "Ὅταν ἡ Ῥώμη εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ δεσμεῖν, ἐδέσμευε καὶ βασιλεῖς καὶ ἔθνη ὀλόκληρα, χωρὶς νὰ προστρέχη εἰς τὰς προσευχὰς· τώρα ὅταν ἔχασε καὶ αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν, κηρύττει νηστείας καὶ προσευχὰς. Οὗτοι ὁμῶς εἰδῶ χωρὶς νὰ προσμείνωσι τὴν ἀπόκρισιν μήτε τοῦ Ῥώμης μήτε τοῦ Σμύρνης, ἐτελείωσαν τὰς ὑποθέσεις των ὡς ἀπ' ἀρχῆς τὰς ἐψήφισαν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τοῦ Μακκαριωτάτου πατρός ὁ λόγος (τοῦ ὁποίου τὴν εὐχὴν νὰ ἔχης!) καιρὸς εἶναι νὰ σέ εἶπω καὶ ὅσας ἄλλας λύπας ἐδοκίμασεν ἡ μακκαριότης του εἰς τούτους τοὺς τελευταίους καιροὺς. Ἐξεύρεις, νομίζω, ὅτι ἡ ἐπαρχία τοῦ Ἀθηνιωῶνος, ἂν καὶ εὐρισκομένη εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τῆς Γαλλίας, καὶ οὖσα παλαιὰ μέρος τῆς Γαλλίας, ἀνήκει ὁμῶς τανῦν ὑπὲρ τοὺς τετρακοσίους χρόνους εἰς τὸν Πάππαν. Τὸν παρελθόντα Ἰούνιον οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀθηνιωῶνος, παλαιοὶ Γάλλοι καὶ κατὰ γένος καὶ κατὰ γλῶσσαν, βλέποντες τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς Γαλλίας, τῆς παλαιᾶς των πατρίδος, ἀπεστάτησαν ἀπὸ τοῦ Πάππα, ἐδίωξαν αἰσχροῶς τὸν λεγόμενον του (αὐτὸς εἶναι ὁ τοποτηρητὴς καὶ σατράπης τοῦ Πάππα) ἐξήλειψαν ἀπὸ τὸ παλάτιον τὰ σημεῖα τῆς Μακκαριότητός του, ἤγαγον τὰς κλεῖς τοῦ παραδείσου, καὶ ἔβαλαν ἀντ' αὐτῶν τὰ σημεῖα τῆς Γαλλίας, γράφοντες ἐνταυτῷ πρὸς τὴν γενεκὴν Σύνοδον καὶ πρὸς τὸν βασιλεῖα ἐνταυθα, ὅτι ὄντες τὸ παλαιὸν Γάλλοι, ἐνώνονται καὶ πάλιν μετὰ τὴν Γαλλίαν,

μὴ βουλόμενοι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ καταδυναστεύωνται ἀπὸ ἓνα καλόγηρον.

Ἡ περὶ τούτου ψῆφος τῆς Συνόδου ἦτο δύσκολος νὰ γένη· ἂν δὲν τοὺς ἐδέχοντο, ἔμεναν οἱ ταλαίπωροι Ἀθηνῶναῖοι εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ ἀγιοτάτου πατρὸς ἀβουθήτοι· ἂν τοὺς ἐδέχοντο, ἐνδεχόμενον ἦτο νὰ διεγείρωσι τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὸ μῖσος τῶν περιοίκων βασιλέων, εἰς ἓνα καιρὸν ὅταν οὗτοι χρειάζωνται εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, διὰ νὰ τελειώσωσι τὰς ὑποθέσεις των, καὶ οὔτε φρόνιμον πρᾶγμα ἦτον, ἔχοντες ἐσωτερικούς ἐχθρούς πολλούς, νὰ κινήσωσι καὶ ἐξωτερικούς. Ἐγιναν λοιπὸν πολλαὶ δημηγορίαι διὰ πολλὰς ἡμέρας ὑπὸ πολλῶν ῥητόρων περὶ τούτου εἰς τὴν γενικὴν Σύνοδον· ἄλλοι μὲν δι᾿ ἰσχυρίζομενοι, ὅτι ἔπρεπε νὰ δεχθῶσι τοὺς Ἀθηνῶναίους, ἄλλοι δὲ (καὶ οὗτοι ἦσαν οἱ καλόγηροι καὶ μερικοὶ εὐγενεῖς) ὅτι ἦτον ἄδικον πρᾶγμα νὰ στερήσωσι τὸν Πάππαν ἀπὸ μίαν ὀλόκληρον ἐπαρχίαν. Οἱ πρῶτοι ἔλεγαν, ὅτι αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν ὁ Πάππας Κλήμης ἔκτος ἐν ἔτει 1348 δολίως τὴν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὴν Ἰωάνναν βασιλίσσαν τότε τῆς Νεαπόλεως, διὰ συγχώρησιν τῆς μαιφονίας, τὴν ὁποίαν ἔπραξεν ἡ καλὴ σου Ἰωάννα, φονεύσασα ἀδίκως τὸν ἄνδρα τῆς· οἱ δεῦτεροι ἐβεβαίωσαν ὅτι ὁ Κλήμης ἐπλήρωσε δι' αὐτὴν τὴν ἐπαρχίαν πρὸς τὴν Ἰωάνναν ὀγδοήκοντα χιλιάδας δουκᾶτων. Ὅπως καὶ ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, (ἐπειδὴ εἰς αὐτὸ οἱ Ἱστορικοὶ δὲν συμφωνοῦσι), φαίνεται ὅτι ὁ μακαριώτατος Κλήμης διάδοχος καὶ τοποτηρητῆς τοῦ Χριστοῦ, ὅστις δὲν εἶχε ποῦ νὰ κλινή τὴν κεφαλὴν του, κατέπιε πανευλαβῶς μίαν ὀλόκληρον ἐπαρχίαν, ἀπατήσας τὴν ἀνδροφόνον Ἰωάνναν. Τέλος ἐσηκώθη ὁ Μιραβῶς, καὶ ἐπρόβαλεν ἓνα μέσον ὄρον, εἰς τρό-

πον ὥστε μήτε τοὺς Ἀθηνιωναίους νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἀβοηθήτους εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῆς φιλανθρωπίου Ῥώμης, μήτε δεχόμενοι τοὺς ἀναφρανδὸν ὡς μέλος τῆς Γαλλίας, νὰ διεγείρωσι τὴν ζηλοτυπίαν τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων. Ἡ γνώμη τοῦ Μιραβὼ ἦτον «ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας νὰ πέμψῃ μερικὰς φάλαγγας στρατιωτῶν εἰς Ἀθηنيῶνα διὰ νὰ παύσωσι τὰς παρούσας ταραχὰς, καὶ νὰ κωλύσωσι τὰς μελλούσας, μέχρις ὅτου νὰ ἀποφασίσῃ ἡ γενικὴ Σύνοδος τί πρέπει νὰ πράξῃ περὶ ταύτης τῆς ἐπαρχίας.» καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη ἐνίκησεν. Εἶναι λοιπὸν κατὰ τὸ παρὸν εἰς Ἀθηنيῶνα Γαλλικὰ στρατεύματα, χωρὶς ὅμως νὰ κηρυχθῇ ἀκόμη μέρος ἀνῆκον εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ταύτην τὴν ὥραν (24 Ἰανουαρίου) εὐρίσκεται πάλιν τὸ Παρίσιον εἰς μεγάλον θόρυβον. Ἠγέρθησαν μερικοὶ στρατιῶται ἀπὸ τὴν φάλαγγα τῶν ὀνομαζομένων κυνηγῶν ἐναντίον εἰς ἄλλης φάλαγγος στρατιώτας, καὶ ἀλληλοφονεύονται. Συγχώρησόν μοι ν' ἀφήσω ὀλίγον τὴν ἐπιστολὴν σου, διὰ νὰ ὑπάγω νὰ μάθω ἀκριβέστερον τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ συμβεβηκότος, καὶ νὰ σὲ γράψω.

Ἴδου ἐπιστρέφω πάλιν εἰς τὴν κάμεράν μου. Ὁ θόρυβος ἐστάθη μέγας· ἐφονεύθησαν ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ, καὶ ἐπληγώθησαν ἕως δεκαπέντε, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ δύο γυναῖκες· ὑποπτεύονται καὶ πάλιν ὅτι ἦτο καὶ αὐτὴ μία σκευωρία τῶν καλογῆρων. Εἰς τοιοῦτους κινδύνους εὐρισκόμεθα καθ' ἡμέραν· καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτοί. Ὁ Λεοπόλδος (ἀδελφός, καθὼς ἐξεύρεις, τῆς ἡμετέρας βασιλείσσης) νομίζουσι τινὲς ὅτι ἔχει νὰ πέσῃ ἀπροσδοκῆτως μίαν ἡμέραν κατὰ τῆς Γαλλίας μὲ πλῆθος στρατιωτῶν, διὰ νὰ ἐκδικήσῃ (λέγουσι) τὴν τιμὴν τῆς ἀδελφῆς του,

καὶ νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου· αὐτὸς ἕως τῶρα δὲν ἐφάνέρωσε τοιοῦτους σκοπούς. Ἄν αὐτὴ ὁμῶς ἢ ὑποψία ἀληθείης, θέλει συμβῆν μία φοβερὰ αἱματοχυσία εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν τῆς Γαλλίας. Εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, φίλε μου, νὰ μὴν ἀπολεσθῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὸν Ἴπποκράτην μου.

Τὸ χρέος τῆς Γαλλίας σὲ ἔγραψα, ἂν δὲν ἐλησμόνησα, ὅτι, ἦτο τρεῖς χιλιάδες μιλλιουνίων· τόσον ἐτιμήθησαν καὶ τὰ ὑποστατικά τοῦ κλήρου· ἀλλ' ἐπειδὴ πωλοῦνται διπλοῦν σχεδὸν ἀφ' ὅ,τι ἐτιμήθησαν, συμποσοῦνται λοιπὸν τὰ κτήματα τῶν καλογήρων εἰς πέντε ἢ ἕξ χιλιάδας μιλλιουνίων. Ἴδες ἢ ἤκουσες ποτέ σου νὰ ἔχωσιν οἱ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων τσαῦτα πλούτη;

Πολλὰ μοναστήρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν κατηργήθησαν, καὶ ἐδόθη ἄδεια εἰς τοὺς καλογήρους καὶ καλογραίας νὰ ὑπανδρευθῶσιν ὅσοι καὶ ὅσαι θέλουσι, τὸ ὅποῖον εἶναι θεάρεστον ἔργον κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. Δὲν σὲ φαίνεται καὶ τὴν λογιότητά σου προτιμότερον νὰ ἔχῃ ἕκαστος φλαράτζος τὴν γυναῖκά του παρὰ νὰ χρεμετίζῃ ὡς ἵππος θηλυμανῆς εἰς τὰς ἀλλοτρίας γυναῖκας; «Κρεῖσσον γαμεῖν ἢ πυροῦσθαι,» λέγει ὁ Παῦλος· καὶ ὁ Παῦλος εἶχε (νομίζω) περισσοτέραν γνώσιν ἀπὸ τὴν ἐν Ῥώμῃ ἱερὰν τῶν θεοφιλεστάτων Καρδινάλιων Σύνοδον καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς Πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς τῆς Ἀνατολῆς. Ἄν καὶ (διὰ νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν) οἱ ἡμέτεροι ἀφῆκαν ἂν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ ὑπανδρευέται ὁ ἱερεὺς πρὸ τοῦ νὰ χειροτονηθῇ, καὶ νὰ ἔχῃ μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ τὴν παπαδίαν του καὶ τὰ παπαδόπουλά του, εἰς καιρὸν ὅταν οὗτοι ἀναίρεσαν παντάπασι τὸν γάμον ὡς ἀθέμιτον καὶ βδελυρὸν πρᾶγμα οἱ βδελυρώτατοι, καὶ ἐπλήρωσαν τὴν

προφητείαν τοῦ Παύλου, « Ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστή-
 σονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις
 καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων,
 κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γα-
 μεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετά-
 ληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, κτλ.» καὶ σημειώσε,
 φίλε μου, ὅτι τὴν κώλυσιν τοῦ γάμου ὀνομάζει ὁ φρόνι-
 μος ἀπόστολος « διδασκαλίαν δαιμονίων.» Τὸ ἀκόλουθον
 « ἀπέχεσθαι βρωμάτων » ἀποβλέπει ὀλίγον καὶ τὴν λογιό-
 τητά σου, ὅστις καταπίνεις πανευλαβῶς τὰ ῥοφητὰ ὡς
 τὴν τυρινὴν ἐβδομάδα, χωρὶς ἴν' ἀποτολμᾷς νὰ ἐγγίξης
 τὴν ὄρνιθα τὴν μητέρα των, καὶ ἀπέχεις ἀπὸ τοῦ ἔλαιον,
 εἰς καιρὸν ὅταν τρώγῃς ἡμίσειαν ὁκᾶν ἔλαιων εἰς κάθε
 σου κάθισμα. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν.
 Κατήργησαν ὡσαύτως καὶ τὰ διάφορα ἐνδύματα τῶν
 καλογήρων. Ἐξεύρεις ὅτι οὗτοι ἔχουσι παμπληθῆ καὶ
 διάφορα μοναστικά τάγματα μὲ διάφορα ὀνόματα καὶ
 σχήματα καὶ χρώματα, εἰς καιρὸν ὅταν ἡ Ἀνατολικὴ
 ἐκκλησία πολὺ φρονιμωτέρα εἰς τοῦτο ἀπὸ τὴν Δυτικὴν
 δὲν ἐγνώρισε κἄν πάρεξ ἓν τάγμα καὶ σχῆμα καλογήρων
 μοναχῶν. Οἱ ἐπίσκοποι εἰς τὸ ἐξῆς θέλουσιν ἐκλέγεσθαι ἀπὸ
 τὸν λαόν· καὶ τοῦτο καλόν. Κυπριανὸς, Ἀθανάσιος καὶ
 Ἀμβρόσιος ἐκλέχθησαν ἀπὸ τὸν λαόν, καὶ ἐστάθησαν
 ἐξαίρετοι ποιμένες καὶ οἱ τρεῖς, διότι φωνὴ λαοῦ φωνὴ
 Θεοῦ. Οἱ Πάππαι ἐκλέγονται ἀπὸ τοὺς Καρδιναλίους,
 τοὺς ὁποίους φωτίζει (λέγουσι) τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον·
 ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Πάππαι ἐστάθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
 λύκοι καὶ ὄχι ποιμένες, ἐγὼ δὲν ἐξεύρω πλέον τί πνεῦμα
 εἶναι τὸ φωτίζον τοὺς Καρδιναλίους.

Ἔδωκα τὰς φιλικὰς προσαγορεύσεις σου πρὸς τὸν Βιλ-

λουαζών, ὅστις ἀνέγνωσε καὶ πάλιν τὴν ἐπιστολὴν σου με μεγάλην του εὐχαρίστησιν, καὶ με εἶπε νὰ σὲ χαιρετήσω ἐκ μέρους του, καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω θερμῶς νὰ τὸν κάμῃς μίαν χάριν ἢ ὅποια εἶναι αὕτη. Με γράφεις ὅτι οἱ Τούρκοι, ἀφοῦ κατεναυμαχήθησαν ἀπὸ τὸν Λάμπρον, ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς προεστῶτας τῆς Ζείας. Ὁ Βιλλουαζών ἔχει πολλοὺς φίλους εἰς αὐτὴν τὴν νῆσον· σὲ παρακαλεῖ λοιπὸν νὰ ἐξετάσῃς, ἀνίσως ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν φονευθέντων εἶναι οἱ φίλοι του Γεώργιος Πάγκαλος Βαρατάριος καὶ δραγομάνος τῆς Νεαπόλεως, καὶ Βοιβόδας τῆς Ζείας· ὁ ἀδελφός του Νικόλαος Πάγκαλος, κόνσολος τῆς Γαλλίας· τρίτος ἀδελφός του, Φιλίβέρτος Πάγκαλος· ὁ ἐξάδελφός του Ἰωσήφ Πάγκαλος, κόνσολος τῆς Ἀγγλίας· καὶ ὁ γαμβρὸς τοῦ Νικολάου Παγκάλου, κόνσολος τῆς Βενετίας· ἂν ἡ θυγάτηρ τοῦ Γεωργίου Παγκάλου δὲν ἔπαθε κάμμίαν ἀτοπίαν ἀπὸ τὴν ἔφοδον τῶν Τούρκων, ἢ ἡ ὠραία Μαρούλα, εὐειδестέρα ἀπ' ὅλα τὰ κοράσια τῆς νήσου, τῆς ὁποίας ἡ ἀδελφὴ εἶναι χήρα. Σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐρωτήσῃς περὶ πάντων τούτων τοὺς ἐντοπίους τῆς Ζείας, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ εὐρίσκονται αὐτοῦ, καὶ μάλιστα (λέγει) ἓνας φίλος του Κολποδίνης, τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν αὐτοῦ εἰς Σμύρνην, ἀφοῦ ἐγνώρισε πρῶτον εἰς Ζεῖαν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγὼ θερμῶς νὰ μὴν ἀμελήσῃς νὰ με γράψῃς διεξοδικῶς καὶ μωρολόγως δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς Παγκάλους, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπὸ τὸ γένος Ἰωσήφ τοῦ Παγκάλου, καὶ ἐδεξιώθησαν μεγάλως τὸν Βιλλουαζών, ὅταν ἦτον εἰς Ζεῖαν. Ἐκαμνες πάγκαλα νὰ γράψῃς ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῶν Παγκάλων εἰς φύλλον χωριστὸν, διὰ νὰ τὸ πέμψω εὐθὺς πρὸς τὸν Βιλλουα-

ζών, τὸν ὅποιον θέλεις ὑποχρεώσῃν καὶ εὐχαριστήσῃν παγκάλλως. Γράψον με καὶ περὶ τοῦ Λάμπρου ὅσα νέα μάθῃς, καὶ μάλιστα ἂν ἦναι ἀληθῆς, καθὼς ἐδῶ μὲ ἐβεβαίωσαν, ὅτι αὐτὸς εἶχε σταθῆν πρὸ τοῦ πολέμου καφετζῆς εἰς τὸ Λιβόρνον· διότι, ἂν αὐτὸ ἦναι ἀληθῆς, ποῦ ἔμεινε πλέον ἢ συκοφαντία τοῦ ἀναισχύντου Παυίου; ἂν οἱ καφετζίδες τῶν Γραικῶν γίνωνται Θεμιστοκλεῖς καὶ Μιλτιάδαι, τί δὲν δύνανται νὰ πρᾶξωσιν οἱ Πρωτοψάλται;

Τὸν ἀδελφόν μου, τὴν νύμφην μου, ὅλους μου τοὺς συγγενεῖς ὀνομαστὶ καὶ τοὺς φίλους μου ἤδιστα προσαγόρευσον.

22.

Ἐκ Παρισίων, Ἀπριλίου 20, 1791.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι, φίλε μου Πρωτοψάλτα, εἰς ποῖον μέρος ἐτελείωσα τὴν διήγησιν τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς τῆς Γαλλίας, εἰς ἐκείνην τὴν μακροτάτην ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν σὲ ἔγραψα τῇ 31 τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου. Σὲ ἔλεγα, ἂν δὲν λανθάνωμαι, ὅτι ἤλλαξαν ὅλους τοὺς ἡμεμέριους κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ὅσοι δὲν ἠθέλησαν νὰ δώσωσι τὸν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν νέαν περὶ τῶν καλογήρων νομοθεσίαν. Αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ συνέβη καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀντάρτας ἐπισκόπους, οἱ ὅποιοι, ὡς λέοντες ὠρυόμενοι διὰ τοιαύτην αἰσχρὰν (ἀλλὰ δικαίαν) ἔξωσιν, μετεχειρίσθησαν τρόπους παντοίους νὰ διεγείρωσι τὸν λαόν, καὶ νὰ ἀνάψωσιν, ἂν ἦτο δυνατόν, εἰς τὸν παρόντα κόσμον τῆς μελλούσης αἰωνίου κολάσεως τὰς φλόγας. Ὁ

λαὸς ἠπατήθη ὀλίγον κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ἀνένηψεν εὐθέως, κατέλαβε τὰς καλογερικὰς παγίδας, τοὺς ἐξωστράκισεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν ἐφημερίους καὶ ἐπισκόπους ὁποίους ἤθελε. Ὁ Λύδδης ἔγινεν ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Παρισίου, καὶ ὁ πρῶν Παρισίου εὐρίσκεται φυγὰς εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Σαρδινίας, ὅπου γράφει ἀφορισμοὺς κατὰ τοῦ νέου ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐφημερίων, ὡς ἀδίκως τάχα ἐξωσθεὶς ἀπὸ τὸν θρόνον του. Τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς τῆς Ῥώμης ἡ ἀπόκρισις ἦλθεν, ἀλλὰ δὲν ἐδημοσιεύθη ἀκόμη, ἐπειδὴ, καθὼς λέγουσιν, εἶναι τόσον ἀνόητος καὶ αὐθάδης, ὥστε δὲν εὐηρέστησεν οὔτε εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀντάρτας καλογήρους, οἱ ὅποιοι τὴν ἐπρόσμεναν μὲ μεγάλην ἐπιθυμίαν, ὡς μόνην ἱεράν ἄγκυραν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ στηριχθῇ τὸ σαλευόμενον πλοῖον τῆς ἐκκλησίας. Ἐγράψεν ὁμως ὁ ἀγιώτατος πατὴρ μίαν ἐπιστολὴν (καὶ αὕτη εἶναι δημόσιος) πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς Τολόζας, τὸν ὅποιον εἶχε ψηφίσειν Καρδινάλιον πρὸ δύο σχεδὸν ἐτῶν, ἐλέγχων αὐτὸν διὰ τὴν ὀρκωμοσίαν τὴν ὁποίαν ἔκαμε τοῦ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Ὁ καλὸς σου ἐπίσκοπος ἀντέγραψε πρὸς τὸ Παππίδιον τῆς Ῥώμης, ὅτι ὁ ὄρκος, τὸν ὅποιον ἔκαμε, δὲν ἐναντιοῦται οὔτε εἰς τὸ Εὐαγγέλιον οὔτε εἰς τὰς συνοδικὰς ἀποφάσεις· καὶ διὰ νὰ καταπέσῃ τὴν μακαριότητά του καὶ ἐμπράκτως ὅτι ὀλίγον φροντίζει περὶ τῶν ἀπειλῶν τῆς Ῥώμης, τὸν ἐπέστρεψε τὸ καρδινάλιον σκιαδίου καταφρονητικῶς, μὴ βουλόμενος πλέον τὰ ἦναι καρδινάλιος.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα καὶ εἰς τὰς Γαλλικὰς καλογραίας. Ἐξεύρεις (ἢ μάθε το ἂν δὲν τὸ ἐξεύρης) ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν τῶν Παρισίων εὐρίσκονται πολλὰ γυναικῶν

μοναστήρια, τὰ ὅποια ἔχουσιν ἕκαστον ἰδίαν ἐκκλησίαν καὶ ἴδιον ἐφημέριον λειτουργοῦντα. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς τοὺς γυναικοεφημερίους, μὴ θελήσαντες νὰ ὁμόσωσιν, ἐξώσθησαν, καὶ ἀντ' αὐτῶν διωρίσθησαν ἄλλοι νὰ λειτουργῶσι καὶ νὰ ἀγιάζωσι τὰ ἀνόητα γυναικάρια. Εἰς μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ μοναστήρια, ἡ κυρία ἡγουμένη μετὰ τῶν λοιπῶν καλογραιῶν ἐσήκωσαν κεφαλὴν, διίσχυριζόμεναι νὰ κρατήσωσι τὸν παλαιὸν ἐφημέριον, καὶ μὴ θέλουσαι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ δεχθῶσι τὸν νέον. Ὁ λαὸς μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ αὐτὸ τὸ παράλογον πείσμα, ἐμβήκεν εἰς πολλὰ μοναστήρια, καὶ ἀνασύρας εὐλαβῶς τὰ φορέματα τῶν καλογραιῶν, ἐμαστίγωσαν ὀλίγον τὰ ὀπίσθια τῶν. Αὐτὸ βέβαια ἦτον ἀτοπώτατον ἔργον ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ· δὲν ἦτον ὅμως ὀλιγώτερον ἀνόητον καὶ τὸ ἔργον τῶν καλογραιῶν, αἱ ὁποῖαι τῶρα στοχάζονται τὴν μαστίγωσιν ὡς μαρτυρικὸν στέφανον, μὲ ταύτην ὅμως τὴν διαφορὰν ὅτι, ἀντὶ νὰ τεθῇ ὁ στέφανος εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν, ἐπροσηρμόσθη εἰς τὰ νῶτα. Εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ συμβάντα, τὰ ὅποια μᾶς ἐτάραξαν πολὺ, καὶ μᾶς ταράττουσιν ἀκόμη, προσετέθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐν ἀπὸ τὰ ὅποια ἐστάθη καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ βασιλέως· αὐτὸς ἔχει ἐχθροὺς πολλοὺς μετὰ τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν καλογήρων· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀποδίδουσι τὴν πολιτικὴν ταύτην μεταβολὴν τῶν πραγμάτων εἰς τὴν ὀδυναμίαν τοῦ βασιλέως, λέγοντες ὅτι ἂν αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐθέριζε μίαν ἑκατοστὴν κεφαλῶν, τὰ πράγματα δὲν ἤρχοντο ὅπου τὴν σήμερον ἔφθασαν· διήγειραν λοιπὸν κρυφίως τὸν λαὸν εἰς τὰς 28 Φεβρουαρίου, πέμποντές τους εἰς μίαν φυλακὴν· μίαν λεύγαν μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, μὲ πρόφασιν ὅτι αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα ἢ αὐλὴ εἶχε σκοπὸν νὰ τὸ ὀχυρώσῃ,

καὶ νὰ τὸ κάμῃ ὡς τὴν πάλαι Βασιλίαν· ὁ σκοπὸς ἦτο (καθὼς λέγουσι) νὰ ἀναγκάσωσι μὲ αὐτὸν τὸν δόλιον τρόπον ὅλας τὰς στρατιωτικὰς φάλαγγας νὰ δράμωσι πρὸς τὴν φυλακὴν διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν λαόν, καὶ ὕτως νὰ γυμνωθῇ ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τοὺς φύλακὰς του, διὰ νὰ τὸν θυσιάσωσιν. Ἐδραμον λοιπὸν ὅλος ὁ χυδαῖος λαὸς εἰς τὴν φυλακὴν διὰ νὰ τὴν κρημνίσῃ· ἔτρεξε καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ Παρισίου μὲ ὅλας του τὰς φάλαγγας κατοπίσω· καὶ τότε πολλοὶ εὐγενεῖς συνήχθησαν μετὰ τὸ γεῦμα εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, καθὼς ἔχουσι συνήθειαν πάντοτε νὰ συνάζωνται. Οἱ ὀλίγοι ὁμῶς σωματοφύλακες ὅσοι ἔμειναν μὲ τὸν βασιλέα, βλέποντες τὸν ἀριθμὸν περισσώτερον ἀπὸ τὸν συνειθισμένον, ἐμβῆκαν εἰς ὑπόψιαν, καὶ ἐπεμψαν εὐθὺς τὴν εἶδησιν πρὸς τὸν στρατηγόν. Αὐτὸς χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ἐπιστρέφει εἰς τὸ Παρίσιον, ἀφοῦ κατέπαυσε τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, ἐμβαίνει εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως, καὶ τὸν λέγει, ὅτι δὲν τὸν ἀρέσκει αὐτὴ ἡ μεγάλη συνάθροισις τῶν εὐγενῶν, οἱ ὅποιοι εὐρίσκοντο εἰς τὸν πλησιάζοντα θάλαμον. Ὁ βασιλεὺς τότε παρεστάθη εἰς αὐτοὺς ζητῶν τὴν αἰτίαν, διὰ τί συνηθροίσθησαν τόσον πολλοί. Αὐτοὶ ἐπροφασίσθησαν, ὅτι βλέποντες εἰς μέγαν θόρυβον ὅλην τὴν πόλιν, ἔτρεξαν εἰς τὸ παλάτιον διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὸν βασιλέα, ἂν τὸ ἐκάλει ἡ χρεία· ὁ βασιλεὺς τοὺς ἀπέλυσε, λέγων ὅτι δὲν ἔχει χρείαν τῆς βοήθειάς των, καὶ οὕτως ἐσκορπίσθησαν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ μερικοὶ ἐκρατήθησαν, ἐπειδὴ εὗρηκαν (καθὼς λέγουσιν) ἐπάνω των κρυμμένα μαχαίρια.

Μόλις ἐλευθερώθημεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν θόρυβον, καὶ αἱ δύο θεταὶ τοῦ βασιλέως, ἀπατηθεῖσαι ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους καὶ καλογήρους τῆς αὐλῆς, καὶ στοχαζόμεναι, ὅτι

ἡ ἀγία καὶ καθολικὴ τῶν Ῥωμαίων θρησκεία κατηγορήθη παντάπασιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἀπεφάσισαν αἱ δεισιδαίμονες νὰ ἐγκαταλίπωσι καὶ τὴν αὐλὴν καὶ τὴν Γαλλίαν, καὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. Ἴδου πάλιν ἄλλη σύγχυσις τοῦ λαοῦ, (μετριωτέρα ὅμως), καὶ ἀπόφασις νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸ τὸ παράλογον ταξείδιον· ἐπρόσδραμον εἰς τὸν βασιλέα, παρακαλοῦντες νὰ ἐμποδίσῃ τὰς θείας του· ἀλλ' αὐτὸς ἀπεκρίθη, ὅτι, ἂν καὶ ὁ χωρισμὸς τῶν συγγενῶν του τὸν λυπῆ μεγάλως, δὲν ἠδύνατο νὰ τὰς ἀντιλυπήσῃ αὐτὸς μὲ τὸ νὰ δεσμεύσῃ τυραννικῶς τὴν ἐλευθερίαν των. Τέλος πάντων αὐταὶ ἀπεδήμησαν, καὶ ἔφαγαν τὸ πάσχα εἰς τὴν Ῥώμην μὲ τὸν ἀγιώτατον τοποτηρητὴν τοῦ Χριστοῦ, ὅστις (λέγουσι) τὰς ἐδεξιῶθη λαμπρότατα. Ἐδῶ πολλοὶ δὲν ἔκαμαν πάσχα ἐφέτος, μὴ θέλοντες νὰ κοινωνήσωσιν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν νέων ἐφημερίων, τοὺς ὁποίους στοχάζονται ὡς σχισματικούς· ἂν σύρωσιν ἀκόμη αὐτοὶ καὶ ὁ Πάππας ὀλίγον τὸ σχοινίον, ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ ἴδωμεν καὶ θρησκείας διαίρεσιν, ἤγουν ἐν μικρὸν μέρος ἀνοήτων μὲ τοὺς παλαιοὺς ἐπίσκοπους των καὶ ἐφημερίους καὶ μὲ τὸν ἡλίθιον Πάππαν, καὶ τὸ περισσότερον μὲ τοὺς νέους παντάπασι χωρισμένον ἀπὸ τὴν Ῥώμην. Αὐτὸ μὲ φαίνεται πιθανώτατον, ἐπειδὴ βλέπω παντάπασι καταφρονημένον τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης τὴν σήμερον· εἰς μίαν πόλιν τῆς Γαλλίας (δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸ ὄνομα), συνέβη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ τοῦτο τὸ περιέργον. Ὁ λαὸς ἀναψεν εἰς τὸ μέσον τῆς πόλεως μίαν πυρκαϊάν, καὶ ἔκαυσε δημοσίως τὸ ἀντίτυπον τῆς πρὸς τὸν Τολόζας ἐπιστολῆς τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς· ἰδῶ ἔφθασαν ἕως νὰ τὸν κωμωδήσωσι καὶ εἰς τὸ θέατρον. Αἱ γαζέται καθ' ἡμέραν περιέχουσι τοὺς πλέον

σκληρούς όνειδισμούς κατά τῆς μακαριότητός του· εἰς ὀλίγα λόγια, ὁ Πάππας ἔγινε μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς εἰς ὅλην τὴν Γαλλίαν· καὶ ἐγὼ φωνάζω, ὅταν ἀναγινώσκω τὰ τοιαῦτα, « ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτά! » ὅσοι, ἀντὶ ποιμένων γινόμενοι λύκοι, ἐμπαιζουσι καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῆς θρησκείας, κυβερνῶσι τυραννικῶς καὶ ὄχι ποιμενικῶς, καὶ φαντάζονται νὰ βασιλεύσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς τοποτηρηταὶ ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔλεγεν, « Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. »

Εἰς τὴν παρελθοῦσάν μου ἐπιστολὴν σὲ ἔγραφα περὶ τοῦ Μιραβώ. Αὐτὸν, φίλε μου, τὸν Γαλλικὸν Δημοσθένην μᾶς τὸν ἤρπασεν ὁ ἀδυσώπητος θάνατος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἀπριλίου εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα πέντε σχεδὸν ἐτῶν. Ἀπέθανε γενναίως καὶ φιλοσοφικῶς, μὲ τὰς φρένας του μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς, λαλῶν καὶ γράφων περὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων, καὶ χωρὶς νὰ δειλιάσῃ τὸν θάνατον· τὰ τελευταῖά του λόγια ἦσαν « ὁ θάνατος δὲν διαφέρει τίποτε ἀπὸ τὸν ὕπνον, » καὶ ἐξεψύχῃσεν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐσφάλισαν ὅλα τὰ θέατρα, καὶ ἀντὶ τῆς ἐπιγραφῆς, τὴν ὁποίαν ἕκαστον ἔχει πρὸ τῆς θύρας τῆς κωμωδίας ἢ τραγωδίας ἐκάστης ἡμέρας, ἐπέγραψαν, « Ἀπέθανεν ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Γαλλίας. » Τὴν πρὸ τοῦ θανάτου ἡμέραν λαλῶν περὶ τοῦ Πίτ, πρῶτου μινίστρου τῆς Βρετανίας, τὸν ὠνόμασε « μινίστρον παρασκευαστικόν, » γελῶν δηλονότι καὶ χλευάζων αὐτὸν, ὅτι πάντοτε ἐτοιμάζεται, πάντοτε φοβερίζει, χωρὶς ποτὲ νὰ τολμᾷ νὰ γυμνώσῃ τὴν μάχαιραν. « Ἄν δὲν ἀποθάνω, (ἔλεγεν), ἐλπίζω ὅτι θέλω μίαν ἡμέραν τὸν λυπήσειν καὶ τὸν ἐνοχλήσειν πολὺ. » ἐπειδὴ πιθανώτατον ἦτον, ὅτι ὁ Μιραβώ

μέ τὸν καιρὸν ἤθελε γενῆν πρῶτος μινίστρος τῆς Γαλλίας. Μόλις ἐξεψύχησε, καὶ ὁ γραμματικός του πεσὼν εἰς ἀπόγνωσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν λύπην, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν κάμεράν του, καὶ ἐκεῖ λαβὼν μάχαιραν, ἐπληγώθη εἰς τρία μέρη τοῦ σώματος μὲ σκοπὸν νὰ θανατωθῆ, ἀλλὰ φθάσαντες τινὲς ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ εὐρεθέντας τὸν ἐμπόδισαν ἀπὸ τὸ νὰ τελειώσῃ τὸν φόνον. Διὰ νὰ σὲ περιγράψω τὴν παράδοξον πομπὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ του εἶναι ἀνάγκη νὰ πληρώσω δώδεκα σελίδας χαρτίου. Πρῶτον, ἀνέτεμαν τὸ σῶμά του, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν ἦτο, καθὼς ὑπωπτεύοντο, φαρμακευμένος· δὲν εὐρέθη ὁμως ἔχνος οὔτε σημεῖον φαρμάκου. Τὸ λείψανόν του ἐξεκομίσθη εἰς τὰς ἕξ ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσονύκτιον· δώδεκα χιλιάδες στρατιωτῶν ὀπλισμένων ἐπροπορεύοντο· κατόπιν αὐτῶν ἐφέρετο ὁ νεκρὸς εἰς μίαν ἄμαξαν καταμαυρισμένην· μετὰ τὴν ἄμαξαν ἦσαν ὅλοι οἱ μινίστροι τοῦ βασιλέως, καὶ οἱ συγκλητικοὶ τῆς γενικῆς τοῦ ἔθνους συνόδου· ἔπειτα τέσσαρες χιλιάδες στρατιωτῶν ὡσαύτως ὀπλισμένων, καὶ κατόπιν αὐτῶν ἀναρίθμητοι μυριάδες λαοῦ. Αἱ πλατεῖαι καὶ ῥύμαι τῆς πόλεως, αἱ θύραι, τὰ παράθυρα, τὰ δώματα, αἱ στέγαι, τὰ δένδρα, ὅλοι οἱ τόποι, ὅθεν ἐπέρασεν ὁ νεκρὸς, γεμάτα ἀπὸ ἀνθρώπους. Εὐρέθη καὶ ἐγὼ θεατῆς αὐτῆς τῆς μεγαλοπρεποῦς κηδείας, τῆς ὁποίας παράδειγμα ἴσως δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν ἱστορίαν. Εἰς αὐτὸν τὸν πολὺν ὄχλον μέσα μὲ ἔκλειψαν καὶ τὸ μανδῆλιόν μου· εὐχαριστημένος ὁμως ἤθελες εἶσθαι ἡ λογιότης σου νὰ ἔχανες καὶ τὸ καλουπάκιόν σου, ἂν ἔβλεπες τοιοῦτον ἀξιοθέατον πρᾶγμα. Εἰς ὀλίγα λόγια, τοιαύτης κηδείας δὲν ἤξιώθη ποτὲ οὔτε αὐτοκράτωρ, οὔτε βασιλεὺς, οὔτε Πάππας,

οὔτε Πατριάρχης, οὔτε πρωτοψάλτης. Τὸν ἔδωκαν τὸν τίτλον τοῦ Γαλλικοῦ Δημοσθένους, καὶ κατεσκεύασαν τὸ ἄγαλμά του, εἰς τὸ ὅποιον ἐχάραξαν δι' ἐπιγραφὴν τὰ ἰδιὰ του λόγια, τὰ ὅποια ἐξεφώνησεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς γενικῆς συνελεύσεως. Ἐνθυμᾶσαι ὅτι εἰς τὴν ἀρχὴν μὴ δυνάμενοι νὰ ὁμονοήσωσι τὰ τρία τάγματα, ἤγουν οἱ καλόγηροι, οἱ εὐγενεῖς καὶ τὸ ὀνομαζόμενον τρίτον τάγμα, ὁ βασιλεὺς συμβουλευθεὶς ἀπὸ τοὺς μινίστρος, καὶ διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα ἀπὸ τὸ νὰ φθάσωσιν ὅπου τὴν σήμερον εὐρίσκονται, ἐπεμψεν εἰς τὴν σύνοδον συνηθροισμένην ἓνα ὑπηρέτην τῆς αὐλῆς μὲ προσταγὴν τοῦ νὰ διαλυθῇ ἡ Σύνοδος. Αὕτῃ ἡ ἀπροσδόκητος ἀγγελία κατέπληξεν ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ διασκορπισθῶσι, καὶ ἂν ἐσκορπίζοντο φοβούμενοι τὴν βασιλικὴν προσταγὴν, δὲν ἦτο πλέον ἐλπίς νὰ συναθροισθῶσι· καὶ οὕτως ἔμεναν τὰ νικητήρια εἰς τὴν αὐλὴν, καὶ τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν. Εἰς αὐτὴν τὴν κατάπληξιν καὶ ἀφωνίαν ὅλης τῆς Συνόδου, μόνος ὁ Μιραβώ ἐσηκώθη καὶ ἐλάλησεν οὕτως πρὸς τὸν ἄγγελον τῆς αὐλῆς, « Ὑπαγε νὰ εἴπῃς πρὸς τοὺς ἀποστείλαντάς σε, ὅτι ἡμεῖς ἐδῶ ἀπεστάλημεν μὲ κοινὴν ψῆφον ὅλης τῆς Γαλλίας, καὶ ἀπ' ἐδῶ κάμμια ἄλλη δύναμις δὲν θέλει μᾶς ἐξωθήσειν παρὰ τὴν δύναμιν τῆς μαχαίρας. » Αὐτὰ τὰ λόγια ἔδωκαν θάρρος εἰς ὅλην τὴν Σύνοδον, καὶ τοσαύτην κατάπληξιν καὶ φόβον εἰς τὴν αὐλὴν, ὅτε τὰ ἤκουσεν, ὥστε τοὺς ἀφῆκε πλέον νὰ κάμωσιν ὅ,τι μέχρι τῆς σήμερον ἔκαμαν. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ λόγια ἐπέγραψαν εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μιραβώ. Τὸ περίεργον εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἶναι ὅτι τὸν ἐλυπήθησαν κοινῶς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδιέλ-
λακτοὶ του ἔχθροί, οἱ καλόγηροι λέγω καὶ οἱ εὐγενεῖς·

ἐπειδὴ ἤλιπιζαν πάντοτε νὰ τὸν δωροδοκῆσωσι μὲ χρήματα διὰ νὰ τὸν σύρωσιν εἰς τὸ μέρος των. Καὶ βέβαια τοσαύτη ἦτον ἡ δύναμις τῆς κεφαλῆς καὶ τῆς γλώσσης του, ὥστε, ἂν μετέβαινεν εἰς τῶν ἐναντιῶν τὸ μέρος, ἤθελε τοὺς ὠφελῆσαι μεγάλως. Εἰς τὸ στόμα τοῦ Μιραβὼ τὸ λευκὸν ἐγένετο μαῦρον, καὶ τὸ μαῦρον λευκόν. Αὐτὸς ἦτον ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν εὐγενῶν. Εἰς τὴν ἀρχαίαν νομοθεσίαν τῆς Γαλλίας οἱ εὐγενεῖς δὲν ἠδύνατο νὰπραγματευθῶσι κἀνενα εἶδος πραγματείας, μὲ ποινὴν νὰ ἐπίπτωσιν τῆς εὐγενείας των, ἂν τὸ ἔκαμναν. Ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε γενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐπεμψε κατὰ πόλεις καὶ χώρας προσταγὴν νὰ ἐκλέξῃ πᾶσα κοινότης ὁποιους εὕρισκεν εὐλογον νὰ πέμψῃ εἰς τὴν Σύνοδον, ὁ πανοῦργος Μιραβὼς, εὕρισκόμενος εἰς Μασσαλίαν, διὰ νὰ εὐαρεστήσῃ εἰς τὸν λαόν, καὶ νὰ ἐκλεχθῇ ἀπ' αὐτοὺς διὰ τὴν Σύνοδον, τί κάμνει; καταφρονήσας τὴν εὐγένειάν του, ἀνοίγει ἐργαστήριον τζοχατζιδικόν, λαμβάνει τὸν πῆχυν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ πωλεῖ τζόχας. Αὐτὸ τὸ στρατήγημα ἔκαμε νὰ τὸν ἐκλέξωσι καὶ νὰ τὸν πέμψωσιν εἰς Παρίσιον, ὅπου ἐφάνη ποῖος ἦτο τῇ ἀληθείᾳ, ἀποδείξας ὅλα τοῦ πνεύματός του τὰ προτερήματα μὲ ἐκπληξιν ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἐξεύρεις, νομίζω, ἐξ ἀκοῆς τὸν Φόξ, ὅστις εἶναι ὁ Μιραβὼς τῆς Ἀγγλίας· αὐτὸν, λέγουσι, τὸν Φόξ τὸν ἠρώτησέ τις, ὅποιον ἄνθρωπον στοχάζεσαι τὸν Μιραβὼν; *Ἄν ὁ Μιραβὼς, ἀπεκρίθη, δὲν ἦτον εἰς τὸν κόσμον, ἤθελα εἶσθαι πρῶτος ἐγώ.

Τὸν ἐρχόμενον Ἰούλιον διαλύεται καὶ ἡ γενικὴ Σύνοδος τοῦ ἔθνους, καὶ συναθροίζεται ἄλλη νέα ἀντ' αὐτῆς· ἐπειδὴ ἐνομοθετήθη νὰ ἀνανεοῦται κατὰ διετίαν. Αἱ συγχύσεις ὁμως καὶ οἱ καθημερινοὶ θόρυβοι ἀκόμη δὲν ἔπαυ-

σαν, καὶ Κύριος οἶδε πότε θέλουν λάβειν τέλος· εἰς αὐτοὺς τοὺς θορούθους προσετέθη καὶ ὁ φόβος, μήπως οἱ ἄλλοι βασιλεῖς, καὶ μάλιστα ὁ Αὐτοκράτωρ (ὁ ἀδελφὸς τῆς ἡμετέρας βασιλίσσης), ἀφοῦ εἰρηνοποιήσῃ τὸν Τουρκικὸν πόλεμον, πέσωσι καθ' ἡμῶν ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴν νέαν νομοθεσίαν, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὰ πράγματα εἰς τὸ ἀρχαῖον. Ἄν αὐτὸ ἀκολουθήσῃ, θέλει ρεύσειν τὸ αἷμα ὡς ποταμὸς.

3 Μαΐου. Τὴν περασμένην ἑβδομάδα ἦλθε τέλος πάντων καὶ ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ τοῦ μακαριωτάτου Πατρὸς τῆς Ῥώμης, πρὸς πάντας τοὺς ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπαινεῖ τοὺς μὴ ὀμόσαντας, ἐλέγχει τοὺς ὀρκισθέντας, καὶ μάλιστα ἐκείνους ὅσοι ἐκλέχθησαν εἰς τόπον ἄλλων ἐπισκόπων, ὀνομάζει τὰς τοιαύτας χειροτονίας ἀκύρους καὶ παρὰ κανόνας, καὶ φοβερίζει νὰ τοὺς καθαιρέσῃ καὶ νὰ τοὺς ἀποκόψῃ ὡς σεσαπημένα μέλη ἀπὸ τὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἂν δὲν μετανοήσῃ, καὶ καταβῶσιν ἀπὸ τοὺς θρόνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἀσεβῶς ἀνέβησαν. Διὰ νὰ δείξῃ ἡ μακαριότης τοῦ ὅτι αὐτὰ τὰ συμβάντα εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τοῦ κλήρου εἶναι παρὰ κανόνας τῆς ἐκκλησίας, ἐπισωρεύει μαρτυρίας ἐπὶ μαρτυρίαις πατέρων, μάλιστα Δυτικῶν, ὅλας ἀναρμόστους, σοφιστικὰς, μωρὰς καὶ παντάπασιν ἀθλίαις. Τοιαύτην ἐπιστολὴν εἰς τοιαύτας περιστάσεις καιροῦ δὲν ἤθελε βέβαια τὴν γράψῃ οὔτε ὁ Λολομανολιός. Ὁ κοινὸς λαὸς ἀγανακτῆσας διὰ τὴν τοιαύτην ἀυθάδειαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης, κατεσκευάσεν ἕνα χάρτινον Πάππαν ἐνδυμένον τὴν ἱερατικὴν του στολὴν, μὲ τὸν χρυσοῦν σταυρὸν εἰς τὸ στήθος, καὶ μὲ τὸν δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα. Τὸν ἔγραψαν ἔμπροσθεν ἐπιγραφὴν

« Δεισιδαιμονία, » καὶ ὀπισθεν εἰς τὴν μακαρίαν του πλά-
την « ἐμφύλιος πόλεμος » φανερόντες δηλονότι μὲ
τοῦτο ὅτι ἐζήτησε δεισιδαιμόνως νὰ ἀνάψῃ ἐμφύλιον πό-
λεμον εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἀφοῦ τοιουτοτρόπως τὸν ἐστό-
λισαν, τὸν ἔφεραν σήμερον τὸ πρῶτ' (3 Μαΐου) εἰς μίαν
εὐρύχωρον πλατεῖαν τῆς πόλεως, ἀναψαν μίαν πυρκαϊάν,
ἀνέγνωσαν εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν ἐπιστολὴν του, ἔπειτα
τὴν ἔρριψαν εἰς τὸ πῦρ. Μετὰ ταῦτα ἐκβαλαν ἀπὸ τὴν
χεῖρά του τὸν δακτύλιον, καὶ ἀπὸ τὸ στῆθός του τὸν
σταυρόν, (διὰ νὰ δείξωσι τάχα ὅτι ἡ ἀγανάκτησις των
δὲν εἶναι κατὰ τῆς θρησκείας, ἀλλὰ κατὰ τοῦ πρώτου
Ἀρχιερέως τῆς θρησκείας), καὶ οὕτως ἔρριψαν καὶ τὸν
ταλαιπῶρον Πάππαν εἰς τὰς φλόγας. Ἦλπιζες ποτέ σου
νὰ ἀκούσης τοιαῦτα παράδοξα; Ἀφίνω σε νὰ στοχασθῆς
πόσον ἔχει νὰ χαροποιήσῃ τὴν μακαριότητά του αὐτὴ ἡ
πυρπόλησις τῆς εἰκόνος του, ὅταν φθάσῃ εἰς τὰς ἀκοάς
του. Ἄν δὲν ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἀφορίσῃ τοὺς νέους ἀρχιερεῖς
καὶ ἱερεῖς, εἶναι μέγας κίνδυνος νὰ χάσῃ παντελῶς τὴν
Γαλλίαν, καθὼς ἄλλην φορὰν ἔχασε τοὺς Προτεστάντας.
Οἱ Γάλλοι κοινῶς τὴν σήμερον στοχάζονται τὸν καθολι-
κισμόν ὡς μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ἀνοήτους θρησκείας τοῦ
κόσμου· καὶ δὲν θέλει μὲ φανῆν παράδοξον, ἂν σχισθῶσι
πάντ' ἅπανιν ἀπὸ τὴν Ῥώμην.

Ἄς ἀφήσωμεν ὁμῶς τὴν Ῥώμην καὶ τὸν Μουφτὴν
τῆς Ῥώμης (ἐπειδὴ οὕτως ὀνομάζουσιν ἐδῶ τὴν σήμερον
τὸν Πάππαν) καὶ ἄς ὑπάγωμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Σὲ
εἶπα εἰς τὰς προλαβούσας μου, καὶ αὐτοῦ θέλει βέβαια
ἠκούσατε, ὅτι οἱ Ἄγγλοι φοβερρίζουσι τὴν Ῥωσσίαν. Ὅταν
λέγω οἱ Ἄγγλοι, δὲν ἐννοῶ τὸ ἔθνος ὅλον, καθὼς ἀπα-
τηθεῖς εἰς τὴν ἀρχὴν τὸ ἐνόμισα, ἀλλὰ τὴν αὐλὴν μόνον

τῆς Ἀγγλίας, τὴν ὁποίαν κυβερνᾷ καὶ διευθύνει ὡς βού-
λεται ὁ πρῶτος Μινίστρος Πίτ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγ-
γλίας, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῆς βασιλείας ἐκείνης, ἔχει
τὴν ἄδειαν νὰ κηρύττῃ πόλεμον, ὅταν καὶ πρὸς ὅποιον
θέλῃ, χωρὶς τὴν συνκίνεσιν τοῦ Παρλαμέντου. Ἀπὸ τὸ
ἄλλο μέρος ὁμοῦς ἔχει καὶ τὸ παρλαμέντον τὴν ἐξουσίαν,
νὰ μὴ τὸν δίδῃ τὴν πρὸς τὸν πόλεμον ἀναγκαίαν δαπά-
νην, ὡς ἂν ὁ πόλεμος δὲν εἶναι τῆς γνώμης τοῦ ἔθνους.
Πρὶν νὰ προβάλλῃ λοιπὸν ὁ Πίτ εἰς τὸ παρλαμέντον αὐτὸν
τὸν κατὰ τῆς Ῥωσίας ἄδικον καὶ ἀναίσχυντον πόλεμον,
ὁ κοινὸς λαὸς, μάλιστα οἱ πραγματευόμενοι μὲ τὴν Ῥω-
σίαν, βλέποντες ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος μέλλει νὰ προξε-
νήσῃ μεγάλην ζημίαν, ἢ τοῦλάχιστον ἀκέρδειαν εἰς τὴν
ἐμπορίαν, ἄρχισαν νὰ παραπονῶνται κοινῶς, δημοσιεύον-
ται καθ' ἡμέραν εἰς τὰς ἐφημερίδας πολλὰς κατηγορίας
κατὰ τοῦ Πίτ, ἐπειδὴ ἐξεύρεις ὅτι εἰς τοὺς ἐλευθέρους
τόπους, καθὼς ἦσαν τὸ πάλαι οἱ προπάτορες ἡμῶν, κα-
θὼς εἶναι οἱ Ἄγγλοι τὴν σήμερον, καὶ καθὼς ἐγίναν πρὸ
ὀλίγου οἱ Γάλλοι, καθένας ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐλέγξῃ
καὶ νὰ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ τύπου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασι-
λέως τὰς ἀδικίας, ὅχι καθὼς εἰς τοὺς ἀθλίους ἡμῶν τό-
πους, ὅπου ἐξωθοῦσιν ἀδίκως τὸν ταλαίπωρον Πρωτο-
ψάλτην χωρὶς κἀνένα ἐγκλημα ἀπὸ τὸ ὄφθεικίον του, καὶ
κἀνένας δὲν ἀνοίγει τὸ στόμα του, φοβούμενος τὸν ἀφο-
ρισμὸν ἐνὸς καλογήρου, ὅστις εἶναι ἀφωρισμένος αὐτὸς ἀπὸ
τὸν Χριστὸν, ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, ἀπὸ ὅλας τὰς συνό-
δους διὰ τὴν ἀντίχριστον καὶ τυραννικὴν διαγωγὴν του.
Ἡ φρονιμωτάτη Αἰκατερίνα βλέπουσα, ὅτι ὁ λαὸς τῆς
Ἀγγλίας ἀποδοκιμάζει τὸν πόλεμον, τί κάμνει διὰ νὰ
αὐξήσῃ τὴν δυσαρέστησιν τοῦ λαοῦ; Κράζει τοὺς εὐρε-

θέντας εἰς Πετρούπολιν πραγματευτὰς Ἄγγλους, καὶ τοὺς λαλεῖ οὕτως, « Ἦκούσατε, λέγει, ὅτι ἡ Ἀγγλία μελετᾷ νὰ μὲ κηρύξῃ πόλεμον· αὐτὴ ἡ εἰδήσις ἴσως σᾶς ἐκφοβήσῃ, καὶ σᾶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ νὰ πραγματεύεσθε· διὰ τοῦτο σᾶς ἐκραξά ἐδῶ διὰ νὰ σᾶς φανερώσω ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας εἰσθε ὑπὸ τὴν ὑπεράσπισίν μου, καὶ οὔτε σεῖς οὔτε αἱ πραγματεῖαί σας δὲν ἔχετε τὸν παραμικρὸν κίνδυνον· ἐγὼ τοὺς Ἄγγλους κοινῶς πάντοτε καὶ τοὺς ἐτίμησα καὶ τοὺς ἠγάπησα ὡς ἔθνος δίκαιον καὶ γενναῖον· καὶ ἐξεύρω καλῶτατα ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος ὁ κατ' ἐμοῦ εἶναι ἔργον τοῦ μινίστρον Πίτ, καὶ ὄχι τοῦ Ἀγγλικοῦ ἔθνους. » Μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν αὐτὴ τῆς Αἰκατερίνης ἡ πανοῦργος εὐμένεια, καὶ αὐξήσεν ἡ δυσἀρεστήσις τοῦ λαοῦ. Ὁ Πίτ μὲ ὅλον τοῦτο συνδεδεμένος μὲ τοὺς Προύσσους καὶ μὲ τοὺς Ὀλλανδοὺς, μὴ δυνάμενος νὰ ἀθετήσῃ τὰς βουλὰς του, ἐπρόβαλε περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος μηνὸς εἰς τὸ παρλαμέντον τὸν σκοπὸν του, ζητῶν κατὰ τὴν συνθήειαν τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα τοῦ πολέμου, διὰ νὰ πέμψῃ τεσσαράκοντα καράβια τῆς λίνεας εἰς τὴν Βαλτικὴν Θάλασσαν, καὶ δώδεκα εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος. Εὗρηκε μεγάλως ἐναντιότητος καὶ φοβερὰς ἀπὸ πολλοὺς συγκλητικούς, οἱ ὅποιοι ἐδημηγόρησαν κατ' αὐτοῦ ὥρας πολλὰς παριστάνοντες τὴν ἀδικίαν αὐτοῦ τοῦ πολέμου. Ἐδημηγόρησεν ὁ Νόρθιος, ὁ Φόξ, καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἐσηκώθη τέλος πάντων καὶ ὁ περίφημος Σεριδάνιος, ἄνθρωπος τὴν σήμερον σοφώτατος καὶ μεγάλης ὑπολήψεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, τοῦ ὁποίου τὴν δημηγορίαν ἀναγινώσκων εἰς τὰς Ἀγγλικὰς γαζέτας ἐδάκρυσα ἀπὸ τὴν χαρὰν μου, καὶ θέλεις δακρύσειν καὶ ἡ λογιότης σου, ἂν ἦσαι ἀληθινὸς Ἕλλην, καὶ ὄχι νόθος κἀνεὸς τρισβαρ-

θάρου Γερμανοῦ, ὡς ὁ κατάρατος Παύλος· ἀφοῦ εἶδειξεν ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶναι παντάπασιν ἄδικος, ἐπειδὴ κηρύττεται κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ Ἄγγλοι ποτὲ δὲν ἐνωχλήθησαν, ἀφοῦ παρέστησεν, ὅτι εἶναι ἄδικος καὶ δι' αὐτὸν τὸν κοινὸν λαὸν τῆς Ἀγγλίας, τὸν ὁποῖον ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐπιφορτίσωσι μὲ νέους φόρους, διὰ νὰ ἀρκέσωσιν εἰς τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, ὁ καλὸς σου Σεριδάνιος πίπτει αἰφνιδίως, ὄχι ὅμως ὡς ὀλέθριος κεραιυνός, ἀλλ' ὡς σωτήριος καὶ φιλάνθρωπος ὑετὸς ἐπὶ πόκον, ἐπάνω εἰς τοὺς ἀξιοδακρύτους Γραικοὺς. «Εἶναι, λέγει, ἄδικος καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς Γραικοὺς, τῶν ὁποίων ἐμποδίζομεν τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ ἑνα βάρβαρον ἔθνος. Ἐ! λέγει, (κίνιττόμενος, καθὼς νομίζω, τὸν Παύλον) ἐζήτησαν νὰ μᾶς παραστήσωσι τοὺς σημερινοὺς Γραικοὺς ὡς ἔθνος παντάπασιν ἐξηχρειωμένον καὶ ἄπιστον. Δικαιότερον ὅμως εἶναι νὰ τοὺς στοχαζώμεθα ὡς ἔθνος θλιβόμενον ἀπὸ τὸν βαρβαρικὸν ζυγόν. Μόλις ἡ Ἑλλάς θέλει τινάξειν αὐτὸν τὸν ζυγὸν ἀπὸ τὸν αὐχένα της, καὶ θέλει πάλιν γεννήσειν τοὺς Δημοσθένεις καὶ ὄλους τοὺς μεγάλους ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐγέννησεν τὸ παλαιόν». Τοιαῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ εἶπεν ὁ Σεριδάνιος περὶ τῶν Γραικῶν, καὶ μᾶς ἐξεδίκησε τρόπον τινα ἀπὸ τὰς συκοφαντίας τοῦ Παύλου. Αὐτὴ ἡ συνάθροισις τοῦ παρλαμέντου ἐκράτησεν ἕως τὰς τρεῖς ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον. καὶ τέλος πάντων τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος ἀπεφάσισε νὰ δώσωσι τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα τοῦ πολέμου εἰς τὸν μινίστρον· αὐτὸς ὅμως, ἂν καὶ ἀπεφάσισε νὰ πέμψῃ πλοῖα καὶ εἰς τὴν Βαλτικὴν Θάλασσαν, καὶ εἰς τὸ Ἀρχιπέλαγος, ἐμετρίασεν ὅμως τὰς κατὰ τῆς Αἰκατερίνης ἀπειλάς, ἐπειδὴ φοβεῖται τὸν κοινὸν λαόν, καὶ προβλέπει καὶ τοῦτο,

ὅτι, ἂν ὁ πόλεμος γένη μὲ τὴν παραμικρὰν δυστυχίαν τῆς Ἀγγλίας, ἔχει νὰ ἐξωσθῆ κακὸς κακῶς. Εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου, ὅταν ὁ ἐν Πετροπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, εἰς μίαν συνομιλίαν μετὰ τῆς Αἰκατερίνης, αὐθαδίασε (καθὼς λέγουσι) νὰ τὴν φοβερίσῃ, αὐτῇ, χωρὶς νὰ ταραχθῆ, τὸν ἀπεκρίθη γελῶσα· «Κύριε Πρέσβυ, ἂν ὁ βασιλεὺς σου μὲ διώξῃ ἀπὸ τὴν Πετροπόλιν, ἀνάγκη εἶναι πλέον νὰ μεταθέσω τὸν θρόνον μου εἰς Κωνσταντινούπολιν». Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι ἀστείότητες· ὅτι δὲ συλλογίζεται καὶ αὐτῇ τὰ ἐνδεχόμενα, φανερόν εἶναι ἀπὸ τοῦτο, ὅτι ἐζήτησε τὴν μεσιτείαν τοῦ βασιλέως τῆς Δανίας, ὅστις ἔγραψε καὶ πρὸς τὴν αὐλὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ πρὸς τὸν Προυσσίας, παριστάνων εἰς αὐτοὺς τὸ ἄδικον τοῦ κινήματός των, καὶ τὴν μετριοφροσύνην τῆς Αἰκατερίνης, ἣ ὅποια ὕστερον ἀπὸ τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους θριάμβους ἀρκεῖται μόνον εἰς τὸ νὰ κρατήσῃ τὸ Ὀκζακόφ. Φαίνεται ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅτι μίᾳ ἐξαίρετος πρόνοια ἀγρυπνεῖ (δὲν ἐξεύρω τί νὰ εἶπω) ἐπάνω εἰς τοὺς Γραικοὺς ἢ ἐπάνω εἰς τὴν Αἰκατερίνην. Ταύτην τὴν ὥραν (9 Μαΐου) μανθάνομεν καὶ ἄλλην φοβερὰν νίκην, τὴν ὅποιαν κατώρθωσεν ὁ Ῥεπνίνος εἰς τὸ Μπραϊλόφ. Ἐπεσαν, λέγουσιν, ἕξ ἢ ἑπτὰ χιλιάδες, δύο ἢ τρεῖς χιλιάδες ἠχμαλωτίσθησαν, μετὰξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ δύο πασσάδες. Ἡ δεξίωσις, τὴν ὅποιαν ἔκαμεν ἡ βασίλισσα εἰς τὸν Ποτεμκῖνον, ὑπερβάλλει πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ἔννοιαν. Μετὰξὺ τῶν ἀναριθμητῶν καὶ ἀτιμητῶν δώρων, τὰ ὅποια τὸν ἐχάρισε, τὸν ἔδωκε τὴν ἄδειαν νὰ κτίσῃ μὲ ἐξοδα τοῦ βασιλικοῦ θησαυροῦ ἓνα παλάτιον, ὅπως καὶ ὅσον μέγα θέλει εἰς μνημόσυνον τῆς κατὰ τῶν Τούρκων νίκης. Ἡ Ῥωσσία ἔχει τὴν σήμερον τεσσαρά-

κοντα καράβια τῆς λίνεας, καὶ πεντακοσίας τριάκοντα ἑπτὰ χιλιάδας στρατιωτῶν, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπαριθμησιν, ἡ ὁποία ἐγίνε διὰ προσταγῆς τῆς βασιλίσσης· ἂν ἐνωθῆ μὲ αὐτὴν ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηκίας, (τὸ ὁποῖον εἶναι ἄδηλον ἀκόμη), οἱ Ἕλληλοι θέλουν τὸ μετανοήσειν.

Εἶναι σχεδὸν πέντε μῆνες, ἀφοῦ δὲν ἔλαβον ἐπιστολήν σου. Ἐπειτα παραπονεῖσαι, ὅτι δὲν σὲ γράφω· ἂν ἀπέθανες, σὲ συγχαίρω, ὅτι θέλεις ἰδεῖν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸν Μιραβόν, τὸν ὁποῖον βέβαια ἐπέθύμησες νὰ γνωρίσης κατὰ τὴν περιγραφὴν, τὴν ὁποίαν σὲ ἔκαμα. Ἐγὼ μὲ ὅλας μου τὰς ἀσχολίας πάλιν δὲν λησμονῶ νὰ σὲ γράφω διεξοδικὰς ἐπιστολάς· ἡ λογιότης σου δὲν ἔχεις ἄλλην ἀσχολίαν παρὰ τὸ νὰ περιέρχῃσαι ἀπὸ οἶκον εἰς οἶκον διὰ νὰ διδῆς καὶ νὰ λαμβάνῃς νέας εἰδήσεις, νὰ ἀπαριθμῆς μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν τὰ ὀνόματα ἀρχιστρατήγων, στρατηγῶν, κολονέλων, ὀρέων, ποταμῶν, πεδιάδων, καὶ πόλεων, ὅπου γίνονται οἱ πόλεμοι, καὶ νὰ πλάττῃ ἡ φαντασία σου ὅσα φεύγουσι τὴν μνήμην σου. Αἱ ἐπιστολαί, φίλε μου, γράφονται μὲ προσδοκίαν ἀποκρίσεως. Δὲν σὲ λανθάνει ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πόσῃν ἡδονῇ μὲ προξενεῖ ἡ μωρολογία σου. Ὅσάκις λαμβάνω ἐπιστολήν σου, τὴν μανθάνω ἐκ στήθους, ἔπειτα τὴν δίδω τὸν Βιλλουαζῶν, ὅστις καὶ αὐτὸς τὴν ἀναγινώσκει μὲ μεγίστην εὐχαρίστησιν. Ὅταν εὖρη κἀνένα τόπον δυσνόητον (ἐπειδὴ συνηθίζεις καὶ ποτε νὰ ἦσαι σκοτεινὸς καθὼς ὁ Ἡράκλειτος) μὲ ἐρωτᾷ τὴν ἐξήγησιν· καὶ οὕτω διάγομεν τὸν καιρὸν σχολιάζοντες καὶ σαφηνίζοντες τὰ συγγράμματά σου.

Τὸν ἀδελφόν μου, τὴν νύμφην μου, τοὺς συγγενεῖς μου ὅλους ἕκαστον ὀνομαστί, ἄσπασαι παρ' ἐμοῦ. Δὲν μὲ ἔγραψες, ἂν ἔλαβες παρὰ τοῦ ἡμετέρου Συναίτου τὰ προϊόντα

τῆς Αἰγύπτου. Ἄν γράψῃς πρὸς τὴν Πανοσιότητά του, παρακαλῶ νὰ τὸν κοινωνήσῃς ὅσα νέα σὲ γράφω, καὶ νὰ τὸν εἴπῃς νὰ μὲ συγχωρήσῃ ἂν δὲν τὸν γράφω μὲ τὸν παρόντα ταχυδρόμον, διότι βιάζομαι ἀπὸ τὰς ἀσχολίας μου νὰ παραβλέπω καὶ αὐτὰ τὰ ἀναγκαιότερα καθήκοντα τῆς ζωῆς.

Ἐρρωσο!

ΚΟΡΑΗΣ.

23.

Ἐκ Παρισίων, 15 Νοεμβρίου, 1791.

Ἡθέλησεν ἡ τύχη μου, φίλτατε Πρωτοψάλτα, νὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν Γαλλίαν εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, διὰ νὰ γενῶ αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μιᾶς τοιαύτης πολιτικῆς μεταβολῆς τῆς ὁποίας μόλις εὐρίσκονται παραδείγματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν.

Ἄφοῦ ὁ ἀγιώτατος πατὴρ τῆς Ῥώμης ἐπυρπολήθη δημοσίως (χωρὶς ὁμῶς νὰ αἰσθανθῇ τὴν παῦσιν, ἐπειδὴ ἦτο χάρτινος) καὶ ἀφοῦ οἱ καλόγηροι τῆς Γαλλικῆς ἐπικρατείας, ἠναγκάσθησαν καὶ ἄκοντες νὰ μιμηθῶσι τὴν ἀποστολικὴν πενίαν, ἔλαβον δύο σου ἐπιστολάς, τὴν μίαν γεγραμμένην ἀ. Ἰουλίου, καὶ πρὸ ταύτης ἐτέραν χωρὶς καιρὸν, ἡ ὁποία νομίζω νὰ ἦναι τῆς λᾶ. Μαρτίου. Ἐξω ἀπὸ ταύτης ἄλλην σου ἐπιστολὴν ἐγὼ δὲν ἔλαβον οὐδεμίαν. καθὼς πρὸς τούτοις μετ' ἐκείνας τῶν δύο μου ἐξάδελφων, τῆς κυρίας λέγω Μαγδαληνῆς, καὶ Κυρίας Σοφίας, πρὸς τὰς ὁποίας παρακαλῶ νὰ τὸ φανερώνης,

ἀφοῦ πρῶτον τὰς ἀσπασθῆς ὀλοφύχως ἐκ μέρους μου.

Ἔμαθον μὲ μεγάλην μου εὐχαρίστησιν, ὅτι ἔγινες καὶ συγγραφεὺς βιβλίων καὶ σὲ στοχάζομαι τὴν σήμερον καὶ ἄλλον Μιραβὼν τῆς Σμύρνης· δὲν ἔφθανεν αὐτὸ, ἀλλ' ἐπεχειρίσθης νὰ οἰκοδομήσῃς καὶ τὸν οἶκον σου, τὸ ὅποσον μὲ ἐλύπησε διὰ τὰς ἀνωφελεῖς ἴσως δαπάνας, εἰς τὰς ὁποίας καταναλίσκεις ὄχι τὸν πλοῦτον σου, ἀλλὰ τὸ ὑστέρημά σου. Πότε, καὶ ποῦ, μὴ γινώσκων τὴν Ἀγγλικὴν διάλεκτον, ἀνέγνωσας τὸν Στέρνιον ἢ λογιότης σου; Αὐτὸς ὁ κωμικώτατος Συγγραφεὺς, λέγει ῥητῶς εἰς τὰς μυθιστορίας του, ὅτι κάθε τίμιος ἄνθρωπος χρεωστεῖ νὰ κάμῃ τέσσαρα πράγματα εἰς τοῦτον τὸν κόσμον· νὰ συνθέσῃ βιβλίον, νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον, νὰ γεννήσῃ τέκνον, καὶ νὰ φυτεύσῃ δένδρον. Ἴδου λοιπὸν ἔπραξας τὰ τρία καὶ δὲν σὲ λείπει ἄλλο παρὰ τὸ νὰ φυτεύσῃς καὶ ἓνα δένδρον ἐμπρὸς εἰς τὸν νέον οἶκον σου· πρόσεξε ὁμως νὰ μὴ φυτεύσῃς τὸ ξύλον τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν, ἀλλὰ φύτευσον δένδρον ἀπλοῦν καὶ ἀπονήρευτον διὰ νὰ ἀνατραφῶσιν ὑποκάτω εἰς τὴν σκιάν του τὰ τέκνα σου, καὶ νὰ ἀναγινώσκωσι κζνένα καιρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατρός των, καὶ βλέπωσι τὰς οἰκοδομάς του.

Αἱ συγχύσεις τῆς Γαλλίας ἦσαν σχεδὸν πρὸς τὸ τέλος των τὴν κά. τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου, καὶ ὅλοι ἠλπίζομεν, ὅτι ἐπλησίαζεν ὁ καιρὸς τοῦ νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τοὺς καθημερινούς κινδύνους καὶ βάσανα, ὁπότεν ὁ βασιλεὺς, ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ του, ἢ κακῶς παρ' ἄλλων συμβουλευθεῖς, τὸ μεσονύκτιον τῆς κ' πρὸς τὴν εἰκοστὴν πρώτην λαμβάνει τὰ τέκνα του, τὴν βασιλίσσαν καὶ τὴν ἀδελφὴν του, καὶ φεύγει μετασχηματισθεῖς εἰς δούλον τῆς βασιλίσσης, ἢ ὁποία ἔλαβεν ὄνομα πλαστὸν μιᾶς Κομητίσ-

σης. Τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς ἄλλο χωριστὸν ἀμάξιον ἐδραπέτευσε μετὰ τῆς γυναικὸς του καὶ ὁ μόνος ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως, ὅστις εἶχε μείνει ἐδῶ, ἐπειδὴ καθὼς ἤξεύρεις, ὁ νεώτερος ἀδελφὸς εἶχεν ἐξέλθει ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν τῶν συγχύσεων. Τὸ πρῶτ' εἰς τὰς 8 ὥρας, οἱ σωματοφύλακες μὴ αἰσθανόμενοι παρουσίαν ἀνθρώπων, μήπε εἰς τὴν κάμεραν τοῦ βασιλέως, μήτε εἰς τὸν θάλαμον τῆς βασιλίσσης, ἐμβαίνουν εἰς ὑπόψιαν, ἀνοίγουσι τὰς θύρας καὶ δὲν εὐρίσκουσιν οὐδένα. Ἀφήνω σε νὰ στοχασθῆς τὴν ταραχὴν καὶ τὸν θόρυβον ὅλης τῆς πόλεως· τρέχουσιν οἱ ψωρομανώληδες εἰς τὸ παλάτιον τοῦ πρώτου Μινίστρου μὲ ἀπόφασιν νὰ τὸν κρεμάσουν ὑποπευόμενοι σύμβουλον καὶ συνεργὸν αὐτῆς τῆς ἀπροσδοκίτου φυγῆς, καὶ μόλις ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν προσδραμῶν εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς ἐθνικῆς συνόδου, καὶ ἀναγκασθεὶς νὰ κρυβῆ ἕως νὰ περάσῃ ἡ ὄργη τοῦ λαοῦ. Περιῆλθον ἔπειτα ὅλην τὴν πόλιν καὶ ἐξήλειψαν ἢ κατεκρήμνισαν ὅπου εὔρηκαν γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως· ἡ ἀγανάκτησις ἦτο τοσαύτη, ὥστ' ἂν τὸν εὐρίσκαν ἐκείνην τὴν στιγμὴν, τὸν κατέκοπταν μεληδὸν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ ὅλους τοὺς συμφυγάδας του, ἐπειδὴ κατέλαβον, ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ φυγὴ ἦτον συμπεφωνημένη μὲ τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, καὶ μάλιστα μὲ τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν βοηθήσῃ ἂν δὲν ἐξήρχετο πρῶτον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, φοβούμενος μὲ δίκαιον μήπως ἡ ὑπεράσπισίς του ἐγείρῃ τὸν λαὸν εἰς τὸ νὰ σφάζωσιν ἀνηλεῶς τὴν βασιλίσσαν. Ἐπροβλέπομεν λοιπὸν ὅλοι, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἡμετέρου Λουδοβίκου ἦτον νὰ ἐλευθερωθῆ πρῶτον ἀπὸ τῶν ὑπηκόων του τὸν φόβον, ἔπειτα ἐξελθὼν τῆς Γαλλίας νὰ ἐπαναστρέψῃ μετ' ὀλίγας ἡμέ-

ρας με στρατεύματα άλλων βασιλείων, και να συμπαραλάβη όμοϋ, έμβαίνων εις την Γαλλίαν, όλους τους δυσηρεστημένους εις την νέαν μεταβολήν, δηλαδή καλογήρους και εύγενεις, να διαλύση την σύνοδον, και αν εύρη εναντιότητα, να κρεμάση και να θυσιάση όσους εύρισκεν ώπλισμένους. Φεύγων από το Παρίσιον, άφῆκε και μίαν επιστολήν έσφραγισμένην προς την Σύνοδον, εις την όποιαν παρεπονείτο και έλεγεν, ότι το αίτιον τῆς φυγῆς του ἦτον επειδή ἡ Σύνοδος παρέβη τὰ όριά της, ότι ο λαός έλαβεν υπερβολικὴν έξουσίαν, και αυθαδίασε κατ' αυτών των δεσποτών του και άλλα τοιαύτα, χωρίς όμως να φανερώση μήτε τί έμελέτα να κάμη, μήτε ότι ειχε σκοπόν να εξέλθη παντάπασιν από την Γαλλίαν. Εις τὰ σύνορα ἦτον εις προσταγῆς του ένας στρατηγός με μερικὰς φάλαγγας στρατιωτών δια να δεχθῆ τὸν βασιλέα, και να τὸν περάση ασφαλῶς εις την Γερμανίαν. Τοιαύτην φοβερὰν ἡμέραν, ως την κα' δὲν ειχεν ιδῶ ποτέ μου, μήτε ἴσως θέλει ιδῶ εις τὸ επίλοιπον τῆς ζωῆς μου. "Όλος ο λαός σκορπισμένος εις τὰς πλατείας και ρύμας, άνδρες, γυναῖκες, παιδιά, λέγοντες άλλος τὸ μακρόν του και άλλος τὸ μικρόν του, βλασφημοῦντες και λοιδοροῦντες και βασιλέα και βασίλισσαν, όνομάζοντες οὗτος προδότην, εκείνος επίορκον, και δίδοντες εις αὐτὸν όσα έντιμα επίθετα δύνασαι να συλλογισθῆς. Μόνοι οί δυσηρεστημένοι εις τὰς πράξεις τῆς Συνόδου έχαιρόντο, αλλά δὲν ετόλμων να φανερώσωσι την χαράν των, φοβούμενοι μὴ κατακοπῶσιν από τὸν λαόν. Ἡ Σύνοδος, φοβηθεῖσα τὰ ένδεχόμενα δεινά από την άγανάκτησιν τοῦ λαοῦ, έπρόσταξε παρευθὺς να όπλισθῶσιν όλοι οί πολῖται και οὕτως έπεράσαμεν όλην την ἡμέραν τῆς κα' και την έπομένην νύκτα, εις την

ὁποίαν οὐδένας σχεδὸν δὲν ἐκοιμήθη, ἄλλος ἀπὸ φόβον, καὶ ἄλλος ἀπὸ περιέργειαν τοῦ τί μέλλει νὰ συμβῆ ἐκ τούτων. Ἡ Σύνοδος ἐκράτησεν ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν τὴν ἐπομένην νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν κβ', καὶ τὴν νύκτα τῆς κβ', τεσσαράκοντα σχεδὸν ὥρας συμβουλευόμενοι τί ποιητέον εἰς ταιαύτην δεινὴν περίστασιν. Ἐξω ἀπὸ τὴν Σύνοδον ἦτον συνηθροισμένοι ὡσαύτως εἰς μερικὴν σύνοδον καὶ οἱ δημογέροντες τοῦ Παρισίου, προσμένοντες κατὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ταχυδρόμους, ὅσους εἶχε πέμψωσιν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς βασιλείας διὰ νὰ πιάσωσιν, ἂν ἦτο δυνατόν τὸν βασιλέα. Εἰς τὰς 22 λοιπὸν ὥρᾳ ἑνδεκάτῃ τῆς νυκτός, ἀντὶ νὰ κοιμηθῶ ὑπῆγα καὶ ἐγὼ εἰς τὸ κελλίον τῆς χώρας ὁμοῦ μὲ τὸν φίλον μου (εἰς τοῦ ὁποίου τὸν οἶκον εὐρίσκομαι) καὶ ἐστάθημεν ἀκροαταί, καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοί, τῆς βουλῆς τῶν δημογερόντων. Μετὰ μίαν ὥραν τὸ μεσονύκτιον δηλονότι, μὴν ὑποφέροντες τὴν καῦσιν καὶ τὸ ὑπερβολικὸν πλῆθος τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι εἰσῆρχοντο μὲ τὴν αὐτὴν περιέργειαν, ἠτοιμαζόμεθα νὰ ἐπιστρέψωμεν, ὁπότεν παρ' ἐλπίδα ἰδοῦ ἀνεφάνη ἓνας ταχυδρόμος μὲ τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ βασιλεὺς μὲ τὴν φαμελίαν του, γνωρισθεὶς ἐπιάσθη εἰς ἓνα μικρὸν πολίχνιον ὀνομαζόμενον Βαρέννας, πέντε λεύγας μακρὰν μόνον ἀπὸ τὰ σύνορα. Ἀφῆνω σε νὰ στοχασθῆς εἰς πόσῃ χαρὰν μετεβλήθη ἡ λύπη καὶ ἡ κατῆφεια ὅλης τῆς πόλεως, χωρὶς ὅμως νὰ μεταβληθῆ ἡ ἀγανάκτησις. Ἀκόμη δύο ὥρας βραδύτερον, καὶ ὁ βασιλεὺς ἦτον ἐξ ἅπαντος ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα· ἀλλὰ καθὼς ἀπ' ἀρχῆς οἱ σύμβουλοι του ἐστάθησαν ἠλίθιοι, οὕτω καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἔδειξαν τὴν ἀφροσύνην των. Εἶναι πέντε λεύγας μακρὰν ἀπὸ τὰ σύνορα,

καὶ ἀντὶ νὰ βιάσῃ τοὺς ἵππους νὰ τελειώσῃ καὶ τὰς ὑπολοίπους δύο ὥρας, καταβαίνουν εἰς πανδοχεῖον διὰ νὰ ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως μετὰ τῆς γυναικὸς του φυγόντες δι' ἄλλης ὁδοῦ, ἐστάθησαν εὐτυχέστεροι, ἐπειδὴ ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ σύνορα, χωρὶς νὰ γνωρισθῶσιν ἢ νὰ ἀπαντήσῃ κανένα κώλυμα. Ὁ στρατηγὸς ὅστις ἐπρόσμενε τὸν βασιλέα, μῆτε αὐτὸς δὲν ἐφάνη εἰς τὸν καιρὸν νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ πανδοχεῖον. Εἰς αὐτὸ τὸ πανδοχεῖον εἰς τὴν κάμεραν ὅπου ὁ βασιλεὺς ἀνεπαύετο, ἦτο μία εἰκὼν τοῦ βασιλέως κρεμασμένη εἰς τὸν τοῖχον· ὁ πανδοχεὺς βλέπων τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ὁμοιον μὲ τὴν εἰκόνα, ὑπωπεύθη τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος πάντων ἀφοῦ ἐπληροφορήθη, ἀνακαλύπτει τὴν κεφαλὴν του, καὶ πλησιάσας μὲ σέβας, διὰ ποίαν αἰτίαν εὕρισκεσαι ἐδῶ ὦ βασιλεῦ, τὸν λέγει· ὁ βασιλεὺς φοβηθεὶς εὐθὺς τὸν λέγει νὰ σιωπήσῃ, τὸν παρακαλεῖ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ βασίλισσα τὸν ὑπόσχονται πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀλλ' αὐτὸς ἀδυσώπητος δὲν γίνομαι, τοὺς ἀπεκρίθη, προδότης τῆς πατρίδος μου, ἂν ἡ βασιλεία σου ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἡμεῖς ἀφανιζόμεθα. Ἐξυπνίζει παρευθὺς τὴν πόλιν ὅλην (ἐπειδὴ ἦτο νυξ βαθεῖα), σημαίνει τὰς καμπάνας καὶ συνάξει τὰ περὶ ὅλα χωρία πρὸς βοήθειαν διὰ νὰ μὴ φύγῃ ἀπὸ τὰς χεῖράς των, καὶ δίδει τὴν εἶδησιν πρὸς τὴν ἐν Παρίσιῳ Σύνοδον. Ἡ σύνοδος μαθοῦσα τοῦτο, ἐπεμψεν εὐθὺς τρεῖς συγκλητικοὺς διὰ νὰ συνοδεύσωσι τὸν βασιλέα εἰς τὸ Παρίσιον, καὶ νὰ ἐμποδίσωσι μὲ τὴν παρουσίαν των τὸν λαὸν ἀπὸ τὸ νὰ βλάβῃ τὴν τιμὴν ἢ τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ ἦτον φόβος μέγας, μήπως ὁ λαός, ἢ τῶν διαφόρων πόλεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμελλε νὰ διέλθῃ ὁ βασιλεὺς ἐπανερχόμενος, ἢ καὶ αὐτοῦ

τοῦ Παρισίου, εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ, πρᾶξι κανένα ἄτοπον, καὶ γενῆ ἢ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. Εἰς τὰς 25 λοιπὸν μετὰ τὸ μεσημέριον ἐμβῆκεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Παρίσιον συνωδευμένος ἀπὸ πολλὰς μυριάδας λαοῦ, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων, οἱ ὅποιοι τὸν ἠκολούθησαν ἀπὸ διαφόρους πόλεις· πρόσθε εἰς αὐτὰς καὶ ἄλλας πολλὰς μυριάδας Παρισινῶν, οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησίν του ὄχι διὰ νὰ τὸν δοξάσωσι, καθὼς ἄλλαις φοραῖς ἄλλὰ, ἄλλοι μὲν ἀπὸ ἀγανάκτησιν ὅτι ἐδραπέτευσε, καὶ ἄλλοι ἀπὸ χαρὰν ὅτι ἐπίσθη, ὅλοι ὁμως μὲ σιωπὴν μεγάλην καὶ θάμβος καὶ κατῆφειαν τοῦ προσώπου. Καὶ ἐνταῦθα συνέβη πρᾶγμα σημειώσεως ἄξιον τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει, ὅτι τῶν φωτισμένων ἔθνῶν καὶ αὐτοὶ οἱ γυμνόποδες (τοὺς ὁποίους αὐτοῦ μπαλτιριτζημπλάχιδας ὀνομάζετε), φαίνονται εἰς πολλὰς περιστάσεις συνετοί. Ἀγκαλὰ ἡ ἔθνικὴ σύνοδος εἶχε δώσῃ μεγάλας προσταγὰς εἰς τὸν λαὸν νὰ μὴν πρᾶξωσι κανένα ἄτοπον εἰς τὸν βασιλέα· ὁ λαὸς ὁμως ἦτον τόσον πολὺς καὶ τόσον ἀγανακτισμένος, ὥστε, ἂν εἶχε γνώμην νὰ τὸν ἀτιμάσῃ ἢ νὰ τὸν κακοποιήσῃ, μήτε θεοὶ μήτε δαίμονες ἠδύναντο νὰ τὸν ἐμποδίσωσι. Ἐνας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γυμνόποδας γράφει εἰς χαρτίον μὲ μεγάλα γράμματα καὶ προσκολλᾷ εἰς ἕνα τοῖχον, εἰς τὰ μέρη ὅθεν εἶχε νὰ περάσῃ ὁ βασιλεὺς, διὰ νὰ ἀναγνωσθῶσι παρὰ πάντων τοῦτα τὰ ἀξιοσημείωτα λόγια: «Ὁ » βασιλεὺς ἐμβαίνει εἰς τὸ Παρίσιον, ὅστις ἐκβάλλει τὸ » καπέλλον του διὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ, θέλει ξυλοφορηθῆ· » ἄλλ' ὅστις τολμήσῃ νὰ πρᾶξι εἰς αὐτὸν ὅποιανδήποτε » ὕβριν ἢ ἀτιμίαν, θέλει κρεμασθῆ». Βλέπεις, φίλε μου, τίνι τρόπῳ, ὁ ἀπαίδευτος λαὸς ἠξεύρει πολλάκις νὰ βαδίζῃ τὴν μέσσην ὁδόν, χωρὶς νὰ ἐκκλίνῃ εἰς τὰ ἄκρα τῆς

ὑπερβολῆς ἢ τῆς ἐλλείψεως! Ἐκείνην τὴν ὥραν, μία φιλόφρων ὑποδοχὴ ἐνὸς ἀπατεῶνος βασιλέως ἦτον δουλοπρέπεια καὶ εὐτελισμὸς τοῦ ἔθνους· ἐξ ἐναντίας ὁμως, καὶ ἂν ἔπραττον εἰς αὐτὸν κανένα ἄτοπον, ἦτον μέγας κίνδυνος μὴν ἤθελε συμβῶσι μεγάλα κακὰ ἀπ' αὐτό· Τὸν ὠδήγησαν λοιπὸν εἰς τὸ παλάτιόν του, καὶ ἐκεῖ διπλώσαντες καὶ τριπλώσαντες τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλάκων καὶ χωρίσαντες ἀπ' αὐτὸν τὴν βασιλίссαν, τὴν ἀδελφὴν του καὶ τὰ τέκνα του, ἕκαστον εἰς χωριστὸν οἶκημα, τοὺς ἐφύλαξαν μέχρις εἰς τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, διὰ νὰ μὴ τοὺς φύγῃσι καὶ πάλιν. Ὁ βασιλεὺς φαίνεται νὰ ἦναι φυσικὰ καλῆς ψυχῆς ἄνθρωπος, καὶ ἂν ποτὲ πράξῃ τίποτε παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον εἶναι γνώμη πολλῶν, ὅτι παρακινεῖται καὶ ἀπατᾶται ἀπὸ πονηροὺς συμβούλους, ὑπάρχων αὐτὸς ἀπλούστατος. Ἄν ἦναι ἀληθές, τὸ ὁποῖον αὐτοὶ διηγοῦνται, εἶναι καὶ αὐτὸ σημεῖον τῆς καλοκαγαθίας του, ἢ τῆς ἡλιθιότητός του, ἂν οὕτως σὲ ἀρέσῃ νὰ ὀνομάσῃς τοιαύτην καλοκαγαθίαν. Λέγουσιν, ὅτι καταβάς ἀπὸ τὴν ἄμαξαν, καὶ ἐμβαίνων εἰς τὸ παλάτιον, ἔρριψε μὲ βίαν τὸν ἑαυτὸν του εἰς μίαν καθέδραν διὰ νὰ ἀναπαυθῆ ὀλίγον ἀπὸ τῆς ὀδοπορίας τὸν κόπον, καὶ εἶπε τοῦτα τὰ λόγια· «Οὐδένας ἐπέρασε τὴν ζωὴν του, χωρὶς ποτὲ νὰ κᾶμῃ καμμίαν σκατοδουλειάν· ἰδοὺ ἕκαμα καὶ ἐγὼ τὴν ἰδικὴν μου». Ἐπειτα ἐζήτησεν ἕνα πετεινόπουλον ὄπτόν, τὸ κατέφαγε μὲ μεγάλην ὄρεξιν, ἔπιε καὶ μίαν φιάλην οἴνου, μετὰ ταῦτα ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην του μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ ἐκοιμήθη ἡσύχως καθὼς καὶ πάντοτε, ὡσὰν νὰ μὴν εἶχε ἀκολουθήσῃ τίποτε· ἡ βασίλισσα ὁμως ἦτον πολλὰ λυπημένη, καὶ πολλάκις ἐδάκρυσεν. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ σύνοδος.

ἀλλ' ἄς ἀναβάλλω μικρὸν τὴν διήγησιν ταύτην διὰ νὰ σὲ διηγηθῶ πρῶτον τὰ συμβάντα εἰς τοὺς μεταξὺ μῆνας.

Μόλις ὁ ἀγιώτατος Πατὴρ τῆς Ῥώμης ἔμαθε τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδειξε μίαν δημόσιον καὶ ἀνόητον χαράν, αὐτὸς καὶ ὅλη ἡ Ῥώμη χωρὶς νὰ προσμένωσι κἂν τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν ἐξοδὸν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἐπειδὴ ἤλπιζον μὲ αὐτὴν τὴν φυγὴν νὰ διορθωθῶσι τὰ πράγματα κατὰ τὸν σκοπὸν των, ἤγουν νὰ ἀναλάβωσι καὶ πάλιν οἱ καλόγηροι τὰς ἀρχαίας τιμὰς καὶ πλοῦτον, καὶ νὰ πέμπῃ πάλιν ἡ Γαλλία ταπεινῶς, ὡς καὶ πρότερον, πρὸς τὴν Μακκαριότητά του θησαυροῦς χρυσοῦ κατ' ἔτος. Ὅση ὁμως ἐστάθη ἡ χαρὰ τῆς Ῥώμης, ἄλλη τόση καὶ περισσοτέρα ἐγένινεν ἡ λύπη καὶ ἐκπληξίς της, ὅταν μετὰ δύο ἡμέρας μὲ τὸν δεῦτερον ταχυδρόμον ἔμαθον ὅτι ἐπιάσθη καὶ ἐφέρθη εἰς τὸ Παρίσιον, ὁ πρωτότοκος υἱὸς τῆς ἐκκλησίας· ἠξεύρεις ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τὸν ὅποσον δίδει εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας ἡ πανουργὸς Ῥώμη. Δὲν ἔφθανεν αὐτό, ἀλλ' ἔδοκίμασαν καὶ ἄλλην μεγάλην θλίψιν οἱ καλόγηροι. Ἴσως ἤκουσας, ὅτι ἀποθανόντα τὸν περίφημον Βολταίρον, ὁ κλῆρος τοῦ Παρισίου δὲν ἐσυγχώρησε νὰ θάψωσιν εἰς τὸ Παρίσιον, ἀλλ' ἔκαμαν εἰς τρόπον, ὥστε ἠναγκάσθησαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του νὰ τὸν θάψωσι πολλὰς λεύγας μακρὰν ἀπὸ τὸ Παρίσιον. Ἡ πρόφασις τῶν καλογῆρων ἦτον, ὅτι ὁ Βολταίρος ἦτον ἀσεβέστατος ἄνθρωπος, καὶ εἶχε κωμωδῆσῃ ῥητῶς εἰς τὰ συγγράμματά του τὴν θρησκείαν. Καὶ ὅτι ὁ Βολταίρος ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτὸ εἶναι ἀληθές, οἱ καλόγηροι ὁμως δὲν ἐκινήθησαν εἰς αὐτὸ ἀπὸ ζῆλον τῆς θρησκείας· αὐτοὶ κατέφαγον πολλάκις τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἂν ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ αὐτοὺς ποτὲ

δὲν τοὺς κατέφαγεν». Ὁ Βολταῖρος ἂν ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας, αὐτοὶ ἐστάθησαν οἱ αἷτιοι· ἐπειδὴ εἶπέ με, παρακαλῶ σε, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εὐλαβῆται τις τὴν θρησκείαν ὅταν βλέπῃ τοὺς διδασκάλους καὶ ὄδηγους τῆς θρησκείας πράττοντας ὅλα τὰ ἐναντία εἰς ὅσα αὐτὴ διδάσκει; ἔπειτα ἡ σημερινὴ θρησκεία εἶναι πλέον ἢ αὐτὴ καὶ ἀπαράλλακτος θρησκεία, καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ἰησοῦ; οἱ καλόγηροι τὴν μετεμόρφωσαν καὶ τὴν ἔφερον εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε δὲν εἶναι πλέον δυνατόν νὰ διακρίνῃ τις ἂν ἦναι ἡ θρησκεία τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ ἡ θρησκεία τοῦ Κορανίου. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἀμαυρωμένην ἀντίθεον καλογηροθρησκείαν κατέτρεξεν ὁ Βολταῖρος, καὶ ἄνοιξε τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἐλευθέρωσεν ἀπ' ἐκείνην τὴν δεισιδαίμονα ἀνθρωπολατρείαν, τὴν πρὸς τοὺς καλογήρους. Εἶχον λοιπὸν δίκαιον οἱ καλόγηροι νὰ μισήσωσιν ἕνα ἀνθρωπον, ὅστις τοὺς ἐφατρίασε, τοὺς ἐγύμνωσε, καὶ τοὺς ἐδειξεν ὅποιοι λύκοι εἶναι τῇ ἀληθείᾳ. Ὁ λαὸς ἐνθυμούμενος τὰ ὅσα κατ' αὐτῶν εἶχεν εἶπῃ ὁ Βολταῖρος καὶ τὴν κώλυσιν τῆς ταφῆς του, ἠθέλησε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν νεκρὸν του ἀπὸ τὰς καλογηρικὰς καταδρομάς, καὶ ἀπεφάσισε νὰ κάμῃ μετακομιδὴν τοῦ λειψάνου του εἰς τὸ Παρίσιον. Ὑπῆγαν λοιπὸν πλῆθος ἀνάριθμον εἰς τὸν τάφον του, τὸν ἐξέχωσαν, καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸ Παρίσιον τῇ δεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου ἡμέρᾳ Κυριακῇ πρὸς τὸ ἑσπέρας, καὶ τὸν ἔθηκαν ἐπάνω εἰς τὴν Βασιλίαν, εἰς τὸ προάστειον τῆς πόλεως, διὰ νὰ τὸν κηδεύσωσιν ἐντίμως τῇ ἐπαύριον. Ἦξεύρεις ὅτι ἡ Βασιλία εἶναι ἐκείνη ἡ περίφημος φυλακὴ, τὴν ὁποίαν ἐκρήμνισεν ὁ λαὸς εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν ταραχῶν· πλησίον τῆς Βασιλίας κατοικῶ καὶ ἐγώ, καὶ ἡ πομπὴ ὅλη

ἔπρεπε νὰ περάσῃ κατάντικρυ τῶν παραθύρων μου. Τὸν ἔβηκαν ἐξεπίτηδες εἰς τὴν Βασιλίαν διὰ νὰ τὸν ἐκδικήσωσιν καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰν τυραννίαν τῆς αὐλῆς, ἡ ὁποία εἶχε τὸν φυλακώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον, ἀκόμη εἰκοσαετῆ νέον ὄντα. Τῇ ἐπαύριον ἰα' Ἰουλίου ἔβαλαν τὴν θήκην, ἡ ὁποία περιεῖχε τὰ ὀστά του ἐπάνω εἰς μίαν λαμπρὰν ἄμαξαν. . . . ἄλλ' ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι τὸν ἔβαλαν εἰς τὴν Βασιλίαν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἴδιον τόπον τῆς κρημισμένης οἰκίας, ὅπου ἀληθῶς ἐφυλακίσθη ζῶν, ἀνεγείραντες σωρὸν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λίθους τῆς κρημισμένης Βασιλίας, ἐπάνω εἰς τὸν ὅποιον ἔγραψαν τοιαύτην ἐπιγραφὴν: «Δέξαι, Βολταῖρε, τὰς τιμὰς τῆς πατρίδος σου, εἰς τοῦτον τὸν ἴδιον τόπον ὅπου σὲ ἐφυλάκωσε δέσμιον ἢ τυραννία». Τὸ πρῶτ' λοιπὸν ἐξῆλθεν ἡ ἄμαξα συρομένη ἀπὸ δώδεκα λευκοὺς ὠραίους ἵππους· ἀπὸ τὸ ἐν μέρος τῆς ἀμάξης ἦτον γεγραμμένον· «Ἄν ὁ ἄνθρωπος » ἐγεννήθη αὐτεξούσιος πρέπει νὰ κυβερνᾶται καὶ νὰ δε- » σπόμενος μόνος του», ἀπὸ τὸ ἄλλο «Ὁ ἄνθρωπος ἔχει » τὴν ἐξουσίαν καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κολάζῃ τοὺς τυράν- » νους του». Ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ λειψάνου του, ἦτον τὸ ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου ἀπαραλλάκτως ὁμοιον, κείμενον εἰς τὴν κλίνην ὑπτιον, σκεπασμένον μὲ πάπλωμα πλὴν τοῦ προσώπου, εἰς τὴν θήκην ἦτον ἡ παροῦσα ἐπιγραφὴ· «Ποιητής, φιλόσοφος, ιστορικός, ἐφώτισε τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, καὶ μᾶς προητοίμασεν εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἐλευθερίας»· εἰς κάθε ἄλογον ἦτον ἕνας ἵπποκόμος ἐνδεδυμένος ῥωμαϊκὴν στολὴν· πρὸ τῆς ἀμάξης ἦτον καὶ ἄλλο ἄγαλμα τοῦ Βολταίρου, καθήμενον εἰς θρόνον, καὶ τριγύρω του αἱ εἰκόνες ὄλων τῶν μεγάλων ἀνθρώπων φερόμεναι ἐπάνω εἰς κοντάρια, οἷον τοῦ Ρουσό, τοῦ

Μιραβώ, καὶ τῶν τοιούτων· κατόπιν αὐτοῦ τοῦ καθημέ-
νου ἀγάλματος εἰς μίαν μικρὰν βιβλιοθήκην, ὅλα του τὰ
συγγράμματα εἰς ἑβδομήκοντα τόμους χρυσοδεμένους
(ἐπειδὴ ἤξεύρεις ὅτι αὐτὸς ἤρχισε νὰ γράφῃ ἀπὸ τῶν 17
ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, καὶ ἔγραφεν ἕως τοῦ ὀγδοηκοστοῦ
τρίτου ἔτους· τὸ πρῶτόν του σύγγραμμα ἦτον μία τρα-
γωδία, ὁ *Οιδίππους*, λεγόμενος, τὴν ὁποίαν ἔγραψε πρὸ
τοῦ Βολταίρου καὶ ὁ ἡμέτερος Σοφοκλῆς)· τὴν βιβλιοθή-
κην αὐτὴν περιεκύκλωναν ὅλοι οἱ σπουδαῖοι καὶ Ἀκαδη-
μαῖκοὶ τοῦ Παρισίου· δὲν σὲ λέγω τὰ μουσικὰ ὄργανα τὸ
ἄπειρον πλῆθος ὅσον προηγεῖτο καὶ ἠκολούθει αὐτὴν τὴν
παράδοξον λιτανεῖαν, ὅσον ἦτον διεσπαρμένον εἰς τοὺς
τόπους ὅλους τῆς πόλεως, ὅθεν εἶχε νὰ περάσῃ ἡ πομπὴ
τὸ πλῆθος τῶν ξένων, ὅσοι ἦλθον ἀπὸ ὅλα τὰ ξένα μέρη
τῆς Εὐρώπης, Πάρθοι, Μῆδοι καὶ Ἑλαμίται, ἐπειδὴ εἶ-
χον τὴν εἰδήσιν πρὸ ἐνὸς σχεδὸν μηνός, τοῦτο μόνον σὲ
λέγω, ὅτι εἶδον πρὸ τούτου καὶ τὴν κηδεῖαν τοῦ Μιραβώ,
ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω, ποίαν νὰ ὀνομάσω λαμπροτέραν. Τὸ
λείψανον ἐξῆλθεν εἰς τὰς ἑννέα ὥρας τὸ πρωὶ ἀπὸ τὴν
Βασιλιάν, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ μεσό-
νυκτον. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδον ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου μὲ
πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς Γάλλους καὶ Ἀγγλοὺς, οἱ ὅποιοι
ἦλθον ἐξεπίτηδες εἰς τὸν οἶκόν μου τὴν ἡμέραν ἐκείνην.
Δὲν μὲ ἐξέπληξε, φίλε μου, μήτε ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς
κηδεῖας, μήτε ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, ὅστις ἤστραποβό-
λει ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἐθάμβωσε τοὺς ὀφθαλμούς μου.
Ἄλλ' ὅταν εἶδον τὰ βιβλία του φερόμενα εἰς θρίαμβον,
καὶ περικυκλωμένα ἀπὸ πλῆθος Ἀκαδημαϊκῶν, τότε ἤθε-
λον νὰ σὲ ἔχω πλησίον μου μάρτυρα καὶ τῆς ἀγανακτῆ-
σεώς μου καὶ τῶν δακρύων μου, δακρύων φίλε μου, ἀλη-

θινῶν, δακρύων ἀπαρηγορήτων, τὰ ὅποια μ' ἔκαμε νὰ χύσω ἢ ἀνάμνησις, ὅτι οὕτω καὶ οἱ προπάτορές μας, οἱ ἀμίμητοι Ἕλληνες, ἤξευρον νὰ τιμῶσιν τὴν σοφίαν. Καὶ ποῖοι ἄλλοι παρ' αὐτούς, ἔγιναν τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ὄλων τῶν καλῶν ὅσα βλέπει τις τὴν σήμερον εἰς τοὺς Εὐρωπαϊούς; δὲν εἶναι αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ ὅποιοι κατέστησαν ἄρχοντα τῆς Σάμου τὸν Σοφοκλέα, δι' ἀμοιβὴν μιᾶς τραγωδίας τὴν ὅποιαν ἐσύνθεσε; δὲν εἶναι αὐτοὶ... ἀλλὰ τί ματαιῶς νὰ ἀνανεώσω παλαιὰς καὶ ἀνιάτους πληγὰς; βάρβαρον καὶ ἀχρεϊστάτον γένος, ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, κάκιστοι Τούρκοι, πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὸ γένος μου (ἴσως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος) ἤθελον εἶναι τὴν σήμερον ἰσότιμοι τοῦ Βολταίρου, ἂν ἡ ὑμετέρα τυραννία δὲν εἶχε καταστήσει στέραν καὶ ἄγονον τὴν καρποφόρον μητέρα τῶν σοφῶν, τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὑμεῖς, ἄθλιοι καλόγηροι, ἀντὶ νὰ ζητῆτε νὰ ἰατρεύσητε τὰς πληγὰς τοῦ γένους, ἐγίνετε χείρονες καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὑμεῖς, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ ἦσθε τὸ ἄλας καὶ τὸ φῶς τῶν κοσμικῶν ἐμωράνθητε, ἐσκοτίσθητε, καὶ παντάπασιν ἠχρειώθητε. Ἐπειτα ζητεῖτε σέβας καὶ εὐλάβειαν παρὰ τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι μῆτε θεὸν σέβασθε μῆτε θρησκείαν εὐλαβείσθε. Ἄς ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἐθνικὴν σύνοδον.

Αὐτὴ λοιπὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου μέλλουσα νὰ διαλυθῇ, ἐπειδὴ εἶχε πληρωθῇ ὁ διορισμένος καιρὸς τῆς συνελεύσεώς της, ἐστοχάσθη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ πάλιν τὸν βασιλέα εἰς τὴν προτέραν ἐλευθερίαν του, τὸ μὲν, διότι οὕτως ἀπῆται τὸ συμφέρον ὅλης τῆς βασιλείας, τὸ δέ, ὅτι ἐφοβοῦντο, μήπως οἱ ἄλλοι βασιλεῖς κάμωσι καὶ στανικῶς ὅ,τι δὲν ἔκαμν αὐτοὶ ἐκουσίως, μάλιστα δὲ ὁ τῆς Ἰσπανίας, ὅστις εἶναι συγγενὴς

τοῦ ἡμετέρου, καὶ ἐφοβήρισε τρόπον τινα τὴν σύνοδον διὰ τοῦ πρέσβειῶς τῆς. Συνέβη περὶ τούτου μεγάλη ταραχὴ εἰς τὴν σύνοδον. ἐπειδὴ ἦσαν πολλοὶ εἰς γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ καλέσωσι τὸν βασιλέα εἰς δικαστήριον καὶ νὰ τὸν κρίνωσιν, ὡς ἓνα τῶν πολλῶν διὰ τὴν δραπέτευσίν του. Αὐτοὶ ὅσοι εἶχον τοιαύτην γνώμην, διήγειραν καὶ μερικοὺς τοῦ λαοῦ, οἱ ὅποιοι συναθροισθέντες, ἐφοβήριζον τὴν σύνοδον, ζητοῦντες ἐξ ἀποφάσεως κρίσιν, ὥστε ἐφοβήθημεν μήπως συμβῆ καὶ ἐδῶ ὅ,τι συνέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὸ 1648 ἔτος, ὅπου κρίναντες δημοσίᾳ τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν πρῶτον, τὸν ἀπεκεφάλισαν. Ἄλλὰ τέλος πάντων ἐνίκησε τῶν φρονιμωτέρων ἢ ψῆφος, ὅχι ὁμως χωρὶς αἱματοχυσίαν, ἐπειδὴ, διὰ νὰ διασκορπίσωσι τὸν συναθροισμένον λαόν, ἠναγκάσθησαν νὰ βροντήσωσι τὰ κανόνια, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔπεσαν σχεδὸν τριάκοντα ἄνθρωποι. Ἐτελείωσε λοιπὸν ἡ σύνοδος τὴν νομοθεσίαν, ἔπειτα τὴν ἔπεμψε διὰ δώδεκα πρέσβειων πρὸς τὸν βασιλέα διὰ νὰ τὴν ὑπογράψῃ, λέγοντες πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ νὰ μὴ προφασίζεταί, ὅτι στανικῶς του τὴν ὑπέγραψεν, εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ Παρίσιον, καὶ νὰ ὑπάγῃ εἰς ὅποιαν πόλιν τῆς βασιλείας, καὶ ἐκεῖ νὰ τὴν ἐξετάσῃ ἐλευθέρως, καὶ νὰ τὴν ὑπογράψῃ, ἂν τὸν ἀρέσῃ. Αὐτὸς τὴν ἔλαβε καὶ ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς πρέσβεις, ὅτι ἀπὸ μὲν τὸ Παρίσιον δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ ἐξέλθῃ, τὴν δὲ νομοθεσίαν εἶχε χρεῖαν ὀλίγων ἡμερῶν διὰ νὰ ἐξετάσῃ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας μνηύει πρὸς τὴν σύνοδον, ὅτι τῇ ἐπαύριον εἶχε γνώμην νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτήν, διὰ νὰ ὑπογράψῃ πανδημῶς τὴν νομοθεσίαν. Ἐπαρρησιάσθη εἰς τὴν σύνοδον, ἔκαμε μίαν δημηγορίαν μακράν, ἀλλ' ὠραίαν καὶ καταπειστικὴν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐπανέλαβε τὰς αἰτίας, διὰ

τάς ὁποίας εἶχε δραπετεύσει, εἶπεν ὅτι ἀγκαλὰ εἰς αὐτὴν τὴν νομοθεσίαν εὐρίσκοντο καὶ μερικὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν τῆς γνώμης του, τὴν ἀπεδέχετο ὁμως ὀλόκληρον, ἀφίνων εἰς τὴν φρόνησιν τῆς συνόδου, καὶ εἰς τὸν μέγαν διδάσκαλον, τὸν καιρόν, νὰ τὰ διορθώσωσι. Ἐπειτα ἔλαθε τὸν κάλαμον καὶ τὴν ὑπέγραψεν. Ἡ δημηγορία του ἦτον τόσον καλὴ, ὥστε τὴν διέκοπτον εἰς ἐκάστην σχεδὸν φράσιν καὶ οἱ συγκλητικοί, καὶ οἱ περιεστῶτες ἐκ τοῦ λαοῦ μὲ μεγάλας φωνάς. Ζήτω ὁ βασιλεύς! Ζήτω ὁ Λουδοβίκος! Αὐτὴ ἡ παρ' ἐλπίδας ἀπόφασις τοῦ βασιλέως μᾶς ἐξέπληξεν τόσον ὅλους, ὥστε πολλοὶ ἀκόμη ἀμφιβάλλουσιν, ἂν ἦναι εἰλικρινής, ἢ ἂν μᾶς μαγειρεύῃ καὶ πάλιν κρυφίως καμμίαν σκατοδουλείαν ὡς τὴν πρώτην. Ὅσοι τὴν πιστεύουσιν ἄδολον (ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶμαι καὶ ἐγὼ) θεμελιοῦνται πρῶτον εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως, ὅστις, καθὼς σὲ εἶπα, εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, ἔπειτα εἰς αὐτὴν τὴν βασιλίσσαν, ἡ ὁποία, λέγουσιν, ὅτι μανθάνουσα, ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἀνδραδέλφων τῆς τῶν φυγάδων ἦτον νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν μὲ δυνάμεις, ὄχι διὰ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὸν ἀδελφόν των εἰς τὴν προτέραν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν καθαιρέσωσιν ὡς ἡπίον, καὶ διὰ τοῦτο ἀ. ἄξιον νὰ βασιλεύῃ μὲ ράβδον σιδηρᾶν, καὶ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τοὺς χαλινούς τῆς βασιλείας, αὐτὰς, λέγουσι, τὰς σκευωρίας μανθάνουσα, ἔγραψε πρὸς τὸν ἀδελφόν τῆς τὸν Αὐτοκράτορα παρακαλοῦσα νὰ μὴ δώσῃ καμμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ βασιλέως. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος παρέστησεν εἰς αὐτὸν τὸν βασιλέα τὸν μέγαν κίνδυνον, τὸν ὁποῖον ἔτρεχε τοῦ νὰ ἀπωλέσῃ τὸ διάδημα, καὶ τὸν εἶπεν ὅτι ἡ μόνη του σωτηρία ἦτον νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸν λαόν του. Ἄν αὐτὰ ἦναι

ἀληθῆ, καθὼς εἶναι πιθανά, καταλαμβάνεις καλῶτατα, ὅτι αὐτὸ τὸ κίνημα τοῦ βασιλέως ἔπρεπε νὰ ᾔῃαι ἄδολον. Ἄφοῦ ἐδέχθη καὶ ὑπέγραψε τὴν νομοθεσίαν, τὴν ἐκοινώ-
 νησε καὶ δι' ἐπιστολῶν πρὸς ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐ-
 ρώπης, βεβαιῶνων ὅτι ἐλευθέρως τὸν ἐδέχθη. Ὁ Αὐτο-
 κράτωρ ἀπεκρίθη μὲ εὐμένειαν, συγχαίρων μὲ τὸν γαμ-
 βρόν του, καὶ ἀπὸ τότε ἄρχησε νὰ βλέπῃ μὲ αὐστηρὸν
 ὄμμα καὶ τοὺς φυγάδας Γάλλους, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς
 τὴν ἐπικράτειάν του· καὶ τοῦτο βεβαιῶνει ἀκόμη, ὅτι τὰ
 περὶ τῆς βασιλείσης λεγόμενα εἶναι ἀληθινά. Τὸ αὐτὸ
 ἔκαμε καὶ ὁ Προυσσίας καὶ ἡ Ἀγγλία ἢ Πολωνία καὶ ἄλ-
 λοι ἡγεμόνες· ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ὁμοῦς ἐπιμένει
 εἰς τὴν ἀπόφασίν του, νὰ μᾶς κρατῆ μάχην. Ἡ Ῥωσία
 δὲν ἠθέλησε μήτε αὐτὴ νὰ ἀποκριθῆ, καὶ πέμπει καθ'
 ἑκάστην ἀργύρια εἰς τοὺς φυγάδας ἀδελφοὺς τοῦ βασι-
 λέως, καὶ ὑποσχέσεις μεγάλας. Ὁ Σουηκίας δὲν ἠθέλησε
 μήτε νὰ ἀνοίξῃ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ τὴν
 ἐπέστρεψε μὲ ὀργὴν πρὸς τὸν γαλλικὸν πρέσβυν, δι' ἄσχυ-
 ριζόμενος ὅτι ὁ βασιλεὺς ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ἐδέχθη
 τὴν νομοθεσίαν. Ταύτην τὴν ὥραν μανθάνομεν ὅτι συνε-
 κρότησε καὶ νέαν συμμαχίαν μὲ τὴν Λίκατερίνην, καὶ
 αὐτὴ ἡ συμμαχία (εἰς τὴν ὁποίαν θέλει συνέλθῃ καὶ ἡ
 Ἰσπανία) ἄλλον βέβαια σκοπὸν δὲν ἔχει παρὰ τὸ νὰ ἔλ-
 θωσι νὰ μᾶς σφάξωσιν, ἂν δυνηθῶσι, τὸ ἐρχόμενον ἔαρ.
 Αὐτοὺς τοὺς φόβους ἔχομεν τώρα, εἰς τοὺς ὁποίους προ-
 σετέθησαν καὶ αἱ δυστυχεῖς εἰδήσεις ἀπὸ τὰς Ἀμερικανὰς
 ἀποικίας τῶν Γάλλων, ὅπου ἕστασίασαν οἱ Αἰθίοπες σκλάβ-
 οὶ, καὶ κατέσφαξαν ἀνηλεῶς πολλὰς χιλιάδας λευκῶν,
 κατέκαυσαν ἀναρίθμητα χωράφια καφὲ καὶ σακχάρου καὶ
 ἄλλα τοιαῦτα· πρόσθε εἰς αὐτὰ καὶ τὸ σχίσμα τῆς γαλ-

λικῆς ἐκκλησίας, τὸ ὅποῖον ἔκαμαν οἱ καλοὶ σου καλόγηροι, εἰς τρόπον ὥστε εἶναι σήμερον εἰς τὴν Γαλλίαν δύο μέρη καθολικῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ μὲν λειτουργοῦνται βαπτίζονται καὶ θάπτονται ἀπὸ ἱερεῖς ἐνόρκους, οἱ δὲ προστρέχουν εἰς τοὺς ἀνωμότους, λογιζόμενοι ὡς ἀσέβειαν καὶ τὸ κῆν νὰ χαιρετήσωσιν ἱερέα ἐνορκον. Ἐλησμονήσα νὰ σὲ εἰπῶ καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀργυρίου εἰς ὅλην τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνάβασιν τῆς τιμῆς ὄλων τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαιῶν. Ἄν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπέιρακτοι, πολλοὶ θέλει μᾶς θαυμάσουσι· τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι ἀπέθανεν ὁ Μιραβώς· μόνου αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἢ κεφαλῆ ἦτον ἱκανὴ νὰ διασκεδάσῃ τοσοῦτον νέφος κακῶν· ὅλος ὁ κόσμος τὸν ἀναζητεῖ, ὅλοι τὸν κλαίουσιν. Εἰς τὴν δευτέραν ἐθνικὴν σύνοδον, ἣτις ἄρχησε τὴν πρώτην Ὀκτωβρίου, εἶναι μερικοὶ ἀξιόλογοι ἄνδρες, ἀλλὰ κανένας Μιραβώς δὲν εὐρίσκεται. Ἄς εἰπῶμεν καὶ μερικὰ περὶ τῆς Ῥωσσίας, ἐπειδὴ εἶσαι τόσον φιλόρωστος. Ὁ περίφημος Ποτεμκῖνος ὁ πρίγκιψ, εὐρισκόμενος εἰς τὸ Γιάσιον μητρόπολιν τῆς Μολδαυίας, ἠσθένησε μὲ πυρετὸν κακοήθη· μετὰ τινὰς ἡμέρας τῆς νόσου ἐζήτησε νὰ τὸν μετακομίσωσι μὲ ἀμάξιον, τριάκοντα λεύγας μακρὰν ἀπὸ τὸ Γιάσιον (ὅπου ὁ ἀῆρ δὲν ἦτον καθαρὸς) εἰς ἓν μοναστήριον· ἀλλ' εἰς τὴν ὁδὸν αὐξήσεν ἡ νόσος τόσον, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ. Πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Γιάσιον, ἐνοχλούμενος ἀπὸ τὰς ὑπερβολικὰς ὀδύνας, κατέβη ἀπὸ τὸ ἀμάξιον καὶ ἐπλάγιασε τὸν ἑαυτὸν του εἰς ἓνα τάπητα ἐστρωμένον εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκεῖ ἐξέπνευσε μετ' ὀλίγον. Στοχάζεται τὸν θάνατόν του ὅλη ἡ Εὐρώπη, ὡς μεγίστην εὐτυχίαν διὰ τὴν Αἰκατερίνην καὶ τὸν διάδοχόν τῆς. Ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ τοῦ

πρίγκιπος ἦτον ἀκόρεστος, καὶ οἱ σκοποὶ τοῦ βέβαια ἀπέ-
 βλέπον εἰς τὸ νὰ σφετερίσῃ τὸν θρόνον τῆς Ῥωσσίας,
 ἀποθανούσης τῆς βασιλίσσης, ἢ καὶ νὰ τὸν ἀρπάσῃ ἔτι
 ζώσης, καὶ νὰ τὴν σφαλίσῃ εἰς καμμίαν μονήν. Ἄν αὐτὸ
 συνέβαινε, τὸ σφάλμα ἦτον ἰδικόν της, ἐπειδὴ τὸν ἀνεβί-
 βασεν εἰς τόσον ὕψος, ἀπὸ τὸ ὅποιον δύσκολον ἦτον νὰ
 τὸν καταβιβάσῃ· μόνος ὁ θεὸς ὕψοι καὶ ταπεινοὶ μὲ εὐ-
 κολίαν, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ἀνοήτως καὶ παρ' ἀξίαν
 ὑψώσῃ τινά, ἐπιστρέφει τὸ κακὸν εἰς αὐτοῦς. Βλέπεις
 ὅποια βάσανα δοκιμάζουσιν οἱ Γάλλοι ἀπὸ τοὺς καλογῆ-
 ρους των, τοὺς ὁποίους ἀκόμη δὲν δύνανται νὰ δαμά-
 σῃσι; βλέπεις πόσα δοκιμάζουσιν οἱ καλοὶ σου Σμυρναῖοι
 εἰς πᾶσαν ἀλλαγὴν ἀρχιερατείας; Ἄρχονται νὰ ὑψώνωσι
 τὸ ἀρχιεριδίον των μέχρι τῶν νεφελῶν, ἔπειτα θαυμά-
 ζουσι καὶ ἀγανακτοῦσιν, ἂν ἐκεῖθεν τοὺς κατακλύζῃ μὲ
 ὄμβρους αἵματος.

Σὲ εἶπα, ἂν δὲν λανθάνωμαι, εἰς τὰς προλαβούσας
 μου, μὲ ποίαν πολιτικὴν μετεχειρίσθη ἡ Αἰκατερίνα τοὺς
 Ἄγγλους, ὅταν τὴν ἐφοβέριζον. Σὲ εἶπα πρὸς τούτους,
 ὅτι εἰς τὴν Σύγκλητον τῆς Ἀγγλίας μεταξὺ τῶν ἄλλων
 εἶχε δημηγορήσει καὶ ἡ ἀλώπηξ (διότι Φόξ εἰς τὴν ἀγγ-
 γλικὴν διέλεκτον σημαίνει ἀλώπεκα), παριστάνουσα σο-
 φώτατα τὴν μεγάλην ἀδικίαν τοῦ κατὰ τῆς Ῥωσσίας
 πολέμου· αὐτὴν τὴν δημηγορίαν τοῦ Φόξ μανθάνουσα ἡ
 αὐτοκρατορίσσα, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ἀγγλίᾳ πρέσβυν
 της νὰ εὐχαριστήσῃ ἐκ μέρους της τὸν Φόξ, καὶ νὰ ζη-
 τήσῃ ἀπ' αὐτὸν τὸ ἄγαλμά του «διὰ νὰ τὸ στήσῃ (ἔλεγε
 » ῥητῶς εἰς τὴν ἐπιστολὴν της) μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων
 » τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Κικέρωνος, τὰ ὅποια εὐρί-
 » σκονται εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον τῆς Πητρούπολεως»,

διότι ἔχει καὶ αὐτὴ ὅλων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τὰ ἀγάλματα, καθὼς ἡ λογιότης σου τὴν εἰκόνα τοῦ Μιραβῶ εἰς τὸν θάλαμόν σου, δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ βασίλισσα ἐμιμήθη τὴν λογιότητά σου, ἢ ἡ λογιότης σου τὴν βασίλισσαν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, ἕνας περίφημος ἀγαλματοποιὸς τῆς Λόνδρας ἐλάξευσεν ἀπαραλλάκτως τὴν εἰκόνα τοῦ Φόξ καὶ τὴν ἐπεμψαν εἰς Πετρούπολιν. Ἄν κατὰ τύχην εὔρω καὶ ἐγὼ αὐτὴν τὴν εἰκόνα, θέλει τὴν πέμψω πρὸς τὴν λογιότητά σου, διὰ νὰ μὴν ἦναι ἡ πινακοθήκη σου ὑποδεεστέρα ἀπ' ἐκείνην τῆς βασίλισσης. Καιρὸς εἶναι νὰ σὲ εἰπῶ καὶ τὰ γελοῖα τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ· ἤξευρες ὅτι αὐτὸς παρωξύνθη πολὺ κατὰ τοῦ Πίτ, μεμφόμενος αὐτὸν διὰ τὸν ἄδικον πόλεμον, τὸν ὅποιον ἐμελέτα κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἀφοῦ ἡ Ῥωσσία ἀπεράσισε νὰ παύσῃ τὸν πόλεμον, ἐτύπωσαν εἰς τὴν Λόνδραν καὶ ἐπώλησαν δημοσίᾳ εἰς τὰ ἐργαστήρια μίαν εἰκόνα, ἡ ὁποία παρίστανε τὴν Αἰκατερίνην περιβεβλημένην καὶ πεποικιλμένην ἐν δόξῃ, εἰς μίαν θριαμβευτικὴν ἄμαξαν διὰ τὰς κατὰ τῶν μιαρῶν χαμάλιδων λαμπρὰς νίκας, καὶ ὅπισθεν τῆς ἀμάξης ἦτον ἀπαραλλάκτος εἰκονισμένος ὁ καλὸς σου Πίτ ἐνδεδυμένος δουλικὰ, ὡς σκλάβος δηλαδὴ τῆς Αἰκατερίνης.

Φοβεῖσαι, λέγεις, μὴ σὲ κατηγορήσω ὡς φιλόρωσσον. Ἀγάπα τοὺς Ῥώσσοις ὅσον θέλεις, εἰς αὐτὸ δὲν ἐναντιοῦμαι, τοῦτο μόνον φοβοῦμαι, μήπως καὶ ἡ λογιότης σου κρίνεις καὶ ἐλπίζεις τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων, ὡς τὴν κρίνει ὁ κοινὸς λαός. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς τὴν σήμερον προσμένουσιν ἐπιθυμητικῶς τὴν ἐλευθερίαν, ὄχι διὰ νὰ σοφισθῶσι καὶ νὰ ἀλλάξωσι τὰ δουλικὰ καὶ βάρβαρα ἦθη εἰς χρηστὰ, ὄχι διὰ νὰ ἔχωσι

ποιμένας ἀληθινούς, μιμητάς τῶν ἀποστόλων, ἀντί τῶν λύκων, οἱ ὅποιοι τοὺς δυναστεύουσι τὴν σήμερον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀξιωθῶσι νὰ ἀκούσωσι τὴν λειτουργίαν εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Σοφίας, διὰ νὰ ὑπάγωσι μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὡσάν νὰ μὴν ἦτον ἡ λειτουργία τοῦ ἀγίου Γεωργίου καὶ τῆς ἀγίας Φωτεινῆς τόσον καλή, ὅσον καὶ ἡ ἀγίας Σοφίας, ὡσάν νὰ ἐκατοῖκει ὁ θεὸς ἐν χειροποιήτοις, ὡσάν νὰ ἤρεσκεν εἰς αὐτὸν ἄλλη προσκύνησις καὶ λατρεία, παρὰ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ὡσάν τέλος πάντων τὸ αἰσχρὸν καὶ τούρκικον ὄνομα τοῦ Χατζῆ, ἀρμόδιον εἰς μόνους τοὺς προσκυνητάς τοῦ Μωάμεθ, νὰ ἦτον ἀναγκαῖον καὶ εἰς τοὺς προσκυνητάς τοῦ Χριστοῦ. Ὅσον διὰ τοὺς Ῥώσους, τοὺς ἀγαπῶ καὶ ἐγώ, καὶ ἴσως περισσότερον ἀπὸ τὴν λογιότητά σου, ἀλλὰ πῶς καὶ τίνι τρόπῳ τοὺς ἀγαπῶ, δὲν εἶναι καιρὸς κατὰ τὸ παρὸν νὰ σὲ τὸ ἐξηγήσω. Ἴσως μὲ ἄλλην μου ἐπιστολὴν θέλει σοὶ γράψω περὶ τούτου μερικὰ ἀναγκαῖα καὶ ἄξια εἰδήσεως, καὶ διὰ τὴν λογιότητά σου, καὶ διὰ τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν.

Ὁ σοφώτατος Βιλλοιζῶν, πολλὰ εὐχαριστηθεὶς διὰ τὰς εἰδήσεις, τὰς ὁποίας τὸν ἔδωκες περὶ τῆς γενεᾶς τῶν Παγκάλων, μὲ παρακαλεῖ, ὅσάκις σὲ γράφω, νὰ σὲ ἀσπάζομαι ἐκ μέρους του. Τώρα πάλιν μὲ ἐπεμψε χθὲς ἄλλα ζητήματα πρὸς τὴν λογιότητά σου, παρακαλῶν νὰ τὸν πληροφορήσῃς (καὶ ὄχι νὰ τὸν εἰδοποιήσῃς καθὼς συνειθίζεις νὰ μεταχειρίζεσαι αὐτὴν τὴν ἀλλόκοτον λέξιν) περὶ τῶν ἐξῆς :

1ον.) Ἐπὶ τὸ ὄνομα τοῦ καταράτου Μαυρογένη τοῦ πρίγκιπος, τὸν ὅποιον ἀπέκεφάλισεν ἡ Πόρτα εἰς τὸν παρόντα πόλεμον· 2ον) τὴν πατρίδα του, ἦτο Πάριος ἢ ἀπὸ τὴν

Μύκωνον; 3) ἦτον αὐθέντης τῆς Βλαχίας ἢ τῆς Μολδαυίας; 4) ἦτο στρατηγὸς αὐτεξούσιος ἢ ὑποτεταγμένος εἰς τὸν βεζίρην, καὶ πόσας χιλιάδας στρατεύματος ἔκλυε; 5) διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ πρόφασιν τὸν ἐθανάτωσαν; 6) καὶ μὲ ποῖον εἶδος θανάτου; 7) ποῦ καὶ ποῖον ἔτος καὶ ποίαν ἡμέραν τὸν ἐθανάτωσαν; 8) ἂν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἐζήτησε νὰ τουρκίση διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον; 9) ποίᾳς ἡλικίας ἦτον; 10) τί ἐγένετο ἢ φαμίλια του καὶ μάλιστα ὁ ἀνεψιὸς του, ὅστις εἶχε τὸν διαδεχθῆ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ δραγομάνου; 11) ἂν αὐτὸς ὁ ἀνεψιὸς του ὀνομάζεται Στεφανάκης ἢ Νικολάκης. Εἰς αὐτὴν ὅλην τὴν μωρολογίαν παρακαλῶ, δέομαι, ἱκετεύω καὶ ἀντιβολῶ τὴν λογιότητά σου, νὰ ἀποκριθῆς σαφέστατα, διεξοδικώτατα καὶ μωρολογώτατα, εἰς ἐπιστολὴν χωριστὴν, καθὼς ἔκαμες καὶ τὸ πρότερον, γεγραμμένην καθαρῶς, καὶ χωρὶς *εἰδοποιήματα*, διὰ νὰ τὴν πέμψω εὐθὺς πρὸς τὴν λογιότητά του. Ἄν αὐτοῦ δὲν δυνηθῆς νὰ πληροφορηθῆς περὶ πάντων, γράψον, παρακαλῶ, εἰς κανένα σου φίλον, συνετὸν καὶ εἰδήμονα, τῶν πολιτικῶν πραγμάτων εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ μάθῃς ἐκεῖθεν ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ἄφοῦ πληροφορήσῃς τὸν Βιλλοιζόνα περὶ τούτων, παρακαλῶ νὰ ἀποκριθῆς εἰς τὰ ἰδικά μου ζητήματα.

1ον.) Νὰ γράψῃς πρὸς τὸν πανοσιώτατον Πρωτοσύγκελλον καὶ δικαῖον τοῦ Συναίου Ὅρους, κύριον Γεράσιμον, τὸν ἡμέτερον φίλον, προσκυνῶν εὐλαβῶς ἐκ μέρους μου τὴν πανοσιότητά του, καὶ ἐρωτῶν ἂν οἱ *Αἰγύπτιοι σπαργαθοῦνται*, ἤγουν ἂν φασκιώνουσι τὰ νήπιά των, καθὼς ἡμεῖς συνειθίζομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Πρόσεχε ὁμως νὰ κάμῃς τὴν ἐρώτησιν ὀρθήν. Αἰγυπτίους ὀνομάζω ὄχι

τούς Γραικοὺς ἢ ἄλλους χριστιανοὺς κατοικοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ καὶ τοῦ Μισσηρίου, ἀλλὰ τοὺς γνησίους Αἰγυπτίους, τοὺς Ἄραβας, ἂν αὐτοὶ σπαργανοῦσι τὰ νηπιάτων, τυλίσσοντές τα εἰς φασκίας, καθὼς ἐτυλίχθης καὶ ἡ λογιότης σου καὶ ἐγὼ· τοῦτο τὸ ζήτημα μὲ εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐξήγησιν ἐνὸς τόπου τοῦ Ἰπποκράτους.

2ον.) Ὅταν ἔλθῃ τὸ ἔαρ παρακαλῶ σε νὰ ὑπάγῃς εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κουγλουτζᾶ ἢ εἰς ἄλλο χωρίον, ὅπου εὐρίσκονται μυρσίαι· ἀπ' αὐτὰς θέλει συνάξῃς τὸν καρπὸν, ὅστις εἶναι μαῦρος, στρογγύλος καὶ ὁμοιος τῶν κερασιῶν, πρέπει ὅμως νὰ ᾔναι ὠριμος, ἔπειτα θέλει τὸν στύψῃς εἰς ποτήριον ὅσον νὰ ἐκθλίψῃς τὸν χυλὸν του, τὸν ὁποῖον χυλὸν ἐξέτασον μὲ προσοχήν, διὰ νὰ μὲ γράψῃς τὸ χρῶμά του ἂν ᾔναι μαῦρον ἢ πλησιάζον εἰς τὸ μαῦρον. Αὐτὸ τὸ πείραμα θέλει τὸ κάμῃς ὁμοῦ μὲ τοὺς ἐξαδέλφους μου Νικόλαον Πετρίτζην καὶ Ἰωσήφ Μαντζουράνην, ὡς νέους λογίους καὶ περιέργους· εἰπέ με καὶ τὴν γεῦσιν αὐτοῦ τοῦ χυλοῦ, πρόσεχε ὅμως νὰ μὴν ἦσαι ποτισμένος μὲ οἶνον πρότερον.

3ον.) Ἡ λέξις *γονατίζω* εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον σημαίνει καμμίαν φορὰν καὶ τὸ *δυστυχῶ*; παραδείγματός χάριν δι' ἓνα πλούσιον πτωχεύσαντα συνειθίζετε νὰ λέγετε, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐγονατίσει;

4ον.) Τὸ *δύο* λαμβάνεται καμμίαν φορὰν ἀορίστως; ἤγουν δὲς με *δύο* καρδία σημαίνει δὲς με μερικὰ καρδία;

5ον.) Ἐμαύρισαν τὰ σωτικά μου σημαίνει *ἐλυπήθην*; λέγομεν ὁμοίως, ἂν δὲν λανθάνωμαι, τὸ *ἐμαύρισεν ἡ καρδιά μου*, καὶ *μαύρη καρδιά*.

6ον.) *Σουρώρω*, σημαίνει ἂν δὲν λανθάνομαι, τὸ *σακε-*

Μίξω, ἤγουν περνώ ἀπὸ πανίον κανένα χυλὸν ἢ ζωμὸν διὰ νὰ τὸν καθαρίσω. Λέγετε *σουζώνω* ἢ *σειρώω*; τὸ δεύτερον εἶναι ὀρθότερον.

7ον.) Τὸ *δαδίον* μὲ τὸ ὅποιον ἀνάπτομεν τὸ πῦρ εἰς τὰ μαγειρία ποίου δένδρου ξύλον εἶναι; πῶς ὀνομάζεται τὸ δένδρον τουρκιστί, ἔπειτα ἑλληνιστί, δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐρωτήσης κανένα ἰατρὸν ἢ καὶ τὸν Δόμινον.

8ον.) Ὁ κοινὸς λεγόμενος *Χαμολιός*, τὸν ὅποιον αὐτοῦ φωνάζουσιν εἰς τὰς ὁδοὺς οἱ Τοῦρκοι πολλάκις *Χαμολιό σατάριμ*, καὶ μεταχειρίζονται αἱ γυναῖκες, ἔχει καὶ ἄλλο ὄνομα ἢ μόνον αὐτό; εἰς ποῖα πάθη τὸ μεταχειρίζονται; αὐτὸ δύναται νὰ σὲ πληροφορήσῃ ἢ σύζυγός σου, τὴν ὁποίαν ἠδέως προσαγορεύω· περὶ τοῦ ὀνόματος θέλει ἐρωτήσης κανένα ἰατρὸν ἔμπειρον τῆς βοτανικῆς, καὶ πῶς ὀνομάζεται ἰταλιστί, ἢ γαλλιστί, ἢ λατινιστί. Ἐγὼ νομίζω ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ βοτάνη, τὴν ὁποίαν ὁ ἡμέτερος Ἴπποκράτης ὀνομάζει *χαμαιλέω*.

9ον.) *Κουδούμεκτον* ὀνομάζουσιν οἱ Χῖοι τὸ πετροσέλινον, ἤγουν τὸν κοινῶς *μαρδαρόν*, ἢ *λανθάνομαι*;

10.) *Βουρλός*, ὀνομάζεται ὁ *μωρός*, καθὼς καὶ *ζουρλός*; λέγουσι καὶ *ἐβουρμισθῆ* ἀντὶ τοῦ ἐμωράνθη ἐτρελάθη.

11.) Ἡ *μακαρία* τὴν ὁποίαν μοιράζουσιν εἰς τοὺς ἐνταφιασμούς, δὲν εἶναι, νομίζω, παξιμάδια μικρά, μὲ οἶνον; ἢ δίδουσι καὶ κοινὸν ἄρτον;

Ἐχω καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐρωτήματα, ἄλλα μὲν ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ἴπποκράτην, ἄλλα δὲ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν διάλεκτον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐσυνάθροισα πολλὰς παρατηρήσεις περιέργους, διὰ νὰ τὰς δώσω καμμίαν ἡμέραν εἰς φῶς, ἂν ὁ θάνατος δὲν μὲ ἀρπάσῃ χωρὶς νὰ μὲ

ἔρωτήσῃ, κατὰ τὸ παρὸν ὁμῶς δὲν ἔχω τὸν καιρὸν. Εἰς ὅλα αὐτὰ θέλεις συμβουλευθῆ, καθὼς σὲ εἶπα, καὶ τοὺς ἑξαδελφούς μου, τοὺς ὁποίους ποθεινῶς ἀσπάζομαι καθὼς ὡσαύτως καὶ τὰς ἐντίμους αὐτῶν φαμιλίας. Ἄσπασαι ὁμοίως ἐκ μέρους μου πανοικεὶ καὶ τοὺς φιλότατους μου κυρίους Βαχατόρηδας, τὸν ἀδελφόν μου, τὴν νύμφην μου, καὶ πάντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους· συγχάρηθι τὸν ἑξαδελφόν μου καὶ ὁμώνυμόν μου διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν τῶν τέκνων του ἀπὸ τὰς εὐλογίας.

Εὐχαριστῶ σε διὰ τὰ ὅσα μὲ ἔγραψας περὶ τοῦ Λάμπρου. Τὰ περὶ τῆς Μέκκας ἐμύθομεν ἐδῶ πρὸ πολλοῦ, ὡσαύτως καὶ τὰ περὶ τῶν πολέμων. Ὅθεν εἰς τὸ ἐξῆς μὴ δαπανᾷς, φίλε μου, τὸν καιρὸν καὶ τοὺς κόπους σου νὰ μὲ γράψῃς ὅσα ἐδῶ μᾶς λέγουσιν αἱ γαζέται. Καταγίνου ὅλος δι' ὅλου εἰς τὸ νὰ μὲ διηγῆσαι τὰ ἀνδραγαθήματα σου, τὰς ἀστείότητάς σου, καὶ ἄλλα μασκαραλήκια, ἢ ὅσα αὐτοῦ κατὰ μέρος συμβαίνοντα δὲν δύναμαι νὰ μάθω ἀπὸ τὰς γαζέτας.

Πρὸς τὸν Σιναίτην παρακαλῶ νὰ γράψῃς μερικὰ νέα, ἀφ' ὅσα σὲ γράφω, ἐπειδὴ δὲν ἔχω φίλε μου, τὸν καιρὸν νὰ γράφω ἐπιστολάς, μάλιστα ἀφοῦ ἔγραψα τοιαύτην διεξοδικήν ἐπιστολήν πρὸς τὴν λογιότητά σου. Μὲ ἔρωτᾷς περὶ τοῦ πονήματός μου· τί νὰ σὲ εἰπῶ, ὅστις μὴτ' ἐγὼ δὲν ἠξεύρω πότε ἔχει νὰ τελειωθῆ· εἶναι μακρὸν, κοπιαστικόν, καὶ ζητεῖ μεγάλην προσοχὴν· ἀκόμη δὲν ἐτελείωσα τὸν πρῶτον τόμον.

Ἐρῶσο εὐδαιμονῶν !

Ο. Ο.

Ταύτην τὴν ὥραν ἦλθεν ἡ ἀπόκρισις τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας πρὸς τὸν ἡμέτερον βασιλέα, καὶ φαίνεται ὅτι

ἔδυσωπήθη καὶ αὐτός. Ἀπεκρίθη ὁμοίως καὶ ἡ βασίλισσα τῆς Πορτογαλλίας εὐμενέστερον καὶ φρονιμώτερον ἀπὸ τὸν Ἰσπανίας. Ὁ δὲ πανιερώτατος ἀρχιεπίσκοπος καὶ πρίγκιψ τῆς Μουγουντίας, ἓνας ἀπὸ τοὺς γερμανικοὺς ἐκλεκτορας ἀπεκρίθη ὡς καλόγηρος, δηλαδὴ μὲ ἀναίσχυντον αὐθάδειαν προφασιζόμενος, ὅτι ἡ ἐθνικὴ σύνοδος τῶν Γάλλων ἀνέτρεψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν. Ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς τὸν ἐπεμψεν ὀπίσω τὴν ἐπιστολὴν του μὲ ὀργὴν καὶ δυσαρέστησιν. Ἐγραψεν ὁμοίως καὶ πρὸς τὸν γαλλικὸν πρέσβυν εἰς Σουηκίαν, νὰ δώσῃ καὶ πάλιν τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ νὰ ἐπιμένῃ λιπαρῶς εἰς τὸ νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόκρισιν· καὶ ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς Σουηκίας ἐπιμένῃ εἰς τὸ πείσμά του, νὰ ἀναχωρήσῃ εὐθὺς ἀπὸ τὸ Στοκόλμιον, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἄδειαν. Ἡ συμμαχία τῆς Σουηκίας μὲ τὴν Ῥωσίαν εἶναι σχεδὸν βέβαιος καὶ δὲν ἠξεύρομεν τί μέλλει νὰ συμβῇ ἐντεῦθεν. Ὁ Ποτεμκῖνος ἀφήνει μίαν περιουσίαν τεσσαράκοντα ὀκτὼ μιλλιουίνων ρουβλίων. Πῶς σὲ φαίνεται τοῦτο ;

Τὴν ἐγκεικλεισμένην ἐπιστολὴν θέλει δώσῃς πρὸς τὸν φίλον μου τὸν λογιώτατον Δαντᾶν, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τοῦ Φανλένεπ τὸν οἶκον, ὅπου θέλει σὲ πέμψῃ ἢ σὲ ὀδηγήσῃ ὁ Δόμιнос. Τὸν γράφω νὰ δέχεται αὐτὸς εἰς τὸ ἐξῆς τὰς ἐπιστολάς σου καὶ νὰ μὲ τὰς πέμπῃ ἀσφαλῶς, διὰ νὰ μὴ χάνωνται.

24.

Ἐκ Παρισίων, 12 Φεβρουαρίου 1792.

Ἐνθυμᾶσαι, βέβαια, φίλτατέ μου Πρωτοψάλτα, ὅσα

σέ ἔγραψα περί τῆς νέας αἱρέσεως τῶν Σβεδενβοργιανῶν ἢ πεφωτισμένων. Ἐνας ἀπ' αὐτοῦς εἰς τὴν Γερμανίαν προλαθόντως ἐπροφήτευσεν, ὅτι εἰς τὰς 29 τοῦ παρόντος Φεβρουαρίου, ὥρα δεκάτῃ καὶ τεσσαράκοντα λεπτά τῆς ἐσπέρας θέλει συμβῆ τὸ τέλος τοῦ κόσμου, καὶ ἡ δευτέρα παρουσία, καὶ ἡ τελευταία κρίσις. Αὐτὴν τὴν καταστροφὴν φοβούμενος, (ἐπειδὴ ἐγὼ πιστεύω ἀναμφιβόλως εἰς τὰς προφητείας τῶν πεφωτισμένων) σέ γράφω σήμερον 12 Φεβρουαρίου διὰ νὰ σέ δώσω τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν, ἐπευχόμενος εἰς τὴν λογιότητά σου τέλος καλὸν καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν παρὰστασιν.

Εἰς τὰς 15 τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου σέ ἔγραψα μίαν διεξοδικωτάτην ἐπιστολήν, ἀλλὰ παρὰ τῆς λογιότητός σου εἶναι τώρα καιρὸς πολὺς, ἀφοῦ δὲν ἔλαβα μήτε ὀλιγόστιχον πιττάκιον. Δὲν φθάνει τὸ νὰ φροντίζω ἐγὼ περὶ τῆς τοιαύτης μακρᾶς καὶ ἀκατανοήτου καὶ ἀφίλου σιωπῆς σου, ἀλλ' ἔχω πρὸς τούτοις καὶ τὴν βάσανον τοῦ Βιλλοισωνίου, ὅστις καθ' ἐκάστην μ' ἐρωτᾷ ἂν ἔλαβον ἐπιστολήν σου. Προλαθόντως εἶχε γράψῃ περὶ ἰδίων του ὑποθέσεων αὐτὸς ὁ σοφὸς πρὸς τὸν αὐτοῦ Κόνσολον τῆς Γαλλίας, καὶ σέ συνέστησε πάλιν θερμῶς ὡς ἰδίον του ἀδελφὸν πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά του αὐτοκλήτως καὶ αὐτοπροαιρέτως, χωρὶς ἐγὼ νὰ ἔχω εἶδῃσιν περὶ τούτου. Ἡ τύχη ἔφερε νὰ ὑπάγω εἰς ἐπίσκεψίν του, ὅταν ἔγραφε τὴν ἐπιστολήν, καὶ μὲ ἀνέγνωσε τὸ περὶ σοῦ μέρος, καὶ σέ βεβαιῶν ὅτι περισσότερα δὲν ἠδύνατο νὰ γράψῃ μήτε περὶ ἐμοῦ. Ὅθεν σέ συμβουλεύω νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς καὶ πάλιν εἰς τὴν πρὸς ἐμέ ἐπιστολήν σου καὶ νὰ μὴν ἀμελήσῃς νὰ ὑπάγῃς εἰς προσκύνησιν τοῦ Κονσόλου δις ἢ τρίς κατ' ἔτος, μάλιστα τὴν ἡμέραν τοῦ νέου ἔτους, εἰς τὴν ὁποίαν

δὲν ἦτον ἀνάρμοστον νὰ τὸν πέμψῃς καὶ μικρὸν δῶρον. Ὁ Κόνσολος εἶναι χρησιμώτατος καὶ καλῆς ψυχῆς ἄνθρωπος, καθὼς μὲ τὸν περιέγραψαν καὶ ὁ Δόμινος καὶ ὁ Βιλλοισώνιος, καὶ δὲν ἀποβλέπει βέβαια εἰς δῶρα· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἤξεύρων τὴν πενίαν σου, φίλε μου, μὲ κακοφαίνεται νὰ σὲ συμβουλεύω νὰ δίδῃς ἐκ τοῦ ὑστερήματός σου πρὸς τοὺς πλουσιωτέρους σου. Μὲ ὅλον τοῦτο, δὲν σὲ λανθάνει, ὅτι τὸ δῶρον εἶναι σημεῖον εὐγνωμοσύνης, διὰ τὸ ὅποιον εἶπε καὶ ὁ Ὅμηρος, ὅτι καὶ τοὺς θεοὺς πείθουσι τὰ δῶρα. Ἐπειτα ἐνθυμήσου πόσα δῶρα ἔδωκες ματαίως ἀναγκαζόμενος εἰς τοὺς κατὰ καιρὸν Ἐπισκόπους τῆς Σμύρνης. Καὶ τί σὲ ἀντεπέδωκαν δι' αὐτά; ἀντὶ τιμῆς, αἰσχύνῃς οἱ ἀσυνειδητοὶ, ἀντὶ ἀγάπης, ἔχθραν ἄσπονδον, καὶ ἀντὶ προστασίας, καταδρομὴν καὶ ἐπονείδιστον ἐξωσιν ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά σου. Ὁ Κόνσολος ἐξ ἐναντίας δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θέλει σὲ ὑπερασπίσῃ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, καὶ ἡ τοιαύτη χρεία (ἐπειδὴ οὐδένας γινώσκει τὸ μέλλον) δύναται νὰ γεννηθῇ τὴν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν δὲν προσδοκᾷς.

Ἔως τῶρα θέλει ἐμάθετε καὶ τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν χαμᾶληδων καὶ τῶν Ῥώσων. Αὐτὴ ἐτελείωσε καὶ ὑπεγράφη εἰς τὰς 9 Ἰανουαρίου κατὰ τὸ νέον, λαμπρὰ διὰ τὴν Αἰκατερίνην, ἐπονείδιστος καὶ ὀδυνηρὰ διὰ τοὺς χαμᾶληδες. Ἀναμεταξὺ εἰς τὰ ἄλλα πολλὰ ἄρθρα εἶναι καὶ τὰ δύο ταῦτα: Τὸ πρῶτον ὑπόσχεται ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα νὰ πληρώσῃ δώδεκα μυλλιούνια γροσίων πρὸς τὴν Ῥωσίαν διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον ἀδίκως ἐκίνησε κατ' αὐτῆς· τὸ δεύτερον νὰ μὴν ἀποτολμᾷ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ καθαιρῇ μῆτε τῆς Βλαχίας, μῆτε τῆς Μολδαυίας τὸν ἡγεμόνα, ἂν δὲν ἀποδειχθῇ φανερῶς τὸ ἐγ-

κλημά του παρόντος καὶ συναινουῦντος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ῥωσικοῦ πρέσβειως. Τοῦτο τὸ δεύτερον ἄρθρον μ' ἐχαροποίησε πολλά, ἐπειδὴ εἶναι ἓνας πολιτικὸς τρόπος τῆς πανουργοῦ Αἰκατερίνης, διὰ νὰ εὐρίσκη εὐλογοφανῆ πρόφασιν νὰ ἐγείρη τὸν πόλεμον ὅταν καὶ ὅπως τὴν ἀρέσκη· καὶ δὲν θέλει παρέλθωσι (ἐνθυμοῦτο καλῶτατα) πέντε χρόνοι, καὶ ὁ πόλεμος πάλιν ἀνάπτεται μὲ παντελῆ καταστροφὴν τῶν χαμᾶληδων. "Ὁχι, Πρωτοψάλτα μου, δὲν ἀποθνήσκωμεν, ἂν δὲν ἰδῶμεν τὴν ἐκδίκησιν τῶν τυράννων ἡμῶν, καὶ τὴν διόρθωσιν τῶν καλογήρων. Περὶ δὲ τῶν δώδεκα μιλλιουνίων, ἰδοὺ ἄλλος πολιτικὸς τρόπος τῆς Αἰκατερίνης, ὅστις ἐξέπληξε τοὺς ἀνοήτους Εὐρωπαίους, καὶ κατήσχυε τὸν Πίτ, τὸν τύραννον τῆς Σουηκίας καὶ τὸν πεφωτισμένον τοῦ Βερολίνου, οἱ ὅποιοι ἐστάθησαν συναίτιοι, ἢ μᾶλλον πρωταίτιοι τοῦ πολέμου. 'Αφ' οὗ ὑπεγράφη καὶ παρὰ τῶν δύο μερῶν ἡ συνθήκη τῆς εἰρήνης, ἐγείρεται ὁ πληρεξούσιος τῆς Ῥωσσίας καὶ λέγει πρὸς τοὺς πληρεξουσίου τῆς Πόρτας· « Ἴδου ἐτελεί- » ωσεν ὁ πόλεμος, καὶ δὲν εἶναι καμμία ἀμφιβολία, ὅτι » εἰς τὸ ἐξῆς θέλει πληρώσετε πιστῶς ὅλας τὰς ὑποσχέ- » σεις, ὅσας ὑπεγράψατε, μὲ ὅλον τοῦτο ἡ κραταιοτάτη » καὶ γενναιοτάτη βασίλισσα, ἣτις ἔχει πάντοτε καὶ χρή- » ματα καὶ ἀνθρώπους ἱκανοὺς διὰ νὰ πολεμῇ τοὺς ἐχ- » θροὺς της, χαρίζει πρὸς τὴν Πόρταν τὰ δώδεκα μι- » λιούνια γροσίων». Εἰς αὐτὰ τὰ λόγια, φίλε μου, οἱ πληρεξούσιοι Τοῦρκοι ἔμειναν ἄφωνοι, ἐκστατικοί, καὶ δὲν ἤξευραν ἂν ἦσαν ἐξυπνοί, ἢ ἂν ἔβλεπον ὄνειρον. Καταλαμβάνεις καλῶτατα τὴν πανουργίαν αὐτοῦ τοῦ στρατηγῆματος· πρῶτον αὐξάνει τὸν φόβον τῶν χαμᾶληδων, μὲ τὸ νὰ βλέπωσιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς των εἶναι τόσοσιν κραταίος

ὥστε ὕστερα ἀπὸ ἓνα τόσον πολυδάπανον πόλεμον, (ὅστις τοὺς ἐπτώχυνεν αὐτούς,) χαρίζει ἀκόμη δώδεκα μυλλιούνια γροσίων, ὡς ἂν νὰ ἦσαν δώδεκα γρόσια· δεύτερον προοικειοῦται τὸν κοινὸν λαὸν τῶν Τούρκων μὲ αὐτὸ τὸ πονηρὸν δῶρον, ἐπειδὴ διὰ νὰ πληρωθῶσι τὰ δώδεκα μυλλιούνια, ἔπρεπε νὰ ἀναγκασθῶσιν εἰς νέους φόρους· τρίτον προετοιμάζει εὐλογον ἔγκλημα διὰ τὸν μέλλοντα πόλεμον· τὸ μανιφέστον τοῦ μέλλοντος πολέμου μεταξύ πολλῶν ἄλλων θέλει ἀναμφιβόλως ὀνειδίζει τοὺς ἀθλίους καὶ ἀχρεῖους Τούρκους καὶ ὡς ἀχαρίστους.

Σὲ ἔγραψα εἰς τὴν προλαβοῦσάν μου καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ποτεμκίνου καὶ τοὺς μεγάλους θησαυροὺς τοὺς ὁποίους ἀφήνει εἰς τοὺς συγγενεῖς του. Αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν. Ἡ ἀρχὴ του (λέγουσιν) ἦτον καλόγηρος ἢ καλογηροπαῖδιον καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Πετρούπολιν μὲ τὰ τσαρούχια· ἔπειτα εἰσῆλθεν εἰς τὴν βασιλικὴν Αὐλὴν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνέβη εἰς τόσον ὕψος, ἀπὸ τὸ ὅποιον τὸν ἐκρήμνισεν ὁ θάνατος, δι' ὠφέλειαν ἴσως τῆς Αἰκατερίνης καὶ αὐτῶν τῶν Γραικῶν. Τὰ ἄπειρά του ὑπάρχοντα, ἡ φιλία καὶ τυφλὴ ὑποταγὴ τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ στράτευμα πρὸς αὐτόν, τὸν ἔκαμαν ἐπικίνδυνον, καὶ εἶναι πολλῶν γνώμη, ὅχι ἀπίθανος, ὅτι ἂν ἔμβαιεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνεκηρύττετο αὐτὸς Αὐτοκράτωρ. Ἦτον ἄνθρωπος σκληρὸς, ἰσχυρογνώμων, ἄδικος, θερίζων ὅπου δὲν ἔσπειρε, βάρβαρος τὰ ἦθη, ὑπερήφανος, φιλόδοξος εἰς ὑπερβολὴν, καὶ εἰς ὀλίγα λόγια χαμᾶλης ἀληθινός.

Ἐγὼ βέβαια δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ἐκτείνω περισσότερον τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἡ περιέργειά σου ζητεῖ τώρα καὶ τὰ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς δυστυχοῦς Γαλ-

λίας· δὲν ἤξεύρω μῆτε πόθεν νὰ ἀρχήσω, μῆτε ποῦ νὰ
 τελειώσω. Ὅταν λάβῃς τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, ἄσπα-
 σαι εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ Μιραβώ, καὶ ἀναψὸν ἐμπρο-
 σθὲν τῆς μίαν λαμπάδα. Αὐτὸς ὁ παράδοξος ἄνθρωπος
 προεῖδε καὶ προεῖπεν, ἀποθνήσκων, τὰ παγγάλεπα δεινά,
 εἰς τὰ ὅποια εὕρισκόμεθα τὴν σήμερον, καὶ ἄλλα ἀναρίθ-
 μητα ὅσα προσδοκῶμεν ἀκόμη. Ἡ ἡμετέρα κατάστασις
 εἶναι τόσον ἀθλία καὶ φοβερά, ὥστε καὶ αὐτοὶ τοῦ οἱ ἐπί-
 στημοὶ ἐχθροὶ τὸν ἀναζητοῦσι μετὰ δακρῶν τὴν σήμερον.
 Αὐτὸς μόνος ἂν ἔζη, ἦτον ἱκανὸς νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ
 τὸν λαθύρινθον τῶν κακῶν, εἰς τὸν ὅποιον εὕρισκόμεθα.
 Ἄνθρωποι ἀχρεῖοι καὶ κακεντρεχεῖς, οἱ ὅποιοι, ζῶντος
 αὐτοῦ τοῦ Μιραβωδημοσθένους, δὲν ἐτόλμουν νὰ ἀνοί-
 ξωσι στόμα, ἀνεκατόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὰ
 πολιτικὰ καὶ μὲ πρόφασιν φιλελευθερίας ἐτάραξαν τὰ
 πάντα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ καλόγηροὶ κινουῦσι πάντα
 λίθον, διὰ νὰ μᾶς φέρωσι καὶ πάλιν εἰς τὴν πρώτην κα-
 τάστασιν. Πρόσθετες εἰς αὐτὰ καὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον
 τῆς ὑπὸ τὴν Γαλλίαν Ἀμερικῆς, ὅπου, ἐπαναστάντες οἱ
 Αἰθίοπες σκλάβοι, κατέκοψαν ἀνηλεῶς πολλὰς χιλιάδας
 λευκῶν, ἀποίκων Γάλλων, ἀνδρῶν, γυναικῶν, παιδίων,
 κατέκαυσαν ἀναρίθμητα χωράφια καφῆ καὶ σακχάρου,
 εἰς τρόπον ὥστε ἐδίπλωσεν ἡ τιμὴ αὐτῶν τῶν πραγμά-
 των, καὶ τὸ σάκχαρον τῶν εἰκοσιπέντε σολδίων πωλεῖται
 τὴν σήμερον πεντήκοντα· ἡ ἀνάβασις τῆς τιμῆς αὐτῆ
 διήγειρε πάλιν τὸν ὄχλον καὶ ὑπῆγεν εἰς πολλὰ ἐργαστή-
 ρια, καὶ ἐλεηλάτησαν, καὶ καφῆ καὶ σάκχαρον, καὶ εἴτι
 ἄλλο εὔρηκαν. Αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις ἐκράτησε τρεῖς ἡμέ-
 ρας, 22, 23, 24 Ἰανουαρίου (1792), καὶ τοιαύτας καὶ
 δεινότερας ἐπανάστασεις προσμύνομεν ὦραν καθ' ὦραν.

Ἄργυριον πλεον δὲν εὐρίσκεται, ἀλλὰ μεταχειριζόμεθα συγγραφὰς ἀντι ἀργυρίου, καὶ αὐταὶ αἱ συγγραφαὶ (ἤγουν πόλιτσαι) χάνουσι τεσσαράκοντα καθ' ἑκατόν· ἤγουν διὰ μίαν συγγραφὴν φέρ' εἰπεῖν ἑκατόν γροσίων, σὲ διδουσι μόνον ἐξήκοντα γρόσια. Αὐτὰ τὰ δεινὰ εἶναι ἐλάχιστα, παραβαλλόμενα μὲ ὅσα προσδοκῶμεν. Οἱ δύο ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως καὶ ὁ ἐξ' ἀδελφός του ὁ πρίγκιψ Κονδὲς ὁμοῦ μὲ τὸν ἀχρεῖον κόμητα Μιραβῶν, ἀνάξιον ἀδελφὸν τοῦ ἀποθανόντος Μιραβῶ, συνάξουσι στρατεύματα εἰς τὴν Γερμανίαν, βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν, Σουηκίαν, Πρωσίαν, τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας καὶ τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας, διὰ νὰ ἐλθωσι νὰ μᾶς πολεμήσωσι τὸ ἐρχόμενον ἔαρ. Αὐτὴ ἡ φοβερὰ συμμαχία συνεκροτεῖτο πρὸ πολλοῦ, ἀλλὰ κρυφίως, τῶρα ὁμῶς φαίνεται ὅτι ἔρριψαν τὸ προσωπεῖον μὲ τρόπον ὁμῶς ὥστε δὲν εἶναι ἀκόμη φανερόν, ἂν ἡ ἀπόφασίς των ἦναι στερεὰ καὶ ἀμετακίνητος, ἢ ἂν ἔχωσι μόνον σκοπὸν νὰ μᾶς φοβερίσωσιν. Εἶναι καὶ ἄλλαι αἰτίαι τῆς ἀναβολῆς των· τὸ μὲν διότι δὲν ἠδυνήθησαν ἀκόμη νὰ κερδήσωσι τὴν Ἀγγλίαν, ἐπειδὴ ὁ Πίτ, ἀγκαλὰ ἐπιθυμεῖ πολλὰ τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, φοβεῖται ὁμῶς τὸν λαόν, μάλιστα ἀφοῦ εἶδεν ὅτι δυσηρεστήθη εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον· ἄλλη δὲ αἰτία εἶναι ὅτι εἶναι διηρημένοι καὶ αὐτοὶ μεταξὺ των, οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν βασιλεῖς· ὅτι οἱ μὲν θέλουσι νὰ μᾶς φέρωσι πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν, ἤγουν νὰ δώσωσι τὴν αὐτεξουσιότητα ὅλην εἰς τὸν βασιλέα, ὡς καὶ πρότερον, οἱ δέ, κρίνοντες αὐτὸ ἀδύνατον, ἀρκοῦνται μόνον νὰ συστήσωσι καὶ δευτέραν σύγκλητον τῶν εὐγενῶν λεγομένην, εἰς τὴν δημοτικὴν σύγκλητον, τὴν ὁποίαν ἔχομεν σήμερον, καὶ νὰ

καταστήσωσι τὴν ἡμετέραν πολιτικὴν κατάστασιν, ὡς ἐκείνην τῆς Ἀγγλίας, ὅπου ἡ σύγκλητος εἶναι διηρημένη εἰς δύο λεγομέρας κήμερας, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω, ἢ ὡς ἐκείνην πάλαι τῶν Ἀθηναίων, ὅπου ἦτον ἡ βουλή, συγκειμένη ἀπὸ τοὺς εὐπατρίδας, καὶ ἡ Ἐκκλησία, συγκειμένη ἀπὸ τὸν Δῆμον. Καὶ αὐτὸ ἴσως δὲν ἦτον ἄσχημον ἂν ἐνομοθετεῖτο ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλὰ τώρα ὅταν ὁ λαὸς συνέλαβε τόσον μῖσος κατὰ τῶν εὐγενῶν, αὐτὸ νὰ γενῆ, ἴσως δὲν εἶναι τρόπος, χωρὶς πολλὴν αἰματοχυσίαν.

Σήμερον α' Μαρτίου, δὲν ἤξεύρω ἂν αὐτοῦ συνέβη τὸ τέλος τοῦ κόσμου χθὲς 29 Φεβρουαρίου, κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Σβεδενβοργιανοῦ, καὶ ἂν εὕρισκεσαι κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὰς σκηνὰς τῶν δικαίων· ἐδῶ δὲν συνέβη τίποτε, ἀλλὰ ζῶμεν ἀκόμη καὶ κατοικοῦμεν τὸν παρόντα κόσμον, ἀλλὰ μὲ μεγάλα βάσανα καὶ φόβους ὑπερβολικούς. Ἡ συμμαχία τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης μᾶς φοβερίζει πάντοτε, ὅχι ὁμως μόνους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὴν δυστυχῆ Πολωνίαν· ἐπειδὴ ἤκουσας νομίζω εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι ἤλλαξε καὶ αὐτὴ τὴν πολιτικὴν τῆς κατάστασιν τὸν περυσινὸν Μάιον. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν ἡ φιλόδοξος Ῥωσσία δυσηρεστήθη μεγάλως, ἀλλὰ δὲν εἶχε τί νὰ κάμῃ τότε, εὕρισκομένη εἰς τὰς ἀσχολίας τοῦ τουρκικοῦ πολέμου. Ἐλευθερωθεῖσα τανῦν ἀπὸ τοὺς χαμάλιδες, ἐπιθυμεῖ καὶ πάλιν νὰ βάλῃ τὴν χειρὰ τῆς εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν ὁποίαν ἠπάτησαν ἀσυνειδήτως ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας καὶ ἡ Ἀγγλία, καθὼς ἐπαιξαν καὶ τοὺς ἀθλίους Τούρκους. Μεγάλαι καὶ παράδοξοι μεταβολαὶ ἐτοιμάζονται ἴσως εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην. Ἐγεννήθημεν, φίλε μου, εἰς αἰῶνα γόνιμον πολλῶν θαυμάτων. Εἰς τοὺς ἡμετέρους καιροὺς συνέβη ἡ κατάργησις τοῦ Ἰησου-

ητικοῦ τάγματος, ὁ μερισμὸς τῆς Πολωνίας, ἡ μεταβολὴ τῆς Σουηδικῆς δυναστείας, τῶν Ἀμερικανῶν ἀποίκων τῆς Ἀγγλίας ἀπόστασις ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ δημοκρατικὴ αὐτόνομος κατάστασις. τῶν Ὀλλανδῶν ἡ δουλεία ὑπὸ τὸν ἴδιον πρίγκιπα, βοηθούμενον ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Προυσίας, ἡ ἐπανάστασις τῆς Βραβαντίας, διεγερθεῖσα ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους καὶ ἀπὸ τὴν Προυσίαν, ἡ μεταβολὴ τῆς Γαλλίας, καὶ εἰς τοὺς αὐτοὺς καιροὺς ἤθελε συμβῆ καὶ ἡ ἐξωσις τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, ἂν ὁ κατάρατος μπεκρῆς τοῦ Βερολίνου καὶ ὁ μικρὸς Πίτ ἔμεναν ἡσυχιοί.

Αὐταὶ ὅλαι αἱ μεταβολαί, φίλε μου, ἄς ᾗσαι βέβαιος, δὲν γίνονται χωρὶς εὐδοκίαν ἢ συγχώρησιν τῆς ἀνωτάτης προνοίας. Εἶναι μία χεὶρ ἀόρατος, ἡ ὁποία κυβερνᾷ καὶ διοικεῖ τὰ πάντα, καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι πάρεξ ὄργανα καὶ σκεύη, ἄλλα τιμῆς καὶ ἄλλα ἀτιμίας, καθὼς ἕκαστος ἐνεργεῖ, ἄλλος διὰ τὸ κοινὸν καὶ ἄλλος διὰ τὸ ἰδίον του συμφέρον.

15 Μαρτίου. Τίς ἤθελε πιστεύσῃ, τὸ ὅποιον ἐμάθομεν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ὅτι ὁ νέος αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ἐμελλε νὰ ἀποθάνῃ εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ ρευματικὸν πυρετόν. Αὐτὸ τὸ παράδοξον συμβεβηκὸς ἐπροξένησεν εἰς τὸν δῆμον τῆς Γαλλίας μεγάλην χαρὰν, καὶ εἰς τὴν βασιλικὴν Αὐλὴν τοῦ ἡμετέρου Λουδοβίκου λύπην ἀνέκφραστον· πολλοὶ στοχάζονται αὐτὸν τὸν θάνατον ὡς ἡμετέραν ἀναψυχὴν, ἐπειδὴ, ἂν ὄχι ἄλλο, κερδαίνομεν καιρόν· θέλει περάσῃ τοῦλάχιστον ἓν ἔτος ὀλόκληρον πρὸ τοῦ νὰ ψηφισθῇ Αὐτοκράτωρ ὁ υἱὸς τοῦ Φραγκίσκος, ἔπειτα εἶναι γνώμη πολλῶν ὅτι ὁ Προυσίας ἐπιθυμεῖ νὰ γενῆ αὐτὸς αὐτοκρά-

τωρ, καὶ ἂν αὐτὸ συμβῆ, ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν διηρημέ-
νοι μεταξύ των, καὶ πολεμοῦντες εἰς ποῖον νὰ δώσωσι
τὸν αὐτοκρατορικὸν στέφανον. Ἐξεύρεις νομιζῶ, ὅτι κατὰ
τὰς παλαιὰς συνθήκας τῆς Γερμανίας, τὰς τῆς χρυσῆς
βούλας λεγομένας, ὁ αὐτοκράτωρ πρέπει νὰ ᾔηται ἐκ τῆς
Ἡαπικῆς θρησκείας, ὁ δὲ Προυσίας εἶναι καλβινιστής.
Αὐτὸ ὅμως δὲν φέρει κανένα κώλυμα, ἐπειδὴ ὁ καλὸς σου
Προυσίας καὶ Τοῦρκος γίνεται, ἂν οἱ χαμάληδες τὸν ᾔθε-
λον αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου.

Σὲ εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Πολωνία μετέβαλε πέρυσι τὴν
πολιτικὴν τῆς κατὰστασιν· αὐτὴ ἡ μεταβολὴ ἔγινε, συ-
ναινουῦντος καὶ θέλοντος τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συγκλήτου
ὄλης, παρεκτός δύο εὐπατριδῶν, τοῦ Ῥεζεβούσκη καὶ τοῦ
κόμητος Ποτόκη. Αὐτοὶ τώρα ὑπερασπίζονται ἀπὸ τὴν
Ῥωσσίαν διὰ νὰ διεγείρωσι καὶ πάλιν ταραχὰς εἰς τὴν
πατρίδα των. Εἰς αὐτὴν τὴν μεταβολὴν ἠθέλησαν νὰ κά-
μωσι καὶ τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας διαδεξιμαῖον, ἀντὶ
ἐκλεκτοῦ, καθὼς ἦτο τὸ πρότερον. Ἐπεμψαν λοιπόν, εἶ-
ναι σχεδὸν χρόνος ἕνας, Πρεσβείαν εἰς τὸν ἐκλέκτορα τῆς
Σαξωνίας, προσφέροντες εἰς αὐτὸν (μετὰ τὸν θάνατον δη-
λαδῆ τοῦ νῦν βασιλεύοντος τῆς Πολωνίας) καὶ κατὰ δια-
δοχὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους του τὸν θρόνον τῆς Πολωνίας·
ἀλλ' ὁ Ἐκλέκτωρ φοβούμενος τὴν Ῥωσσίαν, ἐπιθυμῶν
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸν θρόνον, δὲν ἀπεκρίθη μέχρι
τοῦ νῦν, μήτε ναί, μήτε ὄχι, ἀλλὰ διατρίβει τὸν καιρὸν
μέχρις οὐ νὰ ἰδῆ πῶς θέλει διοικηθῶσι τὰ πράγματα.

Οἱ ἡμέτεροι ἐδῶ, βλέποντες ὅτι ἡ Ἀγγλία μόνη δὲν
ἠνώθη μὲ τοὺς ἡμετέρους ἐχθροὺς, ἐπεμψαν κρυφίως πρέ-
σβυν εἰς Λόνδραν τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Αὐτοδούου, διὰ νὰ
συγκροτήσωσι συμμαχίαν· καὶ ἂν αὐτὸ λάβῃ ἔκθασιν, θέ-

λει παύσουσιν αἱ ταραχαί, ἐπειδὴ ἡ Ἀγγλία θέλει ἐλ-
 κύση εἰς τὸ μέρος τῆς καὶ τὴν Προυσσίαν· καὶ ἡ Προυσ-
 σία ἐπιθυμεῖ τὸ αὐτοκρατορικὸν διάδημα, ἀνάγκη εἶναι
 νὰ ἀποστῇ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τοῦ Φραγκίσκου. Ὁ πο-
 νηρὸς ὅμως Πίτ δὲν μᾶς ἔδωκεν ἀκόμη καμμίαν καθαρὰν
 ἀπόκρισιν, ἀλλὰ διατριβεῖ τὸν καιρὸν, καὶ μᾶς περιπαί-
 ζει μὲ κενὰς καὶ ματαίας ἐλπίδας. Τὰ πράγματα παντα-
 χόθεν εἶναι τόσον θολωμένα, ὥστε κανένας δὲν τολμᾷ
 μήτε νὰ προβλέψῃ μήτε νὰ προλέξῃ τὸ μέλλον. Αἱ κε-
 φαλαὶ τῶν Γάλλων εἶναι τόσον ἐκπεπυρωμένα, ὥστε δὲν
 ἀκούεις ἄλλο, πᾶρεξ *θάνατον ἢ ἐλευθερίαν*. Τὴν παρελ-
 θούσαν ἐβδομάδα ὑπῆγαν εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν τρια-
 κόσαι γυναῖκες μὲ μίαν ἀναφορὰν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐζήτησαν
 ὄπλα, διὰ νὰ γυμνασθῶσι τὰ τοῦ πολέμου, καὶ νὰ ᾔναι
 ἔτοιμοι νὰ ἀποθάνωσι διὰ τὴν πατρίδα, ὅταν ἔλθωσιν οἱ
 ἐχθροί. Αὐτὰ εἶναι καὶ παράδοξα καὶ περιέργα· μὲ ὅλον
 τοῦτο ὁ φρόνιμος πρέπει νὰ προσμένῃ τὸ τέλος καὶ τότε
 νὰ ἐπαινῇ ἢ νὰ ψέγῃ· δεικνύουσι, ναί, φρονήματα ἀλη-
 θῶς ἑλληνικά, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, ὅταν μὲ τριακοσίους
 Σπαρτιάτας, καὶ μὲ ὀλίγα ἄθλια πλοῖα, κατέστρεψαν τὸν
 πολυάριθμον στόλον καὶ τὴν ἄπειρον πεζικὴν δύναμιν τῶν
 Περσῶν, δὲν εἶχεν ἀκόμη γυμνωθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀρετὰς
 των· ἀλλ' ἰδέ τους ἔπειτα, ὅταν διέφθειραν τὰ ἦθη των,
 μὲ πόσῃν εὐκολίαν ἐδουλώθησαν, ὡς ἀνδράποδα ἀπὸ τοὺς
 διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπ' αὐτοὺς
 τοὺς Ῥωμαίους. Ἐλευθερία χωρὶς ἀρετὴν δὲν δύναται
 ποτὲ νὰ σταθῇ· οὗτοι ἔδω μάλιστα οἱ κάτοικοι τοῦ Πα-
 ρισίου, εἶναι παντᾶπασι διεφθαρμένοι, καὶ ἡ μόνη σωτη-
 ρία των εἶναι νὰ μεταβῶσιν ἤθη.

Σὲ εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς αἰῶνα γόνιμον

πολλῶν θαυμάτων, καὶ κινδυνεύομεν νὰ ἰδῶμεν μεταβολὰς ἀνηκούστους καὶ παραδόξους εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Οἱ ἄνθρωποι ἤνοιξαν τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ δὲν θέλουσι νὰ διοικῶνται μῆτε ἀπὸ τυράννους βασιλεῖς, μῆτε ἀπὸ τυράννους ἱερεῖς. Ταύτην τὴν ὥραν 4 Ἀπριλίου, μανθάνομεν καὶ τὴν μαιφονίαν ἢ ὁποῖα συνέβη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως τῆς Σουηκίας. Ἡξεύρεις, ὅτι ἡ πολιτικὴ κατάστασις τῆς Σουηκίας ἦτον ὡς ἐκείνη σχεδὸν τῆς Ἀγγλίας, ἦγουν, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ τίποτε, χωρὶς τὴν βουλὴν καὶ συναίνεσιν τῆς συγκλήτου. Εἰς τὰ 1772 ὅμως, ὅταν εὕρισκόμην εἰς Ὀλλανδίαν, ὁ νῦν βασιλεύων Γουσταῦος κατήργησε τὴν σύγκλητον τυραννικῶς καὶ ἔλαβεν αὐτὸς ὅλην τὴν ἐξουσίαν προφασιζόμενος ὅτι ἡ σύγκλητος καὶ ἐδωροδοκεῖτο καὶ διοικεῖτο ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν. Ἀπ' ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἔμεινεν εἰς τῶν πολλῶν τὰς καρδίας μία κρυφὴ ἐνδικήσεως ἐπιθυμία, ἀλλὰ τὸ δραστήριον καὶ ἡ ἀγχίνουα αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὸν ἔδειξε μέχρι τῆς σήμερον ὑπέρτερον ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του. Ὁ τρελλὸς καὶ ἄδικος πόλεμος, τὸν ὁποῖον διὰ τὴν ἡμετέραν κακὴν τύχην ἐκίνησε κατὰ τῆς Ῥωσσίας, τὸν ὑπέβαλεν εἰς δεινότατα χρέη· ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ συναθροίσῃ γενικὴν τοῦ ἔθνους σύνοδον, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν πληρωμὴν αὐτῶν τῶν χρεῶν· ἡμεῖς εἰδῶ, καθὼς καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη ἐφοβούμεθα καὶ ἐπροσμένομεν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ὅτι αὐτὴ ἡ γενικὴ συνάθροισις ἔμελλε νὰ πράξῃ, ὅ,τι ἔκαμε καὶ τῶν Γάλλων ἡ συνέλευσις ἦγουν νὰ λάβῃ πάλιν τὴν προτέραν τῆς ἐξουσίαν, καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ τοὺς θησαυρούς της εἰς τὴν αὐτοδέσποτον οἰκονομίαν ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου· ἀλλ' αὐτός, καθὼς σὲ εἶπα, ἀνώτερος ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Λουδοβίκον, καὶ κατὰ

τὸν νοῦν καὶ κατὰ τὰς πράξεις, καὶ κατὰ τὴν παιδείαν (ἐπειδὴ εἶναι ῥήτωρ, ποιητὴς καὶ συγγραφεὺς ἄριστος), εὑρηκε τρόπον νὰ μαγεύσῃ μὲ τὴν εὐγλωττίαν του ὅλην τὴν σύγλητον, καὶ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν νὰ πληρώσωσι καὶ πάλιν τὰ χρέη τοῦ βασιλικοῦ θησαυροῦ. Διέλυσε λοιπὸν τὴν σύνοδον εἰρηνικῶς μὲ ἐκπληξιν ὅλης τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' εἰς τὰς 16 Μαρτίου, ὥρα τοῦ δείπνου εὐρισκόμενος εἰς τὴν τράπεζαν, λαμβάνει ἐπιστολίδιον ἀνώνυμον, εἰς τὸ ὁποῖον τὸν ἔγραφεν ὁ μέλλων φονεὺς του ταῦτα τὰ λόγια· « Ἄγκαλὰ πρὸ πολλοῦ εἶμαι » ἔχθρός σου ἐπίσημος καὶ ἀπεφάσισα νὰ σὲ φονεύσω, » διὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν πατρίδα μου ἀπὸ τὴν τυραννίαν σου, μὴ βουλόμενος ὅμως νὰ σὲ φονεύσω μετὰ δόλου καὶ προδοσίας, σὲ δίδω τὴν εἰδήσιν, ὅτι τοῦτο τὸ » ἐσπέρας, ὅταν ἔλθῃς εἰς τὴν χορείαν, θέλει λάβῃς παρ' » ἐμοῦ πληγὴν θανάσιμον». Ἐμελλε δηλαδὴ ἐκείνην τὴν νύκτα νὰ δοθῇ χορεία βασιλικὴ (ἤγουν μπάλος), εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν ὅλοι μὲ προσωπεῖα. Ὁ βασιλεὺς χωρὶς νὰ ταραχθῇ, ἀφοῦ ἀπεδείπνησε λαμβάνει τὸ προσωπεῖόν του καὶ ὑπάγει εἰς τὴν χορείαν. Μόλις ἐμβῆκεν εἰς τὴν σάλαν τοῦ βάλλου, καὶ μίᾳ πληθὺς ἀνθρώπων τὸν περικυκλώνει, τὸν σφίγγει, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν θλίψιν τὸν κτυποῦσιν εἰς τὰς λαγόνας μὲ μίαν πιστόλαν. Ὁ βασιλεὺς αἰσθανθεὶς τὴν πληγὴν, ἀνεκάλυψε τὸ πρόσωπόν του, καὶ λέγει τὸν δορυφόρον, ὅστις τὸν συνώδευε, ὅτι ἐκτυπήθη, καὶ ἀπ' αὐτὸν χειραγωγούμενος ἐπέστρεψεν εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ἔπεσεν εἰς τὴν κλίνην· κατ' ἀρχὰς ἐφάνη ἔλαφρὰ ἡ πληγὴ, ἐπειδὴ ἐλάλει μὲ μεγάλην γαλήνην εἰς τοὺς περιεστῶτας, πρὸς τὸ πρῶτ' ὅμως ἀνήφθη ὁ πυρετός, καὶ ὁ χειρουργὸς δὲν ἠδυνήθη ἀκόμη νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τὴν πληγὴν, παρέξ

ἐν μόνον βολίδιον. Εἶναι φόβος μέγας (ἐπειδὴ ἡ πιστόλα ἦτον γεμάτη μὲ καρφία) μήπως τὸν διέρρηξε τὰ ἐντόσθια του, καὶ γεννηθῆ ἔμπύσεις ἐσωτερική, ἔπειτα γάγγραινα, καὶ τελευταῖον θάνατος. Ὁ φονεὺς, τὸν ὁποῖον ἔπιασαν, ὀνομάζεται Ἀγκαστρόμιος, καὶ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς σωματοφύλακας τοῦ βασιλέως. Αὐτὸς ὅταν ὁ βασιλεὺς διήγειρε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, ἐμπόδισεν εἰς πολλὰς ἐπαρχίας τὴν συνάθροισιν τῶν στρατιωτῶν, λέγων, ὅτι αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶναι ἄδικος (καθὼς ἦτον καὶ ἡ ἀλήθεια) καὶ εἰς αὐτὸ εἶχε συνεργούς καὶ συμψήφους πολλούς, οἱ ὅποιοι τότε ἄλλοι ἐξωρίσθησαν καὶ ἄλλοι κατεδικάσθησαν εἰς ἄλλας διαφόρους ποινάς· αὐτὸς κατεδικάσθη τότε εἰς θάνατον, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς τὸν ἐχάρισε τὴν ζωὴν· μὲ ὅλον τοῦτο μῆτε ἡ τοιαύτη δωρεὰ δὲν ἔσθαι τὸ κατὰ τοῦ βασιλέως μῖσος, ἀλλ' ἐκαιροφυλάκτει ἀπὸ τότε νὰ τὸν θανατώσῃ. Αὐτὸς ὁ θάνατος ἂν συμβῆ, προστιθέμενος εἰς τὸν ἀπροσδόκητον θάνατον τοῦ Λεοπόλδου, δύναται νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς φόβους τοῦ πολέμου. Ἐπειδὴ, ἀγκαλὰ ὁ Γουσταῦος ἦτον ὁ μικρότερος ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας, ἦτον ὁμῶς ὁ πλέον δραστήριος. καὶ πρὸς τούτοις ἠναγκάζετο καὶ τρόπον τινα ἀπὸ τὸ ἰδιόν του συμφέρον, νὰ φέρῃ καὶ πάλιν τὴν αὐλὴν τῆς Γαλλίας εἰς τὴν προτέραν τῆς δυναστείας, διότι ἀπ' αὐτὴν τὴν αὐλὴν ἐλάμβανε κατ' ἔτος πολλὴν ἀργυρίου ποσότητα ἐν σχήματι παλαιᾶς συμμαχίας, τὴν ὁποίαν πλέον δὲν λαμβάνει, ἀφοῦ μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ ἡμῶν κατάστασις.

Τέλος πάντων οἱ Γάλλοι βαρυνθέντες ἀπὸ τοὺς καθημερινούς φόβους καὶ ἀπὸ τὴν ἀδηλόγητα τοῦ μέλλοντος, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐχθρούς, τὴν ἀπόκρισιν βεβαίαν, σαφειστάτην καὶ ἀπροφάσιστον, τίς

εἶναι ὁ σκοπὸς των, καὶ ἂν θέλωσι τὴν εἰρήνην ἢ τὸν πόλεμον. Ἡ ἀπόκρισις τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας ἤλθε σήμερον 5 Ἀπριλίου, μὲ τὴν ὁποίαν μᾶς βεβαιώνει, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ᾖ φίλος καὶ ὄχι ἐχθρὸς ἡμέτερος· πρὸς τὰς 10 τοῦ παρόντος προσμένομεν καὶ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Φραγκίσκου, τοῦ μέλλοντος αὐτοκράτορος· τὸ συμβεβηκὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σουηκίας, καὶ μία νέα εἰδησις (ἄκουε καὶ ἄλλο παράδοξον) ὅτι εἰς τὰς τὰς 28 Μαρτίου συνέβη φοβερὰ ἐπανάστασις εἰς τὸ Τουρίνον, μητρόπολιν τῆς Σαρδηνίας, ἀναγκάζει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν νὰ συλλογίζωνται πολλά, καὶ νὰ πράττωσιν ὀλίγα. Δὲν ἤξευρομεν ἀκόμη τὰς περιστάσεις αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Τουρίνου, τὴν προσμένομεν ὅμως ἐκ δύο ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα. Εἶναι σχεδὸν δύο ἔτη ἄφ' οὗ ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας εὑρηκεν εἰς τὸν θάλαμόν του μίαν τυπωμένην φυλλάδα ἀνώνυμον, μὲ τίτλον ἢ κοινὴ φωνὴ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας· λέγουσιν ὅτι μόνον τὸν τίτλον ἀναγνοὺς ὁ βασιλεὺς, ἔπεσεν ὀλιγοθυμήσας εἰς τὴν καθέδραν του. Ἡ ἀπόφασις τῶν Γάλλων εἶναι, ἂν οἱ ἐχθροὶ θελήσωσι πόλεμον, νὰ κτυπήσωσιν οἱ πρῶτοι, καὶ νὰ διεγείρωσιν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν ἰδίων ἡγεμόνων, κηρύττοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐκμαυλίζοντες τοὺς στρατιώτας μὲ ὑπόσχεσιν δωρεῶν μεγάλων καὶ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὑπαρχόντων ὅλων τῶν εὐγενῶν Γάλλων, ὅσοι φυγάδες σήμερον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, διεγείρουσι τοὺς βασιλεῖς κατὰ τῆς πατρίδος των, ἢ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Γαλλίαν, τρέφουσι τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παλαιᾶς πολιτικῆς καταστάσεως.

Αὐτὸς ὁ τρόπος, ἂν εἶχον γνῶσιν ἱκανὴν νὰ ὁμοιοῶσι καὶ μετ' ἀλλήλων οἱ φίλοι τῆς νέας καταστάσεως, εἶναι

φιλε μου, ικανός νά διασκεδάση τὰς βουλάς τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης· διότι τί δύνανται νά πράξωσιν οἱ βασιλεῖς χωρὶς στρατιώτας, ἢ οἱ καλόγηροι χωρὶς δεισιδαίμονας.

Ἡ ἀπόκρισις τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας δὲν ἤθελε βέβαια ἦτον τόσον εἰρηνική, ἂν δὲν τὸν ἐσωφρόνιζεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία συνέβη τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσωσιν εἰς τὸ Τουρινόν αἱ ἐπιστολαὶ τῆς ἡμετέρας αὐτῆς. Ἐν λάθῳ νέας εἰδήσεις πρὶν νά σφραγίσω τὴν ἐπιστολήν μου, θέλει σὲ γράψω καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ἐπαναστάσεως πλατύτερον.

Ἐγὼ, βλέπεις, σὲ γράφω διεξοδικὰς ἐπιστολάς, καὶ ἡ λογιότης σου σιωπᾷ, ὡσὰν νά ἐπλήχθης ὑπὸ ἀγγέλου καθὼς ὁ Ζαχαρίας. Ἐμάθομεν πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ὁ τύραννος τοῦ Βυζαντίου δὲν εἶναι ἡσυχος· ἐκινδύνευσε καὶ αὐτὸς νά φονευθῆ· καὶ ὅτι ἕξ ἢ ἑπτὰ ἐπαρχίαι ἀπεστάτησαν ἀπὸ τὴν τυραννικὴν αὐτοῦ ἐπικράτειαν. Ψᾶλλε, φιλε μου, εἰς ὅποιον ἤχον θέλεις, ψᾶλλε ὁμως ἀπὸ καρδίας. Γενηθήτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος καὶ ὀλισθημα, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς.

Ὁ σοφὸς Βιλλοισόνιος μὲ εἶπε νά σὲ χαιρετίσω, καὶ νά σὲ παρακαλέσω νά γράψῃς ἀκριβέστατα πρὸς ἡμᾶς τί εἶναι τὸ μαφόριον· ἤξεύρει ὅτι εἶναι ἱερατικὴ στολή, ἀλλ' ἐπιθυμῶ νά μάθῃ τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὴν ὕλην, τὸν τρόπον τῆς ἐνδύσεως ἂν τίθεται δηλονότι εἰς τοὺς ὤμους ἐπάνωθεν τῆς λοιπῆς στολῆς καὶ ἄλλα ὅσα ἤξεύρεις περὶ αὐτοῦ. Ἐχω καὶ ἐγὼ πολλὰς ἐρωτήσεις νά σὲ κάμω, ἀλλ' ὁ καιρὸς εἶναι σύντομος καὶ αἱ ἀσχολίαι μου πολλάι. Εἰπέ με αὐτό, ἀνεκούρκουδα εἶναι λέξις ἰδία τῶν Χίων καὶ ἂν σημαίνῃ τὴν θέσιν ἐκείνην τοῦ σώματος ἐπά-

νω εἰς τὰ δύο γόνατα, καθὼς ὅταν κἀθηταί τις, συγκάμπτων τὰ γόνατα διὰ νὰ χέσῃ; εἰπέ με εἰς ποῖαν νῆσον ἢ πόλιν οἱ γραικοὶ ὀνομάζουσι τὰ κτήνη (οἷον πρόβατα, αἰγίδια κτλ.) κτήματα; καὶ τί σημαίνει τὸ *τζειριάω* ἢ *τσιριάω*; πρόσεχε μὴ τὸ συγχύσης μὲ τὸ *τζιρώνω*. Ποιοτῶν γραικῶν ὀνομάζουσι *προσόψι* ὀρθῶς, ἀντὶ τοῦ βαρβαρικοῦ *μαρχαμᾶ*; μεταχειρίζεσθε αὐτοῦ καμμίαν φορὰν τὸ *βλέπει* ἀντὶ τοῦ *πλουτεῖ*; εἶναι πλούσιος; σημειώσον ἀκριβῶς τί σημαίνει ὦρα *αἰγριθιδιος* ἢ *ἐξαφρικὸν τὸν ἤλθε*; ἢ καθὼς καταρῶνται οἱ ἀπαιδευτοὶ, *ἐξαφρικὸν γὰρ σ'εῦρη*, ἔχει αὐτὸ καμμίαν ἀναφορὰν μὲ τὴν δεισιδαίμονα ὑπόληψιν τῶν *στοιχείων*; καὶ τί πιστεύουν ὅτι πάσχει ὁ ἄνθρωπος τὸν ὅποιον εὗρηκε τὸ ἐξαφρικόν; καὶ ποῖαν ὥραν τῆς ἡμέρας, τὸ μεσημέριον τάχα; καὶ εἰς ποίους τρόπους ἐξαιρέτως; περὶ αὐτῶν παρακαλῶ νὰ μὲ γράψῃς ἀκριβῶς, ἀφοῦ πληροφορηθῆς ἀσφαλῶς.

Καθὼς εἶναι πράγματα περὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐρωτῶνται οἱ σοφοί, οὕτως εἶναι πράγματα, τῶν ὁποίων τὴν πληροφορίαν δὲν δύναται τις νὰ λάβῃ πάρεξ ἀπὸ τοὺς χυδαίους· καθὼς παραδείγματος χάριν, Νικόλαον πὸν τουτουτζῆν καὶ ἄλλους τοιοῦτους γενναίους ἄνδρας πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας. Ἐξεύρεις ὅτι αὐτὸς ὁ Νικόλαος, ὁσάκις ἤθελε νὰ κοινωνήσῃ, μὴν ἀρκούμενος εἰς πὸν κανόνα τῆς μεταλήψεως, ἀνεγίνωσκε καὶ τὸν μέγαν κανόνα, ἔπειτα καὶ τοὺς δύο παρακλητικούς· τοιοῦτοι λοιπὸν σοφοὶ ἄνδρες ἠξεύρουσι καλῶτατα καὶ τὰ ξαφνικά, τοὺς βουρβουλάκους καὶ τὰ στοιχεῖα.

Ἄπαντας τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους ἄσπασαι κατ' ὄνομα ἀπὸ μέρους μου.

Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν.

6 Ἀπριλίου. Τορνατος ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Βιτυργίου ἐπρόβαλεν εἰς τὴν γενικὴν σύνοδον τῆς Γαλλίας, ὅτι μοναχοὶ καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀπλῶς ὅλος ὁ κληρὸς τῆς Γαλλίας, δὲν ἔπρεπε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς μὲ διάφορον ἔνδυμα. Ἐψήφισε λοιπὸν ἡ σύνοδος ὁμοθυμαδὸν τὴν κατάργησιν τῶν ἱερομοναχικῶν ἐνδυμάτων, καὶ δὲν ἔχουσι πλέον τὴν ἄδειαν οἱ καλόγηροι νὰ φοροῦσι διάφορα ἐνδύματα ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς, πάρεξ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἱερατικὴν συνήθη στολήν, ὅποταν δηλαδὴ ψάλλωσι τὴν ἀκολουθίαν, ἢ ἐπιτελοῦσι τὰ μυστήρια. Αὐτὸ θέλει σὲ φανῆ παράδοξον, μάλιστα προβαλλόμενον ἀπὸ ἐπίσκοπον, ὅταν ὁμῶς συλλογισθῆ τις, ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ἤγουν οἱ πρῶτοι ἀρχιερεῖς τῆς Ἐκκλησίας, ἀνώτεροι χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπὸ τοὺς σημερινούς, πανοσιωτάτους, θεοφιλεστάτους, πανιερωτάτους, μακαριωτάτους καὶ παναγιωτάτους, δὲν ἐφόρουσιν ἄλλο ἔνδυμα, πάρεξ ἐκεῖνο ὅπου ἐφόρει ὅλον τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅταν πρὸς τούτοις στοχασθῆ ὅτι αὐτὸ τὸ ἐξαιρετικὸν σκοτεινὸν καὶ μαῦρον ἔνδυμα, συνήργησεν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος εἰς τὸ ν' αὐξήσῃ τὸν τύφον καὶ τὴν αὐθάδειαν τῶν καλογήρων, μέχρις οὗ νὰ τὸ ὀνομάσωσι καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα, (ὡσὰν νὰ ἐρασοφόρησαν ποτὲ οἱ ἄγγελοι εἰς τοὺς οὐρανοὺς) καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τὴν ἡμετέραν ἀθλιότητα καὶ μωροσευλάχειαν, οἱ ὅποιοι ὑποκάτω εἰς αὐτὸ τὸ ἔνδυμα ἐσυγχύσαμεν τὸν ἀληθῶς καλὸν καὶ θεοσεβῆ καλόγηρον, μὲ τὸν ὑποκριτὴν καὶ θεομπαίκτην κακόγηρον, προσφέροντες ἐπίσης εἰς ὅλους τὴν αὐτὴν τιμὴν, ὅταν λέγω αὐτὰ καὶ συλλογισθῆ τις χωρὶς προλήψεως, εὐκόλα θέλει καταλάβῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς ἐκκλησίας ἢ λατρείᾳ

τοῦ θεοῦ καὶ ἡ βελτίωσις τῶν χριστιανικῶν ἠθῶν ἀπαι-
τεῖ τὴν κατάργησιν τῆς τοιαύτης παραλόγου διακρίσεως.

7 Ἀπριλίου. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Τορίνου ἦτον μία
ἕξις τῶν μαθητῶν τῆς Ἀκκαδημίας μὲ μερικοὺς ψωρομα-
νώλιδες ἐκ τοῦ κοινοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία λέγουσιν ὅτι κατέ-
παυσε τώρα, ὄχι ὁμως χωρὶς αἱματοχυσίαν.

Ἐλάβομεν πρὸς τούτοις τὴν εἰδήσιν ὅτι συνέβησαν
ἐπαναστάσεις καὶ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς παπικῆς ἐπι-
κρατείας. Αὐτὰ τὰ ἀλλεπάλληλα καὶ παράδοξα συμβε-
βηκότα φοβερίζουσιν ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης.
Ταύτην τὴν ὥραν ἄδεται ὅτι ἡ Αἰκατερίνα πέμπτει 29
πλοῖα τῆς λίνεας, φορτωμένα στρατιώτας, ἀλλὰ ποῦ ;
οὐδένας ἀκόμη δὲν ἤξεύρει· ὑποπτευόμεθα ὁμως, ὅτι εἶ-
ναι καθ' ἡμῶν. Ἐκαμνε καλὰ νὰ μὴν ἀνακατωθῆ εἰς
τὰς ὑποθέσεις τῶν Γάλλων, ἀλλὰ νὰ ἐνασχολεῖται ὅλως
διόλου νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀθλίους Γραικοὺς ἀπὸ τὴν τυ-
ραννίδα τῶν Τούρκων καὶ τῶν καλογήρων.

Καὶ πάλιν ἔρρωσο καὶ λύσον αὐτὴν τὴν μακρὰν καὶ
ἄνοστον καὶ παράδοξον σιωπὴν σου.

15 Ἀπριλίου. Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολήν μου μέχρι
τῆς παρούσης ἡμέρας καὶ ὥρας, διὰ νὰ σὲ γράψω καὶ τὸν
θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Σουηκίας, τὸν ὁποῖον μανθά-
νομεν σήμερον· ἀπέθανεν εἰς τὰς 29 Μαρτίου. Εἰς τὴν
ἀνατομὴν τοῦ σώματός του εὗρηκαν μεταξὺ τῶν ἄλλων
καὶ βόλιον τετράγωνον, τὸ ὁποῖον μῆτε ἡ φύσις μῆτε ἡ
τέχνη δὲν ἐδυνήθη νὰ εὐγάλη.

Ἐρρωσο καὶ πάλιν.

ἽΟλος Σός
Δ. Κ.

25 Ιουνίου 1792.

Φίλιππότη μου Πρωτοψάλτα,

Εἰς τὰς 15 Ἀπριλίου σέ ἔγραψα μίαν διεξοδικήν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας ὁ ἐπίλογος ἦτον ὁ φόνος τοῦ βασιλέως τῆς Σουηκίας. Τὰ νέα καὶ παράδοξα πολλαπλασιάζονται καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ σέ γράψω κἄν τὸ δεκατημόριον ἀφ' ὅσα ἢ ἐδῶ βλέπω, ἢ ἀπὸ τὰς διαφόρους γαζέτας μανθάνω, συμβαίνοντα εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, ἂν δὲν ἀλλάξω τὸν τρόπον τῶν ἐπιστολῶν μου, σημειῶν εἰς τρόπον γαζέτας τὰς διαφόρους περιπετείας τῶν πραγμάτων, τὴν ἡμέραν εἰς τὴν ὁποίαν συμβαίνουσιν ἢ μνηύονται. Ἄρχομαι λοιπὸν ἀπὸ τὴν σήμερον 18 Ἀπριλίου (καὶ σημειῶσαι ὅτι ἀκόμη ἐπιστολήν σου δὲν ἔλαβον), καὶ σέ ἀναγγέλλω, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τῆς Σουηκίας, ἐφανερώθησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς συνωμότας καὶ συμπράκτορας τοῦ φόνου, ἀπὸ τοὺς ὁποίους μερικοὶ ἔφυγον, οἱ δὲ περισσότεροι ἐπιάσθησαν καὶ ἐφυλακίσθησαν, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ὁ βαρῶνος Βιελκης, κληθεὶς παρὰ τοῦ Μινίστρου μίαν ὥραν ἀφοῦ ἐξεψύχησεν ὁ τρελλογουσταῦος, διὰ νὰ ἐξετασθῆ περὶ τοῦ φόνου, ἀπεκρίθη τοῦτον τὸν τρόπον: «Ὅχι μόνον ἐστάθην σύμβουλος αὐ-»
 » τοῦ τοῦ φόνου, ἀλλ' εἶμαι καὶ ἀρχηγὸς αὐτῆς τῆς συ-
 » νωμοσίας· ἂν ἐρωτᾷς διατί ἐκοινώνησα εἰς αὐτὴν τὴν
 » ἐπιβουλήν, σέ ἀποκρίνομαι, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πα-

» τριδος μου ἐζήτει ἀναγκαιώς τὸν θάνατον τοῦ βασι-
 » λέως. Ἄλλο περισσότερον δὲν ἔχω νὰ σὲ εἰπῶ· μόλις
 » τεταρτημόριον τῆς ὥρας ἔχω ἀκόμη νὰ ζήσω, ἐπειδὴ
 » ἐφαρμάκευσα τὸν ἑαυτὸν μου, διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ
 » τὴν ἐκδίκησίν σου, καὶ ἀποθνήσκω εὐχαριστημένος».

Ἄφοῦ ἀπέθνηκεν ἀπὸ τὸ φάρμακον (τὸ ὁποῖον εἶχε πῆν πρὶν
 νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν μινίστρον), ἐκολοσύρθη ὁ νεκρὸς του ἀπὸ
 τὸν δῆμιον, διὰ προσταγῆς τοῦ κράτους, εἰς τὰς πλα-
 τείας καὶ ρύμας τῆς πόλεως. Οἱ λοιποὶ φυλακωμένοι, με-
 ταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ αὐτουργὸς τοῦ φόνου, Ἀγκαστρό-
 μιος, δὲν ἐξετάσθησαν ἀκόμη. Ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως δια-
 δέχεται τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ νόμος εἶναι νὰ μὴν
 ἀνακηρύττεται βασιλεὺς πρὸ τῆς ἡλικίας τῶν δέκα ὀκτῶ
 ἐτῶν, διοικεῖ ὁ δούξ τῆς Σουδερμανίας, ἀδελφὸς τοῦ ἀπο-
 θανόντος βασιλέως τὴν βασιλείαν μέχρι οὐ νὰ φθάσῃ εἰς
 τὴν νόμιμον ἡλικίαν ὁ νῦν τεσσαρεσκαιδεκαέτης διάδοχος.

20 Ἀπριλίου. Σὲ ἔγραψα καὶ προλαβόντως, ὅτι ὁ αὐ-
 τοκράτωρ, ἡ Πρυσία, Σουηκία, Ῥωσσία καὶ Ἰσπανία,
 ἐτοιμάζοντο καθ' ἡμῶν. Αὐτῆς τῆς φοβερᾶς παρασκευῆς
 ἀρχηγός, ἡγεμὼν καὶ προστάτης ἦτον ὁ αὐτοκράτωρ,
 συνεπαγόμενος τοὺς λοιποὺς ὡς συμμάχους. Τὸ χειρίστον
 ὁμῶς ἦτον, ὅτι μῆτε ἔπαυον ἀπὸ τὸ νὰ συναθροίζωσι
 στρατεύματα, μῆτε ἐρωτώμενοι, ἀπεκρίνοντο σαφῶς ὅτι
 τὰ συνήθροιζον καθ' ἡμῶν. Ἐτόλμων καὶ ἐφοβοῦντο,
 ἤθελον καὶ δὲν ἤθελον, τὸ μὲν δι' ἄλλα τέλη κρύφια με-
 ταξὺ Ῥωσσίας, Πρυσίας καὶ αὐτοκράτορος (ἀπὸ τὰ ὁποῖα
 ὑποπτεύονται νὰ ἦτον καὶ ἓνας νέος μερισμὸς τῆς Πολω-
 νίας κτλ.), τὸ δὲ καὶ διότι βλέποντες τὰς ἐσωτερικὰς δι-
 χονοίας ἡμῶν, μάλιστα τὴν ταραχὴν τὴν ὁποίαν μέχρι
 τῆς παρούσης ἡμέρας καὶ ὥρας προξενοῦσιν εἰς ἡμᾶς οἱ

γυμνωθέντες καλόγηροι, ἤλιπζαν νὰ μᾶς ἰδῶσιν ἐξησθενημένους ἀπὸ τὰ οἰκεία ἡμῶν πάθη, καὶ τότε νὰ πέσωσιν ἐπάνω εἰς ἡμᾶς, καὶ μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν, ἢ νὰ μᾶς μερίσωσιν ὡς τοὺς Πολωνούς, ἢ νὰ μᾶς ἀναγκάσωσι νὰ δώσωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν τὴν προτέραν αὐτοδέσποτον καὶ ἀνυπεύθυνον ἐξουσίαν τῆς. Ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν μεταβολὴν τῆς Γαλλίας, τὴν στοχάζονται ὅλην οἱ βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ὡς κακὸν οἰωνόν, καὶ φοβοῦνται ἕκαστος μὴ διαδοθῆ καὶ εἰς τοὺς ἰδίους του ὑπηκόους, ὡς λοιμός. Ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς ὁμοθυμαδὸν μὲ τὴν σύνοδον ἐζήτησε πολλάκις ἀπὸ τὸν ἀποθανόντα Λεοπόλδον ἀπόκρισιν σαφῆ καὶ ἄδολον, διατί συνάξει στρατεύματα, τίς εἶναι ὁ σκοπὸς του, διατί συγκροτεῖ συμμαχίαν μετὰ τῶν ἄλλων βασιλείων· ὁ πονηρός σου Λεοπόλδος μᾶς ἀπεκρίνετο πάντοτε μὲ λόγους εἰρηνικούς, ὅτι τὰ μὲν στρατεύματα τὰ ἐσύναξε δι' ἰδίαν του ἀσφάλειαν, φοβούμενος καμμίαν ἀπροσδόκητον ἔφοδον τῶν Γάλλων, τὴν δὲ συμμαχίαν συνεκρότει, ἐπειδὴ πολλοὶ Γάλλοι, ἐξεπαρθέντες ἀπὸ τὴν ἰδίαν πολιτικὴν μεταβολὴν, περιήρχοντο τὰς λοιπὰς βασιλείας, διεγείροντες τὰ ἔθνη εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τοὺς ἰδίους των ἡγεμόνας. Βλέποντες, ὅτι ὁ Λεοπόλδος ζητεῖ νὰ μᾶς κοιμίσῃ, ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς συνόδου ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ ἀποφασιστικῶς, νὰ ἀπολύσῃ τὰ στρατεύματά του, ἂν θέλῃ νὰ εἰρηνεύῃ μὲ ἡμᾶς. Ὁ θάνατος τὸν ἐμπόδισεν ἢ νὰ ἐκβάλῃ πλέον τὸ προσωπεῖον καὶ νὰ κινήσῃ καθ' ἡμῶν, ἢ νὰ παύσῃ ἀπὸ τὸ νὰ μᾶς ἐπηρεάζῃ. Πολλῶν γνώμη εἶναι, ὅτι ἤθελε κάμῃ τὸ δεύτερον, διότι ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, αὐτὸς ἤθελεν ἦτον ὁ πλέον ἀναπολόγητος, ἂν ἔδυσσεσταιτο οὕτω σκληρῶς εἰς τὴν νέαν μεταβολὴν τῆς Γαλλίας,

ἐπειδὴ πολλοὺς νέους νόμους τῶν Γάλλων ἐνομοθέτησεν αὐτὸς αὐτεπάγγελτος καὶ χωρὶς γενικὴν συνάθροισιν, ὅταν ἦτον ἔτι δούξ τῆς Ἐτρουρίας. Ὁ διάδοχός του Φραγκίσκος, βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ἠθέλησε καὶ αὐτὸς νὰ μᾶς διατρίβῃ τὸν καιρὸν κατὰ μίμησιν τοῦ πατρός του, μὲ ἀποκρίσεις ἀδιορίστους καὶ ἀμφιβόλους. Τέλος πάντων ὁ ἡμέτερος Λουδοβίκος (ὅστις τανῦν φαίνεται εἰλικρινῶς ὁμόψυχος μὲ τὸ ἔθνος) ὑπῆγε σήμερον τὸ πρῶτὸ εἰς τὴν σύνοδον καὶ παρέστησεν εἰς αὐτήν, ὅτι μὴ δυνηθεῖς μέχρι τῆς σήμερον νὰ λάβῃ τελείαν πληροφορίαν εἰρήνης, μήτε ἀπὸ τὸν γυναικάδελφόν του Λεοπόλδον, μήτε ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν του Φραγκίσκον, βλέπων ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς τῆς Γαλλίας, καὶ φοβούμενος μήπως καταδράμωσιν ἐξαίφνης πανταχόθεν οἱ ἡμέτεροι ἐχθροί, ὅποταν μᾶς εὐρωσιν εἰς παντελεῖ ἀδυναμίαν, ἔκριεν εὐλογον νὰ κηρύξωμεν ἡμεῖς πρῶτον τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Φραγκίσκου, χωρὶς νὰ προσμένομεν περαιτέρω. Ἡ σύνοδος συγκατανεύσασα εὐθὺς εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ βασιλέως, ἐκήρυξε διὰ ψήφισματος σήμερον 20 Ἀπριλίου πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας.

21 Ἀπριλίου. Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐκηρύχθη, καθὼς σὲ εἶπα παρὰ τῶν Γάλλων ὁ πόλεμος, καὶ τὸ μεσονύκτιον ἐπέμψθησαν τριάκοντα ταχυδρόμοι κατὰ διαφόρους πόλεις καὶ χώρας, φέροντες τὸ ψήφισμα τῆς συνόδου διὰ νὰ κινήσωσιν εὐθὺς τὰ γαλλικὰ στρατεύματα πρὸς τὰ σύνορα τῆς Γερμανίας. Ἐμεινε τώρα νὰ ἰδῶμεν, ἂν οἱ σύμμαχοι τοῦ Φραγκίσκου τὸν βοηθήσωσι, καθὼς ὑπεσχέθησαν. Ἄν αὐτὸ συμβῇ, καθὼς εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλει συμβῇ, ὁ φόβος εἶναι μέγας δι' ἡμᾶς. ἀλλ' ὅμως πρέπει νὰ σὲ εἰπῶ καὶ τοῦτο, ὅτι ἔχομεν καὶ ἐλπίδας πολλὰς νὰ

διασκεδάσωμεν αὐτὸ τὸ φοβερὸν νέφος τῶν ἐχθρῶν, τὸ μὲν ἐπιστηριζόμενοι εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας, τὸ δὲ ἔχοντες καὶ μεγάλα παραδείγματα παλαιὰ καὶ νέα ἔθνῶν ἀσυγκρίτως μικροτέρων καὶ κατὰ τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὰ χρήματα ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὰ ὅποια μὲ ὄλον τοῦτο ἔμειναν ἀνίκητα ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς καὶ φοβεροὺς ἐχθροὺς των. Στέκομαι θεατῆς περιέργως νὰ ἰδῶ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς παραδόξου περιπετείας. Μόνον τὸ γαλλικὸν ἔθνος μεταξὺ τῶν ἔθνῶν τῆς Εὐρώπης ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τῆς δόξης τῶν ἡμετέρων προγόνων κατὰ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας· αὐτοὶ τὸ ἠξέουρουσι καὶ τὸ καυχῶνται, καὶ πολὺ ἐπαίρονται ὅτι καὶ ὑπερέβησαν τοὺς Ἕλληνας, διότι οἱ Γάλλοι μεταξὺ τῶν πολλῶν δώρων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ἔχουσι καὶ τὸ προτέρημα νὰ ἦναι τρελλοὶ καὶ ἀλαζόνες. Ἄν ἐπιτύχωσι καὶ τοῦτο τὸ νὰ φανῶσιν ὑπέρτεροι τῶν ἐχθρῶν καὶ ὑπερασπίσωσι τὴν νέαν νομοθεσίαν των, ὅλαι τοῦ τμηρχανᾶ τῆς Μαγνησίας αἱ ἀλύσεις δὲν θέλει εὐρεθῶσιν ἱκαναὶ νὰ κρατήσωσιν ἓνα μόνον ἀπὸ αὐτούς. Ἄλλοίμονον ὁμως εἰς αὐτοὺς ἂν τοὺς κυριεύσῃ ἡ δειλία, καὶ ὑπογράψωσιν εἰς τὰ ζητήματα τῶν ἐχθρῶν· θέλει καταστῶσι μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ πρῶτος ἐγὼ θέλει τοὺς πτύσω εἰς τὸ πρόσωπον (καθὼς τὸ λέγω πρὸς πολλοὺς Γάλλους ἀνυποστόλως καθημέραν), τὸ μὲν ὄνειδιζων τὴν μεγαλαυχίαν των τὸ δὲ καὶ ἐκδικῶν τὸ γένος μου, τὸ ὅποιον σκληρῶς αὐτοὶ πολλὰκις (ἀγκαλὰ δικαίως) ὠνειδισαν διὰ τὸν ζυγόν, τὸν ὅποιον ὑποφέρει ἀπὸ τοὺς χαμάληδες.

22, 23 καὶ 24 Ἀπριλίου. Ἀδύνατον εἶναι νὰ σὲ περιγράψω τὴν χαρὰν, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἀκράτητον ὄρμην, τὴν ὅποιαν ἔδειξεν ὄλον τὸ ἔθνος εἰς τὴν ἀπό-

φασιν τοῦ πολέμου, δὲν ἀκούεις ἄλλο, πᾶρεξ «ἐλευθερίαν ἢ θάνατον». Προχθές, χθές καὶ σήμερον, τρεῖς ἡμέρας, παρεστάθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι εἰς τὴν γενικὴν σύνοδον, προσφέροντες ἐκούσια δῶρα χρυσοῦ, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου, ὅχι μόνον Γάλλοι, ἀλλὰ καὶ ξένοι, ἐκ πολλοῦ κατοικοῦντες εἰς τὴν Γαλλίαν, ἢ ἐπιδημήσαντες μὲ σκοπὸν νὰ κατοικήσωσιν, ἀφοῦ μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ τῆς κατάστασις. Ἕνας Γερμανὸς ὀνομαζόμενος Κλότσιος, ἄνθρωπος μεστὸς ἀπὸ πνεῦμα καὶ προκοπὴν, ἀλλὰ καὶ τρελλὸς ὀλίγον (τὸν ὅποιον λέγουσι νὰ ἦναι ἀνεψιὸς τοῦ ἀλιτηρίου Παυίου τοῦ διασύραντος τοὺς Γραικοὺς εἰς τὰ συγγράμματά του) ἐπρόσφερε δῶρον ἐκούσιον διὰ τὸν πόλεμον δώδεκα χιλιάδας λιτρῶν γαλλικῶν. Ἐπρόβαλεν ἕνας ἀπὸ τὴν σύνοδον, ὅτι ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτὰ τὰ ἐκούσια δῶρα, ὅχι εἰς δαπάνην τοῦ πολέμου, ἀλλὰ νὰ τὴν κηρύξωσιν διὰ τῶν γαζετῶν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην ὡς ἀμοιβὰς διὰ τοὺς στρατιώτας τῶν ἐχθρῶν, ὅσοι, ἀφήσαντες τὴν σημαίαν τῶν ἄλλων βασιλείων, αὐτομολήσωσι πρὸς τοὺς Γάλλους, πρὸς τοὺς ὁποίους νὰ ὑποσχεθῶσι προσέτι καὶ κτήματα ἀκίνητα, ἤγουν χωράφια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἀνήκοντα εἰς τοὺς φυγάδας εὐγενεῖς, ἂν ἀφήσαντες τὰς ἰδίας πατρίδας, θελήσωσι νὰ κατοικῶσιν εἰς τὴν Γαλλίαν. Αὐτὸς εἶναι ἕνας τρόπος ἐπιτήδειος νὰ ἐκμαυλίσωσι τοὺς στρατιώτας τῶν ἐχθρῶν, καὶ οὐαὶ εἰς τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς ἂν λάβῃ ἔκβασιν.

Οὗτος ὁ πόλεμος, φίλε μου, δὲν ὁμοιάζει τῶν ἄλλων πολέμων· θέλει ἦναι σκληρὸς καὶ φθοροποιὸς, ἂν οἱ Γάλλοι ἀληθῶς μιμηθῶσι τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους καυχῶνται νὰ ὑπερέβαλον, ἢ θέλει εἶναι μία γελοιώδης γα-

λεομουμαχία, ἂν λησμονήσαντες τὰς νῦν μεγαλαυχίας των κλίνωσιν ὡς ὄνοι τὰς κεφαλὰς εἰς τὴν ῥάβδον τοῦ Φραγκίσκου καὶ τῶν συμμάχων του. Οὐδεὶς οἶδε τὸ μέλλον, ἐλπίζω ὅμως ὅτι θέλει τὸ τελειώσει μὲ ἄσπρον πρόσωπον· ἡ χαρά, καθὼς σὲ εἶπα, εἶναι κοινὴ εἰς ὅλους καὶ εἰς τοὺς φίλους δηλαδὴ τῆς νέας πολιτικῆς καταστάσεως, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν νὰ θριαμβεύσωσι, καὶ εἰς τοὺς ἐχθροὺς αὐτούς, μάλιστα τοὺς ἐξωσθέντας καλογήρους, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν εἰς ἐναντίας τὸν θρίαμβον τῶν ἐχθρῶν διὰ νὰ ἀπολαύσωσι καὶ πάλιν τὸν ἀρχαῖον πλοῦτον, τὴν ἀρχαίαν δόξαν καὶ τὴν ἀρχαίαν τρυφήν. Λανθάνονται ὅμως οἱ ἄθλιοι, διότι καὶ ἂν νικηθῶσιν οἱ Γάλλοι, καὶ τὰ παλαιὰ χρέη τῆς βασιλείας, καὶ ὅσα νέα θέλει προξενήσει ὁ πόλεμος, δὲν θέλει ποτὲ συγχωρήσουν τὸ νὰ ἀνταποδοθῶσιν εἰς τοὺς καλογήρους τὰ δικαίως ἀφαιρεθέντα ὑπέρμετρα καὶ ἀντίχριστα κτήματα.

25. Ἀπριλίου. Τὰ ἐκούσια δῶρα προσφέρονται καθ' ἐκάστην ὥραν. Σὲ ἔγραψα ὅτι ἡ Ῥωσσία ἠτοίμαζε 29 καράβια τῆς λίνεας διὰ τὴν Μεσόγειον Θάλασσαν. Γνώμη πολλῶν εἶναι ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν Μασσαλίαν καὶ τὴν νῆσον τῆς Κόρσικας, ὡς ἀνηκούσας εἰς τὴν Γαλλίαν· ἄλλοι δὲ φαντάζονται τώρα, ὅτι ἡ Ῥωσσία ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς Γαλλίας, εἴτε μὲ τοὺς παλαιούς, εἴτε μὲ νέους νόμους θέλει νὰ κυβερνᾶται, ἀλλὰ μεταχειρίζεται τὴν εὐκαιρίαν καὶ πρόφασιν τοῦ γαλλικοῦ πολέμου, διὰ νὰ ἀπατήσῃ τὸν πανοῦργον μινίστρον τῆς Ἀγγλίας, τὸν Πίτ, ὅστις δὲν τὴν ἄφησε νὰ περάσῃ τὰ καράβιά της ὅταν ἐπολέμει τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ τώρα ἐχθρὸς ὢν κρυπτὸς τῆς Γαλλίας, καὶ εἰρηνευούσης ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ τῆς βασιλείσσης μετὰ τῶν Τούρκων,

δὲν θέλει ἐναντιωθῆ. Ἄφοῦ ἄπαξ περάσωσι τὰ καράβια, ἂν εὕρῃ τοὺς Γάλλους δαμασμένους ἀπὸ τὸν Φραγκίσκον ἀρπάζει μὲ εὐκολίαν τὴν Κόρσικαν, καὶ προσορμίζει τὰ πλοῖά της, ἕως νὰ συγκροτήσῃ δεύτερον πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους. Ἄν ἐξ ἐναντίας οἱ Γάλλοι φερθῶσιν ἀνδρείως, ἐπινοεῖ πάλιν καμμίαν ἀφορμὴν, (καὶ ἀφορμαὶ ποτὲ δὲν λείπουσι) κατὰ τῆς ἀνοήτου Τουρκίας, καὶ κηρύττει τὸν πόλεμον. Αὐτὴ ἡ μαντεία δὲν εἶναι ἀπίθανος, καὶ ἤθελεν ἦτο πρᾶγμα νόστιμον καὶ περιέργον νὰ ἀπατήσῃ ἡ πανοῦργος Λίκατερίνα τὸν πανοῦργον Πίτ.

27 Ἀπριλίου. Τὰ δῶρα πολλαπλασιάζονται καθ' ἐκάστην. Ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά ἀνήλικα, πλούσιοι, πτωχοί, πραγματευταί, τεχνῖται, προσφέρουσι ἐκαστος καθὼς εὐπορεῖται ἢ θέλει εἰς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Εἶναι τόσος ὁ ἐνθουσιασμός, ὥστε δὲν θέλει μὲ φανῆ παράδοξον, ἂν μόνῃ αὐτῇ ἡ εἰδησις καταπλήξῃ τοὺς ἔχθρους, καὶ ἀλλάξωσι τοὺς σκοποὺς καὶ λόγους των. Ἡ Δανία παρακινήθεισα ἀπὸ τὴν Ῥωσσίαν, διὰ νὰ κοινωνήσῃ μὲ τοὺς λοιποὺς συμμάχους κατὰ τῆς Γαλλίας, ἀπέβαλε τὴν αἴτησιν λέγουσα, ὅτι δὲν ἔχει οὐδεμίαν εὐλογοφανῆ αἰτίαν νὰ ἐνοχλήσῃ τὴν Γαλλίαν. Εἶμαι ὅλος ἐκστατικός, δὲν ἤξεύρω μῆτε τί νὰ συλλογισθῶ, μῆτε τί νὰ εἰπῶ, μῆτε τί νὰ προβλέψω καὶ νὰ προμαντεύσω. Ὅταν ἐνθυμηθῶ τῶν ἡμετέρων προγόνων τὰ τρόπαια, εὐκολον κρίνω τῶν Γάλλων τὸν θρίαμβον κατὰ πάσης τῆς Εὐρώπης: ὅταν ἐξ ἐναντίας στοχασθῶ, ὅτι εὐρίσκονται μεταξύ τῶν Γάλλων πολλοὶ οὐτιδανοὶ καὶ κακεντρεχεῖς ἄνθρωποι, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀνθρωπίσκοι, ὅτι οἱ γυμνωθέντες καλόγηροι, ὡς λέοντες ὠρυόμενοι, περιέρχονται ζητοῦντες τρόπους παντοίους (μάλιστα τὴν παροῦσαν ὥραν) νὰ

διεγείρωσι τὸν λαὸν διὰ νὰ εὐκολύνωσι τὴν εἰσοδὸν τῶν ἐχθρῶν εἰς τὴν Γαλλίαν, φοβοῦμαι μήπως συμβῆ καμμία προδοσία, καὶ συναπολεσθῆ ὁ δίκαιος μετὰ τοῦ ἀσεβοῦς. Ὅπως ἂν ἀκολουθήσῃ τὸ πρᾶγμα, στέκω ἔτοιμος ἢ νὰ πτύσω ἢ νὰ στεφανώσω τοὺς Γάλλους. Ὅστις προτιμᾷ τὴν αἰσχρὰν ζωὴν ἀπὸ τὸν ἐνδοξὸν θάνατον εἴτε Γάλλος, εἴτε Γραικός, αὐτὸς εἶναι ἀνέξιος καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ νὰ ὀνομάζεται ἄνθρωπος.

»Οὐκ ἂν πριαίμην οὐδενὸς λόγου βροτόν,

»Ὅστις κεναῖσιν ἐλπίσι θερμαίνεται.

»Ἄλλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ τεθνηκέναι

»Τὸν εὐγενῆ χρεΐ»

Τοιαῦτα λέγοντα τὸν Αἴαντα εἰσάγει εἰς τὴν τραγωδίαν ὁ Σοφοκλῆς, καὶ τοιαῦτα ἦσαν τὰ φρονήματα τῶν Ἑλλήνων, τὰ ὅποια ἐν ὄσῳ εἶχον, τοὺς ἔτρεμεν ἢ φοβερά βασιλεία τῶν Περσῶν· ἀφοῦ τὰ ἔχασαν, ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Καὶ αὐτὸ μὲ ὅλον τοῦτο δὲν ἦτον τόσον δεινόν, διότι οἱ Ῥωμαῖοι ἦσαν ἔθνος γενναῖον καὶ φωτισμένον ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ νὰ δουλωθῶσι τέλος πάντων ἀπὸ Μουσταφάδας, Χασάνιδας, Ἰμπραήμιδας, καὶ ἄλλους τοιοῦτους ἠλιθίους, ἀγενεῖς καὶ ῥυπαροὺς διαβόλους, αὐτὸ βέβαια. . . . ἀλλ' ὁ κάλαμος πίπτει ἀπὸ τὰς χεῖράς μου, αἱ δυνάμεις τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦς μου παραλύονται, καὶ δὲν ἤξεύρω πλέον τί νὰ εἰπῶ, ὅσακις συλλογισθῶ αὐτὴν τὴν ἀξιοθρήνητον περιπέτειαν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους.

28 Ἀπριλίου. Τὰ δῶρα δὲν παύουσι καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν. Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ῥητορικωτάτην δημηγορίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε προχθὲς ἓνας ἀπὸ τοὺς συγκλητικούς, ὀνομαζόμενος Φραγκίσκος κατὰ τῶν καλογή-

ρων καὶ κατὰ τῆς παπικῆς αὐλῆς, ἡ ὁποία κρυφίως τοὺς ὑπερασπίζει καὶ τοὺς διδάσκει τὴν ὀχλαγωγίαν. Μετ' αὐτὴν τὴν δημηγορίαν, ἣτις ἐκράτησε δύο ὥρας, ἔδωκε ψήφισμα ἡ σύνοδος τοῦ νὰ ἐξοριζέται, ὅστις καλόγηρος εἰς τὸ ἐξῆς ἤθελεν εὐρεθῆ διεγείρων φανερῶς ἢ κρυφίως τὸν λαὸν κατὰ τῆς νέας νομοθεσίας. Γνώμη ἦτον τινῶν νὰ τοὺς ἐξορίσωσιν ὅλους εἰς τὴν Ρώμην καὶ βέβαια ἤθελε λιμοκτονήσωσιν οἱ παπάδες τῶν Γάλλων τοὺς παπάδες τῆς Ρώμης, ἂν ἔφθαναν ὅλοι ἐκεῖ ἐνταυτῷ γυμνοί, πεινῶντες καὶ μὲ μεγάλην ὄρεξιν· ἀλλ' ἡ σύνοδος θέλουσα νὰ προσφερθῆ μὲ αὐτοὺς σπλαγχνικώτερον, διέταξε τὸ νὰ ἐξέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὅστις ἤθελεν εὐρεθῆ παραβάτης καὶ νὰ ὑπάγῃ ὅπου θέλει.

Πρώτη Μαΐου. Σήμερον ἐμάθομεν τὴν πρώτην συμβολὴν τοῦ πολέμου, ἡ ὁποία συνέβη εἰς τὰς 28 Ἀπριλίου μεταξὺ Γάλλων καὶ Αὐστριακῶν· ἀλλ' ἂν ἴσως καὶ αἱ μέλλουσαι συμβολαὶ ἦναι ὡς αὕτη, οὐαὶ εἰς τοὺς Γάλλους! ἡ φθορὰ δὲν εἶναι βέβαια μεγάλη, ἀλλ' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἔγινεν, εἶναι φοβερός, αἰσχρὸς καὶ ἐπικίνδυνος. Ὁ δυστυχῆς Διλλων, στρατηγὸς ἐνὸς μικροῦ συστήματος στρατιωτῶν Γάλλων τρέχει πρὸς τὸ Τορνὲ διὰ νὰ κτυπήσῃ τοὺς Αὐστριακοὺς. Εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς συμβολῆς, ἐξ ἧ ἑπτὰ ἀλιτήριοι Γάλλοι στρατιῶται φωνάζουσιν εἰς ὅλην τὴν παράταξιν « Ἐπροδόθημεν στρατιῶται ὁ στρατηγὸς Διλλων μᾶς προδίδει εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς »· ἡ φάλαγξ ὅλη ταράσσεται, θορυβεῖται, σκορπίζεται, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θόρυβον, ἀφήνω σε νὰ στοχασθῆς, πόσον ἦτον εὐκολὸς ἡ νίκη εἰς τοὺς ἐχθρούς. Δὲν ἔφθανεν αὐτό, ἀλλ' εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ ταραχὴν, αὐτοὶ οἱ ἀλιτήριοι ἢ ἄλλοι ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς ἀρπάζουσι τὸν

ἄθλιον Δίλλωνα τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν θουσιάζουσι, ὡς προδότην, αὐτὸν καὶ δύο ἄλλους ἀξιωματικούς. Αὐτὴ ἡ θλιθερὰ εἶδησις ἐπροξένησεν ἐδῶ μεγάλην σύγχυσιν, καὶ τὸ χειρότερον ὑποψίας φοβερὰς κατὰ τῆς αὐλῆς τοῦ Λουδοβίκου καὶ μάλιστα αὐτῆς τῆς βασιλίσσης. Οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς τῆς ἀθλίας βασιλίσσης (καὶ ἔχει πολλοὺς), τὴν διαβάλλουσι ὡς αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ θορύβου, φανταζόμενοι, ὅτι αὐτὴ ἔδωκε κρυφίας προσταγὰς τοῦ νὰ προξενηθῇ μία τοιαύτη σύγχυσις· ἄλλοι αἰτιῶνται τοὺς καλογήρους. Αὐτὰ ὅλα εἶναι δυνατὰ καὶ πιθανά, δὲν εἶναι ὁμως φανερά καὶ ἀποδεδειγμένα. Ὅπως καὶ ἂν ἦναι ἡ αὐλὴ τρέχει μέγαν κίνδυνον καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν, καὶ μὴ σέ φανῇ παράδοξον ἂν σέ γράψω καμμίαν ἡμέραν τὸν φόνον αὐτοῦ τοῦ ἀθλίου βασιλέως καὶ τῆς γυναικὸς του. Ἡ μεγάλη του δυστυχία εἶναι, ὅτι ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν προστατῶν τῆς νέας καταστάσεως ἔχει ἐπισήμους ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι ἐπιβουλεύονται τὴν ζωὴν του, ἢ καὶ σπουδάζουσι νὰ τὸν παραστήσωσι ὡς ἀνάξιον τοῦ θρόνου, καὶ οὕτω νὰ τὸν καθαιρέσωσι ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ του οἱ ἀδελφοί, οἱ φυγάδες μὲ τοὺς ὀπαδοὺς των τὸν μέμφονται ὡς αἴτιον ὅλης ταύτης τῆς μεταβολῆς, διὰ τὸ νὰ ἐφάνη κατὰ πολλὰ ἤπιος περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ συγκαταβατικὸς εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ λαοῦ. Ὅθεν σπουδάζουσι καὶ αὐτοὶ νὰ τὸν σύρωσι εἰς τὴν Γερμανίαν ἐκόντα ἢ ἄκοντα καὶ ἀφοῦ μίαν φορὰν τὸν ἀπομακρύνουσι ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ὁ σκοπὸς των εἶναι νὰ τὸν καθαιρέσωσι, νὰ βασιλεύσωσι ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἀνήλικον υἱόν του, καὶ οὕτω βοηθούμενοι ἀπὸ τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, νὰ ἐμβῶσι εἰς τὴν Γαλλίαν.

2 Μαΐου μέχρι τῆς 24. Εἰς ταύτας τὰς 23 παρελθού-

σας ἡμέρας συνέβησαν πολλά, ἀλλ' ἐγὼ πρέπει νὰ συν-
τέμω, ἐπειδὴ εἶναι τῶν ἀδυνάτων ἀδυνατώτατον νὰ σὲ
γράφω λεπτομερῶς τὰ πάντα. Χθὲς καὶ σήμερον ἐγεννή-
θησαν πάλιν ὑποψίαι μεγάλαι περὶ τῆς φυγῆς τοῦ βασι-
λέως· διέβαλον εἰς τὴν σύνοδον τὴν βασιλίσσαν, ὡς αἴ-
τιον πάντων τῶν ἐνεστώτων καὶ τῶν μελλόντων κακῶν,
εἶπον, ἀλλὰ χωρὶς ἀπόδειξιν, ὅτι τὰς νύκτας κρατεῖ κρυ-
πτὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον μὲ τοὺς πιστοὺς τῆς συμ-
βουλεύεται καὶ ζητεῖ τὰ μέσα τοῦ νὰ εἰσάξῃ τὰ στρα-
τεύματα τοῦ ἀνεψιοῦ τῆς Φραγκίσκου εἰς Γαλλίαν. Εὐρι-
σκόμεθα εἰς φοβεράς περιστάσεις.

29 Μαΐου ἑσπέρας ὥρα δεκάτη. Θόρυβος μέγας εἰς ὅλην
τὴν πόλιν, περιέρχονται εἰς τὰς πλατείας ἐκ προσταγῆς
τῶν ἀρχόντων, καὶ κτυποῦσι τὰ τύμπανα, συναζοῦσι καὶ
ἐξοπλίζουσι τοὺς στρατιώτας, καὶ τρέχουσι πρὸς τὸ βασι-
λικὸν παλάτιον, ἐπειδὴ ἐσπάρη λόγος ὅτι ταύτην τὴν
νύκτα μέλλει νὰ φύγῃ ὁ βασιλεὺς ἀπὸ τὸ Παρίσιον.

30 Μαΐου. Ἐκράτησεν ὁ θόρυβος ὅλην τὴν νύκτα. Τὸ
κακὸν εἶναι ὅτι εἰς τοιαῦτα δεινά, ὄντες παρόντες, δὲν
δυνάμεθα μὲ ὅλον τοῦτο νὰ ἀνακαλύψωμεν τὴν ἀλήθειαν·
ὀφθαλμοὺς ἔχομεν καὶ οὐ βλέπομεν, ὠτα ἔχομεν καὶ οὐκ
ἀκούομεν, μόνον ἡμῶν τὸ στόμα λαλεῖ ἀλόγως καὶ ἀδια-
κρίτως καὶ ὅσα ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ τοὺς οὖς οὐκ
ἤκουσε. Πολλοὶ θέλουσιν, ὅτι ἡ ὑποψία τῆς φυγῆς τοῦ
βασιλέως δὲν ἦτον χωρὶς θεμέλιον, ἄλλοι ἐξ ἐναντίας
στοχάζονται, ὅτι οἱ ἐχθροὶ του ἐπενόησαν αὐτὴν τὴν δια-
βολίην, διὰ νὰ διεγείρωσι τὸν λαόν, μὲ σκοπὸν καὶ ἐλπίδα
ὅτι εἰς τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ εἰς τὸν μέγαν θόρυβον,
ἤθελεν εὐρεθῆ τις νὰ τὸν θανατώσῃ. Σὲ εἶπον ἄλλοτε ὅτι
ἡ σύνοδος ἐσυγχώρησεν εἰς τὸν βασιλέα νὰ συγκροτήσῃ

τάγμα σωματοφυλάκων ἰδίων του, χιλίους ὀκτακοσίους στρατιώτας· τώρα ὑπωπευθῆσαν ὅτι οἱ ἰδιοὶ του σωματοφύλακες ἔμελλον νὰ εὐκολύνωσι τὴν φυγὴν τοῦ βασιλέως, συνοδεύοντες καὶ εὐγάνοντες αὐτὸν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν. Ἐμήνυσε λοιπὸν πρὸς τὸν βασιλέα ἡ σύνοδος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ λαὸς ὑποπεύεται τοὺς σωματοφύλακας του, ὡς ἐπιβούλους καὶ ἐχθροὺς τῆς πατρίδος, τὸν παρακαλεῖ νὰ τοὺς ἀπολύσῃ καὶ νὰ συγκροτήσῃ νέον τάγμα σωματοφυλάκων, ἰσάριθμον μὲ τὸ πρῶτον· ὁ βασιλεὺς χωρὶς ἀντιλογίαν συγκατένευσεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς συνόδου.

Ἰουνίου α'. Ἐλάβομεν τέλος πάντων καὶ τὴν ἀποκρίσιν τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία μᾶς βεβαιώνει, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν καταδρομὴν τῶν λοιπῶν βασιλέων, ὁ σκοπὸς της εἶναι νὰ μείνῃ οὐδετέρα. Εἰς αὐτὴν τὴν καλὴν ἀπόφασιν τοὺς ἔφερον ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Αὐτοδούνου, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν, ὁ φόβος τοῦ λαοῦ τῆς Ἀγγλίας· μὲ ὅλας ὁμῶς αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις δύσκολον εἶναι νὰ πιστεύσῃ τις τὸν πονηρὸν Πίτ. Ἡ Λουσιτανία φαίνεται καὶ αὐτὴ οὐδετέρα, ἡ Ἰσπανία καὶ Σαρδηνία, ἀγκαλὰ παρασκευάζονται, δὲν μᾶς εἶπαν ἀκόμη τίποτε. Ἡ Ρωσία μήτε αὐτὴ δὲν ἄνοιξε τὸ στόμα, ἀλλὰ μανθάνομεν ὅτι τὰ στρατεύματά της κινουσι κατὰ τῆς Πολωνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφάνερωσε διὰ τοῦ πρέσβεως της ὅτι ἡ νέα μεταβολὴ δὲν τὴν ἀρέσκει· ὁ λαὸς τῆς Πολωνίας ἔδειξε μεγάλην ἀγανάκτησιν καὶ μίαν ἐσπέραν συνέτριψαν ὅλα τὰ ὑαλία τῶν παραθύρων τοῦ μεγάλου καγκελλαρίου τῆς Πολωνίας, διὰ τὸ νὰ ἐγεύθη τὸ μεσημέριον εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ ῥωσικοῦ πρέσβεως. Μόνον τῆς Προυσίας τὰ στρατεύματα μανθάνομεν σήμερον ὅτι ἐκίνησαν ἐρχόμενα εἰς βοήθειαν τῆς Ἀουστρίας.

3 'Ιουνίου. Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω τὴν ἐπιστολήν σου γεγραμμένην τῇ α' Μαρτίου εἰς τὴν ὁποίαν θέλει σὲ ἀποκριθῶ μετ' ὀλίγον συντόμως.

8 'Ιουνίου. Οὐδεμία ἡμέρα ἐπέρασεν, ἀφοῦ ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐπροσφέρθησαν δῶρα παρὰ τοῦ λαοῦ. Πολλοὶ Ἄγγλοι ἐπεμψαν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Ἄγγλιαν δῶρα· σήμερον ἔστειλαν καὶ ἀπὸ τὴν Ἴρλανδὶαν μερικοὶ πραγματευταὶ διαφόρους ποσότητας ἀργυρίου.

20 'Ιουνίου. Ἡμέρα φοβερά! Σὲ ἔγραψα ἀνωτέρω, ὅτι μὴ σὲ φανῆ παράδοξον, ἂν σὲ γράψω καμμίαν ἡμέραν τὸν φόνον τοῦ βασιλέως· αὐτὴ ἢ δυστυχῆς πρόρρησις ἐνδέχεται νὰ τελειωθῆ σήμερον. Εἶναι τέσσαρες ἢ πέντε ἡμέραι, ἀφ' οὐ ἐπροσμένομεν τὸν σημερινὸν θόρυβον. Μεταξὺ τῶν νέων νόμων εἶναι καὶ οὗτος, ὅτι ἡ μὲν σύνοδος νὰ θέτῃ τοὺς νόμους, νόμων ὅμως δύναμιν νὰ μὴν ἔχωσιν, ἂν δὲν τοὺς ἐπικυροῖ καὶ ὁ βασιλεὺς. Ὁ βασιλεὺς κατὰ τὴν νέαν νομοθεσίαν ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ κυρώσῃ τὸν νόμον δύο συνόδων διετῶν, ἤγουν τέσσαρα ἔτη· παραδειγματος χάριν, ἂν μία σύνοδος νομοθετήσῃ τι, ὁ δὲ βασιλεὺς δὲν τὸ κρίνῃ δίκαιον, δύναται νὰ μὴν ὑπογράψῃ εἰς αὐτὸν τὸν νόμον· ἂν παρελθούσης τῆς διετίας τῆς συνόδου, ἢ μετ' αὐτὴν σύνοδος ζητήσῃ πάλιν τὸν αὐτὸν νόμον, ὁ βασιλεὺς ἔχει καὶ πάλιν (ἂν θελήσῃ) τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀποβάλλῃ τὴν αἴτησιν τῆς δευτέρας συνόδου. Ἄν ὅμως μετὰ τὴν δευτέραν διετίαν ἢ τρίτην σύνοδος ἐπιμεινῇ εἰς τὸ νὰ προβάλλῃ ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν νόμον ὁ βασιλεὺς τότε χρεωστεῖ ἐξ ἅπαντος νὰ τὸν ἐπικυρώσῃ. Σὲ ἔγραψα ἀνωτέρω ὅτι ἡ σύνοδος ἔδωκε ψήφισμα κατὰ τῶν ὀχλαγωγῶν καλογήρων νὰ ἐξορίζωνται ἀπὸ τὴν βασιλείαν.

Αὐτὸ τὸ ψήφισμα ὁ βασιλεὺς, ἢ κακῶς συμβουλευόμενος, ἢ (τὸ ὅποιον εἶναι πιθανόν) καὶ φοβούμενος μὴ ἀγριώσῃ περισσότερον τοὺς πανοσιωτάτους, οἱ ὅποιοι, καὶ ἂν τοὺς ἐμποδίσῃς νὰ ταράττωσι φανερῶς τὸν λαόν, ἔχουσιν ἄλλο φοβερὸν καὶ κρυπτὸν μέσον, τὸ τῆς ἐξομολογήσεως, διὰ νὰ κάμνωσι τὰ θελήματά των, δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ κυρώσῃ με τὴν ὑπογραφήν του. Τὰς ἀκολούθους ἡμέρας ἔδωκεν ἄλλο ψήφισμα ἢ αὐτὴ σύνοδος τοῦ νὰ συναχθῶσιν ἀπὸ ὅλας τῆς βασιλείας τὰς ἐπαρχίας εἴκοσι χιλιάδες ἀνδρῶν καὶ νὰ ἔλθωσι νὰ φυλάξωσι τὸ Παρίσιον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κινδύνους τοὺς ὁποίους τρέχομεν καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν, τὸ μὲν ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς, τὸ δὲ ἀπὸ τοὺς ἐσωτερικοὺς, οἱ ὅποιοι μελετῶσι, καθὼς ὑποπτεύονται πολλοί, νὰ μᾶς ἀρπάσωσιν ἐκόντα ἢ ἄκοντα τὸν βασιλέα, καὶ νὰ τὸν ὑπάγωσιν εἰς τὴν Γερμανίαν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἦτον ὁ φανερὸς σκοπὸς τοῦ ψηφίσματος, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς ὑποπτευόμενος ὅτι ἡ σύνοδος, ἢ τοῦλάχιστον μερικοὶ τῆς συνόδου, βλέποντές τον ἀγαπώμενον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας τοῦ Παρισίου, ἠθέλησαν νὰ φέρωσι στρατιώτας ἄλλους ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας διὰ νὰ τὸν κυβερνώσιν, ὡς θέλουσι μὲ τὸν φόβον τῶν ἀλλοτρίων στρατιωτῶν, ἢ καὶ νὰ τὸν ἐπιβουλευθῶσιν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπικυρώσῃ μῆτε αὐτὸ τὸ ψήφισμα. Ἡ σύνοδος, ἀγκαλὰ δυσηρεστημένη εἰς αὐτὸ τοῦ βασιλέως τὸ ἔργον, ἡσύχασεν ὁμως, διότι ὁ βασιλεὺς ἢ δικαίως ἢ ἀδίκως μετεχειρίσθη τὸ δικαίωμα τὸ ὅποιον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἢ νέα νομοθεσία· ἀλλ' οἱ ψωρομανώλιδες, φίλε μου, οἱ ὅποιοι ζαλιζονται ἀπὸ δικαιώματα, συναθροίζονται ταύτην τὴν ὥραν μεσημέριον μὲ θόρυβον μέγαν, εἰς τὸ προάστειον τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου λεγόμενον, ἕως δώδεκα ἢ δεκαπέντε χι-

λιάδες λαός, έξωπλισμένοι μὲ παντός εἶδους ἄρματα καὶ τρέχουσιν ὅλοι πρὸς τὸ βασιλικὸν παλάτιον διὰ νὰ ζητήσωσι (μετ' εἰρήνης ὡς λέγουσι) παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν κύρωσιν τῶν δύο ψηφισμάτων. Ὁ ἄθλιος βασιλεὺς τὸ προεῖδε πρὸ πολλῶν ἡμερῶν καὶ ἔκαμε τὴν διαθήκην του ἄλλοι λέγουσιν ὅτι καὶ ἐξομωλογήθη. Ἀφίνω λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὸν κάλαμον καὶ τρέχω μὲ τὸν φίλον μου πρὸς τὸ παλάτιον, διὰ νὰ ἰδῶ καὶ σὲ γράψω μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ φοβεροῦ κινήματος.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ὦρα δεκάτῃ τῆς ἑσπέρας, ἐπιστρέφω ἀπὸ τὸ παλάτιον, περικυκλωμένον ἀπὸ τετρακοσίας χιλιάδας τοῦλάχιστον θεατῶν καὶ περιέργων. Οἱ ψωρομανώληδες ἔσπασαν δύο θύρας τῆς αὐλῆς, τὰς ὁποίας εὗρηκαν κλεισμένας, δὲν ἔφθανεν αὐτό, ἀλλ' ἀνέβησαν καὶ εἰς αὐτὸν τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως καὶ ταύτην τὴν ὥραν, εἰς τὴν ὁποίαν σὲ γράφω, εἶναι ὅλαι αἱ βασιλικαὶ κάμεραι γεμάται ἀπὸ μπαλτηριτζιμπλάκιδας. Ἔως τώρα δὲν ἐπείραξαν ἀκόμη τὸν βασιλέα, ἀλλὰ λαλοῦσι μὲ αὐτὸν εἰρηνικῶς καὶ *τεκλησάζικα*. Τὸν ἠρώτησαν (λέγουσιν) ἂν θέλῃ νὰ ᾔναι βασιλεὺς τῶν Γάλλων, ἢ νὰ ὀνομάζεται βασιλεὺς τῶν φυγάδων καὶ ἐπιβούλων τῆς πατρίδος. Εἶναι μέγας φόβος ὁμοῦ τὴν νύκτα ἂν δὲν τοὺς ἐκβάλωσιν ἀπὸ τὸ παλάτιον μήπως κανένας κακεντρεχῆς ἢ μεθυσμένος ἀπ' αὐτοὺς μαχαιρώσῃ τὸν βασιλέα· ὑποπτεύονται πολλοί, ὅτι μερικοὶ τῆς συνόδου ἐκίνησαν κρυφίως τὸν λαὸν εἰς αὐτό, διὰ νὰ φοβερίσωσι τὸν βασιλέα. Παράδοξον ἴσως σὲ φαίνεται νὰ σὲ γράφω πάντοτε *ὑποπτεύονται*, *λέγουσι*, *στοχάζονται*, ἀλλ' ἤξευρε, ὅτι αἱ ὑποθέσεις τῆς Γαλλίας τὴν σήμερον, εἶναι τόσον συγκεχυμένα, ὥστε ἀγκαλὰ καὶ αὐτόπται τῶν γινομένων, δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ διακρίνωμεν

τίς ἔχει τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον. Ἡ δυστυχία τῆς βασιλείας ταύτης εἶναι τόσον δεινὴ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον, χωρὶς θεῖαν βοήθειαν, νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὴν· ἐκηρύξαμεν τὸν πόλεμον καὶ στρατεύματα δὲν ἔχομεν ἀκόμη ἱκανὰ εἰς τὰ σύνορα μῆτε ἠξυύρομεν ποῖος εἶναι ὁ αἷτιος αὐτῆς τῆς ἀργοπορίας· οἱ στρατηγοὶ ρίπτουσι τὸ πταῖσμα εἰς τοὺς μινίστρος καὶ οἱ μινίστροι εἰς τοὺς στρατηγούς· ἐγυμνώσαμεν τοὺς καλογήρους ἀπὸ πλοῦτον ἀνάριθμον, καὶ ἀργύριον δὲν ἔχομεν, διότι ὁ λαὸς αὐθαδιάσας πολλά, δὲν θέλει πλέον νὰ πληρώσῃ τοὺς συνειθισμένους φόρους· ὅθεν ἐξοδεύομεν τέσσαρας χρόνους τώρα ἀπὸ τὰ ἀργύρια τῶν καλογήρων καὶ τὰ χρέη τῆς βασιλείας μένουσι πάλιν ὡς καὶ πρότερον ἀπλήρωτα. Ταύτην τὴν ὥραν μανθάνομεν ὅτι ἐπλησίασαν εἰς τὰ σύνορα τῆς Πολωνίας τὰ ῥωσικὰ στρατεύματα, ἔτι δὲ ὅτι καὶ οἱ Ἄγγλοι παρασκευάζουσι ναυτικὸν στόλον. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς ἂν μᾶς ἀπατήσωσι καὶ αὐτοὶ, καὶ μᾶς πολεμήσωσιν ἀπροσδοκῆτως διὰ θαλάσσης. Σήμερον ἐλάβομεν καὶ τὴν καλὴν εἰδήσιν, ὅτι ὁ στρατηγὸς ἡμῶν Λουκνῆρος ἔλαβε δύο πόλεις τῶν Ἀουστριακῶν, τὰς Ὑπρας καὶ τὸ Κόντρακον· ἀλλ' αὐτὴ εἶναι μικρὰ παρηγορία, παραβαλλομένη μὲ τὰς πόλλὰς ἡμῶν δυστυχίας καὶ μὲ τοὺς φόβους ὅτι τὸν ἐρχόμενον μῆνα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν ἀπὸ τὸ βορεινὸν μέρος θέλει εἶναι μόνον Ἀουστριακῶν καὶ Προυσιάνων διακόσμαι χιλιάδες καὶ πολὺ περισσότερες, ἂν ἐνωθῇ μὲ αὐτοὺς καὶ ἡ Ῥωσσία καὶ οἱ λοιποὶ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας. Καὶ τί θέλει γενῶμεν ἂν καὶ ἀπὸ τὸ νότιον μέρος μᾶς κτυπήσῃ ἡ Ἰσπανία μὲ τὴν Σαρδηνίαν καὶ Νεάπολιν; ἀλλ' ἀνάγκη εἶναι νὰ κοιμηθῶ, ὅθεν σὲ εὔχομαι καλὴν νύκτα.

21 Ἰουνίου. Σὲ εὔχομαι καλὴν ἡμέραν! καλὴ ἐστάθη

καὶ διὰ τὴν δυστυχῆ Γαλλίαν. Ὀλίγον ἔλειψε χθές νὰ μείνωμεν χωρὶς βασιλέα. Σὲ εἶπα, ὅτι ὁ ὄχλος ἔσπασεν τὰς πύλας τῆς αὐλῆς τοῦ παλατίου· ἀφοῦ ἀνέβησαν εἰς τὸ παλάτιον ἔτρεξαν ὡς μαινόμενοι εἰς τὸν θάλαμον τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν βασίλισσαν. Ὁ βασιλεὺς εἶχε κλεισθῆ εἰς τὸ οἶκημά του μὲ ὀλίγους σωματοφύλακας, ἀλλὰ βλέπων ὅτι ὁ ὄχλος μετεχειρίζετο τὰς ἀξίνας διὰ νὰ σπάσῃ τὴν θύραν τοῦ οἰκήματος, ἐσηκώθη μόνος του μὲ ἄκραν μεγαλοψυχίαν καὶ ἀνοιξε καὶ τὰς δύο πύλας τῆς θύρας. Εὐθὺς τὸ οἶκημα ἐγεμίσθη ἀπὸ τόσους *μπερμπάτιδες* ὀπλισμένους, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ σωθῆ ὁ βασιλεὺς μὲ τοσοῦτον ὀλίγον ἀριθμὸν σωματοφυλάκων. Ὁ βασιλεὺς ἐσύρθη εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐκεῖθεν ἤρχισε νὰ δημηγορῆ τὸν ὄχλον, ἐρωτῶν τὴν αἰτίαν, διατὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων. Εἰς τοσαύτην βοήν καὶ θόρυβον μὴ δυνάμενος ν' ἀκουσθῆ ἀπὸ τὸν ὄχλον, ἀνέβη εἰς μίαν καθέδραν. Τὸν εἶπαν λοιπὸν, ὅσα σὲ ἔγραψα χθές, ζητοῦντες τὴν κύρωσιν τῶν ψηφισμάτων τῆς συνόδου. Εἰς τοιαύτην φοβερὰν περίστασιν ὁ Λουδοβίκος ἐφέρθη μὲ σταθερότητα μεγάλην καὶ φρόνησιν ὄντως βασιλικήν, ἐνωμένην μὲ ἄκραν γαλήνην καὶ εὐμένειαν. Τὸ πρόσωπόν του (λέγουσι) δὲν ἤλλαξε παντελῶς, μήτε παραμικρὸν φόβον ἐδειξεν εἰς τοιοῦτον κίνδυνον, καὶ ἴσως αὐτὴ ἡ σταθερότης τὸν ἐλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν σφαγὴν. Τοὺς εἶπε μὲ γελαστὸν πρόσωπον ὅτι αὐτὸ τὸ κίνημα ἦτον ἐναντίον εἰς τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἀπεφάσισε νὰ φυλάξῃ πάντοτε καὶ μὲ αὐτὸν τῆς ζωῆς του τὸν κίνδυνον· ὅτι ἂν δὲν ἐκύρωσε τὰ ψηφίσματα, τὸ ἔκαμε διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν νέαν νομοθεσίαν. Τότε τὸν ἐπρόσφεραν

Ένα κόκκινον σκουῖφον, παρακαλοῦντές τον νά τόν βάλῃ εἰς τήν κεφαλήν του ὡς σημεῖον τῆς ἐλευθερίας (διότι ὁ κόκκινος σκουῖφος εἶναι σήμερον ἐδῶ σημεῖον τῆς ἐλευθερίας καί πρό ὀλίγων μηνῶν ἐφάνησαν καί εἰς αὐτάς τὰς ὁδοῦς, πολλοί μανιώδεις μέ κόκκινους σκούφους ἀντί καπέλλων.) Ὁ δυστυχῆς βασιλεὺς ἔσπεψε τήν βασιλικήν του κάραν μέ τόν Ζακύνθιον σκουῖφον· τότε ἐφώναζαν μερικοὶ ἀπό τοὺς μπερμπάτιδες *ζήτω τὸ ἔθνος, ζήτω ἡ ἐλευθερία!* εἰς αὐτάς τὰς κραυγὰς ἀντεφώνει καί αὐτὸς ὁ βασιλεὺς μέ ὄλην του τήν δύναμιν *ζήτω τὸ ἔθνος!* Ἡ σύγκλητος ὁμως μανθάνουσα ὅλα αὐτά, καί φοβουμένη μέ δίκαιον, μὴ ἀκολουθήσῃ καμμία ἐπιβουλὴ εἰς αὐτήν τὴν ζωὴν τοῦ βασιλέως, ἔπεμψεν εἰκοσιτέσσαρας συγκλητικούς μέ προσταγὴν νά περικυκλώσωσι τὸν βασιλέα, νά διασκεδάσωσι μέ λόγους εἰρηνικοὺς τὸν λαόν, ἢ ἂν αὐτὸ δὲν γίνῃ νά ἀποθάνωσι προτιμώτερον μέ τὸν βασιλέα, παρὰ νά τὸν ἀφήσωσιν ἀδοήθητον εἰς τοιαύτην κατασχύνην. Μερικοὶ ἀπό τοὺς συγκλητικούς δὲν ἤθελον νά συγκατανεύσωσιν εἰς τὸ νά πεμφθῶσιν συγκλητικοὶ πρὸς τὸν βασιλέα καί μέ τοῦτο ἐβεβαίωσαν τὴν ὑποψίαν, ὅτι αὐτοὶ εἶχε κινήσωσι κρυφίως τὸν λαόν. Οἱ εἰκοσιτέσσαρες ὁμως συγκλητικοὶ ὑπῆγαν πρὸς τὸν βασιλέα, καί καθ' ἐκάστην ἡμίσειαν ὥραν τοὺς ἄλλασσεν ἡ σύγκλητος, πέμπουσα εἰκοσιτέσσαρας ἄλλους, διὰ νά μανθάνῃ παρὰ τῶν προτέρων τὰ τρέχοντα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς συγκλητικούς (τοῦτο εἶναι βέβαιον) ἠθέλησε νά ἐνισχύσῃ καί νά παρηγορήσῃ τὸν βασιλέα, λέγων πρὸς αὐτὸν νά μὴ φοβῆται. «Νὰ μὴ » φοβοῦμαι! (ἀποκρίνεται ὁ βασιλεὺς μέ γενναιότητα) » εἰς τοιαύτας περιστάσεις οἱ κακοὶ μόνον φοβοῦνται· ἐγὼ » δὲν ἔχω τί νά φοβηθῶ, ἐπειδὴ ἡ συνείδησίς μου δὲν

» ἔχει τι νὰ μὲ ἐλέγξῃ». Τότε λαμβάνει τὴν χεῖρα ἐνὸς σωματοφύλακος καὶ τὴν θέτει ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν του ἔπειτα λέγει· «Εἰπέ, φίλε μου, τὴν ἀλήθειαν εἰς ὄλους, ὅσοι μὲ περικυκλοῦσι, αἰσθάνεσαι κανένα κτύπον εἰς τὴν καρδίαν μου;» καὶ ἐπειδὴ ὁ σωματοφύλαξ τὸν εἶπεν «ὄχι βασιλεῦ», «ὄχι βέβαια, (ἀπεκρίθη πάλιν οὗτος) καὶ διατί νὰ φοβηθῶ τὸν λαόν μου, τὸν ὅποιον ποτὲ δὲν ἔκακοποίησα;» Αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια συνέβησαν, φίλε μου, εἰς αὐτὴν τὴν δεινὴν περίστασιν. Ὑστερον ἀπὸ πολλὰς δημηγορίας καὶ παρακλήσεις τῶν συγκλητικῶν μόλις καὶ μετὰ βίας ἀνεχώρησεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ὄχλος, καὶ μᾶς ἄφησε πάλιν τὸν Λουδοβίκον ζῶντα. Σήμερον ἔγραψεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν σύγκλητον τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν :

«Δὲν λανθάνουσι τὴν σύγκλητον ὅσα συνέβησαν χθές!
» μὴτε ἀμφιβάλλω ὅτι τὸ Παρίσιον εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν καὶ φόβον, καὶ ὅτι ὅλη ἡ Γαλλία θέλει
» τὸ μάθῃ μὲ λύπην καὶ ἐκπληξιν. Μεγάλην εὐχαρίστησιν μ' ἐπροξένησεν ὁ ζῆλος τὸν ὅποιον ἐδειξατε δι' ἐμέ
» εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν. Ὅ,τι ἂν ἤθελεν ἀκολουθήσει
» εἴσθε βέβαιοι, ὅτι τίποτε δὲν θέλει μὲ ἐμποδίσει ἀπὸ
» τὸ νὰ πληρώσω τὰ καθήκοντα τῆς νέας πολιτικῆς κα-
» ταστάσεως τὴν ὁποίαν ἐδέχθην, καὶ θέλει φυλάξω καὶ
» μὲ αὐτῆς τῆς ζωῆς μου τὸν κίνδυνον, διὰ τὴν ὠφέλειαν
» τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους».

22 Ἰουνίου. Ἀγκαλὰ ἀφῆκαν ἡσυχον διὰ τὴν ὦραν τὸν βασιλέα, τὰ πνεύματα δὲν ἡσύχασαν ὁμως ἀκόμη. Σήμερον εὐρέθησαν πολλὰ γράμματα κολλημένα εἰς διαφόρους τοίχους τῆς πόλεως, εἰς τὰ ὅποια λέγουσι κατὰ τοῦ βασιλείως τὰ πάνδεινα κακά, καὶ φοβερίζουσι νὰ τὸν

σηκώσωσι τὴν ζωὴν, ἂν δὲν κάμη τὰ θελήματά των. Ὅχι, φίλε μου, ἀκόμη μῆτε ὁ Λουδοβίκος μῆτε ἡ Γαλλία, μῆτε ὅσοι κατοικοῦμεν τὴν δυστυχῆ ταύτην βασιλείαν, δὲν ἠλευθερώθημεν ἀπὸ τὰ δεινὰ· δὲν ἠξεύρω ποῦ, πῶς καὶ πότε θέλει λάβουσι τέλος αἱ δυστυχίαι· φοβοῦμαι ὅτι θέλει γενῶμεν θεαταὶ φρικτῶν συμβεβηκότων καὶ περιστάσεων.

23. Τὰ δῶρα δὲν ἔπαυσαν οὐδεμίαν ἡμέραν νὰ προσφέρωνται διὰ τὸν πόλεμον· γυναῖκες προσφέρουσι τὰ περιδέραιά των καὶ ἄλλα λιθοκόλλητα καὶ πολύτιμα κειμήλια, παιδιά ἀνήλικα ἀπὸ τὰ φροντιστήρια τρέχουσι πρὸς τὴν σύνοδον διὰ νὰ προσφέρωσι τὰς ἐπινομίδας των (τὰς ὁποίας αὐτοῦ ὀνομάζετε χριστουγεννῆτικα καὶ ἀγιοβασιλειάτικα)· ἡ συνδρομὴ καὶ ὁ ζῆλος εἶναι ἀπίστευτος, ἄμποτε νὰ ἦτον καὶ μὲ ὀλίγον ἄλας τῆς φρονήσεως ἀρτυμένος! ἠξεύρεις ὅτι ἀφοῦ ἠλαττώθη ὁ ἀριθμὸς τῶν μητροπολιτῶν ἐπισκόπων τῆς Γαλλίας, ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ καταργηθῶσι καὶ πολλαὶ μητροπολιτικαὶ ἐκκλησίαι. Αὐτοὶ οἱ μουσικολογιώτατοι ἔτρωγον, καθὼς καὶ ἡ λογίότης σου, καὶ ἐπειδὴ ἐδοῦλεον τὸν ναόν, ἔπρεπε νὰ τρώγῃσι καὶ ἐκ τοῦ ναοῦ. Καταργηθέντος τοῦ ναοῦ αὐτῶν τῶν μουσικολογιωτάτων ἡ ὄρεξις δὲν κατηργήθη, ἀλλὰ τρώγουσι τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς καὶ πρότερον. Ὅθεν ἀνέφερον εἰς τὴν σύγκλητον τὴν ἔνδειαν, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς ἔφερον ἡ κατάργησις τοῦ ἀξιώματός των. Αὐτὴν τὴν δικαίαν αἴτησιν εἰσακούσασα ἡ σύγκλητος ἐψήφισε σήμερον τὸ νὰ δίδεται εἰς αὐτοὺς ὡς καὶ πρότερον ὁ ἐτήσιος ἐκαστου μισθὸς ἐπὶ ζωῆς τῶν. Αὐτὴ ἡ εἶδησις εἶναι μία καθαρὰ μωρολογία, σὲ τὴν ἔγραψα ὁμως. διὰ νὰ πληροφορηθῆς τὸ τῆς κοινῆς παροιμίας, «παντοῦ τὰ πάντα» καὶ

ὅτι δὲν εἶσαι μόνος σου δυστυχής· ἡ διαφορὰ εὐρίσκεται εἰς τοῦτο μόνον, ὅτι οἱ ψάλλται τῆς Γαλλίας λαλοῦσιν εἰς ὦτα ἀκουόντων, μήτε τοὺς ἐπηρεάζει τις ἀδίκως καὶ παραλόγως, τῆς δὲ λογιότητός σου ἡ πενία εἶναι συνωδευμένη μὲ μυρίους ἄλλους πειρασμούς. Ὅμως, φίλε μου, ὅσῳ σφοδρότεροι εἶναι οἱ πειρασμοί, τοσοῦτῳ μεγαλειότερος καὶ δικαιοτέρος εἶναι ὁ ἔπαινος τῆς ὑπομονῆς.

24 Ἰουνίου. Φόβος μέγας διὰ τὴν αὔριον· ὁ λαὸς εὐρίσκεται εἰς μεγάλην ταραχήν· ὅθεν προετοιμασίαι μεγάλαι τῶν στρατιωτῶν τῆς πόλεως, τὰ ὄπλα ἀκονίζονται, τὰ κανόνια γεμίζονται, διὰ νὰ μὴ συμβῆ καὶ πάλιν τίποτε ἄτοπον εἰς τὸν κακόμοιρον βασιλέα. ὦ θεέ, καὶ πότε θέλει ἰδοῦμεν τὸ τέλος τοσοῦτων δεινῶν! τέσσαρα ὀλόκληρα ἔτη βασανίζομεθα, ἀργύριον πλέον δὲν μᾶς ἔμεινεν, ὅλων τῶν πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων ἡ τιμὴ ἐδίπλωσεν, ἡ ζωὴ ἡμῶν εὐρίσκεται εἰς καθημερινούς κινδύνους· φοβρίζουσι καὶ ἀπ' αὐτὰς τὰς ἐπαρχίας (τὸ ὅποσον μανθάνομεν σήμερον) νὰ ἔλθωσιν ἄλλοι ψωρομανώλιδες νὰ μᾶς λεηλατήσωσιν, ἢ καὶ νὰ μᾶς σφάξωσι, μὲ πρόφασιν, ὅτι ἐνταῦθα εὐρίσκονται πολλοὶ φίλοι τῆς ἀρχαίας καταστάσεως, οἱ ὅποιοι σπουδάζουσι μὲ τρόπους παντοίους, νὰ δώσωσι καὶ πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν τὴν προτέραν τῆς ἐξουσίαν. Αὐτὸ εἶναι ἀληθές· ἀλλ' ἐγὼ ὁ πανάθλιος, ὅστις ἐμίσησα πάντοτε τὴν τυραννίαν, διὰ τί νὰ σφαγῶ ἀδίκως; καθὼς καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὡς ἐγώ. Ἄν ἡ νέα πολιτικὴ κατάστασις ἀνατραπῆ, θέλει εἶναι αἴτιοι ὄχι τὸσον οἱ εὐγενεῖς, ὄχι τὸσον οἱ καλόγηροι, ὅσον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς προστάτας τῆς ἐλευθερίας, οἱ ὅποιοι ζῆλον ἔχοντες οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, παρεξέσχισαν τὰ πράγματα. Ὅσον ἀτιμάζουσι τὸν βασιλέα ἢ συγχωροῦσι τὸ νὰ ἀτιμάζεται

τόσον τὸν κάμνουσιν ἀγαπητὸν εἰς ὅλους, διότι εἶναι φυσικὴ κίνησις τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας νὰ συμπάσχη πάντοτε μὲ τὸν ἀδικούμενον. Αὐτὸς ὁ στοχασμὸς δὲν εἶναι τῆς φαντασίας μου γέννημα, ἀλλ' εἶδον ὀφθαλμοφανῶς τὴν ἀλήθειαν ἐκ τῆς πείρας. Δὲν δύναμαι νὰ σὲ περιγράψω πόσον ἐκέρδησεν εἰς τὴν ὑπόληψιν καὶ εὐνοίαν πολλῶν ὁ Λουδοβίκος ἀπὸ τὰς 20 τοῦ παρόντος μηνὸς μέχρι τῆς σήμερον. Ἐγὼ ὁ ἴδιος, ὅστις δὲν ἠγάπησα ποτὲ βασιλεῖς (καθὼς μῆτε οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι) τὸν ἐλυπήτην ἐκ καρδίας καὶ τὸν ἐθαύμασα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, διὰ τὴν γενναιότητα τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς τὴν τρομερὰν ἡμέραν τῶν 20. Εἶμαι ἐρωτομανὴς τῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀγαπῶ, φίλε μου, καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἐλευθερία χωρὶς δικαιοσύνην εἶναι καθαρὰ ληστεία. Τὸν ἐπίσημόν μου ἐχθρὸν ἂν ἔβλεπον ἀδικούμενον, ὅλαι αἱ δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς δὲν ἤθελε μὲ ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ γόζωμαι.

25 Ἰουνίου. Ἔως ταύτην τὴν ὥραν πέμπτην μετὰ τὸ μεσημέριον δὲν συνέβη ἀκόμη τίποτε· ἡ μεγάλη ἐτοιμασία τῆς χθесινῆς ἡμέρας ἐφόβισεν ὡς φαίνεται τὸν ὄχλον. Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνομεν τὴν εἶδησιν ὅτι ἐκτυπήθησαν τὰ στρατεύματα τῆς Πολωνίας μὲ τοὺς Ῥώσους εἰς δύο μέρη, καὶ ὅτι ἔμειναν νικηταὶ οἱ Πολωνοί· δὲν τὸ πιστεύω ὁμως ἀκόμη.

Ἐκαμνες καλὰ, ὅταν γράψης περὶ τῶν ζητημάτων τοῦ Βιλλοισονίου, νὰ γράψης κατ' εὐθείαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐπιστολήν, ὄχι ὁμως ἐπιστολήν πολυσέλιδον, ὡς ἐκείνας τὰς ὁποίας μὲ γράφεις, ἀλλὰ σύντομον, καθαρὰν, συνθεμένην μὲ προσοχήν. Ἐγὼ σὲ ὑποφέρω, διότι εἶμαι συνειθισμένος εἰς τὸ νὰ ὑποφέρω πολλοὺς πειρασμούς, ἀλλ' ὁ Βιλ-

λοισόσιος είναι άνθρωπος ευδαίμων και ποτέ του δὲν ἔμαθε τί πρᾶγμα είναι ἡ δυστυχία. Ἄν ἔχῃς καμμίαν ἀστεϊότητα δύνασαι νὰ τὴν γράψῃς (ὄχι εἰς τὴν πρώτην ἀλλ' εἰς τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, διότι πιθανὸν είναι ὅτι θέλει ἐρωτήσῃ καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων), ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι Χίος καθαρὸς τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους, ἤγουν φιλόγελος μὲ ὑπερβολήν.

Πρὸ τινων ἐβδομάδων σὲ ἔπεμψα τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Αὐτοδούνου, ὄχι αὐτοπροσώπως αὐτὸν (ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν) ἀλλὰ τὴν εἰκόνα του. Ὁ ἀββᾶς Μαῦρος ἀντίζηλος τοῦ αἰοιδίμου Μιραβῶ, ὑπῆγεν εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἡ Μακαριότης του ὁ Πάπας τὸν ἔκαμεν ἐπίσκοπον Νικαίας, ἤγουν «μπὸς χανὶν ὀντάμπασι».

Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν.

Τὴν ἐπιστολήν σου δεδομένην α' Μαΐου, ἔλαβον εἰς τὰς 3 τοῦ παρόντος Ἰουνίου· μὲ ἐλύπησε καὶ πάλιν ἡ εἰδησις τοῦ θανατικοῦ. Ἄμποτε νὰ ἤθελε παύσῃ χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ κανένα ἀπὸ τοὺς φίλους ἢ γνωστοὺς μου! Μὲ ἐλύπησεν ὡσαύτως καὶ ἡ ἀσθένεια τοῦ κοινοῦ ἡμῶν φίλου κυρίου Νικολάου Βαχατόρη· ἐλπίζω ὁμως, ἐπειδὴ οἱ ἰατροὶ ἐγνώρισαν τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, ὅτι μέχρι τοῦ νῦν ἐλευθερώθη ἀπ' αὐτό. Παρακαλῶ νὰ τὸν ἀσπασθῆς φιλικῶς ἐκ μέρους μου, καὶ νὰ τὸν συμβουλευθῆς νὰ φυλάττῃ διάιταν ἀκριβῆ εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ κατὰ τὴν τροφήν του, καὶ κατὰ τὰ ἐνδύματα, καὶ κατὰ τὰς ἐμπορικὰς του ἀσχολίας. Ἐξεύρω ὅτι εἶναι μὲ ὑπερβολὴν φιλόπονος, ἀλλ' ὅταν ἐνοχληταῖ τις ἀπὸ τοιαῦτα πάθη, πρέπει νὰ φεύγῃ τοὺς μεγάλους κόπους, μάλιστα τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πνεύματος· ἄς τρώγῃ ὀλίγα κρέατα καὶ πολλὰ χορταρικὰ διὰ νὰ κρατῆ πάντοτε τὴν κοιλίαν ἐλευθέραν· ὁσάκις ἡ

φύσις δὲν κινεῖται ἐκουσίως εἰς τὴν ἀποσκευὴν τῶν κό-
πων ἄς προστρέχη εἰς τὰ κλυστήρια ἢ δυσκοιλία καὶ σύγ-
καυσις δὲν συμφέρει εἰς τὰ τοιαῦτα πάθη.

Ἄς προσέχη νὰ κρατῆ πάντοτε τοὺς πόδας θερμοὺς μὲ
μάλλινα τσουράπια, καὶ ὁσάκις τὰ ὑποδήματά του εἶναι
ὕγρα, νὰ ἀλλάσῃ καὶ αὐτὰ καὶ τὰ μίστια καὶ τὰ σκα-
πίνια χωρὶς νὰ ἀφήσῃ τὴν ὑγρασίαν νὰ χρονίσῃ εἰς τοὺς
πόδας του. Ἄς φυλάξῃ ὡς νόμον ἀπαραίτητον, νὰ φορῆ
πάντοτε κατάσαρκα ἰσωκάρδιον μάλλινον ἀπὸ φλανέλαν
τῆς Ἀγγλίας. Ὅσάκις αἰσθάνεται τὴν παραμικρὰν ἐνό-
χλησιν εἰς τὸ στῆθος, χωρὶς νὰ διατρίβῃ τὸν καιρὸν, ἄς
κἀμνη νὰ τὸν τρίβουσι τοὺς πόδας μὲ μάλλινόν τι πα-
νίον, ἢ καλλιώτερον ἀκόμη, μὲ μίαν βρούτζαν, ἢ σπα-
σούραν (καθὼς τὴν ὀνομάζετε αὐτοῦ) καμωμένην ἀπὸ χοι-
ρίνας ἀπαλὰς τρίχας, διὰ νὰ ἔλκῃ τὰς ὀρμὰς καὶ τὰ κι-
νήματα τῆς φύσεως πρὸς τὰ κάτω. Ἄσπασον ὡσαύτως
ἐκ μέρους μου καὶ τὸν τιμιώτατον αὐτοῦ ἀδελφὸν κύριον
Δημήτριον. Ἦθελε γράψω καὶ πρὸς τοὺς δύο, καθὼς
ἦτον τὸ χρέος μου, ἀλλὰ τί νὰ κάμω, φίλε μου; ἄς
ἦσαι βέβαιος, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ σηκώσω ὁ ταλαίπωρος
κεφαλὴν ἀπὸ τὰς ἀσχολίας· βεβαίωσον καὶ τὴν τιμιότητά
των καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μου ὅλους, ἀφοῦ τοὺς
χαιρετήσῃς κατ' ὄνομα, ὅτι τὰς μακρὰς ἐπιστολάς τὰς
πρὸς τὴν λογιότητά σου, τὰς στοχάζομαι ὡς ἐπιστολάς
ἀνηκούσας εἰς ὅλους· καὶ ἐπειδὴ εἶμαι βέβαιος, ὅτι συνα-
ναστρέφεσαι μὲ αὐτοὺς καθ' ἡμέραν καὶ κοινωνεῖς πρὸς
αὐτοὺς ὅσα σὲ γράφω, μένω ἡσυχος. Παρακαλῶ νὰ κοι-
νωνήσῃς καὶ πρὸς τὸν Δόμινον ἂν δύνασαι, (δὲν ἤξεύρω
μὲ ποῖαν διάλεκτον, διότι ποτὲ δὲν μὲ ἔγραψες, ἂν λα-
λῆς μὲ αὐτὸν γαλλιστί, ἀγγλιστί, ἰταλιστί, λατινιστί,

βελγιστί ἢ γερμανιστί,) μερικὰ ἀφ' ὅσα σέ γράφω. Ἴδου δύο ἐπιστολαί πρὸς τὴν λογιότητά σου, χωρὶς νὰ γράψω πρὸς αὐτόν· καὶ ὅσάκις τὸν γράφω ἢ ἐπιστολή μου εἶναι μόνον τόση, ὅση χρειάζεται διὰ νὰ τὸν παρακαλέσω, νὰ ἐγχειρίσῃ πρὸς τὴν λογιότητά σου τὰ γράμματά μου. Αὐτὸς μὲ ὅλον τοῦτο ἠξεύρει καὶ κρίνει τὰ δικαιολογήματα τῆς σιωπῆς μου, δὲν γόζεται, δὲν σχίζει τὰ φορέματά του, καθὼς ἡ λογιότης σου. Ὅταν τὸν Δόμινον δὲν γράφω, κἀνένας εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναται νὰ παραπονεθῆ, διότι κανένα εἰς τὸν κόσμον δὲν δύναμαι νὰ ἀγαπήσω περισσότερον ἀπ' αὐτόν, καὶ ὅσοι ἀληθῶς μὲ ἀγαπῶσι καὶ ἔχουσιν ὀλίγην ὑπόληψιν περὶ ἐμοῦ, πρέπει νὰ ἀγαπῶσι καὶ νὰ σέβωνται αὐτόν, ὡς παιδαγωγόν μου. Εἶτι ἠξεύρω, ἢ μὲ τὸ ἐδίδαξεν αὐτός, ἢ μὲ ἐδειξε τοὺς τρόπους νὰ τὸ μάθω παρ' ἄλλων. Ἄσπασον κατὰ μέρος τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἐξαιρέτως τὴν νύμφην μου, τῆς ὁποίας ὁ ἔπαινος μὲ εὐφρανε. Εὐχαρίστησον τὸν ἐξἀδελφόν μου κύριον Διαμαντὴν Πετρίτζην, διὰ τὰς συμβουλάς τὰς ὁποίας δίδει πρὸς τὸν ἀδελφόν μου· μὴ λείψετε (παρακαλῶ καὶ αὐτόν καὶ τὴν λογιότητά σου) νὰ τὸν ὀδηγῆτε πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον του.

Καὶ πάλιν ἔρρωσο. Ἀπόκρισιν ταχινήν.

26.

Ἐκ Παρισίων, Σεπτεμβρίου 8, 1792.

Εἰς τὰς 25 Ἰουνίου σέ ἔγραψα, φίλτατέ μου πρωτοψάλτα, μίαν συντομωτάτην ἐπιστολήν εἰκοσιδύο σελίδων,

εἰς τὴν ὁποῖαν ἀφοῦ σὲ ἐσημείωσα τὰς δυστυχίας τῆς Γαλλίας, σὲ ἔλεγον, ὅτι εἶχα λάθειν καὶ τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς πρώτης Μαρτίου.

Μὲ ὄλον ὅτι δὲν εὐκαιρῶ παντάπασιν, ἀναγκάζομαι καὶ πάλιν νὰ σὲ διηγηθῶ μερικὰ ἀπὸ τὰ νεωστὶ συμβάντα, διὰ νὰ μὴ φωνάζῃς ὡς ἠδικημένος, ὅταν τὰ ἀκούσῃς ἀπ' ἄλλους.

Ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ σὲ τὰ σημειώσω πάλιν, κατὰ τὸν τρόπον τῆς προτέρας ἐπιστολῆς ἔν πρὸς ἓν, καὶ ἡμέραν καθ' ἡμέραν καθὼς συνέβησαν ἀπὸ τὰς 26 Ἰουνίου μέχρι τῆς σήμερον 13 Αὐγούστου· ἀλλ' ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ ἐσωρεύθησαν ἔν ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο τόσον πολλὰ, ὥστε εἶναι χρεῖα νὰ σὲ γράψω βιβλίον ὀλόκληρον, ἂν ἀκολουθῆσω τὴν τάξιν τῆς ἡμερολογίας. Ἄρκοῦμαι λοιπὸν καὶ πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀρκεσθῆς καὶ ἡ λογιότης σου εἰς τὴν διήγησιν τῶν ὅσα συνέβησαν τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἧτις θέλει μείνειν, ἀοίδιμος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας.

Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ ὄχλου εἰς τὰς 20 Ἰουνίου καὶ τὴν ἀνάθασιν εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, περὶ τῆς ὁποίας σὲ ἔγραψα κατὰ πλάτος, μερικαὶ ἐπαρχίαι ἔγραψαν εἰς τὴν σύνοδον παραπονούμεναι περὶ τῆς ἀτιμίας, ἣ ὅποια εἶχε γενῆν εἰς τὸν βασιλέα· ὁμοίως καὶ τὰ στρατεύματα τὰ εὐρισκόμενα εἰς τὰ σύνορα ἔπεμψαν πρὸς τὴν σύνοδον τὸν ἀρχιστράτηγον Φαγέτιον, διὰ νὰ παραπονεθῆ διὰ ζωῆς φωνῆς περὶ τῶν αὐτῶν. Αὐτὸ τὸ κίνημα τοῦ Φαγέτιου ἐτάραξε τόσον μερικὸς τῆς συνόδου, ὥστε ἐπρόβαλαν, ὅτι ἔπρεπε νὰ παιδευθῆ ὁ στρατηγός, ὅστις εἰς καιρὸν πολέμου ἀφίνει τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔρχεται χωρὶς ἄδειαν εἰς τὸ Παρίσιον διὰ νὰ φοβερίσῃ τὴν σύνοδον. Καὶ μολονότι τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος ἀπέλυσε τὸν στρατηγὸν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ πᾶσαν ἐνοχλήν, οἱ ἐχθροὶ του ὁμως

δὲν τὸ ἐχώνευσαν, ἐπειδὴ ἔβλεπον φανερά, ὅτι ἐν ὄσῳ αὐτὸς ὑπερασπίζει τὸν βασιλέα μὲ τὰ στρατεύματα, αὐτοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ κατορθώσωσι τοὺς σκοπούς των. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ διχονοία τῆς συνόδου ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχή-
σειν πρὸ πολλοῦ καὶ δι' αὐτὸ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἐφθα-
σεν εἰς τόσῃν ἀκμῆν, ὥστε εἰς πολλὰς συνελεύσεις ὀλίγον
ἔλειψε νὰ ἔλθωσιν εἰς τὰ μαχαίρια.

Εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς ἐβδόμης Ἰουλίου ὁ ἐπίσκοπος
τοῦ Λουγδούνου παρέστησεν εἰς τὴν σύνοδον τὰς αἰτίας
αὐτῆς τῆς διχονοίας λέγων, ὅτι αἱ καθημεριναὶ ὑποψίαι
τῶν συγκλητικῶν πρὸς ἀλλήλους ἄλλην αἰτίαν δὲν εἶχαν
πάρειξ ὅτι οἱ μὲν ἐγκαλοῦντο, ὡς θέλοντες, νὰ μεταβάλ-
λωσι τὴν παροῦσαν πολιτικὴν κατάστασιν εἰς δύο βουλάς
ἢ συγκλήτους, δηλαδὴ τὴν μίαν τῶν εὐγενῶν καὶ, τὴν
ἄλλην τοῦ κοινοῦ λαοῦ· οἱ δὲ ὡς προθυμούμενοι νὰ καθαι-
ρέσωσιν τὸν βασιλέα καὶ νὰ κάμωσι τὴν Γαλλίαν, καθα-
ρὰν δημοκρατίαν, ὡς ἐκείνην τῆς Ἀμερικῆς· καὶ ὅτι διὰ
νὰ ἐξελειφθῶσι παντάπασιν αἱ τοιαῦται ὑποψίαι, καὶ νὰ
ἐπιστρέψῃ πάλιν ἡ ποθουμένη ὁμόνοια, παρεκάλει τὴν
σύνοδον, νὰ βεβαιώσῃ ἕνας τὸν ἄλλον ἐνόρκως, ὅτι ταύτην
τὴν παροῦσαν πολιτικὴν κατάστασιν, καθὼς ἐψηφίσθη ἀπὸ
τὴν πρώτῃν σύνοδον εἰς τὰ 1789, χωρὶς καμμίαν μετα-
βολὴν νὰ φυλάξωσιν. Εὐθύς ὅλοι τῆς συνόδου ὁμοθυμαδὸν
ἐσηκώθησαν, ἔδραμεν ὁ ἕνας εἰς τοῦ ἄλλου τὰς ἀγκάλας
ἐφιλήθησαν, ἔκλαυσαν, καὶ ἐνόρκως ἐβεβαίωσαν νὰ μὴ κι-
νήσωσι τίποτε ἀπὸ τὰ καθεστηκότα.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ διαλλαγὴ καὶ ὁμόνοια μόλις ἐκράτησε
τρεῖς ἡμέρας· (ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω ὅτι ὁ βασιλεὺς
ἀκούσας τὴν διαλλαγὴν ἔδραμε πρὸς τὴν σύνοδον διὰ νὰ
τοὺς συγχαρῆ καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχῆς) ὡς τόσον ἤρχοντο

καὶ ἀπὸ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας καθ' ἡμέραν πολλοὶ στρατιῶται διὰ νὰ πεμφθῶσιν ἔπειτα 20 λεύγας μακρὰν ἀπ' ἐδῶ, νὰ συγκροτήσωσι στρατόπεδον εἰς ἀσφάλειαν καὶ φυλακὴν τοῦ Παρίσιου, ἂν ὁ ἐχθρὸς νικήσῃ τὰ στρατεύματα, ὅσα εὐρίσκονται τὴν σήμερον εἰς τὰ σύνορα. Ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ, ἢ παρακινήμενοι κρυφίως ἀπὸ μερικοὺς τῆς συνόδου, ἢ καὶ αὐτοθελήτως φερόμενοι, ἐπρόβαλαν εἰς τὴν σύνοδον τὴν καθαιρέσιν τοῦ Βασιλέως, προφασίζόμενοι ὅτι εἶναι ὑποπτος εἰς ὄλον τὸ ἔθνος ὡς συνεργὸς καὶ συνευδοκῶν, εἰς τὴν ἔφοδον τῶν ἐξω βασιλέων. Εἰς αὐτὰς τὰς ἀναφορὰς διέβαλλον καὶ τὸν Φαγέτιον, λέγοντες, ὅτι διὰ τὰ συμβάντα τῶν 20 Ἰουνίου ὁ σκοπὸς τοῦ ἦτο νὰ ἔλθῃ νὰ πολιορκήσῃ τὸ Παρίσιον διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν βασιλέα ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, καὶ ὅτι, ἂν δὲν τὸ ἔκαμιν, αἷτιος ἐστάθῃ ὁ συστρατηγὸς Λουκνήρος, μὴ θελήσας νὰ συγκατανεύσῃ εἰς τὸ κίνημα τοῦ Φαγέτιου. Ἐγράψε λοιπὸν ἡ Σύνοδος πρὸς τὸν Φαγέτιον καὶ πρὸς τὸν Λουκνήρον, τὸν μὲν ἐρωτῶσα, ἂν εἶχε ποτὲ λάθειν τοιαύτην ἀπόφασιν, τὸν δὲ Λουκνήρον, ἂν ἀληθῶς ὁ Φαγέτιος, τὸν εἶχε προβάλει νὰ κινήσωσι.

Εἰς τὰς 30 Ἰουλίου ἦλθεν ἡ ἀπόκρισις τῶν στρατηγῶν ὁ Φαγέτιος ἔλεγεν, ὅτι αὐτὴ ἦτο προφανὴς συκοφαντία τῶν ἐχθρῶν του· ὁ γέρω Λουκνήρος, ἢ διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Φαγέτιον, ἢ διότι καὶ αὐτὴ ἦτον ἡ ἀλήθεια, ἔλεγεν ὅτι ποτὲ ὁ Φαγέτιος δὲν τὸν ἐπρόβαλλε τοιοῦτον ζήτημα. Μὲ ὄλον τοῦτο τὰ πνεύματα ἦσαν εἰς μεγάλην ταραχὴν, καὶ ὁ καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν ἐρχομὸς νέων στρατευμάτων μᾶς ἔβαλεν ὄλους εἰς μέγαν φόβον, εἰς τρόπον ὥστε εἰς μιᾶς ἑβδομάδος διάστημα ἔφυγον ἀπὸ τὸ Παρίσιον τριάκοντα χιλιάδες διαφόρου τάξεως ἄνθρωποι, ἐπειδὴ ἐπροσμένομεν

κατὰ πᾶσαν στιγμὴν γὰ σπάσῃ φοβερόν τι καὶ ἀνήκουστόν πρᾶγμα. Αὐξήσεν ἀκόμη αὐτὴν τὴν ταραχὴν καὶ ἐποπλακασίασε τὸ κατὰ τοῦ βασιλέως μῖσος τὸ ἀνόητον μα-
νιφέστον τοῦ Δουκὸς τοῦ Βρυσβικίου, ὁ ὁποῖος, ἀρχι-
στράτηγος τῶν δύο στρατοπέδων, ἤγουν τῶν Ἀουστρια-
κῶν καὶ Προύσσων, μᾶς φοβερίζει, ὅτι, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ
Παρίσιον δὲν θέλει ἀφήσειν λίθον ἐπὶ λίθον, ἀνίσως ὁ βα-
σιλεὺς ἢ ἡ οἰκογένειά του πάθῃ τίποτε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

Ὀνομάζω ἀνόητον αὐτὸ τὸ μανιφέστον (τὸ ὁποῖον ἦλθεν
εἰς τὴν 31 Ἰουλίου) διότι, ἐξεύρων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δε-
σπότες του οἱ δύο βασιλεῖς, ὅτι τοῦ Λοδοβίκου ἡ ζωὴ
κινδυνεύει πρὸ πολλοῦ, δὲν ἔπρεπε νὰ γράψῃ τοιαύτας
φοβεράς ἀπειλάς. Εἰς τὰς τρεῖς Αὐγούστου τὰ 48 τμή-
ματα ἢ γειτονίαι τοῦ Παρισίου πέμπουσι μίαν ἀναφορὰν
πρὸς τὴν Σύνοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ζητοῦσιν ὁμοθυμαδὸν
τὴν καθαιρέσιν τοῦ βασιλέως. Μῆρος τῆς Συνόδου (ὅσοι
ἦσαν δηλαδὴ ἐχθροὶ τοῦ βασιλέως) ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς
αὐτὴν τὴν ἀναφορὰν· ἀλλὰ στοχαζόμενοι ὅτι ἦτο πρᾶγμα
ἐπικίνδυνον νὰ ψηφίσωσι τὴν καθαιρέσιν, ἂν πρῶτον δὲν
ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Φαγετίου, ἀνεπέσωσαν
καὶ πάλιν τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν.

Εἰς τὰς 8 λοιπὸν Αὐγούστου, ἡμέρᾳ τετάρτῃ ἣτις ἦτον
ἀρχὴ ὠδίνων διὰ τὸν βασιλέα, ἐπρόβαλαν ὅτι ἂν καὶ ὁ
Λουκνῆρος ἀπὸ φιλίαν ἢ καὶ συμπάθειαν δὲν ἠθέλησε νὰ
ἀνακαλύψῃ τὰς βουλάς Φαγετίου, πολλὰ ὁμως σημεῖα
συντρέχουσιν, εἰς βεβαίωσιν τοῦ τοιούτου σκοποῦ του·
ἐβλόθη τὸ πρόβλημα εἰς ψηφηφορίαν, καὶ ἀπὸ 630 συγ-
κλητικῶν, ὅσοι τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὐρέθησαν εἰς τὴν συν-
έλευσιν, οἱ 424 ἐκήρυξαν, ἀθῶον τὸν Φαγετίον. Μόλις
ἐσκορπίσθη ἡ σύνοδος εἰς τὰς 6 ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον,

καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὸν κοινὸν λαὸν ἔπεσαν ὡς λέοντες ὠρυόμενοι ἐπάνω εἰς μερικοὺς συγκλητικοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Φαγετίου, τοὺς ὕβρισαν εἰς τὰς πλατείας τῆς πόλεως, τοὺς ἔσχισαν τὰ ἐνδύματα καὶ ἤθελαν ἐξάπαντος τοὺς θανατώσειν, ἂν δὲν τοὺς ἐλύτρωναν, φθάσαντες ἄλλοι, ἀπὸ τὰς χειρὰς των. Αὐτὸ τὸ παράδοξον κίνημα τοῦ λαοῦ, ὅστις μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης εἶχε προσφερθῆν μὲ μεγάλον σέβας πρὸς τὴν σύνοδον, μᾶς ἔκαμε νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ἡ πτώσις τοῦ Λοδοβίκου ἐπλησίαζεν.

Εἰς τὰς 9 Αὐγούστου, ἡμέρᾳ πέμπτῃ, ἡ σύνοδος βιαζομένη ἀπὸ τὰς συχνὰς ἀναφορὰς περὶ τῆς καθαιρέσεως τοῦ βασιλέως, ἠθέλησε νὰ ἐξετάσῃ καὶ αὐτὸ τὸ πρόβλημα. Ὁ Κονδορκέτιος, ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους λογίους τοῦ Παρισίου, ἂν καὶ ἐχθρὸς ἐπίσημος τοῦ βασιλέως, ἔκαμε μίαν μακρὰν δημηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησεν, ὅτι ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς, ὑποπτος διὰ πολλὰς αἰτίας εἰς τὸν λαὸν, ἦτον ἄξιος καθαιρέσεως, δὲν ἦτον ὁμως φρόνιμον πρᾶγμα νὰ ψηφίσωσι τὴν καθάρισιν εἰς τοιοῦτον καιρὸν, ὅπότεν οἱ ἐξωτερικοὶ ἐχθροὶ καὶ οἱ ἐσωτερικοὶ ἀπειλοῦσι τὴν παντελῆ φθορὰν τῆς βασιλείας, χωρὶς πρῶτον νὰ ἐρωτήσωσι τὴν γνώμην ὄλου τοῦ ἔθνους· ὅτι ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ γράψωσιν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας, καὶ νὰ μὴ πράξωσι τίποτε χωρὶς τὴν συναίνεσιν τοῦ ἔθνους. Ὁ θόρυβος τοῦ λαοῦ ἠύξανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ὅταν ἔβλεπον, ὅτι τὸ θέλημά των δὲν ἐγένετο παρευθὺς, καὶ ἡ σύνοδος ἠναγκάσθη νὰ διανυκτερεύσῃ ὅλην τὴν νύκτα τῆς δεκάτης Αὐγούστου. Ὁ βασιλεὺς βλέπων τὸν τόσον θόρυβον, ἔκραξεν ὅλους του τοὺς σωματοφύλακας, τοὺς περισσοτέρους Ἑλουητίους, ἤγουν Σβίτζερους, διὰ νὰ τὸν φυλάξωσιν ἐκείνην τὴν νύκτα. Ἐκοιμήθημεν μὲ μέγαν φόβον ἐκείνην

τὴν νύκτα· ἀλλὰ πρὸς τὰς δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, εἰς τὸ ξημέρωμα τῆς δεκάτης πρώτης (ἡμέρας παρασκευῆς), μᾶς ἐξύπνησεν ὅλους ὁ θόρυθος τοῦ λαοῦ. Τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα χιλιάδες ἀνθρώπων συνηθοισμένοι εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐπάτησαν τὸν ἀρσανᾶν, ἔλαβον παντὸς εἶδους ὄπλα, καὶ μερικὰ κανόνια, καὶ ἐκίνησαν εἰς τὰς ἑπτὰ ὥρας πρὸς τὸ βασιλικὸν παλάτιον. Ἡ σύνοδος, ἣ ὁποία, καθὼς σὲ εἶπα, εἶχε κρατήσει ὅλην τὴν νύκτα, ἐκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ ὑπάγῃ πρὸς αὐτὴν, διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν, διότι ἦτο φανερόν, ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ λαοῦ, ἦτο νὰ τὸν θυσιάσῃ. Ἐσηκώθη, λοιπόν, ὁ δυστυχὴς Λοδοβίκος, πρὶν νὰ φθάσῃ ὁ λαὸς εἰς τὸ παλάτιον, μὲ τὴν βασίλισσαν, τὸν υἱὸν τοῦ καὶ τὴν θυγατέρα του, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν σύνοδον. Εἰς τὴν θύραν τῆς Συνόδου μὴ βλέπων πλησίον τὸν υἱὸν τοῦ (ἑπταετὲς παιδάριον) καὶ νομίσας ὅτι τὸν ἔχασεν, ἐθορυβήθη, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἠσύχασεν ὅταν τὸν εἶδε φερόμενον πρὸς αὐτὸν ἀπὸ ἓνα στρατιώτην, ὅστις τὸν ἐβάσταζεν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Ἐπλησίασεν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς συνόδου, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀφοῦ εἶπε τοῦτα τὰ ὀλίγα πρὸς τὴν σύνοδον. « Ἀφῆκα τὴν κατοικίαν μου, καὶ ἦλθον εἰς τὸ μέσον τῆς συνόδου, διὰ νὰ ἐμποδίσω τὸν λαὸν ἀπὸ ἓνα ἄδικον φόνον. Ἐλπίζω ὅτι καὶ ἐγὼ καὶ ἡ φανιλία μου δὲν θέλομεν δοκιμάσειν οὐδὲν ἄτοπον εὐρισκόμενοι μεταξὺ τῶν τοποτηρητῶν τοῦ ἔθνους. » Ὁ λαὸς ὅταν ἦλθεν ἔμπροσθεν τοῦ παλατίου, ἔστησε καὶ κατεύθυνε πρὸς αὐτὸ τὰ κανόνια· ἐδῶ πλέον δὲν ἐξεύρομεν ἀνίσως αὐτοὶ ἄρχησαν νὰ κτυπῶσιν, ἢ ἂν τὸ πρῶτον πῦρ ἀνήφθη ἀπὸ τοὺς εὐρισκόμενους εἰς τὸ παλάτιον, διότι ἕκαστος χρωματίζει τὰ πράγματα κατὰ τὰς ιδέας τοῦ νοῦς του

καὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας του. Ὁ βασιλεὺς ἐμβαίνων εἰς τὴν σύνοδον εἶχε βεβαιώσῃ τὸν πρόεδρον ὅτι ἔδωκε προσταγὴν εἰς τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ παλάτιον, νὰ μὴ κάμωσι τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν εἰς τὸν λαόν· καὶ βέβαια μίᾳ τοιαύτῃ ἀντίστασιν ἦτο καὶ τρελὴ καὶ ἀνωφελής, ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς μὴν εὐρισκόμενος πλέον εἰς τὸ παλάτιον, ἐλογίζετο νὰ ἦναι ἔξω ἀπὸ τὸν κίνδυνον. Μὲ ὅλον τοῦτο πιθανὸν εἶναι ὅτι κἀνέννας θερμότερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἔρριψε τὸ πρῶτον τουφέκι ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ παλατίου· καὶ τὸ ὄχι πιθανὸν ἀλλὰ βέβαιον καὶ δυστυχέστατον συμβεβηκὸς εἶναι τοῦτο, ὅτι εἰς δύο ὠρῶν διάστημα ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τὰς πέντε χιλιάδας ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὸ παλάτιον, καὶ ἀπὸ τὸν λαόν ὅστις ἐπολιόρκει τὸ παλάτιον. Ἡ νίκη ἔμεινεν εἰς τὸν λαόν· καὶ ἀναθάντες εἰς τὸ παλάτιον, συνέτριψαν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὅλα τὰ βασιλικὰ σκεύη. Ἄνοιξαν τὰς βασιλικὰς ἀποθήκας καὶ τὰ ταμεῖα, ἀλλὰ δὲν ἔκλεψαν οὔτε μίαν βελόνην· ὅ,τι εὐρέθη εἰς ἀργύριον καὶ χρυσίον, τὰ κειμήλια καὶ τοὺς πολυτελεῖς λίθους τῆς βασιλείσεως τὰ συνήθροισαν ὅλα καὶ τὰ ἔφεραν εἰς τὴν σύνοδον. Τὸ περιέργον ἦτον, ὅτι αὐτοὶ οἱ Ἀβράκωτοι (οὕτως ὀνομάζουσιν ἐδῶ, τοὺς ὁποίους αὐτοῦ ψωρομανόληδες λέγετε) ἐκρέμασαν μερικὸς ἀπὸ τοὺς *γιο.ιτάσιδές των* ὅσους ἔφθασαν κλέπτοντας τίποτε ἀπὸ τὰ βασιλικὰ πράγματα. Ἄνοιξαν καὶ τὰς βασιλικὰς οἰνοθήκας, καὶ ἐκεῖ εὐρόντες διάφορα εἶδη ἐξαίρετων οἴνων, ἐβαπτίσθησαν ὅλοι τῶσον, ὥστε δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ στέκωσιν ὀρθοί· οὕτως ἠγριωμένοι καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐκδικήσεως, καὶ ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τοῦ οἴνου, ἐθυσίασαν καὶ τοὺς ἐπιλοίπους, ὅσους εὗρηκαν κρυμμένους εἰς διάφορα ταμεῖα τοῦ παλατίου· ἡ μανία

ἦτο τόση, ὥστε πολλοὶ εἶδον γυναῖκας τοῦ κοινοῦ λαοῦ νὰ χορεύωσιν ἐπάνω εἰς τὰ νεκρὰ σώματα. Αὐτὸ δὲν τὸ εἶδον ἐγὼ, ἐπειδὴ ἔμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην διὰ τὸ ἀσφαλὲς εἰς τὸν οἶκόν μου· ἀλλὰ δύναμαι νὰ σέ βεβαιώσω ἄλλο, τὸ ὅποσον εἶδον μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἡ περιέργεια ἐνίκησε τὸν φόβον μου, καὶ ἠθέλησα νὰ ὑπάγω πρὸς τὸ παλάτιον διὰ νὰ ἰδῶ αὐτὴν τὴν θραῦσιν. Εἰς τὸν δρόμον ἀπήντησα πολλὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἔφεραν ἐπάνω εἰς μακρὰ κοντάρια τοὺς αἱματωμένους χιτῶνας τῶν φονευθέντων, ὡς τρόπαια τῆς νίκης των, τραγωδοῦσαι διάφορα ἄσματα. Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὸν βασιλέα, σέ εἶπα πολλάκις, ὅτι αὐτὸς ἦπατήθη πάντοτε ἀπὸ πονηροῦς καὶ κακοῦς συμβούλους· ἡ δυστυχία του ἔκαμε, καὶ εἰς τὰ διάφορα εἶδη τὰ κομισθέντα εἰς τὴν σύνοδον εὐρέθησαν, καὶ ἀπὸ ἐπιστολᾶς τῆς Βασιλίσσης καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐγγράφους ἀποδείξεις πολλὰ σημεῖα, ὅτι ὁ Λοδοβίκος ἦτο κρυφίως σύμφωνος καὶ μὲ τοὺς ἔξω βασιλεῖς, τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν. Ἡ σύνοδος, καὶ πρὶν νὰ φανερωθῶσιν αὐταὶ αἱ ἐπιστολαὶ, τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς δεκάτης Αὐγούστου, ἡ φοβουμένη τὴν ἄκρατον ὀρμὴν τοῦ λαοῦ, ἣ καὶ εὐρίσκουσα τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον διὰ νὰ κάμῃ ὅ τι πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμει, ἐψήφισεν ὁμοθυμαδὸν τὴν πρὸς καιρὸν κατάργησιν τοῦ Βασιλέως, καὶ διὰ νὰ ἀθωωθῇ ἀπὸ τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἔκαμνε πράγμα παρὰ τὴν κοινὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους, ἔδωκε τὴν αὐτὴν ἡμέραν εἶδῃσιν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας νὰ ἐκλέξωσι νέους τοποτηρητὰς, τοὺς ὁποίους νὰ πέμψωσιν εἰς Παρίσιον εἰς τὰς 26 Σεπτεμβρίου, καὶ αὐτὴ ἡ νέα σύγκλητος νὰ ἀποφασίσῃ, ἂν ὁ Λοδοβίκος πρέπη νὰ ἀποκατασταθῇ πάλιν εἰς τὸν θρόνον του, ἢ ὁ υἱὸς του ἀντ' αὐτοῦ, ἢ καὶ ἂν παντάπασι

ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας κατάστασις ἔχη νὰ μεταβληθῆ εἰς δημοκρατίαν, καταργηθέντος αἰωνίως τοῦ βασιλικοῦ ὀνόματος. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν κατήργησαν, ἀνάγκη ἦτο καὶ νὰ τὸν φυλάξωσι, διὰ νὰ μὴ φύγῃ καὶ πάλιν ὡς πέ-
 ρυσιν· ὅθεν εἰς τὰς 13 Αὐγούστου, ἀφοῦ τὸν ἐκράτησαν
 τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σύνοδον, τὸν ἐφυλάκωσαν καὶ αὐτὸν
 καὶ τὴν οἰκογένειάν του εἰς ἓνα πύργον, εἰς τὸν ὅποιον
 οὐδένας ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ τὸν πλησιάσῃ. Εὐρέθην κατὰ
 τύχην τὸ ἑσπέρας τῆς δεκάτης τρίτης εἰς τὸν δρόμον, ὅθεν
 ἐπέρασεν αὐτὸς ὁ δυστυχῆς βασιλεὺς διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν
 πύργον. Ἀδύνατον εἶναι, φίλε μου, νὰ σὲ περιγράψω τὴν
 τοιαύτην κατασχύνην· ἦτον αὐτὸς, ἡ βασίλισσα, ὁ υἱός,
 ἡ θυγάτηρ του, καὶ ἡ ἀδελφὴ του εἰς τὸ ἀμάξιον συνο-
 δευμένοι ἀπὸ πολλὰς χιλιάδας στρατιωτῶν πεζῶν καὶ ἰπ-
 πέων. Ἀπὸ τὴν σύνοδον διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν πύργον ὅστις
 εἶναι πλησίον τοῦ οἴκου, ὅπου εὐρίσκομαι, τὸ διάστημα
 εἶναι τρία τεταρτημόρια τῆς ὥρας σχεδόν. Παράστησον
 εἰς τὸν νοῦν σου τετρακοσίας, ἢ καὶ πεντακοσίας χιλιάδας
 ἀνθρώπων ἐσπαρμένων εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα διὰ
 νὰ τὸν ἴδωσι· παράστησον εἰς τὸν νοῦν σου πεντακο-
 σίας χιλιάδας στομάτων νὰ φωνάζωσι ἐπὶ ταύτου, *Ζήτω*
τὸ ἔθνος, ζήτω ἡ ἐλευθερία! εἰς τοῦ Λοδοβίκου τὰ ὦτα,
 τὰ ὅποια τοὺς περασμένους καιροὺς ἦσαν συνειθισμένα νὰ
 ἀκούωσι *Ζήτω ὁ βασιλεὺς!* καὶ θέλεις καταλάβειν κἄν
 ὀλίγον τὴν κατασχύνην αὐτῆς τῆς συμφορᾶς. Τοὺς εἶδον
 πλησίον εἰς τὸ ἀμάξιον. Ὁ βασιλεὺς εἰδείκνυε πρόσωπον
 ἀκατάπληκτον, ἢ ἀπὸ μεγαλοψυχίαν ἢ ἴσως καὶ ἀπὸ
 ἀναισθησίαν· ἡ βασίλισσα ἦτο σκυθρωπὴ, καθὼς πρὸς
 τούτοις καὶ ἡ θυγάτηρ τῆς καὶ ἡ ἀνδραδέλφη τῆς· ὁ τα-
 λαίπωρος Διάδοχος, μικρὸς ὢν τὴν ἡλικίαν, ἔστρεφε τοὺς

ὀφθαλμούς εἰς ὅλα τὰ μέρη, διὰ νὰ βλέπη τὸν ἀναρίθμητον λαόν. Εὐθύς μετὰ τὴν φυλακὴν τοῦ βασιλέως, ἐπίασαν πολλοὺς μεγιστάνας, καὶ ἄλλους διαφοροὺς ὀνομαστοὺς ἄνδρας, εἰς τοὺς ὁποίους εὐρήκαν ἐπιστολάς καὶ ἄλλας ἀποδείξεις συνωμοσίας. Τοὺς ἐφυλάκωσαν ὅλους, καὶ τοὺς κρίνουσιν ἕκαστον κατὰ μέρος, καὶ τοὺς καταδικάζουσιν εἰς θάνατον. Ἀπεκεφάλισαν ἐξ αὐτῶν τὸν ταμίαν (ἤγουν τὸν χαζηνάτάρην) τοῦ βασιλέως, ἐπειδὴ εὐρήκαν εἰς τὰ κατάστιχά του, ὅτι ἐπλήρουνε πολλὰς δαπάνας, ὅσας ἔκαμναν οἱ φυγάδες ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, διὰ νὰ συνάξωσι στρατεύματα καθ' ἡμῶν. Εἶναι ἀκόμη πολλοὶ φυλακωμένοι, οἱ ὅποιοι καὶ αὐτοὶ θέλουσι λάθειν τὴν αὐτὴν τύχην τῆς κατατομίας. Τί νὰ σὲ λέγω περισσά; Τὰ πνεύματα εὐρίσκονται εἰς τοσοῦτον θόρυβον, ὥστε δὲν θέλει μὲ φανῆν ποσῶς παράδοξον, ἂν κρίνωσι καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τὸν καταδικάσωσιν εἰς θάνατον, καθὼς ἔκριναν καὶ κατεδίκασαν τὸν ἰδιὸν τῶν βασιλέα τὸν δυστυχῆ Κάρολον τὸν Στουάρτον οἱ Ἄγγλοι εἰς τὰ 1648. Αὐτὸ ὅμως ἡ παροῦσα σύνοδος δὲν δύναται νὰ τὸ κάμῃ· ἀλλ' ὅταν ἡ νέα σύνοδος συναχθῆ εἰς τὰς 26 Σεπτεμβρίου, δὲν θέλω (καὶ πάλιν τὸ λέγω) θαυμάσειν, ἂν καταδικάσῃ τὸν Λουδοβίκον εἰς θάνατον· ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ μίσους ὅσα βλέπω, κáμνουσι τὸ πρᾶγμα πιθανόν. Ἡ μεγαλητέρα δυστυχία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὅτι δὲν τολμᾷ πλέον οὐδένας οὐδὲ νὰ τὸν συλληπηθῆ· αἱ ἀποδείξεις, τὰς ὁποίας ἀνοήτως ἔγραψε, καὶ ἀνοήτως ἔπειτα ἠμέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸ πῦρ (μάλιστα ἄφου ἔβλεπε πρὸ ἕξ σχεδὸν μηνῶν, ὅτι τῶν ἐχθρῶν του τὸ μῖσος εἶχε φθάσειν εἰς τὸ ἔσχατον) ἔκλεισαν τὰ στόματα καὶ αὐτῶν τῶν ὑπερασπιστῶν του. Ὁ Φαγέτιος εὐθύς ὅταν ἤκουσε τὴν συμφορὰν τοῦ βασι-

λέως, ἠθέλησε νὰ παρακινήσῃ τὰ στρατεύματά του, διὰ νὰ τὰ στρέψῃ εἰς τὸ Παρίσιον, καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν βασιλέα, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸ κατωρθώσῃ. Ἄλλ' ἄφου ἔφθασαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τυπωμένοι αἱ ἐπιστολαὶ καὶ ἄλλαι συνωμοσίαι ὅσας εὗρηκαν εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, οἱ στρατιῶται ἤλλαξαν γνώμην, καὶ ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν Φαγέτιον, ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὸν πιάσωσι καὶ νὰ τὸν πέμψωσι σιδηροδέσιμον εἰς τὴν Σύνοδον, ἂν, φρονιμώτερος ἀπὸ τὸν Λοδοβίκον, δὲν ἐπρόφθανε νὰ σώσῃ τὴν κεφαλὴν του μετὰ τὴν φυγὴν· δὲν ἐξεύρομεν ἀκόμη ἂν ἐπέρασεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἢ εἰς τὴν Ἄγγλιαν. Εἰς τὰς πολιτικὰς περιπετείας τῶν ἐθνῶν, φίλε μου, γίνονται πράγματα τερατώδη καὶ ἄπιστα. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἔφερε πάντοτε εἰς τοὺς ἰδίους του βασιλεῖς μίαν ἀγάπην ἐξαίρετον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, ἀγάπην, ἣτις ἐπλησίαζε τὴν λατρείαν. «Ὁ Θεὸς μου καὶ ὁ Βασιλεὺς μου» αὐτὸ ἦτο τὸ σύμβολον τῶν Γάλλων. Ἐφθασαν εἰς τὴν ἐξουδένιαν καὶ εὐτελισμὸν, ὥστε εἰς τὴν γέννησιν τοῦ διαδόχου ὠνόμασαν ἓνα χρῶμα τζόχας γὰ σκατὰ τοῦ Δελφίνου (ἐπειδὴ ἐξεύρεις ὅτι ὁ διάδοχος τῆς Γαλλικῆς βασιλείας ὀνομάζεται Δελφίνος) καὶ αὐτὰ τὰ σκατὰ, αὐτὴν τὴν τζόχαν ἐνδύοντο τότε ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι ὡς νέαν μόδον, μετὰ μεγάλην εὐχαρίστησιν καὶ χαρὰν, ὅτι ἦσαν κατασκατωμένοι μετὰ τὰ σκατὰ τοῦ νέου Δελφίνου των. Αὐτὴ ἡ παράλογος λατρεία ἐστράφη ὅλη εἰς μῖσος ἄσπονδον, καὶ δὲν ἀκούεις ἄλλο τὴν σήμερον, πᾶρεξ Λοδοβίκος ὁ προδότης, Λοδοβίκος ὁ τελευταῖος, καὶ ὅχι πλέον ὁ δέκατος ἕκτος, αἰνιττόμενοι δηλαδὴ μετὰ αὐτὸ, ὅτι δὲν θέλουσι πλέον βασιλέα. Ἦσαν εἰς διαφόρους πλατείας τῆς πόλεως ἀνδριάντες χάλκινοι, ἀναθάται εἰς ἵππους χαλκί-

νοὺς, Ἐρρίκου τοῦ τετάρτου, Λοδοβίκου τοῦ δεκάτου τρίτου, τοῦ δεκάτου τετάρτου, καὶ δεκάτου πέμπτου, ἔργα ἀξιόλογα περιφήμων τεχνιτῶν, ὅλους αὐτοὺς τοὺς χαλκοῦς βασιλεῖς τοὺς ἐσήκωσαν, μὴν ὑποφέροντες πλέον νὰ βλέπωσι μῆτε τὰς ἀψύχους εἰκόνας ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐθεοποίησαν ζῶντας· ἐξήλειψαν τὸ ὄνομα τοῦ νῦν Λοδοβίκου ἀπ' ὅλας τὰς δημοσίους οἰκοδομάς· ἡ *Βασιλικὴ Βιβλιοθήκη* ἐβαπτίσθη *Βιβλιοθήκη τοῦ ἔθνους*, καὶ οὕτω καθεξῆς ὅλα τὰ ἄλλα. Σὲ εἶπα ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν ἤτο νὰ ἐξορίσωσι καὶ τοὺς ἀνωμότους καλογήρους, καὶ ὁ βασιλεὺς εἶχε τὸ ἐμποδίσειν. Ἀφοῦ κατήργησαν τὸν βασιλεῖα, ἀνανέωσαν εὐθύς καὶ τὸ κατὰ τῶν καλογήρων ψήφισμα, καὶ τοὺς ἐξορίζουσι τώρα ἀπὸ τὴν Γαλλίαν ὅλους, ὅσοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν ἐνόρκως εἰς τὴν νέαν νομοθεσίαν.

Εἰς τὰς 15 ἐλάβομεν καὶ τὴν εἶδησιν, ὅτι ἡ Ῥωσσία εὗρηκε καὶ πάλιν τὸν τρόπον νὰ κάμῃ τὰ θελήματά της εἰς τὴν δυστυχῆ Πολονίαν, καὶ νὰ ἀνατρέψῃ ὅλην τὴν νομοθεσίαν. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν μαθηάνομεν ὅτι καὶ ὁ εὐρισκόμενος Γαλλικὸς πρέσβυς εἰς Πετρούπολιν ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ, διότι ἡ βασίλισσα τὸν ἐβλεπε μὲ κακοῦς ὀφθαλμούς. Ὅταν μάθῃ καὶ τὸ φυλάκωμα τοῦ Λοδοβίκου, ὁ θυμὸς της θέλει αὐξήσῃν περισσότερο· ἔμεινε πλέον νὰ ἴδωμεν, ἂν οἱ Γάλλοι κλίνωσι τὸν αὐχένα ὡς οἱ Πολοноὶ, καὶ ἐπαναστρέψωσι πάλιν εἰς τὰ σκατὰ τοῦ Δελφίνου, ἢ ἂν ἀληθῶς φερθῶσιν ὡς οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐφέρθησαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τὸν ὁποῖον βλέπω μὲ δίδει ἐλπίδας ὅτι θέλουσι θριαμβεύσειν κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Οὗτος ὁ πόλεμος (καθὼς καὶ ἄλλοτε σὲ εἶπα) δὲν ὁμοιάζει μὲ τοὺς κοινούς πολέμους. Γυναῖκες ὠπλίσθησαν,

καὶ εὐρίσκονται εἰς τὰ σύνορα, διὰ νὰ πολεμήσωσι μὲ τοὺς Ἀουστριακοὺς καὶ μὲ τοὺς Προύσσους.

Εἰς τὰς 27. Τούτας τὰς ἡμέρας ἐλάβομεν καὶ τὴν θλιβεράν εἰδησιν, ὅτι οἱ Προύσσοι μᾶς ἐπῆραν μίαν πόλιν εἰς τὰ σύνορα ὀνομαζομένην Λογγούβιον μετὰ δεκαπέντε ὥρων πόλεμον. Ἡ περισσότερα θλίψις εἶναι, ὅτι αὐτὴ ἡ πόλις, καθὼς λέγουσιν, ἦτο τόσον καλὰ προπαρασκευασμένη καὶ μὲ στρατιώτας, καὶ μὲ ζωάρκια, καὶ μὲ κανόνια, ὥστε ἐδύνατο νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοὺς ἐχθροὺς πολλὰς ἡμέρας· ὅθεν εἶναι γνώμη, ὅτι τὴν ἐπρόδοσαν οἱ φίλοι τοῦ βασιλέως.

Εἰς τὰς 30 Αὐγούστου. Εὐρισκόμεθα εἰς μεγάλον φόβον· στρατεύματα συντρέχουσιν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, διὰ νὰ φυλάξωσι τὸ Παρίσιον. Ἄν ἀπὸ κακῆν ἡμῶν τύχην οἱ ἐχθροὶ (οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι μακρὰν) φθάσωσι πρὸς ἡμᾶς, δὲν ἐξεύρω, φίλε μου, πῶς ἔχομεν νὰ τὴν περάσωμεν. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἐπέρασα εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρὸ δύο μηνῶν, ὅταν ἦτον ἀκόμη τρόπος ἀποδημίας· τώρα πλέον δὲν ἀφίνοσι κανένα νὰ ἐκβῇ ἀπὸ τὸ Παρίσιον· ἤρχισαν ἀπὸ χθὲς νὰ ἐρευνῶσι τοὺς οἴκους διὰ ὄπλα, πρόφασιν μὲν ὅτι χρειάζονται διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος, τὸ δὲ ἀληθὲς (ὡς ἐγὼ κρίνω) φοβούμενοι, μήπως καὶ μὲ τὴν πλησίαν τῶν ἐχθρῶν, οἱ κρυφοὶ φίλοι τοῦ βασιλέως φανερωθῶσιν αἰφνιδίως μὲ ὄπλα, καὶ γενῇ ἡ σφαγὴ διπλῆ καὶ ἐσωτερικὴ ἀπὸ τοὺς δυσαρεστούμενους εἰς τὰ συμβαίοντα, καὶ ἐξωτερικὴ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Ὅπου εὗρηκαν διπλᾶ ἢ τριπλᾶ ὄπλα, ἔλαβαν τὰ περισσά, πληρόντες τὴν τιμὴν καὶ δὲν ἄφησαν εἰς ἕκαστον πάρεξ εἴτι χρειάζεται διὰ τὴν ἰδίαν του φύλαξιν. Αὐτὴ ἡ ἔρευνα ἐγένεν ὅλην τὴν παρελθούσαν νύκτα, καὶ δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη τὴν σήμερον. Εἶχον δίκαιον νὰ τὴν κάμωσιν, ἐπειδὴ εὗρηκαν πολλὰ πε-

ριττά ὄπλα καὶ πολλοὺς ὑπόπτους ἀνθρώπους, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ καλογήρους κρυμμένους ὑποκάτω εἰς κραββάτια διὰ νὰ μὴν ὑπάγωσιν εἰς τὴν ἐξορίαν, ἀλλὰ νὰ μᾶς ταράττωσιν ἀκόμη. Ἦλθον καὶ πρὸς ἐμὲ σήμερον εἰς τὰς ἑννέα ὥρας τὸ πρωῒ, ἀλλὰ μὴν εὐρόντες πάρεξ ἓνα σπαθιον, τὸ ὅποσον ἠγόρασα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν διὰ τὰς δυστυχεῖς ταύτας περιστάσεις, μὲ τὸ ἄφησαν. Εὕρισκόμεθα, πρωτοψάλτα μου, εἰς μεγάλους κινδύνους, καὶ πρέπει νὰ τελειώσω τὴν ἐπιστολήν μου διὰ νὰ σὲ τὴν πέμψω κἄν πρὶν νὰ μὲ συμβῆ τίποτε. Ἄν αὐτὴ σταθῇ ἐκ δυστυχίας ἢ τελευταία μου, μὴ με λησμονήσης καὶ ἀποθανόντα. Ἐνθυμοῦ πάντοτε ὅτι ἐστάθην φίλος ἀληθῆς τῆς Λογιότητός σου, τῶν φίλων μου, τῶν συγγενῶν μου, τῆς τιμῆς ὅλων μου τῶν ὁμοφύλων· ὅτι ἡ καρδιά μου ἔξεε πάντοτε ἀπὸ ζῆλον ἀληθῆ διὰ τὴν τιμὴν τῶν Γραικῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἤθελα ἴσως γενῆν ὠφέλιμος, ἂν εἶχαν μὲ τὸ συγχωρήσειν αἱ περιστάσεις. Οἱ πόθοι δὲν εἶναι μόνον ἀπὸ τοὺς ἔξω, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν κοινὸν λαὸν τοῦ Παρισίου· ἂν οἱ ἐχθροὶ πλησιάζωσιν, ἴσως ἀκολουθήσῃσι μεγάλα ἄτοπα, ἴσως μᾶς βιάσωσιν ὅλους μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ ἄκοντας νὰ ἐξέλθωμεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ· ἴσως, ἂν ἐμβῶσιν οἱ ἐχθροὶ (τὸ ὅποσον δὲν ἐλπίζω ποτὲ) θέλουσιν λεηλατήσῃσι καὶ κατακαύσειν τὰς οἰκίας ἡμῶν. Καὶ ἂν αὐτὸ συμβῆ, φίλε μου, ἂν ἴδω τοὺς τόσους μου κόπους, τὴν τόσην ὕλην, τὰς τόσας σημειώσεις, εἰς τὸν Ἰπποκράτην καὶ ἄλλους πολλοὺς συγγραφεῖς, ῥιπτόμενα εἰς τὰς φλόγας, ἢ σχιζόμενα, διὰ νὰ γεμιζῶσι τὰ τουφεκία των οἱ Ἀουστριακοὶ, σὲ βεβαιώνω ὅτι δὲν θέλω πλέον νὰ ζῶ, διότι εἶναι πλέον ἀδύνατον νὰ συναθροίσω καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς τόσην ὕλην. Ἐκαμα κακὰ νὰ μὴ περάσω δι' ὀλί-

γους μῆνας εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἕως νὰ ἡσυχάσωσι τὰ πράγματα· ἀλλὰ τίς ἤθελε πιστεύσειν ἢ προιδεῖν, ὅτι ἐμελλε νὰ εὐρεθῶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι μόνις γεννῶνται μίαν φοράν εἰς ἐκάστην χιλιετηρίδα.

2 Σεπτεμβρίου. Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολήν μου μέχρι τῆς σήμερον, ὡσάν νὰ ἐπρόβλεπον ὅτι ἐμελλε νὰ συμβῶσι καὶ ἄλλαι δυστυχίαι. Ταύτην τὴν ὥραν μεσονύκτιον ἐσηκώθη πάλιν ὁ λαὸς καὶ τρέχουσιν εἰς τὰς διαφόρους φυλακὰς διὰ νὰ θυσιάσωσι τοὺς ἀθλίους φυλακωμένους.

3 Σεπτεμβρίου. Τὸ πρῶτῳ ὥρᾳ δεκάτῃ ὅλην τὴν παρελθούσαν νύκτα ἔσφαζαν ἀνηλεῶς, ὅσους εὗρηκαν, φυλακωμένους διὰ συνωμοσίας πολιτικὰς, μεταξύ τῶν ὁποίων πολλοὶ Καλόγηροι, Ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, ὅσοι δὲν εἶχαν δώσειν τὸν ὄρκον, καὶ ἐφυλάττοντο διὰ τὴν ἐξορίαν· ἀκόμη ταύτην τὴν ὥραν σφάζουσι, καὶ θέλουσιν σφάζειν προσέτι ἡμέρας πολλὰς, διότι αἱ φυλακαὶ εἶναι πλήρεις. Ἡ σύνοδος ἔπεμψε μερικοὺς συγκλητικοὺς διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν λαὸν ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἄδικον καταδρομὴν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἀκούει πλέον οὐδένα. Αἱ πλατεῖαι τῆς πόλεως, ὅσαι πλησιάζουσι τὰς φυλακὰς, εἶναι γεμάται ἀπὸ νεκρῶν· ὁ λαὸς δικαιολογεῖ αὐτὴν τὴν φοβερὰν ἐκδίκησιν μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι τοῦ βασιλέως ὁ σκοπὸς ἦτον ἂν ἐλάμβανε τὰ νικητήρια, νὰ ἀπολύσῃ ὅλους τοὺς φυλακωμένους διὰ νὰ σφάζωσι τοὺς πολίτας.

6 Σεπτεμβρίου. Μόνις σήμερον τὸ πρῶτῳ ἐτελείωσεν ἡ σφαγὴ, ἡμέραν καὶ νύκτα ἀδιακόπως ἀπὸ τὰς 2 μέχρι τῆς σήμερον ἔσφαζον. Μεταξὺ τῶν φονευθέντων εἶναι μερικοὶ παλαιοὶ μινίστροι τοῦ βασιλέως, καὶ πολλαὶ ἑκατοντάδες καλογέρων. Ἐθανάτωσαν καὶ τὴν πριγκιπέσσαν Λαμβάλ, φίλην τῆς βασιλίσσης. Ἐτρεξαν εἰς τὸν Πύργον,

ὅπου εἶναι φυλακωμένος ὁ βασιλεὺς, διὰ τὸν θουσιάσωσι καὶ αὐτὸν μὲ τὴν οἰκογένειάν του, ἀλλὰ τοὺς ἐμπόδισαν μὲ μεγάλους κόπους καὶ βάσανα κατὰ τὸ παρόν, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλει τὸν κρίνειν ἡ μέλλουσα σύνοδος καὶ τὸν καταδικάσειν εἰς θάνατον. Τὰ σημεῖα, ὅσα βλέπω, μὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔχει ἐξ ἅπαντος νὰ θυσιασθῆ, ἢ ἀκρίτως ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ λαοῦ, ἢ καὶ κριθεὶς ἀπὸ τὴν σύνοδον. Μόλις εἰς τὰς ἑλληνικὰς καὶ ῥωμαϊκὰς ιστορίας εὐρίσκεται τοιαύτη παράδοξος πολιτικὴ περιπέτεια. Οἱ ἔχθροὶ ἐπῆραν καὶ μίαν ἄλλην χώραν, ὀνομαζομένην Βερδοῦνον. Μὲ ὅλον τοῦτο μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ νικήσωσι τοὺς Γάλλους, ἢ νὰ σώσωσι τὸν Λουδοβίκον. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἔθνους εἶναι ἀπίστευτος· χωρὶς ὑπερβολὴν ταύτην τὴν ὥραν εὐρίσκονται εἰς τὸν δρόμον ἀπ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας τρέχοντες εἰς τὰ σύνορα ὑπὲρ τὰς ἑξακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν ἀποφασισμένων νὰ ἀποθάνωσι· καὶ αὐτοὶ ὅλοι ὑπάγουσι μὲ τοιαύτην εὐθυμίαν, ὥστε ἤθελεν εἰπεῖν τις ὅτι τρέχουσιν εἰς συμπόσιον, καὶ ὄχι εἰς πόλεμον. Πολλὰι μητέρες ἐπρόσφεραν αὐτοθελήτως τοὺς μονογενεῖς υἱούς των, εἰς τὸν στρατιωτικὸν κατάλογον. Τώρα πιστεύω ὅσα γράφουσιν οἱ ἑλληνικοὶ συγγραφεῖς διὰ τὴν ἀνδρείαν τῶν γυναικῶν τῆς Σπάρτης· δὲν ἀκούεις ἄλλο τὴν σήμερον, πᾶρεξ Μαραθῶνα, Σαλαμίνα, Ἀρτεμίσιον, Λεῦκτρα, Πλαταιάς, καὶ ὅλα τὰ ὀνόματα τῶν τόπων καὶ πόλεων, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐδάμασαν τὴν ἀλαζονείαν τῶν ἐχθρῶν των· μικρὰ πολίχνια καὶ χωρία, τὰ ὅποια κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἔπρεπε νὰ πέμψωσι τεσσαράκοντα μόνον στρατιώτας, ἔπεμψαν τριακοσίους. Οἱ Ἀουστριακοὶ ἐμβαίνουσιν εἰς ἓν μικρὸν πολίχνιον, καὶ λεηλατοῦσι·

μία γυνή πάνδοκεύτρια τοῦ πολιχνίου, μὴν ὑποφέρουσα τὴν τοιαύτην ἔφοδον, φαρμακεύει δύο πίθους οἴνου, ἔπειτα τὸν μοιράζει πρὸς τοὺς διψῶντας ἐχθρούς. Τετρακόσιοι στρατιῶται, ὅσοι ἔπιον ἀπ' αὐτόν, κατεστρώθησαν νεκροί. Αὐτὸς ὁ ἐνθουσιασμὸς ἠνάγκασε τὴν σύνοδον, ἥ νὰ εἶπω καλλιώτερον, ἡ σύνοδος διὰ νὰ αὐξήσῃ αὐτὸν τὸν ἐνθουσιασμόν ἔκαμεν ὄρκον τῇ 4 τοῦ παρόντος νὰ μὴ δεχθῶσι πλέον βασιλέα εἰς τὸ ἐξῆς κατ' οὐδένα τρόπον, ἀλλὰ νὰ δημοκρατῶνται ἐλευθέρως. Ἐμεινε τώρα νὰ ἴδωμεν, καθὼς σὲ εἶπα καὶ ἄλλοτε, ἂν οἱ Γάλλοι φανῶσιν ἄξιοι τοιαύτης ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Εἶναι τανῦν εἰς τὸν δρόμον καὶ 22 χιλιάδες Ῥώσων, ἐρχόμενοι κατὰ τῆς Γαλλίας. Ἄλλ' ἂν οὗτος ὁ ἐνθουσιασμὸς κρατῇ, καὶ ἂν δὲν προδοθῶσιν ἀπὸ τοὺς ἰδίους των στρατηγούς, ὄχι Ῥωσσία, ὄχι Προυσσία, καὶ Ἄουστρία, ἀλλὰ ὅλη ἡ Εὐρώπη συνηθροισμένη δὲν θέλει δυνηθῆ, φίλε μου, νὰ κατορθώσῃ τίποτε. Τοῦτο σὲ λέγω· ἂν τὸ τεταρτημόριον μόνον ἀπ' ὅσα ἐδῶ βλέπω τὴν σήμερον μὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου, ἤθελα αὐτοῦ εὐρισκόμενος ἀναγνώσειν εἰς τὰς γαζέτας, δὲν ἤθελα ποτὲ τὸ πιστεύσειν.

8 Σεπτεμβρίου. Καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν συντρέχει πλῆθος στρατιωτῶν ἀναρίθμητον· καὶ καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν προσφέρονται δῶρα εἰς τὴν σύνοδον διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου· σὲ εἶπον ὅτι καὶ γυναῖκες εὐρίσκονται μερικαὶ εἰς τὰ σύνορα πολεμοῦσαι μὲ τοὺς Ἀουστριακοὺς. Σήμερον παρεστάθη πλῆθος πολὺ γυναικῶν εἰς τὴν σύνοδον, ζητοῦσαι τὴν ἄδειαν νὰ συγκροτήσωσι μίαν φάλαγγα στρατιωτῶν θηλυκῶν ὀπλισμένων διὰ νὰ δράμωσιν εἰς τὰ σύνορα. Ἡ σύνοδος, ἀφοῦ ἐπαίνεσε τὴν προθυμίαν των, ἀπεκρίθη ὅτι θέλει συμβουλευθῆ περὶ τούτου.

Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω καὶ τὴν πικρὰν ἐπιστο-
λὴν σου τῆς 1 Ἀπριλίου, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ φανερόνεις
τὸν θάνατον τοῦ κοινοῦ φίλου καὶ καλοκαγάρθου ἀνδρός
κυρίου Νικολάου τοῦ Βαχατόρη. Ἔχεις δίκαιον νὰ λυ-
πῆσαι! ὁ θάνατος τοιούτων ἀνθρώπων εἶναι κοινὴ συμ-
φορὰ τῆς πόλεως, ἡ ὁποία τοὺς ὑστερεῖται. Δὲν ἦτο χρεῖα
νὰ μὲ συμβουλευσῆς νὰ γράψω πρὸς τὸν ἀδελφόν του.
Ἦξι μόνον ἡ συγγένεια, ὄχι μόνον αἱ εὐεργεσίαι αὐτῶν
τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποίαν, καὶ πρὶν εὐεργετηθῶ, εἶχον
πάντοτε πρὸς αὐτούς, μὲ ἀναγκάζει καὶ μία ἐξαιρετος
ἄδολος ἀγάπη, νὰ φανερώσω τὴν λύπην μου. Δὸς λοιπὸν
τὴν ἐπιστολήν μου πρὸς τὸν τιμιώτατον ἀδελφόν του,
καὶ παρὰ ταῦτα, ὕπαγε (παρακαλῶ σε) ἐκ μέρους μου
πρὸς τὴν ἐντιμοτάτην σύζυγον τοῦ μακαρίτου, συλλυπού-
μενος καὶ παριστάνων πρὸς αὐτὴν ὅτι μοῦ ἐπλήγησε τὴν
καρδίαν, ἡ πικρὰ εἰδησις τοῦ θανάτου τοῦ καλοῦ μου
φίλου καὶ χρησίου ἀνθρώπου, τοῦ μακαρίτου ἀνδρός της.
Δὲν σε λέγω νὰ τὴν παρηγορήσῃς, διότι ἄλλος δὲν δύ-
ναται νὰ παρηγορήσῃ τὰς τοιαύτας ἀπαρηγορήτους συμ-
φορὰς, πάρεξ ὁ καιρὸς καὶ ἡ φρόνησις τοῦ λυπουμενοῦ.
Τὴν ἀφῆκε χήραν καὶ πολύτεκνον, ἀλλὰ τὴν ἀφῆκε καὶ
μὲ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων
της, εἰς καιρὸν ὅταν ἄλλαι γυναῖκες δυστυχῶσι διπλῶς,
στερούμεναι ὁμοῦ μὲ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ μέσα τοῦ νὰ θρέ-
ψωσι καὶ νὰ παιδεύσωσι τὰ τέκνα των.

Διὰ τὴν ὥραν φαίνεται νὰ ἡσύχασε πάλιν ὁ θόρυβος.

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Ἐκ Παρισίων, 15 Νοεμβρίου, 1792.

Εἰς τὰς 8 Σεπτεμβρίου, φίλτατέ μου Πρωτοψάλτα, σὲ ἔγραψα διεξοδικῶς ὅσα μέχρι τότε εἶχαν συμβῆ εἰς τὴν Γαλλίαν, μεγάλα, φοβερά, καὶ παράδοξα πράγματα· τὴν φυλάκωσιν δηλαδὴ τοῦ βασιλέως καὶ ὅλης τῆς οἰκίας του, τὴν μεγάλην αἱματοχυσίαν ἣτις συνέβη εἰς τὸ βασιλικὸν παλάτιον, ἐκείνην τὴν ἡμέραν μέχρι πεντακισχιλίων ψυχῶν, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας εἰς τὰς φυλακὰς μέχρις ὀκτακισχιλίων (ὡς λέγουσι) δεσμίων· τὴν μέλλουσαν συνάθροισιν τῆς νέας γενικῆς συνόδου τῆς Γαλλίας, τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν στρατευμάτων, καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν μὲ τὸν ὁποῖον ἔτρεχον εἰς τὴν σφαγὴν, ὡσὰν νὰ ἔτρεχον εἰς λαμπρὸν δεῖπνον, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τὰ ὅποια τώρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Πρὸ πάντων τούτων εἶχα πρὸς τούτοις σὲ γράψει τὰς δυστυχίας τῶν Γάλλων εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἄλωσιν μερικῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἔλαβον οἱ Προύσοι καὶ Ἀουστριακοί. Αὐταὶ αἱ δυστυχίαι συνέβησαν πρὶν τῆς φυλακώσεως τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀφοῦ τὸν ἐφυλάκωσαν, τὰ πράγματά ἤλλαξαν παντάπασι, καὶ τοῦτο εἰδείξε περισσότερον, ὅτι αἱ προλαβοῦσαι δυστυχίαι ἦσαν ἔργον προδοσίας τοῦ δυστυχοῦς καὶ κακοσυμβουλευμένου βασιλέως.

Εἰς τὴν 21 λοιπὸν τοῦ Σεπτεμβρίου μὴνὸς συνηθροίσθη ἡ νέα γενικὴ σύνοδος, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην συνελευσιν ἐκατήρηγσε, διὰ ψηφίσματος, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκήρυξε τὴν Γαλλίαν καθαρὰν Δημοκρατίαν,

καθώς ἦσαν αἱ παλαιαὶ τῆς ἡμετέρας Ἑλλάδος δημοκρατίαι, καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους καιροὺς τῶν Ἑλουητιῶν, τῶν Ἀμερικανῶν, καὶ ἄλλων τινῶν ὀλίγων ἔθνῶν.

Αὐτὴ ἡ πρώτη συνέλευσις ἐκράτησε πολλὰς ἡμέρας καὶ νύκτας καθεξῆς ἀδιακόπως, ἐπειδὴ ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας παρὰ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν. Εἰς τὰς 23 ἐκρέμασαν εἰς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς τοῦ δυστυχοῦς Λουδοβίκου μίαν σημαίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο γραμμένον τὸ ψήφισμα τῆς συνόδου οὕτως: «Ἡ γενικὴ συνέλευσις τῆς Γαλλίας καταργεῖ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸ διηνεκές». Ἐπειτα ἐξήλωσαν ἀπὸ τὰ ἐνδύματά του τοὺς χρυσοὺς ἀστέρας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα βασιλικά παράσημα, τὰ ὁποῖα συνειθίζουσι νὰ φορῶσιν οἱ βασιλεῖς. Εἰς αὐτὸ λέγουσιν ὅτι ὁ μέχρι τότε μεγαλόψυχος Λουδοβίκος δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα.

Σὲ εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι μετὰ τὴν φυλάκωσιν τοῦ βασιλέως ἠλλαξάν τὰ πράγματα. Αὐτὴ ἡ μεταβολὴ εἶναι τόσον παράδοξος, ὥστε μόλις εὐρίσκεται εἰς τὴν παλαιὰν ἢ νέαν ἱστορίαν τοιοῦτον ἄλλο παράδειγμα. Εἰς ὀλίγων ἐβδομάδων διάστημα, μὲ μίαν ἀνεκδιήγητον ταχύτητα τὰ γαλλικὰ στρατεύματα, ὅχι μόνον ἐδίωξαν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, ἐλευθερώσαντες τὰς προαλωθείσας πόλεις, ἀλλ' ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου πολλὰς πόλεις αὐτοκρατορικὰς ἔλαβον μὲ ὄρμην ἀκατάσχετον, καὶ ὄντως ἑλληνικὴν. Ἐδίωξαν πολλοὺς ἡγεμόνας ἐπισκόπους (ἐξεύρεις ὅτι εἰς τὴν Γερμανίαν εὐρίσκονται πολλοὶ θεοφιλέστατοι, τῶν ὁποίων, ὡς καὶ τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς τῆς Ῥώμης, ἡ βασιλεία εἶναι διπλῆ, ἡγουν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου) ἀπὸ τοὺς θρόνους των, ἤρπασαν τοὺς κακῶς συναχθέντας καὶ κερδη-

θέντας ἀπὸ τὴν μωρίαν τῶν λαϊκῶν θησαυρούς των· καὶ ταῦτα μὲν συνέβησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλλίας ὄρια. Εἰς δὲ τὰ νότια ἐμβῆκαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδινίας, ἐκράτησαν ὅλην τὴν Σαβαυδιάν χωρὶς αἰματοχυσίαν, διότι τὰ Σαρδιακὰ στρατεύματα ἔφυγον ὡς διωκόμενα ὑπὸ διαβόλων· Αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Γερμανίας, αἱ ὁποῖαι ἀνοίξαν τὰς πύλας των εἰς τοὺς Γάλλους, αἱ μὲν ἀπὸ φόβον καὶ κατάπληξιν αἱ δὲ βαρυμέναι ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν ἰδίων ἡγεμόνων (καὶ μάλιστα τῶν καλογήρων) καὶ στοχαζόμενοι τοὺς Γάλλους περισσότερον ὡς ἐλευθερωτάς, παρ' ὡς ἐχθρούς των. Ὁ λαὸς τῆς Σαβαυδίας ὄχι μόνον ἐδέχθη μετὰ χαρᾶς τοὺς Γάλλους, ἀλλὰ καὶ ἐψήφισαν εὐθύς, συναθροίσαντες σύνοδον γενικὴν, ὅτι ἀποβάλουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς τὸν ζυγὸν τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας, καὶ ἐνοῦνται μὲ τὴν δημοκρατίαν τῆς Γαλλίας· Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας ἄνθρωπος ὡς λέγουσιν, ἡλιθιώτατος, ἔπαθεν ὅσα ἔπρεπε νὰ πύθῃ, διὰ τὸ νὰ μὴν ἀκούσῃ ἀρχῆθεν τὰς συμβουλάς τοῦ φρονίμου υἱοῦ του καὶ διαδόχου τῆς βασιλείας. Αὐτὸς ὁ νέος, ἐρωτώμενος πρὸ δύο ἐτῶν ἀπὸ τὸν πατέρα του, τίνα γνώμην εἶχε περὶ τῶν συγχύσεων τῆς Γαλλίας, « Πάτερ, (τὸν ἀπεκρίθη) τὰ πράγματα φοβερίζουσι μίαν » γενικὴν πτώσιν ὅλων τῶν βασιλείων τῆς Εὐρώπης· καὶ » μακάριοι οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι, ὅσοι μείνουσιν ἡσυχοὶ εἰς » τοῦτον τὸν θόρυβον». Αὐτὸς ὁμως καὶ διὰ τὸ νὰ ἦναι συμπεθερὸς τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, καὶ χαριζόμενος τὸν Προυσσίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα, ἠθέλησε νὰ συναθροίσῃ τὰ ἀσθενῆ του στρατεύματα, ἀλλ' οἱ Γάλλοι ἐπρόλαβαν αὐτὴν τὴν συναθροίσιν, καὶ τὸν ἐδίδαξαν, ὅτι, ὅταν οἱ λέοντες μάχωνται, οἱ λαγωοὶ πρέπει νὰ ἡσυχάζωσιν. Αὐτὴ

ἡ προφητεία τοῦ υἱοῦ του ὀλίγον ἔλειψε νὰ πληρωθῆ καὶ εἰς τὸν πεφωτισμένον βασιλέα τῆς Πρωσσίας. Αὐτὸς ἀφοῦ ἀπώλεσε πολὺ μέρος τῶν στρατευμάτων του εἰς τὸν κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμον, ἔγραψεν εἰς τὸ Βερολίνον νὰ τὸν πέμψωσι τριάκοντα χιλιάδας στρατιωτῶν τὴν ταχίστην· οἱ κάτοικοι τοῦ Βερολίνου ἐταράχθησαν τόσον καὶ διὰ τὸν φόνον τῶν ἰδίων, καὶ διὰ τὰς φοβερὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, ὥστε δὲν ἔπεμψαν οὔτε στρατιώτας οὔτε χρήματα, καὶ ὁ ἀνόητος διάδοχος τοῦ αἰδίου ἥρωος Φριδερικου ἠναγκάσθη νὰ καταπέτῃ αὐτὴν τὴν καταισχύνην, φοβούμενος μὴ συμβῆ καὶ εἰς αὐτὸν ὅ,τι συνέβη εἰς τῆς Γαλλίας τὸν βασιλέα· ἠναγκάσθη πρὸς τούτοις ὄχι μόνον νὰ ἀναχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸν φόβον τῶν Γάλλων, ἀλλὰ καὶ νὰ προβάλλῃ κρυφίως συνθήκας εἰρήνης. Δὲν ἐξεύρομεν ἀκόμη, τί θέλει συμβῆ περὶ τούτων· εἶναι ὁμως γνώμη πολλῶν, ὅτι οἱ Γάλλοι, διὰ νὰ ἐλαττώσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐχθρῶν, ἐπρόβαλαν εἰς αὐτόν, ὅτι δέχονται τὴν εἰρήνην, ἂν διαλύσῃ τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος συμμαχίαν. Οἱ Γάλλοι ἐν τοσοῦτῳ θριαμβεύουσιν εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῶν ἐχθρῶν ἔλαβον εἰς ὅλας τὰς μάχας ἀναρίθμητα σκύλα καὶ λάφυρα, ὡσάν βρώματα, ὄπλα, σκηνάς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· καὶ ἔδειξαν μὲ τὰς ἀνδραγαθίας των πόσον εἶναι ἀληθὴς ἡ παρατήρησις τοῦ μεγάλου Ἰπποκράτους. Αὐτὸς ὁ μέγας ἰατρός ἦτο καὶ ἄκρος πολιτικός. Εἰς τὸ θαυμαστὸν του σύγγραμμα περὶ ἀέρων, ὑδάτων καὶ τόπων, σύγγραμμα τὸ ὁποῖον ἐκπλήττονται τὴν σήμερον ἀκόμη ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ τὸ ὁποῖον ἐμιμήθη εἰς τοὺς ἡμετέρους καιροὺς ὁ πρῶτιστος πολιτικός τῶν Γάλλων ὁ Μοντεσκιώς, διὰ νὰ συνθέσῃ τὸ περὶ νόμων βιβλίον του, εἰς αὐτὸ, λέγω,

τὸ σύγγραμμα, ἐξηγεῖ τὴν αἰτίαν διὰ τί οἱ Εὐρωπαῖοι (Εὐρωπαϊοὺς ὀνομάζων τοὺς Ἕλληνας) εἶναι ἀνδρειότεροι εἰς τοὺς πολέμους παρὰ τοὺς Ἀσιατικούς, λέγων, ὅτι, διότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ τῆς Ἀσίας τὰ ἔθνη δεσποζόμενα ἀπὸ τυράννων, ὅτι ὁ ἐλεύθερος στρατιώτης πολεμεῖ διὰ τὸν ἑαυτόν του, διὰ τὴν ζωὴν τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν τέκνων του, καὶ ἡ τιμὴ τῆς νίκης ἀναφέρεται ὅλη εἰς αὐτόν, ἀλλ' ὁ δούλος στρατιώτης πεμπόμενος βιαστικῶς ἀπὸ τὸν δεσπότην του εἰς τὸν πόλεμον, ἂν νικηθῆ, ὅλα τὰ δεινὰ καὶ τὸ ὄνειδος εἶναι δι' αὐτόν, καὶ ἂν νικήσῃ, ὅλη ἡ δόξα καὶ ἡ εὐτυχία ἀποδίδονται εἰς τὸν δεσπότην του. Ἡ Αἰκατερίνη ἔδειξεν εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Γαλλίας περίστασιν, πόσον εἶναι φρονιμωτέρα ἀπὸ τοὺς λοιποὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης. Διεδόθη πρὸ πολλοῦ λόγος, ὅτι ἐμελλε καὶ αὐτὴ νὰ πέμψῃ εἰκοσι χιλιάδας Ῥώσων εἰς τὴν κοινὴν κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν. Ἀλλὰ μέχρι τούτου δὲν ἐφάνη οὐδεὶς, καὶ φαίνεται, ὅτι ἐπερίπαιζε τοὺς συμμαχοὺς, θέλουσα, νὰ τοὺς ἀσχολῇ εἰς τὸν πόλεμον τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ κάμνῃ αὐτὴ ὡς τόσον τὰ θελήματά της εἰς τὴν Πολωνίαν. Βέβαια, ἂν ἔξῃ καὶ ὁ περήφηνος βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, ποτὲ δὲν ἤθελε σμιχθῆν εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Γαλλίας.

Τὸ ἐρχόμενον ἔαρ μᾶς φοβερίζουσιν, ὅτι οἱ ἔξω βασιλεῖς θέλουν αὐξήσῃ τὰς δυνάμεις των, διὰ νὰ πολεμήσωσι μὲ περισσοτέραν ὄρμην τὴν Γαλλίαν. Οἱ Γάλλοι ὁμως, ἂν ὁ ἐνθουσιασμός, τὸν ὁποῖον βλέπω τὴν σήμερον εἰς αὐτούς, δὲν ψυχρανθῆ, ὄχι Ἀουστριακοὺς, ὄχι Προύσους, ὄχι Ῥώσους, ἀλλ' ὅλην τὴν Εὐρώπην θέλουν ἀναταράξει. Καὶ αὐτὸ θέλει εἶσθαι εὐκολὸν εἰς αὐτούς, διότι ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης εἶναι βαρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἡγε-

μόνας των, και παρατηροῦσι τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ ἀποστατήσωσιν· ἐν μόνον δύναται νὰ βλάβῃ τοὺς Γάλλους, ἐσωτερικαὶ διχόνοιαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔσβησαν ἀκόμη εἰς τὸ παντελές. Εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, φίλε μου, εἶδον πράγματα ὄντως ἑλληνικὰ· ὅταν ἡ Λίλλα, πόλις τῶν Γάλλων εἰς τὰ σύνορα τῆς Γερμανίας, ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοὺς Ἀουστριακοὺς, αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ἐκείνοντο ἀπὸ τὰ πεπυρωμένα βόλια τῶν ἐχθρῶν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν συμφορὰν, γυναῖκες, ἄνδρες, παιδία συνηθροισμένοι ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλλξεις τοῦ τεῖχους ἐχόρευον, (ναὶ σὲ λέγω ἐχόρευον) καὶ ἐτραγῶδουν ᾠσματα χλευαστικὰ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἀληθινοὶ Λακεδαιμόνιοι· τέλος πάντων ὁ ἐχθρὸς τὴν ἡρήμωσε σχεδὸν ὅλην, δὲν ἐδυνήθη ὅμως νὰ τὴν πάρῃ, καὶ ἀνεχώρησε μὲ μεγάλην κατασχύνην. Εἰς ἄλλην πόλιν, οἱ πολῖται ἀνανδρότεροι ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τῆς Λίλλας, ἢ καὶ θέλοντες νὰ τὴν προδώσωσι (τὸ πιθανώτερον), ἐπειδὴ αὐτὸ συνέβη πρὶν νὰ φυλακωθῇ ὁ βασιλεὺς, ἀναγκάζουσι τὸν στρατηγὸν νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς τοὺς ἐχθροὺς. Ἄλλ' ὁ στρατηγὸς βλέπων τὸ ἀμετάθετον τῶν κατοίκων, «ἐγὼ, (λέγει) προδότης τῆς πατρίδος δὲν γίνομαι, προτιμώτερον θανατώνομαι παρὰ νὰ ἴδω τοιαύτην κατασχύνην»· καὶ ταῦτα λέγων, ἐθανάτωσε τὸν ἑαυτὸν του μὲ μίαν πιστόλαν.

6 Ὀκτωβρίου. Σήμερον ἐψήφισεν ἡ σύνοδος τὴν συντριβὴν τοῦ διαδήματος καὶ τοῦ σκῆπτρου, ὡς σημεῖον τῆς διηνεκοῦς καταργήσεως τῆς βασιλείας. Ἐλαβον λοιπὸν τὸ διᾶδημα καὶ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως, ἔπειτα τὰ ἐπεμψαν εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον, τὰ ἐσύντριψαν, καθὼς ὁ Μωϋσῆς τὸν χρυσοῦν μόσχον, διὰ νὰ τὰ μεταβάλωσιν εἰς νομίσματα.

9 Ὀκτωβρίου. Ἄλλο ψήφισμα τῆς συνόδου κατὰ τῶν φυγάδων Γάλλων, τοὺς ὁποίους καταδικάζει εἰς θάνατον ὁσάκις εὐρεθῶσι καὶ πιασθῶσιν ὠπλισμένοι μεταξύ τῶν στρατευμάτων τῆς Προυσίας καὶ Ἀουστρίας, καὶ εἰς ἔξορίαν διηνεκῆ, ὁσάκις πιασθῶσιν ἄοπλοι μὲ δήμευσιν τῶν ὑπαρχόντων των κινητῶν καὶ ἀκινήτων. Αὐτὰ τὰ ὑπάρχοντα τῶν φυγάδων ἐξισοῦνται σχεδὸν μὲ τὰ δημευθέντα πλούτη τῶν καλογήρων, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο ἴσως δὲν ἐξαρκέσῃσι μήτε αὐτὰ μήτε τὰ ἱερατικὰ χρήματα εἰς τὴν ἄπειρον δαπάνην τοῦ πολέμου. Αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ δαπάνη ἂν ἀκόμη κρατήσῃ πολὺν καιρὸν ὁ πόλεμος καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ διχόνοιαὶ τῆς Γαλλίας, αὐτὰ λέγω μόνον τὰ δύο αἴτια δύνανται νὰ δαμάσῃσι τοὺς Γάλλους καὶ παρεκτός αὐτῶν ἄλλον φόβον κἀνένα δὲν ἔχουσι, καὶ ἂν ἤθελεν ὀρμήσειν ὅλος ὁ κόσμος κατ' αὐτῶν.

17 Ὀκτωβρίου. Οἱ Ἴσπανοὶ ἐτοιμάζονται καθ' ἡμῶν, ἀλλ' οἱ Γάλλοι γελῶσι. Κατὰ τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὅποιον ἔχουσι σήμερον, δὲν ἤθελε μὲ φανῆ παράδοξον νὰ τοὺς ἴδω θριαμβεύοντας καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Μόνον τοὺς Ἀγγλοὺς φαίνεται νὰ φοβῶνται ὀλίγον. Ὁ Πιτ ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν, καθὼς καὶ ἄλλοτε σὲ εἶπα, νὰ ἐνωθῇ μὲ τοὺς Προύσσους καὶ Ἀουστριακοὺς, ἀλλὰ φοβεῖται τὸν λαὸν τῆς Ἀγγλίας, ὅστις φοβερίζει τώρα φανερὰ ἐπανάστασιν, ἂν ἡ αὐτὴ ἐνοχλήσῃ τοὺς Γάλλους.

Πρώτη Νοεμβρίου. Ἀπ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας ἔρχονται ἀναφοραὶ πρὸς τὴν γενικὴν σύνοδον, ζητοῦσαι τὴν κρίσιν τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως. Ἡ σύνοδος ἐξ ἀνάγκης διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ἄλλα ἐνδεχόμενα ἄτοπα, φαίνεται ὅτι θέλει κρίνειν τὸν Λουδοβίκον καὶ τὴν γυναῖκά του. Δὲν πιστεύω ὁμως νὰ τοὺς καταδικάσῃσι εἰς θάνατον.

7 Νοεμβρίου. Πανταχόθεν εידήσεις νικῶν, θριάμβων, πρᾶγμα, φίλε μου, τὸ ὁποῖον ἤθελε μὲ φανῆν μυθῶδες, ἂν δὲν εὐρισκόμην εἰς τὴν Γαλλίαν αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης μάρτυς τῶν συμβαινόντων. Οἱ Γάλλοι ἐξεπάρθησαν τόσον ἀπ' αὐτὰς τὰς ἀπροσδοκῆτους εὐτυχίας, ὥστε φοβοῦμαι, μήπως αὐτὴ ἡ ἔπαρσις τοὺς προξενήσῃ ὄλεθρον. Παραβάλλουσι τὸν ἑαυτὸν των μὲ τοὺς Ἀθηναίους, μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ μὲ τοὺς Ῥωμαίους τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, ὅλοι ἐπιθυμοῦσι καὶ ζητοῦσιν ἐκστρατεῖαν κατὰ τῆς Ῥώμης· καὶ κατὰ μὲν τὸ παρὸν αὐτὸ φαίνεται ἀστείότης καὶ μετρίασμα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης παραδόξου μεταβολῆς εἶδον πολλὰ τοιαῦτα μετωρίσματα νὰ μεταβληθῶσι τέλος πάντων εἰς ἀληθινὰς πράξεις, σὲ προλέγω, Πρωτοψάλτα μου, ὅτι ἐνδεχόμενον εἶναι τοῦτον τὸν χειμῶνα καὶ ὄχι περαιτέρω νὰ διωχθῇ ἀπὸ τὸ Βατικανὸν παρὰ τῶν Γάλλων ὁ Μακαριώτατος πατὴρ τῆς Ῥώμης. Οὕτως ἄμποτε νὰ ἐδιώκοντο καὶ ὅσοι ἀδίκως καὶ παραλόγως ἐξωθοῦσι πτωχοὺς καὶ ἀβοηθήτους ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ ἐπάγγελμά των.

10 Νοεμβρίου. Τοῦ βασιλέως ἡ κρίσις πλησιάζει· μετὰ τὴν αὔριον λέγουσιν ὅτι θέλει ἀρχίσειν. Ἄν καὶ τὴν σήμερον ἦναι φανερόν, ὅτι αὐτὸς ὁ ἄθλιος ἡγεμὼν, ἢ αὐτεπάγγελτος, ἢ κακῶς συμβουλευμένος, ἐμηχανορράφησε κρυφίως πολλὰ κακὰ κατὰ τῆς ἐλευθερίας, φανερόν ὅμως εἶναι ὁμοίως ὅτι μία πολυπληθὴς μερὶς Γάλλων εἶχε συλλάθει πρὸ πολλοῦ τὸν σκοπὸν νὰ μεταβάλλωσι τῆς Γαλλίας τὴν διοίκησιν εἰς δημοκρατίαν, καὶ νὰ ἐξώσωσι τὸν βασιλέα, καὶ ἄπταιστος ἂν ἤθελεν εἰσθαι κατὰ πάντα. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι αὐτὸ τὸ φιλοδημοκρατικὸν μέρος ἐμελέτα (θεβαιοῦσι) ἂν ἀπετύγγανε τοῦ σκοποῦ, νὰ χυθῇ

ὄλον πρὸς τὰς νοτίους ἐπαρχίας καὶ μάλιστα εἰς τὴν Μασσαλίαν, ὅπου τὸ κατὰ τοῦ βασιλείως μῖσος εἶναι ἰσχυρόν, νὰ κυριεύσωσιν ὅλα τὰ πολεμικὰ καράβια τοῦ Τουλονίου κακείθεν νὰ πλεύσωσι πρὸς τὴν Κύπρον καὶ Κρήτην, καὶ νὰ καταστήσωσιν εἰς αὐτὰς τὰς νήσους Γαλλικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, Γραικογαλλικὴν δημοκρατίαν· διότι πιθανὸν ἦτον ὅτι ὄχι μόνον αὐτῶν τῶν νήσων οἱ Γραικοί, ἀλλὰ καὶ ἀναριθμητῶν ἄλλων ἤθελαν προσδράμει διὰ νὰ ἀπολαύσωσι τὴν ἀληθινὴν τῶν προπατόρων των ἐλευθερίαν, ἀσυγκρίτως διάφορον ἀπὸ τὴν ῥωσσικὴν ἐλευθερίαν· εἶμαι βέβαιος, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πρωτοψάλτης ἤθελεν ἀφήσει τὸν τύραννόν του, τὸ παπίδιον τῆς Σμύρνης, διὰ νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν Κρήτην. Αὐτὰ, φίλε μου, φαίνονται μῦθοι, οὕτως ὅμως ἐμνηχανορραφοῦντο κρυφίως, καὶ οὕτως ἤθελον συμβῆν ἂν οἱ Προὔσσοι καὶ Ἀουστριακοὶ ἔμβαινον νικηταὶ εἰς τὸ Παρίσιον. Ἄν αὐτὸ ἐγένετο, μὴ νομίσῃς ὅτι ἤθελαν μετοικήσειν εἰς αὐτὰς τὰς νήσους τριακόσαι ἢ τετρακόσαι χιλιάδες Γάλλων· τοῦλάχιστον τὰ δύο τριτημόρια τῆς Γαλλίας (τούτέστι 16 μυλλιούνια ψυχῶν) ἤθελαν ἀφήσει μετὰ χαρᾶς τὴν πατρίδα των. Αὐτῆς τῆς μερίδος ἀρχηγοὶ ἦσαν πολλοὶ σοφοὶ ἄνδρες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Κονδορκέτιος, ἓνας ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς πρῶτος φιλόσοφος τῆς Γαλλίας, καὶ θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος.

11 Νοεμβρίου. Σήμερον μανθάνομεν, ὅτι οἱ φυγάδες πρίγκιπες τῆς Γαλλίας, βλέποντες τὴν δυστυχῆ ἐκβασιν τῶν ἐπιχειρήσεών των, ἀπεδήμησαν διὰ τὴν Πετρούπολιν (ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐπεμψαν πρέσβεις, μὲ σκοπὸν νὰ πέσωσιν εἰς τοὺς πόδας τῆς Αἰκατερίνης, ζητοῦντες βοήθειαν κατὰ τῆς πατρίδος των· φοβοῦμαι μήπως ἀπατηθῇ

ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τέλος πάντων καὶ ἡ Αἰκατερίνα, καὶ πέμψη καθ' ἡμῶν στρατεύματα· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμως μὲ θαρρύνει ἡ βαθεῖα τῆς φρόνησις· διότι ἀφοῦ εἶδε νικηθέντας τοὺς Προύσσους καὶ Ἀουστριακοὺς, τί ἔχει νὰ ἐλπίσῃ αὐτῆ; οἱ Κοζάκοι καὶ οἱ Καλμουκοὶ τῆς δύνανται, καὶ νὰ φονεύσωσι πολλὰς μυριάδας Γάλλων. Ἄλλ' οἱ ἐνθουσιασται Γάλλοι τὴν σήμερον πλέον θάνατον δὲν φοβοῦνται· εἰς τὸν τόπον δέκα φονευθέντων πέμπουσιν ἑκατὸν ἄλλους στρατιώτας· ἐθανάτωσαν καὶ οἱ Πέρσαι πολλὰς μυριάδας Ἑλλήνων, καὶ μὲ ὅλον τοῦτο ἠναγκάστησαν νὰ ἐπιστρέψωσι ἄπρακτοι εἰς τὴν Περσίαν. Καὶ εἰς τὸν παρόντα πόλεμον, ἂν καὶ νικηταὶ ἕως τώρα οἱ Γάλλοι, ἀπώλεσαν ὁμως ὄχι ὀλίγους στρατιώτας· μὲ ὅλον τοῦτο, δὲν φροντίζουσιν ὅπως δι' αὐτὸν τὸν ὄλεθρον. Ἀκαταμάχητον γίνεται, φίλε μου, ἓνα ἔθνος, ὁσάκις καταφρονήσῃ τὸν θάνατον· καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας παράδειγμα ἔχομεν τοὺς ἡμετέρους προγόνους. Ἀρπάζει μὲ τὴν δεξιάν του χεῖρα ἓνα Περσικὸν κάτεργον ὁ αἰοίδιμος Κυναίγειρος, ἔτοιμον νὰ φύγῃ τοὺς Ἀθηναίους. Κόπτει τὴν χεῖρα τοῦ Κυναίγειρου ἓνας Πέρσης. Τὸ ἀρπάζει πάλιν ὁ Κυναίγειρος μὲ τὴν ἀριστεράν. Κόπτει καὶ τὴν ἀριστεράν ὁ Πέρσης. Τὸ ἀρπάζει πάλιν ἐκ τρίτου μὲ τοὺς ὀδόντας ὁ Κυναίγειρος. Τίς δύναται, φίλε μου, νὰ ἀντισταθῇ εἰς τοιοῦτους ἀνθρώπους; Μόνοι οἱ Ἕλληνες εἶδειξαν εἰς τὸν κόσμον τοιαύτας τόλμας, καὶ μόνοι οἱ Γάλλοι τὰς μιμοῦνται τὴν σήμερον.

12 Νοεμβρίου. Σήμερον ἄρχισεν εἰς τὴν σύνοδον τοῦ βασιλέως, ὄχι ἡ κρίσις, ἀλλ' ἡ περὶ τῆς κρίσεως σκέψις, ἡγουν ἂν πρέπη ἢ ὄχι νὰ κριθῇ, καὶ ἀπὸ τοὺς συνήθεις κριτάς, ἢ ἀπ' αὐτὴν τὴν σύνοδον ἀμέσως πρέπει νὰ κριθῇ.

ἐλάλησαν πολλοὶ ῥήτορες, οἱ μὲν δι᾽ ἄσυχυριζόμενοι, ὅτι ἂν καὶ εἶναι ἔνοχος ὁ Λουδοβίκος, τὸ γαλλικὸν ἔθνος ὁμως, μάλιστα εἰς καιρὸν ὅταν θριαμβεύῃ κατὰ πάντων τῶν ἐχθρῶν εἰς ὅλα τῆς Εὐρώπης τὰ μέρη, ἔπρεπε νὰ δείξῃ παράδειγμα συμπαθείας καὶ γενναιοῦτητος εἰς αὐτὸν τὸν πταίστην βασιλέα, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρκετὴ ποινὴ εἶναι ἡ ἐκπτώσις τῆς βασιλείας· ἄλλοι εἶπον, ὅτι ὁ Λουδοβίκος εἶναι αἴτιος τοῦ νῦν πολέμου καὶ τοῦ φόνου τοσοῦτων Γάλλων, ὅθεν ἔπρεπε νὰ κριθῇ καὶ νὰ γένη παράδειγμα εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους βασιλεῖς, ὅσοι καταπιέζουσι τοὺς ὑπηκόους των.

13 Νοεμβρίου. Ἀκόμη δὲν ἐτελείωσεν ἡ σκέψις περὶ τῆς κρίσεως τοῦ βασιλέως. Ἐλάλησαν ὡσαύτως καὶ σήμερον πολλοί, οἱ μὲν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κατὰ τοῦ βασιλέως· ἡ σκέψις ἀνεβλήθη εἰς τὴν μεθαύριον.

15 Νοεμβρίου. Ἀνέλαβον πάλιν σήμερον τὴν περὶ τῆς κρίσεως σκέψιν. Ἐλάλησε διεξοδικῶς ἕνας ῥήτωρ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως. Ἀπρηίθμησεν ὅλα τὰ καλὰ ὅσα ἔκαμεν ἀποῦ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον, ἀπέδωκεν ὅλα τὰ κακὰ εἰς τοὺς κακοὺς συμβούλους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἀπατηθεὶς (εἶπεν) ὁ Λουδοβίκος εἶναι ἄξιος συμπαθείας, ἐτελείωσε τὴν δημογορίαν του, παρακαλῶν τὴν σύνοδον νὰ μὴ τὸν κρίνῃ, ἀλλὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του εἰς μίαν φυλακὴν ἐπὶ ζωῆς του, δίδων εἰς αὐτοὺς ὅλα τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα. Ἡ σκέψις δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἑσπέρας. Ἴδου πάλιν καὶ ἄλλα θύματα. Ἐφερεν ὁ ταχυδρόμος τὴν εἶδησιν, ὅτι οἱ Γάλλοι ἐκυρίευσαν τὰς Βρουσέλλας μητρόπολιν τῆς Βελγικῆς ἐπαρχίας, τῆς οὔσης ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐξεύρεις ὅτι τὸ Βέλγιον εἶχεν ἀποστατήσει, τρεῖς ἢ τέσσαρες χρό-

νοι εἶναι τώρα ἀπὸ τὸν τότε αὐτοκρατοῦντα Ἰωσήφ. Ἐπειτα ἐβιάσθη μὲ πόλεμον νὰ ὑποταχθῆ πάλιν ὡς πρότερον. Τώρα, μόλις οἱ Γάλλοι ἐμβῆκαν εἰς τὰς Βρουσελλας καὶ ἄλλας Βελγικὰς πόλεις, καὶ οἱ Βέλγοι ἐσήκωσαν πάλιν κεφαλὴν. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πλησίον τῆς Ὀλλανδίας δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἀναφθῆ πάλιν ἐκ δευτέρου καὶ ἡ ἐπανάστασις τῶν Ὀλλανδῶν, συμβᾶσα εἰς τὰ 1787, καὶ σβεσθεῖσα μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Προυσσίας. Εἶναι ἀδύνατον νὰ προβλέψῃ τις ποῦ καὶ πῶς ἔχει νὰ τελευτήσῃ ὁ κοινὸς οὗτος καὶ παράδοξος θόρυβος. Οἱ Γάλλοι ἐτοιμάζονται νὰ ὑπάγωσι καὶ εἰς τὴν Ῥώμην· ὁ Μακαριώτατος πατὴρ νηστεύει καὶ προσεύχεται διὰ νὰ φυλαχθῆ ἀπὸ τῶν Γάλλων τὸ γένος, νομίζων ὅτι τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται εἰμὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ· φοβοῦμαι ὅμως, ὅτι ταύτην τὴν φορὰν ἡ δέησις του δὲν θέλει φθάσειν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ναὶ φοβοῦμαι, ὅτι τὸ τέλος τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος θέλει δείξει παράδοξα πράγματα εἰς τὴν Εὐρώπην, ἡγουν τὴν πτώσιν τῶν βασιλείων καὶ καλογήρων. Πρέπει ὅμως νὰ τελειώσω καὶ μὴ βουλόμενος τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν· ἡ περὶ τῆς κρίσεως τοῦ βασιλέως σκέψις δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη.

Ἀπόκρισιν ταχινὴν νὰ ἔχω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀναριθμήτους μου ἐπιστολάς. Παραπονέσαι, ὅτι δὲν σὲ γράφω, ἔπειτα δὲν ἀποκρίνεσαι ὅταν σὲ γράφω !

Υἱαίνει.

Ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ βασίλισσα εἶναι ἄρρωστοι εἰς τὴν φυλακὴν.

Ἐκ Παρισίων, 21 Ἰανουαρίου 1793.

Ἄν ἡ λογιότης σου φαίνεται νὰ ἔκαμες ὄρκον νὰ μὴ μὲ γράψης πλέον, ἐγὼ λαμβάνω καὶ πάλιν τὸν κάλαμον, φίλε μου Δημήτριε, διὰ νὰ σὲ ἐρωτήσω τί ἔπαθες καὶ δὲν γράφεις πλέον, καὶ νὰ σὲ εἶπω συντόμως ὅσα ἡμεῖς ἐδῶ εἶδομεν, ἠκούσαμεν καὶ ἐπάθομεν ἀπὸ τῆς 15 Νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους (ὁπότε σ' ἔγραψα τὴν τελευταίαν μου ἐπιστολήν) μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας (21 Ἰανουαρίου 1793), ἡμέρας δυστυχεστάτης διὰ τὸν τάλαιπυρον Λουδοβικὸν δέκατον ἕκτον καὶ τελευταῖον.

Παρατρέχω τὰς νίκας καὶ τοὺς θριάμβους τῶν Γάλλων, ὅσους ἐθριάμβευσαν κατὰ τῆς Ἀουστρίας, κατὰ τῶν Προύσσων, κατὰ πολλῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Σαρδηνίας εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ διάστημα τοῦ καιροῦ· τὸ μὲν, διότι εἶναι ἀπίστευτοι, τὸ δέ, διότι εἶναι τόσον πολυπληθεῖς, ὥστε οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν ἔχω νὰ τοὺς ἐκθέσω λεπτομερῶς. Παράστησον εἰς τὸν νοῦν σου, ὅλας τὰς Βελγικὰς ἐπαρχίας χωρισθείσας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ἀξιολόγους ἀπὸ διαφόρους ἡγεμόνας τῆς Γερμανίας, ὅλην τὴν Σαβαυδιάν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας, τοὺς ἀκαταμαχήτους Προύσσους, διωκομένους ὡς λαγῶους ἀπὸ τοὺς Γάλλους εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ χειμῶνος, καὶ αὐτοὺς τοὺς νικητὰς Γάλλους τρέχοντας μεταξὺ τῆς χιόνος καὶ τοῦ παγετοῦ, γυμνοὺς, χωρὶς ὑποδήματα, καὶ πολλάκις χωρὶς τὴν καθημέραν ἀναγκαίαν τροφήν. Εἰς αὐτὰς ὅλας

τάς νίκας δὲν ἔπαθον παρὰ μίαν μόνην μικρὰν συμφορὰν (καὶ αὐτὴν ἐκ προδοσίας) διωχθέντες παρὰ τῶν Προύσ-
σων ἀπὸ τὴν πόλιν τοῦ Φραγκοφούρτου, τὴν ὁποίαν εἶ-
χαν λάβει παρὰ τῶν Γερμανῶν.

Αὐτὸ τὸ μέγα πλῆθος τῶν Γάλλων ἐπροξένησεν εἰς
πολλὰς ἐπαρχίας μίαν προσωρινὴν πείναν· διότι συναθροι-
σθέντες εἰς τὸν καιρὸν τοῦ φθινοπώρου, καὶ διαμερισθέν-
τες εἰς ὅλα τὰ σύνορα τῆς βασιλείας, ἀνάγκη ἦτον ἀπὸ
τὸ ἐν μέρος νὰ λάθωσι μαζῆ τῶν ἐφόδια, καὶ ἀπὸ τὸ
ἄλλο νὰ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν χωρικῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν
ἀναγκαῖοι διὰ νὰ ἀλωνίσωσι τὰ σιτάρια. Εἰς μίαν πόλιν
ἔφθασεν εἰς τόσον ἡ ἔνδεια, ὥστε μία πτωχὴ γυνὴ μὴν
εὐρίσκουσα εἰς τὴν ἀγορὰν ἄλευρον, στρέφει ἀπηλπισμένη
εἰς τὸν οἶκόν της, θανατώνει τὸ μονογενές της τέκνον,
ἔπειτα καὶ τὸν ἑαυτὸν της. Αὐτῆς τῆς πείνας τὴν πρό-
φασιν λαβόντες εἰς μερικὰς ἐπαρχίας πολλοὶ κακεντρεχεῖς,
συνθηροίσθησαν ἱκανὸς ἀριθμὸς, καὶ περιήρχοντο τὴν Γαλ-
λίαν, θύοντες καὶ ἀπολύοντες· ἔφθασαν μέχρι τῆς Αὐρη-
λίαις ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὸ Παρίσιον, καὶ ἦτον ὁ σκοπὸς τῶν
νὰ ἔλθωσι καὶ μέχρις ἐδῶ, καὶ νὰ πράξωσι καὶ πρὸς
ἡμᾶς, τὰ πάνδεινα κακά, ἂν δὲν ἔπεμπον εὐθὺς ἱκανὰ
στρατεύματα διὰ νὰ τοὺς διασκορπίσωσιν. Εἶναι ἀδύνα-
τον νὰ ἐνθυμηθῶ ἢ νὰ σὲ γράψω κατὰ πλάτος τοὺς φό-
βους, τοὺς κινδύνους, τοὺς καθημερινοὺς θορύβους καὶ
ταραχάς, ὅσας δοκιμάζομεν τρία ἔτη ὀλόκληρα ἀπ' αὐτὴν
τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς Γαλλίας. Καὶ μολονότι
πολλαὶ χιλιάδες ψυχῶν ἔφυγον ἀπὸ τὸ Παρίσιον διὰ τὸν
φόβον τῶν ἐνδεχομένων, μὲ ὅλον τοῦτο, ὅλα τὰ πρὸς
ζωὴν ἀναγκαῖα, εἴτε βρώματα, εἴτε ἐνδύματα ἔγιναν τό-
σον σπάνια καὶ πολύτιμα, ὥστε (πρᾶγμα ἀπίστευτον) ἔδα-

πάνησα ὑπὲρ τὰ ἑξακόσια γρόσια τὸ παρελθὸν ἔτος τῶν 1792. Καὶ ὅσα ἐπάθομεν εἶναι ἀκόμη ὀλίγα καὶ οὐτιδανὰ παραβαλλόμενα μὲ ὅσα φοβούμεθα καὶ προσδοκῶμεν νὰ πάθωμεν τὸν παρόντα χρόνον. Ἐὰν καὶ μέχρι τούτου οἱ Γάλλοι ἐστάθησαν νικηταὶ καὶ τροπαιοῦχοι, αἱ νίκαι ὁμως (καθὼς εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς συγκλητικoὺς τῶν ταύτας τὰς ἡμέρας εἰς τὴν σύνοδον) προξενουσα δόξαν, ἀλλ' ὄχι εὐδαιμονίαν· ἡ εὐδαιμονία εἶναι θυγάτηρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἡσυχίας. Ὅσον αὐτοὶ νικῶσι, τοσοῦτον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐχθρῶν αὐξάνει, καὶ εἶναι πιθανόν, ὅτι τὸ ἐρχόμενον ἔαρ, τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Λουδοβίκου (τὸν σφάζουσι ταύτην τὴν ὥραν εἰς τὴν ὁποίαν σὲ γράφω), θέλει σηκῶσειν καθ' ἡμῶν τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ὀλλανδίαν. Δὲν εἶναι πιθανόν, ὅτι θέλομεν τοὺς νικῆσειν ὅλους αὐτούς, τὸ μὲν, ὅτι γίνονται πάμπολλοι, τὸ δὲ ὅτι καὶ τῶν Γάλλων ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐνδέχεται νὰ ψυχρανθῆ ὀλίγον. Ἄλλὰ καὶ ἂν ὅλην τὴν Εὐρώπην καθ' ὑπόθεσιν κατατροπώσωμεν, ὁ μόνος κόπος τῆς νίκης εἶναι ἱκανὸς νὰ μᾶς ἀφανίσῃ. Πρόσθετε εἰς αὐτὸν τὸν κόπον τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔπαυσαν ἀκόμη· πρόσθετε καὶ τὰς ὑπερβολικὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, καὶ θέλεις καταλάβειν εἰς ποίαν ἀθλίαν κατάστασιν εὕρισκόμεθα. Δαπανᾷ ὁ κοινὸς θησαυρὸς δι' αὐτὸν τὸν παράδοξον πόλεμον ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα μυλλιούνια λιτρῶν Γαλλικῶν καθ' ἕκαστον μῆνα, καὶ ὁ πόλεμος Κύριος οἶδε πότε θέλει τελειώσειν· ἐχώνευσαν ὅλα τῶν καλογήρων τὰ ὑπάρχοντα εἰς αὐτὴν τὴν δαπάνην· πιθανόν εἶναι ὅτι θέλουν χωνεύσειν καὶ τὰ τῶν φυγάδων Γάλλων. Ἀπὸ τοὺς φόρους, ἐν ὅσῳ αἱ διχονοαὶ καὶ ὁ θόρυβος μένουσιν, ὀλίγην βοήθειαν ἔχει τὸ κοινόν. Ἐπειδὴ ὁ κοινὸς λαός, ὅστις

μέ ευχαρίστησιν ἐπλήρουν εἰς τὴν ἀρχαίαν πολιτικὴν κα-
τάστασιν τὸ τριπλοῦν, σήμερον μέ μεγάλην δυσκολίαν
δίδει καὶ μόνον τὸ τριτημόριον, τὸ μέν, ὅτι εἰς τὰς πο-
λιτικὰς ταραχὰς ἐλαττοῦνται τὰ κέρδη καὶ ἀυξάνουσιν
αἱ δαπάναι ἐνὸς ἐκάστου, τὸ δὲ ὅτι εἰς τὴν ἀνανέωσιν
τῶν νόμων, οἱ παλαιοὶ νόμοι χάνουσι παντάπασι τὴν
ισχύν, καὶ οἱ νέοι, ὡς νέοι, εἶναι ἀκόμη ἀπαλοί, καὶ εὐ-
κολα ἀπὸ τὸν καθένα διασεύονται.

Καιρὸς εἶναι τώρα νὰ σὲ διηγηθῶ καὶ τὸ τραγικὸν τέ-
λος τοῦ βασιλέως. Πολλάκις (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ) σὲ
ἔγραψα ὅτι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔμελλε νὰ δώσῃ κακὸν τέ-
λος, καὶ δὲν ἐφέυσθην εἰς αὐτὴν μου τὴν πρόρρησιν. Τὴν
10ην τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου, τὸν κατήργησαν, κα-
θῶς ἐξεύρεις, καὶ τὸν ἐφυλάκωσαν αὐτόν, τὴν γυναῖκα,
τὴν ἀδελφὴν, τὸν υἱὸν καὶ τὴν θυγατέρα του. Σὲ ἔγραψα
εἰς τὸν καιρὸν, ὅτι ἡ σύνοδος εὔρηκε πολλὰ γράμματα
κρυμμένα εἰς μίαν σιδηρᾶν θήκην, σκαμμένην εἰς ἓνα τοῖ-
χον τοῦ παλατιοῦ· καὶ ὅτι ἤρχισε νὰ κάμνῃ τὴν κρίσιν
του. Αὐτὴ ἡ κρίσις ἐκράτησε πολλὰς ἐβδομάδας, καὶ μέ
τὸν τρόπον καθὼς ἐγίνετο, ἤλπιζαν πολλοί, ὅτι ἡ σύνο-
δος τέλος πάντων εἶχε σκοπὸν νὰ τὸν χαρίσῃ τὴν ζωὴν·
ἀλλὰ μερικοὶ τῆς συνόδου παλαιοὶ του ἐχθροί, καὶ εὐρί-
σκοντες τὸν καιρὸν ἐπιτήδειον διὰ νὰ τὸν θυσιάσωσιν,
ἔδωκαν νὰ καταλάβωσιν εἰς τοὺς λοιπούς, ὅτι ἠδύ-
ναντο καὶ πάλιν νὰ διεγείρωσι τὸν λαόν, ἂν ἡ κρίσις
τοῦ Λουδοβίκου ἐμακρύνετο περισσύτερον. Εἰς τὰς 11
λοιπὸν Δεκεμβρίου ἐκάλεσεν ἡ σύνοδος τὸν Λουδοβί-
κον τὴν πρώτην φορὰν διὰ νὰ ἀποκριθῇ εἰς ὅλα τὰ ἐγ-
κλήματα, τὰ ὅποια τὸν ἀνέγνωσεν ἓν πρὸς ἓν. Τὸν ἐκ-
βαλαν ἀπὸ τὴν φυλακὴν τὸ μεσημέριον, καὶ τὸν ἐπήγαν

εἰς τὴν σύνοδον. Παρεστάθη μὲ μεγαλοψυχίαν χωρὶς παντάπασιν νὰ καταπληχθῆ ἀπὸ τὸ ἄθροισμα 745 συγκλητικῶν, καὶ πλήθους ἀναριθμήτου θεατῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Ὁ πρόεδρος τῆς συνόδου τὸν λέγει: «Λουδο-»
 » βίκε, τὸ γαλλικὸν γένος σὲ ἐγκαλεῖ διὰ πολλὰ ἀμαρτή-»
 » ματα, τὰ ὅποια γεγραμμένα ἔν πρὸς ἕν θέλω σὲ ἀνα-»
 » γνῶσειν διὰ νὰ ἀποκριθῆς εἰς ἕκαστον ἀπ' αὐτά, καὶ»
 » νὰ δικαιολογηθῆς ἂν ἦναι τρόπος. Κάθισον». Ἐκάθη-»
 » σεν ὁ Λουδοβίκος εἰς μίαν καθέδραν κατέναντι τοῦ προέ-»
 » δρου· καὶ τότε ὁ πρόεδρος ἄρχισε νὰ τὸν ἐρωτᾷ καθ' ἕκα-»
 » στον τεσσαράκοντα σχεδὸν ἐγκλήματα. Ἀπεκρίθη ὁ βα-»
 » σιλεὺς εἰς ὅλα μὲ τὴν αὐτὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς, καὶ»
 » ἄλλα μὲν ἠρνήθη παντάπασιν, ὡς ἀνύπαρκτα καὶ ψευδῆ,»
 » ἄλλων δὲ τὴν αἰτίαν ἔρριψεν ἐπάνω εἰς τοὺς μινίστρος.»
 » Εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐξέτασιν, ἡ ὁποία διέμεινε δύο ὥρας»
 » δὲν ἠλλοιώθη ποσῶς τὸ πρόσωπόν του, πάρεξ εἰς ταύτην»
 » τὴν ἐρώτησιν τοῦ προέδου· «Σὲ ἐγκαλοῦσι Λουδοβίκε,»
 » ὅτι ἐμοίραζες ἀργύρια εἰς τὸ προάστειον τοῦ Ἁγίου»
 » Ἀντωνίου. Τί ἀποκρίνεσαι εἰς αὐτό;» ὁ βασιλεὺς ἀπε-»
 » κρίθη· «Ὅσάκις ἔχθαινα ἀπὸ τὸ παλάτιόν μου, συνήθειά»
 » μου ἦτο νὰ μοιράζω εἰς τοὺς πτωχοὺς ἀργύριον, ὄχι μὲ»
 » τέλος κακόν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡδονήν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζα»
 » πάντοτε νὰ βοηθῶ τὸν λαόν μου»· καὶ ταῦτα λέγων ἐδά-»
 » κρυσεν ὁ ταλαίπωρος. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ ἐξέτασις, τὸν»
 » ἠρώτησε καὶ πάλιν ὁ πρόεδρος ἂν ἔχη ἄλλο τίποτε νὰ»
 » εἶπῃ. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε νὰ τὸν δώσωσιν ἐγγράφως»
 » αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ συνηγόρους»
 » (ἦγουν ἀβοκάτους, καθὼς εἶναι συνήθεια εἰς τὰ κριτήρια»
 » τῆς Εὐρώπης) διὰ νὰ δικαιολογηθῆ κατὰ πλάτος. Ἡ»
 » ἄδεια τὸν ἐδόθη, καὶ τὸν ἔστρεψαν πάλιν εἰς τὴν φυλα-

κήν του, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἐχώρισαν ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του. Αὐτὸ τὸν ἐτάραξε πολὺ, καὶ ἐκλαυσε πάλιν, ὀνομάζων καὶ ζητῶν νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του. Εἰς τὰς 15 Δεκεμβρίου τὸν ἔδωκεν ἡ σύνοδος τὴν ἄδειαν νὰ βλέπῃ μόνον τὸν υἱὸν του καὶ τὴν θυγατέρα του, ἀλλ' ὄχι τὴν βασίλισσαν μήτε τὴν ἀδελφὴν του, ἔλαθε συνηγόρους δύο περιφήμους ἀβοκάτους, τὸν Τρογ-χέτιον καὶ τὸν Δεσέζον. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ μία σοφὴ γυνή, περίφημος εἰς τὸ Παρίσιον, ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν σύνοδον νὰ προστεθῇ καὶ αὐτὴ τρίτη συνήγορος εἰς ὑπε-ράσπισιν τοῦ Λουδοβίκου· ἀλλ' ἡ σύνοδος ἀπέβαλε τὴν ζήτησίν της· καὶ αὐτὸ μὲν, φίλε μου, εἶναι περίεργον· τὸ δὲ ὄχι μόνον περίεργον, ἀλλὰ πάσης τιμῆς καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον καὶ σεβάσμιον ἔργον εἶναι τοῦτο. Ὁ περί-φημος Μαλεσέρβος, παλαιὸς μινίστρος τοῦ Λουδοβίκου ἀτιμασθεῖς, ἀδικηθεῖς, καὶ σχεδὸν διωχθεῖς ἀπὸ τὴν αὐ-λὴν, διὰ τὸ νὰ ἦτον φίλος ἄκρος τῆς δικαιοσύνης, ἐξη-σθениσμένος ἀπὸ τὸ ὀγδοηκονταετὲς γῆρας καὶ ἔτοιμος νὰ καταβῇ εἰς τὸν τάφον, ἐνθυμούμενος τὴν παλαιὰν φιλίαν τοῦ βασιλέως, καὶ παρακινούμενος ἀπὸ μίαν ἀγίαν εὐγνω-μοσύνην, προσφέρει τὸν ἑαυτὸν του διὰ τρίτον συνήγορον καὶ ἡ σύνοδος τὸν ἐδέχθη. Δὲν ἐδυνήθη (λέγουσι) νὰ κρα-τήσῃ τὰ δάκρυά του ὁ βασιλεὺς, ὅταν τὸν ἔδωκαν τὴν ἀγγελίαν εἰς τὴν φυλακὴν, ὅτι ὁ παλαιὸς του μινίστρος Μαλεσέρβος ἐζήτησε νὰ ἦναι συνήγορός του. Αὐτοὶ λοι-πὸν οἱ τρεῖς συνήγοροι ἔβλεπαν καθ' ἡμέραν τὸν βασιλέα καὶ πολλὰς ὥρας συνεβουλευόντο μὲ αὐτόν, ζητοῦντες ὅλους τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσω-σιν ἀπὸ τὸν θάνατον. Μετὰ 15 ἡμέρας, εἰς τὰς 26 Δε-κεμβρίου, παρεστάθη τὴν δευτέραν καὶ τελευταίαν φορὰν

πάλιν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν σύνοδον συνωδευμένος ἀπὸ τοὺς
 τρεῖς συνηγόρους του. Ὁ νεώτερος, Δεσέξος, ἐδημηγόρησε
 δύο ὥρας μίαν ὠραισιτάτην καὶ μακρὰν δημηγορίαν, εἰς
 ὑπεράσπισιν τοῦ βασιλέως ἐκεῖ παρόντος καὶ καθημένου
 μὲ τὴν αὐτὴν γαλήνην εἰς τὸ πρόσωπον. Ἐπεκρίθη πλα-
 τύτερον εἰς ὄλα τὰ ἐγκλήματα κατὰ μέρος, προθυμούμε-
 νος νὰ ἀθώωσῃ τὸν βασιλέα. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὴν δημη-
 γορίαν του, ἐσηκώθη ὁ ταλαίπωρος Λουδοβίκος, καὶ εἶπε
 πρὸς τὴν σύνοδον μὲ ἀφοβίαν καὶ σταθερότητα ταῦτα τὰ
 λόγια: « Ἠκούσατε τὴν ἀπολογίαν τῶν συνηγῶρων μου.
 » καὶ τὴν ἀπόκρισιν εἰς ὅσα μὲ ἐγκαλεῖτε· δὲν ἔχω ἄλλο
 » τίποτε νὰ προσθέσω εἰς αὐτὴν· τοῦτο μόνον λέγω, λα-
 » λῶν ἴσως πρὸς ὑμᾶς τὴν τελευταίαν φοράν· ἢ συνειδη-
 » σίς μου δὲν μὲ ἐλέγχει τίποτε· οἱ συνήγοροί μου δὲν
 » εἶπαν πάρεξ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπαρηγόρητον λύπην αἰ-
 » σθάνομαι, ἐγκαλούμενος ὅτι ἠθέλησα νὰ χύσω τὸ αἷμα
 » τοῦ λαοῦ, καὶ ὅτι ἐστάθην αἷτιος τῆς δυστυχοῦς ἡμέ-
 » ρας τῆς δεκάτης Αὐγούστου· ἢ εὖνοια τὴν ὁποίαν ἐδειξα
 » πάντοτε εἰς τὸν λαόν μου, ἔπρεπε νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ
 » ἀπὸ τοιοῦτον ἐγκλημα, καὶ νὰ δείξῃ ὅτι ἐκινδύνευσα
 » τὴν ἰδίαν μου ζωὴν, διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν αἱματοχυ-
 » σίαν τοῦ λαοῦ». Μετὰ ταῦτα, τὸν ἔστρεψαν πάλιν εἰς
 τὴν φυλακὴν, καὶ εἰς ὄλον τὸ διάστημα τοῦ μακροῦ δρό-
 μου ἀπὸ τὴν σύνοδον ἕως εἰς τὴν φυλακὴν εὐρισκόμενος
 εἰς τὸ ἀμάξιον αὐτὸς μὲ τοὺς συνηγόρους του καὶ ἄλλους
 δύο ὀφφικιάλους ἀπὸ τὸ κοινὸν τοῦ Παρισίου, συνωμί-
 λησε μὲ αὐτοὺς ἡσύχως, καθὼς καὶ ὅταν ἦτον εἰς ὄλην
 τὴν δόξαν του, περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων καὶ πραγμάτων
 (τὸ παραδοξότερον φιλολογικῶν). Ἐλάλησε περὶ διαφό-
 ρων συγγραφῶν Λατίνων, ἔκρινεν ἐκάστου τὰς ἀρετὰς

καὶ τὰ ἐλαττώματα μὲ μεγάλην ἀγχίνοιαν, ὥστε νὰ ἐκπλήξῃ τοὺς ἀκούοντας. Εἰς τὴν φυλακὴν του πρὶν τῆς κρίσεως ταύτης, διήρχετο μέρος τῆς ἡμέρας εἰς τὸ νὰ μεταγλωττίζῃ ἓνα συγγραφεὶα Λατίνου εἰς τὴν γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ μέρος εἰς τὸ νὰ παίζῃ μὲ τὸν υἱόν του. Μίαν ἡμέραν ὁ προειρημένος ἐνάρετος Μαλεσέρβος ἠθέλησε νὰ τὸν ἐξετάσῃ μὲ τρόπον ἐπιτήδειον, διὰ νὰ ἴδῃ, ἂν αὐτὴ ἡ γαλήνη προήρχετο ἀπὸ ψευδῆ ἐλπίδα σωτηρίας, ἢ ἀπὸ φιλοσοφικὴν ἀπόφασιν· ὁ βασιλεὺς νοήσας τὸν σκοπὸν του, τὸν λέγει γελῶν καὶ ἀστειευόμενος. Εἰπέ με, λέγει, Μαλεσέρβε· εἰς τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν ἤκουσα πάντοτε νὰ λέγωσιν ὅτι ὁσάκις ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ τις ἐκ τοῦ γένους μου, ἐφαίνετο πρὸ πολλῶν ἡμερῶν περιπατοῦσα ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ παλατίου μία γυνή, πρόδρομος καὶ ἄγγελος τοῦ θανάτου. Εἰπέ με νὰ ζῆς ἴδες τάχα τοιοῦτον φάσμα εἰς τὸ παλάτιον; Ὁ Μαλεσέρβος δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀποκριθῇ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπροσδόκητον ἐρώτησιν, περιχυθεὶς ἀπὸ δάκρυα. Τότε ὁ βασιλεὺς, συγχώρησόν με, τὸν λέγει, δὲν ἐπρόβλεψα ὅτι ἡ ἀστειότης αὐτὴ ἔμελλε νὰ ταραξῇ τὴν φιλάνθρωπὸν σου ψυχὴν· ἐξευρε, φίλε μου, ὅτι δὲν μὲ λανθάνει ὁ θάνατος, τὸν ὁποῖον ἐτοιμάζουσι κατ' ἐμοῦ. Ἄλλ' ἡ ἀπόφασίς μου εἶναι νὰ ἀποθάνω μὲ ἡσυχίαν τῆς ψυχῆς μου, διότι ἡ συνείδησίς μου δὲν μὲ ἐλέγχει τίποτε. Ἡ σύνοδος λοιπὸν ἡσχολήθη πάλιν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Λουδοβίκου. Πολλῶν γνώμη ἦτο νὰ τὸν καταδικάσωσιν εἰς θάνατον, ἄλλων δὲ νὰ τὸν φυλάξωσι μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ πολέμου, ἔπειτα νὰ τὸν ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν Γαλιαν. Εἰς τὰς 28 Δεκεμβρίου, ἦλθε παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας (συγγενοῦς τοῦ Λουδοβίκου) μία ἐπιστολὴ

μεσιτείας, διὰ νὰ μὴν ἐγγίξωσιν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Λουδοβίκου· ἀλλ' ἡ σύνοδος δὲν ἔδωκεν οὐδεμίαν ἀκρόασιν εἰς αὐτὴν τὴν μεσιτείαν. Εἰς τὰς 29 ἀνέλαβον πάλιν τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἠκολούθησαν ἀδιαλείπτως μέχρι τῆς 17 Ἰανουαρίου 1793.

Τῆ 17 λοιπὸν τοῦ Ἰανουαρίου, εἰς τὰς 11 ὥρας τῆς νυκτός, ὕστερον ἀπὸ μίαν συνέλευσιν, ἥτις ἐκράτησεν ὥρας 36, ἡ σύνοδος ἀπεφάσισε τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, εἰς τοῦτον τὸν τρόπον, ἀπὸ 713 συγκλητικῶν οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν εἰς τὴν σύνοδον.

366 ἔδωκαν τὴν ψῆφόν των διὰ τὸν θάνατον ἀπλῶς καὶ ἀνυπερθέτως.

23 θάνατον, ἀλλὰ μὲ συνθήκην τοῦ νὰ ἐξετάσῃ ἔπειτα ἡ σύνοδος, πότε εἶναι συμφέρον καὶ εὐλογον νὰ θανατωθῇ.

1 θάνατον, ἀλλὰ μὲ συνθήκην, νὰ δύναται ἡ σύνοδος νὰ ἀλλάξῃ ἔπειτα τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου εἰς ἄλλην ποινὴν, ἂν οὕτω κριθῇ εὐλογον ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους.

2 θάνατον ἀλλ' ἀφοῦ παύσῃ ὁ πόλεμος τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης κατὰ τῆς Γαλλίας.

2 τὸν κατεδίκασαν δεσμὰ ἐφ' ὅλης ζωῆς του καὶ 319 τὸν κατεδίκασαν εἰς ἐξορίαν.

Μόλις αὐτὴ ἡ φοβερὰ ἀπόφασις ἐτελειώσε, καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν σύνοδον οἱ τρεῖς συνήγοροι, φέροντες μίαν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως περιέχουσαν ταῦτα. « Ἡ τιμὴ μου, ἡ τιμὴ τῆς οἰκογενείας μου ἀπαιτοῦσι νὰ ἀθετήσω » μίαν κρίσιν, ἥτις μὲ καταδικάζει δι' ἐγκλήματα, τῶν » ὁποίων ἡ συνείδησις μὲ λέγει ὅτι δὲν εἶμαι ἔνοχος. Δια- » μαρτύρομαι λοιπὸν ὅτι μεταφέρω τὴν ἀναθεώρησιν τῆς » ὑμετέρας κρίσεως εἰς ὅλον τὸ ἔθνος τῆς Γαλλίας. Καὶ » ταύτην μου τὴν διαμαρτυρίαν παρεκάλεσα τοὺς συνη-

» γόρους μου νὰ φέρωσι πρὸς ὑμᾶς, διὰ νὰ γραφῆ ἐξ ἀπο-
» φάσεως εἰς τὴν ἐκθεσιν τῆς ὑμετέρας συνελεύσεως».

16 Ἰανουαρίου, 1793.

ΛΟΔΟΒΙΚΟΣ.

Ἡ σύνοδος δὲν ἔδωκεν ἀκρόασιν οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἔμεινεν εἰς τὴν περὶ θανάτου ψῆφον. Ἐλησμόνησα νὰ σέ εἶπω, ὅτι πρὶν ταύτης τῆς καταδίκης ἡ σύνοδος εἶχεν ἐξετάσειν δύο ἄλλα ζητήματα, τὸ πρῶτον· ἂν ὁ Λοδοβίκος ἦναι ἔνοχος ἢ ὄχι· καὶ τὸ δεύτερον, ἂν ἀφοῦ τὸν κρίνῃ ἡ σύνοδος, αὐτὴ ἢ κρίσις ἔπρεπε νὰ πεμφθῆ εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας διὰ νὰ ἐπικυρωθῆ ἀμέσως ἀπὸ τὸν λαόν, ἢ καὶ νὰ ἀθετηθῆ ἂν ὁ λαὸς ἔκρινε τὸν Λοδοβίκον ἢ ἀθῶον, ἢ κἄν ἄξιον ἄλλης ποινῆς ἐλαφροτέρας καὶ ὄχι θανάτου. Αὐτὰ τὰ δύο ζητήματα εἶχαν ὁμοίως ἀποφασισθῆν ἀπὸ τὴν σύνοδον μὲ τῶν πλειοτέρων τὴν ψῆφον, τὸ πρῶτον, ὅτι ὁ Λοδοβίκος εἶναι ἔνοχος, καὶ τὸ δεύτερον ὅτι ἡ κρίσις τῆς συνόδου, ὅποιαδήποτε κἄν ἤθελεν εἶσθαι, δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ἀναθεωρηθῆ ἀπὸ τὸν λαόν.

Εἰς ταύτην τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τῆς Γαλλίας, φίλε μου, εἶδον πολλὰ παράδοξα πράγματα, τὰ ὅποια φαίνονται εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς μεγάλας μεταβολὰς τῶν ἐθνῶν. Σ' ἐδιηγήθην ἀνωτέρω τὸ γενναῖον ἔργον τοῦ Μαλεσέρβου, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλεις τὸ θαυμάσειν, καθὼς ὅλοι οἱ χρήσιμοι ἄνθρωποι τὸ ἐθαύμασαν ἐδῶ, καὶ καθὼς θέλουν τὸ θαυμάσειν οἱ μεταγενέστεροι, ἀναγινώσκοντες τὴν ἱστορίαν τῆς Γαλλίας. Ἄνοιξον λοιπὸν τὰ ὠτά σου, διὰ νὰ ἀκούσης ἄλλο παντάπασι διαφόρου φύσεως καὶ ἐναντίον εἰς τὸ πρῶτον. Ἐξετάζεται τὸ πρῶτον ζήτημα· εἶναι ἔνοχος ὁ Λοδοβίκος ἢ ὄχι; Καὶ ὁ Δοῦξ

τῆς Αὐρηλίας, ἐξάδελφος τοῦ βασιλέως, εἶναι μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, ὅσοι ἐψήφισαν, ὅτι εἶναι ἔνοχος. Ἐρχεται μετ' αὐτὸ, τὸ δεύτερον ζήτημα. Ἡ κρίσις τῆς συνόδου πρέπει νὰ ἀναθεωρηθῇ ἀπὸ τὸν λαὸν ἢ ὄχι; καὶ ὁ Δουξ τῆς Αὐρηλίας εἶναι πάλιν μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων ὅσοι ἐψήφισαν τὸ ὄχι· θεωρεῖται τὸ τρίτον ζήτημα· ποίας ποινῆς εἶναι ἄξιος ὁ Λοδοβίκος; καὶ ὁ Δουξ τῆς Αὐρηλίας εἶναι καὶ τρίτον μὲ τὴν γνώμην ἐκείνων, ὅσοι κατεδίκασαν τὸν ἐξάδελφόν του εἰς θάνατον. Καὶ μὴν εἶπης, ὅτι εὐρισκόμενος ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν συγκλητικῶν ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ψηφίσῃ ὅ,τι τὸν ἔλεγεν ἢ συνειδησίς του. Κατὰ τοὺς νόμους τῆς Εὐρώπης ἡδύνατο νὰ σιωπήσῃ παντάπασι, διότι οἱ νόμοι ἀπαγορεύουσι ῥητῶς τὸ ἀξίωμα τοῦ κριτοῦ εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ εἰς τοὺς φανεροὺς ἐχθροὺς τοῦ κρινομένου. Καὶ αὐτὸς ἦτον ὄχι μόνον συγγενής, ἀλλὰ καὶ γνωστὸς ἐχθρὸς πρὸ χρόνων πολλῶν τοῦ βασιλέως Ἐπρεπε λοιπὸν ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα ἐνὸς ἄλλου συγκλητικοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ εἶχε πρὸ μικροῦ σκοτωθῆν ὁ υἱός του εἰς τὸν κατὰ Προύσων καὶ Ἀουστριακῶν πόλεμον, τοῦ ὁποῖου πολέμου αἷτιος ἐνομίζετο ὁ Λοδοβίκος, ἐρωτηθεὶς τὴν γνώμην του περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Λοδοβίκου, ἀπεκρίθη, ὅτι ἡ συνειδησίς του δὲν τὸν ἐσυγχώρει νὰ εἴπῃ οὔτε ναὶ οὔτε ὄχι.

Εἰς τὰς 19 Ἰανουαρίου. Μερικοὶ συγκλητικοὶ ἐδημηγόρησαν πάλιν ζητοῦντες, ὄχι νὰ ἀναιρέσωσι τὸν ψηφισθέντα θάνατον κατὰ τοῦ Λοδοβίκου, ἀλλὰ κἂν νὰ τὸν ἀναβάλωσιν εἰς ἀρμοδιώτερον καιρὸν, διὰ πολιτικὰ τέλη, φοβούμενοι δηλαδὴ, (καὶ ἴσως δικαίως) μήπως αὐτὸς ὁ θάνατος ἐξαγριώσῃ ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ διεγείρῃ, τέλος πάντων, κατὰ τῆς Γαλλίας καὶ τοὺς λοιποὺς ἡγε-

μόνας, ὅσοι ἀκόμη δὲν ἐφανερώσαν τὴν γνώμην των. Ἄλλ' ἡ σύνοδος ἔμεινεν ἀμετακίνητος εἰς τὴν προτέραν ἀπόφασιν, καὶ εἰς τὰς 20, ἡμέρα Κυριακῆ, ἔπεμψε τὴν εἰδησιν πρὸς τὸν βασιλέα, διὰ νὰ ἐτοιμασθῆ εἰς τὸν θάνατον. Οἱ ἀπεσταλμένοι ἐμβῆκαν εἰς τὴν φυλακὴν, δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσημέριον, καὶ ἐφανερώσαν εἰς τὸν δυστυχῆ Λοδοβίκον τὴν τελευταίαν ἀπόφασιν τῆς συνόδου. Ἀπεκρίθη μὲ μεγάλην γαλήνην καὶ ἡσυχίαν· ζητῶν, πρῶτον, τρεῖς ἡμέρας διορίαν διὰ νὰ ἐτοιμασθῆ, δεύτερον τὴν ἄδειαν νὰ βλέπῃ ἐλευθέρως εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα, τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, καὶ τρίτον παρακαλῶν τὴν σύνοδον, νὰ ἐλευθερώσῃ μετὰ τὸν θάνατόν του τὴν οἰκογένειάν του ὅλην ἀπὸ τὴν φυλακὴν, δίδοντες εἰς αὐτοὺς τὴν ἄδειαν νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὴν Γαλλίαν καὶ νὰ ὑπάγῃσιν ὅπου θέλουσιν. Ἐπειτα συνέστησεν εἰς τὴν σύνοδον καὶ εἰς ὅλον τὸ γένος τῶν Γάλλων πολλοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἄλλον τρόπον ζωτροφίας παρὰ τὰς ἐτησίους δωρεὰς τοῦ βασιλέως. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπρόφερε σταθερῶς χωρὶς νὰ ἀλλοιωθῆ τὸ πρόσωπόν του. Ἡ σύνοδος δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ τὸν χαρίσῃ τὰς τρεῖς ἡμέρας διὰ τὰ ἐνδεχόμενα, καὶ λοιπόν.

Εἰς τὰς 21 Ἰανουαρίου, εἰς τὰς ἑννέα ὥρας τὸ πρῶτὸν τὸν ἐκβαλον ἀπὸ τὴν φυλακὴν, καὶ τὸν ὑπῆγον εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, συνωδευμένον ἀπὸ μέγα πλῆθος στρατιωτῶν, ὅλων ἐξοπλισμένων· καὶ περὶ τὰς ἑνδεκα σχεδὸν ὥρας ἀπέτεμεν ὁ δῆμιος τὴν κεφαλὴν τοῦ πλέον λαμπροῦ, τοῦ πλέον ἰσχυροῦ, καὶ τοῦ πλέον δυστυχοῦς βασιλέως τῆς Εὐρώπης Λοδοβίκου δεκάτου ἕκτου. Ἐμεινε μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας σταθερὸς καὶ μεγαλόψυχος, καὶ ἐδέχθη τὸν θάνατον μὲ μεγάλην ὑποταγὴν εἰς

τάς ἀπορρήτους βουλὰς τῆς Προνοίας· τὴν τελευταίαν ὥραν ὀλίγα λεπτὰ πρὸ τῆς ἀποτομῆς, ὅταν τὸν ἀνέβασαν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἔστρεψεν, ἔνθεν κάκειθεν τοὺς ὀφθαλμοὺς, εἶδε τὸν περιστηκότα λαὸν, καὶ ἠθέλησε νὰ λαλήσῃ πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἀφῆκαν τοῦτα μόνον τὰ τελευταῖα λόγια ἤκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα του, ὅσοι τὸν ἐπλησίαζον. « Συγχωρῶ ἀπὸ καρδίας ὅλους » μου τοὺς ἐχθρούς. »

Ἴδου, φίλε μου Δημήτριε, ἐν συντομίᾳ τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ βασιλέως. Συνέβη καὶ εἰς τὸν θάνατόν του ἄλλο γενναῖον ἔργον, ὅμοιον τρόπον τινὰ μὲ ἐκεῖνο τοῦ Μαλεσέρβου. Μόνος ὁ βράπτης του εἶδειεν εἰς αὐτὸν σπλάγγνα οἰκτιρμῶν· καὶ ζήτησας ἀπὸ τὴν σύνοδον τὸν νεκρὸν Λοδοβίκον, τὸν ἐνταφίασεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς.

Σὲ εἶπα ὅτι εἰς τὰς 19 ἐκινήθη πάλιν ζήτησις εἰς τὴν σύνοδον, ἂν ἐσύμφερε νὰ ὑπερθέσῃ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως εἰς ἄλλον ἀρμοδιώτερον καιρὸν. Ἐξετάσθη καὶ αὐτὴ ἡ τετάρτη ζήτησις μὲ ψηφοφορίαν, καὶ ὁ Δοῦξ τῆς Αὐρηλίας εὐρέθη καὶ τέταρτον μὲ τὴν γνώμην τῶν ὅσοι ἤθελαν νὰ πέσῃ ἡ κεφαλὴ τοῦ Λοδοβίκου ἀνυπερθέτως. Ὁ Πέτρος ἠρνήθη τρεῖς μόνον τὸν διδάσκαλόν του, ἀλλ' οὗτος ὑπερέβη καὶ αὐτὸν τὸν Ἰουδαῖον εἰς τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν. Ἐγὼ δὲν ἐξετάζω τῶρα ἂν ἀδίκως ἢ δικαίως κατεδικάσθη ὁ βασιλεὺς (διότι δὲν εἶναι ἀκόμη καιρὸς νὰ σὲ εἶπω περὶ τούτου τὴν γνώμην μου διὰ πολλὰς αἰτίας) ἀλλ' ἤθελον νὰ ἦτο μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ δικαιοσύνη πάντοτε συνωδευμένη μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπίαν. Αὐτὸς ἂν εἶχεν αἰδῶ εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ἂν ὁ βασιλεὺς ἦτον ἄξιος μυρίων κολάσεων, ἔπρεπε

νά σιωπήσῃ καὶ διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ διότι εἶχε παλαιὸν μῖσος κατ' αὐτοῦ. Πολλοὶ ὁμως φοβοῦνται ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ εἶναι νὰ ἀρπάσῃ αὐτὸς τὸ διάδημα τῆς Γαλλίας. Καὶ ἂν αὐτὸ συμβῆ, ἀλλοίμονον καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς αὐτόν, εἰς αὐτόν ὅτι δὲν θέλει μείνειν παρ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸν θρόνον, ἔπειτα θέλει δώσειν τραγικώτατον τέλος, εἰς ἡμᾶς δέ, ὅτι θέλει πάλιν χυθῆ πολὺ αἷμα εἰς τὸ Παρίσιον μεταξὺ τῶν ὀπαδῶν καὶ φίλων τοῦ δουκός, καὶ τῶν ὅσοι δὲν θέλουσι πλέον νὰ ἀκούσωσιν ὄνομα βασιλέως, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς φαίνεται νὰ ἦναι περισσότερες.

Εἰπέ με τώρα, νὰ ζῆς! ἔχεις σκοπὸν νὰ με γράψῃς, ἢ με ἠρνήθῃς καὶ σύ, καθὼς ὁ δοῦξ τῆς Αὐρηλίας τὸν ἐξάδελφόν του; σὲ ἠρώτησα πολλὰ καὶ διάφορα ζητήματα. Ἐπροφασίσθης ὅτι τὸ θανατικὸν δὲν σὲ ἐσυγχῶρει νὰ με ἀποκριθῆς παρευθὺς, ἀλλὰ τώρα ποῖαν πρόφασιν ἄλλην ἔχεις; ἐγὼ ἔχω χρεῖαν τώρα περισσότερον παρὰ ποτὲ τῆς λογιότητός σου, διὰ νὰ με βοηθήσῃς εἰς πολλὰς καὶ περιέργους παρατηρήσεις, τὰς ὁποίας ἔκαμα εἰς τὴν ἡμετέραν νέαν καὶ παλαιὰν διάλεκτον. Ἡ ὑγεία μου εἶναι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν, καὶ φοβοῦμαι μήπως δώσω τὰ κῶλα εἰς τὸ Παρίσιον, πρὶν νὰ δεῖξω εἰς τοὺς Γραικοὺς, ποῖοι εἶναι καὶ τί δύνανται νὰ κατορθώσωσιν, ἂν θέλωσιν νὰ ἐξυπνήσωσιν ἀπὸ τὸν βαθὺν ὕπνον, εἰς τὸν ὁποῖον εὐρίσκονται, διὰ νὰ μὴν εἶναι πλέον μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τῶν Εὐρωπαίων. Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι, ἂν ἔβλεπον οἱ ὁμογενεῖς μου μικρὸν μέρος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς μου κόπους, ἤθελαν προθυμηθῆ εἰς τὸ νὰ τοὺς φέρωσι μετὰ τὸν καιρὸν εἰς τελειότητα· διότι εἰς μόνον ἄνθρωπος ὅσον ἐπιμελὴς καὶ ἂν ἦναι, οὔτε καιρὸν οὔτε δύναμιν ἔχει νὰ

κάμη τὰ πάντα. Καὶ ἀσθενής, καὶ πολλὰς ἄλλας ἀσχο-
 λίας ἔχων, καὶ ἠναγκασμένος νὰ κερδαίνω τὰ πρὸς ζωὴν
 ἀναγκαῖα μὲ τῶν χειρῶν μου τὸν κόπον, μὲ ὅλον τοῦτο
 εἶναι ἀπίστευτον τὸ πλῆθος τῆς ὕλης, ὅσον ἐσύναξα. Ἄλλ'
 αὐτὸ δὲν εἶναι πάρεξ ὕλη ἄμορφος καὶ ἀκατασκευάστος,
 ἐκ τῆς ὁποίας διὰ νὰ τελεσθῇ οἰκοδομὴ εὐπρεπῆς, χρειαῖν
 ἔχω καὶ καιροῦ καὶ βοηθείας. Κατὰ τὸ παρὸν ἀσχολοῦ-
 μαι εἰς τὸ περὶ Ἰπποκράτους πόνημα, καὶ Κύριος οἶδε
 πότε θέλω τὸ τελειώσῃν. Ἠγάπων, ἂν οἱ ἐξάδελφοί μου
 Νικόλαος Πετρίτζης καὶ Ἰωσήφ Μαντζουράνης εἶχον τὸν
 καιρὸν, νὰ ἐνωθῶσι μὲ τὴν λογιότητά σου, διὰ νὰ ἀπο-
 κρίνεται κἄν ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς. Ἄσπασαί τους ἐκ μέ-
 ρους μου, καὶ κοινώνησον εἰς τὴν λογιότητά των τὸν σκο-
 πόν μου. Ἄς ᾗναι βέβαιοι, ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιστολικὴ κοι-
 νολογία θέλει ὠφελῆσαι ὄχι μόνον ἐμὲ ἀλλὰ καὶ αὐτούς,
 καὶ θέλουσιν μάθει πολλὰ πράγματα, τὰ ὅποια, ὡς νεώ-
 τεροι τὴν ἡλικίαν ἀπ' ἐμέ, δὲν εἶναι παράδοξον νὰ
 ἀγνοῶσι.

Παρακαλῶ νὰ κοινωήσης ὅσα σὲ γράφω περὶ τῶν τα-
 ραχῶν τῆς Γαλλίας εἰς ὅλους μου τοὺς συγγενεῖς, ἀσπα-
 σάμενος αὐτοὺς ἓνα πρὸς ἓνα κατ' ὄνομα ἄνδρας καὶ γυ-
 ναῖκας, πρεσβυτέρους καὶ νεωτέρους, μὲ τὰς συνήθεις εὐ-
 χὰς τοῦ νέου ἔτους. Ὅταν σὲ λέγω *συνήθεις* σ' ἐνθυμίζω
 τὰ *συνήθεις*, τὸ ὅποῖον κακῶς συνηθίζεις νὰ γράφῃς. Εἰς
 τὸ πληθυντικὸν φίλε μου, λέγε τὰ *συνήθη* ἢ τὰ *συνειθι-
 σμένα*, καὶ ὅταν λαλῆς ἐνικῶς γράφε τὸ *συνήθεις* ἢ τὸ
συνειθισμένον. Μὴ σὲ ἀκούσω ἄλλην φορὰν νὰ λέγῃς
ἀμελῆν τῶν ὀνομάτων εἰς ἡς, ὅταν ἡ γενικὴ ᾗναι εἰς
 οὓς, ἢ αἰτιατικὴ πρέπει νὰ ᾗναι εἰς μόνον ἢ, χωρὶς τοῦ ν.
 Ὁ ἀμελής, τοῦ ἀμελοῦς, τὸν ἀμελῆ. Ἄλλ' ὅταν ἡ γε-

νική ἦναι εἰς οὐ, τότε μόνον ἡ αἰτιατικὴ γράφεται μὲ τὴν ὀ προφήτης, τοῦ προφήτου, τὸν προφήτην, εὐκολον εἶναι νὰ φυλάξης αὐτὸν τὸν κανόνα εἰς τὴν μνήμην σου.

* Ἄν καὶ καμμίαν ἀπόκρισιν ἀκόμη δὲν ἔλαβα εἰς τὰ ζητήματά μου, σὲ ἐρωτῶ καὶ πάλιν τὰ ἐξῆς :

1ον.) Εἶναι κἀνένανς τόνος ἢ φωνὴ εἰς τὴν μουσικὴν, Μουσικολογιώτατε Δημήτριε, ἡ ὁποία ὀνομάζεται *διπλῆ* ἢ *διπλασιασμός*, καὶ τί εἶναι αὐτὴ ἢ διπλῆ ;

2) Ἐξεύρεις ὅτι μεταξὺ τῶν πολλῶν δεισιδαιμονιῶν, τὰς ὁποίας ἐκληρονομήσαμεν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, χωρὶς νὰ κληρονομήσωμεν τὴν σοφίαν των, εἶναι καὶ τὰ φυλακτά, τὰ ὁποία προσδέουσι εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νηπίων πρὸς ἀποστροφήν τῆς βασκανίας. Εἶδον πολλάκις σκόρδα ἄλλοτε πήγανον, ἄλλοτε τὰ ποδάρια τῶν παγουριῶν καὶ ραπτὰ τριγωνοειδῆ· εἰς αὐτὰ τὰ ραπτὰ βάλλουσι τάχα καὶ ἄλας ; τοῦτο παρακαλῶ νὰ μὲ γράψης βεβαίως, ἂν τὸ ἄλας νομίζεται φυλακτῆριον τῆς βασκανίας.

3) Ἡ θύρα ἢ κρεμαστὴ τῶν κλιμάκων, ὀνομάζεται *κλαβαρή*, *κλεβαρή*, ἢ *κληβαρή* ;

4) *Σάσαλας*. Τίνα ὀνομάζουσι οὕτως οἱ ἡμέτεροι Χῖοι ; Εἶναι τάχα ὁ αὐτὸς μὲ τὸν σαλιάρην, ἤγουν φαπλατᾶν, ἀνόητον, καὶ λέγοντα ὅ,τι ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν γλῶσσάν του ;

5) Ὀνομάζουσι οἱ Γραικοὶ τὸν ὑπερήφανον *φρυδάτορ* ;

6) Ὀνομάζουσι οἱ Χῖοι τὸν Τουρκοβαρβαριστὶ μαντανὸν λεγομένον, *μυρωδιάρ* ;

7) *Λίσσορ* ἢ *μισσορ* σημαίνει τὸ λεῖον καὶ ὀμαλὸν εἰς τὴν ἀφῆν, ἤγουν ὅτι δὲν εἶναι τραχύ !

8) *Λέκας* τίνα ἐννοοῦσι οἱ Χῖοι μὲ αὐτὴν τὴν λέξιν ; δὲν σημαίνει, ἂν δὲν λανθάνομαι, τὸν μακρὸν εἰς τὸ

σῶμα ; εἶναι ὁ αὐτὸς τάχα μὲ τὸν ὀρθοκατήβατον ;

9) Ἐξέτασον καὶ μάθε βεβαίως, ἂν κάχρι (τὸ ὅποιον σημαίνει λύπη) δὲν εἶναι Τουρκικὴ λέξις. Δύνασαι νὰ ἐρωτήσης περὶ τούτου τὸν κύριον Ἰωάννην Ἀσλάνογλου ἢ ἄλλον τινὰ εἰδήμονα τῆς Τουρκικῆς διαλέκτου.

10) *Χέρι, χέρι*, σημαίνει γρήγορα, ταχέως, καὶ εἰς ποίας φράσεις τὸ μεταχειρίζονται ;

11) Τί θέλει νὰ εἶπη *καλαμωτή* ;

12) Τί θέλουν νὰ εἴπωσι *κολόβει* ; εἶναι τάχα τὰ κοντὰ ἐνδύματα τῶν νησιωτῶν γυναικῶν καὶ ποίας νήσου ;

Ἄν καὶ πέμπω πλῆθος ἀρκετὸν βιβλιαρίων καὶ φυλλάδων τυπωμένων εἰς τὸν Δόμινον, ὧλων περὶ τῆς κρίσεως τοῦ Λοδοβίκου, καὶ περὶ τῶν ὅσα συνέβησαν πρὸ τῆς κρίσεως καὶ μετὰ τὴν κρίσιν, μὴ λείψης ὁμως, ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ τὸν κοινωήσης, ἂν δύνασαι (διότι ἐγὼ ἀκόμη δὲν ἐξεύρω ποίαν διάλεκτον λαλεῖς μὲ αὐτὸν) ὅσα σὲ γράφω.

Τῆ παραμονῇ τῆς ἀποτομῆς εἶδεν ὁ δυστυχέστατος βασιλεὺς τὴν γυναῖκα, τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὰ τέκνα του. Ἔμεινε μὲ αὐτοὺς δύο ἡμισυ ὥρας. Τὴν ἡμέραν τῆς ἀποτομῆς τὸ πρωτὶ, πρὶν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης, ἐζήτησε καὶ πάλιν ἡ φαμίλια του νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὴν κάμεραν τοῦ Λοδοβίκου, διὰ νὰ τὸν ἀσπασθῶσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν· ἀλλ' αὐτὸς δὲν κατένευσε εἰς τὸ ζήτημά των, μὴ θέλων νὰ αὐξήσῃ τὴν ἀπαρηγόρητον λύπην των. Ἔδωκε τὸν δούλόν του ὅλα τὰ ἐνδύματα καὶ τὸ ὠρολόγιόν του, καὶ παρεκάλεσε τὸ κοινὸν τοῦ Παρισίου νὰ τὸν ἀφήσωσιν εἰς τὴν δούλευσιν τοῦ υἱοῦ του.

Εἶχε κάμειν εἰς τὰς 25 Δεκεμβρίου τὴν διαθήκην του,

τὴν ὁποῖαν ὀλόκληρον πέμπω τὸν Δόμινον. Ἴδου καὶ διὰ τὴν λογιότητά σου μέρος ἀπ' αὐτὴν.

« Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγιωτάτης Τριάδος, σήμερον 25 Δεκεμβρίου 1792, ἐγὼ Λοδοβίκος δέκατος ἕκτος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, φυλακωμένος ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας ἤδη μῆνας ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους μου, καὶ χωρισμένος ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης τοῦ παρόντος μηνὸς καὶ ἀπ' αὐτὴν μου τὴν φαιλιάν, ἐμπερδευμένος εἰς μίαν δίκην τῆς ὁποίας τὸ τέλος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψω, διὰ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῆς ὁποίας οὔτε πρόφασιν οὔτε μέσα εὐρίσκουσιν εἰς τοὺς γραπτοὺς νόμους, μόνον τὸν Θεὸν ἔχων μάρτυρα τῶν λογισμῶν μου, φανερόνω ἐνώπιόν του τὴν τελευταίαν μου θέλησιν.

« Παραδίδω τὴν ψυχὴν μου εἰς τὸν Κτίστην μου, παρακαλῶν νὰ τὴν δεχθῆ ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, καὶ νὰ μὴ τὴν κρίνῃ κατὰ τὰ ἔργα της, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξιομισθίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ κτλ.

« Παρακαλῶ ὅσους ἔβλαψα ἐξ ἀγνοίας (διότι δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ ἔβλαψα κανένα ἐν γνώσει,) ἢ ὅσους ἐσκανδάλισα μὲ τὸ κακόν μου παράδειγμα νὰ μὲ συγχωρήσωσι.

« Συγχωρῶ ἐξ ὅλης καρδίας μου, ὅλους ὅσοι ἐγείναν ἐχθροὶ μου χωρὶς νὰ δώσω καμμίαν αἰτίαν εἰς αὐτούς, καὶ παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ τοὺς συγχωρήσῃ. Ὡσαύτως καὶ ὅλους ὅσοι μὲ ζῆλον οὐ κατ' ἐπίγνωσιν μ' ἔκαμαν πολλὰ κακὰ, κτλ.

« Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σπλαγχνισθῆ τὴν γυναῖκα, τὰ τέκνα, καὶ τὴν ἀδελφὴν μου, οἱ ὅποιοι πάσχουσι καὶ αὐτοὶ ἐκ πολλοῦ μὲ ἐμέ, νὰ τοὺς ἐνισχύσῃ μὲ τὴν θεῖαν του χάριν, ἂν μὲ στερηθῶσι, καὶ ἐν ὧσφ μείνωσιν εἰς τοῦτον τὸν πρόσκαιρον κόσμον.

«Συνιστάνω τὰ τέκνα μου εἰς τὴν γυναῖκά μου, τῆς ὁποίας τὴν φιλοστοργίαν ἐξεύρω καλῶτατα. Πρὸ πάντων τὴν παρακαλῶ νὰ τὰ διδάξῃ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν καὶ τὰ χρηστὰ ἦθῃ, νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτὰ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου καὶ τὰς εὐτυχίας ὡς πρόσκαιρα καὶ ἐπικίνδυνα ἀγαθὰ, καὶ νὰ στρέψῃ τοὺς ὀφθαλμούς των εἰς μόνην τὴν σταθερὰν καὶ ἀφθαρτον δόξαν τῆς αἰωνιότητος.

«Παραγγέλλω τὸν υἱόν μου, ἂν ἀπὸ κακῆν του τύχην ἤθελε ποτὲ βασιλεύσειν, νὰ καταγίνεται ὅλος δι' ὅλου εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν συμπολιτῶν του, νὰ λησμονήσῃ πᾶσαν ἔχθραν καὶ πᾶσαν ἐκδίκησιν, καὶ μάλιστα κατ' ἐκείνων ὅσοι ἐστάθησαν αἴτιοι τῆς παρούσης μου δυστυχίας. Ἄς ἐξεύρῃ ὅτι δὲν δύναται νὰ προξενήσῃ εὐδαιμονίαν εἰς τὸν λαόν, ἂν δὲν βασιλεύῃ κατὰ τοὺς νόμους. Ἄλλ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄς ἐξεύρῃ ὅτι ὁ βασιλεὺς οὔτε τοὺς νόμους δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ οὔτε καλόν τι νὰ κάμῃ, ἂν δὲν ἔχῃ τὴν ἀναγκαίαν ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖρας του, καὶ ὅτι ἓνας βασιλεὺς ἐμποδιζόμενος καθ' ἐκάστην εἰς τὰ ἔργα του, καὶ μὴ ἔχων τὸ παρά τῶν ὑπηκόων σέβας, εἶναι πλέον βλαβερὸς παρ' ὠφέλιμος, κτλ.

«Εὐχαριστῶ ὅλους ὅσοι ἔδειξαν εἰς ἐμὲ φιλίαν ἄδολον. Ἄν ἐλυπήθην ἐκ ψυχῆς διὰ τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν ἐκείνων, ὅσους εὐεργέτησα, αὐτοὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους των, ἐπαρηγορήθην ἐξ ἐναντίας βλέπων τὴν εὐνοίαν πολλῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχα ποτὲ γνωρίσειν κτλ.

«Παρακαλῶ τὸ κοινὸν τοῦ Παρισίου νὰ δώσωσιν εἰς τὸν δουλόν μου Κλέριον, ὅστις ἔμεινε μέχρι τέλους μ' ἐμὲ τὰ ἐνδύματά μου, τὰ βιβλία μου, τὸ ὠρολόγιόν μου, καὶ τὸ βαλάντιον τοῦ ἀργυρίου μου, κτλ.

«Συγχωρῶ ἀκόμη ἀπὸ καρδίας ὅσα κακὰ μὲ ἔκαμαν οἱ ἐπιστάται τῆς φυλακῆς μου. Εὗρηκα εἰς τὴν φυλακὴν καὶ μερικὰς γενναίας ψυχὰς οἱ ὅποιοι εὐσπλαγγνίσθησαν τὴν κατάστασίν μου. Ἡ συνείδησίς των τοὺς εὐφραίνει διὰ σπλάγχνα, τὰ ὅποια ἔδειξαν πρὸς ἐμέ.

«Εὐχαριστῶ τοὺς κυρίους Μαλεσέρβον, Τρογγέτον, καὶ Δεσέζον ἐξ ὅλης μου ψυχῆς καὶ καρδίας διὰ τοὺς κόπους ὅσους ἔλαβον δι' ἐμέ.

«Μαρτύρομαι καὶ πάλιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἔχω νὰ παρασταθῶ, ὅτι ἡ συνείδησίς μου δὲν μὲ ἐλέγχει τίποτε ἀφ' ὅσα μὲ ἐγκαλοῦσιν».

25 Δεκεμβρίου 1792

ΛΟΔΟΒΙΚΟΣ

29.

27 Νοεμβρίου 1796.

Φίλιτατέ μου Πρωτοψάλτα,

Εἰς τὰς 15 τοῦ παρόντος μηνὸς ἔλαβον ἐντυχτῶ τὰς δύο σου ἐπιστολάς γεγραμμένας 20 Μαρτίου καὶ 30 Μαΐου. Τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας πρὶν νὰ τὰς λάβω, εἶχε σὲ γράψω μίαν ἐπιστολήν, τὴν ὅποιαν ἀμφιβάλλω ἂν ἔλαβες. Παραπονεῖσαι ὅτι δὲν σὲ γράφω, ὡσὰν νὰ μὴν ἤξευρες ὅτι ἡ φοβερὰ μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῶν Γάλλων, καὶ ὁ ἄσπονδος πόλεμος τὸν ὅποιον ἠναγκάστησαν νὰ κηρύξωσιν ἐναντίον εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην, μᾶς κατέκλεισε πανταχόθεν καὶ μᾶς κρατεῖ ἀκόμη

κλεισμένους, εις τρόπον ὥστε εἶναι ἀδύνατον ἢ τοῦλάχιστον δυσκολώτατον πρᾶγμα ἢ δι' ἐπιστολῶν κοινολογία.

Αἱ δυστυχίαι τὰς ὁποίας ὑπέφερες, φίλε μου, αὐξήσαν καὶ ἀνακαίνισαν τὴν μνήμην τῶν ὅσα ἐγὼ ἔπαθον. Πάνδεινα βέβαια εἶναι τὰ κακάσου, ἀλλὰ μὲ ὅλον τοῦτο σὲ βεβαιῶνω διὰ παρηγορίαν σου, ὅτι δὲν εἶναι μήτε τὸ ἑκατοστημόριον τῶν συμφορῶν ὅσας ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ἔδοκίμασα εἰς διάστημα δύο ἐτῶν ὀλοκλήρων, καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀκόμη δὲν ἐλευθερώθην. Μὲ κακοφαίνεται ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ τὰς περιγράψω, ἐπειδὴ χρειάζονται πενήτηντα ἢ ἐξήκοντα φύλλα χαρτίου διὰ νὰ σὲ τὰς παραστήσω κατὰ πλάτος. Τοῦτο μόνον σὲ λέγω ὅτι χωρὶς τὴν πρόθυμον βοήθειαν τοῦ Δομίνου, χωρὶς τὰς παρηγορίας αὐτοῦ τοῦ πιστοῦ καὶ γενναίου φίλου, ἤθελε πρὸ πολλοῦ ψάλλῃς αὐτοῦ τὸ μνημόσυνόν μου. Ἐξω ἀπὸ τὴν δαψιλῆ βοήθειαν τὴν ὁποίαν μ' ἐπεμψε, μὲ παρακαλεῖ θερμῶς καὶ μὲ ἐξορκίζει νὰ τὸν ἀνακαλύψω φιλικῶς ὅλας μου τὰς χρείας, διὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ ἀκόμη περισσότερο.

Ἐλυπήθη μεγάλως, ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ἠναγκάσθην νὰ πωλήσω μέρος ἀπὸ τὰ βιβλία μου, διὰ νὰ μὴ λιμοκτονηθῶ. Ἐπειδὴ ἓνα ἀπὸ τὰ μύρια δεινά, τὰ ὁποῖα ἔδοκίμασαμεν ἐδῶ, ἦτον καὶ ἡ πείνα, πληγὴ φοβερὰ ἐνωμένη μὲ ἄλλην πληγὴν, τὸν προπερυσινὸν πάνδεινον χειμῶνα, εἰς τὸν ὅποιον πολλοὶ ἀπέθανον καὶ ἀπὸ ἔνδειαν τροφῆς, καὶ ἀπὸ ἔνδειαν ζύλων διὰ νὰ πυρῶνωνται.

Εἰς αὐτὸν τὸν φρικώδη χειμῶνα, ἔχασα πρῶτον τὰ δύο τριτημόρια τοῦ αἵματός μου ἀπὸ τὰς αἱμορροΐδας, αἱ ὁποῖαι ἔρρευσαν μὲ τσαύτην βίαν, ὥστε πολλάκις ἐλειποθύμησα καθήμενος εἰς τὸ ἀγγεῖον. Μόλις ἐλευθερώθην ἀπὸ τὰς αἱμορροΐδας καὶ ἔπεσον εἰς ἄλλην ἀσθένειαν τοῦ

πλευριτικοῦ. Ἐλευθερωθεὶς καὶ ἀπὸ αὐτό, εἶχον χρεῖαν καὶ περισσοτέρας τροφῆς καὶ περισσοτέρας ἀναπαύσεως τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος, διὰ νὰ λάβω τὰς δυνάμεις μου· ἡ τροφή μου ἐστάθη πολλάκις μία οὐγγία ἄρτου καθ' ἡμέραν, ἐπειδὴ ἡ λίτρα τοῦ ἄρτου ἐπωλήθη ἕως εἴκοσι γρόσια. Δὲν μὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπαύσω μήτε τὸ πνευμά μου· Ἀναγκαζόμενος διὰ νὰ σπουδάζω ἡμέραν καὶ νύκτα διὰ νὰ κερδαίνω καὶ αὐτὴν τὴν ὀλίγην ζωοτροφίαν, μετέφρασα τέσσαρα συγγράμματα, τρία ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν καὶ τὸ τέταρτον ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴν διάλεκτον. Ἀφίνω σε νὰ καταλάβῃς πόσον αὐτὴ ἡ κακοπάθεια τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ πνεύματος ἔπρεπε νὰ συντριφῇ καὶ νὰ καταφθεῖρῃ τὸ πανάθλιόν μου σῶμα. Εἶναι δύο χρόνοι σχεδὸν τώρα, καὶ ἀκόμη δὲν ἀνέλαβον τὰς δυνάμεις μου, μήτε θέλει ἴσως ποτὲ τὰς ἀναλάβω πλέον, ἀλλὰ δοκιμάζω ὅλα τὰ δεινὰ τῶν ἐβδομηκονταετῶν γερόντων, μὲ ὅλον ὅτι δὲν εἶμαι ἀκόμη πεντηκοντούτης. Μὴ νομίσης ὅμως ὅτι μόνος ἐγὼ ὑπέφερα αὐτὰ τὰ δεινὰ. Ἀλήθευσεν εἰς αὐτὴν τὴν πάνδεινον περίστασιν τὸ «πλοῦσοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν», ἄνθρωποι πρώην εὐδαίμονες ἠναγκάσθησαν νὰ ψωμοζητήσωσι· πολλοὶ ἀπέθανον εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως ἀπὸ ἔνδειαν τροφῆς· ἄλλοι ἐθανάτωσαν τὸν ἑαυτὸν των ἀπὸ ἀπελπισίαν· γυναῖκες ἐγκυοὶ κατεποντίσθησαν εἰς τὸν ποταμόν. Αὐτὰ τὰ δεινὰ ἀκολουθοῦσιν ἀκόμη μέχρι τῆς σήμερον, ὅχι πλέον ἀπὸ ἔλλειψιν τροφῆς, αἱ τροφαὶ τὴν σήμερον εἶναι δαψιλεῖς, ἀλλὰ δοκιμάζομεν κατὰ τὸ παρὸν ἓνα ἄλλο κακὸν ὅχι μικρότερον ἀπὸ τὴν πείναν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἀναργυρία. Πρότερον δὲν εἶχομεν τροφάς, τανῦν δὲν ἔχομεν ἀργύριον νὰ τὰς ἀγοράσωμεν. Αὐτὴ ἡ κοινὴ ἀναργυρία

μέ αναγκάζει νά κοπιάζω πολύ και νά κερδαίνω ὀλίγον. Πρὸ ὀλίγων ημερῶν ἐπώλησα εἰς τοὺς βιβλιοπώλας διὰ λίτρας ἑξακοσίας ἓνα πέμπτον σύγγραμμα τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νά πωληθῆ τοῦλάχιστον χιλίας λίτρας εἰς ἄλλον καιρὸν. Ἔχω ἔτοιμον ἓνα ἕκτον σύγγραμμα ἑλληνογαλλικόν, τὸ ὁποῖον ἀκόμη δὲν ἐδυνήθην νά πωλήσω ἐξ αἰτίας τῆς αὐτῆς ἀναργυρίας. Καταγίνομαι κατὰ τὸ παρὸν εἰς ἓνα ἑβδομον, καὶ αὐτὸ ἑλληνογαλλικόν, τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νά τελειώσω μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας. Εἰς τοῦτο τὸ ἑβδομον σύγγραμμα ἔχω σκοπὸν νά τριψῶ (ἀλλὰ νά τριψῶ ἰσχυρὰ) τὸ ἀναιδὲς πρόσωπον τοῦ Γερμανοῦ σοφιστοῦ τοῦ Παυίου διὰ τὰς φρικώδεις συκοφαντίας, ὅσας ἐξέρασε κατὰ τοῦ δυστυχοῦς γένους τῶν Γραικῶν, καὶ νά τὸν πληροφορήσω ὅτι εἰς τὸ τέλος τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, μετὰ μίαν δεινὴν αἰχμαλωσίαν τεσσάρων σχεδὸν ἑκατονταετηρίδων, εὐρίσκονται ἀκόμη μεταξύ τῶν Γραικῶν ἄνθρωποι ἱκανοὶ καὶ νά συγγράψωσι καθὼς καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ νά ἀνασκευάσωσι τὰς φλυαρίας ἐνός τερατολόγου σοφιστοῦ. Φοβούμενος μὴ ἀποθάνω πρὶν νά τελειώσω αὐτὸ τὸ σύγγραμμα, καὶ νά ἐκδικήσω τὸ γένος μου (ταύτην τὴν ὥραν, φίλε μου, βέουσι τὰ δάκρυά μου ποταμηδὸν ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν διακαῆ πόθον τῆς ἐκδικήσεως), ἔγραψα ἓνα μικρὸν ὑπομνημάτιον, καὶ ἔκαμα νά τὸ τυπώσωσι μὲ τὸ ὄνομά μου εἰς μίαν φιλολογικὴν ἑφημερίδα ἢ γαζέταν. Εἰς αὐτὸ τὸ ὑπομνημάτιον παριστάνω εἰς τὴν σοφολογιότητά του ὅτι δὲν ἐκτάλαβε μίαν ῥῆσιν τοῦ Δεινάρχου τοῦ Ῥήτορος (ἐπειδὴ αὐτὸς κομπάζει νά ἤξεύρῃ εἰς ἄκρον τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον) καὶ ὅτι ἐκλεψεν ἀναισχύντως μίαν παρατήρησιν φιλολογικὴν τοῦ σοφοῦ Ῥεῖσκίου καὶ τὴν ἐπρόβαλεν ὡς

γέννημα τοῦ νοός του. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι πάρεξ ἓνας μικρὸς κόλαφος· τὸ μεγάλον ῥάπισμα θέλει τὸ λάβῃ εἰς τὸ ἔβδομον σύγγραμμα, διότι εἰς αὐτὸ θέλει τὸν λαλήσω καθαρῶς περὶ τῶν ὅσα εἶπε κατὰ τῶν Γραικῶν, καὶ θέλει τὸν ἀποδείξω ὅτι εἶναι ἓνας ἀναιδῆς συκοφάντης.

Βλέπεις, φίλε μου Πρωτοψάλτα, ὅτι μὲ ὅλα τὰ βήσανα, τὰς συμφορὰς καὶ τὰς ἀσθενείας ὅσας ἐδοκίμασα καὶ δοκιμάζω μέχρι τοῦ νῦν, δὲν κάθημαι ἀργός, ἀλλὰ καταγίνομαι πάντοτε εἰς τὴν σπουδὴν. Μὲ θλίβεις λοιπὸν χωρὶς ἔλεος καὶ μὲ ἐλέγχεις περὶ τῆς πολυχρονίου διατριβῆς μου εἰς Γαλλίαν.

Ἄς εἶσαι βέβαιος, καὶ βεβαίωσον ὅλους μου τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς, ὅτι ἔχω ὀλίγην ὑπόληψιν διὰ ἓνα ἀνθρώπου ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του καὶ καθὼς λέγει ὁ Σοφοκλῆς :

« Καὶ μείζον', ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πάτρας
« Φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγου».

Ἄλλ' αὐτὴ τῆς πατρίδος ἡ ἀγάπη μὲ ἀναγκάζει νὰ μακρύνω τὴν ἐνταῦθα διατριβὴν μου, ἐπειδὴ ἐδῶ ὁ σπουδαῖος εὐρίσκει ὅλα τὰ πρὸς συγγραφὴν ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα καὶ αὐτοῦ δὲν εὐρίσκει τίποτε. Ἄν ἤμην νεώτερος, ἴσως εἰδύνασο νὰ ὑποπτευθῆς ὅτι αἱ ἡδοναὶ τῆς Εὐρώπης μὲ κρατοῦσιν ἐδῶ, ἀλλὰ δι' ἐμὲ δὲν ἔμεινε πλέον ἄλλη ἡδονὴ παρὰ τὴν ἡδονὴν τῆς σπουδῆς. Περὶ τούτου θέλει σὲ λαλήσῃ πλατύτερον ὁ Δόμιμος. Νομίζεις τάχα ὅτι αὐτὸς ὁ πιστὸς φίλος καὶ ὁ Δαντάν ἤθελε μὲ βοηθήσωσιν εἰς πᾶσαν περίστασιν μὲ τοσαύτην προθυμίαν, ἂν δὲν ἦσαν πληροφορημένοι, ὅτι ἡ ἐνταῦθα διατριβὴ μου, εἶναι καὶ ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαῖα διὰ τὰ ἔργα εἰς τὰ ὅποια καταγίνομαι ;

Ἄσπασαι ἐκ μέρους μου ὅλους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους μου, ἐξαιρέτως τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν νύμφην μου, τὴν τιμιωτάτην σου φημίλιαν, τὸν ἐξ'ἀδελφόν μου κύριον Πετριτζήν καὶ τὸν φίλτατον κύριον Μαντζουράνην. Τούτους τοὺς δύο παρακαλῶ νὰ εὐχαριστήσης, διὰ τὴν γενναίαν βοήθειαν τὴν ὁποίαν μὲ ἔκαμαν εἰς τοιαύτην περίστασιν. Πρόσεχε μῆτε νὰ ζητήσης μῆτε νὰ δεχθῆς κατ' οὐδένα τρόπον τὴν βοήθειαν τοῦ Κοκοῦ, ὅτι προτιμῶ νὰ ψωμοζητήσω παρὰ νὰ βοηθηθῶ ἀπ' αὐτὸν τὸν σκληροκάρδιον ἐξ'ἀδελφον.

Ἐρρώσω !

Τὸν πανοσιώτατον Ἱερομόναχον Διονύσιον προσκύνησον καὶ ἄσπασαι ἐκ μέρους μου, ὄχι τὰς χεῖρας, τὰς ὁποίας ἀσπάζονται ὅλοι, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον φιλοῦσι μόνοι οἱ ἀληθινοὶ φίλοι. Ἐλπίζω νὰ σὲ γράψω πλατύτερον μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς καρaboκύριους οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται κατὰ τὸ παρὸν ἐδῶ, καὶ νὰ σὲ πέμψω μερικὰ βιβλία διὰ τὸν Δόμινον. Αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι ἔφεραν πρὸς τοὺς Γάλλους σιτάρια, καὶ οἱ Γάλλοι τοὺς κρατοῦσιν ἐδῶ 18 μῆνας τώρα, μὴν ἔχοντες τὸν τρόπον νὰ τοὺς πληρώσωσι. Στοχάσου πόση πρέπει νὰ ᾖναι ἡ ἀναργυρία τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων, ὅποταν ὁ θησαυρὸς τῆς Δημοκρατίας εὐρίσκεται κενός. Αὐτοὶ οἱ καρaboκύριοι εἶναι σχεδὸν τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ διαφόρους τόπους καὶ νήσους τῆς παναθλιας Ἑλλάδος.

Ἡ ἀπραξία τοῦ τόπου καὶ ἡ ἀγνοία τῆς γαλλικῆς διαλέκτου εἶναι αἷτια, διὰ τὰ ὁποῖα αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι Γραικοὶ καρaboκύριοι, ἔξω ἀπὸ τὴν δυστυχίαν τοῦ νὰ προσμένωσιν τόσον καιρὸν τὴν πληρωμὴν τῶν σιταρίων των, ἐξοδεύουσι καὶ ἐκ τῶν ἰδίων περισσότερον ἀφ' ὅ,τι

πρέπει· ὅλος ὁ κόσμος τοὺς κλέπτει. Ἐβοήθησα τρεῖς ἢ τέσσαρας ἀπ' αὐτοὺς μεταφράσας μίαν ἀναφοράν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ δώσωσιν εἰς ἓνα κριτήριον· ἐζήτησαν νὰ μὲ πληρώσωσι τὸν κόπον μου καὶ ἀπόρησαν οἱ ταλαίπωροι ὅτι δὲν ἐδέχθην τὴν πληρωμὴν, ὄντες συνειθισμένοι νὰ κρατῶσι πάντοτε τὸ πουγγὶ ἀνοιχτόν.

Τῷ Μουσικολογιωτάτῳ Πρωτοψάλτῃ τῆς Ἐκκλησίας Σμυρναίων κυρίῳ Δημητρίῳ Λότῳ ἀσπασίως,

Εἰς Σμύρνην.

30.

Ἀπρίλιος, 1797.

Φίλιππὲ μου Πρωτοψάλτα, ἀσπάζομαι σε ἐκ ψυχῆς!

Σὲ ἔγραψα (εἶναι δύο ἢ τρεῖς μῆνες) διὰ Λιθόρνου.

Πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν σὲ ἔπεμψα μικρὸν ἐπιστολίδιον συνωδευμένον μὲ πακέτον διαφόρων βιβλίων, διὰ μέσου τοῦ Νικολάου Μιλαίτη, ὁ ὁποῖος εἶναι σύντροφος τοῦ γαμβροῦ τοῦ Τύμπα, βαρέως γνωστοῦ τῆς Σμύρνης. Αὐτὸς ἀπεδήμησεν ἀπ' ἐδῶ πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν διὰ τὴν Μασσαλίαν, καὶ ἐκέιθεν μελετᾷ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Σμύρνην, ἢ κατ' εὐθείαν, ἢ ὑπάγων τὸ πρῶτον εἰς τὴν πατρίδα του τὰ Ψαρά. Εὐθὺς ὅταν λάβῃς λοιπὸν τὴν παροῦσάν μου, δὸς εἰδῆσιν τὸν γαμβρὸν τοῦ Τύμπα, διὰ νὰ σὲ φανερώσῃ τὸν ἐρχομὸν του αὐτοῦ, ἢ εἰς τὰ Ψαρά, διὰ νὰ ζητήσῃς τὸ πακέτον καὶ νὰ τὸ ὑπάγῃς εὐθὺς χωρὶς νὰ τὸ ἀνοιξῇς, πρὸς τὸν κοινὸν ἡμῶν φίλον τὸν Δό-

μινον, διὰ τὸν ὁποῖον εἶναι ὅλα τὰ περιεχόμενα βιβλία.

*Αν ἐπιθυμῆς νὰ μάθῃς περὶ τῆς κοινῆς καταστάσεως ὄλων, ὅσοι εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἔξευρε, ὅτι ἀκόμη δὲν ἐλευθερώθημεν ἀπὸ τὰ βάσανα, ὅχι τῆς τυραννίας, ὅτι αὐτὴ ἔπαυσε πλέον, ἀλλὰ τῆς φορικτῆς ἀναργυρίας, ἡ ὁποία μᾶς τρώγει ὅλους τόσον, ὥστε δύνασαι νὰ παραβάλῃς σήμερον τὴν Γαλλίαν μὲ τὸν χαλκοῦν ταῦρον τοῦ Φαλάριδος, εἰς τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἀπάνθρωπος τύραννος ἠσφάλιζε τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ τοὺς καίῃ κατὰ μικρὸν μὲ τὸ πῦρ, τὸ ὁποῖον ὑποκάτω εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ Ταύρου ἔκαιεν. Εἰς αὐτὸν τὸν ταῦρον εὐρίσκουμαι καὶ ἐγὼ διὰ κακὴν μου τύχην, καὶ συμπάσχω μὲ πολλοὺς ἄλλους. Ἡ ὑγεία μου εἶναι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Μ' ὄλον τοῦτο δὲν ἔπαυσα ἀκόμη ἀπὸ τὸ νὰ ἐργάζωμαι νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἰπέ με ἂν ζῆ ὁ Κορίνθου ὁ φίλος μου καὶ ποῦ εὐρίσκεται· ὡσαύτως εἰπέ με τί κάμνει ὁ φίλος ἡμῶν ὁ Πρωτοσύγγελος Σιναίτης. Τὴν ἀγαπητὴν σου φαιμίαν, τὸν ἀδελφόν μου, τὴν νύμφην μου, τοὺς συγγενεῖς ὅλους καὶ φίλους ἄσπασαι ἀπὸ μέρους μου ὀνομαστί. Σὲ εἶπα εἰς τὴν προλαβοῦσάν μου, σὲ ἐνθυμίζω καὶ εἰς τὴν παροῦσαν, νὰ φυλαχθῆς, μὴτε νὰ ζητήσης, μὴτε νὰ δεχθῆς καμμίαν βοήθειαν, μὴτε μικρὰν μὴτε μεγάλην ἀπὸ τὸν ἐκλαμπρότατον.

31.

Κατὰ τὴν α' Ἰανουαρίου 1808.

«Μὴν ἀπορῆς φίλε μου Πρωτοψάλτα, ἂν ἕως τῶρα δὲν ἀπεκρίθην εἰς τὰς πολλὰς θρηνητικὰς ἐπιστολάς σου.

Ταύτην τὴν ὥραν μόλις ἀπὸ μῆνας ἕξ μέχρι τῆς σήμερον λαμβάνω ὀλίγην ἄνεσιν νὰ σὲ γράψω ὀλίγους στίχους. Θρηνεῖς σὺ καὶ φωνάζεις διὰ τὴν σιωπὴν μου, ἀλλ' ἐγὼ πόσον νομίζεις θρηνῶ; ὅστις ἀφοῦ ἀπέρασα ὅλην μου τὴν νεότητα εἰς κόπους καὶ μόχθους μὲ ἐλπίδα νὰ εὕρω μικρὰν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ γῆρας, βλέπω τοὺς κόπους ἀξανομένους καθ' ὅσον ἀυξάνει ἡ ἡλικία μου. Βάλε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰς ἀσχολίας τοῦ Στράβωνος, τὰς ἐκδόσεις τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, τὰς ἀναρίθμους ἐπιστολάς αἱ ὁποῖαι τρέχουσι κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καθημέραν ἀπὸ τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ μείνωσιν χωρὶς ἀπόκρισιν, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος σώρευσον τὰς σωματικὰς μου ἀσθενείας, τὰς ὁποίας τὸ γῆρας ἀυξάνει καθ' ἡμέραν, καθὼς ἀφ' ἑαυτοῦ σου τὸ καταλαμβάνεις, ἐὰν ἐγήρασες καὶ σὺ καθὼς ἐγὼ, ὅλα ταῦτα ζύγισον εἰς τὴν ζυγαριὰν τοῦ νοός σου καὶ θέλεις ἀπορήσει, ὅχι ὅτι δὲν σὲ γράφω, ἀλλ' ὅτι καὶ ζῶ ἕως τοῦ νῦν, καὶ ἀναπνέω τὸν ἀέρα. Ἐνόμισες, φίλε μου Πρωτοψάλτα, ὅτι μ' ἐνόχλησας μὲ τὴν ἐπιστολὴν ἣτις περιεῖχε τὰς πολλὰς καὶ πολλῶν νοσημάτων θεραπευτικὰς ἐρωτήσεις καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖς συγχώρησιν. Ἐγὼ ἐξ ἐναντίας στοχάζομαι τὰς τοιαύτας ἐπιστολάς σου ὡς παρηγορίαν τῶν πολλῶν μου πόνων καὶ κόπων. Ἐπειδὴ κινουῖσι τὸ λυπηρὸν καὶ σοβαρὸν μου πρόσωπον εἰς γέλωτα· τὸ περὶ κασίδας μάλιστα, φίλε μου, ἐρώτημα ἦτον τόσον νόστιμον, ὥστε καὶ ἀκόμη τώρα μετὰ μηνῶν πολλῶν παρέλευσιν ἐνθυμούμενος αὐτὸ δὲν ἤμπορῶ νὰ κρατήσω τὸν γέλωτα. Ἄρα τόσον ἄθλιοι εἶναι οἱ ἰατροί σας, ὥστε ἂν κασιδιάση τις, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσμένῃ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἀθλιεστάτης κασιδιασμένης του

κεφαλῆς ἀπὸ τῶν φωτισμένων Παρισίων τὴν πόλιν; δὲν τὸ πιστεύω! μὲ ὄλον τοῦτο μῆτε ἀπίθανον παντάπασι μὲ φαίνεται, ὅταν συλλογισθῶ, ὅτι ἡ πλουσία καὶ μεγάλη πόλις Σμύρνη, ἐχθρεύεται τὰ φῶτα ὡς τὸν διχόβολον, καὶ σταυροκοπεῖται, ὅταν ἀκούσῃ ἐπιστημῶν ὄνομα. Εἰς τοιαύτην μισόσοφον πόλιν τί παράξενον, φίλε μου, εἰάν εὐρίσκωνται καὶ ἄσοφοι ἰατροί; Καὶ ἤξεύρεις τὴν παροιμίαν *ὁμοιος τὸν ὁμοιον ἀγαπᾷ*· καὶ διὰ νὰ σὲ ἐξηγήσω σαφέστερον τί νοῶ, ὑπόθεσ, φίλε Πρωτοψάλτα, ὅτι ὁ κορυφαῖος τῶν ἰατρῶν ὁ θειότατος Ἴπποκράτης ἀνεβίωσε καὶ ἦλθε πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐρώτησον τὸν ἑαυτὸν σου ὅποιαν πόλιν ἤθελε διαλέξει ὡς θέατρον τῆς σοφίας του, καὶ ποῦ ἤθελεν ὑπάγει νὰ ἰατρεύῃ κασιδάς, καὶ ἄλλας παντοδαπὰς ἀρρωστίας; ὄχι βέβαια εἰς τοὺς φίλους τῆς βαρβαρότητος Σμυρναίους, ἀλλ' εἰς τοὺς Χίους, εἰς τοὺς Κυδωνιάτας, ὅπου εὐρίσκει γυμνάσια καὶ διδασκάλους τῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια παραδίδονται εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην. Τὸ παχυλὸν τοῦτο παράδειγμα, φίλε πρωτοψάλτα, ὄχι σὺ τὸν ὅποιον ἡ φύσις ἐσόλισε μένουῦν, ἀλλὰ καὶ οὐτινος ἡ κεφαλὴ ἤθελεν εἶσθαι γεμισμένη μὲ ἄχυρα, εὐκόλα θέλει τὸ καταλάβει· ἀντὶ τοῦ νὰ ζητῆς ἰατρικὸν τῆς σωματικῆς, δὲν ἤξεύρω ποίας Σμυρναϊκῆς κεφαλῆς, κασιδάς, ἔπρεπε νὰ ζητήσης θεραπείαν τῆς χειροτέρας ἀπ' ὅλας τὰς κασιδάς τῆς κασιδάς τῆς ἀμαθείας καὶ μισομαθείας, ἥτις ἐκυρίευσεν τῶν Σμυρναίων τὰς κεφαλὰς, καὶ διὰ τὴν ὅποιαν ἐντρέπομαι νὰ λέγω ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν. Τότε μάλιστα καλύπτει τὸ πρόσωπόν μου ἡ ἐντροπὴ αὕτη, ὅταν οἱ Γάλλοι (οἱ ὅποιοι ἄρχισαν καὶ περιεργάζονται τὴν εἰς τὸ καλὸν κίνησιν καὶ προκοπὴν τῆς Ἑλλάδος), ἐπαινῶσι εἰς τὰς ἐφημερίδας των τοὺς Χίους καὶ τοὺς Κυ-

δωνιάτας, ὡς προθυμουμένους νὰ καθαρισθῶσι ἀπὸ τὴν τρομερὰν τῆς ἀμαθείας κασιδαν, περὶ δὲ τῶν Σμυρναίων, ὡς περὶ νεκρῶν δὲν ἀναφέρωσι τίποτε. Ταῦτα, φίλε Πρωτοψάλτα, μακρύτερα ἀπ' ὅ,τι ἐμελέτων μὲ ἠνάγκασε νὰ σὲ γράψω ἢ κατέχουσα τὴν ταλαίπωρον Σμύρνην κασιδα. "Ὅσον εἶναι εὐκολος ἡ θεραπεία της, τόσον εἶναι μεγαλητέρα ἡ κατασχύνη τῶν προεστώτων καὶ ἀρχόντων τῆς Σμύρνης, πρὸς τοὺς ὁποίους, ἂν τὸ κρίνης εὐλογον, κοινοποιήσον ὅσα σὲ γράφω. Εἰπέ τους μάλιστα τοῦτο, ὅτι ἂν αὐτοὶ δὲν φροντίσωσι νὰ θεραπεύσωσι τῆς πόλεως αὐτῶν τὴν κασιδα, ὡς ἐθεράπευσαν οἱ Χιοὶ καὶ οἱ Κυδωνιάται τὴν ἰδικὴν των, μόλις ὁ κοινὸς εἰς ὅλους θάνατος θέλει τοὺς κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς προεστώτες θέλουν ξεκασιδιάσει τὴν Σμύρνην.

"Ὅθεν ἄς συμπεράνωσιν ἐκ τούτου πόσον ἀνόητον καὶ πόσον αἰσχρὸν πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ ἀφήσωσιν εἰς ἄλλους τὴν τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ καλοῦ, τοῦ ὁποίου αὐτουργοὶ δύνανται καὶ χρεωστοῦν νὰ γίνουν αὐτοί.

Ἰγλαίβε!

Α. ΚΟΡΑΗΣ.

Καὶ πάλιν ἀσπάζομαι τὴν λογιότητά σου!

Δὲν μὲ λέγεις, ἀδελφέ, τί θέλει νὰ εἰπῇ ἡ τοσαύτη βραδύτης; τί σημαίνει αὐτὴ ἡ σιωπὴ περὶ τῶν γνωστῶν ἀργυρίων; δὲν συμπεραίνεις ὁμῶς ὅτι ἐγὼ τήκομαι ἐνταῦθα ὡς ὁ κηρός, ἐστερημένος ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα ὄργανα τῆς σπουδῆς μου, εἰς τῶν ὁποίων

τὴν ἀγορὰν εἶχε διορίσω αὐτὰ τὰ ἀργύρια. Ἄν αὐτὸς ὁ ἀδιάκριτος ἄνθρωπος ἔχασε παντάσι τὴν συνείδησιν, ἡ λογιότητος σου δὲν ἔπρεπε μῆτε εἶχες πλέον χρέος νὰ φυλάξης πρὸς αὐτὸν κἂν ἔν καθῆκον· μάλιστα ἀφ' οὐ αὐτὸς ἐστάθη ὁ πρῶτος νὰ ἀνακαλύψῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐγὼ δὲν ἤθελον· φαίνεται μοι ὅτι ὁ ὀρθὸς λόγος ἀπῆτει νὰ τὸν σύρῃς εἰς ἓνα δικαστήριον διὰ νὰ τὸν ἀναγκάσῃς νὰ πληρῶσῃ τὸ χρέος του, καὶ ὄχι νὰ περιπαίξῃσαι ἀπὸ τοιοῦτον ἀπάνθρωπον. Ἐλπίζω (ἀλλὰ ποσάκις ἤλπισα ματαίως) ὅτι θέλει τὰ ἔχεις σταλμένα πρὸς ἐμέ πρὶν νὰ λάβῃς τὴν παροῦσάν μου· ἂν ὁμως ἀπὸ κακῆν μου τύχην δὲν σοὶ τὰ ἔδωσεν ἀκόμη, σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ κάμῃς οὐδεμίαν μακροθυμίαν πλέον εἰς αὐτὸν τὸν ἀνάξιον πάσης μακροθυμίας. Ἐγὼ, ἀδελφέ μου, ἠσθένησα ἀπὸ τὴν λύπην μου, βλέπων τὸν ἑαυτὸν μου στερημένον ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία, χωρὶς τῶν ὁποίων ἀδύνατον εἶναι νὰ προχωρήσῃ τις εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Ἔως πότε θέλει μὲ καταδιώκῃ αὐτὴ ἡ δυστυχία; ἡ κακὴ τύχη δὲν ἠρκέσθη εἰς τόσα βέλη, τὰ ὅποια ἔρριψε κατ' ἐμοῦ, ἀλλὰ μὲ ἀκολουθεῖ καὶ μέχρις ἐνταῦθα, διὰ νὰ μὲ στερῆσῃ καὶ ἀπ' αὐτό, διὰ τὸ ὅποιον ἐτηκόμην τοσοῦτους χρόνους. Δὲν δύναμαι νὰ σὲ περιγράψω τὴν ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασα ταύτας τὰς ἡμέρας ἀπὸ διαφόρους αἰτίας· ἡ ψυχὴ μου εἶναι τεταραγμένη καὶ περίλυπος ἕως θανάτου, καὶ πόσον αὐτὴ ἡ ταραχὴ ἐμποδίζει τὴν μελέτην καὶ τὴν σπουδὴν τῶν μαθημάτων, νομίζω νὰ τὸ ἤξεύρῃς ἀφ' ἑαυτοῦ σου. Προσμένω ἀργύρια ἀπ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὰ δὲν ἔρχονται· τὸ καράβιον τὸ ὅποιον εἶχε τὰ βιβλία, κάμνει νερὰ καὶ ἐμβαίνει εἰς ἓνα λιμένα τῆς Ἰσπανίας, καὶ δὲν ἤξεύρω ἂν ἐξῆλθεν ἀκόμη· ἔχω παραγγελίαν δεδομένην πρὸ πολλοῦ

καιροῦ εἰς Βιένναν διὰ νὰ στείλωσι δώδεκα ἐξεμπλάρια τῆς Κατηγήσεως τῷ Μόσχας, καὶ αὐτοὶ τὰ στέλλουσιν ὅλα αὐτοῦ, χωρὶς νὰ κρατήσωσι τὴν ἀναγκαίαν μερίδα τοῦ Μόσχας, εἰς τὸν ὅποιον εἶναι ἀφιερωμένον, κτ. κτλ. Ἐπειτα μὲ ἐρωτᾷς πῶς εὐρίσκομαι ἐνταῦθα; κἀκίστα ἐν ὧσφ δὲν ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοιαύτας μερίμνας.

Πρὸ καιροῦ μοὶ ἔγραφες ὅτι εἶχε στείλῃ αὐτοῦ ὁ Εὐστράτιος Πετροκόκκινος μίαν ἐπιστολὴν πρὸς ἐμέ· αὐτὸς ὁμῶς μοὶ γράφει ὅτι ἦτον μὲ αὐτὴν καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἐφημερίου τῆς Λειψίας· ὅθεν παρακαλῶ σε νὰ μοὶ τὰς στείλῃς διὰ θαλάσσης μὲ πρῶτον καρτέριον πρὸς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ κύριον Δημήτριον Νιώτην, πρὸς τὸν ὅποιον θέλει στείλῃς καὶ δύο ἐξεμπλάρια τῆς Κατηγήσεως, διὰ νὰ κρατήσῃ τὸ ἓν αὐτός, καὶ νὰ στείλῃ τὸ ἕτερον πρὸς ἐμέ, διὰ νὰ ἰδῶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκεται· αὐτὰ τὰ δύο ἐξεμπλάρια πρέπει νὰ ἦναι εἰς χαρτίον παχὺ ἐντετυλιγμένα καὶ σφραγισμένα, καὶ ἀσφαλῶς διὰ χειρογράφου παραλαβῆς ἐγκεχειρισμένα εἰς τὸν καπιτάνον διὰ χειρὸς τοῦ κυρίου Φέρκεν, διὰ νὰ τὰ παραδώσῃ ἰδίαις χερσὶ τοῦ κυρίου Δημητρίου Νιώτη. Ὡσαύτως παρακαλῶ σε νὰ τυλίξῃς ἐν ἕτερον ἐξεμπλᾶριον καὶ νὰ τὸ ἐγχειρίσῃς σφραγισμένον τῷ κυρίῳ Παύλῳ Ροδοκανάκῃ διὰ νὰ τὸ στείλῃ ἐκ μέρους μου πρὸς τὸν ἐν Λιθόρνῳ σύντροφόν του κύριον Γεώργιον Κωνσταντῆν, διὰ μικρὸν σημεῖον τῆς εὐγνωμοσύνης μου, διὰ τὴν δεξιῶσιν τὴν ὁποίαν εἶδεν εἰς ἐμέ· ἄλλο θέλει στείλῃς ἀσφαλῶς διὰ χειρὸς τοῦ κυρίου Διαμαντῆ Γραμματικοπούλου εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν ἡμέτερον Κωνσταντῆνον Γέτην, περὶ τοῦ ὁποίου γράφον μοὶ ἂν ἠξεύρῃς ποῦ εὐρίσκεται·

Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν!

Ὡσαύτως θέλει στείλῃς καὶ τρία ἐξεμπλάρια τῷ Παναγιωτάτῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως ὁμοῦ καὶ τὴν ἐπιστολὴν μου καὶ περὶ τούτων ἀπάντων νὰ ἔχω εἶδῃς. Αὐτὰ δὲ τὰ ἐξεμπλάρια ὅσα τῆς διορίζω νὰ μοιράσῃ θέλει τὰ λάβῃ ἀπὸ τοὺς κατέχοντας τὰ βιβλία διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Νικολάου Βαχατόρη, τὸν ὅποιον ἀφοῦ χαιρετήσῃς ἀκριβῶς ἐκ μέρους μου θέλει τὸν ἐρωτήσῃς ἂν ἐτυπώθῃ ἢ Σύνοψις τῆς Κατηχήσεως, τὴν ὁποίαν ἔστειλεν εἰς Βενετιάν· ὡσαύτως θέλει τὸν εἰπῆς ἂν μοῦ ἐριμετέρισε τὰ ἐβδομήκοντα πέντε γρόσια, ὡς σοῦ προέγραφα, θέλει σοῦ δώσῃ τώρα μόνον ἐβδομήκοντα πέντε καὶ ὄχι ἑκατὸν πενήκοντα, ὡς γράφω πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ἀδελφούς. Αὐτὰ λαβὼν θέλει τὰ δώσῃς τοῦ Δόμνου.

33.

Περὶ τοῦ ὠρολογίου ἐχάρην (ὡς καὶ ἡ λογιότης σου) ὅτι ἐγένεν οὕτως τὸ πρᾶγμα· νομίζεις ὅτι ἐγὼ δὲν αἰσθάνομαι μὲ λύπην μου τὴν ὑπεροψίαν τῶν *** δὲν ἐβάστασεν ἡ καρδιά των νὰ πέμψωσι δύο κουτία σῦκα, τὰ ὅποια ἠξεύρουσιν ὅτι τὰ ζητῶ μὲ μεγάλην ἐπιμονὴν κατ' ἔτος. Ἄν ἐβλεπες τὴν ἀπόκρισιν τὴν ὁποίαν κάμνουσιν εἰς τὴν ἐπιστολὴν μου, ἤθελεν ἀπορήσῃς· φαίνεται ἡ ψυχρότης ἀπὸ τῆς πρώτης γραμμῆς μέχρι τῆς τελευταίας· διατί; διότι φοβοῦνται μὴ τοὺς ζητήσω καμμίαν ἐπικουρίαν. Αὐτὰ τὰ κακὰ, ἀδελφέ, ἐπιπολάζουσιν εἰς τὸν λεβάντε· ὁ μακαρίτης πατήρ μου ἐταράττετο ὁσάκις ἐγκωμιάζον τοὺς Εὐρωπαίους, ἴσως δὲ καὶ ἡ λογιότης σου, ἀλλὰ

τώρα πλέον δὲν σὲ φοβοῦμαι, διότι εἶσαι αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος καὶ ἔχεις ἐναργεῖς ἀποδείξεις τὸν Δόμινον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ ἰδιὰ σου βάσανα, τὰ ὅποια πάσχεις καθ' ἡμέραν, διὰ τὴν αὐτοῦ βασιλεύουσαν ἀγνοίαν. Ἄν ἤξευρες τὴν γαλλικὴν διάλεκτον ἤθελε σὲ πέμψω τὴν ἐπιστολὴν ἐνὸς Ἀκαδημαικοῦ τοῦ Παρισίου, τὴν ὁποίαν ἔλαβον ταύτην τὴν ἐβδομάδα, νὰ ἰδῆς τίνι τρόπῳ τιμῶνται οἱ ἄνθρωποι. Σὲ ἔγραψα ἄλλοτε ὅτι αὐτὸς μὲ ἐπεμφε δῶρον πέντε βιβλία, τὰ ὅποια ἀξίζουσι τοῦλάχιστον 12 γρόσια, καὶ διατί; διότι ἔκρινα μερικὰς του σημειώσεις ὡς ἐσφαλμένας· τὸ πιστεύεις αὐτό; αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια μὰ τὴν αὐτοαλήθειαν! ἂν ἦτον ἄλλος ἤθελε γενῆ ἐχθρὸς μου ἀδιάλλακτος· τοιοῦτοι εἶναι οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης, ἄνθρωποι τῆς πρώτης κλάσεως.

Χαιρέτησον καὶ παρεκάλεσον κατ' ἰδίαν τὸν εὐγενέστατον μισέρ Ν. Βαχατόρη νὰ μοὶ κάμῃ τὴν χάριν, ἂν ἀγαπᾷ (χωρὶς ὅμως βᾶρος του) νὰ σοὶ δώσῃ τὰ 75 γρόσια, τὰ ὅποια μέλλει νὰ στείλῃ τὸν ἐρχόμενον Ἰούνιον πρὸς ἐμέ, διότι ἔχω χρεῖαν κατὰ τὸ παρὸν αὐτῶν τῶν ἀργυρίων δι' ἀγορὰν ἀναγκαίων τινῶν· καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ Ἰούνιος, θέλει κάμω τὸν τρόπον ἐξ ἀποφάσεως νὰ τοῦ τὰ ἀναπληρώσω· ὁ τρόπος εἶναι οὗτος· θέλει γράψω τοῦ Δόμινου νὰ δώσῃ τῆς λογιότητός σου γρόσια ἐβδομήκοντα πέντε, καὶ ἡ λογιότης σου θέλει τὰ δώσης τοῦ μισέρ Νικολάου, διὰ νὰ μοὶ τὰ στείλῃ πάλιν μὲ ἐκεῖνα τοῦ αὐταδέλφου, καὶ τοῦτο διὰ νὰ μὴν ἔχῃ τινὰς εἰδησιν· ἂν σοὶ τὰ δώσῃ θέλει μοὶ τὰ στείλῃς χωρὶς ἀναβολὴν διὰ χεῖρὸς τοῦ σινιὸρ Φέρκεν, ὅστις θέλει τὰ στείλῃ τοῦ κυρίου Δημητρίου Νιώτη.

Περὶ τοῦ Κογγρέσου καὶ ἐπομένως περὶ εἰρήνης βαθεῖα σιωπή, τόσον ὥστε καὶ ὁ Ἱμπεράτωρ ἐμίσεισεν ἀπὸ Βιέννης διὰ τὸ Βέλγιον, κοινῶς λεγομένης Φλάνδρας, ὅπου θέλει διατρίψει δύο σχεδὸν μῆνας καὶ τὸ ὀσπήτηιον ὅπου ἐτοιμάζετο εἰς Βιένναν διὰ τὸν προσδοκώμενον πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ἐνοικιᾶσθη εἰς ἄλλους.

Οἱ Ὁλλανδοὶ φοβούμενοι τρόπον τινα τοὺς γογγυσμοὺς τοῦ κοινοῦ λαοῦ (ὁ ὅποιος ἐκατηγόρει φανερὰ τὴν ἀργίαν τῆς Δημοκρατίας εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν ἀναγκαίαν παρασκευὴν τοῦ πολέμου, εὔγαλαν ἀπὸ τὸ Τέζελ μερικὰ καράβια (7 ἢ 8) τὰ ὅποια μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγύρισαν πάλιν εἰς τὸν λιμένα. Ὁ ταχυδρόμος τὸν ὅποιον εἶχε στείλωσιν εἰς Πετρούπολιν εἰς τὰς 18 Μαρτίου, διὰ νὰ ζητήσωσι βεβαίαν ἀπόκρισιν ἀπὸ τὴν βασίλισσαν ἂν τοὺς βοηθῇ ἢ ὄχι, δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει ἀκόμη εἰς τὰς 29 Μαΐου, ἢ ὅποια ἀργοπορία τοῦ ταχυδρόμου τῶν ἐδίδει μεγάλας ὑποψίας μήπως ἡ ἀπόκρισις δὲν ἦτον κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των. Εἰς αὐτὴν τὴν ἀργοπορίαν ἀποδίδουσι τινὲς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀργοπορίας εἰς τὸ νὰ ἐκβάλωσι καράβια καὶ τὸν μισευμὸν τοῦ γαλλικοῦ πρέσβεως ἀπὸ τὴν Ὁλλανδίαν, ὁ ὅποιος ὑπάγει (καθὼς προφητεύουσιν, ὅσοι δὲν ἔχουσι δουλειάν, ὡς ἡ λογιότης σου) νὰ ἐρωτήσῃ τὸν βασιλέα του, τί ἔχει νὰ κάμῃ, ἂν ἡ Ῥωσσία ἐγκαταλείψῃ τοὺς Ὁλλανδοὺς.

Τὰ καράβια τῶν Ἀγγλων τὰ τῆς λίνεας ὑπὸ τῆ ἐξουσίᾳ τοῦ ναυάρχου Δαρμπὶ εἶναι 28, ἔχουσιν ὅλα ὁμοῦ κανόνια 2098· τὸ μεγαλειότερον εἶναι 100 καὶ τὸ μικρό-

τερον 64 κανονίων· τὰ δὲ τῶν Ἰσπανῶν τὰ τῆς λίνεας ὑπὸ τῆ ἐξουσίᾳ τοῦ Δὸν Καρδόβα εἶναι 31 μὲ κανόνια 2222· τὸ μεγαλείτερον ἔχει κανόνια 128 καὶ τὸ μικρότερον 60· τοῦτα ἔχουσι νὰ ἐνωθῶσι μὲ ἄλλα 25 τῆς λίνεας γαλλικά, καὶ ἴσως μετ' ὀλίγον ἀκούσωμεν καμμίαν ναυμαχίαν.

Τὰ τῶν Ὀλλανδῶν συμπεριεχομένων καὶ τῶν φρεγάδων τὰ νῦν ἔτοιμα εἶναι 52 μὲ κανόνια 2216, εἰς ἀργίαν ὁμως μεγάλην.

Τὰ κέρδη καὶ αἱ ζημίαι εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι ἴσαι καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἂν δὲν ἦναι ἀληθῆς ἡ εἰδησις ὅτι οἱ Ἄγγλοι ἐπίασαν ἕξ Φραντζέζικα πολεμικὰ καὶ 24 τοῦ τρασπόρτου, φορτωμένα μὲ στρατιώτας 6000, τοὺς ὁποίους ἔστειλλον οἱ Φραντζέζοι εἰς βοήθειαν τῶν Ἀμερικανῶν· ἂν αὐτὸ ἦναι ἀληθές, ὑπερτεροῦσι κατὰ τὸ παρὸν οἱ Ἄγγλοι. Ἡ Τζιμπραλτὰ εἶναι πολιορκημένη ἀπὸ τοὺς Ἰσπανοὺς καὶ πάσχει κακῶς· εἰς διάστημα δέκα ἡμερῶν (ἂν δὲν ψεύδονται οἱ Ἰσπανοὶ) ἔρριψαν σχεδὸν 30 χιλιάδας κτύπους κανονίων.

Πολλὰ πολιτεύεται ὁ λόγος, ὅτι ὀργανίζεται μία συμμαχία μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Ἄν αὐτὸ ἦναι ἀληθές, ἰδοὺ ἡ λύσις καὶ ἐκβασίς τοῦ περυσينوῦ μυστηρίου καὶ τῆς συνομιλίας τοῦ αὐτοκράτορος μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσσης. Διὰ νὰ τὸ κάμωσι πιθανώτερον, λέγουσιν ὅτι καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῶρα εἰς τὸ ταξειδίον του θέλει περάσῃ ἀπὸ τὸ Βέλγιον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διὰ νὰ ἀνταμῶσῃ τὸν βασιλέα.

Αὐτὸς αὐθέντα μου καὶ λογιώτατέ μου, ὁ Ἱμπεράτωρ θαυματουργεῖ. Ἄγρυπνος εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς βασιλείας του, ἐκβάλλει καθ' ἡμέραν νέα ψηφίσματα, ὅλα

πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπηκόων του. Ἐνα ἀπὸ τὰ νέα ψήφισματα εἶναι τὸ περὶ κριτηρίων καὶ περὶ κρίσεων, τίνι τρόπῳ πρέπει νὰ γίνωνται εἰς τὸ ἐξῆς διὰ νὰ μὴ γίνεταί ὁ λαὸς του θυσία τῆς προσωποληψίας τῶν κριτῶν καὶ τῆς ἀπληστίας τῶν ἀβοκάτων. Ἄλλο ψήφισμα καταργεῖ τὸν κακὸν νόμον τῆς δουλείας, ὅστις ἐπεκράτει εἰς τὴν Βοεμίαν, ὅπου οἱ ἄρχοντες εἶχον σκλάβους τοὺς γεωργοὺς καὶ χωριάτας.

« Ἐγὼ (τοῦτα εἶναι τὰ λόγια τοῦ Αὐτοκράτορος) ἐγώ, λέγει, ἔχω δόξαν τὸ νὰ βασιλεύω ἐπάνω εἰς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, καὶ δὲν θέλω σκλάβους εἰς ὄλην μου τὴν ἐπικράτειαν». Ἡ σύνοδος τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, ἡ ὁποία μὲ προσταγὴν του συναθροίσθη εἰς Βιένναν, ἄρχισε τὰς συνελεύσεις της. Αὐτὴ κατήργησε πολλὰ τάγματα καλογήρων ὀνομαζομένων *ζητούντων*, διὰ τὸ νὰ ἐγύριζαν μὲ τὸ δισσάκιον εἰς τοὺς ὤμους, καὶ νὰ κατέτρωγαν τῶν ἀνοήτων κοσμικῶν τὰ ψωμιά· ὅσα μοναστήρια ἔχουσι ὀλίγους καλογήρους, διώρισε νὰ χαλῶνται, καὶ οἱ καλόγηροι νὰ ἐμβαίνωσιν εἰς ἄλλα μοναστήρια· καὶ θέλει θεωρήσῃ καὶ ἄλλα πράγματα. Ἐνας ἐπίσκοπος εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κατεδικάσθη ἀπὸ ἓνα δικαστήριον Οὐγγαρικὸν διὰ τὴν τυραννικὴν του διοίκησιν καὶ τὸ ἄλογον μῖσος κατὰ τῶν ἑτεροδόξων (δηλαδὴ γραικῶν καὶ λουθηροκαθιόνων). Ὅταν ὑπῆγαν τὴν κατὰ τοῦ κακοῦ ποιμένος ἀπόφασιν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα διὰ νὰ τὴν ὑπογράψῃ ὁ Ἰμπεράτωρ ὑπέγραψεν εἰς Λατινικὴν διάλεκτον τοῦτα τὰ λόγια: «Εἶμαι σύμφηρος, καὶ ἐπὶ πᾶσι παραγγέλλω εἰς ὅλους τὴν πραότητα καὶ τὴν ἀγάπην, ἧτις εἶναι ὁ πρῶτιστος καὶ ἐξαίρετος νόμος τοῦ Ἰησοῦ».

Πολλὴ μωρολογία ἢ παροῦσα μωρολογία ἤθελεν εἰπεῖς·

δὲν εἶναι τὸ σφάλμα ἰδικόν μου, ἀλλὰ τῆς λογιότητός σου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀρκεῖσαι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν παλαιῶν βιβλίων καὶ μάλιστα τοῦ ἀγαπητοῦ σου Στράβωνος, ἀλλὰ θέλεις νὰ ἠξεύρης καὶ τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἐρρωσο! καὶ μὴν ὀργίζεσαι.

35.

Ἀδελφέ μου, μὲ ἐρωτᾷς περὶ τῆς καταστάσεώς μου· εἶναι ἀθλιεστάτη. Ἄν μέχρι τοῦ νῦν δὲν σοῦ τὸ ἔγραψα, αἴτιον ἦτο τὸ νὰ μὴ σὲ λυπήσω. Ἴσως βλέπων ἀστειευόμενόν με καμμίαν φορὰν ἐνόμιζες ὅτι εὐδαιμονῶ· αὐτὸ τὸ ὀνομάζουσι οἱ Τοῦρκοι *κουροῦ-καῖράτ*· ἡ ἀθυμία εἶναι τόσον δυνατὰ ἐντετυπωμένη εἰς τὸ πρόσωπόν μου, ὥστε ἓνας ἀπὸ τοὺς διδασκάλους ἡμῶν, μιᾶ τῶν ἡμερῶν ἐλκύσας με παρὰ μέρος: Εἶπέ μοι (λέγει ὀνομάσας με κατ' ὄνομα), τί ἔχεις; — Τίποτε διδάσκαλε! — πῶς τίποτε; ἡ κατῆφεια εἶναι ἐξωγραφισμένη εἰς τὸ πρόσωπόν σου· ἐλπίζω νὰ μὴ ἔχῃς οὐδεμίαν αἰτίαν ἀθυμίας· — ἐγὼ πάλιν ἠρνήθην ὅτι δὲν ἔχω οὐδεμίαν αἰτίαν λύπης. Μ' αὐτὴν τὴν ὀλίγην ποσότητα, ἀδελφέ, ὅχι ἐπιστήμας νὰ μάθῃ τις, ἀλλ' οὔτε νὰ ζήσῃ δὲν δύναται. Τί νὰ κάμω; τί νὰ εἶπω; Ἡ δυσκολία καὶ ἐκείνη ἡ ἀρχοντικὴ ὑπεροψία τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασα εἰς τὸν τύπον τῆς Μεγάλῃς Κατηχίσεως μὲ παρέλυσαν παντάπασι τὸν τόνον τῆς ψυχῆς καὶ μ' ἔκαμαν νὰ ἀφήσω ἡμιτελῆ ἄλλα δύο βιβλιάρια, τὰ ὁποῖα ἤθελεν ἦσαν σταλμένα καὶ αὐτὰ εἰς τὸν τύπον πρὶν τῆς ἀποδημίας μου, καὶ ἤθελε τὰ ἔχω τώρα βοήθειαν εἰς τὴν ἀνάγκην μου. Καὶ ποῖος ἄλλος νὰ καταλάβῃ τὸ τί

ἔπαθον ἐγὼ παρ' αὐτῶν, πάρεξ σὺ ὁ τὰ αὐτὰ παθὼν ;
ὡς τόσον σιωπή ! ὑπομονή ! μὴ θεομαχῶμεν. Ἄν ἦτο
τρόπος, καὶ ἂν τὸ κρίνης εὖλογον πνευματικῶ τῷ τρόπῳ
νὰ χαιρετήσης ἐκ μέρους μου τὸν εὐγενέστατον κύριον
Ἄντώνιον Τζηγκριλάραν, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσης νὰ μοὶ
διορίσῃ μίαν ἐτήσιον ἐπικουρίαν, ὁποῖαν βούλεται, καὶ
ὅταν σὺν Θεῷ ἐπιστρέψω, θέλει ὄχι μόνον τὰ πληρώσω,
ἀλλὰ καὶ μείνω μέχρι τέλους ζωῆς μου ὑπόχρεως. Στο-
χάσου καλὰ, ἀδελφέ, νὰ μὴ μὲ λυπήσῃς δημοσιεύων τὸ
πρᾶγμα. Θέλω ἐξ ἀποφάσεως νὰ [μὴ] ἔχῃ εἶδησιν, μήτε
οἱ γονεῖς μου (διὰ νὰ μὴ λυπῶνται ματαίως), μήτε ἄλλος
τινὰς μικρὸς ἢ μέγας· ἀλλ' ἡ λογιότης σου, ὁ ῥηθεὶς ἄρ-
χων (ἢ, ἂν δὲν εὖρης εὖλογον τὴν τιμιότητά του κανένας
ἄλλος φίλος), καὶ ἐγώ. Τὸ παρὸν χαρτίδιον νὰ μοῦ τὸ
στείλῃς ὀπίσω ἀπροφασίστως.

Β΄.

ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

1.

17 Δεκεμβρίου 1799.

Εὔχομαί σε ἀγαθὴν καὶ χαρμόσυνον ἡμέραν, φίλτατε κύριε Ἀλέξανδρε. Παρακαλῶ σε μὲ θάρρος νὰ μὲ νεγο-τζιάρης τὴν ἐγκεκλεισμένην καμπιάλε.

Ἡ γυνὴ τῆς ὁποίας εἶναι, δὲν σὲ ζητεῖ ἀργύρια, πλὴν ἀφ' οὐ λάβης τὴν εἶδῃσιν, ὅτι ἐπληρώθη ἡ καμπιάλε τῆς εἰς Ἀμστελδαμ. Ὅθεν δὲν ἔχεις κανένα κίνδυνον περὶ τούτου. Ἐχεις μόνην τὴν ἐνόχλησιν καὶ τὸ βᾶρος, διὰ τὸ ὅποσον θέλομεν εἶναι ὑπόχρεοι πρὸς τὴν τιμιότητά σου καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ὑπογραφόμενος.

ΚΟΡΑΗΣ.

2.

18 Ἰανουαρίου 1801.

Ἐλησμόνησα, φίλτατε κύρ Ἀλέξανδρε, νὰ σὲ εἰπῶ, νὰ μὴ λάβης τὸν κόπον νὰ μὲ πέμψης τὴν ἀξίαν τῶν 12 στηρλίνων, ἀλλὰ νὰ τὰς κρατήσης καὶ αὐτὰς (ἀφ' οὐ

τὰς ἀλλάξεις) ὁμοῦ μὲ τὰ ὅσα ἔλαβες παρὰ τοῦ βιβλιοπώλου καὶ ὅσα προσέτι μέλλεις νὰ λάβῃς τὸν ἐρχόμενον μῆνα· διότι ἐλπίζω μέχρι τότε νὰ λάβω καὶ ἄλλα τινὰ παρὰ τῶν ἄλλων βιβλιοπώλων, καὶ τοιοῦτοτρόπως χωρὶς νὰ πολλαπλασιάζω τοὺς κόπους σου, τὰ δίδεις ἐντάμα ὅλα τὸν Μαρτῖνον, διὰ νὰ τὰ πέμψῃ πρὸς τοὺς κυρίους.

Ἄς μεταβῶμεν τώρα, καθὼς λέγει ἡ παροιμία, «ἀπ' ὄνων ἐφ' ἵππους». Μὲ ἐπρόσφερες, δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς, νὰ μὲ δανείσῃς τὸν Σουίδα σου· καὶ ἐγὼ δὲν τὸν ἐδέχθην, τὸ μὲν διότι δὲν εἶχον τότε μεγάλην χρεῖαν τοῦ Σουίδα, τὸ δέ, διότι μῆτε τόπον εἶχον νὰ τὸν θέσω, διὰ τὸ στενόχωρον τῆς κατοικίας μου. Ἄλλὰ τώρα, φίλε, ὁ Σουίδας μὲ εἶναι ἀναγκαῖος, διὰ νὰ τελειώσω τὰς εἰς τὸν Ἀθήναιον σημειώσεις μου, τῶν ὁποίων ἐκ δυστυχίας μου ἐφορτώθην τὸ βῆρος. Παρακαλῶ σε λοιπὸν νὰ τὸν δώσῃς εἰς τὸν γραμματοκομιστήν, ἂν ὁμως δὲν ἔχῃς χρεῖαν ἀπ' αὐτόν. Δὲν θέλω σὲ τὸν κρατήσῃ πολὺν καιρὸν, καὶ θέλω τὸν φυλάξῃ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, μ' ὅλον ὅτι εἶναι ἀνάξιος τοιαύτης τιμῆς διὰ τὴν ἀκρισίαν του.

Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν!

A. ΚΟΡΑΗΣ.

Εἰπέ με, καλέ, τίς εἶναι ὁ Γραικός, τὸν ὁποῖον προχθὲς εἶδον εἰς τὴν ἐφημερίδα ὀνομαζομένην «Petites Affiches» ἐπαγγελλόμενον νὰ διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς βαρβάρους Παρισινούς;

3.

20 *Γανουαρίου 1800.*

Λάβε, κύρ 'Αλέξανδρε, τὸν Εὐγένιόν σου, μὲ τὰς ὀφειλομένας εὐχαριστίας μου. Τὸ συνδεδεμένον φυλλάδιον πέμπεται σοι δῶρον παρὰ τοῦ φίλου μου Ῥωχετίου.

Ἐπεθύμουν, ἂν σὲ τὸ ἐσυγχώρουν τῆς μελλούσης σου ἀποδημίας αἱ ἀσχαλῖαι, νὰ ἔλθης σήμερον ἢ αὖριον περὶ μεσημβρίαν πρὸς ἐμέ. Μὲ συνέβη μία ἀπροσδόκητος περίστασις, ἣ ὅποια χρειάζεται συμβουλήν καὶ χειραγωγίαν φίλου, καὶ φίλου γινώσκοντος τοὺς ἐμπορικοὺς νόμους.

Κατὰ τὸ ἐπιστολίδιόν σου, ἀπὸ τὰ δοθέντα ἀργύρια περισσεύουσιν εἴκοσι φράγκα καὶ ἐξήκοντα ἑκατοστημόρια τὰ ὅποια θέλω σὲ ἀποδώσειν ὅταν πρῶτον σὲ συντύχω.

Υἱάινε

ΚΟΡΑΗΣ.

4.

8 *Αὐγούστου 1800.*

Παρακαλῶ σε, φίλε, νὰ φροντίσης τὴν ἀσφαλῆ παράδοσιν τῆς ἐγκεκλεισμένης πρὸς τὸν ἐξοχώτατον **Duroc**. Μὲ τὴν πέμπουν ἀπὸ Λιβόρνον ἐδῶ, ἀντὶ νὰ τὴν πέμψωσι κατ' εὐθείαν αὐτοῦ. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω, μ' ὅλον ὅτι ἔχω πολλὰ νὰ σὲ γράψω· τὰ ἀντίτυπα τῆς

πρὸς τὸν Παπαδούκαν ἔλαβον καὶ εὐχαριστῶ. Ἀσπάζομαι σε πανοικί.

Μὲ τὴν ἐξῆς θέλεις ἔχει καὶ τὸ ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα τοῦ Ζωσιμᾶ, τὸ ὁποῖον μὲ ἐζήτησαν ἀπὸ Λιβόρον. Εἶθε νὰ σ' ἀρέσῃ!

Δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σὲ παραγγείλω νὰ σφραγίσῃς τὴν πρὸς τὸν Δυρόκον ἐπιστολήν.

Διὰ τί τὴν ἀφῆκαν ἀνοικτὴν, μπέντα μπιλιμέμ.

5.

28 Ὀκτωβρίου 1802.

Φίλτατέ μοι Ἀλέξανδρε, τὴν ποθητὴν ἐπιστολήν σου ἔλαβον μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν. Χαίρω ὅτι ὑγιαίνεις, καὶ σὲ εὐχομαι νὰ ὑγιαίνῃς ἀδιαλείπτως. Ἡ ἰδική μου ὑγεία εἶναι κατὰ τὸ Παρισινὸν κλίμα ἤγουν

«Ἄλλοκα μὲν πελεῖ αἰθριος, ἄλλοκα δ' ὕει.»

Σὲ γνωρίζω χάριν διὰ τὴν μικρὰν σημείωσιν τὴν ἀπὸ Βενετίας, ἣ ὁποία μ' ὄλον ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβής, θέλει ὁμως μὲ χρησιμεύσει· ἐὰν ἔχῃς τὸν τρόπον νὰ μὲ φέρῃς χωρὶς καμμίαν δαπάνην, καὶ τοὺς καταλόγους, περὶ τῶν ὁποίων λαλεῖ ἡ σημείωσις, δὲν θέλουν μὲ εἶσθαι μὴτ' αὐτοὶ ἀνωφελεῖς. Ἀνάγκην ὁμως κατεπεΐγουσαν δὲν ἔχω περὶ αὐτῶν· ὅθεν ἄς τοὺς πέμψῃ, διὰ ξηρᾶς ἢ θαλάσσης, ὅταν λάβῃ τὴν εὐκαιρίαν φίλου τινός, πρὸς κἀνένα σου φίλον εἰς Μασσαλίαν, καὶ ἐκεῖθεν μὲ τὰς πέμπει ὁ φίλος πάλιν δι' ἄλλου τινός φίλου, ὅταν τύχῃ· καὶ ἐπειδὴ οὕτως ἐκρίθη νὰ γένη ἡ ἀποστολή, παρκαάλεσον τὸν φίλον τῆς Βενε-

τίας, νὰ προσθήσῃ εἰς αὐτοὺς χειρογράφως μὲ τὴν σημειώ-
σιν τοῦ ἔτους, ἐὰν ἐτυπώθῃ τίποτε ἀξιόλογον εἰς τὸ διά-
στημα τῶν τριῶν ἢ τεσσάρων ἐτῶν τῶν παρελθόντων.

Ἀπὸ τὸν Μινίστρον ἀκόμη μῆτε φωνὴ μῆτε ἀκρόασις,
διὰ τὸ ὅποσον ἀποροῦμεν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ φίλοι μου, μά-
λιστα δὲ οἱ συνεργάται μου, οἱ ὅποιοι στοχάζονται ὡς
κακὸν οἰωνὸν τὴν σιωπὴν ταύτην. Εἶθε νὰ ἦτον ἀληθὴς
ἡ εἰκασία των! διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ ζυγόν, τοῦ ὁποίου
τὸ βᾶρος αἰσθάνομαι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον· μάλιστα δὲ
τὰς ἡμέρας τῶν τυπογραφικῶν διορθώσεων, ἡμέρας ἀπο-
φράδας (καταλαμβάνεις ποίας λέγω). Χθὲς ἀκόμη τὸν
εἶχον ἐδῶ, καὶ ἰδρῶσα θρόμβους αἵματος ἕως νὰ τὸν κα-
ταπίσω νὰ ἐξελείψῃ μίαν παιδαριώδη σημείωσιν εἰς τὴν
λέξιν *θελοκαφεῖν* τοῦ κειμένου, ὡσὰν νὰ εἶχε χρεῖαν ση-
μειώσεως, καὶ διὰ παραλλήλων ἄλλων τόπων ἐξηγήσεως,
καὶ αὐτῆ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται λέξεις σύνθετοι, τῶν
ὁποίων πλῆθος μέγα ἔχει ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἄλλὰ ταῦτα
μὲν ὡς φίλος πρὸς φίλον κοινωνῶ· μῆτε θέλω νὰ ἦναι
γνωστὰ εἰς ἄλλους.

Περὶ δὲ τοῦ Α... (τοῦ ὁποίου ἡ προλαβοῦσα ἔκδοσις
εἶναι καὶ αὐτὴ στολισμένη καὶ σχεδὸν περιπόρφυρος μὲ
πολλὰς τοιαύτας ἀξιολόγους σημειώσεις) δὲν μὲ ἀπεκρίθη
ἀκόμη ὁ τυπογράφος τί ἀπεφάσισε περὶ τῆς προσκολλή-
σεως τοῦ Π... εἶτε, διότι δὲν τὸν εὔρηκεν ἀκόμη, εἶτε
καὶ διότι μετεμελήθη. Ἐὰν αὐτῆ του ἡ ἐπιχείρησις λά-
βῃ, ὡς ἐλπίζει, καλὴν ἔκθασιν, πιθανὸν εἶναι ὅτι θέλει
τυπώσει καὶ τὸν Ἡρόδοτον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐρωτᾷς.

Ὁ Ἡρόδοτος, φίλε μου, ἐπέρασε τὸ ἡμισυ τοῦ δρό-
μου, καὶ βαδίζει πρὸς τὸ τέλος, μ' ὄλον ὅτι εἶναι μακρὰν
ἀκόμη ἀπ' αὐτό. Εὐχου μόνον νὰ μὴ μὲ λείψῃ ἡ δύνα-

μεις τὴν δὲ προθυμίαν, ἄλλος νὰ μὲ τὴν ἐπάρῃ δὲν δύναται, πλὴν ὁ θάνατος· ἡ μετάφρασις τοῦ Larcher δὲν ἐξεδόθη ἀκόμη. Ἄλλὰ περὶ τούτου θέλω σὲ γράψαι διεξοδικώτερον ἄλλοτε.

Νέον τι, ἀφ' οὗ ἀπεδήμησας, δὲν ἐσυνέβη. Ταύτας τὰς ἡμέρας ἐξεδόθη ποιημάτιον γαλλικὸν ἐπιγραφόμενον Ἡ ΕΛΠΙΣ, τὸ ὅποσον ἐκθειάζουσιν οἱ ἐπισημότεροι ἀπὸ τοὺς ἐφημεριδογράφους. Ἡ ὕλη εἶναι ἄφθονος, καὶ ὄντως ἀξία ποιητικοῦ οἴστρου. Τί παράδοξον, ἐὰν ὁ συγγραφεὺς (ὅστις εἶναι ἀνώνυμος) εἶχε ψυχὴν ἱκανῶς εὐαίσθητον διὰ νὰ παραστήσῃ γραφικῶς τὰς ἕγγας ὄλας καὶ τὰς γοητείας τῆς μαγίσσης ἐλπίδος. Ἀπὸ τὴν μάγισσαν ταύτην ἀπατώμενος ζῶ ἀκόμη· μήτε θέλω βαρυνθῶ τὴν ζωὴν ἐν ὄσῳ ἀπολαύω τὴν εὐνοίαν καὶ ἀγάπην τοιούτων φίλων, ὅποῖος εἶσαι σύ.

Ἐρῶσο!

Ο. Ο.

6.

11 Νοεμβρίου 1802

Φίλτατε Ἀλέξανδρε εὐχομαί σε καλὴν ἡμέραν! Εὐθὺς ὡς ἔλαβον τὸ τελευταῖόν σου γράμμα, ἔδωκα τὸν βιβλιόπώλην τὴν εἶδησιν, νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν βιβλίων· καὶ φροντίζει περὶ αὐτῶν, μὲ εἶπεν ὁμῶς ὅτι εἶναι τοῦλάχιστον χρεῖα δεκαπέντε ἡμερῶν εἰς τὸ νὰ ἐτοιμασθῶσα, τὸ μὲν διὰ νὰ δεθῶσιν ὅσα χρειάζονται δέσιμον, τὸ δὲ καὶ διὰ νὰ εὐρεθῶσιν ὅσα ἐξ αὐτῶν εἶναι δυσεύρετα. Τοιαῦτα

είναι ὁ Εὐστάθιος, ὁ Ἡσίοδος μετὰ σχολίων, καὶ ὁ Πλούταρχος τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου εἰς 12 ἢ 13 τόμους. Εὐριπίδην τὸν εἶπα νὰ ἐπάρῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Beck, ἐπειδὴ ἔχει τὰ σχόλια, καὶ πρὸς τούτοις πίνακα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συμφωνίαν (ὡς τὴν ὀνομάζουσι οἱ Εὐρωπαῖοι) ἀκριβεστάτην· τὸν Σοφοκλέα δέ, τοῦ Brunck μετὰ τῶν σχολίων· ἀλλ' ὄχι τὸν Ἀριστοφάνην του, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὰ σχόλια· ἀντ' αὐτοῦ προκρίνω τὸν Ἀριστοφάνην τοῦ Kuster. Ὁ Πίνδαρος μετὰ σχολίων, θέλει εἶσθαι τοῦ Heyne· Θουκυδίδην, Λουκιανὸν καὶ Πλάτωνα, εὐμετακομίστου μήκους, καλλιωτέρους δὲν ἐξεύρω παρὰ τοὺς ἐκδοθέντας εἰς τὸ Διγέφυρον (Deux-ponts). Μ' ὅλον τοῦτο διὰ τὸν Λουκιανόν, προκρίνω τὴν εἰς δύο τόμους ἢ τρεῖς ἔκδοσιν τετάρτου μήκους, διότι ἔχει καὶ τὸν πίνακα. Θεόγνιν μετὰ σχολίων δὲν ἐξευρον ὅτι σώζεται, μὴτ' ἐγὼ, μὴτ' ἄλλοι ἐμπειρότεροι παρ' ἐμέ εἰς τὴν βιβλιογραφικὴν ἐπιστήμην· ἀλλ' ὅμως ἐξετάσας τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Φαβρικίου εὗρηκα ἀληθῶς ὅτι Ἰωακεῖμ ὁ Καμεράριος, Γερμανὸς φιλελληνολόγος ἄριστος τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, ἐσχολίασε περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος (1555) τὸν Θεόγνιν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁθεν καὶ ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τοῦ βιβλίου, καὶ ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου εὐκολα συμπεραίνεται, ὅτι τὰ σχόλια ταῦτα, ἂν ὄχι ἀνεύρητα, εἶναι τοῦλάχιστον δυσευρετώτατα. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισα ἐν τοσοῦτῳ νὰ ἀγοράσω τὸν Θεόγνιν τοῦ Brunck μὲ τὸν ὅποιον ἐντάμα εὐρίσκονται καὶ πολλῶν ἄλλων ποιητῶν ἀξιόλογα λείψανα. Ἀπὸ τὰ πάμπολλα καὶ θαυμαστά τοῦ Δημοκρίτου συγγράμματα δὲν μᾶς ἔμεινε, φεῦ! τίποτε· τὰ σωζόμενα εἰς ὄνομα αὐτοῦ εἶναι νόθα καὶ ψευδεπίγραφα. Εἰς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι μία ἐπιστολὴ τοῦ

Δημοκρίτου πρὸς τὸν Ἴπποκράτην, καὶ ἡ ἀπόκρισις τοῦ-
του πρὸς τὸν Δημόκριτον. Μήτε ἡ μία μήτε ἡ ἄλλη δὲν
εἶναι γνησία· παρὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην σώζεται καὶ
βιβλος περὶ Χημείας ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Ἀλχυμίας, ἐπιγρα-
φομένη *Φυσικά καὶ μυστικά*, καὶ τυπωμένη εἰς τὸ Πα-
ταύιον κατὰ τὸ 1572 ἔτος· ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ ἀνα-
γνώσῃ τις διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ὅτι εἶναι γέννημα τῆς
Βυζαντινῆς ἀθλιότητος. Ἀνακρέοντα θέλω ἐπάρει τὸν τοῦ
Baxter, μὲ τὸν ὁποῖον εἶναι καὶ ἡ Σαφφώ. Στράβωνα
δέ, τὴν ἐκδοσιν τοῦ Casaubon τῶν 1620, διότι ἐκείνη
τοῦ Ἀμστελδὰμ εἶναι πολλὰ ἀκριβή, καὶ δὲν περιέχει
μέγα τι παρ' ἐκείνην ἀξιόλογον· ὁ Ἡρόδοτος τοῦ Larcher
προσμένεται κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν· ἂν δὲν προ-
φθάσῃ, θέλω φροντίσει νὰ τὸν πέμψω μετέπειτα.

Ὡς τόσον γράψον με πότε μελετᾶς ν' ἀφήσῃς τὸ Λουγ-
δοῦνον· τὸ περὶ τῆς Ἑλπίδος ποιημάτιον, μὲ εἶπεν ὁ βι-
βλιοπώλης ὅτι κατεύθυνε τὴν προχθὲς πρὸς τοὺς Seguin
et Roujol παρὰ τῶν ὁποίων φρόντισον νὰ τὸ λάβῃς.

Τὸν Δημήτριον Βαρθολομαῖον δὲν ἐδυνήθην ἀκόμη νὰ
εὔρω· μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔχασα τὰς ἐλπίδας. Ὁ Φίλαν-
δρος καὶ ὁ Παπάζογλου εἰρευνοῦσιν ἐπιμελῶς περὶ τούτου.

Τοῦ Λόγγου μένουσι μόλις ἀκόμη δύο φύλλα τυπογρα-
φικά, διὰ νὰ τελειωθῇ· τὸν τυπογράφον δὲν εἶδον, μήτε
καιρὸν εὔρηκα νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτόν, διὰ νὰ μάθω τὴν
γνώμην του περὶ τοῦ Παρθενίου. Ἐπειτα καταλαμβάνεις
καλῶτατα, ὅτι μήτε συμφέρει εἰς ἐμέ, ἀφ' οὗ καὶ τοῦ
Λόγγου μόνου τὴν διόρθωσιν μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐδέ-
χθην, νὰ δείξω τῶρα προθυμίαν καὶ ἐπιθυμίαν περὶ τοῦ
Παρθενίου. Ἐπειδὴ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ μ' ἐρώτησεν, εἰάν

ἐξεύρω τι μικρὸν συγγραμμάτιον, ἐπιτήδειον νὰ προσκολληθῆ εἰς τὸν Λόγγον, ὠνόμασα τὸν Παρθένιον.

Περὶ δὲ τοῦ Ἡλιοδώρου, φίλε μου, καὶ ἐγὼ τῆς αὐτῆς γνώμης εἶμαι· ἀλλὰ τί ὠφελοῦν τοὺς Γραικοὺς τοιαῦται ἐκδόσεις, αἱ ὁποῖαι γίνονται διὰ μόνους τοὺς πλούτακας. Αὐτὸς ἂν θελήσῃ νὰ τυπώσῃ τὸν Ἡλιοδώρον, πιθανώτατον, εἶναι ὅτι θέλει τὸν τυπώσει, ὡς καὶ τὸν Λόγγον, μὲ πολλὰς καὶ πολυδαπάνους χαλκογραφίας. Ἄν εἶχα καιρὸν, ἤθελα σὲ προβάλλει, ὅταν κατασταθῆς εἰς τὴν Βιένναν, ὅπου δυνατὸν εἶναι νὰ εὔρησ καὶ δεύτερον ἢ καὶ τρίτον ἄλλον ἐραστὴν τῆς Χαρικλείας, νὰ καταβάλετε κοινῶς τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, καὶ νὰ φροντίσω νὰ κάμω μίαν ἐκδοσιν τοιαύτην, ὁποῖαν καὶ ὁ πενόμενος σπουδαῖος Γραικὸς νὰ ἐμπορῆ νὰ ἀποκτήσῃ. Ἐχω καὶ εἰς τὸν Ἡλιοδώρον τινὰς διορθώσεις· καὶ πιθανὸν εἶναι ὅτι ἤθελαν μ' ἔλθει καὶ ἄλλαι εἰς τὴν κεφαλήν, ἂν τὸν ἀνεγίνωσκον μὲ τὴν προσοχὴν, ἣτις χρειάζεται εἰς τὸν τύπον.

Μόλις μ' ἔμεινεν ὀλίγον μέρος χαρτίου, διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσω περὶ τῶν ἀπὸ Βενετίας ἐλπιζομένων καταλόγων.

Ὑγίαινε!

Ἄπὸ τὸν Μινίστρον τίποτε ἀκόμη.

7.

27 Νοεμβρίου 1802.

Φίλε μου, τὰ ζητηθέντα βιβλία εἶναι ὅλα σχεδὸν ἔτοιμα παρεκτὸς τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου μὲ τὰ σχόλια,

τά ὅποια ἀκόμη δὲν εὐρέθησαν· ἐλπίζω ὅμως, ἐν ὅσῳ στιχώνονται τὰ ἀστίχωτα νὰ εὐρεθῶσι καὶ αὐτά, καὶ νὰ φθάσῃ τέλος πάντων καὶ ὁ πολυπόθητος Ἡρόδοτος τοῦ Larcher, τὸν ὅποιον ὁ βιβλιοπώλης μὲ εἶπε χθές ὅτι μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας θέλει ἐκδοθῆ· ἐὰν ὅμως μῆτε ὁ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος εὐρεθῶσι, μῆτε ὁ Ἡρόδοτος, θέλω πέμψει τὰ ἀγορασθέντα, καὶ ἀναβάλει τὴν ἀγορὰν τῶν ἄλλων εἰς ἄλλον καιρὸν. Οὕτω θέλω πράξει, παρικτὸς ἐὰν ἐπιθυμῆς νὰ πεμφθῶσιν ὅλα ἐντάμα. Τὸν λογαριασμὸν θέλω σὲ πέμψει, ὅταν καρφωθῇ ἡ κασσέλα.

Σὲ γράφω τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν μὲ ἀμφιβολία· ἐὰν ἦσαι ἔτι αὐτοῦ. Ἐμβῆκα καὶ πάλιν εἰς τὸ κότερον τοῦ Σ. ἀπὸ τὸ ἐγκεκλεισμένον ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μ. θέλεις πληροφορηθῆ ὅτι ἀλλέως νὰ κάμω ἦτον ἀδύνατον· ἀφ' οὗ τὸ ἀναγνώσης δὸς το εἰς τὸ πῦρ. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἠμέλησα τὸν Ἡρόδοτον· αὐτὸς εἶναι τὸ πρόγευμά μου τὸ πρῶτον καὶ προχωρεῖ πάντοτε.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν κατευδώθησαν ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς Ὀλλανδίας οἱ δύο Σκυλίτζαι, θεῖος καὶ ἀνεψιός, σκοπὸν ἔχοντες νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὰ οἰκεῖα. Τοὺς ἐρώτησα ποῖον ἀποτέλεσμα ἔκαμεν ἡ ἐγκύκλιος τῶν Χίων εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἐν Ἀμστελοδάμῳ Γραικῶν, καὶ μὲ εἶπαν ὅτι ἐπεμψαν δύο χιλιάδας φλωρινίων εἰς βοήθειαν τῆς νεοσυντάκτου σχολῆς· καὶ αὐτὸ καλόν· ἐλπίζω ὅτι ἡ βοήθεια τῶν ἐν Βιέννῃ, Τεργέστη καὶ Λιβόρνῳ, θέλει εἶσθαι δαψιλεστέρα· ἐὰν τὴν μύθης γράψῃς μὲ τὴν.

Ὁ ταλαίπωρος ἐπιστάτης τῆς δημοσίου τυπογραφίας, ὁ Laverne, ἐκρημίσθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀπὸ τὴν τρίτην στέγην τοῦ οἴκου του καὶ ἀπέθανε· παρὰ τοὺς ἄλλους ἐξαιρέτως τὸν λυπούμεθα ἡμεῖς (καταλαμβάνεις τίς)

φοβούμενοι, μὴ δὲν εἶναι ὁ διάδοχος του, ὅστις ἀκόμη δὲν ὠνομάσθη, τόσον ὑπομονητικός, ὅσον ἦτον αὐτός. Τοῦ θαυμαστοῦ Λόγγου ἔμεινε μόνον τὸ τελευταῖον φύλλον· δὲν ἤξεύρω διὰ τί βραδύνει νὰ με τὸ πέμψη.

Πρὶν ἀποδημήσης ἐντεῦθεν ἐλησμόνησα νὰ σὲ ζητήσω τὴν μικρὰν ἐκείνην συλλογὴν, τὴν ὁποῖαν ἔκαμες, τινῶν παροιμιῶν, τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης. Ἐὰν δὲν τὴν ἔσχισας, παρακαλῶ νὰ με τὴν πέμψης. Διὰ νὰ μὴ σὲ φανῇ ὀλότελα παιδαριῶδες τὸ ζήτημά μου, τοῦτο μόνον σὲ λέγω κατὰ τὸ παρόν, ὅτι παρετήρησα εἰς πολλὰς χυδαῖκας παροιμίας περισσότερο ἑλληνισμόν παρὰ εἰς τὴν λοιπὴν ὁμιλίαν· τοῦτο φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀρχαιότητός των. Εὐρίσκω, παραδείγματος χάριν, εἰς τὴν συλλογὴν μου, (ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ συλλογὴν ἰδίαν).

«Τὰ κερνᾶς χάνεις, καὶ τὰ χρεωστεῖς πληρώνεις.

«Οὐαὶ τὸν δαίρουν δεκαοκτώ, καὶ δὲν τὸν δαίρει ὁ νοῦς του.

«Ποντικοῦ βουλάς κόψει κάτα».

Εἰς τὴν πρώτην βλέπεις τὸ τὰ Ἰονικῶς ἀντὶ τοῦ *α*. Εἰς τὴν δευτέραν τὸ τὸν ἀντὶ τοῦ *δν*. Καὶ εἰς τὴν τρίτην κόψει μέλλοντα ἀκέραιον.

Ἔσα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας, ἐγκεκλεισμένον ἔχεις ἐδῶ τὸ ἀντίγραφον, ἐξευρέ τα, μόνος σου. Προσθέτω καὶ τοῦτο δι' εὐχαρίστησίν σου· ἡ ἐπιστολή μου τοὺς ἐφάνη ὀλίγον ὡς τῶν ἀγρίων τῆς Ἀμερικῆς, ἡγουν, ὡς λέγουσιν οὗτοι *originale*· ὅτι ὁμως ἡ ἀγριότης αὕτη δὲν τοὺς παρῶξυνε, τὸ καταλαμβάνεις ἀπὸ τὴν ἀπόκρισιν. Ὑγίαινε εὐδαιμονῶν, καὶ γράφε με. Τοὺς συνεργάτας δὲν εὐκαίρησα ἀκόμη νὰ ἰδῶ, διὰ νὰ

μάθω ποῖον τύπον ἔκαμεν εἰς τὰς ψυχὰς των, ἢ παρὰ τοῦ κράτους αὐτῆ ἀμοιβὴ τοῦ κόπου μου.

Καὶ πάλιν ὑγίαινε.

Οἶδας τὸν σὸν φίλον.

Ὀλίγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω τὰ περὶ τῆς πρὸς τὸν Δημήτριον Βαρθολομαῖον ἐπιστολῆς· ὁ Φιλανδρος καὶ ὁ Παπαζογλous μετὰ μακρὰν ἔρευναν εἰς τοὺς διαφόρους οἴκους τῶν ἐπωνύμων τοῦ Βαρθολομαίου, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ μάθωσι τίποτε περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Δημητρίου. Τέλος, εἶναι τῶρα δέκα σχεδὸν ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἔγραψα ἐγὼ ἀμέσως πρὸς τὸν τραπεζίτην Βαρθολομαῖον Rue Grange Batelière, Faubourg Montmartre, καὶ ἀποκρισιν ἀκόμη δὲν ἔλαβα. Ἀπορῶ διὰ τοῦτο πολλὰ· ἄρα γε δὲν ἐκαταδέχθη ὁ πλούταξ νὰ μὲ ἀποκριθῆ, ἢ τοσοῦτον ἄγνωστος καὶ ἀνοίκειος εἶναι εἰς αὐτοὺς ὁ Δημήτριος ὥστε καὶ τὸ ὄνομά του μόνον τοὺς παροξύνει; Ὡς τόσον κρατῶ τὴν ἐπιστολήν, καὶ θέλω πάλιν ἐρευνήσαι εἰς τὸ ἐξῆς περὶ αὐτοῦ.

Εἰπέ με ἂν ἔλαβες τὸ περὶ Ἐλπίδος εἰδύλλιον.

8.

1 Δεκεμβρίον, 1802.

Καλὲ ἀθεόφοβε τί εἶναι ταῦτα τὰ γινόμενα παρὰ σοῦ; Ἐγὼ σὲ εἶπα περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ, «ἐὰν εἶχα τὸν καιρὸν» καὶ σὺ λαμβάνεις τὴν ὑποθετικὴν μου πρότασιν ὡς ἀποφαντικὴν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν παρεξηγεῖς. Ὡς τόσον, φίλε, τὰ ἀργύριά σου ἀπὸ τὰς χεῖ-

ρας μου πλέον δὲν ἐξέρχονται· τοῦτο μόνον ζητῶ νὰ ἔχῃς μακροθυμίαν περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Αἰθιοπικῶν, ἔπειτα νὰ τὸ κρατῆς ἀπόρρητον ἕως τὴν ὥραν αὐτήν, ὅποτεν δημοσιευθῶσι διὰ τοῦ τύπου. Δὲν θέλω βραδύνει βέβαια νὰ τὸν καταχερίσω· μόνον τοῦτο εἶναι χρεῖα καιροῦ νὰ τὸν μελετήσω, νὰ τὸν διορθώσω, νὰ τὸν ἐκδώσω χωρὶς σφάλματα τυπογραφικὰ ὅσον εἶναι δυνατόν. *Ἄν σὲ ἦτον εὐκόλον νὰ μὲ προξενήσῃς ἀπὸ Βενετίας τὴν Ἰταλικὴν μετάφρασιν, δὲν ἦτον ἀνωφελὲς ἴσως· ἐπειδὴ εἶναι παλαιά, πιθανὸν εἶναι ὅτι μετεφράσθη ἀπὸ χειρόγραφον· καὶ ἂν ἦναι τόσον ἀκριβές, ὅσον ἡ μετάφρασις τοῦ Στράβωνος, δυνατόν εἶναι νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διορθώσιν τινῶν γραφικῶν ἀμαρτημάτων. Αὐτὴ ἐπιγράφεται οὕτως : «*Historia dalle cose Ethiopiche d' Heliodoro, tradotte dal la lingua Graeca nella toscana, da Leonardo Ghini. In Venezia appresso Gabriel Gioliti da Ferrari 1556 τὴν πρώτην φοράν· ἔπειτα ἐξανατυπώθη εἰς τὰ 1586· τρίτον εἰς τὰ 1663 καὶ τέταρτον (appresso Cerardo et Giuseppe Imbert) εἰς τὰ 1638.* *Ἄν ἦτον βέβαιον ὅτι δὲν παραλλάσσῃσι τίποτε αἱ τέσσαρες αὐταὶ ἐκδόσεις, ἀδιάφορον ἦτον ὅποιαν ἤθελες ζητήσῃ· ζήτησον ὁμως τὴν τελευταίαν, ἂν ἔχῃς δηλαδὴ τὴν εὐκολίαν· εἰ δὲ μὴ, ἀρκοῦμαι εἰς τὴν τοῦ Ἄμυότου τὴν Γαλλικὴν· εἶναι ὁ αὐτὸς Ἄμυότος, ὅστις μετέφρασε τὸν Λόγγον (παπᾶς καὶ αὐτὸς τὸ νόστιμον, ὡς ὁ Ἡλιόδωρος) ἄλλος ἓνας, ἠγούμενος μονῆς, Γάλλος καὶ νόθος ἐπισκόπου Γάλλου, τὸν μετέφρασε διὰ στίχων. Μὴ λησμονήσῃς νὰ μὲ γράψῃς πόσα ἀντίτυπα θέλεις νὰ γένωσι 1000 ἢ 1500. Τὸ βιβλίον ἔχει χρεῖαν πολλῶν σημειώσεων· ἀλλ' ἐξ ἀτυχίας δὲν ἔχω τὸν καιρόν. Ἐξεύρεις ὅτι

δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ μόνον μου ἔργον, καὶ ὅτι δὲν εἶμαι πλασμένος

«— ἀπὸ θρυός οὐδ' ἀπὸ πέτρης»

Θέλω λοιπὸν ἀρκεσθῆ εἰς ὀλίγας τὰς ἀναγκαιοτέρας, καὶ ἐν βραχὺ προοίμιον περὶ τῶν προλαβουσῶν ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων· καὶ ταῦτα ὅλα εἰς τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν, δι' αἰτίαν, τὴν ὁποίαν ἐξευρε μόνος σου ὡς φρόνιμος, διὰ νὰ μὴ παροξύνωμεν χωρὶς ὄφελος τοὺς ἐναντίους. Τὸ γένος, φίλε μου, κατεφρονήθη πολὺ, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς προγονικῆς του γλώσσης· καὶ ἕως μὲν τώρα ἴσως μὲ δίκαιον· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ὅτι 5 ἢ 6 συγγραφέων ἐκδόσεις χαριέστεραι καθὼς τὰς ὀνόμαζον οἱ ἡμέτεροι γραμματικοί, ἤγουν τοιαῦται, ὁποῖαι καὶ γραφικῶς ἀμαρτίας νὰ διορθώνωσι μὲ κρίσιν, καὶ ῥήσεις δυσνοήτους νὰ ἐξηγῶσι, πέντε λέγω ἢ ἕξ τοιαῦται ἐκδόσεις εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν εἶναι ἀρκεταὶ νὰ φημώσωσι τὰ στόματα τούτων· διὰ τί; διότι καὶ μὴ θέλοντες οἱ σοφοὶ των ἐκδῶται, ὅταν λαμβάνωσιν ἀφορμὴν νὰ ἐκδώσωσι τινὰ συγγραφεῖα, πρέπει νὰ συμβουλευῶνται καὶ τῶν Γραικίσκων (καθὼς ὑβριστικῶς τοὺς ὀνομάζουσι) τὰς ἐκδόσεις. Σὲ τὸ εἶπα καὶ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ἀδύνατον εἶναι ἀπὸ ἴσης σπουδῆς καὶ ἴσων μέσων (*toutes choses égales*) οἱ Γραικοὶ νὰ μὴ ἐξεύρωσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρὰ τούτους ἀκριβέστερον. Ἀλλὰ καθὼς σὲ εἶπα, τὰ τοιαῦτα πρέπει νὰ ἦναι ἀνεκλάλητα, καὶ νὰ γίνωνται *Sans affectation et sans faire semblant de rien*· δύο φορές ἔχει δίκαιον ὅστις προβάλλει τὸ δίκαιόν του ἀπαθῶς καὶ μετριοφρόνως. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἡλιοδώρου.

Βλέπω ὅτι μέλλεις νὰ διατρίψῃς εἰς τὸ Λουγδοῦνον μακρότερον παρ' ὅ,τι ἐνόμιζες. Ἀγαθὴ τύχη! Ἰκανὸς

εἶσαι νὰ κρίνης ἀπὸ πολλῶν τῶν προσπιπτόντων ὅ,τι σὲ συμφέρει περισσότερο. Ἐχε πάντοτε κατὰ νοῦν τὸ τοῦ Ἐπιχάρμου.

«Νᾶφε καὶ μέμνας' ἀπιστεῖν' ἄρθρα (ἢ ὡς ἄλλοι *νεῦρα*) ταῦτα τῶν φρενῶν». Ἡ ἐνθύμησις τοῦ παραγγέλματος τούτου εἶναι μάλιστα ἀναγκαία εἰς τοὺς εὐπροαιρέτους· διότι αὐτοὶ μάλιστα εἶναι ὑποκείμενοι εἰς τὴν εὐπιστίαν.

Τώρα πρέπει νὰ ἐξαγορεύσω καὶ ἐγὼ τὴν ἀδικίαν μου πρὸς σὲ τὸν μάρτυρα τῆς μεμψιμοιρίας τῆς κατὰ τοῦ Βαρθολομαίου τοῦ πλούτακος. Ἄφ' οὗ σὲ ἔγραψα εἰς τὰς 27 τοῦ παρελθόντος μετὰ δύο ἡμέρας ἔλαβον τὴν ἀπόκρισίν σου, τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα κλεισμένην θέλεις εὐρεῖ· ἀπὸ τὴν ἀργοπορίαν σου εἰς τὸ νὰ μὲ ἀποκριθῇ συμπεραίνεται πιθανῶς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐρώτησε περὶ τούτου καὶ τὴν λοιπὴν συγγένειαν· τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι μὲ ἔβαλες εἰς περιεργίαν μεγάλην περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Δημητρίου Βαρθολομαίου. Ἄν κἀνένα καιρὸν μάθης τοῦ αἰνίγματος τούτου τὴν λύσιν, κοινώνησόν μὲ τὴν σὲ παρακαλῶ.

Ὁ βιβλιοπώλης μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ περὶ τῆς Ἑλπίδος εἰδύλλιον σὲ ἐπέμφθη· ἀλλ' ὅτι οἱ γραμματικοὶ τῶν ἐπιστολικῶν σταθμῶν, κίχνουσι πολλάκις τὴν ἀδικίαν (ἀδικίαν χειροτέραν ἀναμφισβόλως τῆς ἰδικῆς μου) νὰ κρατῶσι τὰ τοιαῦτα μικρὰ συγγράμματα εἰς ἰδίαν τέρψιν καὶ διατριβήν· ὅθεν τὸν εἶπα νὰ σὲ πέμψῃ ἄλλο. Τὰ βιβλία περὶ τῶν ὁποίων σὲ ἔγραψα δὲν εὐρέθησαν ἀκόμη· τὰ λοιπὰ εἶναι εἰς τὸν στιχωτὴν· ὡς τόσον πλησιάζει καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Ἡροδότου τοῦ Larcher. Ἄμποτε νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὸς νὰ ἐμβῇ μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν χίστην!

Κάμνω τέλος, ἀσπαζόμενός σε.

18 Δεκεμβρίου 1802.

Φίλε μου 'Αλέξανδρε ἀσπάζομαι σε !

Καταχερῶ σήμερον (18 Δεκεμβρίου) τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν, χωρὶς νὰ ἐξεύρω πότε μέλλω νὰ τὴν τελειώσω. Ἡ φυσικὴ ἀσθένεια τοῦ σωματίου μου, κάμνει τὰς πολλὰς μου ἀσχολίας πολλαπλασίους ἀφ' ὅ,τι ἀληθῶς εἶναι. Καὶ σὺ μὲ λέγεις, φίλε, νὰ ἀρχίσω τὸν τύπον τοῦ ἰδικοῦ μου μέρους τοῦ Στράβωνος· αὐτὸ καὶ ἂν δὲν ἦτον δύσκολον διὰ τὴν διακοπὴν τῆς συνεχείας τῶν σημειώσεων καὶ ἄλλα τινὰ αἴτια, τὰ ὅποια χωρὶς αὐτοψίας δὲν ἐμπορεῖ τις νὰ καταλάβῃ, γίνεται ἀδύνατον διὰ τὸν καιρὸν τὸν ὅποιον δαπανῶ εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἀναθεώρησιν τοῦ ἤδη τυπογραφουμένου μέρους. Ἡ μικρὰ ἀσχολία τοῦ Λόγγου ἔλαβε τέλος, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἔχω τῶρα τὸν Ἀπολλόδωρον τοῦ Κλαυιέρου, ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ, μὲ πολλὰς σημειώσεις, εἰς δύο τόμους. Πῶς ἦτον δυνατόν νὰ μὴ τὸν κάμω τὴν χάριν νὰ βλέπω καὶ ἔν δοκίμιον τοῦ τύπου, ὅποταν, καὶ ἂν αὐτὸς δὲν μὲ τὴν ἐζήτει, ἔπρεπεν ἐγὼ νὰ τὴν προσφέρω; Διὰ τὸν Λόγγον, φίλε μου, ἐγὼ συμφωνίαν καμμίαν δὲν ἔκαμα, διότι μήτε εἶναι ἄξιος ἀμοιβῆς ὁ κόπος· ἐὰν μὲ δώσῃ ἔν μόνον ἀντίτυπον λαμπρὸν μετὰ τῶν εἰκόνων, θέλω εὐαρεστηθῆ εἰς αὐτὸ διὰ μόνην τὴν ἡδονὴν τοῦ νὰ σὲ τὸ πέμψω· τὸ τελευταῖον φύλλον μὲ τὸ ἔφερε προσωπικῶς αὐτὸς ὁ τυπογράφος, διὰ νὰ μοῦ ζαλίσῃ καὶ πάλιν τὴν κεφαλὴν περι

τοῦ Ὀμήρου, τοῦ ὁποίου ὁ διακαῆς ἔρωσ καὶ ἡ ἐλπίς τοῦ
νὰ μὲ πείσῃ τὸν ἕκαμον (καθὼς συμπεραίνω) νὰ ἀμελήσῃ
τὸν Παρθένιον.

Τὰς ἐπιστολάς σου τῆς 3 καὶ 8 Δεκεμβρίου ἔλαβον.
Τὸν Ἡλιοδωρον θέλω ἀρχίσει εὐθὺς ὅταν πληρωθῶ τὰ
ἀργύρια τῆς κολλυβιστικῆς συγγραφῆς· διότι δὲν μὲ πε-
ρισσεύουσιν εἰς τὸ παρόν, διὰ νὰ ἀγοράσω τὸ χρειάζομε-
νον χαρτίον. Περὶ ποσότητος ἀντιτύπων θέλω κάμει τὸ
συμπερῶτερον.

Ἔδωκα τὴν εἰδήσιν πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, δύο σπουδαί-
ους, περὶ τῶν τραπεζιτῶν, χωρὶς νὰ σὲ ὀνομάσω. Ἐλα-
βον εὐλογον ἀφορμὴν τῆς συμβουλῆς, τὰς πρὸ μικροῦ
συμβάσας ἐδῶ χρεωκοπίας, καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐνδεχομέ-
νας ἄλλας ν' ἀκολουθήσωσιν· ὁ εἰς ἐκ τῶν δύο εἶχεν ἐπάρη
πρὸ πολλοῦ τὰ ἰδικά του· ὁ ἄλλος μὲ εἶπεν ὅτι θέλει φρον-
τίσει νὰ τὰ ζητήσῃ.

Ἀνέγνων καὶ τὰ περὶ τῆς πωλήσεως Ἰπποκράτους καὶ
Θεοφράστου. Ἄν ἦναι καὶ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὴν διορισθεῖ-
σαν τιμὴν, δὲν βλάπτει, φίλε· εἴθε νὰ ἐπωλοῦντο καὶ
ἄλλα πολλά, μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόφραστον, ἐπειδὴ περὶ
Ἰπποκράτους δὲν ἔχω καμμίαν φροντίδα. Ὡς τόσον κάμε
τον μικρὰν, (ἀλλὰ πολλὰ μικρὰν) μέμψιν διὰ τὸ μέλλον.
Δὲν ἔλαβα ἀκόμη ἀπ' αὐτὸν μήτε ἐπιστολὴν, μήτ' ἀρ-
γύρια.

Καιρὸς εἶναι νὰ σὲ διηγηθῶ τῶρα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα,
τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς τὰς ψυχὰς των (ἐξεύρεις ποίους
λέγω) ἡ ἀγγελία τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Ἡ
τοιαύτη παρατήρησις εἶναι ἀξιόλογος, ἐπειδὴ βεβαιῶ τὸ
ἀνδρὸς χαρακτῆρ ἐκ λόγου γνωρίζεται. Τὸ ἀνήγγειλα εἰς
πρῶτον τὸν συμμεταφραστὴν μου, καὶ ἡ ἀπόκρισις του

ἦτον, φίλε, νὰ μὲ ἐναγκαλισθῆ καὶ νὰ μὲ ἀσπασθῆ μὲ τὰ δάκρυα, δάκρυα ὄχι πλαστά, ἀλλ' ἀληθινά! τόσην ἡδονὴν τὸν ἐπροξένησε τὸ νὰ μάθῃ ὅτι ἐλευθερώθην τέλος πάντων ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος τὴν βάσανον, καὶ τὴν ἐπώδυνον τῶν ἀλφίτων φροντίδα. Ἡ κατάνυξις αὕτη, ἥτις μ' ὄλην τῆς τὴν εἰλικρίνειαν ἦτον καὶ καμπόσον κωμική, μ' ἔδωκεν αἰτίαν νὰ τὸν εἰπῶ ὅτι ἐγὼ ποτὲ δὲν εἶχ' ἀμφιβάλλει περὶ τῆς φιλίας του, ἀλλ' ὅτι τοῦτο μόνον ἐπεθύμουν παρ' αὐτοῦ, νὰ ἔχῃ ὀλίγον περισσοτέραν πίστιν εἰς ὅσα τὸν λέγω περὶ τοῦ κοινοῦ ἔργου. Καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεκρίθη ὅτι καὶ τὴν εἶχε καὶ θέλει τὴν ἔχει εἰς τὸ ἐξῆς. Χθὲς ἐθεωρήσαμεν ἔν φύλλον ἐντάμα, καὶ μ' ἐφάνη πλέον εὐμεταχειρίστος. Εἶθε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς ταύτην του τὴν ἀπόφασιν! Ὑπῆγα καὶ πρὸς τὸν ἄλλον· ἀπ' αὐτὸν δὲν ἤλιξα τὴν αὐτὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ὁμως μῆτε τόσον ἄγροικον καὶ τρόπον τινὰ ἄσπλαγχνον ἀπόκρισιν δὲν ἐπρόσμενα. Μὲ εἶπε, φίλε, ὡς τὸ ἤκουσεν, «*ἰδοὺ δε' ὀλην σου τὴν ζωὴν*». Πόσην λύπην καὶ συνοχὴν καρδίας μ' ἐπροξένησεν ἡ τοιαύτη χαμαλίστικη καὶ διττονοουμένη ἀπόκρισις, εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ περιγράψω· ἡ πρώτη ἐννοια εἶναι, ὅτι ἐπειδὴ εἰς αὐτοὺς δὲν ἐδιορίσθη μισθός, δίκαιον εἶναι νὰ ἐργάζωμαι μόνος· καὶ τούτου δοθέντος, δὲν ἀρκεῖ βέβαια τὸ λειπόμενον τῆς ζωῆς μου διάστημα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου· ἡ δευτέρα εἶναι, ὅτι ἐπειδὴ ἡ συνέχεια τοῦ μισθοῦ εἶναι ἀόριστος, ὅσον καιρὸν ἀκολουθεῖ τὸ ἔργον, θέλω μακρύνει τὸν καιρὸν ὅσον δύναμαι, διὰ νὰ ἀπολαμβάνω ἀκόπως τὰ κοινά. Αὐτὸς ἔχει μισθοὺς καὶ συντάξεις ἀπὸ τὸ δημόσιον τόσας καὶ τόσας· καὶ ἦτον τάχα τόσον μέγα πρᾶγμα, ὥστε νὰ διεγείρῃ τὴν ζηλοτυπίαν του, ἐὰν τὸ λαμπρὸν καὶ μέγα γένος τῶν Γάλλων

ἔκαμνε μίαν σύνταξιν εἰς ἓνα σπουδαῖον φυγάδα τῆς πα-
τρίδος του καὶ πλανήτην, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, κἄν διὰ τὸν
ζῆλον, τὸν ὁποῖον εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις ἔδειξε τοῦ νὰ
ἦναι ὠφέλιμος; ὅτι ἐγὼ ἀφ' ἑαυτοῦ μου ποτέ τινα δὲν
ἐζήτησα τίποτε, περὶ τούτου μήτε εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐχ-
θροὺς μού (εἰάν ἔχω ἐχθροὺς) εἶναι δυνατὸν ν' ἀμφιβάλλω-
σιν. Ὡς τόσον, δι' ὅσα προβλέπω, ἤθελα δώσει πολὺ
πρᾶγμα διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τοιοῦτον κάτεργον· ἀλλὰ
τὰ γινόμενα δὲν ἀπογίνονται.

Ἐλησμόνησα νὰ σέ εἶπω ὅτι πρὸ τῶν ἐπιστολῶν σου
ἔλαβον ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Γαζῆν γραμμένην 23 Ὀκτω-
βρίου, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ λέγει ταῦτα: «Τὰ τοῦ Ἴππο-
» κράτους, Θεοφράστου καὶ Βεκκαρία ἦλθαν εἰς χεῖράς
» μου, μὰ φίλε, πολλὰ ἀκριβὰ τὰ ζητοῦσιν οἱ ἐδῶ συμ-
» πατριῶταί σου· καὶ ὀλίγα βέβαια θὰ πωληθῶσι· θέλω
» πασχίσει εἰς Βλαχομπογδανίαν νὰ στείλω μερικά». Ὡς
φαίνεται λοιπόν, ἡ ἀπόφασις τοῦ ν' ἀγοράσῃ αὐτὸς διὰ
λογαριασμόν του, εἶναι νεωτέρα τῆς παρούσης ἐπιστολῆς
του. Τὰ ἀργύρια νομίζω ὅτι συμφέρει νὰ μὲ τὰ πέμψω-
σιν ἐδῶ.

Περὶ τοῦ Δημητρίου Βαρθολομαίου, φίλε, μὲ εἶπαν
χθὲς οἱ ἡμέτεροι, ὅτι ἤκουσαν ἀπὸ τῶν ἐδῶ εὐρισκόμενον
ἀδελφὸν τοῦ Ταξιάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Χίου, τοῦ ἀρι-
στεύσαντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ διατρίβοντος τανῦν εἰς Μασ-
σαλίαν, ὅτι ἀληθῶς εὐρίσκεται εἰς τὸ στρατιωτικὸν scho-
λεῖον. (École militaire) τῆς Βερσαλλίας, ἓνας νέος ὀνο-
μαζόμενος Βαρθολομαῖος, Γραικὸς τὸ γένος. Ἄλλ' ὁ ἀδελ-
φὸς τοῦ ταξιάρχου μήτε τὸ κύριόν του ὄνομα εἴξευρε μήτε
ἀπὸ ποίαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος ἦτον νὰ εἰπῆ. Ὅθεν χω-
ρὶς ἀναβολὴν καιροῦ γράφω σήμερον πρὸς τοῦτον τὸν πο-

λυζήτητον και πολυπόθητον Βαρθολομαϊον, δια να βεβαιωθῶ ἂν ἦναι αὐτός, και οὕτω να τὸν στείλω τὴν ἐπιστολήν.

Τὰ παραγγελλθέντα βιβλία, ὡσαύτως και τὰ Χρονικὰ τῆς Κυμείας και ὁ Μηνυτόρος πέμπονται ἕκαστον εἰς τὸν τύπον του αὔριον ἢ μετὰ τὴν αὔριον· ὅθεν δὸς τὴν εἶδησιν πρὸς τὸν Castinet τῆς Μασσαλίας. Σὲ λαλῶ περὶ τοῦ Μηνυτόρου, χωρὶς να σὲ εἰπῶ ὅτι ἔλαβα και τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 14 Δεκεμβρίου. Ἐπρόκρινα les annales de chimie παρὰ τὸ Journal Polytechnique, διότι τοῦτο δὲν ἐκδίδεται πλὴν μίαν ἢ τὸ πολὺ δύο φορές κατ' ἔτος ἐκ μακρῶν διαλειμμάτων και ἀορίστως· τὰ δὲ χρονικὰ εἶναι κατὰ μῆνα, και περιέχουσιν ὅλα σχεδὸν τὰ πειράματα τῶν ἐγκρίτων χημικῶν. Ἐὰν ὁμως θέλῃ και τὴν πολυτεχνικὴν ἐφημερίδα ἡ δαπάνη δὲν εἶναι, ἢ τριάκοντα σχεδὸν φράγκα διὰ 7 ἢ 8 τομίδια, τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν ἕως τώρα. Ὁ Μηνυτόρος ἀρχεται ἀπὸ τὸν Νιβῶσον τοῦ παρόντος ἔτους.

Οἱ Σκυλίτζαι μὲ εἶπαν ὅτι τὰ ὄργανα ἐστάλησαν πρὸ δύο μηνῶν πρὸς τὸν Βενιαμίν. Και ἐπειδὴ περὶ τοῦ Βενιαμίν ὁ λόγος, εὐλογον μὲ φαίνεται, φίλε, (εἰὰν ὁμως συγκατανεύσῃ εἰς τοῦτο οἱ Κυδωνιᾶται, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐνδεχόμενον εἶναι να ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος χρέος εὐγνωμοσύνης), να περάσῃ εἰς Χίον. Περισσοτέραν ὠφέλειαν, εἰς τὴν παροῦσαν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν, δύνανται να προξενήσωσιν ἐξ διδάσκαλοι ἐνωμένοι, παρὰ τριάκοντα σκορπισμένοι εἰς διάφορα μέρη.

Περὶ τοῦ συγγράμματος, περὶ τοῦ ὁποίου μὲ λαλεῖς, δὲν ἔχω φίλε, τί να σὲ εἰπῶ· ἐξ ἀτυχίας ἔπεσε τὸ ἀντίτυπόν μου εἰς τὰς χεῖρας μιᾶς Ἀρχοντίσσης (ἐξεῦρεις ἴσως

ποιάν λέγω) ἢ ὅποια ἀγαπᾷ νὰ τὸ μελετήσῃ, μ' ὄλον ὅτι ἡ συνειδήσις τὴν λέγει ὅτι δὲν θέλει τὸ καταλάβει· mais c'est égal· θέλει τοῦλάχιστον ἀπομνημονεύσει πέντε ἢ δέκα τεχνικούς ὄρους ἀγνώστους εἰς ὅλα τὰ γυναικάρια, καὶ εἰς πολὺ μέρος τῶν ἀνδραρίων, διὰ νὰ τὰ κελადῇ καὶ δικαίως κ' ἀδίκως. Ὅταν μὲ τὸ ἐπιστρέψῃ θέλω σὲ εἰπεῖ τὰ δέοντα. Ὁ συγγραφεύς, ὡς τόσον, μ' ἐκάλεσεν εἰς γεῦμα πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθην τὴν κλήσιν διὰ τὰς πολλὰς μου ἀσθενείας.

Χαίρω ὅτι ἔλαβες τὸ ἀπηλπισμένον περὶ Ἑλπίδος εἰδύλλιον. Ἐγὼ ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀποτυχίαν του, ἠγόρασα καὶ ἄλλο καὶ τὸ ἐτοιμάζον νὰ σὲ τὸ πέμψω. Τώρα ὅμως θέλω καὶ μὴ θέλων τὸ ἀναγνώσει, ἐὰν λάβω δηλαδὴ καιρόν. Τούτας τὰς ἡμέρας, φίλε, μ' ἐπνίξαν παντὸς εἶδους ἀσχολίαι, καὶ πολλαὶ καὶ μακραὶ (καὶ τινες ἀηδέσταται) ἐπισκέψεις γνωρίμων. Δύο Ἄγγλοι ὅμως ἀπὸ τὸ Oxford, ἄνδρες σοφοί, μ' ἐπροξένησαν μεγάλην εὐχαρίστησιν· αὐτοὶ μ' ἔφεραν καὶ τὴν Μήδειαν τοῦ Εὐριπίδους τὴν ἐκδοθεῖσαν παρὰ τοῦ Parson, ἀπὸ τὸν ὅποιον προσμένω καὶ τὴν Ἐκάβην. Εἰς τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν, τὴν ὅποιαν μ' ἔκαμαν, ἔτυχε παρών, διὰ κακὴν μου τύχην, ὁ παρὰ τοῦ θυρωροῦ μου ὀνομαζόμενος Μενέλαος, καὶ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἐλάλησε καὶ περὶ Βεκκαρίου. Ἐφάνη εἰς τοὺς Ἄγγλους πρᾶγμα παράδοξον ὁ Βεκκαρίας μεταγλωττισμένος εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Γραικῶν· ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ δώσω δύο δι' αὐτούς, ἓνα διὰ τὸν Parson, καὶ ἓνα διὰ τὸν Banks, ὅστις μοῦ ἐπώλησε τόσους Θεοφράστους καὶ Ἰπποκράτας εἰς τὴν Λόνδραν· καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχα παρὰ μόνους τρεῖς ἐπιλοίπους, ἠναγκάσθην νὰ ἐπάρω τὸν τέταρτον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς σου.

Ὅθεν γράψον με χρεώστην εἰς τὸ κατάστιχόν σου.

Μόλις ἐτελείωσα τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν καὶ ἔλαβον τὸ γράμμα σου τῆς 20 Δεκεμβρίου. Εἶδον καὶ ἀνέγνων μὲ μεγάλην χαρὰν (ἀγκαλὰ μεμιγμένην μὲ τῆς ἀποτυχίας τὸν φόβον) τὸ συνοδικὸν καὶ τὴν ἐγκύκλιον τῶν ἐπιτρόπων· τὸ συνοδικόν, ὡς κρίνεις καλῶς, δὲν εἶναι φορτισμένον μὲ δεισιδαιμονικὰς φράσεις. Εἶναι ὁμως γραμμένον μὲ μεγαλωτάτην σύγχυσιν τῶν ἐνοιῶν καὶ μὲ ἐπαναλήψεις καὶ ταυτολογίας, et avec beaucoup de bavardage. Ὡ ποία χαρὰ, εἰάν ἦτον συνθεμένον ὅλον ὡς τὸ προοίμιόν του. *Ἄλλοις μὲν ἄλλα ἴδια, ἀνθρώπῳ δὲ λόγος κτ.λ.* Τοιοῦτον θαυμαστὸν προπύλαιον πλήττει τὸν ἀναγνώστην, καὶ τὸν βάλλει εἰς ἐλπίδα νὰ ἐμβῆ εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν, ἢ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος· ἔπειτα δὲν τὸν δείχνει παρὰ μίαν κοινὴν κατοικίαν. Τῶν ἐπιτρόπων ἡ ἐγκύκλιος μὲ φαίνεται φρονιμωτέρα. Καὶ ἐγὼ μὲ τὴν γνώμην σου εἶμαι ὅτι δὲν συμφέρει νὰ κοινοποιηθῆ πρὸς τὸν... τὸ μὲν, διότι αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ ἔχει τώρα ἀσχολίας ἄλλας τόσον πολυπλόκουσ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ δώσῃ τὴν παραμικρὰν προσοχὴν εἰς τὰ τοιαῦτα· δεῦτερον δέ, ὅτι ἐπειδὴ εἶμαι ἠθικῶς βέβαιος, ὅτι τῶν Γραικῶν ἡ χρηματικὴ κατάστασις τὴν σήμερον εἶναι ἱκανὴ νὰ χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς πέντε ἢ δέκα διδασκάλους καὶ νὰ συναθροίσῃ καὶ βιβλία, (τί νὰ σὲ εἰπῶ, φίλε;) μῆτε τὸ καταδέχομαι νὰ ζητήσωμεν ἐλεημοσύνας ἀπὸ ξένα ἔθνη. Πρόσθεσ καὶ τρίτον, ὅτι μῆτε συμφέρει, καθὼς καλὰ τὸ ἐστοχάσθῃς, νὰ γένη τόσον πολὺς κρότος. Περὶ δὲ τῶν ἐνταῦθα Γραικῶν, τοὺς ἠξεύρεις καλῶτατα· μ' ὅλον τοῦτο ὡς ἐπιτρόπων τὸ χρέος ἡμῶν εἶναι νὰ τὸ κοινωνήσωμεν καὶ πρὸς αὐτούς· καὶ θέλω τὸ κάμει, ἀλλὰ μετ' ὀλίγας

ἡμέρας, καὶ ὄχι τώρα πάραυτα, δι' αἰτίας τινάς.

Τὸ ὑπομνημάτιόν μου *Περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος* ἦτον σχεδὸν τελειωμένον, ὅταν ἔλαβον ταύτην τὴν εἶδησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ λαλήσω καὶ περὶ τούτου, θέλω κάμει εἰς αὐτὸ μικρὰν προσθήκην (postscriptum). Ὁ φόβος μου ὁμῶς τὸν ὅποιον ἀνωτέρω σ' ἔλεγον, εἶναι μὴ μᾶς καταισχύνωσιν οἱ καλόγηροι. Ἐξ ἐνὸς μέρους εἶναι βέβαια τιμὴ μεγάλη ὅτι ὁ κληρὸς τῶν Γραικῶν ἐπενόησε πρῶτος καὶ κατεχέρισε τοιοῦτον πρᾶγμα· ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πόση καταίσχυνη θέλει εἶσθαι εἰς ἡμᾶς, ἂν ψάλωσι καμμίαν παλιψιδίαν, καὶ μᾶς δεῖξωσιν ἄνθρακας τὸν θησαυρόν; Διὰ τοῦτο, φίλε μου ἀγαπητέ, εἶναι τώρα κοινὸν χρέος ὄλων νὰ συνδράμωσι καὶ νὰ συνεπισχύσωσι τὸ πρᾶγμα «καὶ χερσὶ καὶ ποσὶ» καθὼς λέγει ἡ παροιμία. Ταῦτα γράψον καὶ πρὸς τοὺς τιμιωτάτους ἀδελφούς σου, καὶ πρὸς ὄλους τοὺς δυνατοὺς τοῦ γένους, ὅσους γνωρίζεις.

Μετὰ τὰς ἐορτὰς θέλω ὑπάγει εἰς τὸν Ἰορδάνην, διὰ νὰ χωρίσω τὰ βιβλία καὶ κάμω περὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὡς ἐπιθυμεῖς. Λέγεις ὅτι τὰ προσφέρεις ὡς τὰ δύο λεπτὰ τῆς χήρας· ἀλλ' ἄφες τοῦλάχιστον καὶ ἐμὲ τὸν ὀρφανὸν νὰ προσφέρω κἄν τι, καὶ ἃς ἦναι καὶ ἑκατοστημόριον τοῦ λεπτοῦ. Τὸν Ἰπποκράτην λοιπόν, τὸν Θεόφραστον καὶ τὸν Βεκκαρίαν θέλω τὰ πέμψει ἐγώ. Ἐλπίζω ὅτι προεμήνυσας τῷ Jourdain τὰ περὶ τῶν βιβλίων.

Τὸν λογαριασμὸν τῆς δαπάνης τῶν βιβλίων, τῆς χυμικῆς ἐφημερίδος, καὶ τῶν λοιπῶν, θέλω τοὺς πέμψει ὅταν μὲ τοὺς δώσωσιν.

Ἐρρωσο εὐδαιμονῶν!

10.

5 *Γανουαρίου 1803*

Φίλε μου Ἀλέξανδρε, μὲ μεγάλην βίαν σὲ γράφω μὲ τὴν ἀκόλουθον θέλεις ἀπολαύσει πλατύτερον καὶ κατακορύτερον τὴν μωρολογίαν μου. Πέμψον, παρακαλῶ, τὴν ἐγκεκλεισμένην, καὶ εἰπέ μου ποῦ καὶ πῶς ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ κατευθύνω τὰς πρὸς τὸν Γαζῆν ἐπιστολάς.

Υγιαίνουσιν εὐδαιμονῶν !

11.

13 *Γανουαρίου 1803.*

Φίλιππε Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαί σε !

Ἐδῶ ἐγκεκλεισμένους θέλεις εὐρεῖ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ὅσα ἤδη ἐστάλησαν ἀπὸ τὰ ζητηθέντα βιβλία. Λείπουν ἀπὸ ταῦτα, ὡς βλέπεις, ὁ Εὐστάθιος, ὁ Ἡσίοδος μετὰ σχολίων, ὁ Στράβων καὶ ἡ νέα ἔκδοσις τοῦ γαλλικοῦ Ἡροδότου. Καὶ περὶ μὲν τοῦ Εὐσταθίου, νομίζω ὅτι ὁ ἀντ' αὐτοῦ πεμπόμενος Ὅμηρος εἰς τρεῖς τόμους εἶναι ἱκανός· αὐτὸς ἔχει καὶ τὰ μικρὰ λεγόμενα σχόλια τοῦ Διδύμου· καὶ, τὸ καλλιώτερον, πίνακα διεξοδικώτατον ὅλων τῶν Ὀμηρικῶν λέξεων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν συμφωνίαν (concordance) καθὼς οὗτοι τὴν ὀνομαζοῦσιν· τὸ ἀντίτυπον εἶναι θαυμάσιον, καὶ διὰ τὸν τύπον, ὅστις εἶναι τοῦ

“Οξφορντ, και δια τὸ χαρτίον, πρόσθετες δὲ και δια τὸ στίχωμα, τὸ ὅποιον εἶναι Μαροκίον (*Λοπὸν Καρχηδόριον* τὸ ὀνομάζει ὁ Ἴπποκράτης) τὴν ματαίαν ταύτην δαπάνην δὲν τὴν ἐκάμαμεν ἡμεῖς, ἀλλ’ εὐρέθη οὕτω στιχωμένον ἐν ἀντίτυπον εἰς ὄλην τὴν μεγαλόπολιν ταύτην. Ἐὰν ὁμως ὁ φίλος σου θέλει και πάλιν τὸν Εὐστάθιον, δός με τὴν εἶδησιν, και θέλομεν ἔχει τὴν περὶ τούτου φροντίδα εἰς τὸ ἐξῆς, καθὼς και περὶ τοῦ Ἡσιόδου και Στράβωνος. Στράβωνα ἐζήτησα ἐκείνον τὸν ἐκδοθέντα εἰς τὰ 1620· ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος και εὐθνήτερος διὰ τοὺς ἡμετέρους· ὡς τόσον εἰς τὴν γνωμικὴν ἢ ἠθικὴν ποιῆσιν τοῦ Brunek εὐρίσκεται ὁ Θεόγνις και τὰ ἔργα και ἡμέραι τοῦ Ἡσιόδου, καθὼς εἰς τὸν Ἀνακρέοντα τοῦ Fischer, τὰ τῆς Σαπφοῦς· ὀλίγαι ἡμέραι εἶναι ἀφ’ οὐ μ’ ἔπεμψε δῶρον ὁ γέρον Larcher τὸν Ἡρόδοτον· ὅθεν εἶπα τὸν βιβλιοπώλην ν’ ἀγοράσῃ ἕνα και νὰ τὸν δώσῃ εἰς τὸν στιχωτήν. Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὰς πεμφθείσας λίτρας 3645 ἐπλήρωσα ἕως τώρα 927.14 τῶν ὁποίων τὴν σημειώσιν φυλάττω. Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἶπω ὅτι και τὸ ἀντίτυπον τοῦ Πλουτάρχου (ἐκδοσις τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου) εἶναι ἐξαιρετον, και αὐτὸ δεμένον κομφῶς, ἀγκαλὰ ὄχι μὲ λοιπὸν Καρχηδόριον. Τὰ χρονικὰ τῆς χυμείας εὐρέθησαν κατὰ τύχην ἐντελῆ, και μὲ τὸν πίνακα συνωδευμένα.

Ἐρχομαι τώρα, φίλε, εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 5ης Ἰανουαρίου. Μήτ’ ἐγὼ δὲν καταλαμβάνω τίποτε περὶ Ἴπποκράτους, Θεοφράστου τε και Βεκκαρίου. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα εἶπέ τον νὰ μὲ ἐμβάσῃ ἐδῶ τὰ ἀργύρια. Εἶναι 5 ἢ 6 ἡμέραι ἀφ’ οὐ σὲ ἔπεμψα μίαν ἐπιστολὴν διὰ τὸν Γαζῆν· εἰς αὐτὴν ἠρκέσθην μόνον νὰ τὸν εἶπῶ, ὅτι

τῆς τιμῆς τῶν βιβλίων ἐγὼ δὲν εἶμαι κύριος, ἀλλὰ οἱ πληρώσαντες τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, χωρὶς νὰ δεῖξω, ὅτι ἔχω καμμίαν εἰδησιν περὶ τῶν ὅσα σὲ γράφει ὁ Ἄργέντης.

Περὶ τοῦ Δημητρίου Βαρθολομαίου σὲ εἶπα, ὅτι τὸν ἔγραψα εἰς Βερσαλλίαν, κατευθύνας τὴν ἐπιστολήν, καθὼς μ' ἐδίδαξαν. Δὲν ἔλαβα, φίλε, οὐδεμίαν ἀπόκρισιν, ὥστε δὲν ἐξεύρω τί νὰ εἰπῶ περὶ τούτου, θέλω πάλιν ὁμῶς ἐξετάσει.

Τὰ πρίσματα καὶ τὸ κάτοπτρον θέλουν ἀγορασθῆ καὶ πεμφθῆ· ἄλλην φοράν ὁμῶς λέγε τὸν Βενιαμὶν νὰ σὲ γράφῃ τὰ ὀνόματα ὅλα Γαλλιστί. Κάτοπτρον εἰς διάκρισιν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἄλλο δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἦναι πλὴν τὸ κυρτὸν λεγόμενον κάτοπτρον *miroir convexe*· ὡσαύτως θέλουν πεμφθῆ καὶ τὰ ζητούμενα βιβλία, καὶ εἴτι ἄλλο νεοφανὲς κρίνω εὐλογον· τὰ ἅπαντα τοῦ Euler εἶναι πολλὰ καὶ πολυδάπανα· ὅθεν θέλω ἀρκεσθῆ νὰ πέμψω τὴν *introduction au calcul differentiel*. Δὲν ἤξεύρω διὰ τί λέγεις νὰ σταλθῶσι πρὸς τὸν Castinet διὰ τοῦ Segquier, καὶ ὄχι κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Castinet· ἔχεις ὁμῶς καιρὸν νὰ μὲ ἐπανορθώσης περὶ τούτου, ἐὰν ἐγὼ προκρίνω κακῶς τὸ κατ' εὐθείαν.

Ἔλαβον τὸν Ἀτλαντὰ παρὰ τοῦ Lefort καὶ τὸν Ξενοφῶντα παρὰ τοῦ Fauriel· ἐὰν ἀκόμη δὲν ὑπῆγα εἰς τὸν Ἰορδάνον ν' ἀνοίξω τὰ κιβώτια, τὸ αἴτιον εἶναι, διότι προσμένω ἀπὸ τὸ Στρασβοῦργον τὸν Θεουκιδίδην, (ἐπειδὴ ἐδῶ δὲν εὐρέθη δεύτερον ἀντίτυπον), καὶ ὁ στιχωτῆς δὲν μ' ἔδωκεν ἀκόμη τὸν Ἰπποκράτην καὶ Θεόφραστον, τοὺς ὁποίους μέλλω νὰ πέμψω ἐκ μέρους μου. Ὀλίγην ὑπομονήν, καὶ ὅλα ἔρχονται εἰς τέλος.

Κολλυβιστικὰς συγγραφὰς ἄλλας νὰ μὲ πέμψης χρεία δὲν εἶναι. Ἀργύρια ἰδικά σου, ὡς βλέπεις, εἶναι ἀκόμη πολλὰ εἰς χεῖράς μου. Ὅταν λάβω χρεῖαν ἐγὼ σὲ ζητῶ. Τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὅποιον ὁ Ἡλιόδωρος δὲν ἄρχισεν ἀκόμη εἶναι, φίλε μου, τὸ αὐτὸ διὰ τὸ ὅποιον ὑπὲρ τὰς τρεῖς ἐβδομάδας δὲν ἔλαβα καιρὸν μῆτε μίαν μόνην ὥραν νὰ ἐξακολουθήσω τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἡροδότου. Πρῶτον μὲν ἦτον ἀνάγκη νὰ ἀναγνώσω δις ὀλόκληρον τὸν Ἡλιόδωρον μὲ προσοχὴν μεγάλην· διότι ἄλλο εἶναι τὸ ἀναγινώσκειν δι' ἰδίαν τέρψιν καὶ διατριβὴν καὶ ἄλλο τὸ ἀναγινώσκειν μὲ σκοπὸν ἐκδόσεως. Ἡ διπλῆ αὕτη ἀνάγνωσις ἀνεκάλυψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου πολλὰς πληγὰς τοῦ κειμένου, τὰς ὁποίας ἐλπίζω ὅτι ἐθεράπευσα σχεδὸν ὅλας. Μένουσιν ἀκόμη ὀλίγαι τινές, τῶν ὁποίων τὴν θεραπείαν δὲν ἔχω παντάπασιν ἀνέλπιστον. Ἐπειτα ἔπρεπε νὰ τελειώσω καὶ τὸ περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ὑπομνημάτιον· ἐτελειώθη λοιπὸν καὶ αὐτὸ μὲ τὴν εὐχὴν σου καὶ ἀνεγνώσθη τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων (ὅποταν οἱ ἡμέτεροι συμπατριῶται περιήρχοντο κατ' οἴκους ἀσπαζόμενοι ἀλλήλους, καὶ χορταζόμενοι ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τὰ γλυκύσματα) εἰς τὴν ἐταιρίαν τῶν ἀνθρωποτηρητῶν. Ἡ συνάθροισις ἔτυχε νὰ ἦναι πολυπληθής, καὶ εἶχομεν προεδρεύοντα τὸν Fourcroy· ἐπῆρα ἐντάμα μου τὸν Κλαυθέρον εἰς παραμυθίαν τοῦ φόβου τὸν ὅποιον εἶχα, ὄχι τῆς ἀποδοκιμασίας, ἀλλὰ τῆς ἀδιαφορίας. Ἀλλὰ τὸ ὑπόμνημα, φίλε μου, εὐηρέστησεν ἀσυγκρίτως περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἤλπιζον, τὸ ὅποιον ἀποδίδω εἰς τὸ φιλόκαινον τῶν Γάλλων, καὶ (νὰ εἰπῶμεν τὴν ἀλήθειαν) εἰς τὸ φιλάνθρωπον· ἤκουσαν πράγματα τὰ ὅποια εἶναι εἰς αὐτοὺς παντάπασιν ἄγνωστα. Ἡ προσοχὴ ἀπ' ἀρχῆς

μέχρις τέλους τῆς ἀναγνώσεως, ἡ ὁποία ἐκράτησεν ὦραν καὶ τεταρτημόριον τῆς ὥρας, ἦτο τοσαύτη, ὥστε μῆτε νὰ βήξῃ δὲν ἤκουσα κανένα. Ἐκ διαλειμμάτων εἰς τοὺς τόπους, περὶ Σουλιωτῶν, περὶ Ὑδραίων, περὶ Χίων καὶ ἄλλους τινὰς ἤκουσα ἐπιφωνήματα εὐαρεστήσεως. Ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ τὸ τυπώσω, καὶ μὲ τὴν ἔδωκαν ἀπὸ φιλανθρωπίαν καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θέλει γένη νέον κέντρον εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀλλοίωσιν τῆς Ἑλλάδος· πλὴν μὲ συνθήκην τοῦ νὰ τυπώσω μόνον ὀλίγα καὶ διὰ μόνην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὄχι νὰ μοιράσω ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς Παρισίους. Ὅθεν καταγίνομαι τώρα εἰς τὸν τύπον, τοῦ ὁποίου τὴν δαπάνην νὰ πέμψῃ ἔγραψα τὸν Σπανιολάκην. Ὅταν τελειωθῇ θέλω σὲ πέμψει τινὰ ἀντίτυπα. Ἀπὸ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἀνθρωποτηρητῶν ἐσυμπέρανα, φίλε, ὅτι ἦτον ἀναγκαῖον νὰ γένη τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, ὡς μία διαμαρτυρία (protestation) διὰ τὸ μέλλον, καθὼς καὶ φανερά καὶ sans façon τὸ εἶπα πρὸς τὸ τέλος τοῦ ὑπομνήματος ὅτι ἐάν ποτε ἡ τύχη φέρῃ τὰ ὄπλα των εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ νομίσωσιν ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι θέλουσι φέρει καὶ τὰ φῶτα, ἐπειδὴ οἱ Γραικοὶ ἔτι ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὄντες ἐκατάλαβαν τὴν ἀνάγκην τῶν φώτων, καὶ χωρὶς ἐξωτερικῆς βοήθειας, τὰ ζητοῦν καὶ τὰ φέρουσι πανταχόθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κλαυιέρος (πολιτικῶς θεωρῶν τὸ πρᾶγμα) μὲ συμβουλεύει ὡς πρᾶγμα ἀναγκαῖον νὰ πέμψω ἕν ἀντίτυπον πρὸς τὸν πρῶτον Ὑπατον καὶ (νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν) δὲν ἐξεύρω τί νὰ κάμω.

Εἶα νὰ σὲ εἰπῶ τώρα καὶ περὶ τῆς ἐπιτροπείας ἡμῶν. Ἐκάλεσα χθὲς εἰς τὸ στενὸν οἰκημάτιόν μου τοὺς εὐρισκομένους ἐδῶ ναυκλήρους Γραικοὺς, τῶν ὁποίων ἡ χυδαιότης δὲν σὲ λανθάνει, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ βεβαιῶνω ὅτι

ἐπρόσμενα ἀπ' αὐτοὺς μίαν ἡλίθιον ἀδιαφορίαν. Ἄφ' οὐ
διὰ ζώσης φωνῆς ἔκαμα πρὸς αὐτοὺς μικρόν τι προοίμιον
καὶ προανάκρουσμα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος,
τοὺς ἐδειξα τὸ συνοδικόν· ἔπειτα ἔδωκα τὸν Φίλανδρον
καὶ τοὺς ἀνέγνωσε τῶν ἐπιτρόπων τὸ γράμμα. Ἀφίνω
σε νὰ στοχασθῆς φίλε, ποίαν καὶ πόσῃ ἐκπληξιν ἔδοκί-
μασα, βλέπων τὴν χαράν, καὶ νὰ εἰπῶ ἀκόμη τὸν ἐνθου-
σιασμόν, μὲ τὸν ὅποιον ἐδέχθησαν τὰ εὐαγγέλια ταῦτα.
Ἄξιον ἀνθρωποποιητικῆς ἐπιστάσεως σημείον καὶ τοῦτο,
ὅτι καὶ ὅλη ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ ἅμα αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀρ-
ρωστίαν τῆς καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς θεραπείας. Ἐμμεῖν
τώρα νὰ ἰδῶμεν ἐὰν δεῖξωσι καὶ ἐμπράκτως καμμίαν
βοήθειαν. Ὡς τόσον ἀνεχώρησαν πολλὰ εὐχαριστημένοι
ἀπὸ πολλὰ εὐχαριστημένον ἐμέ. Ἄν μὲ φέρωσι καμμίαν
χρηματικὴν συνεισφοράν θέλω τοὺς ἐπαινέσει ὡς φιλοπά-
τριδας· εἰ δὲ μή, θέλω ἀποδώσει τὸν ἐνθουσιασμόν των
εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ θεοῦ Βάκχου· ὅτι καθὼς ἐξεύρεις,
φίλε, εἴμεθα τώρα εἰς τὰ δωδεκαήμερα, καὶ ἡ κατάχρη-
σις τοῦ οἴνου γίνεται καὶ αὐτὴ εἰς δόξαν Χριστοῦ.

Ὅταν, φίλε, λάβῃς τὸ ὑπόμνημα, παρακαλῶ σε νὰ
σημειώσης τὴν ἐποχὴν τῶν ἐν αὐτῷ λεγομένων· καὶ ἀπὸ
ταύτης καταχερῶν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὲ κοινωνῆς ὅσα ἔρχον-
ται εἰς εἰδησίην σου περὶ τῆς Ἑλλάδος· ἂν προσθέτης καὶ
τὰς ἐπικρίσεις σου, tanto meglio· εἰδεμὴ γυμνὰ τὰ συμ-
βαίνοντα· εἶναι δὲ ταῦτα περὶ τῆς προόδου τῆς Ἀκαδη-
μίας τοῦ Ἄθωνος, περὶ διδασκάλων, περὶ μαθητῶν, περὶ
εἰδους μαθημάτων κτλ. περὶ Σουλιωτῶν, περὶ Ὑδριωτῶν,
περὶ τῆς ναυτιλίας των, περὶ βιβλίων ἀξιολόγων μετα-
φραζομένων· καὶ ποῦ νὰ σὲ τὰ λέγω ὅλα· περὶ τῆς Χίου
καὶ τῶν ἐν Χίῳ θέλω δώσει τὴν φροντίδα εἰς τοὺς Σκυ-

λίτζας. Αἱ σημειώσεις αὐται συσσωρευόμεναι μὲ τὸν καιρὸν δύνανται νὰ μὲ χορηγήσωσιν ὕλην δευτέρου ὑπομνήματος· ἦτο καλόν, ἂν δὲν σὲ ἦτο ὀχληρόν, νὰ μὲ τὰ σημειώσης εἰς χωριστὰ φυλλάρια, διὰ νὰ τὰ ἔχω πρόχειρα, καὶ νὰ μὴν ἀναγκάζωμαι νὰ τὰ ζητῶ εἰς τὰς ἐπιστολάς. Ἐξεύρεις ὅτι αἱ πολλαὶ μου ἀσχολίαι, γίνονται ἔτι περισσότεραι διὰ τὴν φυσικὴν τοῦ σώματός μου ἀσθένειαν. Ἀνάγκη εἶναι νὰ κάμω τέλος. Μὲ ἤλθεν ἀπὸ τὸν τυπογράφον φύλλον τοῦ Ἀπολλοδώρου. Αὐριον προσμένω φύλλον τοῦ ὑπομνήματος, καὶ μεταξὺ τούτων ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ μοῦ πέσῃ ὡς κεραυνὸς εἰς τὴν κεφαλὴν, καὶ κανὲν φύλλον τοῦ Στράβωνος.

Βλέπω τὴν γνώμην τῶν ἀδελφῶν σου περὶ τῆς εἰς Ἀμστελδὰμ μετοικεσίας σου, περὶ τούτου σὺ γινώσκεις τὸ συμφερότερον· τοῦτο μόνον σὲ λέγω ὡς φίλος τῆς εὐδαιμονίας σου *θ μέλλεις ποιεῖν, ποιήσον τάχιον* διότι μήτ' ὁ πλανήτης βίος δὲν εἶναι καλός.

Υἱάινε!

Τοὺς τιμιωτάτους ἀδελφούς σου ἄσπασαι παρ' ἐμοῦ, καὶ εἰπέ τους ὅτι μὲ χαρὰν ἤκουσαν οἱ Γάλλοι τὴν σύστασιν τῆς Ἀθωνικῆς Ἀκαδημίας. Ὅθεν ἄς προσέχωσιν ὅλοι κοινῶς οἱ Γραικοί, νὰ μὴ ἐντροπιασθῶμεν.

Φίλε μου, δὲν ἐμάντευσας τόσον σφαλερά, ὑποπτευθεὶς ὅτι εἶμαι ἄρρωστος. Ἀληθῶς ἠρρώστησα, καὶ ἄρρωστῶ

ἀκόμη, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ τὴν ἐπιδημικὴν νόσον καθ' αὐτό.
Ἡ αὐτὴ αἰτία τῆς ἐπιδημίας ἐξύπνισεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν
παρώξυνε καὶ τὴν ἀρθριτικὴν μου νόσον, καὶ τὴν ἐσώ-
ρευσεν ὅλην εἰς τὸ στήθος. Ἐβασανίσθην καὶ βασανίζο-
μαι ἀκόμη ἀπὸ ἑνα σπασμωδικὸν βῆχα ὑπερβολικόν· ὅθεν
ἀπεφάσισα μὲ τὴν εὐχὴν σου, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνω ὡς
ιδιώτης καὶ ἄπειρος παντάπασι τῆς Ἱπποκρατικῆς διδα-
σκαλίας, σήμερον χωρὶς ἄλλο τὸ ἐσπέρας νὰ ἐπιθέσω εἰς
τὰς δύο κνήμας δύο πλατεῖς σιναπισμούς· καὶ ἂν αὐτοὶ
κᾶμωσι τὸ ἀποτέλεσμα, διὰ τὸ ὅποιον τοὺς μεταχειρίζο-
μαι, ἐλπίζω καὶ ἀπὸ τὸν βῆχα νὰ ἐλευθερωθῶ, καὶ τὴν
ἀρθρίτιδα νὰ μεταφέρω εἰς τὸν φυσικὸν αὐτῆς τόπον. Τὸ
πάθος μου βλέπεις εἶναι ἀρχοντικόν καὶ δὲν καταδέχεται
νὰ καταβῆ εἰς τοὺς πόδας..

Αὐτὴ μου ἡ ἀσθένεια, φίλε, καὶ οἱ συμβάντες παγετοὶ
μὲ ἠνάγκασαν νὰ οἰκουρήσω πολλὰς ἡμέρας, διὰ τὸ ὅποιον
καὶ ἠμέλησα τὰς παραγγελίας σου. Εἶναι σχεδὸν τρεῖς
ἑβδομάδες, ὅταν αἰσθανόμενος κᾶν τι καλλιώτερον τὴν
σωματικὴν μου κατάστασιν, ἔγραψα πρὸς τὸν Ἰορδάνην
πατέρα καὶ υἱόν, ζητῶν νὰ μὲ εἰπῶσι τὴν πλέον εὐχρη-
στον ὥραν δι' αὐτούς, διὰ νὰ ὑπάγω νὰ ἀνοίξω τὰ κι-
βώτια τῶν βιβλίων. Μόλις ἔλαβον τὴν ἀπόκρισιν καὶ τὴν
ἄδειαν νὰ ὑπάγω ὅποταν θέλω, καὶ ἄρχισα πάλιν νὰ αἰ-
σθάνωμαι τὴν ἐνόχλησιν τοῦ στήθους τῆς πρώτης χειρὸνα.
Ἔχε λοιπόν, παρακαλῶ σε, ὀλίγην ὑπομονήν, καὶ μετὰ
τοὺς σιναπισμούς, θέλουν ἐμβῆ ὅλα εἰς τάξιν.

Ὁ Ἡλιόδωρος βαδίζει· ὁ Ἡρόδοτος ὁμως καταλύει
εἰς πανδοχεῖον καὶ ἀναπαύεται ὑπὲρ τὸν μῆνα, ἐξ αἰτίας
τῆς ἀσθενείας μου· μήτε ἐξεύρω πότε πάλιν ἔχει νὰ κι-
νήσῃ διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ταξειδιόν του. Ὁ Ἡλιόδωρος,

ἂν δὲν ἐκδοθῆ ὡς ἐπιθυμεῖς, καὶ ἐπιθυμῶ, δὲν θέλει βέβαια εἶσθαι ἡ ἀποτυχία ἀποτέλεσμα τῆς ἀμελείας μου. Εἰς τριάκοντα ἐσπέρας τὸν ἀνέγνωσα δύο ἢ μᾶλλον τρεῖς φορὰς ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους διὰ νὰ παραλληλίσω πολλοὺς τύπους ἢ δυσνοήτους, ἢ κακῶς γραμμένους, καὶ νὰ ἐξηγήσω οὕτω καὶ νὰ διορθώσω τὸν Ἡλιοδώρον διὰ τοῦ Ἡλιοδώρου. Ὁ κόπος οὗτος δὲν ἐστάθη ἀνωφελής· διότι ἀνεκάλυψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου πολλὰ τραύματα τὰ ὅποια ἔκαμαν εἰς τὸν κομψὸν Ἡλιοδώρον ἡ ἀκομψία καὶ βαρβαρότης τῶν ἀντιγραφῶν. Δὲν σὲ λέγω τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν σολοικισμῶν, τῶν βαρβαρισμῶν, τῶν ἀκυρολογιῶν, τὰ ὅποια ὅλα ἐχώνευσεν ὁ στόμαχος τῶν πρὸ ἐμοῦ ἐκδοτῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκδοσις (Ἀπίτω δὲ ἡ Ἀδράστεια!) ἡ τριακονθήμερος, ὀλίγον ὑποδεεστέρα θέλει εἶσθαι, ὅσον διὰ τὸ κείμενον, ἀπὸ τὰς εἰκοσαετείς καὶ τριακοντούτεις ἐκδόσεις τῶν Εὐρωπαϊῶν. Λέγω τριακονθήμερος, ἐπειδὴ ἀγκαλὰ δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη ὁ τύπος, ὅ,τι χρειάζεται ὅμως διὰ τὴν καλὴν ἐκδοσιν ἐνὸς συγγραφῆως, ὅλον σχεδὸν ἔγινε. Δὲν ἔμειναν παρὰ τρεῖς ἢ τέσσαρες τόποι διεφθαρμένοι, τῶν ὁποίων τὴν θεραπείαν δὲν εὔρηκα ἀκόμη· δὲν ἀπελπίσθην ὅμως. Ἐπειτα καὶ ἂν μείνωσιν ἀνίατοι, μήπως ἔχει χρέος ἀπαραίτητον, ὅστις ἐκδίδει παλαιοὺς συγγραφῆεις, νὰ θεραπεύσῃ ὅλας τὰς ἀνοησίας τῶν ἀντιγραφῶν; Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι εὔρηκα καὶ μίαν ἀπροσδόκητον βοήθειαν εἰς τὸν Ἡλιοδώρον, τὴν ὁποίαν τὴν χρεωστῶ τὸν Κλαυθέρον· αὐτὸς μὲ ἐφανέρωσεν ὅτι εἰς τὴν ἐδῶ βιβλιοθήκην τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος, σώζονται αἱ διάφοροι ἀναγνώσεις ἐνὸς χειρογράφου τοῦ Βατικάνου γραμμῆναι μὲ τὴν μακαρίτριαν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ Γάλλου μεταφραστοῦ, τοῦ Ἀμυώτου.

ὄθεν τὰς ἐδανείσθην καὶ αὐτάς. Εἶναι, φίλε μου, αὐτὸ τὸ ἀντίτυπον κτῆμα τοῦ Ἀμυῶτου, τῆς κατάπρωτης διὰ τύπων ἐκδόσεως ἐν Βασιλείᾳ 1534. Εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἀντιτύπου τούτου ἐσημείωσεν ὁ καλὸς σου Ἀμυῶτος (εὐρισκόμενος εἰς τὴν Ῥώμην) ἰδιοχείρως τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις ὅσας εὔρηκεν εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ Βατικάνου. Τοιοῦτοι ἐπιμελεῖς καὶ περιέργοι ἦσαν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου οἱ ἑλληνισταί, ὅχι κατὰ τοὺς σημερινούς προφέσορας :

. Διομειλαζόνας
Τοὺς ἐν Καμαρίνη κἂν Γέλα, κἂν Καταγέλα.

Περὶ δὲ τοῦ ὑπόμνηματος, ἔμεινε καὶ αὐτὸ ἀτελείωτον διὰ τὴν ἀρρωστίαν μου· μ' ὅλον τοῦτο τελειώνει ὁ τύπος του πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος· καὶ ὅταν ραφθῶσι τὰ ἀντίτυπα, θέλω σὲ στείλει μίαν δωδεκάδα διὰ τῆς Διλιγέζας, παρεκτός ἂν ἔχῃς κανέν' ἄλλον τρόπον ἀδάπανον νὰ τὰ λάβῃς αὐτοῦ. Εἶναι σχεδὸν 70 ἕως 80 σελίδας ἕκαστον εἰς μῆκος τὸ λεγόμενον ὄγδουον. Ὁ πολὺπλοκος Κ. δὲν σὲ ἐπαινεῖ τὸ ὑπόμνημα, ἀλλὰ σὲ δίδει νύξιν νὰ ἀναγνώσῃς τὴν γαζέταν, διὰ νὰ ἰδῇς τοὺς ἐπαίνους τῆς εὐγενείας του. Ὁ Publiciste τῆς 15 Pluviose ἠθέλησε νὰ λαλήσῃ καὶ νὰ ἐπαινέσῃ τὸ ὑπόμνημα, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἀγγελίαν παρεμβάλλει ἢ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ διδασκόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Κ. ἐγκώμιον τῆς μεταφράσεώς του, τὴν ὁποίαν ἐξεύρεις καλῶτατα· καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶναι δεινόν· καθεὶς εἶναι κύριος νὰ μοιράζῃ τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς ψόγους, ὡς τὸν δόξει, κατὰ τὸ μέτρον τῆς κρίσεως ἢ τῆς ὀρμῆς τῶν παθῶν του. Ἄλλ' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον παρεμβάλλει τὸ πανηγυρικὸν λογίδριον εἶναι τοιοῦτος, ὥστε ὅστις δὲν ἤκουσεν ἢ δὲν ἀνέγνωσε τὸ ὑπόμνημά μου νομίζει ὅτι ἐγὼ ἐλάλησα περὶ τοῦ ἄρ-

χοντος καὶ περὶ τῆς μεταφράσεως εἰς τὸ ὑπόμνημα· εἰς τρόπον ὅτι μὲ κάμνει τρόπον τινὰ ἐγγυητὴν τῆς καλλονῆς τῆς μεταφράσεως, εἰς καιρὸν ὅταν ἐγὼ περὶ αὐτοῦ δὲν ἀνέφερα μῆτε γρύ. Καὶ πῶς ἦτο δίκαιον νὰ ἀναφέρω αὐτοῦ τὸ ὄνομα, ὁπότεν ἐσιώπησα τὸ τοῦ Γαζῆ, ὅστις καὶ γνώριμος καὶ φίλος. Ἡ ἐπιβολὴ αὕτη τοῦ ὑπομνήματος δὲν ἦτο νὰ ὀνομάσω τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα, νὰ κρίνω τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα μετάφρασιν· ἄλλον σκοπὸν δὲν εἶχα παρὰ νὰ δείξω, ὅτι τοῦ γένους ἢ κατάστασις ἤλλαξεν· ἐν ἀπὸ τὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα ἀποδείχνουσι τὴν μεταβολὴν ταύτην, εἶναι καὶ ἡ μετάφρασις τῶν ὠφελίμων βιβλίων· ὅθεν ὠνόμασα μερικὰ τὰ πρῶτα τ' ὁποῖα μ' ἐχορήγησεν ἡ μνήμη μου, χωρὶς ὄνομα μεταφραστῶν. Ἄς ἔχη χάριν ὁ Κ. ὅτι φέρει Γραικοῦ ὄνομα· ἀλλέως ἤθελεν ἰδῆ τῆ ἐπαύριον εἰς τὸν Publiciste τὴν ἀντιδιαμαρτυρίαν μου. Τόσον μ' ἐτάραξε τὸ ἀναίσχυντον τοῦτο ραδιούργημα, ὥστε τὴν ἡτοιμάσα εὐθὺς διὰ νὰ τὴν στείλω· ἔπειτα συλλογισθεὶς τὸ μετενόησα, ὅχι δι' ἄλλο (μάρτυς μου ὁ Θεός), πλὴν διὰ νὰ μὴν ἀτιμάσω Γραικικὸν ὄνομα. Ζήτησον, παρακαλῶ σε, αὐτοῦ εἰς κἀνὲν ταμεῖον ἀναγνώσεως τὴν ἐφημερίδα τῆς 15 Pluviose, διότι εἶναι περιέργος. Ἐξεύρεις ὅμως, φίλε μου, τί ἀπέκτησε μὲ τοῦτο; τὸ τῆς παροιμίας: *ἡ ὄρνιθα σκαλίχουσα ἐκβαλε τὰ ὀμμάτιά της*. Οἱ δύο σπουδαῖοι τοὺς ὁποίους ἐσύστησας εἰς τὸν Ἰορδάνην, βεβαιουῖσιν ἀναμφιβόλως (παροξυνθέντες ἀπὸ τὴν ἀγγελίαν τοῦ Publiciste) ὅτι ἡ μετάφρασις αὕτη εἶναι ψευδεπίγραφος, καὶ εἶναι ἀληθὲς πόνημα Ἰωσήπου τοῦ Μοισιόδακος.

Υἱαίνε φίλε μου.

Ὄταν σὲ λέγω νὰ μὴν ἀτιμάσω Γραικικὸν ὄνομα, μὴ

νομίσης ὅτι ἡ ἀντιδιαμαρτυρία μου ἦτον, ὡς λέγουν οὗτοι κτηνώδης (brutale)· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ νὰ ἀρνηθῶ ἀπλῶς ὅτι δὲν ἐλάλησα περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ ὑπόμνημα μ' ἐφάνη δεινόν. Περὶ δὲ τοῦ Παπάζογλου, ἐγὼ τὸν ἐδά-νεισα, δὲν εἶναι πολλαὶ ἡμέραι, ἓνα Λοδοβίκον. Μ' ὅλον τοῦτο, ὅταν τὸν εὔρω, θέλω τὸν εἰπῶ περὶ τῶν 33.6.

13.

27 Φεβρουαρίου 1803.

Φίλε μου σὲ δίδω τὴν εἶδησιν, ὅτι χθὲς ὑπῆγα εἰς τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐχώρισα κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου τὰ διορισθέντα διὰ τὸν Ἄθω βιβλία. Τὰ εὔρηκα ὅλα ἐξῶ ἀπὸ τὸν Βεκκαρίαν. Τῆς φιλοσοφικῆς Γραμματικῆς τοῦ Γαζῆ δὲν εὔρηκα πλὴν μόνον τὸν Α'. τόμον, ὅθεν τὸν ἀφῆκα, ὡς σύγγραμμα ἀτελές, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ πιθανώτατον εἶναι ὅτι ἔχουσι ὅχι ἔν ἀλλὰ πολλὰ ἤδη ἀντίτυπα οἱ Ἄθωνῖται σπουδαῖοι· εἰς αὐτὰ τὰ βιβλία ἐπρόσθεσα τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸν Ἄτλαντα, καὶ τελευταῖον τὸ δῶρόν μου, δηλαδὴ τὸν Ἰπποκράτην, τὸν Θεόφραστον καὶ τὸν Βεκκαρίαν συνδεδεμένους εἰς πακέτιον ἓν, ὅθεν γίνονται ὅλα (συγκαταριθμουμένου ἐνὸς τοῦ πακέτου) κομμάτια 77. Τοὺς εἶπα νὰ τὰ κατευθύνωσι τὸ γρηγορώτερον πρὸς τὸν Castinet εἰς τὴν Μασσαλίαν. Γράψον λοιπὸν πρὸς αὐτὸν τί ἔχει νὰ τὰ κάμη. Τὰς δύο κασσέλας ἐκάρφωσα πάλιν, ὡς ἦσαν πρότερον. Ἀπὸ τὰ πεμπόμενα βιβλία, (παρὰ τὸν Βεκκαρίαν) λείπει καὶ ὁ Θουκυδίδης. Οἱ παγετοὶ ἔγιναν αἴτιοι τοῦ νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς καιρὸν ἀπὸ τὸ

Στρασβουργον. Εἶσαι πάντοτε εἰς καιρὸν νὰ τὸν πέμψῃς ἄλλην φορὰν.

Ἦγόρασα καὶ τὰ ἐργαλεῖα τοῦ Βενιαμίν, καὶ θέλω προσπαθῆσαι εἰς τὸ νὰ πεμφθῶσι καὶ αὐτὰ μὲ τὰ δι' αὐτὸν βιβλία τὸ ταχύτερον.

Κατὰ τὴν ἐξουσίαν τὴν ὁποῖαν εἶχες μὲ δώσει περὶ τῶν βιβλίων σου, ἐπῆρα καὶ ἐγὼ εἰς τὸν οἶκον τοὺς 13 τόμους τοῦ Πλουτάρχου, τὴν Κασσάνδραν τοῦ Λυκόφρονος, τὰ εἰς τὸν Πλάτωνα σχόλια καὶ τὴν Γραμματικὴν τοῦ Νεοφύτου, ὅλα ὁμοῦ κομμάτια 16, τὰ ὅποια ὅπου καὶ ὅταν κατασταθῆς θέλω σὲ πέμψει ὁμοῦ καὶ τὸν Σουλδαν σου. Τὸ ἐτώσιον ἄχθος τῆς Γραμματικῆς δὲν τὸ ἐπῆρα δι' ἄλλο, πλὴν ὅτι ἐνδεχόμενον εἶναι, εἰς τὰς εἰς τὸν Ἡλιόδωρον σημειώσεις νὰ παρεμπέσῃ λόγος περὶ αὐτῆς, ὅχι εἰς ψόγον τοῦ θανόντος, ἀλλ' εἰς ὠφέλειαν τῶν ζώντων.

Υἱάινε φίλε μου !

Ἐὰν γράψῃς πρὸς τὸν Κ. παρακαλῶ νὰ μὴ τὸν φανερώσῃς ὅτι ἐτυπώθη τὸ ὑπόμνημα.

14.

9 Μαρτίου 1803.

Φίλε Ἀλέξανδρε, ἀσπάζομαί σε.

Σήμερον σὲ πέμπω διὰ τῆς Δελιγιέντζας μίαν δωδεκάδα ὑπομνημάτων. Ζητῶ παρὰ σοῦ, φρόνιμε φίλε, ταύτην τὴν χάριν. Ὅταν ἡ τύπωσις ἤγγιζε πρὸς τὸ τέλος,

δὲν ἐξεύρω ποῖος ἐνθουσιασμὸς ἐμβῆκεν εἰς τὴν κεφαλὴν μου, καὶ μ' ἐκίνησεν εἰς τὸ νὰ προσθέσω μίαν προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς δύο τοὺς καταβαλόντας τὴν δαπάνην· ἔπειτα, καθὼς ὁ Ὅμηρος λέγει *ἀρέχθ' ἐν δέ τε κήπιος ἔργω* ἐσυλλογίσθη μὴ βλάψω τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας ἤθελαν ἐνδεχομένως ἔχει μὲ τοὺς τόπους ἐκείνους. Ὅθεν διὰ νὰ προλάβω τὰ ἐνδεχόμενα, ἔγραψα πρὸς αὐτοὺς, καὶ προσμένω τὴν ἀπόκρισίν των, διὰ νὰ ψαλιδίσω τὴν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸ ὑπόμνημα, ἐὰν δὲν τὴν θέλωσι. Διὰ τοῦτο μῆτε εἰς κἀνένα ἐδῶ δὲν ἔδωκα ἀκόμη κανέν. Πρῶτος εἶσαι σὺ εἰς τὸν ὁποῖον τὰ πέμπω. Παρακαλῶ σε λοιπὸν νὰ μὴ τὰ δημοσιεύσῃς μῆτε νὰ τὰ πέμπῃς εἰς κἀνένα, ἕως οὐ νὰ ἔλθῃ ἡ ἀπόκρισις των. Τότε, ἐὰν δὲν συμφέρῃ ἡ ἐπιστολή, κάμνεις καὶ σὺ ὡς ἐγώ, ἤγουν ἀφαιρεῖς καὶ ἀπὸ τὰ δώδεκα τὰς ἐπιστολάς διὰ τοῦ ψαλιδίου, καὶ οὕτω τὰ πέμπεις ὅπου θέλεις. Οὕτω νὰ κάμῃς σὲ παρακαλῶ, *et je compte sur votre loyauté*. Ἐγὼ τὸ ἔκαμα μάλιστα ἐπειδὴ αὐτὰ εἶναι διωρισμένα νὰ μοιρασθῶσι καὶ ὄχι νὰ πωληθῶσι. Τὸ ἀσφαλέστερον ὅμως εἶναι νὰ προσμένωμεν τὴν ἀπόκρισιν· τοὺς ἔπεμψα διὰ τῆς πόστας ἐν ἀντίτυπον διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσωσι καὶ κατ' αὐτὸ νὰ μὲ δώσωσι τὴν βουλήν των.

Εἰς τὴν ἰδικὴν σου δωδεκάδα ἐπρόσθεσα ἄλλα τρία, τὰ ὁποῖα σὲ παρακαλῶ νὰ πέμπῃς εἰς Βιένναν τὴν Ἀουστριακὴν ἀπὸ μέρους μου πρὸς τὸν Ἀργέντην, διορίζων αὐτὸν νὰ κρατήσῃ ἐν δι' ἑαυτὸν, καὶ ἀπὸ τὰ λειπόμενα νὰ δώσῃ ἐν τὸν ἀρχιμανδρίτην Γαζῆν, τὸ ἕτερον τὸν Ἰωάννην Φρόνιμον. Καθὼς τὰ ἰδικά σου οὕτω καὶ ταῦτα τὰ τρία θέλεις ψαλιδίσει, ἐὰν τὸ ψαλίδισμα κριθῇ ἀναγκαῖον.

Τὴν ἐπιστολὴν τῆς 9 Ἀνεμώδους ἔλαβον· ἀλλὰ φίλε μου, δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ἐκτανθῶ περισσότερο. Ὁ συμμεταφραστὴς μου προσμένει τὸ φύλλον, τὸ ὁποῖον μ' ἐπεμψε χθές.

Υγίαине.

Περὶ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Euler σὲ λέγω ταῦτα· τὸ Calcul differentiel τὸ ὁποῖον ἠγοράσαμεν, εὐρέθη κατὰ δυστυχίαν ἔλλειπές· τὸ ὁποῖον ἔλλειμμα ἀνεκάλυψεν ὁ στιχωτὴς· ὅθεν τὸ ἐδώκαμεν ὀπίσω τὸν πωλητὴν, καὶ ἐρευνῶμεν νὰ εὕρωμεν ἄλλο. Τὰ συγγράμματα τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἔγιναν δυσεύρετα. Περὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τῶν ἐξῆς :

Calcul integral.....	3 vol. in 4 ^o
Mechanique.....	2 — » —
Scientia navalis.....	2 — » —
Analysis infinitorum..	2 — » —
Methodus inveniendi..	1 — » —
lineas curvas	

Περὶ τούτων μὲ λέγουσιν ὅτι ἡ τιμὴ των ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ ἀναιθῆ εἰς τὰς 260· ὅθεν δὲν ἠθέλησα νὰ τὰ ἀγοράσω ἄβουλά σου, μάλιστα ἐπειδὴ ἔδαπάνησα καὶ ἕως 70 εἰς ἄλλα νέα ἀξιόλογα βιβλία, κατὰ τὴν ἄδειαν, τὴν ὁποίαν μ' ἔδωκας.

Υγίαине !

15.

5 Ἀπριλίον 1803

Φίλε Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαί σε.

Περικλεισμένους εἰς τὴν παροῦσαν σὲ πέμπω δύο λο-
γαριασμοὺς τὸν μὲν τοῦ Ἡροδότου, τὸν ὅποιον ἔλαβον
πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν 70:16
τὸν δὲ τῶν βιβλίων τοῦ Βενιαμίν 427: 4
εἰς αὐτὰ πρόσθετες καὶ τὰ δύο ὄργανα τῆς φυσι-
κῆς, τὰ τε πρίσματα δηλαδὴ καὶ τὸ κυρτὸν
κάτοπτρον 48, καὶ διὰ τὸν κομίσαντα 15 σολ-
δία 48:15

545:35

σ' ἐπεμψα ἀρχίτερα δύο λογαριασμοὺς βιβλίων
τὸν μὲν 890:10 τὸν δὲ 37:4. 927:14
διὰ τὸν Ἡλιόδωρον δὲν ἐξώδευσα ἀκόμη παρὰ 995:11
ἔδαπνήθησα καὶ εἰς τὸν βοηθὸν διὰ νὰ ἀνοίξω τὰς
κασσέλας τῶν βιβλίων σου καὶ νὰ τὰς μετακλείσω 3.

2470:60

Ἴδου φίλε μου ἡ ποσότης τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἔδαπά-
νησα ἀπὸ τὰς 3645 λίτρας τὰς ὁποίας μ' ἔστειλας.

Πρὶν τὸ λησμονήσω πρέπει νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι ὁπόταν
δώσης τὴν εἶδησιν εἰς τοὺς Ἰορδάνας διὰ νὰ σὲ πέμψωσι
τὰ ἐναπολειφθέντα εἰς αὐτοὺς βιβλία, πρέπει νὰ τοὺς
προλάβῃς νὰ τὰ ἀνοίξωσι καὶ νὰ βάλωσιν ὅλα εἰς μίαν

κασσέλαν, σφιγκτά στοιθασμένα, καθώς ἦσαν, ἀλλέως γίνονται ὅλα ἄλευρον ἕως νὰ τὰ λάβῃς. Εἰπέ τους ἀκόμη νὰ δώσωσι καὶ εἰς ἐμὲ τὴν εἶδησιν νὰ τοὺς πέμψω ὅσα βιβλία σὲ κρατῶ, διὰ νὰ τὰ συστοιθᾶσωσι μὲ τ' ἄλλα.

Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου ἔπεμψα τρία ἀντίτυπα τοῦ ὑπομνήματος (δὲν εἶχον περισσότερα) πρὸς τὸν Βενιαμίν, συνδεδεμένα μὲ τὰ ὄργανα. Εἰπέ τον παρακαλῶ τὰ περὶ τοῦ ψαλιδισμού καὶ τῆς χρειαζομένης ἄλλης προσοχῆς, διότι δὲν ἔλαβα ἀκόμη ἀπόκρισιν ἀπὸ τοὺς ἐν Λιβόρνω· εἰς τὴν αὐτὴν κασσέλαν θέλει εὐρεῖ καὶ ἕν ἀντίτυπον Ἴπποκράτους εἰς δύο τόμους, τὸ ὅποιον παρακάλεσον τὸν Βενιαμίν, νὰ τὸ πέμψῃ ἀσφαλέστατα πρὸς τὸν ἐν Σμύρνη ἀδελφόν μου Ἀνδρέαν Κοραῆν.

Τώρα ἐνεργεῖται ἡ τελευταία σου παραγγελία περὶ βιβλίων, τὴν ὅποιαν μ' ἔδωκας διὰ τῆς ἐπιστολῆς σου 21 Ἀνεμώδους. Ὅταν λάβῃ τέλος, θέλεις ἔχει καὶ τὴν περὶ ταύτης εἶδησιν. Αἱ τοιαῦται παραγγελίαι δὲν μὲ βαρύνουν, καθώς νομίζεις, ἢ φοβεῖσαι· ἐξ ἐνατίας τρόπον τινά, καὶ ἀποδεικνύουσιν ἀληθινὰ ὅσα εἶπα εἰς τὸ ὑπόμνημα, καὶ πρὸς τούτοις μὲ χρησιμεύουσιν ὡς θερμόμετρον τοῦ παρόντος βρασμοῦ καὶ τῆς ζέσεως τῶν Γραικικῶν κεφαλῶν. Ταῦτα, φίλε μου, εἶναι καινὰ καὶ παράδοξα, καὶ θέλουσιν ἐξάπαντος καταντήσῃ εἰς παράδοξον καὶ εὐτυχεστάτην ἔκβασιν· ἕκαστον βιβλίον, ἕκαστον ὄργανον φυσικῆς ἢ μαθηματικῆς, ἐκάστη μετὰφρασις εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ἐκάστης μεταφράσεως ἕκαστος στίχος, εἶναι τόσα πυροβόλα ὄργανα (καὶ ὄργανα chargés à mitraille) κατὰ τῆς... καταλαμβάνεις ποῖαν λέγω.

Ὁ Ἡλιοδῶρος προβαίνει· ἐτυπώθησαν ἕως 6 φύλλα τυπογραφικὰ· ἀλλ' ἡ προκοπὴ τοῦ Ἡλιοδῶρου, καὶ τοῦ

συνεργάτου μου (εἰς τὸν Στράβωνα) ἢ ἐπιφόρτισις ἀναγκάζουν τὸν Ἡρόδοτον νὰ ἡσυχάζῃ.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' εἶδωκα εἰς τὰς προλαβούσας μου τὰ εὐαγγέλια περὶ τῆς εὐρέσεως τῶν τριακοσίων πρώτων στίχων τῆς Κλυταιμνήστρας, τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους· εὐρέθησαν εἰς μίαν βιβλιοθήκην τῆς Γερμανίας. Ὁ εὐρετής εἶναι αὐτὸς ἐκεῖνος ὅστις πρὸ ὀλίγων χρόνων ἀνεῦρε καὶ τοῦ Ὀμήρου τὸν εἰς τὴν Δήμητραν ὕμνον.

Ἐδημοσιεύθη, τέλος πάντων καὶ ὁ πολυπαθος καὶ πολυπόθητος Λόγγος. Προχθὲς ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ Διδότος, καὶ μ' ἔφερεν ἐν ἀντίτυπον λαμπρότατον. Ὑπόθεσ, φίλε μου, ὄνον καταστολισμένον μὲ ἐφίππειον καὶ φάλαρα ἵππου κατὰ χρυσα· φάλαρα ὁμῶς ὠραιότατα καὶ ἄξια κρείττονος τύχης· ἔχει ἐννέα χαλκογραφημένας εἰκόνας θαυμαστάς. Εἰς τὴν Διλιγέτζαν νὰ τὸν δώσω δὲν ἐτόλμησα· ὅθεν εἶπέ με ἂν θέλῃς νὰ τὸν πέμψω εἰς τοὺς Ἰορδάνας, διὰ νὰ σὲ τὸν πέμψωσιν ἀσφαλῶς μὲ τὸ μέσον κἀνενὸς φίλου. Παρακαλῶ σε νὰ τὸν δεχθῆς *sans façon*, καὶ νὰ μὴ στοχασθῆς ὅτι μὲ στερεύεις ὠφελίμου πράγματος· τοιοῦτον βιβλίον εἰς ἐμὲ εἶναι παντάπασιν ἄχρηστον· καὶ εἰς σὲ βέβαια ἄχρηστον, διότι κἀνεὶς ποτὲ δὲν ἀναγινώσκει ὄχι τὸν Λόγγον, ἀλλὰ μὴτ' αὐτὸν τὸν θεῖον Πλάτωνα, εἰς τοιαύτας πολυτελεῖς καὶ μωρὰς ἐκδόσεις· ἀλλ' ὁμῶς ὅταν τὸν δέσῃς μὲ δέρμα Καρχηδόνιον (καὶ βέβαια ἄλλο στίχωμα δὲν ἐμπορεῖς νὰ δώσῃς εἰς αὐτὸν) γίνεται κἀν μικρὸς κόσμος τοῦ ταμείου σου, εἴτε εἰς Ἀμστελδὰμ εἴτε εἰς Μεσσήνην, εἴτε ὅπου ἀλλαχοῦ εὐδοκήσῃς νὰ καταλύσῃς τέλος πάντων. Ἐτύπωσε μόνον διακόσια πενήκοντα ἢ τὸ πολὺ τριακόσια ἐξεμπλάρια, καθὼς ἤκουσα ἀπὸ ἄλλους. Μ' ἐφορτώθη καὶ πάλιν περὶ τοῦ Ὀμήρου·

ἀλλὰ ταύτην τὴν φορὰν ἦτον ἀληθῆς φόρτος, ἔφθασεν ἕως νὰ μὲ εἶπῃ Vous n'avez qu'à me dire vos conditions, telles que vous les voulez; elles seront remplies. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι ἐδοκίμασε νὰ πολιορκήσῃ καὶ τὴν φιλαυτίαν μου ὡς ἀσυνέτου παιδαρίου, λέγων ὅτι ἔχει νὰ ἀθανατισθῇ τὸ ὄνομά μου, μὲ τὴν τοιαύτην ἐκδοσιν, καὶ τὸ πιστεύω· ἀλλ' ἡ ἀθανασία εἶναι καὶ αὐτὴ πολλῶν εἰδῶν. Ἀθάνατον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Θερσίτου, ἀθάνατον καὶ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως. Ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ Ὁμήρου, καὶ ἀθάνατον ἴσως θέλει μείνῃ καὶ τὸ τοῦ Π. Π. τὸν ὅποιον ὁ ἡλεὸς προφέσωρ ἀνηγόρευσε ἄλλον Ὁμηρον.

Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire.

Τέλος, ἀναχωρῶν ἀπ' ἐμοῦ ὁ Διδότος μὲ εἶπεν ὅτι δὲν ἀναχωρεῖ ἀπηλπισμένος, ἀλλὰ θέλει πάλιν ἐλθεῖ νὰ μ' εὔρη.

Υγιαίνει, φίλε μου, καὶ λάβε μίαν ἀπόφασιν θαρραλέαν περὶ τῆς μελλούσης καταγωγῆς καὶ κατοικήσεώς σου.

Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων.

Ἔργοισι τελέθει

6 Ἀπριλίου 1803.

Μὴ σε φανῇ παράδοξον, φίλε, ἂν ἐλησμόνησα χθὲς νὰ σὲ πέμψω τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὅποιαν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε μὲ φέρει ὁ Παπάζογλος· ἀπὸ τὸ τέλος τῆς χθесινῆς μου ἐπιστολῆς θέλεις καταλάβει τὴν αἰτίαν τῆς λήθης.

Ἐμπόρου νὰ σέ τὴν στείλω μ' ἄλλην ἀφορμὴν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσις, ὡς βλέπω, εἶναι ἐμπορική, ἐφοβήθην μήπως ἡ ἀναβολὴ φέρει βλάβην.

Υἱάινει!

17.

6 Ἀπριλίου 1803.

Φίλε μου, ἀφοῦ σ' ἔπεμψα τὴν ἐπιστολὴν μου τῆς 5 Ἀπριλίου, ἔλαβον τὴν ἰδικὴν σου τῆς 1 μ' ὅλα τὰ ἐγκλεισμένα καὶ τὴν κολλυθισικὴν συγγραφὴν τῶν 2000· Καιρὸν νὰ σέ γράψω διεξοδικώτερον δὲν ἔχω· δὲν σέ πέμπω τοὺς ὀλίγους τούτους στίχους, πάρεξ διὰ τὴν εἶδσιν τῆς παραλαβῆς τῆς συγγραφῆς.

Ὅσα γράφεις θέλουν ἐμβῆ εἰς ἔργον.

Ἐλαβον τέλος πάντων καὶ τὴν ἀπὸ Λιθόρνου προσδοκωμένην εἶδσιν. Ψαλιδίσματα δὲν χρειάζονται· ὅθεν ὅσα σ' ἔμειναν ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα, δύνασαι νὰ τὰ δίδῃς ἀψαλιδίστα. Ἄν ἔχῃς χρεῖαν περισσοτέρων, πρόλαβε νὰ ζητήσῃς παρὰ τοῦ Ζωσιμᾶ ἢ τοῦ Σπανιολάκη πρὶν τὰ μοιράσῃς. Αὐτὰ εἶναι εἰς τὸν δρόμον, καὶ δὲν θέλουν βραδύνει νὰ τὰ λάβῃς.

Τὸν Ἀπρίλιον γράφε μὲ ἔν .l, ὅτι εἶναι ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ Aprilis. Ἐξεύρω ὅτι εἰς τὰ μηνολόγια καὶ εἰς τὰ μηναιᾶ εὐρίσκεται πανταχοῦ Ἀπρίλλιος· ἀλλ' ὁμως εἶναι γραφικὸν ἀμάρτημα.

Υἱάινει καὶ ἀγάπα με.

Ἐκαμες καλὰ νὰ μὲ γράψῃς τὴν ἡμέραν τῆς αὐτόθεν ἀποδημίας σου διὰ νὰ μὴ γράφω ματαιίως.

Καὶ πάλιν ὑγίαινε.

25 Ἀπριλίου 1803.

Φίλιππε Ἀλέξανδρε,

Ἔλαβον τῆς 13 καὶ 17 Ἀπριλίου τὰ γράμματα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἔμαθον μὲ εὐχαρίστησιν ὅτι τέλος πάντων μετῆλθες εἰς τοὺς Ἑλουητίους διὰ τὴν περάσῃς ἐκείθεν εἰς τὴν Βιένναν. Κατευθύνει Κύριος τὰ διαθήματα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις σου ὅλας!

Ἡ τελευταία παραγγελία περὶ βιβλίων προχωρεῖ· τὰ περὶ τοῦ Μηνύτορος θέλουν διοικηθῆ ὡς ἐπιθυμεῖς· ὁ Λόγγος θέλει δεθῆ καὶ αὐτός, ὅχι καθὼς τὸν πρέπει, ἀλλὰ καθὼς ἀρμόζει εἰς τὸν ἐκ τῆς τυπογραφίας καὶ χαλκογραφίας λοιπὸν καλλωπισμὸν του.

Τὴν ἀγγελίαν μόνην τῆς εὐρέσεως τῶν στίχων τοῦ Σοφοκλέους μὲ τρεῖς μόνους στίχους (χάριν δείγματος) ἀνέγνων εἰς τὰ ὑπομνήματα τῆς ἐν Λειψίᾳ Φιλολογικῆς ἐταιρίας. Ἀλλὰ ἀπὸ τρεῖς στίχους τί δύναται τις νὰ καταλάβῃ; ἡ εὐρεσις ὁμως φαίνεται ἀναμφίβολος.

Ἀπὸ τὸν Ἡλιόδωρον ἔχομεν ἕως 160 σελίδας τυπωμένας. Ἀρχησα νὰ φροντίζω τὴν σύνθεσιν τῶν σημειώσεων· μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἔχω καιρὸν νὰ τὰς ἐκτείνω ὅσον θέλω. Τὸ καθ' αὐτό μου ἐργόχειρον γίνεται, φίλε μου, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον βαρὺ καὶ ἀλγεινόν. Τώρα πάλιν τὸν ἤλθε μία νέα ὄρεξις, νὰ ἀναλύσωμεν, ὡς τὸν ἰστὸν τῆς Πηνελόπης, ὅσον ἐτυπώσαμεν ἕως τώρα, διότι εὐρίσκει πολλὰ μεταφρασμένα χωρὶς ἀκρίθειαν, καὶ

σημειώσεις, τὰς ὁποίας ἐπιθυμῶ νὰ ἀφανίσῃ· ἀφ' οὗ ἰδῶ μετὰ μεγάλης προσοχῆς πρῶτον τὸ χειρόγραφον, δεύτερον τὸ πρῶτον τυπωμένον φύλλον καὶ καμμίαν φορὰν καὶ τὸ δεύτερον, κάμνει νέας διορθώσεις καὶ μεταβολὰς περιόδων ὀλοκλήρων εἰς τὸ τρίτον, καὶ καθεξῆς ἕως εἰς τὸ ἔβδομον. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι νὰ εὕρισκωμαι ἀναποσπαστως ἐνωμένος μὲ αὐτόν, διὰ νὰ παραβάλω πᾶσαν νέαν του μεταβολὴν μὲ τὸ κείμενον, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνεις ὅτι εἶναι ἀδύνατον.

Ζητῶν νὰ καλλύνη τὴν μετάφρασιν, προδίδει τὴν πίστιν τῆς μεταφράσεως· προθυμούμενος νὰ ἦναι πιστός, κάμνει μετάφρασιν ἄκομψον καὶ καμμίαν φορὰν καὶ σόλοικον· τί νὰ κάμω εἰς αὐτὸ ἐγώ; ἢ τί νὰ κάμῃ ἄλλος σοφώτερος παρ' ἐμέ; Τηγανίζομαι, φίλε, εἰς ἀληθινὸν καθαρτῆριον πῦρ.

Δὲν θέλεις βέβαια ἀναζητήσῃ ποτὲ τὸν λειποτάκτην σου ἄθλιον νέον· ἄμποτε ἐκεῖνος νὰ μὴ δοκιμάσῃ τὴν ἀλήθειαν τοῦ *rexthen de te rēpios ēgnaw*. Ἐγὼ μῆτε εἰς τὴν τελευταίαν του μετάνοιαν, καμμίαν πίστιν δὲν ἔδωκα· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδον τὴν προθυμίαν σου τοῦ νὰ τὸν σώσῃς, δὲν ἐτόλμησα νὰ σὲ εἰπῶ τίποτε· ἐξ ἐναντίας τρόπον τινὰ καὶ σὲ ἐνίσχυσα.

Ἑλληνικὰ βιβλία, φίλε μου, κατὰ τὸ παρὸν ἰδῶ δὲν τυπώνονται, παρὰ τὸν Ἀπολλόδωρον τοῦ Κλαυιέρου, τὸν ἡμέτερον Ἡλιόδωρον, καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρὸ πάντων, τὸν Ξενοφῶντα τοῦ Γαίλου ἢ Γαίλου. Διὰ τὸν Χρυσόστομον τὸ πρᾶγμα εἶναι ὀλίγον δύσπεπτον νὰ πιστευθῇ· μ' ὅλον τοῦτο θέλω ἐξετάσει καὶ περὶ αὐτοῦ· ὁ Ἀθήναιος δὲν εἶναι τοῦ Schneider· ὁ ἐκδότης εἶναι ὁ Schweighauser· ἔχω τώρα 5 τόμους ἀπ' αὐτόν·

καὶ εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὸ ἕκτον βιβλίον. Εἰς τὴν κασσέλαν τῶν βιβλίων θέλω ρίψει μερικοὺς καταλόγους διὰ τὸν ἀδελφόν σου.

Περὶ δὲ τοῦ Σεβᾶχ Θαλασσινοῦ, αὐτὸς καλέ μου φίλε, εἶναι τερατολόγος θαυμάσιος, καὶ πρὸς τούτοις ἐραστὴς ἐνεργότατος τῆς ἀργίας, καὶ ἐξεύρεις τὰς μὲν ἀπορίας διὰ τὰς ἀργίας γινομένας, τὰς δὲ κακουργίας διὰ τὰς ἀπορίας καθὼς λέγει ὁ φρονιμώτατος Ἴσοκράτης· ἡ διδομένη χρηματικὴ βοήθεια εἰς τοὺς τοιοῦτους τρέφει καὶ αὐξάνει, δὲν θεραπεύει τὴν ἀργίαν των· μ' ὅλον τοῦτο θέλω κάμει εἰς τρόπον ὥστε ἡ εὐεργεσία σου νὰ τελεσφορήσῃ κἂν τοῦτο τὸ καλόν, νὰ τὸν ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ ἐνταῦθα· τοιοῦτοι ἄνθρωποι κάμμιαν τιμὴν δὲν φέρουσιν εἰς ἡμᾶς. Θέλω λοιπὸν τὸν εἰπεῖ ὅτι μὲ διορίζεις νὰ τὸν δώσω δύο Λοδοβίκους ὅταν ἀποφασίσῃ νὰ ἀναχωρήσῃ. Αὐτὸς μᾶς λέγει ποτὲ μὲν, ὅτι ὑπάγει εἰς Ἀμστελδᾶμ (μὲ ἐλπίδα καὶ τοῦτο νὰ θρέψῃ καὶ ἐκεῖ κἂν πόσον καιρὸν τὴν ἀργὴν γαστέρα του μὲ τὰ ἀλλότρια ἀργύρια), ποτὲ δὲ ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ ἰδῇ ποῖον ;... τὸν Πασβίνογλου. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ μέχρις ἐσπέρας ἄλλο δὲν κάμνει παρὰ νὰ καπνίζεται, καὶ νὰ στρέφῃ τὸν μύστακα, βλέπων τὸ κάτοπτρον καὶ ἐναθρυνόμενος εἰς τὰ κάλλη του.

Καὶ εἰς ἐμὲ πολλὰ παράδοξον φαίνεται, ὅτι λέγεις περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου τῶν Καλβινιστῶν, ἐπειδὴ αὐτοὶ μάλιστα καυχῶνται κατὰ τῶν Παπιστῶν ὅτι ἔχουσι πιστοτέρας μεταφράσεις. Ἄν μ' ἔλεγες περὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸ πρᾶγμα ἦτον εὐεξήγητον. Αὐτοὶ τὴν ἔχουσι μεταφρασμένην (καὶ τοῦτο διὰ τὸ πιστὸν καὶ ἀκριβὲς) ἀμέσως ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκόν· ὅθεν δὲν εἶναι παράδοξον εἰάν οἱ Γραικοὶ τὴν εὐρίσκωσι διάφορον παρὰ τὴν τῶν ἑβδο-

μήκοντα. Διὰ τὴν ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὴν ἀπορίαν, ζήτησον τὴν Νέαν Διαθήκην ἐκείνην τὴν ὁποίαν μεταχειρίζονται εἰς τὰς Ἐκκλησίας των (ἂν ἐνθυμῶμαι καλά, εἶναι τοῦ Martin) καὶ εἶμαι σχεδὸν βέβαιος, ὅτι δὲν θέλεις ἀπαντήσαι τὴν διαφοράν· ἔχουσι καὶ μίαν Ἰταλικὴν (Pour les cantons Italiens) τοῦ Diodati.

Ὁ Ζωσιμᾶς μὲ τυραννεῖ πάλιν διὰ βιβλία, μ' ὄλον ὅτι τὸν ἔγραψα πρὸ πολλοῦ νὰ μὲ πέμψῃ κατάλογον σαφέστερον παρὰ τὸν προσταθέντα. Μὲ διορίζει νὰ ἐπάρω ἀπὸ τὸν Μαρτίνον ἕως 4,000 φράγκα, νὰ τὰ καταναλώσω εἰς βιβλία καὶ εὐρίσκομαι εἰς ἀμηχανίαν. Μ' ὄλον τοῦτο ἕκαμα ἀπόφασιν νὰ ἐξοδεύσω 1000 ἕως 1500 διὰ νὰ ἀγοράσω κἄν μερικὰς νέας ἐκδόσεις ἐκείνων τῶν βιβλίων, ὅσα ἐξ εἰκασίας στοχάζομαι νὰ μὴν εὐρίσκωνται εἰς τῶν Ἰωαννίνων τὴν Βιβλιοθήκην. Σκοπὸν ἔχω νὰ προσθέσω καὶ τινὰ γαλλικὰ οἷον τὸν Θουκυδίδην τοῦ Leveque, τὸν Ἡρόδοτον τοῦ Larcher, τὸν Ὅμηρον τοῦ Bitaubé et ἄλλα τοιαῦτα. Τί μὲ λέγεις περὶ τούτου; ἐγὼ λέγω τοῦτο· ἐάν ἦναι τινὲς ἐκεῖ εἰδήμονες τῆς γαλλικῆς γλώσσης, ὠφελοῦνται· ἐάν δὲν εἶναι λαμβάνουσι νύξιν εἰς τὸ νὰ τὴν μάθωσιν. Εἰς ταύτην τὴν νέαν ἐκπύρσευσιν (explosion) τοῦ Ζωσιμᾶ συνήργησε κἄν τι καὶ τὸ ὑπόμνημα. ὦ ποία χαρὰ, ἐάν ἕκαμνε τὸ αὐτὸ ἀποτελεσμα καὶ εἰς ἄλλους!

Περισσότερα νὰ σὲ γράψω δὲν εὐκαιρῶ, ὁ ὑπηρέτης τοῦ συνεργάτου μου ἔρχεται μὲ φύλλον τυπογραφικόν· ἡ μόνη του θεωρία μὲ προξενεῖ φρίκην καὶ πυρετόν.

Υἱάτινε πάντοτε ἀπύρεκτος καὶ ἀπείραστος!

14 Μαΐου, 1803.

Ἐβράδυνα, φίλε, ν' ἀποκριθῶ εἰς τὰς ἐπιστολάς σου τῆς πρώτης καὶ τῆς ἐνάτης Μαΐου· ἀλλ' ἡ βραδύτης συνέβη ἀπὸ πολυμέλειαν μᾶλλον ἢ ἀμέλειαν. Ἐξω ἀπὸ τὰς καθ' ἑξὶν ἀσχολίας, τὰς ὁποίας ἐξεύρεις, ἔλαβα ταύτας τὰς ἡμέρας σωρὸν γραμμάτων ἀπὸ τὴν Σμύρνην, εἰς τὰς ὁποίας ἦτον ἀνάγκη ν' ἀποκριθῶ. Οἱ ἐκεῖ συγγενεῖς καὶ φίλοι μου μετὰ διάστημα τόσων χρόνων, ὅσους ζῶ μεταξὺ τῶν Παρισίων, εὗρηκαν εὐλογον νὰ μὲ γλυκάνωσι μὲ τόσα κουτία σύκων καὶ σταφίδων θαυμασίων, ὥστε, φίλε μου, σὲ βεβαιώνω, ὅτι δὲν ἐξευρα τί νὰ τὰ κῆμω· καὶ ἔπαθα ἀληθῶς τὸ τῆς γαλλικῆς παροιμίας· *l'embarras des richesses*. Σὲ ἐνθυμήθην πολλάκις κάμνων εἰς τοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους τὴν διαμοίρασιν· ἂν ἦσουν ἐδῶ, ἐλάμβανες τὴν μοῖραν σου ἀντίδωρον τῶν δαμασκηνῶν, τὰ ὁποῖα μ' ἐπεμψας πρὸ τῆς ἀποδημίας σου. Ἐξω ἀπὸ τὰ δηλωτικὰ τῆς εὐχαριστίας μου γράμματα, μ' ἐσυνέβησαν καὶ ἄλλαι τινὲς ἀσχολίαι ἀπροσδόκητοι, καὶ μικρὸν ταξεῖδιον ἐξω τῶν Παρισίων ὄχι μακρὰν, τὸ ὁποῖον ἕκαμα χαριζόμενος εἰς φίλον. Ἄς ἔλθωμεν τῶρα εἰς τὸ προκείμενον.

Ἐγκεκλεισμένην εἰς τὴν παροῦσαν σὲ ἐπιστρέφω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ δαιμονῶντος· ἠπόρησα ὄχι ὅτι ἦτο τόσον ἀχρεῖα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτον ἔτι ἀχρειεστέρα. Ἀπὸ πρώτης ἐντεύξεως ἐκατάλαβα πολλὰ καλὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀνδρός καὶ *ρόον ἔγνωρ*. Δὲν ἐξεύρω ἂν ἦσουν εἰς τὴν Γαλλίαν

πρὶν νὰ καταργηθῇ ὁ Ἰακωβινισμός. Τὸν παρομοιάζω, φίλε μου, μ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐκείνους Ἰακωβίτας, ὅσους ἐξ ἀτυχίας ἐγνώρισα. Ἦθη θηριώδη, καὶ χαρακτήρ ἀπάνθρωπος, κατὰδῆλος καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν φυσιογνωμίαν ἀποστροφή τῆς ἐργασίας, καὶ προσδοκία τῆς παρὰ τῶν ἄλλων χρηματικῆς συντελείας τόσον ἐπιδήλως ἀναίσχυντος, ὥστε καὶ τὸν διδόντα στοχάζεται ὡς ὀφείλοντα καὶ τὸν μὴ διδόντα, ὡς ἀδικοῦντα. Ἐξεύρεις μὲ ποῖον ὕφος καὶ φωνῆς τόνον ἐζήτησε παρ' ἐμοῦ βοήθειαν; Κύριε Κ... ἐξεύρεις ὅτι τὸ χαρτζιλλῆκί μου ἐτελείωσε;... ὄχι δὲν τὸ ἐξεύρω... Ναι ἐτελείωσε.... Μὲ κακοφαίνεται... Ἀλλὰ πρέπει νὰ μὲ βοηθήσης.... Μὲ κακοφαίνεται καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ σὲ βοηθήσω.... Πῶς;... Διότι τὸ ἐργόχειρόν μου δὲν μὲ δίδει παρὰ τόσον μόνον ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὰς καθημερινὰς τῆς φύσεως χρείας· ὅταν περισσεύσῃ τι ἀπὸ ταύτας τὰς χρείας, τὸ δαπανῶ εὐθὺς εἰς βιβλία, ἀναγκαῖα καὶ αὐτὰ πάλιν εἰς τὸ ἐργόχειρόν μου. Ὁ λακωνικός οὗτος διάλογος μ' ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὰς συχνὰς ὀχλητικὰς ἐπισκέψεις του. Περὶ δὲ τῶν ἀπειλῶν τῶν κατὰ σοῦ, αὐταί, φίλε μου, ἔχουσι χρεῖαν καὶ δι' ἐμὲ σχολίων καὶ σημειώσεων. Ὅμως καὶ ἂν ἦναι ἀληθῶς ἀπειλαί, ἀπὸ τοῦτο τί ἐκβαίνει; τίποτε· τοιοῦτους ἀνθρώπους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εὐκόλα τοὺς πέμπουσιν εἰς τὸ κάτεργον, ὅταν δὲν ἡσυχάζωσι. Νὰ σὲ εἰπῶ ἄλλο νοστιμώτερον, τὸ ὅποῖον ἀποδεικνύει ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις κακοῖς εἶναι καὶ μωρός, ἂν ἡ ἐπιστολή του ἢ πρὸς σὲ δὲν ἦτον ἱκανὴ νὰ τὸν ἀποδείξῃ τοιοῦτον. Αὐτὸς ἐσύχναζε εἰς τὸν καφενὲν ὅπου ἀργοβιαῖσι καὶ ἀργολογοῦσι ἐκ δυστυχίας καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἡμεδαπούς. Εἰς ἐξ αὐτῶν μετεωριζόμε-

νος τὸν εἶπεν, ὅτι καὶ οἱ μὴ πίνοντες καφὲν χρεωστοῦν νὰ πληρῶνωσιν ὀλίγην χρηματικὴν εἰσφορὰν διὰ τὴν ἀπόλαυσιν τὴν ὁποίαν ἔχουν βλέποντες τὰ κάλλη τῆς κυρίας τοῦ καφενέ. Θυμὸς, ἀγανάκτησις, ἀποχὴ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸν καφενέν, καὶ λύπη ἀπαρηγόρητος ὅτι δὲν ἐξεύρει τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν... διὰ τί; διὰ νὰ γράψῃ μίαν ὑβριστικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν κυρίαν τοῦ καφενέ, ἡ ὁποία ἴσως καμμίαν προσοχὴν δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτόν. Ἀλήθευσε λοιπὸν εἰς αὐτόν τοῦ Σοφοκλέους :

. ἡ δὲ μωρία
Μάλιστα' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ.

Ἡ μακρὰ μου μωρολογία περὶ τοῦ μωροῦ τέλος ἄλλο δὲν ἔχει παρὰ τὸ νὰ σὲ πληροφορήσω ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θρήνων καὶ ὄχι φόβου ἄξιος. Λέγω ὄχι φόβου, εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις. Διότι, ἐὰν καθ' ὑπόθεσιν συνέβαινε καμμία πολιτικὴ ταραχὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, μάλιστα τῶρα ὅταν τῆς Ἑλλάδος τὰ φῶτα εἶναι ἀκόμη ὀλίγα καὶ ἀσθενῆ, ἕνας τοιοῦτος, κατ' ἐμὴν κρίσιν, εἶναι φοβερώτερος παρὰ δώδεκα λεγεῶνας δαιμόνων. Περὶ δὲ τῆς χρηματικῆς βοηθείας τὴν ὁποίαν στοχάζεσαι νὰ τὸν κάμῃς διὰ χεῖρός μου, προσμένω νὰ ἀκούσω ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πόλιν αὐτὴν ἀπὸ τὸ βῆρος του· καὶ τότε πάλιν δὲν μὲ φαίνεται καλὸν νὰ τὰ δώσω ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ μὴ φανῇ ὅτι τὸν ἐφοβήθης, μάλιστα ἐπειδὴ, καθὼς σὲ εἶπα, αὐτὸς δὲν εἶναι οὐδενὸς φόβου ἄξιος. Ὡς τόσον θέλω κάμει, ὡς μὲ διδάξουσιν αἱ περιστάσεις.

Ἐπεμψα πάραυτα τὰς ἐπιστολάς σου διὰ τοῦ κυρίου Στεφάνου Σκυλίτζη (ὅστις εὗρέθη εἰς τὴν κατοικίαν μου) πρὸς τὸν Παπάζογλου καὶ τὸν Στεφανάκη.

Ἐμάζευσα μερικούς καταλόγους· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ τοὺς στείλω εἰς Μασσαλίαν, ἐπειδὴ ἡ διλιγέτζα πρὶν αὐτὰ μικρὰ πακετίδια δὲν λαμβάνει. Εἶπα τὸν βιβλιοπώλην νὰ φροντίσῃ αὐτὸς νὰ εὔρη κανένα τρόπον ἀποστολῆς ἀδάπανον. Περὶ δὲ τῶν βιβλίων μὲ εἶπεν ὅτι τῆς ἐρχομένης ἐβδομάδος τὴν τετάρτην τελειώνουν ὅλα· ἡ ἀργοπορία εἶναι ἀπὸ τὸν βιβλιοδέτην. Ὅταν σταθῆς εἰς τὴν Βιένναν, κάμε νὰ στείλῃς εἰς Κωνσταντινούπολιν κανένα βιβλιοδέτην Γερμανόν· ἴσως ἐχρειάζετο καὶ ἄλλος ἓνας διὰ τὴν Χίον. Οἱ Παρισίνοὶ δυσκόλως μετοικουσιν. Ἄν ἤμην εἰς τὴν Μασσαλίαν, ἤθελα σπουδάσει νὰ ξεμαυλίσω κανένα. Ἀλλὰ διὰ τί Γερμανὸς ἢ Γάλλος; ἀπὸ τόσους Γραικοὺς ἀργοὺς περιερχομένους εἰς τὴν Εὐρώπην, πῶς νὰ μὴν εὐρίσκηται κανεὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν μάθησιν ταύτης τῆς τέχνης;

Τὰ περὶ τοῦ Νικολάου σου, φίλε, μ' ἐλύπησαν ὄχι πλέον δι' αὐτόν, διὰ τὸν ὅποιον ἔχασα τὰς ἐλπίδας· ἀλλὰ διότι σὲ βάλλει εἰς ἐμπερδέματα καὶ ἀμηχανίας. Ἡ φρόνησίς σου ὁμῶς εἶναι ἱκανὴ νὰ σὲ ἀπολύσῃ ἀπὸ τὰς ἀπορίας. Ἐνθυμοῦ τὸ ἐγγύα, πάρα δ' ἄττα. Μὴ συστάσεις, μὴ ὑποσχέσεις καὶ ἐπαγγελίας ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε πρὸς κανένα περὶ κανενός.

Ἐνθυμήσου ὅταν ὑπάγῃς εἰς Βιένναν, καὶ τοὺς Θεοφράστους καὶ Ἰπποκράτας τοὺς πεμφθέντας πρὸς τὸν Ἀργέντην.

Πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ τελειώσω· *πάλιν πλοῖα καὶ δίκτια.*

Ἐρρωσο!

28 Μαΐου 1803.

Φίλε Ἀλέξανδρε ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 21ης τοῦ Μαΐου. ὦ πόσον μ' ἐλύπησε μετὰς τὰς σταφίδας! τὰ σῦκα ἦσαν πρὸ πολλοῦ μοιρασμένα, ἀλλὰ σταφίδας ἤμην ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ σὲ στείλω ἡμῖσι κουτίον, ἐὰν ἐλάβανον τὴν ἐπιστολὴν σου 5 ἢ 6 ἡμέρας ταχύτερον. Ὑπομονὴ πλέον. Μ' ἐκακοφάνη τόσον περισσότερον, ὅσον ἡ ποσότης ἦτον ὑπερβολικὴ καὶ ἀσυνείθιστος. C'etoit une veritable explosion de politesse et d'amitié ἀπὸ τὸ μέρος τῶν συντοπιτῶν μου.

Εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένην θέλεις εὐρεῖ τὸν λογαριασμὸν τῶν βιβλίων τῶν ἀπεσταλμένων πρὸς τὸν Ἀναστάσιον Μαργαρίτην. Ἡ κιβωτὸς πρέπει νὰ ἐστάλη εἰς τὰς 24 ἢ 25. Ἀπὸ τὴν σημείωσιν τῶν ζητηθέντων βιβλίων ἄλλο δὲν λείπει παρὰ τὸ Cours élémentaire et preparatoire de Geographie en vers français. Αὐτὸ ὄχι μόνον δὲν εὐρέθη, ἀλλὰ μήτε κανεῖς ἀπὸ τοὺς βιβλιοπώλας δὲν ἐξευρε νὰ εἰπῇ ἐὰν ἦναι τοιοῦτον βιβλίον εἰς τὸν κόσμον.

Ἡ γενικὴ ἱστορία εὐρέθη οὕτως δεμένη εἰς κομψὸν δέσιμον τόμοι 45, ὅθεν τὸν εἶπα νὰ τὴν ἐπάρῃ, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπρόσθεσε καὶ τὸν 46 τόμον, δεμένον εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον.

Ἐπεμψα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τοὺς ζητηθέντας καταλόγους πρὸς τὸν Castinet τῆς Μασσαλίας διὰ τοῦ βιβλιοπώλου τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Mossy· ὅθεν θέλεις δώσει τὴν εἶδησιν πρὸς τὸν Castinet νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Mossy

τὸ πακέτον καὶ νὰ τὸ πέμψῃ πρὸς τὸν ἀδελφόν σου. Εἶ-
ναι 7 ἢ 8 διάφοροι κατάλογοι.

Χθὲς ἐπέμψα πρὸς τὸν βιβλιοπώλην τοὺς ζητηθέντας
Βεκκαρίας διὰ νὰ σὲ τοὺς πέμψῃ ἀνυπερθέτως ἢ κατ'εὐ-
θεΐαν αὐτοῦ, ἐὰν ἦναι τρόπος, ἢ διὰ τοῦ ἐν Λουγδούνῳ
Seguin. Εἰς αὐτοὺς φίλε (καὶ δὲν ἐξεύρω ἂν ἔκαμα καλὰ)
ἐπρόσθεσα καὶ τὸν Λόγγον, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ λαμπρὸν
στίχωμα ἐπλήρωσα λίτρας 30.

Ἐπειδὴ καὶ περὶ Βεκκαρίου ὁ λόγος, παρακαλῶ νὰ
λύσης τὴν ἀπορίαν ἢ ὁποία μὲ βασανίζει· ὁ Lefort ὁ βι-
βλιοπώλης ἐπώλησε τοὺς 5, τοὺς ὁποίους εἶχες ἀφήσει εἰς
αὐτόν, καὶ μοῦ ζητεῖ ἄλλους 6, περὶ δὲ τῆς τιμῆς μὲ λέ-
γει (καὶ δισχυρίζεται ὅτι λέγει τὴν ἀλήθειαν) ὅτι ἐσυμ-
φωνήσαμεν νὰ τοὺς πληρώνη εἰς ἡμᾶς 3.10 καὶ αὐτὸς νὰ
τοὺς πωλῇ 4.10· τὸ ἄπορον εἶναι ὅτι τὸ γράμμα του
περιέχει ῥητῶς νὰ μᾶς τοὺς πληρώνη 4.10. Ἄλλ' αὐτὸς
πρὸς Διὸς καὶ τῶν λοιπῶν ὄλων Ὀλυμπίων θεῶν, ὅτι
ἐγράφη ἐξ ἀπροσεξίας του οὕτως, καὶ δὲν τοὺς ἐπώλησε
παρὰ τέσσαρας καὶ ἡμίσειαν λίτρας εἰς τὸ κοινόν· καὶ εἰς
βεβαίωσιν τούτου φέρει τὴν πρώτην πληρωμὴν τὴν ὁποίαν
σ' ἔφερον εἰς τὴν κατοικίαν σου ὁ ὑπηρέτης του πρὸς 3.10
ἢ 3.5. Ἐγὼ, ἐπειδὴ ὁ κύριος τοῦ Βεκκαρία ἦτο παρῶν,
σημείωσιν τῆς τιμῆς εἰς τὸ κατάστιχόν μου δὲν ἔκαμα,
καθὼς κάμνω περὶ Ἰπποκράτους καὶ Θεοφράστου, καὶ
μῆτε χρειὰ ἦτον νὰ τὴν κάμω, ἐπειδὴ μὲ ἤρκει τὸ γράμ-
μα του. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μὲ φαίνεται νὰ κάμνη πιθα-
νὴν τὴν περὶ τῆς ἀπροσεξίας ἀπολογίαν εἶναι ὅτι τῶντι
ἢ τιμῆ τῶν 4 10 εἶναι ὀλίγον χονδρὴ διὰ τὸν βιβλιοπώ-
λην. Ὡς τόσον τὸν εἶπα νὰ σὲ γράψω περὶ τούτου, καὶ
ὅτι θέλω κάμῃ ὡς μὲ διορίσεις.

Ἡ πόλιτζα τῶν 2,000 λιτρῶν ἐπληρώθη εἰς τὴν προθεσίαν τῆς. Ἀργύρια νὰ μὲ πέμψης δὲν εἶναι χρεῖα, ἂν δὲν σὲ ζητήσω· τὸ χαρτίον τοῦ Ἡλιοδώρου δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη· τὸν δὲ τυπογράφον πληρόνω ἀπὸ ὀλίγα τὴν φορὰν ἀναλόγως μὲ τὴν ποσότητα τῶν φύλλων τὰ ὁποῖα τυπῶνει, καὶ τοῦτο ὄχι δι' ἀπιστίαν του πρὸς ἐμέ, ἀλλὰ διότι δὲν εἶναι ἱκανῶς πλούσιος, ὥστε νὰ προσμείνη τὸ τέλος τοῦ τύπου.

Εὐχαριστοῦμαι πολλὰ ὅτι εὐχαριστεῖσαι εἰς τὴν δεξιῶσιν, τὴν ὁποῖαν ἀπολαμβάνεις αὐτοῦ ἀπὸ τοὺς ἐντίμους καὶ σοφοὺς Ἐλουητίους. Αὐτὸ πρέπει νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀτολμίαν σου, περὶ τῆς ὁποίας ὅμως μὴ παραπονεῖσαι τόσον, εἶναι φυσικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ πολλάκις σημεῖον ψυχῆς γενναίας. Ἐνθυμᾶσαι τὸν μῦθον τῶν ποντικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀποφασίσαντες ὅλοι μίαν ἡμέραν νὰ πνιχθῶσιν εἰς λίμνην, διότι δὲν ὑπέφερον νὰ ζῶσιν εἰς καθημερινούς φόβους, ἐμποδίσθησαν, ἰδόντες μὲ πόσῃν δειλίαν οἱ βάρτραχοι ἐκρημνίσθησαν εἰς τὸν πάτον τῆς λίμνης, φοβηθέντες τὴν ὀρμὴν τῶν ποντικῶν; Ὁ μῦθος δηλοῖ, ὅτι τοιαύτην παρηγορίαν αἰσθάνομαι κ' ἐγὼ ὡςάκις ἀκούω ὅτι εἶναι καὶ ἄλλοι ἄτολμοι εἰς τὸν κόσμον. Ἀλλὰ νὰ σὲ εἰπῶ ἄλλο παραδοξότερον, τὸ ὁποῖον ἴσως δὲν ἤκουσας. Ἐξεύρεις ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ποῖος δεσπότης ἦτον ὁ Λοδοβίκος ΙΔ'. Ἐξεύρεις ὅτι εἶχε καὶ εἶδος ἀληθῶς ἄξιον τυραννίδος, καὶ τοσοῦτον καταπληκτικόν, ὥστε μόνον τὸ βλέμμα του ἐπάγωνε τὸν βλεπόμενον. Καὶ ὅμως ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος Λοδοβίκος, ἔχανε τὰ πασχάλια του ὡς λέγει ἡ παροιμία, ὡςάκις εἶχε Διβάνι (Lit de justice) Ἔχω τώρα ἐδῶ (καὶ ἄς εἶναι καὶ τοῦτο ἐπεισόδιον πρὸς παρηγορίαν μας) καὶ ἄλλον ἄτολμον τὸν Στέφανον Σκυ-

λίτζην, ὁ ὁποῖος μὲ φαίνεται πολλὰ χρήσιμος νέος· τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι ἀκόμη μῆτε μετ' ἐμοῦ δὲν ἐμπόρεσε νὰ λάβῃ θάρρος, μ' ὄλον ὅτι προσφέρομαι πρὸς αὐτὸν μὲ ὄλην τὴν χρεωστουμένην οἰκειότητα καὶ ἀγάπην.

Περὶ δὲ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου ἐπιθυμητὸν ἦτον βέβαια νὰ ὑπεβάλλετο ἡ κοινὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα μὲ φαίνεται ἀδύνατον καθὼς καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπα. Νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶναι τόση ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ἰδῶ τὴν γλῶσσαν ἐλληνίζουσαν, ὅσος εἶναι ὁ φόβος μου μὴ βαρβαρωθῇ ἀκόμη περισσότερο, ἀφ' ὅ,τι εἶναι βάρβαρος. Βλέπεις ὅτι δὲν λείπουν ἀπὸ τὸ γένος ἄνδρες καὶ μὲ προκοπὴν καὶ μὲ ζῆλον, οἱ ὁποῖοι διῆσχυρίζονται ὄλον τὸ ἐναντίον, ὅτι δηλαδὴ πρέπει καὶ νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν ὡς γράφουσιν καὶ λαλοῦσιν οἱ ξυλοφόροι καὶ οἱ ὕδροφόροι. Ἡ γνώμη μου βέβαια ἀπέχει μακρὰν ἀπὸ τοιοῦτον σύστημα, καὶ στοχάζομαι ὅτι ἂν ὁ σπουδαῖος ἔχῃ χρέος νὰ συγκαταβαίῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς καταλήψεως τοῦ ξυλοφόρου, οὕτω καὶ ὁ ξυλοφόρος πρέπει νὰ προθυμῆται ν' ἀναβαίῃ καὶ αὐτὸς ὀλίγον εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ λεγόμενα ἢ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸν σπουδαῖον, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ συναπαντηθῶσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος· ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο εἶναι καλόν, ἐξηγεῖται εὐκολα καὶ ἡ πλάνη τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαῖσμοῦ· ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐπιθυμούμενον εἶναι δυνατόν, δικαίως ἤθελεν ἀπορήσει τις, πῶς αὐτοὶ ἀπεπλανήθησαν τόσον μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα ἔχει σοφίσματος ἔμφασιν· δὲν εἶναι ὁμῶς σοφίσμα. Ἐξέτασον, φίλε μου, χωρὶς πρόληψιν, ὅσα ἕως τὴν σήμερον εἶναι γραμμένα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν· μόλις εὐρίσκεις

ἐν μεταξύ τῶν δέκα, τὸ ὅποιον δύνασαι νὰ ἀναγνώσῃς χωρὶς ἀηδῖαν καὶ νυσταγμὸν· πόθεν τοῦτο; ἐκ τούτου βέβαια ὅτι οἱ συγγραφεῖς δὲν ἐμελέτησαν ποτὲ τὴν γλῶσσαν μέχρι πόσου εἶναι δεκτικὴ ἑλληνισμοῦ. Εἰς ἑκάστην σελίδα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς ἕκαστον στίχον γίνεται προφανὴς ἡ ἀπορία καὶ ὁ κλονισμὸς τοῦ νοῦς καὶ τοῦ καλάμου τοῦ γράφοντος· εἰς ἕκαστον στίχον αἰσθάνεσαι μὲ βᾶρος τῆς ψυχῆς ὅτι ὁ γράφων ἔπασχε τοῦ δυστυχοῦς Σισύφου τὴν κόλασιν, τὴν ὅποιαν τόσον θαυμασίως ἐπερίγραψεν ὁ Ὅμηρος.

Ἦτοι ὁ μὲν, σκηριπτόμενος, χερσὶν τε ποσὶν τε,
 Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λύφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι
 Ἄκρον ὑπερβαλεῖν, τότε' ἀποστρέψασκε κραταίης,
 Αὐτίς ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδῆς·
 Αὐτὰρ ὄγ' ἄφ' ὤσασκε τιτανόμενος· κατὰ δ' ἰδρῶς
 Ἔρρεεν ἐκ μελέων, κόνη δ' ἐκ κρατὸς ὀρούρει.

Σὲ τὸ εἶπα νομίζω καὶ ἄλλην φορὰν, ἐὰν ἀπὸ καλῆν ἢ κακὴν τύχην ἐγεννᾶτό τις (τὸ ὅποιον δὲν εἶναι ἀδύνατον) μεταξύ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαϊσμοῦ, καλὸς νὰ γεννᾷ τοιοῦτους γραφικοὺς στίχους, μῆτε θεοί, μῆτε δαίμονες θέλουσι πλέον δυνηθῆ νὰ ἐμποδίσωσι τὸν χυδαϊσμὸν τῆς γλώσσης, ἐὰν ἦναι τότε δίκαιον νὰ ὀνομασθῆ γλῶσσα χυδαία, εἰς τὴν ὅποιαν εὐρίσκονται τοιοῦτοι ποιηταὶ καὶ τοιαῦτα ποιήματα· τῆς γλώσσης τὸν βαρβαρισμὸν ἐγὼ τὸν ὀμοιάζω μὲ τὴν πυρκαϊὰν τῆς Τρωάδος· ἡ πρόδος του εἶναι πολλὰ μεγαλητέρα παρ' ὥστε νὰ καταγινώμεθα εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ὄλων, ἱκανὸν εἶναι νὰ σώσωμεν τὸν γηραλέον Ἀγχίστην καὶ τοὺς πατρίους Θεοὺς, καθὼς ἔκαμεν ὁ Αἰνείας· ἡ σωτηρία τῶν οἰκειοτάτων εἶναι νὰ ἀποσκορακίσωμεν κἂν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὅλας τὰς

Ξενικάς λέξεις καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι πολλὰ δύσκολον, ἐὰν μόνον ὁ καθαριστὴς ἦναι εἰς ἄκρον εἰδήμων τῆς παλαιᾶς γλώσσης· ὅτι εἶναι καὶ αὐτοῦ κίνδυνος μὴν ἐκριζώσῃ μετὰ ζιζάνια καὶ τὸν σίτον· πολλόταται λέξεις εἰς τὸ φαινόμενον Ξενικαί, ἀκριβῶς ἐξεταζόμεναι εἶναι γεννήματα (ὀλίγον δύσμορφα, ἀλλ' ὅμως γεννήματα) τῆς παλαιᾶς γλώσσης· περὶ τούτων ἔχω πολ.τάς σημειώσεις· ἀλλὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτην παρέκβασιν.

Περὶ δὲ τοῦ νὰ σπουδάξῃ αὐτοῦ τῶν Γραικῶν ἢ νεο-λαία, αὐτὸ εἶναι, φίλε, πρᾶγμα θαυμάσιον, καὶ ἴσως ὄχι τόσον δύσκολον· ἀρκεῖ μόνον νὰ κάμῃ τις τὴν ἀρχὴν, ἢ ὅποια εἶναι πανταχοῦ τὸ δυσχερέστερον. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι μετὰ τῶν λόγων θέλουσιν ἀποκτᾶσθαι καὶ ἦθη χρηστὰ καὶ ἀληθῶς ἐλεύθερα· ἀλλὰ περὶ τούτου ἐνθύμησόν με, ἂν ἐγὼ λησμονήσω, νὰ σὲ γράψω ἄλλοτε διεξοδικώτερον τὰ ἐδῶ συμβαίνοντα εἰς τοὺς Γραικοὺς νέους, διότι καιρὸν δὲν ἔχω κατὰ τὸ παρόν, πλὴν τοῦ νὰ σ' ἐρωτήσω τὰ ἐπόμενα·

Εἰπέ με ἐὰν τοῦ κοινῶς λεγομένου μεταξὺ τῶν ἐμπόρων Ἀλατζοέρι ἢ Ἀλαζοχέρι ἐξεύρεις τὸ Γραικικὸν ὄνομα. Εὐρίσκω εἰς ἕν *Πρέτζο Κορέντε* Ἀλατζοέρι τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καὶ Ἀλατζοέρι τῆς Περσίας. Τί θέλει νὰ εἰπῇ τοῦ Ἀσκληπιοῦ; Γαλλιστί τὸ Ἀλατζοέρι εἶναι *la Graine d'Avignon* ἢ *l'épine vinette*, ἢ καὶ τὰ δύο ταῦτα γαλλικά ὀνόματα δηλοῦσι συνωνύμως ἕν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα;

Ἐρωτῶ σε πρὸς τούτοις τὰ Ἀσφούρια (ἄλλο ἄρθρον τοῦ Πρέτζου Κορέντε) εἶναι βέβαια τὸ *Safranum* ἢ *Safran bâtard*, ἢ *Cartame* τῶν Εὐρωπαίων· ἀλλ' εἶναι τὸ αὐτὸ μετὰ τὸν Κνήκον τῶν Ἑλλήνων; ἐὰν γνωρίζῃς τὸ

Ἄσφοῦρι, εὐκόλον εἶναι ἐμβαίνων εἰς κἀνὲν ἐργαστήριον φαρμακοπώλου, καὶ ζητῶν νὰ σὲ διδάξῃ τὸ Cartame νὰ κάμῃς τὴν σύγκρισιν. Μῆτε καιρόν, μῆτε χαρτίον ἔχω πλέον νὰ σὲ εἰπῶ περισσότερα.

Υγίαινε εὐτυχῶν ἀείποτε.

* Ἄς ἔχω ταχινὴν εἰδήσιν τῆς παραλαβῆς τῶν Βεκα-
ρίων καὶ τοῦ Λόγγου. Σήμερον τὸ πρῶτὸ ἔπρεπε νὰ ππρα-
δοθῶσιν εἰς τὴν κατ' εὐθείαν αὐτοῦ ἐρχομένην Διλιγέτζαν.
Εἰπέ με καὶ τὴν ἡμέραν τῆς αὐτόθεν ἀποδημίας.

21.

29 Ἰουλίου 1803.

"Ἐλα τώρα, φίλε Ἀλέξανδρε, ὅστις ὀνομάζεις τὰς ἐπι-
στολάς σου μωρολογίας, νὰ μάθῃς καὶ νὰ πληροφορηθῆς
τί πρᾶγμα εἶναι ἡ μωρολογία· εἴαν ὁμως ἦναι δίκαιον νὰ
ὀνομασθῇ μωρολόγος ὅστις ἀποκρίνεται μὲ μίαν εἰς ἕξ
ἐπιστολάς ἐνταυτῶ. "Ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, δίκαιον
ἦτον νὰ σὲ προκαταλάβω διὰ νὰ ἐξοπλισθῆς μὲ τὴν ὑπο-
μονήν.

"Ἐως τώρα δὲν σὲ ἔγραψα, διότι ἐπρόσμενα νὰ μύθω
τὴν ἀποκατάστασιν σου εἰς Βιένναν, καὶ τὴν κατάπαυσιν
τῆς τοιαύτης πλάνης, ἣτις σ' ἔκαμε νὰ ἰδῆς καὶ νὰ γνω-
ρίσης, πολλῶν ἀνθρώπων ἄστεα καὶ ῥόοι.

Μ' ἐρωτᾷς περὶ τοῦ Λόγγου, καὶ ἀπορεῖς διὰ τί δὲν
εἶναι εἰς αὐτὸν οὐδεμία μνήμη τῶν διορθώσεών μου, καὶ
φοβεῖσαι μήπως ὁ Διδῶτος ζητεῖ μὲ τοιοῦτον σκοπὸν καὶ
τὸν "Ὀμηρον" παρ' ἐμοῦ. Ἐξ ἐναντίας, φίλε μου, αὐτὸς

εζήτησε νὰ μὲ ἐπιγράψῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βιβλίου ὡς ἐκδότην καὶ ἐγὼ δὲν ἔστερξα εἰς αὐτὸ διὰ δύο αἰτίαις εὐλογωτάταις, τοῦλάχιστον ὡς ἐγὼ τὰς στοχάζομαι. Ἡ πρώτη εἶναι, ὅτι δεχόμενος τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου, ἀνάγκη ἦτον νὰ καταβάλω κόπον περισσώτερον, καὶ μελέτην τοῦ συγγραφέως προσεκτικωτέραν· καὶ αὐτὸ αἱ ἄλλαι μου ἀσχολίαι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν μὲ τὸ ἐσυγχώρουν. Ἡ δευτέρα, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότου φυσικὰ ἐπέβαλλεν εἰς ἐμέ καὶ τὸ χρέος νὰ πέμψω εἰς τινὰς φίλους (ἐπειδὴ μὲ πέμπουσι καὶ αὐτοὶ) μερικὰ ἀντίτυπα, τὰ ὅσα μὴτ' ἐδύνατο μῆτε δίκαιον ἦτον νὰ μὲ δώσῃ ὁ τυπογράφος. Ταύτην μόνον τὴν ἄδειαν τὸν ἔδωκα, ἐὰν ἀναγγεῖλῃ διὰ τῆς Δεκκάδος, ἢ τῆς Ἐγκυκλοπαιδικῆς Ἀποθήκης τὴν ἐκδοσὴν του, νὰ εἰπῇ ὅτι τὸν ἔδωκα καὶ ἐγὼ ἐν παρόδῳ τινὰς διορθώσεις.

* Ἄς ἔλθω τώρα εἰς τὰς διορθώσεις σου τὰς εἰς τὸν Λόγον, αἱ ὅποια εἶναι τόσον καλαί, τοῦλάχιστον τόσον πιθαναί, ὥστε δικαιοῦσι τρόπον τινὰ τὸ νὰ μὴ θελήσω νὰ ὀνομασθῶ ἐκδότης τοῦ Λόγγου. Ἐὰν εἶχον εὐκαιρίαν περισσοτέραν, δὲν λέγω ὅτι ἤθελα ἀνακαλύψῃ τὰς αὐτὰς ταύτας, τὰς ὁποίας ἀνεκάλυψας, ἀλλὰ βέβαια ἤθελα διορθώσῃ ἀκόμην ἱκανὰς ἄλλας ἀπὸ τὰς πολλοτάτας ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφῶν.

Ἡ τροπὴ τοῦ ἐνθεώτεροι εἰς τὸ ἐωθινώτεροι εἶναι κατὰ πολλὰ πιθανή· τοῦτο μόνον δύναται τις νὰ φέρῃ εἰς ἀντίρρησιν, τὸ τῆς σελίδος 62 (ἐκδόσει τοῦ Villoison) περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου βιβλίου σχεδὸν «Καὶ τούτοις ἅπασι θερμότεροι γενόμενοι καὶ θρασύτεροι κτλ.» καθὼς ἐκεῖ ἡ θερμότης ἦτον ἀποτέλεσμα τῶν φιλημάτων, τῶν περιπλοκῶν καὶ κατακλίσεων, καὶ τέλος καὶ τῆς ὀλίγης οἰνο-

ποσίας, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ ἐνθουσιῶδες περὶ τὸν ἔρωτα ηὔξησεν ἐξ αἰτίας τῶν ἐρωτικῶν ὄνειράτων. Μ' ὅλον τοῦτο τὸ ἐωθινώτεροι μὲ φαίνεται τόσον καλόν, ὥστε ἂν εὐρίσκετο εἰς τὸ χειρόγραφον ὡς διάφορος ἀνάγνωσις καὶ γραφή, ἤθελα τὸ προκρίνει ἀπὸ τὸ ἐνθεώτεροι.

«Ὡστε καὶ ἡ τέρψις αὐτοῖς καὶ τραπέζης ὠφέλειαν παρεῖχε». Δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι τὸ πρῶτον ΚΑΙ πρέπει νὰ σταλθῇ εἰς τοὺς κόρακας. Θέλεις ἰδεῖ περὶ τούτου ἄλλο περιεργότερον εἰς τὸν Ἡλιόδωρον· ὁ συγγραφεὺς οὗτος, ἀσυγκρίτως ὑπέρτερος κατὰ πάντα ἀπὸ τὸν Λόγγον, ἔχει ὁμως καὶ αὐτὸς τὰ ἐλαττώματά του (καὶ τίς δὲν ἔχει ἐλαττώματα;) Ἐν ἀπὸ ταῦτα τὰ ἐλαττώματα εἶναι τὸ μὲ ὑπερβολὴν φιλοσύνδεσμον δέ, τέ, καί, καὶ τὰ τοιαῦτα τὰ εὐρίσκεις εἰς κόρον. Οἱ καλοὶ σου ἀντιγραφεῖς, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν οἱ διορθωταί, ἐπρόσθεσαν ἀκόμη εἰς αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια μόρια μὲ τὸν σάκκον, ὥστε, φίλε μου, ἐξέβαλα πολλότατα μὲ τὸ πτυάριον, ἀναγκασθεῖς ὁμως ν' ἀφήσω καὶ τινα διὰ τὸ φιλοσύνδεσμον τοῦ συγγραφέως καὶ διότι εἶναι πολλάκις τῶν δυσκολωτάτων νὰ διακρίνη τις ἂν ἦναι τοῦ συγγραφέως ἢ τοῦ ἀντιγραφέως τὸ ἀμάρτημα, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγω τέλος καὶ τὸ κακόζηλον, τὸ ὅποιον καὶ εἰς τὴν κριτικὴν, καθὼς καὶ εἰς ἄλλας τέχνας παρενδύεται ὅταν δὲν προσέχη τις. Ἄλλὰ περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου θέλω σὲ λαλήσει κατωτέρω διεξοδικώτερον ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον.

«Ἄλλὰ γεωργοὶ καὶ ποιμένες ὑβρίζοντες τοὺς νεανίσκους ἔδρασαν ταῦτα»· ὅτι μὲν εἶναι χρεῖα αἰτιατικῆς, μὲ φαίνεται βέβαιον· διστάζω μόνον εἰς τοῦτο, ἂν πρέπη ὑβρίσαντας εἰς τὸν ἀόριστον, ἢ ὑβρίζοντας εἰς τὸν παρατατικόν. Τὸ πρῶτον εἶναι, «qui firent» (ou si vous vou-

lez, «qui avoient fait») «des insolences»· τὸ δεύτερον, qui faisoient «des insolences» (ἢ «qui faisoient les insolans»)· ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὰ δύο φαίνονται καλῶς λεγόμενα, οἱ νόμοι τῆς κριτικῆς ζητοῦσι τό, ὑβρίζοντας, ὡς πλησιέστερον εἰς τὴν ἡμαρτημένην γραφὴν.

Κυματωγὴ εἶναι καθὼς ἐξηγεῖ ὁ Εὐστάθιος (εἰς τὸ Ε' τῆς Ὀδυσσ.) «ἡ ἀκτὴ ἔνθα δηλαδὴ τὰ κύματα ἄγνυνται»· ὁ Ἡσύχιος τὴν ἐξηγεῖ *ῥαχία*, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ αὐτό. Οἱ Ἴωνες τὴν ὠνόμαζον *ῥηχία*, διὰ τοῦ Η. ὅθεν κατάγονται τῆς κοινῆς γλώσσης τὰ ῥηχά, ἤγουν τὰ ἀνάβαθα νερά, καθὼς λέγουν ἄλλοι· ὅπου εἶναι ἀκτὴ ἢ Αἰγιαλός, ἐκεῖ ἀναγκαίως εἶναι καὶ τὰ ὕδατα ῥηχά.

«Ὅμοίως ἔχομεν τοὺς σοὺς μάρτυρας»· ὁσάκις γενῶνται εἰς τὴν κεφαλὴν μου πολλαὶ καὶ διάφοροι εἰκασίαι περὶ τῆς αὐτῆς περικοπῆς μήτε πιστεύω μήτε τολμῶ νὰ γράψω καμμίαν· ὅθεν ἀφῆκα τὸ κείμενον sur la responsabilité des copistes. Αἱ εὐτυχεῖς εἰκασίαι ἔρχονται μόναι καὶ ἐμπηδῶσιν ὡς ἀστραπαί.

«Ἄξειν τὸν δεσπότην ἤδη τῆς μετοπωρινῆς τρύγης» (ὄχι τρυγῆς). Ἐδῶ, φίλε λείπει ἐξ ἀποφάσεως καμμία λέξις, παρεκτός ἐάν ἐκλάβωμεν τὴν μετοπωρινὴν τρύγην ὡς ταυτοσήμαντον τοῦ λεγομένου ὑπ' ἄλλων «Δευτέρου τρυγητοῦ». Ἐξεύρεις ὅτι τὰ ἀμπέλια δὲν τρυγῶνται ὅλα ἐνταυτῷ, ἀλλὰ κατὰ τὴν θέσιν καὶ ἐπομένως τὸν καιρὸν τῆς πρωΐμου ἢ ὀψίμου ὠριμάνσεως, ἄλλα ταχύτερον καὶ ἄλλα βραδύτερον· ἐάν οὕτως ἦναι ὑποθέτομεν ὅτι ὁ πρῶτος τρυγητός, ἢ πρώτη τρύγη, ἔγινε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου, ὁ δεύτερος εἰς αὐτὸ τὸ φθινόπωρον, ὅστις καὶ διὰ τοῦτο μετοπωρινὴ τρύγη δικαίως ὀνομάζεται. Τότε ἡ γενικὴ μετοπωρινῆς τρύγης, εἶναι καθὼς ὄλων

τῶν ὠρῶν τὰ ὀνόματα χειμῶνος, ἔαρος, θέρους τὰ ὅποια ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται ἑλλειπτικῶς τῆς προθέσεως.

«Τοῦτον τε οὖν Εὐδρομον () ἔδειξιούντο»· ἀπὸ τὰς δύο σου εἰκασίας τοῦτον οὖν τὸν 'E... καί, τὸν τε οὖν 'E... προκρίνω τὴν δευτέραν. Πρέπει ὅμως νὰ σέ κοινωνήσω καὶ μερικοὺς δισταγμοὺς περὶ τούτου. Αἱ δεικτικαὶ ἀντωνυμίαι συντάσσονται ἐνάρθρως μὲ τὰ ὀνόματα, ὅταν τὸ ὄνομα δὲν εἶναι παρὰ ἀπλῆ ἐπέξηγησις τῆς δείξεως. Αὕτη εἶναι ἡ κοινὴ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἡ ὅποια μὴν οὔσα κοινὴ εἰς τὰς ἄλλας (οἱ Γάλλοι λέγουσι *cet homme et cet Eudrome*), ἔλαβε μὲ φαίνεται τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀμφιβολίας. Οὗτος Εὐδρομος καὶ οὗτος ὁ Εὐδρομος εἶναι βέβαια δύο φράσεις διάφοροι. Ἡ πρώτη εἶναι πρότασις λογικὴ, ἑλλειπτικὴ ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν οὗτός ἐστιν Εὐδρομος· ἡ δευτέρα δὲν εἶναι πλὴν μέρος προτάσεως τὸ λεγόμενον ὑποκείμενον. Μ' ὅλον τοῦτο, φίλε μου, εὐρίσκονται καὶ παραδείγματα τῆς ἐναντίας χρήσεως. Πρέπει ὅλα νὰ τὰ ὑποθέσωμεν ἀβλεψίας τῶν ἀντιγραφῶν; μὴτ' ἐγὼ δὲν ἐξεύρω· δὲν εἶναι ὅμως τόσον ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν, ἀγκαλὰ ἀσυγκρίτως ὀλιγώτερα ἀπὸ τὴν ἑναρθρον χρῆσιν εἶναι καὶ τινα τὰ ὅποια φαίνεται ἀδύνατον νὰ ἦναι γραφικὰ παροράματα.

ΤΟΥΤΟΥ μὲν ΚΑΙΝΟΥ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔργε· λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδυσσ. Μ. 219) ὀλίγον ἀνωτέρω (Αὐτοθ. 216) εἶπε, Δῶη ΤΟΝΔΕ γ' ΟΛΕΘΡΟΝ ὑπεκφυγείν καὶ ἀλύξαι· ὁ Λουκιανὸς (εἰς τὸν Νιγρῖνον τμ. 12) «Οὗτος ἀνὴρ οὐ παύσεται τήμερον κτλ». Ἡ λαθάνομαι μεγάλως ἢ τό, οὗτος ἀνὴρ (ἀντὶ τοῦ, οὗτος ὁ ἀνὴρ,) εὐρίσκε-

ται, τὸ παραδοξότερον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀριστοφάνην· ἀλλὰ σοῦ ἀφίνει καιρὸν ὁ Dut. νὰ ἐρευνᾷς τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους; ὅτι βέβαια ἐξ αὐτῶν εἶναι τινὰ γεννήματα κακογραφίας, τὸ ὁμολογῶ· καὶ ἰδοὺ ἕν παράδειγμα ἀπ' αὐτὸν τὸν Λουκιανὸν (Δημοσθ. Ἐγκωμ. 41), τόσον μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, ὅσον ὁ μὲν Λατίνος μεταφραστὴς ἠπατήθη, οἱ δὲ κριτικοὶ μήτε περὶ τοῦ κειμένου μήτε περὶ τῆς μεταφράσεως δὲν ἐσημείωσαν τίποτε. Ὁ λέγων εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ Δημοσθένους· «Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώ-»
 » ροις καὶ τοῦτον ἀναπείθειν ἄνθρωπον, καὶ τὴν πατρῶαν
 » οὐσίαν εἰς Ἀθηναίους... κατηναλωκότα». Ἀλλαξὸν μό-
 νην τὴν στίξιν, καὶ ὅλον γίνεται κομψότατον καὶ θαυμα-
 στόν. «Καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε δώροις καὶ τοῦτον ἀναπείθειν
 ἄνθρωπον καὶ τὴν κτλ.» *et vous essayez de corrompre encore celui-ci; un homme qui a dépensé son patrimoine au profit des Atheniens!* Καὶ ἐπειδὴ περὶ Δημοσθένους ὁ λόγος, ἰδοὺ καὶ ἄλλο παράδειγμα ἀνάρθρου συντάξεως ἀπὸ δὲν ἐξεύρω ποῖον λόγον τοῦ Δημοσθένους, τὸ ὁποῖον εὐρίσκω εἰς μίαν παλαιοτάτην γραμματικὴν ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ 1581. «Εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὕτως, οὐκ ἂν ἀπέθανε». Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Περὶ δὲ τοῦ Ἡλιοδώρου, τὸ μὲν κείμενον τελειοῦται δι' εὐχῶν σου περὶ τὰ τέλη τοῦ Θερμοδώρου· αἱ δὲ σημειώσεις, καὶ τὸ προοίμιον ἐτοιμάζονται καὶ αὐταὶ εἰς νὰ τυπωθῶσιν· εἶναι ὅμως ὀλίγον μακραὶ, διότι αἱ μεταβολαὶ τὰς ὁποίας ἔκαμα εἰς τὸ κείμενον, εἴτε βοηθούμενος ἐκ διαφορῶν ἀναγνώσεων, εἴτε καὶ ἐξ εἰκασίας εἶναι φίλε μου, πάμπολλαι· καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀναγινώσκοντες (ἀπὸ τοὺς

όποιους πολλά όλίγοι είναι γινώσκοντες) δέν έχουσι χρέες νά μέ πιστεύουσι sur ma parole, ανάγκη είναι νά έκθέτω καθ' έκάστην μεταβολήν και τās αίτίας, διά τās όποιās έπρόκρινα ταύτην ή εκείνην τήν ανάγνωσιν, ή απέβαλον όλας, διά νά γράψω άλλην έξ εικασίας. Ό αριθμός τών σελίδων τής όλης έκδόσεως γίνεται παραπολύς δι' ένα τόμον, παραολίγος διά δύο· και άπορω τί νά κάμω· μ' όλον τούτο μέ φαίνεται ότι συμφέρει μάλλον εις δύο τόμους διά τήν τιμήν τής πωλήσεως. Παράδοξον φαίνεται νά ζητήσης φέρ' είπειν 6 δι' ένα παχύν τόμον, και δέν έκταράττουσι τήν άκοήν αι 8 ή 10 διά τόν αυτόν τόμον διηρημένον εις δύο. Ένδέχεται όμως και αι σημειώσεις μου (επειδή δέν έχω ακόμη τελειωμένας παρά τās εις τό α' βιβλίον) νά πληθυνθώσιν επί τοσοούτον, ώστε οι δύο τόμοι νά γενώσι πλέον όχι έκλογής, άλλ' ανάγκης έργον.

Τήν τελευταίαν έκδοσιν εις δύο τόμους, τήν όποιαν εξέρραψα και μετεχειρίσθην διά τόν τύπον, τήν έπλήρωσα 12, αύτη είναι του έκτου έτους τής Δημοκρατίας, τυπωμένη εις τό Στρασβούργον, μέ τήν Λατινικήν όμοϋ μετάφρασιν, τήν πρό ταύτης, χωρίς μετάφρασιν, τυπωμένην εις Λειψίαν κατά τό 1772, έπλήρωσα 4, αύτη έχει και τās σημειώσεις του Βουρδελώτου· ή δέ τελευταία του Στρασβούργου δέν έχει παρά όλίγας τινάς σημειώσεις του έκδόσαντος Mitscherlich, άθλιεστέρας παρά εκείνας του Βουρδελώτου. Παρά ταύτας έδανείσθην τήν έν Βασιλείχ έκδοσιν, τήν Κατάπρωτην, μέ τās διαφόρους αναγνώσεις σημειωμένας από τήν χείρα του Άμυότου, περι τής όποιās σέ έγραψα, τήν δευτέραν του Κομελίνου, και τήν τρίτην του Βουρδελώτου. Έχω, καθώς βλέπεις,

πέντε ἐκδόσεις, ἡ ἡμετέρα θέλει εἶσθαι ἡ ἕκτη· ἔχω δὲ καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀμυότου· θέλω ἀγοράσει καὶ τὴν πρὸ μικροῦ νέαν γαλλικὴν μετάφρασιν, διὰ νὰ τὴν ἐξετάζω κἄν που καὶ κἄν που, ὅταν συνθέτω τὰς σημειώσεις μου· ὁ νέος μεταφραστὴς, ὅστις ἐπιγράφει τὴν μετάφρασίν του *Traduction exacte*, μετέφρασε τὴν ἐπιγραφὴν, Αἰθιοπικὰ, *Les Ethiopiennes*· ἤγουν Αἰθιοπισσῶν· τὰ δὲ « Σμαράγδεια μέταλλα » *Les mines de Diamans*. Ἐνδεχόμενον νὰ συνέλαβες φόβον περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡλιοδώρου, ἀφ' ὅσα σέ εἶπα περὶ τοῦ Λόγγου, « ὅτι δηλαδὴ μὴν ἔχων καιρὸν, δὲν ἠθέλησα μῆτε » νὰ γενῶ μῆτε νὰ ὀνομασθῶ ἐκδότης· ἀλλ' ἔθεώρησα » μόνον τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια ἐν παρέργῳ »· ἀλλὰ « θάρρει καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθὸν » καθὼς λέγει ὁ Ἡλιοδωρος, ὁ Λόγγος ἦτον Λόγγος, μῆτε χρεῖαν εἶχον καμμίαν νὰ χάνω τὸν καιρὸν μου δι' ἄλλους· ὁ δὲ Ἡλιοδωρος ἐπιφέρει τὸ ὄνομά σου καὶ τὸ ὄνομά μου· ὅθεν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἢρ᾽ *μπελασί*· σέ βεβαιώνω, ὅτι μ' ὄλον ὅτι ἦτον πεντάκις ἐκδομένος, ἡ ἡμετέρα ἐκδοσις θέλει κριθῆ ἀπὸ κριτὰς ἀδεκάστους, ἂν ὄχι ἀκριβεστάτη, ἀσυγκρίτως ὑπερτέρα τῶν πρὸ αὐτῆς· ὅταν τὴν ἰδῆς θέλεις πληροφορηθῆ ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Ἡλιοδώρου ἦτον μέχρι τοῦ νῦν μία ἀληθὴς Αὐγείου κόπρος· δὲν τολμῶ νὰ εἰπῶ ὅτι τὴν ἐκαθάρισα εἰς τὸ παντελές· ἀλλὰ τὴν ἐκαθάρισα τόσον, ὥστε πολλὰ ὀλίγα μένουσι διὰ τοὺς ἐπελευσομένους ἐκδότας. Ἄν τὸν πωλήσης ἐγγήγορα καὶ κάμωμεν δευτέραν ἐκδοσιν, πρέπει νὰ τὴν κάμωμεν πολυτελεστέραν, ἤγουν μὲ μερικὰς χαλκογραφίας. Ἰκανὴ εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου μωρολογία.

Φοβοῦμαι μὴν ἠπατήθης περὶ τοῦ Βογδάνου· ἐκεῖνος

περί τοῦ ὁποίου σ' ἔγραφον, δὲν εἶναι ὁ καὶ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ὄνομα Βογδάνος, ἀλλ' ὁ δυστυχῆς Πέτρος Σταμάτη τὸν ὁποῖον ὠνόμασα Βογδάνον, ὡς ἐλθόντα ἀπὸ τὴν Βογδανίαν, μὴν ἠξεύρων τὴν πατρίδα του.

Ὁ Χρυσολωρᾶς μὴτ' ἐκκλησιαστικὸς ἦτον, μῆτε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἤκμασεν. Αὐτὸς ἀπέθανεν εἰς τὴν Κωνσταντίαν κατὰ τὸ 1415 ἔτος· ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ Οἰκουμενικὴ (καθὼς τὴν ὀνομάζουσι) σύνοδος συνεκροτήθη κατὰ τὸ 1414 κατὰ τῶν αἱρέσεων τοῦ Βικλέφου (Wiclef) καὶ Ἰωάννου Οὔσιου (Jean Hus), καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ πῦρ ζῶντας τὸν Οὔσιον τοῦτον καὶ τὸν μαθητὴν του τὸν Ἱερώνυμον τὸν ἐκ Πράγας· μία ἀπὸ τὰς φρικώδεις αἱρέσεις τῶν ἀνδρῶν τούτων ἦτον καὶ αὕτη : « Οἱ πιστοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὸν Πάππαν καὶ τοὺς περὶ τὸν Πάππαν παρὰ μετὰ λόγου· ὅταν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἀφορίζωσι καὶ ἐξεκκλησιαζῶσιν ἀλόγως, ὁ ἀφοριζόμενος ἢ ἐξεκκλησιαζόμενος πρέπει νὰ ἦναι ἡσυχος καὶ ἀμέριμος »· ὑπέμειναν, ὡς λέγει ἡ ἱστορία, καὶ οἱ δύο τὸν θάνατον μὲ ἥρωϊκὴν μεγαλοψυχίαν. Ὁ θάνατος τοῦ Οὔσιου ἐπροξένησε μετ' ὀλίγον εἰς ὅλην τὴν Βοημίαν φοβερὰν αἱματοχυσίαν· διότι οἱ ὀπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τὰς 40 χιλιάδας περιήρχοντο φονεύοντες δι' ἐκδίκησιν τοὺς ἀντίφρονας καὶ μάλιστα τοὺς Παπικούς ἱερεῖς.

Ὁ Αἰνεῖας Σύλβιος ὁ τὸ ἐπιτάφιον τοῦ Χρυσολωρᾶ γράψας ἔγινεν ἔπειτα Πάππας, μετονομασθεὶς Πίος δευτέρως· αὐτὸς ἐπιθυμῶν νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, γέρων ἤδη, ἠθέλησε μὲ τὸ παράδειγμά του νὰ διεγείρῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης. Ἐτοίμασε λοιπὸν στόλον, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸν

Ἄγκωνα, διὰ τὴν περάσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀσίαν· ἀλλ' ἐκεῖ ἀπέθανε κατὰ τὸ 1864. Ὁ Ἐμμανουήλ Χρυσολωρᾶς εἶναι σχεδὸν ὁ πρῶτος Γραικὸς ὅστις ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν συνωδευμένος ἀπὸ τὸν Δημήτριον τὸν Κυδώνιον αὐτὸς ἔφερε τὰ πρῶτα φῶτα, καὶ ἔκαμε πολλοὺς μαθητὰς ἀξιολόγους ἄνδρας· μετ' αὐτὸν ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὁ Ἀνεψιὸς του Ἰωάννης ὁ Χρυσολωρᾶς, τοῦ ὁποίου τὴν θυγατέρα ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ Φίλελος, ὅταν ὑπῆγεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν πρώτην φορὰν, σταλμένος ἀπὸ τὸν Κοσμᾶν Μέδικον εἰς ἀναζήτησιν καὶ συνάθροισιν Ἑλληνικῶν βιβλίων.

Ἄληθές εἶναι τὸ περὶ τῶν δώρων, τὰ ὅποια ἐπεμψεν ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως πρὸς τὸν ἡμέτερον Ὑπατον· μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἕξ χειρόγραφα, τὰ ὅποια ἀκόμη δὲν ἐξετυλίχθησαν· διότι ἔκριναν εὐλογον νὰ φέρωσιν ἀπὸ τὴν Νεάπολιν ἓνα ἀπ' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐξετύλιξαν, καὶ ἀκολούθως εἶναι ἔμπειρότεροι παρ' ἡμᾶς. Τὸν προσμεινόμενον λοιπὸν ὡς τὸν Μεσσιάν· περὶ τῶν διαφόρων ἀγγείων (vases) καὶ ὑδριῶν (urnes) δὲν ἐξεύρω μήτε πόσα μήτε ὅποια εἶναι νὰ σὲ εἰπῶ. Εἶθε τὸ ὄνειρον σου νὰ γένη ὕπαρ ! λέγω περὶ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφεῶν.

Ἐκαμες καλὰ νὰ μὲ λαλήσῃς περὶ τοῦ Lavater· ἐλεγχοίς ὁ βιβλιοπώλης παρ' ἐμοῦ διὰ τὴν ἀκρίθειαν τῆς τιμῆς ἀλλὰ δὲν στοχάζεσαι, μὲ λέγει, ὅτι εἶναι τέσσαρες τόμοι ; . . . πῶς τέσσαρες ! ἐπειδὴ ἐπέμψαμεν τρεῖς διότι τοῦ τετάρτου ὁ τύπος δὲν ἐτελειώσεν ἀκόμη, ἐμπεριέχεται ὁμως εἰς τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἀνάγκη ἦτον νὰ καταβάλω ὀλόκληρον καὶ πῶς δὲν τὸ ἐσημείωσες εἰς τὸν λογαριασμόν ; διότι σὲ τὸ εἶπα ἐκ στόματος.

Ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ μὲ τὸ εἶπε, καὶ νὰ ἐξηλείφθη πάραυτα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν μου ἀπὸ μυρίας ἄλλας καὶ ἀσχολίας καὶ ἀνίας· πιθανώτερον ὁμως μὲ φαίνεται νὰ τὸ ἐλησμονήσεν αὐτός, ἐπειδὴ εὐρίσκετο εἰς μίαν κριτικωτάτην ἐποχὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρεωκόπησαν ἐν ταύτῳ δώδεκα ἢ δεκαπέντε βιβλιοπῶλαι, καὶ αὐτὸς κλονούμενος ἐκινδύνευσε μάλιστα εἰς ταύτην τὴν περίστασιν· ἀλλ' εὐρέθη παρ' ἐλπίδας διὰ καλὴν του τύχην ἕνας πλούταξ καὶ τὸν ὑπεστήριξε τόσον ὥστε ἐλπίζει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀκυμαντοτέραν διαγωγὴν καὶ ἐμπορίαν. (Εἶθε νὰ εὐρίσκετό τις νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ ἐμὲ ἀπὸ τὸν συνεργάτην μου! ἐπειδὴ μὲ ὄλους ἡμῶν τοὺς κόπους κινδυνεύομεν χρεωκοπίαν τιμῆς καὶ ὄχι ἀργυρίων)· ὁ ῥηθεὶς βιβλιοπῶλης μὲ εἶπε, ὅτι ὁ στιχωτῆς του ἐφύλαξε τὰ μέτρα τοῦ στιχώματος διὰ τὸν τέταρτον τόμον τοῦ Lavater, διὰ νὰ ἦναι ἰσόμετρος μὲ τοὺς προπεμφθέντας.

Ὁ Lefort μ' ἐπλήρωσε τοὺς 5 Βεκκαρίας πρὸς 3.10 ἐπώλησα κ' ἐγὼ ἕνα ἐκ χειρὸς εἰς βιβλιοπώλην τινὰ 3.10 ὅθεν ἐπέρασα εἰς τοῦ λογαριασμοῦ σου τὸ κτητικὸν μέρος 21· ὁμως ὁ Lefort εἰς τὸ ἐξῆς δὲν πληρώνει πλὴν πρὸς 3.5 δὲν ἤθελα νὰ τὸν δώσω ἄλλους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐμπορεῖ νὰ τοὺς πωλήσῃ ἐν ὅσῳ εὐρίσκονται ἀκόμη ὀλίγοι γραικοὶ ἐδῶ, ἠναγκάσθην νὰ τὸν δώσω ἀκόμη ἕξ καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῶν 3.5 καὶ ἐπῆρα γράμμα παρ' αὐτοῦ.

Ἦθελα νὰ κρατήσω τὴν παροῦσαν, ἕως νὰ λάβω ἐπιστολὴν σου ἀπὸ Βιέννης· ἀλλὰ βλέπων ὅτι τὰ πρᾶγμα ὑπάγει εἰς μᾶκρος σὲ τὴν πέμπω διὰ τῶν Φρονίμων πρὸς τοὺς ὁποίους πλήρωσον τὸ ταχυδρομικόν. Ἄν ποτε νὰ μὴ χαθῇ. Ἀπόκρισιν ταχινὴν νὰ ζήσης! Ὑγίαινε.

13 Ὀκτωβρίου 1803.

Ἔχασα, φίλε μου Ἀλέξανδρε, καὶ τὸ δικαίωμα νὰ σὲ ἐλέγξω διὰ τὴν μακράν σου σιωπὴν ἐπειδὴ ἐγὼ πρῶτος σὲ ἔδωκα τὸ παράδειγμα, ἀγκαλὰ δὲν ἔπρεπε μῆτε σὺ νὰ γίνεσαι μιμητὴς τῶν κακῶν. Ἐξω ἀπὸ τὰς ἀσχολίας τὰς ὁποίας ἐξεύρεις καλῶτατα (εἶθε καὶ ἡ σιωπὴ σου νὰ μὴν ἔχῃ ἄλλην αἰτίαν παρ' ἀσχολίας!) ἤμην, φίλε μου, πρὸς τὰ τέλη τοῦ θέρους πολλὰ κακὰ, ὅχι δηλαδὴ ἀσθενὴς περισσότερο ἀφ' ὅ,τι εἶμαι καθ' ἑξίν, ἀλλ' ἠσθάνομην εἰς διάστημα πολλῶν ἐβδομάδων μίαν ψυχικὴν ἀηδίαν, τὴν ὁποίαν νὰ σὲ περιγράψω δὲν εἶναι εὐκόλον· διότι μ' ὄλον ὅτι ἦσαν τινὲς αἰτίαι τῆς τοιαύτης ἀηδίας, δὲν ἦσαν ὁμῶς ἀνάλογοι μὲ τὴν δυσθυμίαν τῆς ψυχῆς μου. Ὀλίγαι ἡμέραι εἶναι ἀφ' οὗ αἰσθάνομαι καλλιώτερον καὶ πρῶτην λαμβάνω τὴν ἐπιστολὴν σου εἰς χεῖρας, φοβούμενος μὴ μὲ καταλάβῃ πάλιν ἡ δυσθυμία. Ἀρχομαι λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἀναγκαιότερα, διὰ νὰ προφθάσω κἂν νὰ δώσω τὴν ἐπιστολὴν σήμερον εἰς τὴν πόσταν.

Κατευοδῶθης τέλος πάντων εἰς τὴν Βιένναν, ὅπου σὲ εὐχομαι περισσοτέραν εὐαρέστησιν καὶ ὠφέλειαν παρ' ὅσον ἐδοκίμασας εἰς τὴν μέχρι τοῦδέ σου πλάνην. Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ γράψῃς ἂν ἀπεφάσισας νὰ στερεωθῆς αὐτοῦ, ἢ ἂν ἔχῃς σκοπὸν νὰ ὑπάγῃς περαιτέρω. Ὅσα μὲ λέγεις περὶ τῶν ὁμογενῶν τῶν αὐτοῦ μὲ ἐλύπησαν, ἀλλὰ δὲν μ' ἐξέπληξαν· τοιαῦτα καὶ ἀπαράλλακτα οἶα καὶ τὰ ἐνταῦθα. Τὴν κατάρατον δεισιδαιμονίαν, φίλε μου, εἰς τὴν παροῦ-

σαν κατάστασιν τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, τὴν στοχάζομαι διὰ τοὺς ἀπαιδεύτους ὡς χαλινόν, ὁ ὁποῖος δὲν ὠφελεῖ τίποτε τοὺς χαλινωμένους, ἀλλὰ δίδει μικρὰν ἀναψυχὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν ἀνηλεῶς σπαράττεσθαι καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰ ἀπαιδευτα θηρία, ἃν ἔτρεχαν ἀχαλίνωτα. Ἐκ δυστυχίας ὁ χαλινὸς τῶν νόμων δὲν εἶναι ἱκανός, φίλε μου, ἃς ἦσαι βέβαιος, καὶ τοιαύτη ἦτον ἡ περὶ τούτου γνώμη τῶν παλαιῶν φιλοσόφων. Ἐχομεν ἐδῶ τινὰς ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, τῶν ὁποίων τὰ ἄθλα εἶναι πολυδιήγητα, ἀφ' οὗ ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν δεισιδαιμονίαν. Συμπεραίνω λοιπὸν τοῦτο· ἡ δεισιδαιμονία εἶναι καὶ αὐτὴ ἓν εἶδος προλήψεως· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος καὶ τὸ νὰ στοχάζεται τις ὡς ἀδιάφορον τὸ νὰ πράττη ὅσα ῥητῶς οἱ νόμοι δὲν ἐμποδίζουν, ἢ καὶ αὐτὰ τὰ ἐμποδιζόμενα, ἃν ἔχη τὸν τρόπον ἢ νὰ κατασιγάσῃ ἢ νὰ ἀπατήσῃ τοὺς νόμους εἶναι καὶ τοῦτο πρόληψις. Ὅθεν δύο κακῶν προκειμένων, πρέπει μὲ φαίνεται νὰ μὴ μετακινή τις τὴν δεισιδαιμονίαν ἀπὸ τῶν ἀπαιδευτῶν τὰς κεφαλὰς, ὅταν δὲν ἦναι πλέον εἰς ἡλικίαν δεκτικὴν φρονιμωτέρας παιδείας. Σὲ βεβαιώνω, φίλε μου, ὅτι γνωρίζω ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἤλθον τὴν ἀρχὴν, ἦσαν ἀνεκτότεροι, καὶ τῶρα ὁμοῦ μὲ τὴν καταφρόνησιν τῆς θρησκείας κατεφρόνησαν καὶ τὴν ἐντροπὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλην λοιπὸν θεραπείαν δὲν εὐρίσκω παρὰ νὰ ἀφίνη τις τὴν δεισιδαιμονίαν εἰς τοὺς ἡλικιωμένους, καὶ νὰ καταγίνεται ὅλως διόλου εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῶν νέων· αὐτοὺς μόνους εἶναι ἐλπίς νὰ κάμῃ τις καὶ ἀδεισιδαιμόνας καὶ τιμίους ἀνθρώπους. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλοτε πάλιν.

Ἡ γεωγραφία τοῦ Gutrie εἶναι ἕτοιμος· ἀλλ' ἐπειδὴ

διὰ τὸ νὰ ἦναι μικρὸς ὁ ὄγκος δὲν ἐμπορῇ νὰ σταλθῇ εἰς Στρασβουργον πλὴν διὰ τῆς Διλιγέτζας, ἡ δὲ Διλιγέτζα μὲ εἶπε ὅτι εἶναι πολυδάπανος, ἕκαμα ἐκ τῆς κεφαλῆς μου (καὶ εἶθε νὰ μὴν ἕκαμα κακά!) νὰ σὲ πεμφθῇ ἀμέσως αὐτοῦ εἰς μίαν ἄλλην μεγάλην κασσέλαν βιβλίων, τὴν ὁποίαν πέμπει ὁ Fuchs πρὸς τὸν αὐτοῦ βιβλιοπώλην (μετὰ 5 ἢ 6 ἡμέρας ὡς μὲ εἶπε) Ch. Schaumbourg et comp^{ie}. Θέλεις λοιπὸν ἐξετάσει περὶ αὐτοῦ, διὰ νὰ τὸν ζητήσης τὸ πακέτον σου, τὸ ὁποῖον αὐτόθεν ἔχεις τὴν εὐκολίαν νὰ τὸ πέμψης εἰς Τεργέστιον. Ὡρα τῆ ὥρα, ὡς μὲ εἶπε, προσμένεται καὶ ὁ Λαβατέρ· ὅθεν εἶπέ με καὶ περὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις νὰ τὸν κατευθύνω· τοιαῦτα μικρὰ πράγματα εἰς τὴν ἁμαξαν λεγομένην Roulier κινδυνεύουν νὰ χαθῶσι· τὸν λογαριασμὸν τοῦ Guttrie δὲν μὲ ἔδωκεν ἀκόμη· περὶ τοῦ Pinkerton δὲν ἐξεύρω ἂν ἐτελειώθη· τώρα ὁμως ἀναγγέλουσι μίαν νέαν γεωγραφίαν τοῦ Mentille εἰς 15 τόμους, ἂν δὲν λανθάνωμαι, χωρὶς τὸν Ἀτλαντα ἐπιγράφεται *Φυσική, Ἱστορικὴ καὶ Πολιτικὴ*.

Ἐγέλασα, διὰ τὸν φόβον, τὸν ὁποῖον συνέλαβες περὶ τῆς μνήμης τοῦ ὀνόματός σου εἰς τὸν Ἡλιόδωρον. Μῆτε σὺ φίλε μου ἔχεις ἀκοήν, μῆτε κάλαμον ἐγὼ ἐπιτήδειον εἰς προσφωνήσεις· ἐγὼ μάλιστα εἶμαι τόσον ἡλίθιος καὶ *μπουνταλάς* (συγχώρησόν με τὴν βάρβαρον λέξιν), ὥστε καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ ἀναμφίβολα προτερήματα τῶν φίλων μου, ἐντρέπομαι νὰ τὰ εἶπω πρὸς αὐτούς. Ἡ προδιόικησίς μου εἶναι ὀλίγον μακρὰ· καιρὸν δὲν ἔχω νὰ τὴν διατάξω, ὡς θέλω· ἐπενόησα λοιπὸν νὰ τὴν γράψω εἰς εἶδος ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Βασιλείου· ἡ μέθοδος αὕτη τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθησαν καὶ ἄλλοι ἐκδόται Εὐρωπαῖοι, καὶ πρὸ μικροῦ ὁ Schneider εἰς τὴν ἐκ-

δοσιν τῶν Ἀργοναυτικῶν, τῶν ὁποίων μ' ἔπεμψεν ἔν ἀντίτυπον, ἡ μέθοδος αὐτῆ λέγω τῆς ἐπιστολῆς εἶναι μάλιστα εὐχρηστος διὰ τοῦτο, ὅτι ἐλευθερώνει τὸν γράφοντα ἀπὸ τὴν ἀκριβεστάτην διάθεσιν καὶ τάξιν τῶν λεγομένων· καὶ εἶναι πάντοτε ἄμεμπτος, εἰάν μόνον δὲν φλυαρῆ ὁ γράφων. Τὸ κείμενον τοῦ Ἡλιοδώρου ἐτελέσθη· ἔμειναν αἱ σημειώσεις καὶ ἡ μακρὰ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα ἐλπίζω νὰ πέμψω πρὸς τὸν τυπογράφον. Αἱ σημειώσεις μου ἔφθασαν ἤδη εἰς τὸ ἡμισυ τοῦ κειμένου, ὅταν κάμω τὰ δύο τρίτα, τὰς δίδω καὶ αὐτὰς μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἐν ὅσῳ τυπώνονται, τελειώνω καὶ τὸ λοιπὸν τριτημόριον· περὶ δὲ ἀργυρίων, ἐμπορεῖς νὰ μὲ πέμψης ἕως χιλίας λίτρας γαλλικὰς πρὸς τὰ τέλη τοῦ παρόντος ἔτους 1803 καὶ πάλιν βλέπομεν.

Ἐγὼ, φίλε μου, μάλιστα ἤρπασα ὡς εὖρημα τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ὀνόματός σου, διὰ νὰ ἰδῆ καὶ νὰ διδαχθῆ ὁ φίλος (ἐξεύρεις τίνα λέγω) πῶς γίνονται αἱ προσφωνήσεις ἀπὸ ἐλεύθερον πρὸς ἐλεύθερον ἄνθρωπον.

Προσφωνήσεις περὶ σὲ κατὰ τὰς συνήθεις προσφωνήσεις ἤθελεν εἶσθαι δείγμα ἀναντίρρητον ὅτι δὲν σὲ ἀγαπῶ, καὶ τὸ χειρότερον ὅτι μῆτε σὲ τιμῶ. Διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐνοχλήσεις ἔκρινα εὐλογον πρὸ ὀλίγων μηνῶν νὰ τὸν γράψω, ὅτι καταγίνομαι εἰς ἕκδοσιν ἐνὸς βιβλίου μὲ δαπάνην ἰδικήν σου· καὶ ὅ,τι ἐγὼ ἐνόμιζον θεραπείαν, ἐξῆψε περισσότερον τὸν πυρετόν. Ἐρώτησις μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου. *Τὸ βιβλίον εἶναι αὐτό;* ἀπόκρισις *Ἑλληνικόν*· ἄλλη ἐρώτησις μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου. «*Ἄν ἀγαπῶ νὰ γένη καὶ αὐ-*» τὸς κοινωνὸς τῆς δαπάνης;» ἀπόκρισις· «ὁ Ἀλέξαν-» δρος πρὶν ἀποδημήσῃ, μ' ἀφῆκεν ὅλην τὴν χρειαζομέ-

» νην δαπάνην· ὅθεν δὲν εἶμαι πλέον εἰς καιρὸν νὰ ἀλ-
 » λάξω τὴν διάθεσιν τῶν πραγμάτων»· ἐνταῦθα μικρὰ
 διάλειψις· ἔπειτα λαμβάνων ἀφορμὴν νὰ μὲ γράψῃ περὶ
 ἰδιαιτέρων ὑποθέσεων, παράκλησιν σφοδρὰν νὰ κάμω τί-
 ποτε διὰ δαπάνης των· τὸν ἀπεκρίθη ὅτι μὲ εἶναι ἀδύ-
 νατον νὰ ἐπιχειρισθῶ ἄλλο τι πρὶν τελειώσω τὸ προκεί-
 μενον, καὶ τὸν ἔλεγα τὰς ἀσχολίας μου, καθὼς εἶναι ἡ
 ἀλήθεια, τὰς σωματικὰς μου ἀσθενείας, καὶ τὴν ἀνάγκην
 εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι, μὴ ἔχων γραμματικόν, νὰ αὐ-
 τουργῶ πολλάκις καὶ τοὺς πίνακας, καὶ τὰς διορθώσεις
 τῶν τυπογραφικῶν φύλλων, καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα, τὰ
 ὅποια ἓνας μετρίως εἰδήσεως νεανίσκος ἐδύνατο νὰ κάμνη
 ἴσως καλλιώτερον παρ' ἐμέ. τί εἶναι καλὸν νὰ μ' ἀπο-
 κριθῆ; νὰ φροντίσω ἐξ ἀποφάσεως νὰ εὕρω σεκρετάριον,
 καὶ αὐτὸς εἶναι ἔτοιμος νὰ πληρώνη τὸν ἐτήσιον αὐτοῦ
 μισθόν, ὡσὰν νὰ ἦτον πρᾶγμα εὐκόλον νὰ εὕρω σεκρετά-
 ριον ὅστις νὰ ἐξεύρη τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τοιαῦτα
 καὶ παρόμοια, φίλε μου, τρέχουσι μεταξὺ ἡμῶν, τὰ ὅποια
 σὲ γράφω, διότι μὲ ἐφάνησαν ὀλίγον κωμικά· μ' ὄλον
 τοῦτο δὲν θέλω νὰ γένωσι καὶ θεατρικά· ὁ ζῆλος ὑπὲρ
 τοῦ γένους εἶναι ἐπαινετός, καὶ εἶθε νὰ ἦσαν πολλοὶ τοι-
 οῦτοι μὲ τὸ βαλάντιον εἰς τὰς χεῖρας νὰ παρακινουσι καὶ
 νὰ προοδεύωσι τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν βιβλίων.

Ἔδωκα φίλε, τὸν Πέτρον Σταμάτην τὴν συμβουλήν
 περὶ τῶν ἀργυρίων του, ἀλλὰ τὴν ἔλαβε μὲ ἀδιαφορίαν,
 ἀναπαυόμενος εἰς τὸ χρεωστικὸν γράμμα ὑπογραμμένον
 ἀπὸ τὸν ὀφειλέτην καὶ ἀπὸ τοῦ ὀφειλέτου τὴν γυναῖκα·
 στοχάζεσαι καλὰ ὅτι ἀφοῦ ἤκουσα τοιαύτην ἀσφάλειαν
 ἰσοδύναμον σχεδὸν μὲ τὸν Πάγκον, δὲν ἐτόλμησα πλέον
 νὰ τοῦ εἰπῶ περισσότερα.

Ἡ Ἰταλικὴ μετάφρασις τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐὰν δὲν ᾖναι εἰς τὸν δρόμον, δὲν χρειάζεται πλέον.

Εἶναι ὁ Ταβερνιέρος, ὅστις λέγει ὅτι οἱ παλαιοὶ δὲν ἐγνώριζον τὰ ἀληθινὰ Σμυράγδια.

Εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀναγινώσκω ὅτι ἕνας Γραικὸς ἐχρεώκοπησεν εἰς Πετροῦπολιν ὑπὲρ τὸ μιλλιούνιον· τὸν ἐξεύρεις, μὴν εἶναι ὁ ταλαίπωρος Ζωσιμᾶς; εἰπέ μὲ το παρακαλῶ τὸ στοχάζομαι ὡς δυστυχίαν τοῦ γένους.

Υἱάτινε.

Εἰπέ με, ἐὰν ἐνθυμῆσαι, εἰς ποῖον μέρος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι τὸ *χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός*;

La Saone εἶναι Ἄραρ κατὰ τὸν Στράβωνα.

Γράφε με καὶ μὴ μὲ λέγῃς ἔξοδα γραφῶν, ὅτι μὲ φέρετε εἰς ἀγανάκτησιν.

Δὸς τὴν ἐγκεκλεισμένην πρὸς τὸν Ζηνόβιον.

23.

27 Νοεμβρίου 1803.

Φίλιππε Ἀλέξανδρε,

Ἔχω τρεῖς ἐπιστολάς σου γεγραμμένας 26 καὶ 29 Ὀκτωβρίου καὶ 4 Νοεμβρίου· ἀλλ' ἦτον ἀδύνατον νὰ σὲ ἀποκριθῶ γρηγορώτερον· ἔξω ἀπὸ τὰς γνωστὰς πολλὰς ἀσχολίας μου, ἔλαβον κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐπιστολάς ἀπὸ Σμύρνης, πρὸς τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω διεξοδικῶς καὶ ταχέως· θέλω σὲ εἰπῆ μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἐπιστολῶν τούτων· πρόσθε εἰς ταῦτα ὅτι... ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Καλῶς ἔκρινας ὅτι εἶναι κομπῶδες τὸ συνταγματικόν τοῦ Κ. καὶ ἄριστα ἐνόησας τὸ ἀκατάλληλον τῆς ἀναμνήσεως τῶν συγγραφέων ἀπὸ τὸν Σαμουήλ, Κριτίαν καὶ Καρατζᾶν· αὐτὰ βέβαια ῥέπουσιν εἰς τὸ ἐλληνικώτερον· ἀλλ' ἢ πλέον ἐκδηλὸς ἀκαταλληλία εἶναι ὅτι δὲν μᾶς ἔφερον ἀπὸ ἕκαστον ἀπ' αὐτὰ περικοπὴν τοῦλάχιστον δύο ἢ τριῶν σελίδων, εἰς τρόπον ὥστε προσφυστάτα ἤθελε παρομοιάσει τις τὸ σύνταγμα μὲ συνηγορικὸν λόγον γυμνὸν ἀπὸ ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας (*un plaidoyer sans pièces justificatives*)· ἀλλ' αὐτὰ δὲν εἶχε τρόπον νὰ τὰ δείξῃ· ἔπρεπε κἂν νὰ ἀντιγράψῃ τὰς πρώτας δύο σελίδας τοῦ Μηνιάτη, τὸν ὁποῖον ἐβάπτισε κλασικὸν συγγραφέα τῆς ἐτι ἀνυπάρκτου γλώσσης. Εἰς ταύτας τὰς σελίδας ἤθελεν ἀνακαλύψῃ εἰς τῶν ἄλλοεθνῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν γύμνωσιν, τίνος νὰ εἶπω δὲν ἐξεύρω, τῆς μητρικῆς γλώσσης, ἢ τοῦ ἀμαθοῦς τῆς γλώσσης Μηνιάτη· τὸ πῶς ἀντὶ τοῦ ὅτι καὶ τὸ διατί, ἀντὶ τοῦ διότι, καὶ τὸ ταῖς ἀντὶ τοῦ τὰς καὶ ἄλλους τοιούτους ἀναριθμοὺς κομψοὺς καὶ τερπνοὺς εἰς τὴν ἀκοήν τοῦ Κ. ἀττικισμοὺς, καὶ ἐπὶ πᾶσι τὸ εὐφραδέστατον μὰ ἀντὶ τοῦ ἀλλά. Τὸν ὀρισμὸν, φίλε μου, τῆς γλώσσης, νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀλήθειαν δὲν τὸν ἐκτάλαβα· ἴσως αἱ ἀσχολίαι μου δὲν μ' ἐσυγχώρησαν νὰ δώσω εἰς αὐτὸν τὴν ἀναγκαίαν προσοχήν· περὶ τοῦ ἴνα ἢ νὰ θαυμάζω (ἴσως ἐλησμόνησα ἐγὼ) ὅτι δὲν ἐνθυμήθης τὸν ὀμηρικὸν στίχον σημειωμένον εἰς τὰ σχέδιά μου. (Ὅδυσσ. Γ', 327).

Λίσσεται: δέ μιν αὐτὸν ἵνα νημερτῆς εἴπῃ·

Νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν.

Πολλὰ περισσότερα εἶναι τὰ παραδείγματα τοῦ ὄφρα καὶ τοῦ ὡς, ὀπόταν δηλονότι ἔχωσι τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ ἴνα.

Ὅστις εἶχε σκοπὸν νὰ γράψῃ τοιοῦτον σύγγραμμα, ἀντὶ νὰ πολεμῇ τὸν πρὸ τριάκοντα χρόνων θανόντα Ἀκαδημαϊκόν, τοῦ ὁποίου ἡ γνώμη περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης ἰσοδυναμεῖ σχεδὸν μὲ τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἤθελα δώσει ἐγὼ περὶ τῆς τῶν Κινέζων γλώσσης καὶ ἐπομένως δὲν ἔκαμεν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν περὶ ταύτης ὑπόληψιν τῶν Εὐρωπαίων, ἀντὶ λέγω νὰ σκιαμαχῇ μὲ τοὺς νεκροὺς καὶ τὰς νεκρὰς γνώμας, ἔπρεπεν ἀφορμῆς δοθείσης περὶ τοῦ νὰ, νὰ καταριθμῆσῃ τὰς λοιπὰς αὐτοῦ σημασίας, τῶν ὁποίων ἤθελα ἐκθέσει ἐνταῦθα τὴν ποικίλην καὶ περιέργον χρῆσιν ἃν εἶχα τὸν καιρὸν.

Τόσον ἐξαίρετον κλίσει ἔχει ὁ φίλος εἰς τὰ νεκρά, ὥστε ἀνέκτησε καὶ τὴν ἀπρηχαιωμένην δόξαν τῶν γραμματικῶν περὶ τῶν διαλέκτων τῆς ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ τοῦτο κατέναντι τῶν Εὐρωπαίων, διὰ νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτοὺς ὅτι εἴμεθα ἔτι προσκολλημένοι εἰς τὰς παλαιὰς μωρίας ὑπόθεσις τὸν Κορνήλιον, τὸν Ρακίανον ἢ τὸν Βολταίρον, ὅτι ἀντὶ νὰ γράψωσιν ὡς ἔγραψαν, μετεχειρίζοντο τὰς διαφοροὺς τῆς Γαλλίας διαλέκτους ὑπόθεσις τὰ ποιήματά των σύγκραμα τῆς Προβιγκιανῆς, τῆς Ὀκιτανικῆς, τῆς Λεμοβικίου, καὶ ἄλλων γαλλικῶν διαλέκτων, καὶ θέλεις καταλάβει, ἃν ἦτον τρόπος νὰ ἀποκτήσωσι τοσαύτην εὐκλειαν καὶ δόξαν. Τοιαύτην μεθυσμένην μίξιν τῶν ἀμικτων βέβαια ὄχι Ὅμηρος, ἀλλὰ μὴτ' ὁ φιλοπότης Ἀνακρέων δὲν ἤθελεν ἐπιχειρήσῃ ποτὲ νὰ κάμῃ φυσικὰ ὁ Ὅμηρος ἔπρεπε νὰ γράψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὁποίαν ἐλάλουν οἱ τότε Ἴωνες, διὰ νὰ καταλαμβάνεται ἀπ' αὐτοὺς ἡ γλῶσσα τότε ἦτον ἔτι ἐν τῷ γίγνεσθαι, καὶ σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται σήμερον ἡ Γραικικὴ ἔπρεπεν ἐπομένως νὰ ἔχῃ πολλὰς

ἀνωμαλίας· καὶ τοῦτο, φίλε μου, εἶναι τόσον βέβαιον, ὥστε ἀπὸ τὰ δύο ποιήματα τῆς Ὀδυσσεΐας καὶ τῆς Ἰλιάδος, μ' ὄλον ὅτι ἱκανῶς ἐκτεταμένα, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ συνθέσῃς γραμματικὴν· ταύτας τὰς ἀνωμαλίας μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης, ἐνόμισαν οἱ καλοὶ σου γραμματικοί, ὅτι ἦσαν λέξεις διαφόρων διαλέκτων· θέλεις, φίλε μου, νὰ τὸ πληροφορηθῆς ἀδιστακτικῶς· εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλώσσαν τοῦ *Λέγω ῥήματος* τὸ πληθυντικὸν σχηματίζεται..... *Λέγομεν, Λέμεν*

Λέγετε, Λέτε εἰς δύο τρόπους

Λέγουσιν Λέγουν Λέουν, Λέν, εἰς 4 τρόπους· καὶ μὴ μὲ εἰπῆς ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Βασιλεῖου καὶ ὁ Κοραῆς δὲν μεταχειρίζονται τοιαύτας βαρβάρους λέξεις (ἐγὼ δὲν ἀπέτολμησα ἀκόμη νὰ ἐξορίσω τὸ *Λέγουν*, ἐπειδὴ τὸ εὐρίσκω ἀναγκαῖον καμμίαν φορὰν εἰς ἀποφυγὴν τοῦ κόρου, μάλιστα ὅταν εἶναι συνδρομὴ πολλῶν καταλήξεων οὐσαι εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον). Ὑπόθεσις ποιητὴν ὅστις γράφει εἰς τὸν βάρβαρον τρόπον τῶν ὁμοιοκαταλήκτων στίχων· αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μεταχειρισθῆ καὶ τοὺς τέσσαρας τελευταίους τρόπους τοῦ τρίτου προσώπου, ὡς τὸν ὀδηγήσει τὸ ὁμοιοκατάληκτον ἢ τὸ μέτρον τῶν πεντεκαίδεκασυλλάβων στίχων· ἀλλὰ τί σέ λαλῶ γενικῶς καὶ δὲν σέ λέγω νὰ ἀναγνώσῃς τὸν Ἐρωτόκριτον, ἢ τὸν ποιητὴν τῆς Βοσπορομαχίας· εἰς αὐτοὺς θέλεις εὐρεῖ ἄλλας ἀναρίθμους ἀνωμαλίας, αἱ ὁποῖαι βέβαια δὲν εἶναι διαφόρων διαλέκτων, ἀλλὰ μᾶς καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου (εἰς τὸν πρῶτον, τῆς Κωνσταντινουπολιτικῆς, εἰς τὸν δεύτερον τῆς Κρητικῆς) διάφοροι σχηματισμοί· πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἔκαμεν ὁ Ὀμη-

ρος, τὸ ὅποσον δὲν ἐτόλμησαν νὰ κάμωσι μὴτ' ὁ Ἐρωτόκριτος μὴτ' ὁ ποιητὴς τῆς Βοσπορομαχίας ;

Ἀνέστησε καὶ ἄλλην, ἀποθανοῦσαν καὶ αὐτὴν πρὸ πολλοῦ, μωρίαν τῶν γραμματικῶν, τὴν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαλέκτων, εἰς τὰς ὁποίας ἀντιφατικῶς προσαριθμοῦσι καὶ τὴν ΚΟΙΝΗΝ, ἀλλὰ πότε καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐλαλήθη αὕτη ἡ κοινή ; ἂν ἐλαλήθη ἐξαιρέτως ἀπὸ ἓν ἑλληνικὸν ἔθνος, δὲν εἶναι κοινή· ἂν ἦναι κοινή, δὲν εἶναι ἄρα διάλεκτος· ἔχω καὶ περὶ ταύτης τῆς γνώμης πολλὰ νὰ εἰπῶ· ἀλλὰ, φίλε, γράφω ἐπιστολὴν καὶ ὄχι βιβλίον· ἀρκεῖ μόνον νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι καὶ τὸ περὶ τῆς μίξεως τῶν διαφόρων διαλέκτων εἰς τὴν Ὀμηρικὴν ποίησιν, καὶ τὸ περὶ τῆς κοινῆς ταύτης διαλέκτου (τὸ ὅποσον θέλει νὰ εἰπῆ περὶ τῆς ΚΟΙΝΗΣ ΜΗ ΚΟΙΝΗΣ) ὅλοι οἱ νῦν ἑλληνισταὶ φιλόλογοι, πλὴν ἂν ἐξαιρέσης μόνον τὸν Παρισινὸν προφέσσορα τὸν θαυμαστὴν τοῦ νέου Ὀμήρου, τὰ στοχάζονται ὡς ὄνειράτα τῶν γραμματικῶν.

Μὴ στοχασθῆς, φίλε μου, ὅτι ταῦτα λέγων κινοῦμαι ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν παρὰ ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν, συλλογιζόμενος ὅτι τοιαῦτα κομπῶδη καὶ ληρώδη συγγράμματα ἄλλο δὲν ἀποτελοῦν, παρὰ τὸ νὰ δίδωσιν εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς ψευδῆ ἔννοιαν, καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης καὶ τῶν λαλούντων αὐτὴν. Τοιοῦτον εἶναι καθ' ὑπόθεσιν τὸ *Loin que* τῶν Γάλλων, τὸ ὅποσον βεβαιοῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ μεταφρασθῆ εἰς τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν ἄλλως, παρὰ διὰ τοῦ γλαφυροῦ ἀττικισμοῦ *conté*· δὲν ἐξεύρω πῶς ἤθελαν τὸ μεταφράσει ὁ Σαμουήλ, ὁ Κριτίας, ὁ Καρατζᾶς καὶ ὁ Μηνιάτης, ἢ πῶς αὐτὸς τὸ μετέφρασεν εἰς τὸ περὶ *πλήθους κόσμων*· ἐγὼ ὁμως (καὶ περὶ τῆς βαρβαρωθείσης ἡμῶν γλώσσης δὲν βλάπτω πο-

σῶς τὴν μετριοφροσύνην ἐὰν εἶπω τὸ πολυθρύλλητον ἐκεῖνο ed io son pittore), τὸ ἐξέφρασα εἰς τὴν δεκάτην σελίδα τοῦ προοιμίου εἰς τὸν Βεκκαρίαν οὕτως: «Ὁ πλοῦτος χωρὶς παιδείαν καὶ ἀρετὴν τόσον εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὸ νὰ στολιζῆ τὸν ἔχοντα, ὥστε καὶ κάμνει φανερωτέραν αὐτοῦ τὴν γυμνότητα»· ἐδυνάμην ἀκόμη νὰ εἶπῶ «τόσον ἀπέχει ἀπὸ τό... ὥστε». Τόσον λοιπὸν ἀπέχει ἡ κοινὴ ἡμῶν γλῶσσα τοῦ νὰ ἦναι πτωχὴ κατὰ τοῦτο, ὥστε ἐκφράζει εἰς δύο τρόπους τὸ Γαλλικὸν Loin que, ἢ Loin de (Loin d'être pauvre, ἢ Loin qu'elle soit pauvre à cet egard, elle possède deux manières d'exprimer le *loin-que* des Français): ὅτι δὲ οἱ δύο τρόποι οὗτοι δὲν εἶναι Κινέζικοι, μάρτυς ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, χωρὶς τὴν ἀκριβεστάτην εἶδησιν τῆς ὁποίας, ὅστις καταγίνεται εἰς τὸ νὰ διορθώσῃ τὴν κοινήν, ἢ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν κανόνας, ἢ νὰ κρίνῃ καθ' ὅποιονδῆποτε ἄλλον τρόπον, περὶπατεῖ εἰς τὴν σκοτίαν καὶ δὲν ἐξεύρει μῆτε ποῦ ὑπάγει μῆτε τί κάμνει. Ἴδου λοιπὸν, φίλε μου, τί λέγει ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν ἐπιγραφόμενον Ἄρχίδαμος (τόμ. Β' σελ. 58 ἔκδ. τοῦ Auger): «Τοσοῦτον δ' ἀπέχω τοῦ ποιεῖν τι τῶν προσταττομένων, ὥστ' εἰ μηδὲν γίγνοιτο τούτων... οὐδ' ἂν οὕτω μεταγνοίην». Loin que je consente à rien faire de ce qu'on nous ordonne, je ne changerois point d'avis quand même nous serions frustrés de toutes nos esperances· ἴδου πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο παράδειγμα ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ἰσοκράτην εἰς τὸν ἐπιγρ. *Εὐαγόρου ἐγκώμιον*, (τόμ. ὁ. αὐτ. σελ. 282). «Τοσοῦτου δέω πλα-» σάμενος εἰπεῖν τι περὶ τῶν ἐκεῖνῳ πεπραγμένων, ὥστε » καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἀφήμι τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν ὀλί- » γοι τινὲς ἐπίστανται». Loin de flatter mon Heros

par le recit des actions imaginaires, je retranche des ses faits réels tous ceux qui ne sont connus que de peu de personnes.

Ἄλλὰ μὴ γὰρ εἶναι μόνα ταῦτα, τὰ ὅποια δείχνουσιν ὅτι ὁ φίλος ἔχει πολλὰς ψευδεῖς ἐννοίας καὶ τῆς νέας καὶ τῆς παλαιᾶς γλώσσης; διαίρει τὴν κοινὴν γλῶσσαν εἰς τόσας διαλέκτους χωρὶς ἀπόδειξιν ἄλλην παρὰ τὸ αὐτὸς ἔφα· ὁ Γρηγόριος ὁ Κορίνθου ἔγραψε περὶ διαλέκτων τῆς ἀρχαίας γλώσσης· ἀλλ' εἰπέ με διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ἐπίστευες τίποτε ἀφ' ὅσα λέγει ὁ Γρηγόριος (μ' ὄλον ὅτι ἦτο καὶ Πανιερώτατος) ἐὰν δὲν ἔφερε καὶ τὰς μαρτυρίας τοῦ Θουκυδίδου διὰ τὴν Ἀττικὴν, τοῦ Ἡροδότου διὰ τὴν Ἴωνικὴν κτλ. ὅτι εἶναι καὶ σήμερον διάλεκτοι, ὅστις ἀμφιβάλλει, ἅς ὑπάγη εἰς τὴν Χίον, ἢ εἰς τὴν Κρήτην· ἀλλὰ πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ ποῖον γεωγραφικὸν τρόπον περιορισμέναι, τοῦτο φίλε μου χρειάζεταιαι πολλῶν χρόνων περιήγησιν καὶ μελέτην, καὶ συνάθροισιν ἂν ὄχι διαφόρων συντάξεων (ἐπειδὴ συγγραφεῖς δὲν εἶναι) τοῦλάχιστον διαφόρων λέξεων ἰδιαζόντως λαλουμένων εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τόπον· ποῦ τὰ εἶδε; ποῦ τὰ ἔμαθε τὰ τοιαῦτα; πότ' ἔλαβε καιρὸν νὰ περιέλθῃ καὶ νὰ τὰ περιεργασθῇ, καὶ νὰ τὰ τοπογραφήσῃ τόσον ἀκριβῶς; ταῦτα, φίλε μου, εἶναι τερατολόγων ἀποφάνσεις τολμηραί, καὶ ψηφοπαίκτην (joueurs de gobelet) παίγνια.

Μὲ ἐρωτᾷς τί εἶπαν περὶ αὐτοῦ οἱ φιλόλογοι ἢ αἱ ἐφημερίδες; μὴτ' ἤκουσα μὴτ' ἀνέγνων ἀκόμη τίποτε· καὶ τίς εἶναι ἐδῶ, φίλε, ἱκανὸς νὰ κρίνῃ περὶ τῶν τοιούτων; ὀλίγον τι ἴσως ὁ διδάσκαλος τῆς κοινῆς· ἀλλ' εἶναι τόσον περίπλοκος καὶ πολύμητις, ὥστε δὲν ἤθελε μὲ φανῆ παρὰδοξον καὶ νὰ τὸν ἐπαινέσῃ, pour l'exciter à dire

encore davantage de ces belles choses· ἀπ' ἄλλον δὲν προσμένω νὰ φανῆ τίποτε νόστιμον, παρὰ ἀπὸ τὸν ἐπαι-
νέτην τοῦ Ὁμήρου, ὅστις διακρίνει τόσον εὐφρέστατα
τοὺς Ὁμήρους, φυσικὰ πρέπει νὰ κρίνῃ καὶ τοὺς Ἀρι-
στάρχους.

Ἀπὸ τὸ Ἀμστελδὰμ προσμένω τὰ τραγώματα τοῦ
Σαμουήλ· ἡ τύχη μου ἔκαμε νὰ εὐρεθῶσι (τίς ἤθελε τὸ
πιστεύσει;) εἰς τὴν Ὀλλανδίαν· δὲν ἔκαμνες κακὰ νὰ μὲ
ἀγοράσῃς τὸ περὶ πλήθους κόσμων· ἀπὸ τὸ Ἀριστάρ-
χειον σύγγραμμα, συμπεραίνω ὅτι πρέπει νὰ γέμῃ Γαλ-
λικισμούς.

Μόνος σου (πρὸς Διὸς φίλιου) ἐξευρε ὅσα σὲ γράφω,
καὶ ὅσα ποτὲ θέλω σὲ γράψῃ περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσ-
σης· ἐπειδὴ δὲν ἔχασα τὴν ἐλπίδα ἀκόμη νὰ γράψω καὶ
ἐγὼ καμμίαν ἡμέραν περὶ ταύτης, δίκαιον εἶναι νὰ μὴ
κοινωνῶ τὰς σημειώσεις μου (ἢ καλὰς ἢ ἐσφαλμένας) παρὰ
εἰς τοὺς πιστοὺς μου φίλους· εἴαν πρὸ τούτου λάβῃ τέ-
λος ἢ πολύμοχθος καὶ λυπηρὰ μου ζωὴ παρήγγειλα τὸν
Κλαυιέρον νὰ σὲ πέμψῃ ὅλα μου τὰ περὶ ταύτης σημειώ-
ματα· ἐνθυμοῦ νὰ τὰ ζητήσῃς ἀπ' αὐτόν, καὶ κάμετα,
ὅ,τι θέλεις· ἂν δύνασαι μόνον νὰ τὰ ἀναγνώσῃς· εἰς τό-
σῃ ἀταξίαν καὶ κακογραφίαν εὐρίσκονται.

Χαίρω φίλε ὅτι ἀπεφάσισας νὰ μείνης εἰς Βιένναν· μὲ
κακοφαίνεται ὅμως ὅσα λέγεις περὶ τῶν αὐτοῦ ὁμογενῶν·
μ' ὄλον τοῦτο ἐλπίζω ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θέλεις εὐρεῖ, ἂν
ἔχι πολλούς, κἂν ἓνα ἄξιον τῆς συνομιλίας καὶ τῆς φι-
λίας σου· μὴ βιάζεσαι νὰ τὸν εὕρῃς, ἐνθυμούμενος πάν-
τοτε τὸ μέμνησ' ἀπιστεῖν ἄλλ' ὅμως ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος
ὡς φρόνιμος, μὴτε τὴν ἀπιστίαν μὲ ὑπερβολὴν :

Πίστεις δ' ἄρα ὁμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας·

πολύ μὲ ἄρесе πάντοτε ἡ γνώμη αὐτῆ τοῦ Ἡσιόδου.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πολυλόγου μου ταύτης ἐπιστολῆς σ' ἔλεγον ὅτι ἔπρεπε ν' ἀποκριθῶ καὶ διεξοδικῶς καὶ ταχέως εἰς ἐπιστολάς τῆς Σμύρνης. Τί λέγεις περὶ τούτου; δὲν εἶναι νόστιμον καὶ περιέργον; Εἰς τὰς 16 Νοεμβρίου ἔλαβον τὴν τελευταίαν τῶν τριῶν σου ἐπιστολῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ φανερώνεις τὸν σκοπὸν τοῦ ἄρχοντος Γκίκα, ἤγουν τὴν μελετωμένην πρόσκλησιν (περὶ τῆς ὁποίας ἀκόμη κάνεις τίποτε δὲν μὲ εἶπε, καὶ πιθανὸν ὅτι δὲν θέλει μὲ εἶπη), καὶ εἰς τὰς 18 λαμβάνω ἑτέραν ἐπιστολὴν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας τῆς Σμύρνης Ἰωάννην Μαυρογορδάτον καὶ Δημήτριον Βαχατόρην, οἱ ὅποιοι μὲ προσκαλοῦν καὶ αὐτοὶ νὰ ὑπάγω νὰ σχολαρχήσω εἰς τὸ φροντιστήριον τῆς Σμύρνης· καὶ ἐπειδὴ ἡ πρόσκλησις ἦτον συνωδευμένη μὲ τὴν πληροφορίαν, ὅτι δὲν θέλω τὴν ἀποβάλει, ἀνάγκη μὲ κατέβαλε νὰ ἀποκριθῶ διεξοδικώτατα διὰ νὰ τοὺς πληροφορήσω καὶ ἐγὼ ὅτι διὰ δικαίας αἰτίας δὲν ὑπάγω· ἀπὸ τοῦτο λοιπὸν συμπεραίνεις πόσῳ περισσοτέραν ἀποστροφὴν ἔχω ἀπὸ τὸ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Γιάσιον, ἐπειδὴ μὴτ' εἰς τὴν πατρίδα μου δὲν μὲ συγχωροῦν νὰ ὑπάγω, μὴτε αἱ περιστάσεις, μὴτ' ἡ φρόνησις· ἡ υἡγεία μου, φίλε, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν·

Βίη λελυται, γαλεπὸν δέ με γῆρας ὑπάζει.

Τώρα χρειάζομαι ἀνάπαυσιν καὶ ὄχι σχολαρχίας, καὶ μάλιστα ἀναστροφὰς μὲ τοὺς κραταιοὺς τῆς γῆς ἀρχιερεῖς, ἄρχοντας, πολιτειῶν προεστῶτας, τῶν ὁποίων καὶ μόνον τὸ ὄνομα μὲ παγώνει· ἀλλ' ἂν ὑπάγω ἐκεῖ ὅπου προσκαλοῦμαι, θέλει καταντήσει εἰς τὸ οὐδέν· ἡ τέχνη τὴν ὁποίαν κρατῶ, ἔχει χρεῖαν κατοικίας εἰς πόλεις, ὅπου εὐρίσκονται βιβλιοθήκαι καὶ τυπογραφίαι.

Ἦλθε τέλος πάντων καὶ ὁ Λάβατερ, καὶ θέλει πεμφθῆ αὐτοῦ εἰς τὸ ὄνομά σου· ἐπέμφθησαν εἰς τὸν Ἰορδάνην παρὰ τοῦ Lefort τὰ βιβλία σου ὅλα ἔξω ἀπὸ τὸν Ἄτλαντα, τὸν ὁποῖον ἐνθυμᾶσαι ὅτι τὸν ἐστείλαμεν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Ἄθω· ἔπεμψα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν αὐτὸν Ἰορδάνην ὁμοῦ συνδεδεμένα τὸν Λυκόφρονα, τοῦ Νεοφύτου τὴν γραμματικὴν, καὶ τὰ εἰς τὸν Πλάτωνα σχόλια, ἔξωθεν τοῦ δεσμοῦ τούτου εἶναι προσκολλημένη εἰς εἶδος ἐπιστολῆς ἢ προέκθεσις τῆς γεωγραφίας τοῦ Μεντέλλου ἀπὸ τὴν ὁποῖαν θέλεις μάθει τὴν τιμὴν. Ἐχω ἀκόμη, φίλε, ἐκ τῶν ἰδικῶν σου βιβλίων τὸν Σουΐδαν καὶ τὸν Πλούταρχον· ἀλλὰ πρέπει νὰ μακροθυμήσης ἕως οὗ νὰ λάβῃ τέλος ὁ τύπος τῶν σημειώσεων τοῦ Ἡλιοδώρου, ἦτον τρόπος νὰ ἀγοράσω τὸν Πλούταρχον· ἀλλ' ἐφρυθῆτην μὴ πάθω μ' αὐτόν, ὅ,τι ἔπαθα μὲ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτην· ἐξόδευσα τόσα ἀργύρια διὰ νὰ ἀποκτήσω τοὺς δέκα τόμους, καὶ δὲν δύναμαι νὰ τὸν μεταχειρισθῶ, διότι λείπει ὁ ἐνδέκατος εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ᾔηαι ὅλοι οἱ πίνακες ἱστορικοὶ τε καὶ λεξικοὶ· πιθανὸν εἶναι ὅτι θέλεις πάθει τὸ αὐτὸ μὲ τὸν Πλούταρχον· ἠρώτησα τὸν Koenig πολλάκις καὶ μὲ εἶπεν ὅτι μετὰ τὸν ἰγ' τόμον ἄλλος πλέον δὲν ἐξεδόθη· τὸ κακὸν εἶναι ὅτι μήτε νὰ τὸν πωλήσῃ τις δὲν ἔμπορεῖ διὰ τὸ ἀτελές.

Καιρὸς εἶναι νὰ σὲ λαλήσω καὶ περὶ τῶν βιβλίων, τὰ ὅποια ζητεῖ ὁ φίλος σου, ἀγκαλὰ νὰ σὲ πληροφορήσω περὶ αὐτῶν δὲν δύναμαι, ἐὰν δὲν λάβω τὸν κατάλογον· πέμψε τον λοιπὸν καὶ τότε, ἐὰν ὁ Fuchs δὲν εἶναι μέτριος, ὑπάγω εἰς τὸν Barrois ἢ εἰς τὸν Debure ἢ εἰς ἄλλον τινά. Ὁ Koenig κατὰ τὸ παρὸν εἶναι εἰς ταξίδιον, ἀλλὰ καὶ ἂν ᾔητον ἐδῶ, δὲν ἀγαπῶ νὰ πραγματεύωμαι μ' αὐτόν. Αἰ

650 τοῦ Buffon μὲ φαίνεται ὑπερβολικὴ τιμὴ καὶ στι-
χωμένου ὄντος, παρεκτός ἐάν ζητῶσι στιχῶμα λαμπρό-
τατον· τοῦ στιχώματος ἡ τιμὴ γενικῶς ἀνέβη, μ' ὅλον
τοῦτο διὰ τὸν Buffon εἰς Basane ἀρκετὰ μὲ φαίνονται
καὶ 15 σολδία, διὰ τὸ μικρὸν τοῦ σχήματος. Ὡς τόσον
ὅταν ἔλθῃ ὁ κατάλογος, θέλω σὲ γράψῃ σαφέστερα περὶ
πάντων· ἡ πρόβλεψις θέλει γένῃ μὲ τὴν χρεωστομένην
οἰκονομίαν καὶ προσοχὴν· τὸ δὲ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀπο-
στολῆς τῶν ἀργυρίων μὲ φαίνεται δύσκολον νὰ τὸ δεχθῇ
τις ἀπὸ τοὺς βιβλιοπώλας, ἤγουν νὰ πέμψῃ πρῶτον τὰ
βιβλία, ἔπειτα νὰ σύρῃ τὴν τιμὴν· ἐάν ὁ κατάλογος
ἀκόμη δὲν ἐγράψῃ, ἄς γραφῇ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἀφεθῇ
πολὺ διάστημα μεταξὺ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν βιβλίων καὶ
τῆς τιμῆς· τοιοῦτοτρόπως ψαλιδιζῶ ἄνωθεν εἰς τὰ κάτω
τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας δὲν συμφέρει νὰ ἰδῇ ὁ βιβλιοπώ-
λης, καὶ βάλλει αὐτὸς τὰς ἰδικὰς του, διὰ νὰ μὴν ἀναγ-
κασθῶ νὰ τὸν ἀντιγράψω· ὅταν λάβω τὰς τιμὰς τοῦ βι-
βλιοπώλου ἐμπορῶ νὰ σὲ γράψω πόσα σχεδὸν χρειάζον-
ται. Ἄν εἰς ἐμὲ ἐπερίσσευαν ἀργύρια χρεία τοσαύτης πο-
λυλογίας δὲν ἦτον· ἀλλ' ἐξεύρεις ὅτι μία ἀπὸ τὰς πολ-
λὰς μου ἀρετὰς εἶναι καὶ ἡ ἀκτημοσύνη.

Ὁ μιλόρδος τῆς Ἑλλάδος, ἤγουν ὁ Ἀστεροπολίτης
ἀπεδήμησε τέλος πάντων (τούλάχιστον προχθὲς ἔπρεπε ν'
ἀποδημήσῃ) ἐντεῦθεν, ἀφήσας ὅλους ὅσοι τὸν ἐγνωρίσα-
μεν εἰς ἀπαρηγόρητον λύπην. Ὑπάγει εἰς τὸ Ἀμστελδὰμ
καὶ ἐκεῖθεν (λέγει αὐτὸς) ἐάν αἱ περιστάσεις τὸ συγχωρή-
σωσιν, ἔχει νὰ περάσῃ εἰς τὸ Κοπενάγιον καὶ Στοκόλμιον
ταῦτα δὲν εἶναι Χίων ἀστειότητες, ἀλλ' ἀληθῆ καὶ βέ-
βαια, φίλε μου. Τόσον εἶναι ἀνόητος, ὥστε δὲν ἐρυθριᾷ
νὰ ταξειδεύῃ (καὶ νὰ τὸ λέγῃ) μὲ ἐλεημοσύνην. Νὰ σὲ

εἰπῶ ἄλλην νοστιμωτέραν ἡλιθιότητα· μ' ἐφορτώθη νὰ τὸν δώσω συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Στέφανον Ἡσαίου· ἀρνήθη ἐπιμόνως τὴν χάριν, προφασιζόμενος ὅτι δὲν εἶχα ἀρκετὴν οἰκειότητα μὲ τὸν Στέφανον, διὰ νὰ συνιστῶ πρὸς αὐτὸν ἄλλους· ἀλλὰ βλέπων ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν ἐκβάλω ἀπὸ τὴν κατοικίαν μου, λαμβάνω τὸν κάλαμον εἰς χεῖρας καὶ γράφω τὸν Στέφανον εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας στίχους, ὅτι ἐπειδὴ ὁ κύριος δεῖνα διέρχεται τὴν Ὀλλανδίαν μὲ σκοπὸν νὰ περάσῃ εἰς τὴν πατρίδα του, (τοῦτο βλέπεις εἶναι ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὸ Κοπενάγιον), τὸν παρακαλῶ νὰ τὸν συμβουλευσῇ τὴν συντομωτέραν ὁδόν· ἔδωκα, φίλε, τὴν ἐπιστολὴν εἰς χεῖράς του διπλωμένην, ἀλλ' ἀβούλωτον. Εὐχαρισταὶ καὶ προσκυνήσεις δὲν ἔμπορῶ νὰ σὲ εἰπῶ πόσαι· ἡ καρδία μου ἔτρεμε, φίλε, διότι ἐπρόσμενα καὶ τὸ εἶχα ὡς βέβαιον, ὅταν τὴν ἀναγνώσῃ ἢ νὰ μὲ τὴν φέρῃ ὀπίσω, ἢ νὰ μὲ γράψῃ καμμίαν ἀστεροπολιτικὴν ἐπιστολὴν παρομοίαν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν σ' ἔγραψε. Πανικὸς φόβος. Δὲν ἄφησε Γραικὸν νὰ μὴν τὴν δείξῃ καὶ νὰ μὴ τὴν καυχῆθῃ, μάλιστα ἀφοῦ οἱ Σκυλίτζιδες, οἱ ὁποῖοι ἐκατάλαβαν εὐθὺς τὴν καταμώκησιν, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ ὅτι μία τοιαύτη ἐπιστολὴ ἰσοδυναμεῖ μὲ μίαν κολλυβιστικὴν συγγραφὴν πρὸς τὸν Στέφανον. Ὡς τόσον ἔδωκα πρὸς τὸν Φιλάνδρον ἀπὸ τὰ ἀργύριά σου τρεῖς Λοδοβίκους διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ μιλόρδου, ὡς θέλει σὲ τὸ παραστήσει ἢ ἐγκεκλεισμένη τοῦ Φιλάνδρου. Τὰ ἔδωκα μὲ πόνον τῆς ψυχῆς μου, μ' ὄλον ὅτι εἶχα παρὰ σοῦ τὴν ἄδειαν νὰ τὰ δώσω· αὐτὸς διέτριψεν ἐδῶ δεκατρεῖς μῆνας, καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν τροφὴν τὴν ὁποίαν τὸν ἔτρεφον ἄλλοι ἡλιθιώτεροι παρ' αὐτὸν

ἔκαμε καὶ χρέη· ὅθεν ἂν δὲν τὰ ἐδιδον, ἐκινδύνευε νὰ μείνη ἄλλους δεκατρεῖς.

Περὶ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων συγγράμματος ἀπορῶ καὶ ἐγώ· πότε κατήργησαν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα; ὁπόταν ὁ Κικέρων, ὁ υἱὸς τοῦ Κικέρωνος καὶ ἄλλοι εὐπατρίδαι τῆς Ῥώμης ἔτρεχον εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ φωτισθῶσιν, ἢ ὁπόταν ὁ Ἰουλιανός; ἢ Λατινικὴ γλῶσσα εἰς τὴν ἀρχὴν ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ ἐμβῆ εἰς τὰ κριτήρια, διότι καὶ οἱ νόμοι καὶ οἱ κριταὶ ἦσαν Ῥωμαῖκοί. Ἄλλ' ἔπειτα οἱ νόμοι μετεφράσθησαν οἱ περισσότεροι, καὶ δὲν ἔμειναν ἐν χρήσει παρὰ οἱ νομικοὶ ὄροι (*les termes techniques de la Jurisprudence*) ἐξελληνισθέντες μέρος καὶ αὐτοί, καὶ μέρος γραφόμενοι μὲ στοιχεῖα ἑλληνικὰ. Δὲν εἶναι παράδοξον νὰ ἐμβῆκεν ἡ γλῶσσα ἢ Λατινικὴ εἰς τὰ σχολεῖα, δι' ἐκείνους ὁμως μόνον, ὅσοι ἐπεθύμουν τὸ δικανικὸν ἐπάγγελμα. Οἱ δὲ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες, οἱ ἐπὶ τῶν Καισάρων μάλιστα, εἶχον τόσῃν ὑπεροφίαν κατὰ τῆς Λατινίδος, ὥστε ἂν ἐξαιρέσης δύο ἢ τὸ πολὺ τρεῖς κἀνεὶς δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν μάθῃ, μὴτ' ἐκαυχῆθη ποτὲ ὅτι τὴν ἔξευρε.

Ἐκαμες κάλλιστα ὅτι οἰκειοποιήθης τοὺς Θεοφράστους καὶ τοὺς Ἰπποκράτας, καὶ κάμε ὡς κρίνεις ὠφελιμώτερον δι' αὐτούς· ἴσως διὰ τοῦτο ἐρρέθη τό: *μέχρι βωμοῦ φίλος* διότι ὀλιγάκις εὐρίσκεται φιλία ἀληθῆς εἰς τοὺς περὶ τὸν βωμόν· *que voulez vous faire à cela?*

Εὐχαριστῶ σε καὶ διὰ τὴν χάλαζαν καὶ διὰ τοὺς ἀνθρακας, τῶν ὁποίων εἶχα χρεῖαν μεγάλην, ἤγουν νὰ τὰ μάθω ἀπὸ κανένα καὶ ὄχι νὰ τὰ δέχωμαι κατὰ κεφαλῆς ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

Καλὲ εἶπέ με, ἂν ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, καθαρώτερα πῶς ἐξηγεῖς τὸ λευκὸν ἐπὶ κροτάφων κτλ. φαίνεται ὅτι τὸ

διορθώνεις *Λευκῶν*, καὶ τὸ προσαρμύζεις ὡς ἐπίθετον εἰς τὸ *Κροτάφων*· ἀλλ' ἐξεύρεις φίλε, ὅτι τοιοῦτοτρόπως ἀνατρέπεις τὸ μέτρον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἦναι πεντάμετρον εἰς τοῦτον τὸν τρόπον : Λευκῶν ἐπίκροτῶν στέμμα μελαϊνῶμένων· ἔπειτα ἀπὸ τὰ ἐξῆς (εἰς τὸ τέλος τοῦ τελευταίου βιβλίου) «Στεφθέντες οὖν οἱ νέοι λευκαῖς ταῖς μίτραις» φαίνεται ὅτι τὸ *Λευκῶν* εἶναι ἐπίθετον τοῦ *στέμμα*· τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι κατὰ τύχην μὲ ἀνέφερες περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον εἶχε μὲ προξενήσει ἀπορίαν· ἢ κακὴ μετάφρασις τοῦ Ἰταλοῦ εἶναι μόνον εἰς τὸ *le loro nere tempie* τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὴν Λατινικὴν μετάφρασιν, ἣτις εἶχεν ἰδεῖ τὸ φῶς τεσσαράκοντα χρόνους ἀρχαιότερα· τὴν αὐτὴν ἀμυγδαλίαν ἔφερε καὶ εἰς τὸν σοφὸν Ἀμύστον, ὅστις λέγει διὰ στίχων : Car leurs beaux chefz tous deux de blanche enceinte· Ils y auront à la fin corroner· ὅπου βλέπεις καθαρὰ ὅτι δὲν ἀμφιβάλλω διὰ τὸ *Λευκῶν στέμμα* (*blanche enceinte*), ἀλλὰ μὴν ἔχων πλέον τί νὰ κάμη μὲ τὸ ἀναθεματισμένον *κροτάφων μελαινομένων*, τὸ παρεξηγήσω διὰ τοῦ *Beaux Chefz*, ἐγὼ τὸ ἐξηγῶ οὕτως· Ἐξάφονται ἐπὶ τῶν κροτάφων τὸ λευκὸν στέμμα τῶν μελαινομένων (ἀντὶ τοῦ *μελάνων* ἤγουν Αἰθιοπῶν, τῆς Περσίνης δηλονότι καὶ τοῦ Ὑδάσπου)· τὸ *μελαινομένων* ἀντὶ τοῦ *μελάνων* εἶναι παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ κακομοιρία· νομίζω ὅτι εὗρηκα εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν, εἰς τὸν Ὀππιανόν, ἀλλὰ μήτ' Ὀππιανόν ἔχω, μήτε πιστεύω νὰ ἔχη πίνακα, διὰ νὰ τὸ εὗρω μὲ εὐκολίαν· τὰ λεξικά δὲν λέγουσι τίποτε περὶ τῆς τοιαύτης ἀκυρολογίας.

Ἵγίαινε.

Τὸν Φίλανδρον παρήγγειλα νὰ μὴν εἰπῇ τὸν μιλόρδον

ὅτι οἱ τρεῖς Λοδοβίκοι εἶναι παρὰ σοῦ· ἀλλὰ καὶ ἂν τὸ εἶπη, ἡ μόνη παραγγελία ἀρκεῖ νὰ τὸν πληροφορήσῃ ὅτι δὲν τὸν ἔχεις χρεῖαν. Ἐπλήρωσα διὰ τὸν Gutrie 15.16 εἶναι τόμοι 9 καὶ ὁ Ἄτλας.

24.

16 Δεκεμβρίου 1803.

Φίλε Ἀλέξανδρε, ἀσπάζομαι σε.

Μὴ σε φανῆ παράδοξον ἂν ἐβράδυνα ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 11 Νοεμβρίου. Ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ ἐρεύνης τιμῶν βιβλίων, ἡ μόνη θεωρία τοσούτου μακροῦ καταλόγου παγώνει τὸν βιβλιοπώλην. Τὸ αἴτιον εἶναι, διότι μὴ ἔχων ὅλα αὐτὸς τὰ τοῦ καταλόγου, ἀναγκάζεται νὰ πλανᾶται ἐδῶ κ' ἐκεῖ διὰ νὰ ζητῇ παρ' ἄλλων τὰς τιμὰς περὶ πραγματείας, τῆς ὁποίας δὲν εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει ἀπολαύσει αὐτὸς τὸ κέρδος. Ὅθεν φίλε μου, ἠναγκάσθην νὰ προσδράμω εἰς τὴν ὑπομονητικὴν ἀρέσκειαν τοῦ βιβλιοπώλου μου, ὅστις μετὰ πολλοὺς δρόμους καὶ μετὰ πολλὰς ἐρέυνας μ' ἔδωκε τὸν εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένον κατάλογον, ἀπὸ τὸν ὅποιον δὲν λείπουν παρὰ τρία ἢ τέσσαρα νομίζω βιβλία, τῶν ὁποίων αἱ τιμαὶ δὲν ἐσημειώθησαν. Ἄς τὸν ἐξετάσῃ λοιπὸν ὁ φίλος σου, καὶ ἄς κάμῃ ὅ,τι συμφέρει εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν ζητοῦντα τὰ βιβλία. Εἰς τὸν Buffon βλέπεις ὅτι περιέχεται καὶ τὸ δετικὸν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 652 λιτρῶν. Ὡσαύτως θέλεις παρατηρήσει διὰ τὰ λοιπὰ ἄρθρα τοῦ

καταλόγου, ὅτι εἰς ὅσα αὐτὸς ἔκρινεν ὅτι πρέπει νὰ στι-
χωθῶσι μὲ δέρμα μόσχινον, δὲν ἔβαλε τὴν τιμὴν τοῦ
εὐτελεστεροῦ στιχώματος· μ' ὅλον τοῦτο εἰς τὸ τέλος τοῦ
καταλόγου ἐσημείωσε χωριστὰ τὰς τιμὰς τῶν στιχωμά-
των κατὰ τὸ δέρμα καὶ κατὰ τὸ μῆκος τοῦ βιβλίου.
Ὅταν σ' ἔγραφον ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ Buffon μ' ἐφαίνετο
ἀκριβή, δὲν ἔξευρα ἀκόμη ὅτι ὁ φίλος σου τὸν ἐζήτηε εἰς
χαρτίον τὸ λεγόμενον μοσχοδερματοειδὲς (velin). Καὶ
ταῦτα μὲν περὶ τῶν βιβλίων. Τὸν εἶπα ἂν συγκατανεύῃ
νὰ κάμῃ τὴν προμήθειαν καὶ νὰ σύρῃ εὐθύς τὴν τιμὴν
εἰς Βιένναν· ἀλλὰ δὲν τὸ ἐδέχθη μὲ ὅλην τὴν πίστιν τὴν
ὅποιαν ἔχει πρὸς ἐμέ.

Σ' ἔγραφα μὲ τὴν προλαβοῦσαν μου ὅτι μετ' ὀλίγας
ἡμέρας ἔμελλε νὰ σταλῇ εἰς ἓνα τῶν αὐτόθι βιβλιοπωλῶν
ὁ Guttrie· ἀλλ' ἡ κασσέλα του ἀργοπόρησε νὰ πεμφθῇ
διότι δὲν ἔπεμπεν αὐτὸς ἀργύρια· ὅθεν ἀπεφάσισε καὶ τὸν
ἔβαλεν εἰς ἄλλην κασσέλαν πρὸς τὸν αὐτοῦ βιβλιοπώλην
J. v. Degen, ἡ ὁποία ἐστάλη σὺν Θεῷ εἰς τὰς 15 τοῦ
ἐνεστῶτος· ἡ ἀργοπορία ὅμως αὕτη δὲν ἔγινεν ἀνωφελής,
ἐπειδὴ ἐπρόφθασε νὰ συγκλεισθῇ καὶ ὁ Lavater μὲ τὸν
Guttrie. Φρόντισον λοιπὸν νὰ λάβῃς τὸ πακέτον σου ἀπὸ
τὸν ρηθέντα Degen. Ἐδῶ κλεισμένον σὲ πέμπω καὶ τὸν
λογαριασμὸν λίτρας 59.16 τὰς ὁποίας ἐπέρασα εἰς τὸ
ἀριστερὸν μέρος τοῦ λογαριασμοῦ σου, ἀπὸ ταύτας αἱ 8
εἶναι διὰ τὸ στιχῶμα τοῦ Lavater, καὶ αἱ λοιπαὶ διὰ τὸν
Guttrie.

Εὐχαριστῶ σε διὰ τὸν ἀπὸ Βενετίας κατάλογον, τοὺς
λοιποὺς ἔχω πρὸ πολλοῦ. Τώρα ὅμως βλέπω ὅτι λανθά-
νομαι· δὲν ἔχω παρὰ μόνον τοῦ Γλυκέος· ὅθεν πέμψον με
τὸν τοῦ Θεοδοσίου, ἀλλ' ὅμως ὄχι διὰ τοῦ Ἡμεροδρόμου,

ἀλλ' ὅταν τύχης ἀφορμὴν ἐπιτήδειον ὀδίτου τινός.

Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι ἰὰν ὁ φίλος σου ἀποφασίσῃ νὰ ἀγοράσῃ τὰ βιβλία, πρέπει νὰ μὲ πέμψετε ὀπίσω (κρατοῦντες αὐτοῦ ἔν ἀντίγραφον) τὴν σημείωσιν τοῦ Fuchs διότι δὲν ἔλαβον καιρὸν νὰ κρατήσω ἐδῶ ἀντίγραφον. Εἶμαι φίλε μου βεβαρυμένος ἀπὸ σωματικὴν ἀδυναμίαν καὶ ἀπὸ ἀσχολίας· ἔξω ἀπὸ τὸν Στράβωνα καὶ τὸν Ἡλιόδωρον, ἐξεύρεις ὅτι δίδω καὶ μικρὰν βοήθειαν εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον (δηλαδὴ τόσῃ μόνῃ ὅση χρειάζεται διὰ τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια, καὶ τὴν μῆνυσιν τῶν ἀπροσεξιών, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ὑποκείμενος καὶ ὅστις ἤθελεν ἔχει τόσους ὀφθαλμούς, ὅσους ὁ Πανόπτης Ἄργος)· εἰς τὸν Ἀπολλόδωρον προσετέθησαν καὶ μερικὰ νόθα τοῦ Πλουτάρχου, τὰ ὁποῖα προσθέτει εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἐκδοδομένην μετάφρασιν τοῦ Ἀμυότου· δὲν ἔφθανεν αὐτὸ ἀλλὰ διὰ τύχην καλὴν μὲν εἰς αὐτόν, ὄχι δὲ κακὴν εἰς ἐμέ (ἐπειδὴ εἶναι φίλος) τὸν ἑκαμὴν δικαστὴν τῶν ἐγκληματικῶν δικῶν (juge au tribunal criminel)· ὅθεν φυσικὰ τὸ βᾶρος ἐδιπλώθη, χωρὶς νὰ αὐξήσῃ ἡ δύναμις τῶν ὤμων μου.

Ἐπειδὴ περὶ Ἀπολλοδώρου ὁ λόγος, αὐτὸς εἶναι εἰς δύο τόμους μὲ σημειώσεις διεξοδικωτάτας καὶ πίνακα μακρὸν, εἰς τρόπον ὥστε θέλει γενῆ μία μυθολογικὴ ἐγκυκλοπαιδεΐα, ὠφέλιμος εἰς ὅλους, ἀλλ' ἀσυγκρίτως περὶ σόστερον εἰς τοὺς ἡμετέρους. Ὅταν τελειωθῇ, ἰὰν κατὰ τύχην εὑρεθῶσιν εἰς ἐμέ ἀργύρια, μὲ συμβουλευεῖς νὰ ἀγοράσω ἀπὸ τὸν βιβλιοπώλην καὶ τυπογράφον (ἰὰν τὰ διδῇ δηλαδὴ εἰς μετρίαν τιμὴν) μίαν πεντηκοντάδα, διὰ νὰ μὲ τὰ πωλήσῃς αὐτοῦ, ἢ ὅπου ἄλλοῦ εὔρης εὐλογον; ἀλλὰ περὶ τούτου χρεῖα εἶναι νὰ σὲ προφθάσω, εὐθύς ὅταν ἐκ-

δοθῆ, ἓνα ἀντίτυπον, διὰ νὰ ψηφίσῃς τὴν ἐνδεχομένην τιμὴν, καὶ οὕτω νὰ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ προσφέρω ἐγὼ εἰς τὸν πωλοῦντα· καὶ δὲν ἐξεύρω μὲ ποῖον τρόπον ταχύτερον ἐμπορῶ νὰ σὲ τὸ στείλω, ἀγκαλὰ χρειάζονται ἔτι ὀλίγοι μῆνες ἕως νὰ λάβῃ τέλος. Ὁ φίλος ἐπειδὴ ἔλαβε τὸ χειρόγραφον ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς ἀπὸ τὸν Κλαυιέρον δὲν βιάζεται νὰ τὸ τελειώσῃ.

Σ' ἔγραψα, ἂν δὲν λανθάνωμαι πρὸ πολλοῦ ὅτι ὁ τύπος τοῦ κειμένου τοῦ Ἡλιοδώρου ἔλαβε τέλος καὶ ὅτι ἀσχολοῦμαι εἰς τὸν τύπον τῶν σημειώσεων· μ' ὄλην τὴν ἐπιμέλειαν τὴν ὁποίαν καταβάλλω εἰς αὐτόν, βλέπω ὅμως ὅτι δὲν ἐμπορῶ νὰ τὸν τελειώσω παρὰ περιήπου τὸν Ἀπρίλιον μῆνα. Εἶναι χρεῖα νὰ ἀναγινώσκω τετράκις ἕκαστον τυπογραφικὸν χειρόγραφον, καὶ καμμίαν φορὰν πεντάκις.

Ἀργυρίων χρεῖαν ἀκόμη δὲν ἔλαβον· χθὲς ἠγόρασα ὀλίγον χαρτίον ἔτι· αὔριον ἢ μεθαύριον δίδω καὶ μερικὰ τὸν τυπογράφον· καὶ τότε ἰσορροπῶ τὸν λογαριασμόν σου (τὸ ὅποῖον συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ χρόνου, καιρὸν διωρισμένον τοῦ *μπιλάντζου*) καὶ σὲ τὸν πέμπω. Ὡς τόσον γράψον με, ἐὰν ἐπιμένῃς εἰς τὴν γνώμην νὰ ζητήσω ἀργύρια ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην, ἢ ἂν μὲ τὰ πέμπῃς αὐτόθεν.

Εἰπέ με τίποτε, ἐὰν ἐξεύρῃς, περὶ τῆς καταστάσεως καὶ προκοπῆς τοῦ γενικοῦ φροντιστηρίου τοῦ Ἄθω.

Τὸ κοινῶς λεγόμενον *κουτίον* (πυξίς), κουτοῦτ ὀνομάζουσι καὶ οἱ Τούρκοι;

Ἀληθὲς εἶναι, ὅτι τινὲς τῶν Βυζαντινῶν μεγιστάνων Τούρκων ἤρχισαν νὰ μανθάνωσι τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν;

Ἐξεύρεις νὰ μὲ περιγράψῃς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Γεωρ-

γίου ; ἐνθυμοῦμαι τὸν ἵππον, ἐνθυμοῦμαι τὸν πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἵππου δράκοντα, τὸν ὁποῖον φονεῖει ὁ ἀναβάτης· ἀλλὰ παρίσταται πλησίον τοῦ ἀγίου καὶ παρθένος, τὴν ὁποῖαν ἠλευθέρωσε τάχα ἀπὸ τὸν δράκοντα ; καὶ εἶναι τοιαύτη ἱστορία εἰς τὸ συναξάριον τοῦ ἥρωος ; τοῦτο δὲν ἐνθυμοῦμαι, μῆτε μηναιὸν ἔχω νὰ τὸ μάθω· εἴαν ἔχῃς τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἱερουσαλήμ τοῦ Τάσσου ἰδὲ τὴν κα' καὶ κγ' στροφὴν τῆς δωδεκάτης ᾠδῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν φαίνεται νὰ παρωδῇ μέρος τὴν Χαρίκλειαν τὴν γεννηθεῖσαν ἀπὸ Αἰθίοπας, καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς θαυμάσιον σύλληψιν, καὶ μέρος τὴν εἰκόνα τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ὅλα ταῦτα in un miscuglio poetico, che se non è vero, è ben trovato.

Ὁ βιβλιοπώλης μὲ εἶπεν ὅτι δέκα ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ὄχι περισσότερον ἐμπορεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων ἀδέτων (en feuilles) ἤγουν ἡ ἀφαιρέσις ἔχει νὰ γένη ἀπὸ τὴν πρώτην τιμὴν, καὶ ὄχι καὶ ἀπὸ τὴν δαπάνην τοῦ στιχώματος, εἰς τὴν ὁποῖαν μὲ βεβαιώνει ὅτι περνεῖ ὅσον πληρώνει τὸν βιβλιοδέτην.

Υἱάινε εὐδαιμονῶν !

25.

26 Ἰανουαρίου 1804.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαι σε !

Ἀποκρίνομαι εἰς τέσσαρας ἐπιστολάς σου γεγραμμένας 10 Δεκεμβρίου καὶ 17, 4 Ἰανουαρίου καὶ 7. Ὅλοι ἤλθον εἰς τὸν συνειθισμένον καιρὸν, πλὴν τῆς κατὰ τὴν 17

Δεκεμβρίου, ἡ ὁποία μ' ἐστάλη διὰ τῆς μικρῆς πόστας, δὲν ἐξεύρω ἀπὸ τίνα, κατὰ τὴν 10ην τοῦ Ἰανουαρίου. Τοῦτο σὲ λέγω διὰ τὴν εἰς τὸ ἐξῆς ἀσφάλειαν τῶν ἐπιστολῶν, ὅταν ἦναι μάλιστα περὶ πραγμάτων, τῶν ὁποίων ἢ μεταχειρίσις καὶ ἔκθασις κρέμαται ἀπὸ τὸν καιρὸν. Παραδείγματος χάριν εἰς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν μ' ἔγραψες διὰ τὰ σάλια. Ὁ εἰς τῶν Σκυλίτζιδων εἶχε μισεύση πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν διὰ τὴν Μασσαλίαν· ὁ Παπάζογλους δὲν εἶναι βέβαιον ἀκόμη ἂν στέλλεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· μὲ ὑπεσχέθη ὅτι θέλει τὰ λάθει· ὡς τόσον τὰ παρέλαθον ἀπὸ τὸν Chambert (ὅστις εἶναι εἰς τὸν 23 καὶ ὄχι 15 ἀριθμὸν) καὶ τὰ ἔχω εἰς τὴν κατοικίαν μου.

Εὐχαριστῶ σε διὰ τοὺς καταλόγους τοῦ Γλυκέως καὶ Θεοδοσίου, διὰ τοὺς ὁποίους ἐπλήρωσα ἐπτὰ λίτρας καὶ καμπόσα σολδιά· ἴσως ἐπλήρωσας ἄλλα τόσα αὐτοῦ, καὶ μὲ κακοφαίνεται περισσότερον διὰ τὰ ἰδικά σου παρὰ διὰ τὰ ἰδικά μου ἐξοδα, ἐπειδὴ ἐγὼ ἐπεθύμουν νὰ τοὺς ἔχω. Μὲ ζητεῖς τὸν Ἡλιόδωρον, ἀλλ' αὐτὸς ἔχει νὰ σὲ βάλῃ πάλιν εἰς ἄλλην δαπάνην ματαίαν· ὅθεν θέλω προσδράμει εἰς τὸν βιβλιοπώλην, ἂν ἔχη καμμίαν κασσέλαν διὰ Βιένναν, ἢ τρόπον ἄλλον κανένα νὰ σὲ τὸν πέμψῃ ἀνέξοδα. Τὸ κείμενον εἶναι ὅλον τυπωμένον παρεκτὸς τοῦ ἐν ἐπιστολῆς εἶδει προοιμίου, καὶ τοῦ τελευταίου φύλλου, τὸ ὁποῖον ἀφίνεται πάντοτε τὸ ὕστερον, διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν τυπογραφικῶν σφαλμάτων. Ἀπὸ τὰς σημειώσεις (τὰς ὁποίας ἴσως κρίνης ὑπὲρ τὸ μέτρον διεξοδικὰς) εἶναι τυπωμένα 7 ἢ 8 φύλλα, θέλω σὲ τὰ πέμψει καὶ αὐτὰ καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἂν θέλῃς πλέον διὰ τῆς πόστας.

Μ' ἐπλήγωσες φίλε μὲ τὸ μήνυμα τῆς ἀτυχίας τῆς σχολῆς τοῦ Ἄθω. Καθὼς βλέπω δὲν εἶναι *χαῖρε* ἀπὸ

τοιούτους διαβόλους. Μ' ἐπαρηγόρησεν ὀλίγον ἡ πρόνοια τὴν ὁποίαν ἔχετε διὰ τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων, τὰ ὁποῖα παρὰ σοῦ πρῶτον μανθάνω ὅτι εἶναι δύο. Δὲν ἦτο τρόπος οἱ ζηλωταὶ νὰ ἐνώσωσι καὶ τὸν ζῆλον καὶ τὰς χρηματικὰς τῶν βοηθείας, νὰ τὰ κάμωσιν ἐν καὶ ἰσχυρόν; δηλαδὴ μὲ πολλοὺς διδασκάλους, τῶν ὁποίων ὁμως ἕκαστος νὰ ἔχη ἐξαιρετικὸν ἐπάγγελμα χωριστὸν τῶν ἄλλων;

Ὁ Μάρκης ὁ ἰατρὸς μὲ εἶπε ὅτι σὲ ἀπεκρίθη διὰ τοῦ Μεδιολάνου, *et cela pour des raisons.*

Ὁ Σταμάτης Πέτρου, ἡ Πέτρος Σταμάτη, ἔφυγε μὲ μεγάλην ἐπειξιν καὶ σπουδῆν, ὡσάν νὰ ἐκυνηγεῖτο ἀπὸ δώδεκα λεγεῶνας δαιμόνων. Δὲν ἤλθε κἂν νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃ, μ' ὄλον ὅτι ἤρχετο συνήθως καμμίαν φορὰν εἰς ἐπίσκεψίν μου. Εὐκόλον εἶναι νὰ μαντεύσῃ τις τὸ αἷτιον τῆς τοιαύτης σπουδῆς.

Μὴ μὲ μεμφθῆς, ἐὰν πολλάκις εἰς τὰς ἐπιστολάς μου ἀφίνω τελευταῖα τὰ ἀναγκασιότερα· μήτε καιρὸν ἔχω, φίλε, μήτε κεφαλὴν εὐρύχωρον, διὰ νὰ συλλάβω κατὰ νοῦν ἐν τῷ ἅμα καὶ ὅσα πρέπει νὰ σὲ γράψω, καὶ τὴν τάξιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ σὲ γράψω· ἂν δὲν σ' ἔγραφα περὶ τοῦ Σταμάτη εὐθὺς ὅταν παρεστάθῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου, ἐκινδύνευα νὰ τὸ λησμονήσω εἰς τὸ ἐξῆς, *et cela auroit été grand dommage*, ἐπειδὴ εἶναι νόστιμον.

Ἐλαβον τὰ διὰ τὸν Ἡλιόδωρον 1000 φράγκα παρὰ τοῦ Ἰορδάνου· τὰ δὲ διορισμένα εἰς ἀγορὰν βιβλίων, τὰ τε διὰ τὸν ἐν Ἰασιῶ ἄρχοντα, καὶ τὰ διὰ τὴν σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων θέλω τὰ λάβει εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν. Ἄρχισαν καὶ τὰ πρῶτα καὶ τὰ δευτέρα νὰ προμηθεύωνται· ἀλλ' αὐτὰ διὰ νὰ συναθροισθῶσι πρῶτον, ἔπειτα νὰ

δεθῶσι, χρεία εἶναι μερικῶν ἐβδομάδων ὅθεν παρακαλῶ σε νὰ εἰπῆς τόσον πρὸς τοὺς αὐτοῦ ὅσον καὶ πρὸς τὸν φιλογενῆ Γραικὸν τῆς Μόσχας ἐκ μέρους μου, ὅτι ὅλα θέλουν τελειώσῃ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, καὶ τότε θέλω τοὺς γράψῃ, διότι μὲ εἶναι ἀδύνατον νὰ γράφω καθ' ἡμέραν ἐπιστολάς. Ταύτην τὴν συγκατάβασιν ἐλπίζω ἀπ' αὐτοὺς ὡς ὁμογενεῖς, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν φίλου καὶ διὰ τὰς ἀσχολίας μου καὶ διὰ τὰς πυκνάς μου ἀσθeneίας. Καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν σὲ γράφω (καὶ εἶσαι βέβαιος ὅτι σὲ γράφω πάντοτε μὲ μεγάλην ἡδονήν,) ἐξευρε ὅτι σὲ τὴν γράφω ἀμελῶν τὸν τύπον τοῦ Ἡλιοδώρου τὸ πανταχοῦ παρὸν δὲν εἶναι ἴδιον τῆς ἀνθρωπότητος.

Μὲ λέγουσιν νὰ πέμψω τὰ βιβλία εἰς Λιθόρνον πρὸς τὸν Θεοδόσιον Ζωσιμᾶν· εἶναι τάχα λάθος τοῦ καλάμου; ἢ εἶναι καὶ Θεοδόσιος Ζωσιμᾶς εἰς Λιθόρνον; λύσε μου τὴν ἀπορίαν, γράψε με καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Castinet εἰς Μασσαλίαν. Ἄν ἐνθυμῶμαι καλὰ τοῦ ἄρχοντος τὰ βιβλία πρέπει νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς τὸν Franck τοῦ Στρασβούργου διὰ νὰ τὰ πέμψῃ εἰς Μολδαυίαν. Εἶπέ με το καὶ τοῦτο.

Τὸν ἀδελφόν σου φίλε, ἀντὶ τοῦ νὰ τὸν φοβίζῃς, πρέπει νὰ τὸν θαρρύνῃς εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Mably καὶ ἄλλων ὅσα κρίνει ὠφέλιμα. Τὸ αὐτὸ λέγω καὶ διὰ σέ. Ἡ πρώτη πείρα εἶναι πάντοτε δύσκολος. Τὴν αὐτὴν ἀμηχανίαν ἐδοκίμασα κ' ἐγὼ κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας δοκιμὰς ἔφθασα ὅχι εἰς τὸ νὰ γράφω ὀρθά, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ πληροφορηθῶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὅτι «κα-»
 » θεις πρέπει νὰ γράφῃ ἐξ ἀνάγκης τὴν γλῶσσαν τοῦ
 » αἰῶνος εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη, καθὼς καὶ τὴν λαλεῖ
 » ἐξ ἀνάγκης»· ἐνταῦθα ὁμως εἶναι καὶ ἐξαιρέσεις· ἂν ἔχη

τύχην νὰ γεννηθῆ εἰς καιρὸν ὅταν ἡ γλῶσσά του εἶναι κανονισμένη, τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐκολόν· ἄς ἀκολουθῆ τὴν γραμματικὴν τοῦ ἔθνους του· ἂν ἐκ δυστυχίας, (comme nous autres pauvres diables) ἰδῆ τὸ φῶς εἰς καιρὸν ὅταν ἡ γλῶσσά του ἦναι τρόπον τινὰ συνηλικιωτὶς του, τότε ἔχει τὴν ἄδειαν, ὅταν ἔχη παιδεῖαν αὐτός, νὰ παιδεύσῃ διὰ νὰ εἰπῶ οὕτως καὶ νὰ ἀναθρέψῃ τὴν γλῶσσάν του· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μὲ μεγάλην προσοχὴν, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι ἑξαιρέτον αὐτοῦ κτῆμα, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ὅλον τὸ ἔθνος. Εἶδες, φίλε, πόσῃ ἀμηχανίαν ἔχεις εἰς τὸ νὰ ἀποκριθῆς πρὸς τὸν Prevost περὶ φιλοσοφικῶν βιβλίων. Ἐχομεν μεταφράσεις· ἀλλὰ τίς δύναται νὰ τὰς ἀναγνώσῃ; ἄλλαι εἶναι γεγραμμέναι τυραννικῶς καὶ ὀλιγαρχικῶς, διότι ἐξελληνίζουσι τὴν γλῶσσαν τόσον ἄμετρα, ὥσάν νὰ μὴν ἦτον τὸ ἔθνος συνθεμένον παρ' ἀπὸ λογίους· ἄλλαι ἐγράφησαν δημαγωγικῶς· ἤγουν ἐξεχουδάρισαν τόσον τὴν γλῶσσαν, ὥσάν νὰ μὴν ἦσαν εἰς τὸ ἔθνος ἄλλοι παρὰ ξυλοφόροι καὶ ὑδροφόροι. Ἐχω τὴν τυραννικὴν μετάφρασιν τοῦ Λωκίου· σὲ βεβαιῶνω φίλε μου, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναγνώσῃ τις μίαν μόνην σελίδα χωρὶς νὰ φωνάξῃ μὲ τὸν κωμικόν·

Αἰβοῖ· τουτὶ καὶ δὴ

Χωρεῖ τὸ κακόν· δότε μοι λεκάνην.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰ τοιαῦτα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ. Θέλεις βέβαια σημειώσῃ ἐν παρόδῳ ὅτι τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ θαυμαστικόν, Ἡβοῖ! εἶναι ἀπὸ τὸ Αἰβοῖ τῶν παλαιῶν. Ὡς τόσον τὸν ἀδελφόν σου θάρρυνε καὶ ἄφες τον νὰ κῆμῃ καὶ αὐτός ὡς τὸν δόξει, ὅχι ὁμῶς χωρὶς νὰ τὸν συμβουλεύσῃς νὰ φεύγῃ τὰς ὑπερ-

βολάς, νά μὴ γίνεταί δηλαδὴ μήτε τύραννος, μήτε δημαγωγὸς τῆς γλώσσης.

Δὲν μ' ἔγραψες ποτὲ ἂν ἐγγείρισας τὴν πρὸς κάποιον Ζηνόβιον ἐπιστολὴν μου· αὐτὸς μ' ἔστειλε (δὲν ξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν) τὴν Μετρικὴν του, καὶ ἡ ἐπιστολή μου περιεῖχε τὰς εὐχαριστίας μου, καθὼς ἦτον δίκαιον.

Ἐνθυμᾶσαι ὅτι εἰς τὴν πρὸς τὸν Βενιαμὴν κασσέλαν τῶν βιβλίων, ἔβαλα ἓνα Ἰπποκράτην, διὰ νὰ τὸν πέμψῃ εἰς Σμύρνην πρὸς τὸν ἀδελφόν μου· ὁ ἀδελφός μου μὲ γράφει, ὅτι ὁ Βενιαμὴν τὸν ἐμήνυσε, ὅτι δὲν ἔλαβεν Ἰπποκράτην παρ' ἐμοῦ· τὸ γράφει ὁμως ὀλίγον τυφλά· διότι ἐνδέχεται νὰ μὴν εἶχεν ἀκόμη λάβῃ τὴν κασσέλαν, μήτε τὴν ἐπιστολὴν σου, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἔγραψες περὶ τοῦ Ἰπποκράτους. Ἄν ἔχῃς ἀφορμὴν νὰ τὸν γράψῃς ἐρώτησε τον, ἂν εὔρηκεν ἢ δὲν εὔρηκεν εἰς τὴν κασσέλαν τὸν Ἰπποκράτην, καὶ ἂν τὸν ἐπέμψῃ πρὸς τὸν ἀδελφόν μου.

Περὶ γραμματικοῦ ἔχω βέβαια μεγάλην χρεῖαν· καὶ μ' ἔγραψε καὶ ὁ Μιχαὴλ Ζωσιμᾶς νὰ μὲ πέμψῃ ἓνα νέον· ἀλλ' ὁμως εὔρηκα ἐδῶ ἓν νέον Γραικόπουλον ἀπὸ τὴν Σμύρνην, εἰς τὸν ὁποῖον κατεχείρησα νὰ παραδίδω τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, πρῶτον διὰ τὴν ὠφέλειάν του, ἔπειτα καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ὠφελθῶ καὶ ἐγὼ ποτε ἀπ' αὐτόν. Ἔχει ὀλίγας ἀρχὰς ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν τῆς Σμύρνης σχολεῖον, ἀρχὰς ἀθλίας· ἀλλ' ὁμως φαίνεται ὅτι ἔχει κλίσην νὰ φωτισθῇ, καὶ ἂν ἀκολουθῇ ὡς ἄρχησεν, ἐνδεχόμενον καὶ νὰ τὸν ἐπάρω εἰς τὴν κατοικίαν μου, ἔὰν δηλονότι τὸ συγχωρήσῃ, ὅστις τὸν ἔφερε ἐδῶ. Χρειάζεται μ' ὅλον τοῦτο καιρὸς διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ συνθέσῃ ἓνα πῖνακα βιβλίου, καὶ τότε βέβαια θέλει προξενήσῃ εἰς ἐμὲ μεγάλην ἀναψυχὴν. Κατεπέμνωσα τὰς εἰς τὸν Ἡλιοδωρον

σημειώσεις με πολλούς παραλληλισμούς τῆς παλαιᾶς καὶ νέας γλώσσης ἡμῶν. Αὐτὰ ἤθελαν εἶσθαι μάταια χωρὶς πίνακα· ὅθεν ἀνάγκη εἶναι νὰ κάμω καὶ τὸν πίνακα τῶν λέξεων.

Μὲ λέγεις φίλε, περὶ Ἡροδότου καὶ ἄλλων, καὶ περὶ ἐτησίου συντάξεως. Ὅλα ταῦτα εἶναι καλὰ, ἀλλὰ χρειάζονται σκέψιν· πῶς νὰ κάμω συνθήκας με ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους δὲν γνωρίζω, καὶ οἱ ὅποιοι μὴ ἔχοντες ἰδέαν τοῦ κόπου τῶν τοιούτων ἴσως δὲν εὕρωσιν ἀνάλογον τὸν θερισμὸν με τὸν σπόρον. Ὡς τόσον, φίλε, σὲ εὐχαριστῶ περὶ τῆς προνοίας σου· ἀλλὰ πάλιν σὲ λέγω, ὅτι τὸ πρᾶγμα χρειάζεται σκέψιν, μάλιστα νὰ μὴ κινήσωμεν καμμίαν ζηλοτυπίαν μεταξὺ τῶν προσκαλούντων με. Διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰς καθημερινὰς ἐνοχλήσεις ὑπεσχέθην τὸν Ζωσιμᾶν, νὰ ἀρχήσητε δι' αὐτὸν τὸν ἐρχόμενον Μάιον καὶ δὲν ἐξεύρω τί νὰ ἀρχήσω, τὸν ταλαίπωρον Ἡρόδοτον, τοῦ ὁποίου εἶναι τὰ ἐξ βιβλία ἤδη μεταγλωττισμένα πρὸ δέκα μηνῶν, ἢ μίαν ἐγκυκλοπαιδείαν ἑλληνικὴν εἰς 8 ἢ 10 τόμους διὰ τὰ ἑλληνικὰ φροντιστήρια.

Ὁ Ἀπολλόδωρος δὲν ἐτελειώθη ἀκόμη.

Ἐνταῦθα κλεισμένον σὲ πέμπω καὶ τὸν λογαριασμὸν σου, εἰς τὸν ὁποῖον βλέπεις ὅτι ἐμένα χρεωστεῖς, τὴν 31 Δεκεμβρίου 1083, λίτρας 57.7. Κατ'ἀγραφέ τας λοιπὸν εἰς νέον λογαριασμὸν, ὅτι δὲν ἔχω κεφαλὴν νὰ κρατῶ τὰ τοιαῦτα· εἰς αὐτὰς θέλεις προσθέσει καὶ τὰς 1000, τὰς ὁποίας ἔλαβα νεωστὶ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην. Τὴν σημείωσιν τῶν ἐξοδευθέντων εἰς τὸν Ἡλιόδωρον θέλεις ἔχει, ὅταν τελειώσῃ ὁ τύπος. Καθὼς βλέπω πρέπει νὰ γενῆ εἰς δύο τόμους, καὶ ὄχι λιγνοὺς· ἡ δαπάνη ὁμως δὲν ὑπερβαίνει τὸν διορισμὸν σου.

Υἱγαίνει εὐδαιμονῶν.

24 Φεβρουαρίου 1804.

Κατὰ τὴν εἰκοστὴν Φεβρουαρίου, φίλε Ἀλέξανδρε σ' ἔγραψα μίαν βραχύλογον ἐπιστολήν, περικλείσας εἰς αὐτὴν καὶ ἐτέραν διὰ τὸν Κώνσταντα Ἀναστασίου. Σ' ἔλεγον ἐν συντομίᾳ τότε ὅτι ὁ Fuchs ἔπεμψε διὰ τοῦ Levrault πρὸς τὸν αὐτοῦ βιβλιοπώλην Degen, ὁμοῦ μὲ τὰς συνειθισμένας ἐφημερίδας (Annales de Chymie) καὶ ἄλλας τὰς ὁποίας τὸν πέμπει, καὶ τὸ πακέτον περιέχον τὰ μέχρι τοῦ νῦν τυπωθέντα φύλλα τοῦ Ἡλιοδώρου. Καιρὸς εἶναι τώρα νὰ περιγράψω ἀκριθέστερον τί περιέχει τὸ πακέτον.

Εἰς αὐτὸ θέλεις εὐρεῖ ὅλον τὸ κείμενον καθαρὸν, πλὴν τοῦ τελευταίου φύλλου, τὸ ὁποῖον ἀφήκῃ τὸ τελευταῖον ὅλου τοῦ ἔργου διὰ νὰ καταχωρίσω εἰς αὐτὸ τὰ τυπογραφικὰ σφάλματα, κατὰ τὴν συνήθειαν. Ἐν τοσοῦτῳ ὁμως διὰ νὰ μὴ σοῦ λείπη μήτ' αὐτὸ, σ' ἔπεμψα ἐν ἀπὸ τὸ δοκίμιον, τὸ ὁποῖον καίεις, ὅταν σὲ πέμψω τὸ καθαρὸν.

Παρὰ τὸ κείμενον θέλεις ἰδεῖ ἄλλα τρία φύλλα χωριστὰ, τῶν ὁποίων ὁ σελιδισμὸς εἶναι οὗτος, 11, 12, 29, 30, 31, 32, 45, 46, 55, 56, 85, 86, 91, 92, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 125, 126, 153, 154· αὐτὰ φίλε ὀνομάζονται, κατὰ τοὺς τυπογράφους, Cartons, ἀναγκάζονται οἱ ἐκδόται νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν θεραπείαν ταύτην ὅταν ἐξ ἀπροσεξίας κάμωσι σφάλματα ἄλλης φύσεως παρὰ τὰ καταχωριζόμενα συνήθως εἰς τὴν εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου λεγομένην Ἐπανόρθωσιν τῶν

ήμαρτημένων (errata), ὅθεν ὅταν δώσης τὸ ἀντίτυπον σου εἰς τὸν βιβλιορράπτην ἢ βιβλιοστιχωτὴν, δίδεις εἰς αὐτὸν κατὰ τὰ Cartons, διὰ νὰ τὰ προσράψῃ ἢ νὰ τὰ κολλήσῃ καθὲν εἰς τὸν τόπον του ἀντὶ τῶν ἐσφαλμένων, τὰ ὁποῖα χρεωστεῖ νὰ σὲ ἐπιστρέψῃ, καὶ εἰς βεβαίωσιν ὅτι ἔβαλε τὰ καλὰ εἰς τὸν τόπον, καὶ διὰ νὰ μὴ σκορπίζωνται καὶ διαδίδωνται τῆδε κάκεισε τὰ ἐσφαλμένα.

Παρὰ ταῦτα περιέχει τὸ πακέτον καὶ φύλλα 13 σημειώσεων ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ν, ἕκαμνες καλὰ πρὶν τὰ κόψῃς νὰ τὰ δώσης κἀνένα βιβλιοδέτην νὰ σὲ τὰ διπλώσῃ συμμέτρως ἢ καὶ νὰ σὲ τὰ ράψῃ· διότι ἀλλέως ἀφανίζεται τὸ ἀντίγραφον, καὶ διατὶ νὰ ἀφανισθῇ, ἐπειδὴ δύνασαι νὰ τὸ κάμῃς δῶρον εἰς κἀνένα Γραικὸν πένητα; θέλεις ἴσως ἀπορήσει βλέπων εἰς Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰς σημειώσεις, ἕως σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ Ἡλιοδώρου ἦσαν αἱ σημειώσεις μου εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς ἐπιστολῆς μου, ἔπειτα μαθὼν αὐτὸ ὁ Κλαυῖρος μ' ἔβασάνισε τόσον ὥστε μὲ κατέπεισε νὰ τὰς μεταβάλω εἰς τὸ Ἑλληνικόν· τὸ ὅποσον ἔγινεν ἐπίμετρον ὄχι νόστιμον (σὲ βεβαιόνω) τοῦ κόπου μου· τῶρα ὁμως ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ πρᾶγμα, δὲν ἀπαρέσκομαι μὴτ' ἐγὼ εἰς αὐτὸ, πρῶτον μὲν ὅτι ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτάς εἶναι συνεχῶς λόγος περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης, δὲν εἶναι κακὸν νὰ ἐξεύρωσι καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι φιλόλογοι, ὅτι καταγινόμεθα εἰς αὐτὴν, καὶ τὴν ἐρευνῶμεν, καὶ προθυμούμεθα ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ τῆς ἀφαιρέσωμεν τὰ ῥάκια τῆς βαρβαρότητος· ἔπειτα καὶ ὡς πρὸς τὸν χρηματισμὸν θεωρούμενον τὸ πρᾶγμα, ὁ Ἑλληνισμὸς προξενεῖ περισσοτέρους ἀγοραστὰς Εὐρωπαίους, λέγω ἀπ' ἐκείνους ὅσοι ἐξεύρουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐπὶ τοσοῦτον κᾶν, ὅσον νὰ κα-

ταλαμβάνωσι τὸν σχολαστικὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου. Ἐμείνε τώρα ὁ διορισμὸς τῆς τιμῆς· τὸ κείμενον βλέπεις ὅτι περιέχει σελίδας 448 εἰς αὐτὰς πρόσθεσι καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἢ ὅποια δὲν θέλει εἶσθαι Λακωνικὴ, καὶ θέλεις καταλάβει ὅτι ὁ πρῶτος τόμος εἶναι ἀρκετὰ παχύς. Ὁ τόμος τῶν σημειώσεων συμπεραίνω ὅτι θέλει φθάσει καὶ αὐτὸς εἰς τὰς 450 σελίδας, τοὺς δύο τόμους τούτους, καὶ ἂν ὁ Ζεὺς ἤθελεν κρίνει ἀλλέως, λέγω ὅτι δὲν πρέπει νὰ πωληθῶσιν ὀλιγώτερον παρὰ τὰς 12 λίτρας, εἰπέ με ἂν πρέπη νὰ τοὺς βάλω 15, εἰς αὐτὸ δύνασαι νὰ συμβουλευθῆς, καὶ κἀνένα βιβλιοπώλην, ἐὰν μόνον ἦναι τίμιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ διὰ νὰ κρίνης τὸ πρᾶγμα καλλιώτερον, κάμε νὰ σὲ δανείσῃ τις δι' ὀλίγας ἡμέρας (διότι σὲ βεβαιώνω ὅτι ἀμαρτάνεις ἂν τὴν ἀγοράσης) τὴν τελευταίαν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἔκδοσιν τοῦ Mitschertich τυπωθεῖσαν ἐν Στρασβούργῳ ἔτεις τῆς Γαλλ. πολιτείας εἰς τόμους δύο, δι' αὐτὴν φίλε μου ὁ Koenig μ' ἐπῆρε 12, ἐπειδὴ εἶχα χρεῖαν καὶ νὰ τὴν ἐρευνήσω ὡς τελευταίαν καὶ νὰ τὴν κατασχίσω διὰ τὰ τὴν δίδω φυλλαδὸν εἰς τὸν τυπογράφον μου· αὐτῆς ὁμοῦ τῶν δύο τόμων ὁ ἀριθμὸς τῶν σελίδων εἶναι 683, ἐπειδὴ δὲν ἐπρόσθεσε πλὴν τὴν Λατινικὴν μετάφρασιν, καὶ πολλὰς ὀλίγας σημειώσεις, τῶν ὁποίων αἱ περισσότεραι εἶναι ἀπ' ἐκείνας τὰς ὁποίας οὗτοι ἐνταῦθα ὀνομάζουσι des Aneries (ὡς ἂν νὰ εἴπῃς γαδουρίας ἢ ὄνιας) καὶ ὁ χαριέστατος Ἀριστοφάνης, Ἰγνίας, ἢ Ἰομουσίας. Ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις ἔχει σελίδας 1050 ἕως καὶ 1100, ὅθεν μελέτησον καλὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἂν στοχάζεσαι ὅτι δύνασαι μὲ εὐκολίαν νὰ σκορπίσῃς ἀρκετὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα, Θράκην, καὶ Μολδοβλαχίαν, βάλε τὴν τιμὴν διὰ μὲν τοὺς Ἑλλη-

νας μετριωτέραν, διὰ δὲ τοὺς Εὐρωπαίους εἰς τὰς 15 λίτρας· καὶ ὅστις θέλει ἄς τὸν ἀγοράσῃ, ὄντινα φανῆ βαρύτιμος, ἄς χαίρεται τὴν ἔκδοσιν τοῦ Mitscherlich, πρέπει νὰ συλλογισθῆς καὶ τοῦτο, ὅτι δίδων εἰς τὸν βιβλιοπώλην τὸν εὐρωπαϊὸν ἕκαστον ἀντίγραφον πρὸς λίτρας 15, δὲν ἀπολαμβάνεις ἀληθῶς πλὴν λίτρας 11 καὶ 5 σολδία, ἐπειδὴ καὶ λαμβάνει 3 λίτρας διὰ τὴν προμήθειαν του καὶ εἰς ἐκάστην δωδεκάδα, δωρεᾶν ἔν· καθὼς πωλῶ τὸν Ἴπποκράτην.

Ὅλιγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω νὰ σ' ἐξηγήσω τὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα μεταχειρίζομαι εἰς τὰς σημειώσεις· αὐτὰ θέλουσιν ἐξηγηθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ προοιμίου· ἀλλ' ἐν τούτῳ πῶς δύνασαι νὰ τὰς ἀναγνώσῃς χωρὶς τὴν εἰδησιν ταύτην; Καὶ λοιπὸν ΚΑ σημαίνει τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις ἢ γραφὰς ὅσας ἔβαλεν ὁ Κομμελῆνος εἰς τὸ τέλος τῆς ἐκδόσεως του· ΑΑ, τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις ὅσας εὗρηκα σημειωμένας εἰς τὸ περιθώριον τῆς ἐν βασιλεῖξ ἐκδόσεως ἀπ' αὐτὴν τὴν χεῖρα τοῦ Ἀμιότου· Β, αὐτὴν τὴν ἐν Βασιλεῖξ ἔκδοσιν, ἣτις εἶναι ἡ πρώτη πασῶν· ΔΑ, τὰς ἀναγνώσεις ὅσας ἐν παρόδῳ κατεχώρησεν ὁ Δορβίλλος εἰς τὰς σημειώσεις του εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Χαρίτωνος· Α, τὴν Γαλλικὴν Μετάφρασιν τοῦ Ἀμιότου· Λ, τὴν Λατινικὴν· Μ, τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν τοῦ Mitscherlich. Ἀντέχεις ἀκόμη φίλε, εἰς τὸσαύτην μωρολογίαν περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἢ ἔχασες τὴν ὑπομονήν; Ἐτι δύο λόγια παρακαλῶ, καὶ κάμνω τέλος, παρακαλῶ σε μὴ τὸν κοινωνήσῃς εἰς τινὰ ἀκόμη, ἕως νὰ τὸν λάβῃς τέλειον, παρὰ σὲ καὶ τὸν Κλαυθέρον κάνεις περὶ αὐτοῦ δὲν ἔχει εἰδησιν. Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ πακέτου μ' ἔστειλεν ἔτι ὁ τυπογράφος δύο φύλλα καθαρὰ σημειώσεων·

ὅταν πληρωθῶσιν εἰς ἀριθμὸν δεκάδος ἢ δωδεκάδος, σὲ τὰ πέμπω πάλιν διὰ τινος βιβλιοπώλου, παρεκτός ἂν τὰ θέλῃς διὰ τῆς πόστας· πλὴν μῆτε οὕτως δὲν σὲ τὰ πέμπω, ἂν πρῶτον δὲν μ' ἀναγγείλῃς τὸ κατευόδιον τοῦ πακέτου.

Εἰπέ με τώρα ἂν ἡ *χαραμάδα* λέγεται καὶ *χαραμίδα*, ἤγουν ἂν ἦναι ἡ αὐτὴ λέξις διαφορουμένη, καὶ πρὸς τούτοις ἔαν παρὰ τὴν διάστασιν τῶν σανιδωμάτων (οἶον χαραμίδα θύρας ἢ παραθυρίου) τὴν μεταχειρίζονται τινες καὶ εἰς ἄλλο πρᾶγμα.

Δός με ἓνα ἀκριβῆ ὄρισμὸν τῆς λέξεως *Προεισόδιον*. Ὀλίγην ἔτι μακροθυμίαν διὰ τὸν Ἡλιοδώρον. Εὐρίσκεις εὐλογον νὰ λαλήσῃς τὸν Degen ἢ κἀνένα ἄλλον βιβλιοπώλην περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου, ἂν θέλῃ νὰ βάλω τὸ ὄνομα του εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ βιβλίου ὡς πωλητοῦ, διὰ νὰ συντρέχωσιν εἰς αὐτὸν οἱ τῆς Γερμανίας ἀγορασταί; εὐρίσκεις εὐλογον νὰ βάλῃς καὶ κἀνένα τῆς Βενετίας ἢ τὸν Θεοδοσιάδην ἢ τὸν Γλυκύν; ἀλλὰ πρέπει πρῶτον νὰ τοὺς δώσῃς τὴν εἶδησιν καὶ νὰ κάμῃς τὴν συμφωνίαν σου περὶ τοῦ μισθοῦ τῆς προμηθείας. Ἴσως αὐτοὶ εἶναι μετριώτεροι παρὰ τούτους ἐδῶ. Ἄν εἶχες τὸν τρόπον νὰ τὸν πωλήσῃς, διὰ χειρὸς τῶν φίλων σου, ἐκέρδαινες τὴν κομμισσιῶνα, ἢ κἂν δὲν ἐδίδες παρ' ὅσον συνηθίζεται μεταξὺ πραγματευτῶν· κάμε ὡς θέλεις καὶ ἀγαπᾷς περὶ τούτων ἀπάντων· ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ παρὰ νὰ λάβῃς ὀπίσω ὅσα κατέβαλες εἰς τὴν δαπάνην τοῦ τύπου λυσιτελῶς, ἢ κἂν ἀζημίως.

Μὲ ἐζήτησας (ἂν ἐνθυμῶμαι καλὰ) νὰ σὲ εἰπῶ ἂν αἱ Ἑφημερίδες ἐλάλησαν περὶ τοῦ Ἀθηναίου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Ἀττικοῦ. Σὲ λέγω λοιπὸν νὰ ζητήσῃς αὐτοῦ τὸν

Γαλλικόν Ἑρμῆν (N^ο CXXXVI, 14 Pluviôse, An 12, 4 Fevrier 1804) εἰς τὴν σελ. 307 καὶ ἐκεῖ θέλεις εὑρεῖ τὴν ἐπίκρισιν τοῦ Ω. διὰ τούτου μόνον τοῦ στοιχείου ὑπογράφη ὁ Κριτικός.

Περικλείω καὶ ἐγὼ εἰς τὴν παροῦσαν, l'Intelligenzblatt εἰς τὸ ὅποσον θέλεις εὑρεῖ ἄλλην ἐπίκρισιν τοῦ αὐτοῦ, καὶ τινα περὶ τοῦ Βεκκαρίου. Ἀφοῦ τὸ ἀναγνώσης, ἂν δὲν σὲ χρειάζεται, πέμψαι μὲ το ὀπίσω· μ' ἐκοινώνησε ταύτην τὴν ἐφημερίδα ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ὅποσον τόσον ὀλιγώτερον τὴν ἐπρόσμενα, ὅσον εἶναι φίλος τοῦ Ἀττικοῦ.

Εἰς τὴν περὶ ταύτης ἐπιστολὴν μου σ' ἔλεγον ὅτι αἱ Γερμανικαὶ ἐκδόσεις τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων πρέπει νὰ ᾖναι αὐτοῦ εὐθηνότεραι. Λάβε παράδειγμα τὴν τιμὴν τοῦ Ἡλιοδώρου τοῦ Mitscherlich, ἐρώτησον πόσον πωλεῖται αὐτοῦ, καὶ κατ' αὐτὸ λάβε τὰ μέτρα σου διὰ τὴν πρόβλεψιν τοῦ Ψαλίδα.

Χθὲς τὸ πρὸς ἐσπέραν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν φωλεάν μου εὔρηκα τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 1 Φεβρουαρίου. Καίρως δὲν μὲ μένει νὰ σ' ἀποκριθῶ μὲ τὴν παροῦσαν. Σὲ προέγραψα ὅτι τὰ βιβλία τῶν Ἰωαννίνων δὲν ἠγοράσθησαν δις· ὅθεν μένε ἡσυχος περὶ τούτου· ὀλίγα τινὰ μετέφερα ἀπὸ τὸν ἕνα κατ' ἄλογον εἰς τὸν ἄλλον, ὅσα δηλαδὴ δὲν εὑρίσκονται καὶ εἰς τοὺς δύο. Κάμε με τὴν χάριν νὰ εἰπῆς ἢ νὰ μηνύσης τὸν Κύριον Κώνσταντα Ἀναστασίου, ὅτι σήμερον πέμπεται πρὸς τὸν Καστινέλλον τῆς Μασσαλίας ἢ μία κιβωτὸς περιέχουσα τὰς σφαίρας, διὰ νὰ τὴν πέμψῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν ἐν Λιθόρνφ Μιχαὴλ Ζωσιμᾶν· ὅθεν ἔχει καιρὸν νὰ γράψῃ αὐτόθεν εἰς τὸν Ζωσιμᾶν διὰ τὴν περαιτέρω ἀποστολὴν τῆς κιβωτοῦ. Ἐγρά-

φη πρὸς τὸν Καστινέλλον καὶ τὰ περὶ τῆς Σηγουρητᾶς. Δὲν γράφω κατ' εὐθείαν τὸν κύριον Κώνσταντα, διότι ἐλπίζω εἰς ὀλίγας ἡμέρας νὰ πεμφθῶσι καὶ τὰ βιβλία (καθὼς καὶ τὰ ἰδικά σου ἤγουν τὰ τοῦ Γιάσιου).

Υγίαινε.

27.

25 Φεβρουαρίου 1804.

Φίλιπτε Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαί σε !

Ἡ ἐπιστολή σου τῶν 8 Φεβρουαρίου μ' ἔβαλεν εἰς μέριμναν καὶ ἀγωνίαν. Ὅθεν παρακαλῶ σε νὰ δώσης τὴν ἐγκλεισμένην σφραγισμένην ἢ ἀσφράγιστον (ὡς σὲ δόξει καλλιώτερον) πρὸς τὸν κύριον Κώνσταν, καὶ νὰ τὸν προετοιμάσης εἰς τὴν πρόθυμον ἀποδοχὴν τῆς κολυβικῆς συγγραφῆς τοῦ Ἰορδάνου, διὰ νὰ μὴ συμβῆ κἀνὲν ἄτοπον. Ταύτην τὴν ἐβδομάδα πέμπονται εἰς Μασσαλίαν αἱ σφαῖραι, αἱ ὅποσαι εἶναι καὶ μέγισται καὶ θαυμάσιαι καὶ ἴσως καὶ μέρος βιβλίων, ἐὰν φανῆ ἀναγκαῖον νὰ διαιρεθῶσιν εἰς δύο κασσέλαις. Τὸ αὐτὸ λέγω καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου παραγγελίαν διὰ τὰ βιβλία τοῦ ἄρχοντος· πλησιάζει εἰς τὸ τέλος καὶ αὐτῶν ἡ προμήθεια· ἡ ἀργοπορία εἶναι ἀπὸ τοὺς στιχωτάς. Δὲν καταλαμβάνω τί μὲ λέγεις περὶ τῶν 1000λιτρῶν τοῦ Ἡλιοδώρου· αὐτὰς τὰς ἔλαθον πρὸ πολλοῦ· ἀλλ' ἴσως δὲν σὲ τὰς ἔσυρεν ἀκόμη ὁ Ἰορδάνης. Ἄλλα μὴ πέμψης ἕως νὰ σὲ γράψω.

Ἀπὸ τοὺς δύο καταλόγους τῆς Μόσχας καὶ τῶν Ἰωαν-

νίνων ἄλλο δὲν ἕκαστα παρὰ νὰ μεταφέρω ἀπὸ τὸν ἕνα ὅσα ἔλειπον εἰς τὸν ἄλλον· ἀλλ' ὁμως σήμερον ὑπέγω εἰς τὸν βιβλιοπώλην, διὰ νὰ τὸν εἰπῶ νὰ μὴν ἀγοράσῃ (ἐπειδὴ λείπουν ἀκόμη ὀλίγα τινὰ) πλὴν ὅσα δέχεται ὁ ἀριθμὸς τῶν 6000, διὰ νὰ μὴν εὐρωμεν δυσκολίας ἢ τοῦλάχιστον μέμψεις.

Περὶ τῆς νέας παραγγελίας τῶν ἐλληνικῶν βιβλίων σὲ λέγω, ὅτι ἂν ἦναι νέαι ἐκδόσεις (νέας ὀνομάζω τὰς ἀπὸ τριάκοντα χρόνων μέχρι δεῦρο) τῆς Γερμανίας, πιθανὸν εἶναι ὅτι θέλεις τὰς εὐρεῖ αὐτοῦ εὐωνοτέρας.

Περὶ τοῦ λεξικοῦ τοῦ Bebin δὲν ἔχω οὐδεμίαν εἰδησιν ἀκόμη· ὡσαύτως δὲν γνωρίζω μήτε τὰ μαθηματικὰ τοῦ Βαλάνου.

Χαίρω ὅτι εὐρέθη ἄνθρωπος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸν Θεουκιδίδην, ὁ ὅποιος χρειάζεται ὤμους Ἀτλαντικούς, ὄχι μόνον διὰ τὴν δύσκολον καὶ συνεστραμμένην αὐτοῦ φράσιν, ἀλλ' ὅτι ὁ μεταφράζων (ἐὰν θελή καὶ δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ ἀληθῆ καθήκοντα τοῦ μεταφραστοῦ) πρέπει νὰ ἐρμηνεύῃ ὄχι μόνον τὰς ἐννοίας τοῦ συγγραφέως, ἀλλ' ὅσον εἶναι δυνατόν νὰ εἰκονίζῃ τρόπον τινὰ καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου· καὶ ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν γλῶσσα εἶναι ἀκόμη ἄτονος, καὶ πολλὰ περισσότερον ἐκλειυμένη παρὰ νὰ παραστήσῃ τὸν ἀμίμητον τόνον τοῦ Θεουκιδίδου. Μ' ὅλον τοῦτο μὴ τὸν ψυχράνης τὸν ἄνδρα· ὅποια δὴποτε ἤθελεν εἶσθαι ἢ μετάφρασις του, ὠφέλιμος θέλει εἶσθαι καὶ εἰς τὸ γένος καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ γένους. Περὶ τοῦ Ἡροδότου μήτ' αὐτόν, μήτ' ἄλλον τινὰ μὴ κοινωνήσῃς τίποτε, ὄχι δι' ἀπιστίαν μου, ἀλλὰ διὰ τὸ *δ μέλλεις ποιεῖν μὴ πρόλεγε· ἀποτυχῶν γὰρ γελοισθήση*. Τὸ αὐτὸ σὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ ὁποίου

τὰ φύλλα θέλεις λάβει παρὰ τοῦ βιβλιοπώλου Degen πρὸς τὸν ὁποῖον τὰ πέμπει περικλεισμένα εἰς ἴδιον δεσμὸν ὁ Fuchs δι' ἐτέρου βιβλιοπώλου, τοῦ ἐνταῦθα Levrault.

Καιρὸν νὰ σὲ γράψω περισσότερα δὲν ἔχω.

Υἱαίνει !

Ἀπόκρισιν (νὰ ζήσης !) ταχῆσαν διὰ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν.

28.

27 Μαρτίου 1804.

Φίλιπτε Ἀλέξανδρε,

Ἡ παροῦσά μου εἶναι ἀπόκρισις εἰς τρεῖς ἐπιστολάς σου, γεγραμμένας κατὰ τὴν 10 Φεβρουαρίου τὴν 3 καὶ 25 Μαρτίου.

Ἴδου ὁ λογαριασμὸς τῶν βιβλίων τοῦ φίλου ἀπὸ Γιάσιον. Ἄν προφθάσω μὲ τοῦτον τὸν ταχυδρόμον πέμπω καὶ πρὸς τὸν κύριον Κώνσταντα Ἀναστασίου τὸν λογαριασμὸν διὰ τὰ βιβλία διωρισμένα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων. Καὶ τὰ ἰδικά σου καὶ τὰ ἰδικά του πέμπονται χωρὶς ἄλλο τὴν πέμπτην (ἤγουν τὴν Μεγάλην Πέμπτην) ἐπειδὴ ἡ ἰδική σου παραγγελία ἦτον προτέρα, δίκαιον ἦτον πρὸς σὲ πρῶτον νὰ γράψω περὶ τοῦ τέλους· ὁ λογαριασμὸς συμποσοῦται εἰς λίτρας 3669.6 ἔλαβον δι' αὐτὰ ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην φράγκα 3500 ἤγουν λίτρας 354.15 μένουσι λοιπὸν λίτραι 125.11, τὰς ὁποίας κατέγραψα, εἰς τὴν ὀφειλὴν τοῦ λογαριασμοῦ σου.

Ὁ ἄρχων ἐσυλλογίζετο τὴν ποσότητα ἕως 3650 μὲ τὴν δαπάνην τοῦ στιχώματος· ὅταν ἀφαιρέσης ἀπὸ τὸν λογαριασμὸν τὴν δαπάνην τοῦ παλώματος τῶν δύο κιβωτῶν, δὲν εἶναι λοιπὸν παρὰ 3609.6 ἤθελαν μᾶς ἔλθει ἀκόμη εὐθηνότερα, ἂν δὲν ἤναγκάζετο νὰ πληρώσῃ μικρόν τι περισσότερον εἰς τὸ στιχῶμα, παρ' ὅτι ἔσημείωσε τὴν ἀρχήν· ἀλλ' εἶμαι βέβαιος ἐξ ἰδίας μου πείρας ὅτι τὸ ἐπλήρωσε, διότι ἡ τιμὴ τοῦ στιχώματος παντὸς εἶδους ἀναβαίνει ἡμέραν ἐξ ἡμέρας. Ἐπειτα νὰ παραβάλλω καὶ τὸν λογαριασμὸν μὲ τὴν πρώτην σημείωσιν, διὰ νὰ πληροφορηθῶ (μὲ λέγει) ὅτι μερικὰ ἄρθρα εἶναι περασμένα εἰς τιμὴν ὑποδεεστέραν τῆς σημειώσεως. Ὡς τόσον ἐλπίζω ὅτι θέλει εὐχαριστηθῆ ὁ φίλος σου. Δύνασαι νὰ τὸν βεβαιώσῃς ὅτι ἀδελφός του δὲν ἤθελε τὸν δουλεύσῃ ἐπιμελέστερον· πρὶν τὰ βάλωσιν εἰς τὰς κιβωτοὺς ὑπῆγα νὰ τὰ ἰδῶ. Τὰ λαμπρὰ εἶναι λαμπρότατα· τὰ καθαρῶς δεμένα εἶναι καθαριώτατα. Αἱ δύο κιβωτοὶ ἢ κάψαι πέμπονται κατὰ τὴν θέλησίν του διὰ τοῦ Στρασβούργου πρὸς τὸν αὐτοῦ Ἀναστάσιον Μαργαρίτην, σημειωμέναί A M. N° 1 καὶ 2. Ὀλίγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι εἰς ὅλην ταύτην τὴν ποσότητα τῶν βιβλίων δύο μόνον ἄρθρα λείπουσι, τὰ ὅποια δὲν ἐστάθη τρόπος νὰ εὑρεθῶσι· καὶ αὐτὰ εἶναι ἡ *Grammaire philosophique de Thiebaud* καὶ *Voyage à Naples traduit par Bayard*. Ἡ ἔρευνα ὁμως δὲν ἔπαυσε· καὶ ἂν εὑρεθῶσι θέλουσι πεμφθῆ καὶ αὐτά. Ἐν τοσοῦτῳ εἶπε τὸν φίλον σου ἂν ἐνθυμῆται εἰς ποίου βιβλιοπώλου κατάλογον τὰ εἶδε· συμβαίνει πολλάκις ὅτι οἱ τυπώνοντες καταλόγους βάλλουσιν εἰς αὐτοὺς βιβλία τὰ ὅποια καθ' ὑπόθεσιν μέλλουν νὰ ἐκδοθῶσι μετ' ὀλίγους μῆνας· ἔπειτα περιστάσεις ἢ ἔμπο-

δίξουσι τελείως ἢ καὶ βραδύνουσι τὴν ἐκδοσιν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν βιβλίων τοῦ φίλου σου.

Δεῦτε καὶ διαλεχθῶμεν τώρα περὶ τῶν ἡμετέρων ὑποθέσεων. Καὶ πρῶτον περὶ τῶν σαλίων σου, τὰ ὅποια ἔγιναν αἰτία καὶ μ' ἐνθύμησας λέξιν λησμονημένην τὴν βότριδα ἢ ἴσως βωτριδα. Ὁ Παπάζογλος, φίλε, μὲ λέγει, ὅτι προσμένουσι καθ' ὥραν τὸν Στεφανάκιον, καὶ ὅτι ὅταν αὐτὸς φθάσῃ εἶναι βέβαιον ὅτι θέλουσι πέμψει ἄλλον ταχυδρόμον, καὶ πιθανώτατον ὅτι αὐτὸν τὸν Παπάζογλον. Ὅθεν ἐγὼ θέλω τὰ παραδώσει εἰς τὸν καιρὸν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου εἰς τὸν Παπάζογλον· ὡς τόσον γράψον με ἀκριβῶς τὴν κατοικίαν σου, ἐπειδὴ μὴ ἔχων νὰ διατρίψῃ αὐτοῦ παρὰ 24 ἴσως μόνας ὥρας, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸν καιρὸν νὰ σὲ εὔρῃ. Ἄν τοῦ Παπάζογλου ἡ ἀποστολὴ δὲν τελεσφορήσῃ, διδάξόν με πῶς ἔχω νὰ τὰ κυβερνῶ ἕως οὐ νὰ εὔρεθῇ τρόπος ἀποστολῆς.

Ὁ Fuchs μὲ εἶπεν ὅτι σὲ ἔγραψε περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποστολῆς βιβλίων ἀδέτων ἢ φύλλων· δὲν ἐξεύρω ἂν ἐπρόσθεσε καὶ ὅ,τι εἶπε πρὸς ἐμέ, δηλαδή, ὅτι μ' ὄλον τοῦτο τὰ στελλόμενα οὕτως εἶναι ὑποκείμενα κάμμιαν φορὰν καὶ εἰς ἀπώλειαν ἀνεγγύητον καὶ ἀκαταζήτητον.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Πέτρος Σταμάτης δὲν ἀπεδήμησεν ὡς ταχυδρόμος· τίνα δρόμον ὁμως ἐπῆρε, δὲν ἐδυνήθη ἀκόμη νὰ τὸ μάθω. Καλὰ καὶ μὲ τὸ ἐνθύμησας· ὁ σύνοικος καὶ συνέστιος αὐτοῦ, ὁ ἕτερος Γραικός, εἶχεν ἀποδημήσει μῆνας πολλοὺς πρὸ αὐτοῦ. Αὐτὸς ὀνομάζεται Νικόλαος, τὸ ἐπίκλην Πύργος· δὲν πιστεύω ὁμως νὰ ἦναι ἀκράδαντος, διότι καὶ αὐτὸς κατεσπευσμένως καὶ ὡς διωκόμενος ἔφυγε, καὶ μήτε ἤλθε νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃ. Δὲν μ' ἐλύπησεν αὐτὴ του ἡ ἀδιαφορία, ὅσον μ' ἐλύπη-

σεν ἡ ἀποτυχία του· διότι μ' ἐβεβαίωσαν ὅτι ἔφυγε δι' ἔλλειψιν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς καὶ δαπάνης χωρὶς νὰ τελειώσῃ τὰ μαθήματά του. Αὐτὸς ἤρχετο πρὸς ἐμὲ προτοῦ καὶ ἔδειχνε καὶ κάποιαν εὐνοϊαν· ἂν μ' ἐξωμολογεῖτο τὴν ἀνάγκην του, ἤθελα βέβαια γράψαι καὶ πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν καὶ πρὸς ἄλλους φίλους νὰ συνεισφέρωσι τὴν χρειαζομένην δαπάνην διὰ δύο μόνον χρόνους ἀκόμη. Εἶναι φίλε μου, τινὲς ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον, εἰς τοὺς ὁποίους φαίνεται ὅτι εἶναι εἰμαρμένον τὸ νὰ ἀτυχῶσιν εἰς ὅλα. Τώρα λαμβάνω ἀπροσδοκῆτως ἀπὸ τὸ Γιάσιον μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Πύργου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ἡ ἐγκεκλεισμένη ἀπόκρισις. Σφραγίσας πέμψαι τὴν ἀσφαλῶς, καὶ κάμε νὰ τοῦ δοθῇ καὶ τὸ ὑπόμνημα περὶ τοῦ ὁποίου λαλεῖ. Δύο ὑπομνήματα ἔρριψα εἰς μίαν ἀπὸ τὰς κάψας, τὸ ἓν διὰ τὸν ἄρχοντα, ἀνεπίγραφον, καὶ τὸ ἕτερον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Νικολάου Πύργου.

Σκοπὸν εἶχα νὰ ρίψω καὶ ἄλλα δύο ἢ τρία εἰς τὰς κάψας τοῦ Ψαλίδα, ἀλλά, φίλε, ἡ διήγησις τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ μ' ἐφόβισε καὶ μ' ἐλύπησε μεγάλως, καὶ λυπημένον ἤδη ἀρχήτερα διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Σουλιωτῶν. Ἐπειδὴ τὸ κακὸν ἐπροχώρησεν εἰς τόσον, δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν οἱ συγγενεῖς σου ;

Ὅλοι τοῦ Ψαλίδα αἱ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολαὶ εἶναι, καθὼς καὶ αἱ πρὸς σέ, περικυκλωμένοι μὲ ἐμβλήματά, μὲ ἀλληγορίας, μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα θαύματα· *que voulez vous faire à cela?* Ἄν ἦναι πολλὰ νέος τὴν ἡλικίαν τὰ λησμονεῖ καὶ αὐτός· ἂν ἀπὸ δυστυχίαν ὁμως ἦναι καθισταμένης ἡλικίας, εἶναι σημεῖα πολλῆς ἐλαφρίας, μάλιστα πεμπόμενα πρὸς σέ καὶ ἐμέ, τοὺς ὁποίους εἶναι πιθανόν ὅτι δὲν στοχάζεται ὡς ἐλαφρούς.

Παραπονεῖσαι ὅτι δὲν εὐρίσκεις τὸν γαλλικὸν Ἑρμῆν. Δὲν εἶναι καλὸς ὁ Degen ἢ κάνεις ἄλλος βιβλιοπώλης νὰ σέ προξενήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ αὐτοῦ, καὶ τῆς Ἐγκυκλοπαιδικῆς ἀποθήκης, καὶ ἄλλων; Ὅσον περὶ τοῦ Ἑρμοῦ, σέ βεβαιώνω, ὅτι δὲν ἔχει ἑλληνικὸν καὶ εἰδωλολατρικὸν παρὰ τὸνομα· τὰ δὲ λοιπά, εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον χριστιανικὰς καὶ ὀρθοδόξους ἐφημερίδας· τί λέγω ὀρθοδόξους; ἡ εὐλάβειά του καμμίαν φορὰν φθάνει ἕως εἰς τὸ ἀσκητικὸν καὶ ἀπεστραμμένον ἀπὸ τὴν ματαιότητα τούτου τοῦ κόσμου.

Ἡ πρὸς τὸν Ζηνόβιον ἐπιστολή μου δὲν περιεῖχεν εἰμὴ εὐχαριστίας διὰ τὴν μετρικὴν του, ἡ ὁποία εἶναι πόνημα ὠφέλιμον, ἀγκαλιὰ ὀλίγον διεξοδικώτερον ἀφ' ὅ,τι ἔπρεπε· συμβούλευσον τὸν ΑΛΛΟΝ ΟΜΗΡΟΝ νὰ τὴν σπουδάσῃ μετὰ προσοχῆς· ἴσως ἡ ἀνάγνωσις καὶ μελέτη τὸν φέρουσιν εἰς οἶκτον ἐκείνων, ὅσων ἀνηλεῶς σπαράττει τὰς ἀκοὰς μὲ τούς σολοικοβαρβάρους καὶ ἀμέτρους στίχους του. Θαυμάζω ὅτι δὲν μὲ λέγεις τίποτε περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀρισταινετείων ἐπιστολῶν· εὔρηκα εἰς τοῦ θυρωροῦ μου πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἔν ἀντίτυπον διὰ τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσα 24 σολδία χωρὶς νὰ ἐξεύρω πόθεν ἔρχεται· δὲν εἶναι ὁμως διὰ τῆς πόστας, ἐπειδὴ ἦτον λυτόν· ὡς φαίνεται διὰ τινος φίλου Παρισινοῦ τὰ πέμπει αὐτὸς ἐδῶ· τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἔλαβεν ἔν καὶ ὁ Κλαυιέρος· μῆτ' αὐτὸς μῆτ' ἐγὼ δὲν ἐξεύρομεν τὸν εὐεργέτην ἡμῶν.

Εὐθὺς ὅταν λάβῃς τὰ διὰ τοῦ Degen ἀποσταλέντα φύλλα τοῦ Ἡλιοδώρου, δός με ἀνυπερθέτως τὴν εἰδησιν, διὰ νὰ εὔρω κανένα τρόπον νὰ σέ στείλω καὶ τὰ λοιπά. Τὸ τέλος τοῦ τύπου πλησιάζει· ὅθεν εἶναι καιρὸς νὰ μὲ εἰπῆς ἂν θέλῃς νὰ ῥαφθῶσιν ἢ νὰ δεθῶσιν, ἢ νὰ σέ πεμ-

φθῶσιν εἰς φύλλα, καὶ ποῦ νὰ σὲ πεμφθῶσιν. Ἐπειδὴ ἔχω σκοπὸν νὰ πέμψω εἰς Σμύρνην 6 ἢ 8 πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου, εἰπέ με ἂν θέλῃς νὰ πέμψω διὰ λογαριασμὸν σου, 15 ἢ 20, καὶ πρὸς τίνα. Ἄν δὲν ἔχῃς ἄνθρωπον εἰς Σμύρνην, τὰ πέμπω πρὸς τὸν ἐξάδελφόν μου Νικόλαον Πετρίτζην, καὶ αὐτὸς πέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν σου τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως ἀργύρια. Τὸ *πλησιάζει* ἐννοεῖται πρὸς τὰ τέλη τοῦ Μαΐου· καλὸν ὅμως εἶναι νὰ ἔχω τὴν περὶ τῆς οἰκονομίας των εἰδησιν ἔνωρα. Σὲ εἶπα ὅτι ἐνταῦθα ἡ τιμὴ τοῦ στιχώματος ὑπάγει εἰς αὐξῆσιν· ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ τὰ δέσῃς αὐτοῦ οἰκονομικώτερον διὰ τί νὰ δαπανῶμεν ματαίως;

Περὶ Ἰπποκρατῶν καὶ Θεοφράστων κάμε ὅ,τι εὖρης εὐλογον.

Οἱ Χῖοι δὲν εἶναι Δωριεῖς, ἀλλ' Ἴωνες, καθὼς καὶ οἱ Σμυρναῖοι. . .

Νομίζω ὅτι σὲ ἔγραψα ὅτι δὲν ἐγνώριζα τὰ μαθηματικὰ τοῦ Βαλάνου· ἐνόμιζον ὅτι μὲ λαλεῖς περὶ τοῦ ζῶντος Βαλάνου, ἂν ὅμως λέγῃς τὰ μαθηματικὰ τὰ γνωσθέντα μοι εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο πρὸ τριάκοντα χρόνων σχεδόν, δὲν ἐξεύρω· παρεκτός ἂν ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος Βαλάνος ζῆ ἀκόμη.

Αἱ 59 καὶ 16 σολδία δὲν εἶναι διὰ τὸν Ἡλιόδωρον, ἀλλὰ διατί εἶναι μῆτ' ἐγὼ δὲν ἐξεύρω· τοῦτο μόνον εὐρίσκω εἰς τὴν σημείωσίν μου «διὰ βιβλία σταλθέντα διὰ τοῦ Fuchs»· ὅθεν εἶπα τοῦ Fuchs νὰ ἐξετάσῃ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἴσως αὐτὸς τὸ εὖρη, δὲν μ' ἀπεκρίθη ἀκόμη· ἔχω μίαν ἀμυδροτάτην μνήμην μήπως ἦτον κἀνένας Ἡρόδοτος Γαλλικός, τὸν ὅποιον ἐζήτησας ἔτι εὐρισκόμενος εἰς Λουγδοῦνον ἢ εἰς Γινέβραν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου, ἂν σέ ἦναι εὐκολον, θέλεις μ' ἐμβάσει 1000 φράγκα διὰ τὸν Ἡλιόδωρον· ἤγουν ἀρκεῖ νὰ δώσης τὴν εἶδῃσιν εἰς τὸν Ἰορδάνην, νὰ μὲ τὰ δώσῃ ὅταν τὰ ζητήσω.

Τὸ *φκιάνω* εἶναι τοῦ φίλου, εἶμαι βέβαιος, ἐπειδὴ ἐνθυμοῦμαι ὅτι τὸν ἐμακάρισα ἀπὸ ψυχῆς, ὅταν ἀνεγίνωσκον τὴν μετάφρασιν, ὅτι μὴ ἀρκούμενος εἰς τοὺς κομποτάτους συλλαβισμοὺς τοῦ μπ καὶ τοῦ τζ (αἱ ὁποῖαι εἰς λέξεις τινὰς ἐκολλήθησαν σχεδὸν ἀνεξαλείπτως) προσπαθεῖ ὡς φιλόμουσος καὶ φιλέλλην νὰ μᾶς καταπλουτίσῃ καὶ μὲ τὸ φκ. Δὲν ἔμεινε πλέον παρὰ νὰ συναθροίσῃ ὅλους τοὺς ἐναρμονίους συλλαβισμοὺς τῆς ἀγγλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης διὰ νὰ τοὺς κάμῃ δῶρον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Si cela s'appelle une méthode analytique, il faut que l'analyse soit une chose bien barbare.

Μὲ κακοφαίνεται ὅ,τι μὲ εἶπες περὶ τοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Λωκίου, τὸν ἐνόμιζα ἀποθανόντα· ὅθεν εἶπα τινὰ περὶ τῆς μεταφράσεως ταύτης εἰς τὴν ἐπιστολὴν (ἡ ὁποία δὲν ἐτυπώθη ἀκόμη)· τῶρα ἴσως τὰ ἐξαλείψω, ὅχι διότι φοβοῦμαι αὐτόν, τοῦ ὁποίου τὴν τιμὴν δὲν ἐγγίζω, ἀλλ' ὅτι φοβοῦμαι μὴ παρεξηγήσῃ τὰ φρονήματά μου.

Υἱάινει.

Βλέπεις, φίλε, ὅτι καιρὸς δὲν μὲ ἔμεινε νὰ σέ ἀποκριθῶ περὶ τῆς μεταφράσεως τοῦ ὑπομνήματος· ἔπειτα τοιαύτη ἀπόκρισις χρειάζεται ὀλίγην σκέψιν. Αὐριον ἀρχινῶ τὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν κύριον Καπλάνην, κύριον Κώσταν, κύριον Ψαλίδαν κτλ. καὶ Κύριος οἶδε πότε ἔχω νὰ τὰς τελειώσω· ὡς τόσον βεβαίωσον αὐτοὺς ὅτι τὰ βιβλία πέμπονται τὴν Πέμπτην, καθὼς καὶ τὰ ἰδικά σου. Μηγαρι ἔχω μόνας τὰς ἐπιστολάς; ἐκ δεξιῶν τῆς τραπέζης

εἶναι τὰ δοκίμια τοῦ Ἡλιοδώρου, τὰ ὅποια ἐξετάζω μὲ ἡδονήν, διότι καθὼς λέγει ὁ Σατυρικός ποιητής :

Un sot en écrivant fait tout avec plaisir.

Ἐξ ἀριστερῶν τὰ δοκίμια τοῦ Στράβωνος, τὰ ὅποια καμνω ὡς χρέος ἀπαραίτητον, ἐπειδὴ πληρόνωμαι δι' αὐτά, ἀλλὰ μὲ ἀηδίαν, ἢ ὅποια προβαίνει πολλάκις ἕως εἰς τὴν χρείαν τῆς λεκάνης· εἶναι ἀνεκδιήγητα τὰ ὅσα πάσχω ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Στράβωνος.

Δός με λοιπὸν ὀλίγον καιρὸν, καὶ θέλω ἀποκριθῆ ἀκριβῶς εἰς ὅλα· ὡς τόσον πρόβαινε εἰς τὴν μετάφρασίν σου, διότι καὶ τέλος πάντων τίνα χρείαν ἔχεις ἀπὸ τὴν κρίσιν μου; τοῦτο μόνον σὲ λέγω ἐν τοσοῦτῳ, ἀφ' οὗ τελειώνης φέρ' εἰπεῖν μίαν σελίδα, ἀναγίνωσκέ την μόνος σου δις καὶ τρις εἰς διαφόρους τόνους ἀπὸ τὸν κατώτερον εἰς τὸν τρανώτατον, καὶ ἄς προσέχουν ἐνταυτῷ τὰ αὐτὰ εἰς τὸ στόμα. Ἀπίστευτον εἶναι φίλε μου, πόσον ὠφελεῖ τοῦτο. Σὲ χρειάζεται ἀκόμη ἄλλη μία γυμνασία· ἀναγίνωσκε καθ' ἕξιν ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς, ἀπὸ μὲν τοὺς πεζοὺς τὸν Πλάτωνα, ἀπὸ δὲ τοὺς ποιητὰς τὸν Εὐριπίδην· δὲν μνημονεύω τὸν Ὅμηρον (τὸν παλαιὸν λέγω, τὸν ποιητὴν τῆς Ἰλιάδος)· cela va sans dire· δὲν γνωρίζω μετ' αὐτὸν συμπλοκάς λόγων πλέον ἠαρμονίους, παρὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Εὐριπίδου. ὦ πόσον ἤθελαν εἶσθαι οἱ δύο μάγοι οὗτοι ἠρμονικώτεροι ἂν ἐξευρον τὸν συλλαβισμόν τοῦ *γκιάνω* !

Ἔλαβον ὅσα διώρισας περὶ τῆς προμηθείας τοῦ Γιάσιου· ἄς εἶναι τὸ κρίμα εἰς τὸν λαιμόν σου, ἐπειδὴ διὰ τὰ λοιπὰ τῶν Ἰωαννίνων δὲν μὲ δίδει ὁ πωλητὴς πλὴν (καὶ μόλις) πέντε ἀνὰ ἑκατόν· ὅθεν δὲν εἶναι χρεῖα ν' ἀνα-

φέρης τίποτε περί τούτου πρὸς αὐτούς, μήτε νὰ ζητήσης πλέον τίποτε.

Βλέπω, φίλε, ὅτι δὲν προφθάνω νὰ γράψω πρὸς τὸν Πύργον· ὅθεν ἄς μείνῃ ἡ ἐπιστολή του διὰ τὸν ἀκόλουθον ταχυδρόμον.

Καὶ πάλιν ὑγίαινε!

Σὲ εὐχαριστῶ περὶ τῶν προεισοδίων. Πιασμός δὲν εἶναι ὁ πυρετός; Καθὼς λέγουν γλυκοχάραγμα καὶ γλυκοφέγγισμα, λέγουν τάχα καὶ γλυκόφως; Εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Εὐσταθίου ἐλέγετο.

29.

29 Μαρτίου 1804.

Φίλε Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαί σε.

Εἰς τὰς 25 σ' ἔγραψα κατὰ πλάτος, πέμψας καὶ τὸν λογαριασμὸν τῶν βιβλίων τοῦ ἐν Ἰασιῶ ἄρχοντος, καὶ τὴν εἶδησιν ὅτι πέμπονται σήμερον.

Σήμερον γράφω πρὸς τὸν κύριον Κώνσταντα, πέμπων τοὺς λογαριασμοὺς τῶν βιβλίων, καὶ ἐπιστολάς δύο, τὴν μίαν πρὸς τὸν ἐν Μόσχᾳ κύριον Ζώην, καὶ τὴν ἑτέραν πρὸς τὸν διδάσκαλον Ψαλίδαν. Ἀφῆκα καὶ τὰς δύο ἀνοικτὰς διὰ νὰ σὲ τὰς ἀναγνώσῃ. Γράφω πρὸς τούτοις τὸν κύριον Κώνσταντα νὰ σὲ μετρήσῃ τὴν ἀξίαν λιτρῶν Γαλλικῶν 106, ὅσας ἔδαπάνησα περισσότερον ἀφ' ὅ,τι ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Ἰορδάνας. Ταύτας τὰς 106, λίτρας, καθὼς καὶ τὰς προλαβούσας 125, 11 κατέγραψα εἰς τὴν

ὀφειλὴν τοῦ λογαριασμοῦ σου· καὶ οὕτω σημειῶσαι τα
καὶ σὺ διὰ τὸ νὰ ὑπάγωμεν συμφώνως.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην ἀφ' οὗ ἀναγνώσης καὶ σφραγίσης,
πέμψον ἀσφαλῶς πρὸς τὸν Πύργον, δὸς καὶ πρὸς τὸν ἄρ-
χοντα τὴν εἶδησιν, διὰ τὸ νὰ τὸν δώσῃ τὸ ὑπόμνημα, περὶ
οὗ ὁ λόγος εἰς τὴν ἐπιστολὴν. Ὑγίαινε.

30.

1 Μαΐου 1804.

Φίλε Ἀλέξανδρε, ἀσπάζομαί σε.

Σὲ γράφω καὶ μὴ δυνάμενος, φοβούμενος μὴ ἡ σιω-
πὴ μου σὲ βάλῃ εἰς μέριμναν. Ἐπέρασα ἕξ ἡμέρας φρι-
κτὰς, αἱ ὁποῖαι μὲ ἠνάγκασαν νὰ οἰκουρήσω. Ἡ κατὰ-
ρατος ἀρθρῆτις ἀνέβη εἰς τὸ στῆθός μου, καὶ ἐζήτει ἐξ
ἅπαντος νὰ μὲ πνίξῃ· τὴν παρεκάλουν νὰ μ' ἀφήσῃ κἄν
νὰ τελειώσω τὸν Ἡλιόδωρον, διὰ τὸ νὰ μὴ ματαιωθῇ ἡ
δαπάνη τοῦ Ἀλεξάνδρου (διότι τοῦτο μόνον μ' ἐλύπει),
καὶ αὐτὴ μ' ἔλεγεν ὅτι προφάσεις δὲν θέλουν μοῦ λείψει
ποτέ· ἔάν τῶρα μ' εὔρηκεν ἀσχολούμενον εἰς τὸν Ἡλιό-
δωρον, ἄλλοτε θέλει μ' εὔρει καταγινόμενον εἰς ἄλλο.
Τέλος μετὰ πάλιν ἰσχυρὰν καὶ ἐπίπονον ἐξέφυγα καὶ πά-
λιν ἀπὸ τὰς χεῖράς της· εἶμαι ὅμως ἀκόμη πολλὰ ἀδύ-
νατος ἀπὸ τὸν κλόνον τῆς βηχός. Ἀναβάλλω λοιπὸν εἰς
ἄλλον καιρὸν τὸ νὰ σὲ γράψω πλατύτερον, καὶ ἀρκοῦμαι
τανῦν νὰ σὲ εἰπῶ ὅτι ἔλαβον χθὲς τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς
18 Ἀπριλίου μετὰ τῆς ἐγκεκλεισμένης κολουβιστικῆς συγ-

γραφῆς ἢ (διὰ μιᾶς λέξεως) Ἀλλακτῆς. Δὲν βλάπτει ἂν ἡ διορία τῆς εἶναι μακρά.

Ἔλαβον καὶ τὴν ἐγκεκλεισμένην παρὰ τοῦ τῆς Μαίας, καὶ πρὸ ἡμερῶν ἄλλας ἀλλαχόθεν πολλὰς· ἀλλ' εἰς τίνα νὰ πρωταποκριθῶ φίλε; χρειάζεται λοιπὸν ὑπομονὴ καὶ συγκατάβασις παρὰ τῶν γραφόντων· καὶ μὲ τὸν καιρὸν πληρονοῦνται τὰ χρέη μου. Περὶ τοῦ νέου, τὸν ὅποιον μὲ προβάλλεις, δὲν ἐξεύρω ἂν ᾔηται αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ τῆς Μαίας. Ὅστις ὅμως καὶ ἂν ᾔηται, δὲν συμφέρει, φίλε μου, διὰ πολλὰς αἰτίας, νὰ μ' ἔλθῃ ἐξωθεν ἄνθρωπος ἄγνωστος εἰς ἐμὲ, ἔπειτα, καὶ τὸ παιδάριον, τὸ ὅποιον ἔρχεται τῶρα πρὸς ἐμὲ δις τῆς ἐβδομάδος, ἀγκαλὰ δὲν εἶμαι ἀκόμη βέβαιος ἂν ἔχῃ νὰ γένη ἐμὸς, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τὸ ἀπολύσω χωρὶς αἰτίας. Ὁ ἐπιστάτης του εἶναι τρελὸς, ὅθεν ἔγραψα εἰς Σμύρνην εἰς φίλον πιστὸν, νὰ κάμῃ τρόπον νὰ γένη τὸ κίνημα ἐκεῖθεν παρὰ τῆς μητρὸς του τῆς χήρας, νὰ μὲ ζητήσῃ δηλαδὴ αὐτὴ νὰ τὸ λάβω σιμά μου. Πρόσθετες ὅτι εἶναι καὶ τρόπον τινὰ συγγενῆς μου κατ' ἐπιγαμίαν· ὁ ἐξάδελφος μου Κωνσταντῖνος Πετρίτζης ἔλαβε τὴν ἀδελφὴν τοῦ παιδαρίου εἰς γυναϊκὰ του διὰ τὸ ἄκρον τῆς κάλλος· ἐδῶ εἶναι ἡ ἄλλη του ἀδελφὴ (μετὰ τῆς ὁποίας ἦλθε) καὶ αὐτὴ εὐειδεστάτη Ἑλληνίς, ὑπανδρευμένη μὲ Γάλλον, αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ὅποιον ὠνόμασα ἐπιστάτην τοῦ παιδαρίου. Τὸν εἶπα τρελὸν, ἐπειδὴ τοιοῦτος εἶναι· νέον καὶ ἄκακον μεϊράκιον, τάφῃκε, φίλε μου, καὶ νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ συμφάγῃ μὲ τὸν υἱὸν τῆς ἀπωλείας, τὸν Θεσσαλονικέα, τὸν ὅποιον ἐξεύρεις καλῶτατα. Δὲν πιστεύεις πόσον μ' ἐλύπησε καὶ τοῦτο· ὅσα οἰκοδομῶ ἐγὼ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα, τὰ ὅποια τὸν παραδίδω, τὰ χαλᾷ ὁ τρελογάλλος ἐπιστάτης του.

Τί νά κάμω φίλε μου; ὅτι ἔχω χρεῖαν βοηθοῦ, τὸ πρᾶγμα φωνάζει μόνον του· ἀλλὰ πάλιν νά λάβω ἔξωθεν ἄνθρωπον, ἄγνωστον εἰς ἐμέ, μήτ' αὐτὸ δὲν εἶναι φρόνιμον, τοῦτον κἄν, ὅταν μὲ δυσαρεστήσῃ τὸν ἐπιστρέφω εἰς τοὺς οἰκειούς· ξένον ὁμως, καὶ συνεσταμένον παρ' ἄλλων, δὲν εἶναι εὐκόλον νά τὸν ἀπολύσω ὅταν θέλω, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ νά μὴ κακοκαρδίσω τὸν συνιστῶντα.

Περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἐλπίζω νά δυνηθῶ αὖριον νά ὑπάγω πρὸς τὸν Fuchs, νά ἐξετάσω ἂν ἔφθασαν αἱ ἡμερίδες του (μετὰ τῶν ὁποίων ἐπέμφθη) πρὸς τὸν Degen, ἢ οὕτως ὁμως ἢ ἄλλως μὴν ἀδημονεῖς, διότι μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐβδομάδας τελειοῦται ὁλος, καὶ τότε ράπτομεν ἔν ἀντίτυπον καὶ τὸ δίδομεν ἀγαθῇ τύχῃ εἰς τὴν πόσταν· περὶ τοῦ τρόπου τοῦ πέμπειν διὰ τῆς πόστας, ἔβαλα τὸν Fuchs νά σέ γράψῃ κατ' εὐθείαν, ὄχι διότι τὸ ἐζητήσας οὕτως, ἀλλὰ διότι δὲν εὕρηκα εὐκρινῆ καὶ καθαρὰ ὅσα μὲ εἶπε περὶ αὐτοῦ· μὲ εἶπε πρὸς τούτοις ὅτι εἶναι καὶ ὑποκείμενα τὰ οὕτω στελλόμενα εἰς ἀπώλειαν ἀνεγγύητον καὶ ἀκαταζήτητον.

Ἡ ἀρρώστία μου μ' ἐμπόδισε νά δώσω τέλος εἰς ὀλίγας σημειώσεις, ὅσας ἔκαμα κατὰ ζήτησιν σου εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ ὑπομνήματος. Τὰς πέμπω λοιπὸν κολοβάς, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ δὲν ἔχεις τοσαύτην χρεῖαν ἀπ' αὐτάς, δυνάμενος μόνος ρινίζων καὶ μεταρινίζων νά τὸ φέρῃς εἰς τελειότητα. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦ καλὰ ὅ,τι μὲ λέγεις εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου: « πῆ μὲν ἐλληνίζω ὑπὲρ » τὸ δέον, πῆ δὲ βαρβαρίζω ΕΞ ΑΝΑΓΚΗΣ »· διὰ τοῦτο τὸ ἀναθεματισμένον λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης, πρέπει, φίλε, ὅταν ἐλληνίζῃς, νά μὴν ἐλληνίζῃς ὑπὲρ τὸ δέον, διὰ νά γίνεται τὸ ὅλον σύνταγμα, ὅσον εἶναι δυνατὸν κα-

τάλληλον εἰς τὰ μέρη του, καὶ νὰ μὴν ὁμοιάζῃ τὸν κέν-
τρωνα τοῦ Ἀρλεκίνου. Ὁ ὑπὲρ τὸ δέον Ἑλληνισμὸς
ἀντὶ καλλωπισμοῦ, κάμνει καταδηλότερον μὲ τὴν παρά-
θεσιν τὸ αἰσχος τῶν ἀπαραιτήτως καὶ ἐξ ἀνάγκης βαρ-
βάρων.

Τὸ μέρος τοῦ ὑπομνήματος τὸ περὶ τῶν μοναχῶν μὲ
φαίνεται ὅτι δύναται νὰ μεταφρασθῇ οὕτως. « Ἐκνευ-
» ρισμένοι ἀπὸ τὰς σκληραγωγίας τὰς ὁποίας ἡ θρησκεία
» δὲν ἐπέβαλε ποτὲ ὡς χρέος, καὶ ἡ ἀλαζονικὴ τῶν Ἡ-
» γουμένων αὐστηρότης ἔκαμιν ἔτι βαρυτέρας, ἴσχυσαν
» μὲ ὄλον τοῦτο οἱ μοναχοὶ νὰ ἐνωθῶσιν εἰς κοινὰς συνε-
» λεύσεις, διὰ νὰ ἐπιστρέψωσι, καὶ πάλιν τοὺς Ἡγουμέ-
» νους των εἰς τὴν ἀκριβοῦς τήρησιν τοῦ τυπικοῦ ».

Instinct εἶναι ὁρμὴ ἔμφυτος, ἢ αὐτόματος, ἐμπορεῖς
νὰ εἰπῆς καὶ Φυσικὴ κλίσις· τὸ Ρέπω ἄλλο δὲν εἶναι
παρὰ τὸ Κλίνω· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο εἶναι Ἑλληνικά
μὲ φαίνεται ἡ Κλίσις καὶ τὸ Κλίνω πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν
προτίμησιν, διὰ τὸ σαφέστερον. « Μέχρι τῆς πολιτικῆς
» μεταβολῆς τῆς Γαλλίας, οἱ Γραικοὶ ἀπὸ μίαν αὐτόμα-
» τον κλίσιν, τῆς ὁποίας εὐκολα δύναται τις νὰ ἐξηγήσῃ
» τὴν αἰτίαν, ἐπροτίμων παρὰ τὰ ἄλλα ἔθνη κτλ. »

Arbitraire εἶναι αὐτογνώμων. Mousse ἂς ἦναι ὑπη-
ρέτης, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ὑπέρτης τὴν ἀρχὴν ἦτον ναυ-
τικὴ λέξις (ἀπὸ τὸ ἐρέσσω).

Caricature δὲν εἶναι βέβαια *Μορμολύκειον*· ἀλλὰ τί
εἶναι; ἐδῶ πλέον, φίλε, χρειάζεται ὀλίγη ἀποκόπησις καὶ
ἀδιαντροπία. Carico (ὅθεν τὸ Caricature) κατὰ λέξιν
θέλει νὰ εἰπῆ Φόρτος, ἢ Γόμος (παρὰ τὸ Γέμω). Ἄλλ'
αὐτὸ τοῦτο τὸ Φόρτος εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἀριστοφάνην
εἰς τόπον (Εἰρήν. 748), ὅπου ἐξ ἀνάγκης δὲν ἐμπορεῖ

νά μεταφρασθῆ παρὰ διὰ τοῦ Caricature. Ὁ νοστιμώτατος αὐτὸς ποιητῆς, κατηγορεῖ τοὺς πρὸ αὐτοῦ Κωμικούς, ὅτι ἐγέμισαν καὶ ἐφόρτωσαν τὴν κωμωδίαν μὲ πολλὰ βωμολοχεύματα καὶ ἀγεννῆ σκώμματα, τὰ ὅποια αὐτὸς ἀποσκορακίσας, εἰδείξε πρῶτος εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς Κωμωδίας :

Τοιαῦτ' ἀφελῶν κακὰ, καὶ ΦΟΡΤΟΝ. καὶ
βωμολοχεύματ' ἀγενῆ,
Ἐποίησε τέχνην μεγάλην κτλ.

ὁ αὐτὸς Ἀριστοφάνης παράγει τὸν Πλουτόν, ὅστις ἐμποδίζει τὴν γυναῖκα τοῦ Χρεμύλου νά τοῦ χύσῃ κατὰ κεφαλῆς τὰ καταχύσματα, ἤγουν τὰ βαρβαροτουρμιστὶ λεγόμενα *γεμίσια*, λέγων ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐπὶ σκηνῆς εἶναι ἀληθῆς Caricature, ἀληθῆς farce. (Πλουτ. 796.)

Ἐπειτα καὶ τὸν ΦΟΡΤΟΝ ἐκφύγομεν ἄν.
Οὐ γὰρ πρεπῶδές ἐστι τῷ διδασκάλῳ,
Ἴσχαθια καὶ τρωγάλια τοῖς θεωμένοις
Προβαλόντ' ἐπὶ τούτοισιν ἐπαναγκάζειν γελᾶν.

Τέλος, ὁ αὐτὸς Ἀριστοφάνης (Σφ. 6) λέγει,
Κωμωδίας δὲ φορτικῆς σοφώτερον,

Φορτικὴν κωμωδίαν ἐννοῶν ἐκείνην τὴν ὁποίαν οἱ Γάλλοι ὀνομάζουσι farce, τὸ ὅποion κυρίως σημαίνει παραγέμισμα (de pigeons farcis, *περιστέρια παραγεμιστά*) ἢ ἀναλογία εἶναι φανερά· ὅ,τι εἶναι εἰς τὴν ζωγραφίαν ἢ Caricature, εἶναι εἰς τὸ Θέατρον ἢ farce· ἤγουν ἢ παρὰ τὸ πρέπον γεμισμένη καὶ φορτικὴ κωμωδία· καὶ ἐπειδὴ, ἂν εἴχομεν νά ἐξηγήσωμεν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ farce, δὲν ἔπρεπε νά εἰπῶμεν παρὰ *Φορτικὴ Κωμωδία* (ἐπειδὴ ἡ λέξις εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν), διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν μὲ φαίνεται, ὅτι πρέπει νά ἐξηγήσωμεν τὸ Caricature διὰ τοῦ *Φορτικῆ ζωγραφία*.

Menagement, είναι ἴσως τῶν χυδαίων Ντήρησις, ἤγουν Ἐντήρησις, τὸ ὅποσον δὲν εἶναι κακὴ λέξις.

Φίλε, πρέπει νὰ κάμω τέλος. Εἶναι ἀκόμη ἀσθενεῖς καὶ ἡ χεὶρ καὶ ἡ κεφαλὴ μου. Ἐδῶ ἐγκεκλεισμένην θέλεις εὐρεῖ τὴν ἰατρικὴν συμβουλὴν τοῦ Μάρκη, καὶ τὴν ἔγγραφον ἀποχὴν του διὰ τέσσαρας Λοδοβίκους, τοὺς ὁποίους μ' ἐζήτησε δι' αὐτὴν· εἰς αὐτοὺς πρόσθετες (ἂν ᾖναι δηλαδὴ διὰ λογαριασμὸν τοῦ πάσχοντος) καὶ 4 4 σολδ. διὰ τὴν ἐπιστολὴν τὴν περιέχουσαν τὴν περιγραφὴν τῆς ἀσθενείας του, ὅλα ὁμοῦ 100 λίτρας καὶ 4 σολδία. Ἡ συμβουλὴ εἶναι πολλὰ καλὴ, καὶ κάνεις ἀπὸ τοὺς δηλωθέντας ἰατροὺς δὲν ἠθέλε τὴν κάμη καλλιωτέραν, μ' ὄλον ὅ,τι ἠθέλεν ἐπάρη τὰ τριπλᾶ ἀφ' ὅσα ἐζήτησεν ὁ Μάρκης. Ὁ αὐτὸς Μάρκης μὲ εἶπεν ὅτι τὴν γνωστὴν ἐπιστολὴν εἶχε πέμψει πρὸ δύο μῆνων διὰ τοῦ Μεδιολάνου· μ' ὄλον τοῦτο ἡ ἐπιχείρησις δὲν τελεσφορεῖ, διότι τὸ βαμβάκιον τοῦ Λεβάντε δὲν εἶναι δεκτικὸν τοιαύτης ἐργασίας.

Εὐδαιμόνει.

Τὸ **Heureusement** κάλλιον ἐξηγεῖται μὲ τὸ *εξ εὐτυχίας* τὸ ὅποσον εἶναι τόσον Ἑλληνικόν, ὅσον καὶ τὸ ἀγαθὴ *τύχη*, πολὺ σαφέστερον ὅμως, δι' ἐκείνους ὅσοι δὲν ἐξεύρουσι διὰ *κακὴν τύχην* (*malheureusement*), ἢ *εξ ἀτυχίας* τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἄναφορὰ - Ὑπόμνημα. Δημοσίαι διακήρυξις· αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ Διακήρυξις περιέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ δημοσίας (καθὼς τὸ κοινὸν Διαλάλημα) ἐν δυνάμει τῆς διὰ προθέσεως, τὸ **Solennelle** εἶναι κυρίως Πάνδημος. Εἶναι λοιπὸν ἡ φράσις ὅλη *Πάνδημος ἀγγελία*· ἀλλὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἀρέσκει ὅλους· ἠθέλα παρακινδυνεύσει ἐγὼ νὰ τὸ

ἐκφράσω διὰ μιᾶς λέξεως τῆς εἰς ὅλους γνωστῆς *διαλά-
λημα* (ἢ διακάλησις) ἀλλ' ὄχι διὰ τοῦτο βαρβάρου.

Εἶναι ὑπόσχεσις γίνεται ὑπ (*devient*),
μεταβάλλεται εἰς ὑπ καὶ συντείνει ἵνα *Importe*
ἂν ἐμετάφραζες Ἑλληνιστί, ἔπρεπε νὰ εἰπῆς ἐξ ἅπαν-
τος *Διαφέρει*· ἀλλ' ἡ σημασία αὕτη ἐξ ἀτυχίας δὲν εἶ-
ναι γνωστὴ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Ἴσως ἦτον καλὸν
νὰ εἰπῆς καὶ δὲν εἶναι *πρᾶγμα ἀδιάφορον*, ἂν θέλῃς τὸ
συντείνει, διατι ὄχι τὸ *συμφέρει*; τὸ ὅποσον κἂν εἶναι
ἐξάδελφος τοῦ *διαφέρει*· τὸ ἵνα ἀφίνω εἰς τὴν ἐξουσίαν
σου, διότι δὲν εἶμαι νομοθέτης τῆς γλῶσσης· προκρίνω
ὁμως τὸ *Νὰ*, καὶ τόσον περισσότερο ὅσον αὐτὰ εἶναι μό-
ρια, τῶν ὁποίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀρχὴ καὶ γένεσις
εἶναι ἀδηλος, καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις ὁ σχηματισμὸς
ἀνέλεγκτος ἢ δυσεξέλεγκτος. Εἶναι ἀληθινὰ ἀποθραύ-
σματα τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου. Τοιαύτας ἀνωμα-
λίας σχηματισμοῦ εὐρίσκομεν ἀναριθμήτους εἰς τοὺς πα-
λαιούς. Τὸ Ἐπιρρήμα Παντάπασι καθ' ὑπόθεσιν εἶναι
φανερὰ δύο κολλημένα ὀνόματα *Πάντα πᾶσι*, ἔλλειπτ.
ἀντὶ τοῦ *Κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι* (*en tout et partout*)
ἀλλὰ τίς ἤθελε συλλογισθῆ ἢ πιστεύσει ὅτι καὶ ὁ σύνδε-
σμος Ἑμπας (Ἴονικῶς Ἑμπης) ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ τὸ
Ἐν πᾶσι· καὶ μ' ὅλον τοῦτο εἶναι ἀποδεδειγμένον· ἂν
αὐτοὶ ἔκαμαν ἀποκοπὴν εἰς τὸ Ἐν πᾶσι, κάμομεν καὶ
ἡμεῖς ἀφαίρεσιν εἰς τὸ Ἴνα.

Θαρρῶντως τὴν ἔγγραφαν. Θαρρῶντως τὴν ἔλαβα (τὴν
ὑπόσχεσιν) τὴν ἔκαμα ἢ καὶ τὴν ὑποσχέθην (κατὰ τὸ
ζῶ ζῶν') ἴσως ἦτον ὀρθώτερον· δὲν *ἐδίστασα* (*je n'ai
point hésité*) *νὰ τὴν λάβω*.

Ὅλοι ἠσθάνθημεν. Ἡσθάνθημεν ὅλοι· ὄχι μόνον διὰ

τὸ εὐσημότερον εἰς τὴν ἀκοὴν (τὴν ἰδικὴν μου τοῦλάχιστον) ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀποσυνειθίσωμεν κατὰ μικρὸν τὴν ἔξιν (τὴν ὁποῖαν μᾶς προσέτριψεν ἡ ἐπιμιξία τῶν νῦν ἔθνων) νὰ βάλλωμεν πάντοτε τὴν ὀνομαστικὴν πρὸ τοῦ ῥήματος. Τῶν ὁποῖων μᾶς ἔκαμαν ἀποκλήρους. — ἀπὸ τὰ ὁποῖα μᾶς ἐξεκλήρισαν τρόπον τινὰ αἱ μακραὶ καὶ ἀλεπάλληλοι δυστυχίαι.

Ἄρχόμεθα λοιπὸν . . . ἡ περίοδος αὕτη πρέπει νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν πρὸ αὐτῆς, ὡς αἰτιατὸν μετὰ τοῦ αἰτίου : καὶ διὰ τοῦτο ἤρχησαμεν. Ἄν ἐξ ἄπαντος θέλῃς τὸ ἀρχόμεθα, ὑπομονή· ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον Ἄρξασθαι (ἀγκυλὰ ἐπακολούθημα ἀναγκαῖον τοῦ Ἄρχομαι) εἶναι πλέον παράξενον εἰς τὸν ἰδιώτην λαόν. Τὸ Ἐρχήσαμεν καὶ τὸ Ἐρχινήσαμεν δὲν εἶναι Ἑλληνικὰ θέλεις εἰπεῖ. Τὸ δὲν εἶναι ἑλληνικὰ ἔχει διπλὴν τὴν ἔννοιαν. Ἄν ἐννοῆς ὅτι δὲν τὰ μετεχειρίσθησαν οἱ σωζόμενοι Ἑλληνικοὶ συγγραφεῖς, εἶναι ἀληθέστατον· ἂν λέγῃς ὅτι ἦσαν παντάπασι ἄγνωστα εἰς τοὺς Ἑλληνας, μὲ φαίνεται ὅτι τὸ ἐναντίον εἶναι πολὺ πιθανώτερον. Τὸ παρὰ πᾶσι τετριμμένον Ἄγω, ὃ Ἡρόδοτος μόνος τὸ ἐσημάτισεν Ἄγέω, καὶ ὃ Ἡρόδοτος πολλάκις μετὰ τοῦ Ὀμήρου Ἀγινέω καθὼς ἀπὸ τὸ Ἄγω ἐῤῥέυσαν δύο νέοι σχηματισμοὶ Ἄγέω καὶ Ἀγινέω χωρὶς καμμίαν μεταβολὴν τῆς σημασίας, ὡσαύτως ἀπὸ τὸ Ἄρχω, Ἀρχέω (ἤρχησα) καὶ Ἀρχινέω (ἤρχινησα)· ἔχομεν καὶ τετάρτην Ἀρχίζω (καὶ εἰς τοὺς παλαιούς πολλὰ τῶν εἰς εὖ σχηματίζοντες καὶ εἰς ἰζω καὶ ἀνάπαλιν, ὃ Ἡρόδοτος λέγει τειχέειν ἀντὶ τοῦ τειχιζειν, καὶ σακκέειν ἀντὶ τοῦ σακκίζειν (τὸ ἐν τῇ συνηθειᾷ σακκελίζω)· καὶ πέμπτην Ἀρχινίζω κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν ἀπὸ τὸ Ἀρχινέω. Ὁ λόγος μου δὲν ἀποβλέπει

κυρίως εἰς τὸ νὰ κλείσω τὴν εἴσοδον εἰς τὸ "Ἀρχομαι, ἀλλ' εἰς τὸ νὰ σὲ κοινωνήσω φιλικῶς τὸ περὶ τῆς γλώσσης σύστημά μου. Πέμπω εἰς τοὺς κόρακας τὸν χυδαῖσμον ἐκείνων ὅσοι χωρὶς πολυχρόνιον μελέτην, καὶ συνεχῆ παραλληλισμὸν μετὰ τῆς παλαιᾶς ἐπιβάλλονται νὰ ΦΚΙΑΣΩΣΙ τὴν νέαν· ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν δὲν μὲ φαίνεται καλὸν μὲ πρόφασιν Ἑλληνίσεως, νὰ τὴν γυμνώσωμεν ἀπὸ λέξεις ἀναλογικᾶς, τὰς ὁποίας ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ ἐπρόφερε καὶ τὸ στόμα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος. Σὲ εἶπα, ἂν δὲν ἐλησμόνησα, ὅτι τὸ Μάκρος μίαν καὶ μόνην φορὰν εὐρίσκεται εἰς μόνον τὸν Ἀριστοφάνην, ἂν δὲν ἐσώζετο λοιπὸν ὁ Ἀριστοφάνης ἢ λέξις αὕτη ἔπρεπε νὰ ἐξορισθῆ ὡς βάρβαρος· καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἔχει συνήγορον τὴν ἀναλογίαν. ἐπειδὴ σώζεται τὸ Μακρύνω.

Παχύνω, Πλατύνω, Εὐρύνω, Βαθύνω, Μηκύνω, Μακρύνω, καθὼς Πάχος, Πλάτος, Εὐρος, Βᾶθος, Μῆκος· οὕτω καὶ Μάκρος.

Διὰ τὴν νέαν Γραικίαν διὰ τὴν νέαν Ἑλλάδα· καὶ τοῦτο διότι οἱ μὲν Ἑλληνες ὠνομάσθησαν τὸ πάλαι Γραικοί, ἀλλ' ὄχι ποτὲ ὁ τόπος τῶν Γραικία.

Ὅσον συνάπτει... Ὁ Ἀναγνώστης σου (τὸν ἰδιώτην λέγω) μόλις νοεῖ τί θέλει νὰ εἴπῃ ἢ ἐπ' ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ διακόνου λεγομένη *συναπτῆ*, μ' ὅλον ὅ,τι τὴν ἀκούει καθ' ἡμέραν. Εἰς τὸ *συνάπτω* ῥῆμα ἄλλην ἔννοιαν δὲν προσκολλᾷ παρά τὴν γνωστὴν εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα, *συνάπτει τὴν ὀκτώηχον, τὸ ψαλτήριον*, κτλ. ἴσως οὕτως « καὶ τὸ μέρος τῆς Εὐρώπης, ὅσων (πρὸς τὸ νοοῦμενον τὸ ὅσων) ἢ σοφία συνοδεύεται μὲ φιλανθρωπίαν, » παρατηροῦντες ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νῦν, δὲν θέλουσι λείψειν

» νὰ μᾶς ἐγκαρδιώσωσι μὲ τοὺς κρότους των· » ἢ δὲν θέλουν λείψειν νὰ μᾶς παρατηρῶσιν ἀπὸ τοῦ γῆρ καὶ νὰ μᾶς κτλ. διότι τέλος πάντων τίς σ' ἀναγκάζει νὰ ἐρμηνεύης πάντοτε κατὰ λέξιν ;

Οὐαὶ ἡμῖν κτλ. *Ἄλλ'* οὐαὶ εἰς ἡμᾶς ἂν ὀπισθοποδήσωμεν. Δὲν καταλαμβάνει τὸ Παλινδρομῶ ὅστις δὲν ἔμαθε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν· μόλις ἤθελεν εὑρεθῆ εἰς ἀπὸ δέκα χιλιάδας ἰδιώτας ὅστις δὲν καταλαμβάνει τὸ ὀπισθοποδῶ.

Ἰκανὰ εἶναι τὰ ὀλίγα ταῦτα εἰς νύξιν. « Δίδου σοφῶ » ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται ». Τοῦτο ἔχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὡσάκις μεταχειρίζεσαι λέξιν ἀκόμη ἀσυνήθη (καὶ εἶναι πολλάκις διὰ τὴν πτωχείαν μας ἀνάγκη τοῦ δανειζέσθαι) μὴ τὴν θεωρεῖς μεμονωμένην (*isolée*), ἀλλὰ παρίστανέ την εἰς τὸν νοῦν σου μ' ὅλους της τοὺς σχηματισμοὺς, καὶ ἂν εἰσέρχωνται ὅλοι ἢ κἂν οἱ περισσότεροι χωρὶς σπαραγμὸν καὶ σφαδασμὸν εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἀκοὰς, μεταχειρίζου την· ἀλλέως ζῆτει ἄλλην συνώνυμον. Ἐξ εὐτυχίας ὁ δανειστὴς εἶναι ὑπέρπλουτος. Παραδείγματος χάριν, ἂν ἦναι ὄνομα τὸ νέον εἰσαγόμενον, τὰς πτώσεις του ὅλας καὶ τὰ γένη του· ἂν ἦναι ῥῆμα, τοὺς χρόνους του καὶ τὰς ἐγκλίσεις του· ἀλλέως πίπτεις εἰς Λαβύρινθον εἰς τὸν ὅποιον δὲν εὐρίσκες πλέον κλωστήρα διὰ νὰ κάμῃς τὴν Γραμματικὴν σου. Τὸ σύνταγμα σου, ὅ,τι κἂν ἦναι, θεωρεῖ το ὀλικῶς, καὶ μὲ τὸν λογισμὸν, εἰάν ἀπ' αὐτὸ δύναται ὁ ἀναγινώσκων νὰ μορφώσῃ μίαν γραμματικὴν, ὅχι χωρὶς ἀνωμαλίας, ἀλλὰ μ' ὅσον δυνατὸν ὀλίγας. *Ἀρχομαι* λέγεις· καὶ δὲν εἶναι δεινὸν εἰς τὴν ἀκοήν· ἀλλ' ὅταν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ δύνασαι νὰ εἰπῆς καὶ *Ἠρχόμην*, καὶ *Ἠξάμην*, καὶ θέλω ἄρξασθαι ;

ἂν ὅλα ταῦτα δύνασαι νὰ τὰ μεταχειρισθῆς χωρὶς βίαν, καλῶς· ἐὰν ὄχι, ζήτει ἄλλα, τῶν ὁποίων ὅλη ἡ συζυγία νὰ ἦναι ὁμαλὴ καὶ πλέον εὐπαράδεκτος εἰς τὴν ἀκοήν. Πρόσεχε, φίλε μου καὶ τοῦτο· ποτέ σου λέξιν μὴ καταδικάζης προτοῦ νὰ βεβαιωθῆς ὅτι δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἢ αὐτὴ, ἢ ἡ συγγενὴς καὶ σύστοιχος, ἢ κἂν ἡ ἀνάλογός της. Ὀλίγος καιρὸς εἶναι ἀφ' οὗ ἔμαθον ὅτι τὸ *Αὐτίον* εἶναι Ἑλληνικόν, καὶ μάλιστα ἀναλογικώτερον παρὰ τὸ *Ἔτιον*, τοῦτο εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ Οὐς ὡτὸς (τοῦ ὁποίου ἡ ἀνωμαλία εἶναι πρόδηλος, ἐπειδὴ δὲν ὁμοιάζει ἡ γενικὴ μὲ τὴν ὀνομαστικὴν), τὸ δὲ Αὐτίον εἶναι ἀπὸ τὸ Αὐς, Αὐτὸς τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν διάλεκτον τῶν Κρητῶν καὶ τῶν Λακῶνων ἐσήμαινε τὸ λεγόμενον εἰς ἡμᾶς *αὐτίον*, καθὼς φαίνεται εἰς τὸν Ἡσύχιον.

Μικρὰ προσθήκη.

Πολιτικὴ κατάστασις σημαίνει τὸ σύνταγμα τῆς πολιτείας (le gouvernement, la constitution) ἡμεῖς δὲν ἔχομεν κάμμίαν, ἀλλὰ ζῶμεν ὑποκάτω εἰς τὴν τουρκικὴν τυρανικὴν κατάστασιν, περὶ τῆς ὁποίας δὲν λαλεῖ εἰμὴ ἐν παρόδῳ τὸ ὑπόμνημα. Τοῦ *civilisation* λέξιν παραστατικὴν δὲν ἔχομεν ἀκόμη· ὁ Στράβων τὴν ὀνομάζει σχεδὸν πάντοτε Ἡμέρωσιν, ἐπειδὴ τοῦτο ἀληθῶς εἶναι ἡ *civilisation*· ἀλλὰ τίς θέλει ὑποφέρει τὸ *ἡμέρωσις* περὶ ἡμῶν; Ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐθνικὴν φιλαυτίαν, ἀλλὰ καὶ διότι μὴτ' εἶναι κατὰ πάντα ἀληθές· χρειάζεται λοιπὸν ἐνταῦθα περιφρασις, ἢ ὀνομαθεσία, ἥγουν νὰ βαπτίσωμεν τὸ νεογέννητον τοῦτο πρᾶγμα διὰ τοὺς Γραικοὺς· ἀλλ' ἡ ὀνομαθεσία ἔχει καὶ αὐτὴ τοὺς κανόνας της, ἓνας εἶναι τὸ νὰ μὴ βαπτίζωμεν μὲ νέα ὀνόματα, ἂν δὲν ἡμεῖθα

πρότερον βέβαιοι ὅτι δὲν εἶναι βαπτισμένον τὸ πρᾶγμα μὲ λέξιν Ἑλληνικὴν, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀναβαπτιστῶν. Δεύτερος ὄχι ὀλιγώτερον ἀξιόλογος, νὰ προσέχωμεν μήπως τὸ ἐπιτιθέμενον ὄνομα εἶναι ἤδη ὄνομα ἄλλου πράγματος, ἢ μήπως λάβωμεν εἰς τὸ μετέπειτα χρεῖαν τοῦτου τοῦ ὀνόματος διὰ νὰ βαπτίσωμεν ἀρμοδιωτέρας καὶ σημαντικωτέρας ἄλλο πρᾶγμα, διότι ὁ βαπτισμὸς τῶν πραγμάτων δὲν εἶναι καθὼς ὁ βαπτισμὸς τῶν προσώπων, ἀδιάφορον εἶναι νὰ φέρωσι χιλιάδες ἀνθρώπων τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλείου ἢ τοῦ Γεωργίου· καὶ ἡ διάκρισις εὐκολα γίνεται μὲ τὴν βοήθειαν τῶν πατρωνυμικῶν ἢ τῶν παρονομίων, ἀλλ' εἰς τὴν ὀνομαθεσίαν τῶν πραγμάτων ὅστις θέλει νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύγχυσιν πρέπει νὰ φεύγῃ ὅσα τὴν προξενούσι. Συμπεραίνω, φίλε, ὅτι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας (καὶ ποῖα εἶναι χωρὶς τοιαύτας συγχύσεις;) τὰ ὀνόματα, τοῦλάχιστον μέγα μέρος ἀπ' αὐτὰ, ἐγεννήθησαν ἀπὸ κακοβαπτισμοῦς, καὶ τὰ συνώνυμα ἀπὸ ἀναβαπτισμοῦς. Ἐπιστρέφω εἰς τὸ προκείμενον, ἂν ἤμην ἐγὼ ὁ μεταφραστὴς ἤθελα παρακινδυνεύσῃ νὰ ὀνομάσω *Πολιτισμὸν* τὴν *Civilisation*. Ἡ λέξις δὲν εὐρίσκεται παρὰ μίαν φορὰν εἰς μόνον τὸν Διογένην τὸν Λαέρτιον (ἤγουν εἰς συγγραφεῖα ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀρίστους, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν εὐρίσκεται καὶ τὸ *χαιρετίζω* καὶ ἄλλα), καὶ κατ' ἐμὴν γνώμην, κακοβαπτίστως, τὸ μεταχειρίζεται εἰς τοῦ Ἀρκεσιλάου τὸν βίον, περὶ τοῦ ὁποίου λέγει, « Τὸ πᾶν δὴ διέτριβεν εἰς τὴν Ἀκαδη- » μίαν, τὸν πολιτισμὸν ἐκτοπιζων, καὶ ποτε καὶ δὴ καὶ » Ἀθήνησιν ἐν τῷ Πειραιεῖ πρὸς τὰς θέσεις λέγων ἐχρό- » νισεν, οἰκειῶς ἔχων πρὸς Ἱεροκλέα· ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τι- » νων διεβάλλετο ». Τοῦτα εἶναι ὀλίγον αἰνιγματώδη.

Τῶν Εὐρωπαϊῶν τὰ λεξικά ὁμοθυμαδὸν ἐξηγοῦσι « τὸν πολιτισμὸν ἐκτοπίζων » τὸ *πολιτεῦσθαι φεύγων*, ἤγουν ἀπὸ τὰ πολιτικὰ μακρυνόμενος, εἰς τὰ ὁποῖα ὡς πολίτης εἶχε καὶ αὐτὸς τὸ δικαίωμα νὰ ἀνακατῶνεται, ἂν ὄχι ἄλλο, νὰ ὑπάγῃ καὶ εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Τὰ ἡμέτερα λεξικά δὲν λέγουν τίποτε πλὴν τοῦ Σουίδα, ὅστις ἀναφέρει μόνην τὴν ῥῆσιν χωρὶς καμμίαν ἐξήγησιν, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι μὴτ' αὐτὸς δὲν τὴν κατέλαβε· ἂν ὁ Λαέρτιος ἐνόει τὸ ἐξηγούμενον ἀπὸ τούτους, δὲν ἔπρεπε νὰ εἴπῃ ἀρμοδιώτερον τὸν *πολιτευμὸν* (ἀπὸ τὸ Πολιτεύομαι) ἢ μᾶλλον τοῦ *Πολιτευμοῦ* ἐκτοπίζων; Ἐπειτα πῶς συμβιβάζεται τοῦτο μὲ τὸ ἀνωτέρω εἰρημένου τοῦ τοῦ Διογένους, ὅτι ἐπέμφθη καὶ εἰς πρεσβείαν ὁ Ἀρκεσίλαος ποτὲ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους· ἀλλὰ τοῦτο ἤθελεν εἰπῆ τις ἔγινεν ἅπαξ καὶ δὶς· εἶτα πρὸς τὸ γῆρας ἠθέλησε νὰ ἀποφύγῃ τὰς πολιτικὰς πράξεις. Ἴσως τὸ μετεχειρίσθη ἀντὶ τοῦ *τὴν ἐν τῇ πόλει διατριβήν*· τοῦτο γίνεται πιθανὸν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν, ἣτις ἦτον ἐξω τῆς πόλεως· ἴσως δὲ καὶ ἀπὸ τὸ ἐπόμενον, « ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τινῶν » διεβάλλετο, διότι ὁ Πειραιεὺς ἐλογίζετο μέρος τῆς πόλεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἦτον ἐνωμένος διὰ τῶν μακρῶν τευχῶν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, δὲν μὲ φαίνεται ἄτοπον νὰ βαπτίσωμεν τὴν *Civilisation πολιτισμὸν*.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε,

Εἰς τὴν 1ην Μαΐου σ' ἐπεμψα τὴν συμβουλὴν τοῦ ἱατροῦ Μάρκη περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ Κωνσταντινουπολί-

του δυστυχούς νέου εἰς τὸν ὁποῖον ἀρμόζει ὁ,τι ἔλεγεν ἡ
Τέκμησκα διὰ τὸν ἄνδρα τῆς Αἴαντα·

Τὸ γὰρ ἐσλεύσειν οἴκεια πάθη,
Μηδενός ἄλλου παραπράξαντος,
Μεγάλας δόνας ὑποτείνει.

Παραπονεῖσαι διὰ τὴν δυστυχίαν τῆς ἀποστολῆς τῶν
φύλλων τοῦ Ἡλιοδώρου· ἀλλ' ἐλπίζω ἀπὸ πρώτην σου
ἐπιστολὴν νὰ μάθω ὅτι τὰ ἔλαβες. Εἴτε ὁμως τὰ ἔλαβες,
εἴτε ἐχάθησαν, δὲν εἶναι πλέον ἄξιον φροντίδος τὸ νὰ σέ
πέμψω δευτέρα φύλλα, ἐπειδὴ καὶ μετὰ 15 ἡμέρας τὸ
πολὺ λαμβάνει τὸ ποθούμενον τέλος ὅλος. Δὲν ἔμεινε
πλέον νὰ τυπωθῇ ἄλλο πλὴν ἡ ἐπιστολή, τῆς ὁποίας μ'
ἐπέμψε τὸ πρῶτον δοκίμιον ὁ τυπογράφος σήμερον. Ὅθεν
εὐθὺς ὅταν τελειωθῇ, ῥάπτω ἔν ὀλόκληρον ἀντίτυπον, καὶ
τὸ βάλλω εἰς τὴν πόσταν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν παρακαλῶ τὸν
Fuchs νὰ τὸ βάλῃ αὐτὸς ἰδιοχείρως, κατὰ τὸν τρόπον
τὸν ὁποῖον ἐξεύρει.

Τὸ τέλος τοῦ Ἡλιοδώρου ὁμως ἔφθασε, καὶ μ' ὅλον
τοῦτο δὲν μὲ διώρισας ἀκόμη πῶς ἔχω νὰ τὸν οἰκονο-
μήσω. Αὐτοῦ μὲ λέγεις ὅτι δὲν δύνασαι νὰ τὸν δέσης μὲ
ὀλιγωτέραν δαπάνην, ἰδῶ κατὰ τὸ παρὸν τὸ εὐτελέστερον
δέμα (demi relieure) χρειάζεται τούλάχιστον 14 σολδία
καὶ ἡ basane 24· εἰπέ με λοιπὸν ἂν θέλῃς νὰ σέ τὸν
πέμψω εἰς φύλλα, καὶ πόσα θέλεις νὰ κρατήσω ἰδῶ διὰ
τοὺς βιβλιοπώλας, μία ἑκατοντάς ἢ ἑκατομπεντηχοστάς
μὲ φαίνεται ἀρκετή. Τὰ ἀντίτυπα εἶναι χίλια τὸν ἀριθ-
μόν· ἡ τιμὴ ἀπεφασίσθη 154 τὸ ἀντίτυπον καὶ ὄχι ὀλι-
γώτερον· ἰδαπάνησα ἕως τῶρα σχεδὸν 3100 κατὰ τὴν
σημείωσίν μου, τὴν ὁποίαν θέλεις ἔχει εἰς τὸν καιρόν·
ἀλλὰ δὲν ἐξεπλήρωσα ἀκόμη τὸν τυπογράφον, καὶ μὲ φαί-

νεται ὅτι ἡ ποσότης θέλει πλησιάζει εἰς τὰς 5000· ἀλλ' ὄχι περισσότερον· Ὅθεν φρόντισον μὲ τὴν ὑπομονὴν σου νὰ μ' ἐμβάσῃς ἔτι ἕως 1000.

Μὴν ἀμελήσῃς νὰ μὲ στείλῃς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν τοῦ διδασκαλισκοῦ· πιθανὸν ὅτι θέλει εἶσθαι καὶ αὐτὴ ἀδελφὴ τῆς πατριαρχικῆς· ἀπὸ τοιούτους τί προσμένεις; «οὐ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν».

Περὶ τοῦ ὑπομνήματος φίλε, δὲν εἶναι κανένας κίνδυνος, νομίζω, ἐὰν οἰκονομηθῇ κατὰ τὸν τρόπον τοῦ πρωτοτύπου, ἤγουν νὰ τυπωθῶσιν ὀλίγα, καὶ νὰ μὴ πωληθῶσι κατ' οὐδένα τρόπον, ἀλλὰ νὰ μοιρασθῶσι μετὰ προσοχῆς εἰς ἐκείνους ὅσοι φρονοῦσι τὰ αὐτά· μ' ὅλον τοῦτο κάμνεις φρόνιμα νὰ μὴ βάλῃς τὸ ὄνομά σου.

Καθὼς ἀπὸ τὸ Ἡŷληται (τρίτον προσ. παθ. παρακειμ.) γίνεται Αὐλήτρις, οὕτω καὶ ἀπὸ τὸ Βέβοται Βοτρίς, ἡ βόσκουσα καὶ νεμομένη τὰ ἱμάτια· τὸ ῥηματικὸν αὐτὸ δὲν εὐρίσκεται εἰς τοὺς σωζομένους συγγραφεῖς καὶ ἐπομένως εἰς τὰ λεξικά· εὐρίσκονται ὁμως τὰ ἀδελφιά του Βόσις (ἢ βρωσις) Βοτῆρ (βοσκός), Βοτὰ (τὰ βοσκήματα). Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, ἥτις μᾶς ἐφύλαξε καὶ ταύτην τὴν λέξιν, καθὼς καὶ μυρίας ἄλλας.

Περὶ τοῦ Νᾶ, φίλε, δὲν εἶναι οὐδεμίᾳ διαφορὰ (τοῦλάχιστον κατ' ἐμὴν κρίσιν) μεταξὺ τοῦ ἄδεται νὰ ἦλθον οἱ ἐχθροί, καὶ τοῦ ἄδεται ὅτι ἦλθον οἱ ἐχθροί, παρ' ἐκείνη τὴν ὁποῖαν βάλλει ὁ Θεόδωρος ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ, μεταξὺ τοῦ «Φασὶν ἐληλυθέναι τοὺς περὶ τὸν βασιλέα» καὶ τοῦ «Φασὶν ὅτι ἐληλύθασιν οἱ περὶ τὸν βασιλέα» τὸ πρῶτον, τὸ δι' ἀπαρεμφάτου, ὀνομάζει, *ἐντονώτερον*, καὶ τὸ δεύτερον, τὸ δι' ὀριστικοῦ, *ἐπιτιώτερον*, καὶ μὲ τὰς δύο γραικικὰς σου φράσεις, ἄλλο δὲν ἐξηγεῖς παρὰ

τὸ λεγόμενον *εἰδικὸν ἢ ἀφηγηματικὸν ἀπαρέμφατον* τῶν παλαιῶν. ἄδεται *ἐληλυθῆναι* τοὺς *ἐχθρούς*. Τοῦτο τὸ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον τὴν σήμερον ἐξηγοῦμεν πολλάκις διὰ τοῦ ὅτι καὶ τὰς περισσοτέρας φορὰς διὰ τοῦ *νά*· τὸ δὲ ἀληθῶς τελικὸν ἀπαρέμφατον, ἤγουν ἐκείνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀναλυθῆ εἰς τὴν ὑποτακτικὴν ἐγκλισιν, προηγούμενον ἔχουσαν τὸ *ἵνα*, ἐκφράζομεν καμμίαν φορὰν μὲ μόνον τὸ *νά*, καὶ τὰς περισσοτέρας μὲ τὸ *διὰ νά*. Καὶ σημειῶσαι φίλε, ὅτι αὐτὴ ἡ κατάχρησις τοῦ *νά* εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ εἰδικοῦ ἀπαρεμφάτου, κάμνουσα φυσικὰ ἀμφίβολον τὴν τελικὴν σημασίαν τοῦ *νά* (ἤγουν τοῦ *ἵνα*), ἠνάγκασε τὸν ιδιώτην λαόν, ἤγουν ὅλους τοὺς Γραικοὺς (*comme par un instinct*) νὰ προσθέσωσι τὴν *διὰ* (τέλος σημαίνουσαν καὶ αὐτὴν) *διὰ νά* ἐνδυναμώσωσι (*renforcer*) τρόπον τινὰ τὸ *νά* καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν· εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ παρατηρήσεως ἄξια περὶ τούτου, τὰ ὁποῖα καὶ μόνος σου δύνασαι νὰ τὰ κρίνης, καὶ καιρὸν δὲν ἔχω νὰ γράφω· τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦ, ὅτι τὸ *νά* δὲν ἐκφράζει μόνον τὸ ἀπαρέμφατον τῶν παλαιῶν ἀλλὰ πολλάκις καὶ τὴν ὑποτακτικὴν ἐγκλισιν *tale quale*· οἶον, τοῦτο σὲ γράφω, *νά μὴν* εἰπῆς ἔπειτα ὅτι ἠμέλησα κτλ. Ἐδῶ βέβαια ἀπαρέμφατον *χώραν* δὲν ἔχει, ἀλλ' εἶναι τὸ ὑποτακτικὸν *ἵνα μὴ εἴπῃς*. «Μάθε *νά* γράφῃς, *νά μὴν* ἔχῃς χρεῖαν ἀπὸ γραμματικόν»· τὸ πρῶτον *νά*, ἐκφράζει τὸ ἀπαρέμφατον, τὸ δεύτερον, τὴν ὑποτακτικὴν ἐγκλισιν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι κοινά· ἔχει δὲ χρήσεις ἄλλας εἰδικωτέρας τὸ πολυπαθὲς τοῦτο *νά*. Λαμβάνεται ἑλλειπτικῶς συνυπακουομένου τοῦ *πρέπει*· *εἰπέ με τί νά κάμω* (τί με δεῖ ποιεῖν, ἢ τί ποιητέον).

Παριστάνει πολλάκις τὴν μετοχὴν τῶν παλαιῶν· «θέ-

λεις τὸν ἰδεῖ νὰ τρέχῃ» (ὄψει αὐτὸν τρέχοντα). «Χαίρω νὰ σὲ βλέπω ὑγιῆ» (χαίρω σε βλέπων ὑγιῆ).

Λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἀριστολογικοῦ ἄν «ἕως νὰ ἔλθῃ» (ἕως ἄν ἔλθῃ).

Ἐλλειπτικὸν τοῦ δύνamai, ἀπῶς νὰ σ' ἀποχωρισθῶ! Προσκολλᾶται ἀναγκαιῶς, ὡς εὐκτικόν, ἢ κᾶν διασαφητικὸν τῆς εὐχῆς, εἰς τὰ εὐκτικὰ μόρια, εἴθε νὰ, ἢ ἄμποτε νὰ ἔλθῃς! Παρεκτός ἄν εἴπωμεν ὅτι εἶναι καὶ ἐδῶ ἔλλειψις τοῦ εἶη, ἢ γένοιτο· καὶ τὸ νὰ τότε μένει ἀπαρεμφρατικόν, καὶ τοῦτο μὲ φαίνεται ὀρθότερον· διότι εὐρίσκω τοιαύτην ἔλλειψιν εἰς τὸν Ἀριστοφάνην (Ἀχαρν. 816) ὅπου ὁ Μεγαρεὺς ἀφοῦ ἐπώλησε, στενοχωρούμενος ἀπὸ τὴν πείναν, τὰ δύο του κοράσια, λέγει·

Ἐρμᾶ ἔμπολατε τὰν γυναῖκα τὰν ἐμὰν

Οὕτω μ' ἀποδόσθαι, τὰν τ' ἐμαυτῶ μητέρα!

α'Ω Ἐρμῆ, ἐπιστάτα τῆς πραγματείας, ἄμποτε νὰ πωλήσω οὕτω τὴν γυναῖκά μου καὶ τὴν μητέρα μου». Τοιαῦτα φαίνεται νὰ ἦναι τὸ νὰ ζήσης, νὰ χαρῆς τὴν ζωὴν σου, τὰ παιδιὰ σου κτλ. νὰ δώσῃ ὁ Θεός! ὁ θεὸς νὰ τὸν εὔρῃ καὶ νὰ τὸν κρίνῃ!

Ἀντὶ τοῦ εἶναι· «νὰ τὸ ἔκαμνε κανένas τρελλός, δὲν ἤθελε μὲ φανῆ παράδοξον».

Ἀλλὰ, φίλε, τὸ χαρτίον ἐτελείωσε καὶ ἡ ὥρα τοῦ ταχυδρόμου ἐφθασε. Ὑγίαινε λοιπόν.

Γράψον με τὰ ὀνόματα καὶ τὰς κατοικίας τῶν δύο σου φίλων εἰς τὴν Γενέθραν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔχω νὰ στείλω ἀπὸ μέρους σου τὰ δύο ἐξεμπλάκια τοῦ Ἡλιοδώρου. Ἐλησμόνησα εἰς τὴν προλαβοῦσαν νὰ σὲ μνηύσω, ὅτι ὁ Chambert ἔστειλε καὶ ἔλαβε τὰ σάλια.

1 Ιουνίου 1804.

Σ' ἔγραψα, φίλε Ἀλέξανδρε, εἶναι τώρα ὀλίγαι ἡμέραι, κατὰ πλάτος. Μὲ τὴν παροῦσαν πρέπει νὰ σὲ δώσω τὴν εἶδησιν περὶ τῆς Καμβιᾶλες τῶν 1010, τὴν ὁποίαν δὲν ἔμαθα πλὴν πρὸ δύο ἡμερῶν, καὶ τοῦτο ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Εὐθὺς ὡς τὴν ἔλαβα τὴν ἔδωκα εἰς τὸν φίλον Κλαυιέρον νὰ φροντίσῃ τὴν ἀποδοχὴν, καὶ εἰς τὸν καιρὸν τὴν παραλαβὴν τοῦ ἀργυρίου· καὶ διότι αὐτοῦ τὸν ἀγοραῖον ὑπηρέτην (commissionnaire) συνειθίζω νὰ μεταχειρίζωμαι εἰς τὰ τοιαῦτα ὡς ἐμπειρότερον, καὶ διότι ἤμην ἄρρωστος καὶ διότι τέλος πάντων ἐχρεώστουν μικρὰν τινα ποσότητα καὶ εἰς τὸν Κλαυιέρον. Αὐτὸς ἠσχολημένος εἰς τὴν προπαρασκευὴν τῆς μεγάλης δίκης τοῦ στρατηγοῦ Μορώ καὶ τῶν συγκατηγορηθέντων, ἠμέλησε νὰ μὲ κάμῃ τὴν ἀπόκρισιν τοῦ ὑπηρέτου εἰς τὸν καιρὸν, καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐστοχάσθην τὴν σιωπὴν του ὡς σημεῖον συγκαταθέσεως τοῦ ὅστις ἐμελλε νὰ τὴν πληρώσῃ. Τώρα μανθάνω, ὅτι ἡ πρώτη ἀπεβλήθη, καὶ ὅτι ἐστάλη αὐτοῦ εἰς τὰς 14 Floréal (ἂν δὲν λανθάνωμαι) ἡ μαρτυρία τῆς ἀποβολῆς (protêt)· μ' ὅλον τοῦτο ὁ λέγων ταῦτα προσθέτει, ὅτι θέλει ὁμως πληρωθῆ εἰς τὴν προθεσμίαν τῆς. Ταύτην τὴν εἶδησιν ἔκρινα ἀναγκαίαν νὰ σὲ δώσω, ἂν καὶ στοχάζωμαι ὅτι πρέπει νὰ τὴν ἐξεύρης, ἐπειδὴ ἐστάλη αὐτοῦ ἡ μαρτυρία. Ὡς τόσον ἡμεῖς ἐδῶ προσμένομεν τὴν προθεσμίαν μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πληρωμῆς, καὶ ἂν ἀποτύχωμεν, σὲ πέμπω τὴν μαρτυρίαν τῆς δευτέρας ἀποβολῆς·

Υγίαινε!

Εἰπέ με ἂν ἡ περὶ τούτου μέχρι τοῦδε σιωπὴ μου, φέρῃ κάμμιαν βλάβην μικράν ἢ μεγάλην εἰς αὐτό. Νομίζω ὄχι, ἐπειδὴ τὸ προτέστον ἦτον καμωμένον παρ' ἄλλων.

33.

5 Ἰουρίου, 1804.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε,

Συνιστῶ σοι τὸν Ἑλληνοστὴν καὶ φιλέλληνα, καὶ τῆς Ἑλλάδος περιηγητὴν εἰδήμονα le Major de Schwartz δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σοὶ παραγγείλω νὰ τὸν περιποιηθῆς αὐτὸς καθ' αὐτὸν ὁ ἀνὴρ εἶναι περιποιήσεως καὶ φιλίας ἄξιος.

Ἵγίαινε !

Ὁ φίλος σου
ΚΟΡΑΗΣ.

34.

6 Ἰουρίου 1804.

Φίλε Ἀλέξανδρε,

Ἐνταῦθα κλεισμένην θέλεις εὑρεῖ μίαν ἐπιστολὴν διὰ τὸν ἀρχιμανδρίτην. Σφράγισον καὶ πέμψον αὐτὴν πρὸς αὐτόν, ὅπου εὑρίσκεται. Μὲ γράφει ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια

καὶ μὲ λέγει νὰ τὸν ἀποκριθῶ διὰ τοῦ αὐτόσε Δροσινού Χ. Ἰβου, τὸν ὁποῖον ἐγὼ δὲν γνωρίζω. Ἀφαιλέστερον μὲ φαίνεται νὰ τὴν δώσης εἰς τὸν Δροσινὸν νὰ τὴν στείλῃ· ἐὰν ὅμως (ἐπειδὴ ἀκούω ὅτι ἔχει νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν αὐτοῦ) ἐφθασεν αὐτοῦ ὁ ἀρχιμανδρίτης, παράδος τὴν ὁ ἴδιος καὶ παρακίνησον αὐτὸν ὅσον δύνασαι νὰ δεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τῶν Σμυρναίων, καὶ νὰ ἐπιταχύνη τὴν ἐκεῖσε ἀφίξιν του. Ἡ συμβουλή τὴν ὁποῖαν ζητεῖ παρ' ἐμοῦ περὶ τούτου, ἐνδέχεται νὰ ἔχῃ σκοπὸν νὰ μάθῃ ἂν ἔχω γνώμην νὰ ὑπάγω ἐγὼ· ὅθεν δύνασαι νὰ τὸν βεβαιώσης ἀφ' ἑαυτοῦ σου, ὅτι εἶμαι πολλὰ μακρὰν τοιαύτης γνώμης. Μὲ λέγει πάλιν περὶ Θεοφράστου καὶ Ἰπποκρατῶν πωλήσεως μερικῶν, καὶ ὅτι ἔγραψεν εἰς Βουκουρέστιον νὰ μοῦ ἐμβάσωσι τὰ ἀργύρια· καὶ μὴ δυνάμενος νὰ καταλάβω τίποτε de tout ce galimatias βλέπεις ὅτι δὲν ἀναφέρω μῆτε τίποτε· μάλιστα ἐπειδὴ τὸν ἔγραψα κατ' ἀρχὰς ὅτι ἀνέλαθες σὺ τὴν περὶ τούτων φροντίδα.

Ἡ σιωπὴ σου μὲ κάμνει νὰ συμπεραίνω ὅτι δὲν ἔλαβες τὰ φύλλα τοῦ Ἡλιοδώρου τὰ διὰ τοῦ Levrault σταλέντα. Μὲ μίαν ἀπὸ τὰς προλαβούσας μου σ' ἔγραψα, ὅτι τελειοῦται ὁ τύπος μετὰ 15 ἡμέρας· καὶ ἤθελεν ἐξ ἅπαντος ἀκολουθήσει οὕτως χωρὶς τὸν προστεθέντα πίνακα. Κατ' ἀρχὰς ὁ σκοπός μου δὲν ἦτον νὰ κάμω πίνακα τῶν σημειώσεων, παρεκτὸς ἐνὸς συντόμου ὀνομαστικοῦ τῶν συγγραφέων, ὅσοι διορθοῦνται ἢ ἐξηγοῦνται κατὰ πάρεργον· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὰς σημειώσεις ἀναφέρω πολλάκις τὴν ἀρχὴν καὶ ἐτυμολογίαν πολλῶν σημερινῶν λέξεων, ἔστοχάσθην ὅτι ὅλα ταῦτα ματαιοῦνται χωρὶς πίνακα. Ὅθεν, φίλε, ὠπλίσθην μὲ νέαν ὑπομονήν, καὶ τὸν ἕκαμα καὶ αὐτόν· μ' ὅλα ταῦτα τὰ ἐπισυμβάντα, ἐλπίζω

ὅτι λαμβάνει τέλος πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐρχομένης ἐβδομάδος. Ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ σὲ στείλω ἕως ἑκατὸν πενήκοντα ἀντίτυπα, μέρος δεμένα *demi reliure* μέρος *basane*, μέρος μόνον ῥαμμένα (*brochés*) καὶ ὀλίγα τινὰ εἰς δέρμα μόσχινον. Ἔχεις λοιπὸν καιρὸν νὰ μ' ἀποκριθῆς περὶ τούτων ἀπάντων, περὶ τῆς ὅλης δηλαδὴ ποσότητος· ἔπειτα καὶ περὶ τοῦ πόσα θέλεις ἐξ ἑκάστου εἴδους δέματος, καὶ τὸ κυριώτερον ἂν δύνασαι νὰ τὰ ἐμβάσης αὐτοῦ, ἢ ἂν πρέπη νὰ σταλῶσι *par transit*. Ἦθελεν εἶσθαι πρᾶγμα δυστυχές, ἐὰν δὲν ἐσυγχωρεῖτο ἡ εἴσοδος· μήτε τὸ προοίμιον, μήτ' αἱ σημειώσεις μου δὲν περιέχουσι μικρὸν ἢ μέγα τίποτε ἄξιον νὰ σκανδαλίσῃ τὸν πλέον εὐλαβέστατον ἀναχωρητὴν τῆς Θεβαΐδος.

Ἄν ἔχῃς ἀνυπομονησίαν νὰ ἴδῃς τὸν Ἡλιόδωρον, ἡ ἰδική μου εἶναι περισσότερα νὰ σὲ τὸν δεῖξω. Ἄν δὲν ἔβαλα τὰ τυπωμένα φύλλα εἰς τὴν πόσταν, τὸ αἴτιον ἦτον ὁ φόβος μὴ σὲ προξενήσω καμμίαν ἔκτακτον δαπάνην, διότι μ' ὄλα ὅσα μὲ εἶπεν ὁ Fuchs περὶ τούτου, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐγὼ ἐπλήρωσα 7 λίτρας καὶ τινα σολδία διὰ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους καταλόγους, τοὺς ὁποίους μ' ἐπεμψας. Ὅθεν στοχάσου κατ' ἀναλογίαν πόσον ἔπρεπε νὰ πληρώσωσι 50 ἢ 60 φύλλα τυπογραφικά.

Αὗται αἱ δυσκολίαι καὶ ἀμφισβητήσεις μ' ἔφεραν εἰς λογισμὸν νὰ σὲ πέμψω τὰ ἤδη τυπωθέντα φύλλα τοῦ προοιμίου εἴτουν τῆς ἐπιστολῆς, σφραγισμένα εἰς τὴν παροῦσαν· ἐπειδὴ εἶναι διὰ μόνον τὸ προοίμιον, ὑπόφερε τὴν δαπάνην καθὼς ἐγὼ τὴν ὑποφέρω μετὰ χαρᾶς. Εἶναι καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς ἐπιστολῆς τυπωμένα, ἀλλὰ δὲν ἐσύρθησαν ἀκόμη τὰ καθαρὰ ἀπὸ τὸν τύπον, διὰ τὴν εἰς τὸν πίνακα ἀσχολίαν. Τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα θέλεις τὰ ἔχει.

Τὴν περασμένην ἑβδομάδα σ' ἐσύστησα κάποιον Major Schwartz· ἀλλὰ τὰ φύλλα δὲν ἦσαν ἀκόμη συρμένα διὰ νὰ τὰ ἐγγχειρίσω εἰς αὐτὸν εἰς εἶδος ἐπιστολῆς. Ἐδοκίμασα νὰ τὸν δώσω τὸ πακέτον περιέχον τὰ λείψανα τῶν σημειώσεων καὶ τοῦ κειμένου τῶν σταλέντων διὰ τοῦ Levrault· ἀλλὰ παρετήρησα κάποιαν ὑποστολὴν ἀπὸ μέρους του (ἀγκαλιὰ ῥητῶς δὲν τὸ ἀρνήθη) μὲ πρόφασιν ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀνοίγονται εἰς τὸ αὐτοῦ τελώνιον. Ὅθεν ὁ ἔμφυτος εἰς ἐμὲ φόβος τοῦ νὰ μὴ βαρύνω κἀνένα μ' ἐνέκρωσε τόσο, ὥστε ἀφέθη ἀπὸ δευτέραν παράκλησιν.

Πρὸς τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνὸς λαμβάνει τέλος ἡ προθεσμία τῆς κολουμιστικῆς συγγραφῆς τῶν 1010 λιτρῶν. Ἄν καὶ ἀπεβλήθη τὴν ἀρχὴν, ἐδόθη ὁμως ὑπόσχεσις ὅτι θέλει πληρωθῆ εἰς τὸ τέλος τῆς προθεσμίας, καθὼς σὲ ἔγραψα περὶ τούτου· γένοιτο! Σ' ἔλεγα πρὸς τούτοις νὰ μὲ πέμψης παρὰ ταύτην ἔτι ἕως 1000 λίτρας καὶ τότε σὲ πέμπω καὶ τὸν κοινὸν σου λογαριασμόν, καὶ τὸν κατὰ μέρος τοῦ Ἡλιοδώρου ὅστις δὲν ὑπερβαίνει τὰς 5000.

Υἱάινει καὶ εἶπέ με πόσα ἐπλήρωσας διὰ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν συνωδευομένην μὲ τὴν τυπωμένην ἐτέραν ἐπιστολὴν.

Ἡλιοδώρους δίδω εἰς δύο βιβλιοπώλας τὸν Barrois καὶ τὸν Fuchs, καὶ τρίτον τὸν Lefort· ἡ τιμὴ εἶναι 15 λίτρας τὸ ἀντίτυπον.

Ἐὰν κατὰ τύχην ἔχης σκοπὸν νὰ χαρίσης κἀνὲν ἀντίτυπον τῷ K. παρακαλῶ σε νὰ τὸ γράψης ἀμέσως πρὸς τὸν Lefort (ὅταν μάθης ὅτι ἔχει ἀντίτυπα εἰς τὰς χεῖράς του) νὰ τὸν δώσῃ αὐτός· καὶ ὁ Lefort θέλει σὲ ὑπακούσει, ἐπειδὴ τῆς παραλαβῆς τὸ γραμμακτίδιον θέλει γενῆ εἰς ὄνομά σου.

Περὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν σχεδὸν τελειοῦται καὶ τοῦ Κλαυτέρου ὁ Ἀπολλόδωρος.

Ἀπὸ τοὺς καταδικασθέντας εἰς θάνατον εἴκοσι ἔμειναν ἔτι ἕξ ἢ ἑπτὰ οἱ ὅποιοι δὲν ἔλαβον τὴν συγχώρησίν των ἔχουσι ὁμως ἐλπίδας νὰ τὴν λάβωσι καὶ αὐτοί.

Καὶ πάλιν ὑγίαινε.

Φύλαξον τὰ φύλλα τοῦ προοιμίου, διὰ νὰ τὰ συρράψῃς ἔπειτα μὲ τὸ λοιπὸν σῶμα.

35.

18 Ἰουνίου 1804.

Φίλιπτε Ἀλέξανδρε,

Περὶ τῆς κολουμιστικῆς συγγραφῆς σ' ἔγραψα πρὸ πολλοῦ, ὅτι ὁ Roujemoni ὑπεσχέθη νὰ τὴν πληρώσῃ εἰς τὴν προθεσμίαν τῆς, ἣ ὅποια τελειοῦται σήμερον· ἀλλ' εἶναι καὶ αἱ δέκα ἡμέραι τῆς ἀνοχῆς, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προσμένωμεν· ἂν δὲν μὲ πληρώσωσι (τὸ ὅποιον δὲν πιστεύω) θέλω ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Χθὲς ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 6 Ἰουνίου, μικρὸν ὕστερον ἀφ' οὗ ἔρριψα εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ ἡμεροδρόμου τὴν ἐμὴν πρὸς σέ, περιέχουσαν τὸ ἥμισυ σχεδὸν τοῦ προοιμίου τοῦ εἰς τὸν Ἡλιόδωρον, καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Γαζῆν. Ἐνταῦθα περικλείω ἐτέραν διὰ τὸν τῆς μαίας· ἀφ' οὗ τὴν ἀναγνώσης, σφραγίσας πέμψον αὐτήν. Βλέπεις εἰς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ὅτι προσποιουμαι νὰ μὴν ἐκατάλαβα τὴν ἔφεσίν του. Ὁ νέος ἀκολουθεῖ νὰ ἔρχεται πρὸς ἐμέ, καὶ ἐλπίζω μετὰ μικρὸν νὰ τὸν ἰδιοποιηθῶ καὶ παντά-

πασιν. Είναι τεσσαρεσκαίδεκαετής τὴν ἡλικίαν, καὶ τοὺς τρόπους ἀμνός, καθὼς ὁ κωμικός λέγει, ἤγουν ἔχει τὴν ἡμερότητα ὅλην τοῦ ἀμνοῦ χωρὶς τὴν ἀναισθησίαν του. Ἦθελες γελάσει ἂν ἐβλεπες ὅσας πανουργίας καὶ δόλους μεταχειρίζομαι, διὰ νὰ ἐμπνεύσω εἰς τὴν ψυχὴν του τὸν ἔρωτα τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης. Αἱ γινῶμαι μονόστιχοι τοῦ Χρυσολωρᾶ μ' ἐφάνησαν πολλὰ σπουδαῖαι διὰ νεαρᾶς κεφαλᾶς, αἱ ὁποῖαι κλίνουσι φυσικὰ εἰς τὸ παιγνιῶδες καὶ ἰλαρώτερον. Τὸν παρέδωκα λοιπὸν τὰ ἀστεῖα τοῦ Ἱεροκλέους, ἀπὸ τὰ ἀποφθέγματα τοῦ Πλουτάρχου, ὅσα ἔχουν ὀξύτητα μετὰ παιδιᾶς, καταμιγνύων αὐτὰ καὶ ποτε μὲ τὰ σπουδαιότερα τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας φρονήματα, καὶ ἐλπίζω νὰ ἐπιτύχω. Ἐὰν ἀποτύχω θέλω μεγάλως τὸ λυπηθῆ' ὄχι μόνον ὅτι στεροῦμαι τῆς βοηθείας, τὴν ὁποίαν ἐλπίζω παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι εἶναι καὶ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενῆς τρόπον τινά. Ὁ ἐξ' ἀδελφός μου Κωνσταντῖνος Πετριτζης ἔλαβεν ἄλλην αὐτοῦ ἀδελφὴν εἰς γυναῖκα, καὶ αὐτὴν διὰ τὸ κάλλος της· διότι ὁ οἶκός των (ὡς καταλαμβάνω) ἦτο πολὺ πενέστερος καὶ ἐνδεέστερος τῆς ἀξίας τοῦ νὰ ἀγχιστεύσῃ μὲ τοὺς Πετριτζας· ὁ τρόπος τοῦ παραδίδειν μου οὗτος ἢ καλός, ἢ κακός δὲν ἐξεύρω, μ' ἔβαλεν εἰς λογισμὸν, μήπως ἦτον ὠφέλιμον πρὸς παρόρμησιν τῶν παιδαρίων εἰς τὴν ἑλληνικὴν σπουδὴν, νὰ συναθροίσῃ τις εἰς ἓνα μόνον τόμον τὰ ἀστεῖα τοῦ Ἱεροκλέους, ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου (ὡς εἶπα) τὰ ἀποφθέγματα, ὅσα εἶναι νόστιμα καὶ εὐμνημόνευτα, μερικὰς ῥήσεις τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ ἄλλων πολλῶν κωμικῶν ἠθικωτάτας, ἀγκαλὰ γραμμένας εἰς τρόπον ἀστεῖον, ἀπὸ τὰς ὁποίας γέμει ὁ Ἀθηναῖος, τινὰς Αἰσωπικοὺς μύθους τοὺς νοστιμωτέρους, ἓνα ἢ δύο

λόγους τοῦ Λουκιανοῦ τοὺς σεμνοτέρους, ἀπὸ τὴν ποικί-
λην ἱστορίαν τοῦ Αἰλιανοῦ μερικὰ νόστιμα διηγήματα καὶ
ἄλλα τινά, τὰ ὅποια τώρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ὅλα ταῦτα
συνωδευμένα μὲ ὀλίγας τινὰς σημειώσεις εἰσαγωγικὰς καὶ
ἀναλόγους μὲ τὴν κατάληψιν τῶν παιδαρίων, ἤθελαν εἶ-
σθαι, ἂν δὲν λανθάνωμαι, ἰκανὸν δέλεαρ νὰ ἐμβάλη εἰς τὰς
ἄρκυς τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὰ πλέον ἀνάγωγα καὶ
δυσήνια παιδάκια. Ἀλλὰ τίς νὰ τὸ κάμη, φίλε μου; καὶ
ἂν τὸ κάμη, εἶναι βέβαιος ὅτι θέλει εὐτυχῆσει νὰ τὸ εἰς-
ἄξῃ εἰς ὅλα τὰ ἑλληνικὰ φροντιστήρια. Ἡ περίοδος αὕτη
τῆς ἐπιστολῆς σου, « Ἄν δὲν πρέπη νὰ γίνωμεν δεσπότηι
καὶ παραθιασται τῆς κοινῆς διαλέκτου, ἢ βάρβαρος ἔξις
δὲν πρέπει νὰ μᾶς τυραννῆ» μὲ δίδει χρηστὰς ἐλπίδας
ὅτι θέλει σ' ἀρέσει τὸ εἰς τὸν Ἡλιόδωρον προοίμιον. Θέ-
λεις ἰδεῖ ὅτι ἡ βᾶσις καὶ τὸ θεμέλιον τῶν ὅσα εἶπα περὶ
τῆς κοινῆς γλώσσης εἶναι ἀπαράλλακτον αὐτὸ τοῦτο τὸ
ἄξιωμα «μῆτε τύραννοι τῶν χυδαίων, μῆτε δούλοι τῆς
χυδαϊότητος αὐτῶν». Κράτει λοιπὸν σφιγκτὰ τὸ ἄξιωμα
τοῦτο ὡς τῆς Ἀριάδνης τὸν μίτον, καὶ αὐτὸ θέλει σὲ ὀδη-
γήσει εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς γλώσσης. Τὸ πολιτισμὸς
εἶναι ὀρθὸν (ἂν καὶ νέον) καὶ ἀνάλογον μὲ τὸ ἀνθρωπισμὸς
τοῦ νοστιμωτάτου Ἀριστίππου « Ἄμεινον ἔφη, ἐπαίτην
ἢ ἀπαιδευτον εἶναι· οἱ μὲν γὰρ χρημάτων οἱ δὲ ἈΝΘΡΩ-
ΠΙΣΜΟΥ δέονται (Πλουτάρ. Ἀποφθ.)». Πρόσεχε μὴν ἀπο-
κάμης εἰς τὸ στάδιον τῆς γλώσσης· δὲν εἶναι φρόνιμον
δι' ὀλίγας τινὰς διαφορὰς γνώμης, εἰς τὰς ὁποίας ἐπίσης
καὶ ὄχι ὀλιγώτερον παρὰ σέ, κινδυνεύω κ' ἐγὼ νὰ σφάλ-
λω, νὰ ὀπισθοδρομήσης.

Υἱάινει.

1 Ιουλίου 1804.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαι σε.

Ἡ κολουμιστικὴ συγγραφὴ τῶν 1010 λιτρῶν ἐπληρώθη εἰς τὴν 28ην τοῦ παρελθόντος. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου 6 Ἰουνίου ἀπεκρίθην κατὰ τὴν 18 ἐν μέρει· ἔλαβον ἔπειτα καὶ τὴν τῆς 16, ἐξ ἧς ἔμαθον ὅτι ἔφθασε τέλος πάντων αὐτοῦ καὶ ὁ πολυπαθὴς Ἡλιοδωρος· τὰ λείποντα φύλλα εἶναι πλέον μάταιον νὰ σὲ στείλω διὰ τῆς πόστας· θέλω τὰ βάλει εἰς τὴν κιβωτὸν μὲ τὰ λοιπὰ ἀντίτυπα· σὲ πέμπω μόνον μὲ τὸν παρόντα ταχυδρόμον τὸ τέλος τοῦ προοιμίου, ἡγουν τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστολῆς, τῆς ὁποίας τὴν ἀρχὴν σ' ἔπεμψα ἤδη. Ἄμποτε νὰ εὐαρεστηθῆς εἰς ὅσα ἐμωρολόγησα εἰς ταύτην πρὸς κοινὴν τοῦ γένους ὠφέλειαν. Ἴσως τινὲς δυσαρεστηθῶσιν εἰς αὐτά· ἀλλ' ἐγὼ σὲ λέγω, μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι, ὅτι ὅσα εἶπα τὰ εἶπα ἀνυποστόλως μὲ καθαρὰν συνείδησιν εἰς τιμὴν καὶ κοινὴν ὠφέλειαν τῆς κοινῆς πατρίδος χωρὶς κἀνένα σκοπὸν νὰ ἐγγίξω τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα. Ὅσοι τῶν λογίων ἔμαθον νὰ ἦναι ἀνδράποδα, ἅς ἦναι· κανεὶς δὲν τοὺς κωλύει· «ἐξέστω Κλαζομενίαις ἀσχημονεῖν»· ἀλλ' ὅσοι ἔχουν νοῦν καὶ φρόνησιν ἑλληνικὴν, πρέπει νὰ εὐχαριστῶσι τὴν πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἀποκότῃσι τοὺς ἐλευθεροῖ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν προσφωνήσεων. Ἐλαβον καὶ τὰς ἐκ τῆς Ἰταλικῆς μεταφράσεως σημειώσεις· ἀλλὰ, φίλε, δὲν ἔχω καιρὸν νὰ τὰς

ἐξετάσω· εἶμαι πνιγμένος ἀπὸ ἀσχολίας, μ' ὄλον τοῦτο ἔκαμνες καλὰ (ὄχι τώρα ἀλλὰ μετὰ καιρὸν) νὰ μὲ στείλῃς τὴν Ἰταλικὴν ταύτην μετάφρασιν, ἂν δὲν χρειάζεσαι, διὰ νὰ τὴν ἐξετάζω κἂν ποτε, καὶ νὰ σημειῶ εἰς τὸ περιθώριον τοῦ Ἡλιοδώρου μου ὁσάκις εὐρίσκω κἂν ἐν ἀξιόλογον βοήθημα· τὸ αὐτὸ κάμνω καὶ εἰς τὸν Ἴπποκράτην καὶ εἰς τὸν Θεόφραστον καὶ εἰς τὸν Βεκκαρίαν, δηλονότι προσθέτω τὰ λείποντα, ἀφαιρῶ τὰ περιττά, διορθῶ τὰς ἀβλεψίας ἢ ὑπνίας μου, καὶ τοὺς ἐτοιμάζω διὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν, ἐὰν ὁ θάνατος μ' ἀφήσῃ νὰ κάμω δευτέραν ἔκδοσιν. Τοῦτο σὲ λέγω, διὰ νὰ ἐνθυμᾶσαι νὰ ζητήσῃς μετὰ τὴν τελευταίην μου ἀπὸ τὸν Κλαυιέρον τὰ τρία ταῦτα μουζαλωμένα μου βιβλία.

Ἡ διαφωνία τὴν ὁποίαν εὐρίσκεις μεταξύ τῶν σημειώσεων καὶ τοῦ κειμένου, περὶ τοῦ ἀγροίας καὶ ἀγροικίας καὶ περὶ τῶν τριῶν καί, προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐξέτασες ἀκόμη τὰς παρεμβλήτους σελίδας (cartons).

Ἀπὸ τὰς σημειώσεις ταύτας καὶ τὰς θέλεις λάβει εἰς τὸ ἐξῆς, θέλεις πληροφορηθῆ ὅτι εἶχον χρειάν, καὶ χρειάν ἀπαραίτητον καὶ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τοῦ Σουίδα σου. Τώρα ὁμως εἰπέ με ἂν θέλῃς νὰ βάλω ταῦτά σου τὰ βιβλία εἰς τὴν κιβωτὸν τῶν Ἡλιοδώρων. Τὸ αἴτιον τῆς ἐρωτήσεώς μου εἶναι ὁ φόβος, μὴ περάσωσιν εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, ἂν ἐξ ἀτυχίας δὲν συγχωρηθῇ ἡ εἴσοδος τοῦ Ἡλιοδώρου.

Σήμερον προσμένω ἀπὸ τὸν τυπογράφον τὰ τελευταῖα φύλλα τῶν πινάκων. Εἶναι τρεῖς· ὁ πρῶτος τῶν ἑλληνικῶν λέξεων, ὁ δεύτερος τῶν τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης (τὴν ὁποίαν προθυμοῦμαι κ' ἐγὼ νὰ φκιάσω κατὰ τὸ μέτρον τῆς γνώσεώς μου), καὶ ὁ τρίτος τῶν ὀνομάτων τῶν

ποιητῶν καὶ συγγραφέων, ὅσους εἰς τὰς σημειώσεις διορθῶ, ἢ φαντάζομαι ὅτι διορθῶ. Συμπεραίνεις λοιπὸν ἐκ τούτου, ὅτι τὰ ἀντίτυπα δὲν εἶναι τρόπος νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν βιβλιορράφον παρὰ εἰς τὸ τέλος τῆς ἀπὸ τῆς αὔριον ἀρχομένης ἐβδομάδος· ὅθεν ἔχεις καιρὸν νὰ μ' ἀποκριθῆς περὶ τε τοῦ Πλουτάρχου καὶ Σουίδα καὶ περὶ τῶν ἐξῆς·

Ἦγουν (ἂν ἐκατάλαβα καλὰ τὴν ἐπιστολὴν σου) θέλω σὲ πέμψει ἑκατὸν Ἑλιοδώρους κατ' εὐθείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐν Ἀργεντοράτῳ Franck· θέλω ὅμως σὲ τοὺς πέμψει ῥαμμένους (brochés) καὶ ὄχι εἰς φύλλα (en feuilles) καθὼς φαίνεται ὅτι τοὺς ζητεῖς καὶ τοῦτο διὰ τὰς παρεμβλήτους σελίδας, φοβούμενος μὴ μὲ λάθος βάλωσιν οἱ αὐτοῦ βιβλιοδέται τὸ φύλλον, παραδείγματος χάριν, τὸ ἔχον τοὺς τρεῖς καὶ ἀντὶ τοῦ φύλλου ὅπου αὐτοὶ ἐξηλείφθησαν, καὶ οὕτω περὶ τῶν λοιπῶν. Ἡ δαπάνη τοῦ ῥαπτικοῦ εἶναι ἕξ σολδία εἰς ἕκαστον ἀντίτυπον, ἤγουν τρία δι' ἕκαστον τόμον, καὶ πάλιν ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ τὰ λογαριάσῃς εἰς βᾶρος τοῦ βιβλιοπώλου σου. Ἐγὼ εἰδὼ δὲν θέλω τοὺς τὰ λογαριάσει, διότι ἕκαμα νέαν συμφωνίαν μὲ αὐτούς, ἤγουν μὲ τὸν Barrois καὶ μὲ τὸν Fuchs νὰ πωλῶσι τὸ βιβλίον πρὸς 16 λίτρας καὶ ὄχι 15 ὡς ἔγραφα. Ἡ γνώμη τοῦ Barrois ἦτο 15, ἡ δὲ τοῦ Fuchs 18, ὅθεν μετὰ μικρὸν συμβούλιον ἀπεφασίσαμεν καὶ οἱ τρεῖς νὰ τὸ βαπτίσωμεν εἰς ὄνομα τῶν 16, καὶ διὰ νὰ πωλῆται εὐκολώτερον, καὶ διὰ τὸν φόβον μήποτε ἡ ἀκρίβειά του διεγείρει κἀνένα βιβλιοπώλην τῆς Γερμανίας νὰ τὸ μετατυπώσῃ· διότι πρέπει νὰ φοβώμεθα καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ μεταξὺ ὄχι μόνον τῶν βιβλιοπωλῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν φιλόλογων εὐρίσκονται πολλοὶ πειραταί, οἱ ὅποιοι λατρεύουσι προτιμώτερον τὸν κερδῶν Ἑρμῆν παρὰ

τὸν λόγιον· ἀπὸ τὰς 16 ταύτας λίτρας λαμβάνουσαι οἱ πωλοῦντες τρεῖς διὰ τὸ πωλητικόν, ἔπειτα καὶ ἔν ἀντί-τυπον χάριν εἰς ἐκάστην τριεκαιδεκάδα, ἤγουν αὐτοὶ οἱ ἐγνωσμένοι βιβλιοπῶλαι καὶ οἱ κατ' αὐτούς. Περὶ δὲ τοῦ Lefort δὲν θέλω τοῦ χάρισαι τὸ τριεκαιδέκατον πάρεξ ἂν λάβῃ εὐθὺς τὴν δωδεκάδα, καὶ πληρώσει κἂν τὸ ἥμισυ τῆς τιμῆς πρὸ τῆς πωλήσεως.

Παρὰ τοὺς ἑκατὸν ῥαμμένους Ἑλιοδώρους, θέλω κά-μει νὰ δεθῶσι καὶ τριακόσιοι εἰς διάφορα εἶδη στιχώμα-τος διὰ νὰ σὲ τοὺς πέμψω εἰς τρεῖς μοίρας διὰ τοῦ αὐτοῦ Franck par transit· τὰ περισσότερα θέλουν εἶσθαι ἡμί-δετα, ὀλιγα τινὰ en Basane· ἡ γνώμη μου εἶναι νὰ δε-θῶσι καὶ καμμία δωδεκάς εἰς δέρμα μόσχειον (en veau) καὶ ἄς πωληθῶσιν αὐτὰ κατὰ λόγον τοῦ δέματος. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν γνώμην ἔχεις νὰ πέμψῃς καὶ εἰς Σμύρνην, παραιτοῦμαι ἐγὼ ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ στείλω ἐκεῖ ἄλλα, ὡς σὲ ἔγραφα, πρὸς τὸν ἐξάδελφόν μου. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ διορισθέντα παρὰ σοῦ.

Πρὸς τούτοις εὐλογον μὲ φαίνεται, διὰ γρηγορωτέραν πώλησιν, νὰ πεμφθῶσι καμμία πεντηκοντάς πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν (ὅστις εἶναι κόνσολος τῆς Ἑπτανήσου) διὰ νὰ τὰ σκορπίσῃ εἰς τὰ νησιά, ὅπου ἴσως φθάσουν ταχύτερον παρὰ τὰ μέλλεις νὰ στείλῃς εἰς Βενετίαν. Ἄλλα τόσα εἰς Λειψίαν, διὰ νὰ εὐρεθῶσι ἐκεῖ εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἄν μὲ δώσῃς τὴν γνώμην σου περὶ τούτου, θέλω ἐρωτήσῃ τὸν Barrois ἢ τὸν Fuchs νὰ μὲ διδά-ξωσι τίς εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος βιβλιοπώλης τῆς Λειψίας, πρὸς τὸν ὁποῖον θέλω γράψῃ νὰ περάσῃ τὸν λογαριασμὸν τῆς πωλήσεως πρὸς σέ. Ἄν αὐτοῦ ὁμως ἔχῃς τὸν τρό-

πον νὰ μάθης κἀνενα ἄλλον βιβλιοπώλην τῆς Λειψίας, ἔμπορεις νὰ μὲ τὸν δηλοποιήσης.

Ὁ Κλαυιέρος μὲ εἶπε νὰ σὲ πέμψω δῶρον παρ' αὐτοῦ ἐν ἀντίτυπον τοῦ Ἀπολλοδώρου· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ἂν προφθάσῃ νὰ ἐμβῆ εἰς τὴν κιβωτὸν μὲ τοὺς Ἡλιοδώρους· διότι εὐρίσκεται καὶ αὐτὸς εἰς τὸν πίνακα, ὅστις εἶναι διεξοδικώτερος παρὰ τὸν ἡμέτερον. Εἶναι καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος εἰς δύο τόμους, ὀλίγον παχυτέρους παρὰ τοὺς Ἡλιοδωρείους.

Ὁλίγον ἔλειψε νὰ λησμονήσω τὴν τῆς 13ης Ἰουνίου ἐπιστολὴν σου. Ἀνέγνων κ' ἐγὼ τὴν Ἀδολεσχίαν, δα- νεισάμενος παρὰ τοῦ Barbé de Bocage, ἤγουν μίαν ἢ δύο μόνας ὥρας ἐμετροφύλλησα τὸν πρῶτον μόνον τόμον. Ὅτι τὸ ὕφος εἶναι ἀνωμαλώτατον, τὸ ἐξευρα ἀπὸ τὸ μεταφρασθὲν περὶ τῶν διχονοιῶν τῶν Πολωνικῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνωμαλία εἶναι ἔτι περισσοτέρα. Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον· διότι ἡμεῖς τώρα ἠρχί- σαμεν νὰ διορθώσωμεν τὸν ἐνδιάθετον. Οἱ ὀλίγοι προγε- νέστεροι ἡμῶν ὄχι μόνον δὲν ἐξέτασαν τὴν φύσιν τῆς γλώτ- της, ἀλλὰ καὶ τὴν κατεφρόνησαν παντάπασιν ὡς ἐκβαρ- θαρωμένην καὶ ἐξαιρέτως αὐτός, ὅστις, ἀνένθυμῶμαι καλᾶ, ἐκσυρίττει (εἰς τὴν λογικὴν του) τὰ εἰς κοινὴν γλῶσσαν γρα- φόμενα φιλοσοφικὰ συγγράμματα. Χαίρω διὰ τὸ Κεκραγάρ- ριον τοῦ Αὐγουστίνου· ὅτι θέλει εἶναι πολλὰ ὠφέλιμον εἰς τὸ γένος. Μία πεντηκοντὰς βιβλίων ὡς τὸ Κεκραγάρριον, ἄλλη μία ὡς οἱ Καρκινικοὶ στίχοι, ἀρκοῦν pour former le goût et le jugement de la nation. Κρίνεις καλῶς ματαιοπονίαν τὴν Βιργιλιανὴν μετὰφρασιν· ἐματαιοπόνησεν ὁμῶς ὄχι διότι μετέφρασεν ἔθνικόν καὶ ἀβάπτιστον ποιητὴν, ἀλλ' ὅτι πρὶν λάβῃ εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον δὲν ἔκρινεν ὅτι ἐπε-

χείρει πρᾶγμα ἀδύνατον. Καὶ αὐτὴ ἡ θαυμαζομένη με-
τάφρασις τοῦ Delille, ἂν καὶ εἰς γλῶσσαν ζῶσαν, ἀπέ-
χει τῆς Βιργιλιανῆς κομψείας ὡς ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς· περὶ
δὲ Ἡλιοδώρου, Ἀνακρέοντος, Ἀριστοφάνους ὅλοι οὗτοι
οἱ διχθολοὶ πρέπει νὰ ῥιφθῶσιν εἰς τὸ πῦρ, ἤγουν τὰ βι-
βλία των· ἐπειδὴ δὲν ζῶσιν αὐτοί, ἀλλὰ πρὸ πάντων
ἔπρεπε νὰ ἀφανισθῇ ὁ Ὅμηρος, ὅστις περιγράφει τὰς
μοιχείας τῶν θεῶν, μετ' αὐτῶν ὁμοῦ ἔπρεπε νὰ ἀναθε-
ματισθῇ συνοδικῶς ὁ Χρυσόστομος, ὅστις ἠγάπα πολὺ
τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀριστοφάνους, ὁ Φώτιος, ὅστις ἀνε-
γίνωσκε καὶ ἐθαύμαζε τὸν Ἡλιοδωρον, καὶ ὁ τρισκατά-
ρατος Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος Εὐστάθιος, ὁ ὁποῖος ἠσχο-
λήθη ὅλην του τὴν ζῶην εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ὁμήρου.
Ὅλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἔπρεπε νὰ ἐξορισθῶσι καὶ
ἀπὸ τὰ σχολεῖα καὶ ἀπὸ τὴν ἀνατροφὴν τῶν νέων, καὶ
νὰ δοθῶσιν εἰς χεῖράς των, τὸ Λαυσαϊκόν, ὁ Νέος παρὰ-
δεισος καὶ ἄλλα παρόμοια ἱκανὰ νὰ φωτίσωσι καὶ νὰ δο-
ξάσωσι τὸ γένος.

Τὸν Fauriel εἶναι χρόνος ἀφ' οὗ δὲν τὸν εἶδον. Δὲν
ἐξεύρω τί κάμνει, μήτε ἂν κρατεῖται ἀδιαλείπτως εἰς τῆς
Καλυψοῦς τὴν νῆσον.

Τὰ κουτζουλίσματα (κοτυνίσματα) τοῦ ἄλλου τὰ πα-
ρατηρῶ κ' ἐγώ· καὶ ἐξ αὐτῶν λαμβάνω ἰδέαν τοῦ ὑπο-
κειμένου ἱκανήν. Αἱ τοιαῦται περισαλπίσεις κατηγοροῦ-
σιν ὀλίγον νοῦν.

Τάχιτον, φίλε μου Ἰταλικόν δὲν ἔλαβα ἀπὸ τὴν κι-
βωτόν, μήτ' ἐνθυμοῦμαι νὰ τὸν εἶδον. Ὑγίαινε!

Τὰ φύλλα τοῦ προοιμίου φύλαξον διὰ νὰ τὰ συνδέσῃς
μετὰ τῶν λοιπῶν, ὅταν τὰ λάβῃς διὰ τῆς Διλιγέτζας.

15 'Ιουνίου 1804.

Φίλε μου 'Αλέξανδρε,

Τὴν τῆς 30ης 'Ιουνίου ἐπιστολήν σου ἔλαβον. Πρὸ ταύτης εἶχε φθάσει καὶ ὁ Στέφανος ὁ Κρῆς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ οἱ ἰδόντες αὐτὸν μ' ἀνήγγειλαν ὅτι κρατεῖ λαθῶν παρὰ σοῦ δύο βιβλιάρια δι' ἐμέ. Παρεκάλεσα τὸν Σκυλίτζην νὰ τὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ καὶ νὰ μὲ τὰ φέρῃ· τὸν ἀπεκρίθη ὅτι ἀγαπᾷ νὰ μὲ τὰ φέρῃ προσωπικῶς, διὰ νὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἰδῇ τὸ ὑπὸ τῆς ποδᾶγρας ὠχρὸν καὶ κακόμοιρόν μου πρόσωπον. Πέμπω ἄλλους ἀγγέλους καὶ μεσίτας δεόμενος νὰ μὲ πέμψῃ τὰ βιβλία, καὶ ὑποσχόμενος νὰ δεῖξω ἔπειτα τὸ πρόσωπόν μου ὅταν θέλῃ καὶ ἀγαπᾷ καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους ὅσοι κρατοῦν ἢ δὲν κρατοῦν βιβλία δι' ἐμέ· ἀλλὰ δὲν ἔγινε τρόπος νὰ εἰσακουσθῶ. Τέλος, χθὲς τὸ ἑσπέρας μὲ πέμπει διὰ τοῦ Κωνσταντίνου Παπάζογλου τὴν λογικὴν τὴν μεταφκιασμένην εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, ζητῶν συγχώρησιν διὰ τὸ ἄλλο, τὸ ὅποσον ἔχασεν, ἐλυπήθην πολὺ διὰ τὸ βιβλίον, τὸ ὅποσον δὲν γνωρίζω, ἐπειδὴ δὲν μὲ γράφεις τίποτε περὶ τούτου· ἀλλ' ἐγέλασα πολὺ, ὅταν ἤκουσα τὸν τρόπον τῆς ἀπωλείας του· Ὅταν τὸ ἔδειξεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πρέσβειως, ἦσαν ἐκεῖ παρόντες πολλοί, καὶ μεταξύ τῶν πολλῶν ὁ Μυκῶνιος Ὁρέστης, ὅστις τὸ ἔλαβεν εἰς χεῖρας καὶ τὸ ἐφυλλομέτρησε μὲ περιεργίαν· εἶτα τὸ βιβλίον ἔγινεν ἄφαντον. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ γε-

λάση, ὅστις ἐνθυμηθῆ εἰς τοιαύτην περίστασιν τοῦ διαβολοαριστοφάνους τὸ,

Τούτου πάνυ τοῦργον· οὗτος ὁ τρόπος πανταχοῦ.

εἰπέ μοι λοιπὸν τί βιβλίον ἦτον αὐτὸ, καὶ μὴ μ' ἀφήσης νὰ καταθυμοβορῶμαι ὑπὸ τῆς περιεργίας. Ἄλλην φοράν ὅταν ἔχῃς σκοπὸν νὰ μὲ πέμπῃς βιβλία, ἐρώτα με πρῶτον περὶ τοῦ σταλησομένου, διὰ νὰ μὴ με πέμπῃς ὅσα ἔχω, καθὼς συνέβη καὶ εἰς τὴν λογικὴν, τὴν ὁποίαν ἔχω, φίλε, πρὸ πολλοῦ. Τὸ κακὸν ὁμως δὲν εἶναι μέγα· θέλω τὴν δώσει κἀνένα φίλον· χειρότερον ἤθελεν εἶσθαι ἂν τὸ ἀπώλεσμένον ἦτο περὶ τῶν *Τραχωμάτων*, τὸ ὅποσον προσμένω μὲ πόθον πολύν.

Περὶ δὲ τοῦ Λευίτου Τερατολόγου, ἐγὼ, φίλε μου, τὸν ἐκατάλαβα πολλὰ καλὰ ἀφ' ἧς ὥρας ἔλαβον τὴν πρώτην αὐτοῦ γνῶσιν διὰ τῆς πρώτης του πρὸς ἐμέ ἐπιστολῆς, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησά ποτε νὰ σ' ἀναφέρω τίποτε περὶ αὐτοῦ, ὅχι διότι ἐφοβούμην μὴ παρεξηγήσης τὴν κρίσιν μου, ἀλλ' ὅτι εἶναι καλὸν καὶ νὰ ἀπιστῶμεν κἂν ποτε καὶ εἰς ἑαυτούς. Ἦκουσα ἔπειτα καὶ παρὰ τοῦ Σταμάτη Πέτρου, ὅτι καὶ ἀγαπᾷ νὰ σφετερίζεται τὰ ἀλλότρια· ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀληθινὸς Λογοκᾶπηλος ἀπ' ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων ἐλάλησα εἰς τὰς σημειώσεις (σελ. 207). Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι μ' ἐφορτώθη μὲ τὰς φιλοφρονητικὰς ἐπιστολάς του, τῶν ὁποίων τὸ τέλος ἄλλο δὲν εἶναι, ὡς στοχάζομαι, εἰ μὴ νὰ σύρῃ καὶ παρ' ἐμοῦ κἀνὲν ἐγκώμιον τυπωμένον, νομίζων ἴσως τοῦτο συμφέρον εἰς τὰς ὑποθέσεις του, διότι ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ γένος ἔχει κἂν ποίαν εὐνοίαν πρὸς ἐμέ· ἀλλὰ θέλει προσμένει πολὺν καιρὸν, ἂν προσμένῃ νὰ μὲ κάμῃ πανηγυριστὴν του. Ἄν οἱ ὁμογενεῖς μου ἐδειξάν εἰς ἐμέ εὐνοικὴν διά-

θεσιν, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἀπέλαυσα τοιοῦτον καλὸν διὰ τὴν προκοπὴν μου, ἥτις εἶναι πολλὰ μικρὰ, ἀλλ' ὅτι δὲν ἐζήτησά ποτε νὰ τοὺς ἀπατήσω· εἶπα καὶ θέλω λέγει πάντοτε τὰ σῦκα, σῦκα, καὶ τὴν σκάφην, σκάφην· καὶ ὅσοι μεταλλάσσουν τῶν πραγμάτων τὰ ὀνόματα, τοὺς ἔχω ὅλους « ἐν Καρὸς αἴση »· περὶ τούτων ἤθελα σὲ εἰπεῖ καὶ περισσότερα, ἐάν ἦσο ἐδῶ παρών. Καὶ τὸν παρακινῶ νὰ δεχθῆ τὴν πρόσκλησιν (τὴν ὁποῖαν ὁμολογῶ ὅτι ἐπίστευσα), τὸ αἷτιον εἶναι, ὅτι ὅσον τερατολόγος ἤθελεν εἶσθαι, τὸν στοχάζομαι πάντοτε ὀλιγώτερον ἀμαθῆ, παρὰ τοὺς ἐκεῖ εὐρισκομένους διδασκαλίσκους, οἱ ὁποῖοι εὐρηκαν ἄλλον τρόπον ἀπάτης, ἴσως χειρότερον, τὴν ἀσκητικὴν καὶ πιναρὰν ζωὴν.

. τοὺς ἀλαζόνας
Τοὺς ὠχριῶντας, τοὺς ἀνυποδήτους λέγω,
Ἦν ὁ κακοδαίμων

Ἄλλὰ τίς ἡ χρεῖα νὰ τοὺς ὀνομάσω πρὸς σὲ τὸν γινώσκοντα ; Ὅ,τι μὲ παρηγορεῖ εἶναι ἐκεῖνο, ὅτι τῶν μὲν πιναρῶν τερατολόγων ἡ βασιλεία σιμόνει εἰς τὸ τέλος τῆς· τῶν δὲ εὐπαρύφων τούτων νέων σοφιστῶν, οἱ ὁποῖοι βλέποντες ὅτι ἡ πιναρότης δὲν εἶναι πλέον μέσον πρόσφορον τιμῆς, ἀνέλαβον τὴν Εὐρωπαϊκὴν κομφεῖαν καὶ καθαριότητα, δὲν θέλει κρατήσῃ πολὺν καιρὸν· καθόσον αὐξάνονται τοῦ γένους τὰ φῶτα, φυσικὰ θέλει ἐλαττωθῆ καὶ ἡ ἀναισχυντία τῶν τοιούτων. « Καὶ γνωσθήσεται ποτε τοῖς κρίνειν μαθοῦσιν, οἷα διδάσκουσι τοὺς ἀνοήτους ».

Χαίρω ὅτι ἔλαβες τὰ πρῶτα φύλλα τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστολῆς. Ἐως τῶρα εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐφθασαν αὐτοῦ καὶ τὰ τελευταῖα, διὰ νὰ σὲ ἐλευθερώσωσι

παντάπασιν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς προσφωνήσεως· τὰ λείποντα τῶν σημειώσεων τὰ ἐτύλιξα εἰς ἓνα φάκελλον ὁμοῦ καὶ ἓνα ὀλόκληρον ἀντίτυπον ῥαμμένον, καὶ θέλω αὔριον ἢ τὸ πολὺ μετὰ τὴν αὔριον τὰ πέμψω, κατὰ τὴν θέλησίν σου διὰ τοῦ Fuchs εἰς τὸ Ulm· λέγω μετὰ τὴν αὔριον, διότι ἐπεθύμουν νὰ κάμω ἐν ταυτῶ καὶ τὸν φάκελλον τῆς Γενεύης, διὰ νὰ μὴ πέμπῃ δις ἢ μᾶλλον ὑπάγῃ αὐτὸς ὁ Fuchs εἰς τὴν Διλιγέτζαν, ἐπειδὴ ἐγὼ, φίλε, εἶμαι ἀνάξιος καὶ ἀνάποδος εἰς τὴν αὐτουργίαν τῶν τοιούτων· ὁ βιβλιοῤῥάφος δὲν μ' ἐπεμψεν ἀκόμη ἱκανὰ, ἔκρινα διὰ τὸ συμφέρον σου νὰ δώσω τὰ πρωτοῤῥαφέντα εἰς τοὺς βιβλιοπώλας 13 τὸν Barrois καὶ ἄλλα τόσα τὸν Fuchs· ὅθεν τὰ 100 ῥαμμένα, τὰ ὅποια ζητεῖς, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σὲ πεμφθῶσιν· εἰμὴ τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα· τὰ δὲ στιχωμένα, φίλε, θέλουν ἀργήσει ὀλίγον περισσότερον· ἦτον νὰ στιχωθῶσι δέκα ἡμέρας ταχύτερον, ἐὰν τὰ ἐσκορπούσα εἰς πολλοὺς στιχωτάς, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ πληρώσω περισσότερον· τὸ πλῆθος τῶν ἀντιτύπων τὸν κατέπεισε μετὰ βίας πολλῆς νὰ στέρξῃ εἰς τὰ 14 σολδία κατὰ τόμον, ἡγοῦ 28 διὰ τοὺς δύο· τὸν ἔδωκα 300 ἀντίτυπα διὰ στίχωμα (Demi-reliure)· 188 διὰ νὰ ῥαφθῶσι (brochés) καὶ δώδεκα μόνα διὰ στίχωμα εἰς μόσχινον (en veau). τὰ σύμπαντα 500· ὁ Barrois μὲ εἶπεν, ὅτι ἂν ἦτον εἰρήνη, ἐμπόρει νὰ πέμψῃ μερικὰ εἰς Λόνδραν· ἐγὼ ἐστοχάσθην ὁμως, ὅτι ἔκαμνες καλὰ νὰ ἐρωτήσης τὸν Degen, ἐὰν ἦναι τρόπος διὰ τοῦ Rotterdam νὰ πέμψῃς μερικὰ εἰς Λόνδραν εἰς ἀσφαλῆ βιβλιοπώλην, ἅτινα ἤθελε σὲ διδάξῃ αὐτός· τὰ ἔξοδα ἀπ' ἐντεῦθεν εἰς Ῥοτερόδαμον δὲν μὲ φαίνεται νὰ ἦναι βαρύτερα, ἀφ' ὅ,τι εἶναι τὰ ἐντεῦθεν εἰς Βιένναν· ἀλλὰ καὶ ἂν ἦσαν ὀλίγον

τι βαρύτερα, οί Ἄγγλοι πληρόνουσι πλουσιοπάροχα, διότι εἶναι μαθημένοι εἰς τὰ ἀκριβῆ, καὶ δὲν ζυσπῶνται νὰ ἀκούσωσι μίαν Γουινέαν καὶ περισσότερον δι' ἓν ἀντίτυπον Ἡλιοδώρου. Σὲ εἶπα ὅτι ἐνταῦθα ἡ τιμὴ εἶναι 16 τὸ 13^{ον} εἰς ἐκάστην δωδεκάδα δῶρον, καὶ 3 μισθὸς πωλήσεως εἰς ἕκαστον ἀντίτυπον. Ἦγουν (ἂν δὲν σφάλλω εἰς τὸν λογαριασμὸν) μένει καθαρὰ ποσότης (ἀφηρημένων ὄλων αὐτῶν καὶ τῶν 6 σολδίων τοῦ ραπτικοῦ) 11-12 σολδία δι' ἕκαστον ἀντίτυπον· εἰπέ με ἂν δὲν σφάλλω εἰς τὸν ψηφισμὸν· εἰς τὸν Ἰπποκράτην (τοῦ ὁποίου ἡ δαπάνη εἶναι βαρύτερα) μένουσι μόνον 11 καὶ 5 σολδία καθαρὰ.

Δὲν ἔλαβα ἀκόμη τὸν λογαριασμὸν τοῦ τυπογράφου διὰ νὰ σὲ τὸν πέμψω· καταλαμβάνεις ὁμως ὅτι διὰ τοῦ στιχώματος καὶ ραπτικοῦ τὴν αἰτίαν, ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ λάβω χρεῖαν 400 ἢ 500· δὲν εἶναι ὁμως χρεῖα νὰ με πέμψης περὶ τούτου Καμβιᾶλην· ἀρκεῖ νὰ εἴπης τὸν Ἰορδάνην νὰ με βοηθήσῃ ἔὰν τὰ χρειασθῶ. Ἡ τελευταία τῶν 1000 ἔλαβε τὸν ἀποδοχὴν τῆς πληρωμῆς εἰς τὴν διορίαν. Τώρα τὸ ἐνθυμοῦμαι, καὶ παρακαλῶ σε μὴ τὸ λησμονήσης· ὅταν λάβῃς τὰ ραμμένα, παρακαλῶ σε νὰ πέμψης ἐκ μέρους μου ἓν ἀντίτυπον πρὸς τὸν Γαζῆν διὰ τοῦ Δροσινοῦ, ἢ δι' ἄλλου τινος μέσου ἀσφαλοῦς, ἔτερον πρὸς τὸν Ζηνόβιον, τὸν συγγραφέα τῆς Μετρικῆς, καὶ τρίτον πρὸς τὸν ἐν Γιασίῳ Νικόλαον Πύργον.

Εἰς τὸν Lefort, δὲν ἐδυνήθην ἀκόμη νὰ δώσω ἀντίτυπα· αὔριον τὸν δίδω, καὶ μετὰ τὴν αὔριον τὴν ἐπιστολὴν τὴν πρὸς αὐτόν.

Δὲν ἀναγινώσκεις λοιπὸν αὐτοῦ ἐφημερίδας; ἤθελες μάθει ἐξ αὐτῶν, ὅτι ὁ καταδικασθεὶς στρατηγὸς ὑπῆγεν

εἰς τὴν Ἰσπανίαν, μὲ ἐλευθερίαν νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖθεν ὅπου ἀλλαγῶ θέλει, ἀπέχων μόνον 100 λέγας τῶν ὁρίων τῆς Γαλλίας.

Εἰς τὴν 18^{ην} τοῦ Brumaire στέφεται ὁ νέος Αὐτοκράτωρ. Ἀπὸ τὴν ἀβαρῆσιαν σου νὰ ἀντιγράψῃς τὸ προοίμιον καὶ τὸν πίνακα τῆς νέας Γραμματικῆς, φοβοῦμαι μήπως σ' ἐπρόβαλον νὰ συνδράμῃς εἰς τὴν δαπάνην. Ἐρωτᾷς τὴν γνώμην μου· ἀλλὰ τί δύναμαι νὰ σὲ εἰπῶ φίλε; Τὰ συγκεκριμένα καὶ τὰ διαβατικά θέλεις τὰ εὐρεῖ εἰς τὴν πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολὴν (σελ. ν'). Τὸ προοίμιον τοῦλάχιστον χρειάζεται τέσσαρας σελίδας ὡς εἶναι ἡ παροῦσα, διὰ νὰ καταριθμῆσῃ τις τὰς ἀκυρολογίας τῶν λέξεων, τὰς ἀλλοκότους συμπλοκάς τῶν φράσεων καὶ ἄλλας πολλὰς μικροθαυμαστίας ἢ μωροθαυμαστίας σὲ λέγω ἐν συνειδήσει ὅτι εἶναι βάρβαρον, *mais d' une barbarie épouvantable*. « Συντρεχούσης πρὸς ἐπιστήμην, Δοῦναι εὐμάρειαν κτλ. » τί εἶναι ταῦτα; πότ' ἐγράφησαν, ποῦ ἠκούσθησαν; διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ: Λεκάνην, φίλε, Γρήγορα λεκάνην· καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ περὶ τῶν λογικῶν βαρβαρισμῶν· ἀλλὰ δὲν ἤρκεσθη εἰς αὐτοὺς ὁ φίλος· ἀλλ' ἐξεύρει νὰ κάμῃ καὶ γραμματικούς βαρβαρισμούς. « Ἀρεκτέον δὲ καὶ τοῦ » ἄπαξ καὶ ὑφ' ἐνός εἰρημένου, μηδὲ τοῦ λίαν ἀρχαίου ὅλως ἀνθεκτέον » στοίχημα βάλλω, φίλε, ὅτι μὴτ' αὐτὸς ὁ Παρισινὸς Προφῆσσωρ βαρβαρώτερα νὰ γράψῃ δὲν δύναται· τίς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ Ἀπέχω καὶ τὸ Ἀντέχομαι ζητοῦσι γενικὴν; καὶ τίς δὲν ἐξεύρει ὅτι εἰς τὴν ἀκόλουθον φράσιν « Οὕτω γὰρ τὸ τῆς τροπῆς εὖ ἔχει » συνεζευγμένον » ἡ ἀπουσία τοῦ δυνητικοῦ Ἄν εἶναι σολοικισμὸς ἀνυπόφορος; καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀκοὰς (*dou-*

blées de cuivre) πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν προφασσόρων, δὲν ἐξεύρω τίς εἶναι ὁ διδάσκαλος οὗτος τῶν ἐπιστημῶν, μὴτ' ἂν ἐξεύρη καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, ὡς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν· καλὸν ὅμως ἦτο νὰ τὸν συμβουλευσῆ κανεὶς, καὶ διὰ τιμὴν ἰδικήν του καὶ διὰ τιμὴν τοῦ γένους (τί θέλουν εἰπεῖ οἱ Εὐρωπαῖοι ὅταν ἴδωσι τοιαύτας θεματογραφίας;) νὰ μὴν αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀχρείων γραμματικῶν μὲ τὴν ἰδικήν του· τοιαύτας γραμματικὰς περισσοτέραν δόξαν ἀποκτᾷ ὅστις τὰς καίει παρὰ ὅστις τὰς κάμνει· τὸ « Ὀλίγα δὲ περὶ συντάξεως λόγου γραφῆ » παρέλιπον » τί σημαίνει; τὸ « Ὀλίγα εἶναι ὅσ' ἀφῆ- » καν γραμμένα (ὅσα ἔγραψαν) περὶ συντάξεως λόγου » ἢ τὸ « Παρεκτός ὀλίγων, ἔγραψαν ὅσα χρειάζονται περὶ » συντάξεως λόγου »; τὸ πρῶτον εἶχε σκοπὸν νὰ εἴπῃ, καὶ λέγει τὸ δεύτερον· *cela s' appelle du blanc au noir*. Ὡστε ἔχει δίκαιον ὁ Τυανεύς Ἀπολλώνιος (Ἐπισ. πρὸς Ἀλέξ. σελ. ζα'.) νὰ λέγῃ « Οἰκειότερος ἐνὶ ἐκά- » στῳ χαρακτήρ ὁ ἴδιος, ἐπειπερ καὶ βεβαιότερος. »

Ἐνταῦθα κεκλεισμένην θέλεις εὐρεῖ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐκδόσεως τῆς Γεωγραφίας τοῦ Θεοτόκη, τὴν ὁποίαν μ' ἐπεμψεν ὁ Ζωσιμᾶς, μὲ σκοπὸν ὡς φαίνεται νὰ λάβω διὰ ταύτης τὸ ἐπιβάλλον εἰς ἐμὲ ἀντίτυπον· ἀλλ' ὅμως προσ- ἀγόρευσον ἐκ μέρους μου τὸν κύριον Σταῦρον Ἰωάννου, καὶ εἰπέ τον ὅτι δὲν πρέπει νὰ μὲ στοχασθῆ ὡς ἐν πρό- σωπον ἀτομικῶς, ἀλλ' ὡς σχολάρχην, ἐπειδὴ, ὡς ἐξεύ- ρεις ἐχρημάτισε μαθητῆς μου ὁ Κλαυερίος, καὶ μαθη- τεύει νῦν εἰς ἐμὲ τὸ Γραικόπουλον ὁ Δημήτριος, περὶ τοῦ ὁποίου θέλω σὲ γράψαι πλατύτερον ἄλλοτε, τὸν ζητῶ λοιπὸν τέσσαρα ἀντὶ τῶν δέκα· στείλέ μὲ τα ὅταν εὕρῃς μέσον ἄλλο τι ἢ φίλου, ἢ εἰς καμμίαν κιβωτὸν τοῦ De-

γεν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα βιβλιοπώλας, καὶ ὄχι διὰ τῆς πόστας· ἐάν ἦναι φίλος, παράγγειλέ τον διὰ τοὺς οἰκτιρμούς του Θεοῦ νὰ μὴ τὰ δείξη τὸν Ὀρέστην, ἵνα μὴ γυμνωθῇ νυκτός,

. . . πληγίς ὑπ' αὐ-
τοῦ πάντα τὰ ἰδιόξια.

Ἐσαύτως περικλείω καὶ ἐπιστολὴν ἐλθοῦσαν ἀπὸ τὸ Λουγδοῦνον, τὴν ὁποίαν ρίψον εἰς τὸ πῦρ ἀφοῦ τὴν ἀναγνώσης· ὁ φίλος λαλεῖ περὶ Ἀθωότητος, καὶ ἐγὼ ἀποκρινόμενος τὸν συνεχάρην διὰ τὴν μετάνοιάν του· ἔμαθον ὅμως ὅτι δὲν τὸν ἐκακοφάνη ἡ ἐπιστολή μου. Τὴν παραγγελίαν του δὲν ἐδέχθην διὰ πολλὰς αἰτίας, ἀλλ' εἶπα τὸν φέροντα καὶ τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὰργύρια νὰ τὰ πληρώσῃ αὐτὸς καὶ νὰ πέμψῃ τὴν ζητουμένην ἀποχὴν· ὁ αὐτὸς Γραμματοκομιστὴς μὲ εἶπεν ὅτι παρετήρησε μεταβολὴν βίου ἐπὶ τὰ κρείττω εἰς τὸν νέον. Ἄμποτε νὰ ἦναι ὀρθὴ ἡ παρατήρησις του!

Ὁ πίναξ τοῦ Ἀπολλοδώρου δὲν ἐτελειώθη ἀκόμη· εἶναι ὀλίγον ἀμελής ὁ φίλος· μητ' αὐτὸς δύναται νὰ τὸν κάμῃ· (καὶ εἰς αὐτὸ δὲν ἔχει ἄδικον) μῆτε τὸν κάμνοντα ὑπάγει νὰ βιάζῃ καὶ νὰ ἐργοδιωκτῇ συνεχῶς.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' ἔγραψα ὅτι τὸν Τάκιτόν σου μῆτε τὸν ἔλαθον, μῆτε τὸν ἔχω.

Υγίαινε!

27 *Ἰουλίου* 1804.

Χθές φίλε μου Ἀλέξανδρε, ἐπέμφθησαν διὰ τοῦ Fuchs πρὸς τὸν ἐν Ἀργεντοράτῳ Φράνκ, διὰ νὰ σὲ τὰ πέμψῃ αὐτοῦ ἑκατὸν ἀντίτυπα Ἡλιοδώρου ῥαμμένα, εἰς τὰ ὁποῖα προσέθηκα καὶ πακέτον χωριστὸν περιέχον τὴν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Ἡλιοδώρου εἰς τρία μικρὰ τομῖδια, καὶ τὴν ἐν Λειψίχ ἔκδοσιν τοῦ Ἡλιοδώρου περὶ τῆς ὁποίας λαλῶ εἰς τὸ προοίμιον. Αὐτὰ ἐπειδὴ ἠγοράσθησαν διὰ τὴν ἡμετέραν ἔκδοσιν, καὶ ἐπειδὴ χρεῖαν οὐδεμίαν ἔτι ἔχω αὐτῶν, δίκαιον εἶναι νὰ τὰ ἔχῃς σύ, μάλιστα τὴν Λειψιακὴν, διὰ νὰ ἰδῆς καὶ νὰ παραβάλῃς μὲ τὰς ἡμετέρας τὰς Βουδελοτείους σημειώσεις. Ὡσαύτως ἠγόρασα καὶ τὴν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἔκδοσιν τοῦ Mitscherlich εἰς δύο τόμους, ἀλλὰ τὴν διέλυσα καὶ τὴν κατεκερμάτισα διὰ νὰ τυπώσω τὴν ἡμετέραν. Τὰ τριακόσια δεμένα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σὲ σταλῶσι παρὰ τὴν ἐρχομένην ἑβδομάδα εἰς τρεῖς μοίρας, καθὼς τὸ ζητεῖς· τὰ ἔδessa ὅλα εἰς ἡμίδεμα (demi reliure), διότι τὴν Basane ἐζήτουν 24 σολδία, ἤγουν 2.8 ἕκαστον ἀντίτυπον, εἰς καιρὸν ὅταν τὸ ἡμίδεμα εἶναι 14 σολδία, ἤγουν 28 ἕκαστον ἀντίτυπον. Ἐπειτα σὲ βεβαιῶνω ὅτι εἶναι σχεδὸν τόσον καθάριος, ὅσον καὶ τὸ τῆς Basane καὶ πολλὰ καλὸν διὰ τοὺς ἡμετέρους τόπους ὅπου εἶναι μαθημένοι εἰς τὰ Ἀγιορίτικα τοῦ πονηροῦ κόμματος δεσίματα, μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἐπρόφθασα νὰ ρίψω μερικὰ ἀπὸ ταῦτα εἰς τὴν κασσέλαν ἣτις ἔρχεται αὐτοῦ, διὰ νὰ τὰ ἰδῆς καὶ σύ.

Ἐνταυτῷ χθὲς ἐπέμφθη καὶ εἰς τὸ Ulm πρὸς τὸν Stolzlin παρὰ τοῦ Fuchs ἕν κομβόδεμα περιέχον δύο ἀντίτυπα ῥαμμένα τοῦ Ἡλιοδώρου, καὶ τὰ λείποντα φύλλα εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀντιτύπου τοῦ ὁποίου ἔχει ἤδη τὸ κείμενον καὶ μέρος τῶν σημειώσεων. Γράψον λοιπὸν πρὸς τὸν Stolzlin νὰ φροντίσῃ νὰ τὸ λάβῃ καὶ νὰ σὲ τὸ πέμψῃ. Τὰ δύο πρὸς τὸν Prevost καὶ Weber πέμπονται τὴν δευτέραν εἰς ἕν πακέτον ἢ κίστην (δὲν ἐξεύρω) τὴν ὁποίαν πέμπει ὁ Fuchs πρὸς τὸν τῆς Γενεύης βιβλιοπώλην Manget. Ὁ αὐτὸς Fuchs μ' ἐσυμβούλευσε σφοδρῶς νὰ πέμψω 150 ἀντίτυπα εἰς τὴν Λειψίαν, διὰ τὴν ἐρχομένην πανήγυριν τοῦ Σεπτεμβρίου· περὶ τούτου εἶχα σὲ δώσει μικρὰν νύξιν καὶ προλαβόντως· καὶ ἔπρεπε νὰ προσμείνω τὴν ἀπόκρισίν σου, ἀλλ' ὁ φόβος τῆς ἐνδεχομένης ἀργοπορίας ἐντεῦθεν εἰς Λειψίαν, μὲ ἠνάγκασε νὰ τὰ πέμψω καὶ πρὸ τῆς ἀποκρίσεως· ὅθεν στέλλονται καὶ αὐτὰ αὔριον ἢ μετὰ τὴν αὔριον πρὸς τὸν βιβλιοπώλην Reichlam (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ τὸ ὄνομά του). Ὁ αὐτὸς φόβος μ' ἔκαμε νὰ τὰ στείλω εἰς φύλλα· μ' ὄλον τοῦτο παρεκάλεσα τὸν τυπογράφον νὰ τυπώσῃ εἰς ἕν φύλλον γαλλιστί καὶ γερμανιστί μίαν εἰδησιν πρὸς τὸν βιβλιογράφον (avis au relieur) διὰ νὰ θάλῃ τὰς παρεμβλήτους σελίδας (cartons) ἐκάστην εἰς τὸν ἀρμόζοντα τόπον. Ἄν μᾶς ἤρχετο αὕτη ἡ γνώσις ἀρχήτερα, ἤθελα πέμψει καὶ τὰ πρὸς σὲ ἑκατὸν ἄρραφα· ἀλλὰ, ὡς λέγει ἡ τουρκικὴ παροιμία, «Γκιαουροῦν ἀκλί σογραντὰν γκελίρ». Ὡς τόσον ἡ ζημία, ἢ μᾶλλον ἡ δαπάνη, εἶναι μικρά, καὶ πρέπει νὰ πληρωθῇ ἀπὸ τὸν βιβλιοπώλην εἰς τὸν ὅποιον μέλλεις νὰ παραδώσῃς τὰ προαδευμένα 100. Σὲ εἶπα νομίζω ὅτι ἐκάστου ἀντιτύπου τὸ ῥαπτικὸν εἶναι 6 σολδία. Ὁ Fuchs

θέλει γράψει πρὸς τὸν βιβλιοπώλην τῆς Λειψίας διὰ τὰ σταλησόμενα 150 νὰ σὲ γνωρίσῃ κύριον· ὁ αὐτὸς ἔχει νὰ διορίσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τιμὴν εἰς ριξδάλλερα τοῦ τόπου, περὶ τῶν ὁποίων ἀπάντων θέλω σὲ γράψει καθαρῶτερον μετὰ τὴν ἀποστολὴν.

Ὅταν μὲ ἦλθεν ὁ Ἀρισταίνετος, εὗρέθη ἓνας φίλος παρῶν, καὶ τὸν ἐπῆρε διὰ νὰ τὸν ἐξετάσῃ· ὅθεν δὲν ἔλαβα καιρὸν νὰ τὸν ἐξετάσω ἐγώ, μήτε νὰ τὸν κρίνω, πλὴν ὅσον ἐξ ὄνουχος τὸν λέοντα, ἀπὸ τὰ πρῶτα μόνον φύλλα. Ταύτας τὰς ἡμέρας μὲ τὸν ἔφερε ὁ φίλος ὀπίσω καὶ τὸν ἔβαλα ὡς λέγουν οἱ Χῖοι εἰς τὴν πουζούμου διὰ νὰ τὸν φυλλομετρήσω εἰς τὸν μετὰ τὸ γεῦμα περίπατον. Ἀπὸ τὸν Παρισινὸν προφέσσαρα, φίλε, ἀλλοτριώτερον ἄλλον Ἑλληνισμοῦ ἕως τῶρα δὲν εἶχα γνωρίσει· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ὑπερβαίνει καὶ τὸν προφέσσαρα καὶ εἶναι διὰ νὰ εἶπω οὗτος πένταθλος ἀγωνιστῆς βαρβαρότητας. Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἔχει κανένα φίλον αὐτὸς σύμβουλον νὰ τὸν εἰπῇ νὰ μὴ μᾶς καταισχύνη ἐναντίον τῶν Εὐρωπαίων μὲ τοὺς βαρβάρους του στίχους καὶ μὲ τὰ βάρβαρά του προοίμια καὶ κατὰ τὴν φράσιν καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν; ἀλλὰ καὶ ἂν εἶχε, ἤθελες μὲ εἰπεῖ, οἱ σύμβουλοι εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς δεκτικούς συμβουλῆς· ἀλλ' αὐτὸς εἶναι τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγεν ὁ γαλλικὸς Σατυρογράφος.

Un sot en écrivant fait tout avec plaisir,

Χαρὰν αἰσθάνετ' ὁ μωρὸς πολλὴν εἰς ὅσα γράφει.

Ἐξεύρεις ποῖον πολεμεῖ ὁ Θερσίτης εἰς τὸ προοίμιον; τὸν τελευταῖον ἐκδότην τῶν Ἑφρειακῶν τοῦ Ξενοφῶντος, αὐτοῦ διατρέθοντα (ἂν ἔτι ζῆ), Baron Locella· οὗτος ὁ Λοκέλλος (ἂν καὶ ὄχι Ἀχιλλεὺς ἑλληνισμοῦ) ἐξεύ-

ρει ὁμως ἰκανῶς τὴν γλῶσσαν, καὶ ἔχει ἰκανὴν κρίσιν διὰ
 νὰ φυλαχθῆ καὶ ἀπὸ τὸ δεινὸν ἄκουσμα·

Τέκτων γὰρ ὦν ἔπραττες οὐ βυλουργικά.

Εἰς τὸ προοίμιον τὸ πρὸ τῶν Ἑφρεσιακῶν λαλῶν περὶ τοῦ πρὸ
 αὐτοῦ ἐκδότου Π. Π. τὸν ὀνομάζει *Ἀμαρίτην* (Fungus
 ὁ Μύκης, εἰς τοὺς Λατίνους μεταφορικῶς σημαίνει τὸν
 ἠλίθιον), *Kāra ἐξωλλέστατον et beaucoup d'autres gen-
 tillesses de cette espère et de cette force*· εἶδες τιμὴν
 καὶ δόξαν εἰς τῶν Γραικῶν τὸ ὄνομα; τὰ ἐπίθετα εἶναι
 βέβαια ὀλίγον χονδροειδέστατα καὶ ἄξια Γερμανικῆς ἀ-
 γροικίας· ἀλλ' ἐξ ἀτυχίας εἶναι ἀληθῆ, καὶ μ' ὄλον τοῦτο
 ἀντὶ τοῦ νὰ σιωπήσῃ, κραυγάζει πάλιν ὡς κόραξ διὰ νὰ
 διεγείρῃ καὶ αὐτόν, καὶ ἄλλους ἴσως πολλοὺς εἰς τὸ νὰ
 τὸν στηλιτεύσωσι καὶ πάλιν.

Ἐλευθέρωσόν με νὰ ζήσης! τὸ γρηγορώτερον ἀπὸ τὴν
 ἀμνηχανίαν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι. Προχθὲς ἦλθε πρὸς
 με ὁ Barbié du Bocage καὶ μ' ἔδειξε μίαν ἐπιστολὴν
 τοῦ Φιλιππίδου, ὅστις τὸν λέγει ῥητῶς ὅτι ὁ Βενιαμὴν
 διδάσκαλος τῶν Κυδωνιῶν ἐξωρίσθη εἰς τὰ Μετέωρα, διὰ
 τὴν πολλὴν του παρρησίαν καὶ τὴν διάθεσιν ἐκείνην τῆς
 ψυχῆς, τὴν ὁποίαν σημαίνουσιν οὗτοι διὰ τοῦ esprit fort.
 Ἠγανάκτησα πολὺ καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, καὶ διότι ὁ
 Φιλιππίδης τὸ κάμνει γνωστὸν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, χω-
 ρὶς νὰ συλλογισθῆ τὸ

Σοφοὶ δὲ συγκρότουσιν οἰκείας βλάβας.

Τὰς ἐντροπὰς καὶ τὰ αἴσχη τοῦ γένους πρέπει νὰ τὰς
 ἐξεύρῃ μόνον τὸ γένος· ὡς τόσον παρεκάλεσα θερμῶς τὸν
 Bocage νὰ μὴ δημοσιεύσῃ τὴν εἰδησιν, διὰ νὰ μὴ πέσῃ
 εἰς τὸ στόμα κἀνενοῦ φιλέλληνος, ὁποῖος εἶναι ὁ * ἐξεύρεις
 τίνα σὲ λέγω. Οὗτος ὁσάκις μὲ ἀπαντήσῃ ἢ πρώτη ἐρώ-

τησις τὴν ὁποίαν μὲ κάμνει, εἶναι ἂν ἔχω εἶδῃσιν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ εἰς τὰ πρόσω προκοπῆς τοῦ κατὰ τὸν Ἄθω νέου φροντιστηρίου· ἀλλὰ μὲ τὴν κάμνει ὁ παφλαστής καὶ σιαλοχόος τόσον ἐπιτηδευμένην καὶ κακόζηλον, ὥστε μὲ δίδει νὰ καταλάβω, ἢ ὅτι ἐλπίζει, ἢ ὅτι καὶ ἔμαθεν ἤδη τὴν εὐφρόσυνον (εἰς αὐτὸν) εἶδῃσιν τῆς κακῆς ἐκβάσεως τοῦ καλοῦ ἐγχειρήματος. Αἱ συχναὶ του αὐταὶ ἐρωτήσεις μ' ἐμπόδισαν ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ εἶπω τι εἰς τὸ προοίμιον περὶ τῆς σχολῆς τοῦ Ἄθω· εἵπειτα καὶ ὁ φόβος μὴ ταράξω τὴν χολὴν τῶν πανιερωτάτων· ὅθεν ἠρκέσθην εἰς ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα τῶν τελευταίων δύο ἢ τριῶν σελίδων. Τὸ καλὸν εἶναι ὅτι ὁ παφλαστής ὅσῃν ὑπόληψιν καλὴν ἔχει περὶ τῆς πολυμαθείας του, ἄλλην τόσῃν κακὴν ἔχει καὶ σιμὰ εἰς τοὺς συμπατριώτας του περὶ τῆς κατὰ πάντα ἐλαφρίας του, ὡς θέλεις πληροφορηθῆ ἀπὸ τὰς δύο ἐγκεκλεισμένας, τῶν ὁποίων τὴν μακροτέραν στρέψον ὀπίσω, καὶ τὴν βραχυτέραν κάμ' ὅτι θέλεις. Ὁ συγγραφεὺς τῆς μακροτέρας αἰνίττεται τὸν παφλαστήν, τὸν συγγραφέα τῆς βραχυτέρας, τὸν ὅποιον ἔχει ἐν Καρὸς αἴσῃ·

Λάβε ἀκόμη ὀλίγην ὑπομονὴν διὰ τὸν λογαριασμὸν τοῦ τύπου· εἶμαι πνιγμένος ἀπὸ γράμματα· τοῦτο μόνον ἐξευρε, ὅτι συμποσοῦται ἡ δαπάνη ἕως 4900, ὡς στοχάζομαι, παρεκτός δηλονότι τῆς δαπάνης τῶν στιχωμένων, ἢ ὁποία πρέπει νὰ πληρωθῆ ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς.

Δὲν δύναμαι νὰ κάμω τέλος χωρὶς νὰ σὲ δώσω εἶδῃσιν, ἢ ὁποία ἐνδέχεται νὰ σὲ ὠφελήσῃ. Πανταχόθεν ἀκούω ὅτι ἡ χρῆσις καὶ ζήτησις τῶν Σαλίων κατὰ τὸ παρὸν εἶναι ἀληθῆς λύσσα καὶ μανία. Ὅθεν γράφον κατ' αὐτὸ πρὸς τὸν φίλον σου νὰ πωλήσῃ τὰ ὅσα σοῦ κρατεῖ· καὶ

ἐρώτησον αὐτὸν ἂν σὲ συμβουλεύῃ νὰ φέρῃς ἄλλα καὶ ποίων χρωμάτων ἢ εἶδους. Ἀκούω, φίλε, ὅτι ἔκαμαν κέρδη ἀπίστευτα, ὅσοι εἶχον ἀπὸ ταῦτα· καὶ φυσικὰ ἐὰν τὴν ὥρην εἶναι πολὺτιμα τὸν χειμῶνα θέλουν πωληθῆ ἰσοστάσια μὲ τὸν χρυσόν. Ὁφελήσου λοιπὸν καὶ σὺ ἀπὸ ταύτης τὴν περίστασιν, ἐπειδὴ «δεῖ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν δεόντων».

Ἐλαβον καὶ τὴν τῆς 11 Ἰουλίου ἐπιστολὴν σου, περὶ τῆς ὁποίας ἄλλην φοράν.

Ὑγίαινε.

Μὲ εἶπες ἄλλοτε ὅτι ἐμελλε νὰ μὲ σταλθῆ μία διατριβὴ τοῦ Ἀθ. Παρ. κατὰ τῶν ἐλευθεροστόμων καὶ παρρησιαστικῶν· ἀλλὰ δὲν εἶδον ἀκόμη τίποτε.

39.

4 Αὐγούστου 1804.

Μόλις, Ἀλέξανδρε φίλε, ἔρριψα εἰς τοῦ Ἡμεροδρόμου, τὴν τῆς 27 Ἰουλίου ἐπιστολὴν μου καὶ ἐπληροφόρηθην ἔτι περισσότερον, περὶ τῆς ὁποίας σ' ἔγραψον λυσώδους ζητήσεως τῶν Σαλίων. Οἱ δύο Σκυλίτζαι συνεφώνησαν μετὰ τοῦ ἐρμηνέως τοῦ Τουρκικοῦ πρέσβεως, νὰ ἀγοράσωσιν ἐντεῦθεν διάφορα κειμήλια ἀργυρᾶ, χρυσᾶ καὶ λιθοκόλλητα, νὰ τὰ ὑπάγῃ εἰς ἓκ τῶν δύο (δὲν ἐξεύρω ἀκόμη ποῖος) εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ τὰ πωλήσῃ, καὶ νὰ ἐπάρῃ ἐκεῖθεν σάλια νὰ φέρῃ ἐδῶ τὸν ἐρχόμενον χειμῶνα. Ὁ ἐπιφέρων τὰ κειμήλια μέλλει νὰ περάσῃ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἀποδημίαν καὶ εἰς τὴν ἐπιστροφὴν του.

“Οθεν ἀγκαλά φίλοι μου καί οἱ δύο, ἔκρινα νά σέ δώσω τήν εἶδησιν ταύτην μυστικῶ τῷ τρόπῳ, διὰ νά ὠφεληθῆς καί σὺ, ἐάν ἦναι τρόπος, χωρίς νά βλάβῃς αὐτούς. “Εως τώρα ἠγόρασαν διὰ 50,000 φράγκα, διάφορα κειμήλια. “Επειδὴ μελετῶ νά δώσω εἰς τὸν ἐπιφέροντα ταῦτα τρία ἢ τέσσαρα στιχωμένα ἀντίτυπα Ἡλιοδώρου νά σέ φέρῃ, ἐμπορεῖς νά συνομιλήσῃς πλατύτερον μετ’ αὐτοῦ, χωρίς ὅμως νά δεῖξῃς μήτε εἰς αὐτὸν μήτε εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφούς σου, ὅτι σ’ ἔγραψα περὶ τούτου. Τὸ κέρδος εἶναι ἄφατον· ὅθεν δὲν ἐδυνήθην νά κρατηθῶ ἀπὸ τὸ νά σέ κοινωνήσω τὰ εἰρημένα· καί πρᾶξε ὡς φρόνιμος. Εἰς τὴν προλαβοῦσάν μου σ’ ἔγραψον τὴν ἀποστολὴν τοῦ πακέτου διὰ τοῦ Stolzlin, καί τοῦ κιωτιῦ μὲ 100 ἀντίτυπα διὰ τοῦ Franck. Σήμερον πέμπονται 151 πρὸς τὸν ἐν Λειψίᾳ Reclam βιβλιοπώλην ἄδετα, ἀλλὰ μὲ σημείωσιν (τῆς ὁποίας ἀντίτυπον ἔχεις εἰς τὴν παροῦσαν) διδάσκουσιν τὸν τρόπον τῆς ῥαφῆς. Ὁ ἀποστέλλων Fuchs θέλει τὸν γράψῃ νά σέ γνωρίσῃ κύριον, καί νά ἀναγγείλῃ καί εἰς τὸν τυπωμένον κατάλογον τῆς ἐρχομένης Λειψιακῆς πανηγύρεως τὴν ἐκδοσιν. “Οθεν μετὰ τὴν πανήγυριν φρόντισον νά ἐξετάσῃς τὸν κατάλογον, ἂν ἀληθῶς ἀνηγγέλθη ἡ ἐκδοσις. Τὰ 300 δεμένα θέλουν σέ σταλθῆ τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα εἰς τρεῖς μοίρας *par transit*, ὁ αἴτιος τῆς ἀργοπορίας εἶναι ὁ βιβλιοδέτης. Ὑγίαινε. Καιρὸν δὲν ἔχω νά σέ γράψω περισσότερα. Ἀφάνισον τὴν ἐπιστολήν. Τὰ δύο ἀντίτυπα πρὸς τὸν Prevost καί Weber ἐστάλησαν μὲ ἐπιστολήν μου (ἀπὸ μέρους σου). Τὴν ἐρχομένην ἐβδομάδα θέλεις ἔχει καί τὸν λογαρισμὸν τῆς δαπάνης τοῦ τύπου.

6 Αύγουστου 1804.

Φίλιππε 'Αλέξανδρε ἀσπάζομαι σε !

Τὴν παροῦσαν θέλεις λάβει παρὰ τοῦ φίλου Στεφάνου Σκυλίτζη, ὅστις περᾶ διὰ Βιέννης εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν. Σ' ἔγραψα καὶ τὴν 27 Ἰουλίου, καὶ τὴν 4 Αὐγού-
στου πάλιν, καὶ κατ' αὐτάς (τὴν τελευταίαν μάλιστα)
θέλεις ἐνεργήσει τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα εἰς σέ, ἐὰν εὖ-
ρης τὸν τρόπον ἢ καθ' ἑαυτὸν μὲ τοὺς ἀδελφούς σου, ἢ
καὶ συγκοινωνῶν μὲ τοὺς ἤδη ἀγωνιζομένους.

"Ἡλλαξας πάλιν τὰς διαταγὰς σου περὶ τῆς διανομῆς
καὶ ἀποστολῆς τοῦ Ἡλιοδώρου, ὡς βλέπω εἰς τὴν τῆς
25 Ἰουλίου ἐπιστολήν σου. "Ὅθεν φοβούμενος μὴ ταρα-
χθῆ παντάπασιν ὁ ἱκανῶς συγκεχυμένος μου νοῦς, σέ
λέγω ὅτι δὲν ἀκούω πλέον τρίτας διαταγὰς, ἀλλ' ἀπε-
φάσισα νὰ κάμω (κατὰ τὴν τελευταίαν) οὕτως :

Σ' ἔγραψα περὶ τῶν σταλησομένων 151 εἰς Λειψίαν
πρὸς τὸν βιβλιοπώλην Reclam διὰ τὴν ἐρχομένην πανή-
γυριν, μὲ γραφὴν τοῦ Fuchs, διὰ νὰ σέ γνωρίσῃ κύριον
(150 en feuilles et 1 broché) 151

Σ' ἔγραψα ὡσαύτως διὰ τὰ πρὸ τούτων σταλ-
θέντα σοι ἀμέσως αὐτοῦ διὰ τοῦ Franck (brochés)
AM. N° 3 100
καὶ διὰ τοῦ Stolzin εἰς Ulm brochés. 2
καὶ εἰς τοὺς ἐν Γενεύῃ φίλους σου (brochés) . . . 2
ἔδωκα κατὰ τὴν προσταγὴν σου καὶ τὸν Κλαυιέριον

(broché) 1, ὅστις μεγάλως σ' εὐχαριστεῖ (πρὶν τούτου εἶχε μὲ εἶπει ὅτι ἐμελέτα νὰ σὲ πέμψῃ ἔν ἀντίτυπον τοῦ Ἀπολλοδώρου· ἀλλὰ δὲν τὸν ἐτελείωσεν ἀκόμη).	1
Ὁ Σκυλίτζης θέλει σὲ φέροι 5 ἥγουν ἔν δεμένον εἰς μόσχινον (en veau) καὶ 4 ἡμίδετα (demi-reliure)	5
Πέμπω M P N ^o 1 πρὸς τὸν Castinel εἰς Μασσαλίαν διὰ νὰ τὰ πέμψῃ πρὸς τὸν Μοσπινιώτην καὶ Πατρινὸν εἰς Λιθόρρον ἡμίδετα	100
πρὸς τὸν αὐτὸν Castinel, N P N ^o 1 διὰ νὰ τὰ πέμψῃ πρὸς τὸν Νικόλαον Πετρίτζην εἰς Σμύρνην ἡμίδετα.	100
ἔπεμψα πρὸς σὲ αὐτοῦ par Transit διὰ τοῦ Frank 106 (ἥγουν 96 ἡμίδετα καὶ 10 en veau). εἶναι σημειωμένα A B N ^o 1	106
ἔδωκα εἰς τὸν βιβλιοπώλην Fuchs brochés . . .	13
εἰς τὸν βιβλιοπώλην Barrois brochés.	13
εἰς τὸν βιβλιοπώλην Lefort.	6
	<hr/> 599

Ἐκαμνες καλὰ νὰ γράψῃς πρὸς τὸν Castinel καὶ πρὸς τοὺς Μοσπινιώτην καὶ Πατρινὸν, καὶ πρὸς τὸν ἐξάδελφόν μου Πετρίτζην, τὸν τρόπον εἰς τὸν ὁποῖον ἀγάπῃς νὰ τὰ οἰκονομήσωσι καὶ εἰς ποίαν τιμὴν· καλὸν ἦτον νὰ εἴπῃς καὶ τὸν Castinel, εἰ μὲν εὔρει πλοῖον διὰ τὴν Σμύρνην νὰ τὰ στείλῃ εἰς Σμύρνην, καὶ τότε ὁ Νικόλαος Πετρίτζης ἀνοίγει καὶ πωλεῖ ὅσα δύναται, τὰ δὲ λοιπὰ πέμπει πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου, εἰ δὲ εὔρει διὰ Κωνσταντινούπολιν, νὰ τὰ στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν οἱ ἀδελφοί σου πέμπουσι πρὸς τὸν Πε-

τρίτην ὅσα τοὺς διορίσης. Ὅταν ἔχῃς νὰ διορίσης τὴν τιμὴν διὰ Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν τρέχουσαν ἀλλαγὴν τῶν γροσίων πρέπει νὰ λογαριάσης καὶ τὴν δαπάνην ἧγουν τὸ ἀγώγιον ἐντεῦθεν εἰς Μασσαλίαν, ἴσως καὶ τὴν ἀσφάλειαν διὰ τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης, ὡς καὶ τὸν Ναῦλον καὶ τὸ Ἐμπαλώμα (emballage). Τὴν τιμὴν τῶν σταλθησομένων αὔριον εἰς Λειψίαν τὴν διορίσαμεν μετὰ τοῦ Fuchs οὕτως· μετὰ τὴν πώλησιν ἔχει νὰ σὲ πληρόνη ὁ Reclam τρία ριξδάλλερα καὶ 12 γρόσια δι' ἕκαστον ἀντίτυπον· ἀπὸ ταύτην ὁμως τὴν τιμὴν νὰ ἀφαιρῇ τὴν δαπάνην, ἧγουν τὸ ἀγώγιον ἀπ' ἐντεῦθεν ἕως εἰς Λειψίαν· συμπεραίνει ὁ Fuchs ὅτι ἡ δαπάνη αὕτη δύναται νὰ ποσωθῇ ἕως 20 γαλλικὰ σολδία καθ' ἕκαστον ἀντίτυπον συμπεριεχομένου τοῦ ἔμπαλώματος, τὸ ὅποῖον ἔχω νὰ πληρώσω ἐδῶ χωριστὰ εἰς τὸν Fuchs. Τὰ τρία Ῥιξδάλλερα καὶ 12 γρ. μὲ εἶπεν ὅτι ἰσοδυναμοῦν σχεδὸν μὲ 14 λίτρας γαλλικὰς, ὅθεν μὲ φαίνεται ἡ τιμὴ καλὴ, δηλαδὴ μένουσι 13 ἀφαιρεθείσης τῆς δαπάνης.

Ἀνέγνων καὶ τὸ δειγμα τῶν νέων στίχων· ἄλλο δὲν λέγω παρὰ τὸ *J'en pourrois par malheur* κτλ. καὶ εἶναι βέβαια εὐτυχία ὅτι εἶναι παντάπασι χωρὶς χάριτος· τοιοῦτος καὶ ὁ ἄλλος Φικαστῆς ὁ Φ εἰς τὴν πεζογραφίαν του. Δὲν λαλῶ περὶ τοῦ χυδαῖσμοῦ τὸν ὅποῖον ἀκολουθεῖ εἰδῶς καὶ θέλων κατὰ σύστημα, ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ἐννοιῶν του καὶ ἡ διάθεσις τῶν λέξεων καθ' ἑαυτὴν ἔχει τι ἀσύνηθες καὶ ἀναφρόδιτον τὸ ὅποῖον προξενεῖ ἀηδίαν, ζητεῖ πολλάκις νὰ κάμῃ τὸν νόστιμον· ἀλλὰ δὲν γίνεται νόστιμος ὅστις θέλει. Ὁ ἄλλος (ὁ Γέρων τῆς Πετροπούλεως), εἴαν κατὰ δυστυχίαν ἤθελεν ἀγκαλισθῆ τὸν χυδαῖ-

σμὸν, ἐδύνατο νὰ κάμη πολὺ κακὸν, διότι ἔχει κἄν ποίαν ἔμφυτον χάριν κλητικὴν τῆς ἀκοῆς ἢ διατάξις τῶν ἐννοιῶν του. Ἐγὼ πάλιν σὲ τὸ λέγω, ὅτι εἶναι εὐτυχία τὸ νὰ μὴν ἐδυνήθη ἀκόμη κάνεις ἀπὸ τοὺς Φιλοχυδαίους νὰ γεννήσῃ μίαν μυθιστορίαν, ὡς ἐκείνην φέρ' εἰπεῖν τοῦ Ἑλιοδώρου· καὶ τότε ἤθελες ἰδεῖ μὲ πόσῃν εὐκολίαν ἤθελεν ἀνατρέψῃ ὅλους τοὺς ἡμετέρους κανόνας καὶ τεχνολογίας. Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω γένοι μάρτυς τοιαύτης λυπηρᾶς μεταβολῆς, ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι μου ἐπαλαιώθησαν. Φαντάζομαι ὁμως ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ γελῶ μόνος μου ἐνθυμούμενος πόσον ἔχω νὰ γελάσω, ὅταν λάθω εἰς τὰ Ἑλύσια πεδία (διότι εἰς τὸν τάρταρον βέβαια δὲν εἶναι ἡ γνώμη μου νὰ ὑπάγω) ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Βασιλείου γραμμένην μὲ ὅλην τὴν Φιλιππιδικὴν κομψείαν καὶ φκιασμένην *Dieu sait comment*· διότι εἰπέ με ἐν συνειδήσει, τί ἔχεις ἢ τί δύνασαι νὰ κάμης, ὅταν μία τοιαύτη μυθιστορία γένη κοινὴ ἀνάγνωσις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, σπουδαίων καὶ μὴ σπουδαίων, εἰς ὀλίγα λόγια ὅλων τῶν τάξεων τῆς πολιτικῆς κοινωνίας; εἰς ἀνάγκης ἢ κήλησις τῆς ἀναγνώσεως ἔχει νὰ ποιῶσῃ τὴν φράσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ τόσον εὐκολώτερον, ὅσον τὰ ἐννέα δεκατημόρια τοῦ ἔθνους ὄντες χυδαῖοι κατὰ δυστυχίαν θέλουν δημαγωγηθῆ περισσότερον ἀπὸ τὸν χυδαισμὸν αὐτὸν τοῦ γράφοντος. Ἡ μόρφωσις τῶν γλωσσῶν, φίλε, κρέμαται ἀπὸ διαφοροὺς περιστάσεις καὶ δὲν νικᾷ πάντοτε, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν σπανίαις νικᾷ, ὅστις λαλεῖ δικαιοτέρα.

Μία ἰδέα μὲ ἤλθε περὶ τῆς γλώσσης, καὶ μὲ κακοφαινεται ὅτι δὲν ἤμην εἰς καιρὸν νὰ τὴν βάλω εἰς τὸ προοίμιον. Ἴδὲ ἂν σὲ φαίνεται καλὴ. Νομίζω ὅτι ἡ διασφορὰ

τῆς γλώσσης εἶναι συγγενῆς νόσος τῆς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν καὶ κατὰ τοὺς ἱπποκρατικούς κανόνας, ζητεῖ καὶ συγγενῆ καὶ παρομοίαν θεραπείαν. Ὄταν διαφθείρη τὸ ἔθνος τὰ ἦθη του, ὁ σοφὸς νομοθέτης θέλων νὰ ἀναμορφώσῃ τοὺς συμπολίτας του δὲν δίδει μῆτε δύναται νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀρίστους νόμους ἀλλὰ « τοὺς δυνατοὺς » ἀρίστους » ὡς τὸ εἶπε ῥητῶς ὁ Σόλων πρὸς ἐκείνους οἱ ὅποιοι κατέκρινον τοὺς νόμους του, διατὶ τοῦτο ; ὅτι εἰς τοιαύτην κατάστασιν τοῦ ἔθνους φυσικὰ οἱ δημαγωγοὶ καὶ δημοκόλακες εἶναι πολλοὶ, καὶ τὸ ἐφθαρμένον ἔθνος περισσότερον ἀκούει τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἰατρεύοντας, καθὼς πάλιν τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Σόλων « Τό,τε γὰρ θεῖον καὶ οἱ νομοθέται οὐ καθ' ἑαυ- » τὰ δύνανται ὀνῆσαι τὰς πόλεις, οἱ δὲ αἰεὶ τὸ πλῆθος » ἄγοντες ὅπως ἂν γνώμης ἔχωσιν »· πῶς λοιπὸν νὰ τολμήσῃ νὰ προφέρῃ τὸ στόμα τοῦ χρηστοῦ νομοθέτου νόμους ἀρίστους, ὁπόταν κινδυνύῃ νὰ μὴν εἰσακουσθῆ μῆτε εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους. Νομοθετεῖ λοιπὸν τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους ὄχι ὡς διόρθωσιν ἀλλ' ὡς προπαρασκευὴν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐλπιζομένην εἰς τὸ ἐξῆς διόρθωσιν, καθὼς καὶ οἱ ἰατροὶ προπαρασκευάζουσι τὸ ἀκχθαρτον σῶμα μὲ πολλὰ ἄλλα ἐλαφρότερα καὶ μαλακτικὰ ἐπιτήδεια πρὶν δώσωσιν εἰς αὐτὸ τὸ καθάρσιον. Ἄν ζητήσῃ νὰ δώσῃ τοὺς ἀρίστους, χαρὰ μεγάλη διὰ τοὺς δημαγωγούς, ἐπειδὴ εὐρίσκουσιν εὐλογοφανῆ πρόφασιν, νὰ τὸν συκοφαντήσωσιν ὡς τύραννον, καὶ νὰ φράξωσι τοιοῦτοτρόπως τὰς ἀκοὰς τοῦ ὄχλου καὶ εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους νόμους. Προσάρμοσον ὅλην ταύτην τὴν θεωρίαν εἰς τὴν φθορὰν τῆς γλώσσης, καὶ μόνη ἡ προσαρμογὴ αὕτη θέλει εἶσθαι ἱκανὴ νὰ σὲ χειραγωγῇ εἰς

τὸ ἐξῆς χωρὶς νὰ ἔχῃς χρεῖαν ἀπὸ ἄλλους κανόνας. Ἐὰν ἐπαρατήρησας εἰς τὸ προοίμιον τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὅποιον λαλῶ κατὰ τῶν Φιλελληνιστῶν καὶ κατὰ τῶν φιλοχουδαϊστῶν, ἴσως σ' ἐφάνη παράδοξον διότι περισσότερον κατηγορῶ τοὺς πρῶτους παρὰ τοὺς δευτέρους· τὸ δίκαιον βέβαια ἀπῆται, ἐπειδὴ ἔφερα εἰς παράδειγμα μίαν περίοδον Ἑλληνιστικὴν νὰ φέρω ἄλλην μίαν φκιαστικὴν· ἀλλὰ, φίλε μου, περισσότερον φοβοῦμαι τοὺς δημαγωγοὺς φκιάστας, παρὰ τοὺς Ἑλληνίζοντας· ἀπὸ τούτους δὲν εἶναι κἀνένας κίνδυνος, ὅσον καὶ ἂν τοὺς παροξύνῃς· φκιάσται ἀναμφιβόλως δύνανται νὰ κάμωσι μέγα κακὸν εἰς τὴν γλῶσσαν· ὅθεν μὲ φαίνεται ἀναγκαῖον νὰ τοὺς κάμωμεν φίλους ἂν ἦναι δυνατόν, ἢ κἂν νὰ τοὺς ἀναγκάσωμεν νὰ σιωπῶσιν, ἕως νὰ φθάσῃ τὸ ἔθνος νὰ συνεθίσῃ τὰς ἀκοάς του καὶ νὰ νοστιμευθῇ ὀλίγον τὴν εἰς ἡμᾶς φαινομένην δυνατὴν ἀρίστην φράσιν· ἔπειτα εἰς τὸ ἐξῆς, ἂν τοῦτο κατορθωθῇ, τελειοῦται καὶ βελτιοῦται ἡ γλῶσσα μόνη της.

Μὴν αἰμωδιάζῃς λοιπὸν εἰς τὰ γραφόμενα ἢ λεγόμενα παρὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ λέγε καὶ γράφε ἔχων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι λέγεις καὶ γράφεις δι' ἔθνος βεβαρωμένον, καὶ πλέον ἐπιρρέπες νὰ ἀκολουθήσῃ τοὺς φκιάστας καὶ φιλοχουδαϊστὰς του κόλακας παρὰ σὲ τὸν ἀληθῆ του φίλον. Il faut un peu de ruse quand on a affaire à la canaille, et qu'on veut sincèrement le bien de sa nation. Εἶναι περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀκριβοδίκαιον κάμνει περισσότερον κακὸν παρὰ καλόν, καὶ τὰς 32 διφθόγγους (ἔπρεπε κἂν νὰ ὀνομάσῃ τὰς περισσοτέρας συνιζήσεις καὶ ὄχι διφθόγγους) ἡ αὐστηρότης ἐμπορεῖ νὰ τὰς κάμῃ 64· δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι τὸ ἔθνος εὐ-

ρίσκεται εἰς ὄργανον, χρειάζεται περισσότερα προσοχή, εἰς ἐκείνους ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους. Δὲν εἶναι ἄλλη ἐπικινδυνωτέρα μοῖρα χρόνου παρ' ἐκείνην εἰς τὴν ὁποῖαν γίνεται ἡ διάβασις ἀπὸ τῆς βαρβαρότητος εἰς τὴν παιδείαν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς τὴν ἐπιστήμην· διότι ἂν ἐλάμβανεν ἀρχὴν ὁ φωτισμὸς ἀπὸ τὴν παιδείαν, δὲν ἦτον κίνδυνος κίνδυνος. "Οἱ ἐξερχόμεθα τῆς πατρίδος σχεδὸν χωρὶς ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, ἡ ὁποία μόνη δίδει τὴν κρίσιν τοῦ καλοῦ (le gout) καὶ τὴν εἰς αὐτὸ κλίσιν. Μανθάνομεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἄλλος τὴν φυσικὴν, ἄλλος τὴν ἰατρικὴν καὶ ἄλλος ἄλλο, ὡς ἠθέλαμεν μάθῃ καὶ μίαν τέχνην ὁποιανδήποτε. Ἡ μόνη ἰδέα ὅτι ἐξεύρομεν κἂν τι περισσότερον ἀπὸ τὸ λοιπὸν ἔθνος μᾶς φυσῶ, μᾶς κάμνει θρασεῖς, καὶ φυσικὰ σκαιούς, καθὼς εἶναι οἱ νεόπλουτοι, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσι « Σογραντὰν γκιορμούς », καὶ ἀνθ' ἑνὸς Ἀλεξάνδρου, ὅστις δύναται νὰ κρίνῃ καὶ τί ἐξεύρει καὶ τί ἀγνοεῖ, εὐρίσκεις μυρίους, Γερητοθεοδώρους, Διομειαλαζόνας, γόητας καὶ φένακας, Ποιητὰς, Πεζογράφους, Γραμματικοτεχνολόγους τῆς παλαιᾶς, Νομοθέτας καὶ φκιάστας τῆς νέας, καὶ ἀναμορφωτὰς τοῦ ἔθνους. Αὐτὰ, φίλε, θέλουν κρατήσῃ, ἕως οὐ νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν πεπαιδευμένων εἰς τὸ γένος, ἕως οὐ νὰ μάθῃ καὶ αὐτὸς ὁ χυδαῖος ὄχλος ὀλίγον νὰ διακρίνῃ τοὺς φίλους του ἀπὸ τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του.

Ἄλλ' ἕκαμα, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω, μίαν φοβερὰν ἐπιστολὴν, φοβερωτέραν ἀπὸ τὸν φοβερὸν ἔρωτα, τοῦ μυθιστοριογράφου Ξενοφῶντος. Συγχώρησον τὴν ἔκτασιν, διότι εὐρίσκομαι σήμερον εἰς τοιαύτην διάθεσιν ψυχῆς, ἣτις δὲν μὲ συγχωρεῖ νὰ κάμω ἄλλο τίποτε. Ὑγιαίνει.

9 Αυγούστου. Ἡ ἐπιστολή μου ἔμεινεν ἕως τὴν σήμερον, καὶ θέλει μείνει ἔτι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ἕως νὰ κινήσῃ ὁ Σκυλίτζης. Χθὲς τὸ ἑσπέρας ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκον εὗρηκα τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 28 Ἰουλίου, μετ' ἄλλην διὰ τοὺς Ἰορδάνας· ἀλλ' ὅμως ὅταν σ' ἐζήτησαν ἀργύρια, δὲν εἶχα ἀκόμη καταγράψῃ τὸν λογαριασμὸν σου, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένον σὲ πέμπω, βλέπεις εἰς αὐτὸν ὅτι μένω ἀκόμη χρεώστης διὰ λίτρας 379 19. Δὲν θέλω λοιπὸν λάβει ἀπὸ τοὺς Ἰορδάνας εἰμὴ ὅσα χρειάζονται διὰ νὰ γεμισθῇ ἡ πληρωμὴ, τὴν ὁποίαν μέλλω νὰ κάμω πρὸς τὸν βιβλιοδέτην τὴν ἐρχομένην κυριακὴν· εἰς τὸν λογαριασμὸν αὐτὸν βλέπεις καὶ ὀλίγους Βεκκαρίας πωλημένους ἀπὸ χειρὸς μου, σημειώνέ τους παρακαλῶ σε χωριστὰ καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταγραφέντας εἰς τοὺς προλαβόντας λογαριασμοὺς, καθὼς καὶ τοὺς διδομένους κατὰ καιρὸν εἰς τὸν Lefort, διότι ἐγὼ δὲν ἔχω κεφαλὴν ἱκανὴν νὰ χωρῇ τοσοῦτους λογισμοὺς. Ὅπισθεν τοῦ αὐτοῦ λογαριασμοῦ κατέγραψα καὶ τὴν δαπάνην τοῦ τύπου καὶ χαρτίου διὰ τὸν Ἡλιόδωρον, κατὰ τὸν λογαριασμὸν τοῦ τυπογράφου, τὸν ὁποῖον περικλείω καὶ αὐτὸν (στειλὲ με τον ὀπίσω διὰ νὰ μὲ χειραγωγῇ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς ἄλλας τυπογραφικὰς ἐπιχειρήσεις, ἢ φύλαξον αὐτὸν αὐτοῦ ἕως νὰ σὲ τὸν ζητήσω). Βλέπεις λοιπὸν ὅτι ἡ δαπάνη συμποσοῦται εἰς λίτρας 4875,11 ἤθελεν εἶσθαι 100 ὀλιγώτερος, χωρὶς τὴν ἀνάγκην τῶν παρεμβλήτων σελίδων.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ δαπάνη τοῦ τύπου εἰς φύλλα δηλονότι, χωρὶς τῆς δαπάνης τοῦ ραπτικοῦ καὶ δετικοῦ, τὴν ὁποίαν ἔχω νὰ πληρώσω εἰς τὸν βιβλιοδέτην, καὶ τῆς ὁποίας θέλω σὲ πέμψει τὴν σημείωσιν. Περὶ τοῦ κό-

που μου, φίλε, κατὰ τὸ παρὸν μῆτε θέλω μῆτε ζητῶ τίποτε παρὰ μίαν τεσσαρακοντάδα (ἴσως ὀλιγώτερα) ἀντιτύπων, τὰ ὅποια ἐξ ἀνάγκης ἀπαραιτήτου πρέπει νὰ διαμοιράσω ἢ εἰς φίλους, ἢ εἰς ἄνδρας λογίους, οἱ ὅποιοι μὲ πέμπουσι καὶ αὐτοὶ τὰ πονήματα των. Ἄρκει με κατὰ τὸ παρὸν ἡ γλυκεία πληρωμή, ὅτι ὀπωσοῦν εὐχαριστήτης εἰς τὸν κόπον μου, καὶ ὅτι ἐλπίζεται ἐξ αὐτοῦ (Ναὶ ἐλπίζεται) παροξυσμὸς καὶ διεγερσις καὶ ἀκολούθως ὠφέλεια εἰς τὸ γένος. Ὅταν δὲ πωληθῇ μὲ διδεις ἂν περισσεύσῃ τίποτε, ὅσον θέλεις ἐκ τοῦ περισσεύματος. Πρὶν ὁμως τῆς παντελοῦς πωλήσεως, σὲ λέγω ὅτι ἐνδέχεται περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐρχομένου Ἰουλίου 1805, ἂν ἡμαί εἰς τὸν κόσμον, νὰ χρειασθῶ 800 λίτρας Γαλλικῆς, καὶ τότε θέλω τὰς ζητήσῃ παρὰ σοῦ, ἂν δὲν εὔρω τρόπον ἄλλον νὰ τὰς προμηθευθῶ.

Τὰ 151 ἀντίτυπα τῆς Λειψίας ἐστάλησαν τὴν 7 Αὐγούστου. Μετὰ ἐξ ἑβδομάδας φθάνουσιν εἰς τὴν Λειψίαν, ὅθεν πρόσμεινον τὸ διάστημα τοῦτο καὶ ἔτι πρὸς, ὀλίγας ἡμέρας, καὶ τότε ἂν δὲν σὲ σὲ γράψῃ ὁ Reclam τὸν γράφεις αὐτόθεν. Ταύτην τὴν ὥραν ἀνακαλύπτω εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ τυπογράφου ἔν μικρὸν σφαλμάτιον 10, σφαλμάτιον ἐπὶ βλάβῃ του, ἀντὶ τῶν 3360 15, ἔπρεπε νὰ γράψῃ 3370 15.

Μᾶς εἶπαν ὅτι ὁ προφέσσωρ Alter ἐξέδωκεν αὐτοῦ τὸν ῥήτορα Λυσίαν μὲ διαφόρους ἀναγνώσεις τῆς αὐτοῦ βιβλιοθήκης· ἓνας μου φίλος μ' ἐζήτησε νὰ τὸν φέρω ἔν ἀντίτυπον, εἰς αὐτὸ πρόσθετες ἕτερον ἔν δι' ἐμέ, καὶ σημείωσον τὴν τιμὴν καὶ τῶν δύο, διὰ νὰ τὴν περάσω εἰς τὸν λογαριασμὸν σου.

Ἄπορῶ τὴν ἀβερησίαν σου εἰς τὰς ἀντιγραφὰς ὅσας

κάνεις τῶν νέων δι' εἶδησιν μου· καὶ σὲ εὐχαριστῶ μεγάλως· ἴδον τὴν διατριβὴν, ἢ μᾶλλον τὴν ἐπιγραφὴν τῆς διατριβῆς τοῦ Σεῖδ Μουσταφᾶ, ὅχι χωρὶς κάποιον ὑποκνισμόν· ὑποκνισμόν ὅχι φθόνου, ἀλλὰ φόβου μὴ περάσωσι τοὺς Γραικοὺς εἰς τὸ νέον στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ ὀργῶσι νὰ πηδήσωσι.

Καὶ πάλιν Ὑγίαινε.

41.

20 Αὐγούστου 1804.

Φίλιππε Ἀλέξανδρε,

Μετὰ δύο μακρὰς ἐπιστολάς, ἰδοὺ δίδω καὶ τρίτην τὴν παροῦσαν εἰς τὸν Σκυλίτζην. Λέγει ὅτι ἀποδημεῖ αὐριον, ἐὰν ἔτι μείνῃ ἐδῶ πολλὰς ἡμέρας, ἐνδεχόμενον νὰ σὲ φέρῃ ἐνταυτῷ μίαν δωδεκάδα ἐπιστολῶν μου.

Σὲ ἔγραψα ὅτι ἐπέμφθησαν 150 Ἡλιόδωροι πρὸς τὸν Reclam βιβλιοπώλην εἰς Λειψίαν, 106 δεμένοι κατ' εὐθεῖαν πρὸς σὲ par transit διὰ τοῦ Franck (ἔγουν 96 demi reliure καὶ 10 en veau), 200 διηρημένοι ἀνὰ ἑκατὸν εἰς δύο κιβώτια διὰ νὰ πέμψῃ τὸ ἓν εἰς τοὺς ἐν Λιβόρνῳ Μοσπινιώτην καὶ Πατρινὸν (MP N° 1,) καὶ τὸ ἄλλο (NP N° 1) πρὸς τὸν Νικόλαον Πετρίτζην εἰς Σμύρνην. Γράψον λοιπὸν χωρὶς ἀργοπορίας πρὸς τὸν Castinel διὰ τὴν ἀσφάλειαν ἀπὸ κινδύνων θαλάσσης, ἐὰν ἔχῃ σκοπὸν νὰ τὰ ἀσφαλίσῃς, καὶ διὰ τὴν εἰς τὰ πρόσω αὐτῶν ἀποστολὴν καὶ προευόδωσιν. Ἦτον καλὰ νὰ τὸν

γράψης ἐτι διὰ τὸ πρὸς τὸν Πετρίτζην κιβώτιον, ἂν δὲν εὖρη ἔτοιμον πλοῖον διὰ τὴν Σμύρνην, νὰ τὸ πέμψῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν ἐκείνοι πέμπουν πρὸς τὸν Πετρίτζην ὅσους κρίνουσιν εὐλογον. Ὡσαύτως γράψον καὶ πρὸς τὸν Πετρίτζην (τὸν ὅποιον θέλω γράψῃ κ' ἐγὼ) ἂν τοὺς λάβῃ πρῶτος αὐτὸς νὰ πέμψῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς σου ὅσους θέλεις. Ἐνθυμοῦ πρὸς τούτοις νὰ γράψῃς καὶ πρὸς τὰ δύο μέρη ὅτι εἰς τὴν κασσέλαν θέλουν εὐρεῖ τεσσάρων εἰδῶν δέματα, ἀγκαλιὰ ὅλα *demi reliure κόκκινα*, ὡς αὐτὰ τὰ ὅποια σὲ φέρει ὁ Συκλιτζης, πράσινα, ἡεράνεα (ἤγουν μαθιά) καί... τοῦτο τὸ χρῶμα ἀγαπῶ· νομίζω ὅμως ὅτι τουρκοχουδαῖστί λέγεται *καφὲ ρεγκί*. Τοῦτο τὸ τελευταῖον ἔχει μόνον δέκα σολδία ὁ τόμος (ἤγουν 20 τὸ ἀντίτυπον ὀλόκληρον) δετικόν· τὰ τρία πρῶτα 14, ἤγουν 28 τὸ ἀντίτυπον. Τὸ αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ εἰς τὸ κιβώτιον τὸ πρὸς σὲ διὰ τοῦ Franck καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὸν Πετρίτζην. Ὅλα, ὅλα τὰ καφὲ ρεγκία εἶναι 54 ἀντίτυπα μοιρασμένα εἰς τρία κιβώτια. Νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ λοιπὸν σύγχυσις, γράψον πρὸς ὅλους τοὺς πωλητὰς ὅτι εἴτι δὲν εἶναι κόκκινον, πράσινον, ἢ ἡεράνεον, ἀπὸ τὰ ἐξεμπλάρια ἐμποροῦν νὰ κάμωσι τόσῃν συγκατάθεσιν, ὅσον ἀξίζουσι ὀκτὼ σολδία τῆς Γαλλίας. Ἐκαμα ταῦτα τὰ 54 οὕτως, διὰ νὰ εὐκολύνω εἰς τοὺς ὑποδεεστέρους τὴν ἀγοράν.

Τὰ τῆς Λειψίας σὲ εἶπα ὅτι ἐπέμφθησαν εἰς φύλλα. Εἰς φύλλα ὡσαύτως πέμπονται καὶ αὐριον ἢ μεθαύριον 50 ἀντίτυπα διὰ τοῦ ἐν Rotterdam Jean Osy et fils, πρὸς τὸν ἐν Λόνδρῳ βιβλιοπώλην Payne. Αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπισημοτέρους τοῦ Λονδίνου βιβλιοπώλης· ὁ Fuchs (ὅστις τὰ πέμπει, καθὼς ἔπεμψε καὶ τ' ἄλλα)

μέ ειπε να διορίσω την τιμήν τῆς Λόνδρας σκιλίνα 12¹/₂ τὸ σκιλίνο τῆς Λόνδρας κάμνει 24 σολδία Γαλλικά. Τὰ ἔξοδα ἀπ' ἐντεῦθεν εἰς Ρότερόδαμον εἶναι διὰ λογαριασμὸν σου, ὅθεν θέλω γράψῃ τὸν Στέφανον Ἡσαίου νὰ τὰ πληρώσῃ πρὸς τοὺς Jean Osy et fils καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ τὰ λάβῃ παρ' ἐμοῦ, ἢ νὰ σὲ γράψῃ νὰ πληρώσῃς αὐτοῦ.

Ὁ Κρῆς ἀκούω ὅτι πωλεῖ ἀπὸ τὰ σάλιά σου. Φροντίζεις τάχα νὰ περιμαζεύῃς αὐτοῦ τ' ἀργύρια τῆς τιμῆς, καθ' ὅσον πωλοῦνται; Τοιαύτη πρόνοια δὲν ἤθελεν εἶσθαι περιττή· φοβοῦμαι, φίλε μου, τὰς ἀνθρωπίνας ἀπροσεξίας περισσότερον παρὰ τὰς ἀνθρωπίνας κακίας παράδειγμα λαμβάνων ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου. Ὅσάκις εὐρεθῶσιν ἀργύρια περισσὰ εἰς τὰς χεῖράς μου, γίνομαι ἄσωτος· καὶ ἂν καὶ ἡ ἄσωτία μου ἦναι εἰς ἀγορὰν βιβλίων, δὲν εἶναι διὰ τοῦτο ὀλιγώτερον ἐπονείδιστος. Εἰς τοὺς φρονίμους ὀλίγα.

Ὅσα σ' ἔγραψα περὶ ζητήσεως σαλίων, σὲ τὰ βεβαιώνω πάλιν. Ὅλοι τὴν σήμερον αἱ ταλαίπωροι γυναῖκες καίονται ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῶν σαλίων.

. . . Οὔτι βόδοις οὐ μάλοις, οὐδὲ κικίνοις,
'Ἄλλ' ὀλοαῖς μανταῖς.

ἔρωτα τόσον δεινόν, ὥστε κινδυνεύουν ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἄνδρας δὲν ἔχουν τῆς Ἀμαλθείας τὸ κέρασ διὰ νὰ ἀγοράζωσι σάλια, νὰ λάθωσιν εἰς ποινήν τῆς ἀναξιότητός των τὸ κέρασ τοῦ Πανός.

Ἀπὸ τοὺς Ἰορδάνας δὲν ἐζήτησα ἀκόμη τίποτε· διότι ὡς σ' ἔγραψα ἔμενον ἔτι εἰς ἐμὲ ἀργύριά σου, ὅθεν ἐπρόσμενον νὰ πληρώσω καὶ τὰ δετικά, ἔπειτα καὶ παλωτικά

τῶν διαφόρων ἀποστολῶν, καὶ οὕτω νὰ ζητήσω ἀκριβῶς τὸ λειπόμενον καὶ ὄχι περισσότερον.

Ὁ λογαριασμὸς ράπτικοῦ καὶ στιχώματος, εἶναι σχεδὸν τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος.

288	ράμμ. (brochés) πρὸς 6 σολδ. τὸ ἀντίτυπ.	86.8
12	δεμένα εἰς μόσχινον. (en veau) πρὸς 3-4 σολ.	38.8
246	demi reliure πρὸς 1.8.	344.8
54	demi reliure πρὸς 1	54
600	ἀντίτυπα.	523.4
	Ἄφαιρῶ δι' ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὸν Πετρίτζην	3.4
		<u>520.0</u>

Ἀπὸ ταῦτα σὲ ἐπέμφθησαν τὰ ἐξῆς :

- 100 ράμμένα κατ' εὐθείαν εἰς Βιένναν
- 2 διὰ τοῦ Stolzlin ράμμένα
- 2 εἰς Γενεύαν πρὸς τὸν Prevost καὶ Weber ράμμ.
- 1 εἰς τὸν Κλαυιέρων ράμμ.
- 106 A. B, αὐτοῦ κατ' εὐθείαν, ἤγουν 10 en veau et 96 en demi reliure ἐκ τῶν τεσσάρων χρωμάτων.
- 200 εἰς τὸν Castinel εἰς δύο κιβωτοὺς demi reliure ἐκ τῶν τεσσάρων χρωμάτων.
- 5 διὰ τοῦ Σκυλίτζη (1 en veau καὶ 4 demi reliure κόκκινα)

416

- 3 ἀφαιρῶ τρία τὰ ὅποια μέλλεις νὰ δώσης παρ' ἐμοῦ
- 413 πρὸς τὸν Γαζῆν, τὸν Ζηνόβιον καὶ τὸν Πύργον.

Τὰ λείποντα τῶν ἐξακοσίων μένουσιν ἐδῶ μέρος εἰς τοὺς βιβλιοπώλας καὶ τὰ περισσότερα εἰς ἐμέ, ταῦτα εἶναι ὅλα ράμμένα πλὴν ἐνὸς μόνου en veau τὸ ὅποιον παρέδωκα εἰς τὸν Σκυλίτζην διὰ νὰ πέμψῃ ἀπὸ μέρος μου

πρὸς τὸν Νικόλαον Πετρίτζην, καὶ τοῦ ὁποίου ἀφαίρεσα τὴν τιμὴν τοῦ στιχώματος ἀπὸ τὸν λογαριασμόν.

Παρὰ ταῦτα εἶναι τὰ ἔτι ἄδετα 400, ἐκ τῶν ὁποίων ἀφαιρῶ τὰ 150 τῆς Λειψίας καὶ τὰ 50 τῆς Λόνδρας. Ὁ Σκυλίτζης φεύγει ταύτην τὴν ὥραν, περισσότερα νὰ γράψω δὲν ἔμπορῶ.

Υἱάινει.

42.

23 Αὐγούστου 1804.

Χθὲς τὸ πρῶτ' ἔδωκα εἰς τὸν Σκυλίτζην τὴν τρίτην ἐπιστολήν, καὶ τὸ ἑσπέρας ἔλαβον τὴν ἰδικήν σου τῆς 11 Αὐγούστου. Ἡ παροῦσα εἶναι τετάρτη καὶ μέλλει νὰ δοθῇ καὶ αὐτὴ τὸν Σκυλίτζην (ὅστις ἀποδημεῖ σήμερον), εἴαν ἔλθῃ νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃ.

Εἰς τὴν χθεσινὴν σ' ἔδωκα κάποιαν νύξιν περὶ τῶν ἔδῳ σαλίων σου, ἔπειτα ἔμαθον ὅτι ἐπώλησε καὶ ἄλλα. Κάμε τον λοιπὸν νὰ κομίζῃ πρὸς τὸν Ἰορδάνην τὰ ἀργύρια τῆς πωλήσεως ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν. Αὐτὸς εἶναι σήμερον ταμίας καὶ οἰκονόμος τοῦ πρέσβευς, ὅστις πάσχει ἀπὸ δεινὴν ἀναργυρίαν καὶ ἐξεύρει πολλὰ καλὰ ὅτι ὁ ταμίας του πωλεῖ πραγματείας. Μὴν ἀμελήσῃς ὅ,τι σὲ λέγω, καὶ κατηγόρησόν με, ἂν θέλῃς, ὡς ἄπιστον καὶ καχύποπτον.

Τὸ Ἄδραχθῆ σου εἶναι καλόν, καὶ πρώτην φορὰν τὸ μανθάνω, ἢ τοῦλάχιστον εἶχα τὸ λησμονήσει εἴαν ποτε τὸ ἤκουσα· εἶναι τὸ Δράσσομαι τῶν παλαιῶν ῥῆμα μέ-

σόν, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἢ δράξ, τὸ δράγμα (garbe) ὁ τοῦ Ἡ-
 συχίου δραγματολόγος, ἤγουν ὁ τὰ δράγματα συλλέγων,
 ἴσως δὲ καὶ ὁ τῆς κοινῆς συνηθείας Δραγάτης (vignerou).
 Ἡ προσθήκη τοῦ Α δὲν εἶναι βάρβαρος· ἔλεγον παλαιὰ
 Μαυρόω καὶ Ἀμαυρόω, Μέρδω καὶ Ἀμέρδω, Σπαίρω
 (ὄθεν ὁ Σπάρος τὸ ὄψάριον, καὶ τὸ σπαρταρίζω καὶ ὁ
 σπαρταριστὸς) καὶ Ἀσπαίρω κτλ. Πιθανὸν εἶναι ὅτι καὶ
 τὸ συνώνυμον τοῦ Σπαίρω, Σκαίρω (ὄθεν Σκάρος τὸ ὄψά-
 ριον) ἐλέγετο καὶ Ἀσκαίρω, ἐπειδὴ τὸ παράγωγον αὐτοῦ
 ἀσκαρίζω εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἱπποκράτην εἰς τὴν αὐτὴν
 σημασίαν τοῦ Σκαίρω, εἰπέ με μόνον ἂν μεταχειρίζεσθε
 κατὰ μέσσην διάθεσιν τὸ Ἀδράσσομαι, ἢ ἂν λέγετε καὶ
 ἐνεργητικῶς Ἀδράσσω καθὼς τὸ ἔχει τὸ ἐν Βιέννῃ τρί-
 γλωσσον καὶ τρισάθλιον λεξικόν. Τὸ ἐνεργητικὸν δράσσω
 δὲν εὐρίσκεται πλὴν εἰς μόνον τὸν Ἡσύχιον, ὅστις εἶναι
 πιθανὸν ὅτι τὸ εὐρηκεν εἰς κἀνένα συγγραφέα. Ὁ Γραικο-
 ἰταλὸς λεξικογράφος ἀγνοεῖ τὸ Ἀδράσσω, ἀγκαλὰ ἀσυγ-
 κρίτως πλουσιώτερος παρὰ τὸν Βεντότην.

Τὸ Κτίριον, φίλε μου, δὲν εἶναι ὡς νομίζεις, εἰς τὴν
 ἀναλογίαν τοῦ Ποτήριον· τὰ ῥηματικὰ τούτου τοῦ εἶδους
 παράγονται ἀπὸ τὸ τρίτον πρόσωπον τοῦ παθητικοῦ πα-
 ρακειμένου. Πέποται ποτήριον Σέσωται σωτήριο, Δεδί-
 δακται διδακτήριο, Μεμήνυται μηνυτήριο κτλ. τὸ κτί-
 ριον ἔαν τὸ θέλῃς ἀπὸ τὸ κέκτηται, ἔπρεπε νὰ ἦναι κτη-
 τήριον, ἔαν (ὡς πρέπει νὰ ἦναι) ἀπὸ τὸ συνώνυμον τοῦ
 κτιζῶ τὸ κτίω, ὄθεν ὁ κτίτης fondateur τοῦ Εὐριπίδου
 (Ὁρεστ. 1621) καὶ τῆς κοινῆς συνηθείας ὁ κτίτωρ (τῆς
 Ἀγίας Μονῆς οἱ Κτίτορες) καὶ ὄχι κτήτωρ διὰ τοῦ η ὡς
 τὸ γράφουσιν ὅλοι σχεδόν· ἔαν λέγω εἶναι ἀπὸ τὸν Πα-
 ρακειμένον κέκτιται, πρέπει νὰ ἦναι κτιτήριο. Ὁ Βεν-

τότης τὸ γράφει κτήριον, ὁ Γραικο-ἰταλὸς λεξικογράφος κτίρειον. Ἐπειτα παρατήρησον καὶ τοῦτο ὅτι τὰ τοιαῦτα παράγωγα πρέπει νὰ ἦναι σημασίας ἐπιθετικῆς (ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ποτήριον εἶναι ἐλλειπτικόν, ἀντὶ τοῦ ποτήριον ἄγγος ἢ σκεῦος)· τὸ δὲ κτίριον ἄλλο δὲν σημαίνει παρὰ τὸ οὐσιαστικόν καὶ συνώνυμον κτίσμα. Βλέπεις λοιπὸν τὰς αἰτίας, αἱ ὁποῖαι ἐγέννησαν εἰς ἐμὲ τὴν ἀμηχανίαν περὶ τῆς λέξεως τοῦ κτίριον, ἢ κτήριον, ἢ κτίρειον. Ὑποπτεύομαι μίαν ἄλλην παραγωγὴν τῆς λέξεως· ἀλλὰ χρειάζεται σκέψιν πρὶν τὴν φανερόσω. Γράφει ἐν τοσοῦτῳ *κτίτορα* τὸν *fondateur* ἢ καὶ *κτίστορα* (ἐπειδὴ εὐρίσκεται καὶ ὁ *κτίτωρ* εἰς τὸν Εὐριπίδην, καθὼς καὶ ὁ *κτίτης*), ὅθεν καὶ τὸ κτιτορικὸν δίκαιον καὶ κτιτορικὸν τυπικὸν (καὶ ὄχι κτητορικόν,) καὶ κτήτορα τοῦ *possesseur*.

Ὑγίαινε καὶ σύγγνωθι τῆς μωρολογίας.

«Τὴν ἐπιστολήν σου τὴν πέμπω σήμερον πρὸς τὸν Ἀλεξανδράκην. Ἐὰν ὁ γραμματοκομιστὴς κύριος Στέφανος Σκυλίτζης λάβῃ χρειαν ἀπὸ ἀργύρια, παρακαλῶ νὰ τὸν βοηθήσῃς μὲ καμπιάλεν σου, διὰ νὰ πληρωθῆς εἰς τὸ Βυζάντιον».

ΚΟΡΑΗΣ.

43.

26 Αὐγούστου 1804.

Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην τὸ ἑσπέρας ἀπεδήμησεν ἐντεῦθεν ὁ Στέφανος Σκυλίτζης ὠπλισμένος μὲ τέσσαράς μου ἐπιστολάς, ὅχι διὰ νὰ σὲ φονεύσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ κοπώσῃ τόσον ὥστε νὰ φωνάξῃς ἀγανακτῶν, ὡ τῆς

άπεραντολογίας! έμωρολόγησα τόσον εις αύτάς, ώστε έξεκενώθην από τὰς μωρολογίας, και δέν έχω τί πλέον νά είπω.

Έδω έγκεκλεισμένην θέλεις εύρει τήν πρὸς τὸν έξάδελφόν μου Πετριτζην έπιστολήν περι τῶν 'Ηλιοδώρων. Όθεν πέμψον αύτήν συνωδευμένην με έτέραν ιδικήν σου πρὸς αύτὸν περι τῆς τιμῆς και τοῦ τρόπου, καθ' ὃν επιθυμεις νά οικονομήση τὰ αντίτυπα. Γράψον και πρὸς τοὺς αδελφούς σου και πρὸ τούτου πρὸς τὸν Castinel περι τούτου τοῦ κίβωτίου, και περι τοῦ έτέρου τοῦ πρὸς τὸν Μοσπινιώτην, και πρὸς τὸν Μασπινιώτην, και κάμε ὅσα άλλα είναι αναγκαία εις τήν περι τῶν σῶν πρόνοιαν "Ερρώσω εὐδαιμονῶν! 'Ο Φιλιππίδης λοιπὸν ἤλθεν αύτοῦ εις Βιένναν; 'Ο Σκυλίτζης σέ φέρει πέντε 'Ηλιοδώρους· άγκαλά πιθανόν είναι ὅτι θέλεις τὸν ιδεῖ πρὸ τῆς παρούσης μου έπιστολῆς. Γράψον πρὸς τὸν Πετριτζην τήν ἡμέραν τῆς αύτόθεν άποδημίας τοῦ Σκυλίτζη.

44.

22 Σεπτεμβρίου 1804.

Φίλε 'Αλέξανδρε, ασπάζομαι σε.

Φίλε μου 'Αλέξανδρε, ὁ 'Ιατρός Μάρκης θέλει θε φέρει με τήν παρούσαν τήν έκδοσιν και μετάφρασιν από τὸν Διδότον ενὸς "Ασματος τοῦ Τυρταίου, και εις μίαν δέσμην χωριστοὺς τοὺς δύο τόμους τοῦ 'Απολλοδώρου, τοὺς ὁποίους σέ πέμπει αντίδωρον ὁ Κλαυέριος. Φυλάττου μή

τούς δέσης, ἐπειδὴ λείπουσιν ἔτι ὁ Πίναξ καὶ τὸ προοίμιον· ὅταν τελειωθῶσι, θέλω σὲ τὰ στείλει καὶ αὐτά.

Περισσότερα νὰ σὲ γράψω δὲν εὐκαιρῶ, τὸ μὲν διότι προσμένω παρὰ σοῦ ἀπόκρισιν εἰς μίαν ἑκατοντάδα ἐπιστολῶν μου· τὸ δὲ ὅτι τὴν ὥραν ταύτην εἶναι ἡ κεφαλὴ μου οὐρία καὶ τρόπον τινὰ ἡλίθιος· τοῦτο πάσχω ὡσάντις ἀπαντῶ ῥήσεις δυσνόητους εἰς τὸν Στράβωνα. Ὅλην ταύτην τὴν πρωϊνὴν (12 Σεπτεμβρίου) τὴν ἔδαπνήσα εἰς μίαν μόνην ῥῆσιν· καὶ μετὰ τοσοῦτον κόπον ἀμφιβάλλω ἔτι ἂν τὴν ἐνόησα. Ἄλλο δὲν μὲ παρηγορεῖ πλὴν ὅτι ἐξ ἡ ἑπτὰ ἐξηγηταὶ πρὸ ἐμοῦ δὲν ἑκατάλαβαν τίποτε. Εἰς τοιαῦτα κεφαλοζαλίσματα ἀπόδος καὶ ὅσα σφάλματα εὐρῆς εἰς τὸν Ἡλιόδωρον, ὅτι δὲν εἶναι μόναι αἱ ἰδικαὶ μου ἀπορίαι εἰς τὸν Στράβωνα αἱ ὅποιαὶ μὲ ἐμποδίζουν, ἀλλ' ἔχω καὶ τὰς ἀπορίας τοῦ Συνεργάτου, ὅστις (ὁ Θεὸς νὰ τὸν στερεόνη!) ἀπορεῖ πολλάκις καὶ εἰς ὅσα ὅλος ὁ κόσμος εὐπορεῖ.

Υἱάινει.

45.

9 Ὀκτωβρίου 1804.

Τί θέλω εἰπεῖ ἂν ἀκούσω ὅτι ἐνυμφεύθης; θέλω εἰπεῖ, φίλτατε Ἀλέξανδρε, ὅτι ἔκαμες ἔργον φρονιμώτατον. Ἐχω περὶ τούτου μίαν θαυμαστὴν καὶ ὄντως sentimentale ἰδέαν τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως· ἀλλὰ μῆτε Φιλόστρατον ἔχω ὁ ταλαίπωρος, μῆτε καιρὸν νὰ τὸ ἐξετάσω. Μὴ λησμονήσης νὰ μὲ πέμψης ἀπὸ τὰ σακχαρωτὰ τοῦ γάμου· τὸ γλυκύτερον ὁμῶς εἰς ἐμέ εἶναι νὰ μὴ λη-

σμονήσης τὸν γάμον, ἀλλὰ νὰ τὸν τελειώσης ἐπειδὴ τὸν ἔβαλες εἰς τὸν νοῦν σου. Εἶναι, φίλε, βίος δυστυχέστατος ὁ ἄγαμος βίος· καὶ ὁ φρόνιμος καὶ χρηστοθήτης ἄνθρωπος ἔχει χρέος, καθὼς ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τοῦ τὴν λαμπάδα τοῦ βίου, οὕτω νὰ τὴν παραδώσῃ εἰς ἄλλους. Τοῦτο εἶναι τὸ βούλημα καὶ δόγμα τῆς φύσεως.

Λυποῦμαι τὴν χασημέριαν εἰς τὸ νὰ ἀντιγράψῃς τοὺς περὶ ποιητικῆς κανόνας, ἀλλ' ὅμως μεγάλως εὐχαριστῶ ὅτι ἔκρινας εὐλογον νὰ μὴ μ' ἀφήσῃς ἀνειδήμονα τῶν τοιούτων. Καὶ οἱ μὲν κανόνες εἶναι καθὼς τοὺς ἔκρινας, ἡ δὲ στιχοουργία τοῦ καθὼς τὴν αἰσθάνθης, ἄνοστος καὶ ἀηδεστάτη, ἐξ εὐτυχίας καὶ τοῦτο. Ἄμποτε ὅσα δίδουσι τοιούτους κανόνας νὰ γράφωσιν οὕτως· ἀλλέως ἠφανίσθη ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία ἂν καὶ βαρβαρωμένη, δυνατὸν εἶναι νὰ καλλωπισθῇ, ἂν ἐπιτύχῃ νομοθέτας λελογισμένους· τοιούτους ὀνομάζω ὅσοι μετὰ τῆς φυσικῆς κρίσεως τοῦ καλοῦ ἔχουσι καὶ ικανὴν εἶδησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, καὶ πολλῶν ἄλλων γλωσσῶν (ἐν πρώτοις τῆς Λατινίδος), καὶ πρὸς τούτοις ἔκαμαν καὶ μελέτην ἀρκετὴν, καὶ περιειργάσθησαν μὲ σκέψιν τὰς ἀνωμαλίας ὅλας τῆς γλώσσης καὶ τὰ γενέθλια τῶν τοιούτων ἀνωμαλιῶν. Πῶς θέλεις νὰ θεραπεύσῃ πάθος ὁ ἰατρός, ὅταν δὲν ἐξεύρῃ μῆτε τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, μῆτε τὸν τόπον εἰς τὸν ὅποιον προσκαθίζεται καὶ ἐνδομυχεῖ τὸ πάθος;

Ἐπέμφθησαν καὶ 50 ἀντίτυπα Ἡλιοδώρου, πρὸς τὸν βιβλιοπώλην Payne εἰς τὴν Λόνδραν διὰ τῶν ἐν Ῥοτεροδάμφ Jean Osy et fils. Ἐγράψα πρὸς τούτους νὰ τὰ οἰκονομήσωσι κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Payne, πρὸς δὲ τὸν Payne διὰ τῶν αὐτῶν μὲ τὸν αὐτὸν ταχυδρόμον ἄλλην ἐπιστολὴν νὰ τὰ σύρῃ ἐκεῖθεν. Σ' ἔλεγα μὲ ἄλλην

ἐπιστολὴν ὅτι εἶχομεν διορίσει τὴν τιμὴν 12 ¹/₄ σκιλίνα ἀγγλικά. Ὑστερον ὁμως ἀνατρεφθέντες ἐκρίναμεν εὐλογώτερον ὅ,τε Fuchs καὶ ἐγὼ, νὰ ἀφήσωμεν ὅλα τὰ ἐξοδα ἐντεῦθεν μέχρι Λόνδρας διὰ λογαριασμὸν τοῦ βιβλιοπώλου, καὶ νὰ πωλήσῃ αὐτὸς τὰ βιβλία, εἰς οἷαν τιμὴν θέλει, μὲ συνθήκην νὰ σὲ πληρώνῃ 12 σκιλίνα καθαρὰ δι' ἕκαστον ἀντίτυπον, τὸ σκιλίνη ἀξίζει 24 σολδία Γαλλικά, κατ' αὐτὸ λοιπὸν ἔγραψα πρὸς τὸν Payne νὰ σὲ γνωρίσῃ κύριον τῶν βιβλίων. Αὐτὸς μοῦ εἶχε πωλήσει καὶ Θεοφράστους καὶ Ἰπποκράτας· εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρῶτους βιβλιοπώλας τοῦ Λονδίνου. Παρὰ ταῦτα ἐσύστησα τὰ βιβλία καὶ εἰς τὸν Benks, καὶ εἰς τὸν ἐκδότην τῶν Εὐριπιδείων τραγωδιῶν τὸν Porson, καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλουν πωληθῆ ἑγγήγορα. Ὅταν σὲ γράψῃ ὁ Payne μὴ λείψῃς νὰ τὸν παρακινήσῃς νὰ σοῦ ζητήσῃ καὶ ἄλλα. Σ' ἔγραψεν ὁ Reclam, ἂν ἐτύπωσε τὴν ἐπιγραφὴν Ἡλιοδώρου εἰς τὸν Λειψιακὸν κατάλογον τῶν βιβλίων τῆς πανηγύρεως· καθὼς τὸν ἔχομεν παραγγεῖλει.

Μὴ κλαίεις περὶ τοῦ Τακίτου. δὲν εἶμαι βέβαια ἐγὼ ὁ αἷτιος τῆς ἀπωλείας του· μ' ὄλον τοῦτο ἐγίνε πρὸ μικροῦ δευτέρα ἔκδοσις τῆς αὐτῆς ἐκείνης μεταφράσεως τοῦ Davanzati καὶ σοῦ τὸν ἠγόρασα εἰς τρία μικρὰ τομίδια *bien mignons et bien gentils*. Σκοπὸν εἶχα νὰ σὲ τὸν πέμψω ἀπροσδοκῆτως· ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μέρους αἰ γοεραὶ σου φωναί, καὶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὁ φόβος μὴ τὸν γνωρίσῃς καὶ τὸν ἀγοράσῃς πάλιν αὐτοῦ, μὲ ἀναγκάζουσι νὰ σὲ τὸ φανερώσω. Λέγε ἂν θέλῃς νὰ τὸν δέσω. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι ἐγίνες αἷτιος νὰ ἀναγνώσω ὀλίγας σελίδας τῆς μεταφράσεως, καὶ παρὰ ταύτας τὸ προσίμιον ὄλον, εἰς τὸ ὅποῖον ὁ μεταφραστὴς θέλων νὰ ὑπερυψώσῃ τὴν γλῶσ-

σάν του (καί εἰς τοῦτο εὐγέ του!) ὑπὲρ ἐκείνην τῶν Γάλλων, καυχᾶται ὅτι δὲν μετεχειρίσθη περισσοτέρας λέξεις ἢ φράσεις παρὰ τὸ κείμενον, καὶ πολλάκις ἐγίνε καὶ βραχυλογώτερος παρὰ τὸν βραχυλογώτατον Τάκιτον. Ἦτον τὴν νύκτα τοῦτο· δὲν ἤξεύρω εἴτε ἀπὸ κατάχρησιν τοῦ καιροῦ καὶ κακοσχολίαν, εἴτε ἀπὸ ζηλοτυπίαν, ἠθέλησα νὰ δοκιμάσω, ἂν μεταφράζεται εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν ὁ Τάκιτος, μετεγλώττισα μίαν σχεδὸν σελίδα αὐτοσχεδίως καὶ χωρὶς σκέψιν· τοιαύτη βέβαια κατεσπευμένη μετάφρασις καταλαμβάνεις ὅτι πρέπει νὰ ἦναι ἀθλία, μ' ἐπληροφόρησεν ὁμως ἡ μικρὰ αὐτὴ δοκιμὴ, ὅτι δυνατὸν εἶναι νὰ μεταφρασθῇ ὁ Τάκιτος εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, λακωνικῶς, ἀλλὰ πολλὰ σαφεστέρως παρὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ Davanzati. Τρελὰ καὶ ἀνόητα πράγματα! . . . Ἄκουσον λοιπὸν ἄλλο τρελώτερον : στοίχημα βάλλω, ὄχι μόνον ὅτι δύναται νὰ φυλάξῃ τὸν Λακωνισμόν τοῦ Τακίτου, ἀλλ' ὅτι ἐμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ καὶ τὴν ἀηδίαν τῆς καταχρήσεως τοῦ ἀσυνδέτου, διότι, φίλε, μὴν ἀκούης τοὺς πανηγυριστὰς τοῦ Τακίτου· ἀπὸ ἑκατὸν τοιούτους μόλις εὐρεῖς δέκα οἵτινες τὸν ἀνέγνωσαν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μετὰ προσοχῆς καὶ τὸν ἐνόησαν· οἱ λοιποὶ εἶναι ψεῦσται καὶ ἀλαζόνες, οἱ ὅποιοι ἐπαινοῦν φοβούμενοι μὴ φανῶσιν ἄγεῦστοι καὶ ἀνειδήμονες τοῦ παρὰ τῶν ἄλλων ἐπαινουμένου συγγραφέως. Λακωνικὸς εἶναι καὶ ὁ Θουκυδίδης, ἀλλ' αἱ περίοδοί του εἶναι ὅλαι συνδεδεμέναι μὲ τέχνην καὶ κομψεῖαν μεγάλην. Ταῦτα λέγων δὲν καταφρονῶ τὸν Τάκιτον, ὅστις εἶναι θαυμαστός συγγραφεύς, ἀλλὰ θέλω τοῦτο μόνον νὰ παραστήσω, ὅτι ὑπερτερεῖ ἢ Ἑλληνικῇ γλῶσσαι τῆς Λατινικῆς· καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς τὰ προτερήματα, ἔχει πολλὰ καὶ ἡ

σημερινή τῶν Γραικῶν, καὶ θέλει ἀποκτήσει περισσότερα, ἂν δὲν τὴν διαστρέψωσιν οἱ *Φκιάσται* καὶ νομοθέται τῆς.

Σὲ ταράττει τὸ *Χρηστόθητος*, καὶ ἔχεις δίκαιον. Τὰ σύνθετα τῶν οὐδετέρων ὀνομάτων εἰς ος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λήγουσιν εἰς ἧς· ἀλλ' ὁμως εὐρίσκονται καὶ πολλαὶ ἐξαιρέσεις, οἷον Ἐκμελῆς καὶ Ἐκμελος, Φανερόμισος ἀντὶ τοῦ Φανερομισῆς· εἰς τὸν Ἱπποκράτην ἔχομεν τὸ Ἀκρόπαθος ἀντὶ τοῦ Ἀκροπαθῆς, εἰς τὸν Ὀμηρον, εὐτείχεος (τὸ ὅποσον εἶναι διάλυσις τοῦ Εὐτειχος κατὰ τὸ Ἀδελφός, Ἀδελφεός) ἀντὶ τοῦ Εὐτειχῆς κτλ. Μ' ὅλον τοῦτο ὁμολογῶ ὅτι ὄχι διὰ ταύτας τὰς ἐξαιρέσεις ἔγραψα *Χρηστόθητος*, ἀλλὰ παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς συνθηείας.

Διὰ νὰ ἀποφύγω τὴν ἀμφιβολογίαν τοῦ *Εὐρωπαῖοι* ἐπρόσθεσα τὸ *ἀλλογενεῖς*. Ἡ κατάχρησις τῆς λέξεως προῆλθεν ἀπὸ τοῦτο εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, ὅτι ἡ Εὐρώπη (ἡ Τουρκικὴ λέγω) οὕσα μικρὸν μέρος πρὸς τὴν λοιπὴν ἐπικράτειαν τοῦ Τούρκου, συνεχύθη τρόπον τινὰ μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ ἐλογίσθη ὡς μῦριον τῆς Ἀσίας. Τὸ Δυτικωτέρων ἦτον καλόν, ἂν οἱ δυτικώτεροι δὲν ἦσαν τόσον ἐκτεταμένοι· ἀλλὰ στοχάσου, φίλε, πόσον εἶναι τὸ διάστημα ἀπὸ τῆς Ἠπείρου τὴν παραλίαν, ἕως τὴν παραλίαν τῆς Ἰσπανίας τὴν Δυτικὴν· ἔπειτα τοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς σου Βορεινοὺς μέχρι τοῦ Βορεινοῦ Ὠκεανοῦ, τί τοὺς κάμνεις; τὸ Ἀλλογενεῖς μὲ φαίνεται ὅτι τοὺς ἐξηγεῖ καλλιώτερα.

Τὸν Σουίδακ καὶ Πλούταρχον θέλω φυλάξει μέχρις οὐ λάβης ὄρεξιν νὰ μοῦ τοὺς ζητήσης.

Εὐχαριστῶ σε περὶ τῶν βιβλίων τὰ ὅποια μὲ πέμπεις διὰ τῆς Λειψίας. Περὶ δὲ τῶν χιλίων φράγκων τὰ ὅποια μὲ προσφέρεις διὰ τὸν Ἡλιόδωρον, αὐτὸ ποτὲ δὲν παρε-

στάθη εἰς τὸν νοῦν μου, μήτε μὲ τοιαύτην προσδοκίαν ἔκαμα τὸ ἔργον μου· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ θέλεις οὕτως, τὰ δέχομαι καὶ θέλω δαπανῆσαι τὰ περισσότερα εἰς βιβλίων ἀπόκτησιν. Τὰ ἐζήτησα ἀπὸ τοὺς Ἰορδάνας, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἀκόμη διαταγὴν σου περὶ αὐτῶν, ὅθεν τοὺς παρεκάλεσα, ὅταν λάβωσι τὴν παρὰ σοῦ ἄδειαν νὰ μὲ τὸ μὴνύσωσι διὰ τῆς μικρῆς πόστας. Πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων εἰς μίαν δημόσιον πώλησιν πολλῶν καὶ καλῶν ἑλληνικῶν βιβλίων, ἐτόλμησα νὰ ἀναβῶ ἕως εἰς 325 φράγκα διὰ τοὺς 4 τόμους τοῦ Εὐσταθίου· καὶ μ' ὄλην μου ταύτην τὴν ἀσωτίαν δὲν ἔλαβα τὴν τύχην νὰ τὸν ἀποκτήσω.

Διὰ τὰ προγεγραμμένα 500 φράγκα, τὰ ὅποια μ' ἔγραφες νὰ λάβω, παρὰ τῶν Ἰορδάνων δι' ἔξοδα τῶν δετικῶν, δὲν ἔλαβα τίποτε· ὅθεν μήτε τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστολὴν ἔδωκα· τὸ αἶτιον εἶναι, ὅτι ἀγκαλὰ μ' ἐχρεώσταις 520 δετικά καὶ ραπτικά, ἤμην ἐγὼ χρεώσταις πρὸς σὲ 379.19 κατὰ τὸν προσταλέντα γενικὸν λογαριασμόν· ὅθεν ἀφαιρουμένων αὐτῶν, δὲν μὲ χρεώσταις παρὰ μόνον 140.1 εἰς αὐτὰ ἔχω ὅμως νὰ προσθέσω καὶ τὴν δαπάνην τοῦ παλωτικοῦ (emballage) τῶν σταλέντων αὐτοῦ, εἰς Μασσαλίαν, εἰς Λειψίαν καὶ Λόνδρον βιβλίων, τῶν ὁποίων τὸν λογαριασμόν ἀκόμη δὲν μ' ἔδωκεν ὁ Fuchs. Σημείωσε παρακαλῶ σε, ἀκριβῶς ταῦτα πάντα, καὶ μὴ θαρρῆς εἰς τὴν κεφαλὴν μου· μήτε καιρὸν ἔχω, μήτε μνήμην ἱκανὴν νὰ φυλάττω. Ἀφ' οὗ μίαν φορὰν τὰ λησμονήσω, χρειάζεται θαῦμα νὰ τ' ἀνακαλέσῃ καὶ νὰ τ' ἀνατυπώσῃ εἰς τὸν ἐγκέφαλόν μου. Διὰ ταύτας τὰς αἰτίας σημειῶνω πληρεστέραν καὶ τὴν ἐξῆς ποσότητα τῶν ἀντιτύπων διὰ νὰ τὴν καταχωρήσῃς εἰς τὸ κατάστιχόν σου.

Μᾶς ἔδωκεν ὁ τύπος ἀντίτυπα	1024
Ἐξ αὐτῶν ἐστάλησαν ραμμένα πρὸς σέ	100
Εἰς Ulm πρὸς τὸν Stolzlin ραμμένα	2
Εἰς Γενέβαν πρὸς τὸν Prevost et Weber ραμ.	2
Εἰς τὸν Κλαυέριον ραμμένον	1
Εἰς Βιένναν πρὸς σέ 106 ἤγουν 96 ἡμίδετα καὶ 10 δεμμένα εἰς δέρμα μόσχινον	106
Εἰς Μασσαλίαν πρὸς τὸν Castinel εἰς δύο πάλας ἡμίδετα	200
Εἰς Βιένναν πρὸς σέ διὰ τοῦ Σκυλίτζη	
1 en veau et 4 demi reliure	5
Εἰς Λειψίαν πρὸς τὸν Reclam ἄρραπτα	150
Εἰς Λόνδραν πρὸς τὸν Payne ἄρραπτα	50
	<hr/>
	616
Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τὴν γενικὴν ραμμ.	2
Εἰς τὴν βιβλιοθήκην ἣτις μᾶς ἐδάνεισε τὰς δια- φόρους ἀναγνώσεις τοῦ Ἀμύστου	
(Εἶναι ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἀγίας Γενευειύτης καὶ ὄχι τοῦ ἀγίου Βίκτορος, καθὼς ἔγραψα ἐξ ἀπρο- σεξίας εἰς τὸ προοίμιον ἢ ἔλεως γένοιτο ἡ ἀγία εἰς τὸ τοιοῦτόν μου λάθος.). ραμ.	1
Θέλω δώσει εἰς τὴν φιλοσοφικὴν δεκάδα 1 καὶ εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴν ἀποθήκην ἕτερον, διὰ να ἀναγγείλωσι τὴν ἐκδοσιν· ραμ.	2
Ἐλησμόνησα τὸ ἓν, τὸ ὁποῖον σ' ἐπεμψα εἰς φύλ- λα, μέρος διὰ τῆς πόστας, καὶ μέρος διὰ τοῦ Levrault καὶ Stolzlin	1
Ἔτερον, τὸ ὁποῖον ἠχρείωσα μεταχειρισθεῖς εἰς τὰς σημειώσεις μου ἄρραπτον	1

Ἐκ μεταφορᾶς	623
40 τὰ ὅποια μὲ χαρίζεις (ἀφαιρῶ ἐξ αὐτῶν τὰ 3 τὰ δοθησόμενα παρὰ σοῦ εἰς τὸν Ζηνοβίον, τὸν Γαζῆν καὶ τὸν Πύργον) ῥαμ.	37
	<hr/> 660

Προσμένω νὰ μὲ εἶπης ἐὰν ἐσυγχωρήθῃ ἡ εἴσοδος αὐτοῦ τῶν Ἡλιοδώρων, διὰ σὲ πέμψω ἀκόμη 150 εἰς φύλλα, διότι δὲν ἔχω τόπον ἰκανὸν εἰς τὸν οἶκόν μου νὰ τὰ χωρήσῃ ὅλα· ὅθεν στέκουσι πρὸς ὦραν εἰς τοῦ τυπογράφου.

Ἔως τώρα θέλεις ἔχει παρὰ τοῦ Μάρκη τὸν Ἀπολλόδωρον τοῦ Κλαυερίου, καὶ τὸ ἄσμα τοῦ Τυρταίου· ὁ πίναξ καὶ τὸ προοίμιον τοῦ Ἀπολλοδώρου ἤρχησαν νὰ τυπώνονται· θέλω σὲ τοὺς στείλει ὅταν λάβωσι τέλος.

Ὅταν ἀναγγεληθῇ ὁ Ἡλιόδωρος εἰς τὰς ῥηθείσας ἐφημερίδας, θέλεις ἔχει τὴν εἶδησιν. Ἐπεμψα πρὸς τοὺς ἐφημεριδογράφους δύο μου ἀπροσεξίας, διὰ νὰ τὰς σημειώσωσιν ὡς ὠμολογημένας παρ' ἐμοῦ, μὴ κανεῖς δοκησίσοφος, ἀπ' ἐκείνους μάλιστα, ὅσοι δὲν ἐδοκίμασαν ποτὲ μήτε κόπον νὰ κάμωσι τίποτε, μήτ' ἐσυλλογίσθησαν πόσος καιρὸς καὶ πόση προσοχὴ χρειάζεται εἰς τὰ τοιαῦτα, προλάβῃ καὶ μὲ ἐλέγξῃ ὡς βλασφημήσαντα εἰς τὸ ὁμοούσιον.

Πέμψον ἀσφαλῶς παρακαλῶ σε τὴν ἐγκεκλεισμένην παραμυθητικὴν εἰς τὸν Πρωτοψάλτην, τὸν ὅποιον ὁ ἄπληστος ἄδης (l'avare Achéron) τὸν στερεῖ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὸν τυφλῶνει, εἰς τὸ γῆράς του ἀπὸ υἱὸν τριακονταετῆ χρηστοθηστάτον καὶ πολλῶν καλῶν εἰδήμονα ὡς μανθάνω.

Τὰ περὶ γλώσσης μὴ τὰ κοινωνῆς εἰς ὅλους καὶ χωρὶς

τούτων εύκολον εἶναι ν' ἀποκτήσῃ τις ἐχθροὺς πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἐγγίξῃς τὴν φιλαυτίαν τινῶν· δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σὲ λέγω πόσα φαρμάκια μ' ἐπότισαν παντάπασιν (καὶ θεοὶ μάρτυρες!) ἀναίτιον κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας οἱ καλοὶ μας ὁμογενεῖς, ἀλλ' ἴσως εἶναι ἀνοησία μου νὰ λυπῶμαι εἰς τὰ τοιαῦτα.

Περὶ τῶν διφθόγγων· συγχέει τὰς διφθόγγους μὲ τὰς λεγομένας *συνιζήσεις* ἢ *συνεκφωνήσεις*· εἰς τὸν πρῶτον στίχον τῆς Ἰλιάδος, τὸ *Πηληϊάδεω* μετρεῖται καὶ ἐκφωνεῖται ὡς πεντασύλλαβον, καὶ ὄχι ἐξασύλλαβον διὰ τὴν *συνιζήσιν*· ἀλλὰ κανένας γραμματικὸς δὲν ἔβαλεν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν διφθόγγων τὴν *συνεκφώνησιν* ταύτην.

Φκιάνω. Ἡ ἄγνοια (πρᾶγμα δεινὸν καὶ πολλῶν ἀνοησιῶν αἰτία!) τῆς παραγωγῆς τοῦ ῥήματος ἐγέννησε συλλαβισμόν τοιοῦτον (φκ) ἄξιον Λυβικῶν αὐτίων. Τὸ ἀληθὲς ῥῆμα εἶναι εὐθειάζω ἀπὸ τὸ εὐθεῖα, καθὼς ἀπὸ τὸ ἄδεια τὸ ἀδειάζω, ἀπὸ τὸ ἑταιρεία τὸ ἑτερειάζω (καὶ κοινῶς *τεριάζω*) ἀπὸ χρεία τὸ *χρειάζομαι* κτλ.

Χαμηλόν, εἶναι ἐλληνικὴ λέξις καθὼς καὶ τὸ ὑψηλὸν καὶ καθὼς τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὸ ὕψος, ἢ ἀναλογία μᾶς ὀδηγεῖ νὰ παράξωμεν καὶ τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸ χάμος οὐσιαστικὸν οὐδέτερον, τὸ ὁποῖον ἔσωσεν ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἰς τὸ *Humus* (γῆ, ἔδαφος) *Humilis* ὁ ταπεινός· τὸ χαμηλὸν ἐγίνε δωρικῶς *χαμαλός* καὶ *χθαμαλός*, κατὰ τὸ *τριχθᾶ* καὶ *τετραχθᾶ*.

Μῆτε τὸ Ἄγγλος εἶναι τῶν Γραικῶν, μῆτε τὸ Ἰγγλέζος. Τὸ πρῶτον εἶναι ἀπὸ τὸν Λατινικὸν σχηματισμὸν *Anglus*, τὸ δεύτερον ἀπὸ τὸν Ἰταλικὸν *Inglese*.

Παράξενον πρᾶγμα νὰ φοβῆται τὰ Γλίφαρα καὶ τὸ Γλίεπω, λησμονήσας ὅτι οἱ Ἀττικοὶ ἔλεγον ἐξ ἐναντίας

Βλήχωνα τὸν Γλήχωνα. Τοῦτο λέγω ὄχι ἐγκρίνων τὴν τροπὴν τοῦ Β εἰς τὸ Γ, ἢ τούτου εἰς ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀπορῶν πῶς ταράττεται εἰς τὰ τοιαῦτα ὅστις ἀγαπᾷ τὸ φκ.

Mandile καὶ *Martile*: βάρβαρα καὶ τὰ δύο, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ὀλιγώτερον, ἐπειδὴ κἂν σώζει τὰ Λατινικά του γενέθλια *Mantile* ἤγουν χειρόμακτρον· ἐνδέχεται ὅμως καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς τοὺς Λατίνους νὰ ἔρευσεν ἡ λέξις ἀπὸ τὸν Περσικὸν Μανδύαν, ὅθεν καὶ τὸ *Mantello*.

Ὅστις ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας λέγει *τίποτες* ἢ *τίποτας* εἶναι βάρβαρος, ὅστις δὲ καὶ διδάσκει τοὺς ἄλλους νὰ λέγωσι ἄλλο παρὰ τὸ *τίποτε*, ἐκείνου ἡ βαρβαρότης εἶναι συνωδευμένη μὲ ἀκρισίαν.

Ἡ τὸ σίναπι εἶναι δωρισμὸς τοῦ σίνηπι, ἢ τοῦτο ἰωρισμὸς τοῦ σίναπι. Καὶ τὰ δύο εἶναι καλὰ.

Τὸ *Γλιστερὸς* δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ ὀλισθηρὸς. Πρέπει πρῶτον νὰ ἐξετασθῇ τὸ *Γλιστρῶ*. Πρὶν ἀναγνώσω τὸν Εὐστάθιον, ὑπωπτεύθη ὅτι τὸ Γ ἦτον ἀπόσχισμα καὶ λείψανον τῆς ἐκ προθέσεως, καθὼς τὸ γδύνω ἀπὸ τὸ ἐκδύω, καὶ τὸ γδέρω ἀπὸ τὸ ἐκδέρω, καὶ γδίκησις ἀπὸ τὸ ἐκδίκησις. Ἄλλ' ὁ Εὐστάθιος λέγει ῥητῶς ὅτι ἡ κοινὴ συνήθεια εἰς τὸν καιρὸν του ἔλεγεν ἐκλιστρᾶν· αὐτὸς δὲ παράγει ἀπὸ ἄχρηστον ῥῆμα τὸ λίζω συνώνυμον τοῦ λεαίνω ἢ λειῶω (*poli*). Ὅλα τὰ λεία εἶναι καὶ ὀλισθηρά· παρὰ ταῦτα ὅμως ἔχουσι οἱ Ἕλληνες τὸ λιστραίνω, λιστρεύω λιστρόω ταυτόσημα ῥήματα καὶ λίστρον τὸ ὄργανον (*un polissoir*) καὶ λιστρωτός, ὁ λείος καὶ ὀμαλός, ὅστις ἐπομένως εἶναι καὶ ὀλισθηρὸς ἢ γλιστερὸς.

Πίπτω, πέφτω· ἄς πέφτει, ἐπειδὴ ἀγαπᾷ νὰ πέφτη· τὸ δεινὸν εἶναι ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἀφοῦ μίαν φορὰν πέσωσι, μένουσιν ὡς λίθοι ἀκίνητοι.

Ἄδιάφορον εἶναι τὸ κερνῶ καὶ κερνώ.

Τὸ γλυστήρι δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ κλυστήριον, ἀλλ' ἀπὸ τὸ ἐγκλυστήριον. Οἱ παλαιοὶ τὸ ἔλεγον ἐγκλυσμα, καὶ ἔνεμα, τὸ πρῶτον ἀπὸ τὸ ἐγκλύζω, τὸ δεύτερον ἀπὸ τὸ ἐνίημι.

Μήτε τὸ *τρεχάμενον* εἶναι φθορὰ τοῦ *τρεχόμενον*. μήτε τὸ *στεκάμενον* τοῦ *στεκόμενον* καθὼς μήτε τὸ στεκούμενον. Οὕτω λέγουσι, κατακοιτάμενοι, χαιράμενοι, φοβιζάμενοι, καταδεχάμενοι, λεγάμενοι, παγενάμενοι, καὶ ἄλλας πολλὰς τοιαύτας μετοχάς, περὶ τῶν ὁποίων εἶναι μακρὸς ὁ λόγος, ἀρκεῖ τοῦτο μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι εἶναι παλαιῶν αἰολισμῶν λείψανα.

Ρίχνω. Γράφε *ρήχνω* δὲν ἔχει καμμίαν συγγένειαν μὲ τὸ *ρίπτω*, πάρεξ τὴν συνώνυμον σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἡ χυδαιότης. Παράγεται ἀπὸ τὸ *ρήγνύω* καθὼς τὸ *δείχνω* ἀπὸ τὸ *δεικνύω*, καὶ τὸ *μπήχνω*, ἀπὸ *ἐμπηγνύω*· εἶναι λέξις παλαιστρική, καὶ θέλει νὰ εἰπῆ καταβάλλω εἰς τὴν γῆν, ἤγουν *ρίπτω* μὲ βίαν. Ὁ μέλλον του εἶναι *ρήξω*, καὶ ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος μέλλον εἶναι καὶ ἀπὸ τῶν ἐχόντων τὸ κτ *ρήμάτων* συνήθεια ἐσχημάτισε καὶ τὸ *ρήκτω*, καθὼς τῶν παλαιῶν τὸ *τίκτω*. *τέξω* καὶ καθὼς τὸ *χυδαῖον* *δείκτω*.

Ἡ *Λωξάνδρα* δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ *Ἀλεξάνδρα*;

Περὶ τοῦ *κόφα* καὶ *κούφα* ἐλάλησα ἱκανὰ εἰς τὸν *Ἡλιόδωρον*.

Τὸ *βάρβαρον* *τραβῶ* εἶναι ἀπὸ τὸ λατινικὸν *Traho*· τὸ *τραβίζω* εἶναι λοιπὸν ἀναλογώτερον μὲ τὸν *παρωχήμενον* *Traxi* παρὰ τὸ *τραβίσω*. Ὅστις ὁμως προκρίνει τὸ *τραβῶ* ἀπὸ τὸ *σύρω*, ἐκεῖνος εἶναι ἄξιος νὰ *τραβῆ* χειρόμυλον, καὶ ὄχι νὰ φιλολογῆ περὶ γλώσσης.

Βαθρακός· ἴσως δὲν εἶναι κἀνὲν ἄλλο ὄνομα τὸ ὅποιον

ἔλαθε τοσοῦτους μετασχηματισμοὺς καὶ μεταμορφώσεις τοσαύτας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν παλαιὰν γλῶσσαν, ὅσας ἔπαθε τοῦτου τοῦ ζώου τὸ ὄνομα.

Βάτραχος, βόρταχος, βρόταχος, βύρθακος, βάτραχος, βράταχος, βάθακος, βάρακος, βρούχεται, ὅλα ταῦτα καὶ ἄλλα πέντ' ἐξ εὐρίσκονται εἰς τὸν Ἡσύχιον. Πιθανὸν ὅτι τὸν ἔλεγον καὶ βαθρακὸν ἢ βάθρακον. Πιθανὸν ἔτι ὅτι τὸν ἔλεγον περιττοσυλλαβοκλιτικῶς καὶ βόρθακα, ἐπειδὴ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν εὐρίσκεται καὶ ὁ βόρθακας καθὼς ὁ κόλακας ἀπὸ τὸ κόλαξ.

Ὁ ἄτρακτος μετεβλήθη εἰς τὸ ἀδράκτι, καθὼς τὸ ἀτραμύττειον, εἰς τὸ ἀδραμύττι.

Τὸ γλυτόνω δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ λυτρόνω ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ῥηματικὸν ἔκλυτος ἐσχημάτισεν ἢ βαρβαρότης τὸ ἐκλυτόω (καθὼς οἱ παλαιοὶ τὸ βροτόω ἀπὸ τὸ βρότος, τὸ πεπηγμένον αἷμα καὶ τὸ χαριτόω κοινῶς χαριτόνω, ἀπὸ τὸ χάριτος εἰς χρῆσιν εἰς τὰ σύνθετα ἐπιχάριτος κτλ.) ἐξ οὗ τὸ ἐκλυτόνω καὶ γλυτόνω καθὼς τὸ γλιστρῶ ἀπὸ τὸ ἐκλιστρῶ.

Τὸ ὀγλίγωρα δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ ὀγλίγωρα ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐγρήγορα τῶν παλαιῶν.

Τὸ προσώπατα καὶ ἀλόγατα εἶναι λέξεως πάθος, ὁ λεγόμενος κατὰ τοὺς γραμματικὸς προσχηματισμὸς. Εἶθε νὰ μὴν εἶχομεν ἄλλην βαρβαρότητα παρὰ ταύτην· μ' ὅλον τοῦτο δὲν πρέπει μῆτε ταῦτα νὰ συγχωρῶνται πλὴν εἰς τὴν ποίησιν.

Τὸ φέρτε εἶναι ἐλληνικὸν κατὰ συγκοπὴν Αἰολικὴν ἔμεινεν ἀπαράλλακτον εἰς τοὺς Λατίνους ferte.

Τὸ Νικόλας εἶναι τόσον ἐλληνικὸν ὡς καὶ τὸ Νικόλαος· διότι ἔλεγον καὶ πάλαι Ἄρχέλαος καὶ Ἄρχέλας. Ἄγησίλαος καὶ Ἄγησίλας κτλ.

Τὸ περπατῶ εἶναι βάρβαρον ὄχι μόνον διὰ τὴν συγκοπήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν σύγχυσιν τῆς προθέσεως. Ὅστις θέλει νὰ γράφῃ ὀρθῶς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν πρέπει νὰ διακρίνῃ δύο ῥήματα διαφόρου σημασίας, πρῶτον τὸ περιπατῶ (τὸ ὁποῖον ἦτον καὶ εἰς τοὺς παλαιούς καθὼς καὶ ὁ περίπατος, καὶ οἱ Περιπατητικοὶ φιλόσοφοι), ὅταν σημαίῃ τὸ *se promener* τῶν Γάλλων, ἢ τῶν Λατίνων τὸ *Ambulo* (τὸ ὁποῖον φανερὰ παράγεται ἀπὸ τὸ συνώνυμον τοῦ περιπατῶ· Ἄναπολῶ καὶ ποιητικῶς ἀμπολῶ)· δεύτερον, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτισεν ἡ βαρβαρότης ὄχι βαρβάρως, τὸ προπατῶ, ὅταν ἔχῃ χρεῖαν νὰ σημάνῃ τὸ προβαίνω τῶν παλαιῶν, *marcher, aller en avant*. Μάρτυς ὁ ΑΛΛΟΣ ΟΜΗΡΟΣ Ἐρωτόκριτος.

Τυφλὰ ἐπροπάτειε στή φιλιὰ τυφλήτορε στὰ πάθη.
(σελ. 56) καὶ πάλιν·

Καὶ προπατῆ τὸ πρᾶγμα ὀμπρός, κ' ἔτοιαις λογιῆς τ' ἀφήσω. (σελ. 61).

Τὸ παρταῶ μὲ φαίνεται τόσον καλόν, καθὼς καὶ τὸ παρταχοῦ· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀναπτύξω τὴν ἰδέαν μου χρειάζεται καιρὸς τὸν ὁποῖον δὲν ἔχω. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ἀλλοῦ ἀντὶ τοῦ ἀλλαγῶ. Δὲν εἶναι ταῦτα συγκοπαί, καθὼς φαίνεται ὅτι τὰ νομίζει· ἐξεύρω (ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑποπτεύομαι) τί εἶναι· ἀλλὰ καιρὸς!

Τὸ Περβάξι πρέπει νὰ γράφεται *Περιβάσιον*, δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ Περιβάλλω ἀλλ' ἀπὸ τὸ βάσις, ἡγουν τὸ περὶ τὴν βάσιν ὄν, τὸ ἄλλως λεγόμενον *Κρηπίς*, προϊόντος τοῦ χρόνου ἔλαβε τὸ νὰ σημαίῃ τὸν γύρον ὅλον, καὶ ὄχι μόνον τὸν κάτω πρὸς τὴν βάσιν. Ἡ συγκοπὴ ἔγινε καθὼς καὶ εἰς τὸ Περβόλι (ἀπὸ τὸ Περιβολος) καὶ τὸ Περπατῶ, ὅταν σημαίῃ τὸ *se promener*.

Ἡ Ἀλεποῦ δὲν εἶναι φθορὰ τοῦ Ἀλώπηξ, ἀλλ' εἶναι σχηματισμὸς ὑποκοριστικός ἢ Ἀλωπὼ τῆς Ἀλωποῦς, τοῦ ὁποίου ἀπαράλλακτος εὐρίσκεται εἰς τοὺς παλαιοὺς ἢ Κερδαλέη ἢ (ἢ Ἀλώπηξ) καὶ ἢ Κερδῶ τῆς Κερδοῦς, ἢ αὐτὴ αὐτὴ ἀλώπηξ, τὰ κλινόμενα κατὰ τὸ *Ἀητῶ* τὰ ἐτρέψαμεν εἰς τὴν οὐ δίφθογγον· οὕτω λέγομεν ἢ νῆσος Κορφοῦ, ἀντὶ τοῦ ἢ Κορυφῶ οὖς ὡς τὴν ὠνόμαζον οἱ Βυζαντινοὶ συγγραφεῖς· ἢ μαῖμου, ἀπὸ τοῦ ἢ Μιμῶ οὖς (ὁ πίθηκος). Καμμίαν φορὰν ὁμως (εἰς ἡμᾶς λέγω) τὰ τοιαῦτα ἔχουσι σημασίαν ἐπιτατικὴν, οἷον ἢ Χειλοῦ, Δοντοῦ, ἢ μεγάλα χεῖλη ἢ μεγάλους ὀδόντας ἔχουσα, τῶν ὁποίων ἢ γνησία κλίσις, ὡς εἶπα, εἶναι ἢ Χειλῶ οὖς ἢ Ὀδοντῶ οὖς.

Τὴν *Διά* πρόθεσιν δὲν εἶναι χρεῖα νὰ τὴν λέγωσι *Γιὰ* οἱ ποιηταί, καὶ χωρὶς ταύτης τῆς βαρβαρότητος συγχωρημένον εἶναι εἰς αὐτοὺς νὰ τὴν μονοσυλλαβήσωσι διὰ τῆς συνιζήσεως, καθὼς καὶ τὸ Πηληϊάδεω, προφέροντές τὴν δηλαδὴ ἐγρηγορώτερα *Διά*. Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ Ἴδνω καὶ τὸ Ἴατρος καὶ ἄλλα πολλά, [γρ. ὅσοι] ὅχι θέλουν νὰ λέγωσι *Γιδῶ* καὶ *Γιατρός*· ἄς τὰ λέγωσιν «Ἐξεστι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν.»

Τὸ *μ' ἔβαλε* σὲ βάσανα δὲν εἶναι βέβαια εἰς τὴν ἀκοὴν προσηνέστερον ἀπὸ τὸ *μ' ἔβαλε* εἰς βάσανα.

Τὸ Ὀνομάζουμάσθε, καὶ ὅλα τὰ διτονόμενα οὕτω, πρέπει νὰ σταλῶσιν εἰς τοὺς κόρακας.

Τοῦ γυμνοῦ καὶ παγωμένου ἢ παραβολῆ εἶναι σοφιστική· Εἰς τὰ ἐννέα δεκατημόρια ἀφ' ὅσα λέγει καὶ σημειοὶ καὶ κανονίζει, τοιαύτη ἀνάγκη δὲν εἶναι. Ὁ βάρβαρος καὶ παγωμένος καὶ γυμνός, καταλαμβάνει τόσον καλὰ τὸ ὀνομαζόμεθα ὅσον καὶ τὸ ὀνομάζουμάσθε. Ὅθεν

είναι γυμνός ἀπὸ κρίσιν, καὶ παγωμένος καὶ στερημένος ἀπὸ τὴν φιλογενικὴν θερμότητα, ὅστις τὸν συμβουλεύει νὰ μεταχειρίζεται τὸ δεύτερον· ὅστις λέγει *Τίποτα* ἀντὶ τοῦ *Τίποτε*, διὰ τί δὲν λέγει καὶ *τίβολα* καὶ *τίποτας* καὶ *τίβοττι*; ὅλα ταῦτα εἶναι εἰς χρῆσιν, ὅλα εὐρίσκονται εἰς τὸν Ἑρωτόκριτον, ὅλα ταῦτα εἶναι ἀρεστὰ καὶ προσφιλῆ εἰς τὸ Ἄγροικον γερόντιον :

Γιὰ νὰύρη κιᾶλλο τίβοττι τζ' ἀγάπης νὰ τὸ πάρη. Εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ σημειώσεως καὶ διορθώσεως ἄξια, ἀλλὰ τίς νὰ τὰ σημειώσῃ; Μ' ὅλα ταῦτα καθὼς ὀρθῶς τὸ παρατηρεῖς, μεταξὺ τοσούτων βαρβαρισμῶν, τοῦτο πρέπει νὰ σημειώσῃ πᾶς ἕνας μετὰ χαρᾶς, ὅτι τὸ γένος ὄργᾶ, καὶ ὄργασμὸν τοιοῦτον, ὅποσον ἀδύνατον εἶναι πλέον νὰ ἐμποδίσῃ κάμμια ἀνθρώπινος περίστασις· διὰ λοιπὸν αὐτὸν τοῦτον τὸν ὄργασμὸν, παρακαλῶ σε, ἂν ἀγαπᾶς τὸ γένος, νὰ μετριάζῃς εἰς τοὺς Ἑλληνισμοὺς, καὶ νὰ προπατῆς πάντοτε τὴν μέσσην ὁδόν, μὴ, βουλόμενος νὰ προξενήσῃς καλόν, κάμῃς ἄκων κακόν. Βλέπεις, φίλε μου, ὅτι οἱ Φκιάσται πολλαπλασιάζονται. Τρεῖς ἢ τέσσαρες τοιοῦτοι ἀρχοῦν, νὰ δεσμεύσωσι καὶ νὰ προσηλώσωσι τὴν γλῶσσαν τοῦ Γεροντίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ τῆς ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὸ βέλτιον πρόοδον. Ἄξιον εἶναι νὰ περιεργασθῆς καὶ τὴν τόλμην μὲ τὴν ὁποίαν κανονίζουσι τὴν γλῶσσαν, τόλμην ἢ ὁποία μ' ἐκβάλλει ἀπὸ τὰς φρένας, ἢ καθὼς θέλουν αὐτοὶ *μὲ βγάτει ἀφτὰ μυαλά μου*. Σὲ βεβαιῶ, φίλε, ὅτι εἶναι πολλοὶ χρόνοι ἀφ' οὗ ἤρχησα νὰ μελετῶ τὴν γλῶσσαν, καὶ εἶμαι ἔτι τόσον ἄτολμος, ὥστε εἰς πολλότατα δὲν ἐξεύρω μῆτε τί νὰ συλλογισθῶ μῆτε τί νὰ εἰπῶ. Ἐπειτα μὲ λέγεις *Φκιάσε γραμματικὴν*.

5 Νοεμβρίου 1803.

Φίλε Ἀλέξανδρε

Ἔλαβον τὴν ἐγκύκλιόν σου ἐπιστολὴν καὶ προσμένω
τώρα τὴν γαμήλιον.

Τὸ ἀφορμῶν εἶναι ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ τῆς
πρώτης κλάσεως, ἐπειδὴ ἀγνοεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέ-
ρους καὶ αὐτῶν τῶν ὅπωςδῆποτε λογίων. Ὀλίγοι χρόνοι
εἶναι ἀφ' οὗ ἔμαθον κ' ἐγὼ ὅτι ἀφορμὴ εἰς τοὺς παλαιούς
ἔσημαινε Capitale ἢ λέξις αὕτη τὴν σήμερον καὶ εἰς τοὺς
ἀπαιδεύτους καὶ εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Γραικοὺς ἔχει
δύο μόνας σημασίας τὴν τοῦ pretexte καὶ τὴν τοῦ mo-
tif. Ἀλλὰ τί νὰ εἶπη ὁ ταλαίπωρος Γραικὸς διὰ ν' ἀπο-
φύγῃ τὸ βαρβαριταλικὸν *Καπιτάλε*, ἢ τὸ βαρβαροτουρ-
κικὸν *Σιρμαγιά*; μὴτ' ἐγὼ δὲν ἐξεύρω. Γνωστὸν εἶναι
εἰς τοὺς χυδαίους τὸ κεφάλαιον (Κεφάλι), τὸ ὁποῖον οἱ
παλαιοὶ ἔλεγον *ἀρχαῖον*· ἀλλὰ τὸ μεταχειρίζονται ἀντὶ
διηρημένως πρὸς τὸν τόκον, ἤγουν ὅταν ἦναι ὁ λόγος
περὶ τῆς σχέσεως τοῦ δανεισθέντος ἀργυρίου πρὸς τὸ ἀπ'
αὐτοῦ γεννώμενον διάφορον. Ἄν εὐρισκόμην εἰς τὴν ἰδι-
κὴν σου περίστασιν, ἴσως ἤθελον ἐρμηνεύσει τὸ capitale
διὰ τοῦ *χρηματικὸν κεφάλαιον*, ὅχι ὅτι καὶ τὸ δανεισθέν
δὲν εἶναι *χρηματικὸν κεφάλαιον*, ἀλλὰ πρὸς μόνην ἀντι-
διαστολὴν, ἐπειδὴ ἔφθασεν ἐκεῖνο νὰ λέγεται *κεφάλαιον*.
Ἴσως ἔλεγον ἀπλῶς *καταθήκη*, τὸ ὁποῖον ἴσως ἤθελαν
εὐκολώτερον μαντεύσει οἱ χυδαῖοι (μάλιστα εἰς ἔμπορι-

κὴν ἐπιστολήν,) ἐπειδὴ εἶναι γνωστὴ εἰς αὐτοὺς ἡ παρακαταθήκη. Ἴσως... ἀλλὰ τί ἴσως; πρέπει νὰ ἐρωτηθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς φκιάστας τῆς γλώσσης.

Παρετήρησα ἄλλο τι εἰς τὴν ἐπιστολήν σου, τὸ ὁποῖον ἐπιπολάζει σήμερον εἰς τοὺς Γραικοὺς, ἀλλ' ὅμως εἶναι Ἰταλισμὸς ἢ Γαλλισμὸς. «Τόσον εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅσον καὶ εἰς Γαλλίαν». Οἱ παλαιοὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν μετεχειρίζοντο τὸν ΤΕ σύνδεσμον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει τε καὶ... τὸ τόσον καὶ ὅσον εἶχε χῶραν εἰς αὐτοὺς ὅταν ἡ ἀναφορὰ ἐθεωρεῖτο εἰς ὀλόκληρα κῶλα περιόδου καὶ ὄχι εἰς μοναδικὰς λέξεις. «Ἀποθανῶν ΤΟΣΟΥΤΟΝ καθέξεις τῆς γῆς, ΟΣΟΝ ἐξαρκεῖ ἐντετάφθαι τῷ σώματι (Ἄρριαν. Βιβλ. Ζ', κεφ. α').». Ἐπειτα, (τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι σφάλμα γραμματικόν, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον *défaut de convenance*) ἡ Κωνσταντινούπολις μὲ τὴν Γαλλίαν δὲν ἀρμόζει νομίζω πολὺ, ἡ μία εἶναι πόλις, ἡ ἄλλη πολλῶν πόλεων συνάθροισις καὶ ὀλόκληρος βασιλεία· ἡ ἂν θέλῃς καὶ αὐτοκρατορία. Κάλλιον ἴσως ἦτον «εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας πόλεις τῆς Γαλλίας».

Ἡ ἀνταπόκρισις δὲν ἐκφράζει ὀλοκλήρως τὴν *correspondance*, ἂν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἡ λέξις αὕτη φοβούμαι ὅτι θέλει μείνει εἰς τὸ γένος. Ἡ ἀνταπόκρισις δὲν ἐμπορεῖ νὰ σημάνη πλὴν μίαν τὸ πολὺ δύο ἀποκρίσεις· ἡ κορισπονδέντζα εἶναι ὄρος περιεκτικόν, καὶ σημαίνει γραφὰς καὶ ἀποκρίσεις συνεχεῖς καὶ πολυχρονίους, ὁποῖαι εἶναι, ἢ κἂν ὑποθέτονται νὰ ἦναι, αἱ πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαὶ τῶν πραγμάτευτῶν. Ἴσως ἦτον κάλλιον νὰ λέγεται *ἐπιστολικὴ κοιτολογία*.

Θέλω προσπαθῆσω, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ βία σ' ἔκαμε νὰ τὸ εἶπης ἀντὶ τοῦ θέλω προσπαθήσει.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Σὲ προσμένω εἰς τὴν γαμήλιον· περὶ τῆς ὁποίας γελῶ ἀπὸ τοῦ νῦν συλλογιζόμενος τὴν ἀμηχανίαν σου· μέλλεις τάχα νὰ μ' ἀναγγείλῃς ὅτι ὑπανδρεύθης; πῶς ἔχῃς νὰ κάμῃς διὰ ν' ἀποφύγῃς τὴν βάρβαρον ταύτην ἀντίφρασιν; ἢ ἔχεις νὰ δικαιολογηθῇ μὲ τὸ ὅτι καὶ οὗτοι λέγουν περὶ τοῦ ἀνδρὸς Il s'est marié. Βάρβαρον εἶναι καὶ τὸ Ἰταλικὸν *εγυναικῶθη ammogliarsi*, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι καὶ ἀντιφραστικόν.

Ὁ Prevost ἀπεκρίθη ἀμέσως καὶ εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, ἡ ὁποία ἦτον κοινὴ καὶ πρὸς τοὺς δύο ὁ δὲ ἕτερος οὐδὲ γρύ.

Δὲν ἔλαβον ἀκόμη τὰ διὰ Λειψίας βιβλία. Ἐκαμες κάλλιστα νὰ μὲ ἀγοράσῃς τοὺς Λυσίας, δὲν μὲ γράφεις ὅμως τὴν τιμὴν. Περὶ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Alter ὑπόληψιν μεγάλην δὲν ἔχω· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ὁ Λυσίας, (καθὼς καὶ ὄλοι σχεδὸν οἱ ἑλληνικοὶ συγγραφεῖς) γέμει ἀπὸ ἀντιγραφῶν σφάλματα, χρησιμεύουσι πολὺ ὅσαι ἐκδόσεις ἔχουσιν ἀναγνώσεις ἄλλων ἀντιγράφων· καὶ τοιαῦτα εἶναι αἱ ἐκδόσεις τοῦ Alter. Ἐχω νὰ ζητήσω καὶ τὸν Ὅμηρον του εἰς τοῦ Koenig ἢ εἰς τοῦ Levrault· ἐὰν δὲν τὸν ἔχωσιν, θέλω σὲ παρακαλέσει νὰ μὲ τὸν προμηθεύσῃς καὶ αὐτόν.

Ὁ Ζωσιμᾶς μ' ἔπεμψε τὸ πρόγραμμα ὀπίσω, καὶ μὲ γράφει νὰ κάμω ἀρχήν. Τοσοῦτον μόνον· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἀπεφάσισεν ὁ Didot (ἀδελφὸς τοῦ τυπώσαντος τὸν Λόγγον) ὁ ἡμέτερος τυπογράφος νὰ χύσῃ νέους χαρακτῆρας πολλὰ κομψούς, καὶ ἔχυσεν ἤδη πολλούς, χρειάζεται ὀλίγη ὑπομονή. Ἀπεφάσισα πρὸ τοῦ Ὁμήρου νὰ δώσω ὡς δεῖγ-

μα και Πρόδρομον τῆς ὅλης συλλογῆς τὴν Ποικίλην ἱστορίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, καὶ τοῦτο διὰ πολλὰς αἰτίας· πρῶτον, διὰ νὰ μὴ χάνωμεν τὸν καιρὸν, ὅσος χρειάζεται εἰς τὴν τελείωσιν ὅλων τῶν χαρακτήρων· δεύτερον, τὸ ὕφος τοῦ Αἰλιανοῦ εἶναι εὐληπτον, καὶ ἡ ποικιλία τῆς ἱστορίας ἔχει τι θελκτικόν· τρίτον, τοιουτοτρόπως ἔχομεν τὸν καιρὸν νὰ διορθώσωμεν εἰς τὸν Πρόδρομον, εἴτι μᾶς ἤθελε φανῆ ἔλλιπες ἢ ἀνάρμοστον εἰς τοὺς χαρακτῆρας, τῶν ὁποίων δεῖγμα μικρὸν (τῆς πρώτης χύσεως) θέλεις εὐρεῖ εἰς τὴν παροῦσαν· τέταρτον, ἴσως εἶναι καὶ συμφερότερον οὕτω, διὰ νὰ μὴ τρομάζωμεν κατὰ πρώτην προσβολὴν τὸν Ζωσιμᾶν μὲ τὸν ὄγκον τῆς δαπάνης. Ὁ Αἰλιανὸς εἶναι εἰς τόμος· καὶ ὁ Ὅμηρος πρέπει νὰ ἦναι εἰς πέντε. Περὶ δὲ τοῦ προγράμματος, μὲ εἶπαν (καὶ τὸ καταλαμβάνω καὶ ἐγὼ) ὅτι δὲν συμφέρει νὰ δημοσιευθῆ, πρὶν νὰ ἐτοιμασθῆ καὶ νὰ ἐκδοθῆ εἰς τόμος τοῦλάχιστον, διότι τὰ τοιαῦτα φύλλα, ἀναγινώσκονται ἅπαξ, ρίπτονται εἰς μίαν γωνίαν, καὶ λησμονοῦνται ἕως νὰ γένη ἡ ἐκδοσις· ὅθεν ἐπειδὴ συμφέρει νὰ δημοσιευθῆ ὁμοῦ μὲ τὸν Αἰλιανὸν τὸ πρόγραμμα, ἐπενόησα τὸ μὲν Γραικικὸν νὰ τὸ βάλω εἰς τὴν ἀρχήν, ἢ τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ Αἰλιανοῦ διὰ νὰ δένεται ὁμοῦ μὲ αὐτὸν, ὀλίγα δὲ τινὰ τυπωμένα Γαλλιστὶ νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τοὺς βιβλιοπώλας.

Ἄπορῶ κ' ἐγὼ πῶς τὰ κιθώτια ἐπέρασαν δι' ἄλλου παρὰ τὸν Frank· ὡς τόσον ἐπέρασαν καὶ κατευοδώθησαν καὶ αὐτὸ ἦτο τὸ οὐσιωδέστερον· ποῖον νὰ ἐρωτήσω περὶ τούτου δὲν ἔχω· ὁ Fuchs ἀπέθανε θάνατον ἐμπορικόν, εἶναι τώρα ὀλίγα ἐβδομάδες, τοῦλάχιστον οὕτω φαίνεται, ἐπειδὴ λέγουν ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξοχὴν διὰ μικρὰν ἐλπίδα τὴν ὁποίαν σώζει ἔτι ἡ γυνὴ του μήπως διορθωθῶσιν αἱ

ὑποθέσεις του. Δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς του, ἦλθε πρὸς ἐμὲ αὐτόκλητος, καὶ ἐκαθάρισε τοὺς μετ' ἐμοῦ λογαριασμούς του· μ' ἐχρεώσκει πολλά ὀλίγα τινὰ ἀπὸ Θεοφράστους, καὶ τοὺς δώδεκα Ἡλιοδώρους σου, ὅλα ἐπληρώθησαν. Ἀπὸ τοῦτο τὸ κίνημα ἐκατάλαβα ὅτι ἔπνεε τὰ λοιπία· ὅθεν τὸν ἠρώτησα περὶ τῆς καταστάσεώς του, καὶ μὲ εἶπεν ὅτι ἐνδεχόμενον νὰ ἀναγκασθῆ νὰ ταξειδεύσῃ πρὸς τὰ νότια μέρη τῆς Γαλλίας, ἴσως καὶ μέχρι τῆς Ἰταλίας, διὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὰς ἐνοχλήσεις τῶν δανειστῶν, καὶ μὲ ἐλπίδα νὰ εὕρῃ κἀνενα τρόπον νὰ ἀναρρώσῃ τὸ ἐμπόριόν του. Καὶ πῶς τὸν εἶπα; δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφ' οὗ μὲ εἶπας ὅτι ἓνας πλούταξ σὲ ὑπεσχέθη βοήθειαν. Ἄλλ' αὐτὸς (μ' ἀποκρίθη) ὁ πλούταξ εἶναι ὁ πλέον δεινὸς καὶ ἀπαραίτητος δανειστής μου. Ὅχι μόνον δὲν ἔκαμε τίποτε ἀφ' ὅσα μὲ ὑπεσχέθη, ἀλλὰ καὶ μὲ φοβερίζει νὰ μὲ φυλακώσῃ δι' ὀλίγα τινὰ παλαιὰ μου χρέη πρὸς αὐτόν· ἔπειτα μὲ ἠρώτησεν, ἐὰν ἐστοχάζομην ὅτι ἐδύνατο νὰ καταστήσῃ βιβλιοπωλεῖον εἰς τὴν Ἴονικὴν ἐπτανήσον. Ἡ τοιαύτη ἐρώτησις μ' ἔδωκε κἀποιαν νόστιμον νύξιν· τὸν εἶπα ὅτι κατὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχω τί νὰ τὸν εἰπῶ περὶ τούτου· ἀλλ' ὅμως ἐὰν ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐμπορῶ νὰ τὸν δώσω ἓνα συστατικὸν πρὸς τὸν ὕπατον τῆς ἐπτανήσου τὸν Ζωσιμᾶν· καὶ ἐὰν ἡ ἐπιθυμία του εἶναι τῶν γινομένων γίνεται βέβαια.

Ταῦτα σὲ γράφω κατὰ πλάτος, ὅτι μ' ἐτάραξας πρὸς μικρὸν γράφων ὅτι τὰ κιβώτια δὲν κατευδώθησαν ἀκόμη εἰς Μασσαλίαν, ἔπειτα συλλογιζόμενος εὕρισκω ἀδύνατον ἀπὸ μέρους του τοιαύτην σκευωρίαν. Πρῶτον ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ δανεισταὶ του δὲν τὸν ἐνόμισαν ποτὲ τοιοῦτον· ἔπειτα διὰ τὸ κίνημά του νὰ ἔλθῃ νὰ βάλῃ εἰς τάξιν τοὺς

λογαριασμούς του μετ' ἐμοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς παρ' ἐμοῦ συστάσεως, καὶ τέλος διότι εἰς τὰς χεῖρας του ἦτον νὰ λάβῃ παρ' ἐμοῦ πενήκοντα Ἴπποκράτας, καὶ δὲν τοὺς ἔλαβεν· εἶναι σχεδὸν τρεῖς μῆνες, ἀφ' οὗ μὲ εἶπεν ὅτι δὲν τὸν ἔμειναν πλέον Ἴπποκράται· τὸν εἶπα, «αὔριον σὲ πέμπω». Μ' ἀπεκρίθη· «μὴ τοὺς πέμπῃς, ἂν δὲν τοὺς ζητήσω». Τώρα βλέπω φανερά, ὅτι δὲν εἶχε ἐλπίδα νὰ τοὺς πληρώσῃ. Ὡς τόσον θέλω ὑπάγει εἰς τὴν γυναικῆά του νὰ ἐξετάσω μήπως ἐλησμονήθη εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τὸ πρὸς τὸν Stolzlin δέμα. Δὸς με τὴν εἶδησιν χωρὶς ἀργοπορίας τῆς εἰς Μασσαλίαν κατευοδώσεως τῶν κιβωτίων. Τὰ τῆς Λειψίας ὅτι κατευωδόθησαν δὲν ἐνθυμούμαι ἢ σὺ μὲ τὸ ἔγραψες ἢ ὁ Fuchs μὲ τὸ εἶπε. Κατεχώρησεν ὁ Reclam εἰς τὸν κατάλογον τῆς πανηγύρεως τὴν ἀγγελίαν τοῦ Ἡλιοδώρου, ὡς εἶχα τὸν παρακαλέσει;

Ὁ Πύργος μὲ λέγει ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη λάβει τὸν Ἡλιοδωρον.

150 Ἡλιοδωροὶ μένουσιν εἰς φύλλα εἰς τοῦ τυπογράφου, διότι δὲν ἔχω ποῦ νὰ τοὺς θέσω εἰς τὸν οἶκόν μου· θέλεις νὰ τοὺς στείλω αὐτοῦ; παρὰ τοὺς δηλωθέντας ῥαμμένους ἠναγκάστην νὰ ρίψω ἀκόμη 62 διὰ τὴν εὐκολίαν νὰ τοὺς στοιβάξω ὀπισθεν τῶν βιβλίων μου· ἀλλὰ καὶ τὰ ὀπισθεν ὅλα ἐγεμίσθησαν, καὶ δὲν ἔχω πλέον τόπον.

Ὁ πίναξ τοῦ Ἀπολλοδώρου δὲν ἐτελειώθη ἀκόμη, διότι εἶναι κατὰ πολλὰ διεξοδικός.

Ἡ ἀπροσεξία εἰς τὴν σελ. 365 τοῦ Ἡλιοδώρου, περὶ τῆς ὁποίας μὲ γράφεις, εἶναι ἡ αὐτὴ ἐκείνη περὶ τῆς ὁποίας εἶχα σὲ προγράψει.

Θέλω φροντίσει καὶ διὰ τοὺς λείποντας τόμους (ἀπὸ τοῦ θ') τοῦ Λεξ. τῆς φυσ. ἱστορ.

Ἔδωκα τὸν ἰταλικὸν σου Τάκιτον, εἰς τὸν βιβλιοδέτην νὰ τὸν στιχῶσῃ. Ἐὰν οἱ Ἰορδάναι ἔχωσι τὸν τρόπον νὰ σέ τὸν περάσωσιν αὐτοῦ, εἰπέ με νὰ τὸν πέμψω εἰς αὐτούς.

8 Νοεμβρίου. Αἴτιος ἔγινες τοῦ νὰ μὴ κοιμηθῶ ὄλην τὴν νύκτα, συλλογιζόμενος τὰ κιβώτια τῆς Μασσαλίας. Ὑπῆγα λοιπὸν σήμερον τὸ πρωὶ πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ Fuchs, ἡ ὁποία ἀπὸ ταῦτα δὲν ἔχει εἰδησιν· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν εὐρέθη ἐκεῖ ὁ γραμματικὸς του, ὅστις μ' ἔδειξεν ἐπιστολὴν τοῦ Castinel (1 complimentaire) ἀγγελτικὴν τῆς παραλαβῆς τῶν κιβωτίων· εἰς αὐτὴν λέγει ὅτι τὸ ἐν θέλει πέμψει ἀνυπερθέτως πρὸς τὸν Μουσπινιώτην, τὸ δ' ἕτερον διὰ νὰ πέμψῃ, πρέπει νὰ προσμεῖνῃ ἕως νὰ εὔρῃ μέσον διὰ τὴν Σμύρνην. Πιθανὸν εἶναι ὅτι τὰ αὐτὰ θέλει ἔχει γραμμμένα καὶ πρὸς σέ. Μὲ εἶπεν ὅτι ἀληθῶς ἀπὸ τὰ πρὸς σέ πεμφθέντα κιβώτια τὸ ἐν ἐστάλη εἰς ἄλλον παρὰ τὸν Frank, ἀλλὰ τὸ αἴτιον μὴτ' αὐτὸς δὲν τὸ ἐξεύρει· ἐγὼ ὁμως τὸ συμπεραίνω εὐκόλῃ μ' ὅλους τούτους ἦτον εἰς ἐπιστολικὴν κοινολογίαν· τῆς χρεωκοπίας ἡ μέριμνα τὸν ἔκαμνε νὰ γράψῃ εἰς ἕνα ἀντ' ἄλλου, τῆς αὐτῆς μερίμνης ἀποτέλεσμα εἶναι καὶ τοῦ δέματος τὸ λάθος. Ὁ αὐτὸς γραμματικὸς δὲν ἐξευρε περὶ τούτου τί σαφὲς νὰ μὲ εἰπῇ, μ' ἐβεβαίωσεν ὁμως ὅτι ἐστάλη διὰ τοῦ Franck πρὸς τὸν Stolzlin (5 Fructidor) χωρὶς διορισμὸν τῆς περαιτέρω ἀποστολῆς, καὶ ὅτι στοχάζεται, ὅτι ἦλθε καὶ παρὰ τοῦ Stolzlin ἐρώτησις, καὶ τὸν ἀπεκρίθη ὁ Fuchs ὅτι ἦτον δι' αὐτόν. Ὅθεν κάμει τὸ ψυχικὸν σου νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τούτου τὸν Stolzlin, καὶ ἐλπίζω ὅτι θέλει εὐρεθῆ καὶ αὐτό.

Εἶπα χωρίς πολὺν συλλογισμόν ὅτι θέλω πέμψει τοὺς μετὰ τὸν ἔνατον τόμους τοῦ λεξ. τῆς φυσ. ἱστορίας.

Ἄλλὰ πρέπει νὰ τὸν ἐρωτήσης ἂν δὲν ἀγαπᾷ κάλιον νὰ τοὺς λάβῃ ραμμένους μόνον (brochés) διὰ νὰ τοὺς δέσῃ ἐκεῖ εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καὶ μέγεθος τῶν ἐννέα· ἀλλέως θέλει εἶσθαι τὸ στίχωμα ποικίλον· ἔχει τὸν τρόπον νὰ μᾶς πέμψῃ τὸν ἔνατον τόμον ἐδῶ διὰ νὰ στιχῶσωμεν καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν αὐτὸν τύπον;

Ἐρρώσο.

47.

5 Δεκεμβρίου 1804.

Κατὰ τὴν 2αν τοῦ Δεκεμβρίου, φίλε μου Ἀλέξανδρε, μ' ἔφερε Στέφανος ὁ Κρῆς δύο σου ἐπιστολάς γεγραμμένας τὴν μίαν εἰς τὴν 30 Αὐγούστου, τὴν ἄλλην εἰς τὴν 18 Νοεμβρίου.

Τῇ ἐπαύριον τῆς ἡμέρας ὅταν ἔλαβον τὰς ἐπιστολάς σου ἦλθε καὶ ὁ Βάλσας, καὶ μ' ἔφερε τοὺς δύο Λυσίας, τῶν ὁποίων παρακαλῶ νὰ μὲ σημειώσης τὴν τιμὴν. Παρὰ τοῦ Reclam δὲν ἔλαβον ἀκόμη τίποτε.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ ἑσπέρας ἦλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σκυλίτζης (ἀδελφὸς τοῦ Στεφάνου Σκυλίτζη τὸν ὁποῖον ἐγνώρισας αὐτοῦ) νὰ μ' ἀποχαιτετήσῃ, μέλλων νὰ κινήσῃ πρὸς τ' αὐτόθι κατὰ τὴν 5 Δεκεμβρίου τὸ πρωί. Παρέδωκα λοιπὸν εἰς αὐτὸν τοὺς τρεῖς τόμους τοῦ Τακίτου τυλιγμένους εἰς χαρτίον, προσθέσας καὶ μίαν νουνεχῆ καὶ κομφῆν ἀντίρρησην ἰατροῦ τινος, κατ' ἄλλου μωροῦ ἰα-

τροῦ, ὅστις ἔγραψεν, ὅτι ὁ αἰίδιμος Ἴπποκράτης δὲν ἐστάθη ποτέ.

Ἔλαβον παρὰ τῶν Ἰορδανῶν 1000 φράγκα, καὶ εὐχαριστῶ μεγάλως.

Εἰς ἐν' ἀπὸ τοὺς Λυσίας εὕρηκα προσκολλημένην τὴν ἀρχὴν τῆς μεταφράσεως τῶν διαλόγων τοῦ Φωκίωνος περὶ τῆς ὁποίας δὲν ἀναφέρεις τίποτ' εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου. Εἶναι ὡς φαίνεται, ἐκείνη ἢ τοῦ ἀδελφοῦ σου διὰ τὴν ὁποίαν ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶχες μὲ εἰπεῖ κἄν τι ἄλλοτε. Δύο πράγματα παρετήρησα εἰς αὐτήν, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἐν εἶναι εὐκολοθεράπευτον, τὸ ἄλλο (ἐὰν ὁμως δὲν λανθάνωμαι κρίνων αὐτὸ ὡς νόσημα) εἶναι δυσκόλου θεραπείας ἐπειδὴ στηρίζεται εἰς συστηματικὴν κατάληψιν τοῦ νοός. Εὐκολοθεράπευτοι εἶναι οἱ Γαλατισμοὶ ἢ Κελτισμοὶ, ὅποῖον εἶναι καθ' ὑπόθεσιν (διὰ νὰ μὴ μακρολογῶ) τὸ *ἀν οἱ ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης κριτικοὶ κανόνες εἰσὶν ἀληθεῖς*. Δὲν ἔχω κατὰ τὸ παρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ Mably μ' ὄλον τοῦτο εἶμαι σχεδὸν βέβαιος, ὅτι ἔλεγεν εἰς τὸ γαλλικὸν *sur cette matière*. Ὁ μεταφραστὴς μετεγλώττισε κατὰ λέξιν τὴν *sur* πρόθεσιν διὰ τῆς *ΕΠΙ*, τὴν ὁποίαν καὶ σημαίνει ἀληθῶς· ἀλλ' ὁμως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ νέοι εἰς τοιαύτην περίστασιν μεταχειρίζονται τὴν *ΠΕΡΙ* καὶ ὄχι τὴν *ΕΠΙ*, παρεκτὸς ἴσως ποτὲ ὅταν ἢ σύνταξις ἦναι μετὰ δοτικῆς *οἱ ἐπὶ τῇ ὕλη ταύτη*: Ἐκτὸς τούτων καὶ αὐτὸ τὸ *ὕλης* ἴσως εἶναι Κελτισμὸς. Ἐὰν ἦτον ἔργον μου ἢ μετάφρασις, ἤθελα εἰπεῖ, *οἱ περὶ τούτου κανόνες ἢ οἱ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης κανόνες*, ἢ *οἱ περὶ τοῦ χρόνου τῶν βιβλίων κανόνες*. Τοῦτο τὸ τελευταῖον εἶναι παράφρασις μᾶλλον ἢ μετάφρασις· ἀλλ' ὁμως δικαιολογεῖται ἀπὸ τὸ ἀμέσως προηγούμενον. «Τὸ

ὅποιον (βιβλίον) πρέπει νὰ ἦναι παλαιότατον». *Προσεκάλεσα τὸν βιβλιοθηκᾶριον νὰ πλουτίσῃ τὸν κόσμον κτλ.* Κελτισμὸς τὸ προσεκάλεσα (j'ai invité)· διὰ τί ὄχι τὸ παρεκάλεσα; μῆτε τὸ βιβλιοθηκᾶριος δὲν εἶναι τόσον δόκιμον· καταλληλότερον ἤθελεν εἶσθαι εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν τὸ βιβλιοφύλαξ, κατὰ τὰ εἰς ἅπαντας γνωστὰ χαρτοφύλαξ καὶ σκευοφύλαξ· ἀλλ' ὁμως ἐπειδὴ τὸ μετεχειρίσθη ὁ Φώτιος εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του, ἔστω συγχωρημένον καὶ εἰς ἡμᾶς, πλὴν εἰς ἐξ συλλαβᾶς καθὼς τὸ ἔγραφεν ἐκεῖνος, βιβλοθηκᾶριος. πρῶτον διὰ τὸν κανόνα «τὸ δι' ὀλίγων γινόμενον μᾶτην διὰ πολλῶν γίνεται»· δεύτερον, δι' ἄλλον ἀξιολογώτερον κανόνα, τὸν ὅποιον ὑπαγορεύει ἡ ὀρθή τῶν γλωσσῶν θεωρία, τοῦτον. «Ὅταν φθάσῃ νὰ βαπτισθῇ τι εἰς τὴν γλῶσσαν, τὸ ὄνομα πρέπει νὰ σώζεται ἀναλλοιώτως, παρεκτός ἂν ἦναι κακοβαπτισμένον». Εἶναι καὶ ἄλλα τοιαῦτα παροράματα, τὰ ὅποια παρατρέχω μὴ ἔχων τὸν καιρὸν, μάλιστα ἐπειδὴ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἱκανὸς εἶναι τὰ διορθῶσθαι, ὅταν τὰ ἐξετάσῃ ἀκριβέστερον. «Αἱ δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι».

Τὸ ἄλλο δὲ τοῦ ὁποίου τὴν θεραπείαν εἶπα δύσκολον, εἶναι οἱ ἑλληνισμοί. Περὶ τούτου δὲν ἔπρεπε νὰ εἶπω τίποτε, ἐπειδὴ ἀφ' ὅσα εἶπα εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἐπιστολὴν περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ἡλιοδώρου σχεδὸν ἄλλο τίποτε νεώτερον νὰ εἶπω δὲν ἔχω. Ὅμως προσθέτω ἔτι τοῦτο· «Ἐλλήνιζε ὅσον θέλεις· τοῦτο ἐπιθυμῶ καὶ ἐγώ» καὶ ἀδημονῶ καὶ κλαίω ὅσάκις δὲν ἔμπορῶ νὰ τὸ κατορθώσω· ἀλλ' ἑλλήνιζε μὲ τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἀντιφάσκης κἂν εἰς τὸν ἑαυτὸν σου, ὥστε νὰ ἦσαι δι' ὅλου σύμφωνος, ὥστε νὰ ἦναι δυνατὸν ἀπὸ τὸ σύνταγμα σου, ὅποιονδῆποτε ἤθελεν εἶσθαι, νὰ συντεθῇ

» ὅποιαδήποτε γραμματική». Οὗτος ὁ κανὼν φαίνεται εἰς τὴν ἰδικήν μου κρίσιν ἀξίωμα γεωμετρικόν. Σπουδά-
 ζεις νὰ εἰσάξης τὸ *ἐστὶ* καὶ τὸ *εἰσὶ* εἰς τὴν γλῶσσαν ;
 κατόρθωσέ το, καὶ ἐγὼ νὰ σέ στέψω μὲ δάφνην ὡς σω-
 τῆρα τῆς Ἑλλάδος. Λέγεις, «ἂν οἱ ἐπὶ τῆς ὕλης ταύτης
 κριτικοὶ κανόνες **ΕΙΣΙΝ** ἀληθεῖς»· ἀλλὰ παρατηρῶ πρῶτον
 ὅτι ἔπρεπε, διὰ νὰ φύγῃς τὸν σολοικισμόν, νὰ εἴπῃς **ΩΣΙΝ**·
 δεύτερον ὅτι μετ' ὀλίγα λέγεις, «ἤθελεν εἶναι μέγιστον
 ἐγκώμιον» ὁπότεν κατὰ τὸ σύστημά σου, ἔπρεπε νὰ εἴ-
 πῃς ἦν ἂν ἢ *εἶη* ἂν *μέγιστον ἐγκώμιον*. Ἀπὸ τοιαύτην
 ὕλην ἀνώμαλον πῶς θέλεις νὰ οἰκοδομηθῇ γραμματική ;
 ἢ θέλεις νὰ λέγωσιν, ὅτι ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τοῦ κωφοῦ
 καὶ χυδαίου γεροντίου, συντίθεται γραμματική· ἀπὸ δὲ
 τὴν γλῶσσαν τῶν σπουδαίων μῆτ' αὐτὸς ὁ Ἑρμῆς δὲν
 ἔμπορεῖ νὰ συντάξῃ γραμματικὴν. Ἡμεῖς (πάλιν τὸ λέγω
 καὶ θέλω τὸ φωνάζει ἐν ὄσῳ ἔχει φωνὴν τὸ στόμά μου),
 ἄλλην ἐξουσίαν δὲν ἔχομεν, παρὰ νὰ διορθῶμεν ὅσον
 εἶναι δυνατὸν τὰς ἀνωμαλίαις τοῦ γεροντίου, ὅχι νὰ τὰς
 πολλαπλασιάζωμεν μὲ νέας ἄλλας ἀνωμαλίαις· παραδείγ-
 ματος χάριν, τὸ γερόντιον λέγει εἰς τοὺς μέλλοντας καὶ
 εἰς τοὺς δυνητικοὺς χρόνους θέλει εἶναι, καὶ ἤθελεν εἶναι,
 ἡμεῖς πρέπει νὰ λέγωμεν θέλει εἶσθαι, καὶ ἤθελεν εἶσθαι,
 διατί τοῦτο ; διότι κατὰ δυστυχίαν τὸ *εἶναι* ἔχασεν εἰς
 ἡμᾶς τὴν ἀπαρεμφατικὴν του δύναμιν, ἐπειδὴ ἔφθασε νὰ
 λάβῃ τὸν τόπον τοῦ *ἐστὶ* καὶ *εἰσὶ*· καθὼς λοιπὸν λέγομεν
 δι' ἀπαρεμφάτου χυδαϊκῶς ἀποκοφθέντος *θέλει γράφει*
 καὶ *ἤθελε γράφει*, οὕτω πρέπει νὰ λέγωμεν, *θέλει εἶσθαι*
 καὶ *ἤθελεν εἶσθαι*, καὶ πρόσεχε καλὰ ὅτι τὸ *εἶσθαι* εἶναι
 ἀπαρέμφατον κτισμένον ἀπὸ τοὺς χυδαίους ὅχι ὁμῶς χυ-
 δαϊκῶς· ὅτι τὸ ξεμωραμένον γερόντιον, ἔχει κἂν ποτε καὶ

καὶ γνῶσιν ἱκανὴν διὰ τῆς ὁποίας ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἀνα-
λογίαν, ἐπειδὴ ἔφθασε νὰ μεταβάλῃ τὸ εἶμι, εἶ εἰς τὸ
εἶμαι εἶσαι, καὶ τὸ ἐσμέν, ἐστέ, εἰς τὸ εἶμεθα, εἶσθε,
κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ κεῖμαι, κείσαι, κείμεθα, κεί-
σθε, ἐσυμπέραναν ὀρθῶς ὅτι καὶ τὸ ἀπαρέμφατον ἔπρεπε
νὰ ἦναι εἶσθαι κατὰ τὸ κείσθαι· μέχρι τούτου ἔφθασεν ἡ
γνῶσις του· ἐὰν ἔκαμνε καὶ τὰ τρία πρόσωπα εἶται (ἐσί)
καὶ εἶνται (εἰσί,) κατὰ τὸ κείται καὶ κείνται, βέβαια τὸ
ὑπαρκτικὸν τῆς κοινῆς γλώσσης ἤθελεν εἶσθαι ἀσυγκρίτως
ὀμαλῶτερον ἀπὸ τὸ ὑπαρκτικὸν τῆς ἑλληνικῆς. Βλέπεις,
Ἄλέξανδρε φίλε, εἰς ποίας μακρολογίας καὶ μωρολογίας
ἀναγκάζομαι νὰ ἐμβαίνω·

. Ἐγὼ δ' οὐκ αἰτίός εἰμι

Ἄλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα

ἡ ὁποία μ' ἔκαμε φίλον ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ διακρίνῃ τὰς
μωρολογίας, καὶ νὰ συγχωρῇ διὰ τὴν προθυμίαν τὴν ἑλ-
λειψιν τῆς ἀκριθείας. Τοιαῦται διατριβαὶ φίλε, διὰ νὰ
συντεθῶσι μὲ κάποιαν ὠφελείας ἐλπίδα, χρειάζονται ἄλ-
λην κεφαλὴν παρὰ τὴν ἰδικὴν μου. Δὲν λέγω ὅτι εἶμαι
πάντη στερημένος τῆς περὶ τῶν τοιούτων κρίσεως (μα-
κρὰν ἀπ' ἐμοῦ τοιαύτη ὑποκριτικὴ μετριοφροσύνη!) ἀλλὰ
τὸ πρᾶγμα, φίλε, εἶναι μέγα (λέγω τὴν διόρθωσιν χυδαῖ-
σθείσης γλώσσης) καὶ τοιοῦτον, εἰς τὸ ὅποιον μόλις ἤθε-
λεν ἐξαρκέσει πολλῶν ἀνθρώπων πολυχρόνιος σκέψις καὶ
κρίσις.

Ὁ τῆς μαίας προσποιεῖται νὰ μὴν ἐκατάλαβε τὰ ὅσα
τὸν ἔγραψα· καὶ ζητεῖ πάλιν νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, θέλω πάλιν
τὸν ἀποκριθῶ ὡς καὶ πρῶτον, δηλαδὴ οὐ, ὅταν λάβω
καιρόν! μοῦ ζητεῖ ἔτι καὶ Θεόφραστον καὶ Ἰπποκράτην,
λέγων ὅτι ἡ πενία του τὸν ἐμποδίζει νὰ τοὺς ἀγοράσῃ·

καὶ ὑπομονὴ εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα. *Ἄν καὶ δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ κάμνω δωρήματα διὰ τὴν τουρκικὴν ὅμως παρομιάν «Γιαλθαρανὶν μπὶρ γιουζοῦ καρὰ· βερμεγενὶν ἰκὶ γιουζοῦ καρὰ»· πέμψον παρακαλῶ σε εἰς αὐτὸν ἀπὸ μέρους μου ἔν ἀντίτυπον τοῦ Θεοφράστου ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ὁποίους ἔχεις αὐτοῦ. Ἰπποκράτας θέλω τὸν γράψει ὅτι δὲν ἔμειναν πλέον καὶ δὲν θέλω ψευσθῆ.

Ἄπὸ τὰ παραπονέματά σου, περὶ τῆς σιωπῆς μου, φαίνεται ὅτι δὲν εἶχες ἀκόμη λάβει τὴν ἐπιστολὴν μου τῆς 8ης Νοεμβρίου, εἰς τὴν ὁποίαν κατεχώρησα καὶ τὸν λογαριασμὸν σου.

Ἡ ξθ'. ἀπεμπόλησις (livraison) τῆς ἐγκυκλοπαιδείας ἐξεδόθη, καθὼς καὶ ἡ ἐξακολούθησις τινῶν τόμων τοῦ Buffon, τὰ ὅποια λείπουν εἰς τὴν εἰς τὰ Ἰωάννινα ἀποστολὴν τῶν βιβλίων τοῦ Καπλάνη· ὅθεν μελετῶ νὰ τὰ ἀγοράσω μὲ ἐλπίδα ὅτι θέλεις τὰ πληρωθῆ αὐτοῦ παρὰ τοῦ κυρίου Σταύρου. Ἡ ἀποστολὴ πρέπει νὰ γένη πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν, νομίζω.

Ἐπειδὴ περὶ Ζωσιμᾶ ὁ λόγος, μὴ λησμονήσης παρακαλῶ νὰ μὲ σημειώσης τὸ ταχύτερον πῶς ἔχει, καὶ ποῦ ἐσώθη ἀπὸ τὴν λοιμικὴν νόσον τοῦ Λιβόρνου. Μὴν ἐρωτᾷς πόσον μὲ θλίβει ἡ μέριμνά του, μάλιστα διὰ τὴν ἀργοπορίαν του εἰς τὸ νὰ ἀποκριθῆ εἰς μίαν μου τῶν τελευταίων ἐπιστολῶν.

Περὶ τῆς μελετωμένης ἐκδόσεως τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων, σὲ εἶπα εἰς τὴν προλαβοῦσάν μου τὰ δέοντα.

Παρεκτὸς τῶν ἀντιτύπων τοῦ Ἡλιοδώρου, ὅσα ἐκράτησα εἰς τὸν οἶκον διὰ λογαριασμὸν σου, μένουσιν εἰς τοῦ τυπογράφου 150 εἰς φύλλα. Θέλεις νὰ σὲ τὰ πέμψω εἰς φύλλα, ἢ νὰ τὰ ράψω (brocher); Ἡ δαπάνη στοχά-

ζομαι νὰ ἦναι ματαία κατὰ τὸ παρόν, ἐπειδὴ καὶ ἂν ἔξω τῆς Βιέννης τὰ πέμψης, δὲν εἶναι τόσον βώδια νομίζω οἱ βιβλιοπῶλαι, ὥστε νὰ μὴ δυνηθῶσι νὰ κατανοήσωσι τὸν τρόπον τῆς ραφῆς καὶ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν παρεμβλήτων φύλλων (carlons,) ἐπειδὴ εἶναι εἰς αὐτὰ τυπωμένος χωριστὰ καὶ ὁ τρόπος τῆς ραφῆς γερμανιστὶ καὶ γαλλιστί, ἔπειτα καὶ διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν δύνασαι νὰ πέμψης αὐτόθεν ἔν ἀπὸ τὰ ραμμένα.

Εἰς τὴν παλαιωθεῖσαν ἐπιστολὴν σου τῆς 30 Αὐγούστου, ζητεῖς νὰ προβλέψω. *Abrégé de la Geographie de Guthrie*, 2 ζευγάρια ὀμμαθυάλια μικροσκοπικά.

Τὰ θέλεις ἔτι ἢ ἐπέρασεν ὁ καιρὸς τῆς χρείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ζητήσαντος;

Δὲν ἐξεύρω τί ζητεῖ ὁ Γρουπέλλος. Ἐὰν ἦναι ἡ ἐφημερίς τῆς ἰατρικῆς (αὐτὴν νομίζω ἀναγκαιοτέραν εἰς αὐτὸν) ἐπιγράφεται *Journal général de Médecine de Chirurgie, de Pharmacie etc. rédigé par M. Sedillot secretaire général de la société de Medecine de Paris.*

Εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν παλαιάν σου ἐπιστολὴν ἀνέγνων καὶ τὰ περὶ τοῦ Βενιαμίν. Μεγίστην χάριν πρέπει νὰ γνωρίζῃ εἰς τοὺς διώκτας, ὅτι δὲν ἠθέλησαν νὰ προβιβάσωσι περαιτέρω τὸν ζῆλον αὐτῶν, φοβοῦνται μὴ μὲ τὴν κινουμένην γῆν συγκινηθῇ καὶ τὸ ἐργαστήριον ὀθεν ζῶσιν. Ἐχουσι δίκαιον! εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὴν ὁποίαν ζῶμεν, *chacun travaille pour soi.*

Εἰς τὴν προλαβοῦσαν σὲ εἶπα καὶ περὶ τῶν ζητουμένων τόμων τοῦ λεξικοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας διὰ τὸν ἔχοντα ἀπὸ τοῦ δεκάτου καὶ ἐπέκεινα μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου. Ἡ γνώμη μου μὲ λέγει νὰ σὲ τοὺς πέμψω μόνον ραμμένους (brochés)· ἂν ἐδῶ στιχθῶσι πρέπει νὰ ἦναι

ἀσύμφωνοι μὲ τοὺς λοιποὺς ἐννέα καὶ κατὰ τὸ σχῆμα καὶ κατὰ τὸ χρῶμα· ὅταν ἔλθωσιν αὐτοῦ, ἢ πέμπονται πρὸς αὐτὸν καὶ στιχόνονται ὁμοιοσχημῶς μὲ τοὺς λοιπούς, ἢ ἂν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον (δι' ἔλλειψιν στιχωτοῦ) πέμπει τὸν ἔννατον αὐτοῦ διὰ παράδειγμα τῆς στιχώσεως τῶν λοιπῶν.

Διὰ τοὺς πεμφθησομένους Ἑλιοδώρους μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ γράψης πλατύτερον τὸ ὄνομα τοῦ ἐν Ἀργεντοράτῳ Franck, διὰ τοῦ ὁποίου μέλλουν νὰ σταλθῶσι. Δὲν ἐξεύρω παρὰ τοῦτο μόνον τὸ Franck· καὶ ὁ Fuchs δὲν εἶναι ἐδῶ, μήτε νὰ ἐρωτηθῆ, μήτε νὰ κάμη τὴν ἀποστολὴν αὐτός.

Λαμβάνω τῶρα παρὰ τῶν ἐν Ροτερδὰμ Jean Osy et fils ἐπιστολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ γράφουν ὅτι κατευοδώθησαν τὰ 50 ἀντίτυπα τοῦ Ἑλιοδώρου, τὰ ὁποῖα εἶχα πέμψει πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ τὰ οἰκονομήσωσι κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ ἐν Λονδίῳ βιβλιοπώλου Payne, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔπεμπον καὶ ἐπιστολὴν διὰ τῶν αὐτῶν Jean Osy et fils. Τὴν ἐπιστολὴν μου ἔπεμψαν, γράφοντες καὶ αὐτοὶ κατ' ἴδιαν· καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀπόκρισιν ἀκόμη δὲν εἶχαν λάβει παρ' αὐτοῦ. Μ' ἐρωτοῦν λοιπὸν τί πρέπει νὰ κάμωσι περὶ τῶν βιβλίων, μάλιστα ἐπειδὴ ἐὰν δὲν τὰ πέμψωσι τῶρα, ἀνάγκη εἶναι νὰ προσμένωσι τὸ ἔαρ. Ἀπορῶ καὶ διὰ τὴν σιωπὴν τοῦ καταράτου Payne, ὅστις ἐπώλησε καὶ Θεοφράστους καὶ Ἱπποκράτας ἰδικούς μου· ἀπορῶ καὶ τί νὰ γράψω πρὸς τοὺς Osy· ἐὰν τὰ στείλωμεν ἡμεῖς πρὶν τῆς ἀποκρίσεώς του, ἀνάγκη νὰ ὑποφέρωμεν τὸν κίνδυνον τῆς θαλάσσης, ἢ τὴν δαπάνην διὰ νὰ τὸν ἀποφύγωμεν. Μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ φροντίδα εὐλογον ἔκρινα νὰ γράψω καὶ γράφω σήμερον πρὸς τοὺς ἐν Ro-

terdam Jean Osy et fils, να κάμωσιν ὡς τοὺς διατάξεις αὐτόθεν· πιθανὸν εἶναι ὅτι να ἔλαβον ἕως τώρα ἀπόκρισιν παρὰ τοῦ Payne· ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν ἐνδέχεται καὶ να μὴν ἔλαβον· τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, σοφόν, φιλελεύθερον tant qu'il vous plaira, εἶναι ὁμως δύσκολον καὶ δυσσύμφορον μὲ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη· δὲν ἐδόθη παρὰ εἰς τοὺς Γάλλους τὸ να ἦναι εὐσυμπερίφοροι καὶ ἀληθῶς ἐράσμιοι (aimables). Κάμε λοιπὸν ὅ,τι σε διδάξει, ἢ γνῶσίς σου· Ἐνταῦθα κλεισμένον σε πέμπω τ' ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸν Payne ἐπιστολῆς μου γραμμένης πρὸς τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου, διὰ να σε ὀδηγήσῃ εἰς τὴν τιμὴν τῶν βιβλίων, ἂν λάθῃς τὴν ἀπόφασιν να δεχθῆς τὴν δαπάνην ἀπὸ Παρισίων μέχρι Rotterdam, et ἐντεῦθεν μέχρι Λονδίνου· ἂν ὁ Degen εἶναι καλὸς να σε δεῖξῃ κανέν' ἄλλον βιβλιοπώλην τῆς Λόνδρας, καὶ θελήσῃς να τὰ πέμψῃς πρὸς αὐτὸν διὰ δαπάνης σου, πρέπει να αὐξήσῃς τὴν τιμὴν τῶν 12 σκιλινίων καθαρῶν.

Γράφε με πάλιν περὶ τοῦ γάμου σου· ὅτι με βασανίζει ἡ βάσανός σου.

Υγίαίνε.

48.

9 Ἰανουαρίου 1805.

Φίλε Ἀλέξανδρε,

Ἴδου ἡ ἀπόκρισις εἰς δύο σου ἐπιστολάς 24 Νοεμβρίου καὶ 22 Δεκεμβρίου.

Περὶ τοῦ Στεφάνου τοῦ Κρητῶς δὲν ἔχω οὐδεμίαν εἰ-
δησιν. Ἄφ' ἧς ἡμέρας μ' ἔφερε τὴν ἐπιστολὴν σου δὲν
τὸν ἶδον πλέον.

Ὁ Reclam μ' ἔγραψε περὶ τῶν βιβλίων ὅτι τὰ ἔθα-
βεν εἰς κιβώτιον ἀπεσταλμένον πρὸς ἓνα τῶν ἐνταῦθα
βιβλιοπωλῶν, ὅστις δὲν τὰ ἔλαβεν ἀκόμη· τὸν Γερμανι-
κὸν κατάλογον τῆς τελευταίας Λειψιακῆς πανηγύρεως
ἐμετροφύλλησα, καὶ δὲν εὔρηκα τὸν Ἡλιοδώρον, ὡς εἶχα
τὸν παρακαλέσει νὰ τὸν ἀναγγεῖλῃ· ἀλλ' ἔσως ὅταν ἔλαβε
τῆς ἐπιστολῆν μου, ὁ κατάλογος ἦτον τυπωμένος. Ὅθεν
μὴν ἀμελήσης νὰ ζητήσης παρ' αὐτοῦ νὰ τὸν ἀναγγεῖλῃ
κἂν εἰς τὸν κατάλογον τῆς πανηγύρεως τοῦ ἐρχομένου
Πάσχα.

Ἰκανῶς ἠμειψας τὸν Κλαυέριον μὲ τὴν δόσιν τοῦ δευ-
τέρου Ἡλιοδώρου, καὶ δὲν εἶχες χρεῖαν νὰ προσθήσης εἰς
αὐτὸν καὶ τὸν Λυσίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτως ἠθέλησας, τὸν
ἔδωκα· καὶ τὸν ἐδέχθη μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης, εἰς
τὴν ὁποίαν πρόσθες καὶ τὴν ἰδικήν μου διὰ τὸν ἐμὸν Λυ-
σίαν. Ἡ σὸς εἶναι ὁ ῥεμβασμὸς τῆς διανοίας, ἢ ἐμός·
εἶπα ὅτι ὁ Φώτιος μετεχειρίσθη τὴν λέξιν *Βιβλοθηκάριος*
καὶ ὄχι *Βιβλοφύλαξ*, ὡς γράφεις. Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πρᾶγ-
μα, μὴ ψυχραίνης τοῦ ἀδελφοῦ σου τὴν ὄρεξιν εἰς τὸ νὰ
τυπώσῃ τὴν μετάφρασίν του. Ὁ μόνος τρόπος τῆς διορ-
θώσεως τῆς γλώσσης, εἶναι ὁ πληθυσμὸς τῶν ἐκδόσεων
βιβλίων γεγραμμένων ἀπὸ διαφόρους εἰς διάφορον λόγου
χαρακτῆρα. Ἐπειτα συλλογίσου ὅτι εἶναι μετάφρασις, ἢ
ὁποία καὶ τὸν προσεκτικώτερον πλανᾷ καὶ τὸν ἐξωθεῖ εἰς
τοὺς ἰδιωτισμοὺς τῆς γλώσσης ἐκ τῆς ὁποίας μεταφράζει.
Ἡ πλάνη αὕτη συμβαίνει εἰς ἐμέ καθ' ἡμέραν, ὅταν
ἀναθεωρῶ τὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος. Καθ' ἕκαστα

δέκα σφάλματα ὅσα σφάλλω εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου, μόλις ἀνακαλύπτω ἔν εἰς τὰς ὑποτεταγμένας σημειώσεις μου. Διατί τοῦτο; διότι εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου, ἀκολουθῶ πιστῶς τὸν συγγραφέα· καὶ ἡ πιστότης ἀνεπαισθήτως μὲ ρίπτει εἰς Ἑλληνισμοὺς ἐνδυμένους μὲ λέξεις Γαλλικὰς· εἰς τὰς σημειώσεις ἐξ ἐναντίας ἀκολουθῶ αὐτὸς ἑαυτόν, καὶ δὲν πίπτω παρὰ εἰς ἐκείνους τοὺς Ἑλληνισμοὺς, ὅσους ἡ πολυχρόνιος χρῆσις τῆς γλώσσης μου συνανεκέρασαν τρόπον τινὰ μὲ τὸν ἐγκέφαλόν μου.

Ἔδωκα τοὺς 150 Ἡλιοδώρους νὰ ραφῶσιν. Ἴδου ἡ ἀπόφασίς μου, 100 πέμπω αὐτοῦ κατ' εὐθείαν διὰ τοῦ Frank, Transit pour Trieste, καὶ τοὺς λοιποὺς 50 πρὸς τὸν Στέφανον Ἡσαίου εἰς Ἀμστελδᾶμ, μὲ ἐπιστολὴν εἰς αὐτόν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν διαταγὴν σου· καὶ αὐτόθεν τὸν διορίζεις νὰ τοὺς πέμψῃ εἰς Πετρούπολιν. Ἐκεῖ δὲ γράφεις πρὸς τὸν Καπλάνην ἢ κἀνένα σου φίλον ἄλλον νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ· δὲν μὲ φαίνονται πολλοὶ διὰ τὴν Πετρούπολιν, ἂν πέσωσιν εἰς χεῖρας ἀνδρὸς ἐπιμελητοῦ καὶ ἐνεργοῦ, χαίρω περὶ τοῦ Μάρκη, εἴθε πρὸ πολλοῦ νὰ εἶχεν ἀφήσῃ τοὺς Παρισίους!

Εὐχαριστῶ καὶ διὰ τὰς παρὰ τοῦ Βενιαμὶν εἰδήσεις· ἐπρόσμενα ὁμῶς παρ' αὐτοῦ διήγησιν τῶν συμβάντων ὀλίγον πλέον σαφῆ, καὶ ὄχι τόσον αἰνιγματώδη, βλέπω τὸν κατήγορον καὶ τὸν κατηγορηθέντα, καὶ δὲν ἐξεύρω περὶ τίνος ἦτον ἡ κατηγορία.

Περὶ δὲ τῆς ἐπιβολῆς του ν' ἀφήσῃ τὴν κώμην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται, ἂν κινῆται εἰς αὐτὸ ἀπὸ κενοδοξίαν, εἶναι κενοδοξία κακολογαριασμένη (*vanité mal entendue*)· δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι εἶναι τὸ θέατρον μεγαλειότερον, εἶναι κίνδυνος νὰ πάθῃ παντελῆ ἔκλειψιν, ἀπὸ ἄλλους ἂν

ὄχι σφωτέρους, βέβαια κομψοτέρους, ὢν αὐτὸς ἀπλοῦς καὶ τοὺς τρόπους, καὶ τὸ λέγειν. Ὅπου εὐρίσκεται τῶρα εἶναι καὶ θέλει εἶσθαι πρωταγωνιστής· ὅπου μελετᾷ νὰ ὑπάγῃ, εἶναι φόβος μὴ δὲν ἐπιτύχῃ μῆτε τὰ δευτερεῖα.

Τί ἔγινε τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, περὶ τοῦ ὁποίου μ' ἔγραφεσ μίαν φορὰν ;

Ἐζήτησα καὶ τοὺς λείποντας 15 τόμους τῆς φυσικῆς ἱστορίας, καὶ θέλω τοὺς πέμψει δεμένους πρὸς σέ κατ' εὐθεῖαν εἰς χωριστὸν κιβωτίδιον διὰ τοῦ Frank, δὲν ἐξεύρω, ἂν πρέπη νὰ προστεθῇ Transit pour Moldavie Ἐνθυμοῦ, παρακαλῶσε (ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω νοῦν) ὅτι εἰς τὸ κιβωτίδιον τοῦτο ἔχουν νὰ βαλθῶσι διάφοροι κατάλογοι βιβλίων ἐνωμένοι εἰς ἓν δέμα καὶ ἐπιγεγραμμένοι μὲ τ' ὄνομα τοῦ Νικολάου Πύργου· πρὸς τὸν ὁποῖον κάμε νὰ δοθῶσιν ἀσφαλῶς. Μοῦ τοὺς ἐζήτησε πρὸ πολλοῦ, καὶ μόλις τῶρα τοὺς ἐνθυμήθην. Λέγω τοὺς τόμους 15, καὶ ὄχι 14 (ὡς νομίζεις)· εὗρηκα μίαν σημείωσιν τοῦ Fuchs (ἐξ εὐτυχίας), εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἐστάλησαν μόνοι οἱ πρῶτοι 9.

Ὁ καλὸς σου Weber ἀστειεύεται ὅταν παραβάλλῃ τῶν Γραικῶν τὴν γλῶσσαν μὲ τὴν Λατινίδα φωνὴν ἣτις ἦτον ἐν χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μάγνου Καρόλου. Ἐκεῖνη ἀπέειχεν ἀπὸ τὸν λαμπρὸν αἰῶνα τῆς Ῥώμης μόλις 800 ἔτη, καὶ ὑποθέτεται νὰ ἦτον ὀλιγώτερον ἐφθαρμένη ἀπ' ὅ,τι εἶναι ἡ ἡμετέρα ἀπέχουσα 2000 ἔτη ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς της, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἐκεῖνη ἢ ἐπὶ τοῦ Καρόλου Λατινίς (λέγω τὴν λαλουμένην ἀπὸ τὸ ἔθνος κοινῶς) ἦτον πολὺ ἀθλιεσττέρα ἀφ' ὅ,τι εἶναι κατὰ τὸ παρὸν ἡ ἡμετέρα, τόσον ἀθλία, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ κάμῃ τις ἀπ' αὐτὴν γραμματικὴν ὡς συμ-

περαίνεται από τὰ σωζόμενα εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν βασιλικὰ διατάγματα λατινιστὶ γραμμένα τοῦ δεκάτου καὶ ἑνδεκάτου αἰῶνος, ἤγουν διακόσια ἔτη μετὰ τὸν Κάρολον. Τὸ αἷτιον πιθανῶς εἶναι ὅτι ἐνωρῆτερα κατεπλακώθη ἡ Ἰταλία ἀπὸ βάρβαρα ἔθνη. Ἡ τοιαύτη διαφθορὰ ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ γεννήσῃ νέας γλώσσας, ὡς μέλει νὰ συμβῆ καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν, ἂν καὶ ὄχι τοσοῦτον διεφθαρμένην.

Ὁ Ἀπολλόδωρος τελειοῦται μετὰ 15 ἢ 20 ἡμέρας· καὶ θέλω σὲ πέμψει τὰ προλεγόμενα καὶ τὸν Πίνακα, τοῦ ὁποίου τὸ μέγεθος ἐγένεν αἰτία τῆς ἀργοπορίας.

Τώρα βλέπω εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου ὁ ῥεμβώδης ἐγὼ καὶ ξεχασμένος ὅτι ζητεῖς νὰ σὲ στείλω διὰ τοῦ Franck, αὐτοῦ κατ' εὐθείαν τοὺς τόμους τῆς φυσικῆς ἱστορίας, καὶ ὄχι par Transit.

Τοιοῦτου ῥεμβασμοῦ ἀποτέλεσμα ἐστάθη ὡς φαίνεται καὶ τὸ λάθος τῶν 12 10 τοῦ μεταξὺ ἡμῶν λογαριασμοῦ διὰ τὰ παρὰ τῶν Ἰορδάνων 1000 φρ. τὸ ἄλλο ὁμως λάθος 8 διὰ δύο Βεκκαρίας εἶναι νομίζω ἰδικόν σου. Περὶ τὸν Ἰούλιον μῆνα τὸν παρελθόντα σ' ἐπεμψα ὀλικόν λογαριασμόν, εἰς τὸν ὁποῖον σ' ἔμενα χρεώστης 379.19· εἰς αὐτὸν τὸν λογαριασμόν ἦσαν περασμένοι εἰς τὸ ἔχειν σου δύο Βεκκαρίαι 8· περὶ δὲ τῆς λοιπῆς διαφορᾶς τῶν 105.9 αὐτὴ ἤρτηται ἀπὸ τὸν αὐτὸν λογαριασμόν τοῦ Ἰουλίου, μ' ὄλον ὅτι δὲν ἔμπορῶ νὰ τὴν ἀνακαλύψω· εἰπέ με λοιπὸν σαφέστερον ἂν ἐννοῆς ὅτι εἶναι πρὸς ζημίαν σου, καὶ εἶναι πλέον παρὰ πιθανὸν ὅτι οὕτως ἔχει. Ἐγὼ, φίλε, δὲν κρατῶ διφθέρια, καθὼς σύ· οἱ λογαριασμοί μου γίνονται εἰς τεμάχια μικρὰ χάρτου· τὰ ὁποῖα πολλάκις καὶ καίω· ἐξ εὐτυχίας ὁμως ταῦτα δὲν ἔγιναν

ἀκόμη πυρὸς παρανάλωμα. Ὅθεν εἶπέ μου καθαρὰ τὸ τρέχον, καὶ θέλω πάλιν τὰ ἐξετάσει ἔν πρὸς ἓν, μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ ν' ἀνακαλύψω τὸ λάθος, ἐὰν ἐλανθᾶσθην. Ἐὰν εὐθὺς ὅταν ἔλαβες τὸν λογαριασμὸν τοῦ Ἰουλίου (εἰς τὸν ὁποῖον ἔμενα χρεώστης σου 379 19) μ' ἔκαμες τὴν ἀντίρρησην, τὸ πρᾶγμα ἤθελεν εἶσθαι πολὺ εὐκολώτερον.

Ἐλαβα καὶ ἐγὼ ἐπιστολὴν παρὰ τοῦ Ζωσιμᾶ· ὁ Σπανιολάκης ἐστερήθη δύο ὑπηρέτας ἄρρενα καὶ θηλείαν ἀπὸ τὸν *Χλωρὸν πυρετόν*, καθὼς τὸν ὀνομάζεις, ἀναμνήσας με τὸ *Χλωρὸν δέος* τοῦ Ὀμήρου, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἐξηγηταὶ τὸ ἐρμηνεύουσι *Χλωροποιὸν δέος* (γίνεται καὶ κάμμιαν φορὰν *Χεῖλοποιὸν*) δὲν ἔχεις ἄδικον νὰ ὀνομάσης *Χλωρὸν τὸν πυρετόν*, τοῦ ὁποίου ἔν τῶν συμπτωμάτων εἶναι καὶ ἡ χλώρωσις τοῦ πυρέττοντος.

Τὸ ἐγκλεισμένον χωριστὸν χαρτίδιον ρίψον εἰς τὸ πῦρ ἀφ' οὗ τὸ ἀναγνώσης. Ὑγίαινε.

Ὁ Γέρων Σκυλίτζης μὲ παρακαλεῖ νὰ σ' ἐρωτήσω ἐὰν ἔλαβες τὴν δέεμην ἐπιστολῶν, τὴν ὁποῖαν εἶχεν σὲ πέμψει διὰ τοῦ Μέρκη.

Εἰς τὸ Ν^ο 7 τῆς *Revue ou Décade philosophique* Xi-Xiii ἐτυπώθη ἡ περὶ Ἡλιοδώρου κρίσις τῆς ὁποίας σὲ πέμπω ἔν ἀντίτυπον ἀπὸ τὰ 12 τὰ δοθέντα μοι παρὰ τοῦ κριτοῦ. Κάμε τρόπον ν' ἀναγνώσης τὸ 5 Ν^ο σελ. 262 καὶ τὸ 6 σελ. 334 ὅπου εἶναι μία νόστιμος ἀνάκρισις περὶ τοῦ Ἡροδότου τοῦ Larcher ἀπὸ τὸν αὐτὸν ἐκείνον ὅστις ποτὲ ἔγραψε περὶ τοῦ *essai sur les eloges par Thomas*.

49.

12 *Ἰανουαρίου* 1805.

Μ' ὄλον ὄτι, φίλε, σ' ἔγραψα διεξοδικώτατα κατὰ τὴν ἐβδόμην τοῦ ἐνεστῶτος, ἀναγκάζομαι καὶ πάλιν νὰ γράψω περὶ τῶν παρηγγελμένων βιβλίων, ἐκείνων δηλονότι τῶν ὁποίων μὲ εἶπες νὰ ἀναβάλω τὴν ἀποστολὴν. Ὁ βιβλιοπώλης εὔρηκεν ὀλίγην δυσκολίαν εἰς τὴν ζήτησιν τῶν 15 τόμων τῆς φυσικῆς ἱστορίας, διὰ τὸ νὰ παρῆλθε καιρὸς πολὺς μετὰ τὴν ἀγορὰν τῶν 9 πρώτων· μ' ὄλον τοῦτο συγκατένευσε ὁ κύριος τῆς ἐκδόσεως νὰ τοὺς δώσῃ. Αὕτη λοιπὸν ἡ δυσκολία μ' ἔβαλεν εἰς ἔννοιαν μὴ, βραδύνοντες νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας καὶ τοῦ Buffon, ἀπαντήσωμεν καὶ περὶ αὐτῶν ἄλλας δυσκολίας, μάλιστα ἐπειδὴ ὁ ἀγοράσας Fuchs δὲν ἦναι παρῶν, διὰ νὰ ἀναμνήσῃ τοὺς ἐκδότας καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, εἰς τοὺς ὁποίους ἔλαβε τοὺς προτέρους τόμους, καὶ οὕτω νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ καὶ εἰς τὴν παράδοσιν τῶν ἀκολουθῶν. Ὅθεν φίλε, μὴν ἀμελήσῃς, νὰ τὸ κοιωνήσῃς πρὸς τὸν τιμιώτατον κύριον Κωνσταντα Ἀναστασίου, ἀσπασάμενος ἀπὸ μέρους μου, καὶ νὰ μὲ ἀποκριθῇς χωρὶς πολλὴν ἀργοπορίαν.

Ὑγιαίνει.

Ὁ φίλος σου

ΚΟΡΑΗΣ.

Μόλις εἶχα τελειώσει τὴν ὀλιγόστιχον ταύτην ἐπιστολήν, ὅποτε μ' ἐδόθη νέα σου ἐπιστολὴ τῆς 29 Δεκεμβρίου, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ γράφεις περὶ τοῦ Γλυκεῖος· τὰ

10 ἀνά ἑκατὸν δὲν εἶναι τίποτε. Les nôtres ne sont pas si accomodables.

Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἔλαθον καὶ ἄλλην παρὰ τοῦ *** εἰς τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα κεκλεισμένην πέμπω τὴν ἀπάντησιν· ἀφ' οὗ τὴν ἀναγνώσῃς καὶ σφραγίσῃς, δός τῆν εἰς τὸν γράψαντα.

Σήμερον ἦλθε πρὸς ἐμὲ ὁ Jardet ζητῶν Ἡλιοδώρου 12 (ἤγουν 13 κατὰ τὴν συνήθειαν)· καὶ τοὺς ἔδωκα, λαβὼν ἀπὸ τὰς χεῖράς του τὸ σύνηθες γραμματίδιον.

50.

2 Φεβρουαρίου 1805

Τῷ ἀδελφῷ Ἀπολλώνιος

« Φύσιν ἔχει τῶν τελειωθέντων ἕκαστον ἀπειναι (α)· καὶ τοῦτο παντὶ γῆρας ἐστὶ, μεθ' ὃ μηκέτι μένει. Μὴ δὴ σε λυπεῖτω τῆς γυναικὸς ἢ ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀποβολή, μηδέ, ἐπεὶ θάνατός τι λέγεται, κρεῖττον αὐτοῦ τὸ ζῆν ὑπολάμβανε, χεῖρον ὢν τῷ παντὶ τοῖς νοῦν ἔχουσι. Γενοῦ δὴ ἀδελφός, (β) τὸ μὲν κοινότατον, φιλοσόφου· τὸ δ' ἐξαίρετον, Πυθαγορείου, καὶ Ἀπολλωνίου. Καί σου τὴν οἰκίαν τὴν αὐτὴν ποίησον (γ). Εἰ μὲν γὰρ ἐνεκαλοῦμέν τι τῇ προτέρᾳ, (δ) κἂν εἰκότως ἔδοκοῦμεν ἀποδει-

(α) Ἀκυρολογία, ἀντὶ τοῦ Μαραίνεσθαι, ἢ Παρακμάζειν.

(β) Δείξον ὅτι τυγχάνεις ὢν ἐμὸς ἀδελφός.

(γ) Τὴν αὐτὴν, ὡς ἦν πρότερον, γαμήσας καὶ δεύτερον.

(δ) Τῇ προτέρᾳ γυναικί.

λιᾶν. Εἰ δ' ἡμῖν σεμνή τε διετέλεσεν οὔσα, καὶ φίλανδρος, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιζητήσεως ἀξία, (ε) τί καὶ διανοηθέντες οὐκ ἂν ὁμοία καὶ περὶ τῆς μελλούσης προσδοκούμεν; ἦν εἰκὸς ἂν ἐθελῆσαι καὶ ἀμείνονα γενέσθαι, μηδαμοῦ τῆς προτέρας ἀμελείᾳ κακωθείσης (ζ). Δυσωπείτω δέ σε καὶ τῶν (Γρ. καὶ τὰ τῶν) ἀδελφῶν οὔτω μέχρι νῦν ἔχοντα. τῷ πρεσβυτάτῳ (η) μὲν γὰρ οὐδὲ γάμος οὐδέπω· τῷ νεωτάτῳ δὲ ἐλπίς μὲν ἔτι παιδοποιίας, ἐν προκοπῇ δὲ γε τοῦ χρόνου. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἐνὶ γεγόναμεν· τρισὶ δ' ἡμῖν οὐδὲ εἷς. Ἴσος δὲ καὶ ὁ κίνδυνος τῇ πατρίδι καὶ τῷ βίῳ τῷ μεθ' ἡμᾶς· εἰ γὰρ ἡμεῖς ἀμείνους τοῦ πατρός, ἄλλως δὲ (ἴσ. γάρ), καθ' ὃ πατήρ, χεῖρους, πῶς οὐκ ἂν βελτίους ἐξ ἡμῶν εἰκὸς ἂν ὑπάρξαι; Γενέσθωσαν οὖν τινές, οἷς παραθησόμεθα γοῦν ὀνόματα, ὡς ἡμῶν οἱ πρόγονοι συνύφηναν. Ὑπὸ δακρύων οὐχ οἷός τε ἐγενόμην πλείονα γράψαι, καὶ οὐδὲ εἶχον ἀναγκαιότερα τούτων. »

Βλέπεις, φίλε, ὅτε εἶμαι *homme de parole*. Χθὲς ἀπέκτησα τὸν Φιλόσπρατον, καὶ σήμερον τὸ πρῶτ' ἀντέγραψα τοῦ Ἀπολλωνίου τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν του ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν εὐχομαι νὰ γένη οἰωνὸς ἄριστος εἰς ὅσα μελετᾶς νὰ πράξῃς.

Ἴδον τὴν ἐπανάλειυσιν αὐτοῦ τοῦ νέου Ὀμήρου, καὶ ὅτι μέλλει νὰ μᾶς καταπλουτίσῃ μὲ νέα γεννήματα τῆς πολυτόκου Μούσης τοῦ. Τοῦτο μοῦ ἔφερεν εἰς νοῦν τὰς τρεῖς τάξεις, εἰς τὰς ὁποίας διαιρεῖ ὁ Ἡσίοδος τοὺς ἀνθρώπους.

(ε) Digne de nos regrets.

(ζ) Εἰκὸς τὴν δευτέραν ἀμείνω γενέσθαι, εἰδίαν ὅτι ἡ πρότερα πάσης ἐπιμελείας ἤξιωτο.

(η) Ἐμοὶ τῷ Ἀπολλωνίῳ, ὅς εἰμι πρεσβύτατος μετὰ σὲ τὸν Ἑστιάϊον.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὅς αὐτός πάντα νοήσῃ.
Ἐσθλός δ' αὖ κἀκεῖνος, ὅς εὖ εἰπὸντι πίθηται.
Ὅς δέ κε μήτ' αὐτός νοήῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅδ' αὖτ' ἀγρήγιος ἀνὴρ.

Συγκαταριθμησον αὐτὸν λοιπὸν εἰς ὅποιαν εἶναι δίκαιον ἀπὸ τὰς τρεῖς νὰ ἐνθρονισθῇ. Ἐνθυμήθην καὶ τὸν θεῖον Πλάτωνα, ὅστις ἔκαυσε πολλὰ ποιήματα, ὅσα εἶχε γράψει εἰς τὴν νεότητά του ἀναγνοὺς μετὰ προσοχῆς τὸ θαυμαστὸν ἐκεῖνο τοῦ Ὅμηρου (Ἰλιάδ. Ρ, 263) « Ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῆσι κτλ. » ὡς λέγουσιν οἱ συναξαρισταὶ του· καὶ μ' ὄλον τοῦτο, ἂν αὐτὰ ἦσαν ἄνοστα, θέλεις τὸ καταλάβει ἀπὸ τὸ εἰς τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ ἐπίγραμμα, ἥδη γηραλαίαν οὖσαν, περὶ τῆς ὁποίας λέγει·

Ἦς καὶ ἐπὶ ρυτίδων ἔξετο δριμύς ἔρως

L'amour qui se tient toujours niché dans les rides
d'une vieille, est une idée charmante. Θέλεις ἄλλο ;

Ἀστέρας εἰσαθρεῖς ἀστὴρ ἐμός, εἴθε γενοίμην
Οὐρανός, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σε βλέπω.

Θέλεις καὶ τρίτον, τὸ ὅποιον κατ' ἐμὲ κριτὴν, εἶναι τὸ θαυμασιώτερον· ἔχε τὸ εἰς τὸν χαριέστατον Ἀριστοφάνην τὸν Κωμικὸν ἐπίγραμμα·

Αἱ χάριτες τέμενός τι λαβεῖν, ὅπερ οὐχὶ πεσιῖται,
Ζητοῦσαι, ψυχὴν εὖρον Ἀριστοφάνους.

Τούτων ἀδελφά, ἂν καὶ ἴσως ὄχι τόσον ὠραῖα, ποιήματα ἔκαιεν ὁ Πλάτων· ἀλλ' ὁ Πλάτων ἦτον τῆς πρώτης κλάσεως ἄνθρωπος, « Ὅς αὐτὸς πάντα νοήσει ». Ὁ δὲ νέος Ὅμηρος ἦ δὲν ἔχει ὀλόγκαιπαν εἶδησιν ἀπὸ ταῦτα, ἢ ἂν τὰ ἀνέγνω, δὲν ἴσχυσεν ὁ ταλαίπωρος νὰ τὰ κρίνῃ καὶ νὰ τὰ νοστιμευθῇ· ἀλλέως πῶς ἦτον δυνατόν νὰ μὴ παραλύεται ἡ δεξιὰ του, ὁσάκις πιάζει τὸν κάλαμον; Εἶναι τινες ἐκ φύσεως κακόμοιροι καὶ κακόκληροι ἄνθρωποι, τῶν ὁποίων τὸ τύμπανον τῆς ἀκοῆς φαίνεται σε νὰ ἦναι κατασκευασμένον ἀπὸ χαλκόν. Τί προσμένεις ἀπὸ ταλαίπωρον ψυχὴν, τῆς ὁποίας ὁ οἶκος δὲν εἶναι σάρκινος;

Τὰ πρόσθεν μωρολογηθέντα ἦσαν γεγραμμένα πρὸ πολλῶν ἡμερῶν· ἀλλ' ἐπρόσμενα τὴν ῥαφὴν καὶ ἀποστολὴν τῶν Ἡλιοδώρων, διὰ νὰ σέ δώσω ἐν ταῦτῳ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν εἶδησιν. Εἰς τὰς 23 λοιπὸν Ἰανουαρίου ἐπεμψα διὰ τοῦ ἐν Strasbourg Franck 100 Ἡλιοδώρου ραμμένους διὰ νὰ σέ τοὺς πέμψῃ αὐτοῦ par Transit pour Trieste. Ἡ Πάλα εἶναι σημειωμένη A B N° 1. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐπεμψα διὰ τῆς Ἀνθέρσας πρὸς τὸν ἐν Ἀμστελδᾶμ Στέφανον Ἡσαίου ἄλλου 30 (A B N° 2). Ἐγραψα καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν Franck νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν διαταγὴν σου. Φρόντισον λοιπὸν νὰ γράψῃς πρὸς ἀμφοτέρους. Σ' ἔλεγον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς προλαβούσας μου, ὅτι ἐμελέτων νὰ πέμψω 50 εἰς Ἀμστελδᾶμ. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ὁ βιβλιοπώλης Jardet μοῦ ἐζήτησεν ἀπροσδοκῆτως 13, ἐφοβήθην μὴ λείψωσιν ἐδῶ Ἡλιοδῶροι πρὶν ἐκπωληθῶσιν οἱ ἔξω σταλέντες. Λάβε τώρα τὸν κόπον νὰ καταχωρίσῃς εἰς τὰ διφθέρια σου ἀκριβῶς τὴν σημείωσιν τοῦ Ἡλιοδώρου, διὰ νὰ βοηθῆς εἰς τὴν

χρείαν καὶ τοὺς ῥεμβασμοὺς καὶ τὰς ἀσθενείας τῆς κεφαλῆς μου. Εἰς τὰς 9 Ὀκτωβρίου 1804 σ' ἐπέμψα σημείωσιν τῶν ἀντιτύπων τῶν ἔξω σταλέντων, ἢ ἄλλως ὀπωσοῦν δαπανηθέντων, ἦσαν 660.	660
πρόσθετες εἰς αὐτὰ τὰ νῦν πεμφθέντα πρὸς τὸν Franck.	100
τὰ πρὸς τὸν Στέφανον Ἡσαίου.	30
	<hr/>
	συμποσοῦνται 790
τῶν ὁποίων ἀφαιρουμένων ἀπὸ τὴν ὅλην ποσότητα τῶν 1024, μένουσιν εἰς ἐμέ	234
	<hr/>
	1024

Εἰς τούτους τοὺς 234 ἐμπεριέχονται καὶ οἱ δοθέντες 13 εἰς τὸν Fuchs, (οἱ ὅποιοι ἐπληρώθησαν καὶ κατεγράφησαν εἰς τὸ ἐκτικὸν μέρος τοῦ λογαριασμοῦ σου), ἕτεροι 13 εἰς τὸν Barrois, ἄλλοι 13 εἰς τὸν Jarret, καὶ 6 εἰς τὸν Lefort, ὅλοι οὗτοι εἶναι ἔτι ἀπλήρωτοι. Σημείωσον αὐτὰ ἀκριβῶς, νὰ ζήσης, διὰ νὰ μὴ μοῦ σηκώσης τὸν ὀλίγον νοῦν. Ἄν παρέρριψας τὴν κατὰ τὴν 9 Ὀκτωβρίου σημείωσιν τῶν 660, θέλω πάλιν σὲ τὴν πέμψει. Κατέγραψα ἐν τοσοῦτῳ εἰς τὸ ὀφειλητικὸν μέρος τοῦ λογαριασμοῦ σου τὰ ῥαπτικά 150 ἀντιτύπων τῶν τελευταίων (δηλαδὴ τῶν σταλέντων πρὸς Franck καὶ D' Jsay 130 καὶ τῶν 20 τὰ ὅποια κρατῶ ἐδῶ) λίτρας 45. Ἐγκεκλεισμένην ἐνταῦθα θέλεις εὔρει τὴν πρὸς τὸν τῆς Μαίαις ἐπιστολήν. Σφράγισον καὶ πέμψον αὐτὴν ἀσφαλῆστατα, ὅσον εἶναι δυνατόν, νὰ μὴ σηκωθῇ μὲ τὴν εἰς ἐμέ ἐλπίδα καὶ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν πόλιν.

Ἔλαβον τέλος πάντων ὅσα μ' ἔστειλας διὰ τοῦ Reclam' καὶ τὰ φυλλομετρῶ ὅσάκις μὲ τὸ συγχωρεῖ ὁ και-

ρός. Σ' εὐχαριστῶ μάλιστα διὰ τὰ γραμμένα εἰς τὴν πεζὴν γλῶσσαν, αὐτὰ μὲ ὠφελούσιν, ἐπειδὴ, ἂν καὶ γραμμένα μὲ μεγαλωτάτην ἀνωμαλίαν καὶ ἀγραμμάτευτον ἀσκεψίαν, ποτὲ μὲν μὲ διδάσκουσι κάμμιαν λέξιν ἢ φράσιν, τὴν ὁποίαν ἢ δὲν ἐξευρον, ἢ ποτὲ δὲν ἐσυλλογίσθην, ποτὲ δὲ μοῦ γίνονται νύξιν καὶ διεγερσις, εἰς τὸ νὰ ἀνακαλύψω τὰ πρὸ πολλοῦ ἀγνοούμενα εἰς ἐμέ· καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγνοουμένων τούτων εἶναι, φίλε, τόσον πολὺς, ὥστε πολλάκις μὲ ρίπτει εἰς ἀπόγνωσιν. Τοῦτο μόνον ἐπληροφορήθην καὶ τὸ ἔχω ὡς ἀξίωμα ἀπὸ τὴν πολυχρόνιον σκέψιν, ὅτι ἡ τελείωσις τῆς πεζῆς ταύτης καὶ καταφρονουμένης ἀπὸ τοὺς ἀνόητους γλώσσης εἶναι ἀναγκαιότερα, εἰς τὴν ἀκριβοῦς κατάληψιν τῆς Ἑλληνικῆς, ἀφ' ὅ,τι εἶναι ἡ εἰδησις τῶν διαλέκτων Δωρικῆς, Αἰολικῆς, καὶ Ἰωνικῆς. Δὲν ἤθελε λογισθῆ μωρὸς ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι ἐξεύρει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, χωρὶς νὰ σπουδάσῃ ὅλας τῆς τὰς διαλέκτους; Μωρότερον κρίνω, φίλε μου, τὸν καυχώμενον νὰ τὴν ἐξεύρῃ καλῶς, ἐὰν δὲν ἔκαμε σκέψιν εἰς τὴν πεζὴν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν. Ὅσον μωροὶ ἤθελαν εἶσθαι οἱ ἐξουθενηταὶ τῆς κοινῆς γλώσσης δὲν ἐμποροῦν νὰ τῆς ἀφαιρέσωσι τοῦτο, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὴ τοῦλάχιστον μία διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ διάλεκτος ἀναμφιβόλως ἡ πλουσιωτέρα, ἐπειδὴ ἔχει τόσα συγγράμματα, εἰς καιρὸν ὅταν ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν δὲν ἔμειναν πλὴν ὀλίγα τινά, καὶ ἀπὸ τὴν Δωρικὴν καὶ Αἰολικὴν ἔτι ὀλιγώτερα. Ἐὰν αὐτοὶ δὲν εὐρίσκουσι βοηθήματα εἰς τὰ βάρβαρα συγγράμματα τῶν Γραικῶν, δι' αὐτὸ τοῦτο δὲν τὰ εὐρίσκουσιν, ὅτι ἡ πρόληψις των ἢ τοὺς ἐμπόδισεν ὀλότελα νὰ τὰ ἀναγνώσωσιν, ἢ τοὺς ἔκαμε νὰ ἀναγνώσωσι χωρὶς σκέψιν. Ὁμολογῶ ὅτι δὲν εἶναι νόστι-

μος διατριβή ν' αναγινώσκη τίς τόν Ἐρωτόκριτον, καί ἄλλα τοιαῦτα ἐξαμβλώματα τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος. ἀλλ' ὅστις ἀγαπᾷ τὴν εὐειδεστάτην δέσποιναν, δὲν πρέπει ν' ἀμελῇ νὰ κολακεύῃ καὶ τὴν δυσειδῆ θεράπαιναν, εἴαν ἢ πρὸς τὴν δέσποιναν εἴσοδος εὐκολύνεται ὡπωςδῆποτε δι' αὐτῆς.

Πολλὰ ἔχω ἀκόμη νὰ σέ εἰπῶ διὰ τὰ ἀποσταλέντα βιβλία πρὸς ἐμὲ διὰ τοῦ Reclam· ἀλλὰ βλέπω ὅτι ἀναγκάζομαι νὰ σέ πέμψω σήμερον ταύτην τὴν ἐπιστολὴν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Μ' ἐτάραξες πολὺ περὶ τοῦ Κρητός, καὶ μ' ἔβαλες καὶ εἰς ἀμηχανίαν πῶς νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὰ ἐρωτώμενα μὴ ἔχων μὲ κανένα ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους συναναστροφὴν παρεκτός τοῦ Δημητρίου Σκυλίτζη. Τὸν ἐκάλεσα λοιπὸν σήμερον τὸ πρῶτὸν εἰς τὴν κατοικίαν μου· καὶ μυστικῶς τῷ τρόπῳ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ δώσῃ τι φῶς εἰς τὰ ζητούμενα, καὶ μὲ εἶπε ταῦτα. Πρὶν ὁ Κρῆς ἀποδημήσῃ ἐντεῦθεν διὰ τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ταξίδιον εἶχεν δώσῃ τὸν Πρέσβυν ἐν ἧ δύο (δὲν ἐξεύρει) ἀπὸ τὰ σάλια σου, διὰ νὰ τὰ κάμη φορέματα. Ἄφ' οὗ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ 14 σάλια, τὰ ὅποια ὅλα ἐπώλησεν εἰς πολλὰ ὀλίγων ἡμερῶν διάστημα. Τὸν ἀριθμὸν τῶν 14 ἐξεύρει ἀπὸ ἐπιστολὴν σου ἐν Βυζαντίῳ ἀνεψιοῦ του Στεφάνου Σκυλίτζη. Ταῦτα μὲ λέγει ὁ Σκυλίτζης καὶ μὲ ὑπεσχέθη νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ πληροφορηθῇ περισσότερον· καὶ νὰ μὲ ἀναφέρῃ εἴαν μάθῃ τι βεβαιότερον. Ὡς τόσον φίλε μου, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς πωλήσεως ταύτης, καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ πᾶσαν ὑποψίαν, ἢ γνώμη μου εἶναι μὲ τρόπον εὐμορφον νὰ γράψῃς πρὸς αὐτὸν νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Ἰορδάνας καὶ τὰ ἀπώλητα καὶ

τῶν πωλημένων τάργυρια, νὰ ἰδῶμεν τί ἀποβαίνει ἐκ τούτου. Τοῦ Σκυλίτζη τὸ ὄνομα μῆτε τὸ ἰδικόν μου μὴν ἀναφέρεις ὄλως.

51.

4 Φεβρουαρίου 1805.

Ἐν ὧσφ θράζει ὁ καφές μου, λαμβάνω τὸν κάλαμον νὰ σέ καλημερήσω, καὶ νὰ σέ εἰπῶ ὅσα ἐκ δευτέρου ἔμαθον περὶ τοῦ Κρητός. Ὁ ἀναγγεῖλας ὅσα σ' ἔγραψα κατὰ τὴν 2αν τοῦ ἐνεστῶτος, ἐπειδὴ εἶχα τὸν παρακαλέσει νὰ κάμη καὶ δευτέραν ἐξέτασιν ἀκριβεστέραν περὶ τοῦ πράγματος, ἦλθε χθὲς τὸ ἑσπέρας, καὶ λέγει ταῦτα· «Ὅτι ἐπώλησε τὰ 14 ἤδετο καὶ ἐπιστεύετο παρὰ πάντων, μάλιστα ἐπειδὴ τὸν εἶδον μιᾶ τῶν ἡμερῶν μὲ πολλοὺς Λοδοβίκους εἰς τὸν κόλπον του. Τώρα ὁμως (πρᾶγμα παράδοξον) τὸν βλέπουσι πάλιν περιφέροντα ποτὲ καὶ ποτὲ σάλια εἰς πώλησιν. Ἐρωτώμενος λέγει ὅτι εἶναι κτῆμα τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Hibschi δώδεκα ἢ ἔνδεκα τὸν ἀριθμόν, καὶ ὅτι τὰ κατεπίστευσεν εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τὰ πωλήσῃ. Τὰ 12 ταῦτα, ἢ εἶναι ἀληθῶς, ἢ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν φαντασίαν του, εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ πρέσβεως δὲν εἶναι· ἀλλ' ὑπάγει, χρεῖας καλούσης (ὅταν ἔχη δηλαδὴ νὰ τὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς ἀγοραστὰς,) ἢ πέμπει τὸν Μανόλην ἢ ἄλλον τινά, καὶ τὰ λαμβάνει ἔν πρὸς ἔν τὰ λεγόμενα ταῦτα σάλια τοῦ Hibschi». Ταῦτα φίλε μου, μὲ εἶπεν ὁ ἄγγελος. Ἐσυμπέρανεν ἐξ εἰκασίας αὐτὸς καὶ ἐφάνη καὶ εἰς ἐμὲ ἢ εἰκασία του νὰ ἔχη κάποιαν πιθανότητα,

μήπως δηλαδή τὰ 11 ἢ 12 λεγόμενα ταῦτα σάλια τοῦ **Hibsch** εἶναι ἀληθῶς τὰ ἰδικά σου· καὶ βλέπων τὴν οἰκτρὰν ἀναργυρίαν τοῦ πρέσβειος, καὶ φοβούμενος μὴ ζητηθῆ παρ' αὐτοῦ, ἢ τὴν τιμὴν τῆς πωλήσεως ἢ τὰ σάλια διὰ νὰ τὰ ἐνεχυράσῃ (αὐτὸς ἔβαλεν εἰς ἐνέχυρον καὶ τὰ ἰδικά του καὶ τὰ τῶν οἰκειῶν του ὄπλα καὶ σκεύη τῆς οἰκίας του) τὰ ἐβάπτισεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ **Hibsch**, καὶ τὰ ἐμάχρυνεν ἀπὸ τὸ κονάκιον διὰ τὸ ἀσφαλέστερον. Ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἡ ἐπίνοια εἶναι κομψή καὶ ὄντως Κρητικὴ (ὅθεν νομίζω νὰ ἐγεννήθη καὶ τὸ Κρησφύγετον). Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν λέγω πρὸς ἑμαυτόν, διὰ τί νὰ μὴν ἐξαγορεύσῃ πρὸς σέ τοιαύτην ἐπαινετὴν ἐπίνοιαν διὰ νὰ προλάβῃ τὰς ὑποψίας σου; ταῦτα καὶ ὄχι περισσότερα ἀνεκάλυψεν εἰς ἐμὲ ἡ ἔρευνα. "Ὅπως ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, *il faut le tirer au clair*, μάλιστα ἐπειδὴ αὐτὸς κηρύττει ὅτι τὴν ἐρχομένην ἀνοιξιν ἀποδημεῖ ἐντεῦθεν διὰ πάντα. Ἐλησμόνησα νὰ σὲ εἰπῶ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ τῆς ἀρρωστίας του δὲν ἦτο παντάπασι ψεῦδος· ἠσθένησεν ὀλίγας ἡμέρας. Γίνωσκε καὶ τοῦτο· εἶπε τὸν Μανόλην νὰ τὸν πέμψῃ εἰς τὸ Βυζάντιον (ἐπειδὴ τὸν ζητοῦσιν ἐκεῖθεν οἱ οἰκετοὶ του) μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, νὰ πωλήσῃ ἔν ἀπὸ τὰ λεγόμενα σάλια τοῦ **Hibsch** καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ ἀργύρια διὰ τὴν δαπάνην τοῦ ταξειδίου, καὶ νὰ σύρῃ πρὸς τοὺς οἰκειοὺς του κολουθιστικὴν γραφὴν νὰ τὰ πληρώσωσιν εἰς τὸν **Hibsch**. Ἐσυγκατένευσεν ἢ ὄχι εἰς τοῦτο ὁ Μανόλης, δὲν τὸ ἐξεύρω.

Ὁ Πρώτος μου ζητεῖ καταλόγους βιβλίων, καὶ τότε λέγει νὰ μὲ γράψῃ τὰ χρειαζόμενα βιβλία εἰς τὴν σχολὴν του· ἐν τοσοῦτῳ ζητεῖ ὀλίγα τινὰ βιβλία παραγγέλλων νὰ τὰ πέμψῃ διὰ τῆς συντομωτέρας καὶ ὀλιγοδαπανω-

τέρας ὁδοῦ. Γράψον λοιπὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου, ὅτι θέλω φροντίσει καὶ τὰ βιβλία καὶ τοὺς καταλόγους· καὶ πρὸς ἐμέ, ἐάν πρέπη νὰ τὰ στείλω αὐτοῦ πρὸς σέ, ἢ εἰς Λιβόρνον, καὶ ἐάν εἰς Λιβόρνον, πρὸς ποῖον καὶ διὰ ποίου ἴσως προφθάσω νὰ ρίψω τοὺς καταλόγους εἰς τὸ κιβώτιον τοῦ λεξικοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, μετὰ τοῦ ὁποίου θέλεις ἔχεις καὶ τὰ λείψανα τοῦ Ἀπολλοδώρου.

Κατέγραψα εἰς τὸ ὀφειλητικὸν μέρος τοῦ λογαριασμοῦ σου ἔτι 24 διὰ παλωτικά τῶν σταλέντων πρὸ μικροῦ εἰς Strasbourg 100 Ἡλιοδώρων, καὶ τῶν εἰς Ἀμστελδαμ 30.

Ὁ Κτίλος μῆτε εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἐπιστολῆν (τὴν ὁποίαν ἔχεις αὐτοῦ), μῆτε εἰς τὴν δευτέραν δὲν ἀναφέρει μῆτε γρὺ περὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔλαβε διὰ χειρὸς σου· τοῦλάχιστον οἱ τῆς χρηστοθηείας κανόνες ἀπήτουν ἔν εἰς πο.λ.λὰ ἔτη.

Ἐλυπήθην ὅτι ἀνέλαβες τὴν ἐπιστάσιαν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀντιρρητικῶν· δὲν ἔκαμε καλὰ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐπιστολῆν τῆς παραιτήσεώς σου. Εἶναι τόση ἡ ἀνιστορησία τῶν ταλαιπώρων, ὥστε ἀντιφέρονται καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων καυχῶνται ὅτι κρατοῦσι τὴν παράδοσιν. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῦ λέγει ὁ ἱερός Αὐγουστίνος, ὅτι θαύματα δὲν γίνονται πλέον τὴν σήμερον, καὶ σημείωσαι ὅτι ὁ Αὐγουστίνος ἤκμαζεν εἰς τὴν Δ΄. ἑκατονταετηρίδα.

Εἶπέ ἐάν ἔτι ζῆ καὶ βασιλεύῃ ὁ Δανιήλ, ὁ προφέσωρ τῆς Πάτμου.

Ἀνέγων καὶ ὅσα γράφεις περὶ τοῦ λεξικοῦ, καὶ ἐπάγην (ὡς ὁ Κίμων) πρὸς τὰ μὲ λέγεις· τοῦτο μόνον μὲ παρηγορεῖ ὅτι κρίνεις ὀρθῶς, ὅτι διὰ νὰ συντάξῃ τις λεξικόν. χρεια εἶναι νὰ δοθῇ ὅλος εἰς αὐτό, καὶ νὰ παραγα-

κωνίση πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν. Κάμε το, φίλε μου, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, γράψον τὸ γρηγορώτερον πρὸς τὸν ἀδελφον σου, νὰ μὲ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν συνεργῶν καὶ συναγωνιστῶν τοῦ λεξικοῦ. Εἰπέ τον ὅτι ὅσα ἐκοπίασα μέχρι τοῦ νῦν, ἂν καὶ πολλὰ ὀλίγα, ἂν καὶ ἀτελέστατα, εἶναι ὁμως ἱκανὰ νὰ δεῖξωσι κἄν τοῦτο, ὅτι τόσον ἀπέχω τοῦ νὰ φεύγω τοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας κόπους, ὥστε καυχῶμαι νὰ λέγωμαι καὶ ἐγὼ εἰς τοῦ χοροῦ τῶν ὠφελούντων ὅπωςδῆποτε τοὺς ὁμογενεῖς. Μ' ὅλον τοῦτο, ἔχουσι καὶ οἱ κόποι μέτρον καὶ ὄρον τὸν ὁποῖον ὅστις ὑπερβαίνει εἶναι καταφρονήσεως καὶ ὄχι τιμῆς ἄξιος, δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι βάλλεται εἰς κίνδυνον τοῦ νὰ κατασταθῇ ἀνωφελέστατος εἰς τὸ γένος. Ναί, φίλε μου, εἰπέ τον καθαρὰ, ὅτι εἰς μάτην μελετῶσι νὰ πέμψωσι πρὸς ἐμὲ λεξικόν, ἐπειδὴ μέλλουσι νὰ τὸ λάθωσι ὀπίσω σφραγισμένον ὡς θέλουσι τὸ πέμψει. Πρόσθεσι καὶ τοῦτο τέλος πάντων (ἐπειδὴ εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἄτοπος ἢ ἐντροπή,) ὅτι ἂν ἐπερίσσειεν εἰς ἐμὲ καιρὸς νὰ ἀσχολοῦμαι εἰς λεξικά, ἤθελον συντάξαι αὐτὸς λεξικόν, καὶ ὄχι ἀναθεωρήσει καὶ διορθώσει τὰ τῶν ἄλλων λεξικά. *Ἄν ζητῶσι λεξικόν ἐντελὲς καὶ λελογισμένον, ζητοῦσι σῦκα τὸν χειμῶνα· τοιοῦτου λεξικοῦ ὁ καιρὸς ἀκόμη δὲν ἤλθεν· ἐὰν θέλωσι λεξικόν ἀνεκτόν, καὶ τοιοῦτον ὁποῖον εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸ δὲν χρειάζεται μεγάλην σοφίαν· μὲ μικρὸν κόπον, ἀκολουθοῦντες τὸν Στέφανον, δύνανται νὰ τὸ κάμωσι, καὶ πλουσιώτερον ἀπὸ τὸ τοῦ Στεφάνου. Εἶναι πρᾶγμα γελοῖον, ὅτι ὁ παντάπασι γυμνὸς νὰ ζητῇ νὰ σκεπᾶσθαι τὴν γύμνωσίν του μὲ ὀθόνας τῆς Ἰνδίας· ἱκανὴ εἶναι εἰς αὐτὸν διὰ τὴν κατεπεύγουσαν περίετασιν

καὶ μηλωτὴ προβάτου· ἔπειτα μὲ τὸν καιρὸν ἀποκτᾷ καὶ τὰ Ἰνδικὰ φορέματα.

Ἐγὼ, φίλε, ἤρχισα τρόπον τινα νὰ μετανοῶ καὶ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ ἔργον εἶναι δεινότατον καθ' ἑαυτό· ἔπειτα ἔχω νὰ κάμω καὶ μὲ ἀνθρώπους, χρησίμους καὶ φιλογενεῖς ναί, ἀλλ' ὅμως τοιούτους οἱ ὅποιοι δὲν καταλαμβάνουσι μῆτε τὴν ἐξ αὐτοῦ ὠφέλειαν, μῆτε τὰ μέσα ὅσα χρειάζονται νὰ αὐξήσωσι τὴν τοιαύτην ὠφέλειαν. Σκορπίζουσι προτιμώτερον τὸν πλοῦτον εἰς ἔκδοσιν βιβλίων ἀντιρρητικῶν, παρὰ εἰς ἔκδοσιν Ὀμήρων καὶ Σοφοκλέων. Μετὰ τὴν προαγγελίαν τὴν ὁποίαν ἔλαβε διὰ χειρός σου, μ' ἔγραψε τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐπιστολάς πλήρεις ἀπὸ ζῆλον καὶ προθυμίαν, ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ πεφροντισμένας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πεφοβισμένας διὰ τὸ ἄδηλον τῆς δαπάνης. Μ' ἐρωτᾷ τί στοχάζομαι ὅτι χρειάζεται κατ' ἔτος εἰς τοιαύτην ἐπιχείρησιν· ἐπιθυμεῖ πρὸς τούτοις (ἂν καὶ δὲν τὸ λέγῃ ρητῶς) νὰ *ὄφαρέυση* τί ζητῶ ἐγὼ διὰ τὸν κόπον μου, μ' ὄλον ὅτι τὸν εἶχα ἀφήσει περὶ τούτου κύριον αὐτογνώμονα· καὶ τί ἄλλο ἠδυνάμην νὰ κάμω; δὲν ἐμπόρουσι νὰ γίνω λογοκάπηλος, καὶ νὰ κάμνω μὲ αὐτὸν *τζεκισὲ παζάρι*. Ἀφίνω σε νὰ καταλάβῃς εἰς πόσην ἀμηχανίαν μὲ ρίπτει ὁ τρόπος οὗτος.

Μ' ὄλα ταῦτα ἰδοὺ τί κρίνω νὰ γράψω πρὸς αὐτὸν πάλιν· ἀλλὰ προσμένω περὶ τούτου τὴν συμβουλὴν σου, ὅτι, ἐὰν εὕρω τὸν τρόπον (τὸ ὅποιον εἶναι δύσκολον διὰ πολλὰς αἰτίας) νὰ παραιτηθῶ τὸν Στράβωνα, ἔχω χρεῖαν κατ' ἔτος διὰ τὴν ἐπιστάσιαν, καὶ πρόνοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης τοὐλάχιστον 4000 φράγκα. Ἐὰν ὅμως ἀκολουθῇ ὁ Στράβων, ἀφίνω πάλιν καὶ πάλιν εἰς τὴν

διάκρισίν των τὴν διάταξιν τοῦ ἑτησίου· τί μὲ λέγεις ;
γράψον ἐγγρήγορα τὴν γνώμην σου.

Ὑγίαινε.

52.

6 Μαρτίου 1805.

Ἀρχινῶ, φίλε Ἀλέξανδρε, τὴν παροῦσαν μακρὰν ἐπιστολήν, χωρὶς νὰ ἐξεύρω πότε ἔχω νὰ τὴν φέρω εἰς τέλος. Ἐλαβον τὴν τῆς 23 Ἰανουαρίου ἐπιστολήν σου, καὶ τὴν μετ' αὐτὴν 26, καὶ τὴν τελευταίαν τὴν ὀλιγόστιχον τῆς 6 Φεβρουαρίου περιέχουσαν τὴν παρὰ τοῦ Πετριτζη.

Βλέπω τὴν περὶ τοῦ γάμου ἀπόφασίν σου· περὶ τῆς ὁποίας ἄλλο νὰ εἶπω δὲν ἔμπορῶ παρὰ τὸ « Θεοὶ δέ σοι » ὄλβια δοῖεν ! » Ἐγέλασα περὶ τῶν Φορμαλιτῶν, διότι ὁ τρόμος αὐτῶν ἐμπόδισε καὶ ἐμὲ μέχρι τῆς σήμερον νὰ ὑπάγω νὰ ζητήσω παρὰ τῶν δημογερόντων τὸ ἀσφαλίστηριον γράμμα (carte de sûreté), τὸ ὅποιον ἂν καὶ δὲν ἦναι τόσον ἀναγκαῖον εἰς τὴν παροῦσαν τοῦ πολιτεύματος κατάστασιν, μὴτ' ἀμελείας ὁμως ἄξιον εἶναι. Ἐπέρασεν ἔν ἔτος καὶ ἐπέκεινα ἀφ' οὗ παρεστάθην εἰς ἓνα νομικὸν διὰ νὰ μοῦ κάμῃ ἐνταλτήριον γράμμα (procuration), καὶ μετὰ μεγάλης βίας τὸ ἐπέτυχα, δείξας τὴν περὶ τοῦ Στράβωνος ἐπιστολήν τοῦ Μινίστρου, χωρὶς αὐτῆς, ἥθελα ἀναγκασθῆ νὰ ὑπάγω πρῶτον εἰς τοὺς διδόντας τὰ ἀσφαλίστήρια γράμματα.

Ἐγὼ ἐπρόσμενα νὰ μὲ εἶπης πῶς ἐκρίνας τὸν ἐπίλο-

γον τῆς κρίσεως παραβαλλόμενον μὲ τὰς νῦν πολιτικὰς περιστάσεις, καὶ σὺ μὲ λαλεῖς περὶ Ῥαπίσματος. Καὶ ἂν ἦτον ἀληθῶς τοιοῦτον, ἐδόθη ἀπροβουλεύτως· καὶ τοῦτο μάλιστα τὸ ἀπροβούλευτον, καὶ ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἐγράφη καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐγράφη (*éloge tourné d' une manière délicate*, εἶναι κρίσις τούτων, ὅχι ἰδική μου) μὲ πείθει ὅτι δὲν εἶναι ράπισμα, ἀλλ' αὐτοσχέδιος προφανοῦς δικαίου κρίσις τοιαύτη, ἣ ὁποία ἤθελεν ἐκφυγεῖ ἀκουσίως καὶ ἀπὸ ἐχθροῦ στόμα. Περὶ δὲ τῆς τοῦ Prevost κρίσεως, βέβαια τὰς τοιαύτας κρίσεις πρέπει ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος νὰ τὰς στοχάζεται πάντοτε ὡς φίλων κρίσεις, καὶ πλεόν ὡς ἐνισχύσεις παρὰ ὡς ἀκριβεῖς ἐξετάσεις. Μ' ὄλον τοῦτο, φίλε, ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, τοῦτο σὲ βεβαιώνω, καὶ δύνασαι θαρρῶντως νὰ τὸ βεβαιώσης εἰς τοὺς φίλους σου παρόντας τε καὶ ἀπόντας, ὅτι ἡ ἐκδοσις εἶναι ἀληθῶς καὶ κυριολεκτικῶς αὐτοσχέδιος (*une édition improvisée*). Ἦθελεν ἔχει ὀλιγώτερα ἐλαττώματα, ἂν εἶχον καιρὸν περισσότερον νὰ τὴν μελετήσω, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἐλαττώματά της ὅτι εἶναι καθαρώτερα παρὰ τὰς πρὸς αὐτῆς ἀπὸ ἀντιγραφῶν σφάλματα, τοῦτο μὴτ' ὁ διάβολος δὲν ἐμπορεῖ νὰ τ' ἀρνηθῆ. Δὲν ἐξεύρω ἂν ἐκρίθη ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐν Ἰένῃ ἐφημεριδογράφους, ἢ ἀπὸ κανένα ἄλλον ἐφημεριδογράφον τῆς Γερμανίας.

Ὁ βιβλιοδέτης δὲν ἐπέστρεψεν ἀκόμη τοὺς τόμους τῆς φυσικῆς ἱστορίας. Νομίζω ὅτι λανθάνεσαι περὶ τοῦ δεκάτου· εἰς τὴν σημείωσιν τοῦ Fuchs δὲν εὕρισκω πάρεξ ἐννεά· μ' αὐτοὺς ὁμοῦ θέλεις ἔχει καὶ τοῦ 12 χρόνου τὸ *Journal de litterat. franç, et étrangère*, πλὴν τοῦ τελευταίου τετραδίου (*cahier*) τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ ἐκδοθῆ.

μετὰ ἓνα μῆνα. Περὶ δὲ τῆς Φυσικοοικονομικῆς βιβλιοθήκης, ἰδοὺ τί ἀκολουθεῖ: εἰς μὲν τοῦ Fuchs τὴν σημείωσιν εὐρίσκω ταῦτα τὰ λόγια, *Bibliothèque physico-économique pour un an*, N° 1-7, ὁ δὲ νῦν προμηθευτῆς βιβλιοπώλης μὲ γράφει διὰ τῆς μικρῆς πόστας ὅτι αὕτη ἡ βιβλιοθήκη ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 1782 ἔτους καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ 1797. Ὅθεν, ἐπειδὴ ἡ σημείωσις φέρει τὸ 1803 ἔτος, συμπεραίνεται ὅτι δὲν εἶναι αὕτη, ἀλλ' ἄλλη ὡς φαίνεται νέα βιβλιοθήκη ἀναληφθεῖσα μετὰ τὴν κατάρπουσιν τῆς πρώτης, ὅθεν αὔριον ἢ μεταύριον ὑπάγω προσωπικῶς εἰς τοῦ βιβλιοπώλου διὰ νὰ σαφηνίσω τὸ ἀπορούμενον· καὶ ἂν δὲν φθάσῃ μὲ τοῦτο τὸ κιβώτιον, θέλει σταλῆ μ' ἄλλην εὐκαιρίαν.

Καιρὸς εἶναι νὰ εἶπω καὶ τι περὶ τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα μ' ἔστειλας καὶ διὰ τὰ ὁποῖα σ' εὐχαρίστησα εἰς τὸν καιρὸν. Τὸ πλεόν ἄξιον ἐπιστάσιος εἶναι τὸ τοῦ μηχανικοῦ Τούρκου, *cela fait époque dans l'histoire de l'esprit humain*. Εἶναι ὁμως, καθὼς καὶ σὺ τὸ ἔκρινας, τὸ πρᾶγμα πολλὰ ἀργά, καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο τὸ βάρβαρον δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ ἀναλάβῃ, μήτε νὰ κρατήσῃ τὸ σκῆπτρον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται ἔτι εἰς χεῖράς του, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ῥεῖ ἀπὸ τὰς χεῖράς του.

Τοῦ Ἀναχάρσιδος ὁ τέταρτος μόνος τόμος διδὲι ὑπόνοιαν, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἐδημεύθησαν, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν δὲν εἶχον ἀκόμη μεταφρασθῆ εἰς τὸν καιρὸν τῆς δημεύσεως. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα. Ἡ μετάφρασις ἔχει γαλατισμοὺς σακκία πλήρη· εἶναι ἀνέκφραστος ἢ ἀηδία των. Ταλαίπωρος γλῶσσα! ποῦ θέλεις καταντήσῃ;

Ἡ Ἀποδ. τοῦ κύρους τῆς Παλ. καὶ Ν. διαθ. εἶναι πρᾶγμα veramente curioso. Ἐὰν τὸ ἡγόρασες δὲν ἔκα-

μες φίλε, καλήν δαπάνην. Τὰ τοιαῦτα ἀγαπῶ νὰ τὰ ἐξεύρω· ἀλλ' ἤρκει μόνον νὰ μὲ τὸ σημειώσης. Ἐγὼ περισσότερο χάριν σ' ἔχω διὰ τὰ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν γραφόμενα· ὅτι ἀπὸ ταῦτα μανθάνω πάντοτε κἄν τι· πότε μίαν λέξιν τὴν ὁποῖαν ἠγνόουν παντάπασι, πότε ἄλλην τὴν ὁποῖαν εἶχα λησμονήσῃ, πότε μίαν φρασολογίαν ἢ καλήν, ἢ τοιαύτην ὁποῖα νὰ μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς καλῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὅσον ἤθελεν εἶσθαι ἀνάποδα γραμμένον βιβλίον τι εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, πάντοτε ἢ ἀνύγνωσις τοῦ κἄν ποιῶν κέρδος φέρει, εἰς ἀναγνώστην μάλιστα, ὅστις κατοικεῖ μακρὰν τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους του. Τὰ δὲ Ἑλληνιστὶ γραμμένα (λέγω ἀπὸ νέους Ἑλληνιστὰς) προξενοῦν εἰς ἐμὲ χάσμην καὶ ἀηδίαν μεγάλην· εἴθε νὰ ἐπροξένουν καὶ καταφορὰν εἰς ὕπνον! ἤθελαν τουλάχιστον γένη φάρμακον τῆς ἀϋπνίας μου.

Τὸ περὶ τύχης Ῥωσικὸν γέννημα, εἶναι ἀσθενές, ἀλλ' ὁμως καλόν, ὡς γραμμένον κἄν, εἰς τὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποῖαν λαλεῖ ὁ μεταφραστής. Εἴθε μὴν εἶχε τὸ κατασχύνει μὲ τὴν σολοικοβάρβαρον Ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν τῆς προσφωνήσεως. Φαίνεται ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἢ δὲν ἀνέγνωσαν παντάπασι Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς, ἢ φυσικὰ ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὄλης των κεφαλῆς εἶναι τοιοῦτος, ὥστε μὴτ' αἰσθάνονται τὰ καλὰ, μῆτε δύνανται νὰ τ' ἀκολουθήσωσι κἄν μακρόθεν.

Ἀπὸ τὰ Ὀλύμπια τοῦ Μεταστασιορῆγα μ' ἄρσεν ἡ προσφωνητικὴ ἐπιστολή, ὡς Ἑλληνικῶς σωφρονουσία· τὸ ὕφος τοῦ ὁμως εἶναι «πρόσθε λέων, ὀπισθε δὲ χίμαιρα». Ἐξω ἀπὸ τὴν ἀσυγκέραστον ἀνάμιξιν Ἑλληνικῶν καὶ κοινῶν λέξεων καὶ φράσεων, διὰ νὰ κάμῃ τὸ Κράμα

ἀληθῆ κυκεῶνα, ἀνέμιξε καὶ Τουρκικὰς καὶ Γαλατικὰς λέξεις, Μουντάδα, τζομπάνισσα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα στολίσματα τερατώδη. Τὸ Ἄχ (ἐπιφώνημα λύπης) δὲν εἶναι ἴδιον εἰς αὐτὸν μόνον· φαίνεται ὅτι τὸ περισσότερον μέρος τῶν νῦν σπουδαίων Γραικῶν τὸ ἐνοστιμεύθησαν πολὺ. Τὸ εὐρίσκω εἰς πολλοτάτους καὶ ἐξαιρέτως, εἰς τὸν Κτίλον. Δὲν ἐξεύρω ἂν τὸ κάμνωσι διὰ νὰ φυλάξωσι τὴν δασύτητα τοῦ Λατινικοῦ, Γαλλικοῦ, καὶ Ἰταλικοῦ Ah'. ἢ ἂν ἐνόμισαν ὅτι εἶναι ἀποκοπὴ τοῦ Ἄχος (douleur), ἢ τέλος ἂν ἐμιμήθησαν τῶν Τούρκων τὸ ἄχ. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, οἱ ἀλλογενεῖς Εὐρωπαῖοι φαίνεται ὅτι ἔλαβον ταῦτα τὰ ἐπιφωνήματα διὰ τῆς Λατινικῆς ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τοῦλάχιστον τὰ περισσότερα. Οἱ ἡμέτεροι λοιπὸν πρόγονοι ἔλεγον Ἄ ἐπὶ λύπης, οἴκτου καὶ κάμμιάν φορὰν θαυμασμοῦ ἢ καὶ ἀπειλῆς.

Ἄ δειλοὶ Δαναῶν ἠγήτορες ἠδὲ μέδοντες.

Ὡς ἄρ' ἐμέλλετε τῆλε φίλων καὶ πατρίδος αἴης.

Ἄσειν ἐν Τροίῃ ταχέας κύναι ἀργεῖι δημῶ (Il. Λ. 815-817).

Δὲν ἐξεύρω διὰ ποίαν ὀργὴν δαιμόνων δὲν ἐμποροῦμεν νὰ μεταφράσωμεν τοὺς στίχους τούτους, « Ἄ^τ (καὶ ὄχι Ἄχ) κακόμοιροι στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· μελλόμενον σᾶς ἦτον ὡς φαίνεται, μακρὰν ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τὴν πατρίδα, νὰ χορτάσετε μὲ τὰς σάρκας σας τῆς Τρωάδος τοὺς σκύλους ».

Ἐξεύρεις διὰ τί ἐμωρολόγησα τόσον περὶ τούτου; διότι φοβοῦμαι μὴ προσκολληθῆ εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ πυρετοποιὸν τοῦτο ἄχ (εὐρίσκω καὶ ἔχ καὶ ὦχ εἰς τὸν Ῥήγαν) βλέπων τόσον κατάκορον τὴν χρῆσίν του εἰς τὰ βιβλία. Ὅθεν, ἐπειδὴ εὐρίσκεσαι αὐτοῦ, ὅπου σήμερον εἶναι τὸ ἐργαστήριον τῆς νέας τῶν Γραικῶν φιλολογίας,

προθυμήθητι ἂν ἔχης ἐπιτροπὴν εἰς τινῶν κεφαλὰς (τὸ ἐπιτροπὴν εἶναι Γαλατισμός, je vous demande mille pardons) νὰ φρονεύσῃς τὸ κατάρατον ἄχ. Ἐὰν τὸ κατορθώσῃς, θέλω σὲ στεφανώσῃς ὡς τυραννοκτόνον.

Περὶ τῆς ὕλης τῶν Ἀδολεσχιῶν δὲν λέγω τίποτε· ἡ δὲ φράσις ἔχει μεγάλην ἀνωμαλίαν, τόσον μεγάλην, ὥστε ὄχι γραμματικὴν, ἀλλὰ μήτε γραμματικῆς σκιὰν δύναται τις νὰ μορφώσῃ ἀπ' αὐτῆς. Τὸ Κεκραγῆριον δὲν ἠξιώθη ἀκόμη ν' ἀναπτύξῃ.

Τοῦ βαθυγενίου καὶ πολιοῦ Βαλάνου ἡ εἰκὼν μ' ἐκίνησεν εἰς σέβας. Εἶθε νὰ μὴ τὸν παρωμοιάζον μὲ τὸν Ὀμηρικὸν Κάλχαντα·

Ὅς ἤδη τὰ τ' ἐόντα, τὰ τ' ἐσόμενα πρὸ τ' ἐόντα,
βάλλοντες εἰς τὰς χεῖράς του τὸ Σολομώντειον.
«Οἶδε τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ μέλλοντα».

Περὶ δὲ τῆς Γεωγραφίας τί νὰ εἶπω; ὁ συγγραφεὺς τὴν ἔκαμε εἰς ἰδίαν χρῆσιν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἴσως δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ τὴν τυπώσῃ, ἴσως ἐμελλε νὰ τὴν ἀναθεωρήσῃ, νὰ τὴν ἐπιδιορθώσῃ, κ' ἔπειτα νὰ τὴν ἐκδώσῃ· ἴσως... ἀλλ' ἐξεύρω τί κάμνει ἕκαστος ἀπὸ τοὺς σπουδαίους εἰς τὸ ταμεῖόν του ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ μὲ τίνα σκοπὸν τὸ κάμνει, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ τις ἀπὸ τοὺς τοιούτους, εἶναι συγχωρημένον (παρεκτὸς ἂν ὁ συγγραφεὺς τὸ ἐζήτησε ῥητῶς πρὸ τοῦ θανάτου) εἰς τοὺς μαθητάς, ἢ φίλους, ἢ συγγενεῖς, νὰ δημοσιεύσῃσι διὰ τοῦ τύπου ὃ, τι εὗρωσιν εἰς τὸ ταμεῖον του; Τὴν σήμερον γεωγραφίαν ἀξιόλογον Γραικὸς νὰ γράψῃ δὲν ἔμπορεῖ, πλὴν ἔὰν ἔχῃ τι εἰδικόν, ἄγνωστον ἀκόμη, περὶ τίνος τόπου νὰ εἴπῃ· ὡς εἶναι ἡ περιγραφή τῆς Θεσσαλικῆς Μαγνησίας τοῦ Φιλιππίδου. Ἐὰν θέλωσι γεωγραφίαν ὀλικὴν τοῦ κόσμου

τί δὲν μεταφράζουσι τὸν Gutrie ἢ τὸν Pinkerton ἢ ἄλλον τινὰ καλὸν Γεωγράφον; Τοιαύτη μετάφρασις εἰς κοινὴν γλῶσσαν (καὶ ὄχι εἰς βάρβαρον ἑλληνισμὸν) θέλει εἶσθαι ἔργον ὠφελιμώτατον εἰς ὅλον τὸ ἔθνος, ἀλλ' ἐξαιρέτως εἰς τὸ Γερόντιον, τὸ ὁποῖον θελγόμενον ἀπὸ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν ξένων ἔθῶν καὶ ἡθῶν, καὶ νὰ ἀναγινώσκη μανθάνει, καὶ τὰς προλήψεις του κατὰ μικρὸν διασκεδάζει. Καὶ ἂν μεταφρασθῇ μὲ κρίσιν, ὠφελεῖ καὶ τὴν γλῶσσαν. Παραδείγματος χάριν τὰ μὲν ὀνόματα τῶν ἰδίων εἰς ἕκαστον ἔθνος μέτρων πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ φυλαχθῶσιν· ἢ *Lieu* πρέπει νὰ λέγεται Λέγα, ἢ ἂν θέλῃς νὰ κάμῃς τὴν λέξιν ὀλίγον πλέον *τ.ε.λεπίθικην* Λεύγη, ἐπειδὴ εὐρίσκεται ῥητῶς εἰς τοῦ Ἑσυχίου τὸ λεξικὸν «Λεύγη, μέτρον τι Γαλατικόν» Τὸ *Miglio* μίλλιον. Ἄλλ' ὅταν ἦναι ὁ λόγος περὶ πραγμάτων κοινῶν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, ἄς ζητῇ λέξεις ἑλληνικὰς, καὶ ἂν δὲν εὐρίσκη, ἄς πλάττη χειραγωγούμενος ἀπὸ τὴν ἀναλογίαν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ βάρβαρον *μιλλιούνιον*, τὸ ὁποῖον τί μᾶς ἐμποδίζει νὰ ὀνομάσωμεν *ἐκατομύριον* μὲ ὑποσημειώσιν ἐξηγητικὴν διὰ τὴν πρώτην φορὰν, διὰ τὸ Γερόντιον; Ἀφοῦ μίαν φορὰν ἐμβῆ εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸ *ἐκατομύριον* ἐμβῆκε καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν.

Αὕτη, φίλε, ἡ γεωγραφία μ' ἐπροξένησε καὶ λύπην καὶ φόβον, καὶ σὲ βεβαιῶν ὅτι ἀπὸ τῆς αὔριον θέλω ἀρχήσῃ νὰ σαρόνω τὸ ταμειόν μου, διότι ἂν καὶ θέλω χάσει τὴν αἴσθησιν μετὰ θάνατον, δὲν θέλω ὁμως νὰ μὲ δείξῃ τις ἀμαθέστερον ἀπ' ὅτι εἶμαι. Ἄρκουσι τὰ περὶ τούτων.

Ἐνταῦθα κλεισμένην ἐπιστρέφω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀντιφιλοσόφου. Εἰπέ με καθαρὰ ἂν ἐκδίδωται καὶ ἀπολογία καὶ πότε; εἰς αὐτὴν εἶναι ἡ ἀφυστάτη καὶ ἡλίθιος

παρωδία τῆς φιλοσοφίας; ἐὰν ἐξεδόθη, μὴν ἀργήσης νὰ μὲ τὴν πέμψης. Τώρα βλέπω ὅτι δὲν εἶναι χρεῖα νὰ ἐπιστρέψω τὴν ἐπιστολήν, ἐπειδὴ εἶναι ἀντίγραφον καὶ ὄχι πρωτότυπον.

Δίδαξόν με ἂν ἐνθυμᾶσαι τὰ παιδικὰ σου, πῶς γίνεται ἡ θεματογραφία τῶν Γραικῶν εἰς τὰ σχολεῖα· ὁ διδάσκαλος δίδει εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ αὐτὸ εἰς ὅλους θέμα γραμμένον εἰς γλῶσσαν κοινήν καὶ συνθεμένον ἀπὸ τὴν κεφαλὴν του· ἔπειτα οἱ μαθηταὶ ἂν ἦναι φέρ' εἵπειν, εἴκοσι, τὸ ἐξελληνίζουσι εἰκοσαπλῶς καὶ τὸ φέρουσι πρὸς αὐτόν· αὐτὸς δὲ διορθοῖ τὰ εἴκοσι ταῦτα θέματα. Μέχρι τοῦδε ὑπάγει καλῶς· τὰ διορθοῖ ὁμῶς εἰκοσαχῶς, ἢ κάμνει ἐξ αὐτῶν ἓν μοναχὸν θέμα καὶ τὸ δίδει εἰς αὐτοὺς ὡς τύπον καὶ παράδειγμα τῆς ὀρθότητος; τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ μάθω. Ζητῶ πρὸς τούτοις καὶ τοῦτο· τὰ θέματα γίνονται, ἂν δὲν ἔχασα ὀλόγκαιπαν τὴν μνήμην κατὰ τὴν τάξιν τῶν τοῦ Λασκάρους εἰδῶν, τῶν ῥημάτων. Ἦγουν τὸ πρῶτον θέμα περιέχει ῥήματα ἐκ μόνου τοῦ πρώτου εἴδους τῶν ἐνεργητικῶν, τῶν συντασσομένων δηλαδὴ μετὰ αἰτιατικῆς· τὸ δεύτερον μὲ ῥήματα τοῦ δευτέρου τὰ συντασσόμενα μετὰ δοτικῆς, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπρόσμενας τοιαύτας μωρὰς ζητήσεις;

Εἰς τὸ σταλησόμενον σανδύκιον θέλεις ἔχει καὶ τὰ λείποντα τοῦ Ἀπολλοδώρου, ἤγουν τὸ προοίμιον, καὶ τὸν πίνακα, καὶ τινὰ παρέμβλητα φύλλα (cartons) τὰ ὅποια πρόσεχε μὴ παραρρίψης, καὶ δὸς τὴν εἶδησιν εἰς τὸν βιβλιοδέτην σου πῶς ἔχη νὰ τὰ παρεμβάλῃ ἕκαστον εἰς τὸν τόπον του. Εἰς τὸ αὐτὸ σανδύκιον εἶναι καὶ βιβλίων κατ' ἄλλοι. Ἐξ αὐτῶν μέρος πέμψον πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ

Πρώτον, καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὸν ἐν Ἰασιῶ Πύργον.
Εἶναι διπλοῖ.

Ὁ Κλαυῆριος μὲ λέγει νὰ σ' ἐρωτήσω ἂν ἐμπορῶ νὰ
στείλω πρὸς σέ, διὰ λογαριασμὸν αὐτοῦ 30 ἢ 40 Ἀπολ-
λοδώρους. Στοχάζεσαι ὅτι δύνανται νὰ πωληθῶσιν εἰς
Μολδοβλαχίαν; Ἡ τιμὴ εἶναι ὡς καὶ ἡ τοῦ Ἡλιοδώρου
ἦγουν 16 φράγκα τ' ἀντίτυπον. Μίαν φορὰν, ἂν ἐνθυ-
μῶμαι καλὰ, ἐπήνεσας τὸν διδάσκαλον τοῦ Βουκουρεστίου
Λάμπρον τὸν Φωτιάδην, ὅχι μόνον ὡς κατορθοῦντα εἰς
τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ καὶ ὡς χρηστῶν ἠθῶν διδάσκα-
λον εἰς τοὺς μαθητάς του. Οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα; ἐξεύ-
ρεις ἄλλο τι εἰδικώτερον περὶ αὐτοῦ; τὸ Φωτιάδης εἶναι
πατρωνυμικόν;

Σὲ βάλλουσιν ἴσως εἰς ἀπορίαν αἱ τοιαῦται ἐρωτήσεις,
ἀλλ' εἶναι τῶν ἐνδεχομένων νὰ χρησιμεύσωσιν αἱ ἀποκρί-
σεις εἰς ἐμέ, καὶ δι' ἐμοῦ εἰς ἄλλους· ὅσα γράφω ὁμῶς
περὶ τοιούτων πραγμάτων, κράτει τὰ φυλαγμένα εἰς τὸ
στῆθος.

Ἴσχυσα νὰ γράψω ἔτι φύλλον ἐν σημειώσεων περὶ τῆς
τοῦ ἀδελφοῦ σου μεταφράσεως. Πέμπτον αὐτὸ λοιπὸν χω-
ρίς νὰ ὑποσχεθῆς τὴν ἐξακολούθησιν. Μοῦ λείπει (φίλε,
γνώριζε καλὰ) ὅχι ἡ προθυμία νὰ γίνω χρήσιμος εἰς τὸν
ἀδελφόν σου, ἀλλ' ὁ καιρὸς καὶ ἡ δύναμις. Γράφω τὰ
τοιαῦτα, ὅταν ἀσθενῶ νὰ γράψω τι ἀξιόλογον καὶ εἶναι
ἀληθῶς σημειώματα, ὡς ἔλεγέ τις, «τῶν ἐμούντων, ἀλ-
λ' οὐ τῶν ἀκριβοῦντων». Ὅθεν πρέπει νὰ τὰ δεχθῆ μὲ
συγκατάβασιν. Ἐὰν λάβω καιρόν, προχωρῶ καὶ εἰς τῶν
λοιπῶν τὴν ἀνάκρισιν.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην πρὸς τὴν ἐξαδέλφην μου Βαχα-

τόρη πέμψον ἀσφαλῶς παρακαλῶ. Μετὰ τοσούτων ἐτῶν διάστημα μ' ἐνθυμήθη καὶ αὐτή.

Ἐάν ὁ Γεώργιος Ἡσαίου κατεωδῶθη ἀπὸ Μασσαλίας εἰς Τεργέστην, φρόντισον νὰ πληρώσῃς εἰς αὐτὸν τὴν ἀξίαν δύο καὶ πενήκοντα φράγκων τὰ ὅποια θέλω περάσει εἰς τὸν λογαριασμὸν σου ὡς παρ' ἐμοῦ χρεωστούμενα.

Ζῆ ἔτι ὁ Πάμπερις ὁ ποιητὴς τῶν καρκίνων;

Τὴν ἐγκεκλεισμένην πρὸς τὸν Πρώιον τύλιζον εἰς χαρτίον, καὶ ἄς γράψῃ τὴν ἐπιγραφὴν γαλλιστὶ ὁ Πέτρος σου, τὸν ὅποιον μετὰ χαρᾶς ἀντασπάζομαι. Ἄς ἦναι σφραγισμένη ἢ ἐπιστολή.

Γράφει ὁ Πρώιος νὰ στείλω τὰ ὀλίγα ταῦτα βιβλία, τὰ νῦν ζητούμενα, διὰ τῆς συντομωτέρας καὶ ὀλιγοδανωτέρας ὁδοῦ. Ἡ συντομωτέρα μὲ φαίνεται, ἢ πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν διὰ τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Pierre Castinel, ἢ θέλεις νὰ σὲ τὰ πέμψω αὐτοῦ transit pour la Turquie διὰ τοῦ Franck;

Ἄπορῶ ἐγὼ διατὶ ὁ Καστίνελος δὲν σ' ἀποκρίνεται. Μὴν ἀμελήσῃς νὰ κινήσῃς καὶ πάλιν τὴν νωθρείαν του.

Ἐπειδὴ ἐκράτησα ἕως τῶρα τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἔφκιασα ἀκόμη φύλλον ἐν ἀνακρίσεως, καὶ πέμψω καὶ τοῦτο μετὰ τοῦ πρώτου. Ἐπέρασα δυστυχεστάτην νύκτα· ὅθεν μὴ δυνάμενος νὰ κάμω τίποτε ἔδαπάνησα μικρὸν μέρος τῆς ἡμέρας εἰς ταύτας τὰς ἀνακρίσεις. Εἶθε νὰ τὰς δεχθῆ ὡς τοιαύτας καὶ ὄχι ὡς κατακρίσεις!

Δὲν ἐξεύρω ἢ πρόληψις μὲ συνέχει ἢ ὀρθῶς κρίνω, εὐρίσκω ὁμως εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πρωίου κάποιαν ἀφέλειαν καὶ *bonne foi* διάφορον ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου τοῦ***

Δύνασαι νὰ μὲ προξενήσῃς ἐν ἀντίτυπον τοῦ Χρυσο-

λωρᾶ; λέγω τὸ μικρὸν ἐκεῖνο βιβλίариον, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκεται ἡ συλλογὴ τῶν μονοστίχων γνωμῶν. Σὲ δίδω 4 μῆνας διορίαν ἀφ' οὗ τὸ λάβης εἰς χεῖρας. Ἐὰν εἰς τοῦτο τὸ διάστημα δὲν εὑρῆς τρόπον νὰ τὸ πέμψης διὰ τινος διαβάτου, τότε χωρίζεις μόνα τὰ φύλλα τὰ περιέχοντα τὴν συλλογὴν ὁλόκληρον τῶν γνωμῶν (ὅτι τούτων μόνον ἔχω χρεῖαν) καὶ τὰ πέμπεις διὰ τῆς πόστας. Ἐχω ταύτας τὰς γνώμας, ἀλλ' εἰς ἄλλην ἔκδοσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔγιναν ἀφαιρέσεις, προσθήκαι, μετατοπισμοί, διὰ τοῦτο ἐπεθύμουν νὰ ἔχω αὐτὸν αὐτότατον τὸν Χρυσολωρᾶν, τὸν ὅποιον ἐκδίδουσιν οἱ θαυμαστοὶ τυπογράφοι τῆς Βενετίας εἰς χρῆσιν τῶν θαυμαστῶν ἀντιφιλοσόφων διδασκάλων.

Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἤρχισα πρὸ 8 ἡμερῶν. Σήμερον (28 Φεβρουαρίου) λαμβάνω τὴν πεμφθεῖσαν ὑπὸ σοῦ κατὰ τὴν 26 Φεβρουαρίου, ἐκ τῆς ὁποίας μαθάνω τὸν γάμου σου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ προτέλεια τοῦ γάμου σου. Τί νὰ εἶπω τὴν τύχην, ἡ ὁποία δὲν μ' ἔκαμε ποιητὴν; Τώρα ἦτον ὁ καιρὸς νὰ γυμνάσω τὴν μουσάν μου εἰς κανένα ἐπιθαλάμιον· ἀλλὰ μὴ στενοχωρεῖσαι. Ἀντὶ τῆς βαρβάρου μου Μούσης, εὐχομαι ἀπὸ βάθους ψυχῆς, μὲ τὴν Ἀττικὴν τοῦ Ἀριστοφάνους Μούσαν καὶ εἰς τὴν νύμφην καὶ εἰς τὸν γαμβρόν·

Αὐτοῖς, παισίν, παίδων παισίν
Πλουθυγείαν, εὐδαιμονίαν,
Βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα,
Χοροῦς, θαλάσας, γάλα τ' ὀρνίθων.

Ταῦτα εὐχομαι, καὶ ὄχι τὸ προστιθέμενον εἰς αὐτὰ ἀμέσως ἀπὸ τὸν νοστιμώτατον κωμικόν·

Ἵστε παρέσται κοπιᾶν ὑμῖν
Ἵπό τῶν ἀγαθῶν.

διότι ὁ κόπος φυσικᾶ παύει τὴν εὐδαιμονίαν. Αὐτὴ ἀκολουθεῖ τὴν φύσιν τῶν ὑγρῶν· ὅπου πλημμυρίσει πνίγει, ἂν ὁ φρόνιμος εὐδαίμων δὲν προετοιμάσῃ εἰς αὐτὴν ρύακας νὰ δέχωνται τὸ περιττόν. Οἱ ρύακες εἶναι οἱ περὶ αὐτόν, τέκνα, θεράποντες, καὶ ἐπὶ πᾶσι καὶ πρὸ πάντων ἡ ΠΑΤΡΙΣ.

Χαίρω ἀληθινά, Ἀλέξανδρε, ὅτι ἐτελειώθης (τελείους ὠνόμαζον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς γεγαμηκότας, καὶ τέλος, τὸν γάμον). Εἰπέ με τώρα τὸ ὄνομα τῆς νύμφης, φιλήσας αὐτὴν τρίς ἀπὸ μέρους μου, τὴν ἡλικίαν της, ἂν ἦναι πρὸς πατρός ἢ μητρός Γραική. Ἡλίθιον ἔσως εἶναι νὰ ἐρωτήσω ἂν λαλῆ ἀπαρεμποδίστως τὴν Γραικὴν γλῶσσαν.

Παρὰ τὰ ἐπιθαλάμια ἄσματα συνηθέστερα εἶναι εἰς τοὺς γάμους τὰ δῶρα· ὅτι καὶ οἱ δωρηταὶ εἶναι περισσότεροι παρὰ τοὺς ποιητάς· ἀλλὰ καθὼς ὁ Ἀπόλλων, οὕτω καὶ ὁ Πλούτων μὲ ὠργίσθη. Μετὰ πολλοὺς λογισμοὺς, ἐνθυμήθην ὅτι ὁ Κλαυέριος μ' ἐχάρισε δύο Ἀπολλοδώρους, τὸν ἓνα εἰς χαρτίον κοινόν, καὶ τὸν ἄλλον εἰς ἐκλεκτόν (papier velin). Τοῦτον λοιπὸν τὸν ἐκλεκτόν cartonné en rouge ἔβαλα εἰς τὸ σανδύκιον (τὸ ὅποιον πέμπεται μετὰ 2 ἢ 3 ἡμέρας) ὡς δῶρον παρὰ τοῦ Κοραῆ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, μικρὸν μὲν, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς προσφερόμενον. Εἰς ἐμὲ τὰ τοιαῦτα εἶναι ἄχρηστα. Ὁμοῦ μ' αὐτόν εἶναι καὶ τὰ ἐλλείποντα φύλλα τοῦ σταλέντος σοι πρώτου, τὸν ὅποιον δύνασαι πλέον νὰ χαρίσης ἢ τὸν ἀδελφόν σου ἢ κἀνένα σου φίλον· εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο δῶρον προσέθηκα μικρὸν παράρτημα δύο γεωγραφικοὺς πί-

νακας ὠφελίμους εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ περὶ Κύρου ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος· Περί τούτων μὴν λέγῃς τινὰ τίποτε, μήτε πῶς τοὺς ἔχεις, μήτε πόθεν ἦλθον.

Τώρα μανθάνω ὅτι ἡ Φυσικοοικονομικὴ βιβλιοθήκη εἶναι ἀληθῶς ἐπανάληψις τῆς παλαιᾶς διακοπείσης ἀπὸ τοῦ 1797 ἔτους μέχρι τοῦ 1802. Ἔδωκα λοιπὸν εὐθὺς διαταγὴν εἰς τὸν βιβλιοπώλην, ν' ἀγοράσῃ τοὺς ἐχομένους ἀριθμοὺς ἀπὸ τοῦ 1803 ἔτους καὶ καθεξῆς. Ἐλπίζω ὅτι θέλει προφθάσῃ νὰ τοὺς βάλῃ καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ σανδύκιον, τὸ ὁποῖον εἶναι μάταιον πλέον νὰ γραφῇ *Transit pour Trieste* ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ τ' ἀνοίξῃς αὐτοῦ· ὅτι εἰς αὐτὸ (μὲ τὸ νὰ ἦσαν πολλὰ ὀλίγα) ἔβαλα καὶ δύο τόμους Ἐγκυκλοπαιδείας καὶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ Buffon διὰ τὰ Ἰωάννινα. Ἐπειτα μήτ' ὁ Ζωσιμᾶς (ὅσον ἀπὸ τῆς τελευταίας του ἐπιστολῆς) δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπιστρέψει εἰς Λιβόρνον.

Μ' ἐζήτησε καὶ οὗτος ὁ νέος καὶ εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ εἰς τὴν βιβλιοπωλικὴν ἐπιχείρησιν, ὀνομαζόμενος Allais, (13 διὰ) 12 Ἡλιοδώρους καὶ τοὺς ἔλαβε. Σημείωσον τὸ ὄνομα, διὰ νὰ τοὺς ζητῆς ἂν ἀποθάνω. Κατοικεῖ *Quai des Augustins N° 44*. Ὁ Lefort ἐξεύρεις πόσους κρατεῖ. Ὁ Jarret, Allais καὶ Theophile Barrois (*rue Hautefeuille N° 22*) ἔχουσιν ἀνὰ (13 διὰ) 12 ἕκαστος.

Ὅταν σὲ λέγω νὰ μὴ λέγῃς τι πρὸς τινὰ περὶ τῶν πεμπομένων, τὸ λέγω φοβούμενος τὸ Λευϊτικὸν *τεκλιφισδικ'* ἔπειτα ἢ ἀλήθεια, ὅτι δὲν ἔχω φίλε, μήτε καιρὸν νὰ κρατῶ μακρὰς καὶ ἀδιαλείπτους ἐπιστολικὰς κοινολογίας. Μετὰ σοῦ τὸ κάμνω μετὰ χαρᾶς, καὶ αἰσθάνομαι καὶ κάποιαν ἡδονὴν· πρὸς τοὺς ἄλλους γράφω ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ ἀπαραίτητα.

Περὶ τοῦ Κρητὸς ἀκούω τώρα ὅτι ἐπώλησεν ὅλα τὰ τοῦ Hibseh λεγόμενα σάλια. Ἀλήθειαν λέγει, ἢ μὴ θέλων νὰ γνωρίζωσιν ἄλλοι τί κάμνει, τὸ λέγει, δὲν ἐξεύρω, φοβοῦμαι ὅμως μὴν εἶναι ἀλήθεια, διότι ὁ Παπάζογλους τοῦ ἐζήτησε· (ζητηθεὶς αὐτὸς τοῦτο παρὰ τινος γυναικὸς) ἐν διὰ νὰ τὸ πωλήσῃ, καὶ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει πλέον· ὅθεν λάβε κατ' αὐτὸ τὰ μέτρα σου· τώρα μάλιστα· ὅταν ἔχῃς πρόφασιν εὐλογωτάτην τὰς τοῦ γάμου δαπάνας.

Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω καὶ τὸ τῆς παραμονῆς τοῦ γάμου σου γράμμα. Τὰ τοῦ Πρωτοῦ βιβλία χρειάζονται μῆνα ἔτι διὰ νὰ ἐμβῶσιν εἰς τὸν δρόμον.

Μὲ λέγεις νὰ τὰ στείλω εἰς τὸν Ζωσιμᾶν διὰ τοῦ Pierre Castinel· ἀλλ' ἐπαραπονεῖσο διὰ τὴν ἀμέλειάν του· ἐξεύρεις ἄλλον τινὰ εἰς Μασσαλίαν; ἢ θέλεις ἐξ ἄπαντος νὰ μεταχειρισθῶμεν πάλιν τὸν Πέτρον Καστινέλ. Γράφω καλὰ τ' ὄνομά του;

Μετὰ τὴν αὔριον ὁδοποιεῖται τὸ σανδύκιον πρὸς σὲ διὰ τοῦ Franck, ἤγουν τὸ περιέχον τὰ διὰ τὸν Ψαλίδαν καὶ διὰ τὸν ἐν Μολδαυίᾳ καὶ τὸν Ἀπολλόδωρόν σου, κτλ. πρέπει νὰ τὸ ἀνοίξῃς ἐξ ἄπαντος.

Υἱάινε!

«Θεοὶ δέ σοι ὄλβια δοῖεν» καὶ εἰς σὲ καὶ εἰς τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον. Σᾶς ἀσπάζομαι καὶ τοὺς δύο.

53.

Κατὰ μῆνα Μάρτιου 1805.

Ἡ προλαβοῦσα, φίλε Ἀλέξανδρε, τῆς 6 Μαρτίου

ἐπιστολή μου ἦτον ὑπὲρ τὸ μέτ,ον διεξοδική· εἴθε νὰ μὴ γένη ὁμοία τῆς ἡ παροῦσα!

Ὁ τύπος τοῦ Αἰλιανοῦ ἤρχησεν· ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιταχύνης τὴν ἀποστολὴν τῶν μονοστίχων τοῦ Χρυσολωρᾶ γνωμῶν. Μόνας τὰς γνώμας, ὡς σὲ εἶπα, ἀπόσχισον, καὶ πέμψον αὐτὰς διὰ τοῦ Ἡμεροδρόμου, ἐὰν δὲν εὐρῆς ἔτοιμον ταξειδιώτην ἀσφαλῆ. Δυνατὸν εἶναι νὰ εὐρῆς αὐτοῦ κάνένα Χρυσολωρᾶν. Ὅπως κάμῃς, κάμει γρήγορα. Ἐπειδὴ ἔχω χρεῖαν νὰ λαλήσω εἰς τὰ προλεγόμενα καὶ περὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ ἄλλων ἀνηκόντων εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων, ἀνάγκη εἶναι νὰ θεωρήσω πρῶτον τὴν συλλογὴν, τὴν ὁποίαν δὲν ἐνθυμοῦμαι. Λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ἐκτείνω ὅσον θέλω τὰ προλεγόμενα. Παρὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ καιροῦ, λυποῦμαι ὅτι μῆτε δύναμαι νὰ εἶπω ὅσα θέλω, φοβούμενος μὴ σκανδαλίσω, ἢ καὶ διεγείρω εἰς κραυγὰς ἡλιθίους τοὺς ἀσθενεστέρους τὸν νοῦν· τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶναι (ὡς ἐξεύρεις) ἀκόμη μέγας καὶ δυνατὸς εἰς ἡμᾶς.

Σ' ἐρωτῶ πάλιν νὰ μὲ εἴπῃς καθαρά, ἐὰν τὸ ὄνομα Φιλοσοφία εἶναι τυπωμένον, καὶ ἐὰν τὸ βιβλίον τὸ περιέχον τὴν ἀπηνῆ ταύτην παρωδίαν εἶναι ἀνώνυμον, παρακαλῶ νὰ μὲ τὸ πέμψῃς, ἐὰν ἐτυπώθῃ.

Γράφω πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν ὅτι ἤρχησεν ὁ τύπος. Δὲν ἐτόλμησα πάλιν νὰ τὸν εἶπω ῥητῶς περὶ τῆς ὀφειλομένης ἀμοιβῆς διὰ τοὺς κόπους μου, ἀλλὰ τ' ἀφήκα εἰς τὴν διάκρισίν του, τοῦτο μόνον προσθεῖς, ὅτι ὁ,τι ἔχει νὰ διορίσῃ δι' ἐμέ, πρέπει νὰ τὸ αὐξήσῃ, ἐὰν ἀφήσω τὸν Στράβωνα. Ἐξηγῶ εἰς αὐτὸν καὶ τὸ Ἐὰν ἀφήσω. Διότι σκοπὸν ἔχω πρὸς τὸ τέλος τοῦ Γαλλικοῦ χρόνου, ἤγουν πρὸς τὸν Αὐγουστον, νὰ γράψω πρὸς τὸν Μινίστρον, πα-

ρακαλῶν αὐτὸν νὰ μ' ἔχη παρητημένον διὰ τὸν Στράθωνα, προφασιζόμενος τὰς σωματικὰς μου ἀσθενείας, καθὼς εἶναι καὶ ἡ ἀλήθεια. Τοῦτό μου τὸ μέλλον κίνημα τινὲς τῶν φίλων τὸ κρίνουν καλόν· ἄλλοι ἐξ ἐναντίας φοβοῦνται μὴ δυσαρεστήσω εἰς τοὺς κρατοῦντας. Ὅπως ἂν ἀκολουθήσῃ τὸ πρᾶγμα, φανερόν εἶναι τοῦλάχιστον, ὅτι, ἂν ἀφεθῶ ἀπὸ τὸν Στράθωνα, ἐλπίδα πλέον ἀπ' αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ ἔχω καμμίαν; Ταύτην τὴν πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν ἐξήγησιν γράφω, φίλε, καὶ πρὸς σέ, ὄχι διὰ νὰ προκαταλάβῃς τὴν κρίσιν τῶν Ζωσιμάδων διὰ τὴν ἀμοιβὴν τῶν κόπων μου (τὸ ὅποιον δὲν δέχομαι μὴτ' ἀγαπῶ) ἀλλὰ διὰ (ἂν σὲ γράψωσι τίποτε περὶ τούτου) νὰ δώσης εἰς αὐτοὺς νὰ καταλάβωσι τὰ ἐπακολουθήματα τοιαύτης ἀφέσεως, ἐπειδὴ εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι τὸ ἄθλιον ἔργον τοῦ Στράθωνος, ἔχει κἂν τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι ὁ ἐτήσιος μισθὸς θέλει ἐπίσης ἀκολουθεῖ, καὶ ἂν ἤθελε συμβῆ εἰς ἐμὲ καμμία συμφορὰ σωματικὴ ἀπροσδόκητος, καὶ τοιαύτη ὅποια νὰ μὴ μὲ συγχωρῇ πλέον νὰ καταγίνωμαι εἰς αὐτό. Βλέπεις πόσον εἶναι ἀξιόλογος καὶ πόσην προσοχὴν χρειάζεται ἡ περίστασις αὕτη.

26 Μαρτίου.

Εἶναι ὑπὲρ τὰς 10 ἡμέρας ἀφ' οὗ ἤρχησα τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθην νὰ τὴν τελειώσω διὰ τὸ γεννηθὲν εἰς τὸ πολυπαθέστατόν μου σωματίον ἐρυσίπελας (ἀνεμοπύρωμα)· τὸ ὅποιον μόλις τώρα διεσκεδάσθη. Εἰς τοῦτο τὸ μεταξύ ἔλαβον δύο σου ἐπιστολάς, τὴν τῆς 27 Φεβρουαρίου, καὶ τὴν τῆς 2 Μαρτίου.

Τοῦτο ἔγινεν αἴτιον ὅτι δὲν σ' ἐπεμψα ἀκόμη μῆτε τὸν λογαριασμὸν τῶν βιβλίων, μῆτε τὴν ἐφημερίδα τοῦ

Γρουπίλλου. Καί περί μὲν τῆς ἡφμεριίδος πρέπει νὰ ὑπάγω αὐτὸς εἰς τοῦ βιβλιοπώλου, νὰ ἴδω ἂν γίνεται κατὰ τὸν τρόπον ὡς τὸ ζητεῖς. Θέλω τὸ τελειώσει τὴν παροῦσαν ἑβδομάδα. Λάβ' ἐν τοσοῦτῳ τὸν λογαριασμὸν τῶν βιβλίων, καὶ ἀφ' οὗ πληρωθῆς ἀφ' ἐκάστου τὰ εἰς ἕκαστον ἀνήκοντα, στείλει μὲ τὸν ὀπίσω, διὰ νὰ μὴ συγχέωμαι εἰς τὸ ἐξῆς.

Τὸν κύριον Κώσταν ἄσπασαι ἐκ μέρους μου· καὶ εἶπε τον ὅτι ἡ ἀσθένειά μου μ' ἐμποδίζει νὰ τὸν γράψω κατὰ μέρος· τὸν παρακαλῶ νὰ σὲ πληρώσῃ διὰ τοὺς

14 τόμους τοῦ Buffon	63
δετικὰ	18 : 4
Encyclopédie διὰ τὸν Buffon 2 τόμοι . . .	38
δετικὰ 1 τόμου . . .	2 : 10
	<hr/>
	121 : 14

Εἰς ταύτας τὰς [121:14] πρέπει νὰ προσθέσης τὰ ἡμίσεια τῶν παλωτικῶν 7 : 10 . . . 3 : 15

ἔπειτα καὶ τὸ ἀνήκον μέρος τῶν ἐξόδων . . 125 : 9
τοῦ δρόμου ἀπ' ἐντεῦθεν ἕως αὐτοῦ, ὅσα δη-
λαδὴ πληρώσης

Αἱ 38 τῆς ἐγκυκλοπαιδείας ἐνοῦνται ἡ τιμὴ τῆς ὅλης 69 Livraison, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μένουσιν ἐδῶ μερικὰ τομίδια, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰς προλαβούσας Livraisons ἀκόμη ἀτελειώτα, καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατα νὰ δεθῶσι καὶ νὰ σταλθῶσιν. Ἐντὶ τῶν 15 τόμων τοῦ Buffon θέλεις εὐρεῖ μόνους 14, διότι ἐκρατήθη ἕνας ἐνταῦθα.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ τοῦ κυρίου Κώνστα, τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ λογαριασμοῦ εἶναι διὰ τὸν φίλον τῆς Μολδοβλαχίας. Εἰς αὐτὰ εὐρίσκεῖς τὴν ἐξακολούθησιν καὶ τε-

λείωσιν τοῦ Λεξικοῦ τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἡ τιμὴ εἶναι παχυτέρα παρὰ τῶν πρώτων τόμων, διότι τὸ βιβλίον ἐτιμήθη πολὺ, καὶ σχεδὸν ἐξεπωλήθη ἢ ἔκδοσις.

Τῆς Φυσικοοικονομικῆς βιβλιοθήκης τὸ ἥμισυ τοῦ πρώτου χρόνου δὲν ἐπεράσθη εἰς τὸν λογαριασμόν, διότι ἦτον προπληρωμένον. Τὸ κιβώτιον ἐπέμφθη μετὰ δύο ἡμέρας τῆς 15 Ventose τοῦ λογαριαμοῦ πρὸς σὲ διὰ τοῦ Franck.

Ὡς τόσον ἐπέρασα τὴν ὅλην ποσότητα τοῦ λογαριαμοῦ 324 : 14 εἰς τὸ χρεωστικὸν τοῦ λογαριαμοῦ σου μέρος [μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐτοιμάζονται κ' ἐκεῖνα τοῦ Πρωίου]. Εἰς τὸ κιβώτιον τὸ νῦν στελλόμενον εἶναι οἱ Κατάλογοι οἱ περισσότεροι διπλοῖ, ἀνοίξας πέμψον μέρος πρὸς τὸν Πύργον, καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὸν Πρώιον, τὸ εἶλημα εἶναι ὁ πίναξ τῆς ἀναβάσεως τοῦ Κύρου, τὸ δέμα εἶναι τὰ λείποντα τοῦ Ἀπολλοδώρου, καὶ ἕτερος Ἀπολλόδωρος papier velin· μὴ λέγεις τινὰ πόθεν σ' ἔρχονται καὶ παρὰ τίνος τὰ λαμβάνεις. Δὲν μὲ εἶπες ἀκόμη ἂν ἔλαβες τὸν Τάκιτον.

Περὶ τοῦ Γάμου σου σ' εὐχήθην καὶ πάλιν σ' εὐχομαι εὐδαιμονίαν. Τὴν σύζυγόν σου ἀσπάζομαι μὲ τὸ στόμα σου· ἐπειδὴ τὸ ἰδικόν μου δὲν φθάνει ἕως αὐτοῦ.

Τοῦ Σκυλίτζη τὸ γράμμα καὶ ἦλθε καὶ ἐδόθη. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι ἔλαβον καὶ ἐγὼ κατὰ τὰς αὐτὰς σχεδὸν ἡμέρας (δὲν ἐξεύρω διὰ τίνος) ἐπιστολὴν ἀπὸ τὴν Ἀρχόντισαν Εὐφροσύνην τὴν Σκαναδιώνην. Μὲ παρακαλεῖ νὰ ἔχω φροντίδα τοῦ υἱοῦ της.

Ἴδου τί μὲ γράφει ἀπὸ Λιθόρνου ὁ Σπανιολάκης κατὰ τὴν 22 τοῦ Φεβρουαρίου : « Ἐλαβον τὸν Ἡλιόδωρον, » καὶ εὐφράνθη ἡ ψυχὴ μου ἀναγνόνοντας τὴν ἐπιστολὴν » πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον· ὁ μαῦρος ὁ παπᾶ Θεοδοσίος μὲ

» εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ τὴν τυπώσωμεν εἰς φυλλάδα διὰ
 » νὰ εὐκολοαγορασθῆ ἀπὸ πολλούς, καὶ νὰ διαβάζεται,
 » τὸ ὅποῖον μὲ ἄρесе, καὶ ἴσως τὸ κάμομεν ἂν καὶ τὸ
 » κρίνετε εὐλογον ».

Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίθην σήμερον διὰ τοῦ Ζωσιμᾶ, ὅτι
 ὁ Κύριος τοῦ Ἡλιοδώρου δὲν εἶμαι ἐγώ, ἀλλ' ὁ Ἀλέ-
 ξανδρος Βασιλείου, καὶ ἂν ἔχωσι τοιοῦτον σκοπόν, πρέ-
 πει νὰ σ' ἐρωτήσωσι καὶ νὰ τὸ κάμωσι μὲ τὴν συγκατά-
 θεσίν σου. Ἐὰν ἦτον πωλημένον τὸ ἤμισυ τῆς ἐκδόσεως
 δὲν ἔβλαπτε· ἀλλὰ καὶ τότε πάλιν, ὁ καρπὸς τῶν φυλ-
 λάδων ἀνήκει εἰς σὲ καὶ ὄχι εἰς αὐτούς.

Εἶδον καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Σ. τὴν κατὰ σοῦ ἢ περὶ
 σοῦ. Τί θέλεις νὰ εἶπω περὶ τούτου; εἶναι ἀπ' ἐκείνας
 τὰς διατριβάς, τὰς ὁποίας ἀφ' οὐ τις ἀναγνώσῃ ἐρωτᾷ
 ἑαυτὸν. Τί ἀνέγνων καὶ τί κατέλαβον; βασιλεύει ἀπ' ἀρ-
 χῆς μέχρι τέλους τὸ λεγόμενον ἀπὸ τοὺς Γαλάτας *le va-*
gue des idées et des expressions, ἡ ἀοριστία καὶ τῶν
 ἐννοιῶν καὶ τῶν φράσεων. Διὰ τοῦτο ὁμῶς δὲν εἶναι κα-
 τηγορίας ἄξιος ὁ ἄνθρωπος, διότι τὸ ἐλάττωμά του εἶναι
 κοινὸν εἰς πολλοὺς καὶ ἀκούσιον. Ἡ περιέργος θεωρία
 τῆς γλώσσης εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν δεινὴ, καὶ εἰς ἡμᾶς
 ἔτι δεινοτέρα, διότι εὐρέθημεν (κατ' εὐτυχίαν ἢ δυστυ-
 χίαν δὲν ἐξεύρω) κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον,
 εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γλῶσσα εἶναι συμπεφυρμένη, κατὰ τὴν
 παροιμίαν, ὡς τῆς τρελῆς τὰ μαλλία. Πρόσθετες ἄλλην
 δυσκολίαν μεγαλητέραν, ὅτι καὶ ἡ θεωρία αὕτη εἶναι
 πρᾶγμα νεοφανὲς εἰς τοὺς Γραικοὺς. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶ-
 ναι, καθὼς συμβαίνει εἰς ὅλα τὰ νέα, νὰ ἀλογιστήσωμεν
 ὅλοι πολλὰ, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ὀρθῶς συλλογι-
 ζεσθαι. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἥλιος ἦτον με-

γάλος ὅσον ἡ Πελοπόννησος, οἱ σημερινοὶ Ἀστρονόμοι γελοῶσι· καὶ ἔχουσιν ἄδικον. Ἄν ἤκμαζον αὐτοὶ εἰς τοὺς χρόνους, ἤθελαν ἴσως εἰπεῖ καὶ πιστεύσει γελοιότερα παρ' ἐκεῖνον. Ἦσο λοιπὸν ἤσυχος, καθὼς εἶσαι καὶ ἄτρωτος ἀπὸ τοιαύτης κρίσιν. Ὅλος ὁ φόβος μου εἶναι περὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου, διότι πολεμεῖται ἀπὸ δεινότερον ἐχθρόν, τὸν ΕΠΑΙΝΟΝ. Εἰπέ τον λοιπὸν νὰ προσέχη καὶ νὰ φράσῃ τὰ ὦτα του εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν Σειρήνων, καθὼς ἔκαμν ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεύς. Πρόσεχε ὁμως, φίλε μου, μὴ μ' ὀνομάσῃς· διότι δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ ἐμπλεχθῶ εἰς ἐριδας καὶ φιλονεικίας μήτε μὲ τὸν Σ. μήτε μὲ τὸν Τ. μήτε μὲ κἀνέν στοιχεῖον τοῦ Ἀλφαβήτου. Ἐπειτα εἶναι καὶ γελοῖον πρᾶγμα νὰ φιλονεικῇ τις καὶ νὰ ἰσχυρίζεται περὶ πράγματος, τὸ ὅποῖον μέλλει νὰ κριθῇ κατὰ τὸ 1950 ἔτος, καιρὸν, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν μου, ὅτε θέλει διδασχθῇ εἰς Γραικικὸν θέατρον ἢ πρώτη καλὴ κωμωδία ἢ τραγωδία.

Υγίαινε.

29 Μαρτίου.

Ἐπῆγα εἰς τοῦ βιβλιοπώλου Croullebois καὶ τὸν παρήγγειλα διὰ τὴν ἐφημερίδα τῆς Ἰατρικῆς· μὲ ὑπεσχέθη ὅτι αὔριον ἄρχεται νὰ τὸ πέμπῃ ἀπ' ἀρχῆς τοῦ 22 τόμου ὅστις ἄρχεται ἀπὸ τὸν Pluviose συμπίπτοντα εἰς μέρος μὲ τὸν Ἰανουάριον 1805· ἀλλέως νὰ χωρισθῇ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον δυνατὸν. Ἐπρόσθεσα λοιπὸν παρὰ τὰς 324 : 14 εἰς τὸ χρέος τοῦ λογαρισμοῦ σου ἔτι 24 διὰ ταύτην τὴν ἐφημερίδα ἐλευθέραν ἀγωγίῳ μέχρι Βιέννης. Θέλει βάλει εἰς αὐτὸ διπλοῦν ζῶμα καὶ διπλὴν ἐπιγραφήν. Ἦτον ὁμως καλόν, ἂν ἦτον δυνατὸν (μὲ λέγει αὐ-

τὸς ὁ στέλλων) νὰ ἐξετάσῃς αὐτοῦ, ἂν κατευωδῶθησαν τὰ πρῶτα τετράδια, διὰ νὰ πέμπωνται τὰ καθεξῆς, μὲ περισσότερον θάρρος.

Ἄν ἐπιθυμῆς τὴν περὶ τοῦ Ἀπολλοδώρου κρίσιν, σπούδασον ν' ἀναγνώσῃς τὸ *Mercure de France N° CXCIII, 25 Ventose an 13, Samedi 16 Mai 1805, pag. 596.*

Διὰ νὰ σ' ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν φροντίδα τοῦ Χρυσολωρᾶ, καὶ ἀπὸ τὴν δαπάνην τοῦ ἀγωγίου, ἐὰν εὖρης αὐτοῦ κἀνὲν ἀντίτυπον· ἀρκεῖ νὰ μὲ εἰπῆς καὶ νὰ μὲ βεβαιώσῃς, ἐὰν εἰς τὸ εἰς γυναῖκας κεφάλαιον εὐρίσκονται οὗτοι οἱ στίχοι·

Γυναικὶ πάση κόσμον ἡ σιγὴ φέρει.
Γυνὴ γὰρ οἴκῳ πῆμα καὶ σωτηρία.
Ζῆν οὐκ ἔθει γυναῖκα κατὰ πολλοὺς τρόπους.

ἢ διὰ νὰ μὴ μωρολογῶ, σχίσον τὰ κεφάλαια μόνα ταῦτα Εἰς γάμον, Εἰς γυναῖκας, καὶ Εἰς παιδείαν· καὶ ἔγκλεισον αὐτὰ εἰς μίαν τῶν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῶν σου. Καὶ πάλιν ὑγίαινε.

Ἀργύρια μὴ πέμψῃς πρὸ τοῦ σὲ πέμψω καὶ τὸν λογαριασμὸν τοῦ Πρωίου, καὶ τότε πάλιν προκρίνω, ἂν δὲν σὲ φέρει εἰς δυσκολίαν, νὰ εἰπῆς τὸν Ἰορδάνην νὰ μὲ τὰ δώσῃ, παρὰ νὰ μὲ στείλῃς ἀλλαγῆς γραφῆν.

φιλε μου, μέγα δίκαιον λέγων, ὅτι δὲν ἐνοστιμεύθης ἀκόμη μετάφρασιν. "Ὅθεν συλλογίσθητι πόσῃν ἀηδῖαν δοκιμάζω ἐγὼ ἀναγκαζόμενος πολλάκις ὁ ταλαίπωρος νὰ τὰς ἀναγνώσκω ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους μὲ μόνην τὴν (πολλάκις ἀπατωμένην) ἐλπίδα, ὅτι εἰς τὰ πολλὰ κόπρια ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ εὔρω κἀνένα μαργαρίτην, νὰ τὸν μεταχειρισθῶ ἐν καιρῷ πρὸς ἰδικὴν μου (ἴσως καὶ πρὸς ἄλλων) ὠφέλειαν· οἱ Ἰταλισμοὶ καὶ Γαλατισμοὶ πολιορκουσι πανταχόθεν τὴν δυστυχεστάτην ἡμῶν γλῶσσαν· καὶ μὴτ' ἐγὼ δὲν δύναμαι μὴτε νὰ κρίνω, μὴτε νὰ προβλέψω ποῦ ἔχει νὰ καταντήσῃ ἡ βαβελικὴ αὕτη ἀκρισία καὶ σύγχυσις. Ἀκρισία τόσον μεγάλη, ὥστε ζητοῦσι, νὰ προσκολληθῶσιν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν γαλλικὴν ἀντωνυμίαν je, tu, il χωρὶς νὰ κάμωσι τὴν μικρὰν καὶ πολλὰ εὐκολον ταύτην παρατήρησιν, ὅτι εἰς τοὺς Γάλλους εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὁμοίαν, ἢ κατάληξιν ἢ ἐκφώνησιν τῶν ῥηματικῶν προσώπων (j'aime, tu aimes, il aime), ἥτις χωρὶς τῆς ἀντωνυμίας ἤθελε προξενήσῃ ἀσάφειαν. Ἄλλ' εἰς ἡμᾶς ἡ διάκρισις τῶν προσώπων καὶ ἀπὸ τὴν γραφὴν καὶ ἀπὸ τὴν προφορὰν. (Ἀγαπῶ, ἀγαπᾶς, ἀγαπᾷ), γίνεται τόσῳ φανερά, ὥστε ἀποβαίνει ὁ πλεονασμὸς (ἐγὼ ἀγαπῶ, σὺ ἀγαπᾷς, ἐκεῖνος ἀγαπᾷ) ὄχι μόνον ἀηδῆς εἰς τὴν ἀκοήν, ἀλλὰ καὶ σόλοικος· διότι τὸ ἐγὼ εἰς ἡμᾶς καὶ τοὺς παλαιούς καὶ τοὺς νέους "Ἕλληνας εἶναι ἀντιδιασταλτικὸν προσώπων, ἤγουν σημαίνει ὄχι τὸ je τῶν Γάλλων (καθὼς φαντάζονται) ἀλλὰ τὸ moi.

Δίκαιον ἔχεις ὡσαύτως εἰς ὅσα εἶπας (ἢ κατ' αὐτοὺς ΣΥ ΕΠΗΑΣ) τὸν ἀδελφόν σου περὶ Ὀμήρου. Δικαίως κρίνει καὶ αὐτὸς ὅτι πρῶτον γεννῶνται οἱ συγγραφεῖς, ἔπειτα αἱ γραμματικαὶ καὶ οἱ γραμματικοί· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ προ-

κρίνη καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ γραμματικαὶ ἐγίναν ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ συλλογὴν τῶν ὀρθῶς λεχθέντων, καὶ ἀναλόγως συνταχθέντων ἀπὸ τοὺς καλοὺς συγγραφεῖς· ὅθεν συμπεραίνεται, ὅτι ἡ γραμματικὴ περιείχετο δυνάμει εἰς τὰ βιβλία τῶν δοκίμων συγγραφέων· καὶ οἱ δόκιμοι οὗτοι συγγραφεῖς ἦσαν ἀληθῶς καὶ γνησίως οἱ πρῶτοι γραμματικοὶ τῆς γλώσσης, ἂν καὶ δὲν ὠνομάζοντο ῥητῶς οὕτως. Τὸ αὐτὸ ἔχει νὰ εἴπη τις καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς, ἡ ὁποία ἄλλο δὲν εἶναι πλὴν παρατήρησις καὶ συλλογὴ τῶν πειστικῶς λεχθέντων ἀπὸ τὸν Δημοσθένην καὶ τοὺς ἄλλους συγχρόνους αὐτοῦ ῥήτορας· τόσον εἶναι ἀληθές ἐκ δυστυχίας, ὅτι οἱ καλοὶ συγγραφεῖς τῆς γλώσσης (λέγω ὅταν ἦναι εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς), εἶναι οἱ γνήσιοι γραμματικοὶ τῆς γλώσσης, καθὼς οἱ δεινοὶ ῥήτορες, οἱ γνήσιοι ῥητοδιδάσκαλοι, ὥστε εἰς δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδων διάστημα, ἀφ' οὗ εἰς τῶν Ἑλλήνων τὰ σχολεῖα διδάσκειται ἡ γραμματικὴ καὶ ῥητορικὴ, μῆτε συγγραφεὺς ἐγεννήθη ὁμοῖος τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Πλάτωνος κτλ. μῆτε ῥήτωρ ὁμοῖος τοῦ Δημοσθένους. Εἰς ὀλίγα λόγια, γραμματικὴ καλὴ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντεθῆ, ἂν δὲν ἦναι ἐρανισμένη ἀπὸ καλοὺς συγγραφεῖς. Συγγραφεὺς καλὸς νὰ γένη δὲν ἔμπορεῖ, ἂν δὲν ἀκολουθῆ ὅσον εἶναι δυνατόν τὴν φυσικὴν γραμματικὴν, ἢ γοῦν τὴν ἀναλογίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν γεννᾶται ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ λόγου, ἡ σαφήνεια, ἂν δὲν γράφῃ εἰς τρόπον (λέγω πάλιν ὅσον εἶναι δυνατόν ἐπειδὴ γενικοὶ κανόνες χωρὶς ἐξαιρέσεις καὶ ἀνωμαλίας δὲν εἶναι εἰς καμμίαν γλῶσσαν) ὥστε ἀπὸ τὸ σύγγραμμά του νὰ συντάσσεται μία, καὶ ὄχι ἕξ ἢ ἑπτὰ γραμματικά· ἂν δὲν σπουδάζῃ καὶ πρὸς τούτοις νὰ συμπλέκῃ τὰς λέξεις του καὶ τὰς συντάττῃ εἰς ἐκεῖνον τὸν τρόπον, ὅστις προ

ξενῆ περισσοτέραν ἡδονὴν εἰς τὴν ἀκοήν. Ὁ δεύτερος οὗτος κανὼν ἐπιστηρίζεται εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ζητεῖ πανταχοῦ τὴν ἡδονήν· τὴν ζητεῖ εἰς τὴν τράπεζαν, τὴν ζητεῖ εἰς τὴν μαλακὴν κλίνην, εἰς τὰ φορέματα, εἰς τὸ θέατρον, εἰς τὴν μουσικὴν; καὶ πῶς θέλεις νὰ μὴ τὴν ζητῇ, καὶ εἰς τὴν διὰ λόγου μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀναστροφὴν, ἣτις συμπληροῖ τὸ περισσότερον σχεδὸν μέρος τῆς ζωῆς του; Παρὰ τούτους τοὺς κανόνας, τοὺς ὁποίους ἐγὼ στοχάζομαι ὡς ἀπαραιτήτους εἰς τὴν ἡμετέραν περίστασιν, ὅστις προσπαθεῖ νὰ γράφῃ ὀρθῶς, πρέπει νὰ φυλάττῃ καὶ τοῦτο. Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν νὰ καλλύνωμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν, εἶναι θυγάτηρ ὀρφανὴ καὶ δυστυχὴς ἄλλης γλώσσης ἐντελεστεράς, πρέπει νὰ προθυμούμεθα (ὅσον εἶναι δυνατόν, λέγω πάλιν, καὶ χωρὶς βίας) νὰ ἀναπληροῦμεν τὰ ἐλλείμματά της ἀπὸ τὰ μητρικὰ της πλοῦτη, καὶ ὄχι νὰ μιμώμεθα τὰς φρασεολογίας καὶ συντάξεις τῶν ἄλλοτριῶν ἔθνων. Ἀρκοῦν ὅσα αἴσχη ἐπροσκόλλησεν ἀπὸ τὰ ξένα ἔθνη ἡ δυστυχία καὶ βαρβαρότης τοῦ γένους εἰς αὐτήν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀνώμαλος Ἰταλισμὸς τοῦ ὀποῦ. Ὁ Πρωτεὺς οὗτος εἰς ἡμᾶς εἶναι ἀκόμη βαρβαρότερος παρὰ εἰς τοὺς Ἰταλοὺς. «Εἰς τὸν τόπον ὀποῦ σὲ ἀπήντησα» ἡ βαρβαρότης εἶναι ὑποφερτὴ, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς μόνον τὸν τονισμὸν (ὀποῦ ἀντὶ τοῦ ὀπου) ἢ δὲ σημασία εἶναι ἡ τοπικὴ καὶ γνησία τῶν παλαιῶν. Ἄλλ' εἰς καιρὸν ὀποῦ, ὁ ἄνθρωπος ὀποῦ, ἡ γυναῖκα ὀποῦ, τὸν ἄνθρωπον ὀποῦ, τὸ δένδρον ὀποῦ, οἱ ἄνθρωποι ὀποῦ. Ἄλλοτε πάλιν σημαίνει τὸ ὥστε, οἷον τόσον ὀποῦ, εἰς τὰς φράσεις ταύτας ὁ Πρωτεὺς μετασχηματίζεται εἰς χρονικὸν ἐπίρρημα, ἔπειτα εἰς ἄρθρον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀντωνυμίαν, ἢ

ὅποια παριστάνει ὅλα τὰ γένη, ὅλας τὰς πτώσεις καὶ ὅλους τοὺς ἀριθμούς. Μ' ὅλας ταύτας τὰς δικαίας παρατηρήσεις δυνατὸν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, πιθανώτατον εἶναι, ὅτι θέλει μείνει εἰς τὴν γλῶσσαν τὸ κατάρατον ΟΠΟΥ, ἐπειδὴ ἐκ δυστυχίας καὶ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται ψῶραι ἔχουν νὰ μείνωσι, καὶ νέαι ἄλλαι (καθὼς γίνονται τὴν σήμερον αἱ μεταφράσεις) θέλουν προσκολληθῆ. Ἄλλ' ὄχι διὰ τοῦτο ὁ πεπαιδευμένος φίλος καὶ τοῦ γένους καὶ τῆς γλώσσης του πρέπει νὰ μὴ τὰς ἐλέγχῃ, ὅταν ἐρωτᾶται, ἢ νὰ μὴ τὰς ἀποφεύγῃ ὅταν γράφῃ.

Περὶ δὲ τῶν μεταφράσεων τοῦ Καρατζᾶ, καὶ ἄλλων τοιουτοτρόπων προβλημάτων, ἀποκρίνομαι, φίλε, τοῦτο. Ἡ στάμνος τῶν πόνων μου εἶναι τόσος πλήρης, ὥστε καὶ μόνον ἓνα σταλαγμὸν δὲν δύναται νὰ προσλάβῃ χωρὶς νὰ ἐκχυθῆ καὶ νὰ μὲ πνίξῃ. Ὅθην,

Πρὸς δέ με τὸν δύστηνον ἔτι φρονέοντ' ἑλέαιρε.

ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ χάριν κἂν τοῦ Ὀμηρικοῦ τούτου στίχου, εἰς τὸν ὅποιον, οἱ γραμματικοὶ (οἱ περισσότεροὶ τοῦλάχιστον) ἄλλο παρατηρήσεως ἄξιον δὲν εὐρήκασιν πλὴν ὅτι περιέχει σωστά καὶ ἀνελλιπῆ τὰ ὀκτώ μέρη τοῦ λόγου *ni plus ni moins*.

Δὲν ἐμπορεῖς νὰ πιστεύσῃς πόσον μ' ἐλύπησεν ὁ θάνατος τοῦ Λάμπρου· διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις μοῦ ἐματαιώσε καὶ τὸ μικρὸν ἐγκώμιον, τὸ ὅποιον, εἰς μίαν σημειώσιν τῆς προδιοικήσεως κατὰ πάρεργον ἠτοίμαζον δι' αὐτόν, καὶ ὡς χρέος ὀφειλόμενον εἰς τοὺς κόπους του, καὶ ὡς διεγερτήριον εἰς τὴν μίμησιν αὐτοῦ.

Διὰ τὴν αὐτὴν προδιοίκησιν ἐζήτησα καὶ τὰ φύλλα τοῦ Χρυσολωρᾶ. Εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν προθυμίαν τῆς ἀποστολῆς, ἀλλὰ μέχρι ταύτης τῆς ὥρας δὲν τὰ ἔλαβον

ἀκόμη. Παρηγοροῦμαι ἐν τοσούτῳ μὲ τὴν ἐλπίδα. Ὡ πόσον ἐπεθύμουν νὰ σ' ἔχω μίαν μόνην ὥραν διὰ νὰ σέ συμβουλευθῶ περὶ τῆς προδιοικήσεως ταύτης. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι καλλίστη· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ τὴν ἔγγραφα κάκιστα. Δὲν εἶναι ὁ λόγος περὶ χαρακτῆρος λόγου, διότι ὅπως καὶ ἂν ἦναι γραμμένη, ἐπειδὴ δὲν εἴμεθα ἀκόμη ὑπὸ ζυγὸν γραμματικῆς, δὲν εἴμεθα τρόπον τινὰ μήτε ὑπὸ δικαστήριον. Ἄλλ' εἶναι ὀλίγον σκληρά, διότι ἐλέγχει πολλὰς ἀκρισίας τῶν ἀντιφιλοσόφων γραμματικῶν, πολλὰς ἀνοησίας τῆς ἐν χρήσει μεθόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν παραδίδονται ἢ γλῶσσα, καὶ ἄλλα πάμπολλα, τὰ ὅποια, εἰς τοὺς ἀληθῶς λογίους, ἤγουν τοὺς ἐλευθέρους ἀπὸ προλήψεις εἶναι πιθανὸν ὅτι θέλουν ἀρέσει· ἐνδέχεται ὅμως νὰ παροξύνωσι τοὺς κυαμοφάγους καὶ πιναροὺς καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν διάνοιαν διδασκαλίσκου, μάλιστα ὁ μέγας ἔπαινος τῆς φιλοσοφίας, ἢ κατηγορία (χωρὶς ὅμως νὰ ὀνομάσω τινὰ) τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἐπροθυμήθην ὅσον ἦτον δυνατόν νὰ μετριάσω τὸν ἔλεγχον μὲ ἐκεῖνο τὸ *γλυκύπικρον* τῆς Σαπροῦς, τὸ ὁποῖον οὗτοι ὀνομάζουσι *Aigredoux*· μ' ὅλον τοῦτο διστάζω ἀκόμη εἰς πολλὰ, καὶ ἐξήλειψα καὶ μετέγραψα καὶ πάλιν ἐξήλειψα πολλάκις τὰ αὐτά. Τὴν γραμματικὴν, περὶ τῆς ὁποίας μὲ λαλεῖς, δὲν τὴν ἔχω· ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον καιρὸς νὰ τὴν ἔχω, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ συγγραφεὺς ὅτι ἡ προδιοικήσις μου ἀποβλέπει αὐτόν. Ἄν ἤμην βέβαιος ὅτι περιέχει τι χρηστὸν καινοτόμημα, ἤθελα μετὰ χαρᾶς τὸ δραχθῆ ὡς ἀφορμὴν ἐπαίνου, ἀλλὰ φίλε μου, εἶναι ἀδύνατον ἀκόμη τοῦτο, καὶ μὴν εἶπης ὅτι κρίνω κατὰ πρόληψιν πρὶν ν' ἀκούσω. Κρίνω καθ' ὃ βλέπω εἰς τὸ φωτισμένον ἔθνος τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει σχεδὸν ἀκόμη ἐν-

τέλεστάτην τῆς γλώσσης του γραμματικὴν· καὶ πῶς θέλεις ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν τώρα καλὴν γραμματικὴν; Ἡ γραμματικὴ εἶναι μέρος τῆς λογικῆς, ἢ νὰ εἶπω ὀρθώτερον εἶναι αὐτὴ ἡ λογικὴ καταγινομένη εἰς τοὺς ὅρους καὶ σημεῖα τῶν ἐννοιῶν. Ἀλλὰ λογικὴ εὐρίσκεται ποῦ ποτε ἀκόμη ὀρθή;

Οἱ ὀνομασθέντες προφέσσορες εἰς Βυζάντιον δὲν μὲ λέγεις ἂν ὀνομάσθησαν ἀπὸ τὸ γένος ἢ ἀπὸ τὸν τύρ... τοῦ γένους.

Τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον κατασπάζομαι.

Δὲν βλέπτει ὅτι ἀγνοεῖ τὴν γλῶσσαν τῶν Γραικῶν. Προθυμήθητι τώρα ἐπιμόνως νὰ τὴν διδάξης τὴν γαλλικὴν, καὶ θέλεις ἐμπνεύσει εἰς αὐτὴν κατὰ μικρὸν καὶ τὴν ὀρεξιν τῆς ἡμετέρας, ἂν ἐπιχειρήσης τὸ πρᾶγμα μὲ ἡσυχίαν καὶ ἐννοίαν, καὶ τρόπον τινὰ στρατηγηματικῶς, καὶ κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. Τοῦτο ὅταν ἤμην εἰς Ὀλλανδίαν, εἰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν μινίστρων, ὅστις μ' ἐδίδαξε τὴν λογικὴν κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου, μ' ἐσυμβούλευε συνεχῶς, καὶ δὲν θέλω τὸ λησμονήσει ποτὲ μήτ' αὐτὸς μήτε τὴν ὀργισμένην ἠδονὴν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμαζεν ἡ δυστυχῆς μου ἀκοή, ὅσάκις τὸν ἤκουον νὰ μὲ λέγη: *Ἐπιστέθει εὐκαίρως, ἀκαίρως. N'est ce pas délicieux*; Δός τιν εἰς τὸ γαλλικὸν ν' ἀναγνώσῃ τὸν *Gil Blas* θαυμαστὴν μυθιστορίαν, διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ πλοκὴν, καὶ διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου, ὅστις κρίνεται ὁ ἄριστος χαρακτῆρ τῆς ὁμιλίας (*style de conversation*)· καλὸν ἦτον καὶ τὸ *Les mille et une nuits*. Καὶ ἂν τοῦτο εἶναι μεταγλωττισμένον εἰς τὴν ἡμετέραν (καθὼς τὸ νομίζω) ἐμπορεῖς ἔπειτα νὰ τὸ μεταχειρισθῆς ὡς

δέλεαρ διὰ τὴν παράδοσιν τῆς Γραικικῆς. Ἄλλο δέλεαρ. Λέγε τὴν συχνὰ τὰ ἀρχόμενα καλὰ καὶ ἔνδοξα τοῦ γένους, καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὰ παλαιὰ διὰ τὰ παλαιὰ εἶναι καλὸς ὁ Ἀνάχαρσις, Les ouvrages de Plutarque par l'Abbé Ricard. Εἶναι πρᾶγμα παρατηρήσεως ἄξιον, ὡς σημεῖον καὶ τοῦτο τῆς ἐνεργουμένης ἀναστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Πολλοὶ τῶν ἐχθρῶν γίνονται, ἢ τοῦλάχιστον ὑποκρίνονται φίλοι. Ἐξεύρεις ὅτι οἱ Ἀρμένιοι δὲν μᾶς ἀγαποῦν· δὲν σὲ λανθάνει ὅτι καὶ τὸ ἀπαίδευτον, ἤγουν τὸ περισσότερον μέρος τῶν ἡμετέρων τοὺς ὀνομάζουσι par charité chretienne κοπρολόγους. Εἶναι ἐδῶ τις ἐξ αὐτῶν, ὅστις εἶπεν εἰπεῖ τὸν πρέσβυν Α. Ε. (encore par charité chretienne) ὅτι ἡ βασιλεία των ἄλλως νὰ προφυλαχθῆ ἀπὸ τὰς ἐπιβουλάς τῶν Γραικῶν δὲν δύναται εἶναι δὲν τοὺς ἐξολοθρεύσῃ ἐν στόματι ῥομφαίας. Τώρα ὁ Αἱματολάπτης (ἡ λέξις εἶναι τῶν νῦν Πελοποννησίων) οὗτος περιέρχεται καυχώμενος ὅτι εἶναι Γραικός, καὶ διὰ νὰ τὸ πιστώσῃ κάλλιον ἤλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου τὴν παρελθούσαν κυριακὴν. Φλυαρεῖ λοιπὸν ὅστις ὀνομάζει φιλοζοφίαν τὴν φιλοσοφίαν, ἢ ὁποῖα μόλις ἔμβασε τὸν πόδα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἤρχησε νὰ κάμνῃ τὸ γένος ζηλωτόν.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην παρακαλῶ σε ἀφ' οὗ ἀναγνώσης σφράγισον καὶ πέμψον ἀσφαλῶς πρὸς τὴν ἀρχόντισσαν. Ὅσα λέγω ὅτι εἶπα εἰς τὸν υἱόν της ἀληθῶς τὰ εἶπα· ἀλλὰ διὰ νὰ καταλάβῃς τὴν ἐννοιάν των, ἔχεις χρεῖαν μικροῦ σχολίου γραμματικοῦ. Εὐθύς κατ' ἀρχὰς τῆς ἐπιστολῆς μὲ λέγει ὅχι δι' αἰνιγμάτων, ἀλλ' αὐτολεξεί, ὅτι ὁ ἀκριβής της υἱὸς εἶναι ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, ἔπειτα μὲ παρακαλεῖ ὡς τοιοῦτον νὰ τὸν συμβουλεύω τὰ δέοντα, καὶ

τέλος μετὰ πολλὰς φιλοφροσύνας ὑπογράφεται *très humble et t. o. s.* μὲ τὸ ἐπωνύμιον ὄχι τοῦ ἀνδρός της ἀλλὰ τοῦ πατρός της. Ἀφίνω σε νὰ καταλάβῃς ποῖον σπασμὸν ἐπροξένησεν ἢ τοιαύτη ἐπιστολὴ εἰς τὰ ἐξησθημένα μου νεῦρα.

Εἰς τῶν τοιούτων εὐγενῶν πιθανὸν ὅτι εἶναι καὶ ὁ δι' αὐτοῦ περάσας μεγαλέμπορος Σμυρναῖος, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ἔχω καμμίαν εἶδησιν. Ὅταν παραβλέπεται ἀπὸ τοιούτους λέγε τό· *Οὐ φροντὶς Ἰπποκλείδῃ* καὶ ἐκδικοῦ τὴν καταφρόνησιν μὲ ἄλλην καταφρόνησιν. Τί προσμένεις ἀπὸ πλουσίους ἀπαιδεύτους, καὶ μάλιστα ἐὰν ἐκ δυστυχίας ἦναι στερημένοι καὶ φυσικοῦ πνεύματος; ὡς φαίνεται νὰ ἦναι αὐτός. Ἦθελες ἀπορήσει ἂν σ' ἔλεγον ὅτι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος Μ... του τυραννικὴ τις ὕβρις (ἀπ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ὀνομάζουσιν οἱ Ἴταλοι *Prepotenze*) πρὸς φίλον τινα, ἐχρημάτισε τὸ αἷτιον διὰ τὸ ὁποῖον πλανῶμαι εἰς τὰ ξένα μακρὰν τῆς πατρίδος μου· ἀλλὰ δὲν ἔχω μῆτε δύναμιν μῆτε καιρὸν νὰ μακρολογῶ.

Περὶ Κρητὸς δὲν ἠδυνήθην νὰ μάθω τι νεώτερον. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλεις ἰδεῖ αὐτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον Παπάζογλου· καὶ αὐτὸν ἐρευνῶν ἴσως κατανοήσεις τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς σιωπῆς του. Σὲ ἐνθυμίζω καὶ πάλιν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα τὸ «μέμνας' ἀπιστεῖν».

Εἰς τοὺς καταλόγους τοὺς ὁποίους θέλεις εὐρεῖ εἰς τὸ προεσταλμένον σανδύκιον, καὶ τῶν ὁποίων μέρος σ' ἔλεγον νὰ πέμψῃς πρὸς τὸν Πύργον, καὶ τοὺς λοιποὺς πρὸς τὸν Πρώιον, εὐρίσκεται ἰδιαίτερος εἰς κατάλογος ὄχι βιβλίων, ἀλλὰ πινάκων καὶ ὀργάνων γεωγραφικῶν. Αὐτὸν ἐνθυμοῦ παρακαλῶ σε νὰ τὸν στείλῃς εἰς τὸν Πρώιον·

Ὅταν ἔλαβον τὸ ἑσπέρας τῆς 8 Ἀπριλίου τὴν ἐπι-

στολήν σου τῆς 26 Μαρτίου, τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ πρῶτὸ εἶχε παραδοθῆ εἰς τὸ κυλιστὸν ἀμάξιον λεγόμενον (Roulier) τὸ σανδύκιον περιέχον βιβλία διὰ τὸν Πρώτον. Μὴ ἔχων ἀκόμη τὸ ὄνομα τοῦ Castinel, καὶ τὸ περισσότερον προκατειλημμένος ἀπὸ τὴν περι τῆς ὁποίας παρεπονέθης πρότερον σιωπὴν του, κατεύθυνα τὸ σανδύκιον εἰς τὸν ἐν Μασσαλίᾳ ὁμογενῆ Barthelemy Badetti διὰ νὰ τὸ πέμψῃ ἐκεῖθεν πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ βιβλία ταῦτα ἔχουν νὰ καταντήσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἤτο συμφέρον (μὲ φαίνεται) νὰ γράψῃς πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν νὰ παραγγείλῃ τὸν Badetti νὰ τὰ στείλῃ κατ' εὐθείαν ἀπὸ Μασσαλίας εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐὰν κατ' εὐθείαν ἤθελεν εὐρεθῆ πλοῖον, καὶ διὰ τὸ συντομώτερον, καὶ διὰ τὸ ὀλιγοδαπανώτερον.

Ὀλίγον ἀρχήτερα εἶχα πέμψει διὰ τοῦ αὐτοῦ Badetti πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν 12 Ἡλιοδώρους, τοὺς ὁποίους εἶχε μου ζητήσῃ· ἔκρινα δίκαιον νὰ τοὺς περάσω πρὸς 13.10· ὅθεν κατέγραψα εἰς τὸν λογαριασμόν σου ὡς ἔχειν σου 162, κερδαίνεις λοιπὸν 19.10 περισσότερον παρὰ τὴν συνήθη τιμὴν, ἐπειδὴ οἱ βιβλιοπῶλαι πληρώνουσιν 156 διὰ 13 Ἡλιοδώρους.

Δὲν ἔχω ἀκόμη τὸν λογαριασμόν τῶν βιβλίων τοῦ Πρωτοῦ μὲ τὴν ἐξῆς θέλω σὲ τὸν πέμψει, καὶ γράψῃ πρὸς αὐτόν. Εἶπέ τον ἐν τσοούτῳ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὅτι τὰ βιβλία ἐπέμφθησαν· ἡ τιμὴ των, ὡς λογίζομαι ἔχει ν' ἀναβῆ περίπου τὰς 550.

Ταύτας τὰς ἡμέρας μελετᾷ ὁ Κλαυέριος νὰ σὲ πέμψῃ μίαν τριακοντάδα Ἀπολλοδώρων καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ τοὺς οικονομήσῃς ὡς κρίνεις συμφερώτερον, ἢ αὐτοῦ ἢ εἰς Βυζάντιον, ἢ καὶ εἰς Μολδοβλαχίαν.

Στοχάζομαι ὅτι διὰ τὰ τοῦ Πρωίου καὶ διὰ τὰ προ-
σταλέντα, ἱκαναὶ εἶναι 800 κατὰ τὸ παρὸν νὰ μὲ ἐμβά-
σης διὰ τοῦ Ἰορδάνου, ἢ καὶ ὀλιγώτερα· μὲ τὴν ὑπο-
μονὴν σου καὶ εὐκαιρίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξαλείψω καὶ
τὰ κατὰ τῶν καρκίνων, ὡς βλέπω, διὰ τὸ τοῦ κωμικοῦ·

. Τὸ γένος, ἦν τις ὀργισθῆ
Τὸ τῶν γερόντων, ἐστὶ ὁμοίον σφηκιᾶ·
Ἐχουσι γὰρ καὶ κέντρον.
Ἄξυτάτον, ἢ κεντοῦσι, καὶ κεκραγότες
Πηδῶσι, καὶ βάλλουσιν ὡσπερ φέφαλοι.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην πέμψον ἀσφαλῶς πρὸς τὸν Στέφα-
νον Σκυλίτζην, πρὸς τὸν ὁποῖον παρακαλῶ σε νὰ εἴπῃς
τοὺς ἀδελφούς σου (μὲ τοῦτον τὸν ταχυδρόμον, καὶ ὄχι
ἀργότερα) νὰ μετρήσωσι πενήκοντα ἢ ἐξήκοντα γρόσια,
ἐὰν τοὺς τὰ ζητήσῃ. Ὅταν δοθῶσιν, ἐνθυμοῦ νὰ μὲ ση-
μειώσῃς νὰ τὰ περάσω εἰς τὸν λογαριασμόν σου, καθὼς
ἔτι κ' ἐκεῖνα τὰ δοθησόμενα εἰς τὸν ἐν Τεργεστίῳ Γεώρ-
γιον Ἡσαίου.

Πάλιν σὲ λέγω περὶ τοῦ Καρατζᾶ· ἐὰν εἶχον φίλε τὸν
καιρὸν νὰ καταγίνωμαι εἰς ἐκδόσεις ἀλλοτρίων βιβλίων
νέων, δὲν ἦτον ὠφελιμώτερον νὰ τὸν δαπανήσω εἰς ἐκ-
δοσιν παλαιοῦ τινος συγγραφῆς; Μία μόνη ὥρα ἂν μ'
ἐπερίσσειε καθ' ἡμέραν, ἤθελα μετὰ χαρᾶς τὴν δώσει εἰς
τὸν Ἡρόδοτον. Θρηνῶ ὁσάκις τὸν βλέπω ἀτελεῖ, τὸν
ὁποῖον ἤρρησα μὲ τοσαύτην προθυμίαν, καὶ μετέφρασα
ὑπὲρ τὸ ἥμισυ. Ὁ Ἡρόδοτος μὲ τὸ ἐλληνικὸν κείμενον
ὁμοῦ καὶ μὲ ὀλίγας σημειώσεις ἠθέλην εἶσθαι ἀληθῆς και-
μήλιον διὰ τὸ γένος, ὄχι διὰ τὴν μετάφρασίν μου, ἀλλ'
ὅτι εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν παλαιῶν συγ-

γραφείων. Τί νὰ κάμω; καὶ πράττομεν καὶ «ζῶμεν οὐχ' ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα», malgré notre libre arbitre.

Υγίαινε !

Ὁ βιβλιοπώλης ἔστειλε τοὺς δύο μῆνας (Pluviose καὶ Ventose) τῆς ἰατρικῆς ἐφημερίδος.

55.

28 Ἀπριλίον, ὥρα 5 πρωῒνῃ 1805.

Καλὴν ἡμέραν ! Δὲν ἐνθυμοῦμαι, φίλε εἰς ὅλην μου τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν νὰ εὐρέθην εἰς τόσῃν ἀμηχανίαν, εἰς ὅσῃν μ' ἔρριψεν ἡ παροῦσα περίστασις. Ἐπέρασα τὴν νύκτα ὅλην ἄγρυπνος· ὅθεν μὴ σέ φανῆ παράξενος ἢ ἀτξ-ξία καὶ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λόγων μου. Δὲν σέ ἀνήγγειλα εἰς τὸν καιρὸν ὅτι ὁ περίφημος Villoison, ὅστις ἦτον καθὼς ἐξεύρεις, εἰς τὴν βιβλιοθήκην διδάσκαλος τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης, ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν Προφασσορικὸν του θρόνον ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὸ Γαλατικὸν φροντιστήριον (College de France), καὶ τὸ ἐπέτυχεν, ἂν πρέπη νὰ ὀνομασθῆ ἐπιτυχία ὅ,τι κατορθοῦσιν οἱ ταλαίπωροι ἄνθρωποι εἰς ἴδιον αὐτῶν ὄλεθρον. Εἶναι δύο, ἢ τὸ πολὺ τρεῖς μῆνες ἀφ' οὗ ἔλαβε τὸ Αὐτοκρατορικὸν δίπλωμα νὰ ἦναι αὐτὸς τρίτος διδάσκαλος (εἶναι δύο εἰς τὸ Φροντιστήριον ὁ Bosquillon καὶ ὁ Gail) τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Γραικῶν, μὲ μισθὸν 6000 φράγκα. Ἄλλ' ὁ ταλαίπωρος δὲν τὸ ἐχάρη πολὺ, ἐπειδὴ μό-

λις ἐνθρονίσθη εἰς τὸ φροντιστήριον (μὲ θλίψιν ἀπαραμύθητον τοῦ Gail) καὶ ἠρρώσθησε νόσον ἥπατικὴν, τὴν ὁποίαν ἀδήλως ἐμφωλεύουσιν πρὸ πολλοῦ, ἠγρίωσεν, ὡς φαίνεται, ἡ φιλοτιμία καὶ ἴσως τὸ βῆρος καὶ ἡ φροντίς τῆς νέας ἐπιστασίας, καὶ ἀπέθανε προχθές. Μέγα συμβούλιον τῶν προφασσῶρων ὄλων (εἶναι 15 ἢ 20) τοῦ Φροντιστηρίου, πῶς νὰ διαθέσῃ τὸν νεωστὶ δημιουργηθέντα θρόνον τοῦτον, τὸν ὁποῖον καὶ πρὶν ἀποπνεύσῃ ὁ ἄρρώστος, ἔτρεχον ἐπάνω κάτω ἀναιδέστατα ζητοῦντες πολλοί. Πολλὰ ὀλίγων διδασκάλων, ἴσως ἐνὸς μόνου (καταλαμβάνεις ποίου) γνώμη ἦτον νὰ καταργηθῇ ὁ περιττός οὗτος θρόνος. Τῶν περισσοτέρων ἡ ψῆφος ἦτον ὄχι μόνον νὰ φυλαχθῇ, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς στόματος ὅλοι εἶπαν ὅτι πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, διᾶδοχον τοῦ Villoison ἐμὲ τὸν ἀθλιέστατον, ὡς μόνον ἱκανὸν νὰ παραδίδῃ καὶ τὰς δύο γλώσσας. Τοῦτο τὸ συμβούλιον ἔγινεν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔπνεε τὰ λοιπία. Πολλοὶ φίλοι, ἐξαιρέτως ὁ Κλαυέριος, μαθόντες το, ἔδραμον πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ μὲ προδιαθέσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχὴν. Ἀπεκρίθην στερεῶς ὅτι μήτ' ἡ ὑγεία μου, μήτ' αἱ λοιπαὶ μου ἀσχολίαι μ' ἐσυγχώρουν νὰ ἀναδεχθῶ νέον ἄλλο βῆρος. Τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν Προφασσῶρων καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρας ἀπροσδοκῆτως περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν ἦλθε εἰς ἐμὲ εἰς ἐξ αὐτῶν (ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης), φανερὸν πεμφθεὶς ἀπὸ τοὺς λοιπούς, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν γνώμην μου. Ἀπεκρίθην καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀλλ' ὅμως ἐπέμεινε πολὺ, λέγων ὅτι θέλω γενῆ αἷτιος τῆς καταργήσεως τοῦ θρόνου, καὶ ἀνεχώρησε παρακαλῶν με νὰ κάμω ἀκριβεστέραν καὶ ὠριμωτέραν σκέψιν περὶ τούτου.

Λέγω πάλιν, φίλε, τοιαύτη ἀμηχανία δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μὲ κατέλαβε ποτέ. Ἦσο βέβαιος, ὅτι μήτε ἡ φιλοτιμία μὲ βασανίζει, μήτε ἡ ἀπόλαυσις τῶν 6000 φράγκων μὲ δελεάζει. Οἱ πολεμοῦντές με λογισμοὶ εἶναι οὗτοι. Ἐξ ἐνὸς μέρους τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐνδοξον διὰ τὸ γένος· ἴσως δὲ καὶ ὠφέλιμον διὰ δύο αἰτίας τὰς ἐξῆς· Πρῶτον, ἡ ἀφορμὴ αὕτη τῆς παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκδόσω ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς διαφόρους παρατηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτήν, καλὰς ἢ κακὰς δὲν ἐξεύρω, ἀλλ' ὅμως τοιαύτας ὅποια νὰ δώσωσι νύξιν νὰ κάμωσιν ἄλλοι καλλιωτέρας. Δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ μέ, ἐνδέχεται νὰ μείνῃ ὁ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν, ἤγουν νὰ μὴ τὸν κατέχῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἄλλος παρά Γραικὸς τὸ γένος, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἄδοξον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικοὺς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐὰν δεχθῶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τοῦτο, πρέπει νὰ παραιτήσω τὴν ἔκδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων, τὴν ὁποίαν στοχάζομαι ὡς πρᾶγμα πολὺ ὠφελιμώτερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαῖον εἰς ἡμᾶς. Δεύτερον ἐνδεχόμενον, καὶ ἡ περισσότερα σύντασις τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (*Contention d'Esprit*) καὶ ἡ ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φανῶ ἀνάξιος τῆς ἐκλογῆς, καὶ τὸ ἀσύνηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ ὅστις ἕως τῶρα ἐπέρασα ζωὴν μοναδικήν, ψοφοδεῆ, καὶ σχεδὸν θηριώδη, νὰ μὲ στείλωσιν ἐγρήγορα ὅπου εὐρίσκεται ὁ *Villoison*. Βλέπεις, φίλε, εἰς ποίαν βάσανον εὐρίσκομαι. Αὕτη εἶναι ἡ εἰλικρινὴς ἐξομολόγησις τῆς καρδίας μου· οὗτοι οἱ λογισμοὶ τὴν ταράττουσιν· μήτε φιλοκέρδεια, μήτε φιλοδοξία, δὲν ἔχουσι (ταύτην τὴν ὥραν) κάμμίαν χώραν εἰς αὐτήν. Ὑγιαίνει! περισσότερα δὲν

λέγω, ὅτι εἶμαι κοπωμένος ἀπὸ τὴν ἀγρυπνίαν. Ἐφ' ὅσα σὲ γράφω, μόνον τὸν θάνατον τοῦ Villoison ἐμπορεῖς νὰ εἶπης εἰς ὅτινα θέλεις, τὰ λοιπὰ γίνωσκε μόνος. Μὲ δευτέραν μου θέλω σὲ γράψῃ πλατύτερον. Ἐνθυμοῦ καλὰ ὁσάκις λαμβάνεις ἐπιστολάς μου νὰ μὴ σχίζῃς τὴν σφραγίδα παρόντος τινός, ἀλλὰ μόνος εἰς τὸ ταμεῖόν σου, et cela pour cause. Δὲν ἔλαβον ἀκόμη τὸν Χρυσολωρᾶν· ἔχθη ὡς φαίνεται, διὰ δυστυχίαν μου. Καὶ πάλιν ὑγιάινει. Σήμερον θάπτεται ὁ νεκρὸς τοῦ Villoison· ἡ βάσανος τῶν λογισμῶν μου μ' ἔκαμε νὰ μὴ γράψω ἀκόμη καὶ πρὸς τὸν Πρώτον, θέλω τὸ πράξῃ εἰς τὸ ἐξῆς.

56.

1 Μαΐου 1805.

Ἀλέξανδρε φίλε, ἀσπάζομαι σε, ὡσαύτως καὶ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον καὶ τὸν φίλον Ἐπαμινώνδαν. Ἔχω τρεῖς ἐπιστολάς σου τὴν 29 Μαρτίου, τὴν 2 Ἀπριλίου, καὶ τὴν μακρὰν 9-16 τοῦ αὐτοῦ, συνωδευμένην μὲ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου κτλ. Διὰ ν' ἀποκριθῶ εἰς ὅλας ταύτας εἶναι χρεῖα νὰ γράψω ὄχι μόνον μακαρονεικῶς, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀτάκτως, ἤγουν ὅπως παρασταθῶσιν εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὸν κάλαμον τὰ πράγματα. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν καταπλακωμένος ἀπὸ τόσας ἀσχολίας (ἑ-τύπος τοῦ Ἰσοκράτους ἤρχισε) ἄνοιξε λοιπὸν τὰς ἀκοάς σου, νὰ εὐφρανθῇς ἀπὸ μακαρονισμῶν.

Πρὸ πάντων, ὡς ἀναγκαιότατον (διὰ τὸν φόβον τῆς λήθης) σὲ λέγω, ὅτι εἰς τὰς Γερμανιστὶ γραφομένας φι-

λογογικᾶς ἑφημερίδας τῆς Ἰένης (Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung Num. 298, 14 December 1805 pag. 513-518) εὕρισκω τὴν κήρυξιν νέας περιηγήσεως τῆς Ἑλλάδος μὲ τοῦτον τὸν τίτλον Bruchstücke zur näheren Kenntniss des heutigen Griechenlands, gesammelt auf eine Reise von J. L. S. Bartholdy im J. 1803 - 1804,) τόμον πρῶτον τυπωμένον εἰς τὸ Βερολίνον. Ὁ ἡλίθιος οὗτος Βαρθόλδους ἢ Μπερτόδολος, ἀνακινεῖ (avec un air niais) τὰς καθ' ἡμῶν κατηγορίας τοῦ Pauw αὐτολεξεί. Dass der erste gebrauch von wiedererlangter Freyheit *allerdings* ein Religionskrieg seyn würde. Ἐπειδὴ ἀπὸ ἀπλῆν ἀγγελίαν ἑφημερίδος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ τις καταλεπτῶς τὰς αἰτίας καὶ τὰς ἀποδείξεις τοιαύτης ἡλιθίου προτάσεως τοῦ ὀξυδερκεστάτου τούτου νέου περιηγητοῦ, ἐπεθύμουν νὰ ἔχω περὶ τούτου ἀκριβεστέραν ἰδέαν, ἂν κατὰ τύχην τὸ ἀναγνώσης ποῦ ποτε, ἢ καὶ τὸ ἀποκτήσης. Ὡς τόσον φρόντισον νὰ ἀναγνώσης καὶ τὴν ἑφημερίδα, ὅπου λέγει πολλὰ καὶ περὶ Σουλιωτῶν, ἀληθῆ ὁμως ταῦτα καὶ ἄξια τῆς Σουλιωτικῆς ἀνδρείας ἐγκώμια.

Ὅταν μὲ γράφης Γερμανικὰς λέξεις, γράφε τὰς μὲ Λατινικὰ στοιχεῖα· ὅτι δὲν ἐδυνήθην ποτὲ νὰ ὑπομείνω τὴν μάθησιν τῶν Γερ. στοιχ. ἂν καὶ τὸ ἔργον δὲν εἶναι πολλῶν ἡμερῶν κόπος.

Ὁ Σχοινᾶς ἀπεδήμησε τὴν κζην τοῦ Ἀπριλίου, ἦγον πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοῦ νὰ λάβω τὴν τελευταίαν σου ἐπιστολήν· ὅθεν μὴ δυνάμενος νὰ τὸν ἐρωτήσω τί ἔγραψεν αὐτοῦ περὶ τῶν Πρ. καὶ φοβούμενος μὴν ἔκαμέ τι νεανικὸν καὶ ἀσυλλόγιστον περικλείω εἰς τὴν παροῦσαν τὸ μικρὸν εἰκονικὸν ἐπιστολίδιον, διὰ νὰ τὸ ἔχῃς πάντοτε

εις ἀθώωσίν σου. Ἐγὼ βέβαια τὸν εἶπα ἀπλῶς ὅτι πέμ-
πονται αὐτοῦ ἀντίτυπα· ἀλλ' ἐνδέχεται ἢ νὰ παρήκουσε,
καὶ νὰ ἔκαμεν ὡς ὁ ὑπηρετὴς του Sterne ὁ Lafleur,
ἤγουν νὰ ἔδειξε προθυμίαν ἄκαιρον καὶ περιέργον. Καλὸν
ἦτον νὰ γράψης καὶ τὸν Weber ἐπιστολὴν μικρὰν περὶ
τοῦ νέου· ἐγὼ ἔγραψα καὶ πρὸς τοὺς δύο, στείλας ὁμοῦ
καὶ τὴν ἰδικήν σου τὴν πρὸς τὸν Pr. Ἐλπίζω ὅτι θέλει
εὐδοχηθῆσαι ὁ νέος. Ἐχει ἐνθουσιασμὸν πολὺν, αἰσθησιν
τοῦ καλοῦ μεγάλην, καὶ ψυχὴν πολλὰ μαλακὴν. Εἶθε νὰ
γένῃ γέφυρα εἰς τοὺς μέλλοντας, διὰ νὰ κατευθύνωσι τὰ
βήματά των ἐκεῖ!

Ἐνθυμᾶσαι κατὰ τύχην πόσα φράγκα σὲ εἶπα ὅτι μὲ
χρεωστεῖ ὁ Δημήτριος Σκυλίτζης; Ἐπειδὴ κἄν μικρὸν
γραμματίδιον νὰ μ' ἀφήσῃ δι' αὐτὰ δὲν τὸν ἐδίδαξε
μὴτ' ἢ διάκρισις, μὴτ' ἢ συνειδησις, βασανίζω τὴν μνή-
μην μου μεταξὺ τῶν 62 καὶ 72, χωρὶς τῶν ὅσα ἔδαπά-
νησα εἰς τὰς χονδρὰς ἐπιστολάς τὰς πρὸς αὐτὸν (μετὰ
τὴν ἀποδημίαν του) τὰς ὁποίας μ' ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ
γράψῃ νὰ τὰς κατευθύνωσιν εἰς ἐμέ. « Μὴ ἱκανῶς δέ,
» ἢ μὴ καλῶς τραφέν, ἀγριώτατον τῶν ὅσα φύει γῆ ». Ἄλλ' οἱ ἀντιφιλόσοφοι τοιοῦτους θέλουσι καὶ εὐχονται
τοὺς Γραικοὺς.

Περὶ τῶν διὰ τὰς Κυδωνίας βιβλίων ἐλπίζω πρὸς τὸ
τέλος τῆς ἐπιστολῆς μου νὰ σὲ φανερώσω, ὅτι ἐκίνησαν
διὰ τὴν Μασσαλίαν πρὸς τὸν Castinel, πρὸς τὸν ὁποῖον
φρόντισον νὰ δώσης τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς.

Ὁ βίος τοῦ Ἐπαμινώνδου ἦτο στιχωμένος· ὅθεν τὸν
ὕπηγα χθὲς εἰς τὸν Allais, παρακαλῶν νὰ τὸν ἀλλάξῃ
μὲ κἀνένα ἄδετον (τὸ ὁποῖον εἶναι πολλὰ δύσκολον μετὰ
παρέλευσιν πενήτην καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν, ἀφ' οὗ ἐτυπώθη

νά εὑρεθῆ πλέον εἰς φύλλα), εἰ δὲ μή, νά τὸν ζεστιχώσῃ, καὶ νά στείλῃ τὰ τετράδια πρὸς τὸν Franck κατὰ τὴν συνθήειαν. Ἡ τὸ ἓν ἢ τὸ ἄλλο ἔγινεν, ἢ δὲν θέλει ἀργήσῃ νά γένη. Δὸς λοιπὸν καὶ εἰς τὸν Franck τὴν ἀναγκαίαν εἶδῃσιν περὶ τούτου.

Μοῦ ἐτάραξας τὸν ἐγκέφαλον μὲ τὰ *προλεγόμενα*. Ἡ ἐξ ἀπροσεξίας σ' ἔγραψα ἄλλα ἀντ' ἄλλων, ἢ σὺ τὰ ἀνέγνωσας μὲ προσοχὴν ὀλίγην. Ἐγὼ σ' ἔλεγα περὶ τῶν προλεγομένων τοῦ Καρατζᾶ· καὶ σὺ συγκατέμιξας μ' αὐτὰ τὰ προλεγόμενα τοῦ Ἡλιοδώρου· περὶ τῶν ὁποίων παρὰ τὴν πρώτην εἶδῃσιν τὴν ὁποίαν σ' ἔγραψα, ἄλλην πλέον δὲν ἔχω παρὰ τῶν ἐν Λιβόρνῳ.

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ Ἡλιοδώρου ἔπεσε λόγος, ἐνθυμοῦ μετὰ τὸν θάνατόν μου, νά ζητήσῃς καὶ τὸ ἀντίτυπον τὸ ὅποσον μεταχειρίζομαι· ἠύξησα εἰς τὸ περιθεώριον τὰς σημειώσεις, καὶ τὰς ἀυξάνω, ὅσάκις εὔρω τίποτε εἰς τὰς ἀναγνώσεις μου, διὰ νά ἦναι ἔτοιμος εἰς δευτέραν ἐκδοσιν· αἱ νέαι σημειώσεις δὲν εἶναι ὅλαι προσθήκαι, ἀλλὰ καὶ ἀφαιρέσεις ἢ μεταρρυθμίσεις τῶν ἡμαρτημένων. Ἀνεκάλυψα καὶ νέας ἄλλας παρωδίας καὶ κλοπὰς τοῦ Μυθιστοριογράφου, ἕκαμα καὶ τινὰς ἐπανορθώσεις εἰς τὸ κείμενον, εἰς τρόπον ὥστε, ἡ δευτέρα ἐκδοσις ἂν δὲν εἶναι καλλιωτέρα, θέλει εἶσθαι *allerdings* ὀλιγώτερον κακὴ παρὰ τὴν πρώτην.

Σὲ εἶπα ἀνωτέρω, ὅτι ὁ τύπος τοῦ Ἰσοκράτους ἤρχισεν. Ἡθελα ὁμως νά ἔχῃς τὴν τελευταίαν ἐκδοσιν τοῦ Ῥήτορος (εἰς Λειψίαν 1803 τοῦ Lange) διὰ νά ἦσαι εἰς κατάστασιν νά τὴν παραβάλλῃς μὲ τὴν ἡμετέραν ὅταν τὴν λάβῃς. Εὐκόλον εἶναι νά σὲ τὴν προμηθεύσῃ ὁ Reclam.

Ἐνταῦθα κλεισμένην σ' ἐπιστρέφω τὴν ἐπιστολὴν τοῦ

Γρυπύλου, εὐχαριστῶν ὅτι ἐφρόντισας νὰ μὲ δώσης ἰδέαν περὶ τῶν ἐκεῖ γινομένων καὶ ἀπογινομένων.

Βέβαια ἔπρεπεν ὁ Λοδοβίκος νὰ λέγεται Λοδοβίκειος, ἢ Λοδοβικικός (κατὰ τὸν τύπον τοῦ Δαρεικός) ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τοὺς Λοδοβίκους των, καὶ οἱ Ἴσπανοὶ τοὺς Φιλίππους ὀνομάζουσι πρωτοτύπως καὶ ὄχι κτητικῶς, συγχωρημένον εἶναι εἰς ἡμᾶς νὰ μεταχειριζώμεθα τὴν αὐτὴν μετωνυμίαν ἢ ἀντωνομασίαν ἀπαρλλάκτως, καὶ χωρὶς περιεργίας, καθὼς ὀνομάζομεν καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων, πολλάκις μὲ τὰ πρωτότυπα καὶ κύρια ὀνόματα τῶν ἁγίων.

Τὸ παράδειγμα τοῦ γράφειν εἰς τὸν καιρὸν μου καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Σμύρνης ὀνομάζετο *Φόρμα* (καὶ παρὰ τοῖς Χίοις Φούρμα).

Τὸ *Κύταλον* ἐπρόβλεπα ὅτι ἔμελλε νὰ σὲ ταραῖξη, καθὼς ἐτάραξεν ἐμὲ πολὺν καιρὸν, εἶναι ὅμως πολλὰ μακρὰ, ὅσα πρέπει νὰ εἶπη τις περὶ τούτου, καὶ ἴσως ὄχι ἀκόμη ὄριμα· ὅθεν τὰ ἀναβάλλω εἰς ἄλλον καιρὸν. Ἄρκει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ σὲ εἶπω, ὅτι τὸ στοχάζωμαι ὡς παραφθορὰν τοῦ Κύταρος.

Μ' ἐρώτας (ἐνθυμοῦμαι) καὶ διὰ μέλλοντας τινὰς ἀνωμάλου τονισμοῦ, Θέλω ἔλθει κτλ. ἀντὶ τοῦ *έλλθει* (ἤγουν ἔλθειν). Πρὸ πολλοῦ ἔκαμα σκέψιν περὶ τούτου, καὶ παρετήρησα ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦτο συμβαίνει εἰς ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, τὰ ὅποια οἱ Γραμματικοὶ ὀνομάζουσι Αὐθυπότακτα, Θέλω ἔλθει, εὔρει, κάμει, φάγει, πῖει, ἀποθάνει, τύχει, λάθει, πάθει, βάλει, ψάλει, λάχει, καὶ ἄλλα τοιαῦτα μωρολογήματα. Ὀλίγα ἀπὸ αὐτὰ εὐκόλον εἶναι νὰ διορθωθῶσιν, οἷον θέλω ἔλθει, εὔρεϊ· ἀλλ' εἶναι σκληρὸν εἰς τὴν ἀκοήν τὸ θέλω κάμει φαγεῖ κτλ. *Que vou-*

lez-vous que je fasse à tout cela? "Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, ὁ ἀνώμαλος τονισμὸς δὲν ἀλλάσσει τὴν φύσιν τῶν εἶναι ἀληθινοὶ δεῦτεροι ἀόριστοι. Μὴ δὲν εἶχαν καὶ οἱ παλαιοὶ τοιαύτας ἀνωμαλίας; τοιαύτη ἀντίστροφος ἀνωμαλία ἦτον εἰς τοὺς Ἀττικοὺς οἱ δεῦτεροι ἀόριστοι οὗτοι οἱ ἔξ τοῦ προστακτικοῦ. Ἐπειδὴ ἔλεγον, εἶπέ, ἔλθε, εὐρε, λάβε, φάγε, ἴδε, ἀντὶ τοῦ εἶπε, ἔλθε, εὐρε, λάβε, φάγε, ἴδε· καὶ σημειώσε (ὡς περιέργον) ὅτι καὶ τὰ εἰς αὐτοὺς ἀνώμαλα ταῦτα συνέβησαν εἰς τὰ Αὐθυπότακτα. Τί εἶναι Αὐθυπότακτον, θέλει σὲ διδάξει ὁ Λάσκαρις, ἂν τὸ ἐλησμόνησες. Δὲν ἐξεύρω διὰ τί σὲ συγχίζει τόσο τὸ Παρά. «Συνεχέστερον εὐρίσκεται εἰς τὴν » ἠθικὴν, παρ' εἰς κάμμίαν ἄλλην ἐπιστήμην (Βεκκ. » σελ. 15), » εἶναι σφάλμα τῆς ἀπροσεξίας μου. Ἐπρεπε παρὰ εἰς *καμμίαν* (χωρὶς ἀπόστροφον), ἤγουν παρ' ἃ εὐρίσκεται, μὲ τὴν ὑπονοουμένην ἐπανάληψιν τοῦ ῥήματος. Τὸ πλὴν συντάσσεται μὲ ὅλας τὰς πτώσεις εἰς τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς, ἐμπορεῖς περὶ τουτοῦ νὰ ἐξετάσῃς τὸν θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου. Ὅταν μεσολαθῇ πρόθεσις, εἶναι παντάπασιν ἐπιρρήματικόν, ἔλεγον καὶ οἱ παλαιοὶ Πλὴν ἐντούτοις, Πλὴν παρόσον (ἤγουν παρ' ὅσον) καὶ πλὴν καθόσον (ἤγουν καθ' ὅσον), Τὸ Πάρεξ, ὅταν ἀκολουθῇ ἄλλη πρόθεσις, μεταβαίνει, εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Πλὴν καὶ αὐτό. Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ παρά. Ἐὰν ἔλεγα καθ' ὑπόθεσιν, «Τὰ δένδρα ταῦτα αὐξάνουσι καλλιώτερον (ἢ εὐκολώτερον) ἐκεῖ παρὰ ἄλλοῦ», μὲ καταδικάζεις ὡς σολοικίζοντα; Φυλάττου μὴν εἶπης, Ναί, διὰ νὰ μὴ καταδικάσῃς τὸν Ἀριστοτέλην, ὅτι εἶναι φράσις αὐτοῦ καὶ ὄχι ἰδική μου. Εἰς τὸ περὶ Φυτῶν Α' βιβλίον κεφ. 4 λέγει· «Καὶ ἐκεῖσε κρειττόνως αὐξάνουσι παρ' ὃ

» ἀλλαχοῦ » ἤγουν παρ' ὃ ἀνέξανον ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ τὸ Ἄλλαχοῦ, ὡς ἐπίρροημα ἀναλύεται εἰς ὄνομα καὶ πρόθεσιν ἐν ἀλλοῖς τόποις· διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶναι καὶ εἰς ἡμᾶς συγχωρημένον νὰ λέγωμεν « παρὰ (ἤγουν παρ' ὃ) » ἄλλου, καὶ παρὰ εἰς ἄλλα μέρη »· τοῦτο τὸ παρ' ὃ τοῦ Ἀριστοτέλους ἦτον εἰς χρῆσιν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς· ὕστερον τὸ ἐβαρβάρισαν καὶ τὸ ἔκαμαν (ἀσυντάκτως πλέον) Παρ' οὗ ἢ παροῦ,

Συναποθάνω μετὰ σοῦ, κ' εἰς ᾄδην συγκατέβω
Παροῦ νὰ ζήσω ἐπόδονα τὸν ἅπαντά μου βίον·

Καὶ τοῦτο τὸ Παροῦ σώζεται ἀκόμη σήμερον εἰς τοὺς Χίους, καὶ εἰς τὰ λεξικά. Ἄλλην φοράν πάλιν τὸ ἔλεγον καὶ Παρότι (ἤγουν Παρ' ὅτι,).

Κρεῖττον γάρ ἐνα γένομαι τῶν πετεινῶν γε βρωῖμα
Παρ' ὅτι πάλιν νὰ στραφῶ τοῦ ποταμοῦ ἐξοπίσω.

Οὗτος ὁ μακαρονισμὸς εἶναι τῆς ΙΕ', ἢ τὸ ἀρχαιότερον τῆς ΙΔ' ἑκατονταετηρίδος.

Καλὰ μ' ἐνθύμισες τὸν Βεκκαρίαν. Πρέπει νὰ ζητήσης καὶ αὐτόν, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς μου. Ἐπρόσθεσα καὶ προσθέτω καὶ εἰς αὐτὸν τινά, διὰ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν.

Ἐξεύρεις πρὸς τί τέλος τσαούτη μωρολογία ; μήτε διὰ νὰ σὲ δεῖξω τὴν εἰς τὰ τοιαῦτα μου μάθησιν, ἥτις εἶναι ὀλίγη, μήτε διὰ νὰ δικαιώσω τοὺς σολοικισμοὺς μου, οἱ ὅποιοι εἶναι πολλοί· ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ ἐνισχύω εἰς τὸ νὰ γράψης καὶ νὰ μεταφράσης τίποτε. Αἱ ἀρχαὶ ἔχουσι βέβαια δυσκολίας, μάλιστα εἰς γλῶσσαν ἀκανόνιστον. Ἄλλὰ

πῶς ἔχει νὰ κανονισθῆ καὶ νὰ ἐξομαλισθῆ, ἐὰν οἱ λόγιοι τοῦ γένους δὲν τὴν γράφωσιν; Ἄρχισε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἑπαμινώνδαν, καὶ μὴ δειλιξ. Καὶ αὐτοὶ οἱ μακαρονισμοί, τοὺς ὁποίους τόσον σκληρὰ ἐστηλίτευσα, εἶναι ἄφουκτοι, ὅταν ἡ γλῶσσα ἦναι ἔτι (νὰ εἶπω οὕτως) εἰς τὰ σπάργανα. Ἰκανὸν νὰ μὴν ἦναι τόσον ἐξεσχισμένοι, ὡς τὸ « Ἐπεσιν ἄσαι χονδροῖς ».

Περὶ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ σου εἶπέ τον, ὅτι καὶ τὰ τοῦ Ε, καὶ τὰ ἰδικά μου μετ' ὀλίγους χρόνους θέλουν παρέλθει ὡς καπνός. Τὸν εὐχομαι μόνον ζωὴν, καὶ νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην νὰ ἐνθυμηθῆ καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τοὺς ἰδικούς μου μακαρονισμούς, ὅταν δοκιμάσῃ τὴν ἀπαραίτητον καὶ τυραννικὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ γράφῃ, ὡς δὲν θέλει. Ἡ μόρφωσις, φίλε, τῶν γλωσσῶν, κρέμαται ἀπὸ διαφόρους καὶ ἀλλοκότους περιστάσεις. Ὀλίγον τι ἀρκεῖ νὰ κλίνη εἰς τὸ ἓν ἢ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τὴν πλάστιγγα· ἀλλ' ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἡ ῥοπή γένη δὲν ἔμπορεῖ πλέον νὰ τὴν ἀλλάξῃ ὀλίγων τινῶν δύναμις· ὅτι ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, εἶναι φωνὴ καὶ γλῶσσα Θεοῦ. Ἦσο βέβαιος, ὅτι καὶ τὴν δοτικὴν καὶ τὰ ἀπαρέμματα, καὶ ἄλλα τῆς παλαιᾶς γλώσσης ἰδιώματα πολλά, ἐπεθύμουν, καθὼς ἐπιθυμοῦμε καὶ σύ, νὰ ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν γλῶσσαν, διότι ἤθελαν δώσει εἰς αὐτὴν τόνον καὶ ψυχὴν περισσotέραν· ἀλλ' ὅταν στοχασθῶ, ὅτι γράφων, γράφω ὄχι διὰ μόνους Ἀλεξάνδρους καὶ Πασχαλίους καὶ ἄλλους τινὰς ὀλίγους τοιούτους, ἀλλὰ πρῶτον καὶ διὰ τὸν Α, Β, Γ, Δ, καὶ τοὺς λοιποὺς οἱ ὅποιοι εἶναι τὸ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, ἔπειτα καὶ δι' ὀλίγους τινὰς, οἱ ὅποιοι κολακεύουσι (δὲν ἐξεύρω διὰ τί) τὴν χυδαιότητα τοῦ ἔθνους· ὅταν (λέγω) συλλογισθῶ ταῦτα, δοκιμάζω νάρκην, καὶ

σχεδὸν νέκρωσιν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὴν χεῖρα.

Εἶναι πρὸς τούτοις καὶ στοχασμὸς ἄλλος ἀπλούστερος οὗτος. Λέγεις ὅτι εὐρίσκεις μαγείαν τινὰ εἰς τὸν χαρακτῆρά μου· τοῦτο ὅτι εἶναι γνώμη σου εἰλικρινῆς δὲν ἀμφιβάλλω· εἴαν ὁμως ἦναι καὶ κρίσις ὀρθή, ἢ πρὸς ἐμέ σου φιλία μὲ συγχωρεῖ νὰ διστάζω. Ἄλλ' ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, τὸ ὄν, ἢ φαινόμενον, τοῦτο καλόν, ἐσπούδασα πολλάκις νὰ τὸ κατορθώσω μὲ τὰς δοτικὰς καὶ μὲ τὰ ἀπαρέμφοτα καὶ δὲν ἐστάθην ποτὲ καλός. Διὰ τί; διότι (πάλιν τὸ λέγω) ἂν δὲν πρέπη νὰ κολακεύωμεν τοῦ ἔθνους τὴν χυδαιότητα, δὲν πρέπει ὁμως πάλιν νὰ μακρυνώμεθα τόσον πολὺ ἀφ' ὅ,τι ἐσυνείθισαν παιδιόθεν ν' ἀκούωσι τὰ αὐτία του. Εἰς τοὺς στοχασμοὺς ἠθέλησα νὰ χλευάσω τὸν κατάρατον συλλαβισμόν τοῦ τζ τὸν ὅποιον μῆτε μετεχειρίσθην μῆτε θέλω μεταχειρισθῆ ποτέ. Ἄλλὰ τὸν Σκυλίτζην καὶ τὸν Πετρίτζην τί ἔχομεν νὰ τοὺς κάμωμεν; Ἡθελες ποτὲ ὑποφέρει ν' ἀλλάξῃ τις τ' ὄνομα, ἢ τὸ ἐπωνυμίόν σου; ὄχι βέβαια. Εἰς τοιαύτας λοιπὸν περιστάσεις τί ἄλλο μένει εἰς τοὺς λογίους τοῦ ἔθνους παρὰ τὴν μέστην ὁδόν, ἤγουν μακρὰν καὶ τοῦ χυδαϊσμοῦ, διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι μῆτ' οἱ Πλάτωνες, μῆτ' οἱ Ἰσοκράται δὲν ἔγραφον ὡς οἱ κωπηλάται τῶν Ἀθηναίων, μακρὰν καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἢ τοῦ ἑλληνικοῦ μακκαρονισμοῦ, διότι ὡσαύτως πιθανὸν εἶναι ὅτι καὶ οἱ Πλάτωνες καὶ οἱ Ἰσοκράται ἔγραφον εἰς τρόπον νὰ καταλαμβάνωνται καὶ ἀπὸ τοὺς κωπηλάτας. Θέλεις τὴν δοτικὴν; ἀκᾶγὼ νῆ τοὺς θεοὺς» τὴν ἐπιθυμῶ πολὺ· ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ νὰ τὴν υἰοθετήσῃς εἰς τὸ ἔθνος, καὶ νὰ κατασιγάσῃς τοὺς γλωσσοφκιάστας τοῦ ἔθνους, δὲν εἶναι νὰ τὴν μεταχειρίζεσαι κατακόρως, μῆτε ν' ἀρχίσῃς τὴν διόρθωσιν τῆς γλώσσης

ἀπ' αὐτήν, ὅποταν εἶναι ἄλλα τόσα, τῶν ὁποίων ἡ διόρθωσις εἶναι ἀναγκαιότερα καὶ πλέον εὐπαράδεκτος. Μεταχειρίζεται ὁ φίλος Πασχάλιος τὰς δοτικὰς, ἔπειτα ὀδύρεται τὸν ἀφανισμόν τοῦ ὄποι. Ταῦτα διδάξατέ με, διὰ τοὺς οἰκτρμούς τοῦ Θεοῦ, πῶς συμφωνοῦν, πῶς ἑταιριάζουν; ἄλλο καλὸν μῆτε προβλέπω μῆτε προσμένω ἀπὸ τὰς τοιαύτας ἀντιφάσεις παρὰ τὸν θρίαμβον τῶν φιλοχυδαϊστῶν· ὅτι εἰς ἐκείνων τὸ σύστημα, ἢ δὲν εὐρίσκονται ποσῶς, ἢ ἦναι ὀλιγώτεραι αἱ ἀντιφάσεις. Ὅνειδος ἄλλο δὲν ἔχει κατ' ἐμὲ τὸ σύστημα τοῦτο, πλὴν ὅτι δὲν εἶναι καλὸν νὰ ἐμπνεύσῃ ἔρωτα τῆς προγονικῆς γλώσσης καὶ δόξης· καὶ εἶναι βέβαια μέγα τὸ ὄνειδος τοῦτο· ὅτι ἂν ἦναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἔραστὴν νὰ συγκατοικήσῃ τὸν αὐτὸν οἶκον μὲ τὴν ἔρωμένην, πρέπει καὶ νὰ ζητῇ οἶκον τὸν πλησιέστερον ὅσον εἶναι δυνατόν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ μὴ σβεσθῇ τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος καὶ παγωθῇ. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πλησιέστερον χρειάζεται πολλὴν σκέψιν, καὶ (διὰ νὰ μὴν ἀφήσω τὴν παραβολὴν μου) κάποιαν σεμνότητα, ἢ ὅποια πρέπει νὰ συνοδεύῃ πάντοτε τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα. Τὸ μιζοσόλοικον ἢ μακαρονιστικόν, τὸ ὅποιον τόσον θέλγει τὰς βυζαντινὰς ἀκοὰς, τί ἄλλο εἶναι εἰς τὴν κρίσιν ὅσον ὁ νοῦς δὲν τυραννεῖται ἀπὸ δόξας ὀνομάτων, παρὰ πορνικὴ καὶ ἀσελγῆς ἐπικώμασις εἰς τὴν ἐπαφρόδιτον γλώσσαν τῶν προγόνων.

Ἐχε χάριν, φίλε μου, τὸν Ἰσοκράτην, ἂν δὲν μακρύνω περισσότερον τὴν τόσον μακρὰν μωρολογίαν. Πρέπει ὅμως ἔτι νὰ σὲ εἶπω τι περὶ τῆς δοτικῆς.

Λέγεις μοι *λείπει* καὶ τοῖς *λείπουσι* τοῦτο εἶναι ἐναντίον καὶ εἰς τὰς δύο γλώσσας· εἰς τὴν κοινὴν, ὅτι εἰσθε χίλιοι, ἢ τὸ πολὺ δισχίλιοι εἰς τοσαύτας μυριάδας τοῦ

Γραικικοῦ σημερινοῦ ἔθνους, ὅσοι μεταχειρίζεσθε τὴν σύνταξιν ταύτην εἰς τὴν ἀρχαίαν, ὅτι τὸ *λείπω* εἰς ἐκείνους ἐσυντάσσετο καὶ μὲ τὰς τρεῖς πλαγίας· ἀλλ' εἰς τὴν μετὰ δοτικῆς σύνταξιν δὲν σημαίνει ἄλλο παρὰ τὸ *ἀφίνω εἰς ἄλλον τι* κατὰ δόσιν, δάνεισιν, ἢ παρακαταθήκην, ὡς εἶναι τὸ (Ἰλιάδ. Β. 106).

Ἄτρεῦς δὲ θνήσκων ἔλιπε πολύαρνι Θουέστη.

Λείπω μὲ αἰτιατικὴν εἶναι ἀπλῶς τὸ *ἀφίνω*, καθὼς λέγομεν, *λεῖπέ με* ἀπαραλλάκτως ὡς τὸ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ ἤγουν σημαίνει χωρισμὸν καὶ διάστασιν προσώπου ἀπὸ πρόσωπον, ἢ πράγματος ἀπὸ πράγμα. «Ἐπιλείψει με ὁ χρόνος διηγούμενον» ἢ «ἐπέλειπον αὐτῷ τὰ ἐπιτήδεια». *Λείπομαι* μέσον ῥῆμα μὲ γενικὴν σημαίνει *μένω ἐξοπίσω* καὶ κατὰ μεταφορὰν εἶμαι *ὑποδεέστερος*, *κατώτερος* κτλ. «Πολὺ ἀπολελειμμένος ἐκείνου, λέγεται καὶ διὰ τὸν παρατρέχοντα, καθ' ὑπόθεσιν, ὅταν μείνη ὀπίσω ἀπὸ τὸν ἀνταγωνιστὴν του, καὶ διὰ τὸν ἐνδεέστερον ἄλλου, εἰς πλοῦτον, σοφίαν, φρόνησιν, κτλ. Βλέπεις λοιπόν, ὅτι εἰς τὴν πρώτην χρῆσιν, ὄχι μόνον ἢ μετὰ δοτικῆς σύνταξης εἶναι ἄλλοτρία τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ *Λείπω* ἀναγκαζόμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ *ἀφίνω*. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔννοια σου δὲν ἦτον ἐπὶ τοῦ *ἀφίνω κατὰ δόσιν* κτλ. ἔπρεπε νὰ εἰπῆς μὲ *λείπει, τοὺς λείπουσι*, ἢ *κἂν, μοῦ λείπει, τῶν λείπουσι*.

Ταῦτα φιλικῶς ἐτόλμησα νὰ σὲ εἰπῶ, ὡς χρήσιμα εἰς τὴν μέλλουσαν μετάφρασιν τοῦ Ἑπαμινώνδου. Πλησίαζει ὅσον συγχωρεῖ ὁ ὀρθὸς λόγος εἰς τὴν ἐρωμένην, ἢ ὅποια εἶναι καὶ ἰδική μου, καὶ πρέπει νὰ ἦναι πάντων, ὅσοι ἔχουσιν εἰς τὴν καρδίαν τυπωμένα τὰ κάλλη της· ἀλλ' ἄφες τοὺς κώμους τῶν φιλομακαρονιστῶν, οἱ ὅποιοι θέ-

λου ἐξάπαντος παύσει, καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ ἀνέραστον ὕφος τῶν φιλοχυδαϊστῶν, τὸ ὁποῖον ἀλλέως νὰ παύσετε δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ προθυμούμενοι νὰ παύσετε τὸ γρηγορώτερον τοὺς κώμους. Καλὸν ἦτο νὰ εἶχες λεξικὸν ἑλληνικὸν μετὰ τῆς φρασεολογίας, διὰ νὰ τὸ ἐξετάζης κἂν ποτε εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Καλὸν ἦτο ν' ἀναγινώσκης καὶ συχνὰ τὸν Ὅμηρον, καὶ ἀπὸ τοὺς πεζογράφους τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἰσοκράτην· τοῦτο δὲ μάλιστα διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας θέσιν καὶ τάξιν τῶν λέξεων. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἀληθινοὶ μάχοι, ἐπειδὴ σὲ θέλγουσι καὶ σὲ ἀπατῶσι πολλάκις διὰ μόνης τῆς τάξεως τῶν λέξεων, χωρὶς νὰ σὲ δώσωσι καιρὸν νὰ καταλάβῃς τῶν ἐννοιῶν τὴν κοινότητα, ἢ καὶ τὴν παντελεῆ ματαιότητα. Ἄλλος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς παρὰ τὸν Διονύσιον τὸν Ἀλικαρνασσεῖα, καὶ ἀπὸ τοὺς νέους παρὰ τὸν Βυφῶνα (Bufon) δὲν ἐκατάλαβε τόσον καλὰ, τὴν δύναμιν ταύτης τῆς τάξεως, μῆτε πόσῃ ἐπιρροὴν ἔχει εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου. Οὗτος εἶπε *le style c'est l'homme*· ἐκεῖνος εἰς τὸ περὶ συνθέσεως ὀνομάτων (βιβλίον ἄξιον ἀναγνώσεως καὶ μελέτης) ὁμοιάζει, μὲ παραβολὴν πολλὰ ὠραίαν, τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, μὲ τῆς Ἀθηνᾶς τὴν μαγικὴν ῥάβδον, ἣτις ἐγγίζουσα μόνον τὸν Ὀδυσσεῖα τὸν ἔκαμνεν ἄλλοτε γέροντα ἄμορφον καὶ ῥυτιδωμένον, ἄλλοτε παλληκᾶριον πολλὰ ὠραῖον.

Ἐπειδὴ λόγος ἔπεσε περὶ λεξικοῦ, ἐξεύρεις τί μὲ συμβαίνει ταύτας τὰς ἡμέρας; ὁ Σχνεϊδέρος ἢ Σχειδέρος μὲ γράφει ὅτι μὲ πέμπει διὰ τοῦ Reclam τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τοῦ οἰκονομικοῦ τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ του τὸν πρῶτον τόμον. Ὁ Reclam τὰ ἐπεμψε εἰς βιβλιοπώλην Παρισινόν, ὅστις

ἐχρεωκόπησεν· ὅθεν, φίλε, εὐρίσκονται τὰ βιβλία μου, εἰάν δὲν ἔγιναν παρανάλωμα τῆς χρεωκοπίας, ἐσφραγισμένα μὲ τὴν σφραγιδα τοῦ κράτους· καὶ δὲν ἐξεύρω πότε ἔχω νὰ τὰ λάβω. Εἰς τὴν πρώτην ἐκδοσιν, τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ, *très honnetement* cependant, ὅτι δὲν ἦτο χωρὶς ἐλλείμματα τὸ λεξικόν του· αὐτὸς ἤ ἐλησμόνησεν, ἢ δὲν κατεδέχθη νὰ μ' ἐρωτήσῃ περὶ τούτου· καὶ ἐγὼ ἐπληροφόρηθην πόσον εἶναι καλὴ ἡ γνώμη *qu'il ne faut jamais donner des conseils à ceux qui ne vous en demandent point*. Ὡς τόσον τὸ λεξικόν του εἶναι σήμερον τὸ καλλιώτερον καὶ πληρέστερον. Εἴθε οἱ Βυζαντινοὶ ὁμογενεῖς νὰ μὴ κάμωσι τὸ ἰδικόν των ὑποδεέστερον!

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μ' ἐπεμψεν ἀπὸ Βενετίας ὁ Γαζῆς τὴν προκήρυξιν καὶ τὸ δαίγμα τῆς Ἑλληνικῆς τοῦ βιβλιοθήκης εἰς δύο τόμους. Τοῦτο σὲ λέγω διὰ νὰ μὴ δαπανήσῃς ματαίως εἰς τὸ νὰ μὲ τὸ στείλῃς, νομίζων ὅτι δὲν ἔχω τὴν εἶδῃσιν.

Ἴδα καὶ τὰς τετρακτύας καὶ τετταραδελφοσύνας, καὶ τὴν ἐπτάκροτον ἐβδομόνησον, καὶ ἰταλάνισα τὸν ἑαυτὸν μου *combien je dois paraitre bête à ceux qui sont les objets τῶν κώμων καὶ μεθῶν τούτων μὲ τοὺς ἰσχνοὺς καὶ καταξήρους ἐπαίνους μου «τόσην ἄλλην [χάριν] χρεωστεῖτε εἰς τὴν Ἑλλάδα»*.

4 Μαΐου. Χθὲς τὸ βραδὺ ἔλαθα ἐπιστολὴν τοῦ Κωνσταντίνου Νικολοπώλου περιέχουσαν ἄλλην τοῦ διδασκάλου Βαρδαλάχου. Ὁ Βαρδαλάχος οὗτος μὲ παρακαλεῖ καὶ μὲ προβάλλει, νὰ μὲ στείλῃ νὰ τυπώσω . . . νὰ τυπώσω . . . νὰ τυπώσω . . . τὸν Ναξιανζηνὸν Γρηγόριον, ὡς συνειθισμένον (λέγει) νὰ παραδίδεται εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ γένους!!! ἡ ἐκδοσις εἶναι ἰδική του, ἢ δα-

πάνη τοῦ Οὐγκροβλαχίας. Ἐξω ἀπὸ τοὺς σχολιαστὰς τοῦ θεολόγου, ἐπρόσθεσεν αὐτὸς σχόλια, καὶ παράφρασιν, καὶ λεξικὸν διεξοδικόν. Καὶ μὲ ὄλους τοὺς Κόπους τούτους παραχωρεῖ λέγει εἰς ἐμέ « καὶ τὸ κλέος, καὶ τὸν ἔπαινον, καὶ ὅ,τι ἄλλο αἰτήσω »· ἄλλο δὲν ζητεῖ παρ' ἐμοῦ παρὰ τὸν μικρὸν κόπον τῆς φροντίδος τοῦ τύπου, καὶ τὸν μικρότερον νὰ ἐρευνήσω εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν βιβλιοθήκην, ἐὰν εὐρίσκωνται καὶ ἄλλα σχόλια παλαιὰ παρὰ τὰ τοῦ Ἡλία, τοῦ Νικήτα, τοῦ Βασιλείου, καὶ τοῦ Μαξίμου, καὶ νὰ τὰ προσθέσω καὶ αὐτά, διὰ νὰ γένη τὸ ἔργον ἐντελέστατον. Εἶπέ με τώρα σὺ ὁ φρόνιμος φίλος μου ἐν συνειδήσει, ἐὰν ἦναι δυνατὸν τοιοῦτον κλέος νὰ μὴ προξενήσῃ πυρετὸν ὀξύτατον. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἀναβάλω τὴν ἀπόκρισιν, ἕως οὐ νὰ παύσῃ ὁ πυρετός· σκοπὸν ἔχω πρὸς τούτοις καὶ νὰ φλεβοτομηθῶ, ἐὰν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ· καὶ τότε πάλιν, διὰ τὸν φόβον μὴ μείνωσι λείψανα τινὰ τοῦ πυρετοῦ, θέλω σὲ πέμψει τὴν ἐπιστολὴν ἀνοικτὴν, νὰ κρίνης σύ, πρὶν τὴν στείλῃς, ἐὰν ἦναι ὀλότερα ἀπύρεκτος.

Ἀπορεῖς ἴσως διὰ τί ἀφήκα εἰς τὸν ἐπίλογον τῆς ἐπιστολῆς τὸ ἀξιολογώτερον, ἦγουν τὸ περὶ τῆς Ἰατρικῆς Ἀκαδημίας. Τὸ αἶτιον εἶναι ὅτι δὲν ἔχω πολλὰ νὰ σὲ διηγηθῶ περὶ τούτου. Μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλῆ ἐπροξένησε καὶ εἰς αὐτὸν πυρετόν. Μ' ὄλον τοῦτο μὲ εἶπε, ὅτι θέλει συλλογισθῆ περὶ τούτου· καὶ ἔμεινεν οὕτως τὸ πρᾶγμα. Ἄν ὁ πυρετός τὸν ἀφήσῃ παντάπασι, θέλω σὲ δώσω τὴν εἰδήσιν.

Μὲ κακοφαίνεται, ὅτι παρέπεσεν ὁ κατάλογος τοῦ πολυμαθεστάτου. Ἡ πώλησις ἤρχισε 3 Μαρτίου καὶ ἐτελείωσε 19 Ἀπριλίου. Ἡγόρασα δι' ἐμέ ἕως 750 fr. καὶ

διὰ τὸν Ζ. καμμίαν 100^{ην}. Ἡ τύχη ἔκαμε νὰ πωληθῶσι, τὰ περισσότερα εἰς τιμὰς μανικὰς· ἀλλέως ἐκινδύνευον νὰ ἐξοδεύω περισσότερον. Ἄν ἔχετ' αὐτοῦ τὸν Μηνυτὴν φρόντισον ν' ἀναγνώσῃς τὸν τῆς 4^{ης} Μαΐου, ὅστις περιέχει μικρὸν ἐγκώμιον τοῦ ἀποθανόντος, καὶ ἀφ' οὗ τ' ἀναγνώσῃς εἰπέ με ἂν ἦναι ἐγκώμιον, ὅτι ἐγὼ (ὅς ἦναι καλὰ ὄχι ὁ Ἰουστινιανός, ἀλλ' ὁ σημερινὸς κοινὸς τρόπος τοῦ ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν) δὲν καταλαμβάνω τίποτε εἰς τὰ τοιαῦτα.

57.

8 Μαΐου 1805.

Χαίρω, φίλε μου, ὅτι μήτ' ὁ Κρῆς ἐψεύσθη, μήτε σὺ κινδυνεύεις νὰ χάσῃς τὰ μετὰ πολλῶν κόπων ἀποκτηθέντα. Μ' ὄλον τοῦτο μὴ λησμονῆς ποτὲ τὸ « Μέμνας' ἀπιστεῖν ».

Τὸ Ἀχρειέστερος εἶναι τόσον καλόν, ὅσον καὶ τὸ Ἀχρειότατος. Τοῦτο εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀχρεῖος, ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ Ἀχρειῆς εως (ἄχρηστον ἀντὶ τοῦ ὁποίου σώζεται τὸ Ἀχρήεις εντος) κατὰ τὸ Ἀληθής, Ἀληθέστερος. Τὸ Ἀχρειέστερος φαίνεται ὅτι θέλει κυριεύσει εἰς τὴν γλῶσσαν, et il ny a pas de mal. Εἶχον καὶ οἱ Ἀττικοὶ τοιαύτας ἀνωμαλίας, ἐπειδὴ ἔλεγον σπουδαιέστερος καὶ ἀφθονέστερος, μ' ὄλον ὅτι ὁ τύπος τοῦ Ἀφθονής καὶ σπουδαιῆς δὲν εὐρίσκονται ποῦ ποτε (ιδ. Ἡλιοδώρ. κείμεν. σελ. 253).

Ἄντὶ τούτου τοῦ μικροῦ μαθήματος ζητῶ ἄλλο παρὰ

σοῦ. Καθὼς λέγομεν Χάμω (ἢ ὡς τὸ γράφουν οἱ Λεξι-
κογράφοι, Χάμο) λέγεται καὶ Χάμου;

Χρυσολωρᾶν ἀκόμη δὲν εἶδον, μήτε θέλω τὸν ἰδεῖ. Εἶ-
ναι καὶ τοῦτο ἀγανακτήσεως ἄξιον· μήτ' ἐγὼ ἐδυνήθην
ἀκόμη μ' ὄλας τὰς ἐρεύνας νὰ εὔρω τὸν τρόπον νὰ πέμπω
αὐτοῦ μήτε σὺ νὰ πέμπης αὐτόθεν τίποτε, χρείας κα-
λούσης. Εἶναι ἀταξία τῶν ἡμεροδρομικῶν διατυπώσεων,
ἢ ἡμετέρα ἀδυναμία τοῦ νὰ λύσωμεν τὸ αἰνίγμα;

Τί θέλεις νὰ εἶπω περὶ τῆς μελλούσης μεταφράσεως
τοῦ περὶ τῆς νῦν καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος; Κάλλιον
ἦτον βέβαια νὰ ἦτον τὸ ἔργον ἰδικόν σου, ἐπειδὴ φοβοῦ-
μαι πολλὰ (συμπεραίνων ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε μεταφρά-
σεων) ὅτι ἔχει νὰ τὸ κατασπαράξῃ· καὶ τοῦτο μὲν εἶναι
μικρὸν κακόν· τὸ μεγαλύτερον εἶναι ὅτι αἱ τοιαῦται με-
ταφράσεις ἀφανίζουν τὴν ταλαίπωρον γλῶσσαν, *Les
Italismes et les gallicismes nous assiegent et nous
étouffent*· ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, δὲν συμφέρει νὰ
ἐξεύρῃ ὁ μεταφραστὴς ὅτι ἔχω τὴν περὶ τούτου εἶδησιν.
Ἐξεύρω ὅποια εἶναι τοῦ τοσούτου κακοῦ ἡ θεραπεία·
ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἔχω κατ' ἔτος πεντήκοντα χιλιάδων γρο-
σίων εἰσόδημα νὰ τὸ δαπανῶ εἰς μεταφράσεις Ἑλληνι-
κῶν συγγραφέων. *En attendant que je les acquière, il
faut que les choses aillent comme elles vont.*

Ὅταν ἔταξα τὴν χρονολογίαν τοῦ Ἰπποκράτους πρὸ
22 ἑκατονταετηρίδων δὲν ἐψεύσθην, ἀλλ' ἐλάλησα, ὡς
λέγουν οὗτοι *en compte rond* καὶ παχυλῶς. Ἦτον βέβαια
σύγχρονος τοῦ Σωκράτους. Περὶ δὲ τῆς διατριβῆς τοῦ
Gallois ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι εἶναι καὶ ἀληθὴς καὶ φρό-
νιμα γραμμένη.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ εἶπα εἰς τὰς προλαβούσας μου,

ὅτι ὁ Κλαυέριος ἔπεμψε διὰ τοῦ Franck 30 Ἀπολλοδώρους ραμμένους (εἶναι σήμερον τριάκοντα σχεδὸν ἡμέραι). Ὅταν τοὺς λάβῃς δός με πάραυτα τὴν εἶδησιν, διὰ νὰ τὴν κοινωνήσω εἰς αὐτόν· ζητεῖ καθαρὰς 13 καθ' ἕκαστον ἀντίτυπον. Κατ' αὐτὸ λοιπὸν σπούδασον παρακαλῶ νὰ τοὺς πωλήσῃς ἢ αὐτοῦ, ἢ εἰς Μολδοβλαχίαν εἰς τιμὴν ἀνάλογον καὶ τοιαύτην, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξαιρουμένων ὄλων τῶν ἐξόδων καὶ τοῦ προμηθευτικοῦ, νὰ μένωσι διὰ τὸν Κλαυέριον 390 καθαραὶ διὰ τὰ 30 ἀντίτυπα.

Εἰς τὴν 28 Ἀπριλίου σ' ἔγραψα συντόμως τὸν θάνατον τοῦ Villouison, καὶ τὰ ἐπακολουθήματα τοῦ θανάτου. Τὰ πράγματα εὐρίσκονται ἔτι εἰς τὸν αὐτὸν βαθμόν, καὶ μήτ' ἐγὼ ἐξεύρω ποῦ ἔχουσι νὰ κατασταθῶσι.

Δὲν ἔχεις χρεῖαν πλέον νὰ μὲ πέμψῃς παράδειγμα. Τὸ ἔλαβον ἀπ' αὐτὸν αὐτότατον τὸν ἐπιστάτην τοῦ ἔργου, πρὸς τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νὰ δώσῃς τὴν ἐγκεκλεισμένην ἀπόκρισιν, καθὼς σὲ παρακαλῶ νὰ πέμψῃς καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τὸν ἐν Βυζαντίῳ διδάσκαλον ὁμοῦ καὶ τὸν λογαριασμὸν τῆς τιμῆς τῶν βιβλίων. Δι' αὐτὴν κατέγραψα εἰς τὸ χρεωστικὸν μέρος τοῦ λογαριασμοῦ σου λίτρας Γαλλικὰς 605 : 1.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 6 Ἀπριλίου. Τώρα λαμβάνω ἄλλην 25 τοῦ αὐτοῦ περιέχουσαν, ὡς αὐτὸς λέγεις, πολλὴν καὶ διεξοδικὴν μωρολογίαν, ἀλλ' ὄχι ἰδικὴν σου. Εἶναι ἐκείνων τῶν μωρολόγων, τῶν ὁποίων μὲ Ἡράκλειον ὑπομονὴν ἠθέλησας νὰ μὲ πέμψῃς δειγμα τῶν συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων. Tout cela fait pitié. Καὶ περὶ μὲν τοῦ δαιμονώοντος καλογήρου βραχὺς εἶναι ὁ λόγος : « Οὐ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν ». Περισσότερον μ' ἐλύ-

πησε και με ἀηδίασεν ἡ μετάφρασις τῆς Δαμαλίδος. Δὲν εἶναι, φίλε, ὁ Ἑλληνισμός, ὡς και ἄλλοτε τὸ εἶπα, ἀλλ' ὁ Ἑλληνοχυδαϊσμός τὸ μέγα κακόν. Αὐτὴ ἡ ἄκριτος μίξις ἀκράτων Ἑλληνικῶν φράσεων με τοὺς ἀχρειεστέρους χυδαϊσμοὺς τῶν ὑδροφόρων και ξυλοφόρων, εἶναι ἀληθὴς Μακαρονισμός, περὶ τοῦ ὁποῖου (ἀγνώστου ἔτι τοῦ ὀνόματος εἰς ἡμᾶς) λέγω πολλὰ εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Αἰλιανοῦ, μ' ὄλον ὅτι ὀλίγην ὠφέλειαν προσμένω ἀπ' αὐτά.

Συγχαίρω ἐκ ψυχῆς και σὲ και τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον διὰ τὸν προσδοκώμενον τοῦ γάμου καρπόν. Ἐτοιμαζε λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν τὰ πρὸς παιδείαν, ἤγουν σπουδασον ν' αὐξήσης ὅσα ἔχεις ἤδη ἔτοιμα. Καὶ διὰ τοῦτο χρειάζεται νὰ μὴ σκορπίζης τὰ μετὰ κόπων ἀποκτώμενα εἰς τοὺς μὴ δεομένους, καθὼς ἔκαμες ἀθεόφοβε με τοὺς 15 Ἡλιοδώρους. Ἄν ἐμπέση ἀφορμὴ, δὸς καὶ εἰς αὐτὸν νὰ καταλάβῃ με τρόπον εὐμορφον, ὅτι και ἡ τιμὴ εἰς τὴν ὁποῖαν ἐγὼ τοὺς ἐπέρασα εἶναι ὀλιγωτέρα ἀπὸ τὴν τιμὴν τῶν βιβλιοπωλῶν, ἐπειδὴ αὐτοὶ τοὺς πωλοῦν πρὸς 16, νὰ μὴ νομίση ὅτι ἐσφτετερίσθην ἐγὼ τὸ περισσεῦον.

Εἰς τὸν Ἰορδάνην θέλω ὑπάγει μετὰ τῆς ἐπιστολῆς ὅταν ἀναθεωρήσω τὸν λογαριασμόν σου.

Συμφωνεῖ με τὴν ἰδικὴν σου ἡ περὶ τοῦ Λάμπρου γνώμη μου. Δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τὸν στερήσῃ ὁ θάνατος τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον. Κάλλιον εἶχον νὰ μὴ λάβω τὴν Γραμματικὴν τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ πρὶν τῆς ἐκδόσεως τοῦ Αἰλιανοῦ, διὰ τὸν φόβον μὴν ὁμοιάζῃ τὰς ἄλλας, κατὰ τῶν ὁποῖων λέγω πολλὰ. Καὶ πρὸς τί ταῦτα (à quel propos) ἤθελες με εἰπεῖ τὰ κατὰ τῶν Γραμματικῶν; Ἡ ἀγγελία ἐκδόσεως Ἑλληνικῶν συγγραφέων μ' ἐφάνη ὅτι εἰζήτει νὰ δεῖξω ὅτι ὀλίγην ὠφέλειαν ἤθελαν προξενήσει

εἰς τὸ γένος, ἂν δὲν παρεδίδοντο εὐμεθόδως. Ἐντεῦθεν ἐξεκυλίσθησαν εἰς τὰ ἄτοπα τῆς νῦν παραδόσεως, ἐντεῦθεν εἰς τὰς Γραμματικάς, ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἀναγκαίαν ἀναμόρφωσιν καὶ τῶν Γραμματικῶν καὶ τῆς παραδόσεως, εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς διηνεκοῦς παραθέσεως καὶ παραβολῆς τῆς κοινῆς γλώσσης μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν, διὰ τὴν μὲν μανθάνεται αὐτὴ μὲν περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ τὴν γράφεται καὶ τὴν λαλῆται ἐκείνη μὲν περισσοτέραν ὁμαλότητα, καὶ τὸ πλέον ἀξιόλογον τὴν μὴ καταγεμισθῆ μετὰ Ἰταλισμοῦ καὶ Γαλατισμοῦ· ἐντεῦθεν εἰς τὸν ἐπικρατοῦντα Μακαρονισμόν. Ἡδολέσχησα πολλά, ἀλλ' ὅμως ἐλπίζω ὅτι θέλεις εὐρεῖ εἰς τὴν τοσαύτην ἀδολεσχίαν καὶ τινα νεοφανῆ καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεξέταστα. Εἰς τὰ περὶ μακαρονισμοῦ μάλιστα θέλεις γελάσει. Διὰ ταύτας τὰς αἰτίας δὲν ἤθελον νὰ ἔχω τὴν Γραμματικὴν. Μ' ὅλον τοῦτο μὴν ἐμποδισθῆς νὰ τὴν πέμψῃς καὶ σιὰν μόνον βελτιώσεως ἂν εὕρω, δὲν θέλω λείπει νὰ τὴν ἐξαίρῃσω τῆς κοινῆς τύχης.

Τὸ Ζαβός, φίλε, εἶναι μία ἀπὸ ἐκείνας τὰς λέξεις περὶ τῶν ὁποίων ἀκόμη ἐπέχω, μ' ὅλον ὅτι ἐσημείωσα καὶ ἐπερὶ τῆς καὶ περὶ ταύτης εἰς τὸ λεξικόν μου τὸ Γραικιταλικόν. Ἰδοὺ λοιπὸν σὲ κάμνω συμμέτοχον ὅχι τῆς γνώμης ἀλλὰ τοῦ δισταγμοῦ μου. Τὰ κοινὰ λεξικά τὸ δίδουν ὡς συνώνυμον τοῦ Τρελός, καὶ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν τὸ μεταχειρίζεται συνεχῶς ὁ Ἐρωτόκριτος, ὁ Ὅμηρος τῆς χυδαϊκῆς φιλολογίας. Ἄν ἡ μνήμη δὲν μ' ἀπαταῖ ὅμως, νομίζω νὰ τὸ ἤκουσα εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ ὡς σημαντικὸν τοῦ Ἀνάποδος (Ἰταλιστὴ Goffo)· καὶ εἰς τοιαύτην σημασίαν φαίνεται νὰ τὸ μετεχειρίσθῃς καὶ σύ. Εὕρισκω εἰς τὸν Ἡσύχιον, Σαβακός· « ὁ σαθρός - Χίσι ». Τοῦτο θέ-

λει νὰ εἶπη, (κατὰ τὸν συνήθη εἰς τὸν Ἡσύχιον τρόπον τοῦ ἐξηγεῖν) ὅτι παλαιὰ οἱ Χῖοι ὠνόμαζον Σαθακὸν τὸν Σαθρόν· καὶ αὕτη ἡ σημασία δὲν εἶναι πολλὰ μακρὰν τοῦ Ἀνάποδος. Φαίνεται ὅμως ἡ λέξις ἰδία ὄλων τῶν Ἴώνων, καὶ ὄχι μόνον τῶν Χίων (Ἴώνων καὶ αὐτῶν), ἐπειδὴ καὶ εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἱπποκράτην, Ἴωνικὸν συγγραφέα, εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην σημασίαν τοῦ Σαθρός, ὡς θέλουσιν οἱ ἐξηγηταί. Ὁ τύπος τοῦ Σαθακὸς φέρει εἰς ὑποψίαν ὅτι ἡ λέξις δὲν εἶναι θεματικὴ καὶ πρωτότυπος, ἀλλὰ παράγωγος ἄλλης λέξεως τῆς Σαθός, κατὰ τὸ Ἥλιος Ἡλιακός, Κύριος Κυριακός κτλ. Ἄλλ' ἡ ὑπόνοια μεταβάλλεται εἰς πληροφορίαν ἀπὸ τοῦ Φωτίου τὸ λεξικόν, ὅπου λέγει « Σαβούς, καὶ Σαβάς. καὶ Σαθαζίους τοὺς Βακχεύοντας κτλ. » τὸ ὅποιον βεβαιῶ καὶ ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀριστοφάνους, καὶ ὁ Πλούταρχος εἰς τὰ Συμποσιακὰ, πλὴν ὅτι οὗτος τὸ γράφει διὰ δύο Β. Ἐνταῦθα βλέπεις πάλιν ὅτι ἤλθομεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Τρελός, ἤγουν βακχεύων μαϊνόμενος, μεθυσμένος. Ἐμεινε τώρα ἡ μεταβολὴ τοῦ Σ εἰς τὸ Ζ (Ζαθός), ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ σὲ ταραττῆ· διότι ἡ κοινὴ γλῶσσα τοιαύτην μεταβολὴν ἐκαινοτόμησε καὶ εἰς τὰς Ζωχάδας, τὰς ὁποίας ὁ Γαληνὸς ὀνομάζει Ἐσωχάδας, καὶ εἰς τὸν Ζόχον (φυτὸν) ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Σόγγος τῶν παλαιῶν, καὶ εἰς τὸν Ζοφόν (ἤγουν σπογγώδη) τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες ἔλεγον Σομφόν, καὶ εἰς ἄλλα ἴσως πολλὰ, τὰ ὁποῖα τώρα δὲν ἐνθυμοῦμαι. Τόσα ἔχω περὶ τούτου νὰ σὲ εἶπω πιθανὰ μὲν, ἀλλ' ὄχι ἱκανὰ εἰς πληροφορίαν. Εἶναι ἀκόμη πολλὰ τοιαῦτα, τῶν ὁποίων τὰ γενέθλια δὲν ἐδυνήθη νὰ ἀνακαλύψω. Ἄλλα χρειάζονται μελέτην, τὴν ὁποίαν νὰ κάμω δὲν ἔχω καιρόν, ἀλλὰ εἶναι τύχης εὐρήματα καὶ

πολλάκις λέξεις, ἥτις μ' ἐτυράννησε χρόνους πολλούς, παρεστάθη μηδενὸς καλοῦντος εἰς τὸν νοῦν μου, σαφῆς καὶ ἀναντιρρήτως καθαρὰ ἐξηγημένη. Ἐκ τούτων νομίζω νὰ ἦναι τὸ Φούχτα καὶ τὸ Φουχτιάζω· τῶν ὁποίων ἂν δὲν εὔρω ἀφορμὴν νὰ βάλω τὴν ἐξήγησιν εἰς τὸν Λίλιανόν, ἐνθυμοῦ νὰ μ' ἐρωτήσης, ἐὰν δηλαδὴ ἡ συμβᾶσα εἰς ἐμὲ τύχη τῆς εὐρέσεως δὲν συνέβη καὶ εἰς σέ. Ἄν τὴν ἐξεύρης εἰπέ με τὴν, διὰ νὰ μὴ μωρολογῶ περὶ τῶν γνωστῶν εἰς ὅλους. Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἐτυράννησε πολὺν καιρὸν καὶ ὅτι ἡ εὐρεσίς της εἶναι τύχης καὶ ὄχι τῆς μελέτης μου ἔργον.

Ἐκ τῆς ἐτυμολογικῆς ἄς μεταβῶμεν εἰς τὴν χρηματικὴν ἐπιστήμην. Παρακαλῶσε νὰ διατάξης, νὰ πληρωθῶσι γρόσια τουρκικὰ τριάκοντα εἰς τὸν ἐν Σμύρνην ἐξάδελφον μου Νικόλαον Πετροίτζην. Καὶ αὐτῶν, καθὼς καὶ τῶν διορισθέντων διὰ τὸν Στέφανον Σκυλίτζην, ἐνθυμοῦ νὰ μὲ μηνύσης εἰς τὸν καιρὸν τὴν ἀξίαν εἰς Γαλλικὰς λίτρας, διὰ νὰ τὴν περάσω εἰς τὸν λογαριασμόν σου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' ἔγραψα ὅτι μεταξὺ τῶν καταλόγων, τοὺς ὁποίους μέλλεις νὰ λάβῃς, ὁ τῶν γεωγραφικῶν καὶ ἀστρονομικῶν ὀργάνων κατάλογος, πρέπει νὰ σταλῇ εἰς τὸν Πρώτον. Δὲν εἶχον δεύτερον πρόχειρον διὰ τὸν Πύργον.

Τὸ T. h. et. t. o. s. δὲν τὸ ἔβαλεν αὐτὴ, ἀλλ' ἐγὼ τὸ μετεχειρίσθην ὡς ἰσοδύναμον δηλαδὴ μὲ τὰς συνήθεις φιλοφροσύνας τὰς γραφομένας εἰς τὸ τέλος τῶν ἐπιστολῶν.

Ἐγὼ ἐχρεώστουν 52 φράγκα εἰς τὸν Γεώργιον Ἡσαίου. Δὲν ἐξεύρω διὰ τί μὲ λέγεις 51 λίτρας.

29 Μαΐου 1805.

Ἔλαβον φίλε, τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 4 Μαΐου. Εἰς τὴν παροῦσαν κλεισμένον θέλεις εὐρεῖ τὸ ζητούμενον τοῦ Θουκυδίδου τεμάχιον, εἰς τὸ ὅποιον συμβούλευσον τὸν φίλον σου νὰ μὴ δίδῃ μεγάλην προσοχὴν.

Ἄπο τοὺς Ἰορδάνας ἔλαβον 1000 φράγκα, καὶ κατέγραψα εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ σου λίτρας Γαλλικὰς 1012,10.

Ἐνθυμᾶσαι τὴν περικοπὴν τὴν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Ζ. ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν σ' ἐδήλωσα. Ἦλθεν ἡ ἀπόκρισις εἰς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν. Περιέχει πολλὰ καλὰ περὶ τῆς προθυμίας τὴν ὁποίαν ἔχουσι περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης. Πολλὰ περὶ τῆς ἀφειδίας τῆς δαπάνης· περισσότερα, πάλιν περὶ τοῦ σκοποῦ νὰ τὰ μοιράζωσι δωρεάν. « Περὶ ἑμοῦ δὲ οὐδεὶς λόγος » ἀπαραλλάκτως καθὼς παραπονεῖται πρὸς τὸν ἴδιον δεσπότην ὁ Ξανθίας τῆς Κωμωδίας. Ἄλλως νὰ λύσω τὸ αἶνιγμα τοῦτο δὲν δύναμαι, πλὴν ὑποθέτων ὅτι μὲ νομίζουσι παντάπασι παράξενον (extravagant) καὶ φαντασιώδη εἰς τὰ ζητήματά μου, καὶ διὰ τοῦτο σπουδάζουν νὰ μὲ φέρωσιν εἰς τὸ νὰ διορίσω ἐγὼ ῥητῶς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ κόπου μου, μὴ τολμῶντες ἢ μὴ θέλοντες νὰ τὴν ἐκφωνήσωσιν αὐτοί. Οὗτος ὁ τρόπος δὲν μ' ἀρέσει ὀλότελα· καὶ πολὺ μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἀπέδωκα τὴν τιμὴν τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς ὄλον τὸ γένος δι' ὑπογραφῶν. Αὐτοὶ φίλε (καὶ τοῦτο παρὰ σέ μὴ τ' ἀκούσῃ ἄλλος) εἶναι μαθημένοι νὰ τυπώσωσιν Ἀμαρτωλῶν σωτηρίας, Λαυσαϊκὰ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατανυκτικὰ συγγράμματα. Ἐκδοσιν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἀπὸ Γραικόν, διὰ Γραικοῦς, καὶ μὲ Γραικῶν

ἔξοδα, πῶς θέλεις νὰ καταλάβωσι τὸ ἀξιόλογον τοιοῦτου πράγματος, τὸ ὁποῖον ἴσως πολλοὶ σπουδαιότεροι παρ' αὐτοὺς δὲν καταλαμβάνουσιν. Ὡς τόσον ἐγὼ περὶ τούτου πλέον δὲν ἀνοίγω τὸ στόμα, ἀλλὰ προχωρῶ, ὡς μὲ συγχωρήσουσιν αἱ περιστάσεις, εἰς τὸ ἐπίπονον ἔργον τοῦτο, καὶ ἂν δὲν γίνῃ ὡς τὸ θέλω, θέλω τὸ θελήσει καὶ ὡς γίνεται, κατὰ τὴν παροιμίαν. Περὶ τὸν Σεπτέμβριον μῆνα ἐλπίζω νὰ σὲ στείλω τὸν Πρόδρομον τῆς ἐκδόσεως, ἦγουν τὸν Αἰλιανόν, μὲ πολλὰ ὀλίγας σημειώσεις, ἀλλὰ μὲ προλεγόμενα πολλῆς ἀδολεσχίας γέμοντα.

Ὁ Fuchs κατήντησεν εἰς Τεργέστιον κ' ἔχει σκοπὸν ν' ἀνοίξῃ βιβλιοπωλεῖον, καὶ μάλιστα Γραικικόν. Μέγα μέρος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην συνήργησα ἐγὼ, καὶ φαίνεται ὅτι ἡ σύστασις τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμα πρὸς τοὺς ἐκεῖ Γραικοὺς δὲν ἐστάθη ἀνωφελής, ὅσον κρίνω ἀπὸ τὴν εὐχαριστήριόν του πρὸς ἐμὲ ἐπιστολήν. Εἰς αὐτὴν μὲ ζητεῖ Θεοφράστους, Ἴπποκράτας, Ἡλιοδώρους, καὶ Βεκκαρίας· ὄχι μόνον τὸν ἔστειλα ἀπ' ὅλα ἀνὰ 12, ἀλλ' ἔκαμα καὶ τὸν Κλαυέριον νὰ πέμψῃ τοσοῦτους Ἀπολλοδώρους. Ὅλα ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὴν γυναῖκά του (κατὰ τὴν διαταγὴν του), ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ δὲν θέλει βραδύνει, νομίζω, νὰ ὑπάγῃ νὰ τὸν εὔρῃ μὲ ὄλην τὴν νοσσαίαν. Τοὺς Ἡλιοδώρους (ἐπειδὴ δὲν πέμπω τὸ 13 ἀντίτυπον) τοὺς περῶ πρὸς 12 ἦγουν 144 διὰ 12 ἀντίτυπα. 144

6 Βεκκαρίας ῥαμμένους πρὸς 3,5 (καθὼς τοὺς δίδεις καὶ εἰς τὸν Lefort) 19:10

6 Βεκκαρίας στιχωμένους demi reliure (ἐπειδὴ μὲ ἐζήτησε καὶ τοιοῦτους) πρὸς 3,17. 23:02

186:12

Λέγει ὅτι καὶ πρὶν τ' ἀποπωλήσῃ παντάπασιν ἐλπίζει νὰ μὲ ἐμβάσῃ τὰ ἀργύρια, ἢ ὅλα ἢ τὸ περισσότερον μέρος. Ἐὰν ἔχῃς φίλους εἰς Τεργέστιον, Βενετιάν, ἢ καὶ τὰς Ἑπτὰ Νήσους παρακίνησον αὐτοὺς νὰ τὸν βοηθήσωσι (χωρὶς ζημίαν των) μὲ τὰς συμβουλὰς των ὡς ἄπειρον ἔτι τῶν ἐκεῖ, καὶ μὲ τὰς ἀγοράς των, ἂν λάβωσι χρεῖαν βιβλίων. Ἐγὼ τὸν συμβουλεύω νὰ προσκολληθῇ εἰς τὸ γένος εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις, καὶ νὰ ἐπωνομασθῇ βιβλιοπώλης Γραικός. Διότι ἐλπίζω μὲ τοῦτο ὅτι θέλει ὠφελῆθῃ καὶ αὐτός καὶ τὸ ἀναγκαιότερον δι' ἡμᾶς θέλει ὠφελῆθῃ τὸ γένος μὲ τὴν ταχεῖαν διάδοσιν τῶν βιβλίων εἰς ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ μέρη.

Εἰς τὰς προλαβούσας μου σ' ἔλεγον περὶ τῶν σταλέντων αὐτοῦ διὰ τοῦ Franek 30 Ἀπολλοδώρων, ὅτι ἡ τιμὴ των ἦτο πρὸς 13 (ἤγουν 390 διὰ τοὺς 30) καθαρὰς. Ἦτον λάθος τοῦ Κλαυερίου, ἔπειτα ἰδικόν μου. Ἐλησμόνησεν ὅτι δὲν δίδει τὸ 13 εἰς ἐπίμετρον ἐκάστης δωδεκάδος, ὡς τὸ δίδει εἰς τοὺς βιβλιοπώλας. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ τοὺς περᾶσῃ εἰς μετριωτέραν τιμὴν, ἥτις εἶναι πρὸς 12 λίτρας καθαρὰς τὸ ἀντίτυπον, ἤγουν 360 διὰ τὰ 30. Ταύτην λοιπὸν τὴν τιμὴν σημείωσον καλῶς, καὶ εἰς ταύτην κάμε τὴν πώλησιν, ἂν ἦναι δυνατόν.

Τῶν 12 Ἡλιοδώρων τὴν τιμὴν 162 ὁ Ζωσιμᾶς τὴν ἐδέχθη· ὅθεν μὴν ἀνακινήσῃ καὶ ἀναμοχλεύσῃ πλέον τὸ πρᾶγμα. Ταύτας τὰς ἡμέρας ἐπώλησα καὶ ἐκ χειρὸς τρεῖς ἄλλους πρὸς 13 διὰ τοὺς ὁποίους ἐπέρασα εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ σου 39.

Ἄν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἐπιστολῆς λέγω ὅτι συναποστέλλω καὶ τὴν ἐκγαλατισθεῖσαν δημηγορίαν τοῦ Περικλέους, ἥλλαξα γνώμην διὰ τοῦτο· χθὲς ἦλθε

πρὸς ἐμὲ Στέφανος ὁ Κρής, φέρων τὸν πολυπόθητον Χρυσολωρᾶν, διὰ τὸν ὅποιον σ' εὐχαριστῶ μεγάλως· καὶ ἐπειδὴ μὲ εἶπεν ὅτι μετὰ ἓνα μῆνα ἔχει σκοπὸν νὰ κινήσῃ δι' αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔκρινα νὰ δώσω εἰς αὐτὸν τὸ φυλλάδιον. Ἐὰν ὁμως μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς μηνὸς αὐτὸς δὲν κινήσῃ, τότε σὲ τὸ πέμπω διὰ τοῦ ταχυδρομοῦ. Μὲ ὑπεσχέθη νὰ ἔλθῃ πρὸ τῆς ἀποδημίας του νὰ λάβῃ ἂν ἔχω τίποτε διὰ σέ· ἀλλ' ὁμως μὴν ἀμελήσης, νὰ τοῦ διεγείρῃς τὴν μνήμην· καὶ μάλιστα νὰ τὸν παρακινήσῃς (ἂν τοῦ θέλῃς καλὸν) νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τοῦτο τὸ κλίμα, τὸ ὅποιον ἐξάπαντος, θέλει τὸν θανάτωσῃ καὶ νὰ μὴ βόσκειται μὲ ἐλπίδας, τῶν ὁποίων τὴν ματαιότητα παρέστησα καὶ ἐγὼ ὅσον ἐδυνήθην εἰς αὐτόν.

Μ' ὄλον ὅτι πρὸς τὸν ἐλθόντα, ἢ μᾶλλον πεμφθέντα, πρὸς ἐμὲ Προφῆσσωρα εἶπω ὅτι δὲν εἶχον οὐδεμίαν ὄρεξιν τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, πρὸ ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ ἡμερῶν εὐρηκα εἰς ὅλας τὰς ἐφημερίδας, ὅτι ὅλοι ἀπὸ μιᾶς φωνῆς οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γαλατικοῦ φροντιστηρίου μ' ἐπρόβαλον εἰς τὸ Κράτος, ὡς ἐπιτήδειον διᾶδοχον τοῦ τελευτήσαντος.

Εἶναι φίλε μου πρᾶγμα πολλῆς ἐπιστασίας ἄξιον καὶ τοῦτο. Λέγει εἰς τὴν Ἀπολογία του ὁ ἅγιος (ἂν καὶ εἰς τὰ Μηναιᾶ δὲν κατεχωρίσθη ὡς ἅγιος), Σωκράτης καὶ τοῦτο, ἐπαινῶν ἐκεῖνο τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τὸ ὅποιον ἀφίνει πολὺν πόθον τοῦ ἀποθανόντος εἰς τοὺς φίλους. «Τελευτῆ ἢ πλείστον πόθον ἐμποιοῦσα τοῦ τελευτῶντος τοῖς φίλοις» (qui laisse le plus de regrets aux amis du defunt). Σὲ φαίνεται καὶ συνετάφησαν ὅλα μ' αὐτόν, οὔτε πόθος οὔτε λόγος οὐδεὶς περὶ αὐτοῦ, ἐξ ἐναντίας (τὸ ὅποιον ὁμως δὲν ἦτο μῆτε τίμιον μῆτε καλὸν) τῆς

περασμένης δευτέρας ἢ τοῦ Παρισίου ἑφημερίς, χωρὶς νὰ τὸν ὀνομάσῃ, ἔκαμε περὶ αὐτοῦ λαλοῦσα περὶ τῶν κληρονόμων του, κρίσιν ἀπότομον (ei peu charitable). Ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι μόνον ἰδική μου. Πολλοὶ καὶ ἄλλοι ἐσημείωσαν τὴν ἐγρήγορον ταύτην λήθην καὶ ἀδιαφορίαν.

Εἰς τὰς 25 τοῦ ἐνεστῶτος μ' ἐπεμψεν ὁ Barrois 156 διὰ 13 Ἡλιοδώρους πωληθέντας ἀπ' αὐτόν, καὶ μ' ἐζήτησεν ἄλλους τοσοῦτους. Μὴ λησμονήσῃς λοιπὸν νὰ καταγράψῃς εἰς τὸ διφθέριον σου 156 ὡς χρέος μου.

Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον.

Σπούδασον νὰ μὲ στείλῃς τὴν ἀπολογίαν, ὅταν τυπωθῇ. Ἐπεθύμουν νὰ ἔχω καὶ ἓν ἀντίτυπον τῆς μεταφράσεως τοῦ Περί πλήθους κόσμων τοῦ Φοντενέλλου, καὶ τὴν νέαν μετάφρασιν τοῦ Τηλεμάχου.

Δὲν εἶναι καὶ τοῦτο παρὰδοξον νὰ μὲ ζητῇ δι' ἐπιστολῆς εἰς τῶν σοφωτάτων (δεύτερος μετὰ τὸν θανόντα) τι ἔγνωεὶ ὁ Ἡλιοδῶρος ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ ὄνομα Νεῖλος (σελ. 381) σημαίνει τὰς ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ 365 καὶ διὰ τι δὲν τὸ ἐξήγησα εἰς τὰς σημειώσεις; Τὸν ἀπεκρίθην ὅτι δὲν ἔκαμα περὶ τούτου σημείωσιν διότι ἔνόμιζον γνωστὸν εἰς ὅλους τὸν λογαριασμὸν τοῦτον :

N.	50
E.	5
I.	10
Λ.	30
O.	70
Σ.	200
		<hr/>
		365

Παρήγγειλα πάλιν τὸν βιβλιοπώλην ὅσα μὲ λέγεις περὶ τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Γρυπίλλου.

59.

20 Ἰουνίου 1805.

Φίλιππε Ἀλέξανδρε,

Μοῦ λείπει καιρὸς νὰ σὲ γράψω εἰς πλάτος, εἶναι ὁμῶς ἀνάγκη νὰ σὲ μνηύσω τί συνέβη περὶ τῆς Καμβίλης τοῦ Σ. ὅταν ἔλαβον παρὰ σοῦ τὴν μικρὰν ἐπιστολὴν τὴν πρὸς τοὺς Ι. τὴν ἔδωκα εὐθὺς εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἦτον γεγραμμένη ἐξ ὑποθέσεως ὅτι ἐγὼ τὸν ἐσύστησα πρὸς ἐκείνους. Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτον πλὴν ὑπόθεσις· τοῦτο μόνον εἶχα κάμει, νὰ τὸν εἰπῶ τὸν ἀριθμὸν τῆς κατοικίας του, τὴν ὁποίαν αὐτὸς μοῦ ἐζήτησε χωρὶς νὰ μὲ εἰπῇ, ἢ ἐγὼ νὰ τὸν ἐρωτήσω, διὰ ποίαν χρεῖαν τὴν ζητεῖ. Ὅταν παρεστάθη νὰ ζητήσῃ τὴν πληρωμὴν, οἱ Ι. τὸν ἀπεκρίθησαν ὅτι ἐπεθύμουν νὰ λαλήσωσι πρῶτον μετ' ἐμοῦ· καὶ αὐτὸς ἦλθε χθὲς καὶ μ' ἐπῆρε καὶ μὲ συνώδευσε πρὸς αὐτούς. Εὐκόλον ἦτον νὰ προβλέψωσιν οἱ Ι. ὅτι αὐτὸς εἶχε νὰ μὲ ὑπάγῃ πρὸς αὐτούς ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ μ' ἐζήτησαν. Ὅταν μᾶς ἴδον καὶ τοὺς δύο ἐζήτησαν νὰ θεραπεύσωσι τὸ πρᾶγμα, λαμβάνοντες ἐμὲ κατ' ἰδίαν εἰς ἀνήκοον τοῦ Σ. καὶ ἐρωτῶντές με ἂν ἔλαβον περὶ τούτου εἰδήσιν παρὰ σοῦ. Ἡ εἰδήσις ἦτον καὶ μένει, καὶ ἂν δὲν ἦτον, πῶς ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ τὴν παραστήσω, χωρὶς νὰ βλάψω τὸν Σ. διὰ τῆς ὑποψίας, τὴν ὁποίαν φυσικὰ ἔπρεπε νὰ ἐμβάλλῃ εἰς ἐκείνους ἢ ἀμέλεια τοῦ νὰ τὴν δώσω αὐτοπροαιρέτως. Εἶπα λοιπὸν ὅτι δὲν

ἔχω οὐδεμίαν εἶδησιν, Τότε μ' ἐξήτασαν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου· ἀπεκρίθην ὅτι ἐξεύρω τὸν ἄνθρωπον τίμιον, ἀλλὰ δὲν ἔχω οὐδεμίαν ιδέαν τῆς καταστάσεώς του, ἢ ἀπόκρισις μου τοὺς ἔκαμε νὰ εἴπωσι καθαρὰ et sans façon, ὅτι δὲν πληρόνουσι πρὸ τοῦ ἔλθει ἢ εἶδησις ὅτι ἐπληρώθη αὐτοῦ. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Σ. ἐπληρώθη ὡς ἀπὸ κεραυνοῦ, ἐπειδὴ εἰς ταῦτα τὰ ἀργύρια, ὡς ἀσφαλῆ θεμελιωμένος, εἶχε δώσει ὑπόσχεσιν νὰ πληρώσῃ ἄλλους. Εἰς τοιαύτην περίστασιν τί ἔπρεπε νὰ κάμω; ἐπρόσφερα (καὶ μὴ γελαῖς!) τὴν ἐγγύησίν μου νὰ τὸν πληρώσωσι κἂν τὸ ἥμισυ τῆς ποσότητος. Καὶ αὐτοὶ τὴν ἐδέχθησαν ἔγγραφον, καὶ ἐμέτρησαν εἰς αὐτὸν 650 φράγκα. Τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ (περὶ ἐμοῦ δηλαδὴ), « Ὁ ποντικός » δὲν ἐχώρει εἰς τὴν τρύπαν του, κ' ἔσυρε καὶ κολοκύνθια ». Δὲν φοβοῦμαι κίνδυνον οὐδένα· φοβοῦμαι ὁμως ἀργοπορίας καὶ ἀφροσύνας· ἀλλ' ὁμως, ὅπως ἂν ἔλθῃ τὸ πρᾶγμα, δὲν μετανοῶ εἰς ὅ,τι ἔκαμα. Ἄν μ' ἐκάλουν κατ' ἰδίαν χωρὶς αὐτὸς νὰ ἐξεύρῃ τίποτε, μὴτ' ἐγγύησιν εἶχα χρεῖαν νὰ δώσω, μὴτ' αὐτὸς ἐτόλμα ποτὲ νὰ με τὴν ζητήσῃ. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῆς γελοίας μου ἐγγυήσεως· περὶ δὲ σοῦ, φίλε, σὲ λέγω ποτὲ τινὰ νὰ μὴ δώσης ὄβολόν διὰ χάριν μου, πλὴν ἀνίσως σὲ παρακαλέσω περὶ τούτου ἐπιμόνως. Ἐὰν σ' ἔγραψα νὰ πληρώσης εἰς τὸν ἀνεψιόν του, ὅταν ἐπέρασε δι' αὐτοῦ, τὰ χρειαζόμενα, ἢ περίστασις ἐκείνη ἦτον διάφορος, καὶ ἡ σύστασις μου ἦτον τότε ἀσφαλεστέρα. Ὑγίαινε.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω ἀποκριθῆ εἰς τὰς ἐπιστολάς σου. Τὴν ἐγκεκλεισμένην παρακαλῶ σε, νὰ πέμψῃς ἀσφαλῶς πρὸς τὸν ἐξάδελφόν μου.

23 'Ιουλίου 1805.

Φίλε 'Αλέξανδρε,

Τρίς ἐβλήθην ν' ἀποκριθῶ εἰς τέσσαρας ἐπιστολάς σου (22 Μαΐου, 1, 16 καὶ 19 'Ιουνίου) καὶ τρίς ἀπεκόπην ἀπὸ τρισμύρια κωλύματα.

Τὸ κινώτιον μὲ τὰ βιβλία ἐστάλη κατὰ τὴν 12 τοῦ παρόντος. Ἐνταῦθα κλεισμένον θέλεις εὑρεῖ τὸν λογαριασμόν, κατὰ τὸν ὁποῖον κατεχώρισα εἰς τὸ χρέος τοῦ λογαριασμοῦ σου 300 : 5, — Εἰς αὐτὸν βλέπεις, ὅτι ἀντὶ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Moutardier, τὸν ὁποῖον σοῦ ἐζήτησαν, πέμπεται τὸ σύνθημα λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας μὲ προσθήκας τινάς· τὸ αἴτιον εἶναι, διότι τὸ τοῦ Moutardier πωλεῖται ταύτην τὴν ὥραν 65 μὲ φόβον μὴν αὐξήσῃ ἐπὶ πλέον ἢ τιμῇ. Δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸ ἀγοράσω, μάλιστα ἐπειδὴ ἡ αὐξήσις αὕτη τῆς τιμῆς δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀληθῆ ἀξίαν τοῦ λεξικοῦ, ἀλλ' ἀπὸ περιέργειαν τῶν ὅσοι μὴν ἔχοντες ποῦ καὶ πῶς νὰ δαπανήσωσι τὰ περισσεύματα τοῦ πλούτου, καταγίνονται εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐποχὰς ἢ περιόδους τῶν πραγμάτων· καὶ τοιαύτην ἐποχὴν ἔκαμε τοῦτο τὸ Λεξικόν, ἐὰν ἀνέγνωσες εἰς τὰς ἐφημερίδας τὴν πολυθρόλλητον περὶ αὐτοῦ κρίσιν. Ἔσυραν τὸν Moutardier εἰς τὸ δικαστήριον ὡς ἀνόμως τυπώσαντα τὸ λεξικὸν ἄλλοι βιβλιοπῶλαι· καὶ ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ ὅλην τὴν ἐκδοσιν τιμῆς τούλάχιστον 60,000 φρ. ἀλλ' ὁμως μετὰ πολλῶν μηνῶν κρίσιν, κατεδικάσθη εἰς τοῦτο

μόνον νὰ μὴ τὸ μετατυπώσῃ πλέον, ἀφ' οὗ πωλήσῃ τὴν ἐκδοσιν του. Τοῦτο λοιπὸν τὸν ἠνάγκασε νὰ αὐξήσῃ τὴν τιμὴν τοῦ Λεξικοῦ. Μ' ὅλα ταῦτα εἶναι στοχάζεσαι ὅτι οἱ ζητήσαντες δὲν θέλουν εὐαρεστηθῆ ταύτην μου τὴν οἰκονομίαν, ἢ θεραπεία εἶναι εὐκόλος· ἐγὼ ἔχω χρεῖαν Λεξικοῦ τοιούτου, καὶ δύνασαι νὰ μὲ τὸ πέμψῃς ὀπίσω. Ἐγρήγορα ὁμῶς γράψον, ἐπειδὴ, ὡς σὲ εἶπα, εἶναι φόβος μὴν αὐξήσῃ ἐπὶ πλέον ἢ τιμὴ τοῦ ἐπιδίκου Λεξικοῦ.

Εἰς τὸ αὐτὸ κιβώτιον θέλεις εὐρεῖ τέσσαρας τόμους νέους τῆς φυσικῆς ἱστορίας τοῦ Buffon διὰ τὰ Ἰωάννινα, τοὺς ὁποίους θέλεις ἐγχειρίσει τὸν κύριον Κώνσταν Ἀναστασίου, λαμβάνων παρ' αὐτοῦ 23 : 4, καὶ πρὸς τούτοις τὸ ἀνάλογον τῶν ἐξόδων τῆς μετακομιδῆς, καθὼς τὸ γράφω καὶ τὴν τιμιότητα του εἰς τὴν ἐγκεκλεισμένην ἐπιστολήν. Ἐτι νομίζω μένουσι 5 ἢ 6 τόμοι διὰ νὰ λάβῃ τέλος ἡ πολυχρόνιος αὕτη καὶ πραγματευτικὴ ἐκδοσις.

Ὅταν τὰ σώματα τοῦ Ἀπολλοδώρου (περὶ τοῦ ὁποίου δύνασαι ν' ἀναγνώσῃς τὸν μηνυτὴν *Moniteur* 22 *Prairial*, ἤγουν 11 Ἰουνίου, ὅπου λόγος καὶ περὶ ἐμοῦ) πωληθῶσι, θέλεις πέμψῃς τὰ ἀργύρια πρὸς ἐμέ, εἰν ζῶ, εἰδὲ μὴ, κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Κλαυέριον. Ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὀνόματός του δὲν εἶναι καινοτομία· ἀλλὰ καινοτομίας διόρθωσις· ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα εἰς *erus arus* ἢ *erius*, εἶναι Λατινικά, ἢ τοῦλάχιστον παρακμάζοντος Λατινισμοῦ γεννήματα· καὶ οὗτος τὰ μεταμόρφωσαν εἰς τὸν Γαλατικὸν σχηματισμὸν τοῦ *iere ier* κτλ. δὲν ἐνθυμοῦμαι τὴν παρὰ τὸ *Desiderius* (κύριον ὄνομα Ποθητός), *Didier*, *Heri* (χθὲς) *hier*, *Panarium*, *panier* κτλ.

Τὸ Σχνεϊδέρος εἶναι κακὸν καὶ ψυχρὸν, μήτε βοηθεῖται

ἀπὸ τὸ Ἰσχνός· διότι τοῦτο εἶναι Ἰσ-χνός. Ἄλλὰ τί εἶχα νὰ κάμω; Τὸ Σχειδνέρος δὲν εἶναι καλλιώτερον, ἐπειδὴ μεταμορφώνει τὸ ὄνομα. Τὸ κάλλιον ἴσως ἦτον νὰ ἀφήσωμεν τὸ ν ἀδείχῃ ὀνοματοθετικῇ, ὡς τὸ ἔκαμαν καὶ οἱ πρόγονοι ἡμῶν τρέψαντες εἰς τὸ Κλήμης τὸ Clemens. Πρόσθετες εἰς τοῦτο ὅτι καὶ μικρὸν διαφέρει ἡ ἔννοια τοῦ Scheiden ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ Schneiden· πρόσθετες εἶτι ὅτι τοῦ Ἰσχνός (ὁ ξηρός) συγγενές ὄνομα εἶναι ἡ Ἰσχάς (σῦκον ξηρόν· οἱ κατάρκτοι Ἕλληες μοῦ ἔφαγαν τέσσαρα κουτία) καὶ μ' ὄλον τοῦτο δὲν ἔχει τὸ ν.

Τὸ Ἐγκολαφθῆ εἶναι καλὴ λέξις· ἀλλ' ἀσαφής· ἔχομεν σαφεστέραν καὶ ὄχι ὀλιγώτερον Ἑλληνικὴν τὸ Ἐντυπωθῆ. Ἐπειτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψῃ τις ποῦ ἔχει νὰ καταντήσῃ ἡ γλῶσσα· ἐνδεχόμενον μίαν ἡμέραν νὰ χρειασθῆ τὸ Ἐγκολαφθῆ διὰ νὰ παραστήσῃ κάμμιαν λεπτήν καὶ κομφὴν διαφορὰν τοῦ Ἐντυπωθῆ. Πρέπει νὰ οἰκονομῇ τις τὰς λέξεις, καθὼς καὶ τὰ ἀργύρια, ἂν θέλῃ ἀληθῶς νὰ πλουτίσῃ τὴν γλῶσσάν του.

Χαίρω ὅτι λέγεται καὶ Χάμου, τὸ ὁποῖον εἶναι κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ Ὁμοῦ· τοῦ τόνου ἡ διαφορὰ ἐνδέχεται νὰ ἔγινε πρὸς ἀντιδιαστολήν τῆς γενικῆς Χαμοῦ (perte). Τὸ Χάμω ὅμως, φίλε, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ Γραικιταλικὸν Λεξικὸν (κακογραμμέρον Χάμο) δὲν εἶναι χειρότερον· εἶναι πιθανώτατον ὅτι εἶναι παλαιὸν ἐπίβρημα κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ Ἄνω, Κάτω, ἔξω κτλ.

Τὸ Ζαβός εἰς τὴν κεφαλὴν μου σώζει (ὅσον ἐνθυμοῦμαι) τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ Gauche τὴν ὁποίαν ἔχεις καὶ σύ· μ' ὄλον τοῦτο εἰς τὸ αὐτὸ Γραικιταλικὸν Λεξικὸν εὐρίσκω δύο σημασίας «Ζαβός λωλός, pazzo grossolano». Τὸ Γραικογαλλικιταλικὸν λέγει «Ζαβός, fou, pazzo»

τὴν αὐτὴν σημασίαν φαίνεται νὰ ἔδιδεν εἰς αὐτὸ καὶ ὁ Ἐρωτόκριτος « τοῦ ζάβωνε τὴν γυνῶσι » ἤγουν τὸν ἔκαμνε λωλόν.

Θέλουσιν ἐμβῆ τὸ θέλεις ὑποτακτικόν, ἢ τοῦλάχιστον τὸ ὑποπτεῦσαι τοιοῦτον. Δὲν εἶναι, φίλε, τοιοῦτον, εἶναι βάρβαρος ἀποκοπὴ καὶ αὐτὸ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπαρεμφάτων. Τὸ γένος ἤρχησε νὰ σχηματίζῃ τοὺς μέλλοντας μὲ τὸ θέλω συνταγμένον μὲ τὸ ἀπαρέμφατον τοῦ ὁποίου σχηματισμοῦ εὐρίσκονται, ἀλλὰ σπανίως, παραδείγματα καὶ εἰς τοὺς Παλαιούς, τοῦτο δὲν ἦτον τόσον κακὸν ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ μέλλοντος ἔχει καὶ βουλευτικὴν σημασίαν, ὡς φαίνεται ἀπὸ ταύτην τὴν φράσιν « Ταῦτα δεῖ ποιεῖν τοὺς σωθησομένους » ἤγουν τοὺς βουλομένους σώζεσθαι, ἔπειτα ἔκοψαν τὸ ν τῶν ἐνεργητικῶν ἀπαρεμφάτων καὶ τῶν οὐδετέρων. Τοῦτο εἶναι ἀναντιρρήτον· διότι μόλις παρῆλθον ἑκατὸν πενήτηκοντα χρόνοι, ἀφόταν ἔλεγον « θέλω γράψειν ». Εἰς δὲ τὰ παθητικὰ ἔκοψαν πρῶτον (νὰ κόψῃ ὁ Θεὸς τὴν ζωὴν τῶν τυράνων, οἱ ὅποιοι διαστρέφουσι καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἀνθρώπων!) τὴν δίφθογγον αι καὶ ἔλεγον παραδείγματος χάριν Ἐμβῆν, Σταθῆν κτλ. ἀντὶ τοῦ Ἐμβῆναι, Σταθῆναι. Καὶ τοῦτο ἐγένετο εἰς τοὺς παθητικούς ἀορίστους. Τοῦτα δὲν εἶναι ὄνειρα τῆς φαντασίας μου, ἀλλὰ παρεκβολαὶ τῶν ὀλίγων μου σημειωμάτων. Αἱ ἀποκοπαὶ ἔλαβον ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς ποιητὰς ἄλλοτε διὰ τὸ μέτρον τῶν συλλαβῶν, ἄλλοτε διὰ τὸ κατάρατον ὁμοιοτέλεuton, ἄλλοτε εἰς ἀποφυγὴν τῆς συνδρομῆς δύο φωνηέντων.

— Ὅστις γὰρ θέλει ἐξ αὐτῆς *θ.λιβῆν* (α) τὲ καὶ *χα-*
(α) Ἀποκοπὴ τῆς αι,

ρῆναι (α) εἰ μὲν καὶ μὲ τὸ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσίν σου θέλεις γυρίσειν καὶ στραφῆν (β), παυόμεθα τοῦ λέγειν.

— Θέλω σὰς ἀφηγήσασθαι (γ) λόγους ὠραιότατους. Θέλεις χαρῆ καὶ τιμηθῆ (δ), καὶ ζήσειν καὶ πλουτήσειν. Καὶ τοὺς ἐχθρούς σου εἰς τὸν λαιμὸν θέλεις καταπατήσειν. Θέλουν χαρῆν (ε) οἱ φίλοι σου, καὶ οἱ ἐχθροὶ (θέλουν) πλαντάξουσιν.

Ἐμπορῶ νὰ σοῦ γεμίσω δύο σελίδας τοιούτων παραδειγμάτων· ἀλλ' ἀρκουσι καὶ τὰ ὀλίγα ταῦτα περὶ τῶν βαρβάρων ἀποκοπῶν, μάλιστα ἐπειδὴ δὲν ἔχασα ἀκόμη τὴν ἐλπίδα (ἂν δὲν ἀποκόψῃ τὰς ἡμέρας μου ὁ Χάρος) νὰ κάμω περὶ αὐτῶν ἀκριβεστέραν ἔρευναν. Ἐὰν ἦσαν τὰ τοιαῦτα ὑποτακτικά, πῶς ἔχει τότε νὰ διακριθῆ τὸ θέλει τιμηθῆ ἀπὸ τὸ θέλει νὰ τιμηθῆ; τὸ πρῶτον σημαίνει, *Μέλλει τιμηθῆναι*, τὸ δεύτερον θέλει τιμηθῆναι ἢ τιμῆς ὀρέγεται.

Μεταχειρίζεσαι τὸ *Φανητιῶν* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ fanatique, ἡ ἔτυμολογία ἢ μᾶλλον ψευδολογία αὕτη εἶναι τοῦ ἀντιφιλοσόφου· ἀλλ' ἔχει λάθος καθὼς καὶ εἰς ἄλλα πᾶμπολλα. Τὸ Φανητιάω (τὸ ὅποσον ὁ Σχειδέρος συγκαταριθμεῖ μὲ τὰς ἀμφιβόλους λέξεις) εἶναι ἀπὸ τὸ φαίνω, καὶ σημαίνει φαίνεσθαι ἐπιθυμῶ, ἤγουν ἐπιδεικτικῶς φαίνομαι, κατὰ τὸν τύπον τοῦ θανατάω (ἐπιθυμῶ ἀποθανεῖν). Δὲν εἶναι λέξις ἀμφίβολος, ἀλλ' εἶναι γέννημα τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ, τῶν Βυζαντινῶν

(α) Ὀλόκληρον.

(β) Ἀποκοπὴ τῆς αἰ διφθ.

(γ) Ὀλόκληρον.

(δ) Ἀποκοπὴ τῆς ναι συλλαβῆς.

(ε) Ἀποκοπὴ τῆς αἰ

ἴσως συγγραφέων· τὸ δὲ **Fanaticus**, Λατινικὴ λέξις, εἶναι ἀπὸ τὸ **Fanum** ἱερόν (**temple**) ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς τοὺς ἱερεῖς, ἤγουν τοὺς ἐν τῷ ναῷ ἀναστρεφομένους, εἶτα καὶ τοὺς χρησμοφδοὺς ἱερεῖς καὶ προφῆτας, καὶ τέλος ἐτάχθη ἐπὶ κακοῦ, ἤγουν ἐπὶ τῆς μανικῆς θεοληψίας. **Fanaticus** εἶναι κυρίως εἰς ἡμᾶς Ἐνθουσιῶν, Ἐνθουσιώδης, καὶ **Fanatisme** Ἐνθουσιασμός· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔλαβεν ἀκόμη εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἡ λέξις αὕτη σημασίαν κακὴν, ἢ τοῦλάχιστον ὄχι τόσον ἐναργῶς κακὴν, ὅσον εἶναι τὸ Γαλατικὸν **Fanatisme**, χρειάζεται περὶ φρασὶς διὰ νὰ παραστήσωμεν τὴν τελευταίαν ταύτην ἐννοιαν, ἢ κάμμία ἄλλη λέξις συνώνυμος. Ἄν ἐνθυμῶμαι καλὰ, ὁ Φιλιππίδης μετεχειρίσθη τὸ Θεοληψία (καὶ ἐπομένως Θεόληπτος). Δὲν ἐξεύρω ἂν ἦναι τοῦτο τίμιον καὶ ὀρθόδοξον· ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀγιώτατοι ἡμῶν προφῆται ἄλλο δὲν ἦσαν εἰμὴ Θεόληπτοι. Ἡ λοιπὸν πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸ Θεομανῆς καὶ θεομάνεια, ἢ ν' ἀφήσωμεν τὴν λέξιν Ἐνθουσιασμός ὡς μίαν ἀπὸ τὰς μέσας λέξεις, ὁποῖαι εὐρίσκονται εἰς ὅλας τὰς γλῶσσας. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης παραπονεῖται κἄν που διὰ τὴν λέξιν φιλοτιμία, ὅτι ἡ αὕτη σημαίνει καὶ τὴν ἐπαινετὴν ὄρεξιν τῆς παρὰ τῶν ἄλλων τιμῆς, καὶ τὴν ἄγριον δίψαν τῆς τιμῆς (**ambition**). Εἶναι γνωστόν, ὅτι εἰς τοὺς Ἀττικοὺς συγγραφεῖς ἡ *Συμφορά* ἦτον μέση λέξις, ἐπειδὴ λέγει ὁ Ἀριστοφάνης « ἐπ' ἀγαθαῖς συμφοραῖς » τούτου παραδοξότερον εἶναι τὸ *Ὀνειδος*, μέση λέξις καὶ αὕτη, « Καλὸν ὄνειδος » λέγει δὲν ἐνθυμοῦμαι ὁ Σοφοκλῆς ἢ ὁ Εὐριπίδης, τὸ ὅποιον ἄλλως νὰ γαλατισθῆ δὲν ἐμπορεῖ πλὴν *belle qualification*, ἢ *beau titre*.

Ἐλαβον τὸ βιβλιάριον τοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Θ. εἶναι

ὡς τὸ ἐφοδούμην, μακαρονικὸν δηλονότι· αἱ πρὸς αὐτὸν σου συμβουλαὶ εἶναι κάλλιστα· ἂν δὲν τὰς ἀκούσῃ tant pis pour lui. Κάμε τρόπον ὁμως (χωρὶς νὰ κοινωνήσῃς εἰς αὐτὸν οὐδὲν ἄφ' ὅσα γράφω) νὰ τὸν καταπέισῃς νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἔκδοσιν, ἕως οὐ νὰ ἀναγνώσῃ τὴν εἰς τὸν Αἰλ. . . προδιοίκησιν. Ἦσο βέβαιος ὅτι δὲν εἶμαι τόσον ἀνόητος ὥστε νὰ φαντασθῶ νομοθέτης τῆς γλώσσης· ἀλλὰ κάμνω ὁμως τοῦτον τὸν στοχασμὸν, ὅστις μὲ φαίνεται ἀποδεικτικὸς· Ἐὰν ἐγώ, ὅστις ἕκαμα σκέψιν ὀλίγην εἰς τὰ περὶ τῆς γλώσσης, λανθάνομαι (καὶ λανθάνομαι ἀναμφιβόλως εἰς πολλὰ, καὶ ἀποροῶ ἀκόμη εἰς περισσότερα), πόσω μᾶλλον κινδυνεύουν νὰ πλανηθῶσιν ὅσοι μῆτε καθ' ὑπνοῦς δὲν ἐφαντάσθησαν, μῆθ' ὅτι εἶναι δεκτικὴ διορθώσεως ἡ γλώσσα, μῆτε πῶς πρέπει νὰ διορθωθῇ. Ἐὰν αὐτοὶ ἢ δὲν πλανῶνται, ἢ πλανῶνται ὀλιγώτερον παρ' ἐμέ, οὐαὶ εἰς ἐμέ.

Τὸ πρὸς ἔπος, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζεσαι διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃς τὸ à propos· δὲν εἶναι κακόν, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν εἶναι εἰς τὸν τόπον του. Οἱ Γαλάται ἔχουν μίαν λέξιν ταύτην ἢ φράσιν, διὰ νὰ σημάνωσι, καὶ τὸ Εἰς καιρὸν, ἢ Εὐκαιρως, καὶ τὸ Πρέπον· διότι ἀληθῶς αἱ δύο αὗται ἔννοιαὶ τοῦ Καιρίου καὶ τοῦ Πρέποντος εἶναι συγγενεῖς. Ἄλλ' οἱ ἡμέτεροι διὰ τὸ Πρέπον, σύμφωνον καὶ ἀρμόζον καὶ μὴ ἀπροσδιόνυσον, ἔλεγον πρὸς ἔπος· διὰ τὸ γινόμενον μῆτε ταχύτερον μῆτε βραδύτερον τοῦ δέοντος καιροῦ, ἔλεγον Εἰς Καλὸν ἢ εἰς δέον. Λέγει ὁ Πλάτων (δὲν ἔχω καιρὸν νὰ σηκωθῶ νὰ ζητήσω ποῦ τὸ λέγει) εἰς καλὸν ἤκεις ἵνα συνδειπνήσῃς ἡμῖν « Vous venez à propos pour souper avec nous » ἐπειδὴ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος εὗρηκε τὸν Πλάτωνα δειπνοῦντα,

καὶ δὲν ἐπῆγε μῆτε πρὸ τοῦ δεῖπνου, μῆτε μετὰ τὸ δεῖπνον. Τοῦτο ἔμεινεν εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν (καὶ εἶναι ἐλπίς ὅτι θέλουσι κἂν τὸ σημειώσῃ οἱ νέοι Λεξικογράφοι Γραικοί). Ὅταν μὲ λαλήσῃ περὶ τίνος, περὶ τοῦ ὁποίου ἔχω καὶ ἐγὼ νὰ εἶπω κἂν τι, ἀλλὰ δὲν ἤθελα τὸ εἶπει, ἂν δὲν μ' ἔφερες εἰς μνήμην τὸ ὄνομα του, σὲ λέγω « Καλὰ μὲ τὸ ἐνθύμησας »· ἀπαρράλλακτως ὡς ἤθελεν εἶπει ὁ Πλάτων « Εἰς καλὸν μὲ ὑπέμνησας ». Διὰ τοῦτο φωνάζω ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς κοινῆς γλώσσης συμβάλλει πολὺ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς παλαιᾶς· ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ καλὸν τὸ προξενούμενον ἀπ' αὐτῆν. Ἐὰν τὸ Λεξικὸν εἶχε πάντοτε τὰς τοιαύτας παρατηρήσεις καὶ παραθέσεις τῆς παλαιᾶς καὶ νέας γλώσσης, ἤθελεν ἐμπνεύσῃ ἐνθουσιασμόν εἰς τοὺς σπουδάζοντας νέους, βλέποντας ὅτι ἐφυλάξαμεν τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ συλλογίζεσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζειν τοὺς λογισμούς, τῶν προγόνων ἡμῶν, ἤθελεν εὐκολύνει τὴν μάθησιν τῆς παλαιᾶς, καὶ φυλάξει τὴν νέαν ἀπὸ τὴν μόλυνσιν τῶν ἄλλοτρίων γλωσσῶν. Ὑπόθεσις νέον, ὅστις δὲν εἶναι χειραγωγημένος ἀπὸ τοὺς διδασκάλους του, θέλοντα, νὰ μεταφράσῃ παραδείγματος χάριν τὸ *à propos* τῶν Γάλλων. Αὐτὸς ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν κινδυνεύει νὰ εἶπῃ κατὰ λέξιν « Κατὰ πρόθεσιν » ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἀνόητον. Ἄν δὲν τὸν καταλάβωσιν οἱ ἀναγινώσκοντες, κακόν· ἂν τὸν καταλάβωσιν, ἔτι χειρότερον. Νομίζοντες τὸν μεταφραστὴν λόγιον καὶ σοφόν, μιμοῦνται τὴν λέξιν, καὶ προσκολλῶσιν εἰς τὴν ταλαίπωρον γλῶσσαν Γαλατισμούς, ἧγουν μακρύνονται ἀπὸ τῶν ἰδίων προγόνων τὴν γλῶσσαν.

Ἐκαμεσ, φίλε, κάλλιστα νὰ μὴ κοινωνήσῃς τίποτε εἰς

κάνένα τῆς περὶ τοῦ νέου Λεξικοῦ κρίσεώς μου, καὶ τόσον κάλλιον ὅτι αἱ τοιαῦται παρατηρήσεις δύνανται νὰ βλάψωσι, χωρὶς κάμμιαν διὰ τὸ γένος ὠφέλειαν. Ἐὰν τὸ ἐκβάλωσιν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν των ἑντελὲς Λ. (καὶ τοιοῦτον βέβαια εἰς ἡμᾶς ἄλλο μῆτε νὰ συνταχθῆ μῆτε νὰ ὀνομασθῆ δὲν δύναται, πάρεξ εἰς ὅποιον ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐξετάζονται καὶ παραβάλλονται αἱ δύο γλῶσσαι ὁμοῦ) χρειάζεται χρόνους πολλούς, καὶ συνδρομὴν τριῶν ἢ τεσσάρων Λογίων ἀνδρῶν. Τοῦ μετοπώρου οἱ καρποὶ δὲν συλλέγονται τὸ ἔαρ· ἡμεῖς εἴμεθ' ἀκόμη εἰς τὴν ἀνοιξιν τῆς ἀναγεννήσεως· ἐκίνησεν ὀλίγον τὰ νεναρκωμένα ἡμῶν μέλη ὁ Ἥλιος τοῦ Μαρτίου· ἀλλὰ δὲν τὰ ἐπύρωσεν ἀκόμη ἱκανῶς.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Παπαδόπουλος ἐκίνησεν ἑντεῦθεν εἰς τὴν 6 Ἰουλίου διὰ τὰ αὐτόθι· ἔλαβε παρ' ἐμοῦ διὰ νὰ σὲ φέρῃ φάκελον περιέχοντα διάφορα συγγράμματα, μετὰ τὸν τῶν ὁποίων θέλεις εὐρεῖ καὶ τὴν ζητηθεῖσαν μετάφρασιν τῆς Περικλείου δημηγορίας.

Ἐνθυμοῦ νὰ ἀναγγεῖλῃς πρὸς τὸν ἀδελφόν σου νὰ ταχύνῃ τὴν ἐκδοσιν τῆς μεταφράσεώς του, μὴ τὸν προφθάσῃ ἄλλος. Ὁ ῥηθεις Παπαδόπουλος μὲ εἶπεν, ὅτι ὁ Σταμάτης Πέτρου, ὅταν ἐσπούδαζεν ἐδῶ τὰ μαθηματικά, κατεγίνετο εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν διαλόγων τοῦ Φωκίωνος. Ἄν καὶ κατὰ πάντα δὲν ἐγκρίνω τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀδελφοῦ σου, ἔχω ὅμως τὴν πρόληψιν ταύτην ὅτι θέλει εἶσθαι ἀσυγκρίτως καλλιωτέρα παρὰ τὴν τοῦ Σταμάτη. Ἐὰν φυλάττεται, ὅσον δύναται, τοὺς Γαλατισμούς· καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἅς κάμη, ὡς θέλει.

Νομίζω ὅτι σ' ἐρώτησα καὶ ἄλλοτε διὰ ζώσης φωνῆς περὶ τῆς λέξεως, Παιδοῦσα, ἐὰν ἦναι λέξις τῆς σημερι-

νῆς γλώσσης, εἰς σημασίαν τοῦ Τεκνοποιός, γόνιμος γυνή.
 Ὁ Γραικιταλὸς λεξικογράφος λέγει· « Παιδότρα, *fecunda, una che fa assai figliuoli.* » Ἐγὼ ὁμως ἐνθυμοῦμαι
 νὰ ἤκουσα εἰς τὴν Ἰωνίαν « Παιδοῦσα » ἐπὶ τῆς αὐτῆς
 σημασίας. Ἐρώτησον τὸν ἀδελφόν σου περὶ τούτου, καὶ
 παρακάλῃσον αὐτὸν νὰ τὸ ἐξετάσῃ ἐπιμελῶς. Ἄς ἐξε-
 τάσῃ ἔτι καὶ περὶ τούτου : Κούτικας καὶ Κουτούνη εἶναι
 κατὰ τὸν Γραικιταλὸν λεξικογράφον (μὲ τὸν ὅποιον συμ-
 φωνεῖ καὶ ὁ τρίγλωσσος Βεντότης) τὸ βαρβαρώτερον λε-
 γόμενον *ζνίχι* ἤγουν τὸ ὀπισθεν μέρος τῆς κεφαλῆς· ὁ δὲ
 Δουκάγγιος ἐξηγεῖ τὸν Κούτικαν *Sinciput*, ἤγουν τὸ ἔμ-
 προσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς, συνώνυμον τοῦ Βρέγμα· τοῦ-
 το βλέπεις ὅτι διαφέρει, ἂν ὄχι ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἕως τὴν
 γῆν, ὡς τὰ ἄνω τῶν κάτω, τούλάχιστον ὡς τὰ ἔμπρο-
 σθεν τῶν ὀπισθεν. Ἄς μᾶς λύσῃ τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ
 ἀδελφός σου, ἂν δὲν εἶσαι σὺ ἱκανὸς νὰ τὴν λύσῃς. Ἐγὼ
 δὲν ἐνθυμοῦμαι κάμμίαν ἀπὸ ταύτας τὰς λέξεις. Ἐρώ-
 τησον ἀκόμη ἂν ἤκουσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἢ ἀπὸ Βουλ-
 γάρους ἢ ἄλλοθεν ποθεν τὴν λέξιν Δρουβανιστόν. Τὴν
 εὔρηκα ὡς ἐπίθετον *δξυνόγαλον δρουβανιστόν*, δὲν τὴν
 νοῶ, τὴν στοχάζομαι ὁμως ὡς λέξιν τῆς Θράκης, τῆς
 Βουλγαρίας, ἴσως καὶ τῆς Μολδοβλαχίας. Τὸ βέβαιον
 εἶναι ὅτι οἱ Κωνσταντινουπολίται κατὰ τὴν δωδεκάτην
 καὶ τρισκαιδεκάτην ἑκατονταετηρίδα ἔλεγον, *Ὁξύγαλα*
δρουβανιστόν.

Βλέπω καὶ περιεργάζομαι κ' ἐγὼ τὰ κινήματα τῶν
 Σκυθῶν πρὸς τὸν πολιτισμόν. καὶ πολὺ λυποῦμαι, ὅχι
 διότι πολιτίζονται, ἀλλὰ φοβούμενος μὴ πολιτισθῶσι πρω-
 τήτεροι ἡμῶν ἢ μᾶς πολιτίσωσιν αὐτοί.

Ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοῦκ ὄνησιμα.

Τί νὰ εἶπῃ καὶ πῶς νὰ ὀνομάσῃ τις τοὺς καλογήρους; αὐτοὶ θέλουν εἶσθαι οἱ αἴτιοι τοιαύτης κατασχύνῃς τοῦ γένους, ἐὰν συγχωρήσωσι νὰ φανῇ ὁ Μωαμεθανισμὸς φρονιμώτερος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δὲν ἐξεύρω ἂν συμφέρῃ νὰ εἶπω κἄν τι αἰνιγματωδῶς περὶ τούτου εἰς τὴν προδιόκησιν. Δὲν ἐμπορεῖς νὰ καταλάβῃς πόσον μὲ ταράττει ἡ ἄμιλλα αὕτη τῶν δύο γενῶν, καὶ πόσον μὲ ζαλοσκοτίζει ὁ φόβος μὴ προτρέξωσιν αὐτοὶ τὸ στάδιον. Καὶ μὴ νομίσῃς μάταιον τὸν φόβον μου τοῦτον. Ἄν καὶ δεισιδαιμονέστεροι καὶ παχύτεροι τὸν νοῦν ἀσυγκρίτως παρ' ἡμᾶς, ἔχουσιν ὅμως τοῦτο τὸ προτέρημα· λείπουσιν ἀπ' αὐτοὺς συγγραφεῖς θεολόγοι· καὶ ἂν εὔρεθῇ καὶ κάνας, δὲν γίνεται γνωστὸς εἰς ὅλους διὰ τοῦ τύπου, ἡμεῖς εἰμεθα πλουτισμένοι ἀπὸ τοιούτους φλυαροκόπους, τῶν ὁποίων αἱ μωρίαι διαδίδονται καὶ ἀναγινώσκονται εὐκολα. 200 σώματα!!! εἰς τι ἡ ἀπώλεια αὕτη; ὄχι μόνον ἀπώλεια χρυσοῦ, ἀλλὰ τὸ πλεόν ἀξιοθρήνητον, ἀφανισμὸς ἐγκεφάλων, καὶ καθαρὰ λοιμικὴ νόσος.

Δὲν μὲ φαίνεται, φίλε, εὐλογον νὰ λαλήσῃς τίποτε πρὸς τὸν Ζ. περὶ ἐμοῦ, παρεκτός ἐὰν αὐτὸς σὲ δώσῃ ἀφορμὴν νὰ λαλήσῃς.

Ἐκαμὲς καλὰ νὰ μὴν φροντίσῃς περὶ τοῦ Γ. Η. ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν ἐφρόντισε περὶ σοῦ. Μὴ σὲ φαίνεται ὅμως παράδοξον, τοιαῦτα εἶναι τῆς κακῆς ἀγωγῆς τὰ ἀποτελέσματα. Ἐὰν ὄχι δι' ἄλλο, κἄν διὰ νὰ βεβαιώσῃ μὲ τὸ ἔργον τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν ἐπαγγέλλεται ὅτι προσφέρει πρὸς ἐμέ, ἔπρεπε νὰ τιμᾷ ὅσους ἐγὼ δικαίως τιμῶ.

Εἰς τὸν τελευταῖον κατάλογον τῆς Λειψίας εὗρηκα σημειωμένον τὸ νέον γέννημα τοῦ γονιμωτάτου ποιητοῦ Π. λέγω τὸν ὕμνον τὸν συγγραφέντα καὶ ἀφιερωθέντα πρὸς

τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας! Ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι οἱ Ὕμνοι ποιοῦνται, ἢ ἄδονται, καὶ ὄχι ποτὲ συγγράφονται· ἀλλ' ὡς φαίνεται μετεχειρίσθη τὴν ποιητικὴν ἄδειαν ὁ νέος Ὅμηρος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιγραφὴν. Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι μικρά, καὶ τῶν μικρῶν ἴσως εὐτελέστερα· ἢ παρατήρησις ὅμως τοῦ Πλάτωνος γέμει φιλοσοφίας πολλῆς. Αὐτὸς ἐξώριζεν ἀπὸ τὴν πολιτείαν του τοὺς ποιητὰς «ὡς ὑμνητὰς τυραννίδος». Ἐμείνε τῶρα νὰ ὑπάγῃ καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, διὰ νὰ ὑμνήσῃ καὶ τὸν Σουλτάνον.

Περὶ τῆς ἱατρικῆς ἐφημερίδος τοῦ Γρυπύλου λέγω τοῦτο· ὁ βιβλιοπώλης ἦτον ἄρρώστος· ὁ δὲ υἱὸς του μὲ εἶπεν ἐντοσοῦτω, ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἔγινε τοιοῦτον λάθος· ἀλλ' ὅμως νὰ προσμείνωμεν νὰ μᾶς φανερώσῃ ἐκεῖνος ἀπὸ τὸ Βυζάντιον καὶ τὸ διορθοῦμεν.

Ἀπροσδοκῆτως ἔλαβον ἐπιστολὴν καταμυρισμένην ἀπὸ τὸ Ὀλδεμβούργον τῆς Βεστφαλίας, ἀπὸ τὸν ἰατρὸν Nöldeke τοῦ ὁποίου τ' ὄνομα πρῶτην φοράν ἀκούω τῶρα. Ἐγνώρισε τὸ περὶ Ἀέρων ὑδάτων, τόπων τοῦ Ἴπποκράτους, καὶ τὸ ἔκρινεν αὐτὸς τῇ 13 καὶ 14 Μαρτίου εἰς δύο φύλλα διεξοδικῶς (τὰ ὅποια καὶ μὲ πέμπει) τῆς ἐφημερίδος ὀνομαζομένης Jenaische Allgemeine Litteratur - Zeitung· τὰ φύλλα δὲν σὲ πέμπω διὰ τὸ πολυδάπανον, ἀλλ' ὅμως ἡ ἐπιστολὴ εἶναι περιέργος, διότι ἔξω τῆς πολυμαθείας χαρακτηρίζει ἄνδρα ἀγχινοῦστατον καὶ ἀστείον. Ἀγαπῶ νὰ τὸν πέμψω ἓνα Ἡλιόδωρον (λαλεῖ εἰς τὴν περὶ Ἴπποκράτους Κρίσιν καὶ περὶ Ἡλιοδῶρου, ἀλλ' ὡς πράγματος νέου, τὸ ὅποιον δὲν εἶχεν ἀκόμη γνωρίσει)· ἀλλὰ δὲν εὕρηκα ἀκόμη μέσον ἀσφαλές. Ἐὰν ἔχῃς αὐτόθεν τὸν τρόπον εὐκολώτερον, πέμψον παρακαλῶ τὸν Ἡλιόδωρον (broché) μὲ δύο μόνους στί-

χους γράμματος δηλωτικῷ ὅτι εἶναι ἐκ μέρους μου, καὶ ὅτι θέλω ἀποκριθῆ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἐπιστολὴν του, δὲν ἔκαμνες κακὰ νὰ βάλῃς καὶ ἐν ὑπόμνημα, ἂν ἔχῃς, περὶ τῆς νῦν καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος (θέλω σὲ πέμψει ἄλλο ἀντ' αὐτοῦ) καὶ ἓνα Βεκκαρίαν. Ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν ἔχομεν ἀνταγωνιστὰς πολιτισμοῦ τοὺς βαρβάρους τυράννους τῆς Ἑλλάδος, συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ σαλπίζωμεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι σταδιοδρομοῦμεν. Προσμένω τὴν ἀπόκρισίν σου, διὰ νὰ κάμω ἀκριβεστέραν ἔρευναν πῶς ἔχω νὰ τὰ πέμψω ἐὰν αὐτόθεν ἦναι δύσκολον. Ἡ ἐπιστολή του εἶναι παλαιά, καὶ φαίνεται νὰ ἦλθε κλεισμένη εἰς σανδύκιον ἀπὸ τὴν τριβὴν καὶ τὰ τρυπήματα εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἐφημερίδων.

Καλὰ ἦλθεν ὁ λόγος περὶ Ἱπποκράτους: Ταύτας τὰς ἡμέρας ἠγόρασα τὸ ἀναπλήρωμα τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὸν πρῶτον τόμον. Εἰς τὴν σελίδα 160 εὕρισκω ταῦτα περὶ τῆς Ἱπποκρατικῆς μου ἐκδόσεως: *Est editio critica, sive verba spectes, sive res, et valde laudatur in Ephemer. litt. Gottingan 1801 N° 92. Add. Gruneri judicium in Erphurt ephemer. litt. 1801 N° 22.* τουτέστιν « Ἔστιν ἔκδοσις » κριτική, καὶ κατὰ τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν » καὶ λίαν ἐπαινεῖται ἐν ταῖς φιλολογικαῖς ἐφημερίσι τῆς » Γοτίγγης 1801 Ἰαριθ. 92. Πρόσθεσι καὶ τὴν κρίσιν τοῦ » Γρυνέρου τὴν ἐν ταῖς Ἐρφурτιαναῖς φιλολογ. ἐφημε- » ρίσι 1801 Ἰαριθ. 22 ». Ἐπειτα προσθέτει ὅτι εὕρισκονται καὶ κρίσεις ἄλλαι καὶ διορθώσεις τοῦ Ἱπποκράτους ἰδικαί μου καταχωρημέναι εἰς τὸ Ὁξωνιακὸν (Oxford) Μουσεῖον κατὰ τὸ 1792, πρῶτον καὶ δεῦτερον τόμον, ἀπὸ τὸν Βυργέσιον (Burgess) μῆτ' ἀπ' αὐτὸ

χαμπάρι δὲν ἔχω. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι παρακαλεσθεῖς ἀπὸ τὸν Burgess τοῦ ἔστειλα εἰς τὸ 1790 ἢ 91 ἔτος διαφόρους ἐξηγήσεις καὶ σημειώσεις εἰς τὸν Ἱπποκράτην Λατινιστὶ γραμμένας· καὶ ὅτι μὲ ἔπεμψε τρία ἀντίτυπα τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου τόμου τοῦ Μουσείου ἐν διὰ τὸν Vil-loison, ἕτερον διὰ τὸν Larcher, καὶ τὸ τρίτον δι' ἐμέ· ἀλλὰ κάνεις ἐξ ἡμῶν δὲν ἔλαβε τίποτε. Ἐάν ποτε εὕρης τὴν εὐκολίαν νὰ ἀναγνώσῃς τὰς δύο ἑφημερίδας τῆς Gottingen et Erfurt, εἰπέ με κἂν τί λέγουσι. Ὁ Ἱπποκράτης πωλεῖται· καὶ ἐνδέχεται νὰ μὴν ἀποθάνω πρὶν κάμω δευτέραν ἔκδοσιν· εἶναι δυστυχία νὰ μὴν γνωρίζω τὴν κρίσιν τῆς πρώτης, νὰ ὠφεληθῶ, ἂν ἔχωσι δίκαιον, ἢ νὰ δικαιολογηθῶ ἂν ἀδίκως κρίνωμαι.

Τοῦ περὶ πλήθους κόσμων ἠγάπων τὴν πρώτην ἔκδοσιν· ἂν εὕρης κανένα νὰ ἀλλάξῃς τὴν δευτέραν μὲ τὴν πρώτην, θέλω σὲ τὸ ἔχει χάριν.

Τί λέγεις περὶ τῆς τοσαύτης μωρολογίας; ἔχω πολλὰς ἀσχολίας, ἀλλ' ἀπ' ὅλας ἡ μεγαλητέρα εἶναι ἡ τῆς γυναικός, τὴν ὁποίαν ἐκ δυστυχίας δὲν ἔχω. Ἀλλέως ἤθελα εὐρεῖ κ' ἐγὼ πρόφασιν, ὅτι ἡ σύζυγος μὲ βιάζει νὰ τελειώσω διὰ τὸν περίπατον. Ἀσπάζομαι τὴν ἰδικήν σου ἐκ ψυχῆς, à condition qu'elle ne vous empêche point de m'écrire.

61.

Τέλη Ἰουλίου 1805

Φίλε μου Ἀλέξανδρε ἀσπάζομαί σε.

Μετὰ τὴν διεξοδικωτάτην μου τελευταίαν, ἔχω δύο σου γράμματα τῆς 1ης καὶ 5ης Ἰουλίου, ὁ Payne εἶναι

εἰς τὸ Verdun, πρὸς τὸν ὁποῖον ἔπεμψα πάραυτα τὴν ἐπιστολὴν σου μὲ ἐτέραν ἰδικὴν μου. Ἴδου ἡ ἀπόκρισις, τὴν ὁποίαν ἤνοιξα ἐγὼ διὰ νὰ ἰδῶ τί σὲ γράφει. Γράψον λοιπὸν πάραυτα εἰς τὸν ἐν Λονδίνῳ, οἶκόν του. Τὸ νόστιμον εἶναι ὅτι εἰς τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν μὲ παρακαλεῖ (*très-sérieusement*) ἂν ἔχω τὸν τρόπον, νὰ τὸν ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν· ὅτι παρελύθη τοῦ ταλαιπώρου ἡ χεῖρ, τὸ ὁποῖον ἀποδίδει εἰς τὸ δύσκρατον τοῦ ἀέρος. Ὅταν γράψης τὸν σύντροφόν του ἐνθύμησον αὐτὸν παρακαλῶ, ὅτι δύο μόνον ἀντίτυπα ἔχει νὰ δώσῃ, ἀπὸ μέρος μου ἔν εἰς τὸν Porson, *éditeur d'Euripide*, εἰ ἐτερον à Mr J. C. Banks, *ami intime de Mr Porson*, καθὼς τὸν ἔγραφα.

Κατὰ τὴν 23 τοῦ παρόντος σ' ἔπεμψα κατάλογον ὀργάνων φυσικομαθηματικῶν διὰ νὰ τὸν πέμψῃς πρὸς τὸν Πρώτιον· εὗρηκα μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἄλλον ἕνα· ἄλλ' εἶναι ὀλίγον παχύτερος· ὅθεν ἐλυπήθην νὰ σὲ βάλλω εἰς δαπάνην· ἤθελα τὸν πέμψῃ ἂν ἤμην πληροφορημένος, ὅτι σὲ πληρόνουσιν εἰς τὸ Βυζάντιον (ὡς εἶναι δίκαιον) τὴν δαπάνην. Γράψον ὡς τόσον πρὸς τὸν ἀδελφόν σου νὰ τὸν εἴπῃς νὰ ἔχῃ ὀλίγην ὑπομονήν, καὶ καταγίνομαι νὰ τὸν στείλω τινὰ βιβλία ἕως 300 γροσίων, ὡς μὲ τὰ ζητεῖ, τῆς ἐκλογῆς μου· ὅταν τελειώσωσι τὸν γράφω. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας (τῆς 23) ἔδωκα καὶ τὸν Κρήτα ἐν πακέτον, ὅστις σὲ τὸ πέμπει διὰ τοῦ πεμπομένου εἰς Βυζάντιον ταχυδρόμου τοῦ Πρέσβευος· δὲν εἶχα ἀκόμη τότε τὸν κατάλογον νὰ τὸν συγκλείσω.

Παρακαλῶ σε, κάμε με τὴν χάριν, νὰ πέμψῃς εἰς κἀνένα φίλον σου τῆς Σμύρνης (ὄχι τὸν Ν. Πετρίτζην) τὴν πρὸς τὸν ἐκεῖ διδάσκαλον ἐγκλεισμένην ἐπιστολὴν.

Παρακλῶ σε καὶ τοῦτο· ἐὰν ἴσως ὁ διδάσκαλος διέβη εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, νὰ παραδώσῃ τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Πανοσιώτατον (Ἀρχιμανδρίτην ἢ Πρωτοσύγγελον δὲν τὸ ἐνθυμοῦμαι τοῦτο καλὰ) Παπᾶ Διονύσιον, νὰ τὴν ἀνοίξῃ καὶ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον παρακαλεῖται ὁ διδάσκαλος, ἢ ὁ διδάσκαλος ὁμῶς ἢ ὁ Διονύσιος, πρέπει νὰ δώσῃ ἀπόκρισιν εἰς τὸν φίλον σου νὰ μὲ τὴν πέμψῃ διὰ σοῦ. Ἐνθυμοῦ καλῶς ὅτι πρέπει νὰ ἦναι Λευίτης ὅστις μέλλει νὰ ἀνοίξῃ τὴν ἐπιστολὴν. Μὴν εἶπῃς τὸν φίλον ὅτι πέμπεται παρ' ἐμοῦ.

Ἡ ὀλιγότης τῶν πωληθέντων Ἡλιοδώρων εἰς τὴν Σμύρνην, καὶ ἡ πολλὰ χαμηλὴ τιμὴ (7 γρόσια κάμνουσι 10:10 καὶ χάνεις καὶ τὰ ἐξοδα τοῦ δρόμου, εἰς καιρὸν ὅταν ἐδῶ λαμβάνεις 12) εἶναι δύο δείγματα τῆς βαρβαρότητος τῶν Σμυρναίων· *Ce n'est pas flatteur pour moi μήτε ὡς Σμυρναῖον μήτε ὡς ἐκδότην, mais que voulez vous que je fasse?* πρέπει νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι οἱ Βυζάντιοι θέλουν φανῆ σπουδαιέστεροι, τοῦλάχιστον ὡς συμπεραίνω ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πρωίου. ὅστις μὲ γράφει νὰ προφθᾷσῃ ἐκεῖ Ἡλιοδώρους, ὅτι εὐδοκίμησεν ἡ ἐκδοσις, καὶ μάλιστα ἡ πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπιστολή. Μὲ βίαν μεγάλην γράφω. Ὑγίαινε μετὰ τῆς ἀγαπητῆς σου συζύγου. Εἶπέ τὸν Ἰορδάνην ἂν χρειασθῶ 400 ἢ 500 διὰ τὰ βιβλία τοῦ Πρωίου, νὰ μὲ τὰ μετρήσῃ.

Ἐγραψα εἰς τὸ ἐκτικὸν μέρος τοῦ Λογαριασμοῦ σου 19:10
 διὰ 6 Βεκκαρίας τοὺς ὁποίους μ' ἐπλήρωσε ταύτας τὰς ἡμέρας ὁ Lefort. Ἐτι δι' ἓνα Βεκκαριάν στιχωμένον καὶ εἰς μέγα χαρτί 6

25:10

21 Αὐγούστου 1805.

Φίλε Ἀλέξανδρε,

Μήτε κκιρόν μήτε δύναμιν ἔχω σήμερον ν' ἀποκριθῶ εἰς τὴν τῆς 6 Αὐγούστου ἐπιστολήν σου. Μόνον τὸ περι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Σχειδέρου τὸ ὅποσον ζητεῖ ὁ ἀδελφός σου μ' ἀναγκάζει νὰ σὲ γράψω τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, διὰ νὰ σὲ φυλάξω ἀπὸ μάταιον δαπάνην· φαίνεται ὅτι ἀγνοεῖς τὴν πρὸ ὀλίγου κηρυχθεῖσαν δευτέραν ἐκδοσιν μετὰ προσθηκῶν καὶ ἐπιδιορθώσεων τοῦ Σχειδαρείου λεξικοῦ. Ταύτην λοιπὸν πρέπει νὰ τοὺς προμηθεύσης καὶ ὄχι τὴν παλαιάν.

Περὶ τῆς πρὸς τὸν Nöldeke ἀποστολῆς τοῦ Ἡλιοδώρου δὲν εὔρηκα ἀκόμη τὸν τρόπον. Μ' ὄλον τοῦτο ἐπειδὴ καταγίνομαι εἰς τὴν ἔρευαν αὐτοῦ, παῦσαι νὰ ἐρευνῆς περὶ τούτου, διὰ νὰ μὴ πέμψωμεν ἐν ταύτῳ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ οἱ δύο.

Ὁ Μ^r Cordier ἀκόμη δὲν ἐφάνη· θέλει κάμει καὶ μ' ἐμέ ὅ,τι ἔκαμε μὲ σὲ (n'en doutez point) ἤγουν θέλει ἔλθει ἅπαξ ἢ δὶς, ἔπειτα δὲν θέλει πλέον πλησιάζει. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἔπεμψας εἰς τὸν καιρὸν πρὸς τὸν τῆς μαίας τὴν ἀπαγορευτικὴν ἐπιστολήν μου. Ἐὶν ἐπιμένῃ εἰς τὸ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ, ἀπατᾶται. Δὲν ἔχω φίλε μου, χρόνον ζωῆς ἱκανὸν νὰ κάμνω πείρας· μόλις δύναμαι νὰ κινήσω τὸν κάλαμον διὰ νὰ περιγράψω τὴν θλίψιν καὶ συνοχὴν τῆς ταλαιπώρου μου ψυχῆς διὰ τὴν δυστυχή πείραν τὴν

ὁποῖαν ἔκαμα εἰς τὸν νέον τὸν ὁποῖον ἔχω μὲ ἐξοδὰ μου εἰς κοινοβιακὸν φροντιστήριον, μὲ τὸν παρέδωκαν σαπημένον ἀπὸ πολλὰ ἐλαττώματα (χωρὶς ἐγὼ νὰ ἐξεύρω τίποτε περὶ τούτων), τῶν ὁποίων ἡ ἀνακάλυψις συνέβη κατ' αὐτὰς ἐκείνας τὰς ἡμέρας, ὅταν ἔλαβον τὴν προσφιλῆ καὶ καταθύμιον εἰδησιν τοῦ γάμου σου. Δὲν σὲ εἶπα τότε τίποτε, ἐπειδὴ ἦτον ἄκαιρον καὶ ἄσπλαγγνον ἐν ταυτῷ νὰ ἐξομολογοῦμαι τὰς ἀνίας μου (ἴσως δὲ καὶ ἀνοίας μου) πρὸς φίλον νεόνυμφον. Μ' ὄλα ταῦτα τὸν ἐκράτησα μὲ ἐλπίδα διορθώσεως καὶ μετανοίας, δίδων ἐν ταυτῷ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ πᾶσαν ἐγγύην πρὸς τὸν ἐξάδελφον μου πνευματικῷ τρόπῳ διὰ τοῦ Χ. (εἶναι ἡ χονδρὴ ἐπιστολὴ τὴν ὁποῖαν ἐπέμψα διὰ σοῦ) τὴν εἰδησιν τῶν συμβάντων. Καὶ ὁμως καὶ αὕτη μου ἡ ἐλπίς φαίνεται ὅτι θέλει ματαιωθῆ, καθὼς συμπεραίνω ἀπὸ τὴν ἀπροσδόκητον ἐπιστολήν, τὴν ὁποῖαν μὲ ἔγραψε προχθὲς ἀπὸ τὸ κοινόβιον ὁ νέος, καὶ ἡ ὁποία ὡς ὀξύτατον βέλος μου ἐπλήγωσε τὴν ψυχὴν. Πρόσθεε εἰς ταύτας καὶ ἄλλας νέας ἀνίας τοῦ Στράβωνος, περὶ τῶν ὁποίων μὴτ' αὐτῶν δὲν σ' ἐφάνέρωσα τίποτε, καὶ συμπέρανε εἰς ποῖαν ὀδυνηρὰν κατάστασιν εὐρίσκομαι. Εἶναι τοιαύτη καὶ τοσαύτη, ὥστε μὴ σὲ φανῆ παράδοξον ἂν ἀκούσης ποτέ, ὅτι ἐξέφύσησα αἰφνιδίως τὸ πνεῦμά μου. Καὶ τοῦτο ἤθελον εἶσθαι τὸ εὐτυχέστερον. Ἄλλ' αἱ χρόνιοι παραλύσεις, ἀποπληξίαι καὶ ἄλλα δεινὰ! Ὑγίαινε φίλε, ἀμέτοχος πάσης λύπης. Καῦσον τὴν παροῦσαν ἐπιστολήν.

Ἐνθυμοῦ πάντοτε νὰ ζητήσης ἀπὸ τὸν Κλαυέριον (ἐὰν ἀποθάνω) τὸ Γραικιταλικὸν λεξικόν μου τὸ τοῦ Καπουκίνου Padre Messio da Somavera, καὶ ὄλας μου τὰς χειρογράφους σημειώσεις εἰς διάφορα φύλλα ἢ χαρ-

τία ἄδετα· καὶ δός τα ὅτινα θέλεις (παρεκτός τοῦ Ἀθηναίου Κ.) ὅχι διὰ τὰ ἐκδόση, ἀλλὰ διὰ τὰ ὠφεληθῆ, ἂν ἦναι δυνατόν τὰ νοήση σημειώσεις πολλάκις δυσνοήτους διὰ τὸ λακωνικόν, καὶ πάντοτε ἀτάκτους, διότι τὰς ἔκαμνα δι' ἴδιαν μου χρῆσιν.

63.

15 Σεπτεμβρίου πρωτὶ 1805.

Φίλε ἀσπάζομαι σε.

Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 1ης τοῦ παρόντος. Ἐλυπήθην ὅτι δὲν ἔπεμψ' ἀρχήτερα τὴν πρὸς τὸν φίλον Κούμαν ἀπόκρισιν. Ἄς τὴν λάβῃ λοιπὸν τώρα, καὶ ἄς προσέχῃ εἰς ὅσα γράφω, ἤγουν ἄς τὰ σταθμίσῃ καὶ αὐτὸς ἀκριβῶς, ὅτι τὰ ἔγραψα ταύτην τὴν ὥραν μὲ βίαν μεγάλην. Τὴν Λέξαν ἂν ἐτυπώθῃ ἐκ δυστυχίας, ἄς κάμῃ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν τυπογράφων Carton, ἢ ἂν φοβῆται τὴν μικρὰν ταύτην δαπάνην, ἄς τὴν καταχωρίσῃ εἰς τὴν ΔΙΟΡΘΩΣΙΝ ΤΩΝ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ (Errata) ὡς τυπογραφικὸν σφάλμα· ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἡσύχιον «Λεύγη» δὲν εἶναι συγχωρημένον τὰ τὴν γράψωμεν ἀλλέως.

Δὲν ἔδωκα ἀκόμη εἰς τὸν Βολάνην τὰ περισσεύοντά σου ἀργύρια, ὅτι δὲν τὰ ἔχω· μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω λάβει, καὶ λαμβάνων ἐμπορῶ τὰ δώσω. Μ' ἐλύπησες μὲ τὰ τριακόσια φρ. τοῦ Ἰππέως. Διὰ τί, φίλε, τοιαῦτα πράγματα; ἐγὼ τὴν μικρόστιχον ἐκείνην ἐπιστολὴν καὶ

παντῆπασιν ἀσήμαντον ἔγραψα βιαζόμενος ἀπὸ τὸν ἄλλον ἐδῶ περὶ τοῦ ὁποίου τρέμω, εὐρισκόμενος καὶ αὐτὸς εἰς ἀπορίαν, καὶ βοσκόμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας μὲ κενὰς ἐλπίδας, μὴν ἔλθῃ νὰ μὲ ζητήσῃ χρηματικὴν βοήθειαν· καὶ παρακαλῶ τὸν Θεόν, ἂν τοῦτο συμβῆ, νὰ μὲ ζητήσῃ καὶ πολλὰ, διὰ νὰ ἔχω πρόφασιν εὐλογον νὰ ἀρνηθῶ τὴν χάριν εἰς ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐδῶ ἐπιδημία μ' ἐζημίωσε 1800 φρ. ὅσα δηλαδὴ ἔδαπάνησα εἰς τὸ τχλαίπωρον μεράκιον μὲ ἐλπίδα ὠφελείας. Ἐπιστρέφει τώρα εἰς τὴν πατρίδα του μεστὸν καὶ σεσωρευμένον ἀπὸ ἐλαττώματα.

Τὸν ἐρχόμενον ἐδῶ κάμνεις, φίλε μου, καλὰ, νὰ συμβουλεύσῃς καὶ πάλιν καὶ πολλάκις, νὰ μὴ κηρύττῃ σχεῖσιν τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει πρὸς ἐμέ. Ἄν ἔχῃ νοῦν, πρέπει νὰ καταλάβῃ τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν μὲ βάλλει νὰ τὸν ἀποδείξω ψευδόμενον. Φυσικὰ ἀπὸ δύο κακὰ, τὸ νὰ δείξω ἄλλον ψευδόμενον, ἢ νὰ πιστευθῶ θεῖος ἄσπλαγχνος καὶ θεϊκὸς ἄθεος, πρέπει νὰ ἐκλέξω τὸ μικρότερον. Ἐκαμνες καλὰ ὡσάυτως νὰ τὸν κατευθύνῃς εἰς τὸν Κρήτα, διὰ νὰ τὸν προξενήσῃ κατοικίαν εἰς τὴν ὁδὸν ἢ ὄχι μακρὰν τῆς ὁδοῦ τοῦ ἀγίου Ἰακώβου· ὅτι δὲν μὲ μένει καιρὸς οὔτε τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας τῆς φύσεως νὰ πληρώσω, ὄχι νὰ τρέχω ἐπάνω καὶ κάτω, διὰ νὰ ζητῶ Κάμεραν. Μὲ τρόπον εὐμορφον, ἂν τὸ κρίνης εὐλογον ὁμως, συμβούλευσέ τον νὰ ἦναι μακρὰν ἐξεύρεις ἀπὸ τίνας λέγω. Σὲ λέγω, « Ἄν τὸ κρίνης εὐλογον » ὅτι ἐγὼ je n'ouvrirai point la bouche περὶ τῶν τοιούτων. Εἰς τὸν ἄλλον τ' ἀνοιξα, κ' ἤθελα πάλιν καὶ πολλάκις τὸ ἀνοιξω, εἰάν ἦτον ἐδῶ· εἰς τοῦτον δὲν ἔχω πίστιν οὐδεμίαν. Εἶθε νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιος πίστεως!

Προχθὲς μ' ἐμήνυσεν ὁ Ζωσιμᾶς τὸν θάνατον τοῦ Εὐγενίου, μ' ἔστειλε καὶ στίχους ἐπιταφίους Ὀμηρικούς, *φκιασμένους* ἀπὸ δὲν ἐξεύρω τίνα, καὶ μ' ἐρωτᾷ τὴν περὶ τούτων κρίσιν μου!!!

Τὸ δράμι ὅτι εἶναι δραχμὴ, οὐδεμία ἀμφιβολία· ἡ ὀκά σου μὲ βάλλει εἰς δισταγμόν. Δὲν πιστεύω νὰ ᾔηται ἡ ὀλκή. Ὀλκή (ἀπὸ τοῦ Ἑλκω) εἶναι κυριώτερον τὸ Ἵζεκὶ τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ καὶ κατ' αὐτοὺς παράγεται ἀπὸ τὸ Ἵζεκέρ ἔλκειν· ἂν καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ Ἵζεκι σημαίνει εἶδος ποσότητος ζυγιστῆς· εἰς ἡμᾶς δὲ γενικῶς πᾶν τὸ ζυγιζόμενον (ιδ. Αἴλιαν. Π.Ι. Ι, 7, σελ. 124, ἐμ. ἐκδ.). Προϊόντος ἔπειτα τοῦ χρόνου ἔγινε τὸ Ὀλκός καὶ συνώνυμον τοῦ Δραχμῆ ὡς φαίνεται εἰς τὸν Γαληνόν. Μ' ὄλον τοῦτο, *comme il ne faut jurer de rien*, ἐνδεχόμενον νὰ ᾔηται ἡ Ὀκά ἀπὸ τὴν Ὀλκήν, μάλιστα, ἐπειδὴ οἱ Ἄραβες τὴν προφέρουσι *Ὀϊκιά*. Τίς ἤθελε ποτὲ μὲ καταπέσει ὅτι τὸ Σεντοῦκι (Ἄραβιστὶ Σαντικ) εἶναι λέξις Ἑλληνική; ἂν δὲν εὗρισκα εἰς τὸν Ἡσύχιον (ὅστις βέβαια δὲν ἐγνώρισε τοὺς Τούρκους) « Σάνδουξ... κιβωτός ». Τοῦ Σάνδουξ τὸ ὑποκοριστικὸν εἶναι, Σανδύκιον, τὸ ὅποιον *μετεφκιάσαμεν* ἡμεῖς εἰς τὸ Σεντοῦκι. Καιρὸς δὲν μὲ μένει πλέον· ἄλλην φορὰν πλατύτερα. Ἄσπασαι τὸν κύριον Κούμαν, καὶ εἶπέ τον νὰ μὲ γράψῃ τὰ ὑπόλοιπα (ἂν ἔχῃ τι πλέον ὑπόλοιπον) συνωρότερα· καὶ νὰ μὲ συμπαθήσῃ διὰ τὴν ἀκούσιον μου βραδύτητα. Ἄσπάζομαι σε πανοικί.

12 Ὀκτωβρίου 1805.

Ἐνταῦθα κλεισμένην, φίλε, σὲ πέμπω τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸν Φ. Μόλις εὔρηκα καιρὸν νὰ τὴν γράψω. Ἐμεινεν ἀκόμη ἢ πρὸς τοὺς νέους τοὺς Λεξικογράφους, χωρὶς νὰ ἀπαριθμῶ ἄλλας πρὸς ἄλλους χρεωστούμενας, ἐκ πολλοῦ ἀποκρίσεις μου. Δίδαζόν με πῶς εἶναι δυνατόν νὰ προχωρῇ ὁ Ἰσοκράτης καὶ τὰ φαρμάκια τοῦ Στράβωνος νὰ καταπίνωνται, μὲ τοσαύτας ἐπιστολάς ἐντάμα. Μ' ὄλον τοῦτο τὸ κείμενον τοῦ Ἰσοκράτους ἐτελειώθη εἰς τόμον ἓνα, ὅστις δὲν εἶναι τρόπος νὰ διαδοθῇ πρὶν τοῦ δευτέρου. Οὗτος ἀρχίζει μετ' ὀλίγας ἡμέρας, περιέχων τὰς σημειώσεις.

Τὴν πρὸς τὸν Φ. μὴ λησμονήσης νὰ σφραγίσης. Τοῦ Ἰατροῦ τὴν μετάφρασιν τῆς Ἑλλ. ἰστ. ἔλαβον. Ἐπιστολὴν, τώρα μανθάνω παρὰ σοῦ, ὅτι μ' ἐπεμψεν. Ἄν καὶ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ γράψω ἐπιστολάς, εἰς ταύτην ὁμῶς ἢ ἀπόκρισις ἦτον χρεωστούμενη διὰ τὴν δωρεάν. Εὐχαρίστησον λοιπὸν (νὰ ζήσης!) αὐτὸν ἀπὸ μέρος μου, καὶ δός τον ἀντίδωρον ἐν' ἀπὸ τοὺς τέσσαρας Προδρόμους, τοὺς ὁποίους θέλει σὲ φέρει μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ Στ. Βολάνης. Πέμψον ἀσφαλῶς καὶ ταχέως τὸν δεῦτερον πρὸς τὸν Γαζὴν καὶ φύλαττε (ἂν δὲν ἔχης χρεῖαν ἰδίαν αὐτῶν) τοὺς λοιποὺς δύο, διὰ τὰς ἐνδεχομένας εἰς τὸ ἐξῆς δωρεὰς ἢ περιστάσεις ἄλλας.

Παρὰ τοὺς Προδρόμους ἔδωκα τὸν Βολάνην καὶ δέσμην ἄλλην περιέχουσαν προκηρύξεις ἐνὸς τῶν φίλων, διὰ

νά τὰς μοιράσῃς αὐτοῦ εἰς πολυχρῆστους τινὰς Γερμανούς, εἰάν γνωρίζῃς τοιούτους, ἔπειτα καὶ τὸν Μηνυτὴν περὶ τοῦ μέλλοντος συνεδρίου τῶν Ἰουδαίων, πρᾶγμα ἄξιον πολλῆς ἐπιστάσιος, καὶ σημειώδης ἐποχὴ τῆς ἱστορίας, εἰάν κατορθωθῇ. Περιέχει πρὸς τούτοις ἡ δέσμη καὶ τὸ Ἰταλικὸν ποιημάτιον τοῦ υἱοῦ τῆς Βεκκαριώνης, καὶ τὴν πρὸς ἐμέ της ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἀπόκρισίν μου.

Πρέπει ὁμῶς νὰ σ' ἐξηγήσω τὸ αἰνίγμα. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἦλθε πρὸς ἐμέ εἰς ἀπὸ τοὺς Βιβλιοπώλας ζητῶν ἓνα Βεκκαριάν· τὸν ἔλαθε, καὶ τὴν ὥραν ὅταν αὐτὸς ἐζήτηι εἰς τὸ βαλάντιον του τὴν πληρωμὴν, ἠθέλησεν ἡ αὐθεντία μου, μὲ περιεργίαν ἠλίθιον νὰ ἐρωτήσῃ διὰ τίνα ζητεῖ τὸν Βεκκαριάν, καὶ αὐτὸς μὲ ἀπεκρίθη, « Διὰ τὴν Madame Beccaria ». Τότε πάλιν ἡ Αὐθεντεία μου δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ πληρωμὴν ἀκούσας τὸνομα τῆς Βεκκαριώνης. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐπέστρεψε πάλιν ὁ Βιβλιοπώλης, φέρων τὴν εὐχαριστήριον ταύτην ἐπιστολὴν τῆς Κυρᾶς ἐντάμα μὲ τὸ ποιημάτιον. Μ' ἐβασάνιζεν ὁ λογισμὸς τίς ἔπρεπε νὰ ζημιωθῇ τὸν Βεκκαριάν, σὺ ἢ ἐγὼ τέλος ἀπεφάσισα νὰ ἐπιβάλω τὴν ζημίαν εἰς σέ ὡς πλουσιώτερον. Διὰ νὰ καταπραῦνω ὁμῶς τὴν συνείδησιν μου, καὶ νὰ βάλω τρόπον τινὰ τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ σερί, ἐστοχάσθην νὰ σὲ πέμψω τὸ φυλλάδιον, ὅτι ἀληθῶς αὐτὸ εἶναι ἡ πληρωμὴ τοῦ Βεκκαρίου. Δέξαιτο λοιπὸν ὡς πληρωμὴν, καὶ σὲ ὑπόσχομαι ἄλλην φορὰν νὰ μὴ κάμνω de si sottis questions. Τὸ ποίημα δὲν εἶναι χωρὶς νεῦρα· ἔχει ἔπειτα καὶ τὴν ἔμφυτον εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ἠδύτητα, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν μὲ φαίνεται ποιητικωτέρα καὶ μουσικωτέρα καὶ αὐτῆς τῆς Λατινικῆς· εἰάν ὁμῶς τῶν Ἰροκῶν ἢ γλῶσσα (κατὰ τὴν κρίσιν τῶν

Ἰροκῶν) δὲν ὑπερβάλλῃ ὄλας ταύτας (chacun a son goût et son jugement)· τὰ ἰδικά μου ὧτα ἐφθάρησαν ἀπὸ τὴν ἀνίγνωσιν τοῦ Ὀμήρου (τοῦ παλαιοῦ λέγω, ὄχι τοῦ νέου). Σπούδασον νὰ φθείρης σύνωρα καὶ τὰ τοῦ Ἐπαμινώνδου, καὶ βλασφήμει με.

Ἐξεύρεις διὰ τί σὲ παραγγέλλω ταύτην τὴν φθοράν; Μ' ἔγραψες δὲν ἐνθυμοῦμαι πότε, ὅτι τὰ κοινὰ συντάγματα, ἤγουν τὰ Γραικιστὶ γραφόμενα, σὲ προξενοῦν ἀηδίαν. Ἄκουσον ἄλλην παρατήρησιν, τὴν ὁποίαν ἔκαμα ἀναγινώσκων τὰς διαφόρους προκηρύξεις, ὅσας μ' ἔστειλες, ἣ ἔλαβον κατὰ καιροὺς ἀλλαχόθεν, καὶ τινὰς ἐπιστολάς, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι, καὶ ἡ πρὸ μικροῦ σταλεῖσα ἀπὸ σὲ ἐπιστολὴ τοῦ ζητοῦντος τὰ πρὸ πολλοῦ σταλέντα διὰ τοῦ Castinel, καὶ ἀγανακτοῦντος διὰ τὴν ἀργοπορίαν. Ὅλα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, φίλε μου συγγραμμάτια (εἰς τὰ ὁποῖα ἐλησμόνησα νὰ συγκαταριθμῆσω τὰ προοίμια τῶν μεταφραζομένων βιβλίων, καὶ τὰς ἀφιερώσεις ἢ προσφωνήσεις), ἀμαρτάνουσιν ὄχι μόνον κατὰ τὸ λεκτικὸν ἢ φραστικὸν μέρος τῆς συνθέσεως, ἀλλὰ, τὸ χειρότερον, καὶ κατ' αὐτὸ τὸ διανοητικόν. Αἱ ἰδέαι εἶναι συμπληρωμέναι μὲ τόσῃν ἀναρμοστίαν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀλογίαν, ὥστε ὄχι ἀηδίαν, ἀλλὰ θάνατον εἶναι καλαὶ νὰ προξενήσωσι. Πόθεν τοῦτο; ὄχι βέβαια ἄλλοθεν, πλὴν ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἐκείνην αἰτίαν καὶ πηγὴν, ὅθεν ἀναβλαστάνουσι καὶ τὰ ἀμαρτήματα τοῦ λεκτικοῦ μέρους· ἤγουν ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν, ἢ τὴν πολλὰ μικρὰν πείραν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων. Καὶ τούτων τὴν γλῶσσαν μᾶς συμβουλευούσι νὰ τὴν ἐξορίσωμεν σχεδὸν ἀπὸ τὰ σχολεῖα! Τόσον, φίλε μου, ταράττομαι, ὅσάκις ἡ κακὴ μου τύχη μὲ καταδικάζει νὰ ἀναγινώσκω τοιαῦτα ἀσύντακτα

καί κατὰ λέξιν καί κατὰ δινόσιαν (τὸ ὅποσον σημαίνει καί κατὰ Γραμματικὴν καί κατὰ λογικὴν) συντάγματα, καί μάλιστα ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι ἐπαγγέλλονται μαθηματικά καί φυσικά, ὥστε κινδυνεύω νὰ ὁμογνωμονήσω μὲ τὸν Κλαυέριον. Μ' αὐτὸν εἶμεθα καθ' ἑκάστην εἰς φιλονεικίαν περὶ τῆς παραδόσεως τῶν μαθηματικῶν. Αὐτὸς δὲ διασχυρίζεται ὅτι οἱ συμπολιταὶ του κάμνουσι κατάχρησιν τῶν μαθηματικῶν, ἀμελοῦντες ἄλλα πολλὰ ἐπίσης ὠφέλιμα. Ἐγὼ ἀντιλέγω, ὅτι μανθάνουσι δι' αὐτῶν οἱ νέοι νὰ συλλογίζωνται ὀρθά, ἐπειδὴ εἰς τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας ὅλα πρέπει νὰ ἦναι ἀποδεδειγμένα, ἐπειδὴ ἡ πρόοδος εἰς αὐτάς γίνεται δι' ὀρισμῶν καί θεωρημάτων, ἀπὸ τοῦ γνωστοῦ εἰς τὸ ἄγνωστον, καί ἀπὸ τοῦ δειχθέντος, εἰς τὸ ἔτι ἄδεικτον, καί ἄλλα τοιαῦτα. Αὐτὸς πάλιν ἀποκρίνεται ἀποτόμως καί λακωνικῶς. « Μανθάνουσι νὰ » συλλογίζωνται ὀρθά περὶ μόνων μαθηματικῶν πραγμάτων καί ὄχι τι πλέον ». Ἴσως ἔχει δίκαιον. Αἱ Μοῦσαι εἶναι ἀδελφαί καί δὲν πρέπει νὰ τὰς χωρίζῃ ὅστις θέλει νὰ τὰς λατρεύῃ ὀρθῶς.

Νομίζεις συγγραφεὶα τοῦ Γερμανικοῦ φυλλαδίου τὸν Θεοχάρην· ἐγὼ νομίζω τὸν Γοβδελάν, διότι οὗτος μὲ τὸ ἔστειλε, καί ἂν δὲν λέγῃ ῥητῶς ὅτι αὐτὸς τὸ ἐσύνταξε, τὸ νὰ μὴ λέγῃ ὅτι ἄλλος, δὲν ἀρκεῖ εἰς τὸ νὰ συμπεράνω αὐτόν;

Τῆς ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν μ' ἔστειλες ὁ χαρακτήρ δὲν ἔχει καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὴν ἔλθοῦσαν ἀπὸ Τεργέστης. Τὸ *Μπουνταλάς* εἶναι λέξις ἰδική μου. Ἴδου λοιπὸν σὲ τὴν πέμπω, μήπως δυνηθῆς, παραβάλλων αὐτὴν μὲ ἄλλα γράμματα ἐμπορικὰ ἢ πρὸς σὲ ἴσως, ἢ πρὸς ἄλλον (κατὰ τύχην) τινά, νὰ ἀνακαλύψῃς τοῦτον τὸν καλὸν κάγαθόν

καὶ χαρίεντα Γραικόν. Πολὺ ἐπεθύμουν νὰ τὸν γνωρίσω. Βλέπεις ἀπὸ τὸ γράμμα ὅτι δὲν ἔχει τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης παρὰ μετρίαν εἶδησιν· ἔχει ὁμως νοῦν, τὸν ὁποῖον στεροῦνται ἐξ ἀτυχίας πολλοί.

Τοῦ Στεφάνου ὁ θησαυρὸς εἶναι εἰς πέντε τόμους, τέσσαρας δηλονότι τοῦ καθ' αὐτὸ λεξικοῦ, καὶ τὸν πέμπτον, ὅστις περιέχει τὸν πίνακα· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ τρίτος καὶ τέταρτος εἶναι δεμένοι εἰς ἓνα· τοῦτο σὲ λέγω διὰ νὰ μὴ σὲ ταραξῆ. Παρὰ τούτους τοὺς πέντε (ἢ τέσσαρας) τόμους, εἶναι ἕκτος ἄλλος, μικρότερος καὶ λεπτότερος, περιέχων τὰ παλαιὰ λεγόμενα Γλωσσάρια Λατινοελληνικά, καὶ Ἑλληνικολατινικά, καὶ τὸ περὶ διαλέκτων σύγγραμμα τοῦ Στεφάνου Λατινιστί. Τοῦτο σπανίως εὐρίσκει τις νὰ τ' ἀγοράσῃ μὲ τοὺς ἄλλους ὁμοῦ τόμους, μήτε τόσο ἀναγκαῖον εἶναι εἰς τοὺς ἀπείρους τῆς Λατινίδος· ὅθεν ἀρκοῦνται οἱ πολλοὶ εἰς μόνον τὸν θησαυρόν, ὅστις πληρόνεται Λοδοβίκους ἐξ, ὀλιγώτερον ἢ περισσότερο κατὰ τὰς περιστάσεις. Αὐτοῦ πιθανὸν εἶναι ὅτι θέλει εἶσθαι εὐθηνότερος. Ἐὰν ὁμως δὲν τὸν εὕρῃς, γράψον με, καὶ θέλω φροντίσει νὰ τὸν ἀγοράσω ὅταν τὸν ἐπιτύχω. Ἡ ἔκδοσις εἶναι διπλῆ, ἀλλ' ὁμως τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ αἱ δύο, καὶ συνθεμένη εἰς τρόπον ὥστε εἶναι δυσδιάκριτος ποία εἶναι ἡ πρώτη καὶ ποία ἡ δευτέρα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ μία τῆς ἄλλης δὲν διαφέρει τίποτε, μὴ περιεργάζεσαι μήτε περὶ τούτου. Τοῦτο μόνον πρόσεχε νὰ τὸν ἀγοράσῃς ἀπὸ βιβλιοπώλην γνωστὸν καὶ πιστόν, διὰ νὰ ἦναι τὸ κτῆμα χωρὶς ἔλλειμμα. Ἐδῶ εἶναι σπάνιος, καὶ γίνεται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας σπανιώτερος· ἐγὼ κατὰ τύχην τὸν μεταχειρίζομαι δανεικὸν ἀπὸ τὴν Αὐτοκρ. βιβλιοθήκην· καὶ δὲν θέλω τὸν ἀποδώσει ἂν δέ,

μέ τόν ζητήσωσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔχουν πολλὰ σώματα, πιθανόν ὅτι δέν θέλουν τόν ζητήσει πλὴν μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου.

Ὁ Σνειδέρος μαθὼν τὴν ἀπώλειαν τοῦ πρώτου τόμου του λεξικοῦ του, μ' ἔπεμψε τοὺς δύο ὁμοῦ, καὶ εἰς χαρτίον καλόν, ὥστε δύναμαι νὰ γράφω εἰς αὐτὸ ὅλας μου τὰς μωρολογίας· καὶ ἔγραψα ἤδη πολλάς, καὶ διορθώσεις καὶ προσθήκας, καὶ πιθανόν ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θέλω προσγράψει περισσοτέρας. Τοῦτο σέ λέγω, διὰ νὰ τὸ ζητήσης μετὰ τὸν θάνατον μου, ἀπὸ τὸν Κλαυέριον. Ἴσως χρησιμεύσει μικρόν τι εἰς τοὺς ἡμετέρους Λεξικογράφους. Φέρει μαρτυρίαν πολλάκις τὰς εἰς τὸν Ἡλιοδώρον σημειώσεις· πολλάκις δὲ (ὡς ἐγνώρισα ἀπὸ τὴν παραβολὴν μετὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν) καὶ λαμβάνει τὸ χρειάζομενον *sans dire mot*. Ὡς τόσον, ἴσως αἱ μαρτυρίαι αὗται δώσουσι νύξιν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἡλιοδώρων. Μὴν ἀμελεῖς ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν νὰ δίδης καὶ σὺ τὴν πρέπουσαν νύξιν εἰς τὸν Reclam.

Τὸν Γραικογαλλικὸν Νικοκλέα δέν με εἶπες ἂν ἦναι ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος τοῦ Μοισιόδακος, ἢ ἂν ἦναι τοῦ Βλάντη τέκνον.

Παρὰ τὰ δοθέντα εἰς τὸν Βολάνην νὰ σέ φέρη, δίδω τώρα καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τῶν Βουκολικῶν τοῦ Οὐιργιλίου, τὴν παρὰ τοῦ Διδότου, ὅστις μελετᾷ νὰ μεταφράσῃ καὶ τὸν Θεόκριτον· σέ τὴν πέμπω μάλιστα διὰ τὸ νέον εὔρημα τοῦ Διδότου νὰ τυπώη δηλαδὴ τὸν λεγόμενον Ἀγγλικὸν χαρακτῆρα τοῦ γράφειν, ὡς θέλεις ἰδεῖ εἰς τὴν πρόν τὸν ἀδελφόν του ἀφιερωτικὴν, ἢ ὅποια ἔξω ἀπὸ τὸ προτέρημα τοῦ νὰ ἦναι ἡ πρώτη τυπωμένη μετὰ νέας εὐρέσεως χαρακτῆρας, εἶναι καὶ εἰς ἰδέαν λόγου

ἦτις πνέει φιλαδελφίαν εὐαισθήτου ψυχῆς. Εἰς τὰς σημειώσεις πρὸς τὸ τέλος θέλεις εὐρεῖ καὶ ὑπεραπολογίαὶν περὶ τοῦ λεξικογράφου Στεφάνου πνέουσαν ἀγάπην πατρίδος, κατὰ τινος ἡλιθίου Γάλλου, ὅστις ἐπροτίμησεν ἀδίκως τοὺς ἀλλογενεῖς ἀπὸ τὸν συμπολίτην του.

Εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ Στράβωνος δὲν ἠθέλησα ν' ἀνακατωθῶ. Μέλλει νὰ τὰ κάμη εἰς ἀπὸ τοὺς συνεργάτας· πότε καὶ εἰς ποῖον τόμον, « Ἐν θεῶν γούνασι κεῖται ».

Κ' ἐγὼ μὲ λύπην μου βλέπω, ὅτι ὀνομάζουσι Γραικοὺς τοὺς μὴ τοιούτους· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔλεγον καὶ δὲν θέλω παύσει νὰ νομίζω, ὅτι συμφερότερον εἶναι εἰς ἡμᾶς νὰ μὴ φαινώμεθα ἀντικείμενοι εἰς τούτους.

Τοῦ κακοδαίμονος τὰ ἀντιφιλοσοφικὰ συγγράμματα πότε; δὲν θέλω παύσει νὰ φωνάζω, ἕως νὰ τὰ ἴδω. Ἄλλο τίποτε δὲν ζητῶ, καὶ μὴν ἐξοδεύεσαι ματαίως νὰ μὲ πέμπης νεωτερικὰ βιβλία, τὰ ὅποια μῆτε καιρὸν μῆτε πολλὴν ὄρεξιν ἔχω ν' ἀναγινώσκω,

Κάμνω τέλος, ὅθεν ἔπρεπε ν' ἀρχήσω. Ἀπὸ τὴν ἐγκλεισμένην συγγραφὴν βλέπεις ὅτι ἔδωκα τὸν Βολάνην 300 λίτρας Γαλατικὰς διὰ λογαριασμὸν σου. Βάλε τὰς λοιπὸν εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ μου. Περισσοτέρας κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶχα· εἰς τὸ ἐξῆς θέλω δώσει καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Ὑγίαινε σύ τε καὶ ἡ ἀγαπητὴ σου σύζυγος, καὶ ὁ φίλος Ἐπαμινώνδας.

12 Ὀκτωβρίου· χθὲς ἀπεδήμησεν ὁ Βολάνης. Προσέθηκα εἰς τὰ δοθέντα καὶ ἓνα Ἀπολλόδωρον (ὅστις εὐρέθη περιττὸς εἰς ἐμὲ) διὰ τὸν ἀδελφόν σου. Παρὰ τούτου ἔλαβον πρὸ ὀλίγου ἐπιστολὴν ἀλλὰ δὲν ἔχω καιρὸν ν' ἀποκριθῶ μῆτ' εἰς αὐτόν, μῆτε εἰς τὸν φίλον του Μιχαήλ υἱὸν Χατμάνου Δημητρίου Σχινᾶ, ὅστις λέγει ὅτι ἐπιθυ-

μεῖ καὶ αὐτὸς ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μ' ἐμέ. Ἀγαθὴ τύχη! ὁ ἀδελφός σου μελετᾷ νὰ μὲ στείλῃ δείγμα τοῦ ἐκεῖ *φκιαζομένου* λεξικοῦ. Ἀγαθὴ τύχη καὶ τοῦτο· *je ferai comme je pourrai*. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω σὲ πέμψει τὴν Γαλατικὴν μετάφρασιν τῆς Πλατωνικῆς καὶ τῆς Ξενοφωντείου ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους. Ἐνθυμᾶσαι ὅτι μὲ λείπουσιν οἱ δύο τελευταῖοι τόμοι τοῦ Θουκυδίδου.

65.

13 Δεκεμβρίου 1805.

Ἐλπίζω φίλε μου, ὅτι ἡ μακρὰ σου σιωπὴ δὲν εἶναι πλὴν ἀποτέλεσμα τῆς δυσπορείας τῶν ἡμεροδρόμων, προξενηθείσης ἀπὸ τὴν πολιτικὴν παράδοξον ἀνεμοζάλην. Δὲν ἔχω ἀκόμη παρὰ τὴν ἐπιστολὴν σου 17 Ὀκτωβρίου, τὴν ὁποίαν ἔλαβον, κατὰ τὴν 27 Νοεμβρίου. Αὗται αἱ τεσσαράκοντα ἡμέραι μὲ παρηγοροῦν καὶ διὰ τὰς ἐξῆς ἐλπιζομένας καλὰς εἰδήσεις περὶ σοῦ καὶ περὶ τῆς ἀγαπητῆς σου συζύγου, τὴν ὁποίαν ἀσπάζομαι.

Ἐλαβον ὀπίσω καὶ τὴν σταλεῖσαν εἰς Σμύρνην· ὁ *λεγόμενος est un sot*, καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον· ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς αὐτὸ ἠσχολήθη, εἰς τὸ νὰ ἦναι δηλαδὴ μωρός. Τώρα πλέον, φίλε μου, δὲν εἶναι καιρὸς νὰ ποκτῆση νοῦν.

Γέροντα δ' ὀρθοῦν φλαῦρον, ὅς νέος πέση.

Ἀπὸ τὸν ἐν Τεργέστη ἐξάδελφόν μου δὲν ἔχω ἀκόμη οὐδεμίαν εἰδήσιν· πιθανὸν ὅτι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, διὰ

τάς όποίας είμαι στερημένος και τών γραμμάτων σου. 'Ός τόσον είπέ με έάν έχης είδησιν βεβαίαν τής εκεί ευδώσεώς του.

'Ο Σχοινᾶς ἢ Σχινᾶς διάγει κάλλιστα έως τώρα. Φαίνεται ότι δέν εκατάλαβες ότι τό κοινοβιακόν σχολειον είναι πρὸς όλίγους μήνας, έως οὐ νά έξασκηθῆ εἰς τήν Γαλατικὴν γλῶσσαν. 'Επειτα μέλλει νά λάβῃ κατοικίαν χωριστήν με τό ένοίκιον, ως κάμνουσιν όλοι οί μαθητευόμενοι.

Εἶναι σχεδόν δύο μήνες ἀφ' οὐ ό διδάσκαλος τής Γενεύης Weber ἤτον ἐδῶ· διέτριψεν έως τρεῖς εβδομάδας, και μεταξύ τούτων ἤλθε πολλάκις πρὸς έμέ. Τόν έλάλησα περί τοῦ νέου, και έπεθύμησε πολὺ νά τόν ιδῆ· ἀλλ' όταν έστειλα νά τόν ζητήσω ἀπό τό κοινόβιον, έτυχεν άτυχῶς νά μήν εύρεθῆ εκεί, όθεν, έτοιμαζόμενος ό Weber διά τήν άποδημίαν του, δέν έγινε πλέον τρόπος νά τόν ιδῆ.

'Ο Αἰλιανός, φίλε, τελειοῦται μετὰ δέκα ἡμέρας· και έχω διαταγήν παρὰ τοῦ Ζωσιμαῖ νά πέμψω τινά σώματα αὐτοῦ πρὸς τόν κύριον Σταῦρον 'Ιωάννου. 'Αλλά δέν έξεύρω τί νά κάμω. Οἱ δρόμοι άνοιξαν; είναι ἡ άποστολή άσφαλής; διδάζόν με περί τούτου. Τὰ προλεγόμενα έγιναν διπλᾶ εἰς τό μήκος, ἀφ' ότι είναι ἡ πρὸς σέ μου έπιστολή, ἡ εἰς τόν 'Ηλιόδωρον. Εἶπα ἴσως περισσότερα ἀφ' ό,τι έπρεπε νά είπω· ἀλλ' « ἂ γέγραφα, γέγραφα » καιρόν δέν είχα νά γράψω συντομώτερα και γνωστικώτερα. 'Η έπιγραφή είναι « Στοχασμοί αὐτοσχέδιοι περί » τής 'Ελληνικῆς παιδείας και γλώσσης ».

'Από τόν Κρῆτα Στέφανον έμαθον ότι ό Σκυλίτζης κατευοδώθη· είπέ με άν σέ παρέδωκεν εν 'Ηλιοδώρου σώμα, δεμένον έπίτηδες διά σέ.

Εἰς μίαν τῶν προλαβουσῶν μ' ἔλεγες ὅτι ὁ Σταῦρος Ἰωάννου σ' ἐλάλησε περὶ ἐμοῦ· ὁ Ζωσιμᾶς δὲν μὲ λέγει μῆτε γρὺ διὰ τὸν κόπον μου· μῆτε τὸν παρελθόντα, μῆτε τὸν μέλλοντα· ἦτον ὁμως καιρὸς νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοιαύτην μέριμναν, καὶ ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ δεθῶ πάλιν νέους δεσμοὺς μὲ τὸ κράτος. Μὲ γράφει πάντοτε εἰς τρόπον, ὥστε νὰ καταλάβω, ὅτι ἔχω τὴν ἄδειαν νὰ ἐξοδεύω τὰ ἰδικὰ των *τεκλιφσίλεια*· τοῦτο ὁμως καταλαμβάνεις καλῶτατα, ὅτι δὲν μ' ἀρέσκει· τὰ καθαρὰ καὶ διωρισμένα εἶναι πάντοτε τὰ καλὰ καὶ τίμια.

Γράφον με ἂν ἔλαβες τὰς ἐπιστολάς μου ὅλας, μίαν μάλιστα (ἐπειδὴ δὲν ἐνθυμοῦμαι τὸν καιρὸν τῆς ἐκδόσεως των) μακράν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχα κλεισμένον καὶ γραφίδιον τοῦ Τυπάλδου.

Ἡ κατοικία μου εἶναι ἡ αὐτὴ· ὁ ἀριθμὸς ὁμως μετεβλήθη εἰς τὸν 66. Ὑγίαινε· καὶ γράφε με διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ.

66.

31 Ἰανουαρίου, 1806.

Τὰ τῆς 28 Δεκεμβρίου 1805 καὶ 11 Ἰανουαρίου 1806 γράμματά σου, φίλε, ἔλαβον. Συγχαίρω καὶ μέ σε καὶ μὲ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον, ὅτι ἐπλάσατε υἱόν, καὶ υἱόν Ἐπαμινώνδαν· καὶ εὐχομαι καὶ τοὺς δύο ἢ μᾶλλον τοὺς τρεῖς υἰεῖαν πολυχρόνιον, καὶ νὰ μὴν ἰδῆτε πλέον εἰς τὸν οἶκόν μῆτε τὸν ἐμβρουσλικόν, μῆτ' ἄλλο κἀνὲν ὄργανον χειρουργικόν.

Ὅτι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἀνθρωπίνας πράξεις καὶ διανοίας μὴ ἀμφιβάλλης· πρέπει ὅμως νὰ ἦναι προπαρασκευασμένη διὰ τῆς παιδικῆς ἀγωγῆς ἡ ψυχὴ εἰς τὸ νὰ δεχθῆ ταύτην τὴν ἐπιρροὴν, ἀπαράλλακτα καθὼς ἡ γῆ πρέπει νὰ ἦναι γεωργημένη διὰ νὰ ὠφεληθῆ ἀπὸ τὴν βροχὴν. Ἄλλὰ περὶ τούτων ἐντὸς ὀλίγου θέλει σὲ διδάξει ἡ πείρα περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸν προφέσωρας τῆς Ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμης. Ἀγαθῆ τύχη! μόνον.

Εἶναι ὀλίγαι ἡμέραι ἀφ' οὗ ἀναγγείλας εἰς τὸν ἄνδρα τὴν τελείωσιν τοῦ τύπου, ἠναγκάσθην νὰ τὸν εἶπω καθαρὰ τὴν γνώμην μου. Τί νὰ κάμω φίλε; Μ' ὄλας τῶν τὰς γενναιότητος καὶ μεγαλοδωρίας (ἴσως καὶ ἀκριτοδωρίας) μ' ἔφεραν εἰς στενοχωρίαν καὶ ἀμηχανίαν τόσον, ὥστε ἀφῆκα νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου μερικὰ βιβλία μετρίας τιμῆς, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς χρηματικῆς μου καταστάσεως. Τὸν εἶπα λοιπὸν ὅτι διὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1805 εὐχαριστοῦμαι εἰς μόνας 4000 φρ. Τοῦ λοιποῦ ὅμως πρέπει νὰ τὰ συμποσώσωσιν εἰς τὰς 5000 κατ' ἔτος. Προσμένω τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ. Ὡς τόσον σὲ βεβαιῶν ὅτι δὲν ἐζήτησα παρὰ τὸ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον, μὲ τόσῃ ἐντροπῇ καὶ τοῦτο, ὥστε ἂν ἐπρόβλεπα ὅτι ἐμελλον νὰ καταντήσω εἰς ταύτην τὴν ἀνάγκην νὰ καπηλεύσω τρόπον τινὰ τοὺς λόγους, ζητῶν πληρωμὴν τῶν κόπων μου, δὲν ἤθελα ἐπιχειρήσει τὸ ἔργον.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω πέμψει πρὸς σὲ κιβώτιον περιέχον μέρος τὴν ἐξακολούθησιν τῆς χρονικῆς ἱστορίας διὰ τὸν Ψαλίδαν, καὶ ἄλλα τινὰ ζητούμενα παρὰ τοῦ Πύργου, καὶ μέρος τινὰς Αἰλιανούς διὰ τὸν καὶ τόν, ἡγουν ἐκείνους ὅσοι μ' ἔπεμψαν τὰ βιβλία τῶν ἐν καιρῷ.

Μὲ τὸν αὐτὸν ἀμαξάριον θέλω στείλει (ἐκ προσταγῆς τοῦ Ζωσιμᾶ) πρὸς τὸν κύριον Σταῦρον Ἰωάννου, ἄλλο κιβώτιον Αἰλιανῶν δεμένων, περὶ τῶν ὁποίων παρακαλῶ σε νὰ τὸν δώσης ἐν τοσούτῳ τὴν εἶδησιν, ἀσπασάμενος ἀπὸ μέρος μου. Ἐρωτῶ τώρα ἢ σὲ ἢ τὸν Σταῦρον, πῶς ἔχετε νὰ κάμετε, ἐὰν δὲν συγχωρηθῇ ἡ ἔμβασις τῶν Αἰλιανῶν αὐτοῦ. Εἴσθε κύριοι ν' ἀνοίξετε τὰ κιβώτια, καὶ νὰ λάβετε εἴτι θέλετε, καὶ νὰ πέμψετε τὰ λοιπὰ περαιτέρω, ἢ μήτε τοῦτο δὲν συγχωρεῖται; εἰς τὸ ἰδικόν σου, ἢ τὸ τοῦ Σταύρου κιβώτιον εἶναι δῶρον ἐκ τοῦ Ζωσιμᾶ διὰ τοὺς δύο σας δύο Αἰλιανοὶ εἰς μέγα χαρτίον καὶ χρυσοδεμένοι. Ἐγὼ μὴ γνωρίζων τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν καὶ δύναμιν τοῦ Transit pour la Turquie, μὴν ἔχων πρὸς τούτοις καὶ κανένα περὶ τούτου διορισμὸν παρὰ τοῦ Ζωσιμᾶ, δὲν θέλω τὸ βάλει εἰς τὰ πεμπόμενα. Ἐὰν ὁμως εἶναι ἀναγκαῖον, δός με τὴν εἶδησιν, ἢ μᾶλλον δός την εἰς τὸν ἐν Στρασβούργῳ Franek πρὸς τὸν ὅποιον θέλουν σταλθῇ. Ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι ὅτι θέλουν εἶσθαι εἰς τὸν δρόμον πρὶν λάβω τὴν ἀπόκρισίν σας. Εἶπέ με καὶ διὰ τὸ ἐξῆς (une fois pour toutes) ἐὰν τὸ Transit ἦναι ἀδιάφορον, ἤγουν ἐὰν δύναμαι νὰ τὸ βάλω πάντοτε χωρὶς ζημίαν, ἢ ἂν ἦναι περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶναι ἀναγκαῖον, καὶ ἄλλαι, πάλιν, εἰς τὰς ὁποίας δὲν συμφέρει. Βλέπεις πόσην μωρολογίαν προξενεῖ ἡ ἄγνοια. Δεινὸν γέ ἡ ἄγνοια, μάλιστα ὅταν . . .

Μ' ἐλύπησεν ὁ θάνατος τοῦ Γρυπύλου· ἐκ τῶν ἐγκλεισμένων πρὸς ἐμὲ γραμμάτων τοῦ Νικολάου Πετρίτζη, ἔλαβον καὶ ἄλλην ἀγγελίαν θανάτου, τοῦ ἀδελφοῦ του Μιχαήλ Πετρίτζη. Εἰς ταύτας τὰς ἐπιστολάς ἦτο καὶ μία τοῦ λεγομένου, ὅστις ζῆ καὶ βασιλεύει, καὶ εὐ-

χεται καὶ ποθεῖ (ὡς λέγει) νὰ με ἀπολαύσῃ. *Il attendra longtems.* « Μήτε τὸν διχόβολον νὰ ἴδῃς μήτε τὸν » σταυρόν σου νὰ κάμῃς». Ἴδου μίᾳ παροιμία, τὴν ὁποίαν ἤθελα βέβαια λησμονήσῃ αἰωνίως, χωρὶς ταύτην τὴν ἀφορμὴν.

Ὁ θάνατος τοῦ Γρυπύλου συντρέχει μὲ περίστασιν ἄλλην, τὴν ὁποίαν διὰ νὰ σὲ κοινωνήσω ἐπρόσμενα νὰ παύσωσι τὰ ἐμπόδια τῆς ἐπιστολικῆς κοινολογίας. Ἡ συνδρομὴ θέλει σὲ φανῆ παράξενος· εἴθε νὰ ἦναι εὐτυχής! Εἶναι ἐδῶ ἰατρός γνῶριμος καὶ φίλος, ὅστις ἔρχεται συχνὰ πρὸς ἐμέ, μ' ὄλον ὅτι μίαν φορὰν ὑπῆγα πρὸς αὐτὸν εἶναι τῶρα ἕξ ἢ ἑπτὰ χρόνοι. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει προκοπὴν σχεδὸν εἰς ὅλα τῆς ἐπιστήμης τὰ μέρη, ἐξαιρέτως δὲ εὐδοκίμησεν εἰς τὰ Ἀφροδίσια πάθη, περὶ τῶν ὁποίων καὶ σύγγραμμα ἀξιόλογον ἔκαμην, ἔξω τούτων εἶναι ἄνθρωπος φύσει ζωηρός, καὶ μεγαλεπίβολος, ἡ ἀργία εἶναι εἰς αὐτὸν θάνατος· ἡ ἀδιάλειπτος κίνησις τὸν τρέφει καὶ τὸν αὐξάνει. Ἀπὸ τοιοῦτον ἄνθρωπον κάμμία ἐπινόησις ἢ ἐγχείρησις δὲν ἔπρεπε νὰ με φανῆ παράξενος. Μ' ὄλον τοῦτο ἡ τελευταία, τὴν ὁποίαν μ' ἐκοινωνήσε πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐβδομάδων, μ' ἔρριψεν εἰς τόσῃν ἀπορίαν πρῶτον, ἔπειτα εἰς γέλωτα ἀκατάσχετον, ὡστ' ἐνόμισεν ὅτι τὸν περιπαίζω. Τόσον μ' ἐφάνη τολμηρά. Ἀλλ' ἔσως ἐδῶ ἔχει χώραν ἡ Λατινικὴ γνώμη « Τοὺς τολμηροὺς » βοηθεῖ ἡ τύχη » *Audaces fortuna juvat.* Ἴδου λοιπὸν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸ ὁποῖον προβάλλει εἰς τοὺς Γραικοὺς (σπουδάζων καὶ ὄχι παίζων) τοὺς ὁποίους ἔμαθεν ἀπὸ τὸ *Περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος* Γαλλικὸν ὑπόμνημά μου, ὅτι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς σοφίας. Νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν Λεβάντε μὲ

δύο ἢ τρεῖς ἄλλους ἰατρούς, νὰ συστήσῃ Ἀκαδημίαν, καὶ νὰ παραδίδῃ ὄχι μόνον τὴν ἰατρικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπηρετίδας καὶ ἐπικούρους αὐτῆς ἐπιστήμας, ὡς Χημείαν, Βοτανικὴν, Φυσικὴν ἱστορίαν κτλ. Ἡ δυσκολία στέκει τώρα εἰς τὴν παράδοσιν, ἐπειδὴ μὴτ' αὐτός, μὴτ' οἱ ἐπικούροι καὶ συνοπαδοὶ του δὲν ἐξεύρουσι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν· ἰδοὺ πῶς θεραπεύει καὶ ταύτην τὴν δυσκολίαν τὸ γόνιμον καὶ τολμηρὸν του πνεῦμα. Κατ' ἀρχὰς ἱκανοὶ εἶναι μόνον δεκαπέντε ἢ καὶ ὀλιγώτεροι μαθηταὶ ἔχοντες τόσῃν εἰδῆσιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης, ὅση ἀρκεῖ εἰς τὸ νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ νοῶσι τὰ παραδιδόμενα μαθήματα. Αὐτοὶ μανθάνοντες τὰ παραδίδουσιν εἰς ἄλλους· ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ οἱ διδάσκαλοι μανθάνουσι τὴν Γραικικὴν γλῶσσαν. Ἐπειτα (καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές) τὰ τρία σχεδὸν τεταρτημόρια τῶν ἰατρικῶν ὄρων εἶναι Ἑλληνικά. Τίς ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς, παραδείγματος χάριν, δὲν καταλαμβάνει τὸ *Systole*, *Diastole*, *Idiosyncrasic*, *Thérapeutique*, *Clinique*, *Péripneumonie*, *Pleurésie*, *Cardialgie*, *Colique* καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα; Τοῦτο μόνον ζητεῖ, νὰ ᾗναι αὐτὸς πληρεξούσιος διοικητῆς καὶ κυβερνήτης τῆς Ἀκαδημίας του, διὰ νὰ κάμῃ λέγει εἰς αὐτὴν μικρὸν νοσοκομεῖον, διὰ τὴν παράδοσιν τῆς Κλινικῆς, Κῆπον βοτανικόν, Ἐργαστήριον χημικόν, καὶ ὅσα χρειάζονται εἰς τὴν ἐντελῆ συγκρότησιν καὶ σύστασιν ἰατρικῆς Σχολῆς, κατὰ τὸν τύπον τῶν εἰς τὴν φωτισμένην Εὐρώπην εὕρισκομένων Ἰατρικῶν σχολείων. Τὸ πρᾶγμα ἔχει τὰς δυσκολίας του· ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἴσως ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐγχειρηματίας, ἀλλ' ὅμως ὄχι ἀγύρτης. Τί λέγεις περὶ τούτου; Ὅσον τὸ κατ' ἐμέ, καὶ διπλασίας ἀφ' ὅσας ἔχει, ἐὰν εἶχε δυσκολίας, μὲ φαίνεται

ὅτι δὲν μᾶς εἶναι συγχωρημένον νὰ τὸ σιωπήσωμεν. Γράψον λοιπὸν ἢ τὸν ἀδελφόν σου, ἢ τὸν Πρώτον, ἢ Ὅντιν ἄλλον κρίνεις εὐλογον, ἅπαντα τὰ προβαλλόμενα καταλεπτῶς, ἢ καὶ πέμψον ταύτης τῆς παραγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς μου τὸ ἴσον. Ἐσυλλογίσθην νὰ τὸ προβάλω τὸν Ζωσιμᾶν διὰ τὴν Ἐπτάνησον· ἀλλ' ὁμως τῆς Ἐπτανήσου ἡ τύχη ἔγινε τώρα πλέον ἄστατος καὶ ἀδηλοτέρα ἀφ' ὅ,τι ἦτο, διὰ τὰς νεωστὶ γενομένας ἥττας τῶν προστατῶν καὶ δεσποτῶν αὐτῆς. Ἐὰν τελεσφορήσῃ, εἰπέ τους νὰ κάμωσιν τρόπον ὥστε νὰ κηρυχθῇ ἐπὶ τῶν δωμάτων, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἐζήτησαν καὶ κατώρθωσαν τοιοῦτον πρᾶγμα, καὶ ὄχι ἄλλοι, ὄχι ἄλλοι, ὄχι ἄλλοι ! ! !

Ἀκόμη αὐτοῦ περιφθείρεται ὁ κομιστὴς τοῦ Ἡλιοδώρου;

Πιστεύω ὅσα κρίνεις περὶ τοῦ Θ, ὄχι μόνον διότι ἔχω πίστιν εἰς τὴν κρίσιν σου, ἀλλ' ὅτι ἔχω κατ' ὀφθαλμοῦς καὶ τὴν Γραμματικὴν, γέμουσαν ἀπὸ Vanité καὶ pretensions ridicules, καὶ παντάπασιν κενὴν ἀπὸ ωφέλειαν. Ὡς τόσον ὅσον ἄθλια καὶ ἂν ἦναι τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἀπαραίτητα, ἐπειδὴ ὡς ἡ πείρα τὸ ἔδειξεν εἰς ὅλα τὰ ἔθνη, αὐτὰ προηγοῦνται πάντοτε τῶν καλῶν, καθὼς καὶ εἰς τὰς πομπὰς καὶ λιτανείας προηγείται πολὺς ὄχλος (de la vraie canaille) μὲ τὰ μικρά των κηρία, ἔπειτα φαίνεται ὁ Δεσπότης μὲ τὸν κλῆρον του, καὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας κρατοῦντας τὰς μεγάλας λαμπάδας· καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν μέσσην.

Τοιοῦτον εἶναι καὶ τὸ ὅποιον μ' ἔστειλας πρὸ μικροῦ διὰ τοῦ Κρητὸς βιβλίον τῆς Διαιτητικῆς, σύγγραμμα ὠφέλιμον εἰς τοὺς ἀνιάτρους, ἀλλὰ συνθεμένον μὲ πολλὴν ἀκρισίαν καὶ ἐκφρασμένον εἰς ὕφος μακαρονικώτατον. Δὲν σ' ἐξηγῶ τὴν λέξιν, διότι τὴν ἐζήγησα εἰς μάκρος εἰς

τὰ προλεγόμενα τοῦ Αἰλιανοῦ. Ἀπὸ τὰ πολλὰ τῆς ἀκρι-
 σίας (ἴσως δὲ καὶ τῆς ἀγνοίας) ἔν εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι
 τὰ δύο τρίτα περὶ τροφῶν δυνάμεων ἐπειδὴ εἶναι τοῦ Ἴπ-
 ποκράτους καὶ τοῦ Γαληνοῦ, ἔπρεπε τούτων τὰ ὀνόματα
 νὰ ἀναφέρονται συνεχῶς. Ἄν δὲν τὸ ἐξευρεν, ἐντροπῆ
 εἰς ἰατρὸν Γραικὸν νὰ μὴ τὸ ἐξευρεῖ ἂν τὸ ἐξευρε, ἀκρι-
 σία τὸ νὰ μὴ τὸ φανερώσῃ. Θέλει ἴσως ἀπολογηθῆ ὅτι ἡ
 ἐπιγραφή τοῦ βιβλίου φέρει *Ἐρανισθεῖσα ἐκ παλαιῶν*
καὶ νέων. Εὐλόγος εἶναι τοιαύτη ἀπολογία εἰς ἄλλοφύ-
 λου Εὐρωπαίου στόμα· ἀλλ' ὁ Γραικός, ὅταν γράφῃ, δὲν
 πρέπει νὰ συγχέῃ τὰ καλὰ τοῦ γένους του μὲ τὰ καλὰ
 τῶν ἄλλοτριῶν, μήτε νὰ δίδῃ τὴν δόξαν τῆς πατρίδος
 του εἰς ἄλλους. Ὡς τόσον ἄς γίνωνται (πάλιν τὸ λέγω)
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπειδὴ εἶναι πρόδρομοι τῶν ἐντελεστέ-
 ρων. Ὀλιγώτερον κακὸν εἶναι τὸ νὰ περιπατῆ τις χωλά,
 παρὰ τὸ νὰ ἦναι ἀκίνητος παντάπασι, ὡς λίθος. Ἐως
 τώρα ἡμεθεὶς εἰς ταύτην τὴν ἀθλίαν ἀκίνησιαν· τώρα εἶναι
 ὀλίγοι χρόνοι ἀφ' οὗ ἤρχισαμεν νὰ σαλευώμεθα. Πῶς
 εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοσαύτην ἀκίνησιαν νὰ μεταβῶμεν
 πάραυτα εἰς τὴν ὀλόκληρον καὶ ἀπαρεμπόδιστον χρῆσιν
 τῶν μελῶν; Τοιαύτης χωλότητος δείγματα ἔδωκα πολλὰ
 καὶ ἐγὼ εἰς ὅσα ἔγραψα· ὀλιγώτερα ἐλπίζω νὰ εὔρησ εἰς
 τὸν Αἰλιανόν· καὶ ἀκόμη ἴσως ὀλιγώτερα εἰς τὸν Ἴσο-
 κράτην τοῦ ὁποίου ἡ τύπωσις ἄρχεται μετ' ὀλίγας ἡμέ-
 ρας. Εἶναι σχεδὸν δέκα χρόνοι ἀφ' οὗ ἐμελέτησα νὰ με-
 ταφράσω ἐκ τῆς Λατινίδος τὴν διαιτητικὴν τοῦ Richter,
 Γερμανοῦ Προφῆσωρος κλεινοῦ, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔλαβε
 πολλὰ ὁ Γραικός Διαιτογράφος. Ἄλλ' ὁ σκοπός μου ἦτο
 νὰ βάλω εἰς τὰς σημειώσεις τὰς μαρτυρίας Ἰπποκράτους

καὶ Γαληνοῦ ἑλληνιστί (avec un peu de malice) διὰ
νὰ φανῆ ἡ πηγὴ, ὅθεν τὰ ἔλαβεν ὁ Richter.

Κάλλιον νὰ ἔχῃς σὺ τὸν χρυσοδεμένον Ἡλιόδωρον παρὰ
ὁ Ὁμώνυμός σου, ὅστις μιᾶς ἑκατονταετηρίδος κοιλοπό-
νημα δὲν ἔγινε καλὸς νὰ τὸ γεννήσῃ, ἀλλὰ τὸ ἀπέβαλε
νεκρὸν καὶ αἱματωμένον εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Γερμανίας.

Συνιστῶ πάντοτε εἰς τὴν μνήμην καὶ φροντίδα σου
τοὺς Ἱπποκράτας καὶ Θεοφράστους· ἔτι δὲ καὶ τοὺς πρὸ
μικροῦ σταλμένους Ἀπολλοδώρους τοῦ Κλαυερίου.

Παρετήρησας ποτὲ ἂν ἀνοίγωνται αἱ πρὸς σέ μου ἐπι-
στολαί; Ἐπεθύμουν νὰ ἐξεύρω ἂν ἦναι ἀληθῶς ἀπόρ-
ρήτος ἡ κοινολογία.

Εἰς τὸ σταλθησόμενον κιβώτιον θέλεις εὐρεῖ καὶ δύο
ἀντίτυπα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ πολυπαθοῦς Στράβω-
νος. Τὸ ἓν εἶναι διὰ σέ, τὸ ἄλλο ἂν θέλῃς δός το ἀπὸ
μέρος μου τὸν Σταῦρον Ἰωάννου· ἂν δὲν θέλῃς, δός το
ὄντινα θέλῃς. Ἀπὸ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον (ἦγον
τὸν Vendemiaire) δὲν μᾶς ἐδόθη πλέον τίποτε ἀπὸ τὸν
βασιλικὸν θησαυρόν. Ὅθεν εὐρέθην φίλε εἰς δεινοτάτην
ἀναργυρίαν, μὴ τολμῶν νὰ ἐγγίξω τὰ τοῦ Ζωσιμᾶ διω-
ρισμένα διὰ τὸν τύπον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδιόριστα, τυ-
φλά καὶ ἄδηλα. Ὑγίαινε. Τὴν σύζυγον καὶ τὸν Ἐπαμι-
νώνδαν ἀσπάζομαι. Στείλέ μέ τον νὰ μὲ βοηθήσῃ εἰς τὴν
Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην. Περὶ Ἰσοκράτους μὴν εἶπῃς
κάνένα τίποτε.

67.

14 Φεβρουαρίου 1806.

Φίλε Ἀλέξανδρε, ἀσπάζομαι σε.

Προχθὲς σ' ἐπέμφθη διὰ τοῦ Frank εἰς Στρασβούργον
κιβώτιον σημειωμένον A B N. I.

Αὐτὸ περιέχει μέρος τῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ μέρος τῆς φυσικῆς ἱστορίας διὰ τὸν Ψαλίδαν, καὶ ἓνα τόμον τὸν δεύτερον τῆς Science de l'Histoire par Chantreaux διὰ τὸν Νικόλαον Πύργον, ὡς θέλει σὲ πληροφορήσει ἡ ἐγκεκλεισμένη μου πρὸς αὐτὸν ἐπιστολή.

Παρὰ ταῦτα θέλεις εὐρεῖ εἰς τὸ κιβώτιον 2 Στράβωνας καὶ 6 Προδρόμους τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τοὺς τέσσαρας στιχωμένους καὶ τοὺς δύο μόνον Ῥαμένους. Ἀπὸ τοὺς Ῥαμένους δὸς τὸν ἓνα ἀπὸ μέρους μου τὸν Πόπ, ἂν δὲν ἔγινε παρανάλωμα τοῦ πολέμου, τὸν ἄλλον εἰς τὸν Συγγραφέα τῆς Τερψιθέας. Ἀπὸ τοὺς στιχωμένους στείλει τὸν ἓνα εἰς τὸν ἀδελφόν σου, τὸν δεύτερον εἰς τὸν Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, τὸν τρίτον (μὲ τὴν ἐπιστολήν μου) πρὸς τὸν Γαζῆν, τὸν τέταρτον, δὸς τὸν κύριον Κώνσταν Ἀναστασίου, παρὰ τοῦ ὁποίου θέλεις λάβει 70 καὶ σολδ. 7, καὶ πρὸς, τὸ ἀγώγιον τοῦ Κιβωτίου, διὰ τὸν Ψαλίδαν· τὰ δὲ 27 θέλει σὲ πληρώσει ὁ Πύργος. Τὴν ἐγκεκλεισμένην τοῦ βιβλιοπώλου σημείωσιν ἐπίστρεψον ὀπίσω. Κατέγραψα εἰς χρέος τοῦ λογαριασμοῦ σου 97.7, τὸν ὁποῖον ἤθελα καὶ σὲ πέμψει ἂν ἐξευρα πόσα ἔχω νὰ περάσω διὰ τὰ δοθέντα εἰς τὸν Νικόλαον Πετρίτζην 30 γρόσια. Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ τὸ σημειώσης.

Σήμερον γράφω καὶ πρὸς τὸν Σταῦρον Ἰωάννου, πέμπων καὶ εἰς αὐτὸν ἄλλο κιβώτιον μὲ Προδρόμους. Εἰς αὐτοὺς μέσα εἶναι διὰ σέ, δῶρον ἀπὸ τὸν Ζωσιμᾶν, εἰς Πισκίον πράσινον, χρυσοδεμένος ἓνας Πρόδρομος, μέγα χαρτίον. Εὐχαρίστησον περὶ τούτου τὸν δόντα, ὅταν εὔρης τὴν ἀφορμὴν. Τὸν κύριον Σταῦρον παρακαλῶ νὰ πέμψη ἓνα Πρόδρομον ἀπὸ τοὺς χρυσοδεμένους (κατὰ τὸν σὸν) ἀπὸ μέρους μου πρὸς τὸν Οὐγκροβλαχίας· ἂν

λάβης ἀφορμὴν πρὸ τοῦ Σταύρου, νὰ πέμψης τίποτε εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, στείλῃ τον σὺ μὲ τὴν ἐπιστολὴν μου.

Ἄπο τοὺς δύο Στράβωνας, ὁ εἰς εἶναι διὰ σέ· τὸν ἄλλον εἰάν ἐξεύρη ὁ Σταῦρος τὴν Γαλλικὴν, δός τον εἰς αὐτόν· εἰάν ὄχι, κάμε τον, ὅ,τι θέλεις, ἔχεις ταύτην τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ δὲν τὸν ἀναφέρω τίποτε περὶ τούτου.

Κάμε με τὴν χάριν, ὅταν λάβης τὸν Πρόδρομον, νὰ υπάγῃς εἰς τὸν βιβλιοπώλην Schaumbourg et Comp. τοῦ ὁποίου τ' ὄνομα εἶναι γραμμένον εἰς τὴν προκήρυξιν, νὰ τὸν δείξης ταύτην τὴν προκήρυξιν καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσης ἂν θέλῃ Προδρόμους νὰ τὸν στείλῃ, καὶ πόσους θέλει. Εἰς τὸ κισώτιον θέλεις εὔρεῖ καὶ κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Villoison. Ὑγίαινε. Τὸν Ἑπαμινώνδαν καὶ τὴν μητέρα του ἀσπάζομαι.

68.

11 Μαρτίου 1806.

Ἀναβάλλω φίλε, τὸν καιρὸν ν' ἀποκριθῶ κατὰ πλάτος εἰς τὰς ἐπιστολάς σου, ἀρκούμενος κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὸ νὰ σέ εἶπω, ὅτι ἔλαβον τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀρχιερέως, ἡ ὁποία μὴν οὔσα συνωδευμένη μὲ ἄλλην (ὡς ἔπρεπε) πρὸς τὸν Σχοινᾶν, μ' ἐπροξένησεν ὀλίγην ἀμηχανίαν. Ἡ ἀμηχανία ἦτον ὅτι δὲν ἤθελα νὰ ἀναλάβω τρόπον τινὰ βάρος ἐγγυήσεως περὶ τοῦ νέου, εἴτε κρατῶν αὐτὸν ἐδῶ, εἴτε πέμπων εἰς Γενεύαν. Λέγεις τὴν *Αἰγίδα μου*· ἀλλ' ἐξεύρεις τάχα ποίαν καὶ πόσῃ δύναιμι ἔχουσιν ἐδῶ αἰ τοιαῦται αἰγίδες; ὁπότεν μάλιστα υπάγῃ (ὡς εἶναι ἀνάγκη

νά υπάγη) νά κατοικήση μακράν ἀπ' ἐμοῦ. Ὡς τόσον τὸν ἐπεμψα εἰς τὸ κοινόβιον τὴν ἀπὸ τὸν τραπεζίτην του ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἐπαύριον κυριακὴν ἦλθε πρὸς ἐμέ. Τὸν ἐκοινώνησα τὴν ἐπιστολὴν τοῦ καλοῦ Ἱεράρχου, ἔπειτα τὸν ἠρώτησα τὴν γνώμην του ὄχι χωρὶς δισταγμὸν. Καὶ αὐτὸς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα μου ἀπεκρίθη ὅτι εἶναι ἔτοιμος νά υπάγη μετὰ χαρᾶς εἰς Γενεῦαν τόσον περισσότερον (εἶναι λόγια του) ὅσον καὶ αὐτὸς ἐκατάλαβε καὶ ἐπληροφόρηθη τοὺς κινδύνους ὅσους τρέχει ἡ νεότης εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην. Αὕτη του ἡ μαλακότης μ' ἐγέμισεν ἀπὸ χρηστὰς ἐλπίδας περὶ τῆς προκοπῆς του. Εἶχα πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων δοκιμάσει καὶ ἄλλην του μαλακότητα. Μίαν τῶν ἡμερῶν τὸν ἐκυρίευσεν ἀπαξισ-
 ντὰν ἐνθουσιασμὸς ποιητικὸς, καὶ ἠθέλησε νά ποιήσῃ ποίημα καὶ αὐτὸς. Τὸν εἶπα ὅτι εἶναι ματαιοπονία, καὶ ἀφρο-
 σύνη μεγάλη νά ἐξοδεύῃ τὸν ἀναγκαῖον εἰς τὰ μαθήματα του καιρὸν εἰς ποίημα, τὸ ὁποῖον ἐνδέχεται νά ἐπαινέσῃ κἀνείς μωρὸς καὶ τῶν καλῶν ἄγευστος, ἀλλὰ οἱ ἔμπειροι θέλουσι τὸ βάλει παρᾶμερα, διὰ νά ἀναγινώσκωσι τὸν Ὅμηρον. Ἐπίσθη πάραυτα καὶ τὸ ποίημα ἀτέλεστον ἀκόμη, μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ ἔρριψεν εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός. Ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον. Μὲ εἶπεν ὅτι σήμερον γράφει αὐτοῦ νά τὸν πέμψωσιν ἀργύρια διὰ νά κινήσῃ εἰς τὴν Γενεῦαν. Κάμε λοιπὸν τρόπον νά τὸν ἔλ-
 θωσι τὰ χρειαζόμενα χωρὶς ἀργοπορίαν. Ἐνδεχόμενον νά γράψῃ καὶ πρὸς σέ· ὅθεν ἦτον καλὸν νά τὸ φανερώσῃς πρὸς τοὺς Γενευαίους φίλους σου, πρὸς τοὺς ὁποίους θέλω γράψῃ καὶ ἐγὼ εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν, νά τοῦ ἐτοιμά-
 σωσι τὴν κατοικίαν. Χθὲς ἔλαβον ἀπὸ τὸν Prevost γράμμα εὐχαριστήριον διὰ τὸν *Πρόδρομον* τὸν ὁποῖον

εἶχα τὸν στείλει. Πιθανὸν εἶναι ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω λάβει καὶ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Weber. Ὅταν γράψῃς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον, δὸς αὐτοὺς νὰ καταλάβωσιν, ὅτι ὄχι μόνον ἡ τιμὴ των ἀλλὰ καὶ τὸ συμφέρον ἀπαιτεῖ νὰ ἐπιμεληθῶσι τὴν προκοπὴν τοῦ νέου· ἐπειδὴ ἡ προκοπὴ τοῦ θέλει προξενήσει εἰς αὐτοὺς καὶ πολλοὺς ἄλλους μαθητὰς Γραικοὺς. Ὑγίαινε. Θέλω φροντίσει περὶ τῶν βιβλίων τὰ ὁποῖα μὲ ζητεῖς διὰ τὰς Κυθωνίας, καὶ ἀποκριθῆ εἰς τὰ λοιπὰ σου ζητήματα ἢ ἐρωτήματα. Πέμψον, παρακαλῶ σε, τὸ ἐγκεκλεισμένον ἐπιστολίδιον εἰς τὸν τόπον του.

69.

20 Μαρτίου 1806.

Ἡ ὀδοντοφυΐα τοῦ Ἐπαμινώνδου ἡ τόσον πρώϊμος, εἶναι σπάνιον πρᾶγμα, ἀλλ' ὄχι χωρὶς παράδειγμα. Κρέμεται ἀπὸ διαφόρους αἰτίας· πολλάκις ἀπὸ φυσικὴν βώμην τῆς ὅλης ἐξέως τοῦ σώματος, κάμμίαν φοράν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ γάλακτος, τὸ ὁποῖον θηλάζει τὸ βρέφος. « Πάντα δὲ θᾶττον φύουσιν, ὅσων αἰ τιτθαὶ θερμότερον ἔχουσι τὸ γάλα » λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ζῶων ἱστορ. Ζ, 10). Καλὸν ἦτον καὶ εὐτυχές ὅτι ἤρχισε νὰ ὀδοντοφυῇ τὸν χειμῶνα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἴπποκράτους (Περὶ Ὀδοντοφυΐης Β').) « Τὰ ἐν χειμῶνι ὀδοντοφυεῦντα, τῶν ἄλλων ὁμοίων ἐόντων, βέλτιον ἀπαλλάσσει ». Φρόντιζε μόνον νὰ ἔχῃ εὐκοιλίαν, « Ὀκόσοισιν ἐν ὀδοντοφυΐῃ ἡ κοιλίη πλείω ὑπάγει, ἥσσαν σπᾶται

» ἢ οἷσιν ὀλιγάκις ». Τὸ σπάνιον τοῦτο τοῦ υἱοῦ σου, ἀντί νὰ μὲ φοβίσῃ περὶ τῆς ζωῆς του, τὸ στοχάζομαι ὡς οἰωνὸν ἄριστον περὶ τῆς μελλούσης διαγωγῆς του· σπάνιος θέλει εἶσθαι καὶ αὐτή, ἂν λάβῃς ὅλην τὴν πρέπουσαν φροντίδα (καὶ θέλεις τὴν λάβει) τῆς ἀνατροφῆς του.

Εἶναι βίος τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὸν κόσμον, γραμμένος Γαλλιστί. Ἐξετάσας τὸν εὔρηκά, καὶ σοῦ τὸν ἠγόρασα· εἰπέ με μὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, πῶς ἔχω νὰ σὲ τὸν στείλω· ἐπειδὴ τὰ διὰ τὰς Κυδωνίας βιβλία, τὰ ὅποια ἐτοιμάζονται κατὰ τὴν προσταγὴν σου, ἂν καὶ τίποτε δὲν μὲ λέγῃς περὶ τῆς ἀποστολῆς των, συμπεραίνω ὅτι πρέπει νὰ σταλθῶσι διὰ τοῦ ἐν Μασσαλία Καστινέλ. Ἐὰν ὁ Κρῆς ἔχῃ τὸν τρόπον νὰ σὲ τὸν περάσῃ, γράψε τον νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν λάβῃ. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ τὸν ἀναγνώσω καὶ νὰ τὸν κρίνω. Σὲ συμβουλεύω ὁμως νὰ τὸν μεταφράσῃς μετὰ φρασιν ἐλευθέραν *traduction libre*, ὡς λέγουν οὗτοι, ἤγουν νὰ ἀκολουθήσῃς μόνον τὰ νοήματα, χωρὶς νὰ δεθῆς εἰς τὰς φράσεις ἢ περιόδους, ἢ καὶ τούτου κάλλιον, νὰ συνθέσῃς σὺ ἰδικόν σου βοηθούμενος ἀπ' αὐτόν. Ὅπως καὶ ἂν τὸ κάμῃς, κάμε το, καὶ τύπωςον αὐτό, καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ υἱοῦ σου, καὶ διότι εἶναι καλὸν νὰ γράφωσι πολλοὶ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, διὰ νὰ μὴ μᾶς καταπλακώσῃ ἡ χυδαιότης. Ἄν εἶχα καιρὸν, ἤθελα σὲ τὸν πέμψει μεταγλωττισμένον, διὰ νὰ σὲ ἐκπλήξω ὀλίγον μὲ τὸ ἀπροσδόκητον, τὸ περισσότερον δὲ διὰ νὰ τὸν προσφέρω ὡς ἔρανον φιλικὸν εἰς τὴν μέλλουσαν τοῦ υἱοῦ σου προκοπὴν. Ἀλλὰ, φίλε, εἶμαι καταπλακωμένος ἀπὸ ἀσχολίας τόσας, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς αὐξήσω χωρὶς νὰ ἀφανίσω τὰς ὀλίγας δυνάμεις τὰς ὑπολοίπους μου. Ἐπειτα καὶ μεταγλωττι-

σμένους ἀπὸ σέ, ἃς ἦσαι βέβαιος, ὅτι θέλει κάμει περισσότερον τύπον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ υἱοῦ σου.

Ἐκαμες καλὰ νὰ ἀνοίξης τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν τοῦ Ἱεράρχου. Ὡσαύτως καλὰ ἔκαμες νὰ κρατήσης καὶ τὸν Πρ. καὶ τὸν Σ. τοὺς διορισθέντας δι' ὑποκείμενα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνωφελεῖς. Προσμένω καὶ τὸ Σιγίλλιον τῆς σχολῆς. Ἄν δὲν ἐτυπώθη ἀκόμη, γράφετο μὲ δύο ἄλλ. Ἦθελες κατορθώσει μέγα καλόν, ἂν ἐκατόρθονες τὴν ἔνωσιν τῶν δύο σχολείων. Ἡ ματαιώσις τὴν ὁποίαν φοβῆσαι, τῆς ἄλλης προκηρυχθείσης πολυδιδασκάλου σχολῆς, δὲν μὲ ἐκπλήττει. Εἶμεθα, φίλε, ὅσοι καὶ ἂν ἡμεθα τῆς παρούσης γενεᾶς, οἱ περισσότεροι χωρὶς ἀνατροφὴν, ἢ μὲ ἀνατροφὴν ὅχι ἀνάλογον τῆς ὀλίγης σοφίας τὴν ὁποίαν ἀπεκτήσαμεν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπιτήδαιοι εἰς τὸ νὰ τὴν μεταχειρισθῶμεν εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους. Ὁμοιάζομεν ἐκείνους τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι ὀνομάζουσι *Σογραντὰν γκιορμούς*, ἤγουν τοὺς νεοπλούτους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλο δὲν προσμένεται παρὰ συνερίσεις καὶ φιλοτιμίαι μικροπρεπεῖς, ἐπιδειξίαι καὶ σαλακωνεῖαι γελοιώδεις, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐλεεινῶν ἀνθρώπων ἐλεεινὰ ἔργα. Μὴν ἀπελπίζεσαι ὁμῶς τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς οἱ λόγοι, εἰς τοὺς ὁποίους θέλει δώσει καὶ μὴ θελόντων χώραν ὁ θάνατος ὄλων ἡμῶν, θέλουσιν εἶσθαι ὠφελιμώτεροι εἰς τὸ γένος παρὰ ὄλους ἡμᾶς.

Εἶμαι βέβαιος καὶ πρὶν ἰδῶ τὸν Θ. ὅτι ὁ ἐκδότης δὲν θέλει εὐχαριστηθῆ, ὅταν ἀναγνώσῃ τὰ περὶ τοῦ Μακαρονισμοῦ. Ἐξήγησόν με πόθεν ἔλαβε τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Γρ. ἢ ὁποία μῆτε τὴν θέαν μῆτε τὴν ἀκοὴν τέρπει; Μόνης τῆς ἐπιγραφῆς ἢ Σαλακωνεῖα εἶναι ἱκανὴ νὰ δώσει ἔλεγχον τῶν περιεχομένων.

Πρὸς τοὺς Ζ. ἔπεμψα πολλοὺς Πρ. καὶ στιχωμένους καὶ ἀστιχώτους. Πιθανὸν ὅτι θέλουσι πέμψει καὶ εἰς Βυζάντιον καὶ ἀλλαχοῦ, πότε ὁμως δὲν ἐξεύρω. Οἱ αὐτοὶ Ζ. συγκατένευσαν εἰς τὴν ζήτησιν μου περὶ τῆς ὁποίας σ' ἔγραψα, ἀσμένως ὁμως ἢ ἄλλως, δὲν ἐδυνήθηεν νὰ τὸ καταλάβω, μ' ὅλον ὅτι ἔγραψα εἰς τρόπον μαιευτικὸν ἐπιτήδειον εἰς τὸ νὰ μὲ πληροφορήσῃ διὰ τῆς ἀποκρίσεως. Περὶ τοῦ Κάντ, εἶμαι σύμφητος μὲ τὴν γνώμην τοῦ Β. Οἱ ταλαίπωροι Γερμανοὶ (καὶ μὴ σὲ κακοφανῆ) δὲν ἔμαθον ἀκόμη νὰ ἐκθέτωσι τὰς ἐννοίας των μὲ σαφῆνειαν· καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἀμαθίας ἐρρέυσεν ἡ κλίσις εἰς τὰ συστήματα καὶ τὰς φιλοσοφικὰς αἱρέσεις, αἱ ὁποῖαι διαμένουσιν ἀκόμη εἰς αὐτούς, εἰς καιρὸν ὅταν εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἄλλην φιλοσοφίαν δὲν ἐξεύρουσι παρὰ τὴν Ἐκλεκτικὴν. Εἶχε μέγα δίκαιον ὁ μέγας Φριδερίκος, ὅχι νὰ καταφρονῆ τὴν γλῶσσάν των, ἢ ὁποῖα ἦτο γλῶσσα μητρικὴ του καὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ λέγῃ, ὅτι ἔχουσι πάντοτε χρεῖαν νὰ στρατηγῶνται ἀπὸ κένενα εἰς τὴν φιλοσοφίαν *Il leur faut toujours un général en philosophie*· εἶχον τὸ πάλαι στρατηγὸν τὸν Λεϊβνίτιον (ὅστις ἦτον καὶ στρατηγὸς καλός, ἀλλ' ὁμως ἄνθρωπος). Τὸν Λεϊβνίτιον διεδέχθη ὁ Οὐόλφιος, τώρα ἔχουσι τὸν Κάντ. μετὰ πολλὰ ὀλίγους χρόνους ἴσως θέλει στρατηγηθῆ ἀπ' ἄλλον, σκοτεινότερον ἀπὸ τὸν Κάντ. Ἡ ἀσάφεια γεννᾷ τὰς αἱρέσεις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καθὼς καὶ εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ αὐταὶ πάλιν ἀμοιβαίως τρέφουν καὶ αὐξάνουσι τὴν ἀσάφειαν. Μ' ὅλα ταῦτα εὐλογον ἔκρινα νὰ προσθέσω εἰς τὰ σταλθησόμενα ἐν σῶμα τῆς μεταφρ. ἢ παραφρ. τοῦ Degerando ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ τοῦτο κᾶν, ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ ἔχῃ ὅχι μόνον ὅσα τὸν

ἀρέσκουν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπαρέσκοντα, διὰ νὰ διδάσκη τοὺς μαθητὰς του τοῦλάχιστον τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας τὸν ἀπαρέσκουσι, καὶ νὰ τοὺς μανθάνῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ νοεῖν καὶ συλλογίζεσθαι. Τοῦτο νοεῖται δι' ἐκείνους τοὺς διδασκάλους, ὅσοι δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ γένωσιν αὐτοὶ αἰρεσιάρχαι καὶ στρατηγοὶ φιλοσοφίας.

Ἄν ὁ σκοπός σου ἦναι νὰ ἐκφράσῃς τὸ *entreprenant* διὰ τοῦ *χειρηματίας*, πρέπει νὰ λέγῃς *εγχειρηματίας* ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα· καθὼς εἶναι ὁ φρονηματίας ἀπὸ τὸ φρόνημα. Τὸ *Τολμητίας* μόνον, ὅσον ἐνθυμοῦμαι, ἔφυγε τὴν ἀναλογίαν μὲ τὴν συγκοπὴν, ἀντὶ τοῦ *Τολμηματίας*, ἀπὸ τὸ *Τόλμημα*. Σ' ἐζήτησα νὰ μὲ φέρῃς ἀπὸ Βενετίας τὴν βιβλίον *Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ* καὶ δὲν μ' ἀπεκρίθη· καὶ δὲν εἶναι περὶ ταύτης ὁ λόγος· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ δὲν ἔλαβες ἐκείνην μου τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν σ' ἔγραφα καὶ ἄλλα τινά. Πρόσθετες εἰς αὐτὴν καὶ τὴν μετάφρασιν εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν Μοισιόδακα τοῦ λόγου πρὸς Νικοκλέα τοῦ Ἰσοκράτους, τυπωμένην εἰς Βενετίαν. Τοῦτο ἔμαθα ἀπὸ τὸν κατάλογον τῆς Βιλλοισωνικῆς βιβλιοθήκης N^ο 1064 ἀλλὰ τὸ ἔμαθον ἀργά· καὶ ἐπειδὴ καταγίνομαι εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἰσοκράτους, δὲν ἦτο κακὸν νὰ τὴν ἔχω, ἂν καὶ μακαρονισμένην θαυμασίως ὡς ὑπολαμβάνω. Ἡ πώλησις τῶν βιβλίων του θέλει κρατήσῃ μέχρι τοῦ Πάσχα. Εἶναι ἀδύνατον νὰ σὲ περιγράψω μὲ πόσῃ μανιώδῃ πολυτιμίαν πωλοῦνται τὰ βιβλία. Τὸν Εὐστάθιον τῆς καλῆς ἐκδ. ἐν Ῥώμῃ εἰς 4 τόμους εἶχα σκοπὸν νὰ τὸν ἀναβάσω ἕως 300 δι' ἐμέ, καὶ ἕως 500 διὰ τὸν Ζ. Ἄλλ' ἐξ ἀτυχίας μου εὐρέθησαν, οἱ δύο πρῶτοι τόμοι μάλιστα σκωληκοφαγωμένοι εἰς αὐτὰ τὰ γράμματα. Μ' ὅλον τοῦτο ἀνέβη ὁ βιβλιοπώ-

λης μου ἐκ διαταγῆς μου ἕως τὰ 250, καὶ ὁμως δὲν ἐδυνήθη νὰ τὸν λάβῃ, τὸν ἠγόρασεν ἄλλος 289 καὶ εἶχε γνώμην νὰ τὸν ἀναβάσῃ ἕως τὰ 350. Ἔως τώρα ἐξεμάλισα ἕως 500 εἰς βιβλία ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἔργον μου ἀπαραιτήτως ἠγόρασα καὶ τινα ἐκ προσταγῆς τοῦ Ζ. ὀλίγα.

Εἰπέ με ἂν ἡ λέξις *Καυκαλίδα* ἦναι καμμίαν φορὰν εἰς χρῆσιν εἰς σημασίαν τοῦ ἄλλως λεγομένου *Κυτάλου* τοῦ ψωμίου. Τί σημαίνει τὸ *Κατάκωλον*; Ἄρα μυχὸν λιμένος ἢ παραλίας; Περὶ τῶν λοιπῶν τῶν τριῶν ἐπιστολῶν σου μὲ τὴν ἀκόλουθον. Ὑγίαινε.

70.

26 Μαρτίου 1806.

Ἀλέξανδρε Φίλε ἀσπάζομαί σε!

Καιρὸν νὰ ἀποκριθῶ εἰς τὰς ἐπιστολάς σου δὲν ἔχω. Εἰς τὸ ὀλιγόστιχον ἐπιστολίδιον τοῦτο (τὸ ὅποιον σὲ πέμπω διὰ τοῦ ἐνταῦθα φίλου σου, τοῦ τραπεζίτου) ἀρκοῦμαι μόνον εἰς τοῦτο· ὅτι ἀπὸ τοῦς εἰς τὸ κιβώτιον διὰ σὲ κλεισθέντας Προδρόμους παρακαλῶ σε νὰ πέμψῃς ἕνα πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Γαζῆν, ἕτερον πρὸς τὸν Πόπ, τρίτον πρὸς τὸν Κωνσταντᾶν, τοὺς δὲ λοιπούς, φίλε, πέμψον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ δεθῶσιν ἐκεῖ κατὰ τὴν σημείωσιν, τὴν ὁποίαν θέλω φροντίσει νὰ πέμψω. Ὑγίαινε, καὶ γράφε με συνεχῶς, μὴ συνεριζόμενος τὴν εἰς τὸ γράφειν δυσκολίαν μου.

Ὁ φίλος σου
ΚΟΡΑΗΣ.

*Ας άνοιχθῆ με προσοχήν.

*Αν σταλθῆ εἰς τοὺς τύπους τῆς Βιέννης, ἄς σταλθῆ ὄχι τοῦτο, ἀλλὰ ἴσον ἄλλο τούτου γραμμένον ὁμως καὶ παραβαλμένον, ἀφοῦ γραφθῆ, με μεγάλην προσοχήν.

*Αν ἦναι δυνατόν, εἰπέ με με τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου τοῦτο μόνον, ὅτι τὸ ἔλαβες.

71.

11 Μαΐου 1806.

Καλὴν ἡμέραν! Χθές, Ἀλέξανδρε φίλε, ἔλαβον παρὰ τοῦ Σχοινᾶ εἰδήσιν τῆς εἰς Γενεύαν κατευοδώσεως του. Ὁ Weber ἦτον εἰς τὴν ἐξοχήν· ὅθεν δὲν εἶχεν ἀκόμη τὸν ἐνταμώσει. Ὁ Prevost τὸν ἐδέχθη εὐμενῶς, ἀλλὰ με τρόπον ὥστε νὰ τὸν φοβήσῃ διὰ τὰ ἐξοδα· καὶ ὁ νέος μικρόψυχος διὰ τὴν ἀπειρίαν τῆς ἡλικίας, με γράφει με ταραχὴν τῆς ψυχῆς του, εἰς τρόπον ὥστε μ' ἔκαμε νὰ καταρασθῶ τὴν ὥραν, ὅταν ἔδωκα τὴν τοιαύτην συμβουλήν. Ὅταν ἀφήκατε, φίλε τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀπόφασιν εἰς ἐμέ, σὺ τε καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς, τὸν ἠρώτησα τί θέλει καὶ τί συλλογίζεται περὶ τούτου· καὶ με ἀπεκρίθη ὅτι ἦτον ἔτοιμος νὰ πράξῃ, ὅ,τι ἤθελα κρίνει εὐλογον. Καὶ πάλιν μὴν ἀρκούμενος εἰς τὴν συγκατάθεσίν του, ἠρώτησα τὸν ἑαυτὸν μου, τί ἤθελα κάμει ἐγώ, ἐὰν ἦτον λόγος περὶ τοῦ ἰδίου μου υἱοῦ· καὶ ἔλαβον ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ὅτι τὸν ἔπεμπον ὅπου ἄλλοῦ ἦτο δυνατόν, ἀλλ' ἐδῶ ἐξ ἅπαντος δὲν τὸν ἄφινα διὰ πολλὰς αἰτίας. *Αν ἐνθυμοῦμαι καλὰ, σὺ ἔγραφες πρὸς τὸν Προφέσσορα, ὅτι

θέλεις κάμει νὰ αὐξηθῇ τὸ ἐτήσιον τὸ διδόμενον εἰς τὸν νέον. Ἡ ἐλπίζομένη καὶ σχεδὸν βεβαία αὐξησης αὕτη, εἶναι ἰκανὴ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀπορίαν, εἰάν ἀληθῶς ἢ δαπάνη ἦναι περισσοτέρα, ἀφ' ὅ,τι ἐχρειάζετο ἐδῶ, τὸ ὅποιον μὲ φαίνεται τῶν ἀδυνάτων, ὅταν μάλιστα ἐνθυμηθῶ τὰ ἀπροσδόκητα (ἀλλ' ὁμως ἐδῶ συνειθισμένα, ἐπειδὴ ἐπλήρωσα κ' ἐγὼ τοιαῦτα διὰ τὸν ναυαγήσαντα παραῦτιόν μου) ἐξοδα τὰ ὅποια τὸν ἐδειξεν ὁ διδάσκαλος τὴν παραμονὴν τῆς ἀποδημίας του. Ἐκοινώνησα πάραυτα εἰς τὸν νέον τὴν ἐλπίζομένην ταύτην ἐλπίδα τῆς αὐξήσεως, διὰ νὰ τὸν παρηγορήσω· ὅθεν μὴν ἀμελήσης, παρακαλῶ, νὰ τὴν κατορθώσης.

Χθὲς μ' ἔφερεν ὁ Στέφανος τρία βιβλία παρὰ σοῦ, τὸ περὶ προικός, τὸ περὶ πλ. Κόσμ. καὶ τὸν Θουκυδίδην, περὶ τῶν ὁποίων σ' εὐχαριστῶ. Καιρὸν νὰ σὲ γράψω περὶ σσότερα δὲ ἔχω.

Ἵγίαινε.

72.

17 Μαΐου 1806.

Φίλε, καιρὸν δὲν ἔχω νὰ μακρολογῶ. Ἀπὸ τὴν ἐγκλεισμένην τοῦ Σχινᾶ θέλεις μάθει τὰ ἀπροσδόκητα, εἰάν ἕως τώρα δὲν τὰ ἔμαθες. Σήμερον τὸν ἀποκρίνομαι, καὶ τὸν γράφω νὰ σὲ πέμψῃ τὴν ἀπόκρισίν μου, διὰ νὰ κάμῃ περὶ τοῦ ζητουμένου ὅ,τι κρίνης εὐλογον. Τὸ πρᾶγμα ἔχει καὶ τὰ καλὰ του καὶ τὰ κακὰ του, le bon et le mauvais côté, ὅλα ταῦτα συνέβησαν ἐξ ἀτυχίας εἰς και-

ρόν ὅταν ἤμαι καταπλακωμένος ἀπὸ τὸν τύπον τοῦ Ἰσοκράτους. Ὅθεν δὲν ἦτο τρόπος νὰ σὲ γράψω καὶ δεύτερον ὅσα ἔγραψα πρὸς αὐτόν.

Διὰ τὰς αὐτὰς ἀσχολίας δὲν ἀποκρίνομαι μῆτε πρὸς τὴν Κυρίαν Εὐφροσύνην Σκαναβῆ δι' ἐπιστολῆς. Ἄς μὲ κάμη τὴν χάριν ὁ ἀδελφός σου νὰ ἐγχειρίσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐγκεκλεισμένην ἀπὸ τὸν υἱὸν της.

Ὁ Σπανιολάκης μὲ γράφει, ὅτι δὲν ἀποδοκιμάζει τὴν γνώμην σου, νὰ δέσῃς τινὰς Θεοφράστους καὶ Ἰπποκράτας, καὶ νὰ τοὺς πέμψῃς εἰς Μολδοβλαχίαν. Κάμε λοιπὸν καὶ δι' αὐτοὺς τὸ συμφερότερον· καὶ Ὑγίαине πανοικί. Ὁ τυπογράφος μὲ προσμένει.

73.

23 Μαΐου 1806.

Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω ἀπὸ Γενεύης τὴν ἐγκεκλεισμένην, δὲν ἐξεύρω διὰ ποίαν αἰτίαν πεμπομένην διὰ Παρισίων. Ὁ Prevost εἶναι πολλὰ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν Σχοινᾶν, καὶ ὁ Σχοινᾶς ἀπὸ τὸν Prevost καὶ Weber· ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν μ' ἔγραψεν ἀκόμη. Εἶμαι, φίλε, καταπλακωμένος ἀπὸ τὸν Ἰσοκράτην καὶ σχεδὸν écrasé· καὶ ὁ Σχοινᾶς μὲ γράφει πολυστίχους ἐπιστολάς, καὶ ζητεῖ εἰς ὅλα πληροφορίαν, ὡς νὰ εἶχα τρεῖς γραμματικούς. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν τὸν ἀφίνω ποτὲ χωρὶς ἀπόκρισιν.

Σήμερον ἢ αὔριον πέμπει, ὡς μὲ εἶπεν, ὁ Allais πρὸς τὸν ἐν Μασσαλία Castinel et comp. τὸ μικρὸν κιβωτί-

διον μὲ τὰ βιβλία τοῦ Βενιαμίν. Εἶναι ὁμως ἀδύνατον νὰ σὲ πέμψω σήμερον τὸν λογαριασμόν. Γράψον ὡς τόσον τὸν Καστινέλ, νὰ φροντίσῃ δι' αὐτά· ἐπειδὴ ὁ Allais τὸν γράφει ν' ἀκολουθήσῃ τὴν διαταγὴν σου. Ὑγίαινε πανσυγενεΐ.

74.

16 Ἰουνίου 1806.

Φίλε, ἀσπάζομαι σε.

Ὁ γραμματοκομιστὴς κύριος Cavalier εἶναι ἄνθρωπος (μὲ εἶπαν) πολυμαθὴς, καὶ ἐπιτήδειος νὰ παραδίδῃ γλώσσας, ἢ καὶ νὰ γένη παιδευτὴς νέων εἰς οἴκους πλουσίων, ἢ καὶ ἄλλο τι ἐπιτήδευμα ἀνάλογον νὰ δεχθῇ κατὰ τὰς περιστάσεις.

Μ' ἐπάρεκάλεσαν νὰ σὲ τὸν συστήσω ὡς τοιοῦτον, διὰ νὰ τὸν συστήσῃς καὶ σὺ αὐτοῦ εἰς τοὺς γνωρίμους ὁμογενεῖς, ἐὰν κατὰ τύχην εὑρεθῇ τις χρεῖαν ἔχων τῆς διδασκαλίας του. Ὑγίαινε!

ΚΟΡΑΗΣ.

75.

15 Ἰουλίου 1806.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε,

Τὴν τῆς Β^α: Ἰουλίου ἔλαβον ὁμοῦ καὶ τὴν κολουμιστικὴν τῶν 500· πρὸ ἡμερῶν ὀλίγον εἶχε μὲ φέρει ὁ Κρῆς

500 φρ. ὅθεν, ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα συνέβη οὕτως, θέλω φροντίσει τὴν ἀποδοχὴν, καὶ εἰς τὴν προθεσμίαν πληρωμὴν τῆς κολουμιστικῆς, καὶ κρατήσῃ τὰ ἀργύρια παρακαταθετικῶς ὡς ἰδικά σου, ἐὰν ἕως τότε δὲν κάμῃς νέα χρέη πρὸς ἐμέ.

Ἄν αἱ ἀσχολίαι σου ἦναι πολλαί, αἱ ἰδικαί μου μὲ πνίγουν. Δὲν ἐξεύρω πλέον τίνα πρῶτον ν' ἀποκριθῶ, τρεῖς ὀλοκλήρους ἐβδομάδας ἠναγκάσθην νὰ διακόψω πᾶν ἐργόχειρον, ἐξ ἀρρώστιας. Ἐκκαμες κακὰ νὰ μὴν ἀνοίξῃς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰασίου, μάλιστα ἐπειδὴ δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ δαπανήσω καὶ πάλιν (ἐπλήρωσα 6 φρ.) καὶ νὰ σὲ πέμψω ὀπίσω τὰς περὶ τῆς νέας γλώσσης διατριβὰς καὶ μελέτας.

Μὴ λησμονήσῃς νὰ μὲ εἴπῃς ἂν ἔχῃς τὴν Γαλλικὴν μετὰφρασιν τοῦ Θουκυδίδου. Τώρα πρέπει νὰ σὲ τὸ εἶπω, διὰ τὸν κίνδυνον μὴ τὸ λησμονήσω, πρὶν δώσω τέλος εἰς τὴν ἐπιστολὴν.

Ἡ ἄλλη ἐπιστολὴ εἶναι τοῦ Σ. Διὰ τὰ ὅσα μὲ χρεωστεῖ ὀλίγα ἀργύρια πέμπει πραγματείας πρὸς ἐμέ διὰ τοῦ Χατζῆ Νικολῆ, διὰ νὰ τὰς παραλάβω, καὶ νὰ τὰς παραδώσω εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Παπαδόπουλον. *Qu' en dites-vous?* διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, φίλε μου, πρόφθασον τὸ μικρὸν ἐγκεκλεισμένον ἐπιστολίδιον, διὰ νὰ μάθῃ ἐξ αὐτοῦ, ὅτι μήτε πραγματείας εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ παραλάβω, μήτ' εἰς τίνα νὰ τὰς παραδώσω ἔχω. Ὑποπετεύομαι ὅτι ἔκαμαν συνωμοσίαν νὰ μὲ θανατώσωσι, ἀφ' οὗ πρῶτον μὲ γυμνώσωσι ἀπὸ τὸ πενιχρόν μου ἔχειν. Τὸ παρελθὸν ἔτος, φίλε (ἴσως δοκιμάσεις δυσκολίαν νὰ τὸ πιστεύσῃς) ἔδαπάνησα εἰς ἐπιστολάς, καὶ ἐπιστολῶν ἀνωφελῶν χονδρὸς φακέλλους σχεδὸν 500

Γαλατικές. Ἐγὼ εἰς τὰ τοιαῦτα ποτὲ δὲν ἔδωκα προσοχὴν, ἐπειδὴ ἐκ φύσεως κλίνω περισσότερο εἰς τὴν ἐλευθεριότητα (διὰ νὰ μὴ εἶπω ἀσωτίαν) παρὰ εἰς τὴν φειδωλίαν. Βλέπων ὁμως συνεχῶς τὸ κιβώτιον γυμνόν, καὶ παραλόγως ὑποπτευθεὶς τὴν ὑπρέτριαν, ἠθέλησα νὰ σημειώσω ἕν μόνον ἐξάμηνον δαπάνης ἐπιστολῶν. Καὶ οὕτως ἐκατάλαβα, ὅτι φυσικὰ ὁ τόπος, ὅθεν ἐκβάλλει τις πάντοτε, χωρὶς νὰ ἐμβάλλῃ ἀναλόγως, πρέπει νὰ ἦναι κενός.

Παρακάλεσον τὸν ἀδελφόν σου (πρὸς τὸν ὁποῖον βλέπεις ὅτι μόλις τὸν ἀποκρίνομαι τώρα) ἔὰν ὁ Σ. δὲν εἶναι εἰς τὸ Βυζάντιον, νὰ πέμψῃ τὴν ἐπιστολὴν ἀσφαλῶς, καὶ ὅσον δυνατὸν ἐγγήγορα εἰς Χίον. Ὑγίαινε. Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ** ἐπίστρεψον, διὰ ν' ἀποκριθῶ (δὲν ἐξεύρω τι, μήτε πῶς, μήτε πότε).

76.

16 Αὐγούστου 1806.

Φίλε μου Ἀλέξανδρε, ἀσπάζομαί σε.

Τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 30 Ἰουλίου ἔλαβον. Θαυμάζω τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Castinel. Τὸ κιβώτιον ἐστάλη εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν 22 Μαΐου μὲ εἶδησιν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν διαταγὴν σου. Ἴσως λοιπὸν ἐπρόσμενε νὰ τὸν γράψῃς αὐτόθεν. Ἄν δὲν τὸ ἔκαμες ἕως τώρα, μὴν ἀμελήσῃς νὰ τὸ κάμῃς. Ἄν δὲν ἐλησμόνησες, τὸ κιβώτιον ἦτον σημειωμένον B N^ο 1.

Ἐνταῦθα κλεισμένην σέ πέμπω σημείωσιν τοῦ Allais δευτέρου κιβωτίου, τὸ ὅποιον σέ πέμπεται διὰ τοῦ Franck αὐτοῦ, περιέχον τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐγκυκλοπαιδείας, καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας διὰ τὰ Ἰωάννινα. Ἀσπασάμενος ἐκ μέρους μου τὸν κύριον Κώνσταντα Ἀναστασίου, ζήτησον παρὰ τῆς τιμιότητός του 41.18, καὶ καταχώρισον αὐτὰ εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ μου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλω ἐγχειρίσει εἰς τὸν Κρῆτα τὰ περισσεύοντα εἰς ἐμέ σου ἀργύρια. Ἡ αἰτία τῆς ἀργοπορίας μου ἐχρημάτισεν ἡ ἀχρηματία ταύτης δὲ πάλιν ὁ νέος (τρόπος) τοῦ νὰ μὲ πέμπωσιν ἀργύρια διὰ κολυβιστικῶν, καὶ ὄχι ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν νὰ τὰ λαμβάνω ὅταν θέλω ἀπὸ τραπεζίτην.

Εἰς τὸ αὐτὸ κιβώτιον εἶναι καὶ ὁ Φιλόστρατος διὰ σέ. Ἠκολούθησεν εἰς αὐτὸν δυστύχημα· ὁ Allais μὴν ἐξεύρων ὅτι εἶναι διὰ σέ, τὸν ἐστίχωσε στίχωμα πολλὰ πενιχρόν. Ἐλυπήθην πολὺ· ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρὸς νὰ διορθωθῇ τὸ σφάλμα. Ὅθεν φίλε, δέξαι τον καθὼς εἶναι, καὶ μὴ περάσῃ ποτὲ εἰς τὸν νοῦν σου, ὅτι ἔγινεν τὸ πρᾶγμα δι' οἰκονομίαν 8 ἢ 10 σολδίων.

Τοῦ ἱππέως αἱ Κολυβιστικαὶ τὰς ὁποίας προσμένει ἀπὸ τὸν ἐδῶ C. εἶναι ὀνειράτα. Οὗτος εἶναι κατὰ τὸ παρὸν (διὰ τὴν ἄνοιαν του) καὶ αὐτῶν τῶν ἀγίων Ἀναργύρων ἀκτημονέστερος· καὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν ἐνθυμᾶσαι τὴν παροιμίαν τῶν Χίων «τί νὰ κάμη ὁ κρυὸς τοῦ παγωμένου;» Ὅθεν πρόσεχε διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὸν καὶ ἄλλους ὁποιοῦδήποτε γένους ἢ χρώματος.

Περὶ τοῦ λογαριασμοῦ σου εἴμεθα σύμφωνοι, ἄς ἔχη δόξαν ὁ Θεός! καὶ τὰ κατέστρωσα εἰς τὸ διφθέριον μου

συμφώνως. Ὅχι ἀμφιβολίαν ἀλλὰ μήτε σκιάν ἀμφιβολίας δὲν ἔχω περὶ τούτου οὐδεμίαν.

Πρὸς τὸν κύριον Κούμαν θέλω ἀποκριθῆ ὅταν λάβω καιρόν. Τὸν Γαζῆν ἔγραψα ὅτι θέλω φροντίσει νὰ τὸν πέμψω *Πρόδρομον*.

Περὶ δὲ τῶν κατὰ τὸν Πάριον, λέγω κ' ἐγὼ τὸ « Οὐ φροντίς Ἰπποκλειδῆ ». Ὑγίαινε.

Διὰ νὰ μὴ γράφω δις τὰ αὐτά, θέλεις καταλάβει ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Νικολόπωλον ἐπιστολὴν μου, τὰς αἰτίας, διὰ τὰς ὁποίας κρίνω ἀσύμφορον τὸ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ. Ἐξεύρεις φίλε, πόσον κατοικῶ μακρὰν ἀπὸ τὰ σπουδαστήρια. Ἐχει καιρόν, ἢ τὸν μένει καιρὸς νὰ τρέχῃ εἰς αὐτὰ καὶ νὰ βοηθῆ καὶ ἐμέ; Συμβούλευσον λοιπὸν αὐτὸν νὰ σπουδάσῃ εἰς κανέν γερμανικὸν φροντιστήριον ἢ αὐτοῦ, ἢ εἰς Ἄλλαν (ὅθεν ἔλαβον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Γοθδελᾶν) ἢ εἰς Ἰένναν. Ἄν ἀποφασίσῃ διὰ τὴν Ἰένναν, θέλω τὸν συστήσει μετὰ χαρᾶς εἰς τοὺς ἐκεῖ προφέσσοντας, λέγω τὸν Eichstadt. Καὶ τί κακὸν ἦτο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Γενεύαν νὰ εὕρῃ συσχολαστὴν τὸν Σχινᾶν; Καὶ πάλιν Ὑγίαινε!

Εἶναι, φίλε μου, τέσσαρες ἢ πέντε ἡμέραι ἀποῦ μ' ἔφερον ὁ Νικολόπωλος τὴν ἐπιστολὴν σου. Ἀπὸ τότε δὲν τὸν ἶδα πλέον, φανερόν διότι καταγίνεται εἰς τὸ νὰ εὕρῃ κατοικίαν, καὶ νὰ διαθέσῃ τὰς λοιπὰς ἀσχολίας ὅσαι ἐξ

ανάγκης συνοδεύουσι τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιδημίας εἰς ἀγνώριστον τόπον.

Ἐνταῦθα κλεισμένην θέλεις εὔρει τὴν πρὸς τοὺς νέους τοῦ Βουκουρεστίου, ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν δέομαι καὶ παρακαλῶ νὰ πεμφθῇ ἀσφαλέστατα· ὅτι ἂν παραπέση, δὲν αἰσθάνομαι δύναμιν νὰ κάμω ἄλλην. Τὸ ἀσφαλὲς λέγω διὰ τὰς περιστάσεις τοῦ καιροῦ. Ἄν στοχάζεσαι ὅτι εἶναι ἐκεῖ τὰ πράγματα ταραγμένα, κράτει τὴν, ἕως νὰ κατασταθῶσι. Πέντε φορές τὴν διέκοψα, καὶ τὴν ἐπανάλαβον· καὶ τί ἔγραψα; μῆτε τὸ μυριοστὸν ἀφ' ὅσα χρειάζονται οἱ καλοὶ νέοι εἰς τὴν μετὰ κρίσεως κατασκευὴν τοῦ Λεξικοῦ. Τὴν ἄλλην τὴν Λακωνικὴν πέμψον εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Ἀδελφοῦ σου, ἀπόκρισιν πρὸς τέσσαρας λεπτοτυκνογραμμένας σελίδας.

Εὐθὺς ὅταν ἔμαθα τὴν καθαίρεσιν τῶν Ἡγεμόνων, φοβούμενος τὴν μικροψυχίαν τοῦ ἐν Γενεῦῃ νέου (μικροψυχίαν κοινὴν εἰς τοὺς περισσοτέρους, ὅταν εὐρεθῶσιν εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀλλὰ φυσικὰ αὐξανομένην καὶ ἀπὸ τῆς νεότητος τὴν ἀπειρίαν) ἔγραψα πρὸς αὐτὸν παρηγορίας, καὶ διὰ νὰ τοῦ ἡσυχάσω τὴν ψυχὴν, καὶ διὰ νὰ τὴν ὀδηγήσω εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ μέλλοντος. Ἄλλ' αἱ παρηγορίαι, ἂν καὶ ἔκαμαν τὸ ἀποτέλεσμα διὰ τὸ ὅποιον τὰς ἔγραψα, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀπόκρισιν, εἶναι λόγια. Ἐὰν μ' ἐπερίσσευαν διακόσια ἢ τριακόσια φράγκα ἤθελα τὰ συμπέμψει· ἢ ἀλήθεια ὁμως εἶναι, ὅτι δὲν τὰ ἔχω ταύτην τὴν ὥραν. Τὸν εἶπα νὰ γράψῃ πρὸς τὸν νέον Ἡγεμόνα, καὶ νὰ πέμψῃ ἀνοικτὴν τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρχιερέα, διὰ νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ πρὸς ἐκεῖνον, ἂν τὸ εὖρη εὐλογον. Ἐλπίζω ἕως τῶρω ὅτι ἔγραψε καὶ πρὸς σέ, καὶ ὅτι ἐφρόντισας νὰ γράψῃς καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ, καὶ πρὸς

τοὺς ἐν Βυζαντίῳ συγγενεῖς καὶ προστάτας του. Ἦθελα γράφει ἀμέσως καὶ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω ἂν ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις· ἔπειτα στοχάζομαι ὅτι τοιοῦτον πρᾶγμα λαλεῖ ἀφ' ἑαυτοῦ του, καὶ χρειάζεται μόνην ἀγγελίαν, καὶ ὄχι μεσιτείαν. Δύο πράγματα εἶναι, νὰ τὸν βοηθήσωσιν, ἢ νὰ τὸν ἀνακαλέσωσι· τὸ δεύτερον εἶναι καὶ σκληρὸν καὶ ἄτιμον· ἔμεινε λοιπὸν τὸ πρῶτον.

Αἱ περιστάσεις εἶναι, ὡς βλέπεις, ἀρχαὶ ὠδίνων καὶ ὀδυνῶν. Περισσότερα νὰ εἶπω δὲν εἶναι χρεία.

Ἐλαβον διὰ τοῦ Νικολοπόλου τῆς Ἑλλάδος τὴν ἱστορίαν παρὰ τοῦ Μεταφραστοῦ δῶρον, συνωδευμένην μὲ ἐπιστολὴν του, πρὸς τὴν ὁποίαν θέλω ἀποκριθῆν ὅταν λάβω καιρὸν. Ὡς τόσον εὐχαρίστησον αὐτὸν καὶ πάλιν, καὶ δός τον ἀντίδωρον ἓνα τῶν προδρόμων. Πνίγομαι, φίλε, ἀπὸ ἐπιστολάς. Προχθὲς ἀπεκρίθην καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον τῆς ἐν Λιθόρνῳ Ἑλληνικῆς σχολῆς, ὅστις ἐτοιμάζει καὶ αὐτὸς Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ζητεῖ τὴν βοήθειαν μου. Ἐγὼ κινδυνεύω νὰ πέσω, καὶ ἄλλοι ζητοῦν νὰ τοὺς κρατήσω.

Ἀφ' οὗ ἔγραψα τὴν τελευταίαν πρὸς τὸν κύριον Κούμαν, εὔρηκα κατὰ τύχην (ἄλλο ζητῶν) εἰς τὴν ἱστορίαν Ἄννης τῆς Κομνηνῆς (Ἀλεξιαδ. Βιβ. XI σελ. 309), ταῦτα τὰ λόγια (λαλεῖ περὶ τῶν σταυροφόρων καὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου), « Καὶ οὕτω τῇ Νικαίᾳ προσπελάσαντες » τοὺς πύργους καὶ τὰς μεταξὺ ΚΟΡΤΙΝΑΣ σφίσιν αὐτοῖς » διενείμαντο (εἶναι νόστιμον τὸ Σφίσις εἰς στόμα Βασι- » λίσσης τῆς 12ης ἑκατονταετηρίδος), καὶ κατὰ τάξεις » τινὰς τὴν τειχομαχίαν ποιεῖν βουλευσάμενοι κτλ. » Βλέπεις λοιπὸν ὅτι τὰ Bastions ὀνομάζει Πύργους, τὸ

δέ, Κορτίνα, τὸ ἐμακαρόνισε δανεισθεῖσα ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν σταυροφόρων (les croisés). Εἶπέ λοιπὸν τὸν Κούμαν ταῦτα πρὸς εἰδησίην του. Τῆς Κομνηνῆς τὴν ἱστορίαν τὴν εὕρισκε εἰς τὸν τέταρτον τόμον τῆς Βυζαντιδος, ἔκδ. Παρισίων. Ὑγίαινε πανοικί, καὶ τὴν μακρὰν ἐπιστολὴν ἀσφαλῶς διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ.

78.

30 Νοεμβρίου 1806.

Ἀρχινῶ σήμερον (30 Νοεμβρίου), Ἀλέξανδρε φίλε, ν' ἀποκρίνωμαι εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 22 τοῦ αὐτοῦ· πὸτ' ἔχω νὰ τὴν τελειώσω, μητ' ἐγὼ δὲν τὸ ἐξεύρω.

Ἐπαινετὸς εἶναι ὁ σκοπὸς σου ν' ἀνασκευάσης τὰς φλυαρίας τοῦ Βερτόλδου· καὶ ἄμποτε νὰ μὴ τὸν παραιτηθῆς. Πάσχισον ὅμως ὅσον εἶναι δυνατὸν νὰ κάμῃς σφοδρὰν τὴν ἀντίρρησην, καὶ μὴ φοβῆσαι νὰ φανῆς ἄγροικος. Εἶναι τρόπος καὶ τέχνη, φίλε, de dire à un homme qu'il est bête, sans qu'il ose s'en plaindre, τὴν ὁποίαν τέχνην κατέχουσι μάλιστα οἱ Γαλάται. Ἡ τέχνη αὕτη συνίσταται μάλιστα ἀπὸ τὴν σύγκρασιν τῶν ἐπαίνων καὶ τῶν ὀνειδισμῶν, καὶ ἀπὸ τὴν μετὰ προσοχῆς ἐκλογὴν τῶν συνωνύμων λέξεων καὶ φράσεων. Τὸ αὐτὸ σημαίνει « ἄνθρωπος ἄλογος » καὶ « ἄνθρωπος ἐναντιού- » μενος εἰς τοὺς κανόνας τῆς λογικῆς » μ' ὅλον τοῦτο ἢ δευτέρα φράσις εἶναι ὀλιγώτερον σκληρά· καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ γένη ἔτι πλέον ἀνεκτὴ, ὅταν τὴν συγκολλήσης μὲ θαυμασμόν, οἷον, « Πῶς εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τοιοῦτου

» πεπαιδευμένου ἀνδρὸς στόμα νὰ ἐλέξθωσι λόγοι ἐκ δια-
 » μέτρου ἐναντίοι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κοινὸν νοῦν (*le sens*
commun); Τὸ αὐτὸ σημαίνει νὰ ὀνομάσῃς καθαρὰ τινὰ
ἡλίθιον, καὶ νὰ εἶπῃς ὅτι «Εἶναι πρᾶγμα ἀπίθανον πῶς
 » ὁ εὐφυῆς *Bertholdy* ἐτόλμησε νὰ εἶπῃ τοιαῦτα, ὅποια
 » μῆτε ἀπὸ τοῦ πλέον ἡλίθιου τὸ στόμα δὲν ἤλπιζέ τις
 » ν' ἀκούσῃ» καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ τὰ ὅποια ἀφίνω
 εἰς τὴν κρίσιν σου. Πάλιν καὶ πάλιν σὲ λέγω, ὅτι πρέπει
 νὰ ἦναι σφοδρά, ἤγουν τοιαύτη, ὅποια καὶ αὐτοῦ τὴν
 καρδίαν νὰ πληγώσῃ (καὶ διὰ τί ὄχι; ἐπειδὴ ὁ ἀχρεὸς
 τολμᾷ νὰ μᾶς πληγόνῃ ἀδίκως), καὶ ἄλλους εἰς τὸ ἐξῆς
 νὰ ἐμποδίσῃ ἀπὸ τοιαύτας φλυαρίας. Καὶ ταῦτα μὲν
 περὶ τοῦ τρόπου τῆς δικαίας ἐκδικήσεως· διὰ νὰ γείνη
 ὁμως ἐμβριθεστέρα ἢ ἀντίρρησης, εἶναι χρεῖα φίλε μου
 (καὶ πρόσεχε καλὰ, νὰ ζήσης, εἰς τοῦτο, ὡς κεφάλαιον
 οὐσιῶδες), νὰ ἀπορρίψῃς πάντα δισταγμὸν περὶ τῆς κα-
 ταστάσεως τοῦ γένους, τῆς νῦν τε καὶ τῆς μελλούσης,
 καὶ νὰ παραστήσῃς τὴν ἀναγέννησίν του, ὡς πρᾶγμα
 φανερόν, ὡς πρᾶγμα φωνάζον, εἰς ὀλίγα λόγια ὡς πρᾶγμα
 ἀποδεδειγμένον, καὶ νὰ τὴν παραστήσῃς μὲ τόνον καὶ
 ἔμφρασιν προφητικὴν (*avec le ton d'un inspiré*). Ὅσον
 καθαρώτερα τὴν παραστήσῃς, τόσον γελοιότερον θέλεις
 τὸν ἀποδείξει, ἐπειδὴ εὐρηκε καιρὸν ἀρμόδιον νὰ στηλι-
 τεύσῃ τὸ γένος, ἐκεῖνον ἀποτόμως (*précisément*) τὸν
 καιρὸν, ὅταν τὸ γένος ἀνιστάνεται ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ
 νὰ ἐξεράσῃ κατὰ τῶν Γραικῶν, ὅσα δὲν ἐτόλμησε κάνεις
 νὰ εἶπῃ μῆτε ὅταν οἱ Γραικοὶ εὕρισκοντο εἰς τὴν ἀθλιε-
 στάτην κατάστασιν. Πρόσεχε, πάλιν λέγω, καλὰ εἰς τοῦτο,
 καὶ ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὅποιαν τὸ ἐπαναλαμβάνω εἶναι ὁ
 φόβος μήπως ταράττει τὴν ψυχὴν σου δισταγμὸς περὶ

τούτου. Μὲ φαίνεται ἀδύνατον νὰ ὀπισθοποδῆσῃ πλέον τὸ γένος· καὶ οὕτω χωρὶς ἀμφιβολίαν ὡς ἀδύνατον ἐπιθυμῶ καὶ συμβουλεύω νὰ τὸ παραστήσῃς, ἂν θέλῃς νὰ κάμῃ τὸ ποθοῦμενον ἀποτελεσματικῆς ἢ ἀντιρρήσεις. Τὸ παράδειγμα τῶν Θηβαίων εἶναι παντάπασιν ἀνόητον. Αὐτοὶ εὗρισκοντο πρῶτον εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην τοῦ χρόνου περίοδον, κοινὴν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἤγουν τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς· ἔπειτα εἶχαν ἀμελήσει πάντοτε καὶ τὴν παιδείαν, ὥστε νὰ δώσωσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν γνωστὴν παροιμίαν « Ὑς βοιωτία ». Ποίαν ὁμοιότητα ἔχει αὕτη ἢ κατὰστασις μὲ τὴν σημερινὴν κατὰστασιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ πολυχρόνιον ὕπνον καὶ λήθαργον ἐξυπνεῖ ὅχι ἓνας ἢ δύο ἢ καὶ δέκα, ἀλλὰ ὅλον τὸ γένος, καὶ μέρος αὐτοῦ παιδεύεται, μέρος συντρέχει καὶ βοηθεῖ τὴν αὐξάνει τῆς παιδείας; Εἰπέ τον νὰ μὲ χαρῆς ὅτι τζαμπουρίζει, καὶ μὴ φοβῆσαι τίποτε· δὲν ἦτον κακὸν νὰ κάμῃς κατάλογον, εἰς τὸ τέλος τῆς ἀντιρρήσεως, τῶν ὅσα ἀξιόλογα βιβλία μετεφράσθησαν ἀπὸ τὰ 1790. Εἰς αὐτὸ ἔχεις τρόπον νὰ τὰ εὔρῃς, ἢ καὶν μέγα μέρος αὐτῶν, βοηθούμενος ἀπὸ τοὺς αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀπὸ τὸν Γαζῆν. Μεταχειρίσου καὶ τὴν εἰρωνεῖαν ὅπου τὸ συγχωρεῖ ἢ περίστασις, καὶ τὴν μάστιγα τοῦ γελοίου, ἣτις ἔχει μεγάλην δύναμιν. Μὴν ἀμελήσῃς ὅπου εὗρισκεις δύο του προτάσεις μείζονα καὶ ἐλάσσονα, ἀπὸ τὰς ὁποίας συμπεραίνεται ἄλογόν τι ἢ γελοῖον, νὰ ἐκθέτῃς καθαρὰ τὸ συμπέρασμα. « Ἄρα κατὰ τὸν Bartholdy ἔπεται τοῦτο ».

Εἰς ἐμέ, φίλε, δὲν συμφέρει νὰ στείλῃς τὸ σύγγραμμα διὰ πολλὰς αἰτίας. Μήτε καιρὸν ἔχω νὰ κάμω ἀντιρρήσεις, καὶ ἂν τὸν εἶχα φοβοῦμαι μὴ μου ἀνάψῃ πυρε-

τόν, καί μὲ κάμη νὰ ὑπερβῶ τὰ ὄρια. Ἐπειτα καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃς ὅ,τι λέγεις ὑπὲρ Γραικῶν, καλὸν εἶναι νὰ κάμῃς σὺ τὴν ἀντίρρησην, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλεις τὴν κάμει καλὴν. Ἄς μάθωσιν ὅτι εἶναι σήμερον μεταξύ τῶν Γραικῶν πολλοί, οἱ ὅποιοι ἀναγινώσκουσι τὰ συγγράμματά των, καὶ ἐξεύρουσιν ἢ ἀπολογηθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους των, διὰ νὰ ἦναι εἰς τὸ ἐξῆς προσεκτικώτεροι. Εἰπέ μὲ θάρρος, ὅτι ἐπειδὴ ὁ μουσοῦ Μπερτόλδος, περιῆλθε μὲ τόσῃ ἀπροσεξίαν τὴν Ἑλλάδα, τὸν συμβουλεύεις νὰ κάμῃ δευτέραν περιήγησιν· εἰπέ ὅτι τὸν συμβουλεύεις νὰ ἐξετάσῃ τὰς τυπογραφίας τῆς Λειψίας, τῆς Βιέννης, καὶ τῆς Βενετίας διὰ νὰ μάθῃ πόσα συγγράμματα μετεφράσθησαν εἰς δέκα χρόνων διάστημα, καὶ νὰ παραβάλλῃ τὸν ἀριθμὸν μὲ τῶν ὅσα ἐτυπώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἕως τὰ 1790. Εἰπέ τον ὅτι ὅταν κρίνῃ ἔθνη ὀλόκληρα πρέπει νὰ βαπτίζῃ τὸν κάλαμόν του ὄχι μόνον εἰς μελάνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς ΝΟΥΝ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀντιρρήσεως, τῆς ὁποίας τὸ τέλος προσμένω μὲ ἀνυπομονησίαν· καὶ ἰδὲ μὴ μὲ γελάσῃς. Περὶ τοῦ Μηνύτορος δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξεύρῃς, ἀκριβῶς τὸ μηνολόγημα, ἐπειδὴ τὸ ἀνέγνωσες (καὶ ἐνθυμοῦμαι κ' ἐγὼ τι τοιοῦτον), ἀρκεῖ νὰ τὸν στείλῃς εἰς τοῦ καιροῦ ἐκείνου τὰς εἰδήσεις. « *Voyez les nouvelles du temps, et surtout le Moniteur* ». Συγχώρησόν με νὰ ἐπαναλάβω καὶ τρίτον, ὅτι πρέπει νὰ παραστήσῃς τὴν βελτίωσιν τῆς Ἑλλάδος ὡς πρᾶγμα βέβαιον. Ὅτι ἔχει, φιλε, μεγάλην δύναμιν εἰς τὴν διαλεκτικὴν, τὸ ν' ἀποδείξῃς τὸ νομιζόμενον ἀπὸ τὸν ἀντίπαλόν σου ἀδύνατον, ὅτι ἔγινε, ἢ κἂν ὅτι ἤρχισε νὰ γίνεταί.

22 Δεκεμβρίου. Τοιαύτας ἐπιστολάς πρέπει νὰ προσ-

μένης ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὸ ἐξῆς, ἤγουν μνηολογημένας πλουσιοπαρόχως. Il n'est pas possible de faire autrement. Τὸ δέ, ὅτι καὶ ἀφ' οὗ τοσοῦτοι Γραικοὶ « βασιλεῖς ἐχρημάτισαν, τὸ ἔθνος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ χεῖρον », εἶναι θαυμαστὴ λαβὴ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου σου, ἂν τὸν πιάσης (ὡς ἐλπίζω) ἀπὸ τὸν λαιμόν, καὶ νὰ ἀποδείξῃς τὴν ἀνιστορησίαν του. Εἰς τὸν δωδέκατον αἰῶνα ἄξιον νὰ ὀνομασθῇ μόλις εὐρίσκεις ἄλλον παρὰ τὸν Εὐστάθιον· ὁ δέκατος τρίτος εἶναι ἀκόμη πτωχότερος· ὁ δέκατος τέταρτος μέτριος. Εἰς τὸν δέκατον πέμπτον, (ὅτε εὐρέθη καὶ ἡ τυπογραφία, καὶ ἤρχισε νὰ κινῆται πρὸς βελτίωσιν καὶ ἡ Ἰταλία), φαίνεται ἀληθῶς ὅτι ἐγένεν ὄχι εὐκαταφρόνητος ἀναλαμπὴ τοῦ χωσμένου πυρός, ἡ ὅποια ἤθελεν ἀνάψει ἐξ ἅπαντος τὴν αὐτὴν φλόγα, τὴν ὅποιαν ἀναψε καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, ἂν ἡ Ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔφθανε νὰ τὴν καταχώσῃ πάλιν· ταύτην τὴν κίνησιν, φίλε, καὶ τὴν ἀναλαμπὴν, τὴν μαρτυροῦν οἱ Χρυσολωράδες, οἱ Λασκάρεις, οἱ Γαζήδες, οἱ Γεμιστοὶ, οἱ Ἀργυρόπωλοι, οἱ Βησσαρίωνες, καὶ ἄλλοι τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ζητήσω, ὅλοι γεννήματα τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος, καὶ τῶν ὁποίων οἱ περισσότεροι ἤξιζαν τὸν Εὐστάθιον, ἴσως καὶ τὸν ὑπερέβαλλον εἰς τὴν πολυμάθειαν. Τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀνανέωσις τῶν φατριῶν Ἀριστοτελικῆς καὶ Πλατωνικῆς. Ὅλα ταῦτα τὰ εὐρίσκεις εἰς τὴν ἱστορίαν. Ὡς τόσον εἶναι τῶν πιθανῶν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ἀναλαμπὴ αὕτη ἦτον τόσον σφοδρά, ὥστε ἂν ἐγένετο μίαν ἑκατονταετηρίδα ἀρχήτερα, ἢ ἂν οἱ Τοῦρκοι ἤρχοντο μίαν ἑκατονταετηρίδα βραδύτερον, τὸ γένος ἤθελε καὶ τὴν βασιλείαν φυλάξει, καὶ ἀκολουθήσει τὴν αὐτὴν ὁδὸν εἰς τὸ βέλτιον τῶν λοι-

πῶν ἔθνῶν Εὐρώπης. Ἡ τυπογραφία βέβαια, πληθύνουσα τὰ βιβλία, ἤθελεν ἀνάψει τὸ πῦρ εἰς πυρκαϊάν. Ὀλίγην ὑπομονήν, παρακαλῶ, νὰ ὑπάγω εἰς τὸ γεῦμα.

Μοῦ ἐπλήγωσες πάλιν (λέγω ἐπιστρέφων ἀπὸ τὸ γεῦμα) τὴν καρδίαν μὲ τὰ 300 φιορίνια, τὰ ὅποια, ἢ ἀπὸ μνήμης ἀμαρτίαν, ἢ διότι κακῶς ἀνέγνωσα εἰς τὰς προλαβούσας ἐπιστολάς σου, ἐνόμιζα φράγκα.

Ὁ Νικολόπωλος ἀσχολεῖται εἰς τὸ ἔργον του. Μ' ἔφερε τέλος πάντων τὴν περασμένην κυριακὴν μέρος ἀπὸ τὰ βιβλία, τὰ ὅποια τὸν ἐδώκατε σὺ καὶ ἄλλοι αὐτόθεν· σήμερον πέμπω νὰ ζητήσω καὶ τὰ λοιπά. Δὲν ἐξεύρω τίνα νὰ πιστεύσω περὶ τῆς φλυαροῦ Ἀντιφωνήσεως· αὐτὸς διΰσχυρίζεται ὅτι εἶναι τοῦ Παρίου. Κλίνω ὁμως περισσότερον εἰς τὴν γνώμην σου, κινούμενος ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα τοῦ λέγειν, ὅστις διαφέρει (ἂν δὲν λανθάνωμαι) ἀπ' ἐκεῖνον τοῦ Παρίου. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, ἀξία εἶναι καὶ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου· « Οὐ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν » εἶναι λόγια τοῦ Χριστοῦ μας.

Ἀπὸ τὸ ἐγκεκλεισμένον γραμματεῖον (τὸ ὁποῖον παράδος εἰς τὰς φλόγας) βλέπεις ὅτι ἕκαμα τὰ δυνατὰ μου νὰ φύγω τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ ματαιῶς· ὅ,τι μὲ θλίβει καὶ μοῦ ἀφανίζει τὴν ψυχὴν περισσότερον, εἶναι τὸ νὰ εἰκάζω καὶ νὰ συμπεραίνω ὅτι ἡ αἴτησις τῶν ἐγκωμίων μου δι' ἄνθρωπον ἄγνωστον εἰς ἐμέ, εἶναι ἐκ πλαγίῳ ἀπαίτησις ἐγκωμίων δι' αὐτοὺς τοὺς αἰτοῦντας. Οὕτω τοὺς ἐσυνείθισεν ὁ Ἀθάνατος, οὕτως οἱ ἄλλοι θνητοί, ὥστε στοχάζονται τῶρα ἐμέ ὡς παντάπασιν ἄθλιον ἀνθρωπίσκον, ὅστις δὲν ἐξεύρει νὰ πανηγυρίσῃ ἀνταξίως τὰς εὐεργεσίας των. Πρόσθετες ἄλλην λύπην ὅτι στοχάζονται τὸ ἔργον μου ὡς ἔργον ἀρτοποιοῦ, καὶ προσμένουν μὲ

άνυπόμονησίαν τὴν ἀλλεπάλληλον καὶ γρήγορον ἔκδοσιν τῶν τόμων, ὡς ψωμία ἀπὸ τὸν φούρνον, διὰ νὰ τὰ μοιράζωσιν ἀδιακρίτως καὶ εἰς τοὺς πεινῶντας, καὶ εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ τὰ καταπατήσωσιν ὡς σκύβαλα. Διὰ τοῦτο σ' ἔφερα καὶ μάρτυρα περὶ τῆς ἐπιστολικῆς μου κοινολογίας, διὰ νὰ λάβῃς ἀφορμὴν εὐλογον, ἐὰν ἐρωτηθῆς, νὰ τοὺς δώσης νὰ καταλάβωσιν, ὅτι τὰ τοιαῦτα διὰ νὰ γίνωνται μὲ τιμὴν καὶ ὠφέλειαν τοῦ γένους, πρέπει νὰ γίνωνται μὲ σκέψιν, καὶ ὄχι κατὰ τὰς Ἐνετικὰς ἐκδόσεις. Δὲν ἦτον ἴσως κακὸν νὰ δώσης περὶ τούτου (ἂν ὁμως τὸ κρίνης εὐλογον) μικρὰν νύξιν εἰς τὸν Σταῦρον, ὡς ἀπὸ σεαυτοῦ, χωρὶς νὰ τὸν κοινωνήσης τίποτε ἀπὸ τὰ γραφόμενα. Ἴδου τί ἄλλο παράξενον συνέβη ταύτας τὰς ἡμέρας. Εἶναι σχεδὸν ὀκτὼ μῆνες ὅπου ὁ Κλαυῆριος ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ μετεκδώσῃ τὸν Εὐστάθιον, κινηθεὶς καὶ ἀπὸ τὸ σπάνιον τοῦ βιβλίου (πωλεῖται τώρα ἢ καλὴ ἔκδοσις τῆς Ῥώμης 400 ἕως 500 φράγκα εἰς τέσσαρας τόμους πρῶτου μήκους), καὶ ἀπὸ τὰς πολλὰς κριτικὰς ἀναγκαίας διορθώσεις, τῶν ὁποίων εἶναι δεκτικὸς ὁ Εὐστάθιος. Μ' ἐπαρεκάλεσε νὰ γένω συνεργὸς τῆς ἐκδόσεως, ἣτις ἔμελλε νὰ γένη εἰς ἕξ τόμους δευτέρου μήκους, καὶ νὰ ἐκδίδωται κατ' ἑνιαυτὸν τόμος εἰς, ὥστε νὰ τελειώσῃ εἰς τὴν ἑξαετίαν. Ἐγραψα τὸν φίλον περὶ τούτου, καὶ μ' ἀπεκρίθη ὅτι ὑπογράφει διὰ 200 σῶματα, καὶ μὲ ἄλλην ἐπιστολὴν ἔπειτα 300. Ἐκπληττόμενος διὰ τὴν τοιαύτην ἀσωτίαν (ἐπειδὴ ἕκαστος τόμος ἔμελλε νὰ τιμηθῆ 30 ἕως 36 φράγκα), τὸν γράφω ὅτι ἐπειδὴ ὑπογράφουν διὰ τόσον ἀριθμὸν σωμάτων, εἶναι πρᾶγμα ἀνόητον νὰ μὴ κάμωσι τὴν ἔκδοσιν εἰς τὸνομα των· διότι διὰ τὰ 300 ἐξεμπλάρια πρέπει νὰ πληρόνωσι κατ' ἔτος

δέκα σχεδόν χιλιάδας φράγκων, ἤγουν τσαυτά σχεδόν, ὅσα ἤθελαν πληρώσει καὶ διὰ τὴν ὅλην ἔκδοσιν ἐκάστου τόμου. Τότε μὲ παρακαλεῖ νὰ ὑπομονεθῶ ἕως νὰ ἐρωτήσῃ τοὺς ἀδελφούς του. Μετὰ παρέλευσιν μηνῶν πολλῶν μὲ λέγει εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους ἐπιστολάς, ὅτι ἐπιθυμοῦν πολὺ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Εὐσταθίου. ἤρχισαμεν λοιπὸν νὰ *φαιάνωμεν* τὴν προκήρυξιν Γαλλογραικιστί, καὶ ἦτο σχεδὸν ἐτοίμη νὰ τυπωθῆ, ὅταν εἰς μίαν του ἐπιστολὴν ὀφιαιτέραν μὲ γράφει ὅτι εἶναι εἰς τὴν Βενετιάν ὁ Σοφολογιώτατος διδάσκαλος Βλάντης, ὅστις ἐμπορεῖ νὰ τὸν ἐκδώσῃ εἰς ἓνα ἡμισὺν χρόνον ὅλον, καὶ ἐπομένως μὲ παρακαλεῖ νὰ μὴ τὸν ἀρχήσωμεν, ἐὰν δὲν τὸν κατεχερίσαμεν. Δυνατὸν καὶ δίκαιον ἦτο (τοῦλάχιστον διὰ τὸν Κλ.) νὰ τὸν ἀποκριθῶ ὅτι ἤρχισεν ὁ τύπος, καὶ νὰ τὸν στείλω τυπωμένην τὴν προκήρυξιν· ἀλλὰ μ' ἐκυρίευσε πάραυτα κάποια ἐρυθρίασις καὶ αἰδῶς, μὴ νομίση λογοκαπηλείαν τὸ πρᾶγμα, καὶ μὲ συγκαταριθμήσῃ μὲ τοὺς πορισμὸν ποιοῦντας τοὺς λόγους, καὶ μοιχεύοντας ἀναιδῶς τὰς παρθένοὺς Μούσας· ὅθεν ἀπεκρίθην « Περὶ τοῦ Εὐσταθίου ὑπάγει καλὰ » τὰς πέντε ταύτας μόνας λέξεις, καὶ ὄχι περισσοτέρας. Καὶ ἐπροτίμησα νὰ ἐντραπῶ ὀλίγον πρὸς τὸν Κλ. παρὰ νὰ φαίνωμαι σπουδάζων τὴν ἔκδοσιν, ὁπόταν ἔπρεπε νὰ τὸ νομιζῶσιν αὐτοὶ εὐτύχημα, ὅτι συνεργῶ εἰς αὐτήν. Διὰ νὰ ἔχῃς ὁμως, φίλε μου, ἰδέαν σαφῆ καὶ τῶν ἐξ ἐτῶν τῆς ἡμετέρας, καὶ τῶν δεκαοκτῶ μηνῶν τῆς Βλαντιανῆς ἐκδόσεως, πρέπει νὰ ἐξεύρῃς, ὅτι ἡ καλὴ ἔκδοσις τῆς Ῥώμης ἤρχισεν εἰς τὸ 1542 καὶ ἐτελειώθη εἰς τὸ 1550 ἔτος· ἡ Ἀτελής τῆς Φλωρεντίας ἔκδοσις τοῦ Ἀλεξάνδρου Πολίτου εἰς τρεῖς τόμους, περιέχοντας μόνον τὰ 5 πρῶτα βιβλία τῆς Ἰλιάδος, ἤρχισεν

εἰς τὸ 1730 καὶ ἀφέθη ἀπὸ τὸν ἐκδότην ἢ ἀποθανόντα ἢ βαρυνθέντα (τοῦτο δὲν τὸ ἐξεύρω) εἰς τὸ 1735. Ὁ Βλάντης μέλλει νὰ τὴν φικιάσῃ εἰς ἓνα ἡμισυν χρόνον!!!!

Μὲ τὸν Βλ. νομιζῶ εἶναι συνεργὸς καὶ ὁ Ἄρχιμ. διότι ἔλαβον εἰς τὸν αὐτὸν σχεδὸν καιρὸν μὲ τὴν ἐπιστολὴν τῶν Ζ. δύο ἐπιστολάς καὶ τῶν δύο· καὶ ὁ μὲν Βλ. γράφει μὲ πρόφασιν ὅτι ἐπιθυμεῖ τὴν ἀγάπην καὶ ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μου μετ' αὐτοῦ, χωρὶς ἄλλο τίποτε, ὁ δὲ Ἄρχ. μετὰ τὰ ἐγκώμια τῶν αὐτοσχ. στοχ. καὶ τὰς παρακινήσεις νὰ γράφω εἰς τὸ ἐξῆς ἔτι σφοδρότερον (τὸ ὅποιον θέλει νὰ εἴπῃ, βάλῃ τὸν λωλὸν νὰ σύρῃ τόφειδιον ἀπὸ τὴν τρύπαν) μὲ λέγει. «Οἱ φιλογενεῖς Ζωσιμάδαι γράφουν ἐδῶ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Εὐσταθίου· καλὸν ἦτον νὰ ἐγίνετο τοῦτο, καὶ μάλιστα ἡ ἐδῶ βιβλιοθήκη ἔχει καὶ δύο χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι ἐκεῖνο, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐγίνεν ἡ τῆς Ῥώμης ἔκδοσις».

Δεκεμβρίου 24. Ἦγουν οἱ χρηστοὶ φίλοι, ὁ παλαιός, καὶ νέος, μὲ προπαρασκευάζουσι εἰς τὸ πρῶτον μὲν, νὰ ἀφεθῶμεν ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν, φοβούμενοι μὴν ἐπιμένωμεν ἔτι· δεύτερον δέ, νὰ τοὺς κοινωνήσω δι' ἐπιστολῶν τὴν ἀναγκαίαν εἰς καλὴν ἔκδοσιν ὕλην, ὅσην ἐσυνάξαμεν, ἢ ἠθέλαμεν συνάξει ὁ, τε Κλ. καὶ ἐγὼ εἰς διάστημα ἕξ ἐτῶν.

Μὴ μετανοεῖς, φίλε, διὰ τὴν κτῆσιν τοῦ Λαγγιανοῦ Ἰσοκράτους, τοῦλάχιστον διὰ χάριν μου. Τοῦτο σὲ λέγω ὄχι διὰ νὰ ἐπαινεθῶ παρὰ-σοῦ (τὸ ὅποιον εἶναι βέβαια εὐτύχημα δι' ἐμέ), ἀλλὰ διὰ νὰ λάβῃς καθαρὰν ἰδέαν ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ ἔργου μου; καὶ νὰ λαλῆς ἐν καιρῷ τὰ δέοντα πρὸς τοὺς χρηστοὺς μὲν Ζ. ἀλλ' ἐξ ἀτυχίας μῆτε γινώσκοντας, καὶ ἴσως ἀτυχέστερον μῆτε ἱκανοὺς νὰ διδασχθῶσι παρ' ἄλλων τί θέλει νὰ εἴπῃ ἔκδοσις Ἑλληνι-

κοῦ συγγραφέως. Βλέπεις πόσον τοὺς ἐφόβισεν ἡ ἐξαετία τῆς ἐκδ. τοῦ Εὐστ. Ἄλλου δὲν εἶναι ἀκόρεστοι πλὴν δόξης ἰδίας.

Καὶ εἰς τὸν Ἴσοκράτην καὶ εἰς τὸ Διονυσίου περὶ Συνθέσεως (τὸ ὅποιον ἐκόπωσε τὴν ὑπομονήν σου) κάμνε, ὡς κάμνω κ' ἐγὼ καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς συγγραφεῖς· τὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν ἡμῶν, ἢ καὶ παντάπασι μωρὰ (ἐπειδὴ εἶναι καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν θεῖον Πλάτωνα), ὑπερπήδα τα, φίλε, καὶ τρέχε περαιτέρω. Ἦθελα εἶσθαι βέβαια μωρός, ἐὰν σέ ἔλεγα νὰ δαπανῆς τὸν καιρὸν σου εἰς τὸ ἀπὸ τῆς προσφθίας προσγινόμενον κάλλος τοῦ λόγου, τὸ ὅποιον δὲν ἔχει οὐδεμίαν προσαρμογὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν τὴν σημερινήν, ἢ ὅποια μῆτε μακρὰ μῆτε βραχέα γνωρίζει. Ἐχει ὁμοῦς ὁ Διονύσιος ἄλλα πολλὰ παραγγέλματα καλὰ περὶ τῆς συνθέσεως, τὰ ὅποια μετὰ προσοχῆς μελετώμενα, ὠφελοῦν καὶ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν· ὅτι ἂν δὲν ἔχη προσφθίαν Ἑλληνικὴν εἶναι ὁμοῦς καὶ εἰς αὐτὴν κάποιος ρυθμὸς ἴδιος· καὶ δὲν εἶναι (ὅχι δὲν εἶναι) ἀδιάφορον εἰς τὴν ἀκοὴν νὰ θέσῃς τὴν λέξιν εἰς τοῦτο, ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς περιόδου.

Τὸν Τεργεστινὸν καλὸν κάγαθὸν ἂν τὸν ζετρουπώσης, στείλῃ τον ἓνα πρόδρομον, ἂν ἦναι δυνατὸν ὡς πεσόντα οὐρανόθεν (βλέπεις ἐδῶ, εὐρυθμότερον ἦτον εἰς τὴν ἀκοὴν «ὡς Οὐρανόθεν πεσόντα» ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γράφω εὐρυθμῶς εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκομαι), ἤγουν εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν ἐξεύρη πόθεν τοῦ ἔρχεται, ἂν καὶ ἦναι βέβαιον ὅτι θέλει τὸ νοῆσει, καθὼς καὶ αὐτὸς ἔβρεξεν εἰς ἐμέ ὡς ἀπὸ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἐπιστολήν, καὶ τὸ διὰ τὸ ὅποιον ἐγράφη ἢ ἐπιστολή. Εἰπέ

με τίνες είναι αὐτοὶ οἱ ἠλίθιοι Πελοποννήσιοι ὁ Καρακάλας καὶ ὁ Κοντογόννης, οἱ ὁποῖοι ἀθανάτισαν τὰ ἄμουςα καὶ ἄρρυθμα ὀνόματα αὐτῶν συντελοῦντες εἰς τὴν τύπωσιν τῆς Ἀντιφωνήσεως. Εἶναι πραγματευταὶ κάτοικοι τῆς Τεργέστης; ἔχουσι γυναῖκας καὶ τέκνα οἱ ἀνόητοι; Μὴ λησμονήσης νὰ μὲ πληροφορήσης περὶ τούτου.

Θέλω φροντίσει νὰ σοῦ εὔρω τὸν θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου, καὶ νὰ σὲ τὸν πέμψω μὲ τέσσαρα σώματα τῆς Ἑλληνογαλατικῆς Ἀπολογίας τοῦ Σωκράτους, ἔν δια σέ, καὶ τὰ λοιπὰ διὰ τοὺς φίλους σου, διδόμενα παρὰ σοῦ καὶ ὄχι ἀπὸ μέρους μου, μὴτ' εἰς αὐτόν σου τὸν ἀδελφόν, διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ἐγὼ, φίλε, ὅταν σ' ἐμήνυσα τὴν μέλλουσαν ἔκδοσιν τῆς ἀπολογίας ταύτης, σὲ βεβαιώνω (en homme d' Honneur) ὅτι δὲν ἐπρόβλεπα ὅτι μέλλει νὰ τὴν ἀφιέρωσῃ ὁ ἐκδότης εἰς τὸνομά μου, εἰς ἔνδειξιν (ὡς λέγει) εὐγνωμοσύνης, διότι τὸν ὠδήγησα ὅπωςδῆποτε μὲ τὰς συμβουλὰς μου. Ὅταν ἡ τύπωσις ἦτο πρὸς τὸ τέλος, ἦλθε πρὸς ἐμὲ ζητῶν τὴν ἄδειαν τῆς ἀφιέρωσεως. Μὴ λαθὼν αὐτὴν ἀνεχώρησε λυπημένος μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μὲ γράφει ἐπιστολὴν ἐλεεινολογικὴν, καὶ τρόπον τινὰ ὑποπτευόμενος, μήπως ἡ κακία τῆς ἐκδόσεως καὶ μεταφράσεώς του, μὲ φοβίζει νὰ ὀνομασθῶ εἰς αὐτήν. Τί νὰ κάμω; συγκατένευσα, ὄχι ὁμως κατὰ τὴν παροιμίαν « σῦρε με καὶ ἄς κλαίω » ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ νὰ τὸν ἐνισχύσω νὰ κάμῃ καὶ ἄλλο τι εἰς τὸ ἐξῆς. Ὅθεν παρακαλῶ σε νὰ μὴν εἴπῃς ὅτι τὰ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ, καὶ δός τα ὄντινα θέλεις, ἢ μᾶλλον στείλε τα ἔξω. Ἀπὸ τὰ ἐξ τὰ ὁποῖα μ' ἐχάρισε, σὲ πέμπω τὰ 4. Τὸν Ζ. δὲν ἔστειλα, καὶ ἔστω πρὸς εἰδησίην σου. Εἰς τὴν ἀρχὴν θέλεις εὔρει μετὰ τὸ προοίμιον ἐγκώμιον κομ-

φότατον τοῦ Σωκράτους γραμμένον ἀπὸ τὸν Θωμᾶν, καὶ εὐτυχέστατα ἐπινοηθὲν καὶ βαλθὲν εἰς τὸν ἀρμόζοντα τόπον· ἐπειδὴ ἐξ αὐτομάτου προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀπολογία ὡς Προλεγόμενα.

Εἰς τὸ λεξικὸν τοῦ Σνειδέρου μὲ συνέβη μικρὰ καὶ εὐθεράπευτος ἀτυχία. Τὸ προοίμιον τῆς νέας ἐκδόσεως (ἀπὸ ἀπροσεξίαν τοῦ συναθροίσαντος τὰ φύλλα) λείπει ὅλον μὲ μέρος τοῦ τῆς πρώτης ἀπὸ τὸ ἀντίτυπόν μου, καὶ ἔγραψα τὸν Reclam νὰ τὸ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν τυπογράφον, καὶ νὰ μὲ τὸ πέμψῃ. Ὅθεν δὲν ἔχω εἶδησιν περὶ τῆς εἰς αὐτὸ μνήμης τοῦ ὀνόματός μου. Ὅ,τι λέγει ὁμως περὶ τῆς ὑποσχέσεώς μου εἶναι περισσότερον συμπεράσματός του, παρὰ αὐτολεξεῖ ὅ,τι τὸν ἔγραψα. Καὶ αὐτῇ μου ἡ ὑπόσχεσις ἦτον ἀνιγματοῦδης· αὐτὸς τὴν ἔλαβεν ὡς ὁμολογουμένην, καὶ ἐπρόσθεσεν εἰς αὐτὴν ὅτι καὶ ἰατρικὰς λέξεις, συμπεραίνων ὅτι ὁ ἰατρὸς ἄλλο δὲν ἐξεύρει παρὰ ἰατρικὰ, ὡς ὁ τέκτων τὰ ξυλουργικὰ. Περὶ δὲ τῶν ὅσα ὠφελήθη ἀπὸ τὸν Ἡλιόδωρον, εἶπέ με πρῶτον ἂν κρατῆς ἀκόμη τὴν πρώτην ἐκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ· καὶ τότε θέλω σὲ χειραγωγῆσαι νὰ τὸν πιάσῃς ἐπ' αὐτοφώρῳ. Ἀλλέως χωρὶς τὴν παραβολὴν τῶν δύο ἐκδόσεων, εἶναι μάταιος ὁ κόπος μου.

Μὴ φοβῆσαι τὴν Refonte· αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον διὰ τὴν ἔμφυτον εἰς ἡμᾶς (τὴν ὁποίαν καὶ σὺ ὁμολογεῖς) κενοδοξίαν, ἡ ὁποία θέλει μεταβληθῆ εἰς τὴν φρόνιμον φιλοδοξίαν. Πάλιν τὸ λέγω· εἰς ἡμᾶς συμφέρουσι μᾶλλον οὗτοι παρ' ἄλλους· « ἐξ ἀξίου γοῦν τοῦ ξύλου » ἐπειδὴ κατὰ δυστυχίαν δὲν εἴμεθα ἀκόμη εἰς κατάστασιν νὰ σταθῶμεν εἰς τοὺς πόδας ἡμῶν ἀνεξάρτητοι. Τῆς μετὰ τούτων φιλίας καὶ τῆς παρὰ τούτων προστασίας τὰ καλὰ

ἀποτελέσματα δὲν θέλεις βραδύνει νὰ τὰ ἴδῃς. Τὰ πράγματα ἐτελείωσαν καὶ ἐκορυφώθησαν, καὶ οἱ βόρειοι ἔχασαν ἀνεπιστρέπτως πᾶσαν ἐπιβρόχην. Εἰς ἡμᾶς πλέον δὲν εἶναι κολακεία, καθὼς ὠνειδίσθη ἀπὸ τὸν Κωμικὸν εἰς τὸν Θηραμένην, νὰ μεταकुλισθῶμεν,

Πρὸς τὸν εὖ πράττοντα μᾶλλον τοῖχον, ἢ γεγραμμένην
Εἰκὸν' ἐστάναι, λαβόνθ' ἐν σχῆμα

ἀλλ' εἶναι γνῶσις, εἶναι ἀνάγκη, εἶναι τῶν δυστυχῶν περιστασιῶν, εἰς τὰς ὁποίας εὐρισκόμεθα φυσικὸν διδαγμα.

Ἄπο τοὺς δύο Θουκυδίδας, φίλε, ἦτον ἀδύνατον νὰ δώσω τὸν ἓνα εἰς τὸν Νικολόπωλον, ἐπειδὴ ἦτο προχαρισμένος εἰς φίλον.

Κ' ἐγὼ καλῶς ἐκατάλαβα, καὶ πρὶν τὸ γράψης, ὅτι δὲν ἔκαμα καλὰ νὰ μετρήσω τὰ 300 εἰς τὸν Κρῆτα. Ἄλλὰ, φίλε, τὸ πρᾶγμα ἦτον ἀθεράπευτον διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς μελλούσης τοῦ ἀποδημίας. Ταύτην τὴν ἀποδημίαν μὴ προβλέπων, τὸν ἔγραψα διὰ τῆς μικρῆς πόστας νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμὲ ῥητῶς νὰ λάβῃ 300 διὰ λογαριασμόν σου· καὶ τοῦτο διὰ νὰ φέρῃ ἔτοιμον ἐντάμα καὶ τὴν ἔγγραφον τῆς παραλαβῆς ὁμολογίαν τοῦ. Ὅταν ἦλθε καὶ μ' ἐκοινωνήσε τὴν μέλλουσαν ἀποδημίαν, ἐπάγωσα, ἀλλὰ δὲν ἦτο πλέον καιρὸς διορθώσεως, μήτε καλὸν ν' ἀπιστήσω εἰς τὸν ὅποιον σὺ δείχνεις πίστιν.

Διὰ τί ἀλλάσσουν τὴν γραφὴν τῶν συγκλητῶν (ὡς τὰς ὀνομάζεις) οἱ ἡμέτεροι, μόντα *μπιλιμέμ*. Ἄγνοοῦν, ὡς φαίνεται, ὅτι εἰς τούτους εἶναι καὶ Σχοινάδες πάμπολοι (Mr Lecordier) καὶ τέκτονες (M^r Le Févre, ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ Faber, ὅθεν καὶ τὸ Orfevre ὁ χρυσοχόος, ὡς νὰ ἔλεγε Χρυσιοτέκτων). καὶ ἂν ἐξετάσωμεν τὰ παλαιὰ ἔνδοξα ἔθνη, εὐρίσκομεν τὸν ἐνδοξότατον ῥήτορα

τῆς Ῥώμης ἐπονομαζόμενον Κικέρωνα, ἤγουν Ῥεβιθᾶν, καὶ τὸν παλαιὸν Κάτωνα, Πόρκιον, ἤγουν Γουρουναῖν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πάμπολλα. Εἶπα κᾶν τι κ' ἐγὼ εἰς τὸν Σχοιναῖν περὶ τούτου· ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθην.

Ἐλαβα καὶ τ' ἄλλα δύο σου γράμματα τῆς 17 καὶ 19 Νοεμβρίου, κ' ἐκεῖνο τοῦ Σχοιναῖ, πρὸς τὸν ὁποῖον τὸ ἐπεμψα πάραυτα, καθὼς καὶ τὸ πρὸς τὸν Σκυλίτζην.

Τῶν Πόρτων τὰ μὲν σχόλια εἶναι λατινιστί· αἱ ἀναλύσεις ὁμῶς τῶν διεστραμμένων περιόδων εἶναι Ἑλληνικαί, καὶ τὰς ἴδεν ὁ φίλος, μὴν ἀμφιβάλλης.

Πληροφορημένος εἶμαι κ' ἐγὼ, φίλε, ὅτι ἢ πρὸς τοὺς Βουκουρεστιανοὺς ἐπιστολὴ εἶναι ματαιία, καὶ ταλανίζω τὸν καιρὸν ὅσον ἔχασα νὰ τὴν γράψω ματαιίως ὁ μάταιος· ἀλλὰ τί εἶχα νὰ κάμω;

Ὅταν ἐμάνθανα τὰ κολουθογράμματα, ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶχα ἰδιὸν μου μαξιλλάριον ἢ στρωμάτιον, ἢ τυλάριον ἐπάνω τοῦ ὁποίου ἐκάθιζα· καὶ πολλῶν (δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν ὄλων) ἄλλων συμμαθητῶν οἱ γονεῖς ἐπρονοοῦσαν τοιαῦτα τυλάρια. Εἶπέ με ἂν εἰς τὴν πατρίδα σου ἦναι γνωστὸν τὸ ἔθος· καὶ ἐρώτησον καὶ ἄλλους εἰάν ἦναι κοινὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Συμφέρει ἢ γνῶσις εἰς διόρθωσιν συγγραφείως τινὸς κειμένου, τὸ ὁποῖον οἱ κριτικοὶ ἀφῆκαν ἕως τῶρα ἀδιόρθωτον.

Ὅτι οἱ κατάρτατοι ἀντιφιλόσοφοι ἔβαλαν κ' ἐμέ σκοπὸν εἰς τὰ βέλη των, καθὼς καὶ ἄλλους, δὲν ἐπρόσμενα νὰ τὸ μάθω ἀπὸ τὰ μακαρονικά των φλυαρήματα. Τὸ αἰσθάνομαι μὲ λύπην μου, πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ χρηστοῦ μου ἐξαδέλφου. Πέμπω πάντοτε πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς κόπους μου· καὶ ὡς παιδείας ὄχι μεγάλης, ἀλλ' ἰκανῆς ὁμῶς νὰ τοὺς κρίνη, μέτοχος, φυσικᾶ

ἔπρεπε νὰ μὲ εἶπη τίποτε. Ποτὲ γλυκὺς καὶ ἐνδυναμωτικὸς λόγος δὲν ἐκβῆκεν ἀπὸ τὸ στόμα του (ἂν καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ τοὺς κατακρίνη)· ἀλλ' ὕπουλα εὐγνωμοσύνης φιλοφρονήματα καὶ κομψεύματα. Ὅθεν συμπεραίνω, ὅτι ὁ πιναρὸς διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ αὐτῶν προκατέλαθε τὴν ψυχὴν των ἐναντίον μου, *Patience!* Ὑγιαίνει πανοικί, καὶ καῦσον τὴν ἐπιστολήν.

Le sue Gioje εἶναι ἡ βιβλιοθήκη του, δὲν πιστεύω ἄλλο.

79.

8 Μαΐου 1807.

Τὴν δὴν τοῦ παρόντος, Ἀλέξανδρε φίλε, σ' ἔγραψα διεξοδικώτατα· καὶ μ' ὄλον τοῦτο ἀναγκάζομαι, μετὰ διάστημα χρόνου τόσον μικρόν, νὰ σὲ γράψω καὶ πάλιν ἴσως ὄχι συντομώτερα, ἐπειδὴ ἐσυλλογίσθην ὅτι τὰ εἰς τὸν Ἰσοκράτην προλεγόμενά μου χρεῖαν ἔχουσι τῆς βοήθειας καὶ συνδρομῆς καὶ σοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ φίλων ἄλλων, ἐὰν ἔχῃς εἰς τὸ Βυζάντιον, διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν ὄλον ἐκεῖνο τὸ ἀποτέλεσμα πρὸς τὸ ὅποιον ὡς σκοπὸν ἀποβλέπων τὰ ἔγραψα.

Εἰς αὐτὰ φίλε, θέλεις εὐρεῖ πολλὰ κινήματα πυρετώδη, καὶ καθὼς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης « Ὀργιζομένου λέξεις ». Ἀλλὰ δὲν εἶναι περὶ τούτων ὁ λόγος· πρῶτον διότι δὲν εἶναι νομίζω σφοδρότερα παρὰ τὰ εἰς τὸν Πρόδρομον· δεύτερον ὅτι κατευθύνονται εἰς μόνον τὸ ἀρσενικὸν Γραίδιον τοῦ ὄρους, τὸ ὅποιον ἔδωκεν ἡ συνήρησεν

εις τὸ νὰ δώσῃ ἀφορμὴν τὸν Βαρθόλδου νὰ στηλιτεύσῃ τοὺς Γραικοὺς· τρίτον ὅτι εἶναι συνωδευμένα μὲ μεγάλους τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπαίνους διὰ τὴν πρόνοιαν τὴν ὁποίαν ἔχει τῆς ἀναγεννήσεως καὶ δόξης τοῦ γένους καὶ τέταρτον ὅτι δὲν πιστεύω νὰ ἔφθασαν εἰς τόσῃ ἀνοησίαν, ὥστε νὰ ἐνοχλήσωσιν ἄνθρωπον ὅστις τοὺς ὑπερασπίζει ἀπὸ τὰς κατηγορίας τῶν ἀλλογενῶν, καὶ δείχνει εἰς αὐτοὺς τὰ μέσα τοῦ νὰ ἐλευθερωθῶσιν εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τὰς τοιαύτας (κατὰ δυστυχίαν δικαίας τὰς περισσοτέρας) κατηγορίας. Διὰ ταῦτα λοιπόν, φίλε, δὲν φοβοῦμαι τίποτε περὶ τούτου, καὶ ἂν ἤμην γυμνὸς ἀπὸ τὴν κραταιὰν προστασίαν τοῦ Γαλατικοῦ κράτους. Πρόσθετος εἰς ταῦτα, φίλε Ἀλέξανδρε, ὅτι ὅταν τὰ ἀναγνώσωσιν ὅσοι ἔχουσιν ὀβολοῦ γινῶσιν, εἶμαι βέβαιος ὅτι θέλουν δοκιμάσει τὴν αὐτὴν ἀγανάκτησιν, ἣτις μ' ἐβίασε νὰ γράψω.

Ἄλλὰ, φίλε, ἡ ἀγανάκτησις αὐτὴ μ' ἔφερε νὰ τολμήσω τόλμημα τοιοῦτον ἄλλο, ὅποιον ἂν τὸ κατορθώσωσι, μέλλει νὰ σκεπᾶσθαι τὸ ἔθνος μὲ δόξαν, καὶ νὰ βωβᾶνῃ τοὺς κατηγοροὺς του· ἂν τὸ παραβλέψωσι, νὰ τὸ βαπτίσῃ εἰς τὰ πηλὰ ἀκόμη βαθύτερον. Ἀπὸ τοῦτο λοιπὸν κατάλαβε τὸ μέγεθος τοῦ τολμήματος, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ φόβου μου, ἂν καὶ μετεχειρίσθην ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, καὶ (πρέπει νὰ τὸ εἶπω) ἐθυσίασα τὴν ἰδίαν μου τιμὴν εἰς τὴν τιμὴν τοῦ γένους, διὰ νὰ μὴ γένη τόσον αἰσχρὰ ἡ παράβλεψις τῆς συμβουλῆς. Τί ἄλλο περισσότερο ἤτο δυνατόν παρὰ νὰ κάμω τοὺς ἀλλογενεῖς νὰ πιστεύσωσι ('Ακολ. τῶν αὐτοσχ. στοχ. σελ. λθ' καὶ μς' (α)), ὅτι ὅσα ἐγὼ τώρα συμβουλεύω, πρὶν ἐμοῦ ἢ

(α) Βλ. Ἑλληνικ. Βιβλιοθήκ. Τόμ. Α', Μέρ. α', σελ. λθ' καὶ ἐπόμεν.

μεγάλη Ἐκκλησία τὰ ἐσυλλογίσθη, ἀλλ' ἐμποδίσθη ἀπὸ τὰς περιστάσεις νὰ τὰ βάλῃ εἰς ἔργον; Ἀλλὰ τὸ ἐπιπόνημα τοῦτο δὲν πρέπει νὰ τοὺς παρηγορήσῃ, καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ στρέψωσι τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἐναντίον μέρος τοῦ προσκεφαλαίου, καὶ νὰ κοιμηθῶσι πάλιν τὸν ὀλέθριον ὕπνον, ὅστις μᾶς ἔκαμεν ὄνειδος καὶ ἐξουδένωμα τῶν ἀλλοφύλων· πρέπει πολλῶ μᾶλλον νὰ τοὺς ἐνθυμίσῃ τοῦ Ἡσιόδου τὴν σοφὴν εἰς τρεῖς τάξεις τῶν ἀνθρώπων διαίρεσιν, τῶν ὁποίων ἡ τρίτη καὶ ἀτιμοτέρα εἶναι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι μὴτ' αὐτοὶ εἶναι καλοὶ νὰ συλλογισθῶσι τὰ συμφέροντα, μὴτ' ἀπ' ἄλλους συμβουλευόμενα νὰ τὰ καταλάβωσι.

Ὅς δέ κε μητ' αὐτὸς νοήῃ, μητ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὅθ' αὐτ' ἀχρήσιος ἀνὴρ.

Ὅταν ἀναγνώσῃς, φίλε, τὸ ἡλίθιον ἔργον (ἄγνωστον εἰς σέ, καὶ πολλοὺς ἄλλους) τινῶν Γραικῶν, τὸ ὅποιον μ' ἐκίνησεν εἰς τὸ νὰ τολμήσω τοιαύτην συμβουλήν, θέλεις ἀπορήσει, καθὼς ἠπόρησα κ' ἐγὼ διὰ τί ὁ Βαρθόλδης δὲν τὸ μετεχειρίσθη, ὅταν αὐτὸ μόνον ἀρχῇ νὰ δείξῃ τὴν ἀθλίαν τοῦ γένους κατάστασιν. Ἡ ἀπορία αὕτη μ' ἔφερε πρῶτον εἰς δισταγμόν, ἂν ἔπρεπε νὰ τὸ φανερώσω, καὶ νὰ ἐνθυμίσω πρᾶγμα, ἂν καὶ γνωστὸν εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, λησμονημένον ὁμῶς τρεῖς χρόνους τώρα· ἔπειτα ἐσυλλογίσθη, ὅτι ἂν ὁ Βαρθόλδης δὲν τὸ μετεχειρίσθη, ἐνδεχόμενον νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ἢ αὐτὸς εἰς τὸ ἐξῆς, ἢ ἄλλος τις κατ' αὐτόν. Ὅθεν ἐστοχάσθη συμφέρον νὰ προλάβω, καὶ νὰ δείξω ὅτι τὸ προειρημένον ἡλίθιον ἔργον ἐπράχθη ἄγνωστα καὶ ἄβουλα τῆς Μεγάλῃς Ἐκκλησίας, ψευθεῖς καὶ εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ ἐσιώπησα τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἐγκυκλοπαιδικῆς ἀποθήκης ὅπου φαίνεται,

ὅτι τὸ ἔργον ἐπράχθη ὄχι μόνον εἰς τὸ Ὅρος, εἰς τὴν Πάτρμον, εἰς τὴν Νάξον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Βυζάντιον, à la barbe ὄλων τῶν Πανιερωτάτων.

Ὅσα σὲ γράφω περὶ τούτων, μὲ ἤλθε λογισμὸς νὰ τὰ γράψω ἀμέσως πρὸς τὸν ἀδελφόν σου, ὁπότεν μέλλει νὰ σταλθῇ καὶ ὁ Ἰσοκράτης· ἔπειτα μετεσυλλογίσθην μήπως τοῦτο δὲν συμφέρει, ὄχι δι' ἀπιστίαν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου, ἀλλ' ὅτι σὺ γνωρίζων καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς πρὸς ὅσους μέλλει νὰ τὰ κοινωήσῃ πλέον παρ' ἐμέ, γνωρίζεις φυσικὰ, καὶ ποῖα καὶ πόσα ἀπὸ τὰ γραφόμενα συμφέρει νὰ γράψῃς εἰς αὐτόν. Τοῦτο μόνον ἐπιθυμῶ, καὶ διὰ τούτου τὴν τελείωσιν τρέμω, νὰ τὸ στοχασθῶσιν ὡς πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου ἡ παράβλεψις καὶ τὸ γένος ὄλον θέλει καταμουζαλώσει περισσότερον παρὰ ποτέ, καὶ ἐμὲ θλίψει πολὺ, ὡς δημοσιεύσαντα συμβουλήν ἀσύμφορον.

Ἄλλὰ φίλε, ἄκουσον ἄλλο, τὸ ὅποσον κοινώνησον πρὸς τὸν ἀδελφόν σου μὲ πολλὴν γνῶσιν καὶ προσοχὴν, ἐπειδὴ ὁ κρότος δὲν συμφέρει. Ὅ,τι μάλιστα μ' ἐβίασε νὰ ταχύνω τὴν συμβουλήν, εἶναι τοῦτο. Οὗτοι μελετῶσι νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν εὐεργετηθέντα παρ' αὐτῶν, ὅ,τι εὐρίσκεται πολύτιμον. Τὸ μελετώμενον δὲν ἐδηλώθη ἀκόμη αὐθεντικῶς (officiellement)· ἀλλ' ἀρκεῖ διὰ νὰ γενῆ ἔργον, ὅτι ἄρχισε νὰ ψιθυρίζεται μεταξὺ τῶν σπουδαίων καὶ φιλοκάλων· ἄλλο δὲν ἔμεινε παρὰ νὰ τὸ ἐκφωνήσῃ καὶ κάμμια ἐφημερίς· καὶ τότε ἔχε το πλεόν τελειωμένον. Ἄν προλάθωσιν οἱ ἡμέτεροι, δὲν θέλουν πλέον τολμήσει τοιοῦτον ζήτημα, ἢ τοῦλάχιστον δὲν θέλουν τὸ τολμήσει μὲ παντελῆ τῆς Ἑλλάδος γύμνωσιν. Περισσότερα νὰ γράψω δὲν συμφέρει· ὁ νοῶν νοεῖται. Τὸ γένος εἶναι περιέργον, παντουργόν, καὶ μεγαλουργόν, καὶ φιλόδοξον·

ἀλλὰ μ' ὄλα ταῦτα εἶναι καὶ γενναῖον, καὶ καταλαμβάνει καλὰ, ὅτι καὶ ἡ παρὰ τῶν Γραικῶν φιλία συμφέρει εἰς αὐτούς.

Ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα χρειάζεται σκέψιν μεγάλην, μοῦ ἤλθε τώρα εἰς τὴν κεφαλὴν, μὴ δὲν ἐσύμφερε νὰ σὲ στείλω τὰ φύλλα τῶν προλεγομένων, πρὶν τελειώσῃ ὁ τύπος· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησα νὰ σὲ βάλω εἰς τοιαύτην δαπάνην χωρὶς νὰ σὲ ἐρωτήσω. Ἐγὼ μετὰ χαρᾶς ἐξοδεύω τὸ ἐδῶ χρεωστούμενον εἰς τὴν Πόσταν, καὶ τὰ πέμπω μὲ συνθήκην νὰ μὴ κοινωνήσῃς τὰ φύλλα μὴτ' αὐτοῦ εἰς κἀνένα, μῆτε τὸν ἀδελφόν σου νὰ τὰ πέμψῃς, πρὶν νὰ ὑπάγῃ τὸ βιβλίον. Καταλαμβάνεις καλὰ ὅτι τοιαύτη δημοσίευσίς δὲν συμφέρει καὶ διὰ πολλὰς ἄλλας αἰτίας, καὶ διότι ἐνδέχεται νὰ κινήσῃ ζηλοτυπίαν εἰς τοὺς δαπανῶντας τὴν δαπάνην τοῦ τύπου, οἱ ὅποιοι ἀφ' ὅσα σὲ γράφω οὐδὲ γρὺ ἐξεύρουσιν ἀκόμη. Τὸ μῆκος τῶν προλεγομένων εἶναι ὀλίγον τι περισσότερον ἀπὸ τὸ ἥμισυ τῶν προλεγομένων τοῦ Προδρόμου.

Καλὰ ἐνθυμήθην τὸν Πρόδρομον. Κάμε με τὴν χάριν νὰ μάθῃς μὲ εὐμορφον τρόπον ἀπὸ τὸν Schaumbourg τίς τὸν ἐστείλει Πρόδρομους. Δὲν φέρει βλάβην νομίζω, νὰ τὸν ἐρωτήσῃς ὡς ζητηθεῖς παρ' ἐμοῦ νὰ κάμῃς τοιαύτην ἐρώτησιν. Μὲ φαίνεται τόλμημα ἀνάξιον τοῦ τυπογράφου ἢ τοιαύτη ἀποστολή· ἐνδεχόμενον ὁμως νὰ τοὺς ἔλαθεν ἀπὸ τὸν Reclam· καὶ τότε οὐδεὶς λόγος. Ὅπως ἂν ἦναι ὁμως τὸ πρᾶγμα, εὐθὺς ὅταν λάβῃς τὸν Ἰσοκράτην ἐπειδὴ φυσικὰ πρέπει νὰ σὲ πέμψωσι καὶ Ἰσοκράτας, (ἀφ' οὗ σ' ἐπεμψάν Πρόδρομους) καλὸν εἶναι νὰ προλάβῃς νὰ δώσῃς εἰς τὸν Schaumbourg. Ἐγὼ ἂν δὲν τὸ ἔκαμα διὰ τοὺς Πρόδρομους, αἰτία ἦτον ἡ ἀποστολή,

διὰ προσταγῆς τῶν δαπανώντων, πρὸς τὸν Σταῦρον Προδρόμων, τῶν ὁποίων μέρος ὑποπτεύθη ὅτι μέλλει νὰ διαδοθῆ αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ διότι εἶχες μὲ εἰπεῖ ἄλλην φορὰν ὅτι οἱ αὐτοῦ βιβλιοπῶλαι ὀλίγην φροντίδα ἔχουσιν Ἑλληνικῶν βιβλίων.

Ὁ Σχοινᾶς μ' ἔγραψε πρὸ μικροῦ χαρμόσυνα περὶ τῶν ἀλφίτων· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴν εἶναι προσωρινὴ ἡ χαρὰ του, καὶ δὲν ἐξεύρω ποῦ ἔχει νὰ καταντήσῃ ὁ ταλαίπωρος.

Ἐπειδὴ ὁ Schaumbourg πωλεῖ Ἑλληνικὰ βιβλία δὲν ἔκαμνες καλὰ νὰ τὸν δώσης τινὰς Ἀπολλοδώρους τοῦ Κλαυερίου;

Τὸν Κρητὰ ἤθελες ὠφελῆσαι πολλὰ συμβουλευῶν νὰ κατακαθίσῃ, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὸν Πλανήτην βίον, βλαβερὸν εἰς ὄλους, ἀλλ' ὀλέθριον εἰς σωμάτια, ὁποῖον ὑποπτεύομαι τὸ ἰδικόν του, κλίνον εἰς τὸ φθισικόν δηλαδή.

Ἀπὸ τοὺς Ἐπιστάτας τοῦ ἐν Χίῳ σχολείου Φυσικῆς ἔλαβον ἀπόκρισιν. Τὰ σταλθέντα φυσικομαθηματικὰ ὄργανα κατευοδώθησαν σῶα καὶ ἀβλαβῆ καὶ ἐθαυμάστησαν, καὶ ἐνεργοῦνται ΑΓΑΘΗ, ΤΥΧΗ! Ὅ,τι μ' εὐχαρίστησε, περισσότερον εἶναι ὁ πυρετός, τὸν ὁποῖον συμπεραίνω ἀπὸ τὴν ἀπόκρισιν ὅτι ἀναψεν ἢ μετὰ τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργάνων ἐπιστολῇ μου εἰς τὰς φλέβας των, καὶ ἡ θερμὴ παράκλησις τὴν ὁποίαν μὲ παρακαλοῦν καὶ αὐτοί, καὶ χωριστὰ ὁ διδάσκαλος νὰ τοὺς συμβουλεύω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Ὁ ταλαίπωρος διδάσκαλος μάλιστα εἰς τὸν θαυμασμὸν μου ὅτι δὲν εἶχαν ἀκόμη ταμεῖον ὀργάνων ἀποκρίνεται, ὅτι θαυμάζει μάλιστα αὐτός ὅτι καὶ τώρα τὰ ἔλαβε καὶ τὸ στοχάζεται ὡς ὄνειρον, καὶ τὸ ἀποδίδει (καθὼς αὐτός λέγει) εἰς τοὺς ἐπαίνους ὅσους ἔκαμα περὶ

τῶν Χίων εἰς τὸ περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος Γαλλικὸν ὑπόμνημα. Ἄρα τὸ ὑπόμνημα δὲν ἐστάθη παντάπασιν ἀνωφελές, ὡς ἤθελε τὸ στοχασθῆ ὁ Βαρθόλδος, καὶ ἂν δὲν εὐρίσκωνται εἰς τοὺς Γραικοὺς ἀκόμη ἀπὸ τοὺς τῆς πρώτης Ἡσιοδιακῆς τάξεως, εἶναι πολλοὶ ἀπ' ἐκείνην περὶ τῆς ὁποίας λέγει,

Ἐσθλὸς δ' αὖ κάκεινος, ὅς εὖ εἰπόντι πίθηται.

Ἄμποτε τὰ προλεγόμενα νὰ κάμωσι τὸ αὐτὸ ἀποτελεσμα εἰς τὰ καμηλαύκια· καὶ σὲ βεβαιώνω ὅτι ὁ Βαρθόλδος θέλει εἶσθαι ὁ τελευταῖος τῶν κατηγορῶν τοῦ γένους. Ὑγίαινε.

80.

8 Ἰουνίου 1807.

Εἰς τὰς προλαβούσας μου, φίλ' Ἀλέξανδρε, δὲν σὲ διηγῆθην τὰ νέα μου παράξενα καὶ ὀδυνηρὰ πάθη, πρῶτον μὲν διὰ νὰ μὴ μὲ νομίσης μεμψίμοιρον, ἔπειτα διότι διότι ὦραν ἐξ ὦρας ἐπρόσμενα τὴν θεραπείαν αὐτῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνδέχεται νὰ μοῦ συντέμωσι (γρηγορώτερα τῆς φύσεως) τὸν μὲ τριβόλους καὶ ἀκάνθας σπαρμένον τοῦ βίου μου δρόμον, καλὸν εἶναι νὰ ἐξεύρης κὰν τὰ αἷτια τῆς τοιαύτης συντημήσεως. Ἡ μέριμνα ἢ καθημερινὴ καὶ ἡ διὰ ταύτην ἀνιαρὰ τῆς ψυχῆς μου διάθεσις ἐγέννησαν εἰς τὸ ταλαίπωρον μου σῶμα, εἶναι τώρα ἐξ ἑβδομάδες κ' ἐπέκεινα, ὅλα τῆς ἀποπληξίας ἢ παραλύσεως τὰ πρόδρομα συμπτώματα, ἤγουν ἐπαύξησιν τῆς ἀγρυπνίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἤμην ὑποκείμενος, ἀδυναμίαν τῶν

σκελῶν, ἀτονίαν τοῦ στομάχου, ἰλίγγους καὶ σκοτοδιναίσεις τῆς κεφαλῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου ἔγραψα πρὸς τὸν φίλον τὴν χρεῖαν τὴν ὁποῖαν εἶχα ἀπὸ ἀργύρια, διὰ νὰ τελειώσω τοὺς δύο πρώτους τόμους τῆς Ἑλλ. βιβλ. περιέχοντας τὰ ἅπαντα τοῦ Ἰσοκράτους, πέμψας ἐντάμα καὶ τὸν ὅλον λογαριασμόν του, διὰ νὰ συμπεράνη τὴν χρειαζομένην ποσότητα. Προσμείνας ματαίως ἀπόκρισιν ἕως εἰς τὴν 22 Ἀπριλίου ἔγραψα καὶ δεύτερον παραστήσας καὶ πάλιν τὴν ἀνάγκην, ἢ μᾶλλον εἶπεν τὴν αὐξησιν τῆς ἀνάγκης (ἐπειδὴ ἡ προχώρησις τοῦ τύπου ἤυξανε φυσικὰ καὶ τὸ πρὸς τὸν τυπογράφον καὶ τὸ πρὸς τὸν χαρτοπώλην χρέος μου). Μηδ' εἰς ταύτην ἀπόκρισιν μέχρι τῆς ὥρας ταύτης οὐδεμίαν. Ἀπέθανεν, ἢ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, δὲν ἐξεύρω μῆτε τί νὰ εἶπω, μῆτε τί νὰ συλλογισθῶ. Τοῦτ' ἐξεύρω ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν, ὁποῖαν ἐπὶ ζωῆς μου δὲν ἔδοκίμασα ἀκόμη. Ἐγυμνώθην ἕως καὶ ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἀργύρια ὅσα ἡ προμήθεια φυλάττει διὰ τὰς καθημερινὰς χρεῖας. Ὁ πρῶτος τόμος ἐτελειώθη, καὶ δὲν ἔχω νὰ τοῦ στιχώσω ἄλλα τοσαῦτα, ὅσα τὸν ἔστειλα στιχωμένα ἀπὸ τὸν Πρόδρομον, μῆτε κἄν ὅσα χρειάζονται διὰ παλλωτικὰ ἀστιχώτων νὰ τὸν πέμψω· ὁ δεύτερος ὅστις ἦτο πρὸς τὸ τέλος, μένει ἀργὸς δι' ἔλλειψιν ἀργυρίου. Ὁ τρίτος ἀρχίσας ἐμποδίσθη καὶ αὐτός. Χρεωστῶ τὸν τυπογράφον, τὸν Χαρτοπώλην κ.τ.λ. καὶ πῶς ἔχω νὰ κάμω ἀπορῶ. Ἦτον ἀπροσδόκητος εἰς ἐμέ τοιαύτη ζῆλη, φίλε μου. Καταρῶμαι καὶ τὸν Ἰουστινιανόν· ἀναθεματίζω καὶ τὴν ὥραν ὅταν τοὺς ἐγνώρισα. Ἡ ἀνάγκη μ' ἔφερε εἰς τὸ νὰ τὸν γράψω καὶ τρίτον εἰς τὴν αἴν' τοῦ παρόντος μηνὸς περικλείσας τὴν πρὸς αὐτὸν εἰς

πρὸς ἄλλον ἐπιστολήν. Ἀποκρίνεται ἢ ὄχι, εἰς ταύτην μου τὴν ἐπιστολήν τὸ τέλος τοῦ μηνὸς θέλει τὸ δείξει. Ἄν δὲν ἀποκριθῆ, γίνεται φανερόν ὅτι ζητεῖ ἀνηλεῶς νὰ μὲ σφάξῃ. Δὲν ἦσαν ἀρκετὰ τὰ βιάσανα τῆς ἐκδόσεως καὶ τοῦ τύπου, ἀλλά, φίλε, ἡ αὐξήσις τῆς βιβλιοθήκης μου μὲ ἠνάγκασε νὰ φροντίσω μετοίκησιν εἰς εὐρυχωροτέραν καὶ ἐπομένως δαπανηροτέραν κατοικίαν. Τὴν ἐμίσθωσα λοιπὸν διὰ νὰ μετοικήσω περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐρχομένου μηνός· ἀλλὰ δὲν ἔχω μῆτε τὴν ἀναγκαίαν δαπάνην εἰς τὴν μετακόμισιν τῶν βιβλίων καὶ σκευῶν μου· τί κακὸν ἦτο τοῦτο εἰς ἐμέ!

Πρέπει, φίλε, νὰ τελειώσω· ὅσον περισσότερον γράφω, τόσον ἀναξύω τὰς πληγὰς μου, καὶ αὐξάνω τῆς κεφαλῆς μου τὸν ἔλιγγον. Ὅπως ἂν ἀκολουθήσῃ τὸ πρᾶγμα, ἐνθυμοῦ νὰ ζητήσης ἀπὸ τὸν Κλαυέριον νὰ διαλέξῃ ὅσα φύλλα σκορπισμένα εὐρίσκονται ἢ τετράδια, μὲ σημειώσεις περὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, καὶ νὰ σὲ τὰ πέμψῃ ἀμέσως μὲ τὸ Γραικιταλικὸν λεξικόν, χωρὶς νὰ τὰ κοινωήσῃ μῆτε τὸν ἀδελφόν σου. Τὸν εἶπα, ὅτι ὁ Σουίδας εἶναι ἰδικός σου. Τὸν Πλούταρχον, ἂν λύσῃ τὴν σιωπὴν, ὅ τί νὰ τὸν ὀνοματίσω, θέλω σὲ τὸν πληρώσῃ διὰ νὰ τὸν κατακερματίσω εἰς χρεῖας νέας ἐκδόσεως. Πνίγομαι ἀπὸ τὴν ἀδημονίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Ὑγιάει μὲ τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον καὶ τὸν φίλτατον υἱόν, καὶ μὴ φανερώσης εἰς κανένα τίποτε περὶ τούτων, πλην ἂν ἀπὸ τὴν φανέρωσιν ἦναι δυνατὸν νὰ γεννηθῆ ταχινὴ βοήθεια καμμία δι' ἐμέ· καὶ πάλιν ὑγιάει. Εἰς ἐκείνον ὁμως νὰ φανερώσης τίποτε δὲν συμφέρει διὰ πολλὰς αἰτίας.

17 καὶ 22 Ἰουνίου 1807.

Ἀσπάζομαι σε.

Ἄπο τὴν προλαβοῦσάν μου τῆς 8 τοῦ παρόντος ἔμαθες τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἔφερον ἡ, δὲν ἐξεύρω εἴτ' ἀμέλειαν πρέπει νὰ τὴν ὀνομάσω εἶτε . . . τοῦ φίλου. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην εὐρίσκομαι μέχρι ταύτης τῆς ὥρας καὶ κατὰ τὸν Δικαιοπόλιν τῆς Κομφιδίας,

Στένω, κέχληνα, σκορδινῶμαι, στρεύγομαι (α),

Ἄπορῶ, γράφω, παρατίλλομαι, λογιζομαι,

Ἄποβλέπων εἰς

τὴν πόσταν, καὶ προσμένων ματαίως ἀπ' αὐτὴν τοῦ πολλὰ θλίβοντός με βάρους τὴν ἀνακούφισιν. Τὶ νὰ κάμω ἀπορῶ, τί νὰ συλλογισθῶ ἀμηχάνῶ, πῶς νὰ ἐξηγήσω τὴν παράδοξον ταύτην σιωπὴν, μήτε κανόνας γραμματικῆς μήτε πιθανολογίας λογικῆς ἔχω. Κρόνιον ὄμμα βέβαια ἐτέσκηψεν (ὡς λέγει ὁ Καλάσιρις τοῦ Ἡλιοδώρου) εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην. Τὸν πρῶτον τόμον, τελειωθέντα πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, κρατῶ, χωρὶς νὰ τολμῶ μήτε εἰς αὐτὸν νὰ πέμψω μέρος, μὴτ' εἰς σέ, φοβούμενος μὴν αὐξήσω τὴν ἀνάγκην μὲ τὴν δαπάνην τῆς ἀποστολῆς, μ' ὄλον ὅτι εἶναι πολλὰ μικρά. Τὸν δεῦτερον (καὶ τελευταῖον τοῦ Ἰσοκράτους) τὸν ἀργοπορῶ ἐξεπίτηδες, ἐπειδὴ ἡ τελείωσίς του μέλλει ν' αὐξήσῃ τὴν χρεῖαν τοῦ ἀργυρίου. Τὸν τρίτον, δι' ἔλλειψιν χαρτίου, μήτε συλλογιζομαι νὰ τὸν ἀκολουθῶ. Μόλις ἔμειναν εἰς χεῖράς μου ὅσα ζητοῦν αἱ καθημεριναὶ ἀπαραίτητοι τῆς φύσεως

(α) Ὁ Κοραῆς μετέβαλε τὴν λέξιν τοῦ Κομικοῦ ἐπὶ τὸ εὐφημότερον.

ανάγκαι, και αὐτὰ ἐλαττοῦνται ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ὥστε ἐνδέχεται νὰ καταντήσω και εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, ὅταν μῆτε τὴν ζωοτροφίαν μῆτε τὴν κατοικίαν μου νὰ πληρῶσω πλέον θέλει εἶσθαι δυνατόν. Εἰς ὀλίγα λόγια, παλαιῶ με τὴν ἔνδειαν· τίς ἔχει νὰ νικήσῃ δὲν ἐξεύρω· εἴθε μόνον ἢ ἦττα (ἂν ἦναι γραμμένον νὰ με σκοτώσῃ ἢ βιβλιοθήκη) νὰ μὴν ἦναι πολλὰ ὀδυνηρά!

Ταύτην τὴν ἦτταν φοβούμενος, ἐπῆρα προχθὲς καθάρσιον, διὰ νὰ κινήσω τὰς αἱμορροΐδας, μήπως ἢ ἐκροή των παύσῃ τοὺς ἰλιγγούς και σκοτοδίνους τῆς κεφαλῆς· ἀλλ' ἢ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλεια ἔγινε πολλὰ μικρά· μελετῶ και δεύτερον νὰ τὰς ἐρεθίσω μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Τὴν ἐπιστολὴν σου τῆς 30 τοῦ περασμένου ἔλαβον. Λυπεῖσαι ὑπὲρ τὸ πρέπον περὶ τῆς δυσκολίας τὴν ὁποίαν ἀπαντᾷς εἰς τὰ πειράματα τῶν μεταφράσεων. Μάθε ὅτι κ' ἐγὼ τοιαύτην δοκιμάζω, και ἄλλοι σοφώτεροι παρ' ἐμὲ τοιαύτην θέλουν δοκιμάσει. Τὸ σφάλμα εἶναι τῆς γλώσσης, ὃ ὁποία εἶναι ἀκόμη ἄγναπτος και ἄκαμπτος εἰς τὴν θέλησιν τοῦ γράφοντος ὡς ἀδέψητον δέρμα, και μὴν ἀπελπίζεσαι. Τοῦτο μόνον ἴσως πρέπει νὰ λυπώμεθα, ὅτι δὲν ἐγεννήθημεν πεντήκοντα χρόνους βραδύτερον· ἀλλ' ἔπεσεν εἰς ἡμᾶς τὸ ἀηδέστατον ἔργον τῆς γνάψεως, και ἦτον γραμμένον εἰς ἡμᾶς νὰ τὴν προφκιάσωμεν, διὰ νὰ τὴν παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεθ' ἡμᾶς εὐκολωτέραν νὰ τελειωθῇ. Ἄλλ' ὁμως πάλιν διὰ τί νὰ λυπώμεθα; Λέγει πολλὰ φρόνιμα ὁ Ἐπίκτητος ὅτι εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ παρόντος βίου εἴμεθα ὅλοι ὑποκριταὶ ἄλλος ἄλλου δράματος (rôle)· ἀλλ' ὃ μοιράζων τὰ δράματα εἶναι ἄλλος· και εἰς ἡμᾶς δὲν μένει παρὰ νὰ ὑποκριθῶμεν καλῶς τὸ δοθέν, « Ἄν πτωχὸν ὑποκρίνασθαι σε θέλῃ, ἵνα και τοῦτον εὐ-

» φυῶς ὑποκρίνη, ἄν χωλόν, ἄν ἄρχοντα, ἄν ἰδιώτην κτλ.»
 Ἡ δὲν κατανοεῖς ἀπὸ τοῦτο, διὰ τί οἱ πρὸ ἡμῶν ἔφευγον ὡς θάνατον τὸ νὰ γράψωσιν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν; Ἐπλανήθησαν ὁμῶς πολὺ, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν φεύγοντες τὸν καπνὸν ἔπεσαν εἰς τὸ πῦρ, ἐπειδὴ ἔγραψαν τοιαῦτα, ὅποια καὶ ἔπαυσαν σχεδὸν νὰ ἀναγινώσκωνται, ὁπόταν, ἄν ἐκαλλιέργουν τὴν κοινὴν, ἤθελαν εὐκολύνει πολλὰ εἰς ἡμᾶς τὴν περαιτέρω καλλιέργειαν αὐτῆς. Ὅ,τι λοιπὸν δὲν ἔκαμαν ἐκεῖνοι δι' ἡμᾶς, ἄς σπουδάσωμεν ἡμεῖς νὰ τὸ κοπιᾶσωμεν διὰ τοὺς μεθ' ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι εὐτυχέστεροι παρ' ἡμᾶς, δὲν θέλουν ὁμῶς ἀχαριστήσαι εἰς τοὺς κόπους ἡμῶν.

Διὰ τὴν εἰς τὴν γλῶσσαν ὁμῶς ἀσχολίαν σου, ὠφέλιμον εἰς τὸν Ἐπαμινώνδαν, δὲν ἤθελα νὰ ἀμελήσης τὸ ἐμπόριον, ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ὁποίου κρέμεται ὄχι μικρὸν μέρος καὶ τῆς καλῆς του παιδείας. Πρέπει πρὸ πάντων, φίλε, νὰ τοῦ προετοιμάσης κατὰ μικρὸν τὴν βιβλιοθήκην· τῆς ὁποίας τὴν ἀναγκαιότητα γνωρίζω ἐκ δυστυχῶς ἰδίᾳ μου πείρας. Πράγματα, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ ἐξεύρω πρὸ ἐτῶν τριάκοντα, τὰ μανθάνω τώρα, ἐπειδὴ τώρα εἰς τὰ τέλη τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς ἤρχισα νὰ ἀποκτῶ βιβλία.

Εἰς τὴν 14 τοῦ παρόντος ἔδωκα εἰς τὴν πόσταν τὴν ἀκολουθίαν τῶν Αὐτοσχ. στοχ. Ἀπὸ τὴν ἀμμηχανίαν σου νὰ ἐπινοήσης τὰ συμβάντα εἰς Πάτμον, Νάξον, συμπεραίνω ὅτι θέλεις δοκιμάσαι τὴν αὐτὴν ὄσσην ἐδοκίμασα ἐγὼ ἀγανάκτησιν, διὰ τὴν σκυθικὴν τῶν ὀρεσκῶων θηρίων βαρβαρότητα. Καθὼς σύ, οὕτω καὶ ἐγὼ ἐνόμιζα τοσαύτην τὴν πτωχείαν ἡμῶν, ὥστε δὲν ἤθελα ποτὲ πιστεύσει ὅτι ἐσώζοντο ἀκόμη τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα κειμήλια εἰς

τάς πιναράς χείρας τῶν φιλοβαρβάρων καλογ., ἐάν δὲν τὰ ἐκήρυττον αὐτοὶ οἱ Ἕλληνοί. Ἡῤῥανε μάλιστα τὴν ἀπιστίαν μου ἢ ἀποτυχία τοῦ Villoison, ὅστις εἰς τὴν διετὴ του διατριβὴν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη δὲν ἀνεκάλυψε τίποτε. Ἡ ἐπιθυμία του δὲν ἦτον ὀλιγωτέρα ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐπιθυμίαν· ἀλλὰ τοῦ ἔλειπεν ὁ Ἑλληνικός πλοῦτος, διὰ νὰ δελεάσῃ τοὺς ἀκτῆμονας καὶ ἀναργύρους καὶ μισαργύρους καλογήρους. Τὸ πρᾶγμα χρειάζεται θε-
ραπείαν φρόνιμον καὶ ὅσον εἶναι δυνατόν ταχεῖαν διὰ πολ-
λοτάτας αἰτίας. Ἄν ἦναι δυνατόν νὰ τὸ κατορθώσωσι μόνοι χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῶν κρατούντων, τὸ κατορ-
θωμα θέλει εἶσθαι ἐνδοξότερον. Ὁ Ἑξαρχος πρέπει νὰ ἦναι λόγιος, ζηλωτής, καὶ νὰ σταλθῇ ἀπροσδοκῆτως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πρέπει νὰ σταλθῶσι πολλοὶ ἐν τῷ ἅμα εἰς διάφορα μέρη, νὰ κάμωσιν ἔρευναν ἀκριβῆ καὶ αὐστηρὰν εἰς ὅλα τὰ κατατόπια, μέχρι καὶ εἰς τὰ ὑποπόδια τῶν ἱερῶν τραπεζῶν, καὶ νὰ μὴν ἀφήσωσιν εἰς αὐτὰ ἄλλο παρὰ τὰ χρειαζόμενα ἀντίγραφα εἰς τὴν πνευματικὴν γυμνασίαν των, δηλαδὴ βίους καὶ ἀποφθέγματα ἀσκη-
τῶν, πατέρων κτλ.

Ἡ ταχύτης χρησιμεύει ἀκόμη καὶ πρὸς ἄλλα ἐνδεχό-
μενα. Ἡ εὐτυχὴς αὕτη θήρα τῶν Ἑλλήνων ἀνεπτέρωσε τοὺς ἐνταῦθα πεπαιδευμένους, καὶ ἤκουσα αὐτὸ ἐγὼ ἀπὸ στόμα πολλῶν παρακινήμενων ἀπὸ τὰ κατορθώματα τοῦ γένους των, μελετώντων νὰ παρακαλίσωσι δι' ἀναφορᾶς τὸ Κράτος νὰ κάμῃ τοιαύτην ζήτησιν. Μέγας νοῦς δὲν χρειάζεται διὰ νὰ καταλάβῃ τις, ὅτι καιρὸν ἄλλον ἐπι-
τηδειότερον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦτον διὰ νὰ συναθροίσωσιν ὄχι μόνον ὅσα ὁ Σκύθης τῆς Ἑλ-
λάδος ἡγεμῶν μῆτε καταλαμβάνει, μῆτε τιμᾶ, ἀλλὰ καὶ

εἶτι ἄλλο τιμιώτερον ζητήσωσιν ἀπὸ αὐτόν. Ὅλα ταῦτα, φίλε, πρέπει νὰ τὰ παραστήσης ἑναργῶς καὶ ἐνεργῶς εἰς τὸν ἀδελφόν σου. Διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ θεοῦ, μὴ πάθωμεν τοιαύτην λεηλασίαν. Μήπως εἴμεθα βέβαιοι, θέλεις ἴσως ἀντειπεῖ, ὅτι καὶ συναθροισμένα ἀπὸ ἡμᾶς καὶ εἰς βιβλιοθήκην καλοθεμενά, δὲν θέλουν πάλιν τὰ ζητήσαι καὶ τὰ λάβει; Ὅχι, φίλε, ἐγὼ ἐγγυητὴς ὅτι δὲν θέλουσι πλέον τολμήσαι τοιοῦτον πρᾶγμα, καὶ διὰ τὴν ἐντροπήν, καὶ διότι θέλουσι τὴν φιλίαν τοῦ ταλαιπώρου γένους ἡμῶν, καὶ τελευταῖον, διότι εἶναι γενναῖον ἔθνος. Ἄλλ' ὑποθέτω ὁμως ὅτι καὶ θέλουν τὸ κάμει. Μᾶς μένει κἂν ἡ παρηγορία, ὅτι δὲν ἐγύμνωσαν ἀναισθήτους, καὶ ἡ τιμὴ ὅτι ἀληθῶς ἀναγεννώμεθα, ἐπειδὴ ἤρχισαμεν νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς σωτηρίας τῶν προγονικῶν κτημάτων. Διὰ τὴν τιμὴν ταύτην ψεύδομαι προφανῶς εἰς τὴν σελ. 130. ὅπου λέγω ὅτι ἐκινήθη πρὸ πολλοῦ εἰς τὴν ἱεράν σύνοδον λόγος περὶ τοιαύτης συναθροίσεως καὶ φυλάξεως τῶν ἀντιγράφων. Διὰ τὴν τιμὴν ταύτην σιωπῶ τὰ βιβλία ὅσα ἔλαβον ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ μὲ τὴν αὐτὴν σαγήνην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐσαγήνευσαν τὰ τῆς Πάτμου, Ὅρους, καὶ Νάξου. κτλ.

Εἶπα ὅτι πρέπει νὰ τὸ κατορθώσωσιν αὐτοί, χωρὶς βοήθειαν ἐξωτέραν· καὶ τοῦτο ἐλπίζω καὶ ἐπιθυμῶ, καὶ πιστεύω δυνατὸν. Ἄν ἐξ ἀτυχίας ὁμως κρίνωσιν ἀναγκαίαν τὴν βοήθειαν τῶν κρατούντων, ὑπομονή! ἄς βοηθηθῶσι καὶ ἀπ' αὐτούς, μὲ τρόπον ὁμως κατάδηλον, ὥστε νὰ κηρυχθῇ καὶ εἰς τὰς ἀλλογενεῖς καὶ ἀλλογλώσσους ἐφημερίδας, ὅτι οἱ δυνατοὶ καὶ προέχοντες τῶν Γραικῶν τὸ ἐζήτησαν καὶ τὸ ἐπρόβαλαν εἰς τὸν ἀνάσσοντα. Ὅπως ἂν γενῆ τὸ πρᾶγμα, ἄς γενῆ διὰ τὸν Θεὸν γρήγορα, πρὶν

τὰ ζητήσωσιν οἱ ξένοι. Ἄς παραστήσωσιν εἰς τοὺς ἀπαι-
δεύτους Σκύθας, ὅχι τὴν πρόοδον τοῦ φωτισμοῦ τὴν
γινομένην ἀπὸ τοιαύτην συνάθροισιν περὶ τῆς ὁποίας δὲν
καταλαμβάνουσι τίποτε, ἀλλὰ τὸ ἐκ ταύτης κέρδος, διὰ
τὴν ἐξ ἀνάγκης συνδρομὴν, καὶ πανταχόθεν ἔλευσιν τῶν
ξένων, φέροντες εἰς αὐτοὺς παραδείγματα τὰ γινόμενα
εἰς τὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης, ὅπου σώζονται μεγάλαι βι-
βλιοθηκαί. Ἐπρεπε κατὰ τὴν ιδέαν μου (ἐὰν λέγω ἢ
αὐτουργία καὶ μονουργία δὲν φαίνεται δυνατὴ) αὐτὸς ὁ
Πατριάρχης νὰ τὸ κοινωρήσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον, ὡς
πρᾶγμα πολλὰ ἀξιόλογον, διηγούμενος ἐν ταύτῃ καὶ τὴν
λεηλασίαν τῶν Ἑγγλων (μάλιστα τῶν ὄντων ἐχθρῶν).
Ἄ, φίλε, τί νὰ σέ εἶπω; ἡ μόνη ιδέα ὅτι μέλλουν νὰ
ζητηθῶσι καὶ νὰ περάσωσιν εἰς ἀλλογενῶν χεῖρας μὲ κάμ-
νει νὰ μαίνωμαι. Παράστησε τὸ πρᾶγμα μὲ ζωηρότητα
εἰς τὸν ἀδελφόν σου, καὶ ἐκεῖνος εἰς τοὺς ὅσοι εἶναι ικα-
νοί, νὰ καταλάβωσι τοῦ πράγματος τὴν δόξαν ἂν κατορ-
θῇ, τὴν ἀδοξίαν, ἂν ἀμεληθῇ. Ἐγὼ ἀπορῶ, διὰ τί ὁ
Βαρθόλδης δὲν εἶπε τίποτε (τοῦλάχιστον εἰκάζω ἀπὸ τὴν
σιωπὴν σου ὅτι δὲν εἶπε) περὶ τούτου; Ποίαν ἄλλην λαμ-
προτέραν τῆς βαρβαρότητος τοῦ ἔθνους ἀπόδειξιν ἐδύνατο
νὰ μεταχειρισθῇ, παρὰ τὴν σκυθικὴν προδοσίαν τοσοῦτων
πολυτίμων ἀντιγράφων; Ὁ διδάσκαλος Πόρσων (σελ.
λς') εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς σοφωτέρους κριτικούς τοῦ παρόν-
τος αἰῶνος, φίλε μου, καὶ ἐκδότης τεσσάρων τραγωδιῶν
τοῦ Εὐριπίδου, ἀπὸ τὰς ὁποίας νομίζω σ' ἔδωκα μίαν ἢ
δύο. Αὐτὸς εἶμαι βέβαιος θέλει λυπηθῇ ὅταν ἀναγνώσῃ
τοὺς αὐτοσχεδιούς στοχασμούς. Ἄλλ' ὅμως εἶμαι καὶ
τοῦτο βέβαιος ὅτι θέλει μεγάλως ἐπαινέσει πρῶτος αὐτὸς
τὸ γένος ὅταν μάθῃ, ὅτι δὲν προδίδει πλέον μὴτ' εἰς

αὐτοὺς μήτε εἰς ἄλλο κἀνὲν ἔθνος τὰ προγονικά του κτήματα. Μὴν ἀμελήσης λοιπὸν νὰ μηνύσης τὸν ἀδελφόν σου, ὅ,τι κρίνεις ἀναγκαῖον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου, καὶ νὰ τὸν εἴπῃς *Γκιορεῖμ σερί*.

Ἄπορῶ μεγάλως περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν Προδρόμων παρὰ τοῦ Δ πρὸς τὸν Sch. Ἐδῶ πλέον δὲν ἔχω κἀν τὴν καταφυγὴν εἰς τὸ νὰ καταρασθῶ τὸν Ἰουστινιανόν. Εἶναι καὶ πεπαιδευμένος, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὄντων ἢ νομιζομένων καλῶν κάγαθῶν, καὶ πρὸς τούτοις καὶ τῶν τόσων εὐπόρων, ὥστε νὰ μὴν ἔχη χρεῖαν ἀπὸ τοιούτους μικροπρεπεῖς πορισμοὺς (διὰ νὰ μὴν εἴπω τι περισσότερον) βίου. Ἐνδεχόμενον νὰ τὸ ἔκαμεν ὁ ἐπιστάτης τοῦ βιβλιοπωλείου του εἰς τὸ ὅποσον αὐτὸς ὀλίγον προσέχει ἀσχολούμενος εἰς τοὺς τύπους του. "Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, τὸ κακὸν εἶναι ὅτι εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ τούτου. Καὶ μὴν ἐρωτᾷς πόσον εἶμαι αἰσχυντηλὸς καὶ ἄτολμος εἰς τὰ τοιαῦτα. *C'est une bêtise, si vous voulez, mais cela n'est pas moins vrai.*

Τὸ γὰρ ἀποστήναι χαλεπὸν.
Φύσεις, ἣν ἔχει τις αἰεί,

καὶ μάλιστα εἰς τὸ γῆρας, τὸ ὅποσον πρᾶϋνει καὶ τοὺς τολμηροὺς.

Προσμένω καὶ τὸν Δημούσην, καὶ τὰ δι' αὐτοῦ πεμπόμενα βιβλία. Μονόγνωδος (ὡς γράφεις), ἢ Μονόχνοτος λέγουσιν οἱ Χίτοι; ἐγὼ τοῦτον τὸν τελευταῖον σχηματισμὸν ἐξεύρω, τοῦτον μόνον ἐνθυμοῦμαι.

Περὶ τῶν Σουλιώτων τί θέλεις νὰ σὲ εἴπω; Εἰς τόσον σκότος τῆς παλαιᾶς ἱστορίας τῶν μεταβολῶν, μετοικήσεων, μίξεων τῶν ἔθνῶν τίς δύναται νὰ εἴπῃ τι βέβαιον; ἢ τοιαύτη ἀβεβαιότης σὲ δίδει τὸ δίκαιον νὰ ζητήσης

παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν. Ἐμπορεῖς νὰ μεταχειρισθῆς προσφυῶς τὸ παράδειγμα τῶν Γάλλων. Τοὺς προγόνους των Γάλλους ἢ Γαλάτας, ἀπ' ὅλα τὰ παλαιὰ ἔθνη βάρβαρα, τὸ ὀλιγώτερον βάρβαρον, καὶ μὲ περισσότερα ἠθικὰ προτερήματα στολισμένον, καὶ τὸ πρῶτον παιδευθὲν διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Φωκαίων τῆς Μασσαλίας πρῶτα, ἔπειτα καὶ τῶν Ῥωμαίων, ἐλθόντες ἀπροσδοκῆτως ἄλλο ἔθνος ὠμότατον καὶ βαρβαρότατον (κατὰ τὴν Ἐννῆκα-τονταετηρίδα) οἱ ὀνομαζόμενοι Φράγχοι, τοὺς ἐκυρίευσαν τόσον οἱ ὀλιγώτεροι τοὺς περισσότερους, ὥστε καὶ νὰ ἐξαλειφθῆ παντάπασι τὸ ὄνομα Γάλλοι, καὶ νὰ γίνῃ κοινὸν καὶ εἰς τοὺς δουλῶσαντας καὶ εἰς τοὺς δουλωθέντας τὸ Φράγχοι (Français) τὸ ὁποῖον ὀνομάζονται σήμερον ἀπαράλλακτα καθὼς οἱ δουλωθέντες Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους ὠνομάσθησαν Ῥωμαῖοι. Μ' ὅλον τοῦτο τὴν σήμερον ὅστις ἀπὸ τοὺς Γάλλους, θέλῃ νὰ σεμνολογηθῆ διὰ τὴν εὐγένειάν του (χωρὶς νὰ ἐξεύρῃ ἂν κατάγεται ἀμέσως ἀπὸ τοὺς δουλῶσαντας ἢ ἀπὸ τοὺς δουλωθέντας, ἤγουν ἂν ἦναι Φράγχος ἢ Γάλλος) τοὺς Γάλλους ὀνομάζει πάντοτε καὶ ὄχι ποτὲ τοὺς Φράγκους, εἰς τοὺς Γάλλους σεμνύνεται, καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ἐπαινέσῃ τινὰς τὴν ἀνδρείαν, τὴν γενναιότητα, καὶ μάλιστα τὸ ἀπλοῦν καὶ ἄδολον τῆς ψυχῆς, λέγει *c'est un véritable Gaulois*. Ἔστω ὅτι οἱ Σουλιῶται κατάγονται ἀπὸ τοιοῦτόν τι μίγμα νικητῶν καὶ νικηθέντων, μὴ διὰ τοῦτο εἶναι ὀλιγώτερον Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Κωνσταντινουπολίτας, τῶν ὁποίων πολλοὶ εἶναι ἀπόγονοι παρομοίου μίγματος Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἢ καὶ καθαρῶν Ῥωμαίων; Εἰς τοὺς πολέμους των μὲ ποῖα παραδείγματα τοὺς ἐνεψύχωναν οἱ δημηγόροι των; ὄχι βέβαια Βουλγάρων ἢ Βλάχων;

χων, ἀλλὰ Ἑλλήνων. Τὰ τοιαῦτα, φίλε, εἶναι γελοῖαι ἀντιρρήσεις τοῦ γελοίου Βερτόλδου. Ἄλλὰ τοὺς Μανιάτας τί νὰ τοὺς ὀνομάσωμεν; Βλάχους ἢ Βουλγάρους; ἐπειδὴ εἶναι εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Βλάχοι καὶ ἄλλοι ἀλλαχόθεν. Τοῦτο μ' ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν μὴ δὲν ἦτον ἀρμόδιον νὰ κάμης μίαν τοιαύτην σημείωσιν, τῆς ὁποίας σὲ γράφω μόνον τὸ νόημα, ἀφήνων εἰς σὲ τὴν φροντίδα νὰ τὴν φκιάσης ὡς συμφέρει εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀντιρρήσεως.

« Παρατηρήσεως ἄξιον, καὶ τὸ ὁποῖον ἀποδείχνει, ὅτι οἱ κατήγοροι τοῦ γένους κινοῦνται περισσότερον ἀπὸ πάθος παρὰ ἀπὸ φιλοσοφικὴν ἔρευναν τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, εἶναι καὶ τὸ νὰ μὴ φαίνεται κἀνὲν ἔχνος φιλάνθρωπίας εἰς τὰς κατηγορίας των. Ἄλλὰ τί λέγω Φιλάνθρωπίας; τόσον εἶναι τὸ μῖσος κατὰ τῶν δυστυχῶν ἀπογόνων τῶν Ἑλλήνων (τοὺς ὁποίους δὲν παύουν ὁμως νὰ ἐγκωμιάζωσι), τόσος ὁ φόβος μήποτε ἢ προγονικὴ δόξα ἐξυπνίσῃ τέλος πάντων τοὺς Γραικοὺς, ὥστε μὴν ἀρκούμενοι νὰ τοὺς ἀπελπίζωσι μὲ τὰς ἀσπλάγγχους κακὰς των προφητείας, πολεμοῦν προφανῶς, καὶ τοὺς ὅσοι, φιλάνθρωπότεροι παρ' αὐτούς, ἐσυμπόνεσαν τὰς δυστυχίας τῆς Ἑλλάδος, ὅσοι ἐπεθύμησαν ἢ ἐπροφήτευσαν τὴν παῦσιν αὐτῶν ».

Τὰς ἀποδείξεις τῆς παρούσης περικοπῆς τὰς λαμβάνεις ἀπὸ τὸν Pauw, ὅστις πολεμεῖ μὲ τόσῃν ἀναισχυντίαν, τὸν Γάλλον Gouffier (εἰς τὰς Recherches philosophiques) διὰ τοῦτο μόνον ὅτι ἐλάλησεν ὑπὲρ τῶν Γραικῶν. Δευτέραν ἀπόδειξιν ἐνδεχόμενον νὰ εὔρης εἰς αὐτὸ τὸ σύγγραμμα τοῦ Βερτόλδου· τρίτην ἂν θέλῃς, ἰδοὺ σὲ τὴν μεταγράφω ἀπὸ τὸν Γερμανὸν Ἐφημεριδογράφον,

ὅστις ἀναγγέλων τὸ σύγγραμμα τοῦ Βερτόλδου ἀρχίζει οὕτως ὀνομάζων τὸ σύγγραμμα· Eines der Schönsten Geschenke, nicht für Schwärmerische Bewunderer und Propheten, sonder zur richtiger Schätzung dessen, was ist und seyn kann· ἤγουν τόσον εἶναι βέβαιοι τῆς αἰδίου νεκρώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ὀνομάζουσιν ἀσπλάγχχνως Schwärmerische (enthousiastes ou fanatiques) τοὺς ἐλπίζοντας τὰ ἐναντία. Ἡ ἐφημερίς ἐπιγράφεται Jenaische Allgemeine Literatur-Zeitung den 14 December 1805 N° 298, page 513 - 508. Ὁ ἀναγγεῖλας ὑπογράφεται *Ths.* ἀπὸ τοὺς αὐτοῦ βιβλιοπώλας ἐμπορεῖς νὰ ἀνακαλύψῃς τίνα δηλοῦσι τὰ τρία στοιχεῖα ταῦτα· αὐτοὶ τοὺς γνωρίζουσιν ὅλοι, τοῦλάχιστον οἱ ἐπισημότεροι. Οἱ περισσότεροι τῆς ἐφημερίδος ἐργάται εἶναι προφέσσωρες τῆς Ἰένης· ἂν τὸν ἐγνώριζα, ἤθελα γράψῃ πρὸς τὸν Eichstadt, ὅτι εἶναι μεγάλη των κατασχύνη νὰ ἐξέρχωνται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν των τοιαῦται μανιώδεις καὶ ἀληθῶς Schwärmerische φωναί, κατὰ τῆς δυστυχίας, χωρὶς νὰ ἐνθυμῶνται τὸ « Κεϊμένω μὴ ἐπέμβαινε »· Il n'y a que des lâches qui insultent au malheur. Καλὸν ἦτο νὰ ζητήσῃς καὶ τὴν ἐφημερίδα, ν' ἀναγνώσῃς τὴν ἀγγελίαν ὀλόκληρον.

Μελετᾶς (λέγεις) νὰ προσθέσῃς καὶ τὴν μετάφρασιν τοῦ ὑπομνήματος περὶ τῆς νῦν καταστ. τῆς Ἑλλάδος. Δὲν θέλεις, ἐλπίσω λησμονήσῃς, ὅτι εἰς αὐτὸ εὐρίσκονται ἐδῶ κ' ἐκεῖ ὀλίγαί τινές λέξεις, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ παραβλεφθῶσιν, ἢ καὶ νὰ μελιτωθῶσιν εἰς τὴν μετάφρασιν.

Περὶ Ἀπολλοδώρων δὲν σ' ἐνθύμισα πλὴν διότι μ' ἐρώτησεν ὁ κύριος. Ὅταν λοιπὸν κατασταθῶσιν αἱ ταρχαί, κάμε καὶ δι' αὐτοὺς ὅ,τι εἶναι δυνατὸν νὰ γένη.

Ἄπο τὸ τῆς πρὸς τὸν Σχ. ἐγκλεισμένον ἴσον (τὸ ὅποῖον ἀφάνισον μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν) θέλεις συμπεράνει ὅ,τι ἐσυμπέρανα κ' ἐγώ· ἤγουν ὅτι εὑρηκε πόρον· ἐπειδὴ πῶς ἦτο τρόπος νὰ προσκαλῆ τὸν ἄλλον μὲ ἐλπίδα πέντε λοδοβίικων κέρδος κατὰ μῆνα, ἂν δὲν ἐκέρδαιεν αὐτὸς ἄλλους τοσοῦτους. Τὸ συμπεραίνω ἀκόμη ἀπὸ τοῦτο, ὅτι πρὸ πολλοῦ (δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σὲ τὸ ἐσημείωσα) τὸν εἶχα δώσει τὴν ἄδειαν νὰ μὲ ζητήσῃ ἂν ἔλθῃ εἰς τὴν ἀνάγκην, 150 ἢ 200 φράγκα, καὶ δὲν μὲ ἐζήτησεν ἀκόμη τίποτε (εἴθε νὰ μὴ τὰ ζητήσῃ τώρα εἰς τὴν τοσαύτην μου ἀναργυρίαν!). Σὲ στέλλω πρὸς τούτοις τὸ ἴσον, διὰ νὰ τὸν διδάσκῃς πάντοτε τὴν οἰκονομίαν, χωρὶς ὅμως νὰ δείξῃς ὅτι ἔχεις εἶδῃσιν περὶ τῆς εἰκόνας. Τὰ τοιαῦτα πρέπει νὰ συγχωρῶνται εἰς τὴν νεότητα. Ζητεῖ ὁ ταλαίπωρος νὰ σύρῃ τὸν ἐνταῦθα ἐκεῖ, ἀλλ' ὁ ἐνταῦθα ἐπιθυμεῖ τὸ ἐναντίον, καὶ νομίζω ὅτι καὶ τὸ ὀργανίζει, ἀπὸ λόγους τινάς, οἱ ὅποιοι τοῦ φεύγουσιν ἄκοντος ἀπὸ τὸ στόμα.

22 Ἰουνίου.

Ἐκράτησα τὴν ἐπιστολὴν μέχρι τῆς σήμερον, καὶ διότι εἶχα χρεῖαν νὰ καθαρισθῶ καὶ πάλιν, καὶ νὰ ἡσυχάσω ὀλίγον διὰ τὴν ἀνάγκην τῶν ἰατρικῶν, καὶ διότι ἐλπίζω κατὰ πᾶσαν ὥραν ἐπιστολάς ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἤθελα νὰ σὲ γράψω τὴν παῦσιν τῶν πόνων μου. Ἄλλ' οἱ ταχυδρόμοι τῆς Ἰταλίας ἔρχονται καθ' ἡμέραν ματαίως δι' ἐμέ. Εὐρίσκομαι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν· συμβούλευσόν με τί πρέπει νὰ κάμω εἰς τοιαύτην ἀπροσδόκητον περίστασιν· εἰπέ με, ἂν εὐρίσκειται εἰς τὴν Ἰταλίαν ἢ ἂν ἐπέρασεν εἰς τὴν Ῥωσίαν. Ἄπο τὰς ἀρχάς τοῦ Μαρτίου, ὅταν τὸν ἔγραψα, ἕως τώρα ἔπρεπε νὰ μὲ ἐμβάσῃ τοῦ-

λάχιστον 5000 φρ. κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ προβαι-
νοντος ἔργου, καὶ αὐτὸς μὴτ' ἀποκρίνεται. Εἶναι τοῦτο
ἀπανθρωπία καὶ ὠμότης ἢ . . . τί εἶναι; Ἡ τρίτη ἐπι-
στολή μου πρὸς αὐτὸν (ἐγκεκλεισμένη εἰς ἄλλου ἐπιστο-
λὴν) εἶναι τῆς αἰῆς τοῦ παρόντος· ἂν δὲν λάβω μὴτ' εἰς
αὐτὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνός, ἀνάγκη εἶναι
ν' ἀλλάξω τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν μου τὸ ὕφος, ἐπει-
δὴ ζητεῖ νὰ μὲ ἀφανίσῃ οὕτως ἀνηλεῶς. Συλλογίζομαι
καὶ τοῦτο, μὴ τοὺς συνέβη κάμμία δυστυχία ἀπροσδόκη-
τος· ἀλλὰ μὴτε τὸ τοιοῦτον δυστύχημα εἶναι ικανὸν νὰ
δικαιολογήσῃ τὴν σιωπὴν. Παρακαλῶ σε, ἂν ἔχῃς τρό-
πον, δός ἄδειαν τὸν Τραπεζίτην σου νὰ μὲ βοηθήσῃ κἄν
διὰ 1000 φρ. ἂν ἔλθω εἰς ἀνάγκην νὰ τὰ ζητήσω διὰ
τὴν ζωοτροφίαν μου, καὶ διὰ τὴν δαπάνην τῆς μετοικε-
σίας μου τὸν ἐρχόμενον μῆνα.

Ἡ ἐπιστολή, τὴν ὁποίαν μ' ἔπεμψας κατὰ τὴν 6 τοῦ
παρόντος, εἶναι τοῦ Πρωτοψάλτου τῆς Σμύρνης. Δὲν
ἔψαλεν ἀκόμη παλινοῦδιαν.

Υἱάινε.

82.

Κατὰ μῆνα Ἰουλίου 1807.

Φίλε ἀσπάζομαι σε.

Ἐπρεπεν ὄσσην ἔδειξας προθυμίαν καὶ ταχύτητα εἰς τὸ
νὰ μὲ βοηθήσῃς, τόσσην ἄλλην νὰ δείξω ἐγὼ εἰς τὸ νὰ
σ' εὐχαριστήσω. Ἄλλ' ἔξω τῶν φροντίδων τοῦ τύπου,

αί όποῖαι προσαυξάνονται εἰς τὸ τέλος ἐκάστης ἐκδόσεως μὲ τὰς ἀποστολὰς καὶ μὲ τὰ στιχώματα, ἔχω τώρα καὶ τὴν μέριμναν τῆς μετοικεσίας, ἣτις εἶναι δι' ἐμὲ ἀληθινὴ μετοικεσία Βαβυλῶνος. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποῖαν δὲν ἀπεκρίθην πάραυτα εἰς τὴν ἐπιστολὴν σου 24 'Ιουνίου. Ἐπειτα ἤμην καὶ πληροφορημένος, ὅτι δὲν ἔμελλες νὰ κρίνης τὸ πολὺ ἢ ὀλίγον τῆς εὐγνωμοσύνης μου ἀπὸ τὸ ταχύτερον ἢ βραδύτερον τῆς ἀποκρίσεώς μου.

Τέλος πάντων ἀπεκρίθη ὁ φίλος πέμπων ἅμα καὶ 6000 φρ. Ἀπολογεῖται ὅτι μ' ἔγραψε δις, καὶ ὅτι εἶχε δώσει καὶ προσταγὴν εἰς τὴν Μασσαλίαν νὰ μ' ἐμβάσωσι 3000 πρὸς ὦραν· ἔπειτα ζητεῖ συγγνώμην, ὑποσχόμενος ὅτι τοιαύτη ζάλη δὲν θέλει πλέον προξενηθῆ εἰς ἐμέ. Τοῦτο τῆς συγγνώμης εἶναι αἰνιγμα. Ἄν ἔγραψε δις, διὰ τί συγγνώμην; Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, σὲ βεβαιώνω ὅτι μ' ἐζάλισε τόσο, ὥστε μόλις ἀναλαμβάνω τώρα τὰς δυνάμεις τῆς κεφαλῆς μου.

Εἰς τὴν ἕκτην τοῦ παρόντος σ' ἐπεμψεν ὁ Allais διὰ τοῦ Franck μίαν Πάλλαν, περιέχουσαν 100 ἀντίτυπα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Ἰσοκράτους εἰς φύλλα, καὶ 9 ῥαμμένα. Περὶ τῶν ἑκατὸν θέλεις ἀκολουθήσει τὴν θέλησιν τοῦ ἐν Λιβόρνῳ Ζωσιμᾶ. Τὰ ἐννέα φύλαξον παρακαλῶ δι' ἐμέ, ἕως νὰ σὲ πέμψω καὶ τὰ τοῦ δευτέρου τόμου, καὶ τότε σὲ φανερόνω τί πρέπει νὰ κάμης περὶ αὐτῶν. Τὴν τιμὴν τῶν ἑκατὸν ἐκάστου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διορίσω ἀκόμη ἐὰν δὲν τελειωθῆ ὁ δεύτερος τόμος, ὅστις ἤθελεν ἤδη εἶσθαι πρὸ πολλοῦ τελειωμένος, ἐὰν διὰ τὴν κακὴν μου τύχην δὲν ἐσύμβαιεν ὅ,τι συνέβη.

Τὸ ἀντίτυπον διὰ σὲ στιχόνεται εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος τοῦ Προδρόμου, καὶ θέλεις τὸ λάβεις εἰς τὸν καιρὸν. Παρὰ

ταῦτα θέλεις εὔρεϊ εἰς τὴν Πάλλαν: 1 τὴν Οἰκονομίαν τοῦ Φοεσίου, ἤγουν τὸ λεξικὸν τοῦ Ἰπποκράτους· 2, τὸ Λιχνικὸν ἢ γαστρονομικόν, μηνολόγιον εἰς πέντε τομίδια· 3, Ἐπιστολάς πορτογαλλικάς· 4, Ἐνθυμήματα τοῦ Νικολάου *pensées de Nicole*, βιβλίδιον φιλοσοφικόν, καταμουζαλωμένον ἀπὸ τὸν ἐκδότην, μὲ εἰσαγωγὴν ἀντιφιλόσοφον. 5, Λεξικὸν τῶν παιδιῶν ἢ παιγνιῶν, ἐπιπόνημα νέον καλόν, ἀλλὰ τὸ ὅποσον δύναται νὰ γένη καλῆτερον δι' ἡμᾶς μὲ τὸν καιρὸν ἀπὸ ἄνθρωπον ὅστις νὰ ἐξεύρη τι περισσότερον παρὰ τὰ καλὰ γραμματικὰ τοῦ ἀγιορεινοῦ θηρίου· 6, ἄλλα τινὰ φυλλάδια ὄχι ἀξιόλογα· 7 διαφόρους (ἑπτὰ ἢ ὀκτῶ) ἡμερηίδας, τὰς ὁποίας παρήγγειλα τὸν Allais νὰ τὰς διαθέσῃ εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἦναι καταφανεῖς.

Αἱ ἑκατὸν εἰκόνες τοῦ Ἰσοκράτους εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν πάλλαν εἰς δέσμην χωριστὴν· καὶ παρακαλῶ, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ νὰ στιχῶσης διὰ τὸν Ζωσιμᾶν, νὰ παραγγείλῃς τὸν στιχῶτὴν νὰ τὰς θέσῃ εἰς τὸν τόπον, ὡς εὐρίσκονται εἰς τὰ ἐννέα ῥαμμένα τὰ ἰδικά μου· θέλεις ὡσαύτως τὸν διδάξῃς ὅτι εἶναι καὶ δύο Cartons, ὡς αὐτοὶ τὰ ὀνομάζουσι τὸ ἓν σελ. 8-9, τὸ ἄλλο σελ. 447-448, καὶ διὰ νὰ μὴ συμβῆ λάθος τὰ περικλείω εἰς τὴν παροῦσαν, διὰ νὰ τὰ παραβάλῃς μὲ τὰ ῥαμμένα μου, καὶ νὰ καταλάβῃς τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγιναν. Ἡ συνήθεια εἶναι νὰ ἐπιστρέφῃ ὁ βιβλιοδέτης ὅλα τὰ ἡμαρτημένα φύλλα, ὡς ἀπόδειξιν ὅτι ἔβαλεν ἀντ' αὐτῶν τὰ ἀναμάρτητα.

Θέλεις εὔρεϊ τελευταῖον εἰς τὴν Πάλλαν τοὺς τέσσαρας τελευταίους τόμους τῆς φυσικῆς ἱστορίας διὰ τὰ Ἰωάννινα· ἔμεινεν ὁ 95 ἐδῶ διὰ παράδειγμα τοῦ στιχῶματος

τοῦ Πίνακος, ἂν καὶ ἦναι πάντῃ ἀθέβαιον ὅτι θέλουν λάβει τὸν κόπον νὰ δόσωσι τόμον 125^{ον} περιέχοντα τὸν πίνακα. Κατεχώρισα εἰς τὸ χρέος τοῦ λογαριασμοῦ σου 23 δι' αὐτὰ κατὰ τὴν ἐγκεκλεισμένην σημειώσιν τοῦ Allais, τὰς ὁποίας θέλεις λάβει ἀπὸ τὸν κύριον Κώνσταν Ἀναστασίου ἀσπασάμενος ἀπὸ μέρους μου.

Ὁ συσταθὴς παρὰ σοῦ κατευοδῶθη, καὶ μ' ἔφερε τὰ βιβλία, ἤγουν τὸν Εὐτρόπιον, τὴν Ἑλληνογαλλικὴν Γραμματικὴν, καὶ τὴν Γραικικὴν Γραμματικὴν. Καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω δὲν ἔλαβα. Ὁ κομιστὴς φαίνεται ὡς τὸν εἰκάζεις, ἰδιότροπος ἢ μονόχνωτος, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀποτελεσμα πολλάκις τῆς μελαγχολικῆς τοῦ σώματος κράσεως καὶ τοιαύτην κράσιν δείχνει καὶ ἡ φυσιογνωμία καὶ ἡ συνομιλία του. Il n'y a pas grand mal à cela. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ ἰδιότροποι οὗτοι εἶναι καὶ ἰδιοπράγμονες. Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάττῃ ἀπὸ τοὺς πολυπράγμονας. Μ' ἐχάρισε καὶ ἔν ὠσάριχον, τὸ ὁποῖον ἐχάρισα κ' ἐγὼ εἰς ἄλλον. Μ' ἐσυμβουλευθῆ διὰ κατοικίαν καὶ τὸν ἐπεμψα πάραυτα μὲ μικρὸν ἐπιστολίδιον πρὸς τὸν τῆς Μαίας, νὰ τὸν προξενήσῃ ἐκεῖ πλησίον του κατάλυμα. Διὰ τὸ τόσον εὐτελὲς ὑπόργημα μ' εὐχαρίστησε μὲ τόσῃ ἰλαρότητι, καὶ διέχυσιν τοῦ μελαγχολικοῦ του προσώπου, ὅσῃν δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ δείξῃ μητ' ἂν ἤρχετο ἀμέσως ἀπὸ κάμμιαν πόλιν ἀνθρωποφάγων, ἢ ἂν εἶχε συσταθῆ εἰς ἀνθρωποφάγον. Τὴν ἐπαύριον ὁμως ἦλθεν ὁ τῆς Μαίας μὲ μεγάλῃ ἐκπληξίῃ καὶ ταραχῇ προσώπου σκηρικῆν, ὡς νὰ ἦτο περὶ σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος ὁ λόγος, καὶ μ' ἀνέφερον ὅτι ὑπῆγε νὰ πρὸς αὐτὸν μὲ τὸ ἐπιστολίδιον, καὶ εὗρηκε καὶ τὴν ποθυμένην κατοικίαν, ἀλλ' ὑπερίσχυσε νέος τις εὕρισκόμενος ἐδῶ ὁ Τζ. καὶ τὸν ἔσυρεν ἐντάμα

του, και τὸν ἐκατοίκισεν, ὅπου κατοικεῖ αὐτός. Φοβούμενος τὰς γραϊκὰς λέσχας (commerages) τὸν εἶπα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἡλικίαν ἱκανὴν νὰ κρίνῃ τί τὸν συμφέρει, καὶ μὴτ' αὐτός μητ' ἐγώ, δὲν εἶχομεν κανέν δικαίωμα νὰ ἐναντιωθῶμεν εἰς τὴν θέλησιν του. Ἐνθυμήθην (χωρὶς ὁμως νὰ τὴν κοινωνήσω εἰς αὐτόν) καὶ τὴν παροιμίαν τὴν «Ὁ,τι ἐξεύρει ὁ τρελὸς οἰκοκῦρις, δὲν ἐξεύρουσιν ἕκα-» τὸν ἐξωθεν φρόνιμοι.»

Μοῦ τρώγεις πάντοτε τὴν καρδίαν μὲ τὴν ὑποψίαν τῆς ἐνδεχομένης παρὰ τῶν Ζ. ζηλοτυπίας. Τοιαύτη ἐπιστολὴ πρὸς αὐτούς, ὅποια εἶναι ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Η. φίλε μου, δὲν καταλαμβάνεις ὅτι εἶναι χλεύη. Εἶθε νὰ ἦσαν ὀλίγον τι ἀλευρωμένοι! καὶ οἱ αὐτοσχ. στ. ἦτο δυνατόν νὰ προσφωνῶνται εἰς αὐτούς; Ἐπειτα αἱ πρῶται γραμματὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης δὲν εἶναι ἱκαναὶ νὰ τοὺς πληροφωρῶσιν, ὅτι ἄλλου εἶδους ἐπιστολὰς δὲν εἶμαι ἐπιτήδειος νὰ φκιάνω; Βλέπεις ὅτι ὁσάκις παρασταθῆ εἰς ἐμὲ ἀφορμὴ ν' ἀναφέρω τ' ὄνομά των, ἀποδίδω εἰς αὐτούς τὸν δικαίως ὀφειλόμενον ἔπαινον. Τί περισσότερο ὅτι ἔπρεπε νὰ κάμω στοχάζεσαι σύ; Ὅτι ἔχουσι δίψαν ἐπαίνου ἄσβεστον τὸ καταλαμβάνω· ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴ ζητῶσι νὰ τὴν θεραπεύσωσι περισσότερο μὲ τὸν γρήγορον πολλαπλασιασμόν τῶν ἐκδόσεων. Καὶ τίς εἶναι καλὸς νὰ τοὺς διδάξῃ τί θέλει νὰ εἶπῃ ἔκδοσις παλαιοῦ καὶ δοκίμου συγγραφέως; ὅποταν μὴτ' ἐγώ δὲν εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφ' οὗ τὸ ἐδιδάχθην ἀπὸ τὴν πείραν; Μηγαρὶ τὸ καταλαμβάνουν οἱ ἐκεῖ κάτω κυλιόμενοι εἰς τὰ καλὰ γραμματικά; καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ καταλάβωσιν, ὅσοι δὲν ἐξεύρουσιν μῆτε καλὰ μῆτε κακὰ; Διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς τοιαύτης διδαχῆς, ἔπειτα καὶ διὰ τὸ πολύμο-

χθον τοῦ ἔργου, ἀπεφάσισα νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ σημειώ-
σεις εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ νὰ ἀρκοῦμαι εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ
κειμένου. Χωρὶς τὰς αἰτίας ταύτας ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ
ἀκολουθῶ πάντοτε τὴν παράθεσιν τῆς παλαιᾶς μὲ τὴν
νέαν γλῶσσαν, καὶ οὕτω κατ' ὀλίγον νὰ μεταγγίσω εἰς
τὰς σημειώσεις τῶν καθεξῆς ἐκδόσεων, ὅσα ἀτάκτως
σκορπισμένα καὶ φυρμένα, ὡς τῆς λολῆς τὰ μαλλία (κατὰ
τὴν παροιμίαν), εὐρίσκονται εἰς τὰς κατὰ μέρος ἰδίαις μου
σημειώσεις.

Ἡ τιμὴ τοῦ Προδρόμου εἶναι φίλε μου 9.14 σολδία
τὸ ἀντίτυπον, καθαρὰ δηλονότι. Εἰς τοὺς βιβλιοπώλας
δίδονται, καθὼς πρέπει νὰ ἔμαθες, 13 ὡς 12, καὶ πω-
λοῦσιν αὐτοὶ πρὸς 12, ἀπὸ τὰς ὁποίας κρατοῦσι διὰ κομ-
μισιῶνε των τὸ 13^{ον} ἀντίτυπον, καὶ πρὸς τούτοις 30
σολδία εἰς ἕκαστον τῶν 12, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν λοιπὸν
ταύτης τῆς δαπάνης, μένουσι καθαρὰ διὰ τοὺς Ζ. σχε-
δὸν 9.14, εἰς αὐτὰ ὁμῶς δύνασαι (ἂν δύνασαι) νὰ προ-
σθέσης ὀλίγον τίποτε διὰ τὸ ἐντεῦθεν ἕως αὐτοῦ ἀγώγιον.

Ἐκαμες καλὰ προσθέτων ὅσα ἐπρόσθεσες εἰς τὸ παι-
γνίδιον τῆς Ἑλλ. ἱστορίας. Ἐχει δίκαιον ὁ Κούμας νὰ
σὲ συμβουλεύῃ τὸ δαπανηρότερον. Ἐξεύρεις πόσῃν δύνα-
μιν ἔχουν αἱ εἰκόνες εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων, καὶ διὰ τί
νὰ μὴν εἶπω καὶ τῶν γερόντων; Εἰς ἡμᾶς μάλιστα τοὺς
εἰκονοπροσκυνητάς.

Καλὸν ἦτον νὰ προφθάσης εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔν
ἢ δύο ἄδετα ἀντίτυπα τοῦ Ἰσοκράτους.

Ἀκούω ὅτι ὁ Reclam ζητεῖ ὑπομονὴν ἀπὸ τοὺς δα-
νειστάς του. Ἐχεις εἶδησιν τούτου; ὁ Allais μὲ λέγει
ὅτι δὲν εἶναι χρεωκοπία, ἀλλ' ἀποτέλεσμα προσωρινὸν
τῶν περιστάσεων τοῦ παρελθόντος πολέμου· ὅπως ἂν ἦναι

τὸ πρᾶγμα, δὲν ἐξεύρω πρὸς τίνα τῆς Λειψίας νὰ στείλω Ἴσοκράτας. Μ' ὠνόμασες ἕνα Γραικόν, ἀλλὰ δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν μὲ τὸν εἶπες Θεοχάρην. Τὸ δὲ ἐπωνύμιον ἢ παρακίκλιόν του ποῖον εἶναι; Τὸν γνωρίζει ὁ Ζωσιμᾶς;

Πρὸς τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ἔρχεται πρὸς σὲ καὶ ὁ δεύτερος τόμος τοῦ Ἴσοκράτους, περιέχων τὰς εἰς εἰς αὐτὸν σημειώσεις.

Ἐπειδὴ μὲ εἶπες ἄλλην φορὰν, ὅτι καταγίνεσαι εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ βίου τοῦ Ἐπαμινώνδου, σ' ἐνθυμίζω τὸν βίον τοῦ Ἐπαμινώνδου γραμμένον Λατινιστὶ ἀπὸ τὸν Κορνήλιον Νέποτα. Ὁ Νέπος μετεφράσθη εἰς τὴν κοινήν ἡμῶν γλῶσσαν, εἰς Βενετίαν.

Ἄν καὶ δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη ὁ Ἴσοκράτης, ἐγὼ ὁμως ἤρχισα τὸν τρίτον τόμον τῆς Βιβλιοθήκης, διὰ νὰ κερδήσω τὸν καλὸν καιρὸν τοῦ θέρους, ὅπου ὅλα εἶναι εὐκολώτερα.

Κάμε τρόπον, δίδων τὴν ἐγκεκλεισμένην πρὸς τὸν Schaumbourg, μὲ τρόπον εὐμορφον ν' ἀποσπάσης ἀπόκρισιν ἐγγραφον. Μὲ φαίνεται πρὸς τούτοις, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀποφύγη τὴν ἀπόκρισιν. Ὁ ἐδῶ ἠρνήθη, ὅτι ἔστειλεν ἐξεμπλάρια εἰς αὐτόν· ἀπὸ τὸν αἰσχυνητὸν ὁμως τρόπον τῆς ἀρνήσεως, καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐλέγχους ἀναντιρρήτους (ἐπειδὴ πωλεῖ, καὶ εἰς μέγα χαρτίον ὁ φίλος ἐδῶ) τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀποδεδειγμένον· πρὸς τὸ τέλος τοῦ Αὐγούστου ἔχομεν νὰ καθαρίσωμεν τοὺς λογαριασμούς, ὅθεν ἔχων τὴν ἀπόκρισιν τοῦ Schaumbourg, ἐμπορῶ νὰ τὰ περάσω εἰς χρέος του, καθὼς καὶ ὅλα ὅσα ἐπώλησεν ἐδῶ. Ἴσοκράτας νὰ τὸν στείλῃ εἶναι ἀδύνατον, ὅτι ἔχω τὴν εἰκόνα τοῦ Ἴσοκράτους, τὴν ὁποίαν αὐτὸς δὲν ἔχει, πλὴν ἂν ἡ ἀναισχυνητὰ φθάσῃ εἰς τὸ νὰ

χαλκογραφήση και εικόνα, τὸ ὁποῖον εἶναι κινδυνῶδες εἰς τὴν τιμὴν του.

Ἡ νέα μου κατοικία, εἰς τὴν ὁποίαν μεταφέρομαι μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἐβδομάδας εἶναι *Rue notre Dame de Victoires* N° 34. Ἐνθυμοῦ το καλὰ και ὑγίαινε.

83.

20 Αὐγούστου 1807.

Ἐλαβα φιλε, τὴν ἐπιστολὴν τῆς 7^{ης} Αὐγούστου, και πάλιν εὐχαριστῶ σε διὰ τὴν ὁποίαν ἔδειξες προθυμίαν εἰς βοήθειαν μου. Καὶ σὲ βεβαιώνω πάλιν ὅτι τόση ἐστάθη ἡ ζάλη μου, ὥστ' ἀκόμη αἰσθάνομαι τὰ ἐπακολουθήματα της.

Τὸν ἰδιότροπον μητ' ἐγὼ δὲν τὸν ἶδα πλέον μετὰ τὰς δύο πρώτας συντυχίας· τὴν πρώτην ἤλθε μὲ τὰ σταλθέντα ἀπὸ σὲ βιβλία, τὴν δευτέραν μὲ τὸ ῥοτάριχόν του.

Μήτ' εἶμαι, μήτε δυνατὸν εἶναι νὰ κατασταθῶ ποτὲ πλούσιος· ὅσα ὁμως σ' ἔστειλα ὀλίγα βιβλίδια δὲν τὰ ἠγόρασα διὰ σέ. Εὐρέθησαν εἰς ἐμὲ ἀγορασμένα κατὰ διαφόρους καιροὺς, και τέλος ἄχρηστα γενόμενα τὰ ἐχώρισα ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην μου διὰ νὰ ἐτοιμάσω τόπον εἰς ἄλλα ἀναγκαιότερα.

Εὐχῆς ἄξιον ἦτον ἡ εὐρεσις τῶν λειπόντων τοῦ Τίτου Λιδίου· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγνοεῖται παντάπασιν ἀκόμη εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἡ τοιαύτη δωρεά, μὲ φαίνεται ἀπίθανος.

Τὸ περὶ τοῦ Reclam, ἐρώτησιν δὲν χρειάζεται. Πρέπει νὰ ἀσφαλίσῃς τὸ κτῆμά σου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Allais

ἔχων καὶ αὐτὸς ἐξ ἧ ἑπτὰ χιλιάδας φράγκα ἐμπεπλεγμένα εἰς τὸν αὐτόν, ἡσυχάζει ὁμως, νομίζων ὅτι εἶναι ἀναβολὴ πληρωμῆς προξενηθεῖσα καὶ εἰς τὸν Reclam καὶ εἰς ἄλλους δύο τῶν ὁμοτέχνων του ἀπὸ τὰς ἀπροσδοκῆτους τοῦ πολέμου περιστάσεις, καὶ ὄχι ἀληθῆς χρεωκοπία, εἰπέ τὸν Θεοχάρη νὰ μεταχειρισθῆ τὸ πρᾶγμα τιμίως καὶ πολιτικῶς, ἤγουν νὰ ἐξετάσῃ πρῶτον τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειτα μὲ φαίνεται, ὅτι καὶ ἂν ἦναι χρεωκοπία, οἱ Ἡλιόδωροι νομίζονται παρακαταθήκη, ἐπειδὴ πωλοῦνται διὰ λογαριασμόν σου, τοῦλάχιστον κατὰ τοὺς ἐνταῦθα νόμους· ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, μὴν ἀποκοιμηθῆς· καθὼς ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν Ζωσιμᾶν, περὶ τῶν προδρόμων.

Ἄν δὲν σ' ἀρέσκῃ τὸ ὕφος τοῦ Γαλατικοῦ βιογράφου, δὲν εἶσαι χρεώστης νὰ τὸν μεταφράσῃς, ἐπειδὴ τὰς αὐτὰς πηγὰς ὅθεν ἔλαβε τὰ περὶ τοῦ Ἐπαμινώνδου, καὶ ὄχι ἄλλας, ἔχεις ἐξανάγκης νὰ μεταχειρισθῆς, σύγγραφέ τον ὡς σὲ δόξει· ἂν ἔχῃ κρίσεις ἰδίας του ἱστορικός, ἐμπορεῖς νὰ σημειώσῃς τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἰδεολογίας ὁ συγγραφεὺς M^r De Traiy ἔχει τὸν υἱὸν του εἰς Κωνσταντινούπολιν· καὶ κινούμενος ἀπὸ φιλόστοργον μέριμναν μὲ παρεκάλεισε διὰ φίλου, νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ συγχωρήσῃς νὰ δίδῃ ὁ νέος εἰς τοὺς ἀδελφούς σου τὰς πρὸς τὸν πατέρα του ἐπιστολάς, διὰ νὰ τὰς πέμπῃς ἀσφαλῶς ἐδῶ ἢ ἀμέσως ἢ διὰ τοῦ Ἰορδάνου σου, λαμβάνων τὴν δαπάνην τῆς πόστας. Δέξου λοιπὸν διὰ χάριν μου καὶ ταύτην τὴν φροντίδα, χωρὶς ὁμως ζημίαν σου.

Ἐὰν ἀληθῶς ὁ Διδότος δὲν ἔπεμψε Προδρόμους πρὸς τὸν Schaumbourg, ἔκαμες καλὰ νὰ μὴ τὸν δώσῃς τὴν

ἐπιστολήν μου. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἂν τοῦτο δοθῇ, ἀνάγκη εἶναι ὡς παριστάνων πρόσωπον τοῦ κτήτορος, νὰ μάθω, τίς πέμπει Προδρόμους ἄβουλά μου. Ἀφάνισον λοιπὸν ἐκείνην, καὶ δὸς παρακαλῶ τὴν ἐγκεκλεισμένην εἰς τὴν παροῦσαν σφραγισμένην ἢ ἀσφράγιστον· χρεῖα δὲν εἶναι νὰ παρασταθῆς αὐτός. Πέμψε τον δι' ὅτινος θέλεις· ἀπόκρισιν ὅμως νὰ ζητήσῃ, ἢ καὶ ἐγγράφως καὶ καθαρῶς τὸ ὄνομα τοῦ στειλαντος. Ἄν ἦναι τίμιος ἄνθρωπος δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὴν ἀπόκρισιν.

Ὅταν λάβῃς τὸν πρῶτον τόμον τοῦ Ἰσοκράτους, δὸς ἐκ μέρους μου ἀπὸ τὰ ραμμένα ἔν ἀντίτυπον τὸν Κούμαν, ἔν τὸν Ἀλεξανδρίτην (τὸν ἰατρὸν λέγω) ἔν τὸν Πόπ, καὶ ἔν τὸν Ἀρχιμανδριδὴν Δούκαν, καὶ σημείωσαι ἐν τοσοῦτῳ (νὰ ζήσης!) τὰ ὀνόματα, διὰ νὰ δώσῃς καὶ τοὺς δευτέρους τόμους ὅταν σὲ σταλθῶσι. Ἀσπάζομαι καὶ σὲ καὶ τοὺς σοὺς.

Τὸν Κούμαν ἐλησμόνησα νὰ εἶπω ὅτι τὸ Λεξικὸν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν εἶναι μεταγλωττισμένον εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν, καὶ κατὰ πολλὰ αὐξημένον (εἰς 20 ἢ 22 τόμους) δι' ὅσα ἀποβλέπουσι τῶν Ἰταλῶν λογίων τὴν βιογραφίαν. Δὲν ἐξεύρω ἂν μεταφράζῃ τοῦτο, ἢ τὸ τῆς Γαλατικῆς ἐκδόσεως. Κάλλιον ἦτο ἢ μετάφρασις τοῦ Ἰταλικοῦ. Ὅποιον ὅμως προκρίνῃ τῶν δύο, πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ λάβῃ καὶ τὰς τοῦ Ἰταλοῦ ἐκδότου προσθήκας. Εἶναι νομίζω καὶ Ἀγγλικὸν εἰς δύο ἢ τρεῖς τόμους διὰ μόνην τὴν βιογραφίαν τῶν Ἀγγλων ἐνδόξων. Καταλαμβάνεις καλὰ ὅτι τοιοῦτον λεξικὸν ἐντελές, τρόπος δὲν εἶναι νὰ συντεθῇ, πλὴν ἀφοῦ ἕκαστον ἔθνος γράψῃ τὴν βιογραφίαν τῶν ἰδικῶν του. Ἐπιταί ἐκ τούτου ὅτι πρέπει καὶ ὁ Γραικὸς ἐκδότης, ὅστις ἂν ἦναι, νὰ προσθήσῃ

ὄσους ἀφῆκεν ὁ Γάλλος τῶν ἐνδόξων Γραικῶν, ἐκείνων λέγω ὅσοι φεύγοντες τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐσκορπίσθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν φέροντες ἐντάμα καὶ παραδίδοντες τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν. Περὶ τούτων ἰδίως ἐξέδωκε λατινιστὶ σύγγραμμα ὁ Ἄγγλος Hody ἐπιγραφόμενον «*De Graecis Mustribus linquae Graecae litterarumque humaniorum institutoribus*». Ἐπειτα καὶ τοὺς μετ' αὐτούς, ἤγουν τοὺς ὅσοι ἔζησαν εἰς αὐτὴν τὴν τυραννίαν, τοὺς ὁποίους θέλει εὔρει εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Φαβρικίου, ὅθεν τοὺς μετέφερε καὶ ὁ Εὐγένιος εἰς τὸ προοίμιον τῆς λογικῆς του. Παρ. χάρ. Δὲν εἶναι ἄδικον νὰ μὴν εὑρίσκειται εἰς τὸ λεξικὸν ὁ Γεωγράφος Μελέτιος, ὁπότεν κατεγράφησαν εἰς αὐτὸ ἀναρίθμητα ἄλλα ὀνόματα ἀνθρώπων οἱ ὅποιοι δὲν ἤξιζαν τὸν Μελέτιον; Τὸ λεξικὸν τοῦτο χρειάζεται προσοχὴν μεγάλην. Γέμει ἀπὸ σφάλματα ἱστορίας, χρονολογίας κτλ. Ἄπ' ἐμὲ μεγάλην βοήθειαν μὴν ἐλπίζωσι· μήτε τῆς ἱστορίας εἶμαι πολλὰ εἰδήμων, καὶ καιρὸν περισσότερον δὲν ἔχω παρὰ τὸν ὅσος ἀρκεῖ νὰ δείχνω μόνον τοὺς σκοπέλους. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ φροντίς ὅλη νὰ μὴ ναυαγήσωσι.

Rulhiere, dans son *Histoire de l'Anarchie de Pologne*, publiée à Paris en 1807, en 4 volumes, dit en parlant des habitants de l'Hépire (Vol. 3, p.316):

« On y trouve, après deux mille ans, les mêmes
» inclinations et le même courage, et nous pouvons
» déjà remarquer ici ce que les récits suivans con-
» firmeront encore, que dans la Grèce captive, de
» toutes parts couverte de ruines, dont tous les gou-
» vernemens ont été détruits, dont les révolutions
» successives ont transformé les temples en églises,
» et la plus part des églises en mosquées, après
» tant de siècles et de bouleversemens, le génie de
» chaque lieu reste toujours le même ».

« Μετὰ δύο χιλιάδας ἐτῶν εὐρίσκονται ἀκόμη εἰς αὐ-
τὴν αἱ αὐταὶ κλίσεις, ἡ αὐτὴ εὐψυχία. Καὶ δύναμαι νὰ
σημειώσω τῶρα ὅ,τι καὶ αἱ καθεξῆς διηγήσεις θέλουσι βε-
βαιώσαι περισσότερον, ὅτι εἰς τὴν αἰχμάλωτον Ἑλλάδα,
σκεπασμένην πανταχόθεν ἀπὸ ἐρείπια, τῆς ὁποίας ὄλαι
αἱ πολιτικαὶ κυβερνήσεις κατεστράφησαν, καὶ αἱ ἄλλε-
πᾶλληλοι μεταβολαὶ μετεμόρφωσαν τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν
εἰς Χριστιανῶν ἐκκλησίας, καὶ τούτων πάλιν τὰς περισ-
σοτέρας εἰς Ὀθωμανῶν προσκυνητήρια, μετὰ τοσοῦτους
αἰῶνας, καὶ τόσας ἀναστατώσεις, ἐφύλαξε πᾶσα χώρα,
τὴν ἰδίαν αὐτῆς φύσιν ἀμετάβλητον ».

15 Σεπτεμβρίου 1807.

Τοῦτ', Ἀλέξανδρε φίλε, μ' ἐφάνη χρήσιμον εἰς τὴν
κατὰ τοῦ Βαρθόλδου ἀντίρρησην· διότι εἶναι ἀνδρὸς τοῦ
ὁποίου ἡ πρὸ μικροῦ ἐκδοθεῖσα περὶ τῆς ἐν *Πολορία* ἀγαρ-
χίας ἱστορία, παρεβάλλθη σχεδὸν μὲ τὸν Θουκυδίδην καὶ
μὲ τὸν Τάκιτον. Ἡ σύγκρισις ἴσως εἶναι ὑπερβολικὴ·
μ' ὅλον τοῦτο τὴν ἀνέγνωσα μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν,

κ' ἤθελα τὴν ἀγοράσει διὰ σέ, ἂν ἤμην βέβαιος ὅτι συγ-
χωρεῖται ἢ εἰσοδός της αὐτοῦ. Ἡ ἱστορία τῆς ἱστορίας
ταύτης εἶναι πολλὰ νόστιμος. Ὁ συγγραφεὺς ἀπέθανε
πρὶν τὴν τελειώση, καὶ ἴσως εἰς πολλὰ μέρη τὴν ἀναθεω-
ρήση καὶ τὴν διορθώση. Τὸ ἀντίγραφόν του ἔπεσεν εἰς
Καπουκίνου χεῖρας, ὅστις εὐσεβέστατα τὴν ἀκρωτηρία-
σεν εἰς πολλὰ μέρη, περικαθάρισας ὅλα τὰ ζιζάνια τῆς
Φιλοσοφίας, καὶ οὕτω καθαρὰν καὶ χριστιανικὴν ἐτοιμά-
ζετο νὰ δώσῃ εἰς τύπον τοῦ ταλαιπώρου Rulhiere τὴν
ἱστορίαν. Μέχρι τούτου δὲν θέλει σ' ἐκπλήξῃ τὸ πρᾶγμα·
ἀλλ' ἄκουε τὰ ἐξῆς· Ὁ Ἀστυνόμος (ναί, ὁ Ἀστυνό-
μος!) τὸ ἔμαθε, καὶ ἐφρόντισε νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὰς χεῖ-
ρας τοῦ νοθευτοῦ τὸ ἀντίγραφον, καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς ἄλ-
λον ἐκδότην, ὅστις ἀπεκατέστησε τὰς ἰδέας καὶ ἐννοίας
τοῦ συγγραφέως, καὶ τὴν ἐξέδωκε. Τοῦτο συνέβη ὀλίγους
μῆνας πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Αὐτοκράτορος. Μετὰ τὴν
ἐπιστροφὴν του, ἡ διὰ προσταγῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἀστυ-
νόμου, ἡ διότι ἐξηγήθη καθαρὰ (τοῦτο εἶναι ἀληθέστα-
τον) εἰς συνομιλίαν μετὰ πολλῶν αὐλικῶν (ὁ πρῶτος) τί
δοξάζει περὶ τῶν πολεμούντων τὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰς
ποιᾶν ὑπόληψιν τοὺς ἔχει, ἔπαυσεν ὁ κατὰ τῆς Φιλοσο-
φίας πόλεμος, τοῦλάχιστον ὁ φανερός, καὶ ὁ συγγραφεὺς
τοῦ *Journal de l' empire*, ἐβωβάθη πλέον. Ταῦτα εἶναι
τὰ νέα τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὅχι τόσο εὐάρεστα εἰς τοὺς
Λευίτας.

Θέλεις ἄλλα νέα, ὡσαύτως παράδοξα, ἂν καὶ ὄχι τό-
σον ἀξιόλογα, ὁ καλός μου ἐξάδελφος μ' ἔγραψε τέλος
πάντων ἀπόκρισιν εἰς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Προδρόμου τῆς
Ἑλλ. Βιβλ. καὶ ἀνέγνωσα τὴν ἐπιστολὴν του τρίς καὶ
τετράκις καθεξῆς, φοβούμενος μὴν ὄνειρώττω. Ἡ παρελ-

θοῦσα του πρὸς ἐμὲ διαγωγὴ μ' ἐμπόδιζε νὰ πιστεύσω τὰ λόγια ταῦτα : « Μεγάλην χαρὴν σοῦ ὁμολογῶ διὰ τὸ » δῶρον αὐτό, ἐπειδὴ λαμβάνω ἄκραν εὐχαρίστησιν ἀπὸ » τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συγγραμμάτων σου. Διὰ τοῦτο σὲ » παρακαλῶ, ἐπειδὴ καὶ μοὶ (τὸ ΜΟΙ ἀγαπᾷ καὶ αὐτός) » ἔστειλες τὸν πρόδρομον, νὰ μοὶ στείλῃς, καθὼς δὲν ἀμ- » φιβάλλω, καὶ τὰ ἐπόμενα τούτου βιβλία, διὰ νὰ ἦναι » τὸ δῶρον τέλειον, καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη μου πρὸς ἐσέ πλη- » ρεστάτη. » Ἀπροσδόκητα ταῦτα εἰς ἐμέ.

Ἴδου καὶ ἄλλα νεώτερα. Ὁ καλὸς Ῥώτας τῆς Τερ- γέστης ἀνεκαλύφθη τέλος πάντων δι' ἐπιστολῆς του γε- γραμμένης, τὴν 15 Αὐγούστου, τὴν ὁποίαν μὲ πέμπει (δὲν ἐξεύρω διὰ τί) διὰ τοῦ Ἀμοστελδάμ. Εὐχαριστεῖ διὰ τὸν σταλέντα Πρόδρομον, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι αὐτὸς εἶχε πέμψει τὸ ἀντιφιλοσοφικὸν φλυᾶρημα τοῦ χηνώδους Καπουκίνου. Grand merci ! ὄχι δι' ἐμέ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐμπόδισιν τοῦ προξενουμένου ἀπὸ τὰ τοιαῦτα κακοῦ εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ἀπαιδεύτων. Ἄμποτε νὰ εἶχε πέσῃ εἰς χεῖράς του πρὶν τυπωθῆ καὶ ἡ Ἀντιφώνησις ! Θέλω τὸν ἀποκριθῆ μ' εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ πότε δὲν ἐξεύρω. Ἐν τοσοῦτῳ παρακαλῶ σε νὰ τὸν πέμψῃς τρία ἀντίτυπα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Ἰσοκράτους ἀπὸ τὰ Ῥαμμένα, ὅταν τὰ λάβῃς, καὶ ἐλπίζω ὅτι τὰ ἔλαβες (λέγω τὰ σταλέντα 9, μὲ τὰ 100 εἰς φύλλα διὰ τοῦ Franck, τὴν 6 Ἰου- λίου). Ἐπειδὴ δὲν εἶναι φανερόν πότ' ἔχω νὰ τὸν γρά- ψω, παρακαλῶ νὰ τὸν φανερώσῃς διὰ τοῦ κυρίου Κούμα (τὸν ὁποῖον ἀσπάζομαι), ὅτι τὸ ἔν εἶναι δι' αὐτὸν (τὸν Ῥώ- ταν), τὸ ἄλλο διὰ τὸν Παντιᾶν Ῥάλλην, τὸν φίλον του, καὶ τὸ τρίτον διὰ τὸν Γεώργιον Πιτζιπιόν, πρὸς τοὺς ὁποίους θέλει πεμφθῆ καὶ ὁ δεύτερος τόμος μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Εἰς τὴν 5 τοῦ παρόντος ἐστάλη πρὸς τὸν κύριον Σταυ-
ρον Ἰωάννου κιβώτιον περιέχον στιχωμένους Ἰσοκράτεις.
Ἐκ τῶν χρυσοδεμένων εἰς μέγα χαρτίον μέλλει νὰ σὲ
δώσῃ ἐν ἀντίτυπον ἐκ μέρους τοῦ Ζωσιμᾶ δῶρον. Ἐξω
τούτου θέλεις λάβει παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ πακέτον περιέ-
χον δύο ἀντίτυπα· τὸ δεμένον μὲ δέρμα μόσχινον πέμ-
ψον πρὸς τὸν ἀδελφόν σου ἐκ μέρους μου. Τὸ δὲ ἄλλο τὸ
ἡμιδετον (demi-reliure) ἐβάλθη μὲ λάθος εἰς τὸ πα-
κέτον, ὅθεν κράτει το δι' ἐμέ, ἢ ἂν ἔχῃς χρεῖαν, κάμε
το ὅ,τι θέλεις. Τὰς ἐγκεκλεισμένας δύο παρακαλῶ σε μὴ
βαρυνθῆς νὰ πέμψῃς πρὸς τοὺς ὁποίους εἶναι γραμμέναι.
Υἱάινε πανοικί καὶ παγγενεὶ!

85.

28 Σεπτεμβρίου 1807.

Φίλε Ἀλέξανδρε,

Σ' ἔγραψα εἰς τὰς 20 μικρὰν ἐπιστολήν· καὶ ἀναγκά-
ζομαι τῶρα πάλιν νὰ σὲ μεταγράψω, διὰ νὰ περικλείσω
τὴν εἰς Μόσχαν ἐπιστολήν, τὸ μὲν διότι τρόπον ἄλλον
ἀσφαλέστερον δὲν γνωρίζω νὰ τὴν πέμψω, τὸ δέ, ὅτι
μῆτε δύναμαι νὰ μαντεύσω τ' ὄνομα τοῦ πρὸς τὸν ὅποιον
γράφεται. Παρακαλῶ σε λοιπὸν νὰ τὴν ἐπιγράψῃς Γα-
λατιστί, πρὸς τὸν ὡς νομίζω Σωτήριον . . . οἴλου, νὰ
τὴν σφαγίσῃς καὶ νὰ τὴν πέμψῃς ἀσφαλῶς.

Ἐδῶ κλεισμένην θέλεις εὐρεῖ καὶ τὴν καταχωρισθεῖσαν
ἀπὸ τὸν Κλαυβρίου εἰς τὴν Ἐγκυκλοπαιδικὴν ἀποθήκην

ανάκρισιν τοῦ πονήματος τοῦ Κούμα. Δός την εἰς αὐτὸν μὲ τοὺς ἀσπασμούς μου τοὺς φιλικούς· εἶπέ τον πρὸς τοῦτοις ὅτι ἔδωκα καὶ τὸ δεύτερον σῶμα τῆς σειρᾶς πρὸς ἄλλον φίλον, διὰ νὰ γράψῃ εἰς τὸν Γαλατικὸν Ἑρμῆν δευτέραν ἀνάκρισιν. Οὕτως ἔκρινα εὐλογον διὰ τὰς περιστάσεις. Ἴσως οἱ φιλέλληνες σαλπιγῆται οὗτοι κατασιγάσουσι τὰς ἀναισχύντους κλαγγὰς τῶν κολοιῶν καὶ τῶν κοράκων. Μὴ νομίση ὅμως ὅτι ζητῶ τρίτον σῶμα δι' ἐμέ, τὸ ὅποιον ἀκριβοδικαίως δὲν μὲ χρεωστεῖ. Ἐθυσίασα μετὰ χαρᾶς τὸ ἰδικόν μου εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος· καὶ ἡ θυσία ὀλίγον μὲ λυπεῖ.

Εἶπέ με πόσας λίτρας γαλατικὰς ἀξίζουν τὰ 8 φλωρίνια τῶν δύο σωμάτων τοῦ ἀθλίου Φραντζῆ. Εἶπέ με πρὸς τοῦτοις ἐὰν ἔχετε τὸν τρόπον σὺ ἢ ὁ ἀδελφός σου, νὰ μὲ προξενήσετε 7 ἢ 8 σάλια, δηλονότι τοσαῦτα ὅσον νὰ συμπληρῶσι τὴν ποσότητα 3000 λιτρῶν Γαλατικῶν· καὶ ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ μὲ πεμφθῶσιν ἀσφαλῶς ἐδῶ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ μέλλοντος χειμῶνος. Τὸ ζήτημά μου σὲ φαίνεται ἴσως παράξενον· ἀλλ' ἔχω χρεῖαν, φίλε, ν' αὐξήσω τὴν βιβλιοθήκην μου, διότι ἐγήρασα, καὶ δὲν ἔχω πλέον μῆτε καιρὸν μῆτ' ὄρεξιν νὰ τρέχω εἰς τὰς δημοσίους βιβλιοθήκας διὰ νὰ συναραινίζωμαι τὰ χρειαζόμενα εἰς τὸ ἐργόχειρόν μου· σιωπῶ καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ στιχῶσω πολλὰ τῶν βιβλίων μου ἀκόμη ἀστίχωτα, καὶ διὰ τοῦτο δυσμεταχειρίστα. Δός με λοιπὸν τὴν εἶδησιν ἐγκαίρως, ἐὰν ἦναι δυνατὴ τοιαύτη βοήθεια, διὰ νὰ ἔχω ἔτοιμον τὴν ποσότητα τῶν 3000 λιτρῶν. Μ' ἐκίνησε μάλιστα εἰς τοῦτο ὁ Βάμβας, ὅστις κερδαίνει (μὲ λέγει) τὸ διπλοῦν σχεδὸν τῆς τιμῆς εἰς ὅσα ἔφερον εἰς βοήθειάν του.

Μ' ἐκαταπλάκωσαν πάλιν ταύτας τὰς ἡμέρας ἐπιστο-

λαί, φίλε μου, πολλαί. Τὸν νοῦν μου ζητοῦν νὰ σηκώσωσι, καὶ δὲν θέλουν σηκώσει μέγα πρᾶγμα, ἐπειδὴ τὸν ὀλιγόστευσαν καὶ αἱ ἀσχολίαι, καὶ δεινότεραι παρὰ τὰς ἀσχολίας ἀνίαι. Χθὲς ἔλαβον καὶ ἀπὸ τὴν Ἴόνιον (ἢ Ἐπτανησιώτιδα) Ἀκαδημίαν δίπλωμα μέλους ἐπιστολιμαίου (correspondant), καὶ τοὺς θεσμοὺς (statuts) τῆς νέας των Ἀκαδημίας. Ἐχουσιν ἐδῶ πέντε πρέσβεις ἀπεσταλμένους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· καὶ δὲν εὐρήκασιν τρόπον νὰ μὲ τὸ στείλωσι δι' αὐτῶν, ἀλλὰ τὸ ἔβαλαν οἱ Γεννάδαι εἰς τὴν πόσταν, διὰ νὰ πληρώσω ὃ φράγκα καὶ ἤμισυ. Je me serois bien passé d' un pareil honneur.

Ἀπὸ τοὺς πέντε πρέσβεις οἱ δύο ἔρχονται συχνὰ πρὸς ἐμέ· καὶ ἔρχονται μὲ φιλοφροσύνην καὶ εὖνοιαν μεγάλην. Τοὺς λοιποὺς τρεῖς δὲν γνωρίζω ποίου χρώματος εἶναι, μ' ὄλον ὅτι εἶναι συγκάτοικοι τῶν δύο. Συμπεραίνω ὅτι εἶναι φίλοι τοῦ κτηνώδους Φ.

Καὶ τὸ συμπεραίνω ἐκ τούτου. Εἶναι σχεδὸν μῆνες ἕξ ἀπ' οὗ ἀπὸ τὴν Γένουαν ἔλαβον ἐπιστολήν Ναυκλήρου Ὑδριώτου ἀγνώστου εἰς ἐμέ, ὅστις μὲ ἐπαρεκάλει δι' ὑπουργημά τι, ἀλλότριον παντάπασι τῶν συνήθων μου ἀσχολιῶν. Μ' ὄλον τοῦτο τὸν ὑπουργησα προθύμως, καὶ τὸν ἀντέγραψα. Ἐπειτα ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ καὶ προσωπικῶς εἰς ἐξαίτησιν τοῦ πλοίου του κρατουμένου ἀπὸ τοὺς Γάλλους. Ἦλθε πρὸς ἐμέ καὶ μ' εὐχαρίστησε φιλικῶς διὰ τὸ ὑπουργημα (εἶναι ἄνθρωπος μὲ νοῦν, ἂν καὶ στερημένος παιδείας), ἀλλὰ μίαν μόνην φοράν· ἔπειτα ἤκουσα ὅτι συγκατοίκησε μὲ τὸν κτηνώδη. Ὅθεν δὲν μ' ἐφάνη πλέον παράδοξος ἢ ἀποστροφή του· μετὰ τέσσαρας μῆνας τῆς πρώτης ἐπισκέψεως ἤλθεν (εἶναι τρεῖς ἡμέραι), καὶ διὰ τί; διὰ νὰ μὲ ζητήσῃ 100 φράγκα δανει-

στά. Τί ἤθελες κάμει σύ, φίλε, εἰς τοιαύτην περίστασιν ; Ἐγὼ τὰ ἐδάνεισα χωρὶς ἀντιλογίας, μ' ὄλον ὅτι δὲν ἐλησμόνησα τὸ παράδειγμα τοῦ Σκυλίτζη, ὅστις ἀκόμη δὲν ἀπέδωκεν εἰς ἐμέ τὸ χρέος του.

Ὁ Βάμβας ἦλθε προχθές εἰς ἐμέ· καὶ ἀπὸ τὸν ἐλευσινὸν καὶ σχεδὸν θρηνώδη τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον μ' ἐζήτησεν ὡς χάριν μεγίστην τὴν ἄδειαν νὰ ἔρχεται κἄν ποτε πρὸς ἐμέ, ἐπληροφορήθην καὶ πάλιν ὅ,τι σ' ἔλεγα εἰς τὴν πρὸ ταύτης, ὅτι δηλαδὴ ὁ προστάτης καὶ ὑπερασπιστὴς μου τοὺς ἔδωκε νὰ καταλάβωσιν ὅτι μόνος αὐτὸς ἔχει τὴν εἰσοδὸν ἀκώλυτον εἰς ἐμέ. Διὰ νὰ θαρρύνω τὸν ταλαίπωρον Βάμβαν (ὅστις εἶναι χρησιμώτατος ἄνθρωπος) τὸν ἐκάλεσα εἰς τὸ λιτὸν ἐκείνης τῆς ἡμέρας μου γεῦμα, καὶ ἔμεινα σχεδὸν μέχρι τῆς ἐσπέρας μ' αὐτόν· τιμὴν, ἣτις μέλλει νὰ ταράξῃ τὸν προστάτην μου τόσον περισσότερον, ὅσον δὲν ἔγινε ποτὲ πρὸς αὐτόν. Vous ne pouvez pas vous faire une idée de son Commerage.

Ὑγίαινε πανοικί, καὶ δὸς εἰς τὸ πῦρ τὴν ἐπιστολήν.

Ἐχω ἀντίτυπα τῆς ἀνακρίσεως τοῦ Κούμα πολλά, ὡς καὶ τῆς περὶ τοῦ Ἰσοκράτους μου· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω πῶς νὰ σὲ τὰ στείλω. Καλὸν ἦτο νὰ σκορπισθῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ πολλὰς αἰτίας.

Ἐὰν κρίνης εὐλογον καὶ εὐκολον τὴν προμήθειαν τῶν Σαλιῶν, δύνασαι νὰ προσθέσης καὶ ἄλλα τόσα ἰδικά σου. Γνωρίζω πιστὸν πρόσωπον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐμπορῶ νὰ πωλήσω. Τοῦτο μόνον προνόησον νὰ γράψῃς σημειώσιν Γαλλικὴν τῶν τιμῶν εἰς τὰς ὁποίας κρίνεις ὅτι πρέπει νὰ πωληθῶσι, καὶ νὰ μὲ εἴπῃς τίς εἶναι ὁ συνήθης ὁ μισθὸς (commission) τοῦ περιερχομένου μεσίτου καὶ πωλητοῦ. Καὶ πάλιν ὑγίαινε.

29 Σεπτεμβρίου 1807.

Φίλε!

Προχθές σ' ἔγραψα κατὰ πλάτος· ἀναγκάζομαι δὲ καὶ σήμερον νὰ σέ γράψω, διὰ τὰς ἐγκεκλεισμένας δύο ἐπιστολάς σταλμένας ἀπὸ τὸν Συγκλητικόν, τῶν ὁποίων τὴν πρὸς τὸν υἱόν του παρακαλῶ νὰ πέμψῃς ἀσφαλῶς.

Ἀδράττομαι κ' ἐγὼ τὴν ἀφορμὴν ταύτην διὰ νὰ περικλείσω ἄλλας δύο πρὸς τοὺς Ἐφόρους (οὕτως ὑπογράφονται αὐτοί) καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦ ἐν Χίῳ γυμνασίου. Ἀφ' οὗ τὰς ἀναγνώσεως, σφράγισέ τας καὶ στείλέ τας (νὰ ζήσης!) πάραυτα. Μὴ σέ φανῇ παράξενον τὸ μνηολόγημα· ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς μετοικεσίας μου τὰς ἔγραψα, καὶ εἰς τὴν μετακομιδὴν τῶν βιβλίων μου, τὰς ἐφύλαξα μὲ τόσῃν πρόνοιαν καὶ προμήθειαν, ὥστε μόλις μετὰ μακρὰν ἔρευναν τώρα τὰς ἀνεκάλυψα. Τὸ συντομώτερον ἦτο νὰ γράψω ἄλλας· ἀλλ' αἱ ἄλλεπάλληλοι ἀσχολίαι μόλις μ' ἀφίνουσι τὸν καιρόν, ὅσος χρειάζεται διὰ τὰς ἀπαραιτήτους ἀνάγκας τῆς φύσεως.

Ἔλαβον τέλος πάντων καὶ ἀπὸ τὸν ταλαίπωρον Σχ. ἐπιστολήν. Περὶ τῆς ἀρρώστιας του μὲ πέμπει νὰ μάθω τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὸν Ν. Ὅθεν ἀφ' ὅ,τι ἐξευρα περισσότερόν τι δὲν ἐξεύρω περὶ αὐτῆς· τοῦτο μόνον ἐκατάλαβα, ὅτι πάσχει ἀκόμη ὁ δυστυχῆς. Σήμερον τὸν γράφω νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ λάβῃ ἀπὸ κανένα τῶν ἐκεῖ ἐκατὸν πεντήκοντα φράγκα, καὶ νὰ μὲ προστάξῃ νὰ τὰ πληρώσω ἐδῶ πρὸς ὅτινα θέλει. Ἄμποτε ἡ μικρὰ αὕτη βοήθεια νὰ τὸν χρησιμεύσῃ εἰς ἀνακούφισιν τῶν πόνων του.

Υγίαινε.

15 Νομβρίου 1807.

Εἰς τὸ κιβώτιον, Ἀλέξανδρε φίλε, τὸ πεμφθὲν χθὲς πρὸς τὸν κύριον Σταῦρον, ἔβαλα δύο πακέτα χωριστὰ ἐπιγραμμένα εἰς τ' ὄνομά σου. Τὸ ἔν περιέχει πρῶτον καὶ δεύτερον τόμον τοῦ Ἰπποκράτους εἰς μέγα χαρτίον διὰ τὸν Οὐγκροβλαχίας· τὸ δεύτερον πρῶτον καὶ δεύτερον τόμον τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸν ἄρχοντα Μπάνον καὶ δύο δευτέρους τόμους, τὸν ἕνα εἰς μόσχινον δέρμα διὰ τὸν ἀδελφόν σου, τὸ ἄλλο ἡμίδετον εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ πρώτου τόμου, ὅστις ἐστάλη μὲ λάθος. Κράτει καὶ τὸ τοῦ Οὐγκροβλαχίας καὶ τὸ τοῦ Μπάνου, ἕως οὐ νὰ βεβαιωθῆς ὅτι ἀποκατεστάθηναι εἰς Βουκουρέστιον καὶ ζῶσι καὶ οἱ δύο. Τὸν δεύτερον τόμον τὸν ἰδικόν σου εἰς μέγα χαρτίον χρυσόδετον θέλει σὲ τὸν δώσει ὁ Κύρ. Σταῦρος ἐκ μέρους τοῦ Ζωσιμᾶ τὸν ὅποιον μὴ λησμονήσης νὰ εὐχαριστήσης, διὰ νὰ μὴ νομίση ὅτι χαρίζω ἐγὼ τὰ ἀλλότρια.

Τὴν μακράν σου, φίλε, σιωπὴν ἀπορῶ πῶς νὰ τὴν ἐξηγήσω· παρεκτός ἐάν δὲν εἶναι ἀπὸ σὲ πρὸς ἐμέ γραμμένη, ἢ περιφερομένη εἰς τὰς πλατείας καὶ ρύμας τῶν Παρισίων ἀνεπίγραφος μονόφυλλος ἐπιστολή, ἢ ὅποια μὲ ρίπτει εἰς ἄλλο εἶδος ἀπορίας τοῦ πρώτου παραδοξότερον. Προχθὲς τὸ ἑσπέρας ἦλθε πρὸς ἐμέ ὁ Ν. μὲ σχῆμα καὶ βάδισμα μυστηριῶδες νὰ μὲ ἀναγγείλῃ ὅτι ὁ Δημ. τὸν ἔδειξε ταύτην τὴν ἀνεπίγραφον καὶ μονόφυλλον ἐπιστολήν σου, ἐρωτῶν ἐάν ἦναι ἰδική του. Ὁ Ν. μὴ δυνάμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν (ὡς αὐτὸς λέγει) νὰ πληροφορηθῆ

έμβήκεν εἰς ὑποψίαν μὴν ἦναι πρὸς ἐμέ. Ὡς τόσον τὸν εἶπε ὅτι τὴν νομίζει ἰδικήν του· κ' ἐκεῖνος τὸν ἀπεκρίθη ὅτι τὴν ἔλαβε ἀπὸ γυναῖκά τινα, καὶ ἡ γυνὴ ἀπὸ Κορρίεργη, καὶ ὁ Κορρίεργης κρατεῖ καὶ βιβλία, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Εἰς τοιαύτην ἀμηχανίαν εὐρισκόμενος, τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐξετάσῃ ἀκριθέστερον καὶ τὸν Δ. καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ ἂν ἦναι δυνατὸν καὶ τὸν Κορρίεργη, καὶ νὰ παραλάβῃ καὶ τὰ βιβλία, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὡς ἰδικήν του, καὶ νὰ μὲ τὴν φέρῃ, μήπως ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν δυνηθῶ νὰ λύσω τὸ αἰνίγμα, τὸ ὅποσον εἶμαι βέβαιος, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του καὶ εἰς τὴν τοῦ Δ. κεφαλὴν εἶναι πρὸ πολλοῦ λελυμένον καὶ ἐξηγημένον. Τὸν προσμένω λοιπὸν νὰ μὲ φέρῃ τὴν ἐπιστολὴν. Ἄμποτε, ἐάν ἦναι πρὸς ἐμέ, νὰ μὴ περιέχῃ πράγματα, τὰ ὅποια πρέπει νὰ ἐξεύρωμεν οἱ δύο μόνοι!

Υγίαινε.

88.

10 Δεκεμβρίου 1807.

Εἶναι, φίλε Ἀλέξανδρε, δεκαοκτὼ μῆνες καὶ ἐπέκεινα ἀφοῦ ἀπεφάσισα νὰ σὲ γράψω τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, καὶ ἠναγκάστην νὰ τὴν ἀναβάλω ἡμέραν ἐξ ἡμέρας μέχρι τῆς σήμερον, διὰ τὴν ὀλίγην ἐξουσίαν τοῦ νὰ διαθέσω τὸν καιρὸν μου ὡς θέλω. Ἴσως καὶ τὴν ἡμέραν τὴν ἀναβάλῃ καὶ πάλιν, ἐάν ὁ φόβος τοῦ νὰ μὴ πάθω ὅ,τι ἔπαθε πρὸ τεσσάρων μηνῶν ὁ γνωστὸς εἰς σὲ ἰατρὸς Cabanis δὲν μ' ἐβίαζε νὰ σ' ἐξομολογηθῶ τὰ κατ' ἐμέ.

Ἐπαθεν ὁ εἰρημένος ἰατρὸς παράλυσιν ἀποπληκτικὴν, πάθος συμβαῖνον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τοὺς ὄσοι ἀσχολοῦνται πολὺ εἰς τὸ γράφειν, ἀλλ' εἰς ἐμὲ πολὺ πιθανώτερον, ὅστις ἔξω τῆς ἀδιακόπου προσοχῆς καὶ προσηλώσεως τοῦ διανοητικοῦ ἀναγκαιᾶς εἰς τὸ ἔργον μου, πολεμοῦμαι καὶ ἀπὸ ἀνίας ἄλλας βιωτικὰς ὄχι ὀλίγας, καὶ ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν τοῦ μέλλοντος ἀδηλότητα. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ στοχασθῆς πόσον καὶ ταύτην τὴν ὥραν, ὅταν σὲ γράφω, τὸ ὄνομα τοῦτο « Ἀδηλότης » μοῦ θορυβεῖ τὴν ψυχὴν. Δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, ὅστις ἔπρεπε μᾶλλον νὰ ἦναι ἐπιθυμητὸς εἰς ἐμὲ, ἂν δὲν ἦτον ἐπίσης μεμπτή καὶ ἡ ἐπιθυμία καθὼς ὁ φόβος αὐτοῦ· ἀλλὰ φοβοῦμαι τὴν μακρὰν ἀρρώστιαν τοῦ σώματος, καὶ τὸ τρισχειρότερον τὴν ἀρρώστιαν τοῦ νοῦ, ὅποιαν φέρουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἀποπληκτικὰ καὶ παραλυτικὰ πάθη. Ἐφθασα εἰς ἡλικίαν, ἣτις ἔχει χρεῖαν ὑπηρετικῆς βοήθειας, καὶ δὲν ἐστάθην ἀκόμη καλὸς νὰ ἔχω ὑπρέτην, εἴτε ἀπὸ ἀτολμίαν εἰς τὸν πορισμὸν τῶν ἀναγκαιῶν, εἴτε (ἂν θέλῃς) καὶ ἀπὸ ἀναξιότητά μου. Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ ἔλθω εἰς τὴν διήγησιν.

Τὴν παραμονὴν ἢ προπαραμονὴν τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, ἐπαρρήσιάζθη ὁ πρῶτος τόμος τοῦ Στράβωνος εἰς τὸν Αὐτοκράτορα. Διὰ νὰ φθάσῃ ὁ τυπογράφος νὰ τὸν παρρήσιάζῃ πρὸ τῆς ἀποδημίας (ἔξευρε ἐν παρόδῳ καὶ τοῦτο τὸ παράδοξον ἀποτελεσματῆς ἀκμῆς καὶ τελειώσεως τῶν τεχνῶν), τὸν ἐστήχωσε, φίλε μου, εἰς μίαν μόνην νύκτα, καὶ στίχωμα τοιοῦτον, ὡς δύνασαι νὰ τὸ στοχασθῆς, ὅποιον πρέπει εἰς Αὐτοκράτορα. Τὸν ἐδέχθη μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὄχι ὁμῶς χωρὶς νὰ δεῖξῃ ἐν ταύτῳ καὶ κάποιαν δυσαρέστησιν διὰ

τὴν ἀργοπορίαν τῆς μεταφράσεως, λέγων : « Πολὺς και-
 » ρὸς ἀφοῦ δὲν ἤκουσα τίποτε περὶ Στράβωνος ». Ἀφ'
 οὐ ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείας, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ
 1806 ἔτους, λαμβάνομεν καὶ οἱ τρεῖς ἀπροσδοκῆτως τρεῖς
 ἐπιστολάς ἀπὸ τὸν ἀστυνόμον, εἰς τὰς ὁποίας ἐφανέρωνεν
 ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διώρισεν εἰς ἕκαστον ἀπὸ μᾶς χωρι-
 στὰ ἐτήσιον σύνταξιν 2000 φρ. Ἐδέχθημεν μετ' εὐχα-
 ριστίας τὴν βασιλικὴν δωρεάν· ἀλλὰ τὴν ἐνομίσαμεν
 (τοῦλάχιστον ἐγὼ) ὡς ἐμπορικὴν οἰκονομίαν, ἡγουν ὅτι
 συμπεραίνοντες ἀπὸ τὸν δαπανηθέντα καιρὸν εἰς τὸν πρῶ-
 τον τόμον, ὅτι ὁ διὰ τοὺς ἀκολούθους χρειαζόμενος ὑπερ-
 βαίνει τὸν χρόνον τῆς ζωῆς καὶ τῶν τριῶν ἡμῶν, μετέ-
 βαλεν τὸν κατ' ἔτος μισθὸν 3000 φρ. εἰς τὸ ἐντιμὸν ἀλλ'
 ἐπιζήμιον δι' ἡμᾶς ὄνομα τῆς ἐπὶ ζωῆς συντάξεως (pen-
 sion viagère) τῶν 2000 φρ. Ὁ μάλιστα λυπούμενος
 ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἤμην ἐγὼ, ὅχι διὰ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ μι-
 σθοῦ, ἀλλ' ὅτι δι' ὀλίγων ἡμερῶν ἀναβολὴν ἀπέτυχα
 τοῦ σκοποῦ μου, ὅστις ἦτο, νὰ παρακαλέσω δι' ἀναφο-
 ρᾶς τὸ κράτος, νὰ ὀνομάσῃ ἄλλον ἀντ' ἐμοῦ εἰς τὴν με-
 τάφρασιν· αὕτη μου ἡ ἀπόφασις ἦτον ἀμετάπειστος, καὶ
 διὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ ἔργου, καὶ διὰ τὰς ἀπ' αὐτὸ προ-
 ζηνηθείσας εἰς ἐμὲ ἀνίας καὶ ἀηδίας, καὶ τέλος πάντων
 διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ δοθῶ ὅλος διόλου εἰς τὴν ἐκ-
 δοσιν τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἀλλὰ στοχάζεσαι
 καλὰ, ὅτι τοιαύτη ἀναφορὰ ἦτο καὶ εἶναι ἀδύνατος μετὰ
 τὴν Αὐτοκρατορικὴν εὐεργεσίαν τῆς ἐτησίου συντάξεως,
 ἥτις μ' ἐδέσμευσεν ἀδιαλύτως εἰς τὸ ἔργον ἢ μᾶλλον εἴ-
 πειν κότεργον τοῦ Στράβωνος, μ' ὄλον ὅτι (καθὼς εἶπα)
 τὴν ἐνόμιζα ἀκόμη ἐμπορικὴν οἰκονομίαν. Ἀλλὰ δὲν ἦτο
 ἡ σύνταξις τοιαύτη. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους ἐσου-

νειθίζεν ὁ Μινίστρος τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδόθη ἡ φροντίς καὶ ἐπισκοπὴ τοῦ Σπράβωνος, νὰ μᾶς ἐρωτᾷ δι' ἐπιστολῆς ποῦ τῆς μεταφράσεως εὐρισκόμεθα, καὶ μετὰ τὴν παρ' ἡμῶν ἀπόκρισιν ἐδιώριζεν ἐκ νέου τὸν ἐτήσιον μισθὸν τῶν 3000 φρ. δι' ἕκαστον ἀπὸ μᾶς. Ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας μετὰ τὴν μηνυθεῖσαν διὰ τοῦ ἀστυνόμου βασιλικὴν εὐεργεσίαν, λαμβάνομεν καὶ τὴν συνήθη κοινὴν εἰς τοὺς τρεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Μινίστρου τῶν ἐσωτερικῶν, εἰς τὴν ὁποίαν μᾶς ἔλεγε, ὅτι ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἐτήσιου δοσοληψίας καὶ τῶν λογαριασμῶν του, μᾶς παρακαλεῖ νὰ τὸν πληροφορήσωμεν περὶ τῆς μεταφράσεως, διὰ νὰ διωρίσῃ καὶ πάλιν τὸν ὀφειλόμενον εἰς ἡμᾶς μισθόν. Ἡ συνήθεια ἦτο νὰ συμβουλευόμεθα οἱ τρεῖς περὶ τοῦ ποῦ εὐρισκόμεθα, καὶ ἕως ποῦ τῆς μεταφράσεως ἐλπίζομεν νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, καὶ οὕτω νὰ ἀποκρινώμεθα κοινῶς πρὸς τὸν Μινίστρον. Ἄλλ' ἐγὼ ὁ Μπουταλάς δὲν τοὺς ἀφῆκα μῆτε βουλῆς μῆτε σκέψεως καιρὸν, λέγων ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶναι κύριοι νὰ πράξωσιν ὡς θέλουσιν, ἐγὼ δέ, ἀρκούμενος εἰς τὴν ἐτησίαν σύνταξιν τῶν 2000 φρ. ἄλλον ἐτήσιον μισθὸν δὲν δέχομαι κατ' οὐδένα τρόπον, χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν συγκατένευσαν εἰς τὴν γνώμην μου, εἴτε δι' ἐντροπὴν, καὶ τὸ ἀδύνατον νὰ ζητήσωσιν αὐτοὶ μισθόν, ὁπότεν ἐγὼ ὁ πενέστερος αὐτῶν εὐαρεστοῦμαι εἰς τὸ ἄμισθον, εἴτε μὴ θέλοντες μηδ' αὐτοὶ νὰ ἀυξήσωσι τὸ πρὸς τὸ κράτος χρέος των. Καὶ οὕτως ὑπηγόρευσα καὶ τὸ νόημα τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Μινίστρον, τὴν ὁποίαν ἔγραψεν εἰς ἀπ' αὐτοὺς ὡς παρὰ τῶν τριῶν. Ἴδου καὶ τὸ ἴσον τῆς Λακωνικῆς ἐντίμου ἀποκρίσεως τοῦ Μινίστρου.

« Messieurs, les sentimens que vous m'exprimez dans votre lettre du 23 de ce mois sont dignes des lumières qui vous distinguent, et de la juste reputation que vous avez acquise. Je remplis un de mes plus doux devoirs en payant un juste tribut d'éloges au zèle qui vous anime, et j'en attends avec confiance un resultat aussi utile à la science qu'honorable pour la France. Recevez etc. ».

Εἰς ἀπό τοὺς φίλους μου δὲν ἐπαίνεσε τὴν πράξιν μου ταύτην, δυσχυριζόμενος ὅτι μήτ' ὀλιγώτερον μήτε περισσότερον ἤθελαν μᾶς παροτρύνει εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ. Ἐνδέχεται νὰ ἔχη δίκαιον τὸ μὴ ἐνδεχομένως ὁμως ἀλλὰ βεβαίως ἀληθὲς εἶναι, ὅτι λαμβάνων 5000 φρ. κατ' ἔτος ἔπρεπε νὰ σχάσω αὐξάνων ἀναλόγως τοὺς κόπους μου, ἢ νὰ κηρύξω πόλεμον εἰς τὴν συνείδησίν μου. Εὐρίσκεis τὸ ἐν ἢ τὸ ἄλλο εὐλογον; ὄχι βέβαια. Τώρα κἂν ἡ ἀργοπορία (ἣτις δὲν εἶναι ὅλη ἀπ' ἐμέ) τοῦ ἔργου, δὲν ἐμπορεῖ νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὴν φιλοκέρδειαν.

Εἰς τί ἀποβλέπει ἡ μακρὰ διήγησις αὕτη; Οἱ Ζ. ἀπὸ ταῦτα εἶδησιν δὲν ἔχουσι μήτε θέλουσι τὰ μάθει ποτὲ παρ' ἐμοῦ. Τὸ πρᾶγμα ὁμως ἔχει οὕτως: Εἰς μὲν τὸ φαινόμενον ἐθυσίασα 3000 φρ. εἰς τὸ κράτος διὰ τὰς παρ' αὐτῶν 5000 φρ. ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐθυσίασα καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἐμοῦ, ἐπειδὴ πιθανὸν εἶναι, ὅτι ἂν ἐπεταχύνετο τὸ ἔργον τοῦ Στράβωνος, καὶ ἡ ἐτήσιος σύνταξις ἤθελεν αὐξηθῆ, καὶ τὸ κράτος ἤθελε δράμει εἰς βοήθειάν μου, ἂν μ' ἐσύμβαινε κάμμία ἀπὸ τὰς κεραυνοβόλους ἐκεῖνας νόσους, αἱ ὁποῖαι δὲν συγχωροῦν μήτε τὸ γράφειν μήτε τὸ συλλογίζεσθαι, ἀλλὰ μεταβάλλουσι τὸν

ἄνθρωπον εἰς τῶν κτηνῶν τὴν κατάστασιν, ἐγὼ παρ' αὐτῶν δὲν ζητῶ αὐξήσιν τοῦ μισθοῦ τῶν 5000 τὰ ὅποια ἴσως καὶ αὐτὰ φαίνονται εἰς αὐτοὺς ὑπέροπλα. Τοῦτο μόνον ἐπεθύμουν, καὶ περὶ τούτου ζητῶ τὴν συμβουλήν σου, νὰ μὲ βεβαιώσωσι ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς ποσότητος ταύτης, ἤγουν 2500 φρ. νὰ μὲ δίδεται ἐπὶ ζωῆς μου. Ἐὰν ἐξ αἰτίας νόσου ἀναγκασθῶ νὰ παραιτηθῶ καὶ ἀπὸ τὸν Στράβωνα, καὶ ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκην. Διὰ τί ἐπιθυμῶ τὴν συνθηματικὴν ταύτην βεβαιώσιν; διὰ νὰ μὴ τὰ λαμβάνω τότε ὡς ἐλεημοσύνην, τῆς ὁποίας ἡ μόνη ἰδέα εἶναι καλὴ νὰ ἐξαγριώσῃ τὰ πάθη μου. Ἀλλὰ πῶς νὰ τὸ προβάλλω εἰς αὐτούς; ἀφ' ὅ,τι φυσικὰ εἶμαι μ' ἕκαμεν ἀτολμώτερον ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον ἐπροσφέρθησαν εἰς ἐμέ, καὶ τοῦ ὁποίου δείγματα νὰ σὲ δώσω εἶναι χρεῖα, διὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι εἰκάζω κακῶς. Εἰς τὸν λογαριασμόν, τὸν ὅποιον μέλλω νὰ τὸν πέμψω πρὸς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς τούτου, καθὼς πέμπω καὶ πρὸς σὲ κατ' ἔτος, μένει χρεώστης σχεδὸν 5500 φρ. εἰς ταῦτα περιέχονται 1800 φρ. ἐξοδα ἕως τὴν ὥραν εἰς τὸν τύπον τοῦ Πλουτάρχου, καὶ τὰ λοιπὰ εἶναι μέρος τοῦ μισθοῦ μου· ταῦτα εἶναι γνωστὰ εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ τὸν γράφω, ὅ,τι ἐξοδεύω κατὰ καιρὸν, ἂν ὄχι ἄλλο, ἔπρεπε κἂν τοῦ μισθοῦ τὸ μέρος νὰ μὲ πέμψῃ, καὶ ὄχι νὰ προσμένῃ νὰ τὸ ζητῶ. Ἐγὼ αἰσχυρόμενος νὰ τὸ ζητήσω· τὸν εἶπα μόνον νὰ μὲ ἐμβάσῃ διὰ τὰς χρεῖας τοῦ τύπου 2000 φρ. πρὸς τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου, τὰ ὅποια προσμένω ἀκόμη σήμερον 10 Δεκεμβρίου. Διὰ νὰ καταλάβω τί κρίνουσι περὶ τοῦ μισθοῦ, δὲν σὲ εἶπα ἀκόμη ὅποιον στρατήγημα μετεχειρίσθην εἰς τὸν καιρὸν, στρατήγημα δηλ. ἐπιζήμιον εἰς ἐμέ, ὡς τὸ στρατήγημα τῆς ἀποβολῆς τοῦ μισθοῦ περὶ τοῦ Στράβωνος, ὡς ἦσαν

ὅλα τὰ στρατηγήματα τοῦ *Ναστρατιῆ χότζα*. Ἐγραψα πρὸς αὐτόν, ὅτι τὸ πρῶτον ἔτος εὐχαριστοῦμαι εἰς μόνας 4000 φρ. τὰ δὲ ἀκόλουθα μ' ἐφαίνετο δίκαιον νὰ με δίδουσι 5000, καὶ τὸ ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς, πληρώσαντες 4000 διὰ τὸ 1805 ἔτος, 5000 διὰ τὸ 1806, καὶ χρεωστοῦντες ἀκόμη τὸ περισσότερον μέρος τοῦ 1807. Νομίζω εἰς τόπον αὐτῶν ἂν ἦσο σὺ ἢ καὶ ἐγώ, δὲν ἠθέλαμεν πέσει εἰς τοιαύτην ἄνοστον μικροπρέπειαν, βάλλοντες διαφορὰν μεταξὺ ἔτους καὶ ἔτους. Τί καταλαμβάνουσι, φίλε μου αὐτοί, ὁπόταν ἐγὼ μὲν ὀλίγος καιρὸς ἀφοῦ τὸ ἐκατάλαβα, τί θέλει νὰ εἶπῃ ἐκδοσις ἀρχαίου συγγραφέως, τί εἶναι τὸ χρέος τοῦ ἐκδότου, καὶ πόσος ὁ κόπος τοῦ νὰ τὸ πληρώσῃ; Συγκαταριθμοῦσι, φίλε, ὅχι τὰς ἰδικάς μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσυγκρίτως σοφωτέρων μου τὰς ἐκδόσεις μὲ τὰς ἐκδόσεις τῆς Βενετίας. Ἴδες τὴν νεωστὶ τυπωθεῖσαν ἐκεῖ Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου, ἂν δὲν τὴν ἴδες πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σὲ τὴν παραστήσω ἀλλέως παρὰ ἀναφέρων εἰς τὴν μνήμην σου τὴν Ὀκτώηχον ἢ τὸ ψαλτήριον, ἢ ἄλλο τι παρόμοιον, ἢ γουν βιβλία τὰ ὅποια εὐθὺς ἀνοίγων, εὐρίσκεις τὸ « Μακάριος ἀνὴρ » ἢ « Τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχάς »· χωρὶς προκειμένην εἰδήσιν μακρὰν ἢ μικρὰν, χωρὶς προοίμιον ἢ προπαρασκευὴν κάμμιαν. Δὲν σὲ λέγω « χωρὶς κάμμιαν διόρθωσιν γραφικοῦ σφάλματος τῶν προλαβουσῶν ἐκδόσεων » ce seroit trop exiger. Ἄν τυπώσωσιν οὕτω καὶ τὸν Εὐστάθιον, χαρὰ εἰς τὴν μοῖραν τῶν Γραικῶν. Διὰ τοιαύτας ἐκδόσεις βέβαια 5000 φρ. εἶναι φοβερός μισθός· ἀλλὰ δι' ἐκδόσεις, αἱ ὅποια δὲν γίνονται χωρὶς καθημερινὴν δαπάνην χρημάτων εἰς βιβλία, καὶ δαπάνην ἀκόμη χειροτέραν τῆς ὑγείας, μόνις εἶναι ἱκανά. Ἐπρόσμενα νὰ μ'

ἐμβάση ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ λείπον μέρος κἂν τοῦ μισθοῦ, διὰ νὰ ἀγοράσω ἀκόμη μερικά ἀναγκαῖα εἰς τὸ ἔργον μου βιβλία, ἔπειτα νὰ σὲ στείλω ἐὰν ἐπερίσσευε τίποτε, νὰ τὸ δώσης εἰς τόκον, ἢ μὲ κἀνένα τρόπον ἄλλον ἐπικερδέστερον νὰ τὸ διαθέσης, διὰ νὰ τὸ ἔχω κἂν βοήθειαν εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ζωῆς μου. Ἐμεινε τώρα πλέον νὰ τὸν στείλω τὸν λογαριασμὸν τοῦ ἔτους, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μ' ἐμβάση τὸ ἐξόφλημα.

Κάμνω τέλος ἐρωτῶν καὶ πάλιν τίς εἶναι ὁ ἀρμοδιώτερος τρόπος νὰ γνωρίσω εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιθυμίαν μου, νὰ μὲ ὑποσχεθῶσι τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πληρωμῆς τοῦ ἡμίσεως τῶν 5000 ἐὰν μὲ συμβῇ συμφορὰ καμμία. Εἶναι εὐλογον νὰ λαλήσης, ἢ ὄχι, περὶ τούτου μὲ τὸν Σταῦρον, χωρὶς νὰ τὸν δείξης τὴν παροῦσαν, ἥτις πρέπει νὰ ἦναι εἰς μόνον σὲ γνωστή;

89.

12 Δεκεμβρίου 1807.

Ἐλαβον, Ἀλέξανδρε φίλε, τὴν ἐπιστολήν σου γραμμένην 14 Ὀκτωβρίου, μὲ κλεισμένας ἄλλας, εἰς οὐδεμίαν ἀπὸ τὰς ὁποίας (πλὴν τῆς παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου) ἦσο βέβαιος ὅτι δὲν θέλω ἀποκριθῆ. Ἐκαστος ἀπὸ τοὺς ἐπιστολογράφους τούτους λογαριάζει μόνην τὴν ἰδικήν του, μηδὲ συλλογίζεται ὅτι ἔρχεται πολλάκις εἰς ἐμὲ συνοδευμένη μὲ πολλὰς ἄλλας, μητ' εἶδῃσιν μητ' ἰδέαν ἔχει καμμίαν πόσην προσοχὴν, καὶ πόσην οἰκονομίαν τοῦ

καιροῦ ἀπαιτεῖ τὸ καθ' αὐτό μου ἔργον, ἦγουν ὁ ἀπο-
τρόπαιος Στράβων, καὶ ἡ μήτ' αὐτὴ πολλὰ καταθύμιος
(δι' ἀτυχίαν μου) Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Δις τὸν ἔγραψα
νὰ μ' ἐμβάσῃ πρὸς τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου 2000 φρ.
μ' ὄλον ὅτι μὲ χρεωστεῖ σχεδὸν 5000, καὶ μήτε φωνὴ
μήτ' ἀκρόασις, ἀκόμη σήμερον τὴν 12 Δεκεμβρίου, διὰ
νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἀθλίαν μου κεφαλὴν ἐπίμετρον, καὶ
τὴν ὀδυνηρὰν ἀδηλόγητα τοῦ χρηματισμοῦ, ὡς νὰ μὴν
ἦτον ἱκανὴ ἡ νύκτα καὶ ἡμέραν κατατρούχουσα μου καὶ
τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα φροντίς τῆς ἐκδόσεως. Ἄρχισα
ἀπὸ τοὺς βίους.

Ἐχεις δίκαιον νὰ ταλανίζῃς τοὺς ἡμετέρους διὰ τὴν
ἔλλειψιν τῆς τακτικῆς καὶ στοιχειωτικῆς ἢ συστηματικῆς
ἐξεως. Ἡ νόσος αὕτη κατέχει καὶ ἀπαιδεύτους καὶ πε-
παιδευμένους· τοὺς πρώτους διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν των,
καὶ τοὺς δευτέρους διὰ τὴν διεστραμμένην αὐτῶν παιδείαν.

Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθορε.

Τί ἄλλο παρὰ τὰ βιβλία ἔκαμε τὸν Δόκτορα νὰ μὴν
ἔλθῃ νὰ σέ εὔρῃ; τί ἄλλο, νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς ἐμὲ εὐρισκό-
μενος ἐδῶ παρὰ μίαν ἢ τὸ πολὺ δύο φορές, ὁπότε συν-
δημέρευε μὲ τὸν Μηκῶνιον, ὅστις τὸν ἐκλεψε καὶ ὄχι
ὀλίγους Λοδοβίκους; Τί ἄλλο παρὰ τὰ βιβλία ἔκαμαν
τὸν γεννάδαν Δ. νὰ κρατήσῃ τόσας ἡμέρας καὶ τὴν ἐπι-
στολὴν σου καὶ τὰ βιβλία τὰ πρὸς ἐμέ, καὶ μόλις χθὲς
νὰ τὰ ἐγχειρίσῃ εἰς τὸν Ν; ἂν ἦναι πίστεως ἄξιος οὗτος,
τὰ ἔλαβεν (ὡς λέγει) μὲ μέγαν κόπον. Ὁ Δ. δις μόνον
ἦλθε πρὸς ἐμὲ κατ' ἀρχάς, ὡς σέ ἔγραψα, καὶ τὸν ἐπρό-
σμενα νὰ μετέλθῃ διὰ νὰ τὸν δώσω ἓνα Ἴσοκράτην ἀντί-
δωρον τοῦ δωρηθέντος ὠσταρίχου· ἀλλὰ δὲν ἐπάτησε
πλέον τὴν θύραν μου, δὲν ἐξεύρω διὰ τὴν ὑποχονδρίαν

του, ἢ διότι συγκατοικεῖ μὲ τὸν φίλον καὶ διάδοχον τοῦ Μηκωνίου. Ἐξήγησόν με νὰ ζήσης! διὰ τί ἡ πρὸς ἐμέ σου ἐπιστολὴ ἀνοικτὴ; διὰ τί τὰ βιβλία ὄχι συνδεδεμένα εἰς πακέτον; καὶ πῶς καὶ πότεν ἔπεσαν εἰς χεῖρα τοῦ Δ; Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι τὴν αὐτὴν ἡμέραν (χθὲς) τῆς παραλαβῆς των, εἶχα στείλῃ διὰ τοῦ Allais πρὸς τὸν Φράνκ πακέτον περιέχον τὸ *περὶ τῆς ἐν Πολωνίᾳ ἀναρχίας*, διὰ νὰ σὲ τὸ στείλῃ αὐτοῦ, ἔπειτα ἔμαθον ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν σου, ὅτι τὸ βιβλίον δὲν ἐμβαίνει αὐτοῦ. Ὅθεν παρεκάλεσα τὸν Allais νὰ γράψῃ ἐκ δευτέρου πρὸς τὸν Φράγκ, νὰ κρατήσῃ τὸ πακέτον, ἕως νὰ τὸν διδάξῃ αὐτόθεν πῶς ἔχει νὰ σὲ τὸ ἐμβάσῃ. Παρὰ τὸ σύγγραμμα τοῦτο περὶ τῆς Πολωνίας (τὸ ὁποῖον ἀντὶ 21 ἠγοράσθη 24 ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις ἀπεπωλήθη σχεδὸν ὅλη, καὶ ἐτοιμάζεται δευτέρα) θέλεις εὐρεῖ ὡσαύτως εἰς τὸ δέμα *le chartatanisme Philosophique* εἰς δύο τόμους· τὸ ὁποῖον ἔκρινα ἀναγκαῖον νὰ τὸ ἀποκτήσῃς, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῆς κατὰ τοῦ Βαρθόλδου καταφερόμενος σφοδρῶς κατὰ τῆς ἀκρίτου ἐκπλήξεώς του, ὅτι εὗρηκε μεταξὺ τῶν Γραικῶν τὸν Καπουκῖνον Ναθαναήλ· ὁπόταν καὶ εἰς τὸ πλεόν παρὰ τᾶλλα φωτισμένον ἔθνος δὲν λείπουσι Καπουκῖνοι. Τρίτον προσέθηκα εἰς τὸ πακέτον τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Βαρθόλδου· καιρὸν δὲν εἶχα νὰ τὴν ἐξετάσω· ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ προοίμιον τοῦ μεταφραστοῦ βλέπω, ὅτι τὸ μετέφρασεν (ὡς λέγει) ὑπ' ὄψιν τοῦ συγγραφέως, καὶ μὲ προσθήκας τινάς, ἔκρινα καὶ ταύτην χρήσιμον εἰς τὴν ἀντίρρῃσίν σου. Ἐξέτασον λοιπόν, καὶ αὐτὴν μετὰ προσοχῆς, μάλιστα τὴν πίστιν τοῦ μεταφραστοῦ μὲ ἀκρίθειαν, εἰς ἐκείνους δηλαδὴ τοὺς τόπους καὶ περικοπὰς, ὅσας μεταχειρίζεσαι καὶ σύ. Καὶ μὴ βραδύνης νὰ τὴν ἐκδώσης. Τέταρτον, δύο τόμους

περιέχοντας τὸ κείμενον καὶ τὴν Γαλλικὴν μετάφρασιν τῶν τραγωδιῶν τοῦ Αἰσχύλου παρ' ἐνὸς τῶν τριῶν κατεργαρίων τοῦ Στρ. Πέμπτον τὸν Πολυδεύκην παλαιὰν ἔκδοσιν ὁμῶς πολύτιμον εἰς τοὺς ὅσοι τιμῶσι τοὺς λόγους καὶ τοὺς λογίους, ἐπειδὴ τὸ ἀντίτυπον εἶναι αὐτὸ ἐκεῖνο ἀδιστακτικῶς τὸ ὁποῖον μετεχειρίζετο ὁ Γαλλικὸς Εὐριπίδης, ὁ μέγας Ῥακίνας, ὡς δηλοῖ τὸ ὄνομά του γραμμένον ἀπὸ τὴν ἰδίαν του χεῖρα, καὶ παραβεβλημένον μὲ ἄλλα βιβλία του, ὁμοίως σημειωμένα, καὶ τὰ ὅποια σπανίως τώρα εὐρίσκονται, ἐπειδὴ τὰ συναθροίζουσι μὲ μεγάλην ἐπιμέλειαν ὅπου τὰ εὔρωσι καὶ τὰ φυλάττουσιν οἱ λόγοιοι, εἰς μνημόσυνον αἰώνιον τῶν ὅσοι ἐδόξασαν τὸ ἔθνος, ἀπαρραλλάκτικῶς ὡς ἤθελαν κάμει παραδείγματος χάριν, οἱ πιναροὶ Ὀρεσκῶοι ἂν εὕρισκον βιβλίον ὠμολογημένον ὅτι ἐχρημάτισε πάλαι κτῆμα τοῦ Εὐριπίδου ἢ τοῦ Σοφοκλέους. Τὸ αὐτόματον τὸ ἔφερον εἰς τὰς χεῖράς μου ἀπὸ δημοσίαν πώλησιν βιβλίων, ὅπου ἠγόρασα τὸν Ἀμμώνιον, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ πωλὼν (ἐξ ἀπροσεξίας ὡς φαίνεται) προσέθηκεν ἐπίμετρον εἰς τὸν Ἀμμώνιον, καὶ τρόπον τινὰ ὡς *κατμᾶν* τὸν Πολυδεύκην τοῦ Ῥακίνα. Ἔχε τον λοιπόν, ἐπειδὴ εἰς ἐμὲ δὲν ὠφελεῖ τίποτε. Ὡσαύτως ἄχρηστος εἶναι εἰς ἐμὲ καὶ ὁ Αἰσχύλος, τὸν ὁποῖον ἔλαβα δῶρον ποτὲ ἀπὸ τὸν μεταφραστὴν. Σημειώσεις, τὰς ὁποίας ὑπόσχεται εἰς τὸ προοίμιον, μῆτε τὰς ἐξέδωκεν μῆτε θέλει τὰς ἐκδώσει ποτέ. Ἐκτον καὶ τελευταῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ πακέτον δέσμη εἰς ἐπιστολῆς σχῆμα περιέχουσα τέσσαρας ἡμερίδας· ἢ μία ἐμπορεῖ νὰ σὲ χρησιμεύσῃ εἰς τὸ κατὰ τοῦ Βαρθόλδου ἀντιρρήτικόν, διὰ τὸ φρικτὸν διήγημα τοῦ νομισθέντος μάγου, τοῦ ὁποῖου παράδειγμα δύσκολα εὐρίσκεται εἰς τοὺς Γραικοὺς.

Εἰς τὰ τοιαῦτα, ἡμεῖς ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ ἐξορκίζωμεν καὶ τοὺς μάγους, καὶ τοὺς δι' αὐτῶν ἐνεργοῦντας δαίμονας μὲ τὸ σημεῖον τοῦ παντοδυνάμου σταυροῦ· ἀλλ' εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη, βλέπεις ὅτι καμμίαν φορὰν καὶ τοὺς ὀπτῶσι τὰ μέλη, ὡς ὁ Νέρων, ὡς ὁ Φάλαρις. Αἱ λοιπαὶ τρεῖς (*Courrier de l'Europe*) περιέχουσι τὴν ἐπικρίσιν τοῦ πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντος συνταγματίου ἀπὸ φίλον ἄκρον τοῦ Εὐριπίδου τὸν Schlegel, ὅστις δυσχυρίζεται νὰ δείξῃ ὅτι ἡ Φαίδρα τοῦ Ἑλληνος τραγωδοῦ εἶναι πολὺ ὑπερτέρα τοῦ Ἰπολύτου τοῦ Γαλατικοῦ τραγωδοῦ Ῥακίνα. Τοιούτους φίλους σ' εὐχομαι νὰ μὴν ἀποκτήσης ποτέ. Εἶναι τοῦ ἀριθμοῦ ἐκείνων, τῶν ὁποίων εἰς μόνος εἶναι καλὸς νὰ σὲ προξενήσῃ περισσότερον κακὸν παρὰ ἑκατὸν ἐχθροῦς. Ἴσως ἔως τώρα τὸν ἐγνώρισας, ἐπειδὴ σὲ φέρει ἐπιστολὰς τοῦ Σχοινᾶ. Μὴ τὸν ἀναφέρεις ὁμως τίποτε περὶ τῆς ἐπικρίσεως, τοῦλάχιστον ὅτι τὴν ἔλαβες ἀπ' ἐμέ· ὅτι κακὴ μου τύχη τὸν ἐκίνησε νὰ μὲ πέμψῃ τὸ συνταγματίον, μὲ φιλοφρονεστάτην ἐπιστολήν, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται σχεδὸν βέβαιος ὅτι θέλει μὲ ἀρέσει ἢ ὑπεράσπισις τοῦ Εὐριπίδου. Πόθεν ἡ βεβαιότης αὕτη δὲν ἐξεύρω; ἐκ τῆς πρὸς τὸν Εὐριπίδην ὁμογενείας μου, ἢ ἐκ τῆς δυνάμεως τῶν ἐπιχειρημάτων του; καὶ τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο χηνῶδες καὶ Βαρθολδικόν. « Δεῖ δὲ πρὸς τοὺς ὑποκειομένους καιροὺς τὰς πράξεις θεωρεῖν ». Τοῦτο δὲν εἶναι χηνῶδες, ἀλλὰ τοῦ φιλοσόφου Πλουτάρχου ὀρθὴ κρίσις, καὶ μέτρον ἀληθέστατον, μὲ τὸ ὅποιον πρέπει νὰ μετρῶνται, καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ αἱ πράξεις των.

14 Δεκεμβρίου. Ὡς νὰ μὴν ἦτον μέγα καὶ θαυμάσιον πρᾶγμα ἡ εὔρεσις μόνῃ τῆς τραγωδίας εἰς τοὺς Ἑλληνας, ζητεῖ παρ' αὐτῶν καὶ τὴν τελείωσιν. Καὶ μ' ὄλον τοῦτο

εὐρίσκονται καὶ ἐντελέσσονται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τέχνης καὶ εἰς ἐκείνους τραγωδίαι· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὰς ζητῇ εἰς τὸν Σοφοκλέα, ὄχι εἰς τὸν Εὐριπίδην, τοῦ ὁποίου ὁ καθ' αὐτὸ σκοπὸς ἦτον ὄχι νὰ κάμῃ τραγωδίας, ἀλλὰ νὰ διδάξῃ ἐπὶ σκηνῆς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ εἰς ὕψος στίχων μαγικόν. Διὰ τοῦτο ὠνομάσθη καὶ «σκηνικός φιλόσοφος» διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης (ὅστις ἔκρινε τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν) τοῦ Εὐριπίδου μόνου τὰς τραγωδίας ἐθεώρει. Οἱ ταλαίπωροι Γερμανοὶ ἔχουσι περὶ τῶν τοιούτων δόξας καὶ κρίσεις πολλὰ συγκεχυμένας, εἴτε ἀπὸ φυσικὴν ἀθεράπευτον ἀναισθησίαν τοῦ καλοῦ, εἴτε καὶ ἀπὸ τὴν κατὰ τῶν Γάλλων ζηλοτυπίαν . . . Ἄλλ' ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος τί νὰ κάμω; πῶς ν' ἀποκριθῶ πρὸς τὸν Τεδέσκον πανηγυριστὴν τοῦ φίλου μου Εὐριπίδου; Il faut trouver quelque moyen pour me tirer de cet embarras.

Ἄν ἐξέθετα, φίλε, ὡς τὸ ἐπιθυμοῦμαι, ὅσα ἀντίγραφα ἠγοράσθησαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, δὲν ἦτο πλέον δυνατόν, νὰ εἶπω (σελ. λθ.) ὅτι «ἡ Σύνοδος ἤθελε πρὸ πολλοῦ » θεραπεύσει τὸ κακόν, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζῃ τί » γίνεται εἰς τὴν Ἑλλάδα κτλ. » διὰ ταύτην τὴν οἰκονομικὴν εἴτε ψεῦσιν εἴτε ὅ,τι ἄλλο θέλεις νὰ τὴν ὀνομάσῃς, ἦτον ἀνάγκη νὰ σιωπήσω ὅσα ἐπάρθησαν ἀπὸ τὸ Βυζάντιον, βλεπόντων, ἴσως καὶ συμπραττόντων τινῶν ἀπ' αὐτούς. Εἰς τὰ σιωπηθέντα ἦσαν καὶ εὐαγγέλια, καὶ ἴσως εἰς αὐτὰ εὐρίσκεται καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῶν 5000 f. περὶ τοῦ ὁποίου μὲ γράφεις. Ταύτην μου τὴν οἰκονομικὴν σιωπὴν ἔπρεπε νὰ τὴν ἐξεύρῃ ὁ ἀδελφός σου, διὰ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Ἑλασσῶνος, ὅτι ὁ σκοπός μου νὰ τοὺς τιμῆσω πρὸς τοὺς ἄλλογενεῖς μὲ παρεκίνησε νὰ σιωπήσω

ὅσα ἔφερον εἰς αὐτοὺς αἰσχύνην καὶ ὄχι τιμὴν, καὶ νὰ ψευστῶ προφανῶς λέγων, ὅτι ἐφρόντισαν πρὸ πολλοῦ περὶ πράγματος, τὸ ὅποιον μήτε παρεστήθη ποτὲ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Ἄν ἡ τοιαύτη μου προμήθεια, ν' ἀποδώσω ὅλην τὴν τιμὴν εἰς αὐτούς, καὶ νὰ μὴ κρατήσω δι' ἑμαυτὸν σχεδὸν τίποτε, δὲν τοὺς φέρῃ εἰς αἴσθησιν, νὰ κινήσωσι πάντα λίθον νὰ κατορθώσωσι πρᾶγμα δύσκολον ἴσως, ἀλλ' ὄχι ἀδύνατον, ἄς τοὺς δώσῃ νὰ καταλάβῃ ὁ Πασχάλιος φανερά, ὅτι ἡ τιμὴ θέλει ἐπιστρέφει ὅλη εἰς ἐμέ, καὶ εἰς αὐτούς θέλει μείνει ἡ παλαιὰ ἀτιμία αὐξημένη μὲ τόκον νέας κατασχύνης, ἐπειδὴ τότε (καὶ τότε μόνον) θέλου καταλάβει οἱ ἄλλογενεῖς ὅτι ἐψεύσθη διὰ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος.

Τὰ μαγειρευόμενα εἶναι μεγάλα πράγματα, καὶ δὲν θέλου βραδύνει νὰ κενωθῶσι μὲ μεγάλην ὠφέλειαν τοῦ γένους.

Ὁ Φοῦρος καὶ ἡ Φορὰ σ' ἐτάραξαν. Ἄντι τοῦ πρώτου ἦτο φίλε μου δυνατὸν (je vous le demande en conscience) νὰ εἶπω; Ἰπνός, ἡ Κλίβανος, ἡ ἄλλο τι συνώνυμον; Μετεχειρίσθη λοιπὸν τὸ Φοῦρος, τὸ ὅποιον εὑρίσκεται εἰς Ἑλληνικὸν βιβλίον τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ Ἀθηναίου, ἰδοὺ λοιπὸν τί λέγει ὁ Ἀθήναιος (βιβλ. Γ, σελ. 113 ἐκδ. τοῦ Κασωβ.) δι' εἶδος ψωμίου ὀνομαζομένου Βωλητίνος ἄρτος, « Καὶ ἐν τῷ ζυμοῦσθαι οὐ κολ- » λᾶται τῇ καρδίῳ. Ἐπειδὴν δ' ἐμβλήθη εἰς τὸν ΦΟΥΡ- » NON, ὑποπάσσειται τῷ κεράμῳ χόνδρος τις». Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὴν φορὰν ἔχω καὶ ταύτης μάρτυρα τὸν Πλούταρχον. Εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀντωνίου (§ 68) λέγει, « Ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὤμοις καταφέρειν μέτρομα πυρῶν » τεταγμένον . . . καὶ μίαν μὲν ΦΟΡΑΝ ἐνεγκαῖν, τὴν

» δὲ δευτέραν κτλ. » ἀπὸ τοῦτο τὸ φορὰν, τὸ ὅποιον ἐδῶ (ἐμπορεῖ νὰ ἀντιλέξη τις φιλόνεικος ὄτι) σημαίνει κυρίως *une portée, ou un voyage*, ἐπέρασεν ἢ λέξις φυσικὰ εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ *une fois*. Καὶ εἰς μὲν τὸν Πλουτάρχον, γράφοντα εἰς τὴν παρακμὴν τῆς γλώσσης, τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον· ἀλλ' εὐρίσκεται, φίλε εἰς τὸν Ἰπποκράτην *κατὰ φορὰν* ἀπαραλλάκτως σημαῖνον τὸ *κάθε φορὰν*. Ἐλεος ὁμως φίλε! Πῶς θέλεις τώρα νὰ σηκωθῶ νὰ ζητῶ ποῦ; τύχη μου καὶ τοῦτο ὅτι εὐρέθησαν οἱ δύο τόποι τοῦ Ἀθηναίου καὶ τοῦ Πλουτάρχου σημειωμένοι εἰς τὸ λεξικόν μου· ἄλλως δὲν ἐξεύρω πῶς εἶχα νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὰς χειρας σου.

Ἴδου ἀρχίζω τὴν πέμπτην σελίδα τῆς μωρολογίας μου. Ἡ ἐγκύκλιος μ' ἐχαροποίησεν ὡς αὐξάνουσα τὴν ὁποίαν ἐλπίζεις τῶν στοχασμῶν καρποφορίαν· ἐξεναντίας ὁμως καὶ μ' ἐλύπησεν, ἢ μᾶλλον εἶπεῖν μ' ἐσκότωσεν ἢ σύνθεσις τῆς. Τί κακόν; ποία ἀμουσία καὶ ἀθλιότης καὶ τοῦ πραγματικοῦ καὶ τοῦ λεκτικοῦ μέρους; Πατριαρχικὴ αὐλὴ στερημένη ἀπὸ Γραμματέα ἱκανὸν νὰ συντάξῃ ἐγκύκλιον περὶ πράγματος τόσοσ ἀπλοῦ· ὁποία εἶναι ἢ κατὰ πόλεις σύστασις Ἑλληνικῶν γυμνασίων!!! Ἄν δὲν ἦτο τόσοσ ἀθλία, ἤθελα ἴσως τὴν μεταφράσει διὰ νὰ τὴν βάλω εἰς τὸν Μηνύτορα. Ἄν τὴν μεταχειρισθῆς κατὰ τοῦ Βαρθόλδου, ἢ γνώμη μου εἶναι νὰ ἀρκεσθῆς εἰς μόνον τὸ νόημα καὶ νὰ μὴ μεταφράσης μητ' ὅλην μήτε μέρος. *Seulement la citer* ἐν παρόδῳ, περισσότερον δὲν ἀξίζει. Ἄλλὰ ποτ' ἔχει νὰ φανῆ τὸ κατὰ τοῦ Βαρθόλδου; πόθεν ἐξεύρεις ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος;

Αἱ παραφράσεις τοῦ Ὀμήρου εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μικρὰ πράγματα. Ὁ Ἰσαῖος ὁμως θέλει εἰσθαι ἀξιόλο-

γος, ἐὰν περιέχῃ περισσοτέρους λόγους, ἀφ' ὧσους ἕως τῶρα μᾶς ἐφανερώσαν οἱ τύποι, ἢ τοῦλάχιστον ἂν ἔχῃ διαφορὸν ἀναγνώσεις τοιαύτας ὅποιαι νὰ ἐξαλειψῶσι, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν (καθὼς καὶ εἰς ὅλους) εὐρισκόμενα σφάλματα. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ Ρεῖσκίου μᾶς ἦσαν γνωστοὶ δέκα μόνοι λόγοι. Μετὰ τὴν ἐκδοσιν ταύτην εὐρέθη εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Φλωρεντίας ἐνδέκατος λόγος ἐπιγραφόμενος «περὶ τοῦ Μενεκλέους κλήρου» καὶ ἐξεδόθη μόνος χωριστὰ εἰς τὴν Ἀγγλίαν πρῶτον κατὰ τὸ 1785, ἔπειτα μετὰ ἕνα χρόνον καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐρώτησον λοιπὸν τὸν ἀδελφόν σου, ἐὰν εὕρηκεν εἰς τὸ ἀντίγραφον τὸν ἐνδέκατον τοῦτον λόγον, ἢ καὶ περισσοτέρους παρὰ τοὺς ἕνδεκα.

Καλὸν ἦτο βέβαια, ὡς ἐπιθυμεῖ ὁ ἀδελφός σου, νὰ ἐξεδίδοντο τὰ ἀνέκδοτα, ἐὰν τὰ σωζόμενα ἀνέκδοτα ἦσαν Ἰσαῖοι, Ἰσοκράται, Θεόπομποι, Ἐφοροὶ καὶ πλῆθος ἄπειρον ἱστορικῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ὁ χρόνος δὲν ἔφερεν εἰς ἡμᾶς παρὰ μόνα τὰ ὀνόματα. Τὰ περισσότερα ἀνέκδοτα εἶναι Γραμματικοί, ἐξηγηταί, σχολιασταί, Λεξικογράφοι τινὲς ὀλίγοι. Εἰς τοὺς ὁποίους ὅλους εὐρίσκεις κόπρον πολλήν, καὶ ὡς λέγει ὁ Ἀριστοφάνης,

Βόρβορον παχύν,

Καὶ σκόρ ἀεὶ νῶν· ἐν δὲ τούτῳ κειμένους

ποῦ καὶ ποῦ κἀνένα μαργαρίτην! Ὅθεν, φίλε μου, διὰ νὰ συναχθῶσιν οὗτοι οἱ μαργαρίται, χρειάζεται καὶ χρόνος μακρὸς, καὶ ἄνθρωπος πολλῶν καυκάλων, ὅχι γυνή ὡς ἡ Νόννα, μήτε ἀνὴρ γυναικοκαύκαλος κατ' ἐκείνους ὅσοι ἐξεύρουσι τὰ καλὰ γραμματικά, ἀλλ' ἄνθρωπος μὲ κρίσιν ἱκανὴν νὰ διακρίνῃ τοὺς μαργαρίτας ἀπὸ τὴν κόπρον.

Μέλλει λοιπὸν νὰ κατοικήσῃ χρόνιος εἰς τὸ Ἴάσιον ὁ

ἀδελφός σου ; ἢ πάροικος καὶ παρεπίδημος ἔχει νὰ δια-
τρίψῃ, ἕωσοῦ νὰ πωλήσῃ τὰς πραγματείας του.

Δὲν καταλαμβάνω περὶ τῆς φράσεως τοῦ Βοκακκίου·
ἐννοεῖς τὰ 22 παραμύθια τὰ πρὸ πολλοῦ μεταφρασθέντα
καὶ ἐκδοθέντα εἰς Βενετίαν, ἢ νέαν ἄλλην μετάφρασιν
ἄγνωστον εἰς ἐμέ ; ἐκείνη βέβαια, ὡς λέγεις, εἶναι ἀθλι-
στάτη.

Διὰ τί νὰ περάσω εἰς τὸν λογαριασμόν σου τὰς 150
τοῦ Σ ; διότι εἶμαι πένης ; ἀλλὰ μῆτε μὲ ἐβίασε, μῆτε
κἂν μ' ἐζήτησε τίποτε ὁ ταλαίπωρος νέος. Ἐξ ἐναντίας
λυποῦμαι ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστασιν νὰ τὸν πέμψω
περισσότερα, διὰ νὰ μιμηθῶ τὴν γεναίαν εὐεργεσίαν σου
τὴν πρὸς αὐτόν. Ἀνέγνων τὴν περιγραφὴν τῆς μακρᾶς
καὶ πολυπόνου ἀρρώστιας του· περὶ τῆς ὁποίας μ' ἔγρα-
ψεν ἀμέσως κἂν τι καὶ ὁ Prevost, ἀφορμὴν λαθὼν τὴν
διὰ τὸν εἰς αὐτὸν πεμφθέντα Ἰσοκράτην εὐχαριστίαν.

Μὲ λέγεις πάλιν νὰ δώσω τὸν Rulhieres εἰς τὸν ταχυ-
δρόμον· μῆτε ταχυδρόμον μῆτε βραδυδρόμον εἶδον κἀνένα.
Τὰ βιβλία, ὡς σὲ εἶπα, μόλις ἔλαβον τὴν 11 τοῦ παρόν-
τος ἀπὸ τὸν βραδυδότην Δ. διὰ τοῦ Ν. Ὁ Ῥουλιέρος
εἶναι τώρα εἰς τοῦ Φράγκ τὰς χεῖρας. Ὅθεν φρόντισον νὰ
τὸν λάβῃς.

Ἄν ὁ κύριος Σταῦρος (τὸν ὅποιον ἀσπάζομαι) δὲν
ἔλαθε μέχρι τοῦδε τὰ δεμένα καὶ τὰ εἰς φύλλα τοῦ δευ-
τέρου τόμου τοῦ Ἰσοκράτους, πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ
γράψῃ πρὸς τὸν Franck, ὅστις ὁμως δὲν εἶναι πιθανὸν
ὅτι τὰ ἐκράτησεν ἕως τώρα.

Ἡ ἐκδοσις τῶν μικρῶν γεωγράφων ἦτον ἀναγκαία,
ἐπειδὴ πωλοῦνται τώρα τὰ 4 μικρὰ τόμιδια ἕως 150 φρ.
καὶ μῆτ' εὐρίσκονται μὲ εὐκολίαν. Τὴν ἀνάγκην ταύτην

τὴν αἰσθάνονται ὅλοι. Περὶ τὰς ἀρχὰς (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ) τοῦ παρελθόντος ἔαρος μ' ἔγραψεν ἀπὸ Κολωνίας κάποιος Borheck (ὅστις ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1781 ἔτος καὶ τὸν Ἡρόδοτον εἰς μικρὸν μῆκος) ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ τοὺς ἐκδώσῃ, καὶ ἐζήτηε τὴν βοήθειάν μου, ἥγουν νὰ ἐξετάσω εἰς τὴν βιβλιοθήκην, διὰ νὰ τὸν προξενήσω διαφόρους ἀναγνώσεις κτλ. Τὸν ἀπεκρίθην ὅτι αἱ ἀσχολίαι μου δὲν μὲ συγχωροῦσι τοιαύτας ἐρεύνας. Μετ' ὀλίγους μῆνας ἦλθεν ἐδῶ ἄλλος Γερμανός, καὶ αὐτὸς μὲ σκοπὸν νὰ ἐκδώσῃ τοὺς γεωγράφους, καὶ νὰ λάβῃ βοήθειαν ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην. Ἀπὸ τότε πλέον δὲν ἤκουσα τίποτε περὶ τούτου. Πῶς ἔχετε νὰ τοὺς φησιάσῃτε αὐτοῦ δὲν ἐξεύρω. Ὁ Κούμας (τὸν ὁποῖον ἄσπασαι ἀπὸ μέρος μου) ἔκαμνε καλὰ νὰ μὴν ἀνακατωθῆ, ὅχι ὅτι νομίζω τὸ ἔργον ὑπὲρ τὴν δυνάμιν του, ἀλλὰ διότι χρειάζεται καιρὸς πολὺς καὶ προσοχὴ μεγάλη, διὰ νὰ γένη ὡς πρέπει. Μ' ὄλον τοῦτο ἂν τοὺς ἐτύπωναν ἀπαραλλάκτως ὡς εἶναι, χωρὶς σφάλματα τυπογραφικά, ἢ τοῦλάχιστον χωρὶς αὐξησιν τῶν ὅσα ἐνδέχεται νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν, καὶ τοῦτ' ὠφέλιμον ἤθελεν εἶσθαι. Πῶς ὀνομάζεται ὁ καθ' αὐτὸ ἐκδότης; Ἴσως εἶναι εἰς ἓκ τῶν δύο, τοὺς ὁποίους ὀνόμασα. Ὅτι ἐξοδεύουσι πάμπολλα χωρὶς κρίσιν, κ' ἐγὼ τὸ βλέπω. Εἶδες πολλάκις εἰς τὴν ὀνομαζομένην Νεογέφυραν (Pont-neuf) ἐδῶ τοὺς μοιράζοντας τὰ διαλαλήματα (affiches) τῶν ἀγυρτῶν καὶ τερατολόγων. Ἀπαραλλάκτως, φίλε, μοιράζονται οἱ Πρ. καὶ οἱ Ἰ. καὶ θέλουν μοιρασθῆ οἱ Πλ. Καὶ δὲν φθάνει τοῦτο· ἀλλὰ προξενεῖται εἰς ἐμὲ ἔχθρα ἀπὸ πολλοὺς χηνώδεις τῶν ἡμετέρων, οἱ ὁποῖοι ἀποροῦν (ἂν καὶ γυμνοὶ ἀπὸ εἰδησιν τῆς Ἑλλ. γλ.) ὅτι δὲν τοὺς δίδω Ἑλληνικὰ βιβλία ξένα,

τὰ ὅποια καὶ ἂν ἦσαν ἰδικά μου δὲν μ' ἐσυγχώρει ἡ πενία μου νὰ χαρίζω. Εἶναι ἀνεκδιήγητα ὅσα λυπήματα καὶ σπαράγματα ἔπαθεν ἡ ψυχὴ μου ταύτας τὰς ἡμέρας διὰ τὰ τοιαῦτα.

Ὡς ἀργαλέον πρᾶγμα ἐστίν, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί!
Φίλον γενέσθαι παραφρονούντων πλουσίων.

Σὲ βεβαιῶνω ὅτι ἂν δὲν εἶχε τρόπον τινὰ δεμένην καὶ τὴν τιμὴν μου, καὶ τὴν τιμὴν τοῦ γένους ὄλου ἡ Προκλήρις ἤθελα πρὸ πολλοῦ ἀποτινάξει ἀπὸ τοὺς ὤμους τὸ λυπηρὸν τοῦτο φορτίον. Προσέδραμον ἀμέσως εἰς αὐτὸν τινὲς ἐξ αὐτῶν· καὶ μὲ ἤλθε προσταγὴ νὰ τοὺς δώσω· καὶ τοὺς δίδω· c'est un plaisir à voir comment cela va et c'est précisément la coté comique de la chose qui me soulage un peu. ὅτι ἐγὼ φίλε, κατὰγομαι ἀπὸ Χίους τοὺς ὁποίους ἐξεύρεις καλὰ ὅτι εἶναι φιλογέλοιοι. Ἄλλ' ἐξήγησον εἰς τὸν παχύν μου νοῦν πῶς συμφωνεῖ ἡ τοσαύτη ἀσωτία μὲ τὴν τόσῃν βραδύτητά τῆς ἀποστολῆς τῆς ἀναγκαίας δαπάνης. Τὴν ἐπιστολήν σου τῆς 2 Δεκεμβρίου περιέχουσιν τὴν τοῦ Κούμα λαμβάνω τώρα· ἀλλ' ἄφες με νὰ τελειώσω πρῶτον τὴν εἰς τὴν πρὸ ταύτης ἀπόκρισιν.

17 Δεκεμβρίου, καὶ τίποτε ἀκόμη, μ' ὄλον ὅτι μ' ἐζήτησε δις συγχώρησιν διὰ τὴν πρώτην ἀργοπορίαν, καὶ ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θέλει πλέον συμβῆ. Ἐὰν ἀκολουθῇ τὸ πρᾶγμα οὕτως, μέλλω πάλιν πρὸς τὰ τέλη τοῦ Ἰανουαρίου νὰ πῆσω εἰς στενοχωρίαν. Δὲν μὲ μένουσι σχεδὸν πλέον παρὰ τὸ τρίμηνον 500 φρ. τῆς Αὐτοκ. συντάξεως, τὸ ὅποσον μέλλει νὰ μὲ πληρωθῇ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου.

Μοῦ ἐπιστρέφεις τὴν Γαλατ. ἐπιστ. καὶ δὲν λέγεις τίποτε περὶ ταύτης, ὡς νὰ ἐπληροφορήθης τὸ περὶ οὗ ὁ

λόγος. Ἐξευρε λοιπὸν ὅτι τὰ σταλέντα διὰ νὰ μεταφράσω ἦσαν τραγῳδία τῶν ἀποικισάντων Γραικῶν εἰς τὴν Κύρνον· ἀλλ' ὅποια τραγῳδία, φίλε; δὲν εἶχα ὁ ταλαίπωρος καιρὸν νὰ κρατήσω ἴσον μῆτε δύναμαι νὰ σὲ δώσω τώρα ιδεάν τῆς ἀθλιεστάτης καὶ ἀξιοθρηνήτου χηνωδίας αὐτῶν, παρὰ νὰ σὲ ἐνθυμήσω τὴν ἀρχὴν ἐνὸς τραγωδίου, τὸ ὅποιον ἴσως ἤκουσας εἰς τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα.

Χριστὸς ἀνέστη μάτια μου, κ' ἔλα νὰ φιληθοῦμε,
Κόψε καὶ κλῆμ' ἀπὸν ἈΣΜΑ κ' ἔλα νὰ λογηθοῦμε.

Τοῦτο, φίλε, τὸ δίστιχον εἶναι (χωρὶς ὑπερβολὴν) Ἄνακρεόντειον εἰς τὴν κομψείαν, παραβαλλόμενον πρὸς τὰ νῦν τραγῳδία τῶν ἀθλίων ἀποίκων Γραικῶν τῆς Κύρνου. Μ' ὄλον τοῦτο προσταγμένος ἀπὸ τὸν Μινίστρον (ὅστις εἶχε χρεῖαν νὰ βάλῃ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ Αὐτοκρ. τὴν νῦν κατάστασιν τῶν ἀποίκων) τὰ μετέφρασα μὲ μεγάλην ἀηδίαν καὶ ἀγανάκτησιν, καὶ μὲ σημειώσεις (ὡς ἔκδοσιν ἀξιολ. συγγραφείως) τὰ ἐστόλισα, ἐπειδὴ ἐζήτηται ῥητῶς καὶ σημειώσεις δηλωτικὰς τῆς νῦν διαλέκτου παραβαλλομένης πρὸς τὴν ἀρχαίαν. Ὅταν ἐτελείωσα τὰ σχόλια τῶν ἄσμάτων, μὲ ἤλθε λογισμὸς νὰ πληρωθῶ τὴν ἀηδίαν· καὶ ἡ πληρωμὴ ἦτο νὰ προβάλω εἰς τὴν ἀπόκρισίν μου τὰ προσφορώτερα καὶ ταχύτερα μέσα τῆς παιδείας, καὶ νὰ συστήσω πρὸς τὸ κράτος μὲ παρρησίαν τοὺς ἐκβαρβαρωθέντας τούτους ὁμογενεῖς. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐτελείωσα τὴν ἐπιστολήν, τὴν ἐφοβήθην αὐτὸς ἐγὼ ὡς πολλὰ τολμηρὰν· ὅθεν ἀνάγκη ἦτο (pour ne pas faire des sottises) νὰ τὴν κοινωνήσω εἰς φίλον· καὶ οὗτος μ' ἐθάβρυνε μὲ τὸν φρόνιμον τοῦτον στοχασμὸν ὅτι, «Ἦθελε φανῆ βαρὺ εἰς τὸ κράτος, ἂν ὁ συμβουλευὼν ἦτο Γαλάτης· ἀλλὰ σὺ ὡς ξένος καὶ ὡς ὁμογενὴς τῶν περὶ τῶν

ὁποίων συμβουλεύεις, δὲν τρέχεις κανένα κίνδυνον». Καί οὕτως ἐστάλη ἡ ἐπιστολὴ ἢ ὁποία ὅτι δὲν δυσαρέστησε, τὸ καταλαμβάνεις ἀπὸ τὴν ἀπόκρισιν. Τώρα προσμένω καὶ ἐλπίζω τοὺς καρπούς· τοῦτο μὲ λυπεῖ μόνον, ὅτι ἡλλάγη ὁ Μινίστρος ἐκεῖνος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἶναι τώρα ἄλλος, μὲ τὸν ὁποῖον δὲν ἔχω οὐδεμίαν κοινωνίαν.

Μὲ λέγεις νὰ παραβάλω τὸ προοίμιον τῆς Γραμμ. τοῦ Καρ. μὲ τὰ ἀντίγραφα· ἀλλ' ἐγὼ ἀντίγραφα δὲν ἔλαβα ποτέ, ἢ τὰ ἀφάνισα. Τὸ ψαλίδευμα δὲν εἶναι κακόν, ἄμποτε νὰ ἤθελες ψαλιδεύσει καὶ πολλὰ τῆς Γραμματικῆς αὐτῆς. Μ' ὅλον τοῦτο, ὅπως ἂν ἦναι, καλῶς ἔγινε τὸ νὰ ἐκδοθῇ· ἂν ὄχι δι' ἄλλο, κἂν ὡς προοδοποίημα εἰς ἄλλα καλῆτερα, καὶ ἐν ταυτῷ ὡς μαρτύριον καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς ἄλλοις, ὅτι ἀληθῶς τὸ ἔθνος κινεῖται· κίνησιν ἀκόμη ἀνώμαλον, κατ' ἐκείνην τοῦ μεθυσμένου, ὅστις φωνάζει καυχώμενος, *Μποῦ τουβάρτα μιτζίμ*, ὁ *ντουβάρτα μιτζίμ*, ἀλλ' ὅμως κινεῖται. Ἡ ἀσθενὴς ὄρασις τοῦ Βερτόλδου διὰ τοῦτο δὲν ἐδυνήθη νὰ ἰδῇ τὴν κίνησιν, διότι εἶναι ἀκόμη ἀνώμαλος· μὴτ' ἐσυλλογίσθη ὁ χηνώδης ὅτι ὅλων τῶν φωτισμένων ἐθνῶν ἡ ἀρχὴ τοῦ φωτισμοῦ μὲ τοιαύτας ἀπαραιτήτους ἀνωμαλίας ἦτο συνωδευμένη. Καὶ αὐτὸ τοῦ Ναθαναὴλ τὸ ἀντιρρήτικόν δείχνει εἰς τοὺς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς τὴν κίνησιν ταύτην. Ἐπειδὴ οἱ πιναροὶ τῶν φώτων ἐχθροὶ ὀξύτεροι ἀπὸ τὸν Μπερτόλδον, δὲν σκιαμαχοῦσιν· ἀλλὰ πληροφορηθέντες ὅτι ἀληθῶς ἐπάτησεν ἡ φιλοσοφία τὰς θύρας τῆς Ἑλλάδος ἐδαίμονισθησαν ἀπὸ τὸν φόβον μὴ πάθωσιν, ὅ,τι ἔπαθον εἰς τούτους οἱ Καπουκῖνοι. Ἐὰν ἡ φιλοσοφία, κατὰ δυστυχίαν σφυρίσῃ εἰς τῶν Γραικῶν τὰ ὦτα, ὅτι τὰ κουτῖα, τοῦ ἀγίου τάφου, τῆς Λαύρας, τοῦ Συναίου ὄρους

κτλ. τὰ περιερχόμενα εἰς τὰς ἐκκλησίας κατὰ τὰς ἐορτάς, πρέπει νὰ διορισθῶσιν εἰς σιτηρέσια φροντιστηρίων, τότε, φίλε, τί ἔχουν νὰ κάμωσιν ἄλλο παρὰ κλαίοντες νὰ φωνάζωσιν ὡς ὁ συκοφάντης τῆς Κωμωδίας, ὅστις πρὸς τὸν συμβουλευόντα νὰ παύσῃ τὴν τέχνην του, ἀποκρίνεται, « Σκάπτειν γὰρ οὐκ ἐπίσταμαι ».

Τὰ χαρτοπαίγνια μ' ἐφάνησαν καλὰ, ἂν καὶ δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω προσεκτικώτερον· ὡσαύτως μὲ λείπει ὁ καιρὸς ν' ἀποκριθῶ εἰς τὸν Κούμαν. Τί ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ μὲ Μπάνους, ὅστις καὶ χωρὶς τὴν συμβουλὴν τῆς Νόννας, ἐκ φύσεως ἀπεστράφην πάντοτε τὴν μετὰ τῶν ὄντων ἢ νομιζομένων ἀνωτέρων μου συναναστροφὴν. Ἄς εἶναι καλὰ ὁ Ν. ὅστις διὰ νὰ φιάσῃ τὸ δράμα τῆς συγγεν. ἐντελέστερον, τὸν ἔκαμε νὰ μὲ γράψῃ. Εἶναι λοιπὸν ὁ Μπάνος οὗτος ὁ γέρον Γκίκας. Εἶναι τρόπος νὰ μὴ τὸν ἀποκριθῶ; Πρόσμενον λοιπὸν πρῶτον νὰ εὕρω τὴν ἐπιστολὴν του (τὴν ὁποῖαν δὲν ἐξεύρω ποῦ μ' ἔκαμε νὰ χῶσω ἢ ἀγανάκτησις), ἔπειτα νὰ τὸν ἀποκριθῶ, διὰ νὰ πέμψῃς τὴν ἀπόκρισιν ὁμοῦ μὲ τὸν Ἰσοκράτην.

Εἰς τὸν ἀποστείλαντα τοὺς δευτέρους τόμους στιχωμένων τοῦ Ἰσοκράτους ἀποκρίνεται ὁ Franck μὲ ἐπιστολὴν 10 Δεκεμβρίου, ὅτι ἔλαβε τὴν κασσέλαν καὶ τὴν ἐπεμψεν εὐθὺς πρὸς τὸν κύριον Σταῦρον.

Ἐδῶ κλεισμένην θέλεις εὐρεῖ τὴν σημείωσιν τοῦ Allais διὰ τὸν Rulhiere καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία. Πέρασε εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ μου 45 : 16. Κατὰ τὸν ἐξῆς ἐτήσιον λογαριασμὸν σὲ μένω χρεώστης 83 :

1807 Ἰούλιον, διὰ τέσσαρας τόμους ἱστορ.
φυσ. Buffon 23

Δεκέμβριον διὰ βιβλία διάφορα	45:16
Δι' ἐξόφλησιν μένω χρεώστης εἰς νέον λογαρ.	83
	<hr/>
	151:16

9 Μαρτίου δι' ἐξόφλησιν τοῦ προτέρου λογαρ.	73:16
6 Ἰουλίου διὰ τὸν Πλούταρχον 13 τόμους.	78:
	<hr/>
	151:16

Τὴν ἐγκεκλεισμένην, ἀφ' οὗ σφραγίσης, δὸς εἰς τὸν φίλον τοῦ Εὐριπίδου.

Πάλιν σὲ λέγω ὅτι τὸν Antoine Gutin μῆτε τὸν Ἰδα, μῆτε τ' ὄνομά του ἤκουσα, παρὰ πρώτην φοράν τώρα παρὰ σοῦ. Ἡ ἐπιστολή σου (τὴν ὁποίαν μ' ἔφερεν ἐντάμα μὲ τὰ βιβλία ὁ Ν.) εἶναι μονόφυλλος καὶ χωρὶς ἐπιγραφῆν· τὰ δὲ βιβλία χωριστὰ καὶ ὄχι συνδεδεμένα εἰς πακέτον. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς ἐπιστολῆς ἀδύνατον νὰ μὴν ἐκατάλαβεν ὁ ὑποχονδριακὸς (καὶ ἂν ἐδόθη εἰς αὐτὸν χωρὶς ἐπιγραφῆν), ὅτι εἶναι ἰδική μου. Τὸν ἄνδρα τοῦτον βιβλίον διέφθορον. Ἀνάθεμα τὴν ἀπαιδευσίαν μας!

Εἰς τὰς πεμπομένας πρὸς τὸν Ἰορδάνην πραγματείας ἔχεις καὶ Σάλλια;

Ἐλησμόνησα ὅταν ἔγραφ' ἀνωτέρω περὶ τῶν ὁποίων ὁ ἀδελφός σου ἐπιθυμεῖ ἀνεκδότων νὰ σ' ἐνθυμίσω νὰ τὸν εἴπης, ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἐπληρώθη ἐκ μέρους, μὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν θαυμαστῶν σχολίων εἰς τὸν Ἰσοκράτην. πρῶτος ἐγὼ ἔλαβα τὸ κλέος! νὰ τὰ ἐκδόσω (ἐνθυμᾶσαι τὸ κλέος! τῆς μελετωμένης ἐκδόσεως τοῦ Ναζιανζηνοῦ). Ἄς τ' ἀναγνώσῃ λοιπὸν ταῦτα τὰ πρώτην φοράν ἐκδιδόμενα σχόλια· ἀδύνατον νὰ μὴ δοκιμάσῃ μέρος κἂν τῆς

φρικτῆς ἀηδίας ὅσην αἰσθάνθην ἐγὼ εἰς τὴν μεταγραφὴν καὶ τύπωσιν αὐτῶν.

Ἄφ' ἑαυτοῦ μου πέμπω τὰ πρὸς τὸν Οὐγκροβλαχίας καὶ πρὸς τὸν Μπάνον. Κράτει το ὅμως, ἕως νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι ἐπέστρεψε, καὶ ἕως νὰ λάβω καιρὸν νὰ γράψω πρὸς αὐτούς. Τὸ εἰς μέγαν χαρτίον εἶναι διὰ τὸν ἀρχιερέα. Τὸ πρὸς τὸν Μπάνον πέμπεται ἐξ ἀνάγκης διὰ νὰ συνοδεύσῃ τὴν ἐξ ἀνάγκης ἀπόκρισίν μου πρὸς αὐτόν. Τί νὰ κάμω; τὸ σύστημά μου ἐστάθη πάντοτε « Λεῖπε πόρταις τῶν μεγάλων » καὶ μάλιστα τῶν μεγάλων Γραικῶν· ἀλλ' εἶναι περιστάσεις τοῦ βίου, εἰς τὰς ὁποίας καὶ τὰ συστήματα καὶ αἱ κατὰ φιλοσοφίαν αἱρέσεις δέχονται ἐξ ἀνάγκης κάποιαν ἐξάιρεσιν, « οὐ δι' αὐτάς, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀκολουθοῦντα κακά ».

19 Δεκεμβρίου. Ἐκράτησα μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἐπιστολὴν μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ ἀναγγεῖλω τι χαροποιὸν περὶ τῆς καταστάσεως μου. Ἄλλ' ἀκόμη τίποτε παρὰ τοῦ κυρίου Ζ. Τώρα καταλαμβάνω τὴν τρέλαν τοῦ νὰ ἀποβάλω τὸν ἐτήσιον μισθὸν τοῦ Στράβωνος· μήτ' ἔχω καὶ τὴν παρηγορίαν νὰ εἶπω « Ὅψὲ μὲν ἀλλὰ νοῦν ἐσχῆκαμεν » ἐπειδὴ τί ἀξίζει πλέον ὁ νοῦς, ὅστις ἐξυπνίζεται ὅταν δὲν εἶναι πλέον θεράπεια τοῦ κακοῦ. Τώρα καταλαμβάνω, ὅτι μήτε συμφέρει ἴσως νὰ ἀνακαλύψῃς πρὸς τὸν Στ. ὅσα σὲ γράφω εἰς τὸ χωριστὸν φύλλον. Μὴν ἐρωτᾶς πόσην ἀδημονίαν δοκιμάζει ἡ ψυχὴ μου, καὶ ὅποιαν κακὴν ἐπιρροὴν ἔχει ἡ τοιαύτη τῆς ψυχῆς κατάστασις εἰς αὐτό μου τὸ ἔργον. Δίς τὸν ἔγραψα, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ περὶ τὰ τέλη· εἰς τὴν πρώτην ζητῶν 2000 φρ. μ' ὄλον ὅτι ὁ λογαριασμός του ἀναβαίνει ἕως εἰς τὰ 5500 συμπεριεχομένου τοῦ μισθοῦ, εἰς τὴν

δευτέραν ἐτόλμησα νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ τὰ διπλώσῃ καὶ νὰ μὲ τὰ προφθᾶσῃ πρὸς τὰ τέλη τοῦ Νοεμβρίου. Ἐνδεχόμενον ἢ τοιαύτη ἀργοπορία νὰ ἦναι καὶ ἀποτέλεσμα τῶν ἐμπορικῶν περιστάσεων, καὶ τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ εὕρῃ κολυβικὰς ὁμολογίας ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε κἄν νὰ μὲ γράψῃ, διὰ νὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὰν ἀδηλότητα; Ὅχι φίλε! δὲν ἦτο ἔργον ἰδικόν μου τὸ νὰ ἀνακατοθῶ μ' αὐτά. Αὔριον ἢ μετὰ τὴν αὔριον θέλω πάλιν τὸν γράψω τὴν ἀνάγκην μου, ἢ ὅποια πρὸς τὸ τέλος τοῦ Ἰανουαρίου μέλλει ν' αὐξήσῃ, ἐπειδὴ τότε καὶ ὁ τυπογράφος καὶ ὁ χαλκογράφος ἔχουν νὰ μὲ ζητήσωσι μέρος τοῦ μισθοῦ. Ἐὰν ἕως τότε κάμῃ τὸν κωφόν, ἀνάγκη εἶναι νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ μὲ ἐμβάσῃς ἕως 1000 φρ. Ἀλλὰ πρόσμενε νὰ σὲ γράψω πρῶτον περὶ τούτου. Καὶ τότε πλέον ἀφ' οὗ εὐχαριστήσω τὸν τυπογράφον καὶ τὸν χαλκογράφον, λέγω καὶ πρὸς τὸν ἕνα καὶ πρὸς τὸν ἄλλον νὰ βραδυπορῶσιν ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ἔργου, διὰ νὰ μὴ μὲ σκοτώσῃ ἡ ταχυπορία των, καθὼς μὲ σκοτόνει ἡ ἀργοπορία τοῦ κυρίου Ζ. Ἐκαμνες καλὰ νὰ ρίψῃς ὄλα μου ταύτης τῆς φορᾶς τὰ γράμματα εἰς τὸ πῦρ. Ὑγίαινε.

20. Δεκεμβρίου. Οὐδεμίαν ἀπόκρισιν ἀκόμη μῆτε σήμερον. Ἐπέρασα τὸ ἔτος ὅλον ὀδυνηρόν· καὶ μὲ τὰς αὐτὰς ὀδύνας ἀρχίζω τὸ νέον. Εἶθε εἰς σὲ καὶ τοὺς σοὺς νὰ γένη ἀλυπέστατον. Δὸς τὸν Schlegel ἕν ἀντίτυπον (broché, ὄχι εἰς φύλλα) τοῦ Ἰσοκράτους· καὶ μὴ τὸ περάσῃς εἰς λογαριασμὸν τοῦ Ζ. Μὲ πρώτην ἀφορμὴν σὲ τὸ πέμπω ἀπεδῶ· καὶ ἂν τὸ λησμονήσω ἐνθύμησέ με το. Καὶ πάλιν ὑγίαινε!

21 Ιανουαρίου 1808.

Συγχαίρω και με σέ και με τὴν ἀγαπητὴν σύζυγον, Ἀλέξανδρε φίλε, διὰ τὴν γέννησιν τῆς Σοφίας, καὶ εὐχομαι καὶ τὴν γεννηθεῖσαν, καὶ τὸν ἀδελφόν της καὶ τοὺς γεννήσαντας ζῶν ἐυδαίμονα καὶ μακράν.

Ἐλησμόνησα νὰ σέ γράψω, ὅτι διὰ τὰ ἐνδεχόμενα ἐσημείωσα εἰς τὸν Πολυδεύκην τ' ὄνομά σου πλησίον τοῦ ὀνόματος τοῦ Ῥακίνα.

Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' ἐκοινώνησα διὰ τὸ μελετώμενον ἀντιρρήτικόν κατὰ τοῦ Βαρθόλδου καὶ τοῦτον τὸν στοχασμόν, ὅτι τόσον εἶναι φανερόν ὅτι εἰς τὴν μέσσην τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἐγένεν ἀναλαμπή τοῦ πρὸ πολλοῦ σβεσθέντος λύχνου τῆς σοφίας εἰς τοὺς Γραικοὺς, ὥστε ἢ εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν περίοδον εὐρεθεῖσα τυπογραφία, ἐὰν εὐρίσκετο 50 ἔτη ἀρχήτερα, ἢ ἀναλαμπὴ ἤθελε γένει ἀληθινὴ ἐξαψις· καὶ ἢ ἡ καταστροφὴ τῆς Γραικορωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἐμποδίζετο, ἢ τὸ γένος ἦτον εἰς κατάστασιν νὰ κάμῃ εἰς κἀνὲν ἄλλο μέρος νέον σύστημα, καὶ νὰ μὴ παραλυθῇ παντάπασι. Ὁ στοχασμὸς οὗτος εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὸν χηνῶδη ἐγκέφαλον τοῦ Μπερτόλδου. Ἀκούω ὅτι τὸν ἔχομεν ἐδῶ· ἂν τὸν ἐφώτιζεν ὁ διάβολος νὰ ἔλθῃ νὰ μ' εὔρῃ!

Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ὁ ἀδελφός σου βλέπω πάλιν ὅτι με λαλεῖ διὰ τὰ χαρισθέντα εἰς τὸν Σεβαστιανὸν ἀντίγραφα ἀπὸ τὸν Σουλτάνον· ἀλλὰ σέ εἶπα νομίζω καὶ ἄλλοτε ὅτι με φαίνεται μῦθος τὸ λεγόμενον. Πῶς εἶναι δυνατόν τοιαύτη δωρεὰ νὰ ἦναι ἀκόμη ἀγνωστος εἰς τοὺς Παρισίους;

Ἡ πρὸς τὸν Reclam ἀμέλειά σου δὲν εἶναι καλή. Ἐν ταῦθα κλεισμένην σὲ πέμπω ἐπιστολὴν του, τὴν ὁποίαν ἀπροσδοκῆτως ἔλαβα. Ἄν ὁ,τι λέγει περὶ σοῦ ἦναι ψευδός, *raison de plus pour ne point être négligent*. Ἐγὼ δὲν θέλω τὸν στείλει τοὺς ζητουμένους Ἰσοκράτει, ἐὰν δὲν λάβω τὴν ἄδειαν παρὰ τῶν κυρίων, πρὸς τοὺς ὁποίου ματαίως ἔγραψα (καὶ ἴσως ματαίως γράφω τὸ δεύτερον τὴν σήμερον) νὰ μὲ δειξωσι κἀνένα ὁμογενῆ τῆς Λειψίας, διὰ νὰ στείλω μερικὰ σώματα εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ ἐρχομένου Πάσχα. Ὑγιαίνει!

91.

10 Ἀπριλίου 1808.

Ἀρχίζω τὴν ἐπιστολὴν, φίλε Ἀλέξανδρε, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἦναι τελευταῖα, διὰ τὸν φόβον μὴ τὰ λησμονήσω εἰς τὸν ἀρμόζοντα τόπον. Εὐρηκα τοῦ Ἰπποκράτους τὸν τόπον. Εἶναι εἰς τὸ ἐπιγραφόμενον *Περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν* βιβλίον, § 38, Τομ. Β'. σελ. 243, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ἀμφιβάλλεται ἂν ἦναι τοῦ Ἰπποκράτους, εἶναι ὁμῶς παλαιοῦ συγγραφέως, ἴσως ἀρχαιοτέρου παρὰ τὸν Ἰπποκράτην. Ὁ λόγος εἶναι περὶ Ἰκτέρου. « Ἰσχάδων λευκῶν χοίρικα ἐψήσας ἐν δυσὶ χοεῦσι, διη- » θῆσαι καὶ ἐξαιθριάσαι· ἔπειτα τὸ ὕδωρ τοῦτο πινέτω, » ἦν τε ψιλὸν αὐτὸ βούληται, ἦν τε ζὺν τῷ οἴνῳ κινράς. » Πινέτω δὲ μὴ ἀθρόον πούλυ, ἀλλὰ ΚΑΤΑ ΦΟΡΑΝ (à » chaque fois κάθε φορὰν) ἡμικοτύλιον, ὅπως μὴ διάρ- » ροῖα αὐτῷ ἐπιγένηται ». Τοῦτο εἶναι πολλὰ μικρὸν

πρᾶγμα· ἀλλ' ἦτον ἀναγκαῖον εἰς τοὺς *γκιάζοντας* τὴν γλῶσσαν νὰ γνωρίζωσι καὶ ταῦτα τὰ μικρὰ. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰς ἐπιστολάς καὶ ἀποστολάς σου.

Τὰς ἐπιστολάς σου 29 Φεβρουαρίου καὶ 23 Μαρτίου ἔλαβον, ὁμοῦ καὶ τὴν ἰδικὴν μου πρὸς τὸν Βεστφαλιανὸν ἱατρόν, καὶ τὸ ἴσον τῶν ὅσα ἔγραψας πρὸς τὸν Ζ. εἰς τὰ ὅποια μὴτ' εὐαρεστήθην μῆτε ὁμως δυσαρεστήθην. Ὁ μόνος μου φόβος εἶναι (ἐπειδὴ δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν τῆς δυσασποπάστου καὶ νὰ εἶπω οὕτως ἐρωτικῆς προσκολλήσεως τῶν ἀσχολουμένων εἰς τὰ τοιαῦτα) μὴ νομίσωσι τὸ πρόβλημα καπηλικὴν μηχανήν, ἥγουν μὴ φοβηθῶσιν ἀμέλειαν τοῦ ἔργου, ἀφ' οὗ λάβω τὴν βεβαιότητα τῆς ἐτησίου προσόδου. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ καταλάβωσι, ὅτι καὶ τὰ τριπλᾶ ἂν μ' ἐπρόσφεραν μὲ συνθήκην νὰ ἀπομάθω τὸ γράφειν, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ δεχθῶ πρᾶγμα, εἰς τὸ ὅποιον μὴτ' ὁ Παππᾶς II. δὲν θέλει ποτὲ ὑποταχθῆ. Στοιχείμα βάλλω ὅτι μῆτε Πατριάρχης θέλει συγκατανεύσει νὰ γένη μὲ συμφωνίαν νὰ ἀπέχη ἀπὸ τὴν στιχουργίαν. Ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, δὲν ἔκαμες κακὰ νὰ ρίψῃς τὸν κύβον.

Ἄπὸ τὰ χαρτοπαίγνια τέσσαρα μόνον ἐκράτησα ὄχι διότι εἶπες τὸν Στέφανον νὰ φροντίσῃ νὰ πωλήσῃ τινά, ἀλλ' ὅτι δὲν εἶχα χρεῖαν περισσοτέρων. Τὰς θήκας ἔκαμες ὀλίγον στενάς. Ἄν δὲν ἐφκιάσθησαν ὄλαι, εἰπέ τὸν τεχνίτην νὰ τὰς κάμῃ εὐρυχωροτέρας. Τὴν λογικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ Ἐἵνεκκίου τίς μὲ τὴν στέλλει;

Τὸν φίλον Κούμαν εὐχαρίστησον ἀπὸ μέρους μου διὰ τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ δῶρον εἰς τόμους 8. Τὸ ἐφυλλομέτησα (ὅσον μὲ ἐσυγχώρει ὁ καιρὸς) μὲ εὐαρέστησιν· ἦτις ἠθέλεν εἶσθαι μεγαλητέρα, ἂν ἀπέφευγε τὴν δαπάνην

τοῦ κομφου δέματος, καὶ ἂν ἦσαν μετριώτερα τὰ περὶ ἐμοῦ λεγόμενα εἰς τὸ προοίμιον του. Τὸ πρῶτον ἦτο μάταιον δι' ἐμέ. « Ἄλλοις τὰ κομφὰ ταῦτα ». Τὸ δεύτερον θέλω τὸ πληρώσει ἐγώ, καὶ ἴσως ἀκριβῶς διὰ δυστυχίαν μου. Θέλει εὐρεθῆ κανεὶς καλὸς χριστιανὸς νὰ φαρμακεύσῃ τὸ μέλι τῶν ἐπαίνων τοῦ Κούμα. Ἐδάνεισα τὸ ἀντίτυπόν μου εἰς φίλον, διὰ νὰ τὸ κηρύξῃ εἰς τὸν Γαλλικὸν Ἑρμῆν, ἢ εἰς τὴν Ἑγκυκλοπαιδικὴν ἀποθήκην. Ὅθεν ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον, ἢ τοῦλάχιστον ἡ συνήθεια νὰ πέμψῃ ὁ φίλος ἄλλο ἀντίτυπον διὰ τὸν κόπον τοῦ μέλλοντος νὰ δημοσιεύσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὸ βιβλίον του.

Περὶ τοῦ Schlegel δὲν μὲ εἶπες ἀκόμη τίποτε.

Ὅχι βέβαια δὲν εἶναι ἴδιον διανοίας πλημμέλημα τῶν Γραικῶν τὸ κομπόδεμα, ἀλλὰ κοινὸν καὶ τῶν παλαιῶν καὶ νέων καὶ τῶν σοφῶν καὶ τῶν ἀσόφων ἐθνῶν. Καὶ μὴ ταλανίζεις περὶ τούτου τὸ μνημονικόν σου.

Ἴδου ὅσα ἐσημείωσα πρὸ χρόνων πολλῶν περὶ τούτου, τὰ ὅποια πρέπει φίλε μου νὰ μεταχειρισθῆς εἰς τὴν ἀντίρρῃσίν σου, εἰς κατασχύνῃν τῶν σοφιστῶν.

Εἰς τοῦ Ἀρποκρατίωνος τὸ λεξικόν. « Καταδεδέσθαι » ἀντὶ τοῦ πεφαρμακεύσθαι, καὶ δεδέσθαι φαρμάκοις. » Δειναρχος ἐν τῇ κατὰ Πυθίου εἰσαγγελίᾳ. » Ὁ κατὰ Πυθίου λόγος τοῦ Δειναρχοῦ (τὸν ὅποιον καλεῖ μάρτυρα ὁ Ἀρποκρατίων) δὲν σώζεται. Ὅτι ὁμως εἶναι ὁ λόγος περὶ μαγικῶν κομποδεμάτων, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ ἐξῆς τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ Πλάτων εἰς τὸ ΙΑ' βιβλίον περὶ νόμων σελ. 933 (ἢ ἂν ἔχῃς τὴν νέαν ἐκδοσιν εἰς δώδεκα τόμους, Τόμ. 9 σελ. 163) λαλεῖ περὶ δύο εἰδῶν φαρμακειῶν, τῆς πρώτης ἣτις γίνεται δι' ἀληθοῦς φαρμακοποιτίσεως, τῆς δευ-

τέρας « Ἡ μαγγανείαις τέτισι, καὶ ἐπωδαῖς, καὶ καταδέσεις λεγομέναις πείθει ». Κατωτέρω (τὸ χωρίον εἶναι μακρὸν) λέγει καὶ τὸν τρόπον πῶς ἐγίνοντο: « κήρινα » μιμήματα πεπλασμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις, εἴτ' ἐπὶ τριόδοις, εἴτ' ἐπὶ μνήμασι γονέων κτλ. » Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων· ὅτι δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ Ῥωμαῖοι εἶχον τὰς καταδέσεις των, φαίνεται ἀπὸ πολλοῦς αὐτῶν ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὰς μαρτυρίας εὐρίσκεις εἰς τὰ καλὰ λατινικὰ λεξικά (λεξ. Defigo καὶ Obligo).

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὰ νέα σοφὰ ἔθνη. Δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ ζητῆς μερικὰ παραδείγματα διὰ τοὺς Γάλλους· ἀνοιξὸν τὸ λεξικὸν τῆς Ἀκαδημίας, καὶ θέλεις εὐρεῖ τὸ ζητούμενον εἰς τὴν λέξ. Nouer, τὸ Nouer l'aiguillette. Ἀνοιξὸν καὶ τὸ Γερμανικὸν λεξικὸν (ἐπειδὴ ὁ Ἰουδαῖος Μπερτόλδος εἶναι τῆς σοφῆς Γερμανίας γόνος) καὶ θέλεις εὐρεῖ Die Nestel Knüpfen, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ εἰς τὰ Ἀγγλικά καὶ εἰς τὰ Ἰταλικά καὶ ὅλων τῶν ἔθνων τὰ λεξικά εὐρίσκεται ὁ κατάδεσμος οὗτος, ἂν καὶ δὲν ἔχω τὸν καιρὸν νὰ τὰ ἐξετάσω. Ἀλλὰ μὴν εἰς κάμμίαν γλῶσσαν τοῦ κόσμου δὲν εὐρίσκεται λέξις χωρὶς τὸ δι' αὐτῆς σημαίνονμενον πρᾶγμα, ἄρα ὁ Μπερτόλδος est un imbecille ou si vous aimez mieux, un sot.

Δὲν μ' ἐλάνθανε ὅτι ὁ Πατρ. νὰ πραγματευθῆ τοιοῦτον πρᾶγμα μὲ τὸν Πρ. ἀναφανδὸν ἦτο τῶν ἀδυνάτων. Εἰς Πατρ. ὁμῶς νουνεχῆ εἶναι πολλοὶ τρόποι δυνατοὶ κρύφιοι. Εἶναι, μὴν ἀμφιβάλλης.

Τὸ κατὰ Λ. παπῶων ποίημα ἀηδιάζει καὶ τὸν ἔγγονον· πολλῶ μᾶλλον σέ. Τοιαύτη ἦτον ἐκείνης τοῦ χρόνου τῆς περιόδου ἢ κατάστασις τῶν ψυχῶν. Il faut de l'in-

dulgence, μάλιστα ἐπειδὴ μηδὲ τώρα ἀκόμη ἔπαυσε, καὶ θέλουν ἀκόμη περᾶση ἑκατονταετηρίδες ἐτῶν, πρὶν νὰ παύσῃ ὀλότελα.

Δὲν μὲ λανθάνει ὅτι αἱ ἐμπορικαὶ σου ἀσχολίαι ἐμποδίζουν τὰς φιλολογικὰς, καὶ αὗται πάλιν ἐκείνας. Ἐξεύρω καὶ δικαιῶνω τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μετριάσῃς τὰς δευτέρας· ὄχι μόνον διὰ νὰ εὐχαριστήσῃς τοὺς ἀδελφούς καὶ ν' ἀπολύσῃς κ' ἐμὲ ἀπὸ τὴν ὑπόψιαν τοῦ μαυλιστοῦ, ὡς μὲ νομίζει ὁ ἀδελφός σου (ἡ ἐπιστολὴ του τὴν ὁποίαν σ' ἐπιστρέφω, μ' ἔκαμε νὰ γελάσω πολὺ « ἀχνύμενός περ », ἀλλὰ καὶ διότι ἔγινες ἀγαθὴ τύχη ἀνὴρ καὶ πατήρ, καὶ ὡς τοιοῦτος χρεωστεῖς νὰ ἀσχολῆσαι καὶ εἰς τὴν αὐξήσειν τῆς οὐσίας σου. Μ' ὅλον τοῦτο, « καιρὸς παντὶ πράγματι » καὶ ὅστις ἔχει τὴν ἐπιστήμην τῆς οἰκονομίας τοῦ καιροῦ, πολλὰ δύναται νὰ κατορθώσῃ εἰς μικρὸν διάστημα καιροῦ. Διὰ τὴν πρὸς τὸν Μπερτόλδον ἀντίρρησην, καλὸν ἦτο νὰ προσκαλέσῃς εἰς βοήθειαν σου τὸν Ἰόλαον Κούμαν. Δὸς εἰς αὐτὸν τὴν ὕλην καὶ τὴν τάξιν τῶν ἐπιχειρημάτων σου· καὶ ἄς τὸν διασκευάσῃ (rediger) αὐτός.

Τώρα βλέπω καὶ κατανοῶ ὁ ἄθλιος ὅτι ἡ λογικὴ καὶ ἠθικὴ τοῦ Ἐινεγκίου εἶναι δῶρον σὸν· mille pardons et autant de remerciemens.

Μὴ παραξενεύεσαι περὶ τοῦ καταφερομένου κατὰ τῆς σειρᾶς ἱατροῦ. Τοῦ κακοῦ τὸ αἷτιον εἶναι καθὼς τὸ εἶπα (νομίζω) καὶ ἄλλοτε, ὅτι σοφιζόμεθα οἱ δυστυχεστάτοι χωρὶς προλαβούσης παιδικῆς ἀγωγῆς οἱ περισσότεροι, ἢ μᾶλλον εἶπεν μὲ προλαβοῦσαν κακὴν καὶ βάρβαρον ἀγωγὴν. Ξενιτευόμεθα ἔπειτα μετὰ τοιαύτην ἀγωγὴν, ὠπλισμένοι μὲ μόνον τὰ ΚΑΛΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ. Εἰς τοιαῦτα

πτωχὰ καὶ σαθρὰ θεμέλια ἐποικοδομοῦμεν λαμπρὰ κτίσματα τῆς μαθηματικῆς, φυσικῆς ἰατρικῆς κτλ. Φυσικὰ πίπτομεν εἰς τὴν οἴησιν τῶν νεοπλούτων τοὺς ὁποίους τὸ σοδομιτικὸν ἔθνος ὀνομάζει *sorghantār gchoromōs*. Μὴν ἀμφιβάλλης ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον. « Τὸν ἄνδρα τοῦ- » τον βιβλίον διέφθορον ». Καὶ ὁ φθαρμένος οὕτω γίνεται χειρότερος ἀπὸ τὸν παντάπασιν ἀπαίδευτον κακόν, καθὼς τὸ παρετήρησεν καὶ ὁ Πλάτων (Περὶ νομ. Ζ. σελ. 819) « Οὐδαμοῦ γὰρ δεινόν, οὐδὲ σφοδρὸν ἀπειρία τῶν πάν- » των, οὐδὲ μέγιστον κακόν· ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πο- » λυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίνεταί πολὺ μείζων » ζημία ». Λέγε καὶ φώναζε τὸ Πλατωνικὸν τοῦτο εἰς ὅσους γνωρίζεις τῶν ἡμετέρων.

Περὶ τοῦ Reclam μὲ εἶπε καὶ ὁ Allais ὅτι ἤρχισε νὰ πληρόνη κατὰ μικρὸν τοὺς δανειστάς του. Φυσικὰ τὰ μετακομιζόμενα ἀπὸ πόλιν εἰς πόλιν βιβλία, ὅσον μακρότερον πέμπονται τόσον περισσότερα ἔξοδα ἐπιφορτίζονται· ἀλλὰ τὰ ἔξοδα προσθέτονται εἰς τὴν τιμὴν, ἤγουν πληρώνονται ἀπὸ τοὺς ἀγοραστάς. Ὅθεν δὲν ἔχει δίκαιον νὰ τὰ ζητῇ παρὰ σοῦ ὁ Reclam. Τώρα βλέπω εἰς μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Ζ. ὅτι Re. 24:10 ζητεῖ καὶ ἀπ' αὐτὸν διὰ τοὺς 150 προδρόμους.

Κατεύθυνα τὸν Nöldeke πρὸς σέ διὰ τὰ μέλλοντα· εἰς ἡμᾶς συμφέρει νὰ ἔχωμεν καὶ τινὰς συνηγόρους ἀπ' αὐτοὺς διὰ νὰ ἀντισηκόνωσι κἂν τὰς φλυαρίας τῶν ἐχθρῶν· ἐπειδὴ ἀφ' ἑαυτοῦ του ὁ ἄνθρωπος εἰδείξει διαθέσιν εὐμενῆ πρὸς τὸ γένος, ἐπρονόησα μὴ χάσῃ παντάπασι τὴν μετὰ Γραικῶν ἀναστροφὴν, ὅταν ἐγὼ δουπήσω. Καὶ εἰς τίνα ἄλλον ἦτο δυνατὸν ἢ πρέπον νὰ τὸν στείλω παρὰ σέ; Ὅθεν, ἂν σέ γράψῃ δὸς του ἀπόκρισιν θαρράλειαν· καὶ

ἂν ἡ ἀντίρρησησί σου τελειωθῆ πρό τοῦ σέ γράψῃ, στείλῃ
τόν ἐν ἀντίτυπον, ὡς παρακαλεσθεῖς ἀπ' ἐμέ. Σήμερον
τόν πέμπω τήν ἐπιστολήν.

Αἱ συμβουλαί καί σοῦ καί τοῦ Κούμα περί τοῦ νά
σχεδιάσω τι περί τοῦ τρόπου τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀρχαίων,
ὅσον εἶναι καλαί, ἄλλο τόσον μοῦ θλίβουσι τήν ψυχήν.
Ἦτο δυνατόν νά βαλθῶσιν εἰς ἔργον, ἐάν ὁ χορηγός τῆς
δαπάνης ἦσιν σὺ ἢ ὁ Κούμας, ἢ ἄλλος τις κατὰ σᾶς.
Τοιαῦτα πράγματα, φίλε μου, χρειάζονται σκέψιν καί
καιρόν, μάλιστ' ἐπειδὴ μέλλουν νά ἀναγνωσθῶσιν ὄχι
μόνον ἀπό τούς ἐπιστήμονας τῶν ἡμετέρων ΚΑΛΩΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ, ἀλλά καί ἀπό τούς ὅσοι τῶν ἀλλογενῶν
ἐξεύρουσι τι περισσότερο παρά τὰ καλὰ γραμματικά
τοῦ χηνώδους ὀρεσκώου. Ἴσως δὲ πιστεύσεις ὅ,τι μέλλω
νά εἶπω· ἴσως δὲ καί σέ κάμει νά τὸ πιστεύσης ἡ φυσική
σου ἀτολμία (διότι ὁμοιος τόν ὁμοιον ὄχι μόνον ἀγαπᾷ,
ἀλλά καί γνωρίζει). Ὅσάκις ἔχω νά ζητήσω ἀργύρια
διὰ τὰς χρεῖας τοῦ τύπου, τὰ ζητῶ μὲ ἐντροπήν κλέπτου·
διότι φαντάζομαι πάντοτε ὅτι ἀπό πᾶσάν μου ἐπιστολήν
περιέχουσαν τοιοῦτον ζήτημα προσμένουσι καί ἀγγελίαν
ἐκδόσεως νέου τόμου, μ' ὅλον ὅτι εἰς ὅλων τῶν ἀνθρώ-
πων τὰς κεφαλὰς πρώτη παριστάνεται ἡ σπορά ἐπειτα ὁ
θερισμός. Καί σὺ μὲ λέγεις σχεδιάσματα καί σημειώσεις!
Μ' ὅλα ταῦτα, κάμνω ὀλίγας τινὰς εἰς τόν Πλούταρχον,
ὄχι μόνον διότι εἶναι ἀναγκαῖον νά δώσω λόγον τῶν με-
ταβολῶν, ὅσας κάμνω εἰς τὸ κείμενον, ἀλλά καί ὅσάκις
ἐμπέση ἀφορμὴ παραθέσεως καί δι' ἀλλήλων ἐξηγήσεως
τῶν δύο γλωσσῶν, δὲν ἐμπορῶ νά κρατηθῶ. C'est plus
fort que moi. Ἀλλὰ τὸ ἀκατάσχετον τοῦτο ἐνωμένον
μὲ τήν ἀνυπομονησίαν τῶν χορηγῶν μοῦ προνίζουσι κατὰ

μικρόν τὴν ψυχὴν, ἕως νὰ τὴν ἀποσπᾶσωσιν ἀπὸ τὸ νοσερόν μου σῶμα· Τοὺς ἐκακόμαθον, φίλε, μὲ τὰς ταχείας ἐκδόσεις. Ὁμηρον ἐξέδωκαν, χωρὶς κἄν εἶδῃσιν ὅτι εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὴν Εὐρώπην διορθωμένον νέον κείμενον Ὁμήρου ἀπὸ ἀνδρα, ὅστις ἔτριψεν εἴκοσι ἔτη τῆς ζωῆς του, διὰ νὰ καθάρισῃ τὸ κείμενον τοῦ ποιητοῦ. Μ' ἔστειλε καὶ τὴν Ἰλιάδα (εἶναι ὁ περίφημος Wolf, διδάσκαλος τῆς Ἑλλῆς περὶ τοῦ ὁποίου λαλῶ) πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, καὶ τώρα πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὴν Ὀδύσειαν. Καὶ ἀπὸ τὸν κομιστὴν νέον Δανὸν (ὅστις μελετᾷ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα) ἔμαθον ὅτι ἡ ἐκδοσις εἶναι εἴκοσι ἐτῶν γέννημα. Ἄρ' οὐ εὐρίσκεται τοιοῦτο κείμενον νὰ μετατυπῶνῃ τις τὸ παλαιὸν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὰ τρώγῃ βάλανους μετὰ τὴν εὔρεσιν τοῦ ἄρτου. Πῶς εἶναι δυνατόν, φίλε, νὰ ἀντιπαλαίω ἔγὼ ὁ ἀδύνατος μὲ τοιούτους γεννάδας ἐκδότας, ὅποιος εἶναι τοῦ Ὁ. ὅποιος εἶναι τοῦ Θ. καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι εἶναι ἱκανὰ τὰ καλὰ γραμματικὰ εἰς τοιαῦτας ἐπιχειρήσεις, Ὅτι μόλις ἐξαρκοῦν, ὄχι τὰ κατ' αὐτοὺς καλὰ ἀλλὰ καὶ τὰ ἀληθῶς καλὰ γραμματικὰ, τὸ δοκιμάζω καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν μὲ κόπον μέγαν καὶ πολλὴν τριψημερίαν. Μία μόνη περίοδος τοῦ Πλουτάρχου μ' ἐκράτησε δύο ἡμέρας τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος, ἐπειδὴ δὲν τὴν ἐκαταλάμβανα· μόλις τὴν νύκτα στρεφόμενος καὶ μεταστρεφόμενος εἰς τὴν κλίνην ἐνόησα τί ἐνόει ὁ Πλούταρχος· καὶ τοιαῦτα συμβαίνουσι πολλάκις ἄλλοτε διὰ τὴν κακογραφίαν τοῦ κειμένου (οἱ περισσότεροι ἀντιγραφεῖς ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἐξεύροντας τὰ καλὰ γραμματικὰ) καὶ ἄλλοτε διότι ὁ συγγραφεὺς αἰνίττεται ἔθνη καὶ πράξεις τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία δὲν σώζεται. Ὑγίαινε· χαρτίον δὲν ἔμεινε πλέον.

21 Ἀπριλίου 1808.

Ἐλαβον φίλε καὶ τὸ τοῦ Κούμα γράμμα μὲ τοὺς προσγεγραμμένους ἀπὸ σὲ στίχους ὀλίγους, καὶ μετ' αὐτὸ τῆς 10 Ἀπριλίου, περιέχον τὸ ἀπὸ Βυζαντίου, τοῦ Παπαδοπόλου. Εἶναι τάχα ὁ ποτὲ ἐδῶ διατρίψας ἀνεψιὸς τοῦ Μανολάκη ;

Τὰ διὰ τοῦ Jourdan τοῦ Ῥώτα καὶ Παντίου (τὸν ὁποῖον δὲν ἐξεύρω διὰ τί ἐθάπτισας Πανδίωνα) δὲν ἔλαβον ἀκόμη, καὶ ἀπορῶ.

Ἄμποτε ὁ ταχυδρόμος νὰ μὴ κάμη εἰς τὸ παππῶν μου σύγγραμμα ὅ,τι ἔκαμεν εἰς τὰ προσταθθέντα. Μήτ' αὐτὸς ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἐξέτασον καὶ πάλιν περὶ τοῦ Ἰσοκράτους τοῦ χρυσοδεμένου, καὶ ἂν ἀπωλέσθη, ἔχω κατ' εὐτυχίαν ἄλλον ὁμοιον νὰ σὲ πέμψω.

Παρακάλεισον ἀσπασάμενος τὸν Κούμαν νὰ λάβῃ ὀλίγην ὑπομονὴν διὰ τὰ ζητήματά του· καὶ θέλω μετὰ χάριτος ἀποκριθῆ καὶ εἰς αὐτὰ εἶτι δύναμαι καὶ ὅσον δύναμαι. Μὴν ἐρωτᾷς φίλε πόσον εἶμαι καταπλακωμένος ἀπὸ ἀσχολίας. Τὸ τοῦ Κούμα εἶναι μικρὸν πρᾶγμα· ἀλλὰ μ' ἔρρηξεν εἰς τὴν κεφαλὴν, ὡς κεραυνὸν ἀπ' οὐρανοῦ, ταύτας τὰς ἡμέρας φοβερὸν κατ᾽στιχον ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων νόσων, εἰς ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἰατροὺς· καὶ μὲ παρακαλεῖ καὶ αὐτὸς νὰ τοῦ φκιάσω νέαν ὀνοματοθεσίαν ἑλληνικὴν, διὰ νὰ τὴν μεταχειρισθῆ εἰς τὴν ὁποίαν μέλλει νὰ ἐκδώσῃ Νοσογραφίαν. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι πολλοὶ τῶν τοιούτων

φαντάζονται, ὅτι διὰ νὰ θέσῃ τις ὀνόματα ἀρκεῖ νὰ γνωρίζῃ τὴν γλῶσσαν· Ὑπομονὴ πλεον· γραμμένον μου ἦτο (γιαζιλμῖς) νὰ τελειώσω τὸν πολύμοχθόν μου βίον μὲ γῆρας πολυμοχθώτερον.

Τὰς ἐγκεκλεισμένας σφράγισον καὶ πέμψον ὅπου στέλλονται. Βλέπεις μὲ πόσῃ ἐλευθερίαν ζητοῦσι τοὺς ἐκδιδομένους τόμους τῆς Βιβλιοθήκης· καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ Στράβωνα, sans façons. Βλέπεις πρὸς τούτοις ὅτι καὶ αἱ ἀποκρίσεις μου, ἂν καὶ λακωνικαί, αὐξάνουσι καὶ αὐταὶ τὰς ἀσχολίας μου· ἔπειτα μοῦ ζητεῖς καὶ στοχασμοὺς αὐτοσχεδίου, καὶ σημειώσεις. Ἄλλ' ὁ καιρὸς παρέρχεται καὶ κυλίστα «ὡς τροχὸς ἄρματος» καὶ τὸ ἐτήσιον τρέχει μὲ τὸν καιρὸν, καὶ οἱ χορηγοὶ δὲν βλέπουν νὰ τρέχῃ ὁμοίως καὶ ἡ ἐκδοσις, εἰς καιρὸν ὅταν ἄλλοι γεννάδαι μὲ μετριωτέραν χορηγίαν κάμνουσι θαύματα. Μὲ τοιούτους Ἀχιλλέας πῶς εἶναι δυνατόν ὁ Θεραΐτης ἐγὼ νὰ παλαιῶ; Ὑγίαινε. Αὐτοῦ ἐξεδόθη πρὸ χρόνων ὁ Φραντζῆς, ἱστορικὸς Βυζαντινός. Πέμψον με δύο σώματα, καταγράφας τὸ ἓν εἰς τὸ χρέος τοῦ λογαριασμοῦ μου, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ χρέος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Κλαυερίου ἀντικρῦ τῶν Ἀπολλοδώρων του.

93.

24 Ἀπριλίου 1808.

Μόλις προχθὲς ἐπέμψα τὴν ἐπιστολήν μου εἰς τὴν πόσταν, καὶ ἔλαβα παρὰ τοῦ Ἰορδάνου τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ῥώτα καὶ τοῦ Ῥάλλη. Χθὲς μ' ἐπέμψε συνωδευμένον

μέ γραμματίδιόν του ό Στεφανάκης τό παππῶν σύγ-
γραμμα, αναγγέλλων καί τήν μέλλουσαν τήν αὐτήν ἡμέ-
ραν ἐπαναστροφήν τοῦ ταχυδρόμου. Ὅθεν τόν ἔστειλα
σφραγισμένην καί γραμμένην εἰς τ' ὄνομά σου δέσμη
προκηρύξεων καί Γαλλικῶν καί Γραικικῶν. Πρόφθασον
λοιπόν, φίλε, τινάς ἀπ' αὐτάς εἰς τήν Τεργέστην, καί
τάς περισσοτέρας εἰς τό Βυζάντιον πρὸς τόν ἀδελφόν σου,
καί κάμετε τρόπον ν' ἀρχίσῃ γρήγορα ὁ τύπος τοῦ Παυ-
σανίου, τοῦ ὁποίου καί αὐτοῦ ἢ μετὰ τοῦ μεταφραστοῦ
καί ἐκδότου συνθεώρησις καί ἀναθεώρησις, μέλλει ν' αὐ-
ξήσῃ τάς ἀσχολίας μου. Ἀλλά τὰ τοιαῦτα εἶναι ἀναπό-
φευκτα, καί ἂν αὐτός δὲν τό ἐπεθύμει, ἔπρεπεν αὐτόκλη-
τος ἐγὼ νὰ συνεπικουφίσω τό βᾶρος. Ὑγίαινε πανοικί.

Ἐδωκα τήν δέσμη τῶν προκηρύξεων μέ βίαν μεγά-
λην, ὅτι ὁ ἀποσταλεῖς παρὰ τοῦ Κρητὸς μ' ἔλεγεν ὅτι ὁ
ταχυδρόμος ἔμελλε νὰ κινήσῃ μετὰ δύο ὥρας. Τὰς ἔδωκα
ὑποθέτων, ὅτι μέλλει νὰ σέ ἰδῇ καί νὰ σέ τάς ἐγχειρίσῃ.
Ἐὰν ὁμως ἡ ἀποστολή του εἶναι τοιαύτη, ὥστε περνῶν
διὰ Βιέννης νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς σέ, πρέπει
νὰ φροντίσης νὰ τάς λάβῃς ἀπ' αὐτόν, ἢ καὶ νὰ γράψῃς
τὸν ἀδελφόν σου, νὰ τάς ζητήσῃ εἰς τό Βυζάντιον. Νο-
μίζω ὅτι ὁ ταχυδρόμος, εἶναι ὁ αὐτός καί ὁ κομιστὴς τοῦ
παππῶν ποιήματος.

καὶ ὅσα ἐπιθυμῶ νὰ σὲ γράψω· καὶ πολλή ἡ ἀδυναμία τοῦ νὰ γράψω. Μόλις ἀναλαμβάνω τώρα ἀπὸ τὴν ὀλιγήμερον μὲν, ὀδυνηρὰν ὁμως προσβολὴν τῆς ἀρθρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἐπρόβλεψα πρὸ δύο μηνῶν, ἀλλὰ νὰ τὴν ἐμποδίσω μῆτε αἱ ἀσχολίαι, μῆτε αἱ βαρύνουσαι τὰς ἀσχολίας ἀνίαι, μ' ἐσυγχώρησαν. Συλλογίσου τὴν Ἑλληνικὴν βιβλιοθήκην, τὸν Στράβωνα, πλῆθος ἐπιστολῶν ἀπὸ διάφορα μέρη ἀνάριθμον, φιλοτιμίαν ὅπωςδῆποτε ἢ καὶ φόβον τοῦ νὰ μὴ λυπήσω κανένα μὲ τὴν σιωπὴν μου, πρόσθετες εἰς ταῦτα καὶ καταδρομὴν ὄχι ἀπὸ τὸν Θεραϊτὴν Μαλτοδρόνον, ἢ ἄλλους τοιοῦτους ἀλλοφύλους ἐχθρούς, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς, καὶ θέλεις καταλάβει εἰς ποῖον λαθῦρινθον εὐρίσκομαι. Ἄλλ' ἐὰν εἰς αὐτὰ προσθέσης ἔτι, ὅτι μῆτε ἡ δαπάνη τοῦ τύπου δὲν χορηγεῖται ἐγκλίμως καὶ μὲ εὐκολίαν, ὡς ἐπεθύμουν καὶ παρεκάλεσα πολλάκις, θέλεις ἀπορήσει ὅτι καὶ ζῶ.

Μ' ἐπλήγωσες λέγων ὅτι ὁ Κούμας δὲν ἔλαβε τὴν εἰς τὰς χημικὰς ἐρωτήσεις ἀπόκρισιν. Σὲ βεβαιῶν ὅτι ἀπεκρίθη κατὰ τὴν 8 ἢ 9 Μαΐου εἰς ὅλα του τὰ ἐρωτήματα. Ὅθεν φοβούμενος μὴν ἐρρίφθη εἰς τὸ κινώτιον ἐξ ἀπροσεξίας ἢ ἐπιστολή, χωρὶς νὰ πληρωθῇ, πέμπω σήμερον εἰς τὴν πόστιαν τὸν ὑπηρέτην νὰ ἐρευνήσῃ περὶ τούτου. (Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἂν σ' ἔγραψα ὅτι τὸ φιλάσθενόν μου μὲ ἠνάγκασε τέλος πάντων νὰ μισθώσω καὶ μὴ θέλων ὑπηρέτην).

Ἀπὸ ταῦτα τὰ λεγόμενα συμπεραίνεις ὅτι ἔλαβον. . . Ταύτην τὴν ὥραν μὲ φέρει ὁ Μόσχος ἐπιστολὴν τοῦ Κούμα τῆς 6 Ἰουλίου· εἰς τὴν ὁποίαν πάλιν βλέπω μὲ ἀδημονίαν μου, ὅτι ἀληθῶς δὲν ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν μου. Ζητεῖ παρ' ἐμοῦ καὶ ἀποκρίσεις πρὸς ἄλλας ἐπιστολάς ἀπὸ

τῆς Ἑλλάδος. Εἶπέ τον ὅτι θέλω κάμει, ὅ,τι δυνθῶ· ἀλλ' ὅτι δὲν εἶμαι « ἀπὸ δρυὸς ἢ ἀπὸ πέτρης ». Πίστευ-
σόν με φίλε, ὡς τιμημένον ἄνθρωπον, ὅτι πνίγομαι ἀπὸ
τὰς ἀσχολίας· καὶ πιθανὸν ὅτι θέλω γενεῖ σφάγιον καὶ
παρανάλωμα τῶν πολλῶν κόπων· ἂν ἦτο κἄν ὠφέλιμος
ἢ τοιαύτη θυσία εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπομονή. Ἐπὸ τὰ
λεγόμενα συμπεραίνεις, ὅτι ἔλαβα τὰς ἐπιστολάς σου
ὄλας, τὴν διὰ τῆς Περσικῆς πρεσβείας καὶ τὰς πρὸ ταύ-
της. Ὡσαύτως καὶ τὰ βιβλία. Δὲν μὲ γράφεις τὴν τι-
μὴν τῶν δύο σωμάτων, τοῦ Μακαρονιστοῦ Φραντζῆ. Ἡ
ἀνάγνωσις τριῶν ἢ τεσσάρων σελίδων μόνων ἐξηγῆσε
τὴν ποδάγραν μου. C'est une horreur. Ἐπειτα θαυ-
μάζομεν ὅτι ἔπεσεν ἡ Γραικορωμαϊκὴ βασιλεία. Ἐφ' οὗ
τὸ ἔθνος ἐκρημνίσθη ἀπὸ Θουκυδίδας, Ἡροδότους, καὶ
Ξενοφῶντας εἰς Φραντζήδας, πῶς ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ
ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Σκύθας; Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ γρά-
ψης τὴν τιμὴν· ὅτι ἂν φαντάζεσαι νὰ μὲ χαρίσης τὸν
Φραντζῆν, μάθε ὅτι θέλεις μ' εὐρεῖ ἀχάριστον. Σκοπὸν
ἔχω νὰ τὸν δώσω εἰς κἀνένα βιβλιοπώλην· ὅθεν πρέπει
νὰ ἐξεύρω τὴν τιμὴν. Ἐστειλα τὴν πρὸς τὸν Νικολόπω-
λον ἐπιστολήν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐσύντυχα ἀκόμη διὰ νὰ τὸν
παραδώσω τὰ τρία βιβλία τοῦ Εὐγενίου καὶ τὰς τέσσα-
ρας Μετρικὰς.

Ἡ πρὸς τὸν Sacy ἀπολογία εἶθε νὰ μὴν ἐγράφετο, ἢ
νὰ ἐγράφετο εἰς τρόπον γλυκύτερον.

Τὸν Μόσχον συνέστησα εἰς τὸν Barbier du Bocage
ὅστις εἶναι ἰκανώτερος παρὰ ἐγὼ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὰ
συμφέροντα. Ὁ νέος μὲ εἶπεν ὅτι ὠφελήθη ἀπὸ τὴν ὀδη-
γίαν του· ὅθεν τὸν παρεκίνησα νὰ συχνάξῃ εἰς αὐτόν.

Ἦλθε καὶ ὁ Βάμβας πρὸς ἐμὲ μὲ ἄλλον ἓνα Σμυρναῖον ἱατρομαθητιῶντα.

Ἐδῶ κλεισμένον θέλεις εὐρεῖ τὸν λογαριασμὸν τοῦ Allais 21 : 15 τὰ ὁποῖα θέλεις πληρωθῆ παρὰ τοῦ κυρίου Κώνστα, καὶ περάσει εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ μου.

Θέλεις εὐρεῖ ἔτι καὶ τὸ Carton τῆς κατὰ τοῦ Λαρχέρου διατριβῆς, τὸ ὁποῖον θέλεις κολλήσει εἰς τόπον τοῦ ἐσφαλμένου. Δὲν ἔλαβα καιρὸν νὰ ἐρευνήσω τίνος σφάλματος διόρθωσις εἶναι.

Πρὸς τούτοις περικλείω τὴν πρὸς τὸν ἐξάδελφόν μου ἀπόκρισιν· τὴν ὁποῖαν διάβασον, θαύμασον γινῶσιν καὶ μυαλὰ τῶν καλῶν κάγαθῶν τῆς ἡλιθίου Σμύρνης, καὶ σφραγίσας στείλέ την μὲ τὴν εὐχὴν σου νὰ τοὺς χαρίσῃ ὁ Θεὸς νοῦν περισσότερον.

Περικλείω ἀκόμη τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀνεψιοῦ σου ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον, πρὸς τὴν ὁποῖαν γονυκλιτῶς παρακαλῶ σὲ ἢ τὸν Κούμαν, νὰ κάμετε τὴν ἀπόκρισιν· λέγοντες ὅτι Ὅμηρος εἰς 24 τομίδια δὲν ἐστάθη ποτὲ εἰς τὸν κόσμον· εἰς δύο τόμους εἶναι ἢ μικρὰ τοῦ Ἀμστελδὰμ ἐκδοθεῖσα κατὰ τὸ 1708· ἀλλὰ τόσον σπάνιος διὰ τὸ πολυχρόνιον τῆς ἐκδόσεως, ὥστε δὲν εὐρίσκεται πλέον εἰς τοὺς Βιβλιοπώλας, ἀλλὰ κάμμίαν φορὰν ἐδῶ κ' ἐκεῖ τυχηρῶς (de hazard): Σήμερον τὸ πρῶτ' τὰς ἐμέτρησα πάλιν, καὶ κόπτονται τὰ ἥπατά μου ὡσάκις τὰς βλέπω 17 ἐπιστολάς χωρὶς ἀπόκρισιν. Ἔχει δίκαιον ὁ Κούμας νὰ λέγῃ ὅτι εὐρισκόμεθα ἔτι εἰς τὴν νηπιότητα τῆς παιδείας. Τὸ νὰ μὲ γράφωσι δὲν εἶναι παράξενον· τὸ παράξενον εἶναι νὰ θαυμάζωσιν ἢ καὶ νὰ μὲ ὄνειδιζωσιν, ὅτι δὲν ἀποκρίνομαι εἰς ὅλους μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα μὲ

τὴν ὁποῖαν αὐτοὶ γράφουν. Ὁ θαυμασμὸς οὗτος ὑποθέτει ὅτι δὲν ἔχουσι μῆτε μικρὰν μῆτε μεγάλην ιδέαν τοῦ βάρους τοῦ ἔργου μου καὶ τῆς ἀδυναμίας τοῦ νὰ καταγίνωμαι καὶ εἰς ἄλλα παρ' αὐτό. Ἀνάθεμα τὰ ΚΑΛΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ !

Μὲ κακοφαίνεται ἡ δυσκολία τὴν ὁποῖαν ἀπαντῶσιν αἱ διὰ τὸν Παυσανίαν ὑπογραφαί. Ἐφθασαν ὁμῶς ἐπτὰ τοῦ Ἀμστελδὰμ καὶ 28 τοῦ Τεργεστιῦ ὄλαι ὁμογενῶν ἐλπίζονται καὶ ἀπὸ τὸ Λιθόρνον τινὲς ἔξω ἀπὸ τὴν ὑπογραφὴν τῶν Ζωσιμάδων, ἡ ὁποία δὲν ἦλθεν ἀκόμη. Κάμετε λοιπὸν τρόπον καὶ Σεῖς αὐτόθεν, καὶ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὅθεν ἀλλαχόθεν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰς πέμψετε διὰ νὰ ἀρχίσῃ ὁ τύπος. Ὁ ἀδελφός σου μὲ ὑπέσχθη εἰς τὸν καιρὸν διακοσίας· ἀς στείλῃ μόνας 100.

Στείλέ με νὰ ζήσης τὴν Ἀντιφώνησιν τοῦ χηνώδους (ἴσως τὸ ἐναντίον, Ἀλωπεκώδους) Ναθαναήλ. Ἦρχισα νὰ γράψω τι κατ' αὐτῆς (τὸ ὅποσον πρὸς σὲ μόνον ἐξομολογοῦμαι)· ἀλλ' ἡ ἀβρωστία μου μ' ἐμπόδισε. Ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ δανεισθῶ τὸ ἀντίτυπον τοῦ Ν. Ἀλλ' οὗτος ἦλθε μετὰ ἡμέρας καὶ μὲ τὸ ἐζήτησε μὲ πρόσχημα ὅτι εἶχε τι νὰ ἐρευνήσῃ εἰς αὐτό, ἀλλὰ τὸ περισσότερον μὲ πολυπραγμοσύνην νὰ μάθῃ διὰ τί τὸ ἐδανείσθην· ἐπειτα πάλιν μὲ τὸ ἔφερεν ὀπίσω, παρακαλῶν νὰ τὸ ἐπιστρέψω ὅταν τελειώσω τὴν ἀνασκευὴν (ἰδῶ πλέον βλέπεις ὅτι ἔλαβε τὸ πρᾶγμα ὡς ὁμολογούμενον). Καὶ γελῶ καὶ σχάζω, ὅταν βλέπω ὅτι οἱ νέοι ἐλπίζουν νὰ ἀπατήσωσι τοὺς γέροντας.

Τώρα μ' ἔρχεται εἰς τὴν μνήμην, ὅτι διὰ τῆς πρὸς τὸν Κούμαν ἐπιστολῆς μου, σ' ἐμήνυσα καὶ τὴν ἀποθίωσιν τοῦ Cabanis.

Τώρα επιστρέφει ὁ ὑπηρετὴς ἀπὸ τὴν πόσταν μὲ τὴν κακὴν ἀγγελίαν, ὅτι δὲν εὐρέθη ἡ ἐπιστολή. Δὲν ἐξεύρω τί νὰ συλλογισθῶ περὶ τούτου.

Κατὰ τὴν 19 Μαΐου ἔγραψα πρὸς τὸν φίλον λέγων ὅτι μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦσαν δαπανημένα 6,000 φρ. καὶ ἐπέκεινα εἰς τὸν τύπον τῶν δύο τόμων Πλουτάρχου τῶν πρώτων καὶ παρακαλῶν νὰ μὲ τὰ ἐμβάση χωρὶς ἀργοπορίαν διὰ νὰ μὴν ἐμποδίζεται ἡ προχώρησις τοῦ ἔργου. Μέχρι τῆς σήμερον φίλε μου, δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἀπόκρισιν. Ἄλλὰ τὸ δεινὸν δὲν στέκει μέχρι τούτου. Καταλαμβάνεις σὺ καλὰ, ἂν καὶ ἐκεῖνος ἢ δὲν καταλαμβάνη, ἢ δὲν θέλει νὰ καταλάβῃ, ὅτι ἡ συνέχεια τοῦ ἔργου (ὅποιοιδήποτε) συνεχίζει καὶ αὐξάνει καθ' ἡμέραν καὶ ὦραν καὶ τὴν δαπάνην, ἐπειδὴ πρέπει νὰ πληρώνωνται, καὶ ἡ ὕλη τοῦ ἔργου, καὶ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ὕλην. Αἱ 4000 φρ. ὑπερέβησαν τὴν σήμερον τὰς 6000 φρ. Μῆρος ταύτης τῆς ποσότητος (τὸ καταλαμβάνεις καὶ τοῦτο) εἶναι σχεδὸν ὅλον τὸ ἴδιον μου ἀργύριον, ἂν μ' ἐπερίσσειε τίποτε, καὶ μέρος χρεωστεῖται καὶ ζητεῖται. Μὴν ἐρωτᾷς πόσῃ ἀγανάκτησιν εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ πόσον σκοτισμὸν εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἐπομένως βλάβην εἰς τὸ ἔργον μου, μὲ προξενεῖ ἡ τοιαύτη, δὲν ἐξεύρω ἂν πρέπη νὰ τὴν ὀνομάσω ἀμέλειαν, ἢ χηνωδίαν. Καὶ μόνος ὁ κοινὸς νοῦς ἦτο νομίζω ἀρκετὸς νὰ ὑπαγορεύσῃ ὅτι «ἐπειδὴ τὴν ἄγνωσθῃ πλέον πόσῃ σχεδὸν δαπάνῃ χρειάζεται καθ' ἕκαστον ἔτος, ἅς διαιρεθῇ αὕτη ἡ δαπάνη εἰς τρεῖς ἢ καὶ τέσσαρας μερίδας, καὶ ἅς πέμπεται εἰς τόσα μηνῶν ἴσα διαστήματα διὰ νὰ ἐλευθερώσωμεν τὸν δυστυχῆ τοῦτον ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαύτην φροντίδα, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάζωμεν νὰ κάμνῃ τὸν ψωμοζήτην». Σὲ βεβαιῶνω

ὅτι ἡ ἡμέρα τῆς ζητήσεως γίνεται πάντοτε εἰς ἐμέ, ἀληθῆς ἡμέρα συμφορᾶς μεγάλης καὶ πένθους. Τοιαύτη ἡμέρα ἐχρημάτισε καὶ πάλιν ἡ 25 Ἰουλίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἐνθύμισα τὴν ἐπιστολὴν τῆς 19 Μαΐου, καὶ ἐπρόσθεσα ὅτι αἱ 4000 φρ. ἔγιναν 6056. Δὲν ἐξεύρω τί καὶ πότε ἔχει νὰ ἀποκριθῆ. Εἰς ταύτας τὰς 6056 πρόσθεσις καὶ τὸ ἥμισυ (ἤγουν τὸ ἐξάμηνον) τοῦ ἔτησιου μου 2500, καὶ θέλεις καταλάβει ἂν ἔχω δίκαιον νὰ χολοπεριχύνωμαι, τώρα μάλιστα ὁπόταν ηὐξήθη ἡ δαπάνη μου μὲ τὸν μισθὸν 800 φρ. τοῦ ὑπηρέτου, τὸν ὁποῖον ἠναγκάσθην νὰ μισθώσω, διὰ νὰ μὴν εὐρεθῶ μόνος καὶ ἔρημος βοηθείας εἰς τὴν κατοικίαν μου, εἰάν μὲ συμβῆ αἰφνιδίον τι κακόν, καθὼς εἶναι πιθανόν ὅτι θέλει μὲ συμβῆ. Μεγάλη δυστυχία εἰς ἐμέ νὰ ἐμπλέξω μὲ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἔννοιαν τοῦ κόπου τοῦ ἔργου μου, μήτε εἶναι, φίλε μου, εἰς κατάστασιν νὰ διακρίνωσι τὰς ἐκδ. μου ἀπὸ τὰς ἐκδ. τοῦ Βλ.

Ἄπο ταύτην μου τὴν ἱερεμιακὴν θρηνωδίαν ἴσως κρίνεις εὐλογον, ὅτι πρέπει νὰ τὸν γράψῃς, ἢ καὶ νὰ μὲ ἐμβάσῃς, ἐν τοσοῦτῳ ἀργύρια εἰς θεραπείαν τῆς ἀνάγκης μου. Δὲν θέλω φίλε, μήτε τὸ ἓν μήτε τὸ ἄλλο· τὸ πρῶτον ὅτι δὲν συμφέρει κατ' οὐδένα τρόπον· τὸ δεύτερον, ὅτι διὰ μὲν τὰς καθημερινὰς χρεῖας τῶν ζωαρκίων, ἐμπορῶ ἀκόμη νὰ διαρκέσω ἕως δύο μῆνας· διὰ δὲ τὸν τύπον, τὸν διέκοψα κατὰ τὸ παρόν, διὰ νὰ μὴν αὐξάνῃ τὸ χρέος μου, ἕως νὰ ἴδω τί ἔχει ν' ἀποκριθῆ. Ὅχι! ἐξ ἀτυχίας μου δὲν καταλαμβάνουσι, μηδὲ νὰ κρίνωσιν εἶναι καλοὶ πόσον κόπον δοκιμάζω εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ πόσῃν προσοχῇ ἔχω χρέος νὰ κάμνω εἰς αὐτό, ἂν ὄχι δι' ἰδικήν μου, διὰ τὴν τοῦ γένους καὶ κοινὴν τιμὴν. Οὗτοι ἢ δικαίως ἢ

ἀδίκως μ' ἐκήρυξαν καὶ μὲ κηρύττουσιν ἓνα τῶν πρώτων κριτικῶν. Πόσον τηγανίζομαι καὶ τήκομαι καθ' ἑκάστην ὡς κηρὸς διὰ νὰ μὴ καταισχύνω ταύτην τὴν εἶτε ἀληθῆ, εἶτε ψευδῆ ὑπόληψιν, ἄλλος νὰ τὸ καταλάβῃ δὲν εἶναι δυνατόν, πλὴν ὅστις ἔχει παιδείαν ἐνωμένην μὲ μετρίαν φιλοτιμίαν. Ἄρκετὸς ἦτον οὗτος ὁ τηγανισμὸς καὶ ἡ ἀδιάλειπτος φθορὰ τῆς υἰείας μου· χωρὶς νὰ προσθέτωσιν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν περὶ τῆς χορηγίας μέριμναν. Πολλάκις φίλε, μία μόνη σημείωσις μὲ κρατεῖ δύο ταχεινάς ὀλοκλήρους, διὰ τὴν μακρὰν ἔρευναν καὶ σκέψιν, ἥτις εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὰ τοιαῦτα. Πολλάκις, σὲ βεβαιῶνω, πηδῶ τὴν νύκτα ἀπὸ τὴν κλίνην, καὶ ἀιάπτω φῶς, διὰ νὰ σημειώσω μίαν ἰδέαν τῆς κεφαλῆς μου, διὰ τὸν φόβον μὴ τὴν λησμονήσω τὸ πρῶνόν. Τὰ τοιαῦτα μὲ συμβαίνουσι καθ' ἡμέραν. Τὰ τοιαῦτα, φίλε, καλὸς εἶσαι νὰ τὰ καταλάβῃς, ἀλλ' ὄχι καὶ καλὸς νὰ τοὺς κάμῃς νὰ τὰ καταλάβωσι. Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, ἄπεχε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ τοὺς λαλῇς περὶ ἐμοῦ.

Εἶναι σήμερον ἡ 3 τοῦ Αὐγούστου. Ταύτην τὴν ὥραν λαμβάνω ἐπιστολὴν ἀπὸ Μασσαλίας ὑπογεγραμμένην, *Εὐλικρινέστατος εὐπατριδῆς Δημήτριος Ζαχαρίου*. Ζητεῖ, λέγει, νὰ μάθῃ παρ' ἐμοῦ, ἂν ἡ σημερινὴ ἡμῶν προφορὰ τῆς γλώσσης εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν παλαιάν. Τὸν νοῦν μου πρῶτον ἔπειτα καὶ τὴν ζῶν ζητοῦν νὰ μοῦ σηκώσωσι. Σπανίως, φίλε παρέρχεται ἡμέρα, χωρὶς νὰ εὔρω τὸ ἐσπέρας ἐπιστολὴν ἐπιστρέφων εἰς τὸν οἶκον. Ἀπὸ τὴν Ἀκυλίαν ἄλλος, Γαλάτης (ὄχι Γραικός), τὸ ἐπάγγελμα *Commissaire de guerres*, χωρὶς νὰ μὲ γνωρίζῃ προσωπικῶς, μὲ πέμπει ἐλληνικὴν ἐπιγραφὴν εὔρεθεισαν εἰς ἐρείπια, διὰ νὰ τὴν ἐξηγήσω. Ἐδαπανήθησαν καὶ εἰς

αὐτὴν δύο ταχεῖναι ὀλόκληροι. Δὲν σὲ διηγοῦμαι τὰς ἐνοχλήσεις τῶν ἐδῶ τὰς καθημερινάς, τὰς μὲν ἀπὸ τιμίους ἄνδρας ἀξιούς βοηθείας καὶ συνδρομῆς, τὰς δὲ καὶ ἀπὸ ἀχρειστάτους κόλακας τῶν δυνατῶν, τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο δὲν τολμῶ νὰ πέμψω εἰς κόρακας, ὅτι οἱ κόλακες τῶν δυνατῶν γίνονται εὐκολα διώκται τῶν ἀδυνάτων, ὅταν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ.

Καταχώρισον εἰς χρέος τοῦ λογαριασμοῦ μου 156 διὰ 12 Ἡλιοδώρους πωληθέντας ἀπὸ τὸν Jardé καὶ 2 Βεκκαρίας ἀπὸ τὸν αὐτὸν 7· ἔτι 91 δι' ἑπτὰ Ἡλιοδώρους τοὺς ὁποίους ἐπώλησεν ὁ Allais· ὅλας συνάμα λίτρας Γαλλικῆς 254. Καταχώρισον αὐτὰς ἀκριβῶς μὲ τὰ ὀνόματα τῶν πωλητῶν· ἀλλὰ μὴ μὲ τὰς ζητήσεις τώρα, ὅτι δὲν εἶμαι εἰς κατάστικιν νὰ σὲ τὰς πληρώσω. Μακροθύμησον ἕως νὰ πληρώσωσι καὶ ἐμὲ οἱ ὑπερήμεροί μου χρεῶσται.

5 Αὐγούστου. Εἰπέ τὸν Κούμαν, ὅτι ὁ τὸν ὁποῖον παρεκάλεσα νὰ μὲ πληροφορήσῃ περὶ τῶν Λυκειακῶν βιβλίων, μὲ λέγει τώρα ὅτι βιβλία ἐπιστημῶν ἢ φιλοσοφικὰ δὲν εἶναι ῥητῶς ὠνομασμένα διὰ τὰ Λύκεια. Τὴν ἀγαπητὴν σου σύζυγον καὶ τὸν Ἐπαμινώνδαν ἀσπαζόμενος, εὐχομαι εἰς ὅλους σᾶς ὑγείαν.

Διὰ νὰ μὴ σ' ἀφήσω εἰς ἀπορίαν περὶ τῆς παρὰ τῶν ὁμογενῶν καταδρομῆς σὲ περικλείω τὸ συγκολλημένον τοῦτο ἐπιστολίδιον τοῦ Ν. τὸ ἔφερεν ἐσπέρας πρὸς ἐμὲ εἶναι τώρα σχεδὸν μῆνες δύο, μὲ σκοπὸν νὰ τ' ἀφήσῃ τὸν θυρωρόν, ἐὰν δὲν μ' εὔρισκε. Μ' ὅλον ὁμῶς ὅτι μ' εὔρηκε, μὲ δίδει τὸ ἐπιστολίδιον (τὸ ὁποῖον δὲ ἦτο πλέον ἀναγκαῖον, παρόντος αὐτοῦ πρὸς ἐμὲ παρόντα) καὶ μὲ προσκαλεῖ πάλιν νὰ ὑπάγω πρὸ αὐτὸν τῇ ἐπαύριον, διὰ

νά με κοινωνήσῃ πράγματα μεγάλα, ἀξιόλογα καὶ συμφέροτα εἰς ἐμέ· σέ γράφω αὐτολεξεῖ τοὺς λόγους τοῦ ἄλλ' εἶναι ἀδύνατον νά σε παραστήσω ζωηρῶς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον τοὺς ἐπρόφερε, καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ κίνημα τοῦ σώματος ὅταν τοὺς ἐπρόφερε· τώρα μὲ γλυκὺ μειδιάμα τῶν χειλῶν, τώρα μὲ βαρύτητα καὶ σύννοιαν τοῦ προσώπου. Πῶς νά τὰ παραστήσω ἢ νά τὰ εἰκονίσω; Διὰ νά συλλάβῃς μικρὰν ἰδέαν τοῦ πράγματος, φαντάζου ὅτι βλέπεις προστάτην καὶ προστατευόμενον συνομιλοῦντας· φαντάσου προστατευόμενον (protegé) ἐμέ τὸν γηραιόν, καὶ προστάτην καὶ καλοθελητήν μου (protecteur) τὸν νέον Ν. Ἡ συνομιλία ἐκράτησε σχεδὸν ὀλόκληρον μίαν ὥραν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Προστάτης ὑπέσχετο νά με κοινωνήσῃ πράγματα μεγάλα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἐκρέμετο ἡ εὐδαιμονία μου, ἢ ἡ κακοδαιμονία μου, καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς προστατευόμενος παρεκάλουν νά με τὰ κοινωνήσῃ πάραυτα τότε, ἐπειδὴ ὅσον μεγάλα καὶ ἂν ἦσαν, φυσικὰ ἔπρεπε νά ὑποθέσω, ὅτι ἡ διήγησις των δὲν ἦτον ὥστε νά κρατήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Ἡ Παράκλησις μου ἐστάθη ματαία, καὶ ὁ προστάτης μου ἀνεχώρησε, συμβουλευὼν με καὶ πάλιν μὲ τόνον φωνῆς παρρησιαστικώτερον νά μὴν ἀμελήσω νά ὑπάγω πρὸς αὐτόν. Δὲν εἶναι πλέον χρεῖα νά σε παραστήσω, ὅτι καὶ ἐξ ἑαυτοῦ καταλαμβάνεις, εἰς πόσῃ ἀμυχανίαν λέγω, καὶ εἰς πόσῃ ἀγανάκτησιν μ' ἔφερον ἡ τοιαύτη συνομιλία. Τοῦτο μόνον σε λέγω, ὅτι θέλων νά τὸν φέξω, διὰ νά μὴ κρημνισθῇ εἰς τὴν κλίμακα, ἐκράτουν μὲ τὰς δύο χεῖρας τὸν λύχνον, ἐπειδὴ ἡ μία δὲν ἦτο καλὴ νά τὸν κρατήσῃ διὰ τὸν τρόπον. Καταλαμβάνεις καὶ τοῦτο, ὁποίαν νύκτα ἐπέρασα, καὶ ὅποια ἔπρεπε νά ἦναι δι' ἐμέ μετὰ τὴν

ἀγρυπνίαν ἢ ἀκόλουθος ἡμέρα. Ὅποια καὶ ἂν ἦτον ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς μου, ὁ ὀρθὸς λόγος ὑπαγόρευε, ἀντι τοῦ νὰ ὑπάγω πρὸς αὐτόν, νὰ δείξω παντελῆ ἀδιαφορίαν, ἂν ὄχι δι' ἄλλο διὰ κἂν νὰ σωφρονίσω τὸν προστάτην μου. Ἄλλ' ὁ προστάτης ἐξ ἐναντίας ἐζήτηε νὰ σωφρονίσῃ ἐμέ· καὶ ἐκόλασε τὴν ἀδιαφορίαν μου μὲ σιωπὴν ὀκτῶ ἡμερῶν. Μετὰ τὴν παρέλευσιν αὐτῶν, βλέπων ὅτι ἐγὼ δὲν φροντίζω παντελῶς δι' ὅσα συμφέροντα εἰς ἐμέ ἐνεργεῖ αὐτός, ἔρχεται μίαν ταχεινὴν μὲ σχῆμα προσώπου ἄλλο, δυσεξηγητότερον ὁμῶς παρὰ τὸ πρῶτον· δὲν ἦτο μῆτε μετανοοῦντος, μῆτε προστατεύοντος· δὲν ἐξεύρω τί ἦτο. Τόσον εἶναι γόνιμος ὁ φίλος σχημάτων καὶ τρόπων. Ἀρχίζει μακρὸν καὶ ῥητορικὸν προοίμιον, διὰ νὰ μὲ προπαρασκευάσῃ εἰς τὴν ἀκοὴν τῶν ἀπορρήτων, τόσον μακρὸν, φίλε, (δὲν σὲ λέγω ὑπερβολάς), ὥστε μὲ ἤλθε νὰ τὸν εἶπω νὰ μὴ μὲ κοινωνήσῃ τίποτε, μηδὲ νὰ ἔλθῃ πλέον πρὸς ἐμέ μὲ τοιαύτας σκηνικὰς δραματουργίας. Ἐκράτησα ὁμῶς τὸν ἑαυτόν μου, καὶ ἤκουσα μέχρι τέλους τὸ προοίμιον, τοῦ ὁποίου ἡ μακρηγορία δὲν περιεῖχε παρὰ μίαν μόνην ἔννοιαν ταύτην, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ πολύ, καὶ θέλει τὸ καλόν μου, καὶ πάλιν ὅτι μὲ ἀγαπᾷ καὶ θέλει τὸ καλόν μου. Καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος εἰς ὅλον τοῦτο τὸ μεταξύ, εὐχαρίστουν διὰ τὴν ἀγάπην του, καὶ ἔλεγα συνεχῶς τὸ « ἐπὶ τὸ προκείμενον ». Τέλος πάντων μ' ἐρωτᾷ ἂν ἐξεύρω, ὅτι εἶναι φίλος τοῦ Φιλάνδρου. Τὸν ἀπεκρίθην ὅτι δὲν τὸ ἐξευρα, ἀλλ' ὅτι μητ' ἔβλεπα ὅτι ἦτο πρᾶγμα ἀναγκαῖον εἰς ἐμέ νὰ γνωρίζω τοὺς φίλους ἢ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Φιλάνδρου. Σὲ τὸ λέγω μ' ἀπεκρίθη, ὅτι ὁ Φιλάνδρος εἶναι μέγας ἐχθρὸς σου, καὶ δύναται νὰ σὲ κάμῃ μέγα κακόν, ἂν δὲν σπουδάσῃς νὰ διαλλαχθῆς

μ' αὐτόν. Ἐπειτα μὲ δίδει νὰ καταλάβω ὅτι ἂν ἕως τῶρα δὲν μ' ἔκακοποίησεν, εἶναι αἰτία ἢ πρὸς ἐμὲ φιλία καὶ προστασία τοῦ Ν. ὅστις καταγίνεται ὅλος δι' ὅλου, εἰς τὸ νὰ δυσωπῇ καὶ νὰ πραύνη τὴν κατ' ἐμοῦ ὀργὴν τοῦ ΦΙΛΟΥ ΤΟΥ Φιλάνδρου. Ἐδῶ πλέον, Ἀλέξανδρε, ἔπρεπε νὰ τὸν εἰπῶ ὅ,τι ἦτον ἄξιος νὰκούσῃ· τόση ἦτο ἡ ταραχὴ τῆς ψυχῆς μου. Μ' ὅλον τοῦτο ἐσφιγξα πάλιν τὴν γλῶσσάν μου, καὶ ἠρκέσθην εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα λόγια, « ὅτι διὰ νὰ διαλλαχθῇ τις, πρέπει πρῶτον νὰ λο- » γοφέρῃ· ἐγὼ δὲ μὲ τὸν φίλον σου τὸν Φιλάνδρον, εἰς » λόγους ἐχθρικοὺς ποτὲ δὲν ἤλθα. Ἄν αὐτὸς ζητῇ νὰ » μὲ κακοποιήσῃ, θέλω ὑποφέρει τὴν ἀδικίαν, καθὼς ἄλ- » λοι ἀσυγκρίτως ὑπέρτεροί μου τὴν ὑπόφεραν. Σὲ δὲ » συμβουλεύω, νὰ καταγίνεσαι εἰς τὰ μαθήματά σου, » καὶ νὰ μὴ φροντίζῃς μήτε ἐμοῦ τοῦ κακοποιουμένου, » μήτε τῶν κακοποιούντων με ». Βλέπεις φίλε μου, ποῖα καὶ πόσα φαρμάκια μὲ ποτιζουσιν. Εἶναι δύο, αὐτὸς καὶ ὁ ὁμώνυμός του ὁ Θεσσαλονικεὺς, καὶ οἱ δύο ἀπαιδεῦτοι· ἀλλ' ὁ μὲν Θεσσαλονικεὺς ἐδωρήθη ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ ὀλίγους σταλαγμοὺς πνεύματος. Ὁ δὲ Φιλάνδρος σιμὰ τῆς ἀπαιδευσίας εἶναι καὶ ἡλίθιος· καὶ ὡς τοιοῦτος κτηνώδης λακτίζει μὲ τὰ τέσσαρα εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, χωρὶς νὰ ἦναι εἰς κατάστασιν νὰ συλλογισθῇ τὰ ἐπακολουθήματα. Πρὸ πολλοῦ ἐξεύρω τὴν κακίαν του, καὶ δὲν εἶχα χρεῖαν νὰ τὴν μάθω ἀπὸ τὸν προστάτην μου. Φουσκωμένος ἀπὸ κενοδοξίαν φοβεῖται τὴν ἀποστροφὴν μου, ὡς μαρτυρίαν τῆς οὐτιδανείας του. Ἄλλ' ἐγὼ ἀπὸ τὸν οἶκόν μου ποτὲ δὲν τὸν ἐδίωξα. Τοῦτο μόνον τὸν ἔδωκα νὰ καταλάβῃ (ὄχι ῥητῶς) ὅτι αἱ συχναί μου ἀσχολαί δὲν μ' ἐσυγχώρουν κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συναναστρέ-

φωμαι συνεχῶς μήτε μ' αὐτόν, μήτε μ' ἄλλους καλλιω-
τέρους παρ' αὐτόν. Αἱ ἐπισκέψεις τοῦ ἀνθρωπίσκου τού-
του ἦσαν πολλά συχναί, καὶ πολλά μακραί, πῶς ἦτο
τρόπος νὰ τὰς ὑποφέρω χωρὶς νὰ ἀμελήσω τὸ καθ' αὐτό
μου ἔργον ;

Σ' ἐξομολογοῦμαι τώρα καὶ ἄλλο. Διὰ τὸν φόβον μὴν
ὕπαγῃ εἰς μάκρος ἢ ἔκδοσις τῶν δύο πρώτων τόμων τοῦ
Πλουτάρχου, καὶ ἀκολούθως μὴ τοὺς φαίνεται ὑπέρογκον
τὸ ἐτήσιον, εἰς ὀλίγα λόγια προθυμούμενος νὰ τοὺς εὐχα-
ριστήσω κατὰ πάντα τρόπον, ἐπενόησα εἰς τὰ κενὰ δια-
στήματα (ὅποια δίδονται εἰς παντὸς εἶδους μακρὸν ἔργον)
τῆς εἰς τὸν Πλουτάρχον ἀσχολίας, νὰ τυπώσω καὶ κανένα
συγγραφέα τῶν μὴ κλασικῶν, ἐπειδὴ χρειάζονται καὶ
αὐτοί, καὶ νὰ μὴ τὸ φανερώσω εἰς αὐτούς, παρὰ μετὰ
τὴν τελείωσιν τοῦ τύπου ἀπροσδοκῆτως (par surprise).
Ἐτύπωσα λοιπὸν ἐν παρέργῳ τὸν Πολύαινον, εἰς τὰ
κενὰ ταῦτα διαστήματα, τὰ ὅποια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
ἦσαν τὰ διωρισμένα εἰς ἀναψυχὴν μου διαστήματα· μετὰ
τὸν τυπογράφον καὶ ἐμὲ τρίτος εἶσαι σὺ ὅστις τώρα τὸ
μανθάνεις· τὸ ἔκρυψα καὶ ἀπὸ τὸν Κλαυέριον, ὄχι δι'
ἀπιστίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀπροσδοκῆτου προσδοκω-
μένην ἀστείότητα. Δὲν ἔμεινε πλέον πλὴν ὁ Πίναξ, καὶ
πολλὰ βραχὺ προοίμιον. Τὴν δαπάνην ὁμως τούτου (πλὴν
τοῦ χαρτίου) τὴν χρεωστῶ. Τώρα μὲ ἤλθε λογισμὸς ἄλ-
λος περὶ τοῦ ὁποίου σοῦ ζητῶ συμβουλήν. Ἐνδεχόμενον
νὰ τοὺς ἀρέσῃ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο· ἐνδεχόμενον ὁμως
καὶ τὸ νὰ μὴ τοὺς ἀρέσῃ, ἢ καὶ νὰ τὸ κρίνωσι κακῶς.
Ἐρωτῶ σε λοιπόν, ἂν ἦσαι καλὸς νὰ τὸ πωλήσῃς διὰ
λογαριασμὸν μου, καὶ νὰ τὸ ἀναλάβῃς διὰ λογαριασμὸν
σου. Ἡ δαπάνη δὲν εἶναι βαρεῖα, συμπεραίνω ὅτι θέλει

συμποσωθῆ ἕως 3600 φρ. καὶ ὄχι περισσότερα, διὰ χίλια σώματα. Καταλαμβάνεις ὅμως καλὰ ὅτι εἰς τοιαύτην περίστασιν μῆτε τ' ὄνομά σου, μῆτε τὸ ἰδικόν μου πρέπει νὰ φανῆ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βιβλίου. Καὶ τοῦτο πάλιν γίνεται κέρδος διὰ τὸν πωλοῦντα ἐπειδὴ, μῆτε σὺ ἔχεις χρέος ἀγνοούμενος, μῆτ' ἐγὼ μὴν ὁμολογούμενος ἐκδότης, νὰ μοιράζομεν τὰς συνειθισμένας δωρεάς. Συλλογίσου το καλὰ, καὶ ἂν μὲ εἶπης ὄχι, δὲν τὸ κάμνω· ἂν μὲ εἶπης, **Ναί**, πάλιν δὲν εἶναι βέβαιον ἂν τὸ κάμω. Τοῦτο κρέμεται ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς προσδοκωμένης ἀπ' αὐτοὺς ἀποκρίσεως, καὶ ἀπὸ ἄλλας τινὰς περιστάσεις. Ἐὰν τὸ κάμω μὲ τὴν γνώμην σου, θέλω βάλει εἰς τὴν κεφαλὴν τῆς βίβλου, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐπαμινώνδου, ἐὰν εὑρίσκειται παλαιὰ μαρτυρημένη, τὸ ὅποῖον δὲν ἐξεύρω ἀκόμη. Μὴ τὸ κοινωνήσης κανένα, μῆτε τὸν ἀδελφόν σου. Εἰς τὸ πῦρ παρακαλῶ σε νὰ δώσης τὰ γεγραμμένα. Στείλει με μόνον ὀπίσω τὸ τοῦ N.

95.

4 Ὀκτωβρίου 1808.

Ἀλέξανδρε φίλε, σ' ἔγραψα προλαβόντως δύο μακρὰς ἐπιστολάς. Ἡ παροῦσα θέλει εἶσθαι σύντομος, ἐπειδὴ μόνην ὑπόθεσιν ἔχει τὴν ἐγκεκλεισμένην ἀπροσδόκητον ἐπιστολὴν ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ τὸ σχέδιον τῆς μελετωμένης μου ἀποκρίσεως. Ἀνάγνωσε καὶ τὰς δύο μὲ προσοχὴν, καὶ σπούδασον νὰ μὲ τὰς ἐπιστρέψῃς ὅσον δύνασαι γρήγορα, μὲ προσθήκην τῆς περὶ αὐτῶν κρίσεως σου.

Ἐκρίνα εὐλογον νὰ ὠφεληθῶμεν ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο τῆς τύχης σύμπτωμα, πρῶτον μὲν διὰ νὰ βοηθησώμεν κἀνένα πτωχὸν σπουδαστὴν τοῦ γένους, ἔπειτα καὶ νὰ προξενήσωμεν εἰς τὸ γένος ἓνα εἰδήμονα τῶν Ἀσιανῶν γλωσσῶν, un Orientaliste, καθὼς τὸν ὀνομάζουσιν οὗτοι. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πρὸς τοὺς Ἑβδομήκοντα ἡλίθιον σέβας ἀφανίζεται, καὶ τῶν ἑβδομήκοντα χωριστῶν οἰκίσκων τὸ θαῦμα ὑπάγει ὅπου θέλουν ὑπάγει καὶ πολλὰ ἄλλα τῶν μωρῶν θαυματουργήματα.

Περὶ τούτου ἄς μὴν ἐξεύρη παρὰ σὲ κἀνεὶς τίποτε· πλὴν ἂν θέλῃς νὰ λάβῃς εἰς συμβουλήν τὸν Κούμαν μόνον. Ἡ συμβουλή εἶναι, ἐὰν δὲν ἦτο συμφορῶτερον ἀνθ' ἑνὸς νέου νὰ προβάλλω δύο. Τὸ πρόβλημα δὲν μὲ φαίνεται ἀδιάκριτον, πρῶτον μὲν ὅτι εἰς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις μῆτε τρεῖς δὲν εἶναι πολλοί· ἔπειτα καὶ διὰ τὸν ἐνδεχόμενον θάνατον τοῦ ἑνός. Συμβουλῆς χρεῖαν ἔχω ἀκόμη καὶ βεβαιώσεως, ἐὰν εὐρίσκωμεν εὐκόλως εἰς Κωνσταντινούπολιν τοιοῦτους νέους ἀπόρους χρημάτων, εὐπόρους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εὐκολοκινήτους εἰς τοιαύτην μακρὰν ἀποδημίαν. Ἄποροι χρημάτων, ὅτι εἶναι πολλοί, χρεῖαν ἀπὸ σᾶς νὰ τὸ μάθω δὲν ἔχω· τοῦτο μόνον φοβοῦμαι μὴ δὲν εὐρεθῆ ὁ ἐπιθυμῶν νὰ γένη Orientaliste. Διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσα εἰς τὸ σχέδιον τῆς ἀποκρίσεως τὸ sans cependant négliger les autres sciences. Εἰπέ με λοιπὸν ὅ,τι κρίνεις ὠφέλιμον περὶ τούτου, καὶ εἰπέ με το γρήγορα. Ὑγίαινε.

Ὁ δεῦτερος τόμος Ἰσοκράτους χρυσοδεμένος, εἰς μέγα χαρτίον ἠτοιμάσθη πρὸ πολλοῦ, διὰ νὰ σὲ σταλθῆ εἰς πλήρωσιν τοῦ ἀπολεσθέντος· ἀλλὰ δὲν ἐξεύρω διὰ τίνος νὰ σὲ τὸν στείλω.

11 Ὀκτωβρίου 1808.

Τὴν ἐγκεκλεισμένην φίλε μου Ἀλέξανδρε ἀφ' οὗ ἀναγνώσης καὶ σφραγίσης παρακαλῶ σε νὰ πέμψης ἀσφαλῶς. Ὑπάγει εἰς καιρὸν πρεπωδέστατον, ἐπειδὴ ἀφορμὴν νὰ τὴν γράψω ἔλαβον ἀπὸ τὸν Βάμβαν, ὅστις νεωστὶ ἔμαθεν, ὅτι τινὲς τῶν ἐκεῖ κασσιδιασμένων προεστώτων, ἐλθόντες εἰς αἴσθησιν τῆς κασσίδας, ἐκίνησαν λόγον καὶ βουλὴν περὶ κλήσεως διδασκάλου Εὐρωπαϊκῶν μαθημάτων· ἀλλ' ὁ πιναρὸς ἄγιος τοὺς κατέπεισεν ὅτι ἡ κασσίδα εἶναι δόξα καὶ στολὴ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἡ θεραπεία τῆς ἀποβολῆ τῆς δόξης. Τοῦ ἀστείου ψάλτου εἶναι τέσσαρες ἢ πέντε αἱ ἐπιστολαὶ πρὸς τὰς ὁποίας κάμνω μίαν μόνην ἀπόκρισιν. Εἰς μίαν ἀπὸ ταύτας εἶναι καὶ ὁ μακρὸς κατάλογος τῶν νοσημάτων (μεταξὺ τούτων καὶ ἡ Κασσίδα) τῶν ὁποίων τὴν θεραπείαν ὡς ἀπ' ἰατρὸν ζητεῖ. Ἐπειδὴ ἔθος ἔχει νὰ περιφέρῃ τὰς ἐπιστολάς μου, καὶ νὰ τὰς ἀναγινώσκῃ εἰς ὅλους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς προέχοντας, μὲ τοὺς ὁποίους ἔχει μεγάλην οἰκειότητα, ἔκρινα ὅτι ὁ σκωμματικὸς (καὶ ὀλίγον εἰς τὸ βωμολοχικὸν ἀποκλίνων) τρόπος ἐσύμπερε περισσότερον παρὰ τὸν μετὰ σπουδῆς. Πέμψον αὐτὴν λοιπὸν *et nous verrons quel en sera l'effet*. Τὴν ὁποίαν ἔγραψα πρὸς τὸν ἐξάδελφον Πετριτζην μετὰ σπουδῆς, τὴν ἔγραφα πρὶν ἀκόμη μάθω τὰ παρὰ τοῦ Βάμβαν.

Σ' ἔλεγα εἰς τὰς προλαβούσας μου ὅτι ἐζήτουν παρὰ τοῦ φίλου 6500 φρ. δαπανημένα εἰς τὸν τύπον, χωρὶς

τοῦ ἔτησιου. Μὲ ἐπιστολὴν τοῦ τῆς 30 Αὐγούστου μ' ἔπεμψε 3500, ἔδωκε καὶ πρὸς τὸν Σπ. χρέος μου 500, ὅλα ὁμοῦ 4000 φρ. προσθέτων ῥητῶς τὴν « ἐρχομένην ἐβδομάδα θέλω σὰς ἐμβάσει τὰ λοιπά ». Ἀπὸ τότε ὁμως μέχρι τῆς σήμερον (11 8brè) δὲν ἐφάνη τίποτε. Ἀπορω καὶ ἀμηχανῶ, καὶ εἰς τί ν' ἀποδώσω τὴν αἰτίαν τῶν τοιούτων ἀμελειῶν καὶ παραβλέψεων δὲν ἐξεύρω. Μήποτε (ὑπονοῶ κάμμιαν φορὰν) ἡ ἀσωτία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τοσαύτη, ὥστε, καθὼς ὁ πῖθος τῶν Δαναίδων δὲν κρατεῖ τίποτε, ἀλλ' εὐθὺς ἐξοδεύει τὰ παρὰ τῶν ἀδελφῶν πεμπόμενα εἰς τὴν τρυφήν, καὶ εὐρίσκεται πάντοτε ἐνδεὴς εἰς ὅσα πρέπει νὰ ἐξοδεύωνται εἰς τιμὴν. Ἡ ὑπόνοιά μου αὕτη ἔχει θεμέλιον ;

Εἶναι εἰς τὸν κόσμον Ταθάκος Ἰωαννινικός ; ἐγὼ πρῶτην φορὰν τῶρα τὸν ἀκούω, ἂν καὶ ἦναι ἐξάκουστος καθὼς λέγουσι. Καὶ ἂν ἦναι, εὐρίσκεται αὐτοῦ, ἢ δύναται μὲ εὐκολίαν νὰ φερθῇ ; Καὶ ἂν εὐρίσκεται πόση εἶναι ἡ τιμὴ του ; Φίλος μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν προμηθεύσω 5 ἢ 6 λίτρας δι' ἀργυρίου. Ἀλλ' ἐγὼ πῶς ἔχω νὰ τὸν φέρω, ἀγνοῶ. Εἰπέ με λοιπὸν ὅ,τι γνωρίζεις περὶ τούτου.

Εἰπέ με πρὸς τούτοις πόσας λίτρας Γαλλικὰς πρέπει νὰ περάσω εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ σου διὰ τὰ 8 (ἂν ἐνθυμοῦμαι καλὰ) τάλερα τῶν δύο σωμάτων τοῦ Φραντζῆ. Ὑγίαινε πανοικί. Εἰς τὸ πῦρ τὴν ἐπιστολὴν.

πή σου, ὅταν ἔφθασεν ἡ τῆς Β^α Νοεμβρίου ἐπιστολή σου χθές τὸ ἑσπέρας. Σήμερον ἐπεμψα πρὸς τοὺς Ἰορδάνας τὸ πακέτον περιέχον τὸν δεύτερον τόμον Ἰσοκράτους, καὶ πολλὰ ἀντίτυπα ἀνακρίσεων Ἰσοκράτους καὶ τῆς Κουμαϊκῆς σειρᾶς, γράψας πρὸς τοὺς αὐτοὺς καὶ συστήσας τὴν ἀσφαλῆ πρὸς σέ ἀποστολὴν διὰ τοῦ Παναγιωτάκη, ἢ διὰ τοῦ ἐν Στρασβούργῳ Franck. Μὴν ἀμελήσης νὰ μὲ σημειώσης τὴν παραλαβὴν του.

Καταλαμβάνω ὅτι τὸ ἐμπόριόν σου ἦναι πολυάσχολον, καὶ δὲν σέ συγχωρεῖ νὰ καταγίνεσαι ὅσον θέλεις εἰς ἄλλα· εἶθε νὰ ἦναι καὶ πολυκερδέστατον ! Πρόσεχε ὁμως διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, εἰς ὅσα ἐμπορεύεσαι· ὅτι αἱ περιστάσεις εἶναι τοιαῦται, ὅποια καὶ τοῦ Κροίσου τὸν πλοῦτον, καὶ τοῦ Ἰρου τὴν πτωχείαν νὰ προξενήσωσι. « Οἱ γὰρ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐπιπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς κτλ. » Ἄν καὶ ἄλλος ἦτον ὁ σκοπὸς τοῦ Παύλου ὅταν ἔλεγε τοῦτο, ἡ φιλοσοφία ὁμως ὅπου εὐρίσκει τὰ τοιαῦτα, ἔχει δίκαιον νὰ τὰ οἰκειοποιῆται ὡς ἰδικά της παραγγέλματα.

Ἵππονοεῖς ὅτι ἡ Βιβλικὴ ἑταιρεία ἀποβλέπει εἰς ἐμέ· καὶ ἔχεις δίκαιον. Δὲν τὸ ὑπονοῶ, ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἐμὲ ἐπιθυμεῖ μεταφραστὴν, ἂν καὶ ῥητῶς νὰ τὸ εἶπη δὲν ἐτόλμησεν. Ὁ ἐπίσκοπος, ὅστις ἐξέδωκε τὰς εἰς τὸν Ἵπποκράτην σημειώσεις μου, μὲ γνωρίζει καλῶτα ἀπὸ μακρὰν ἐπιστολικὴν κοινολογίαν, ἣτις ἔπαυσεν εἶναι τέσσαρες ἢ πέντε χρόνοι, ἢ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν καὶ ἡ τοῦ Πρωίου, ἢ διὰ τὰς ἐκ τοῦ πολέμου περιστάσεις. Ἀπορῶ ὁμως ὅτι φαίνεσαι καὶ σὺ τρόπον τινὰ ἐπιθυμῶν πρᾶγμα, τὸ ὅποιον πρὸ πολλοῦ ἴσως δὲν ἦτο κακόν, νῦν δὲ στοχάζομαι, ἂν τὸ ἐπιχειρισθῶ, ὅτι θέλω

κάμει τὸ τῆς παροιμίας « Καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐμπεσεῖν ». Προτιμῶ, φίλε, τὴν ταλαιπωρίαν εἰς τὴν ὁποίαν τηγανίζομαι παρὰ τῶν Γραφῶν τὴν μετάφρασιν· τὴν ὁποίαν μ' ὄλον τοῦτο κρίνω εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ὠφελιμωτάτην, ἂν ὄχι δι' ἄλλο, διὰ καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς μέλλουσαν νὰ παύσῃ εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἐν χρήσει μετάφρασιν.

Ἡ προειρημένη μου ταλαιπωρία εἶναι μεγάλη, καὶ ἡ δι' αὐτὴν μου ἀγανάκτησις ἔφθασεν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν (*est à son comble*). Καὶ πῶς ἔφθασε, θέλεις τὸ καταλάβει, ὅταν συλλογισθῆς ὅτι καὶ ἀναγκάζομαι νὰ τὴν κρύψω. Κατὰ τὴν ἕκτην τοῦ παρόντος μετὰ πολλὰς ὠδύνας ἐγέννησα ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἐνθυμίζων ὅτι μ' ἐμβασε τὴν 30 Αὐγούστου μέρος τῶν χρεωστούμενων καὶ πολλάκις ζητηθέντων, μὲ ῥητὴν καὶ γραπτὴν ὑπόσχεσιν νὰ μὲ ἐμβάσῃ τὴν ἀκόλουθον ἐβδομάδα τὰ λείποντα· καὶ μ' ὄλον τοῦτο δὲν ἐφρόντισεν ἀκόμη μὴτ' ἐμὲ νὰ ἐλευθερώσῃ, μὴτε τὸν Πλούταρχον νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀργοπορίαν τὴν ὁποίαν δοκιμάζει ὁ τύπος του· ὅτι παρὰ τὸν Πλούταρχον ἐτύπωσα καὶ ἄλλο βιβλίον (τὸν Πολύαινον χωρὶς ὅμως νὰ τὸν ὀνομάσω) καὶ τοῦτο διὰ τιμὴν περισσοτέραν καὶ αὐτῶν, τοὺς ὁποίους αἱ σταλεῖσαι πρὸς αὐτόν ἐφημερίδες κηρύττουσι πρῶτους Εὐεργέτας τοῦ γένους, καὶ ἐμοῦ τὸν ὅποιον ὀνομάζουσι *πρῶτον κριτικόν* (*il falloit, mon ami, tâcher encore cette betise*, καὶ ἀπὸ ταύτην κατάλαβε πόσον ἦτο πολυώδυνος ὁ τοκετὸς τῆς ἐπιστολῆς) καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν ὠφέλειαν τοῦ γένους. Εἰς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν (τῆς ὁποίας τὴν ἀπόκρισιν, ἂν δὲν ἀπεφάσισε νὰ μὲ μεταχειρίζεται ὡς μισθωτὸν ἀνδράποδον, προσμένω περὶ τὰς ἀρ-

χάς του Δεκεμβρίου) ζητώ τὰ λείποντα τῶν πάλαι ζητηθέντων μὲ προσθήκην χιλίων σχεδὸν λιτρῶν, ὅσαι ἐξοδύθησαν εἰς τὸ μεταξὺ διάστημα, καὶ παρὰ ταῦτα τὸ ἐτήσιον ὀλόκληρον τῶν 1808, τοῦ ὁποίου μηδ' ὄβολὸν ἀκόμῃ δὲν ἔλαβον. Ἐξω τούτου τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ δώσῃ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν ἄδειαν, νὰ σύρω ἐγὼ ἐντεῦθεν ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν τὰ δαπανώμενα, 2000 φράγκα τὴν φορὰν, καὶ ὄχι περισσότερα. Αἶμα ἰδρωσα, φίλε, διὰ νὰ γεννήσω τοιαύτην ἐπιστολὴν πραεῖαν. Ἐὰν λοιπὸν μὲ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ σύρω ἐντεῦθεν, πρέπει νὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ γράψῃς πρὸς τοὺς Jourdan τὰ δέοντα, προσθέτων τοῦτο, ὅτι ἀργύρια παρ' αὐτῶν μῆτε ζητῶ μῆτε δέχομαι, πλὴν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ταχυδρόμου, καὶ τὴν εἶδησιν τῆς ἀποδοχῆς.

16 Νοεμβρίου, ὥρα πέμπτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον.

Αἱ ἁμαρτάδες λέγονται καὶ γράφονται peccadilles.

Ἐπέρασα, ἢ μᾶλλον θέλω περάσει ὅταν ἐξημερώσῃ, εἰς τὸ ἔχειν τοῦ λογαριασμοῦ σου, λίτρας 8, 14, 6, διὰ τὸν Φραντζῆν. Ἐμείνει τώρα ἡ φροντίς νὰ τὸν ἀνταλλάξω μὲ βιβλίον ἄλλο τι χρήσιμον, διὰ νὰ καθαρίσω τὴν βιβλιοθήκην μου ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν ρουπαρίαν, ἣτις ἔφερον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικοὺς τὴν τουρκικὴν βρώμαν.

Περὶ τοῦ Σκυλίτζη, ἔγραψα πρὸ πολλοῦ διὰ τοῦ Σπ. τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι εὐρίσκω εἰς διάφορα χαρτίδια διάφορον τὴν ποσότητα τοῦ χρέους του. Μὲ χρεωστῆ καὶ ὁ ἀνεψιός του ὁ ἔτι ζῶν 54 γρόσια· ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἔδωκα διὰ μέλλοντα νὰ μὲ σταλθῶσι γλυκύσματα τῆς Χίου· τῶν ὁποίων τὴν ἀποστολὴν λέγει πιθανῶς ὅτι ἐμποδίζουσιν αἱ πολεμικαὶ περιστάσεις.

Ἐπειδὴ περὶ τοῦ Σπ. ὁ λόγος, εἶναι καὶ τοῦτο παράδοξον. Αὐτὸς φέρει πρὸς ἐμὲ καὶ ἀγάπην καὶ τιμὴν μεγάλην καὶ μὲ γράφει συνεχῶς. Ἐπειδὴ ἔχει μὲ τὸν Ζ. οἰκειότητα μεγάλην, καὶ ἄλλο δὲν τοὺς χωρίζει, κατὰ τὴν παροιμίαν, παρὰ τὸ Κραββάτιον, ἔκρινα νὰ τὸν ἐρωτήσω μυστικὸν τρόπον καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μ' ἐξηγήσῃ τὸ αἶνιγμα τῆς τσαύτης ἀργοπορίας τοῦ Ζ. Ἐκαμην ἕως τῶρα τὸν κωφόν, μ' ὄλον ὅτι ἐκατάλαβε χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπὸ τὴν ἐλεεινὴν ἐπιστολὴν μου πόση εἶναι ἡ περὶ τούτου μου ἀμηχανία.

Ἴσως γελᾶσεις διὰ ταύτην μου τὴν ἀπροσδιόνυσον περιέργειαν. Εἰς τοὺς Σέρβους ἀναγινώσκω συχνὰ εἰς τὰς ἑφημερίδας ὅτι εὐρίσκεται κάποιος Rodofinikin, Conseiller Russe. Τὸνομα δὲν εἶναι Ῥωσικόν. Ἐχει τύπον Γραικικόν (ἀπὸ τὸ Ῥόδον καὶ τὸν Φοῖνικα), καὶ τοῦτον φοβοῦμαι πλασμένον ἀλαζονικῶς ἀπὸ κἀνένα τῶν ἀπαιδεύτων ἀθλίων Γραικίσκων, οἱ ὅποιοι χάσαντες τὰ γένεια καταγίνονται εἰς τὰ μηδὲν πλέον χρησιμεύοντα κτένια· ὅτι τί ἄλλο εἶναι παρὰ κτένια, τὰ ἐπιχωριάζοντα ἐπιθετα Εὐγενέστατος, Σοφολογιώτατος, Πανιερώτατος, Παναγιώτατος; Ἦκουσας ποτὲ Εὐγενέστατον Θεμιστοκλέα, Σοφολογιώτατον Ἀριστοτέλην, Πανιερώτατον ἢ Παναγιώτατον κἀνένα ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς τοῦ Διός; Εἶπέ με ἂν γνωρίζῃς τὸν Ῥοδοφοῖνικα τοῦτον. Περί τῆς ἀπωλείας τῆς ἐπιστολῆς τῆς πρὸς τὸν Κούμαν δὲν ἀμφιβάλω πλέον, ὅτι εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ πολλὰ ῥαδιουργήματα τοῦ καταράτου μου πρώην ὑπηρετοῦ. Μ' ἐπέρασε δηλονότι εἰς τὸν λογαριασμὸν ἀγώγιον δι' ἐπιστολὴν τὴν ὁποίαν ἴσως ἔρριψεν εἰς τὸν κοπρῶνα, καθὼς μὲ κατέκλειψε καὶ ἄλλα πολλὰ ὁ ἀλιτήριος.

Περὶ τοῦ περιβοήτου Ταβιάκου (περὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψα καὶ πρὸς τὸν Ζ.) δὲν λυποῦμαι· μ' ἐλευθέρωσας ἀπὸ τὴν μέριμναν, κ' ἔχω τώρα ἀπόκρισιν ἱκανὴν νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ τοὺς ἐνοχλήσαντάς με περὶ αὐτοῦ. Μ' ὅλον τοῦτο, εἴαν σοῦ πέσῃ εἰς χεῖρας καὶ δεκατημόριον μόνον λίτρας, δός το τὸν Στεφανάκιον νὰ μὲ τὸ φέρῃ, χάριν εἰδήσεως ἱστορικῆς, et pour ne pas mourir sans avoir goûté le plaisir d'une prise de Tabac d' Epire.

17 Νοεμβρίου. Αὔριον μεταγράφω καὶ πέμπω εἰς Ἀγγλίαν τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν Γραφικὴν ἑταιρίαν. Ἐὰν ἐλάλουν εἰς τὰ προλεγόμενα περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, μηδ' ἐμοῦ γνώμη ἦτο νὰ ἀναφέρω πῶθεν ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἢ μετάφρασις. Μ' ὅλα ταῦτα κάλλιον εἶναι νὰ μὴν εἶπω τίποτε εἰς αὐτά. Κ' ἐγὼ τὸν Σχοινᾶν εἶχα εἰς τὸν νοῦν περὶ τούτου. Τὸν ἄλλον ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ φοβοῦμαι μὴν ἀπατήσῃ μὲν τοὺς μέλλοντας νὰ κάμωσι τὴν δαπάνην, ἐμὲ δὲ καὶ ἀπατήσῃ καὶ καταισχύνη. Τὸ ἐκoinώνησα μυστικὸν τρόπον πρὸς τὸν φρόνιμον (ἕως τώρα τοιοῦτον τὸν ἔκρινα) Βάμβαν· καὶ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἰδειξε κλίσιν πολλὴν εἰς τὸ νὰ ἀναδεχθῇ τὸ ἔργον. Ἐχει νοῦν, ἔπειτα ζῆλον ἀνυπόκριτον, καὶ τελευταῖον χαρακτῆρα λόγου (διὰ τὴν μετάφρασιν) καλόν, ἢ τοῦλάχιστον τοιοῦτον, ὅποῖος εὐκόλα νὰ καλλυνθῇ. Ὁ καλὸς νέος Σχοινᾶς, εὐπειθέστατος εἰς ὅλα τ' ἄλλα, δὲν ἠθέλησεν ἀκόμη νὰ δώσῃ προσοχὴν εἰς τὰς περὶ τοῦ ὕφους αὐτοῦ συμβουλάς μου, ἀλλὰ μοῦ σκοτίζει καθ' ἡμέραν τὴν κεφαλὴν «ἔπεσι χονδροῖς» καὶ μὲ φρικτοὺς μακαρονισμούς.

Ἐπιθυμῶ νὰ λάβῃς ἰδέαν ἀκριβεστέραν καὶ λεπτομερεστέραν (plus détaillée) περὶ τοῦ Πολυαίνου. Ἐὰν δὲν ἦναι πλὴν ἐκλογὴ τινῶν ὀλίγων στρατηγημάτων, ὡς

μέρος τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς συλλογῆς του, σιώπα· εἰ δὲ εἶναι ὁ σκοπός του νὰ τὸν ἐκδώσῃ ὁλόκληρον, καιρὸς εἶναι νὰ τὸ φανερώσῃς. Εἰς τοῦτο (περὶ τῆς λεπτομερεστερας ιδέας λέγω) δύνασαι νὰ μεταχειρισθῆς βοηθὸν τὸν Κούμαν. Ὁ τύπος τοῦ Πολυαίνου ἐτελειώθη πλὴν τοῦ Πίνακος καὶ τῶν Προλεγομένων, τὰ ὅποια, πολλὰ σύντομα σήμερον τελειώνω, καὶ αὔριον ἢ μετααὔριον ἐγγχερίζω εἰς τὸν τυπογράφον. Ὁ Π... ἰος φίλε, ἦτον ἀληθινὴ Κόπρος τοῦ Αὐγείου· τόσον ητο ἐφθαρμένον τὸ κείμενόν του! ἐπεθύμουν νὰ εἶχες τὴν πρὸ τῆς ἐμῆς ἐκδοσιν διὰ νὰ κρίνης ἐάν, καὶ μέχρι πόσου τὴν ἐκαθάρισα. Δὲν φαντάζομαι, ὅτι καὶ ἄλλος δὲν δύναται νὰ κάμῃ τὸν τοιοῦτον καθαρισμόν· ἀλλ' ἐκ τῆς περιγραφῆς τὴν ὁποίαν κάμνης τῆς ἀγνώστου εἰς ἐμὲ Γραμματικῆς του, φοβοῦμαι μὴ δὲν ἦναι ἱκανοὶ οἱ ὤμοι του εἰς τόσον βᾶρος. Ὑγίαινε, καὶ ἄσπασαι παρ' ἐμοῦ τὰ φίλτατά σου.

Σ. Ε. — Ἐζητήσαμεν νὰ τηρήσωμεν ὅση δύναμις τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ διορθοῦντες μόνον τὰ πρόδηλα λάθη τῶν ἀντιγραφῶν τῶν ἐπιστολῶν· ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ τόμῳ δὲν ὑπολείπεται τόπος ἱκανός πρὸς διόρθωσιν ὅλων τῶν ἀμαρτημάτων τοῦ τύπου περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὰ τὴν ἔννοιαν ἐπισκοτεῖζοντα ἢ ἀλλοιοῦντα.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΜΝΕΙΑΣ ΑΞΙΑ

'Εν σελ.	16	στ'χ.	20	ἀντί	1873	ἀνάγνωθι	1783.
α	31	α	16	α	κανένας	ἀνάγνωθι	ἢ κανένας.
α	34	α	1	α	ἤθελε	ἀνάγνωθι	ἤθελες.
α	55	α	7	α	δεδικασμένην	ἀνάγνωθι	δεδικασμένην.
α	57	α	23	α	εὐχαρισῶ	ἀνάγνωθι	εὐχαριστῶ.
α	76	α	18	α	ἢ	ἀνάγνωθι	ἢ.
α	93	α	7		ἀνάγνωθι	πρὸς	τὴν Σερβίαν.
α	105	α	4	α	εἶδον	ἀνάγνωθι	εἶδεν.
α	125	α	30	α	καὶ	ἀνάγνωθι	καί.
α	171	α	18		μετὰ	τὸ ὄχλος	πρόσθετες ἕνα βυρσοδέψην.
α	203	α	17	α	παῦσιν	ἀνάγνωθι	καῦσιν.
α	α	α	30	α	φανερῶν	ἀνάγνωθι	φανερῶσιν.
α	237	α	3		πρόσθετες	μετὰ	τὸ διάδημα, ὄθεν.
α	360	α	6	α	τύπον	ἀνάγνωθι	τόπον.
α	α	α	7	α	Castinet	ἀνάγνωθι	Castinel.
α	407	α	2	α	1864	ἀνάγνωθι	1464.
α	412	α	26	α	τὸ βελίον	ἀνάγνωθι	τί βελίον.
α	438	α	14	α	ν' ἀρχήσητε	ἀνάγνωθι	ν' ἀρχήσω τι.
α	440	α	3	α	κατὰ	ἀνάγνωθι	καί.
α	441	α	19	α	τὰ	ἀνάγνωθι	νά.
α	468	α	12	α	εἰρημένον	ἀνάγνωθι	εἰρημένον.
α	489	α	7		γράφε	καὶ ἂν	τὸν παρακινῶ.
α	492	α	22		γράφε	'Αφεκτέον	ὁὐ καὶ τὸ ἀπαξ καὶ ὄφ' ἑνός εἰρημένον μηδὲ τὸ λίαν ἀρχαῖον ὄλωσ ἀνθεκτέον.
α	498	α	8	α	espère	ἀνάγνωθι	espèce.
α	517	α	14	α	τοῦ	ἀνάγνωθι	τόν.
α	530	α	19	α	τὸ ὄ.	ὀλίγωρα	ἀνάγνωθι ὀλίγωρα.
α	570	α	24		μετὰ	τὸ ὅτι	πρόσθετες οἱ.
α	584	α	21	α	ἐννοῦνται	ἀνάγνωθι	ἐννοοῦνται.
α	631	α	26	α	οὔτος	ἀνάγνωθι	οὔτοι.
α	680	α	30	α	ὀλίγον	ἀνάγνωθι	ὀλίγων.
α	713	α	23	α	αὐτὸ	ἀνάγνωθι	αὐτός.
α	725	α	14	α	τοῦ (;),	θὲς (.)	τελείαν.
α	730	α	12		ἀνάγνωθι	'Αλεξανδρίδην.	
α	α	α	13		ἀνάγνωθι	'Αρχιμανδρίτην.	
α	760	α	9	α	ΑΣΜΑ	ἀνάγνωθι	ΑΣΜᾶ.

